BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XXVI
E
45
NAPOLI

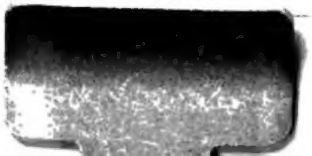

Digitized by Google

XXV.
E
45

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

IOHANNIS ALTHUSII,

V. I. D.

POLITICA

Methodicè digesta atq; exemplis sacris & profanis illustrata;

Cui in fine adjuncta est,

ORATIO PANEGYRICA,

De necessitate & antiquitate scholarum.

BIBLIOTECA NAZIONALE V. E. MANUELE III

GRONINGAE,
Excudebat IOHANNES RADAEUS,
1610.

Digitized by Google

Digitized by Google

AD

ILLVSTRES FRISIÆ inter Flevum & Lavicam ORDINES,

Dominos suos plurimùm colendos.

VM intelligerem illustres Ordines, priorem meam sciagraphiã politicam multis probari, et exemplaribus priorib. distractis, aliam editionẽ parari, operæ pretiũ me facturum esse existimavi, si eandem recognoscerem, & adincudem revocarem. Quod cùm à me succisivis horis, quantum inter occupationes Reip. licuit, factum esset, animadverti, secundas meas meditationes opus politicum novum, à priori sciagraphiâ formâ, methodo, & rerum multitudine diversum periisse. Quo in opere, ad suas sedes omnibus merè theologicis, juridicis, et philosophicis re-

Digitized by Google

jectis, selegi illa tantùm, quæ huic scientiæ & disciplinæ essentialia, & homogenea mihi esse videbantur. Atq; inter alia etiam præcepta Decalogi, & jura majestatis, de quibus apud alios politicos altum silentium, suis in locis adspersi. Decalogi præcepta, quatenus nimirum illa consociationi & vitæ symbioticæ, quam tradimus, spiritum vitalem infundunt, facem præferunt & vitæ sociali huic, quam quærimus, viam, regulam, cynosuram atque sepem societati humanæ constituunt & præscribunt. Hæc si quis politicæ ademerit, ipsammet tollit, imò omnem symbiosin atque socialem vitam inter homines tollit. Quid enim vita humana sine pietate primæ, & sine justitia secundæ tabulæ? Quid Respubl. sine communione et communicatione utilium & necessariorum ad vitam humanam? In quibus charitas per varia bona opera est efficax. Majestatis capita qui politicæ adimit, universalem consociationem tollit. Quod enim hæc aliud habet vinculum, quàm hoc

unicum?

Digitized by Google

unicum? Ex hisce illa constituitur & hisce conservatur, quibus sublatis, corpus illud ex symbioticis varijs consociationibus constans, dissolvitur, et id quod erat, esse desinit. Nam quid rector & princeps, administrator & gubernator Reip. sine potestate necessaria, usu, & exercitio majestatis? Nec tamen hoc modo quæ theologiæ, vel jurisprudentiæ sunt propria, adimo. Politicus de facto, et capitibus majestatis agit. De jure, quod ex his oritur, jurisconsultus disserit. Ille factum explicat, hic jus & meritum facti. Nam sicut jurisconsultus informationem, instructionẽ & notitiam de rebus ex artibus illis sumit, quarum res illæ sunt propriæ, jus verò, vel meritum facti ex propria scientia: sic etiam quarundam rerum notitiam ex politica sumere eundem, mirum non est. Quatenus ergo res & materia majestatis ac Decalogi, est theologica, ethica, vel juridica, atque forma et fini artium illarum convenit, eatenus artes illæ in suum usum ex Decalogo, & maje-

ſtatis jure quæ delibant, ſibi propria vindicant. Atq; eatenus et ego materiam Decalogi et majeſtatis, tanquam à politica alienam, et heterogeneam, non attingo. Propriam verò politicæ vindico, quatenus ſpiritū vitæ ſymbiotice inſpirat, eam informat, & conſervat, quo modo illi eſt eſſentialis et homogenea, et in aliis artibus heterogenea. Sic itaq; reipſa ſum expertus, quòd politicus ibi deſinat, ubi incipit juriſconſultus, ſicut ubi deſinit ethicus, ibi incipit theologus, & ubi phyſicus, ibi medicus. In praxi verò omnes artes conjunctas, nemo negat. Exempla politicæ ex politijs laudatis et probatis, ex hiſtorijs vitæ humanæ, rebúſque geſtis ſumpſi meritò, in ea arte, quæ vitæ illius politicæ probæ dux et ſymbioſis omnis informatrix atque imago vitæ ſocialis bonæ eſſe debet. Sacrarum literarū exemplis frequentius utor, quòd illa, vel Deum autorem, vel pios viros habent, & quòd nullam ab initio mūdi politiam ſapiētius et perfectius Judæorum politiâ, conſtitutā exiſtimē. A qua quo-

ties

ties in similibus factis et circumstãtijs discedimus, errare nos arbitror. Jura prætereà majestatis, quæ vocant, non summo magistratui, sed Reip. vel consociationi universali attribui. Plerique jurisconsulti & politici hæc soli principi & summo magistratui propria adscribunt, adeò ut, si illa tribuantur et communicentur populo, vel Reip. eo ipso pereant & amplius non sint. Contrarium ego cum paucis alijs statuo, adeò nimirum hæc corpori symbiotico consociationis universalis propria esse, ut huic spiritum, animam, et cor attribuant, quibus sublatis, corpus illud, quod dixi, etiam pereat. Administratorem, procuratorem, gubernatorem juriũ majestatis, principẽ agnosco. Proprietarium verò et usufructuarium majestatis, nullum alium, quàm populũ universum, in corpus unum symbioticum ex pluribus minoribus consociationibus consociatum. Quæ majestatis jura, adeò meo judicio, illi consociationi propria sunt, ut etiãsi illa se his velit abdicare, eaq; in alium transferre, et

alienare, nequaquam tamen id poßit, non minus quàm vitã ſuam, qua quis fruitur, alij cõmunicare poteſt. Nam hæc jura majeſtatis, conſociationẽ univerſalem cõſtituunt, et conſervant. Atq; ut à populo, ſeu membris Reip. vel regni incœperunt, ſic non niſi in illis conſiſtere poſſunt, et ab illis conſervari. Horũ quoq; adminiſtratio, quæ mortali homini unico, nimirũ principi, vel sũmo magiſtratui à populo eſt conceſſa, illo mortuo, vel exauthorato, ad populum, qui ob generationes, perpetuò ſibi ſuccedẽtes, immortalis dicitur, revertitur, & alij ab eodem demandatur, atque ita per mille, vel plures annos quouſq; univerſitas durat, apud eandem manet. De qua re latè ago, c. 9. c. 18. c. 19. c. 24. c. 38. Ad quod ipſum demonſtrandum etiam veſtrum et reliquarum confœderatarum provinciarum exemplum laudabile producere poſſum. Neq; enim, bello contra Hiſpaniæ regem potentiſsimum ſuſcepto, judicaſtis majeſtatis jura ita illi inſeparabiliter cohærere, ut extra illũ non ſint,

ſed

sed potius eorum usum, et exercitium ijs abutenti adimendo, & quod vestrum erat repetendo, jura hæc ad consociatam multitudinem, et populum singularum provinciarum pertinere declarastis. Quod tanta animi fortitudine, sapientia, fide, et constantia factum, ut quos populos huic vestro exemplo conferam, non inveniam. Atq; hoc me inter alias causas movit, ut vobis hasce meas politicas meditationes inscriberem. Movit me etiam, quòd in his sæpissimè pro illustrãdis præceptis politicis, exempla quoque à vobis, ab urbibus, constitutionibus, moribus, rebus gestis vestris, & confœderatarum aliarum provinciarum Belgicarum desumpta petam. Movit me quoque ad hoc ipsum vestra propensio, studium, & affectio, quam cum cæteris confœderatis vestris, reipsa sæpè declarastis erga Rẽp. illam, cui aliquot annos inservio, imò etiam erga me, quando ante aliquot annos me ad illustris & percelebris vestræ Academiæ Franequeranæ professionem juridicam ho-

neſtis ſanè cõditionibus vocare dignati eſtis. Quamobrem æquum eſſe judicavi, ut hac inſcriptione & προσφωνήσει hæc beneficia veſtra agnoſcerem, & publicè prædicarem, atque virtutes veſtras, quibus Remp. veſtram per Dei gratiam à tyrannide et interitu, non ſolùm vindicaſtis, et conſervaſtis, ſed etiam illuſtriorem reddidiſtis, ego alijs imitandas publicè commendarem. Nam harum à vobis ſociiſque veſtris præclarè geſtarum rerum tam exuberans eſt fructus, ut is quoque in vicinas regiones, imò in totam Germaniam, et Galliam redundet, quem etiam Indorum regiones, et regna plura, Iberi armis vexata, à vobis verò, & cæteris vobiſcum junctis provinciis in protectionem ſuſcepta & defenſa, ſenſerunt. De quibus omnibus, cùm annales & hiſtoriæ editæ, cum nominis veſtri æterna gloria loquantur, malo tacere, quàm minimam eorum partem dicere. Det Deus Opt. Maxim. ut in hac vita politica & ſymbioſi viventes, illi grata, & homi-

nibus

nibus utilia, & ſalutaria præſtemus, atque ita finem, qui huic diſciplinæ eſt præpoſitus, aſſequamur. Quo voto hoc alloquium claudo. Embdæ 21. Februarij Anni 1610.

Illuſtrem veſtram magnificentiam reverenter ac
ſubmiſſè colens & obſervans

IOHANNES ALTHUSIUS D.

INDEX CAPITVM
POLITICAE,

De generalibus politicę, cap. 1.
De privata domeſtica conſociatione, cap. 2.
De conſociatione propinquorum, c. 3.
De conſociatione collegarum, cap. 4.
De conſociatione univerſitatis ejuſque cauſsis, c. 5.
De civitatis ſpeciebus & civium communicatione c. 6.
De juris provincialis communione, c. 7.
De juris provincialis adminiſtratione, c. 8.
De jure majeſtatis eccleſiaſtico, cap. 9.
De lege ejuſque exſecutione, cap. 10.
De ſpeciali jure ſeculari majeſtatis, cap. 11.
De collatione regni ordinaria, cap. 12.
De collatione regni extraordinaria, c. 13.
De muneribus perſonalibus regni, c. 14.

De

De concesſione privilegiorum in regno, cap. 15.
De protectione universalis consociationis, cap. 16.
De cura bonorum corporis cõsociati & comitiis, c. 17.
De ephoris eorumque officio & speciebus, c. 18.
De regni commissione, cap. 19.
De promissione obsequiorum & homagio, c. 20.
De lege, ad quã Reip. administratio est instituẽda, c. 21.
De usu legis propriæ judæorum, c. 22.
De natura & affectione populi, cap. 23.
De natura & affectione regni duplici, cap. 24.
De auctoritate summi magistratus, c. 25.
De usu, experientia & delectu summi magistratus, c. 26.
De consiliariis summi magistratus, cap. 27.
De administratione ecclesiastica, cap. 28.
De sanctione legum & administratione justitiæ, c. 29.
De censura, cap. 30.
De studio concordiæ conservandæ, c. 31.
De procurandis mediis ad vitæ socialis commoditates necessariis, cap. 32.
De conciliis universalibus, cap. 33.
De cura & tractatione armorum tempore pacis, c. 34.
De cura & administratione armorũ tẽpore belli, c. 35.
De gestione belli, cap. 36.
De administratione civili rerum publicarum & privataruin, cap. 37.
De tyrannide ejusque remediis, cap. 38.
De speciebus summi magistratus, cap. 39.

IOHANNIS

SCHEMA POLITICÆ.

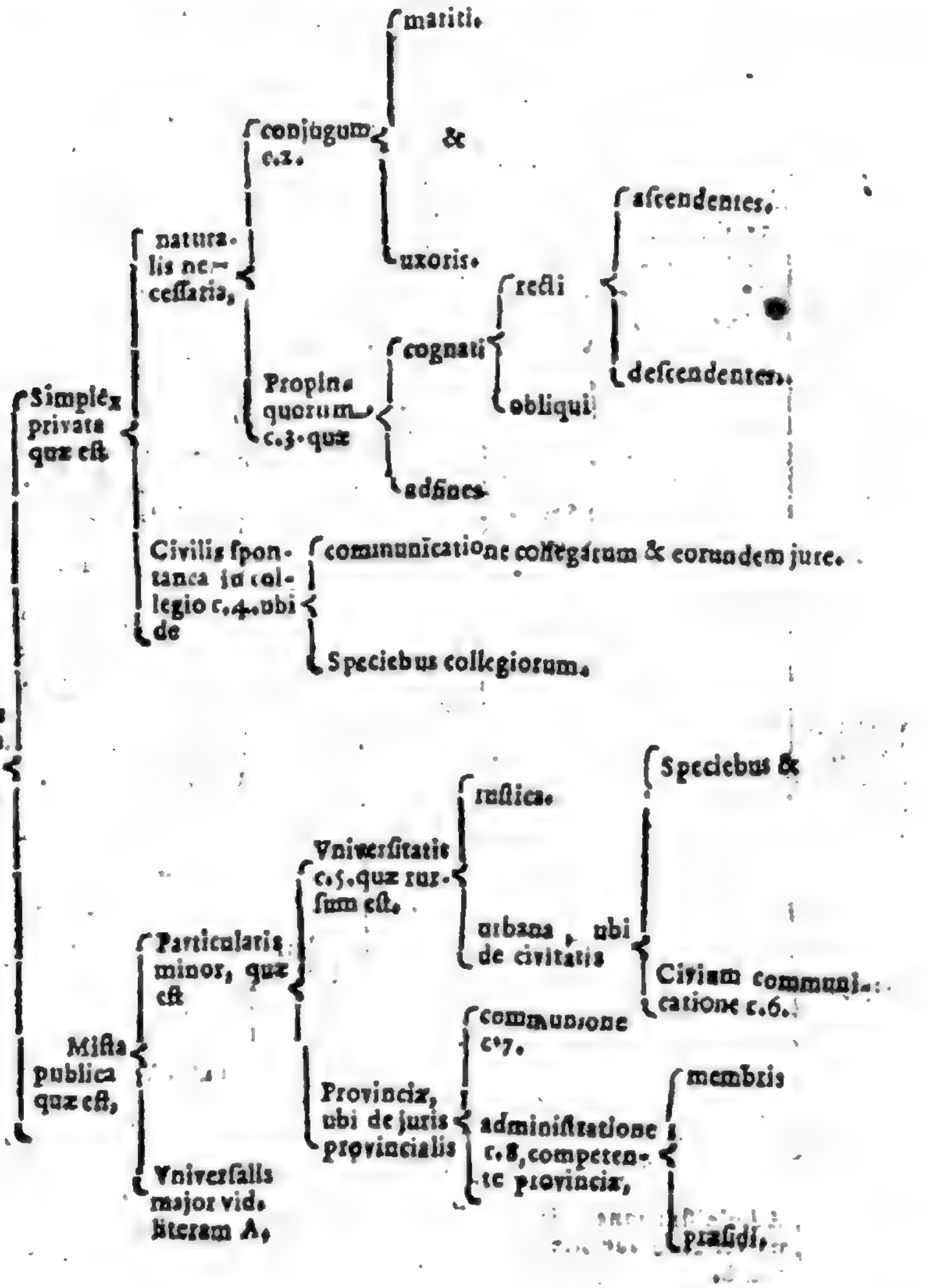

* *

- Universalis major consociatio, quæ cōstat in
  - Symbiotica cōmunione universali, quæ est.
    - Ecclesiastica c.g. de
      - religione sincera recipienda & conservanda.
      - de Scholis spectantibus.
      - Exercitio cultus divini publico.
    - Secularis,
      - generalis, de generali legis promulgatione & executione, &c.
      - Specialis
        - prior de
          - commercijs, monetâ, Lingua, c.11.
          - Mobilib. quæ
            - realia
              - ordinaria c.12.
              - extraordin. c.13.
            - personalia c.14.
          - privilegi & regalium concessione c.15.
        - Posterior de
          - auxilio in
            - defensione c.16
            - cura bonorum publicorum c.17.
          - consilio.
  - Administratione juris universalis, vide literam B.

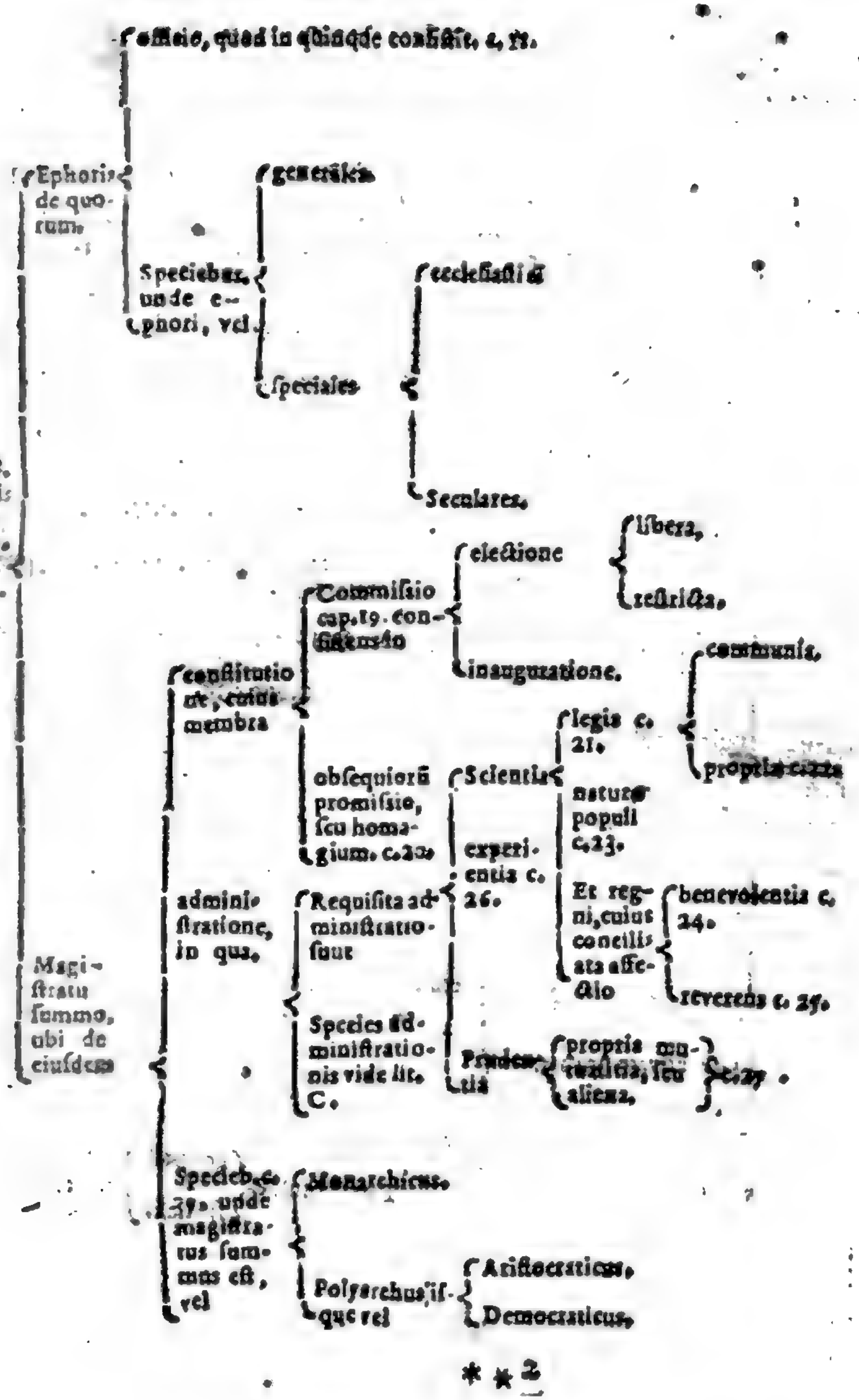
Officio, quod in quinque consistit, &c. vt.
Ephori de quorum
Speciebus, unde ephori, vel
generales
speciales
ecclesiastici
Seculares.
Tit. 8. Administratio juris universalis symbiotici fit ab
Magistratu summo, ubi de eiusdem
Commissio cap. 19. consistentio
electione
libera,
restricta.
inauguratione.
constitutio ut, cuius membra
communis.
propria civitatis
obsequiorum promissio, seu homagium. c. 20.
Scientia
legis c. 21.
naturæ populi c. 23.
experientia c. 26.
Et regni, cuius conciliata affectio
benevolentia c. 24.
reverens c. 25.
administratione, in qua.
Requisita administratio suæ
Species administrationis vide lit. C.
Prudentia
propria mentalis, seu
alienæ.
Species c. 29. unde magistratus summus est, vel
Monarchicus.
Polyarchus siue vel
Aristocraticus.
Democraticus.

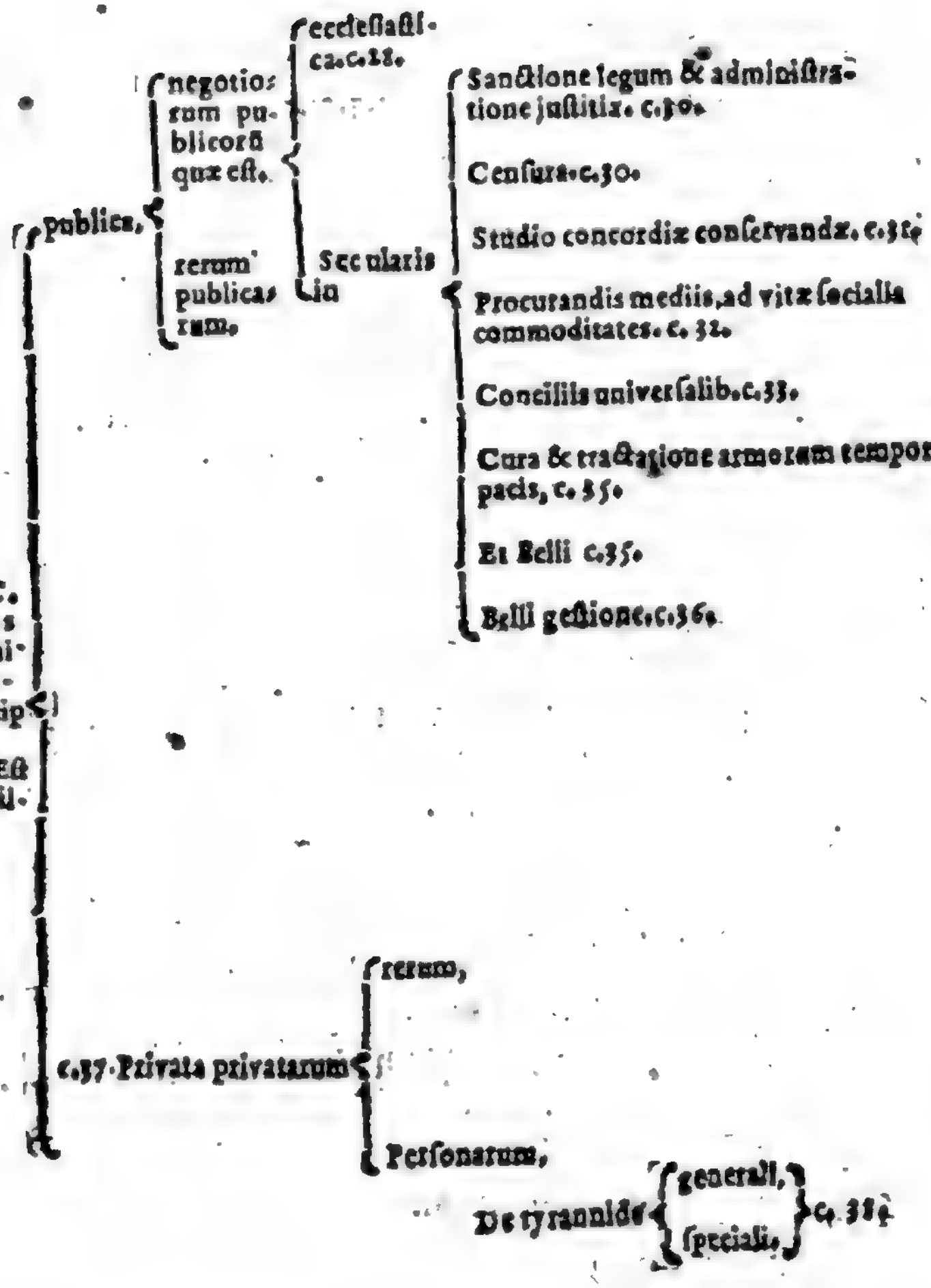
Lit. C. Species Administrationis Reip. sunt duæ, Est enim illa
publica,
negotiorum publicorũ quæ est.
rerum publicarum.
ecclesiastica. c. 28.
Secularis in
Sanctione legum & administratione justitiæ. c. 30.
Censura. c. 30.
Studio concordiæ conservandæ. c. 31.
Procurandis mediis, ad vitæ socialis commoditates. c. 32.
Conciliis universalib. c. 33.
Cura & tractatione armorum tempore pacis, c. 35.
Et Belli c. 35.
Belli gestione. c. 36.
c. 37. Privata privatarum
rerum,
Personarum,
De tyrannide
generali,
speciali,
c. 38.

IOHANNIS ALTHVSII V.I.D.

Politica methodice digesta, atque exemplis sacris & profanis illustrata.

CAPUT PRIMUM.

De generalibus Politicæ.

POlitica est ars homines ad vitam socialem constituendam, colendam & conservandam consociandi. Unde συμβιωτικὴ vocatur.

Res posita igitur politicæ est consociatio, quâ pacto expresso, vel tacito, symbiotici inter se invicem ad communicationem mutuam eorum, quæ ad vitæ socialis usum & consortium sunt utilia & necessaria, se obligant.

Hominis politici symbiotici finis est sancta, justa, commoda & felix symbiosis, & vita nulla re necessaria vel utili indigens Ad hanc verò vitam vivendam, nemo hominum per se est αὐτάρκης, vel sufficiens & satis à natura instructus. Nam quando ille nascitur, omni auxilio destitutus, nudus & inermis, quasi ex naufragio rebus omnibus amissis, in hujus vitæ ærumnas ejicitur, qui neque materna ubera appetere, neque injuriam temporis ferre, neq; movere se loco, ubi effusus est, pedibus possit, nihil aliud, quàm vitam miserrimam à fletu & lacrymis auspicari valens, ad omen certissimum urgentis & instantis infelicitatis, consilij & auxilij omnis, quibus tamen quam maximè tum eget, inops: sibi subvenire nequit, nisi alio interveniente & juvante. Etsi vero maximè est corpore enutritus, non tamen animi lumen exerere potest, neque in adulta ætate etiam externa illa, quibus in vita commodè & sanctè degenda opus habet, in se & apud se invenire, cum suis viribus omnia vitæ subsidia parare nequeat His enim supplendis & procurandis multorum vires & industria judant. Quamdiu itaque privatim sibi vivit, atq; societati homi-

num se non immiscet, commodè & benè vivere minimè potest, in tanta tot rerum necessariarũ & utilium inopia. Cum itaque remedium & auxilium illi ostendatur in vita symbiotica, ad hanc, si commodè & benè, imò si vivere cupit, amplectẽdam ducitur, & quasi impellitur, in qua ad exercitium & actionem virtutum, quæ non nisi in symbiosi hac esse potest, invitatur. Atque sic incipit cogitare de medijs, quibus symbiosis talis, ex qua tot utilitates & fructus exspectat, instituatur, colatur & conservetur, de quibus in sequentibus per Dei gratiam sumus dicturi.

Politiæ vocabulum tria præcipuè significat, ut notat Plutarchus in libro de tribus Reip. generibus. Primum enim communicationem juris, quod est in Rep. indicat, quod Apostolus politeuma vocat. Philip. c. 3. 20. Deinde significat rationem administrandi & instituendi Rempub. Denique ordinem & constitutionem civitatis, ad quam omnes civium actiones diriguntur, notat. Iuxta hanc significationem politiæ vocem etiam Aristoteles lib. 3. c. 4. lib. 8. c. 10. politic. accipit.

Symbiotici igitur hîc sunt *συμβόηθοι*, qui vinculo pacti conjuncti & consociati communicant de suis, quæ ad animi & corporis vitam commodè degendam expediunt, & vicissim *κοινωνητοί*, communionis sunt participes.

Communicatio illa mutua, seu *κοινωπραξία*, quam dixi, fit rebus, operis, juribus communibus, quibus indigentia varià & multiplex singulorum & universorum symbioticorum suppletur, & *αὐθάρκεια, καὶ βοήθεια τοῦ βίου* & societatis humanæ perficitur, seu vita socialis constituitur & conservatur. *Unde Cicero dixit, populum esse cœtum juris consensu & utilitatis communione consociatum.* Atque hac communicatione commoda & onera in qualibet consociatione pro natura ejusdem percipiuntur vel sustinentur.

Rerum communicatio est, quâ symbiotici res ad socialẽ vitam utiles & necessarias, in commune singulorum, vel universorum symbioticorum commodum conferunt.

Operarum *κοινωνία* est, quâ ministeria & negotia sua vitæ socialis causâ, symbiotici conferunt.

Iuris

Iuris communio eſt, quâ ſymibotici juſtis inter ſe legibus in communi vita vivunt & reguntur. Vocatur lex conſociationis & ſymbioſis, jus ſymbioticum, in αὐτραχεία, εὐνομία & εὐταξία potiſsimùm conſiſtens.

Lex ejuſmodi eſt duplex. quædam enim ſocialis vitæ directioni & gubernationi inſervit: quædam vero rationem & modum res & operas communicandi inter ſymbioticos præſcribit.

Lex directioni & gubernationi ſymbioſis inſervicus, eſt communis, vel propria.

Communis & perpetua lex eſt, ut in quavis conſociatione & ſymbioſis ſpecie ſint quidam imperantes, præſides, præpoſiti, præfecti ſeu ſuperiores: quidam vero obſequentes, ſeu inferiores. *Nam omnis gubernatio imperio & ſubjectione cõtinetur. Et ſtatim ab initio genus humanum ab imperio & ſubjectione incepit. Adam enim dominus & monarcha à Deo conſtitutus fuit uxoris, ex eaq; omnium naſciturorũ & reliquarum creaturarum* Geneſ. cap. 1. 26. 27. c. 3 16. *Siracid. c. 17. ideoque omnis poteſtas & gubernatio politica, à Deo eſſe dicitur.* Roman. c. 13. *Et nihil, ut Cicero lib. 3. de legib. ait, tam apium eſt ad jus conditionemque naturæ, quam imperium, ſine quo nec domus ulla, neque civitas, neque gens, nec hominum univerſum genus ſtare, nec rerum natura omnis, nec ipſe mundus poteſt.* Pet. Greg. Toloſ. lib 6. num. 1. 2. & ſeqq. de Repub. Aret. 2. tom. problem. 103. & ſeqq. *Quod ſi horum imperantium & obtemperantium idem eſt conſenſus & voluntas, felix & beata vita eorum redditur.* ad Epheſ. c. 5. 21. *ſubjecti invicem in timore Domini,* Colos. c. 3. 18. & ſeqq.

Præfectus, præſes, ſeu imperans adminiſtrando, diſponẽdo, jubendo, monendo, vel vetando, cogendo, aut abſtrahendo, cum authoritate dirigit & gubernat vitæ ſocialis negotia ad obtemperantium ſingulorum, vel univerſorum utilitatem. *latè Pet. Greg. lib. 1. c. 1. num. 18. & ſeqqu. ſicuti animus in corpore humano reliquis membris præſidet, eaque ſecũdum proprias ſingulis membris aſſignatas functiones convenientes dirigit & gubernat, ſinguis mem-*

bris prospicit & procurat debita utilia & necessaria, quæ privatim utilia. 1. *Corinth. c.* 12. *& universis simul, seu toti corpori quæq; publicè utilia, ut vita socialis conservetur, ita quoque in civili societate necesse est, ut unus reliquis imperet ad singulorum & universorum utilitatem & salutem.*

Imperare igitur, gubernare & præsidere hîc nihil aliud est, quàm aliorum utilitatibus inservire & consulere, uti parentes liberis imperant, vir uxori, *ut dicit Augustinus, lib.* 19. *c.* 15. *de civitate Dei, & Senec. epist.* 91. *Marius Salomonius de princip. lib.* 2. *Boter. de increment. urb. c.* 1. *lib.* 1.

Gubernatio superiorum respicit animum & corpus obsequentium inferiorum: animum, quo ille doctrinâ & scientiâ rerum in vita humana utilium & necessariarum informetur & imbuatur: corpus, quò huic de victus ratione & cæteris, quibus indiget, prospiciatur. Prior igitur cura disciplinam, posterior corporis sustentationem & protectionem continet.

Disciplina ergo versatur primò in institutione & informatione inferiorum ad veram Dei agnitionem, ejusque cultum; atque in officiis præscribendis, quæ proximo præstari debent. *Deut. c.* 6 *c.* 11. *c.* 28: deinde in malorum morum & erratorum correctione. Illa salutari cognitione rerum sanctarum, justarũ & utilium imbuuntur: hac in officio continentur inferiores.

Sustentandi corporis cura est, qua solicitè & diligenter in omnibus, quæ ad vitæ hujus usũm pertinent: 1. *Corint. c.* 6. 3. inferiores à superioribus suis reguntur, commoda eorundem procurantur, & incommoda avertuntur. *Roma. c.* 12. *qui præest in solicitudine præsit.* 1. *Timoth. c* 5. *si quis suorum & maxime domesticorum curam non habet, fidem abnegavit, & infideli est deterior.*

Protectio est ab injuriis & vi illata defensio legitima, quâ à superioribus, securitas inferioribus, contra læsionem, vim & injuriam quamvis inferendam corpori, famæ vel bonis ipsorum præstatur, & illata licitis mediis vindicatur & compensatur.

Ob-

Obſequens inferior eſt, qui ad arbitrium præſitis ſui, vel præfecti, non impiè, vel inique imperantis, negotia ſocialis vitæ peragit, & vitam & actiones ſuas componit cum ſubmiſſione.

Propriæ leges ſunt cujuſque conſociationis peculiares, quibus illa regitur. Atque hæ in ſingulis ſpeciebus conſociationis aliæ atque diverſæ ſunt, prout natura cujuſque poſtulat.

Leges, quibus rerum, miniſteriorum, operarum & actionum communicatio fit, ſunt, juxta quas commoda & onera inter ſymbioticos pro indigentia & natura cujuſque conſociationis diſtribuuntur & conferuntur.

Aliquando communicatio eſt major & amplior, aliquando minor reſtrictiórque, prout natura cujuſque conſociationis poſtulare videtur, vel inter ſymbioticos eſt conventū & conſtitutum.

Quæ cuncta ſint, rectè cum Plutarcho de civili adminiſtratione ad Trajan. aſſero, Reſp. optimam & feliciſſimam tunc eſſe, cùm magiſtratus & cives conferunt omnia ſua ad ſalutem, vel commodum Reipub. neq; prætermittunt quemquam, vel quemquam aſpernantur, qui Reipub. prodeſſe poſſit. Proximi noſtri commoda quærenda & promovenda, monet etiam Apoſtolus, adeò ut etiam de jure noſtro, quò majus malum caveatur, ob alterius commodum maius, libentius cedere debeamus. Philip. c 2. 4. 5. 6. 1. Corin. c. 10. 24. c. 12. 25. 26. Gala c. 1. 3. 5 c. 5. 14. Rom. c. 12. 18. 20. c 13. 8. 10. quò facit l. 2. de legib. l ſervus. de ſervis export. Toloſſan lib. 1. c. 1. nu. 15. et ſeqq. de Repub. Danæ. l. 1. polit. Non enim nobis nati ſumus, ſed ortus noſtri partem patria vindicat, partem amici. l. 1. §. 15. de vent. in poſſeß. mittend. l. 19. poſtl. minium. §. filius decapti v. & poſtlim. reverſ. Cicer. lib. 1. Offic. Ariſtoteles lib. 8. politic. c. 1. Huc pertinet ſumma ſecundæ tabulæ Decalogi: Diliges proximum tuum, ſicut teipſum; quod tibi vis fieri, etiam alteri feceris, & contra, quod tibi non vis fieri, etiam alteri non feceris: & honeſtè vivere, neminem ledere & ſuum cuique tribuere. Matth. c. 7. c. 22. Siracid c. 2. vir ſapiens; qui operam ſuam denegat Reipublicæ, & theſaurus ab-

leonditus, cui hæc duo prosunt. Ex quibus dicitur quæstio, an vita contemplativa (ὁ βίος θεωρητικὸς, καὶ φιλοσοφικὸς) vitæ activæ (quæ dicitur βίος πολιτικὸς, καὶ πρακτικὸς) sit præferenda: de qua latè Toloſan. lib, 4. c. 10. de Rep. & Aristoteles lib. 1. polit. c 1. c 2. lib. 7. c 3. Danæus lib. 2. polit c 3. Planè homo naturâ suâ est animal gregabile ad societatem cum alijs hominibus colendam natum, non autem, ut fera beluæ, naturâ suâ solitarium, non ut aves, vagum. Itaque eremitæ μοσάνθρωποι & ἀπόλιδες, sine certo lare, loco, vel domicilio & sede viventes, planè per se miseri, neque sibi, neque alijs utiles sunt. Nam quomodo proximi sui commoda promovere hi possunt, nisi societati humanæ se insinuẽt: Eccle. c 4. 5. 6. 7. 8. ubi Iunius notat utilitates vitæ socialis. 1. Cor. c. 12. 7. & seqq Quomodo caritatis opera aliis possunt præstare, quando extra consortium hominum degunt: Quomodo ecclesia ædificari & reliqua primæ tabulæ, officia commodè præstari possunt? unde rectè Keckermannus Philosophus in Systemate politico ait, politicam omnium aliarum disciplinarum finem ultimum ad extremum gradum deducere, atque adeò ex privata felicitate publicam facere: Hac de causa Deus homines, non per Angelos, sed per homines instituere & docere voluit. Calvin. lib 4. instit. c. 3. sect. 1. Ob quam causam etiam Deus opt. max. sua dona variè distribuit inter homines. Non enim uni contulit omnia, sed aliis alia, ut ego eais, tu meis indigeres, ita ut quasi necessitas communicandorum necessariorum & utilium hinc nata sit, quæ communicatio non nisi in politicæ vita sociali fieri poterat. Ideo Deus voluit, ut alter alterius operâ & auxilio egeret, ut devinciret omnes & singulos amicitiâ, ne alius alium floccipenderet. Huic sententiæ obstat & vita & doctrina solitariorum, monachorum & eremitarum, suam hæresin & errorem malè defendentium ex Luc. c. 10. 41. Hebræ. c. 11. 38. 1. Reg. c. 19. 8. Luc. c. 1. 80. qualem vitam scriptura refert inter maledictiones. vid. Deut. c. 28. 64. 65. Psalm 107. & psalm. 144. 14. Genes. c. 4. 14. l. 26. quidam C. de Decurion. Caino fratricidæ erronea & vagabunda vita pro supplicio imposita fuit. Genes. c. 4. 14. Exempla contraria pijssimorum hominum activam politicam vitam amplexorum extant passim in scriptura sacra. Porrò ex his, quæ dicta sunt, colligimus, causam efficientem consociationis politicæ

politicæ eſſe conſenſum & pactum civium communicantium. Formam verò eſſe conſociationem per collationem & communicationem ultrò citróque factam, quâ homines politici inſtituunt, colunt, continuant & conſervant humanæ vitæ conſortium per κοινωνίαν utilium & neceſſariarum rerum ad vitam hanc ſocialem. Finis politicæ, eſt uſus vitæ commodæ, utilis, & felicis, atque ſalutis communis. 1. Timoth. c. 2. 2. ut tranquillã & quietam vitam degamus cum omni pietate & honeſtate. Luc. c. 1. 74. 75. pſalm. 107. 7. 36. ut domi vera in Deum pietas, & inter cives juſtitia exerceatur, foris contra hoſtes defenſio, & ſemper ac ubiq; concordia & pax vigeat. Eſa. c. 28. 5. 6. vid. Geneſ. c. 16. 2. c. 21. 30. 2. Sam. c. 13. 22. pſalm. 72. 1. 2. 3. & ſeqq. Deut. c. 4. 6. 18. 40. c. 27. c. 28. Proverb. c. 20. 8. 26. 2. Sam. c. 5. 6. 10. 12. c. 8. 1. Reg. c. 10. 8. Danæ. lib. 1. & li. 3. Finis quoq; eſt conſervatio humanæ ſocietatis, cuius finis eſt, habere vitam, in qua poſſis ſine errore & quiete Deo inſervire. vid. Pet. Greg. li. 5. c. 5. de Republ. Subjectum politicæ ſunt præcepta de communicatione quarũdam rerum, operarum & juris, quæ ad συμβίωσιν & commune commodum vitæ ſocialis conferimus, quiſque pro virili ex æquo et bono. Atque ad hanc ſocialem vitam, & mutuam communicationem hominem etiam naturâ ſuâ ferri docet Ariſtotel. lib. 1. politic. c. 2. Est enim homo animal omni ape, omnique animante gregabili civilius, atque ideò homo naturâ ipſâ ſociale animal eſt, longè magis, quam apes, formicæ, grues, & eiuſmodi genera, quæ gregatim aluntur, & gregatim ſe tuentur. Ac cum Deus ipſe per naturam dederit rebus ſingulis facultatem ſe conſervandi, ſuisque contrariis reſiſtendi, quantum ad incolumitatem ſalutis opus eſt, nec homines facultatem hanc exequi diſperſi potuiſſent, inſtinctus ijſdem adiectus eſt gregatim vivendi, ſocietatemque civilem conſtituendi, ut adunati & coniuncti alij alijs ſufficerent, victumque facilius compluresquam ſinguli compararent, tutius ab incurſu ferarum et hoſtium degerent. Siquidem nemo hominum ſufficit ſibi ad benè et feliciter vivendum. argum. Eccleſ. c. 4. 10. Genes. c. 2. 18. Quâ ratione manifeſtum eſt, civitatem, id eſt, civilem ſocietatem naturâ conſiſtere, hominemque naturâ eſſe civile animal, eamque cõſociationem ſenſim appetere. Ita Covar. præct. quæſt. c. 1. nn. 2. ex Ariſtotele et Cicerone refert. Quod ſiquis in ſocietate

eſſe

eſſe nequit, aut nihilo indiget, propter copiam, is pars civitatis nõ habetur. Itaque aut beſtia eſt, aut Deus, ut aſſerit Ariſtoteles li 1. politic. c. 2. adde Pet. Greg. lib 19 de Republ. et lib. 1. cap. 1. nu. 7. 16 et ſeqq. et c 3. nu. 12. et ſeqq. de Rep Porrò perpetua illa gubernatio et obſequium in hac ſociali vitâ etiam naturæ conſentanea ſunt. Nam imperare, regere, ſubjici, regi, et gubernari, ſunt actiones naturales, ex jure gẽtium profectæ, ut aliter pro monſtro haberetur, nõ minus quam videre corpus ſine capite, et caput ſine membris legitimè et convenienter ordinatis, aut cum defectu illorum. Vtile enim eſt maximè ſingulis, quæ ſibi ſufficere nequeunt, ab alio juvari, & conſervari, & id melius dicitur, quod et ſibi ſufficit, et alijs prodeſſe poteſt: et quò magis bonum communicatum, eò melius præſtantiuſque eſt. Deinde tanta tamq; admirabilis eſt mundi hujus diverſitas, ut niſi aliqua ſymmetria ſubordinationis colligaretur, et certis legibus ſubjectionis et regiminis temperaretur, confuſione ſuâ brevi tempore conſumendus eſſet, nec poſſent partes tam diverſæ in eõ perſevarare, ſi ſingulæ vellent per ſe promiſcuè et indifferenter opera ſua perficere, atque poteſtas poteſtati æquali occurrens, perpetuâ diſcordiâ et irreconciliabili omnia peſſundaret, alienaque, quæ regere non novit, nec conveniunt, uſurparet cum ſua permitie. Et dum quiſq; ſecundum voluntatem ſuam cogitat vivere, regulam diſciplinæ omitteret. argum. Iudic. c 17. & ult. in fine; ubi pro radice malorum ponitur, quod non eſſet gubernator ſuperior; et idem pro pœna ponitur Eſa c. 3. Deinde conſervatio et duratio omnium rerum conſiſtit in illa ordinationis, et ſubjectionis concordia. Nam ſicut ex diverſi toni fidibus, ad ſymmetriam intenſis, ſonus dulciſſimus oritur, et melodia ſuavis, gravibus, medijs, et acutis conjunctis: ita conventus et ſocietas in rep. imperantium et obedientium ſe habet, et ex divitum, pauperum, artificum, ſententiariorum et id genus diverſorum graduum perſonarum ſtatu, quam ſuaviſſima oritur et conveniens harmonia; et ſi ad concentum reducatur, efficitur concordia laudabilis, felix et penè divina, et durabilior. Quod ſi verò omnes æquales, ſinguliq; pro arbitrio vellent alios regere, et alij recuſarent regi, hinc facilis eſſet diſcordia, et ex diſcordia diſſolutio ſocietatis: nullus eſſet gradus virtutis, nullus meritorum, et ſequeretur, ut ipſa æqualitas eſſet ſum-

ma

ma inæqualitas. ait Petr. Greg. rectè disserit lib. 6 c. 1. de Rep. Hinc inter signa iræ divinæ refertur, quando hæc imperantium & obtemperantium symmetria, eiusq; ministri, & duces non sunt. 2. Chron. c. 15. & Daniel. c. 3 31. 37. Addo his, quòd innatum sit potentioribus & prudentioribus dominari & imperare infirmioribus, sicuti quoq; innatum inferioribus videtur, obtemperare. Sic in homine animus dominatur in corpus, mens verò in appetitum, qui obsequium præstat. Sic masculus, quia præstantior, imperat fœminæ, tanquam imbecilliori, quæ paret. Superbia etiam, & ferocia hominis fræno quodam rationis & legis, & imperij cohibẽda est, ne se ipsum homo in barathrum perditionis præcipitem det. argum. Psal. 9. 21. vid. Petr. Greg. d. lib. 6. cap. 1.

CAPUT II.

De privata domestica & naturalis consociationis communicatione, eiusq; specie priore, nimirum de consociatione conjugali.

DE generalibus politicæ hucusque. Sequitur de speciebus consociationis, seu vitæ symbioticæ.

Consociatio omnis est duplex: una simplex, privata: Altera mista, publica.

Simplex privata est, quâ speciali quorundam pacto, vitæ societas & symbiosis initur, & quidam consociantur ad quid peculiare inter se commune habendum & conferendum, prout conditio ipsorum & vitæ genus requirit, hoc est vitæ symbioticæ institutæ necessitas & utilitas. Talis consociatio meritò prima vocari potest, & reliquæ omnes ab hac ortæ. Nam sine prima hac reliquæ esse non possunt, neque consistere.

Huius consociationis & symbiosis simplicis privatæ causæ efficientes sunt singuli quidam homines paciscentes inter se de communicandis necessarijs & utilibus in vita privata instituenda & degenda. Vnde conjunctio & societas particularis & privata inter hosce paciscentes, cujus vinculum est fides de communicandis mutuo auxilio, consilio, & jure. Atq; talis consociatio, prout est minor publica universali, ita quoq; minore communicatione, subsidijs & adminiculis indiget.

Huius consociationis privatę membra sunt symbiotici singuli, qui concordiâ & consensu suo colligantur sub uno spiritu tanquam membra ejusdem corporis. *Quemadmodum enim, ut ait Tolosan. lib. 5. c. 5. de Repub. alius finis est, cuius gratiâ natura efficit pollicem, alius cuius gratiâ manum, sive pedem, alius rursum, ad quem totum efficit hominem: sic alius finis est, ad quem hominem dirigit singularem, alius quoque ad quem familiam, itemque alius ad quem civitatem & regnum. At finis ille existimandus est optimus, cuius gratia totum hominem propagavit. Itaque non est putandum, cum proprij cuiusque cœtus certus sit finis, nullum esse totius: cumque humanæ vitæ partibus insit ordo, in universo genere vitæ esse confusionem. Et deniq; cum partes ob finis unius intentionem inter se habeant unionem, totum ipsum esse dispersum.*

Peculiare illud, quod speciali eiusmodi pacto inter quosdam symbioticos communicatur, & quo illi, ceu vinculo quodam, inter se coniunguntur, consistit in iure symbiotico, & eius communicandi ratione atque τάξει, in ordine, animorum consensione, operis mutuis, & commodo communi. *arg Genes. cap. 33. vers. 9. 10. & sequentib. Iudic. cap. 20. vers. 1. 2. 3. 2. Samue. cap. 19. vers. 1. 1. Corinth. c. 1. 10. 11. 12. & seqq. Actor. c. 4 32 33. c. 2. 46. Philip. c. 2. 3. 4 Galat. c. 5.*

Ius symbioticum est, quòd privatus symbioticus symbiotico privato præstare tenetur in privata consociatione, quod pro naturâ cuiuslque privatæ consociationis est varium & diversum.

Communicandi huius juris ratio est ordo & συμμετρία, quâ actiones hominum sociatorum, seu coniunctorum, juxta eorum conditionem à præstite attemperantur & dirigun-

riguntur. arg. 1. Corinth. 14. 40. &c. 12. per tot.

Consensio est, quâ conunctorum symbioticorum anima & cor unum est, item volens, agens, nolens, ad communem conjunctorum utilitatem, arg. Rom. cap. 12. v. 16. 1 Corinth. cap 1. vers. 10. & sequentib. vid. Judic cap. 20. vers. 1. 1. Samue. cap. 11. vers. 7. 2. Samuel. cap. 5. vers. 1. 1. Reg. cap. 8. vers. 1. 2. 3. Nehem. cap. 8. Actor. cap. 4. vers. 24. 32. cap. 1. vers. 14. quæ dicitur mutua confœderatio & conspiratio: Sine hac consensione & mutuâ concordiâ nulla omnino societas & amicitia consistere potest. Matth. cap. 12. vers. 25. omnis urbs, aut domus dissidens adversus se ipsam, non stabit. Contra concordiâ mutuâ, firma, & constans redditur, idque Scyluri factum de sagittis divisim facilimè confractis, collectim autem validissimis & infractis manentibus ostendit. Concordiâ etiam res parvæ crescunt, discordiâ maximæ dilabuntur. Vnde Ethnici concordiam Deam fecerunt, cui templum erexerunt. Tiberium Cæsarem tradit Suetonius concordiæ ædem consecrasse, quam prius Livia mater eius voverat. Xenophon testatur cives jurare concordiam, & se juramento hoc obligare. Concordi enim collegâ nihil firmius ad tuendam Rempublicam, & discordi collegâ nihil periculosius ad eandem evertendam, ut refert Liv. lib. 1. Decad. 1. & discordiâ rerum gerendarum optimæ occasiones amittuntur, quæ ruinæ Reipublicæ præcursor. Concordia inter tria pulcherrima numeratur, Siracid. cap. 25. Marc. cap. 9. Pacem habete inter vos, dicit Christus, Genes. cap. 13. Ne quæso jurgium sit inter te & me, & pastores nostros, Psalm. 133. Ecce quam bonum & quam jucundum habitare fratres in unum, & vers. sequent. & vers. ult. Quoniam illic mandavit Dominus benedictionem & vitam usque in seculum, Psalm. 34. v. 13. quis est homo, qui vult vitam, diligit dies videre bonos? 14. prohibe linguam tuam à malo, & labia tua, ut non loquantur dolum, 15. Diverte à malo, & fac bonum; inquire pacem, & persequere eam, Roman cap. 2. si fieri potest, quantum in vobis est, cum omnibus hominibus pacem habete. Hebr. c. 2. Pacem sequimini cum omnibus

& c.3. *Caritas fraternitatis maneat in vobis. Matth.c.5. Beati pacifici, quia filij Dei vocabuntur. 1. Petr.c.2. omnes estote concordes, mutuo molestiarum sensu affecti, fraternâ præditi caritate: talis concordia inter membra corporis prædicatur. 1. Cor.c.12.5. & seqq. Eph.c.4.4. 16. Nam si nos invicem commordeamus & comedamus, futurum est, ut dicit Apostolus, ut alij ab alijs consumamur. Galat.c.5.v.15.*

Operæ mutuæ sunt, quæ communem symbioticorum salutem & commodum concernunt. *Genes. c.34.9.10. 16.17. 18.21.22.23. 1. Corinth.c.12.14. & seqq. Eccles.c.4.7. 8. & seqq.*

Commodum commune est, cuius participes sunt omnes & singuli, tanquam membra unius corporis: uti est lex communis, item negotium & arca communis, itemq; onera communia. *arg. Rusb.c.1.16. 17. & seqq. Genes.c.34. 15. & seqq.*

Species privatæ & simplicis hujus consociationis sunt duæ. Est enim alia naturalis, alia verò civilis.

Privata naturalis consociatio symbiotica est, quâ naturali affectione & necessitate postulante conjuges, consanguinei & adfines in symbiosin, & cõmunionem quandam inter se consentiunt. Vnde societas hæc individua, naturalis, necessaria, œconomica; domestica, perpetua inter hosce viros socios symbioticos contracta dicitur, quæ eosdem, quos vita, terminos habet.

Quare meritò artissima vocatur societas, amicitia, necessitudo & conjunctio, quæ est seminarium omnis consociationis symbioticæ. unde socij symbiotici necessarij propinqui, conjuncti & amici vocantur.

Simplex & privata naturalis hæc consociatio symbiotica alitur, fovetur & conservatur ministerijs & functionibus privatis, quibus hi consociati symbiotici, omnia sublidia & adjumenta, quibus symbiosis hæc opus habet, sibi invicem communicant ad arbitrium præstitis, secundum τὰ τάξιας & τὰ συνηθείας leges ab eodem inferioribus symbioticis præscriptas.

Functiones eiusmodi sunt rusticæ, vel mechanicæ, vel utrique inservientes, uti est usus commerciorum.

Rustica

Ruſtica functio eſt, quâ rus colitur, & brutorum ad ſymbioticam vitam privatam vtilium, vel neceſſariorum cura habetur, ut ex ijs neceſſaria vitę privatę ſubſidia ad victum, & amictum ſymbioticorum pertinentia adquirantur.

Ruſtica functio eſt duplex: agricultură, vel pecuaria, quarum ſingulę hominem alere poſſunt & ſuſtentare.

Agricultura potiſſimũ ea, quę ad victum & alimentum corporis pertinent, adquirit. In hac enim agricolę ſeminant, arant, colligunt, conſervant & communicant omnis generis frumenta, alimenta, & alia ad victum neceſſaria, quę habentur ex ſeminatione, fructuum collectione, perceptione, conſervatione & communicatione. *Vnde horum officia & munera prorſus negotioſa & operoſa. Ideoq; homines & cultores habent expeditos, robuſtos, agiles, exercitatos laboribus, & temperantes, tolerantes & patientes frigoris, æſtus, inediæ et laboris, à ſeditionibus, turbis, rixis, factionibus, diſcordijs alienos. Inſervit igitur agricultura animo, prodeſt corpori, fortunis et facultatibus commodat, hominem et bruta alit. Hæc officia DEVS primò homini condito demandavit, quæ exercuerunt pij et præſtantes viri. Geneſ. c. 2. 15. c. 3. 17 et ſeqq. c. 4. 2. c. 9. 20. c. 25. 27 c. 30. 1. Sam. c. 21. 5. Alex. ab Alexan. lib. 3. c 11. Bodin lib 3. de Rep. c. ult. Patric. de Republ. lib. 1. tit 7. et agricultura commendatur Siracid. c. 7. Luc. c. 13. Matth. c. 20. Levit. c. 25. 1. Corint. c. 9. c. 15. Prov. c. 12. Exempla vid. Gen. c. 3 c. 4 c. 9. c. 21. c. 46. c. 26. Exod. c. 3. Amos. c. 7. 1. Reg. c. 19. 1. Chron. c. 27. 26. et ſeqq. c. 4. 39. 40. 41. et ſeqq. 2. Chron. c. 28. 18. 19. 20.*

Pecuaria functio eſt, quâ ex pecudibus victus quęritur. *Nam omnes terræ beſtiæ in uſum hunc à DEO creatæ, et hominis imperio ſubjectæ ſunt. Gen. c. 9.*

Pecuaria functio eſt duplex: paſtoritia, vel venatoria.

Paſtoritia eſt, quę variorum pecorum, jumentorum, beſtiarum, pecudum curam habet, quorum fructibus ſymbiotici adjuvantur, pellibus, lanâ, piliſve veſtiuntur & quorum ſervitio in agricultura alijſq; laboribus utuntur, magno ſuo commodo:

Vtriusque huius functionis rusticæ homines in ſymbiotica vita privatæ neceſſarii & utiles. l. nunquam. C. de agric & cenſit. lib. 11. tit. C. ut ruſticani. ad nulla obſequia devocent. Siracid c. 5. 8. & c. 26. per tot. ferè 2. Chron. c. 26. 10. 11. Greg lib. 4. c. 8. De functionum verò harum antiquitate videre licet in Gen. c. 4. 2. c. 9. 20. c. 25. 27. 1. Sam. c. 21. 5. Ieremi. c. 52 16. quarum laudes Cicero lib. 1. Offic. valdé prædicat, à quibus nobiliſſimæ plures familiæ cognomina ſua ſumſerunt Romæ, uti familia Fabiorum, Lentulorum, Piſonum, Taurorum, Vitellorum, Porciorum, & ſimilium vid. Greg. lib. 4. c. 8. de Republ.

Venatoria functio, eſt quâ capiendis beſtiis feris, quæ nullius ſunt, vitæ præſidia quæruntur. Eſtque hæc vel in ferarum terreſtrium in ſilvis aut alibi vagantium venatione poſita, vel in aucupio volatilium, vel in aquatilium captura.

Mechanica functio, eſt quâ induſtriâ & labore ex materia quadam, homo neceſſaria vitæ præſidia ſibi & aliis parat & conficit. Sic itaque hæ functiones mechanicæ, quæ artificia & opificia dicuntur, non ſolum labore corpus exercent, ſed etiam alia ad vitam neceſſaria ſuppeditant. *vid. Ariſtot. lib. 7. pol. c. 8. Pet. Greg. lib, 4. c. 9.*

Harum cultores ſunt forenſes, mercenarii, viliores agricolis & paſtoribus, proni ad factiones, coitiones & collegia, ſodalitates, commerciorum exercitia, & dediti, fraudibus, deceptionibus, aſtutiæ, intemperantiæ, voluptatibus variis, *Cicero. lib. 2. Offic Quid numerem, inquit, artium, multitudinem, ſine quibus vita omninò nulla eſſe potuiſſet? Quis enim agris ſubveniret? quæ eſſet oblectatio valentium? quis victus, aut cultus corporis, niſi tam multæ nobis artes miniſtrarent? & latè Siracid cap. 38. verſ. 35. ibi, omnes iſti manibus ſuis fidem habent, & quiſque procurat, ut ſapiat in opere ſuo. 36 ſine iſtis non ædificatur civitas, neque cives incolunt, neque ambulant in ea. & verſ. 26. & ſequent. ideóque horum artificum penuria periculum & damnum ſocietati adfert. vid. 1. Sam cap. 13. 19, ſicuti horum copia utilitatem; argum. Exod cap. 31. 2 & ſeqq. pro pœna reputatur dejectus artificum.*

Apoc.

Apoc. c. 8. ob hanc causam Katim cum humano genere hæc opificia cæperunt. Gen. c. 4. 1. Chron. c. 4. 15. 23. c. 27. utpotè convenientia vitæ laborique, cui homines post lapsum sunt addicti. Gen. c. 3. 19. Psal. c. 128. labore manuum tuarum vives 1. Thess. c. 4. 11. operam detis, ut quieti sitis, & ut vestrum negotium agatis, & operemini manibus vestris, sicut præcepimus vobis. Discenda ideò præcipiuntur & exercenda, quamvis non singulis omnia necessaria, quæ etiam pii viri exercuerunt. Acto. c. 18. Matth. c. 13. 55.

Sunt autem inter se hæ artes mechanicæ ita conjunctæ & colligatæ, & mutuas sibi operas præstant, ut vix una sine alterius auxilio & mutuo officio exerceri possit. *Sic enim agricultura opus habet fabro ferrario ad vomerem, falcem, ligonem, securim, et fabro lignario ad aratrum et jugum præparandum, et vehiculum ad tugurium & stabulum pro bobus constituendum. Et denique nisi pistoris artificium accedat, universa agricultura evanescit. Et ita etiam aliæ mechanicæ alias artes ad auxilium sui convocant, ita ut sine harum ope inutiles illæ permaneant. ita* Greg *d. loc. De artibus hisce mechanicis, earúmque variis speciebus vide Zuinger. volum. lib. 1. & sequentibus. Melchio. Iun. lib. 1. Polit. quæst. 62.*

Hujus generis sunt ars molinaria, pistoria, coquinaria, architectonica, libraria, ars metallica, arculariorum, victorum, carpentariorum, ars lanaria, & linaria, texsoria, sutoria, sartoria, fullonia, coriaria, ars balneatorum, pictorum, sculptorum, opificia vectorum, aurigarum, nautarum, & similium plurimorum, qui ideò vulgares & plebei vocantur, gregarii, humiles, obscuri & viles. *Menoch. lib. 2. cas. 71. arbitr. judic. quæst. Tiraqu. de nobil. cap. 37. num. 30. & sequent.*

Ex his sordida opificia vocantur, quæ faciendo, tractando multum sordium & fuliginis contrahunt, qualis est ars carbonaria, ferraria, lignaria, vitriaria, carminaria, distillatoria omnis, & quæ his similes.

Quædam

Quędam opificia ex his illiberalia non nihil, quę in hominum odia incurrunt, velut portitorum, publicanorum & fœneratorum, colybistarum, *Matt.c.18.17.* institorum, interpolatorum, propolarum, & similium, qui ex mendacio & vanitate lucrum facere solent. *vid. Cic. lib. 1. Offic.* quò etiam refero mercenariorum opificia mechanica, quæ necessaria & utilia: *arg. Lev.c.19 13. Deut.c.24 14. Matth.c.10.11. Iacob.c.5 4. 1. Reg.c. 3.14. & seqq c. 7 13. & seqq.c.9.*

Functiones, quæ ulibus hominum minus necessarijs, vel minus honestis opinione hominum inserviunt, sunt viles & serviles. Vnde has tractãtes vocantur viles, ignobiles, nullius existimationis, sortis infimæ, & humiles, atque abiecti. *Menoch lib. 2. cas. 71 arb judic. Farin. lib. de testib. quæst. 57. nu. 54. & seqq. lib. 3. quam distinctionem licet etiam observare in sacra scriptura. 2. Reg. 25. 11. 12. c. 24. 15. Psalm. 49. 3 21. Iob. c. 30. 1. 2. & seqq. ubi Iunius. 2. Sam. c. 9. 8. 9 c. 3. 8. 1. Sam. c. 24. 15. 2. Reg. c. 8. 13. c. 25. 15. Matt c. 15. 26. c. 10 42. 2. Sam c. 3 8. Nehem. c. 8. 1. 1. Corin. c. 3. 1. 1. Sam. c. 15. 17. c 9. 21.*

Voluptuarijs & minus necessariis usibus inserviunt gynęciarii, plumarij, gladiatores, xystici, Thymelici, arenarij, pugnantes cum bestijs, gymnici, mimi, pantomimi, histriones, scenici, circẽses, theatrales, comœdi, tragœdi, gancones, ludiones, scurræ & similes. *vid Chassane. considerat. 42 part. 11. glor. mundi. Menoch d. loc & Farin d. loc.*

Minus honestis, ex opinione hominum, usibus & indecoris inserviunt suarii, Ostiarij, tonsores, muliones, in pistrino versantes, carnifices, balneatores, stabularij, pellliones, bajuli, lecticarii, præbitores paravedorum, perangariarum, carbonarij, lignatores & similes plures. *de quibus Bodin lib. 3. c. ult. de Rep. Siracid. c. 38. 35. & seqq. Exod. 28. 3 c 3. c. 35 & lib. 12. c justinianei.*

Artes impiæ vel prorsus curiosæ, vel hominum sanctis moribus noxiæ, vel vitæ humanę inutiles, non sunt in Republica tollerandę. *arg. Act. c. 19. 19.*

Hæc de

Hæc de functione ruſtica, agraria & mechanica: ſingulis hiſce inſerviens functio eſt promercalis, quæ per commutationem rerum, vel operarum cum alijs factam, neceſſaria & utilia, quæ deſunt nobis, procurantur & ſymbioticis ſubminiſtrantur, vel ea, quibus abundamus, ad alios cum noſtro commodo exportantur.

Functio hæc promercalis eſt vel minor, in permutatione rerum, ad vitæ privatæ permutantium indigentiam: vel major ad abundantiam & lucrum & commodum permutantium, qui hinc mercatores vocantur.

Mercatores & negotiatores, ideo conſociationi utiles & neceſſarij, ut ſuperflua exportent, alijſque utilibus & neceſſarijs permutent, & aliunde, quæ incolis & regno neceſſaria ſunt, & in eo non inveniuntur, importent, ſub honeſto lucro, quod laboris ſit ſtipendium, citra dolum, fraudem & peieirationem 1. *Theſſ c.4. Sirac c.26 27 & denique notitiam, neceſſitudinem atque familiaritatem cum exteris nobis conciliant, & ſtatum alienum explorent. Ideoque mercatores ſunt quaſi pedes corporis politici, qui neceſſaria reliquis apportant, & cum exteris communionem conciliant. Atque hæc mercatura refertur inter artes, quæ bonè & malè exerceri poſſunt. Petr. Greg lib 4.c.7. de Rep. Prover.c.20.14. 2.Chron.c.1.16. 2 Chron. c 9.21. 1.Reg.c 9.26.27 28 lib.1. C. de commerc & mercat tit. C. negotiat ne milit. Quamquàm Plato 4. de legibus æſtimet, mercaturam corrumpere ingenuos civium animos. Ex ea enim fieri doloſos animos, cives inſtabiles & infidos in moribus, quem refutat Ariſtot lib.7. polit. c.6. ubi cauſas. Quarum verò rerum commercium & negotiatio non conceſſa ſit, vide apud Iuris conſultos paſſim id tradentes. l. inter c. ſacram rem de verbor. oblig. tit ad l. Fab. de plag. Novel. de Lenocin. tit. C. quæ res exportar & paſſim alibi. Exempla mercaturæ extant Gene .c.37:1. Reg.c 1.c.10.c.22. 2.Chron c.2.c.9. Prover.c.31. Eſa.c.23. Ezech. c.27. Act.c.16. Apocal c.18. Ezech.c.22. Amos.c.8.c.2.c.3. de libris dati & accepti. Siracid.c.42.*

Exercetur verò malè mercatura 1. quando non habetur

ratio temporis. *vide Nehem.* c. 13. in diebus cultui divino consecratis. 11. Loci prohibiti. *Matth.* c. 21. 111. Ratiõe personæ, quando prohibitæ personæ eam exercent. 2. *Tim.* c. 2. 1111. Ratione modi, quando põderibus, mensuris, moneta, iniustis, mendacijs, aut aliis illicitis modis exercetur. 1. *Thess.* c. 4. *Levit.* c. 19. *Iac.* c. 4. 13. V. Quando eius cura & studium a cultu divino homines avocat. *Luc.* c. 14. 19, 20. 21.

Cæterùm, quomodò hæ privatæ functiones inserviant consociationi & symbiosi publicæ, & provinciali, dicetur suis locis in capp. seqq.

Porrò naturalis privata consociatio symbiotica domestica, in duas species abit. Est enim conjugum, vel propinquorum. *de priore Genes. c. 3. & 4. de posteriore c. 10.*

Consociatio & symbiosis conjugalis est, quâ coniuges, maritus & uxor sibi invicem devincti communicant commoda & onera vitę conjugalis.

Hæc consociatio omniũ prima est, ut asserit Cicer. lib. 1. offic: secunda est cognatorum: tertia adfinium. Genes. c. 4. 2. Nam natura commune omniũ animantium, ut habeãt libidinem procreandi. Ideò prima societas vitæ in coniugio: proxima in liberis. Hinc una domus & familia. Atq; hinc principium & seminarium omnium hominum. Sequuntur fratrum coniunctiones, post consanguineorum sobrinorúmque, qui eum una domo capi non possint, in alias domos tanquam in colonias exeunt. Sequuntur connubia & adfinitates ex quibus etiam plures propinqui. Quæ propagatio & soboles origo est Rerumpubl. vid. Danæ. lib. 1. c. 3. politic. ubi & plures alias causas societatis humanæ refert, & Petr. Greg. lib 19. de Rep. & Bodin. lib. 1. c. 1. & 3. de Republ. & Plat. dialog. 4. de legib.

Director & gubernator communium negotiorum ad hanc consociationem spectantium est maritus: Obsequia præstans, & imperata faciens, est uxor & familia.

Commoda & onera ejusmodi sũt propria alterutrius conjugis

jugis, vel communis utriusque.

Propria sunt, quæ vel maritus uxori communicat, vel cōtra quę uxor marito.

Maritus uxori communicat nomen & familiam, dignitatem, statum, & conditionem suam. *Esa. c. 3. 28. prehendent septem mulieres eundē virum, tempore illo dicendo, cibum nostrum comedemus, et vestimentum nostrum induemus; tantummodò vocemur de nomine tuo, aufer probrum nostrum. Ruth. c. 4. 11. psalm. 45. 11. 12. Gen. c. 30. Levit. c. 22. 12. 13. 14. Tob. c. 10. 12. 13. Sic etiam nomine mariti, seu viri, prima femina fuit vocata. Gen. c. 2. 23. l. mulieres. C. de dignitat. Tiraquell. de leg. connub. leg. 1. quam unicè amat, illique adhæret. Matth. cap. 19. v. 6. 8. 9. 1. Corinth cap. 7. v. 10. 11. Bodin. lib. 1. cap. 3. de Republ.*

Deinde maritus præstat uxori coniugi suæ tutelam, patrocinium & defensionem contra vim & iniuriam. *Gen. c. 20. 16. 1. Corimb. c. 11. 10. Ruth. c. 3. 9. Esa. d. c. 3. 28. 1. Petr. c. 3. Colos. c. 3. Ephes. c. 5. 24. 26. Viri diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam, & semetipsum exposuit pro ea, ut eam sanctificaret, postquam eam purgasset lavacro aquæ per verbum. & seqq. ubi tanquam se ipsum uxorem fovere jubetur. & præest domui suæ 1. Timoth. c. 3. c. 5. Exemplum vid. Gen. c. 30. Luc c. 12. Ruth, c. 2. 2. reg c. 4. 1. reg c. 19. Non patitur otiosos suos domesticos. Siracid. c. 30 c. 33. sed honesta negotia injungit, uti Ioseph. Gen. c. 37. David. 1. Sam. c. 16. c. 17. & alij. Genes. c. 24. c. 29. Exod. c. 2. 1. Sam. c. 9. Eccles. c. 6. psalm. 123.*

Tertiò præstat maritus uxori suæ omnia necessaria, nimirum gubernationem, curam protectionem, sustentationem, victum & amictum, *Ephes. d. c. 5. 25. & seqq c. 6. 4. 2. Sam. c. 12. 3. ubi Martyr. 1. Cor. c. 7. Matth. c. 19. 5.* unde & honorem, tanquam vasi infirmiori tribuit. *1. Pet. c. 3. 7. Colos. 3. 19.* & ipsius infirmitates cum *συμπαθεία* fert. *argum. Ephes. c. 5. 23. 24.*

& seqq. consolatur merentem 1. Sam. c. 1. 8. 2. Sam. c. 12. 24. Tob. c. 5. 26. 27. in Christiana religione instituit, 1. Cor. c. 14. 35. 1. 7. 16. Iob. c. 2. 9. 1. Timoth. c. 2. infirmam curat, captivam redimit. Nehem. c. 4. 1. 1. Sam. 30. 17. 18. errantem moderatè corrigit, Iob. c. 2. 10. mortuam honestè sepelit, exemplo Abrahami & aliorum, & viventi alimenta, unde post mortem suam vivat, relinquit. Tiraq. l. 8. de leg. connub. *Ratio hujus communicationis est arctissima illa conjunctio cum uxore, quod unum corpus & una caro dicatur cum uxore, & una persona,* Gen. c. 2. 23. 1. Cor 14. c. 6. 16. Eph. c. 5. 28. 29. 33. *& domui suæ quisque præesse jubetur,* 1. Tim. c. 3. & c. 5.

Vxor verò præstat suo marito obedientiam, subjectionem, fidem, obsequia, operas, adjumentum, & auxilium, 1. Pet. c. 3. 6. Eph. c. 1. Col. c. 3. 18 Gen. c. 3. 16 Num c. 30. 1. Sam. c. 19. honorem, 11. 12. 13. Proverb. c. 31 Eccles. c. 26 18. 30. item reverentiam, verecundiam, timorem, Eph. c. 5. 33. 1. Pet. c. 3. 23. 45. Est. c. 1. 17 18. 1. Tim. c. 2. 12. liberos illi parit, lactat & educat, Gen. c. 16. v. 15. 16. c. 24. 15 24. 36. c. 35. 2. 12. c. 30. 5. 7. 12. 1. Cor. c. 14. 34. Rut. c. 4. 11. 12. 1. Sam. c. 1. 23. Prov. c. 31. 11. & seqq. Psal. 113. 9. & Psa. 18. 7. ubi Piscator. cumq; in omni fortuna sequitur Exo. c. 18. 1. 2. 3. 1. Sam. 27. 3. Gen. c. 29. 21. c. 30. 25. 26. 27. c. 20. 12. Et illius miserias & calamitates fert & sublevat, 1. Sam. c. 19. 11. 12. 1. Reg c. 14. 4. c. 21. 7. Eph. c. 5. 28. & seqq. Exod c. 4. 25. ut Abigail 2. Sam. c. 25. & ad illius mores se componit, & accōmodat, argum. 1. Cor. c. 7. Prov. c. 31. *mulier bona reddit marito suo bonum, & non malū omnibus diebus suis,* 1. Corin c. 7. cogitat, ut placeat viro, Sirac. c. 26. c. 36. 25. sine cuius consilio & consensu, nihil agit. Num. c. 30. vers. 7. 8 Siracid. c. 25. v. 30. 31. 32. arg. Gen. c. 3. v. 16. atque ita suavem & tranquillam vitam reddit marito suo, Proverb c. 26. v. 18. 22. Siracid. c. 26. 2. *unde columna auxilii & solatii dicitur.* Sirac. c. 36. 24. *Ratio est, quia uxor propter virum, & in adjumentum eius, & ex viro est condita.* Gen. c. 2. 1. Cor. c. 11. 9. 8. *pars mariti.* Matth. c. 19. 5. *cuiusque caro.* Eph. c. 5. 28. 29. *cui nomen datum ab Adamo,* Gen. 2. 23. *ubi Iunius. Ab eo prius Adamus, postea Eva formata.* 1. Timoth. c. 2. 31.

c.2.13.14. & Eva prius est seducta d.v.13.14. & masculinus sexus dignior fœmineo. 1.Cor.c.12.13. & seqq. arg 1.Cor.c.11 7.& uxoris caput maritus.1.Pet.c.3. 1.Timoth.c.2.12.1.Cor c.11.31. Eph.c.5. 23.& uxor imago viri arg.1. Cor.c 7 Apud Rom. nos uxoris amicus tutor & pater maritus olim fiebat: Cuiac lib.16.obs.c.33: Vlpian. tit. 22.§.14. ubi Gothof. vid. Bodin.lib.1.c.3.de Rep.

Vtriulque coniugis communia commoda & onera sunt, quæ ab utroque simul præstantur & communicantur ultrò citróque, uti est debita illa benevolentia & corporis usus, 1.*Cor.* c 7.3.4.5.c.11.12. *Rom.c.1.26.* 27. ad evitandam scortationē, & liberos procreandos, 1.*Cor.c.7.1.2.* 1.*Tim.c.2.15.1.Thess.c.4.* 4.5. cohabitatio mutua, 1.*Cor.c.7.* 10.12. 13. 1.*Pet.c.3.* 1.2.3. *quamvis necessaria absentia nonnunquam concedatur. d.c.7.5. Deut.c.* 20.7.2.*Sam.c.*11.11. *Prov.c.7.10. videntur olim conjuges separatim habitasse. Gen.c.23.2 ubi Iunius.c.*18. 10.*c.24.67.* Consuetudo & amicitia familiaris & intima, amor mutuus, fiducia & patientia, *Tit.c.2. Eph.c.5.15. Cant.c.*1.2.3 *Gen.c.* 26.89. *Prov.c.*5.18. mutua opera & φιλεργία, *Eph.*5.29. omnium bonorum & juris communicatio, *l.*1.*de ritu nupt.l.*22 §.7, *solut.mat.* ita ut, quoad usum, bona conjugum communia esse existimentur, cō utque donec displicet alteri, 2.*Sam.c.* 12.3. *ibi, quæ cum liberis suis pariter de buccella eius comedebat etc. ubi Martyr. argum. Epi.c.*5.25. 36. *& seqq.* Consortium omnis vitæ, & conjunctio individua. *Matth.c.*19.8. *Ephesi.*5.29. qua una caro reputantur. *Ephesi.* 5.26. 27. *& seqq.* 1.*Cor.c.*6.16. *& seqq.* quam unionem etiam relictis parentibus colunt. *Gen.c.*2.24. *Matth.c.*19.5. cubile impollutum. *Hebr.c.*13.4. infirmitatis mutua sublevatio, *Eph.c.*5. *c.*4.2.31. 1.*Petr.c.*3.2. *Col.c.*3.19. familiæ gubernatio, & administratio in œconomicorum officiorum functione, rei familiaris dispensatione, & cura rei domesticæ: *Pro.c*11.29.1.*Tim.* c.2. *Tit.c.*2. *Prov.*31. liberorum educatio in vera religione, ædificatio & instructio, 1.*Cor.c* 7.16 *c.*14.35. 2.*Reg.c* 4.10 *Deut.* c.6 7.8 *Matth.c.*19.4. *Deut,* c.31. *Prov.c.*4 c.19. detensio, protec

ctio & è periculis liberatio. 1. *Sam.c.19.11.12.c.25.18. & seqq. prov.c.31.10. & seqq. Gen.c.12. Ex.c.2.22.* Luctus prçmortui. *Gen.c.23.2.2.Sam.c.11.26.27. Ratio horum mutuorum officiorum inter conjuges est arctissima conjugum conjunctio, quâ existimantur esse corpus unum, & caro una conjuges. Gen.c.2.23.1. Cor.c.14.c.6, v.16.c.7. Matth.c.19. & quod confœderati atque socij dicuntur. Malach.c.2.v.14. Eph.c.5.v.32.proverb.c.2.v.17.*

CAPVT. III.

De consociatione propinquorum.

HActenus de consociatione symbiotica conjugum; sequitur de propinquorum consociatione.

Propinquorum consociatio est, quâ cognati, vel adfines quorundam commodorum & onerum inter se communicandorum caussa conjunguntur.

Cognati sunt, qui ex eodem sanguine, seu semine sunt nati & consociati ad jura sanguinis communicanda.

Hîc primò personæ consociatæ, deinde jura hisce communicata considerandæ sunt.

Personæ consociatæ sunt, quæ ex communi fonte & radice sanguinis innatam habent cognationem. Cognati ejusmodi sunt recti, vel obliqui, qui & collaterales dicuntur.

Recti in lineâ rectâ cõsistentes sunt ascẽdẽtes, vel descẽdẽtes.

Ascendentes sunt personæ superiores generantes, quæ parentum nomine continentur. ut I. Pater, mater, II. Avus avia, III. Proavus, proavia. IV. Abavus, abavia, V. Atavus, atavia. VI. Tritavus, tritavia, & sic deniceps. *Vide Levit. c.18.c.20. Matth.c.4. Num c.1. & seqq. & tit. de gradib. & affinib.*

Descendentes sunt personæ inferiores generatæ, quæ liberorum nomine appellantur, uti: I. filius, filia. II. nepos, neptis. III. pronepos, pronepti:. IV. abnepos, abneptis. V. atnepos, atneptis. VI. trinepos, trineptis, & sic deinceps. Hi à primo suo stipite communi sæpè nominantur. *ut ab Israele Israelitæ, à Levi, Levitæ, à Iuda, Iudæi, à Gerson, Gersonitæ, à Rechab, Rechabitæ,*

habitæ, à Benjamin, Benjammitæ, ab Heber, Hebræi: à Fabio, Fabii, etc.

Obliqui, seu collaterales sunt conjuncti, communem nobiscum originem & generationem in stipite, seu persona aliqua generante habentes, & à latere nos attingentes, unde & συγγενεῖς cognati vocantur.

Ejusmodi sunt rursum æquales, vel inæquales. AEquales, qui parigradu, seu intervallo à communi stipite distant, ut I. Frater, soror. I I. Duorum fratrum, vel sororum liberi, qui sunt consobrini. I I I. Sobrini patruelium. I V. Sobrinorum liberi, & sic deinceps.

Inæquales sunt, qui inæquali intervallo à communi stipite distãt; ut sunt superiores, vel inferiores: Ex illis sunt. I. patris frater, qui patruus. I I. Avi frater, patruus magnus, & soror avi, amita magna. I I I. Proavi frater, qui mihi pro patruus magnus, & soror, quæ proamita. IV. Abavi frater, abpatruus, abavi soror, ab amita, &c.

Ex inferioribus collateralib. sũt I. Fratris & sororis filius, nepos, pronepos abnepos, ex filia neptis, pronepris, &c. I I. Consobrini, vel cõsobrinæ, amitini, amitinę, patrueles, filius, filia, neptis &c. I I I. Patrui magni, vel amitę magnę, avunculi magni, vel materterę magnę, filius, nepos & filia nepris, &c.

Adfines sunt, qui per conjugium personę cognatę nobis sunt cognati, uti sunt alterius conjugis cognati & consociati ad jura adfinitatis participanda.

Hinc fit, ut conjugis alterius ascendentes vicem ascendentium apud alterum conjugem obtineant, & descendentes atque collaterales conjugis unius, vices descendentium & collateralium alterius gerant.

Adfines ascendentes superiores sunt. I. Socer, consocer, socrus, noverca. I I. Prosocer, seu socer magnus, prosocrus, vel socrus magna, quę estavia uxoris. I I I. Absocer, absocrus V. Atsocer, atsocrus. V. Trisocer, trisocrus. VI. Quadrisocer, quadrisocrus. &c.

Adfin-

Adfines descendentes inferiores sunt, 1, Gener, filiæ maritus; nurus, filii uxor; privignus, privigna. 2. Progener, neptis maritus; pronurus, neptis uxor; & proprivignus, proprivigna, triprivignus, triprivigna, & sic deinceps.

Adfines ex latere sunt, 1, Levir, mariti frater, glos, mariti soror, 2, Sororius, sororis maritus; fratria, fratris uxor. 3, Duorum fratrum uxores, janitrices, & græcè εἰνάτερες, 4, Soceri frater, soror & socrus, frater vel soror, 5, prosoceri frater, soror & sic deinceps.

In familia & cognatione superiores sunt, qui principes dicuntur gentis & tribus; & qui principes domus alicujus, & familiarum singularum vocantur.

Princeps familiæ, seu tribus gentis alicuius dicitur, qui ejusdem tribus & familiæ hominibus est præfectus, 1. *Chron. c. 23. c. 24. c. 25. c. 26. c. 27.* & jus coërcendi habet in singulos & universos suæ familiæ homines. *Græcis dicitur Phylarchus: Ante constitutas Respub. & regna hos Phylarchos jus vitæ & necis in suæ familiæ homines habuisse constat. Genes. c. 14. c. 24. c. 36. c. 38. Num. c. 18. Exod. c. 18. Sic tribuum & familiarum duodecim apud Hebræos 12. Phylarchi extiterunt, de quibus Num. Cap. 1. c. 6. c. 20. & Jos. u. c. 22. Deut. c. 31. 1. Chron. c. 5. 3. 4. 7. 15. 24. c. 7. 2. & seqq. c. 8. c. 24. 4. & seqq. Matth. c. 19. vers. 28. Sigon. de Repub. Hebr. lib. 7. cap. 6.*

Princeps domus est præcipuus & superior in familiâ certâ, seu domo tribus alicuius & gentis, qui Græcis dicitur patriarcha: *uti in tribu Juda princeps. 1. Chron. c. 28. v. 1. & seqq. vel alterius tribus vid. Num. c. 1. Jos. u. c. 7. c. 14. c. 19. & Judic. c. 7. Nehem. c. 7. 1. Chron. c. 9. Sigon. d. lib. 7. ca. 6. Appellabantur capita familiæ certæ alicujus, cui præerant & quam convocabant, & cujus duces in bello erant apud Judæos. Sigon. d. loc.*

Jura communicata inter hasce personas sunt, quæ dicuntur jura sanguinis, quæ inter personas, naturali hac consociatione conjunctas, sunt, & consistunt partim in commodis, partim in oneribus, & in commodis ultrò citroq; inter eosdem conferen-

conferendis & sustinendis.

Commoda ultrò citróque inter cognatos communicanda, sunt jura in persona, vel rebus cognati cognato competentia. *Phil.3.4. Quanquam ego etiam habeo in carne, de quo confidam. Si quisquam alius videtur habere in carne, de quo confidat, ego maxim è. 5. circumcisus octavo die, ex gente Israëlis, tribu Benjaminis, Hebraus ex Hebræis, religione Pharisæus, & 1. Cor. c. 11. 22. Rom. c. 9. 4. qui sunt Israëlitæ, quorum est adoptio & gloria & fœdera, & legis constitutio, & cultus & promissiones. 5. quorum sunt patres, & ex quibus est Christus, quoad carnem attinet. & v. 7. seqq.*

Eiusmodi commoda sunt primo στοργή, affectio, amor & dilectio sanguinis & cognati sui. *De qua vid. Gen. c. 28. 2. c. 29. 12. & seqq. c. 43. 30. c. 45. 1. Nehem. c. 3. 4. 5. 6. c. 5. 5. Iudic. c. 11. 2. & seqq. 2. Sam. c. 19. 13. c. 18. 33. Tob. c. 7. Deut. c. 13. 6.*

Ex hac στοργῆ proficiscitur cura & solicitudo, qua cognatus de cognati salute & commodis angitur & afficitur, & de iis non aliter, ac de propriis laborat & sollicitus est, *Videre licet hujus rei gratia Rom. c. 9. 2. 3. optarim enim ego ipse anathema esse separatum à Christo pro fratribus meis & cognatis meis secundum carnem. & c. 10. 1. 2. Exod. cap. 32. 32. & vers. 11. 12. Gal. c. 6. 1. 2. Deut. c. 22. 1. si videas bovem fratris tui, aut pecudem ejus, non occultabis te ab illis, sed omninò reducito eos ad fratrem tuum, & vers. seqq. Exod. d. loc. 1. Timoth. c. 5. 4. 8. Quod si quis suis, & maximè domesticis non providet, fidem abnegavit, & infideli est deterior. Sirac. c. 42. Pudeat te convertere faciem à consanguineo tuo. 1. Iohan. c. 3. in fine ferè. Matth. c. 7. 9. Gen. c. 37. 35. 36. c. 44. 20. 23. 29. 30. 31. c. 45. 27. 28. c. 36. 30. 1. Reg. c. 3. 26. 27. Ester c. 2.* Vnde injuria & ignominia uni ex familia illata, omnibus & singulis ex familia fieri censetur, *l. 1. l. 2. de injur.* Hinc etiã jus hospitii mutui, & hospitalitatis. *Greg. lib. 15. Syntag. c. 28. num. 35. Gell lib. 5. c. 13.* συμπάθεια doloris & calamitatis, nec non communio gaudij & lætitiæ, *Luc. c. 15. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 20. & seqq. Siracid. cap. 38. 16. & seqq. cap. 9. Ierem. cap. 16. 41. 47. 48. Iudic. cap. 12. 6. 1. Corinth. cap. 12. 2. Sam. cap. 19.*

12.13. *Ratio est, quod cognati nostri, quodammodo pars nostri esse dicantur, & eiusdem carnis. Genes. c.29. 14.15. Deut.c.22.1.2. & seqq.c.25.6.2. Sam.cap.5.1.2.3.c.19.9.10.11,12.13.14.cap.20.1. 23.cap.16.11.12.*

Deinde inter commoda familiæ & cognatorum refero communionem omnium jurium & privilegiorum familiæ & cognatis competentium. *Rom.cap.9.5.6. Exod.c 12.43.& seqq. c.18.8. Gen.c.23.4. Deut.c.23.7.8.9.cap.15.3.7.9.11.12.cap.17. 15.cap.22.1.2.c.24.15. Leut.c.25.35.36. Tiraquell.de nobil.cap.15.* & successiones mutuas & reciprocas. *Gal.c.4.7, Num. cap.27. Luc.cap.15.13.31.32.*

Atque huc refero usurpationem ejusdem cognominis gentilitii, familiæve & insignium eorundem. *Tiraquell. de nobil. cap. 15. unde descendentes ab Israel Israelitæ, ab Iuda Iudei, à Levi Levitæ, à Benjamin Benjaminitæ vocabantur. Phil. cap. 3. vers. 5. 6. 1. Corinth. cap. 11. vers. 22. Roman. cap. 9. vers. 4. Iudic. cap. 1. vers. 16. ubi Petrus Martyr 1. Chronic. cap. 23. & seqq. 1. Samue. cap. 13. vers. 3. 7. cap. 14. 11. Genes. 12. 2. 3. cap. 17. & apud Romanos gentes Iuniorum, Iuliorum, Valeriorum, Æmiliorum Corneliorum, Aureliorum, Fabriciorum, Serviliorum, Liciniorum, Tullorum, Claudiorum, Cæciliorum, Pompeiorum, aliæque complures. Similiter & familiæ apud eosdem Brutorum, Cæsarum, Messalarum, Lepidorum, Scipionum, Lentulorum, Cottarum, Luscinorum, Crassorum, Ciceronum, Marcellorum, Metellorum, Catulorum. Differebat vero gens à familia, quod gens, velut latius patens, unaeademque plures plerumque familias complectebatur, uti Scipionum, Lentulorum, Cossorum, Syllarum, Cinnarum, Dolobellarum familiæ unâ gente Cornelia continebantur: Crassorum, Luculllorum, Murenarum, Stolonum, Calvorum Liciniâ: Mamercinorum, Lepidorum, Paulorum, Scaurorum, Paporum, Æmiliâ: Pulchrorum, Neronum, Marcellorum, (quanquam hi plebei, isti patricii essent) Claudiâ gente continebantur. Et gentiles nuncupabantur, qui ex generatione communionem ejusdem gentis & ortus habebant, & jura quædam peculiaria, tum sacra,*

tum

tum prophana ſuæ gentis participabant. At familiæ ejuſdem dicebantur, qui unius gentilium domo, cognomine, vel origine comprehendebantur. Sed tamen obſervandum hîc, fœminam à patre ſuo, non à matre cognomen familiæ ſuæ accipere, 1. Sam. c. 13. 3. 7 c. 14. 11. Num. 27. 34. Deut. c. 25. 5. 6. 7. 10. Iudit c. 1. 16 ubi Martyr: Excipe exemplum 2. Sam. c. 3. 39. ubi idem Martyr, & c. 14. 1. c. 19. 21. 22. Ratio autem, quod à patre liberi denominentur cognomine ſuo, eſt, quod mulier ſit à maſculo, et de carne ejus. 1. Cor. c. 18. 8. 9. Eph. c. 5. et propter virum condita. 1. Cor. c. 11. 9. et deterioris ſit conditionis. Num. c. 27. 3. 4. 9. Sirac. c. 42. 14. 15 et quod maſculus familiam et nomen ejuſdem conſervet, 1. Sam. c. 14. 4. 7. 8. c. 18. 19. Deu. c. 25. 5. 6. 7. 9. 10. Num. c. 27. 3. 4. Gen. c. 21. 12. 13. c. 18. c. 17. 16. 20. c. 15. 13. et ſeqq. c. 12. 2. Ruth. c. 4. 6. et ſeqq. Sirac. c. 30. 4. 5 6 c. 40. 19. vel domum, hoc eſt, familiã exiruat. Pſal 68. 7. ubi Piſcat. et Pſal. 113. 9. Deut. c. 25. 9. 10. contra fœmina, familiæ ſuæ caput & finis ſit l. 195. & ſeqq. de verb. ſignif. ubi Gædd. Lev. c. 22. 12. cum alium in familia habere non poſſit, ſed mariti ſui familiam ingrediatur. d l. 195. pronuntiatio. §. ult. & l. ſeq 9. 1. de verb. ſign. l. 8. de ſenat. Ruth. c. 4. 11. Tob. c. 10. 13. Gen. c. 30. Textus notabilis Eſa c. 3. in fin. aliis eſt, c. 4. 1. Num. 30. 7. 8. 13. 14. 16. Cujus domũ ac familiã amplificat & ædificat, et cui liberos parit, Pro. c. 14. 1. Ruth. c. 4. 11. 12. Eſa d. l. Deu. c. 25. 3. & ſeqq. Eccl. c. 40. 19. Gen. c. 16. 15. 16 c. 14. 15. 24. 26. c. 25. 2. 12.

Porrò nomina familiæ & cognatorum apud Romanos erant, vel prænomina, vel nomina, vel cognomina.

Prænomen familiæ nomen præcedebat, et diſtinguendorum filiorum et nepotum cauſſa inventum erat. Nomen interponebatur quod gentilium dicebatur, originem gentis demonſtrans, & in ius plerunque deſinebat ac erat συγγενικὸν & πατρωνυμικὸν; Cognomẽ ſequebatur quod inventum erat, ut ejuſdem gentis varias familias inter ſe diſtingueret; atque ſumebatur, vel à virtute, moribus, arte, ſtudio, urbe, regione, loco, eventu, à membro corporis, vel à corporis habitu, vel ab ortu, à fortuna; vel à brutis animantibus vid. Car. Sigon. de nomin. Roman. Agnomen, quod quidam quarto loco addunt, fuit idem quod cognomen, ut rectè ibidem Sigonius aſſerit.

Apud Iudæos nomina liberis imponebantur à parentibus. Gen. c. 21. 3. 4. Luc. c. 1. 59. & c. 2. 21. Cujus rei gratiâ testes, accessus scilicet ad Ecclesiam, & nominis inditi, adhibebantur. Esa. c. 8. 2. 3. ubi Iunius, quos græci συντέκνους appellarunt. Imponuntur autem hæc nomina ad discrimina inter individua constituendum singulari appellatione & nomenclaturâ, à Deo commendata, & ab Adamo & Mose posteris tradita, vid. Aret. Tom. 1. problem. 79.

Tertio inter familiæ & cognationis jura communia refero præstationem alimentorum in casu necessitatis & inopiæ. *Gen. c. 45. 9. 10. 11. Eccles. c. 3. 13, 17. Act. c. 7. 22.* auxilium & defensionem mutuam. *Gen c. 29. 9. c 43. 2. 3. 4. & seqq c. 45 27. 28. c. 46. c. 42. 1. 2. & seqq. c. 47 12. 13. c. 44. 5. 11. c. 45. 9. Sirac. c. 30. 4. 5. 6. Psalm. 127. 3. 4. 5. Iob. c. 19. 27. 1. Sam. 22. 3. 4.* item operas & ministeria, ultrò citróque præstanda. *arg. Prov. c. 23. 22. Eph. c. 6. Galat. c. 6. 1. Cor. c 10.*

Quartò privilegium uni cognatorum concessum jure cognationis extenditur ad ejusdem familiam, uxorem, liberos, imò & fratrem *l 2. 5. 1 l. 3. l. 4. l. 5. de usu & habitat. Menoch. cas. 379. Tiraq. de nobil. c. 15. facit ad Rom. c. 9. 2. 3 4. c. 11. adeò ut natura quandoq; eadem dona & virtutes uni familiæ communicet, & quasi hæreditarias faciat. Eccl. c. 11. 29. Act. c. 7. 51. 52. 53. 2. Timot. c. 15. 6. Rom. c. 5 15. & seqq. c. 9. 2. & seqq c. 11. 12. & seqq. Exod cap. 20. 5. Matth. c. 12. 34. c. 3. 7. vide Menoch lib. 1. præs. 15. & lib 5. præs. 38. & lib. 6. præs. 58. Tiraquell. de legib. connub. Sicut contra, vitia quædam familiæ familiaria esse solent. Matth. c 7. 16. 17. Iudic. c. 12. 6. Tiraquell. de nobil. c. 23.*

Apud Romanos etiam sacra familiæ omnibus & singulis cognatis erant communia. Sigon. de antiquo jure civ. Rom. lib. 1. c. 8. & monumenta familiaria l. 5. l. 6. de relig. & sumptib. funer l. gen. c. de adopt & nobilitas majorum, posteris communicabatur. Tiraquell. latè de nobilit. c. 15. c. 16 c. 17. c. 22. quod est jus natalium & nobilitas nativa Tiraquell. d. loc. 2. Reg. c. 9 3. 4. & sacra ceremoniæ & ejusdem religionis professio. Genes. c. 34. 15. & seqq. Ruth c. 1. 16. 17. & seqq. Psal. 12. 23. 45.

Ergò

Ergò etiam nobilitas nativa, σύγκρισις, seu jus, natalium, ejusdem familiæ personis inferioribus descendentibus communicatur & quasi innascitur, *Hippol. in nobil. axiom.* 30. 31. 32. qui nobiles, generosi & patricij Latinis dicuntur.

Æstimanda autem hæc nobilitas est ex eo, quod familia aliqua non est ex colluvie & confusione alterius gentis, sed pura & impermixta. Deinde ex eo, quod suos agros & bona certa habeat, suisque legibus vivat. Denique quod sit antiqua & vetusta, multósque præclaros viros ex sese genuerit, atque σύγκρισιν, καὶ πολυτέκνιαν demonstrare & probare possit. *Rom. c. 9. 2. 3. 4. 5. ubi Petrus Martyr. 2. Cor. c. 11. 12. Sirac. c. 22. 7. Tiraq. de nobilit. c. 19. Danæ. c. 6. politic. lib. 2. Greg lib. 4. c. 2. Chassan. in consuete Burgund. Rub. 4. §. 19. entre gens nobles, ubi num. 25. & seqq. novem causas nobilitatis ponit, & in catalog. gloriæ mundi part. 8. Pacian. lib. 2. de probat. cap. 26. Apud Romanos, qui suorum majorum imagines habuerunt, ij nobiles, qui jus tantùm, illi novi, qui nec majorum, neque suas, ij ignobiles dicebantur. Unde constat, Romanis jus nobilitatis fuisse, jus imaginis habendæ & collocandæ. Nam us imago à magistratu curuli, quem gerere necesse est illi, qui imaginem ponere volebat, sic nobilitas ab imagine profic scitur, quæ ponebatur in celebriore parte domus, in armario, tabulâ ve ligneo. Vide Sigon. lib. 2. cap. 20. de antiquo jure civil. Rom. & lib. de nom. Romanorum.*

Stemmata quid faciunt, quid prodest pantice longo
Ordine censeri, pictosque ostendere vultus
Majorum, & cantes in curribus Æmilianos?

Postea etiam nobiles ex censu & divitijs æstimabantur, qui erant equites & alij, qui in prima classe collocati, dignitate, honore & authoritate cæteris præcellebant. Gregor. lib. 3. c. 2. num. 5.

Alij nobiles quosdam vocant ἐυδόξους quia ob res præclare gestas, vel virtutes egregias inter cæteros eminent; Quosdam generosos γενναίους, qui à nobilibus sunt generati: Quosdam neque virtute, neque genere nobiles, sed tantum divitijs & opibus, vel ex beneficio & privilegio summi magistratus. de quib. differit Dana lib. 2. cap. 6. politic. & Tira-

quell. latissimè in com. de nobilitat. | *Primi generis nobilitatem rectè propriam vocare licet, reliquorum vero collatam & concessam à parentibus, quæ est nativa, vel à magnificentia, & splendore divitiarum vel ex benignitate principis, quæ est dativa nobilitas, Est. c. 6. 11.*

Habet autem nobilitas gradus: Dicitur enim quædam, clara, præclara, inclita, generosa, spectabilis, egregia; quædam illustris regia, imperialis. *Gregor. d. c. 2. num. 5. Pet. Heigius lib. 1. quest. 2. Tiraquel. c. 37. de nob.*

De variâ variorum populorum nobilitate. vid. Theod. Zuing. vol. 28. theat. lib. 2. in person. politic. Pacian lib. 2. de probat. c. 26. Tiraq. de nobilit. c. 10. Menoch. lib. 2. cas. 67. arb. judic. ubi describunt, qui nobiles dicuntur Neapolitanis, qui Venetis, qui Romanis, qui Anglis, Hispanis, Græcis, Ægyptiis, Turcis & aliis. vide Sene. Epist. 44. Bodin. late li. 3 c. 8 de Repub. Hi nobiles apud Romanos postea erant majorum, vel minorũ gentium ex gente patricia, vel plebeja, ut Sigonius notat dicto loco.

Gens Israelitica, familiam suam ex genealogia certa impermixtam semper habuit. Nehem. c. 7. Hest. cap. 10. 1. Chron. c. 1. c. 2. c. 3. Num. c. 1 c. 2. c. 3. Exod. c. 1. & quælibet tribus certas suas familias, agros, civitates, regiones, quas incoleb t, habebat, suisq; legibus vivebat, neque ulla gens hac vetustior et antiquior, nullaque quæ pluros præclaros & excellentes viros ex se progenuerit. De gentis hujus præstantia & excellentia alibi extant testimonia Deut c. 4. 7. 8. c. 7. 6. c. 26. 19. c. 33. 29. 2 Sam. c. 7. 23. 1. Chron. c. 17. 21. Psal. 147. 20. Exod c. 19. 6. Psalm. 76. 1. 2. Matt. c. 10. 6. c. 15. 24. Rom. c. 3. 1. 2. 3. c. 9. 4. Act. c. 3. 25. 26. c. 11. 19. c. 13. 26. 47. Joan c 4. 22. Cuius semen perpetuum dicitur, inde ab Abrahamo usque. *Ierem c. 37. 37. 38 Job. c. 8. 33. 37. Ezech. c. 16. c. 3. 4. 5. 6.*

Incommoda familiæ & cognationis sunt, ministeria & operæ quas cognatus cognato præstare tenetur; uti sunt quædam erogationes nomine familiæ faciendæ, qualis est providentia, cura atque defensio familiæ & domesticorum. *de quibus videre licet. 1. Timoth. c. 5. 8. Proverb. c. 18. 24. 2. Sam. c. 10. 12. c. 23. 8. 9. & seqq. Nehem. c. 2. 23. et seqq. c. 14. c. 5. 5. Este. c. 4. 14. Joha. c. 15.*

13. 1. *Sam.c.*21.2.3.4.5. *Iudic.c.*19.24. *de qua causa Iob à cognatis suis se meritò derelictum rectè conqueritur, Iob.c.*6.13.15.*c.*19.13.14. *Et David. Psalm.*38.11. *De tutelâ, curâ defensione atque protectione cognati pupilli. vid. Genes.c.*37.22.26. *furiosi, surdi, muti aut alio modo cognati miserabilis, vide tit. de cur. furios. & cat.*

De curâ & onere principatus, qui incumbit patri familias, tanquam domino & capiti suæ familiæ. 1. *Chron.c.*26 6. *vide.* 1. *Tim.c.*5.8.*c.*3,5.12 *Sirac.c.*3:.20. *& seqq. Hebr c.*12. *Nos habuimus patres nostros carnis nostræ castigatores. De curâ fratris senioris, quam pro juniore* tratec ille sustinet & gerit. *vide Genes.c.*4.7.9.*c.* 27.31.39.42.*c.*44.13.14.2. *Chron.c.*21.3. *Exod.c.*11.5. *Primogeniti onus olim quoque fuit apud Iudæos, Deo sacrificare, regere familiam, illique imperare, uti apparet ex Exod.c.*19.22.24.*& c.*24.5.*c.* 13.2. *Num.c.*8.16.17. *Fuerant igitur primogeniti sacerdotes & reges familiæ suæ, quod onus postea translatum est ad Levitas, vide Davæ. de antiquitat.c.*4. *Apud Iudæos fratri superstiti incumbebat onus redimendæ hæreditatis fratris defuncti, & liberorum ex relicta illius viduæ illi suscitandorum, Ruth.c.*2. 20. 21.*c.*3.9.12. 13. *c.*44.6. *& seqq. Deut.c.*25. 4.5. *& seqq. Luc.c.*20.27.

Propinquis senioribus incumbit onus minores suos cognatos ex juvenili temeritate, & calore lapsos corrigendi, & reprehendendi. 1. *Pet.c.*5.5. *& 1. Timot. cap.*5.1.2.3.5.8.9. *Num.c.*8 26. *Exod.c.*18.17.19.24 *Deut.c.*21.19.20. *tot. tit c. de emend. propinq* Ideo honestatis magistri hi seniores vocantur. *Tit.c.*2.3. & apud Iudæos penes seniores censura & judicia erant *Num.c.* 11.16. *& seqq.* 1. *Pet.c.*5.5. omnibus etiam cognatis laborãdum, ut pacem inter se colant, licet forte æquanon semper, aut paria à quibusdam fiant. *Num.c.*20.14 *c.*21.4. *Deut c.*23.7. *Rom.c.*12. *si fieri potest, quantum in vobis est, cum omnibus hominibus pacem habete.*

*De alimentorum in casu necessitatis & inopiæ exhibitione. vide Siracid. cap.*22. 26. *& seqq.* 1. *Timoth. cap.*5.16. *Genes. cap.* 47. 12. 13. *& seqq. cap.*44.5.11. *cap.* 50.21. 1. *Chron. cap.*12.38. 39.38.39.40. *Nehe.c.*22.3.*c.*4.14.*c.*5.5. *Deut.c.*23.24.25.*c.*24.

19.

91.20.c.26.12.13.c.15. 1.2.3. 4.7.8.9. & *seqq. De redemptione captivi, Hebr.c.5.5.3. Levit.c.25.47. & seqq. Genes c.14.12.13 & seqq.*

Sed hæc commoda & incommoda cognationis augentur, quo magis gradu inter se cognati sunt propiores. Idcóq; inter parentes & liberos majora sunt; Hos enim parentes educare, instituere in vera Dei cognitione. *Eph c.6.4. educate eos in disciplina & admonitione Domini. Deut c.6.7.c.11.19 Ioan.c.4.53. Act. c.10.2.24.33.c.16.33. Genes.c.18.19 Matth.c.9.* 18. gubernare & defendere debent; imò huisce thetaurizare. *2.Cor.c.12.14.* eosque omnium, quæ ipsi habent, participes reddere tenentur, etiam status & familiæ suæ, *Luc.c.15.31.12.13. Gal.c.3.in f. & 4. 1.Tim c.5.8.* & de matrimonio illis tempestivè providere, *Iere.c.29.6. Genes.c.14.3.c.24.3.4. c.21,21.c.38,6. Iudic. c.28.1. Tob. cap.10.10. Iosu. cap.15.16. & seqq. Ruth. cap. 2 cap.3. Siracid.cap.7.24.25. cap 42.10.11.12.* eosque è vivis decedentes, hæredes relinquunt & optimè illis prospiciunt; *Genes c.27. ubi Martyr. 2.Reg c.20.1.2 Num.c. 27.* & tutores impuberibus constituunt, de quibus singulis & similibus latiùs juris-consulti.

Iura affinitatis, quæ inter affines communicantur, sunt ferè eadem cum cognationis juribus, de quibus antèà dictum est, sed tamen non tanta.

Hisce naturâ consociatis & unitis hominibus affines sunt, qui vocantur domestici, sub uno eodemque tecto viventes, apud familiam, cui se fœdere, vel fide devinxerunt, obtemperantes imperio unius, qui familiæ caput & princeps, atque paterfamil. dicitur, *οἰκοδεσπότης* cujus socia est mater famil. uxor patrisfam.

Domestici autem ejusmodi sunt famuli, servi, liberi, mercenarij, clientes & omnes, qui contubernio nostro sunt juncti, familiares & conjuncti, qui unâ domo continentur, & subiecti sunt patrisfam. & matrisfam, iisque operas præstant artificiales,

vel

vel obsequiales, pertinentes ad convictum & vitam hanc locialem. *De quibus licet videre* 1. *Chron.c.*10.6 *Matth.c.*10.25.26. 1. *Timot.c.*5.8.2. *Sam c.*9.16. *Gal.c.*6.10 *Psalm.*101. *Gen.c.*17.12. 13.27. *cap.*14.14 c.16.15.16. *Levit c.*22.10.c.25.26. 35.36.39. 47.53.2. *Reg.c.*6.11.12.c. .17.2. *Sam.c.*19 35.36 37.38. *ad.c.*19 24.1. *Pet c.*2.18. Sed tamen communicatio inter has personas consociatas non est tanta, & tam latè patens. *Vide Bodin. lib.*1. *cap.* 5. *de Repub.*

Iura religionis & sacra cum domesticis suis dominus communicat, *Iohan.c.*4. *credidit regulus cum totâ domo sua. Matth.c.*8.5. *& seqq. Luc.c.*7.1. *Act.c.*10. *Exod.c.*10. *ibi, nec servus tuus nec ancilla tua opus facito.* Alimenta illis subministrat, *Matth.c* 24 *Luc.c* 17. & labores compēsat. *Colo.c.*4. *Dignus est operarius mercede sua. & cibo suo. Levit.c.*19. *Deut.c.*14. Defendit ab aliorum injurijs, *Siracid cap.*33. *si habes servum, defende eum, ut te ipsum & c.* 10. Labores præscribit œconomicas, ad eosque illos cogit, & ab ignavia, luxu & intemperantia abstrahit. *Sirac.c.*29. *c.*33. castigat & emendat *Prov.c.*14. *Sirac.d.c.*29. *c.*33. non tamen cum sævitia & crudelitate, & minis. *Eph.c* 6. *Levit.c.*25. *Sirac.c.*4. *c.*34.27.

Servi operas fideles & obsequia præstant dominis *Colos.c.*3. *servi auscultate per omnia iis, qui domini sunt secundum carnem. & cet. Eph.c.*6.5. *obedite dominis vestris cum timore & tremore.* 1 *Pet, c.*2. *Psalm.*122. *Colos c.*3. & cavent ne damnum adferant, rebus dominis suis *Proverb.c.*13.17.

Doctrinam de consociatione privatâ conjugum & consanguineorum, malè meo judicio quidam politici ex agro politico exterminant & œconomico, ut propriam attribuunt. Nam hæ consociationes omnis symbioticæ privatæ & publicæ seminarium. Ademptâ igitur hac conjugum & consanguineorum doctrinâ reliquarum consociationum cognitio imperfecta & manca erit, atque sine ea recte intelligi non poterit. Concedo peritiam administrandi familiam & rem domesticam ad comparandas, augendas & conservandas res familiæ, merè esse œconomicam, atque in illa esse tradendam. Sed ab hac diversa & alia est consociatio inter

conjuges & consanguineos, quæ est merè politica, symbioticâ & generali, ultrò citróque communicans res, operas, jura & consilia ad symbiosin domesticam & œconomicam piè & justè atque commodè degendam. Œconomica verò cura tantùm rem domesticam concernit, quomodo nimirum, & quibus medijs ea comparetur, augeatur & conservetur. Ex hac peritia agrorum colendorum, rei pastoritiæ, arationis, sationis, messis, plantationis, repastinationis, & omnis omninò rei rusticæ comparatur. Ex illâ, quæ est merè politica, gubernandi & administrandi familiam prudentia proficiscitur, quæ tradit, quid inter se conjuges, patersfamilias, matersfamilias, servi, famuli & ministri, ac quid inter se cognati, ad socialem vitam privatam domesticam piè & justè transigendam, conferant & communicent. Sic igitur œconomica & politica subjecto & fine inter se invicem quam maximè differunt. Subjectum illius est res familiæ. Finis, adquisitio eorum, quæ ad victum & amictum sunt necessaria. Subjectum hujus politicæ scilicet, est pia & justa symbiosis. Finis, gubernatio & conservatio consociationis & vitæ symbioticæ. Præterea non rectè omnem symbioticam consociationem publicam esse, nullam privatam quidam asserunt. Nam stat firmum & fixum hoc axioma, omnem symbioticam consociationem & vitam esse politicæ essentialem, genuinam & homogeneam. Sed omnis symbiotica consociatio non est publica solùm, verùm etiam quædam privata, uti domesticorum, conjugum, consanguineorum collegarum, quæ publicæ consociationis seminaria.

CAPUT IIII.

De consociatione collegarum.

TAntùm de naturali consociatione. Sequitur de civili, quâ solo suo placito & voluntate, quidam congregati, unum corpus, utilitatis & necessitatis communis caussâ, in vita humana constituunt: *hoc est, communi consensu, de modo regendi & obsequendi ad corporis sui, aut universorum & singulorum utilitatem, inter se conveniunt.*

Hæc societas naturâ sua dividua est, & temporalis, quæ non simul cum vita hominis durat, sed salvâ honestate & bona

gratia

gratiâ dissolvi potest mutuo contrahentium dissensu, quamvis aliâs etiam necessaria & utilis in vita sociali. Quamobrem spontanea, mereque voluntaria societas dicitur.

Nam primis mundi temporibus crescente hominum genere, tanquam familiâ se dilatante, cum omnes cohabitare uno in loco atque unâ familiâ amplius censeri non possent, necessitas coëgit domicilia, pagos, vicos diversos ac sejunctos constituere, denique oppida atque civitates alijs atq; alijs locis moliri. Genes. c. 10. in fine. Num. c. 1. 44. 45. vid. Bodin. de Repub. lib. 1. c 6. Cum igitur paterfam. ex ædibus, in quibus domesticum imperium habet, foràs egreditur, séque cum alijs familiarum principibus ad res rationésque contrahendas conjungit, tunc certè patris fam. ac domini nomen amittit, ut socium ac civem se ferat, & quodammodo ex familia exit, ut in civitatem ingrediatur, ac pro domesticis negotiis publica tractet.

Civilis igitur hæc consociatio est, quâ pauci quidam eiusdem artis, opificij, vitæ studij & professionis homines, ad commune quid inter se in eo munere, vitæ genere, vel in ea arte, quam profitentur, simul habendum consociantur. Talis consociatio vocatur collegium, quasi collectio, societas, cætus, sodalitas, synagoga, conventus, synodus; *Privata consociatio dicitur respectu publicæ, de qua infra. Exempla hujus videre licet act. 12. 12. c. 28. 23. 30. 31. c. 13. 15. 27. c. 15. 21. c 6. 2. 3. Matth. c. 4. c. 13. c. 6. 2. c. 10. 24. Exod c. 29. 42. Num. c. 10. 10. Bodin. lib. 3. c. 7. de Rep.*

Personæ ad collegium constituendum consociatæ vocantur collegæ.

Ex collegis illis qui est superior, cæteríque præfectus, princeps collegii dicitur. *Luc. c. 8. 41. 47. Marc. c. 5. 22. 35. 36. 38, Matth. c. 9. 18. act. c. 13. 15. Luc. c. 13. 14.* & habet in singulos, non universos collegas, potestatem & coërcitionem. Itaque hic præses collegii major est singulis collegis, minor verò universis collegis, seu collegio, cui præsidet, & cuius placitis stare tenetur. *Apud Iudæos archisynagogus princeps collegij.*

ecclesiastici dicebatur. Num.c.4.34.c.16.2. Matth.c.9.18. Marc.c.5. 22. Luc.c.8.41.c.13. Act.c.18.8 & apud Romanos posterioribus temporibus sub imperio Cæsarum primicerius, apud Græcos πρωτοσάτης. Reliqui collegæ, qui primates ex ordine sequuntur, Romanis vocabantur secundo cerius, tertio cerius, quarto cerius & sic deinceps. vid tit. C. de primicer. & secundocer. lib. 12. ubi Cujac. Princeps, capitæ, primates, sive priores collegij. ijdem non sunt. Act.c.4.1.2.3.4.5 6.23.c.5.21.c 6.c. 13.15.c.15 22.c.20.17.18.c.21.18. Ioban.c.11.47.57.

In hac consociatione civili privatâ, primò de collegarum communicatione & jure eorundem symbiotico, postea de speciebus variis collegiorum dispiciemus.

Communicatio inter collegas est, quâ collega collegæ subvenit, & propositum vitæ juvat, secundum pacta conventa. Describuntur hæc pacta & leges collegarum in libris collegiorum, *quos* Zunfftbucher *vocamus.*

Communicatio ejusmodi est vel rerum, vel operarum, vel juris cujusdam, vel reciprocæ benevolentiæ.

Rerum communicatio inter collegas facienda consistit in mutuâ singulorum collegarum contributione, & adquisitione, aliunde collegio universaliter, secundum leges ejusdem factâ, uti sunt ædes collegij, in quibus conveniunt collegæ; & de rebus collegij deliberant: item pecunia, reditus, pocula, sigillum, arca collegij, & alia ex singulorun collegarum collatione comparata, vel aliunde collegio data. *Decian. lib. 7. cap.* 20. *num.* 22. *crim. & consil.* 6. *volum.* 2.

Bona ex singulorum collegarum collatione communicata ad conservandam collegij dignitatem, vel promovendam ejusdem utilitatem, vel onera illius relevanda collegio soluto ad singulos conferentes, pro rata parte, redeunt; quæ durante jure collegij, usu singulorum, proprietate universorum collegarum, seu collegii sunt. *l. 1. in fin. de colleg.*

Bona aliunde collegio adquisita ad commodum collegij & universitatis spectant, neque sunt singulorum. Ex hisce bonis

unus

unus ex collegio discedens nihil, aufert collegio verò soluto in totum, quilibet collega aliquid pro rata parte ex iis aufert. *l. 3. de colleg illic. Bart in l. ult. d. t. Menc. cas. 597. arb. jud. quæst.*

Habet collegium quandoque bona quædam, quæ inter collegas distribuuntur; tum si dissolvitur collegium respectu unius discedentis, hujus portio apud collegium remanet; si vero in totum collegium dissolvitur, bona ejusmodi ad superiorem deferuntur. *Menoch cas. 597. arb. judic quæst.*

Operarum inter collegas communicatio est ex mutuo collegarum consensu definita inter collegas. Operarum artificialium communicatio plerumque ultro citroque in ejusdem artificij & professionis seu vocationis officijs, negotijs, commodis promovendis & incommodis avertendis consistit, secundum modum, formam & præscriptum, quibus tacitè, vel expressè inter collegas est conventum.

Ejusmodi operæ sunt pares & æquales, vel dispares & inæquales inter collegas.

Hæ non singulis collegis, sed aliquibus, vel uni incumbunt, uti principi collegii, jus & onus collegas convocandi. *Johan. c. 11. 47. 57. Act. c. 5. 21. c. 6. 2. c. 9. 1. 2. 14. 21. Bodinus id jus seniori, vel majori collegij parti tribuit: jus proponendi ea, de quibus est deliberandum. Act. c. 1. 15. c. 2. 14. 15. 38. c. 15. 7. 8. 14. 15.* item suffragia collegarum rogandi, colligendi, *Matth. c. 26. 57. 62. 63. 65. 65. Mar. c. 14. 62. 63. 60. 61 literas aliunde scriptas ad collegium resignandi sigillum, arcam privilegia & alia bona collegij custodiendi*; & collegium dimittendi, & *si quæ plura sunt, quæ ex communi collegarum consensu inter collegas sunt distributa vel operæ reciprocæ & ambulatoriæ, vel communi procuratori, aut Syndico collegij injunctæ, & impositæ. tit. quod cujusque univers.*

Iuris communicatio inter collegas facta est, quâ collegæ eodem inter se jure & legibus in collegio suo vivunt, reguntur & obligantur, atque iisdem etiam ex causis inter se puniuntur, modò hæc fiant sine præjudicio magistratus, aut alienæ

jurisdictionis usurpatione. *Bod.lib.3.c.7.de Rep. Heig.p.1.q.23.*

Ius cõmune collegii, vel collegarum describi solet in libris collegii,(*in den Zunfftbüchern*)q jus,vel ex cõmuni collegarũ consensu receptum & introductũ est inter collegas:vel speciali privilegio superioris magistratus collegis cõcessum&indultũ.

Major pars collegii minorem vincit suffragio suo,in rebus & causis communibus ad omnes,seu universos simul collegas communiter & universaliter pertinentibus, quæ collegas singulos seorsum à communitate non afficiunt, sed tantúm universos *l. quod major.19. ad municip. l.nominationum.45. C.de Decurion. lib.10 l.3.l.4. quod cujusq; univers.ubi Bartol. & Castr.Geil. lib. de pign. Obs.20.num.23. & .7.per alleg ibid.* Sic etiam in iis, quæ ex necessitate sunt facienda à collegio, sufficit majorem partem collegii facere.*c cum in cunctis.de bis quæ fiunt à maj. part.l.20. c comm.divid.Bodin.lib.3.cap.7.* Ad decernendum autem satis est, duas partes collegii adesse,*l.3.l.4.quod cujusque univers. Geil..de pign.Obs.20.num.2.7 per 46.nominationem.l 2.c.de Decurion.l.2.l.3. de decret. ab ordin.fac.Ratio est,quod hîc, quod commne est, meum non est.l.in tantum.5. universitatis.ubi Bartol.de rer.divis.Geil.d.num.7.*

In rebus verò & causis communibus ad omnes singulatim sive ad singulos collegas pertinentib. non vincit major pars, sed quod omnes tangit, ab omnibus quoq; approbari debet. *l.fin. C.de aut.pst. l in concedendo. l si autem.de aqua pluv.arc l.duo ex tribus de re.jud.l.nam ita.de adoption.l nominationes.c.de app.ll.adeò, ut* unus etiam contradicere possit.*l.per fundum.de servit.rust l.fin. com.predior. Ratio est,quia hîc quod commune est,meum quoq; est.Geil.d. obs.20.n.4.& 7.* In his etiã,quę sunt merę voluntatis,nihil debet fieri,nisi omnes unanimiter cõsentiant,*l.Sabinus com.divid.*collegialiter,cõmuniter,non singulariter,seperatim,diversis temporib.*l.7.§ hodiè de pact.Geil lib.2.obs.56 n.6 Bod.lib 3.c.7.de Rep.*

Decreta, vel jussa collegii,non a singulis personis collegive,sed ab universis collegialiter in loco collegii,non seorsum, congregatis dantur.*l planè quod cujusque univ.nom.* sicuti&omnes

actus

actus, qui apud collegium residunt, tantùm ab universis collegialiter congregatis, non à singulis exerceri possunt. *Farinac. quæst. 24. num. 129 & seqq. Menoch. cas. 598. Bod. d. lib. 3. c. 7. de Rep.* Plus ergò poterunt duæ partes collegarũ simul coactæ, quàm omnes collegæ seorsum contentientes. *Bodin d loc. Non enim sic pro collegio, quod collegæ seorsum faciunt. Accurs. in l. sicut. quod cujusque univers. nomi. Bartol. in l. 16. aut facta de pœn.*

Ex hoc jurè inter collegas, communi singulorum consensu recepto, collegæ etiam mulctari possunt, quando contra leges collegij aliquid admittunt. Vnde fieri potest, ut unus collegarum in singulos, non universos, coercitionem habeat.

Mulcta hæc fisco, seu arcæ communi collegij infertur.

Benevolentia mutua & reciproca est affectus & charitas collegæ singularis erga collegam, cum concordiâ, quâ idem volunt collegæ & nolunt ad communem utilitatem, sine dissidio *arg. 1. Cor. c. 1. 10, 11. Rom. 12. 16. & Gal. 5.* Hæc benevolentia cõvivijs convictu & agapis publicis alitur, fovetur, & cõservatur.

Species collegiorum secundum personarũ, artificiorum & munerũ conditionẽ variè esse possunt. Hodiè plerũq; sunt collegia pistorũ, sartorum, architectorum, fabrorũ, sutorum, agricolarum, laniorum, naviculariorum, figulorum, mercenariorum, monetariorum; vel philosophorum, Theologorum, Decurionum & similium; quibus civitas quælibet pro usu & necessitate vitæ socialis indiget. *Pet. Gregor. lib. 13. c. 2. de Repub.*

Ex his quædam collegia sunt ecclesiastica rerum divinarum, quædam secularia, humanarum rerum causa instituta.

Ecclesiastica sunt Theologorum & philosophorum collegia.

Secularia sunt magistratuum & judicum collegia, & artificum variorum & diversorum.

Magistratuum collegia præcipua sunt, quæ reliqua omnia & singula & universa pro jure suę potestatis moderantur.

Quando diversorum collegiorum homines & collegę in unum corpus coëunt, non dicitur collegium, neque universitas, sed corpus quoddam. *Bodin. lib. 3. cap. 7. de Repub.*

Corpus populi Romani quatuor collegiorum generibus continebatur. In principio populus in triginta Curias sive paræcias distributus erat, quarum curiarum præfecti, curiones & curionum decuriones, appellabantur: postea verò populus distribuebatur in tribus tres, quarum præfecti & principes fuerunt tribuni. Servius Tullius eundem postea in classes sex ex censu, hoc est, æstimatione rerum & bonorum, secundum quam tributa pendebant classes singulæ, distribuit. Classis verò constabat suis centurijs.

Visitatior denique populi Romani distributio fuit in ordines tres: quorum primus erat, senatorius, secundus & intermedius equestris, tertuis & infimus plebejus. vide Sigon. lib. 2. de antiqu jur. civium Romanor. ex his quilibet ordo sua separata habebat collegia, in quibus de communibus suis negotijs tractabant ejusdem ordinis homines. senatorij ordinis viri consilio, auctoritate & dignitate excellebant, qui erant conscripti, vel allecti & adscripti in senatum, vel pedarij in priorum sententias discedentes. Equestris ordinis erant nobiles & patritij, singuli, equum Reipub. alentes & censum quæstrem præstantes, Plebeij ordinis erant, qui neque senatores neque equites. Plebs, urbana vel rustica erat, de quibus latius Alex. ab Alexand. genial dierum lib. 1. c 29. Pet. Greg. lib. 4. c. 1. de Repub. Sigon. & Ioban. Rosin. in antiquit Roman. Zuinger. theat. volu. 28 de person polit.

Populus Iudaicus distributus erat in 12 tribus, seu familias. Iosu. c. 24 c. 7. 4. & seqq. & num. c. 6. c. 26 Exo. c. 1. & seqq. hinc cõtribules. 1. Thes. c. 2-14. 15. Tribus singulæ suas rursum habebant familias, quarum quælibet sua separata collegia habebãt, in ijsque suos principes & philarchos, familiarum capita. Num. c. 1. c. 7. c. 36. Iob. c. 14. c. 21. 1. Chro. c 22. c. 24. Deut. c. 29. 10. 11. c. 31. 28. Iob. c 23. 3. c. 24. 1. 2. 2. Sam c. 9 21. c. 10. 21. qui Græcis vocãtur patriarchæ, archipatriotæ. Familiæ singulæ domos familiæ suæ habebant, tanquã specialia collegia. Num c. 1. Ios. c. 7. 14. 17. 18. 19. vid. Sigon. lib. 7. c. 5. 6. 7. de Repub. Hebr. officium principum horum erat, ut familias, quibus præerant, convocarent, ad eas q referrent, quæ ad Rempub. pertinerent, Sigo. lib. 7. c. 6. de Repub. Heb. Vide infra cap. 7. de provincijs. Ex familijs singulis primogeniti in cæteros

suos fratres & sorores imperabant. Num.c 3.11.12. & seqq c.18. 8.15.16.Gen.c.48.5.6. 2.Chron.c 21.3. Exod.c.11.5. Deut.c.21. 17.Levit.c.27.3.4.5.6. 1.Chron.c.5.

Distribuebatur etiam populus Iudaicus in subditos præfectis millenis, subditos præfectis centenis, subditos præfectis quinquagenis & decurionibus. Exod.c.18.21.25. Deut.c.1.14.15.c.29.18.31. 1.Chron.c.28. 1.2.3.29.6.7. Sigon.de Repub. Iudæ.lib.7.c.7. Erant etiam quidam seniores ex toto populo promiscuè electi. Iosu.c 23.2.c.24.1. Num.c.11. 16.17. Exod.c.18.22. & seqq. Act.c.4.5.8.33.c.5.21. Erant seniores tribuum, seniores familiæ & seniores civitatis. Ruth.c.4. & passim alibi.

Aliter quoq; populus Iudaicus distribuebatur in classes, nimirum in popularem, sacerdotalē. Levitica m, hoc est, in ordinem ecclesiasticum, vel politicum, quibus addebantur quandoq; dedititij, recepti in jus civitatis Iudeorum, Ios.c.23.2.c.24.1. Esa.c.2.9.11.12.17.c.3.6.15. 1.Chron.c. 9.2.ubi Jun.2.Reg.c.25.15. Ioh.c.7.47.48.49. 2.Chron.c.24.17.23. 2.Reg.c.24.16.17. Alibi dividitur in seniores judices & sacerdotes. 1. Chr.c.11.3 c.23.per tot. Ios.c.8.33.c.23.2.c.24.1.c.17.4. Deut.c.31.28 Alibi in scribas, hoc est, legis peritos, & pharisæos, hoc est, theologos. Mat. 2.4.9.2.Chron.c.34.13.20.18.1. Esd.2.c.7.6. Alio in loco in potentiores præcipuos & infimæ sortis homines. 2.Reg.2.24.14.16.17.c.25.15. Neb. c.8.1. Ies.c.3.6.c.5.13.15. 2.Chron.c.24.17.23.c.12.5.6.c.26.11. 12.c.28.14. c.29.20.30. c.30.2.5.c.17.8. & seqq. 2.Sam.c.9.12.c 3.8.1.Sam.c.24.1.11.15. Alio in loco in magistratum superiorem, principes, sacerdotes & prophetas. Nehem.c.9.32.34.c.10.v.1.8.15.30. Ios.c.3.15.16. Alio in loco in principes populi & sacerdotum. Iere.c.26. 8.9. & seqq.c.38.25.c.39.6.10 & c.40.7.c.41.1.c.42.1.c.32.12.c. 34.21.10.19. Alio in loco in optimates, summos sacerdotes & Senatores. 1.Macchab.c.12.6.c.13.36. Marc.c.15.43. 2.Matth.c.11.27. vel in principes sacerdotum, scribas & seniores populi. Matth.c.26.3.47.52. 69.c.27.1.62.63. Quæ omnes populi distributiones partim ex ordinibus, partim ex collegijs, quibus utebantur, sunt sumptæ vid.infra cap 8. circa finem. Alias distributiones populi vide apud Pet.Gregol.lib.4.c.8. & seqq. de Repub. & Carol.Sigon.lib.5.de Repub. Hebræor.

Ægyptij populum distribuerunt in septem ordines, seu collegia, quorum primum fuit sacerdotum alterũ pugnatorũ, tertium boum pastorũ, quartũ subulcorum, quintũ rusticorum, sextum interpretum, postremum gubernatorum navalium: Arabes in sacerdotes, agricolas & milites. Galli olim in Druides & equites: Athenienses in nobiles doctosque; in agricolas, in artifices. Aristoteles sex ordines voluit esse necessarios, primum agricolarum & pastorum, ob victum: secundum opificum, propter instrumenta varia: tertium militum, propter arma: quartum divitum, propter pecuniam: quintum sacerdotum, propter divinarum rerum procurationem: postremum judicum & senatorum, propter judicia & consultationes. Aristotel. lib. 7. politic. c. 9.

Hodie in plerisque locis provinciæ vel regni, aut politiæ ratione professionis suæ & vocationis, seu ex vitæ instituræ genere & diversitate in tres ordines, status, sive generalia majora collegia distribui solent. Primum collegiũ est Ecclesiasticorũ. Alterum est nobilium. Tertium est populi, seu plebis, quæ ex scholasticis hominibus, agricolis, mercatoribus & opificib. existit. Singula ejusmodi collegia & corpora rursum sua specialia minora inter se habent collegia: uti sunt collegia præcipua judicum & magistratuum; collegia ministrorum ecclesiæ: collegia variorum artificum, mercatorum, in vita sociali necessariorum & utilium: *de quibus suis in locis infra. De variorum populorũ & regionum collegijs vid. Theod. Zuinger. theat. vol. 2 8 lib. 2. in personis politicis & varijs civium ordinib. & Greg. l. 4. c. 1. c. 2 c. 3. de Repub.*

CAPUT V.

De consociatione universitatis ejusque caussis.

HActenus de consociatione & symbiotica civili privatâ. sequitur de publicâ. *Nam societas humana certis gradibus ac progressionibus minorũ societatũ à privatis ad publicas societates pervenit.*

Consociatio publica est, qua plures consociationes privatæ ad politeuma constituendum, cõsociantur. Vocari potest corpus consociatum, & per excellentiam politica consociatio.

Quò maior verò est consociatio hæc, & plures consociatio-

nis ſpecies ſub ſe cõtinet, eò pluribus ſubſidijs, adminiculis & medijs, tam quoad animi, quam quoad corporis vitęq; αὐτάρκειαν & ſufficientiã, opus habet & majorem, ampliorẽq; rerum & operarum communicationem, εὐταξίαν & εὐνομίαν requirit.

Politeuma in genere eſt jus & poteſtas communicandi & participandi utilia & neceſſaria, quæ ad corporis conſtituti vitam à membris conſociatis conferuntur. Vocari poteſt jus ſymbioticum publicum.

Publica conſociatio, ſeu ſymbiotica hæc eſt duplex. Particularis, vel univerſalis.

Particularis eſt, quæ certis definitiſque locis eſt compreheuſa, intra quæ jura illius communicantur.

Particularis hæc rurſum eſt univerſalis, vel provinciæ.

Vniverſalis hęc eſt plurium conjugum, familiarum & collegiorum, in eodem loco habitantium, certis legibus facta conſociatio. Vocatur alias civitas, vel corpus plurium & diverſarum conſociationum. *l.* 30. *rerum. de uſucap. l.* 11. *quod cujuſque univerſ. quibus adde Bodin. lib.* 3. *de Repub. c.* 7. *Deut. c.* 13. 12. 13. 15. *Geneſ. c.* 34. 16, 22. *Exod. c.* 1 1. 2. 3. 4. *Ioſu. c.* 8. 1. 2.

Membra univerſitatis ſunt privatæ diverſęque conſociationes conjugum, familiarum & collegiorum, non ſinguli cujuſque conſociationis privatæ, qui hic non conjuges, cognati, collegæve, *ut ſupra in capp præced.* ſed cives ejuſdem univerſitatis dicti ſunt à coeundo, ideo, quod ex privata ſymbiotica tranſeuntes coëunt in unum corpus univerſitaris *His opponuntur extranei, advenæ, alienigenæ, peregrini. Deut. c.* 15. 1. 2. 4. 12. *Geneſ. c.* 23. 3. 4. 5. *l.* 34. *Ruth. c.* 1. *c.* 2, *c.* 2. *Ioban. c.* 15. 24. 25. 26. 27. *Exod. c.* 21. 21. *c.* 25. 9. *quorum officium eſt, nihil præter negotium ſuum agere, nihil de alieno inquirere, minimeque in aliena Repub. curioſos eſſe. Cicer. lib.* 1. *offic. & moribus loci & civitatis, in qua vivit, ſe quantum bonâ conſcientiâ fieri poteſt, accommodare, ne alijs ſit ſcandalo. vid. Geneſ. c.* 19. 9.

Politeuma univerſitatis eſt jus utendi, fruendi utilibus & neceſſarijs inter cives ejuſdem univerſitatis, conſtitutis ad vitæ

huius usum & consortium. *De hac voce Philip. c. 2. 20. & Plutarc. in lib. de trib. Reip. generibus, aliter accipitur à Clapmario lib. 1. c. 10. de arcan. Rerumpub.*

Civis (*ἐν πόλει*) est duplex: plenè & propriè civis, vel ex parte, quadantenus & impropriè civis.

Plenè & absolutè civis est, qui plenum in universitate politeuma habet, atque omnibus commodis & juribus loci illius, in quo civis est, uti potest, atq; imperio universitatis obligatur.

Plenè civis Hebræus erat, qui ex semine Iacobi legitimè natus ac circũcisus, jus ingrediendi templum sacrificiorum causa, & jus publicorum honorum in Repub. judaica gerendorum habuit, uti colligitur ex Deut. c. 23. & Ios. c. 5. & talis fruebatur quibusdam privilegijs, quæ non concedebantur peregrinis, vide Deut. c. 15. 1. 2. 3. 12. c. 23. 3. Civis plenus Atheniẽsis erat, qui publicorum judiciorum, consiliorum & magistratuum in civitate gerendorum cum reliquis potestatem parem & æqualem habebat.

Plenus civis Romanus erat homo liber, qui in civitate Romana domicilium, censum, tribum, atque publicorum bonorum adipiscendorum & gerendorum potestatem habebat. Ideoque tria faciebant civem Romanum, domicilij largitio, in tribum descriptio: & honorum petitio. A domicilio erant commoda sacrorum dignitatis, libertatis, urbis, fori ludorum, festorum dierum. Qui in censum erat relatus, ex eo civis & liber, si anteà servus, efficiebatur. Hodie ex arbitrio, more, lege, vel consuetudine cujusque civitatis jus & privilegium civis pleni, vel non pleni definiendum & determinandum est, vid. Bodin. lib. 1. c. 6. de Repub.

Plenus civis rursum est originarius, vel adsumptus.

Originarius civis est, qui jure nativitatis suę civis est, seu qui originem trahit ex civitate quadam, hoc est, quia patre, aut avo cive natus est: qui ideo necessarius dicitur & naturalis civis. *Græcè, αὐτόχθονες, indigenæ vocantur.*

Adsumptus civis est, qui consensu & suffragio reliquorum civium, jus civitatis est consecutus, qui ideo voluntarius dicitur, quod scilicet receptus & inscriptus sit in jus civitatis ob domicilium, quod in ea constituit; *vocatur aliâs incola, inquilinus, cooptatus,*

coptatus, vel receptus civis: Et si verò inter hosce quædam adhuc sit differentia, promiscuè tamen iis vocibus utimur. Adsumptus civis juramento se ad fidem & obsequia præsidibus civitatis obligat. Quos in jus civitatis peregrinos extraneósve recipi, vel excludi utile sit, Vide apud Greg. lib 4. c. 4. num. 14 & seqq ubi illud ex moribus, natura, ingenio illorum, quibus nocere, vel prodesse possunt civitati, æstimandum putat.

Domicilium est vitę habitationísque tabernaculum constitutum, ubi quis locum rerum suarum, & fortunarum, constituit, ut ibi perpetuò maneat, undeq; rursus non est discessurus, si nihil avocet, & unde cum est profectus, peregrinari dicitur, & si redijt, peregrinari destitit. *l. 7. cives. c. de incol. lib. 10. Matt. c. 4. 13. c. 9. 10.*

Ex parte, seu quodammodo civis est, qui non plenum & integrum politeuma habet, sed uno tantum, vel quibusdam juribus veri & pleni civis in civitate uti potest, scilicet quoad immunitates & honores, vel commerciorum, aut hospitij usum, non vero imperio civitatis obligatur, qualis est civis forensis, honorarius, confœderatus.

Civis forensis est advena ἄποικος, qui aliunde advenit, mox discessurus, & foro, nundinis & commerciorum jure uti potest in civitate, *l. 239. § incola. de verb. Sign.* secundum mores & leges civitatis, in qua agit *Genes. c. 19. 9. ingressus es, ut advena, nunquid ut judices? Ruth c. 1. Ergo talis, jus commorandi & negotia sua tractandi in civitate habet, ut sunt studiosi, milites, mercatores, opifices, artifices & similes.*

Civis ejusmodi est etiã hospes advenięs, jure hospitij utens pro mercede justa quiescendi & reficiendi sui caussa in alienæ Reipub. caupona, taberna, vel hospitio publico, vel privato, ex tessera hospitalitatis. *Gellius. lib. 5. c. 13. l. 1. § habitare. de his qui dejec. vel effuder. jus hospitij enim ex jure gentium commune omnibus, etiam peregrinis, quibus nostram erga alios humanitatem, caritatem, benevolentiam & amicitiam declaramus, ideo que necessitas introduxit hospitia, qua nobis hospitalitas commendatur. Deut. c. 10. 19. Exod. c. 22. 21. c. 23. 9.*

Advenam (inquit Deus) non contristabis, nec affliges eum, & si habitaverit advena in terra vestra, & moratus fuerit inter vos, non exprobretis, sed sit inter vos quasi indigena & diligetis eum, quasi vosmetipsos. Levit. cap. 19. 33. de hospitijs, & jure hospitandi. vide Matth. cap. 25. 35. 36. 37. Roman. cap. 12. 11. 1. Pet. cap. 4. 9. & exempl. s probatur. Genes. cap. 18. vers. 3. 4. 5. cap. 19. v. 2. cap. 24. vers. 31. Ios cap. 2. v. 1. 1. Iacob cap. 2. v. 25. 1. Regum cap. 17. vers. 10. 15. Luc. cap. 10. vers. 38 cap. 19. vers. 6. Hebr. cap. 13. De inhospitalitate damnata. Iudic cap. 8. vers. 5. cap. 19. vers. 18. 1. Sam. cap. 25. v. 9. 14. Iura hospitij mutua in signum & pignus amicitiæ colebantur apud veteres, datâ tesserâ hospitali. Gellius lib. 5. cap. 13. Petrus Gregor. lib. 15. Syntagm. cap. 28. num. 35. Expedit autem civitati, notum esse, quot sint alienigenæ, quot hospites, vel incolæ, ad pleraque præcavenda, quæ alijs nationibus fuerunt infausta. Nam si numerus advenarum hospitum excedat numerum civium, & advenæ civibus officere in aliquo possint ob odium, vel mores diversos, convenit exhaurire hoc onus à Republ. emigratione. Bodinus libro 4. capite 1. Gregorius libro 23. capite 6. de Republ. ideóque hisce ad munera aditus non patet.

Civis honorarius est, cujus civitatis honoris ergò tributum est, qui tamen ideo non tenetur ullo imperio, aut necessarijs muneribus civitatis illius, cujus est civis honorarius. *Bodin. lib. 1. c. 6. de Repub. Ita Regi Galliæ Helvetij jus civitatis suæ dederunt; sic rex Persarũ genti Pelopidarum ius civitatis dedit, ut refert Plutarchus in Polopida. & Athenienses Evagoram Cypri regem, Dionysium Siciliæ tyrannum, Antigonum ac Demetrium Asiæ reges, imò Rhodios omnes civitate donarunt.*

Confœderatus civis dicitur, qui jus civitatis ex fœdere, in quibusdam est adeptus. *Sic hodie ex mutuo fœdere, communicatio civitatis & amicitiæ est inter Genevenses & Bernates ita ut qui ex fœderatis socijs suâ civitate desertâ, sociorum civitatem adire velit, momento civis ac subditus fiat societ civitatis sine cooptatione aut rescripto singulari. Bodin. lib. 1. c. 6.*

Ad

Ad hoſce refero confæderatos cives illos, qui ſalvo jure majeſtatis, eoſdem habent amicos & hoſtes, vel communia commercia; qui ve moribus & legibus ijſdem utuntur, & eoldem habent cõventus, qui tamen cives omnium non ſunt. *Bodin. lib. 1. c. 7 de Repub. Ita fit, ut Helvetij confæderati ſint, non cives inter ſe, qui non omnia æqualiter communicent, ſed diſtincta jura majeſtatis uſurpent.*

Apud Iudæos proſelyti ex gentibus procreati ab idolorum cultu ad Dei cultum traducti, circumciſi erant, atque ex ea parte cives erant Hebræi, qua Synagogis intereſſe paſcha Domini manducare unâ cum veris Hebræis poterant. Exodi cap. 12. verſ. 48. Levit. cap. 17. Matth. cap. 23. verſ. 15. Ezechiel. cap. 14. in cæteris pares reliquis Hebræis minimè erant. Tales etiam cives Hebræi in Ægypto erant, uti appareret ex Geneſ. capite 45. verſ. 17. 18. 19. 20. qui habitandi tantum jus in Ægypto acceperant, ſeu jus hoſpitandi, ut dicitur. Geneſ. cap. 47. verſ. 4. 5. 6. 7. 11. ſed poteſtatem munerum gerendorum & reliqua jura civitatis non habebant. Exod. cap. 1. verſ. 9. 10. 11. 12, 13. 14. Actorum cap. 7. verſ. 6. 7. Deut. cap. 15. verſ. 1. 2. 3. 4. cap. 2. verſ. 33. Geneſ. cap. 23. verſ. 3. 4. 5. c. 34.

Superior præfectus ex civibus univerſitatis hîc eſt, qui ex conſenſu civium conſtitutus, negotia univerſitatis dirigit, gubernat ad ejusdem ſalutem & commodum, in ſingulos, non univerſos cives jus exercens.

Hic juramentum fidei ad certos articulos, quibus partes officij ipſius continentur, præſtat univerſitati conſtituenti, & à ſingulis civibus juramentum fidei & obſequij, quod certis articulis quibus partes officij boni civis comprehenduntur, concipitur, exigit.

Ejuſmodi ſuperior eſt, vel unus, vel plures, qui poteſtatem gubernandi ab univerſitate præſcriptam acceperunt. *Apud Iudæos etiam Principes civitatum fuiſſe Tribunos, Centuriones,*

Quin-

conjuges & consanguineos, quæ est merè politica, symbiotica & generalis, alterò citróque communicans res, operas, jura & consilia ad symbiosin domesticam & æconomicam piè & justè atque commodè degendam. Œconomica verò cura tantùm rem domesticam concernit, quomodo nimirum, & quibus medijs ea comparetur, augeatur & conservetur. Ex hac peritia agrorum colendorum, rei pastoritiæ, arationis, sationis, messis, plantationis, repastinationis, & omnis omninò rei rusticæ comparatur. Ex illâ, quæ est merè politica, gubernandi & administrandi familiam prudentia proficiscitur, quæ tradit, quid inter se conjuges, patersfamilias, matersfamilias, servi, famuli & ministri, ac quid inter se cognati, ad socialem vitam privatam domesticam piè & justè transigendam, conferant & communicent. Sic igitur oeconomica & politica subjecto & fine inter se invicem quam maximè differunt. Subjectum illius est res familiæ. Finis, adquisitio eorum, quæ ad victum & amictum sunt necessaria. Subjectum hujus politicæ scilicet, est pia & justa symbiosis. Finis, gubernatio & conservatio consociationis & vitæ symbioticæ. Præterea non rectè omnem symbioticam consociationem publicam esse, nullam privatam quidam asserunt. Nam stat firmum & fixum hoc axioma, omnem symbioticam consociationem & vitam esse politicæ essentialem, genuinam & homogeneam. Sed omnis symbiotica consociatio non est publica solùm, verùm etiam quædam privata, uti domesticorum, conjugum, consanguineorum collegarum, quæ publicæ consociationis seminaria.

CAPUT IIII.

De consociatione collegarum.

TAntùm de naturali consociatione. Sequitur de civili, quâ solo suo placito & voluntate, quidam congregati, unum corpus, utilitatis & necessitatis communis caussâ, in vita humana constituunt: *hoc est, communi consensu, de modo regendi & obsequendi ad corporis sui, aut universorum & singulorum utilitatem, inter se conveniunt.*

Hæc societas naturâ sua dividua est, & temporalis, quæ non simul cum vita hominis durat, sed salvâ honestate & bona

gratia

gratiâ dissolvi potest mutuo contrahentium dissensu, quamvis aliâs etiam necessaria & utilis in vita sociali. Quamobrem spontanea, meréque voluntaria societas dicitur.

Nam primis mundi temporibus crescente hominum genere, tanquam familiâ se dilatante, cum omnes cohabitare uno in loco atque unâ familiâ amplius conseri non possent, necessitas coēgit domicilia, pagos, vicos diversos ac sejunctos constituere, denique oppida atque civitates alijs atq; alijs locis moliri. Genes. c. 10. in fine. Num. c. 1. 44. 45. vid. Bodin. de Repub. lib. 1. c 6. Cum igitur paterfam. ex ædibus, in quibus domesticum imperium habet, forâs egreditur, séque cum alijs familiarum principibus ad res rationésque contrahendas conjungit, tunc certè patris fam. ac domini nomen amittit, ut socium ac civem se ferat, & quodammodo ex familia exit, ut in civitatem ingrediatur, ac pro domesticis negotiis publica tractet.

Civilis igitur hæc consociatio est, quâ pauci quidam eiusdem artis, opificij, vitæ studij & professionis homines, ad commune quid inter se in eo munere, vitæ genere, vel in ea arte, quam profitentur, simul habendum consociantur. Talis consociatio vocatur collegium, quasi collectio, societas, cætus, sodalitas, synagoga, conventus, synodus; *Privata consociatio dicitur respectu publicæ, de qua infra. Exempla hujus videre licet act. 12. 12. c. 28. 23. 30. 31. c. 13. 15. 27. c. 15. 21. c 6. 2. 3. Matth. c. 4. c. 13. c. 6. 2. c. 10. 24. Exod c. 29. 42. Num. c. 10. 10. Bodin. lib. 3. c. 7. de Rep.*

Personæ ad collegium constituendum consociatæ vocantur collegæ.

Ex collegis illis qui est superior, cęteríque præfectus, princeps collegii dicitur. *Luc. c. 8. 41. 47. Marc. c. 5 22. 35. 36. 38, Matth. c. 5. 18. act. c. 13. 15. Luc. c. 13. 14.* & habet in singulos, non universos collegas, potestatem & coërcitionem. Itaque hic præses collegii major est singulis collegis, minor verò universis collegis, seu collegio, cui præsidet, & cuius placitis stare tenetur. *Apud Iudæos archisynagogus princeps collegij.*

eccleſiaſtici dicebatur. Num.c.4.34.c.16.2.Matth.c.9.18. Marc.c.5. 22.Luc.c.8.41.c.13. Act.c.18.8 & apud Romanos poſterioribus temporibus ſub imperio Cæſarum primicerius, apud Græcos πρωτοςάτης. *Reliqui collegæ, qui primates ex ordine ſequuntur, Romanis vocabuntur ſecundo cerius, tertio cerius, quarto cerius & ſic deinceps. vid tit. C. de primicer. & ſecundocer. lib.12. ubi Cujac. Princeps, capita, primates, ſive priores collegij. ijdem non ſunt. Act.c.4.1.2.3.4.5 6.23.c.5.21.c 6.c. 13.15.c.15 22.c.20.17.18.c.21.18. Joban.c.11.47.57.*

In hac conſociatione civili privatâ, primò de collegarum communicatione & jure eorundem ſymbiotico, poſtea de ſpeciebus varijs collegiorum diſpiciemus.

Communicatio inter collegas eſt, quâ collega collegæ ſubvenit, & propoſitum vitæ juvat, ſecundum pacta conventa. Deſcribuntur hæc pacta & leges collegarum in libris collegiorum, *quos* Zunfftbucher *vocamus.*

Communicatio ejusmodi eſt vel rerum, vel operarum, vel juris cujuſdam, vel reciprocæ benevolentiæ.

Rerum communicatio inter collegas facienda conſiſtit in mutuâ ſingulorum collegarum contributione, & adquiſitione, aliunde collegio univerſaliter, ſecundum leges ejuſdem factâ, uti ſunt ædes collegij, in quibus conveniunt collegæ; & de rebus collegij deliberant: item pecunia, reditus, pocula, ſigillum, arca collegij, & alia ex ſingulorum collegarum collatione comparata, vel aliunde collegio data. *Decian. lib.7. cap. 20. num.22. crim. & conſil 6. volum.2.*

Bona ex ſingulorum collegarum collatione communicata ad conſervandam collegij dignitatem, vel promovendam ejuldem utilitatem, vel onera illius relevanda collegio ſoluto ad ſingulos conferentes, pro rata parte, redeunt; quæ durante jure collegij, uſu ſingulorum, proprietate univerſorum collegarum, ſeu collegii ſunt. *l.1. in fin. de colleg.*

Bona aliunde collegio adquiſita ad commodum collegij & univerſitatis ſpectant, neque ſunt ſingulorum. Ex hiſce bonis

unus

unus ex collegio discedens nihil, aufert collegio verò soluto in totum, quilibet collega aliquid pro rata parte ex iis aufert. *l. 3. de colleg illic. Bart in l ult. d. t. Menc. cas. 597. arb. jud. quæst.*

Habet collegium quandoque bona quædam, quæ inter collegas distribuuntur; tum si dissolvitur collegium respectu unius discedentis, hujus portio apud collegium remanet; si vero integrum collegium dissolvitur, bona ejusmodi ad superiorem deferuntur. *Menoch cas. 597. arb. judic quæst.*

Operarum inter collegas communicatio est ex mutuo collegarum consensu definita inter collegas. Operarum artificium communicatio plerumque ultro citroque in ejusdem artificij & professionis seu vocationis officijs, negotijs, commodis promovendis & incommodis avertendis consistit, secundum modum, formam & præscriptum, quibus tacitè, vel expressè inter collegas est conventum.

Ejusmodi operæ sunt pares & æquales, vel dispares & inæquales inter collegas.

Hæ non singulis collegis, sed aliquibus, vel uni incumbunt, uti principi collegii, jus & onus collegas convocandi. *Johan. c. 11. 47. 57. Act. c. 5. 21. c. 6. 2. c. 9. 1. 2. 14. 21. Bodinus id jus seniori, vel majori collegij parti tribuit: jus proponendi ea, de quibus est deliberandum. Act. c. 1. 15. c. 2. 14. 15. 38. c. 15. 7. 8. 14. 15.* item suffragia collegarum rogandi, colligendi, *Matth. c. 26. 57. 62. 63. 65. 65. Mar. c. 14. 62. 63. 60. 61 literas aliunde scriptas ad collegium resignandi sigillum, arcam privilegia & alia bona collegij custodiendi*; & collegium dimittendi, & *si quæ plura sunt, quæ ex communi collegarum consensu inter collegas sunt distributa vel operæ reciprocæ & ambulatoriæ, vel communi procuratori, aut Syndico collegij injunctæ, & impositæ. tit. quod cujusque univers.*

Juris communicatio inter collegas facta est, quâ collegæ eodem inter se jure & legibus in collegio suo vivunt, reguntur & obligantur, atque ijdem etiam ex causis inter se puniuntur, modò hæc fiant sine præjudicio magistratus, aut alienæ

jurisdictionis usurpatione. *Bod,lib.3.c.7.de Rep. Heig.p.1.q.23.*

Ius cõmune collegii, vel collegarum describi solet in libris collegii,(in den Zunfftbüchern)q jus,vel ex cõmuni collegarũ consensu receptum & introductũ est inter collegas:vel speciali privilegio superioris magistratus collegis cõcessum&indultũ.

Major pars collegii minorem vincit suffragio suo,in rebus & causis communibus ad omnes,seu universos simul collegas communiter & universaliter pertinentibus, quæ collegas singulos seorsum à communitate non afficiunt, sed tantúm universos *l. quod major.19. ad municip. l.nominationum.45. C.de Decurion. lib.10 l.3.l.4. quod cujusq; univers.ubi Bartol. & Castr.Geil. lib. de pign. Obs.20.num.23. & 27.per alleg ibid.* Sic etiam in iis, quæ ex necessitate sunt facienda à collegio, sufficit majorem partem collegij facere.*c cum in cunctis.de bis quæ fiunt à maj. part.l.20. c comm.divid. Bodin.lib.3.cap.7.* Ad decernendum autem satis est, duas partes collegij adesse.*l.3.l.4.quod cujusque univers. Geil..de pign.Obs.20.num.27 per 46.nominationem l 2.c.de Decurion.l.2.l.3. de decret. ab ordin.fac.Ratio est,quod hîc, quod commne est, meum non est.l.in tantum.§. universitatis.ubi Bartol.de rer.divis.Geil.d.num.7.*

In rebus verò & causis communibus ad omnes singulatim sive ad singulos collegas pertinentib. non vincit major pars, sed quod omnes tangit, ab omnibus quoq; approbari debet. *l.fin. C.de aut.pst. l in concedendo. l si autem.de aqua plav.arc l.duo ex tribus de re.jud.l.nam ita.de adoption.l nominationes.c.de app.ll.adeò,* ut unus etiam contradicere possit.*l.per fundum.de serv.rust.l.fin. com.predior. Ratio est,quia hîc quod commune est,meum quoq; est.Geil.d. obs.20.n.4.& 7.* In his etiã,quę sunt merę voluntatis,nihil debet fieri,nisi omnes unanimiter cõsentiant,*l.Sabinus com.divid.*collegialiter,cõmuniter,non singulariter,leparatim,diversis temporib.*l.7.§ hodiè de pact.Geil lib.2.obs.56.n.6 Bod.lib 3.c.7.de Rep.*

Decreta, vel jussa collegij,non a singulis personis collegive,sed ab universis collegialiter in loco collegii,non seorsum, congregatis dantur.*l planè quod cujusque univ.nom.* sicuti&omnes

actus

actus, qui apud collegium residunt, tantùm ab universis collegialiter congregatis, non à singulis exerceri possunt. *Farinac. quæst. 24. num. 129 & seqq. Menoch. cas. 598. Bod. d. lib. 3. c. 7. de Rep.* Plus ergo poterunt duæ partes collegarũ simul coactæ, quàm omnes collegæ seorsum contentientes. *Bodin d. loc. Non enim sic pro collegio, quod collegæ seorsum faciunt. Accurs. in l. sicut. quod cujusque univers. nomi. Bartol. in l. 16. aut facta de pœn.*

Ex hoc jurè inter collegas, communi singulorum consensu recepto, collegæ etiam mulctari possunt, quando contra leges collegij aliquid admittunt. Vnde fieri potest, ut unus collegarum in singulos, non universos, coercitionem habeat.

Mulcta hæc fisco, seu arcæ communi collegij infertur.

Benevolentia mutua & reciproca est affectus & charitas collegæ singularis erga collegam, cum concordiâ, quâ idem volunt collegæ & nolunt ad communem utilitatem, sine dissidio *arg. 1. Cor. c. 1. 10. 11. Rom. 12. 16. & Gal. 5.* Hæc benevolentia cõvivijs convictu & agapis publicis alitur, fovetur, & cõservatur.

Species collegiorum secundum personarũ, artificiorum & munerũ conditionẽ variæ esse possunt. Hodiè plerũq; sunt collegia pistorũ, sartorum, architectorum, fabrorũ, sutorum, agricolarum, laniorum, naviculariorum, figulorum, mercenariorum, monetariorum; vel philosophorum, Theologorum, Decurionum & similium; quibus civitas quælibet pro usu & necessitate vitæ socialis indiget. *Pet. Gregor. lib. 13. c. 2. de Repub.*

Ex his quædam collegia sunt ecclesiastica rerum divinarum, quædam secularia, humanarum rerum causa instituta.

Ecclesiastica sunt Theologorum & philosophorum collegia.

Secularia sunt magistratuum & judicum collegia, & artificum variorum & diversorum.

Magistratuum collegia præcipua sunt, quæ reliqua omnia & singula & universa pro jure suę potestatis moderantur.

Quando diversorum collegiorum homines & collegę in unum corpus coëunt, non dicitur collegium, neque universitas, sed corpus quoddam. *Bodin. lib. 3. cap. 7. de Repub.*

Corpus populi Romani quatuor collegiorum generibus continebatur. In principio populus in triginta Curias sive paræcias distributus erat, quarum curiarum præfecti, curiones & curionum decuriones, appellabantur: postea verò populus distribuebatur in tribus tres, quarum præfecti & principes fuerunt tribuni. Servius Tullius eundem postea in classes sex ex censu, hoc est, æstimatione rerum & bonorum, secundum quam tributa pendebant classes singulæ, distribuit. Classis verò constabat suis centurijs.

Vsitatior denique populi Romani distributio fuit in ordines tres: quorum primus erat senatorius, secundus & intermedius equestris, tertius & infimus plebejus. vide Sigon. lib. 2. de antiqu jur. civium Romanor. ex his quilibet ordo sua separata habebat collegia, in quibus de communibus suis negotijs tractabant ejusdem ordinis homines. Senatorij ordinis viri consilio, auctoritate & dignitate excellebant, qui erant conscripti, vel allecti & adscripti in senatum, vel pedarij in priorum sententias discedentes. Equestris ordinis erant nobiles & patritij, singuli, equum Reipub. alentes & censum equestrem præstantes, Plebeij ordinis erant, qui neque senatores neque equites. Plebs, urbana vel rustica erat, de quibus latius Alex. ab Alexand. genial. dierum lib. 1. c 29. Pet. Greg. lib. 4. c. 1. de Repub. Sigon. & Ioban. Rosin. in antiquit Roman. Zuinger. theat. volu. 28 de person polit.

Populus Iudaicus distributus erat in 12 tribus, seu familias. Iosu. c. 24 c. 7. 4. & seqq. & num. c. 6. c. 26 Exo. c. 1. & seqq. hinc cõtribules. 1. Thes. c. 2. 14. 15. Tribus singulæ suas rursum habebant familias, quarum quælibet sua separata collegia habebãt, in ijsque suos principes & philarchos, familiarum capita. Num. c. 1. c. 7. c. 36. Ioh. c. 14. c. 21. 1. Cbro. c 22. c. 24. Deut. c. 29. 10. 11. c. 31. 28. Iob. c 23. 3. c. 24. 1. 2. 2. Sam c. 9 21. c. 10. 21. qui Græcis vocãtur patriarchæ, archipatriotæ. Familiæ singulæ domos familiæ suæ habebant, tanquã specialia collegia. Num c. 1, Ios. c. 7. 14. 17. 18. 19. vid. Sigon. lib. 7. c. 5. 6. 7. de Repub. Hebr. officium principum horum erat, ut familias, quibus præerant, convocarent, ad eas referrent, quæ ad Rempub. pertinerent, Sigo. lib. 7. c. 6. de Repub. Heb. Vide infra cap. 7. de provincijs. Ex familijs singulis primogeniti in cæteros

teros suos fratres & sorores imperabant. Num.c 3.11.12. & seqq c.18. 8.15.16. Gen.c.48.5.6. 2.Chron.c 21.3. Exod.c.11.5. Deut.c.21. 17. Levit.c.27.3.4.5.6. 1.Chron.c. 6.

Distribuebatur etiam populus Iudaicus in subditos præfectis millenis, subditos præfectis centenis, subditos præfectis quinquagenis & decurionibus. Exod.c.18.21.25. Deut.c.1.14.15.c.29.18.31. 1.Chron.c.28. 1.2.3.c.29.6.7. Sigon.de Repub. Iudæ.lib.7.c.7: Erant etiam quidam seniores ex toto populo promiscuè electi. Iosu.c 23.2.c.24.1. Num.c.11. 16.17: Exod.c.18.22. & seqq. Act.c.4.5.8.33.c.5.21. Erant seniores tribuum, seniores familiæ & seniores civitatis. Ruth.c.4. & passim alibi.

Aliter quoq; populus Iudaicus distribuebatur in classes, nimirum in popularem, sacerdotalē Leviticam; hoc est, in ordinem ecclesiasticum, vel politicum, quibus addebantur quandoq; dedititij, recepti in jus civitatis Iudæorum. Ios.c.23.2.c.24.1. Esa.c.2.9.11.12.17.c.3.6.15. 1.Chro.c. 9.2. ubi Iun. 2.Reg c.25.15. Ioh.c.7.47.48.49. 2.Chro.c.24.17.23. 2.Reg.c.24.16.17. Alibi dividitur in seniores, judices & sacerdotes. 1. Chr.c.11.3 c.23. per tot. Ios.c.8.33.c.23.2.c.24.1.c.17.4. Dan.c.31.28 Alibi in scribas, hoc est, legis peritos, & pharisæos, hoc est, theologos. Mat. c.19.2.Chro.c.34.13.20.18. 1.Esd.2.c.17.6. Alio in loco in potentiores præcipuos & infimæ sortis homines. 2.Reg.2.24.14.16.17.c.25.15. Neb. c.8.1. Ies.c.3.6.c.5.13.15. 2.Chro.c.24.17.23.c.12.5.6.c.26.11. 12.c.28.14.c.29.20.30.c.30.2.5.c.17.8. & seqq. 2.Sam.c.9.12.c 3.8.1.Sam.c 24.1.15. Alio in loco in magistratum superiorem, principes, sacerdotes & prophetas. Nehem.c.9.32.34.c.10.v.1.8.15.30. Ios.c.3.15.16. Alio in loco in principes populi & sacerdotum. Iere.c.26. 8.9. & seqq.c 38.25.c.39.6.10 & c.40.v.c.41.1.c.42.1.c.32.12.c. 34.21.10.19. Alio in loco in optimates, summos sacerdotes & Senatores. 1.Macchab.c.12.6.c.13.36. Marc.c.15.43.2. Macch c.11.27. vel in principes sacerdotum, scribas & seniores populi. Matth.c.26.3.47.52. 69.c.27.1.62.63. Quæ omnes populi distributiones partim ex ordinibus, partim ex collegijs, quibus utebantur, sunt sumptæ vid.infra cap.8. circa finem. Alias distributiones popidi vide apud Pet.Gregol.lib.4.c.5. & seqq. de Repub. & Carol.Sigon.lib.5.de Repub. Hebræor.

Ægyptij populum distribuerunt in septem ordines, seu collegia, quorum primum fuit sacerdotum alterũ pugnatorũ, tertium boum pastorũ, quartũ subulcorum, quintũ rusticorum, sextum interpretum, postremum gubernatorum navalium: Arabes in sacerdotes, agricolas & milites. Galli olim in Druides & equites: Athenienses in nobiles doctosque; in agricolas, in artifices. Aristoteles sex ordines voluit esse necessarios, primum agricolarum & pastorum, ob victum: secundum opificum, propter instrumenta varia: tertium militum, propter arma: quartum divitum, propter pecuniam: quintum sacerdotum, propter divinarum rerum procurationem: postremum judicum & senatorum, propter judicia & consultationes. Aristotel. lib. 7. politic. c. 9.

Hodie in plerisque locis provinciæ vel regni, aut politiæ ratione professionis suæ & vocationis, seu ex vitæ institutæ genere & diversitate in tres ordines, status, sive generalia majora collegia distribui solent. Primum collegiũ est Ecclesiasticorũ. Alterum est nobilium. Tertium est populi, seu plebis, quæ ex scholasticis hominibus, agricolis, mercatoribus & opificib. existit. Singula ejusmodi collegia & corpora rursum sua specialia minora inter se habent collegia: uti sunt collegia præcipua judicum & magistratuum; collegia ministrorum ecclesiæ: collegia variorum artificum, mercatorum, in vita sociali necessariorum & utilium: *de quibus suis in locis infra. De variorum populorũ & regionum collegijs vid. Theod. Zuinger. theat. vol. 2 8 lib. 2. in personis politicis & varijs civium ordinib. & Greg. l. 4. c. 1. c. 2 c. 3. de Repub.*

CAPUT VI.

De consociatione universitatis ejusque caussis.

HActenus de consociatione & symbiotica civili privatâ. sequitur de publicâ. *Nam societas humana certis gradibus ac progressionibus minorũ societatũ à privatis ad publicas societates pervenit.*

Consociatio publica est, qua plures consociationes privatæ ad politeuma constituendum, cõsociantur. Vocari potest corpus consociatum, & per excellentiam politica consociatio.

Quò maior verò est consociatio hæc, & plures consociatio-

nis

nis ſpecies ſub ſe cõtinet, cò pluribus ſubſidijs, adminiculis & medijs, tam quoad animi, quam quoad corporis vitęq; αὐτάρκειαν & ſufficientiã, opus habet & majorem, ampliorẽq; rerum & operarum communicationem, εὐταξίαν & εὐνομίαν requirit.

Politeuma in genere eſt jus & poteſtas communicandi & participandi utilia & neceſſaria, quæ ad corporis conſtituti vitam à membris conſociatis conferuntur. Vocari poteſt jus ſymbioticum publicum.

Publica conſociatio, ſeu ſymbiotica hæc eſt duplex. Particularis, vel univerſalis.

Particularis eſt, quæ certis definitiſque locis eſt compreheſa, intra quæ jura illius communicantur.

Particularis hæc rurſum eſt univerſalis, vel provinciæ.

Univerſalis hęc eſt plurium conjugum, familiarum & collegiorum, in eodem loco habitantium, certis legibus facta conſociatio. Vocatur aliâs civitas, vel corpus plurium & diverſarum conſociationum. *l.* 30. *rerum. de uſucap. l.* 11. *quod cujuſque univerſ. quibus adde Bodin. lib.* 3. *de Repub. c.* 7. *Deut. c.* 13. 12. 13. 15. *Geneſ. c.* 34. 16, 22. *Exod. c.* 1 1. 2. 3. 4. *Joſu. c.* 8. 1. 2.

Membra univerſitatis ſunt privatæ diverſęque conſociationes conjugum, familiarum & collegiorum, non ſinguli cujuſque conſociationis privatæ, qui hic non conjuges, cognati, collegæve, *ut ſupra in capp præced.* ſed cives ejuſdem univerſitatis dicti ſunt à coeundo, ideo, quod ex privata ſymbiotica tranſeuntes coëunt in unum corpus univerſitaris *His opponuntur externi, advenæ, alienigenæ, peregrini. Deut. c.* 15. 1. 2. 4. 12. *Geneſ. c.* 23. 3. 4. 5. *l.* 34. *Ruth. c.* 1. *c.* 2, *c.* 2. *Johan. c.* 15. 24. 25. 26. 27. *Exod. c.* 21. 21. *c.* 25. 9. *quorum officium eſt, nihil præter negotium ſuum agere, nihil de alieno inquirere, minimeque in aliena Repub. curioſos eſſe. Cicer. lib.* 1. *offic. & moribus loci & civitatis, in qua vivit, ſe quantum bonâ conſcientiâ fieri poteſt, accommodare, ne alijs ſit ſcandalo. vid. Geneſ. c.* 19. 9.

Politeuma univerſitatis eſt jus utendi, fruendi utilibus & neceſſarijs inter cives ejuſdem univerſitatis, conſtitutis ad vitæ

huius usum & consortium. *De hac voce Philip. c. 2. 20. & Plutarc. in lib. de trib. Reip. generibus, aliter accipitur à Clapmario lib. 1. c. 10. de arcan. Rerumpub.*

Civis (ἐν πόλει) est duplex: plenè & propriè civis, vel ex parte, quadantenus & impropriè civis.

Plenè & absolutè civis est, qui plenum in universitate politeuma habet, atque omnibus commodis & juribus loci illius, in quo civis est, uti potest, atq; imperio universitatis obligatur.

Plenè civis Hebræus erat, qui ex semine Iacobi legitimè natus ac circũcisus, jus ingrediendi templum sacrificiorum causa, & jus publicorum honorum in Repub. judaica gerendorum habuit, uti colligitur ex Deut. c. 23. & Ios. c. 5. & talis fruebatur quibusdam privilegijs, quæ non concedebantur peregrinis, vide Deut. c. 15. 1. 2. 3. 12. c. 23. 3. Civis plenus Atheniẽsis erat, qui publicorum judiciorum, consiliorum & magistratuum in civitate gerendorum cum reliquis potestatem parem & æqualem habebat. Plenus civis Romanus erat homo liber, qui in civitate Romana domicilium, censum, tribum, atque publicorum honorum adipiscendorum & gerendorum potestatem habebat. Ideoque tria faciebant civem Romanum, domicilij largitio, in tribum descriptio: & honorum petitio. A domicilio erant commoda sacrorum dignitatis, libertatis, urbis, fori ludorum, festorum dierum. Qui in censum erat relatus, ex eo civis & liber, si anteà servus, efficiebatur. Hodie ex arbitrio, more, lege, vel consuetudine cujusque civitatis jus & privilegium civis pleni, vel non pleni definiendum & determinandum est, vid. Bodin. lib. 1. c. 6. de Repub.

Plenus civis rursum est originarius, vel adsumptus.

Originarius civis est, qui jure nativitatis tuę civis est, seu qui originem trahit ex civitate quadam, hoc est, quia patre, aut avo cive natus est: qui ideo necessarius dicitur & naturalis civis. *Græcè, αὐτόχθονες, indigenæ vocantur.*

Adsumptus civis est, qui consensu & suffragio reliquorum civium, jus civitatis est consecutus, qui ideo voluntarius dicitur, quod scilicet receptus & inscriptus sit in jus civitatis ob domicilium, quod in ea constituit; *vocatur aliâs incola, inquilinus, cooptatus,*

cooptatus, vel receptus civis: Et si verò inter hosce quædam adhuc sit differentia, promiscuè tamen iis vocibus utimur. Adsumptus civis juramento se ad fidem & obsequia præsidibus civitatis obligat. Quos in jus civitatis peregrinos extraneósve recipi, vel excludi utile sit, Vide apud Greg. lib 4. c. 4. num. 14 & seqq ubi illud ex moribus, natura, ingenio illorum, quibus nocere, vel prodesse possunt civitati, æstimandum putat.

Domicilium est vitę habitationísque tabernaculum constitutum, ubi quis locum rerum suarum, & fortunarum, constituit, ut ibi perpetuò mancat, undeq; rursus non est discessurus, si nihil avocet, & unde cum est profectus, peregrinari dicitur, & si redijt, peregrinari destitit. *l. 7. cives. c. de incol. lib.* 10. *Matt. c. 4.* 13. *c.* 9. 10.

Ex parte, seu quodammodo civis est, qui non plenum & integrum politeuma habet, sed uno tantum, vel quibusdam jus tibus veri & pleni civis in civitate uti potest, scilicet quoad immunitates & honores, vel commerciorum, aut hospitij usum, non vero imperio civitatis obligatur, qualis est civis forensis, honorarius, confœderatus.

Civis forensis est advena ἄποικος, qui aliunde advenit, mox discessurus, & foro, nundinis & commerciorum jure uti potest in civitate, *l.* 239. § *incola. de verb. Sign.* secundum mores & leges civitatis, in qua agit *Genes. c.* 19. 9. *ingressus es, ut advena, nunquid ut judices? Ruth c.* 1. *Ergo talis, jus commorandi & negotia sua tractandi in civitate habet, ut sunt studiosi, milites, mercatores, opifices, artifices & similes.*

Civis ejusmodi est etiã hospes advenięs, jure hospitij utens pro mercede justa quiescendi & reficiendi sui caussa in alienæ Reipub. caupona, taberna, vel hospitio publico, vel privato, ex tessera hospitalitatis. *Gellius. lib. 5. c.* 13. *l.* 1. § *habitare. de his qui dejec. vel effuder. jus hospitij enim ex jure gentium commune omnibus, etiam peregrinis, quibus nostram erga alios humanitatem, caritatem, benevolentiam & amicitiam declaramus, ideo que necessitas introduxit hospitia, qua nobis hospitalitas commendatur. Deut. c.* 10. 19. *Exod. c.* 22. 21. *c.* 23. 9.

Ad hoſce refero confæderatos cives illos, qui ſalvo jure majeſtatis, eoſdem habent amicos & hoſtes, vel communia commmercia; qui ve moribus & legibus iiſdem utuntur, & eoldem habent cõventus, qui tamen cives omnium non ſunt. *Bodin. lib. 1. c. 7 de Repub. Ita fit, ut Helvetij confœderati ſint, non cives inter ſe, qui non omnia æqualiter communicent, ſed diſtincta jura majeſtatis uſurpent.*

Apud Iudæos proſelyti ex gentibus procreati ab idolorum cultu ad Dei cultum traducti, circumciſi erant, atque ex ea parte civei erant Hebræi, qua Synagogis intereſſe paſcha Domini manducare unâ cum veris Hebræis poterant. Exodi cap. 12. verſ. 48. Levit. cap. 17. Matth. cap. 23. verſ. 15. Ezechiel. cap. 14. in cæteris pares reliquis Hebræis minimè erant. Tales etiam cives Hebræi in Ægypto erant, uti appareret ex Geneſ. capite 45. verſ. 17. 18. 19. 20. qui habitandi tantum jus in Ægypto acceperant, ſeu jus hoſpitandi, ut dicitur. Geneſ. cap. 47. verſ. 4. 5. 6. 7. 11. ſed poteſtatem munerum gerendorum & reliqua jura civitatis non habebant. Exod. cap. 1. verſ. 9. 10. 11. 12, 13. 14. Actorum cap. 7. verſ. 6. 7. Deut. cap. 15. verſ. 1. 2. 3. 4. cap. 2. verſ. 33. Geneſ. cap. 23. verſ. 3. 4. 5. c. 34.

Superior præfectus ex civibus univerſitatis hîc eſt, qui ex conſenſu civium conſtitutus, negotia univerſitatis dirigit, gubernat ad ejusdem ſalutem & commodum, in ſingulos, non univerſos cives jus exercens.

Hic juramentum fidei ad certos articulos, quibus partes officij ipſius continentur, præſtat univerſitati conſtituenti, & à ſingulis civibus juramentum fidei & obſequij, quod certis articulis quibus partes officij boni civis comprehenduntur, concipitur, exigit.

Ejuſmodi ſuperior eſt, vel unus, vel plures, qui poteſtatem gubernandi ab univerſitate præſcriptam acceperunt. *Apud Iudæos etiam Principes civitatum fuiſſe Tribunos, Centuriones,*

Quin-

quinquagenarios & Decuriones, refert Sigonius lib.7 cap.7.de Repub. Hebr.ex Iudic.cap.9.1.Chro.c.28.Deut.c.29.c.31.Ioſu.c 24.1.Chron. c.13 & c.38.c.29. Ierem.c.36. & ſenatores quoque & Iudices civitates habuiſſe conſtat. Iudic.c.11.c.8. & Ruth.c 4.Deut.c.25.& c.21.2. Chro. c. 19. qui principes, ſenatum civitatum convocabant, eumque de rebus publicis conſulebant. ut dicit Sigon.d.c.7.in principio generis humani ſingulæ ferè civitates ſuos reges habuiſſe leguntur.Geneſ.c.14.c.19.ita ut unius regionis, ſeu provinciæ plures reges extiterint. Sed poſtea ſub unius imperio plures civitates, imò & provinciæ conjunctæ ſuum regem vel ſummum magiſtratum acceperunt.

Hi ſuperiores præſides ex conſenſu communi civium ſuorum conſtituuntur,& conſtituti repræſentant ipſam civitatem non aliter,quam ſyndicus univerſitatem. Ideóque procuratores generales ſuæ univerſitatis ſunt cum generali & libera poteſtate conſtituti à civitate, qui ab eadem etiam ab officio ſuo removeri poſſunt. *Sunt igitur, hi temporales, cum univerſitas, ſeu civitas, ſit perpetua & ferè immortalis. l proponebatur. de iudic.*

Inferiores ſunt reliqui obſequentes cives omnes ſinguli & univerſi.

Porrò univerſitas illa eſt ruſtica, vel urbana. Ruſtica univerſitas eſt illorum, qui rus colunt, functioneſq; ruſticas exercent. Eſtque vicus, pagus, oppidúmve.

Vicus eſt ex domorum paucarum conjunctione, ex qua una tantum platea conſtituitur,& *dicitur Varroni, lib.4.de latin. ling.* quod in eo loco ſint vicini,& ex utraque parte viæ domus, certis ſpatijs diſtinctæ *Græcis dicitur πάροικία.*

Domus vero, vel ædificiũ, autore Iſidoro, eſt receptaculum quotidianum& aſsiduum contra frigus, vel calorem,& injutias cæli & beſtiarum atque hominum vim & incurſionem.

Ædificiorum horum privatorum conſtructio, reparatio & firmitas debet reſpicere *συμμετρίαν*, utilitatem publicam & ſplendorem, aſpectum pulchrum ac magnificentiam urbis, non comparata ad damnum, vel incommodum incendiorũ, plateārum

platearum, fori,& ædium publicarum. *vide tit. C. de ædific. priv. tit. nequid in loco pub. lib. 8. tit. 20. Greg lib. 2. c. 10. de Repub. qui exemplis illustrat, & Melchior Iun. polit. quæst. 66 part. 2. ubi. 14. requisita domus ponit.*

Sola domus, seu habitatio una, villa nobis dicitur, à vehendo, quod in illam fructus invehuntur, quasi vehilla. Villa autem murata, vel muro, aut vallo cincta castrum dicitur.

Vicus ergò est cœtus quidam habitantium civium in loco eodem, & domos suas conferentium: unde vicini, domus vicinales. *l. 30. qui ex vico ad municipal.*

Vici superior est decurio, vel octurio, vel alius ex consensu vicinorum electus, jus vicinos monendi, convocandi, atque communia illorum negotia tractandi habens; Reliqui vicini sunt obsequentes.

Pagus dictus à Græco πήγη Doricè πάγη id est fons, *Greg. lib. 2. c. 1. de Repub. Est c. 9. 19. Iudic. c. 5. 7. 11.* constat, ex duobus vel pluribus vicis absque munitionibus & muro collatis, unde pagani.

Superior eminentior pagi dicitur reliquorum paganorum magister, procurator & syndicus pagi.

Metrocomia est vicus, vel pagus, unde Colõiæ in alios vicos sunt deductæ. *tit. C. non licer. habitat. metrocom lib. 11. tit. 55.* vel ad quam vici alii pertinent. *l 30. qui ex vico ad municipal.*

Oppidũ est pagus amplior, fossa, vallo, vel muro cinctus & munitus, *Dicitur ab ope præstanda, quod ejus rei causa constitutum sit. l. 239. §. 6 oppidum. de verb signif. vel quod opus est ad vitam agendam ubi habitent tutò; vel quod opere mœniebãt, unde mœnia quod munitiones essent vid. Isidor Festum. Pet. Greg lib. 2. c. 1. Varron. lib. 4. de latin. lingua. Hippocrat. à collib. de increment. urb. atque hinc oppidani.*

Præfectus oppidi est procurator & magister oppidanorum, jus reliquos convocandi & proponendi habens, nec non vota singulorum colligendi, tractandi & exsequendi decreta publica, & dimittendi concilij.

Vniverſitas urbana eſt, quam urbanam vitam & functiones mechanicas & ſtudia colentes conſtituunt.

Vrbs eſt vicorũ, pagorúmve multitudo peculiari jure conſociata, cõmuni ſolla, propugnaculo & muro, ſepta aut cincta & munita, contra vim externam, ad commoditatẽ civium. *Cice. lib. 1. de Rep. dicit urbem eſſe tectorum conjunctionẽ, locis manuq́, ſeptam delubris & ſpacijs communibus diſtinctam, in qua hominum cœtus ſit juris conſenſu & utilitatis communione ſociatus. vid. 2. Nehe. c 2. 17. c 4. 17. Greg l. 2. c. 3. & ſeqq. & Cic. lib. 3. offic. ait, etſi ſuâ naturâ congregabantur homines, tamẽ ſpe cuſtodiæ rerũ ſuarum urbiũ præſidia quærebãt, vocatur aũt urbs, quaſi in orbe aratro circũducta, vel ut vult ICt. in l pupillus. 239. §. urbs de verb. ſign. ab urvo dicitur, ſeu urbo. Urvum aũt, ſeu urbũ eſt curvatura aratri, & urvare, ſeu urbare eſt, arare aratroq́, definit. d. §. urbs. Nam olim in condendis urbibus aratro utebantur. vid. Varr. lib. 4. de latin ling. Caliũ Rhodig. lib. 14 c. 5. Quomodo ædificari debeat, tradit, Ariſtot. lib. 7. polit. c. 9. & c 11. & Pet. Gregor. lib. 2. c 1. de Repub. Melch. Iun. part. 2. poli. quæſt. 63. Veget lib. 4. c. 1. 2. de re militari.*

In ſumma, urbs habere debet ſecuritatem convenientium, & utilitatem commodè vivendi, cámque augendi *Ariſtot. lib. 7. polit. c. 4. c. 5. lib. 6. cap. 7.*

Aër igitur, locúſque urbis ſit ſaluberrimus, fertiliſſimus & commodiſſimus ad negotiationes & res bellicas. *vid. Hippolyt. à collib. de increment. urb cap. 2. 3. 4. Boter. de increm urbium. Ariſtoteles ad ſecuritatem & ad abundantiam rerum neceſſariarum utilius putat, urbem & regionẽ maris communionem habere Requirit quoq́, Ariſtoteles ut aquis & fontibus abundet, & aërẽ habeat ſalubrẽ. Nam aqua & aër ſunt elementa neceſſaria in vita ſociali, & plurimum ad valetudinem faciunt.*

Salubris locus cognoſcitur, ſi excelſus, & non nubiloſus, pruinoſus, non ſpectans ad meridiem, aut occidentem; loca quæ occidentem ſpectant, ſole exorto tepeſcunt, meridie calent, veſpere fervent, quæ mutatio noxia. Ad orientem converſæ urbes ſalubres. ſeptentrionalis plaga non recipit mutationes noxias, & corpora diutius ſervat.

Vrbem autem primùm ædificaſſe legitur Cainus ob metum & irepi-
ionem adjut defenſionem & ſecuritatem contra hoſtes. Geneſ c. 4. 17.
er. lib. 3. offic. etſi, ait, duce naturâ, homines congregabantur, tamen ſpe
odiæ rerum ſuarum, urbium præſidia quærebant. urbes ergo condi æ,
ſſent præſidium adverſus vim, injurias & metum. Gen. c. 4. 17. c. 11.
. & ſeqq. Zuinger. lib. 28. tit. quatem. urbes condunt, transferunt.
trah. diruuntur.

Vrbs quandoque habet etiam ſuburbium & pomærium.

Surburbium ſunt continentia ædificia extra, vel juxta ur-
n, vel murum poſita. *l. 2. de verb. ſign. l. 139. & l. 147. l. 89. dict.*
l. 1. de offic. præfect. urb. 1. Chron. c. 5. 56. & ſeqq.

Pomærium eſt ſpacium agri incultum, intra muros. *Vid. Gre-*
. Toloſ. lib. 2. c. 4. de Repub.

Vniverſitas civium, in urbe eadem habitantium, eodem
mmunicationis & imperij jure contenta, vocatur civitas,
aſi civium unitas. & cives univerſitatis hujus, ſeu civitatis,
i ſunt participes illius. 1. *Theſſal. c. 2. 14. 15. Epheſ. c. 2. 18. 19.*
ibus contrarij ſunt peregrini, extranei & ἀπόλιδες, qui jus ci-
atis non habent.

Præfectus, ſeu ſuperior civitatis eſt, procurator & magiſter
ium, cum mandato generali, ab univerſitate conſtitutus, in
gulos, non univerſos, autoritatē & poteſtatē habens, qui di-
ur pleriſq; in locis conſul. cui conſiliarij adjuncti ſunt ad-
ſores & ſenatores pro ſalute civitatis cōſilia dantes, ita ut de-
:tis horū legitimis, cives ſinguli & univerſi parêre teneātur.
Apud judæos principes civitatis plures fuiſſe conſtat, nimirum tribunos,
turiones, quinquagenarios & decuriones, uti ſupra diximus. de quo-
n munere ſcribit Sigonius lib. 7. cap. 7. de Repub. Judæor.

Reliqui cives ſunt inferiores, obſequentes.

Præfectus ille civitatis, præſes & princeps ſenatus dicitur eſſe aliquando unus, & quandoque plures, duo, tres, vel qua-
or, pro civitatis cujusque amplitudine, & negotiorum mul-
udine, qui per vices officio ſuo fungantur.

Officium principis ſenatus, ſeu conſulis, conſiſtit in poteſtate convocandi & habendi ſenatum: in poteſtate referendi ad eum, negotiaque proponendi: in jure rogandi, ſeu colligendi ſingulorum ſenatorum ſententias: in poteſtate cuſtodiendi ſigillum, claves urbis, reſignandi literas aliundè ad ſenatum miſſas, recipiendi libellos ſupplices, reſpondendi nomine collegij: & denique in poteſtate executionem concluſorum alij demandandi, & dimittendi ſenatum, *ut ſup. de principe collegij diximus.*

Senatores ſunt, qui habent jus dicendi ſententiam in ſenatu de illis, quæ fuerunt à principe ſenatus propoſita, & de quibus ſunt rogati.

Senatores ejuſmodi eligũtur à collegio ſenatus, vel à certis electoribus ab univerſitate conſtitutis.

Eliguntur verò in quibuſdam civitatibus ſenatores & conſules duplici numero, ut princeps, vel comes provinciæ ex his certos eligat & confirmet. In quibuſdam verò civitatibus abſoluta electio eſt penes collegium univerſitatis, vel collegia artificum, vel penes certos quoſdã à ſingulis civitatis collegijs ad hunc actum deputatos.

Hi ſenatores numero ſunt pauciores, vel plures, pro negotiorum multitudine & civitatis amplitudine, qui conſtituunt collegium ſenatorum, conſiſtorium, vel concilium conſulum & ſenatorum, quod ſenatum uſitatè vocamus. *vid. Bodin. lib. 3. cap. 1.*

Senatores hi ſunt ordinarij, vel extraordinarij.

Ordinarij ſunt, qui ſtatis & condictis temporibus de omnibus incidentibus propoſitis Reipub. negotijs ſtatuunt & decernunt.

Extraordinarij ſunt, qui in arduis negotijs & cauſſis Reipub. vocati conſilio ſuo juvant ordinarios, & cum ijs decernendi atque ſtatuendi poteſtatem habent.

Extraordinarij hi vocantur ſæpè à varijs variè. Plerumque

à numero centumviri, quinquaginta, quadraginta, triginta, viginti quatuorviri, & sic deinceps.

Aliquando etiam in negotijs gravissimis singulorum collegiorum universitatis, seu civitatis suffragia adhibentur, vel singularum cēturiarum, tribuum, vel classium, in quas civitas est distributa.

Forma & modus decernendi & statuendi in consistorio & collegio senatus, consistit in piurium senatorum, vel collegarum sententia & suffragio collegialiter rogatis & collectis, de ijs caussis, quæ ad senatum pertinent,

Nam senatores singuli à consule, seu p̃side, post propositionem rogati, suffragia sua de re proposita, eo ordine, quo interrogantur, proferunt, ita ut etiam dissentiendi libertas & facultas detur. *An seniores vel juniores, vel promiscuè senatores sententiam dicere debeant, disputat Caeberan. in præm. decis. num.* 11. *Tessaurus decis.* 1 *num.* 1. *Afflict. decis. Neapol.* 1. *num.* 6.

Post singulorum senatorum suffragia data consul, princeps senatus, suffragia affirmantia & negantia, si quæ sunt, enumerat, & ex ijs concludit: vel etiā, si causæ gravitas requirat, & numerus maior à recto discedere videatur, paucorum dissentientium vota & suffragia examinare & ponderare jubet, & causam de novo disceptare, & post alteram disceptationem & examinationem singulorum sententias rursus colligit & ex plurium suffragijs consentientibus concludit. Huic conclusioni, paucriores dissentientes se submittere tenentur, ita, ut conclusio hæc maioris partis, pro totius senatus & consistorij sententia pronuncietur & habeatur. *l. quod major.* 19. *ad municip. l.* 3. *l.* 4. *quod cuiusque uniuersit. non l.* 3. *de decret. ab ord. fac. l.* 45. *C. de Decurion. l.* 160. *aliud. §.* 1. *de reg. iur. & totam uniuersitatem obstringat. Nam quæ fiunt à pluribus, ut ab omnib. & uniuersis, in his majoris partis consensus sufficit. Contrà, quæ fiunt à plurib. ut à singulis, in his non sufficit majoris partis consensus, sed singulorum voluntas requiritur. l.* 7. *in fin. de pact. l.* 1. *C. quæ bon. ced. poss. & quod singulos tangit, id etiam à singulis approbari*

debet, cap. quod omnes. 29. de regul. iur. in 6. Bodin. lib. 3. cap. 7. de Republ.

Apud Romanos olim princeps ſenatus dicebatur, qui per cenſores, peracto cenſu, in lectione primo loco recitabatur; qui diverſus erat ab ijs principibus aut præfectis ſenatus, de quibus iam diximus.

Erant quoque ſenatores patricij maiorum & minorum gentium, & patres conſcripti, pedarij ſenatores. vid. Roſin. lib. 7. antiquitatum. cap. 5.

Legitimus ſenatus Romanis erat, qui lege vel more, certis diebus habebatur.

Indictus ſenatus, qui reliquis diebus, quibus legitimus ſenatus non habebatur, cogebatur.

Ante ortum verò, vel poſt occaſum ſolis, ſenatus conſultum non fiebat.

Senatus conſultum fiebat per diſceſſionem, aut per ſententias ſingulorum exquiſitas. de qua re latius vid. Roſin. d. lib. 7. antiquitat. cap. 7.

Cum ſenator rogatus ſententiam dicere vellet, aſſurgebat, ſtánſque dicebat de quacunque re volebat, & quandiu placebat ipſi. Gell. lib. 4. c. 10. Paul. Manut de Senat. Rom.

Non fiebat ſenatus conſultum. 1. quando legitimus ſenatorum numerus non adeſſet. 2. cum dies tolleretur & ſol occumberet, ut iam dictum. 3. Cum quis tribunorum plebis intercederet, & deliberandi tempus peteret.

Apud Romanos ſenatus etiam diverſis temporibus, variam habuit poteſtatem, ut docet Roſin. d. lib. 7. antiquit. Rom. c. 6.

Hodie in pleriſque locis tantam ſenatus habet poteſtatem, quantam ex privilegijs, vel à ſuperiore ſuo Domino, vel ab univerſitate, à qua eſt conſtitutus, accepit: quæ in quibuſdam locis major, in quibuſdam minor eſt.

Vrbes autem extruuntur, & incrementa recipiunt varias ob cauſſas, quarum præcipuę ſunt ſequentes, quas ex Botero & Hippolyto referam. 1. Neceſsitas, quâ homines impelluntur

ædifi-

ficare urbes, quibus ſe contra vim & injuriam, pericula ali-
ie incommoda facilius & commodius defendere poſſint
iliam ſuam, uxores, liberos, cognatos, bona ſarta tecta
ſeruare & tueri. *Quas ob cauſſas urbes ædificarunt in locis inac-
is, montoſis, aſperis, aquoſis, paluſtribus, & alijs naturæ munitis lo-
, uti exemplis probat Boterus lib. 1. c. 2. de incr. m. urbium. Hinc fit,
b defenſionem ad eiuſmodi urbes multi confugiant, præſertim quando
modi tas commerciorum accedit, at hodie accidit in Anglia, quò ſe Bel-
ſu'es & alij recipiunt. item in Hollandia, Selandia, & apud Vene-
Embdanos, & alios.*

. Deſtructio vicinarum civitatum addit vicinis incremen-
n. *Hoc modo Romani miris modis Romam ampliarunt everſione
lbæ, Crnicoli, Pometiæ & Vejorum.*

. Adſumptio aliorum in jus Civitatis, *quâ Romulus ad
endum Romam uſus legitur, & hodie Turca.*

. Loci amænitas & jucunditas commoditáſve naturâ, vel
e parata pellicit & inducit homines ad conſociationem.
turalis commoditas, jucunditas nimirum, aëris ſalubri-
, vallorum amænitas, ſylvarum opacitas, venandi facultas,
ites & aquæ ſalubres, artificialis loci oportunitas, uti pla-
: elegantes civitatis & ſplendidæ, theatra, ſtadia, templa, ædi-
ta magnifica, pontes, thermæ, armamentaria, pyramides,
us triumphales, vel ſtatuæ plurimum homines alliciunt.
*Hiſce quondam amplæ fuerunt, Babylon, Athenæ, Carthago, Roma
iqua ante Gothorum & Vandalorum tempora, Alexandria Ægyp-
Antiochia Syriæ, Samomenphis, Seleucia ad Tigridem, Syracu-
& plures aliæ; atque nunc Roma & Venetiæ quæ duæ civita-
ob mirabilem & incredibilem magnificentiam & ſplendorem ad ſe ho-
nes alliciunt, & quaſi ſtupidos cum admiratione detinent. Neapolis,
tetia, Florentia.*

Vtilitas, quam homines ex loco capere poſſunt, &
mmoditas, quam locus præbet. *Hæc inter omnes cauſſas eſſe*

eſſe

efficaciſſima ad incrementum & amplificationem urbium. Conſiſtit verò hæc utilitas in loci commoditate, fertilitate, acceſſus facilitate.

Commoditas loci eſt, quâ ob urbis ſitum, plurimi coguntur uti loco illo ob commercia varia, rerum importationem, vel exportationem, ita ut quaſi ſit locus intermedius, qui ab omnibus ſuis lateribus & vicinis ob commercia frequentandus eſt; unde undique circum quaque commoda à vicinis percipit, quorum quaſi penus & commerciorum cornu copiæ, promptuarium & receptaculum eſt. *Tales ſunt Venetiæ, Genua, Olyſippona, Lugdunum ad Rodani & Aaris confluentem, Antuerpia, Amſteiorodamum, Embda, Argentina, Colonia, Francofurtum, Norimberga, Auguſta, Genevа, & aliæ plures.*

Loci fertilitas dicitur, quâ vitæ neceſſaria ſubſidia, victus & amictus abundè haberi poſſunt ad incolas alendos & ſuſtentandos, & vicinos.

Vnde ampla ſit urbs, quæ omnibus neceſſarijs rebus abundat, & minus opus habet aliorum ſubſidio & auxilio, ſed alijs ex abundantia ſua communicare poteſt.

Commoditas acceſſus, importationis & exportationis tàm terrâ quàm mari, aut flumine eſt, quâ res quælibet & bona ad vitam ſocialem civilem neceſſaria, navigijs, curribus, equis, jumentiſve alijs ſine magnis ſumptibus haberi & importari, vel exportari poſſunt. *Hac excellunt urbes Flandriæ, Brabantiæ, Hollandiæ, Zelandiæ, Friſiæ, inter quas Embda eminet: item Bremæ Hamburgum, Lubeca Gedanum, Riga, Brunſuiga, Norimberga Auguſta, Colonia Agrippina, Argentoratum, Baſilea, Francofurtum in Germania, aliæque in alijs regionib. vnde magnas divitias congerũt.*

VI. Aſylum & refugium apertum & conſtitutum, *quo Romulus Romam amplia vit*, hodie uſus, ſeu liberum exercitium religionis præ, urbes quaſdam valdè ampliavit, *ut Genevam, Francofaliam, Veſaliam, Embdam, Bremam*, Quo etiam inſerviunt ludi publici, triumphi ſpectacula, actiones Commædiarum, tragædiarumq; & ſimilia alia.

Schola

I. Scola & Academia celebris bonarum literarum, in omnibus facultatibus. *Hinc Marpurgum celebre, Heidelberga, Basi-Tigurum, Berna, Geneva, Herborna, & aliæ plures in alijs regnis berrimæ ſunt redditæ.*

II. Tribunal, ſeu conſiſtorium ſupremum regionis, *uti in rmaniâ eſt Spira.*

I. Nundinæ ſolennes, panegyricæ cum privilegijs & immunitatibus, quæ per ſe etiam ad ſe homines alliciunt. *uti ncofurtenſes, Argentinenſes, Lipſenſes, & aliæ.*

Commercia varia earum rerum, quæ in loco urbis repentur, vel illuc adferuntur, *ut hodie eſt Olyſippona Portugaliæ, mſterodamum, Embda, Gedanum, Francofurtum, Argentoratum, rimberga, Colonia, & aliæ complures.*

I. Sedes & domicilium ſummi magiſtratus. *Ibi enim vivunt ici, conſiliarij, miniſtri principis, Illuc veniunt legati aliorum: ibi ſtă ur ardua negotia, ibi diſtribuuntur munera & officia, illuc omnes itus regionis transferuntur. Ita aucta Conſtantinopolis, Lutetia, Pra- Neapolis, Cracovia, Hiſpalis, Cairum, & olim Ninive, Memphis, xandria, Antiochia, Babilon aliæq.*

CAPUT VI.

De civitatis ſpeciebus & civium communicatione.

DE conſociatione civitatis, eiuſq; cauſsis dictum eſt: ſequitur de ſpeciebus civitatis, & communicatione civium.

Civitas igitur, de qua præcedenti capite diximus, eſt metropolis, vel alia civitas *l. 6 ſi duas §. eſt autem. de Excuſ. tut. 2. Sam. 20. 19.*

Metropolis dicitur mater reliquarum civitatum, ex qua loniæ deductæ ſunt, vel quę præcipua eſt inter alias civitates, uibus obſervatur tanquam mater, & à qua aliæ, tanquam æ, reguntur & defenduntur. *Greg lib. 2. c. 1. n. 9.* Eſt ergò nohic metropolis civitas magna, populoſa, *Iudic. c. 1. 27. & 2.*

ubi Petr. Martyr. 2 *Sam* c.20.19. *Nehem.c.* 7.3.*c.*13.19. Caput reliquarum civitatum. *Esa.c.*7.8.9. *Num.c.* 21.25.32. *ubi in Hebræo oppida dicuntur filiæ Iudic.c.*11.26.27.*&* 1.*Chron.c.*5.16.2. *Chro.c.*13.19.20.*c.*28.18.19.20. ad cujus exemplum cæteræ civitates & oppida regni sese conformant ob eiusdem amplitudinem, frequentiam, sedem, officinam & domicilium religionis & *justitiæ*, templum pietatis & iuris, quæ reliquis regni civitatibus facem religionis & justitiæ prçfert, & tanquam in colle & edito loco spectandam omnibus proponit. 2.*Sam.c.* 2.18.19. *Matt.c.*5.14.15. & viros pietate doctrina & vita præstantissimos, quos alij consulere possint in caussis dubijs & perplexis, alit. *Deu.c.* 17.8.9. *&* c.12.v.5.7.

Metropolis igitur continet summum religionis sacrarium & sedem summi tribunalis in prouincia.

Metropolis eiusmodi solet reliquas minores vrbes connectere, sicuti in corpore humano est unicum duntaxat membrum caput, quo cum reliqua membra connexa cohærent. *vid.c. Clericos.*2.*dist.c.* 2.*scitote* 6 *q* 3.*l si eadem de off. assessor.l. unic. c.de metropol. Berith li.*11.*tit* 21. Mœnibus alijsq; munitionibus & propugnaculis ciusmodi metropolim ornatam esse utile est. 1.*Reg.c.*4. *Pet.Gregor.lib.*2.*c.*1,*nu* 6.8.9.*de Rep. Dane. lib.*4.*c.*2.*politicor.*

Quò aũt populosior, hæc & maior, eò quandò que est felicior & tutior adversus vim externam maiorem, & ad sumptus faciendos. *Prov.c.*14.28. 1.*Reg.c.*3 7.8.9. quamvis non ita facile regi & inter plures concordia, *εὐταξία* & *εὐνομία* servari possit. *Ampla fuit Ninive, quæ trium dierum iter habuit. Ion c.*3. *& Babylon, Roma, & hodie Lutetia, Gandavum, Praga.*

Putarem pro ratione loci & fertilitate circumjacentis agri, in quo sita est civitas & commerciorum usu maritimo, vel terrestri, magnã & populosam, vel minus esse posse.

ſſc.

Civitates, quæ ſunt incolis deſertæ, facilè evertuntur. Quæ
ıt ſitæ in locis, vel per ſe infæcūdis, vel quibus nihil extrin-
:us invehi poteſt, eæ ſi valdè populoſæ fiāt, ſtatim exhauriū-
:, & fatiſcunt, fitq; in ijs ſumma rerum omnium cāritas &
ɔpia, quòd tantam hominum multitudinem, velut onus
nium & impar ferre atque alere nequeant. *Ariſtotel. lib. 7.*
itic. c. 4. c. 17. Dana. lib. 2. cap. 2 politic.

Metropolis maximæ autoritatis ſit, quando in ea conſti-
itur præcipuum pietatis ſacrarium, ſummum tribunal ju-
& juſtitiæ, & honoratiſsima maieſtatis regiæ ſedes. *quæ tria*
ieruſalem habuit pſalm. 122. & 132. & Roma, Conſtantinopolis, Lu-
ia & aliæ.

Metropolis Iudææ, pro tribub 12. & provincijs populoſiſſimis, pri-
erat Silo in ea regione, quæ dicta eſt poſtea ex metropoli ſua Sama-
. Ioſu. c. 2. v. 15. c. 20. Iudic. c. 22. 1. 2. 5. 8. Ierem. cap 7. quâ poſtea
udiatâ, electa eſt urbs Hieruſalem. 2 Chron. c. 6. 56. 2. Reg c 21. 7.
ibi. In domo hac & Ieruſchalaim, quæ elegi præ omnibus locis tribu-
Iſraëlis, collocabo nomen meum. Pſalm. 122. v. 3. Ieruſchalaim
timè conſtructa civitas, quæ plenè coagmentata eſt, inter ſe pariter. 4.
ò aſcendunt tribus, tribus Iah ad teſtimonia Iraelitarum, ut cele-
ent nomen Iehovæ. 5. Quia ibi conſident throni domus Davidis, &
rſ. ſeqq & Pſalm. 87. 2. Diligit Iehova portas Tzyonis ſupra quam
la tabernacula Iacobi. 3. Honorificentißima ſunt quæcūque prædican-
r de te, ò Civitas DEi ſummè honorifica & verſ ſeqq. & Pſalm. 78. v.
. 68. Deut. c. 17. 8 ſi occulta tibi erit res in judicio, & c. tunc ſurgens,
cendes ad locum, quem elegerit Iehova DEus tuus, 9. 10. 11. 2. Sam. c.
9. 1. Chron. c. 11. 8. Deut. c. 12. 5. in loco quem elegerit DEVS veſter
: omnibus tribubus veſtris ad collocandum nomen ſuum ibi & cap.
. 7. 11. 12. 14. 18. 20. 21. Amos. cap. 7 cap. 8. Ierem. cap. 3.
rſ. 10. 11. 12. & ſeqq. Sigon. lib. 1. de Rep. Hebræor. cap ult.

Metropolis in imperio Romano ante tyrannidem pontifi-

ciam & tenebras inductas erat Roma, & post quoque Constantinopolis; In regione Attica Athenæ; in Boëtia Thebæ; in Peloponneso Sparta, Argos, Corinthus: in Chaldæa Babylon, in Assyria Ninus, aut Ninive, in Africa Carthago & aliæ alibi. vid. Zuing. Theat. vol. 28. lib. 2.

Metropolis rursum ita simpliciter dicitur, vel Regia, in qua scilicet frequentius Rex, seu summus Magistratus suũ domiciliũ habitationémve deligit, *Ibi enim Magistratus persona, ad quam subditi confluunt, & opulentia regalis, & virorum præstantiorum, atque aulicorum consortium, & ædes regiæ locum illustriorem & splendidiorem reddunt. 1. Reg. c. 7. 1. 2. & seqq. c. 10 per tot.*

Eiusmodi regia metropolis consultius constituitur in media regione seu regno, ut facilis undiquaque sit ad magistratum accessio, quam alio in loco, nisi ad fines natura loci munitionem juvet. *Pet. Greg. lib. 2. c. 1. nu. 10. 11. 12. De domo & habitatione Samuelis. 1. Sam. c. 7. 15. 16. 17.*

Aliæ Civitates pendentes à metropoli sunt, quæ imitantur illius gubernationem & jura civitatis, quæ filiæ metropolis, *ut dixi*, vocantur.

Colonia dicitur, quæ ex civitate nimis populosa exonerandæ ipsius caussa est educta, & à civibus ejus condita.

Regio, seu Provincia est, quæ complexu suo vicinas plures civitates, oppida & pagos continet, & peculiaribus suis legibus privilegijs & juribus utitur in quibusdam, quamvis communi quodam vinculo imperii, aut societatis cum regionibus, aut provincijs civitatibúsve alijs conjuncta sit. *de qua in cap. sequenti.*

Communicatio civium eiusdem universitatis inter se invicem ad αὐτάρκειαν & συμβίωσιν, est rerum, operarum, juris, & concordiæ mutuæ, unde πολιτεία, & jus civitatis symbioticum existit, & civitatis jus, dicitur.

Nam ut homo μικρόκοσμος dicitur, sic civitas Respub. parva, seu regnum aliquod, in quo negotia communia ad civitatem pertinentia, eodem ferè modo, quo in regno & provincia aguntur & tractantur.

Hîc

Hic igitur primum de communicatione hac, & deinde de ministratione hiuius communicationis est dicendum.

Communicatio rerum inter membra & cives, ejusdem versitatis, oppidi, pagive facit, ut res communicata, ex mmuni omnium & singulorum consensu & pacto, usibus versitatis reposita inserviat, eo modo, ratione & formâ, bus inter membra & cives convênit & constitutum est. que talis communicatio rerum meritò civitatis nervus di- r. *l.* 1. 6. *in causa. de quæstionib. Novell.* 52. *Leon. & Novell.* in. 149. *Zuinger. vol.* 28. *lib.* 2. *huc refert legum communitatem, tationis, opum* χρῆσιν κὴ κτῆσιν. *honorum communionem & ma- ratum.*

Constitui verò, & fieri solet talis rerum collatarum, vel ad- sitarum communicatio duobus modis. Vno, ut res com- nicata usui singulorum civium patêre & inservire possit: ero ver, ònon ut singulorum, sed universorum utilitati & esitati inserviat.

rioris generis sunt res, quæ usu, vel usufructu suo singu- nembris & civibus ejusdem universitatis inserviunt, atque ium politicum, vel divinum sunt destinatæ.

sui politico destinatæ sunt res seculares, quales sunt: ne- ra & silvæ, in quibus singuli de universitate ligna incidunt: n pascua, in quibus singuli cives, vel oppidani pecora sua ere, vel jus pascendi, lignandi, commune vendere, & pre- n ex venditione redactum singuli inter se distribuere, vel tus perceptos inter se, tanquam socij, communicare & di- ere possunt.

Hujus generis etiam sunt prædia, aquæ, flumina, viæ, fon- balnea, thermæ, molæ, fana, templa, scholæ, cœmiterium, tus, theatra, stadia, forum, curia, basilica, palatia, pryta- , tribunalia prætoria, ut ad ea tutus omnibus accessus pa- & recessus, item horologium civitatis, ad quod publicè ones hominum in civitate componuntur: campanę pub-

licæ: Fasti, calendaria publica, libri civitatum: item carcer ad continendum & custodiendum homines; vel ad castigandum, vel ad pœnitentiam, non ad necem, inventus & constitutus. *Gregor. lib.* 2. *c.* 7. item domus ad disciplinam pro indomitis et effrenibus destinata, quam ἐργαστήριον vocamus; ergasterium colasticum. Hujus generis sunt quoq; statuæ, ludi, comitia & plura alia, *de quib. Gregor. lib.* 2. *c.* 3. *c.* 4. *c.* 5. *c.* 6. *& seqq. Machiavel. lib.* 2. *c.* 24. *de Republ. Asyla. Exod. c.* 21. *de quibus Iunius lib.* 2. *polit. quæst.* 65. *Num. c* 35. *Iosu. c.* 20. loca publica variis civium utilitatibus, amœnitatibus, vel deambulationibus destinata.

Forum dicitur locus negotijs publicis & commercijs peragendis destinatus. Estq; forum judiciale, vel negotiationis et rerum venalium. Iudiciale erat Iudæis in portis civitatum. *Ruth. c.* 4. 2. *Sam. c.* 15. 2. *Deut. c.* 21. 19. *Romanis alicubi, Gregor. lib.* 2. *c.* 6. *c.* 8. *de Republ.*

Harum rerum usus eatenus civibus volentibus conceditur, quatenus non deteriores illas reddunt; & quo tempore utuntur, ab alio impediri non debent.

In pascuis publicis quisque civium pecudes habere potest, & pascere pro modo prædiorum, quæ in territorio illo possider; quemadmodum quoque pro modo prædiorum aquam ducere potest ex publico universitatis flumine. Hactenus enim cujusque usus & necessitas requirit.

Alterius generis res universitatis sunt, quæ usu & proprietate sunt universorum, non singulorum; uti sunt vectigalia civitatis, oppidive, horrea, armentaria, cellæ cerevisiariæ, vel vinariæ, reditus & pensiones annuæ, pecunia ærarii, seu arca communis. *l.* 1. §. *quod si, quod cujusque universit.* ex singulorum civium contributione collecta ad usus publicos universitatis, saltus hyberni, vel æstivi, dumeta, metallariæ fodinæ, & aliæ res plures similes. Posse verò universitatem sibi ipsi tributum, vel collectas imponere ob necessitates publicas, es alienum, extructionem, vel refectionem operum publicorum, constat ex

ex l. 12. omnes c. de operibus publicis. Borcholt. in c. quæ ſunt regal. num. 53. 54. VVeſemb. conſ. 27. & conſ. 45. & conſ. 12. num. 67. Theſaur. deciſ. 254. de quibus collectis ſuo ſuperiori magiſtratui rationem reddere non tenetur Schurf. conſil. 83. num. 2. cent. 2. Henning. Gæd. conſ. 31. & ſeqq. Heigius part. 1 quæſt. 20.

Huc quoque refero archivum, ſeu tabellarium & grammatophylacium civitatis, in quo aſſervantur libri & inſtrumenta illius; libri, inquam, ſtatutorum & conſuetudinum receptarũ; album, ſeu matricula civium; libri cenſuales tributorũ, relituum & decimarum, regeſta civitatis: libri literarũ, Brieff bücher, libri mulctarum indictarum, Straff bücher, libri foreſtorum, Forſtbücher, libri feudales, Saal vnd Steürbücher: libri peculiares in quibus actus voluntariæ juriſdictionis deſcribuntur, nimirum dationes tutorum, unionis prolium, donationum: libri hypothecarum, libri, ſeu acta judiciorum, der Gerichten bücher/ in quibus cauſſæ controverſiæ inter partes deciſæ, vel nondum finitę, ſunt deſcriptę: libri ſenatus, Rathsbücher, Diaria, libri reſolutionum & decretorũ; & ſi qui ſunt alii libri publici univerſitatis.

Eiuſmodi res univerſitatis, ut res privatę poſsidẽtur ab univerſitate, & fructum ferunt, non cuilibet uti volenti, ſicut precedentes, ſed univerſitatis patrimonio: niſi aliter inter cives ſit conventum & conſtitutum.

Iudæos quoq; res univerſitatis habuiſſe, conſtat ex Deut. 23. 24. 25. c. 24. 19. 20. 21. 2. Reg. c. 6 2 4. 5. Matth. c. 12. 12. Zach. c. 8. 16. Apud hoſce cives in agris fructuum reliquias ad pauperum ſuſtentationem relinquebant. Deut. c. 24. 19 & ſeqq. & decimas pauperibus aliiſq; miſerabilibus perſonis conferebant. Deut. c. 26. 12. 13. c. 14. 29. c. 15. 7. 9. 10. 11. imò ex lege omnes ſuos inopes & pauperes ſuſtentare tenebantur. vide. Deut. c. 15.

Cultui divino deſtinatę ſunt res ſacrę & ſanctę.

Sacrę ſunt, quę cultui divino ritè ſunt dedicatę, & cõſecratę, uti templa, ſacella, & ſimiles res alię ſacrę, donaria templi,

decimę, & reditus eccleſiaſtici, libri ſacri. *Res ſacræ apud Iudæos fuerunt dona ſacra. Num.c.29. Deut.c.12. primitiæ & decimæ; Exod.c. 22. Nu n.c.5.c.18.c.27.2. Chron.c.31. Deut.c.14.& 26. Nehem c.10. & inſtrumenta omnia quibus utebantur in cultu divino peragendo, ſacræ pecuniæ in gazophylacio, Exod.c.30. 2. Reg.c.12.c.22. 2. Chron.c.24. oblationes votivæ & voluntariæ, Levit.c.7. c.23. 2. Sam.c.8. Iudic.c. 12. de quib. Sigon. lib.4 de Republ. Hebræ.*

Sanctę res ſunt, in quarum violatores pęna eſt conſtituta. §.3. *Inſt. de rer diviſ.* ut muri, portę, valla, propugnacula, arces civitatis, foſſę aquarię, ſepulchra. *Geneſ.c.23.4. vid tit. C. de operib publ. l.8. de rer. diviſ. Pet. Gregor. lib.2.c.3.4.5. Nehem.c.2.17. c. 4.17. quo & carcer rectè referri poteſt.*

Operarum inter cives ejuſdem univerſitatis communicatio eſt, qua miniſteria & ſubſidia ad *συνβίωσιν* & cōvictum mutuū civium neceſſaria & utilia pręſtantur à cive civi indigenti, vel volenti, ut dilectio per officia caritatis pręſtita ſit efficax. 1, *Corinth c.9.19. Galat.c.5.13. 1. Corint.c.12.4. diſtinctiones donorum ſunt. 5. diſtinctiones miniſteriorum, diſtinctiones actionum ſunt & v.12. Nam & corpus non eſt unum membrum, ſed multa: ſi dixerit pes, quoniam non ſum manus, non ſum de corpore, num ideò non eſt de corpore? ſi dixerit oculus, quoniam non ſum auris, non ſum de corpore, num ideò non eſt de corpore: ſi totum corpus oculus, ubi auditus? ſi totum auditus, ubi odoratus? Nunc autem poſuit DEUS membra unumquodq; eorum in corpore, ſicut voluit 21. non poteſt autem oculus dicere manui, te mihi opus non eſt, aut rurſum caput pedibus, non eſt mihi vobis opus. 22. imò multò potius, quæ videntur membra corporis infirmiſſima, neceſſaria ſunt. 25. & ne diſſidium ſit in corpore, ſed membra ititem ſollicita ſint alia pro alijs. Facit huc Apologus, quo uſus eſt Menenius Agrippa pro revocanda plebe Ro. à ſeceſſione facta contra patricios & ſenatum, de membris detrectantibus inſervire ventriculo Flor. lib.1. de geſt. Rom. Halicar. l.6. Cicer. 2. Philip præſidium caritate & benevolentia civium ſeptum oportet eſſe, non armis, ita ut civis tanquam ſocius, communem ſocietatis utilitatem promoveat, augeátve. l.6, §.5. l 52. §.10. pro ſoc. l.*

25.

d.l.primato cõmodo cõmune præferat.d.l.65.§.5.pro ſoc.&faciat quæ etati expediunt & contrà omittat, quæ illi obſunt.d.l.65.actione l.60.pro ſoc.& approbet id,quod à majori civium parte agitur ar-1.item.17.§.6.l.27,§.3.de recept.arb. Menoch. caſ.442.arb.judic.

:iuſmodi operarum communicatio potiſsimùm fit in fun-ɔne & adminiſtratione munerum & opificiorum ad vitam :ialem & *συμβίωσιν* neceſſariorum & utilium.

Munerum publicorum adminiſtratores illi ſunt, qui Rei-bl. ſeu civitatis negotia publica politica, vel eccleſiaſtica pediunt.

Politica negotia civitatis,quæ uſum vitæ hujus,*αὐτάρκειαν*, jue ſummatim ea, quæ in tabula ſecunda Decalogi conti-ntur,concernunt,adminiſtrant, judices, ſenatores, conſili-i, ſyndici, cenſores, quæſtores ærarii, prefecti publicis o-ribus, curatores viarum publicarum, portuum, ædificio-m, murorum, & aliorum operum publicorum & rerum niverſitatis, ædiles cereales, prefecti urbis, vigilum & alii miles.

Eccleſiaſtica negotia, quę communionem ſanctorum,ædi-:ationem,pietatis cultum & Dei cognitionem ſpectant, cu-nt miniſtri eccleſiæ, ſcholarum præfecti & pædagogi, Dia-ni & ſimiles. *de quib.infra cap.8.*

Sed hûc tamen ſunt quædam communes operę & fünctio-:s,tam ſuperioribus quàm inferioribus incumbentes: uti eſt ira& ſolicitudo pro Dei cultu,&eccleſiæ ſalute promovēda. *alm.122.6.7.8 propter domum Iehovæ DEI noſtri procurabo bonum bi,& pſalm.51.20. Quod fit primùm per preces pro ſalute eccleſiæ effu-s. Matth.c.9.38. 2.Theſſ.c.3.1.item in precatione 2.veniat regnum ium. Deinde per mutuam ædificationem 2.Theſſ.c.3.Iudæ c.1.20.ut ubuscunq; mediis licitis poſſumus, proximum DEo lucremur ad cog-tionem & cultum ipſius adducentes.1.Cor.c.10.33.vel eundem in ag-itione & cultu DEi confirmemus adhortationibus, conſolationibus,& milibus.Deniq; fit erogatione bonorum noſtrorum ad Dei cultum promo-*

vendũ, vel conſervandũ Prov. c. 3. 9. conſecratione liberorũ noſtrorũ ad verbi miniſteriũ. Matt. c. 9. 38. exẽplo Samuelis. 1. Sam. c. 1. & c. 2. & 3.

Opificia, ſunt negotia privata, principaliter ad utilitatem adminiſtrantium, & per conſequentiam ad publicam civitatis, vel univerſorum utilitatem ſpectantia, uti ſunt opificia varia mechanica, vita ruſtica, agricultura, & mercatura, *de quibus alio loco ſupra latiùs ago.*

Operæ mutuæ civium præſtantur quoque in reparatione, ædificatione, & extructione operum publicorum, muri, valli, foſſę, portę civitatis, ſeu urbis, item tẽpli, theatri, curię, plateę, viæ, pontis, fluminis publici, molę, aliorũq; publicorũ operũ.

Denique; operas ſuas etiam cives conferunt in urbis & civitatis cuſtodia, excubiis, munitione, & defenſione: item in erogatione ſumptuum, nomine univerſitatis faciendorum, & ſuſtentatione miniſtrorum publicorum univerſitatis.

Sunt etiam aliæ operę, quę privatę magis, quàm publicæ univerſitatis utilitati & commodo inſerviunt, ac non tam ex pacto, quàm ex caritate & benevolentia civis præſtantur, ut quando civis civi pro viribus opitulatur re, vel conſilio, commoda civis promovet, incommoda & pericula amovet, & avertit, quando poteſt. *Siracid. cap. 29. Mutua proximo tuo, cum indiguerit &c. Matth. cap. 8. verſ. 16. adduxerunt ad eum Dæmoniacos multos, & 2. Reg. cap. 4. pete commodato vaſa à vicinis tuis. Proverb. cap. 27. verſ. 10. melior eſt vicinus propinquus fratre longinquo, qui non eſt ad manum ſublevando tuas difficultates, fide jubet pro proximo ſuo. d. c. 29. Ioh. c. 11. Multi ex Iudæis venerunt ad Martham, ut eam conſolarentur, & Luc. c. 7. Multa turba exiuit cum vidua, cujus unicus filius erat defunctus. Luc. c. 1. Audiverunt vicini & cognati Eliſabethæ, quod magnam miſericordiam Dominus ei exhibuerat, & congratulabantur ei, Rom. c. 12. Flete cum flentibus: Luc. c. 15. gaudete mecum, quia reperi ovem meam. Item ædificanti vicino mutuas operas præſtat, ipſius pecudes brutáue animantia errantia recipit, cuſtodit, & ad dominum ſuum reducit, aut ſi dominus ignotus eſt, ad repetitionem*

usque

q; custodit. vid. Levit. c. 19. v. 18. Exod. c. 23. v. 4. 5. Deut. c. 22. 1. 2. 4 Prover. c. 12. 3. 15. Tob. c. 2. 21. item lapsa vicini civis animalia igit, vel oneri succumbentia, vel irretita erigit, explicat & expedit. xod. c. 23. 5. Deut. d. c. 22. 4. item rem conciuis perditam, quando inves t, ille recipit. Deut. c. 22. 3. Levit. c. 6. 3. 4.

Mutuam quoque operam sibi invicem cives prestant in defensione contra vim et injuriam persone, vel rebus illatam, periculorum propulsatione, *Prouerb. c. 27. 10. & c. 24. 11. Iob.* 18. 36. *Nehem. c. 9. 12. & seqq. c. 8. 11. Exod. c. 2. 11. Siracid c. 4. 9. 10* seqq. c. 18. 24. 2. Sam. c. 23. 8. 9. c. 2. 20. 21. *Iosu. c. 18. 4. 6. 7. 10.* tè *Vasqui. lib. 1. c. 13. nu. 13. & seqq. illust. cont.* adeò ut non resiens, vel impediens periculum vel vim non propulsans et artens, pœnà dignus judicetur. *Exod. c. 21. 29. 31. c. 3. 17. Levit. c. 19. 33. siquidem interest hominis, hominem imprimis concivem* neficio afficere. *l. servus. de serv. exportand. l. 3. de just. & iure. Proerb. c. 11. 17. Isa. c. 58. 7. Frange panem tuum, cùm videris nudum,* ieri eum, *& carnem tuam ne despexeris: & de jure suo in gratiam proimi aliquid remittere. 1. Corinth. c. 6. 7. c. 9. 22. 23. Rom. c. 12. 19. &* roximum errantem admonere debet. *Galat. c. 6. 1. Iacob. c. 5. 9. Isa. c. 56. 10. 11.* egenis opem ferre. *Deut. c. 15.* & consilia sua ad niversitatis et civitatis suæ utilitatem conferre, quam suæ ipsius quilibet civis præferre debet. *Siracid. c. 41. Ierem. c. 29.*

Defensio ejusmodi & tutela civium mutua præstat tranquilitatem domesticam, securitatē vivendi & habitādi in civitate. *1. Timot. c. 2. Cicer. 2. offic. Proprium est civitatis atq; urbis, ut sit libera, & non sollicita suarei cuiusq; custodia, non armis, sed benevolentia & aritate sit septa. Nam caritas vicinorum DEo placet. Siracid. c. 25. & salm. 133. Gen. c. 13. Quæso non sit jurgium inter tuos & meos pastores. udic. c. 13. ascende mecum, ut pugnemus &c. & ego vicissim tecum ibo. 1c. 1. per. c. 2. ibi servite vobis invicem donis istis, quæ accepistis. 1. Corinth. c. 12. per tot. Cicer. in Vat. civis est, qui patriam suam diligit ac bos omnes salvos & incolumes, desiderat. & lib. 1. offic, civem oportet æquo & pari cum civibus jure vivere. Vasqui. lib. 1. c. 18. de conviviis.*

vid. exempla Zach. c. 3. 10. Gen. c. 21. c. 29. Tob. c. 2. c. 8.

Denique quædam opera privata præstatur à cive civi in eo artificii, aut opificii, vel officii genere, quod civis exercet in civitate, nimirum unus in panno conficiendo, alter in calceis, in victu & amictu, alius in instrumentis necessariis conficiendis, alius in consilio, vel institutione, prout cujusque civis vitæ institutum, necessitas & commoditas vivendi postulat; *de quibus civium muneribus privatis & publicis infra c. 8. 9. Siracid. c. 38. 36. ibi. sine istis non ædificatur civitas. &c.*

Iura civitatis, privilegia, statuta & beneficia civibus etiam cõmunicantur, quæ civitatem amplam & celebrem reddunt. *vid. Bodin. lib. 1. c. 6. de Republ. Heigius part. 1. quæst. 23. Zuinger. theat. vol. 28. tit. politiarum forma. non communicantur peregrinis, & extraneis. arg. l. 1. c. de hered. instit. l. 1. §. 2. de legat. 3. Gen. c. 34. & c. 23. 4. 5.* utuntur enim cives iisdem legibus, eadem religione; *Deut. c. 16. & per tot. librum Exod. Levit. Num. & Deut. psalm. 122. Ruth. c. 1. & c. 2.* linguâ, sermone, judicio, disciplinâ, moribus iisdem, numis, mensuris, ponderibus, ulnis iisdem, & similibus, nec tam singuli sibi, quàm omnes omnium similes sunt. *Iud. c. 12. 5. 7. 9. Matt. c. 26. 73. vid. in Exod. Levit. Num. & Deut. Bodin. lib. 1. c. 6.* Quò refero etiam αὐτονομίαν & usum regalium, aliaque jura publica cum jurisdictione & imperio, quæ civitas etiam agnoscens superiorem suo proprio jure habere, & certis pactis superiori suo magistratui aliàs subesse potest. *Mynsing. cons. 13. nu. 10. Paianus lib. 2. c. 43. nu. 16 de prob. Henning. Goeden. cons. 32. nu. 5. & seqq. Geil lib. 2. obs. 54. num. 10. & obs. 57. num. 7. & de arrest c. 9. Compilator Symphorem. in vota Meintz contra Erfurt. num. 97. 9. in provincijs.*

Huc etiam pertinent tribunalia judiciorum civitatis, qualia & Iudaica politia habuit 2. *Chron. c. 19. Ruth. c. 4. Deut. c. 10. Deut. c. 16. 18.* Huc quoque refero jus & potestatem habitandi in civitate, domicilij & sedis constituendæ, familiam & res suas illuc transferendi, tabernamque ibidem habendi, in col-

legium

legium & sodalitium suę vocationi & professioni congruum se recipiendi, item jus commerciorum agitandorum. *Genes. d. c. 34.*

Huc refero potestatem utendi & fruendi omnibus juribus, commodis & beneficiis, quę tota civitas, omnibus civibus communia constituit, & communi consensu approbavit. arg. *Genes. c. 23. c. 3. 4.*

Similiter huc refero disciplinam & regulam externarũ actionum certam, & consensu communi approbatam, quâ constitutum est, quid sit unicuique ætati, sexui, generi, & ordini hominum decorum & consentaneum.

Huc etiam pertinet jus suffragii in communibus negotiis & actionibus universitatem concernentibus tractandis & administrandis; item forma & modus gubernationis communis, qua ex civium consensu à magistratu à se constituto civitas regitur & gubernatur secundum leges à se approbatas.

Contrà, quando hæc jura communia universitati adimuntur, desinit esse universitas. *Sic Livius de Capuanis, ne Senatus, ne plebis consilium, ne magistratus essent, sed sine consilio publico, sine imperio, & ut multitudo nullius rei caussà inter se socia inhabilis esset.* Insuper quando privilegiis, dignitatibus & magistratibus suis privatur, mutis, vallis, fossis & munitionibus suis denudatur, & aratro, igne & desolatione punitur. *vid. Menoch. cas. 598. arbit. jud. Farin. quæst. 34. lib. 1 de indic. ad tort. Geil. lib. 2. obs. 161. Pet. Gregor. lib. 35. c. 1. Syntag. 2. Chron. c. 26. 18. & seqq. Beut. c. 13. 16. Judic. c. 20. c. 21. c. 9. 15. 45. 2. Reg. c. 17. & c. 18. 1. 1. c. 25. 9. 10. 11. Gen. c. 19. cap. 34.*

Concordiæ studium inter cives est, quo inter cives amicitia, æquitas, justitia, pax, honestas conservatur. Et si quæ lites inter cives oriuntur, hę quàm primùm legitimè tollantur. *Levit. c. 19. 1 Cor. c. 6. 1. 2. 3. 4. 5.* & summoperè quęcunque ad caritatem inter illos colendam & bonum publ. conservandum inserviunt, curantur, *vid. psalm. 122. & 133. Ephes. 4. 2. Cor.*

c.12.20.& discordiæ causſæ precauentur inter ciues& vicinos, exemplo Abrahæ.Gen.c.13.& Isaac.Gen.c.26.psal.133.ecce quam bonum & quam jucundum est fratres habitare in vnum. quoniam illic mandauit Dominus benedictionem & vitam usq; in seculum.

Hanc concordiam fovet & tuetur æquabilitas, cum nimirum ciui cuilibet pro dignitatis & status sui ratione & differentia jus, libertas, & honos suus relinquitur. *Ciuem enim oportet æquo & pari cum civibus iure, vivere, neq; summißum & abjectum, neque sese efferentem: tum in ciuitate ea velle quæ tranquilla & honesta sunt. Contraria huic æquabilitati est æqualitas, qua singuli ciues in omnibus illis, quæ dixi, inter se exæquantur. Vnde certissima ἀταξίαι & rerum perturbatio.*

Administratio & directio horum jurium & communicationis, quæ est in universitate, consensu ejusdem demandata est collegio senatus.

Penes hoc igitur senatus collegium est potestas peragendi & tractandi negotia universitatis; nec non cognoscendi & judicandi de omnibus illis, quæ ad universitatem pertinent, nimirum jus judiciorum habendorum, administratio publicarū causarum civilium & ecclesiasticarum, redituum publicorum collectio, ratio, custodia & dispensatio, jus legum ad *εὐταξίαν* & *εὐταρχείαν* pertinentium publicandarum, cura rerum publicarum, vindictæ in delinquentes, censura morum, custodia urbis, & si quæ sunt alia.

Quod igitur Comes est in provincia, princeps seu Dux in Ducatu, rex in regno, hoc in multis est collegium senatus in civitate. In quibusdam civitatibus provinciæ præses, comes aut princeps, senatus vel civitatis præfectos, seu præsides, constituit, qui huic administrationi præsunt. *Exemplum administrationis hujus præbent civitates Belgicæ in Brabantia, Flandria, Selandia, Hollandia, & Frisia utraq; VVestphalia, Saxonia, Alsatia, in Anglia, Gallia, Italia & Hispania, vide Boet. de custod. civ. Idetoman. consil. 5. Barcol. in l. congregis de offic. præsid.*

CAPUT VII.

De juris provincialis communione.

HActenus de universitate, sequitur de provincia.

Provincia est, quæ complexu territorij sui plures pagos, oppida, castra & civitates, sub juris unius communione & administratione, consociatas & devinctas continet. *Vocatur etiam regio, districtus, diœcesis.*

Territorium provinciæ voco, quod fines & terminos provinciæ, intra quos iura illius exercentur, continet. *l. fin. d. jurisd. l. 239. pupillus §. 2. de verb. signif. In politia judaica vocabatur porta, terminus terræ. Deut. c. 17, 2. 3. c. 16. 18. c. 19. 8. c. 21. 1. 2. 3. 2. Chron. c. 8. 18. Iohan. c. 3. 22.*

Duo igitur hic nobis dispicienda sunt. Primum est de juris provincialis communione: Alterũ de illius administratione. *Hisce enim duobus omnis de provincia doctrina politica absolvitur.*

Iuris communio est, qua præstatione & communicatione negotiorum & rerum omnia, quib. vita pia & iusta inter symbioticos provinciales colitur & cõservatur, pro indigentia & usu provinciæ à singulis & universis provincialib. procurãtur.

Hoc igitur ius est μεταδοτικὸν spectans βιάρκειαν, κοινωνικὴν & αὐτάρκειαν provincialis consociationis.

Negotia hęc pvincialiũ symbioticorũ sunt sancta, vel civilia.

Sancta negotia cõcernunt ea, quę ad vitã piã in consociatione & symbiosi provinciali vivendã & colendã necessaria sunt.

Pia vita requirit rectũ de Deo sensũ, & cultũ eiusdẽ sincerũ.

Rectus de DEo sensus ex articulis fidei & scripturâ sacrâ petendus est. *Iohan. c. 17. 3. Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum verum Deum & quem misisti Iesum Christum. Psal. 100. 3. & Psal. 119.*

Rectus DEI cultus hauriendus ex illis verbi divini regulis & exemplis, quæ vel DEI dilectionem vel caritatem in homines declarant & illustrant. *Luc. c. 10. 27.*

Verus & rectus DEI cultus est privatus, vel publicus.

Privatus internus consistit in fiducia, adoratione & gratiarũ actione.

actione. *de hoc in præcepto* 1.

Externus cultus consistit in gestibus, & ritibus, quibus Deus colitur, *de quo in præcepto* 2. vel in sermone, *de quo in præcepto* 3. *Decalogi.*

Publicus Dei cultus consistit in sanctificatione Sabbathi, in cœtu publico celebrata, *de quo in præcepto* 4. *Decalogi.*

Negotia civilia sunt, quæ continent vitam justam in consociatione & symbiosi provinciali vivendam. *Tit.* c. 2. 12. Unde hęc continent omnia, quæ ad usum socialis vitæ pertinent. 1. *Corinth.* c. 6. 3. & symbioticus præstare tenetur: quę sunt officia dilectionis, quibus suum cuique tribuit, & symbiotico non facit, quæ sibi fieri nollet *Matth.* c. 22. 7. *Levit.* c. 19. sed eundem diligit sicut se ipsum. *Matth.* c. 22. ipsiąue præstat bona & à malis abstinet. *Psalm.* 37. 27. & *Psalm.* 34. 15. *Rom.* c. 7. 18. *et seqq.*

Officia hæc justitiæ proximo præstanda sunt specialia, vel generalia.

Specialia, quæ concernunt eos, qui superiores & inferiores inter se habentur, ut nimirum tribuat honorem & præeminentiam verbis & factis, cui illa debẽtur, & contrà abstineat ab omni contemptu ejusdem *juxta præcept.* 5. *Decalogi.*

Generalia officia, quæ quilibet symbioticus symbiotico alij præstare tenetur, consistunt in defensione & conservatione propriæ & alterius vitæ absque omni læsione: *juxta præcept.* 6. Item in colendâ mente, verbis & factis castitate propriâ & symbiotici, sine omni impudicitiâ & scortatione, *juxta præc.* 7. Item in facultatibus & bonis symbiotici defendendis, conservãdis, non adimendis, lædendis, minuendis, *ut habet præc.* 8. Item in famâ propriâ & alterius defendendâ & conservandâ, non lędendâ, negligendáve ullo modo, *ut habet præcept.* 9. Et hæc omnia & singula absque affectu concupiscentię eorum, quę pertinent ad proximum nostrum, sed cum sufficientia & desiderio eorũ, quę nostra sunt & ad gloriam Dei pertinẽt, *ut habet mandatũ* 10.

Praxis

Praxis huius juſtitiæ politicę provincialis conſiſtit in applicatione, & eſt duplex. Prior quâ ſpecialibus medijs perſonis, loco & aſis circumſtantijs accõmodatis, officia hæc dilectionis ſymbiotici ſinguli inter ſe invicem exhibent & communicant: Altera, quâ univerſi provinciales ſibi & ſinguiis provinciæ incolis, ad conſociationis provincialis ſalutem, hæc officia utriuſque tabulæ præſtant & communicant. Illa praxis ſpecialis privata inter provinciales, hæc generalis publica.

Poſterioris generis officia ex communi ſymbioticorum provincialium conſenſu & ſyncretiſmo præſtantur. I. in functionibus & miniſteriis ſymbioticorum ad conſociationem provincialem neceſſariis & utilibus. II. in diſtributione pœnarum & præmiorum, quâ diſciplina in provincia conſervatur. III. in cura ſecuritatis provincialis. IV. in defenſione mutua provincialium contra vim & injuriam & in averſione incommodorũ, auxilio, ope & conſilio. *Ioſ. c.* 1. 14. *& ſeqq.* V. in collectatione & cõtributione ad uſus & neceſsitates publicas provincię *Geil. li.* 2 *obſ.* 25. *& VVeſ. conſ.* 27. *&* 45. VI. In commerciorum uſu. VII. In uſu linguę & monetæ eiuſdem. VIII. in publicorum bonorum provinciæ curâ.

Functio & miniſterium eſt negotii ad vitam ſymbioticam provincialium neceſſarii & utilis adminiſtratio, & exercitium à perſonis, propter ſymbioticos in provinciali ſocietate & ſymbioſi viventes, ſuſceptum, quo ſymbioticorum infirmitati, inſufficientiæ, indigentiæ & humanæ neceſsitati certum remedium & præſidium conſtituitur. *Nam ut ſingula corporis humani membra ad proprium ſuum munus, & tamen omnia ad univerſalem finem, ſcilicet ad corporis conſervationem creata ſunt: Sic et noſtrum quilibet ad proprium & ſingularem vitæ finem creatus eſt, omnes tamen ad DEI gloriam & aliorum ſalutem.* arg. 1. *Cor. c.* 12. Vnde functio hæc, negotium dicitur à ſymbiotico propter ſymbioticũ ſuſceptum in labore illius conſiſtẽs, quod corporis miniſterio, animiq; curâ & vigilãtiâ, peragitur & perficitur.

Negotium eiusmodi in symbiosi utile & necessarium dicitur, quod pertinet ad animę, vel corporis salutem, cultū, ędificationémve, hoc est, quo vel animus hominis disciplinâ, virtute, moribus, scientiáque informatur & instruitur: vel quo corpus exercetur, eiusque vita in alimentis & vestitu curatur, iuvatur, vel defenditur. Vno verbo, negotii hujus usus scopusque esse debet, ad vitam symbioticam provincialem necessariorum, vel utilium procuratio, & noxiorum, perniciosorū nve averſio & amolitio. Vocatur aliás officium, functio, vocatio, munúsve. *De utilitate & necessitate functionis ejusmodi cõstat etiam ex Esa. c. 3. 3 4. 5. 6. Sirac. c. 38. 35 & seq. & c. 2. c. 10. c. 13.*

Negotiorum verò multitudo atq; diversitas, malitia hominum, vitę hujus indigentia varia, & symbioticorum multitudo plures & varios publicos & privatos ministros & curatores postulant. *Exod. c. 18. 18. et seqq. Deut. c. 1. 9. & seqq. Num. c. 11. 16. 17. 18. 1. Cron c 2. 13. & capp. seqq. §. in præmio inscit.*

Ad functiones hasce aptos & idoneos exhibendos symbioticos inservit schola & officinæ. Scholis homines symbiotici pij, eruditi, justi, temperantes, fortes, sapiētésq; efformantur & præparantur. In officinis omnis generis artifices mechanici & opifices instruuntur & efficiuntur.

Ex his ea functio, quâ magis symbiosis & salus consociatorum juvatur & promovetur, habetur honoratior, dignior & præstantior. *Pet. Greg. Tolos. lib. 4. c. 6 n. 9. & c. 10. & lib. 15. c. 1. de Rep. latius diximus in convers. civili. lib. 2. 1. & seqq.*

In functionibus hisce prius de requisitis, & postea de speciebus earum dispiciendum nobis est.

Requisita necessaria ad quamvis functionē sunt, quæ eandē Deo gratam, & symbioticis utilē reddunt, quæ sunt quatuor.

Primum requisitum est, ut quisque pro se eligat legitimam, licitam & honestam functionem, naturæ & viribus suis adcommodatam, quâ Deo, symbioticis, Reip. & sibi utilis esse possit. *Eph. c. 4. 28. laboret operãdo manibus, quod bonũ sit, ut habeat quod impartiat, cui opus fuerit. Gē. c. 3. 19. in sudore vultus tui mãducabis panẽ tuũ.*

Licita & honesta functio dicitur, quę inservit ordini ecclesiastico, vel seculari, nobilitatis, civitatis, aut paganorum, vel quę spectat ad conservationem trium statuum & ordinum, nimirum ecclesiæ, Reip. seu politiæ, vel familię. 1. *Corinth. c. 1*.

Naturæ & viribus eligentis apta, conveniens & accōmodata cognoscitur functio ex proprio eligentis sensu, experientiâ & judicio, ꝙ sumitur ab inclinatiōe naturali, & donis a Deo datis. Inclinatio naturalis apparet ex interna affectione, delectatiōe, amore & sensu, quibus naturæ instinctu trahitur ad hanc, vel illam functionem, aut vitæ genus, eoque delectatur. Hinc alij nati ad apti & nati ad gubernandum, alij ad obediendum, alij ad agriculturam, alij ad negotiationes, alij ad artificia.

Dona necessaria ad vitæ genus cognoscūtur ex successu, & experientia, quib. facilè quis intelligere potest, an sufficiēs, par & idoneus esse possit ad officiū munús ve obeūdū, quo delectatur. *Psalm. 131. 1. nō aggressus sum res magnas, aut arduas supra quam cōveniat mihi. Sira. c. 3. 21. & c. 13. 2.* De utroq; requisito, si dubiter, aliorū judicio & discretione uti potest. Quod si quis idoneus est ad plures vocatiōes & fūctiones, tū optima eligēda est. 1. *Cor 7.*

Alterum requisitum est, ut quilibet intra limites vocationis & officij sui se contineat, & propria functionis & vocationis suæ officia atq; opera intelligat & sciat, quod cognosci potest ex eo, quod sunt convenientia, apta, utilia, commoda & necessaria sine quibus functio & vocatio expediri non potest. 1. *The. 4. 11. diligentiā adhibeatis, ut sitis quieti agentes negotia & res vestras, & operemini manibus vestris.* 1. *Tim. c 4. 14. ne negligito donū, quod in te est.* 1. *Pet. 4. 15. Iob 11 21. 22.* 1. *Sam. 6. 19. Num 16. Eph. c 4. 1. ambuletis ita, ut convenit vocationi, qua vocati estis.* 1. *Cor. c. 7. 17. ut unum quemq; vocavit Dominus, ita ambulet. Sic Christus, opera aliena à sua vocatione, rejecit Lu. 12. 14. & Psa. 91. abiuit custodiāt te in vijs tuis. Alienis igitur, & ad functionē non pertinentib. negotijs immiscere se nemo debet. Phil. 4. 11. didici, in quib. sum, ijs ipsis esse contentus. Polypragmosyne statui Reip & ipsis polypragmonib. est pernicioſissima. 2. Tim 2. 4. 2. The. 3. 11. quod Camerar. & Richter. exemplis historicis varijs illustrāt*

Tertium requisitũ est, ut opera functionis & vocationis nõstræ referãtur ad gloriam Dei. 2. *Cor.* 5. 14. & ad salutem ecclesię atque Reip. in qua vivimus. *Galat. c.* 5. 13. *Colloss. c.* 3. 17. *quicquid feceritis sermone, aut facto, in nomine Domini Iesu facite. Psalm.* 127. 1.

Quartum requisitum est fides & diligentia: unde fidus & diligens quisq; in suo munere & officio dicitur. *Exemplum præbet Daniel. Danielis c.* 6. 5. 6. 7. *Iosephus. Gen c.* 39. 9. 10. & *c.* 41. 46. & *seqq. Roman. c.* 12. 7. 8. *qui præest cum diligentia &c. Matth c.* 25. 14. 15. 16. 22. *ibi, benè est, serve bone & fidelis, in exiguo fuisti fidelis, &c. Ierem, c.* 48. 10. *maledictus, qui facit opus Iehovæ fraude.* 1. *Thess. c.* 3. 6. *qui non laborat, nec manducabit. Paulus monet, ut tempus redimamus. & Christus, ambulate dum dies est. Videndus de hac re Perkinsius in libello de vocatione hominis.*

Species functionis sunt duæ. Est n. illa privata, vel publica. utraq; vestitus diversitate, qua quælibet agnoscitur distincta. *Pet. Greg. Tolos lib* 9. *c.* 19 *syntag. & lib.* 4. *c.* 11. *de Repub. Exod. c.* 28. *c.* 29. *Levit. c.* 6. *c.* 8. *c.* 10. *c.* 16. 1. *reg. c.* 10. 5. *est c.* 6. 7. *c* 8 15. 16. *Alexander Severus imp. dicitur omnibus officijs, genus vestium propriũ dare voluisse, ut omnes dignitates à vestitu dignoscerentur. Lamprid. in Alexand. Extant de vestitu imperij constitutiones, quamvis ex consuetudine, vel statuto cujusq; loci, vestitus tam quoad materiam, quàm quoad formam & usum pendeat. vid. Zuing in theatro vol.* 28. *& diximus in civili conversatione lib.* 1. *&* 2.

Functio privata est, quæ speciali privatæ consociationi & symbiosi inservit, & ad communem provincialium utilitatem & commodum dirigitur.

Hæc varia & diversa est pro natura cujusq; specialis & privatæ symbioticę vitę. Alia enim in consociatione privata conjugali, consanguineorum, collegarum, alia in oppidi, civitatisque consociatione publicâ. Harum functionum privatarum summa huc redit, ut quędam sit rustica, quędam mechanica, & quędam utriusque huic inserviens.

Rustic

Ruſtica eſt vel agricultura, vel paſtoritia.

Mechanica eſt artificialis, operatoria, civilis magis. Vtriq; priori inſervicns eſt mercatura.

De ſingulis, ſuprà ſuo loco dixímus. Hic repetimus, quatenus prs vatæ ejuſmodi functiones ad ſymbioſin provincialium conferunt, & ad eam quoq; neceſſariæ.

Functio publica eſt, quæ principaliter totius provinciæ negotiis inſervit, quâque privatæ ſuperiores ad ſocietatem civilem provincialem neceſſariæ, vinculo unionis, concordiæ & conjunctionis, ad ſalutem provinciæ, univerſorum & ſingulorum in ea viventium, diriguntur, & hoc modo ab interitu, cui aliàs ſubjectę eſſent, conſervantur. Vocatur munus publicũ.

In hac igitur functione publica, ſingulæ privatæ plures & diverſæ functiones, earumque exercitium & uſus conſpirant, & in totius corporis provincialis ſalutem conveniunt, non ſecus atque ad mare omnia flumina reflaunt Vnde publica munera directoria ſunt privatorum officiorum, quæ corrigunt, limitant, ampliant, dirigunt, & referunt privatas functiones ad ſalutem, & uſum communem univerſorum ſymbioticorum in provincia viventium. Quemadmodum igitur aures oculi, manus & ſingula corporis humani membra, quæcunque ſuâ naturâ percipiunt & agunt, hæc communicant toti corpori, & omnibus membris illius, eaque uſu ad ſalutem & commodum illorum referunt & applicant, ita ut damna et incommoda omnia corpori toti communicentur: Sic & in provinciali conſociatione omnia illius membra omnes ſuas functiones & negotia ad illius ſalutem referre debent. Et ut membra corporis, nervis atque arteriis coniunguntur, atq; ex ea conjunctione vitam communem hauriunt: ita & ſocietas hæc provincionalis communi vinculo amoris, benevolentiæque erga Rempub. devincta eſſe debet, atque communi providentiâ & curâ conſervanda & defendenda eſt.

Ad ſuſcipiendum & adminiſtrandum hoc publicum munus & officium illi ſunt eligendi, vel vocandi, qui ſecundum requiſita illa ſupra poſita quatuor ſunt idonei, *Exod. c. 18. Nam uti illorum, qui in navi vehuntur, maximè intereſt habere naucleros*

bonos, peritos, fidos & diligentes, sic & Reip. interest, aptos, idoneos, et fidos habere administratores et ministros. Qua in re non obstat sexus muliebris, quando functio, seu officium congruens sexui est. tit. C. de mulier. in quo loco munera sexui congruentia. vel hon. agn. tit. C. quando mulier. tut. off. gerer. potest. De qua re in utramque partem disputat Tolos. lib. 7. cap. 12. de Repub. Danæus lib. 6. cap. 3. Polit. Melch. Iunius lib 1. polit. quæst. 13. Lipsius lib 2. c. 2 Bodin. ib. 3. cap. 5. de Rep. Exempla hujus nota sunt in Semiramide, Nitocri, Babyloniæ, Zenobia Palmyrenæ, Amalasuenta Gothorum, Elisabetha Britannorum reginis.

Publicum officium est duplex, honorificum, vel humile, exempla utriusque extant. 1. Chron. c. 23 c. 24 c. 25. & seqq. illud propriè munus, hoc propriè officium dicitur.

Honorificũ munus est, q circa animũ hominis, mores, disciplinã & religionẽ, arq; alia præstantiora societatis politicæ bona, vel negotia occupatur. *Qualia n. hominũ studia sunt & actiones, tales etiã eos animis esse existimam⁹ et splẽdidis ac præclaris negotiis deditos, splẽdidos ac præclaros esse præsumimus* imprimis vero versatur hoc in iis circa religionẽ, ieu pietatẽ, & circa Remp. seu iustitiam arg. 2. Chro. c. 1, 3. Pet. Greg. l. 15. c. 1. vide Facian. de prob. l. 2. c. 26. c. 27. & Chassan. de gloria mundi. *Hoc quidam non rectè recusarunt, uti Moses, Exod c. 4. Gideon Iud. c 8. Saul 1. Sam. c. 10. 21. 22 siquidẽ sine illo Resp. cõsistere nõ potest, Ex. c. 18 18. & seqq. Deu c. 1. 14. & seq. 1. Chro c. 23. & seqq. 1. Pet c. 2. 18. & seq. 1. Reg. c 10. 5. vid. Greg. l. 4. c. 3. num 47. 48 & seqq. & Melch. Iun l. 1. poli quæst. 7 ubi in utrãq; partẽ examinat, allatis rationib. & exẽplis. Deus puniturus populũ suũ, cõminatur apud Esa. c. 3. se ab ipsis remoturũ esse potentẽ & bellatorẽ, Iudicẽ & prophetã sagacẽq; & senẽ. . . præfectũ quinquagenis, & honorabilẽ cõsiliariũq; acperitũ artificẽ, & intelligentẽ eloquẽtiæ . . Paturus sum pueros principes eorũ, & facinorosi dominabũtur in eos. Davidis imperiũ celebre & felix fuit ob copiã virorũ præclarorũ 1. Chro c. 11, 10. et seqq. 2. Sam 23. & Iosaphati. 2. Chro. 17. 7. 13. 14. & seqq Solomõ 1. Reg. 10 & Ioas. 2. Reg. 11. & 2. Alexãdri magni regis, ob Clitũ, Parmenionẽ, Seleucũ, Craterũ & alios. Romanorũ vero, ob Scipiones, Fabios, Cicer. & alios*

lios viros præstantiss. quorũ opa, studio, cõsilio & labore ut bãtur in Reip. administratione. Hoc munus iniungendũ est iis, qui sunt idonei, & necessarijs à Deo donis ad hoc instructi, & publicam utilitatẽ præferũt privatę, *Gen. c. 41. 37. et seqq. Eccl. c. 7. 6. non malis, ne potestas malitiæ conjuncta, nervos et robur affectibus malis addat. non imperitis et imparis facultatis, ne ex ignorãtiâ eorum, et viriũ imbecillitate Resp. damnum sentiat. Noli quærere fieri Iudex, nisi virtute valeas dirumpere iniquitates, ne forte extimescas faciem potentis, et ponas scandalum. Siracid c. 38. 36. 37. 26. 27. et seqq. Exod. c. 18. 21. et seqq. Deut. c. 23. 23. c. 1. 13. Prov. c. 2. 6. 8. Sira. c. 10. 5. 23. 26. 33. et c. 20. Prov. c. 21. Gen. c. 41. 39. 40. et seqq. Daniel. c. 1. 19. c. 6. 3. 4. Sap. c. 8. 10. 11. 2. Aristo. lib. 2. polit. c. 10. tit. C. de dignit. Melch. Iun. lib. 1. polit. quæst. 18. et Seqq. Simanca de Rep. li. 5. c. 6. vitæ itaque, doctrinæ, & morum diligenti inquisitione præcedente. 1. Timoth. c. 3. 10. c. 5. 22. Deut. c. 1. 13. 14. Exod. c. 18. 25. Pet. Greg. lib. 4. c. 5. c. 6. per tot. de Rep. l. sanctimus. 6. C. ad L. Iul. repetund. Novell 8. et Nov. 161. §. nos autem, iniungendum munus hoc etiam invitis et recusantibus. Melch. Iun lib. 1. polit. quæst. 8. nisi excusationem iustam adferant, tit. de vacat. et excus. mun. Ultro sese ingerentibus et ambientibus magistratus non conferendus est. Iun. d. lib. 1. quæst. 11. aut largitionibus emẽtibus, qu. 12. nec spurijs, quæst. 16 Deu. c. 23. 2. 3. adde tamẽ Iud. c. 11. 1. Sam. c. 22. 2.*

Oratorię naturæ in Rebusp. semper terè sunt pertinaces, rixatrices, & pugnatrices, ideoq; rebusp. exitiosæ, quę eas bellis periculosis involvunt, populum ad rebellionem, dissensiones & seditiones moventes: solent enim esse ingenio inquieto, turbulento, ambitioso, & audaci. *vid. Bodin. lib. 4. c. 7. de Rep. Georg. Richter. ax. 173. Pet. Greg. lib. 23. c. 8. de Rep. Camer. 2. oper. succi. c. 51.* Pernitiosi quoq; Reip. sunt infidi, cupidi, & malæ conscientiæ homines, item ambitiosi, qui ex sociis & amicis reddunt inimicos, qui debebant esse socij et synergi consiliorum & laborum publicorum. Sunt quoque inquieti, turbulenti & contentiosi. *Richt. axiom. 362. et seqq.*

Avari, potentes, suspecti, egeni, dejecto plerunque solent esse

esse animo,& viles existunt; ex quo fit,ut magistratum gerere nesciant, & ad parendum sint apti.

Experientia quoq; testatur plerunque eos,qui ex opificum progenie & sordidâ plebe emergunt, atque ad dignitates altiores, vel ingenio suo,vel aliâ solertiâ, ascendunt, multò insolentiores & propemodum intolerabiliores, magnâ cum jactura Reip.esse solere,quàm qui bono genere,aut stirpe nobili,aut celebri sunt geniti. *vid.Richt.axio.* 390. *Camer.2. oper. c.* 52.*Bodin.lib.6 c.5.de Republ.*

De medio hominum genere sumti,sunt optimi:neq; enim hi aliena concupiscent,neque eorum bona cupientur abaliis, ut accidit divitibus,& ideò sine periculo degunt. *Late Greg.lib.* 4.*c.*5.*num* 18. *qui tamen ibidem putat neminem esse reijciendum, qui vir probus sit & fidelis,idque exemplis probat Iun.d. lib.*1. *quæst. polit. quæst.*17. *& seqq.*

Ambitiosa ingenia, declinanda, quę nunquam res magnas fœliciter gerunt, si conjungantur. Sunt enim turbulenta & inquieta & contentiosa, quæ non manent intra metas suæ vocationis,sed appetunt majora suo loco,&alios premere conãtur.*Talis fuit Saul, Absalon, Nebucadnezar,Sennacherib, Aman, Cleon, Alcibiades,C.Marius.C.Pompeius,C.Cæsar,Herodes,& complures alij.*

Emptiones & cauponationes horum munerũ Simoniacæ detestandæ sunt, *Greg.lib.*4 *c.*5 *nu.*27.28. *& c.*6.*per Novell.*8. *Dion.cas lib.* 54 *Cassiodo.lib.*9.*epist.*9. *Iunius de quæst.*12,*Hinc enim fit,ut maiore in honore atque pretio sint divitiæ,quam virtus, & ut tota civitas immoderato pecuniæ studio sit dedita. Simanc lib.*6 *c.*17.*ad de Vasqui.lib.*1.*c.*42.*illust. controu.& c.*43.*num.*7.8.9.12.*ubi distinguit, Richt.axiom.*28.

Præstantissima est in administratione Reip. magistratuum electio, quæ non gratiâ, non fortuitò,non suffragiis ignorantię, aut multitudinis, sed consultò per delectos & prudentes ex idoneis virtute prędítis & sapientioribus fit.Vnde non benè consulunt Reip.qui illiteratos, rusticos, ignaros, & imperitos,

ritos homines eligunt, & Reip. præficiunt. Nov. 82. *Nam, quia hisce ministeriis homines scientiis & disciplina informantur, & mens eorum ad vitæ puritatem deducitur, & veluti virtutibus alitur; ideò necesse est, ut dignissimi & maximè necessariis donis, rerum experientiâ, sapientiâ, justitiâ, & pietate instructi, alieni ab avaritiâ & injustitiâ, hisce muneribus præficiantur.* Gen. c. 41. 38. 39. Deut. c. 1. 13. *Exhibete homines sapientes & prudentes & cognitos per tribus vestras, et constituam illos primores vestros.* et c. 16. 9. 20. Exod. c. 18. 21. *et seqq.* Greg. dicit lib. 4. c. 6. c. 8. num. 10. 11. *Quoties Deus vult politiam aliquam florere, dat ei viros heroicos, eosque instruit sapientiâ, virtute et felicitate.* David habuit Prophetam Nathan, Iasebeam, Eleasar, Abiasi, Benaiam & alios. 1. Chron. c. 11. c. 12. Alexander Clitum, Parmenionem, Seleucum, Craterum: politica Romana Scipionem, Fabium, Marcellum, et alios, *ut dixi supra.*

Consultum quoque est, ut hæc munera potius incolis, indigenis & originariis civibus, quam extraneis alienigenis deferantur. *Deut d c. 1. 13. & seqq* 1. Reg. c. 9 21. 22. 23. 2. Chron. c. 8. 22. 1. Chron. c 26, 29. & seqq. c. 27. Deut. c. 17. 15. Deut. c. 23. 3 *non veniet Hammonita in congregationem Iehovæ, etc.* Et Salomo honorifica munera inter regnicolas, extraneis exclusis distribuit. 2. Chron. c. 1. 7. 8. 9. 10. l. 17. §. 4. ad municip Pet. Gregor. lib. 4. c. 5. num 20. & seqq. & c 6. n. 9 13. Danæ lib. 6. c. 3. politic. Mynsin cent. 4. obs. 3. ord Cam. part. 1 tit 4. Patric. lib. 3. de Rep. tit. . qui exemplis illustrat, sicut et Melch. Ian. lib. 1. polit quæst. 15. Machiavell. lib. 7. c. 26. de Repub. Danæ, lib. 2. pol. in aphoris. sacri de peregrinis. Antimachiavell. lib. 1. theor. 3. ubi Machiav refutat allatis exemplis: & Lipsius lib. 3. polit. c. 4. *Nam cum talis, eadem gente, cui præpositus est, ortus sit, haud dubie illum omnes, ut sui corporis, multò cariorem quàm externum, habebunt. Atque is populum, cui sponte acceptus & gratus est, facilimè obsequentem præstabit principi: siquidem vera tuta q; obedientia, benevolentiâ magis, quàm vi, aut metu quæritur: Melius etiam hic se earum gentium, quibus præest, ingeniis accommodare potest, quàm peregrinus humanis usque idem subditos, utpote conterraneos suos, quam extraneus, tracta-*

bit. Extraneis quoque in Rep plus credi, aut tribui, quàm intraneis excitat livorem, queſtum, & averſionem animorum. Et qui affectus, aut fides in Remp. alienam, in qua nec ſeritur nec metitur illis? itaque omnia ad ſuum commodum, aut arbitrium principis referre ſolent. Nec etiam extranei poſſunt convenire cum moribus eorum, quibus præponuntur, nec facilè ſæpè idioma ſubditorum intelligere, aut ab his intelligi. Iniquum quoquè, ut extranei, qui nihil contribuerunt ad Rempr præferantur regnicolis æque dignis, quæ res odium parit in magiſtratum. adde Geneſ. c. 41. 38. 39. verendum quoque, ne alienigenæ reditus extra territoriũ Reip. transferant, & ſæpe ad ſubſidia eorum qui regno bella moliuntur. Solent etiam extranei & peregrini ſuſpecti eſſe in Repub. ne proditione aliquâ patriæ, quæ eos excepit inſidientur: neq; etiam populus omninò fidit extraneis. vide exempla hiſtorica referentem. Antimachia v. d. loco & Pet. Greg. lib. 4. c 5. de Rep. Iunium d. loco & Patricium. Quando vero extranei fideles, prudentes, ingenioſi, & Reip noſtræ utiles eſſe poſſunt, ad aliquam Reip. partem, atque adeò in ſenatum etiam, unt admittendi. Hoc Claudius Imperator Romæ in ſenatu probavit.

Sic & ſenatores multi advenæ Romæ ſunt facti. Tacit. lib. 12. annal. Peregrinos tamen ad ſenatum, vel conſulatum noluerunt admittere, niſi poſt cladem Cannenſem. Livius de cad. li. 8. Venetijs, Genuæ, & in alijs Italiæ liberis urbibus, nec non Argentorati, Norimbergæ, Auguſtæ, Francofordiæ. Magdeburgi, & alijs Germaniæ civitatibus & Helvetiæ pagis religioſiſſimè obſervatur hic mos, ne ad munia Reip. peregrini admittantur. Atque hæc inter alias cauſa eſt belli Belgici. In quibuſdam politijs promiſcuè quivis idonei & apti ad hæc munera admittuntur. Iosephus peregrinus à Pharaone in Ægijpto ad Reip. adminiſtrationem & gubernacula aſſumitur. Gen c. 41. & Daniel propheta à Rege Dario. Dan c. 6. & Mardochaï ab Aſſuero. Eſt. c. 9. Lipſius vero dicit, uſu compertum, externa conſilia eſſe infauſta plerunque. Sed hæc ita accipienda ſunt, ut quandóque tamen ob iuſtas cauſas incidentes, nulli patriæ ſuæ adminiſtratio facilè permittatur. tot. tit. C. ut nulli pat. ſuæ adminiſt. &c. ubi Godofred. nimirum ob cognationes & amicitias domeſticas civium, quibus judicia corrumpi ſolent: & quod nullus propheta in patria, teſte Chriſto,

Christo, acceptus habeatur, sed facile ob veterem consuetudinem & familiarem usum contemnatur. vide Antimachiav. de theor. 3. qui exemplis illustrat præclaris. Greg. li. 4. c. 6. num 9. 10. & Iun. d. quæst. 15.

Vestitus gerentium eiusmodi munera splendidior vulgari esse debet, *uti exemplis probari potest. Gen. c. 41. 42. 43. Est. c. 4. 2. 3. Matth. c. 11. 8. dixi in Ethic. lib. 2.* eisq; autoritas per superiorem conciliari debet. *Exo c. 19. 9. Neh. c. 7. Num. c. 11. 25. 27. & seqq. c. 27. 19. 20. 21. Gen. c. 41. 42. & seqq. Esth. c. 6. unde vestes apud Romanos prætextæ, regales, augurales, consulares, senatoriæ, equestres, plebeiæ. Pet. Greg. li. 9. c. 19. Synt. VVolfg Laz. li. 2. com. Reip Rom. c. 3. & seqq.*

Deferenda autem sunt hæc munera non promiscuè, sed secundum ordinem, ut à minoribus per gradus ad maiora perveniatur, non contrà *argum. 1. Chron. c. 23. 26. ubi Iun. & latius præcipiunt Iª, nec uni plura committantur. Gerg. lib. 4. c. 6. Melch. Iun. lib. 1. polit. quæst. 9. & 10. & 22.*

Honorificũ munus est togatũ, vel militare. *2. Sam. c. 9. 2. 3. 4. c. 20. 23. 24. 25. 1. Reg. c. 4. 1. 2. 3. Num. c. 8. 24. 25. Psal. 122. 5. ubi Iun. 1. Chro. c. 18. 14. 15. 16. 2. Chro. c. 19. 8. 11. & passim in iure civili.*

Togatum munus dicitur, quod in toga, hoc est, tempore pacis administramus. quod rursum est seculare, vel ecclesiasticũ *2. Sam. c. 9. 2. 3. 4. 1. Chron. c. 18. 14. & seqq. c. 26, 32. & latè c. 23. usq; ad c. 28. 2. Chron. c. 19. 6. & seqq.*

Seculare est, quo Reip. negotia mundana, ad vitæ huius usum spectantia, procurantur & administrantur. *Deut. c. 16. 18. Exod. c. 18. 21. c. 23. 23. Levit. c. 19. 15.*

Secularia munera varia & diversa sunt, pro usu & necessitate cuiusque Reip. plura quoque pro amplitudine politiæ cuiusque, quorum quædam sine imperio, cum dignitate & honore administrantur, *Bodin. lib. 3. de Rep.*

Nam prout negotia Reip. & necessitas atque utilitas requirit in quavis Rep. ita quoque magistratus & ministri illius eliguntur, & ad singula negotia deputantur, ut melius singula curentur & expediantur. *Greg. lib. 4. c. 5. de Rep.*

Gradus munerum horum esse solent. Nam quæ ex his melioribus & præstantioribus negotiis & laboribus occupantur, vel vacant. *l. vnicuiq. C. de prox. sacr. Scrin. lib. 12. l. contra. C. de re milit.* aut propius ad superioris dignitatem accedunt, ea quoque digniora & excellentiora haberi solent. 2. *Timoth. c. 2. ut in domo non tantum sunt vasa aurea & argentea, sed etiam fictilia & lignea. vid. Est. c. 1. 14. 15. c. 6, 7. 8.* 1. *Reg. c. 10. 5. Nehem. c. 4. 14. 19. c. 5. 7. Exod. c. 1. 8. c. 8. 31. Gen. c. 41. 39. 40. 41. 42. Esth. c. 10. 3. Pet. Greg. lib. 4. c. 6. et c. 10. de Repub. Pacian. lib. 2. de probat. c. 26. nu. 70. et seqq. Chassan. in libr. gloriâ mundi, consid. 25. part. 4. Quò maiorem in genus humanum administrationem quis habet, eò dignior sublimior & eminentior omni loco, sede, gloria & honore intelligitur. l. 2. C. ut dign. ord. servit. l. fin. C. de Decur. Fernand. Vasqu. lib. 1. in præfat. nu. 126. & seqq. arg. ad Gal. 2. 6. ubi Piscat. Pacian. li. 2. 35. & seqq. de prob.*

Sæpè etiam horum munerum præstantia & prærogativa à judicio superioris & hominum opinione pendet. *Daniel. c. 2. 48. c. 5. 7. 29. dixi in Ethic. li. 2. c. 1. & Vasqui. 6. loc. num. 135. & seqq. docet & num. 85. Menoc. lib. 2. arb. cas. 67. & seqq. Vnde etiam pro arbitrio judicis ex consideratione variæ dicitur persona egregia, discreta, gravis, digna, spectabilis, clarissima, celebris, excellens, illustris. vid. Menoch. lib. 2. cas. 65. 66. 67. 68. 69. 70, arb. jud. quæst. quam personarum, ratione dignitatis, distinctionem licet etiam in sacris literis observare. Esa. c. 3. 3. 4. & seqq. 2. Reg. c. 24. 14. & seqq. Iob. c. 13. Act. c. 13. c. 6. c. 17. 4. 12. c. 5. 34. 1. Corint. c. 1. 27. 28. Marc. c. 15. 43. 2. Corint. 5. 13. 9. Esa. c. 2. 9. 11. 12. 17. Est. c. 6. 11.*

De muneribus secularibus in Rep. Israelitica usitatis, refert Sigon. de Rep. Hebr. lib. ult. & in Republ. Athen. lib. 4. de Repub. Athenien. et Greg. latè, lib. 4. c. 5. num. 28. et seqq. Aristoteles magistratuum municipalium duo summa genera facit: unum necessarium, sine quo civitas consistere non potest: alterum minus necessarium.

Prioris generis ipsi sunt ædiles Cereales, inspectores rerum in foro venalium, emptionum et modestiæ. Nam mutuæ permutationes et commercia causam dederunt, quare homines in civitates, tanquam cœtum com-

munem,

mnnem, ſe contulerant.

Tales etiam ſunt præfecti urbis: præfecti operibus urbis publicis & privatis: curatores viarum & itinerum publicorum, portuum, murorum, 1. *Chron.* c. 23. 5. *et* c. 26. c. 27. proviſores & curatores publicæ ſanitatis & munditici, et ſimiles.

Tales ſunt quoque coactores, collectores, ſeu quæſtores, qui reditus publicos cogunt, eóſque in ſumptus publicos diſtribuunt & erogant: Item cuſtodes urbis, judices, ſenatores, conſiliarii, ſyndici, cenſores, & plures alii. Atque hi omnes conſtituti ſunt cum imperio & juriſdictione aliquâ: vel ſine poteſtate & imperio, ſed tamen cum dignitate & honore. *uti diximus*

De cenſorum inſigni utilitate, pauca ex Bodino hîc referam. Hi enim, non ſolum publicè ærarij cuſtodiam, ſed etiam morum caſtigationem obtinent ſibi commiſſam, qui omnibus civibus ſe ipſos, quaſi normam benè temperanterque vivendi et ad intuendum et imitandum præbere debent, omniumque mores ad virtutem et verum decus conformare, quo nihil admirabilius in ulla civitate fieri poſſe ſtatuit Bodin. lib. 6. cap. 1. de republ. Nam uti quiſque flagitioſam vitam ducit, ita in tabulis publicis notatur, ut eam notam ipſis judiciis formidabiliorem boni cives arbitrentur. Hac morum cenſurâ neglectâ, mores civium corrumpi, et civitatem labefactari ſolere experientia teſtatur, uti corpora, quæ medicinas vacuandis humoribus neceſſarias omiſerunt. Non tamen publicorum, aut privatorum criminum cognitionem ſuſcipiebant cenſores. Hæc enim magiſtratuum decretis ac ſententijs finiebantur: ſed omnis animadverſio eorum vitiorum erat, quæ nec legibus neque magiſtratuum judicijs, vindicabantur, et in notâ magis, quàm judicatione conſiſtebat, et ignominiam notato, non infamiam adferebat. Quanquam nec magiſtratus ulli tam accuratè ſcelera ulciſcuntur, quin maxima pars publicam declinet animadverſionem, at leges ita perrumpat, ut beſtiæ majores araneorum telas ſubtiles, quibus exiguas muſcas irretiri videmus. Quis eſt, inquit, Seneca, qui ſe profitetur legibus omnibus innocentem? ut hoc ita ſit, quam anguſta eſt innocentia ad legem bonum eſſe. Quanto latius

patet officiorum, quam juris regula, quam multa pietas, humilitas, liberalitas, justitia, fides exigunt, quæ extra tabulas publicas sunt. Hinc Bodinus laudes censuræ describit, quod sit civitatum gubernatrix, virtutum omnium effectrix, bonorum civium procreatrix, improborum expultrix. Hæc enim non modo flagitiorum & improbitatum robustiorum radices circumcidere, verum etiam vitiorum fibras evellere, stirpes elidere, semina extinguere sola posse videtur. Apud Romanos autem, tujus nomen ab apparitore, aut accenso nomina citante, præteritum, vel omissum erat, hunc certum erat ex albo senatorum inductum esse à censoribus. vid. Bodin. li. 6. c. 1. in fin. & Lipsium, li. 4. c. 11. in med. politic. Da. li 6. c. 4. in fine. Hodiè, ibidem ait Bodinus, qui in morum censurâ collegio sacro & verbi ministris, seu presbyterio non obtemperat, huic sacris interdicitur. Interdictiones aspernantem religionis procurator apud judicem persequitur, & reum agit impietatis, juxta Matth. c. 18.

Apud Iudæos tales censores fuisse amicos & prophetas regis, quos vocabant, existimat Danæus, quos gravissimos, sanctissimos & liberrimos vitæ regis, & omnium civium censores fuisse arbitratur. 2. Samuel. cap. 12. ubi Samuel totius populi mores corruptos reprehendit. & Esaiæ c. 1. Hierem. c. 1. Ejusmodi censores per Esdram. Esdr. cap. 10. in populo Iudaico constituti leguntur, Ionathan filius Asahel, Iehasia filius Tekua, Mesallam & Sathai Levitæ. Putant enim interpretes quidam, id officium non temporarium, sed perpetuum fuisse. Græci habuerunt suos sophronistas, qui moribus juvenum erant præfecti: habuerunt quoq; Gynæcocosmos, qui in parum modestas mulieres animadvertebant. Lacedemonij habuerunt Ephoros, ipsorum regum censores: Athenienses suos Thesmothetas, domi morum inspectores, foris illos, quos nominabant episcopos. Romani nullo tempore geminis censoribus caruerunt.

Sunt etiam alii censores, qui certo rerum, hominum & singularum mercium generi inspiciundo præficiuntur, uti sunt ædiles rerum venalium, curatores viarum publicarum, pædonomi puerorum, artificiorum inspectores, & plures alii,

alii, quorum usus ad commercia necessarius, & per quam publicè utilis.

Ecclesiasticum munus est, quo negotia ad salutis nostræ, & bonarum artium cognitionem pertinentia, administrantur.

Hîc munus quidem est ecclesiasticum, at illius ordinatio & confirmatio politica.

Ecclesiastica munera varia & diversa sunt, prout cui usque politiæ ecclesiarum utilitas & ædificatio postulat. 2. *Reg. c. 17. 26. & seqq. 1. Chron. c. 18. 14. & seqq. c. 23. & seqq. 1. Chro. c. 26. 32. c. 18. 14. 2. Sam. c. 8. 15. & seqq. c. 9. 2. Chron. c. 17. 7. & seqq. & c. 19. 1. Esd c. 7. pænæ loco minatur propheta futurum, quando Resp. hisce caritura est. 2. Chron. c. 15.*

Horum etiam gradus esse solent. Sunt enim quidam pastores, quidam doctores, quidam prophetæ, quidam presbyteri, quidam Diaconi. *Rom. c. 12. Ephes. c. 4. 1. Corinth. c. 9. 7. 10. & c. 12. & passim. alibi vide Bened. Aretium. in problem tom. 2. loco. 62. Zepper. lib. 2. c. 1. de polit ecclesiastica. Hadrian. Saravian. de divers. gradib. min. Evangelij.*

In veteri testamento erant summus pontifex & sacerdotes, Levitæ, cantores, ianitores, qui in 24. classes erant distributi, 1. Chron. c. 24. & seqq Ex his usq; ad annum 20. fuerunt theorici, à quo tempore usque ad annum 30. fuerunt intermedij, occupati secundis officijs & ministerijs: ab anno 30. verò ipso officio principali suo fungebantur. Num. c. 4. 3. c. 8. 24. 1. Chron. c 24 4. 5. 26. ubi Iun. & post annum 50. rude donabuntur, & reliquorum juniorum se inspectores & informatores præstabant. Num. c. 8 25. & seqq. 1. Chron c. 24. 26. & seqq.

Hisce DEVS extra ordinaria vocatione, sæpè adiunxit prophetas, reformatores religionis & morum, quorum quidam ornati erant dono miraculorum edendorum, vid. Sigon. lib. 5. c 9. de Rep. Iud. adde Pet. Greg. lib. 15. c. 1. & seqq. ubi de juventutis institutione. Porro de munere

&

et officio personarum ecclesiasticarum, nimirum pastorum et ministrorum ecclesiæ, doctorum, inspectorum, œconomorum bonorum ecclesiasticorum, tradunt Theologi et latè Zepper. li. 2. polit. eccles. et Aret. in problem. tom. 2. loco 62. De personis ecclesiasticis in politia judaica latè Sigon. li. 5. de Repub. Hebræ. In Papatu hodiè ordines ecclesiastici, secundum munera imposita numerantur: Papa, seu Pontifex Romanus, Patriarchæ, Cardinales, Archiepiscopi, Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, Acoluthi, exorcistæ, lectores, psalmistæ, decani, parabolani. Omitto monachos, & infinitam reliquorum ecclesiasticorum papisticorum turbam inutilem: de qua Areti d. loco. 62. Isid. li. 7. c. de clericis. Pet. Gregor. lib. 15. syntag. c. 3. & seqq. & alij, imprimis Pacianus lib. 2. c. 26. 27. c. 28. et seqq. de probat Chassan. in libro de gloria mundi. Atque tales etiam jurisdictionis & potestatis secularis capaces esse pontificij docent, sed contra scripturam, uti videre licet Matth. c. 20. 25. Luc. c. 22. 25. argum. Rom. c. 13. et 1. Pet. c. 5 Iohan. c. 5. Iohan. c. 18. 35. Luc. c. 12. 14. 2. Timoth. c. 2. 4. vid. Pa eum ad Roman. c. 13. in dubijs. adde his 1. Pet. c. 5. 3. 1. Cor. c. 12. 12. 28. 29. exempla extraordinaria vide in Mose, Davide, Samuele et aliis.

De Philosophis, Medicis, l^bus et Theologis. vid. Pet. Greg. lb. 17. c. 5. c 6. c. 7. et seqq. de Rep. et lib. 18. et seqq de repub. et lib. 18. c. 1. et seqq. In his requiruntur d Trina, mores et diligentia Doctrina sit sana, et sufficiens, et utilis. Mores emendati probi, exemplares. Diligentia fidelis et accurata. vid. Pet. Greg. lib. 18. c. 2. adde l. unic C de profess. in urb. Constant. Luc. c. 24. 19. 1. Timot. c. 1. 3. et seqq.

Ecclesiasticis igitur rectè adjunguntur professores, doctores et magistri studiorum, philosophi, medici, præsides, et rectores scholarum, rhetores, grammatici, et similes.

Munus militare est, quod gerimus in militiâ armatâ, tempore belli. Vnde milites, qui pro varietate loci, regionis & belli varii. Alii n. pedites, alii equites, alii classici, alii terrestres: Alii magistri & præpositi militum, veluti Imperator, Dux, præfecti legionum, præfecti cohortium, præfecti alarum, Tribunus legionum, tribunus cohortium scholarum, vexillationu-

Item

Item centuriones, quæstores exercitus, judices militares. Alij contra præpositis subjecti. Militum quidam etiam ex territorio Reip. & subditis, quidam ex peregrinis sunt collecti & conscripti, vel ex confœderatis. Quidam tyrones, quidam veterani, quidam stationarij, præsidiarij, quidam in procinctu.

Humile officium, seu munus est, quo corpus hominis & vita illius sustentatur, juvatur & exercetur; seu quod honorificorum alicui inservit. *Fieri enim non facile solet, ut parvis & vilibus rebus occupati sublimes et generosos spiritus concipiãt, arg Pr v.c.26.1.2. & seqq & viciſsim natura non fert, ut præclaris & splendidis negotijs dediti animos pusillos habeant & abjectos, Sed tamen ideo hæc officia parva non sunt contemnenda. Melch Ian. lib. 1. polit. quæst 9. Nam in domo non tantum sunt vasa aurea & argentea, sed etiam fictilia & lignea ut ait Apost. 2. Timoth. c. 2. & in ædificatione templi Hierosolymitani lapides, ligna, cementum & alia res vilis tam erant necessaria, quam aurum, argentum & lapilli præciosi.*

Eiusmodi officio iunguntur censuales, scribæ, tabularij, notarij, numerarij, ponderatores, crithologi, apparitores, legati, exactores, tutores, curatores, tabelliones, mensores, excubitores, vigiles, peræquatores, & plurimi alij inhonorificis muneribus constitutis inservientes. *vid. Siracid c. 38. 36. & seqq. 1. Sam. c. 8. 12. & seqq. 1. Chron. c. 9 c. 8. & latissimè in lib. 11. & 12. Codicis Iustiniani.*

Atq; hactenus de primo jure αὐταρχείας: sequitur nunc de reliquis; de quibus breviter hîc, quantum rei natura postulat, agemus, latius verò, prout necesse est, infra c. 32. dicturi. Ex his igitur sunt, prout ordine sequuntur.

Distributio præmiorum est, qua illi, qui iustitiam hanc politicam coluerunt, variis remunerationibus, præmijs & honoribus afficiuntur.

Distributio pœnarum est, quâ non præstantes hanc politicam justitiam puniuntur varijs pœnis.

Cura securitatis publicæ provincialis est, quâ symbioticis

provinciæ singulis & universis præstatur securitas & jus commeatus, seu salvi conductus, quod vocant, in toto provinciæ territorio eundi, commeandi & remeandi sine vitæ, corporis, famæ, aut bonorum læsione, vel offensione.

Defensio contra vim & injuriam est, quâ vis, injuria, pericula, incommoda quævis, communibus viribus & opera provincialium, ab universis & singulis arcentur.

Collectatio & contributio est, quâ quilibet provinciæ symbioticus, ad necessitates & usus publicos provinciæ, pecuniam vel bona propria alia, pro facultate & viribus suis communicat & contribuit.

Vsus commerciorum est, quo mediis & modis licitis, & in provincia approbatis, in territorio illius inter symbioticos provinciales, ea subsidia, quæ ad vitam hanc alimenta & vestimenta necessaria sunt, communicantur.

Communicationis huius ratio duobus ferè mediis & modis perficitur, permutatione, seu conventione inter symbioticos negotiantes, & usu eiusdem ponderis, mensuræ, modii, ulnæve in provinciæ territorio approbatæ.

Monetæ usus est, in provincia recepti & approbati numismatis cōmunicatio, permutationibus & conventionibus symbioticorum facta. Linguæ ejusdem usus est, quo omnes symbiotici provinciales, in vitæ socialis usu, ad communicationem necessarioum & utilium, utuntur. *Linguarum idiomata cuiusque ferè provinciæ singularia esse apparet ex Est c.7.9.10. Iudic. c.12.5.6. Actor.c.26.& seqq. Marc.c.14.70. Nam Imperator potest quidem barbaris hominibus civitatem dare, vocabulis nominibusque barbaris non potest, sed illa ab usu civium provincialium sumitur, qui mutari facile nequit, l. Labeo. §.1.2. de supel. legat.*

Publica bona provinciæ sunt, quæ usibus illius publicis inserviūt, & in usus & necessitates ejusdē asservātur & curantur. *Hæc* singula *αὐταρκείας* jura, quia in universa cōsociatiōe sunt pleniora & majora, ideo de illis hîc parcius & ibi latiùs dicimus. *vid. inf. c. seqq.*

Cap.

CAPUT VIII.

De juris provincialis administratione.

DE juris provincialis communione hucusque: Sequitur de illius administratione.

Administratio juris provincialis est, qua commodè & decenter iuris provincialis usus & praxis generalis & specialis ad salutem provinciæ dirigitur.

Vnde jus hoc prorsus est eutacticum & syntagmaticum, spectans eupraxiam & eunomiam.

Administratio hæc est duplex. Vna, quam membra provinciæ habent: Altera, quam caput & præses provinciæ.

Membra provinciæ sunt ordines illius & status, quos vocant, sive majora collegia, in quę provinciales ratione suę professionis, vocationis & functionis, ex vitæ institutæ genere, & diversitate sunt distributi, ut in negotiis ecclesiasticis & civilibus quilibet status, seu ordo inter sui generis homines de negotiis & jure provincialium, citra tamen jurisdictionis usurpationẽ & usum, sit solicitus, *Germanicè vocantur* die Stende der Landtschafft. *Caussa statuũ horum ordinandorum est necessitas & utilitas provinciæ, uti declarat Iethro socer Mosis: Exo. c. 18. 17. & seqq. Non enim unus potest & sufficere, & par esse administrandis publicis, iisque diversis, varijs & multiplicibus negotijs provinciæ, nisi in partem onerũs adsumat sibi ex quolibet hominum genere peritos, sapientes, & fortes viros. d. c. 18. Deut. c. 1. 13. & seqq. 2. Chron. c. 19. Neque etiam omnia negotia publica provinciæ commode ab omnibus promiscuè & indistinctè tractari possunt. Sunt enim negotia quædam, quæ non possunt suâ naturâ tractari, nisi à peritis illorum negotiorum. Sed nec consilia in tanta variorum hominum, vitæ, & studij genere discrepantium diversitate inter se convenire possunt. Denique hac ratione etiam vestigia quædam libertatis provincialibus reservãtur, dum omnes & singuli videãt, se quoq; ad curam rerum publicarum admitti: unde amor & benevolentia atque*

curacommunis inter provinciales concilii itur, dum omnes intelligunt, universorum & singulorum provincialium in quolibet vitæ genere curam exactam haberi, postulata eorundem de utilibus & necessarijs ad vitam socialem procurandis, et incommodis atq; noxijs avertendis audiri, ijsq; remedium, imò & auxilia contra potentiores, vel publicæ tranquillitatis turbatores, parata esse.

Ordo, seu status provinciæ est sacer, vel civilis, seu secularis. *Germanice* der geistlich vnnd weltliche standt. Hi ordines cum suo præside repræsentant totam provinciam. Horum consilio omnia gráviora aguntur. His iussus Reip. commendata. Hi errantem præsidem provinciæ monent, abutentem sua potestate corrigunt. *Hi* seductores, adulatoresque præsidis sui puniunt.

Sacrum, vel ecclesiasticum ordinem repræsentat piorum, doctorum atque graviſsimorum quorundam ex collegijs ecclesiasticorum hominum provinciæ, communi consensu electorum & constitutorum collegium, cui inspectio & cura doctrinæ, religionis & cultus divini, scholarum, bonorum ecclesiasticorum atque pauperum, imò omnium negotiorum ecclesiasticorum & vitæ sanctæ cura in totâ provinciâ est demandata. Vnde hi collegæ ecclesiastici episcopi, vel inspectores rerum ecclesiasticarum provinciæ vocantur. *ut dicetur infra in §. porrò plures. & seq. Germani vocant* den Lehr Standt, *statum ad docendum & animum hominis informandum & excolendum destinatum et constitutum. Hunc ordinem in politia judaica constituebat tribus Levitica. Deut. c. 10. 8. c. 18. 5. c 33. 10. 1. Chron. c. 15. 2.*

Cura religionis & cultus divini hosce inspectores obligat, ut inspiciant & inquirant, an doctrina de Deo & salute nostra rectè & publicè doceatur, & an DEVS in totâ provinciâ verè & sincerè, secundum DEI verbum liberè & publicè colatur ab omnibus, ut corruptelæ, idololatriæ, superstitiones, atheismus, hereses, schismata orta tollantur maturè, ne quid detrimenti religio pura quovis modo capiat.

Quia

Quia vero ecclesiastici ordines provinciæ hoc officium sibi demandatum, per totam provinciam commodè & benè obire & peragere non possunt sine auxilio & ministerio aliorum, ideo prima ipsorum cura erit, ut provinciam in parœcias suas distribuant, & ut quælibet parœcia suum habeat benè constitutum presbyterium, *Tit. c. 1. sibi constituas oppidatim presbyteros*, quòd suam quamque parœciam repræsentet, eiusque autoritate & jure, in administratione speciali negotiorum ecclesiasticorum illius parœciæ utatur.

Parœcia hîc nobis est, vicini æunius, aut plurium pagorum, aut oppidi, vel civitatis cuiuldam provinciæ, ad exercitiũ cultus divini publicum habendum conventus, & separata ab alijs in rebus spiritualibus communio. *1. Corinth. c.* 14. 23. 26.

Presbyterium hoc est collegium gravium & piorum hominum, à parœcis electorum, quibus cura & administratio rerum & negotiorum ecclesiasticorum parœciæ alicuius, à tota ipsius ecclesia est commendata, ut eandem repræsentet, & communioni rerũ spiritualium & temporalium, ad ædificationem & conservationem ecclesiæ necessariarum, præsit, eaque in Domino, sine dominationis in clerum usurpatione, *1. Pet. c.* 5. *Matt. c.* 20. *Marc. c.* 10. administret & procuret. *Tit. c.* 1. 5. 6. 7.

Hoc presbyterium Paulus senatum vocat, Christus ecclesiam appellat. *Matth. c.* 18. 15. quia totam ecclesiam repræsentat, cuius quasi epitome quædam hoc collegium habetur. Dicitur etiam hoc præesse & gubernare ecclesiam, *Rom. c.* 12. 8. *1. Corinth. c.* 12. 28. *1. Timoth. c.* 5. 17. *Iudæi in Veteri testamento nomine significante Synagogam nominabant: hodie etiam Consistorium, Senatusque ecclesiasticus appellatur.*

Presbyterium hoc, seu Senatus hîc ecclesiasticus, duobus hominum generibus constat, ministrum pastoribus, seu ministris verbi. *1. Timoth. c.* 5. 17. quibus ministerium reciliationis est demandatum, *2. Corinth. c.* 5. 18. atque iis, quibus rerum ecclesiasticarum administratio est credita seorsim à verbi &

ſacramentorum adminiſtrationc, 1. *Corinth.c.*12.28. *Eph.c.*4. 11. 12. *ad compactionem ſanctorum ad opus miniſterij, ad ædificationem corporis Chriſti*; qui presbyteri, & Diaconi in ſpeciæ vocantur. *Actor.c.*11.30.c.16.4.6.*Phil.c.*1.1. *Actor.c.*6.

Paſtores & miniſtri verbi in iis, quæ ad fidem in Chriſtum excitandam & fovendam pertinent, in primis occupantur administrantes verbum & ſacramenta in cœtu fidelium.

Presbyterio in ſpecie cura eorum, quæ ad pœnitentiam in fratribus exitandam inſtituta ſunt, potiſsimum iuçumbit. *epiſt. ad Timoth.*

Diaconi præcipuè ea tractãt, quæ caritatis propria ſunt, *Act.* c.6.& ad bonorum eccleſiaſticorum curam ſpectant.

Coniunctim vero et ſimul miniſtri, presbyteri & Diaconi, ſeu collegium & preſbyterium totum tractat & curat ea, quæ ad communionem ſanctorum paroeciæ pertinent, quæ ſunt: 1. de tuenda & promovenda doctrinæ cœleſtis veritate. 2. de vocatione miniſtrorũ verbi. 3. de cenſura morum. 4. de ſcholis puerorum & juventutis. 5. de rituum & ceremoniarum honeſtate in Eccleſia Dei. 6. de ordine & τάξει. 7. de modo & tempore conventuum habendorum. 8. de precibus, concionibus & ſacramentis eccleſiæ. 9. de teſtificatione reſipiſcentiæ, caſtigatione adſanctimoniam & pacem perſequendam, colendam & retinendam. *Hebr.* c.12,14. *Eph.c.*4.12.10. de Diaconia & eleemoſynarum adminiſtration. 1. *Timoth. cap.*3. *Tit.c.* 1.c.2.

Sana, orthodoxa, ſincera & incorrupta doctrina de religione Chriſtiana ſecundum præſcriptum verbi Dei promovenda, & ad poſteros propaganda eſt. Hic igitur ignari ſunt erudiendi, & adverſarii redarguendi, ſeductores, impoſtoros, hæretici, pertinaces & pernicioſi in lucem protrahendi, atque magiſtratui indicandi, ac ab hoc expellendi. Viſitatio etiam domeſtica uſurpanda, & ſingu'i domatim inſtituendi, uti Apoſtolus feciſſe legitur. *Actor c.*20.20.

Mini-

Miniſtros verbi collegiũ hoc eligit & vocat cũ approbatione eccleſiæ. *Actor.c.*1.21.*& ſeqq.*1.*Timot.c.*4.14.*Tit.c.*1. vitam vocati miniſtri probat & explorat eccleſia ſecundum qualitates & dona, quæ Apoſtolus in miniſtro tali requirit. *Tit.c.* 1. 1.*Timoth.c.*3. Itaque ſi poſt publicam proclamationem & denunciationem quis contra vocati miniſtri vitam quid habet, intra tempus præſcriptum illud presbyterio indicare jubetur. Tacentes, vel non contradicentes huic vocationi & actioni presbyterii habentur pro conſentientibus. Doctrinam miniſtri examinat collegium ſeniorum, ſeu presbyterium ſecundũ ſanum verbi Dei ſenſum. Vocatus ita examinatus & approbatus toti eccleſiæ indicatur, ut vocationem & functionẽ miniſtri agnoſcat. Quæ eſt juſta & legitima miniſtri vocati cõfirmatio & conſecratio, quæ externo ſigno impoſitionis manuum olim finiebatur. 1.*Tim.*4.14.*Act.*16.2.*c.*14.23.*c.*6.6.*vide Franc. Iun. in libello de natura & adminiſtr. eccleſiæ Dei. Aret. probl.*63.*& diſput. Saraviæ de diverſis miniſtrorum Evangelij gradibus. Calli.*4.*inſt. cap.*3.*ſection.*15.*&c.*4.*ſect.*12.13.14.*ubi probant primitivam eccleſiam clericos elegiſſe miniſtros, eoſque magiſtratui confirmandos obtuliſſe, qui à presbyterio acta, rata & firma ſua autoritate eſſe juberet.*

In cenſura morum & diſciplinæ ad hoc collegium pertinente ſinguli presbyteri in doctrinam, mores & vitam honeſtam ſingulorum membrorum eccleſiç inquirunt. *Matth.c.*18. *Act.* 20.28. atque alii aliorum ſunt epiſcopi, Chriſti *νομοφύλακες*, omnia ſincerè, cum ſpiritu lenitatis & caritatis inter ſe facientes, quç ad ſingulorum emendationem & totius eccleſiç bonum pertinere judicabunt, *Tit.c.*1.*& ſeqq.& epiſtol ad Timoth. utraque*, quò profeſſioni vita ſingulorum reſpondeat, & quò omnia ſcandala prçcaveantur & tollantur, ne nomen Dei apud alios ob malam vitam Chriſtianorum malè audiat, ſed ut alii audientes noſtram piam & honeſtam converſationem Deum laudent, & glorificent.

Cenſurç hujus vires in miniſtris eccleſiç eo uſq; ſe extendunt,

dunt, ut collegium presbyterii etiam jus habeat eosdem trãs-ferendi, mutandi & exauctorandi, si è re ecclesiæ esse videatur, quamvis id magistratui tribuat *David Pareus in com. ad Roman. c. 13. in dub. exempl. vid. 1. Reg. c 2. 27. 2. Chron. c. 19. 11. l. 3. C. de sum. trin. & Novel. 123. c. 13. l 31. l. 40 l. 47. l. 48. C. de epis. & cler. Novell. 6. t. 5. Nov 131. c. 4. Novel. 37.*

Scholarum, puerorum, & puellarum curam habet presbyterium, ut scilicet pueri & puellæ in iis informentur in rudimentis & fundamentis pietatis, arq; in disciplinis liberalibus. Vnde scholæ vulgares & vernaculæ, vel sublimiores, triviales, Academicæ. Institutis scholis, inspectione & visitatione diligenti curat, ut præceptores, pædagogi officium diligenter & fideliter faciant, atque discipuli in pietate & bonis literis proficiant, & incrementa capiant, quo ad scholas alias postea fiant idonei, & tandem organa salutaria ecclesiæ & Reipubl. evadant. *De reliquis partibus presbyterij, eiusque functionibus consulendi theologi, imprimis Iunius in libello de natura & administratione ecclesiæ Dei. & Zepperus in libello de politia ecclesiastica, & Saravia de diverss. grad. minist. euang.*

Collegio huic, seu presbyterio præsunt ministri ecclesiæ sacris precibus, bonis consiliis & salutarib. admonitionibus. *arg. Act c. 1. 23. & seqq. Tit. c. 1. 5. Act. c. 14. 23. 1. Timoth. c. 5. 22. Calvin d. locis.* proponunt, sententias synamistarum & presbyterorum collegarum colligunt, pronunciant, & collegii nomine interrogẽt, respondent, non secus ac in collegijs secularibus accidit. unde ἐυθυνοι gubernatores dicti 1. *Ti. c. 5. 12.* in consultationibus & conclusione presbyterij, ex pluriũ sententijs, sed verbo Dei congruis statuendum est: *Exo. c. 23. 2. Deut. c. 5. 31. c. 12. 8. Zach. c. 12. Ezec. c. 20. 18.* Hic igitur nequaquam suffragia sunt numeranda, sed ponderanda, atque ad verbum Dei tanquam lydium lapidem & normam examinanda.

Sed hi verbj & ecclesiæ ministri præter curam & functionẽ

quam

quam cum reliquis presbyteris communem habent, *Matth.c.* 18. singularem & peculiarem suam functionem sustinēt & obeunt in parœciæ ecclesia, quæ duabus partibus ferè explicatur. I. publica prædicatione, institutione & doctrina legis & Euangelii, atque publicis precibus. *Act.c.*20. 20. *& Act.c.*6.4. *nos vero in precibus & sermonis administratione perdurabimus.* 1. *Tim. c.*5.17. 2. *Tim.c.*2,15. II. sacramentorum administratione & dispensatione publica in ecclesia Dei. *Matth.c.*28.19. Quę ministri ni facientes dicuntur gregem Dei sibi commissum sacrâ & sanâ doctrinâ pascere, & sigillis fidei confirmare. Vocant verò hoice ministros ob officii sui partes demandatas, prophetas. 1. *Corinth.c.*14.32. episcopos. *Actor. c.*20.28 *Philip.c.*1.1. in verbo & doctrina laborantes. 1. *Timoth.c.*5.17. 1. *Thess.c.*5.12. quibus datum est ministerium reconciliationis, sermo reconciliationis, quique Christi legatione funguntur. 2. *Corinth.c.*5. 18.19.20. mysteriorum Dei dispensatores 1. *Corin.c.*4.1. 1. *Tim. c.*3.16. ποιμένας 1. *Timoth.c.*3.2. ductores. *Hebr.c.*13.17. pastores *Ephe.c* 4. 11. ministros. *Rom c.*15.16. 1. *Corinth. c.*3.5. *c.* 12.28. Aliquando etiam speculatores, plantatores, rigatores. lux mundi, sal terræ, clavem scientiæ custodientes, vocantur, aliisque honorificis titulis & elogiis honorantur & ornantur.

Curam & administrationem harum rerum & negotiorum ecclesiasticorum non ad secularem magistratuum, sed ad collegium horum prelbyterorum pertinere ex citatis locis scripturæ constat. *quibus addo Act.c.* 18.14.15.16. *ubi Gallio noluit judicare de lege Dei, eiusque cultu. Adde Deut c.*17.9. *& seqq Nam regnum Dei non est de hoc mundo. Ioh c.*18 *& aliis ministris ædificatur & conservatur. Ephes.c.*1.*c.*5. 1. *Corinth.c.*12. *alia quoq; forma & modo, quam seculare imperium regitur & administratur. Matth.c* 9. *Mich.c.* 1. *Ierem.c.*1. *nimirum gladio spirituali, verbo Dei. Matth c.*13. *Atq; ut nulla potentia humana instituitur, sic nec destruitur, sed æternum est.* 1. *Corinth.c.*15.

Porrò ulus ministerii & obedientia erga illud omnibus &

Gradus munerum horum esse solent. Nam quæ ex his melioribus & præstantioribus negotiis & laboribus occupantur, vel vacant. *l. vnicuiq. C. de prox. sacr. Scrin. lib. 12. l. contra-6. de re milit.* aut propius ad superioris dignitatem accedunt, ea quoque digniora & excellentiora haberi solent. 2. *Timoth. c. 2. ut in domo non tantum sunt vasa aurea & argentea, sed etiam fictilia & lignea, vid. Est. c. 1. 14. 15. c. 6, 7. 8. 1. Reg. c. 10. 5. Nehem. c. 4. 14. 19. c. 5. 7. Exod. c. 18. c. 8. 3. 31. Gen. c. 41. 39. 40. 41. 42. Esth. c. 10. 3. Pet. Greg. lib. 4. c. 6. et c. 10. de Repub. Pacian. lib. 2. de probat. c. 26. nu. 70. et seqq. Chassan. in libr. gloriâ mundi, consid. 25. part. 4. Quò maiorem in genus humanum administrationem quis habet, eo dignior sublimior & eminentior omni loco, sede, gloria & honore intelligitur. l. 2. C. ut dign. ord. servit. l. fin. C. de Decur. Fernand. Vasqu. lib. 1. in præfat. nu. 126. & seqq. arg. ad Gal. 2. 6. ubi Piscat. Pacian. li. 2. 3 5. & seqq. de prob.*

Sæpè etiam norum munerum præstantia & prærogativa à judicio superioris & hominum opinione pendet. *Daniel. c. 2. 48. c. 5. 7. 29. dixi in Ethic. li. 2. c. 1. & Vasqui. 6. loc. num. 135. & seqq. docet & num. 85. Menoc. lib. 2. arb. cas. 67. & seqq. Vnde etiam pro arbitrio judicis ex consideratione varia dicitur persona egregia, discreta, gravis, digna, spectabilis, clarissima, celebris, excellens, illustris. vid. Menoch. lib. 2. cas. 65. 66. 67. 68. 69. 70, arb. jud. quæst. quam personarum, ratione dignitatis, distinctionem licet etiam in sacris literis observare. Esa. c. 3. 3. 4. & seqq. 2. Reg. c. 24. 14. & seqq. Iob. c. 13. Act. c. 13. c. 17. 4. 12. c. 5. 34. 1. Corint. c. 1. 27. 28, Marc. c. 15. 43. 2. Corint. 5. 13. 9. Esa. c. 2. 9. 11, 12. 17. Est. c. 6. 11.*

De muneribus secularibus in Rep. Israelitica usitatis, refert Sigon. de Rep. Hebr. lib. ult. & in Republ. Athen. lib. 4. de Repub. Athenien. et Greg. latè, lib. 4. c. 5. num. 28. et seqq. Aristoteles magistratuum municipalium duo summa genera facit: unum necessarium, sine quo civitas consistere non potest: alterum minus necessarium.

Prioris generis ipsi sunt ædiles Cereales, inspectores rerum in foro venalium, emptionum et modestiæ. Nam mutuæ permutationes et commercia caussam dederunt, quare homines in civitates, tanquam cœtum communem,

munem, ſe contulerunt.

Tales etiam ſunt præfecti urbis: præfecti operibus urbis publicis & privatis: curatores viarum & itinerum publicorum, portuum, murorum, 1. *Chron.* c. 23. 5. *et* c. 26. c. 27. proviſores & curatores publicæ ſanitatis & munditiei, et ſimiles.

Tales ſunt quoque coactores, collectores, ſeu quæſtores, qui reditus publicos coguut, eóſque in ſumptus publicos diſtribuunt & erogant: Item cuſtodes urbis, judices, ſenatores, conſiliarii, ſyndici, cenſores, & plures alii. Atque hi omnes conſtituti ſunt cum imperio & juriſdictione aliquâ: vel ſine poteſtate & imperio, ſed tamen cum dignitate & honore. *uti diximus*

De cenſorum inſigni utilitate, pauca ex Bodino hîc referam. Hi enim, non ſolum publicè ærarij cuſtodiam, ſed etiam morum caſtigationem obtinent ſibi commiſſam, qui omnibus civibus ſe ipſos, quaſi normam benè temperanterque vivendi et ad intuendum et imitandum præbere debent, omniumque mores ad virtutem et verum decus conformare, quo nihil admirabilius in ulla civitate fieri poſſe ſtatuit Bodin. lib. 6. cap. 1. de republ. Nam uti quiſque flagitioſam vitam ducit, ita in tabulis publicis notatur, ut eam notam ipſis judiciis formidabiliorem boni cives arbitrentur. Hac morum cenſurâ neglectâ, mores civium corrumpi, et civitatem labefactari ſolere experientia teſtatur, uti corpora, quæ medicinas vacuandis humoribus neceſſarias omiſerunt. Non tamen publicorum, aut privatorum criminum cognitionem ſuſcipiebant cenſores. Hæc enim magiſtratuum decretis ac ſententijs finiebantur: ſed omnis animadverſio eorum vitiorum erat, quæ nec legibus neque magiſtratuum judicijs, vindicabantur, et in notâ magis, quàm judicatione conſiſtebat, et ignominiam notato, non infamiam adferebat. Quanquam nec magiſtratus ulli tam accuratè ſcelera ulciſcuntur, quin maxima pars publicam declinet animadverſionem, ac leges ita perrumpat, ut beſtiæ majores araneorum telas ſubtiles, quibus exiguas muſcas irretiri videmus. Quis eſt, inquit, Seneca, qui ſe profitetur legibus omnibus innocentem? ut hoc ita ſit, quam anguſta eſt innocentia ad legem bonam eſſe. Quanto latius

patet officiorum, quam juris regula, quam multa pietas, humilitas, liberalitas, justitia, fides exigunt, quæ extra tabulas publicas sunt. Hinc Bodinus laudes censuræ describit, quod sit civitatum gubernatrix, virtutum omnium effectrix, bonorum civium procreatrix, improborum expultrix. Hæc enim non modo flagitiorum & improbitatum robustiorum radices circumcidere, verum etiam vitiorum fibras evellere, stirpes elidere, semina extinguere sola posse videtur. Apud Romanos autem, cujus nomen ab apparitore, aut accenso nomina citante, præteritum, vel omissum erat, hunc certum erat ex albo senatorum inductum esse à censoribus. vid. Bodin. li. 6. c. 1. in fin. & Lipsium, li. 4. c. 11. in med. politic. Da. li 6. c. 4. in fine. Hodiè, ibidem ait Bodinus, qui iis morum censurâ collegio sacro & verbi ministris, seu presbyterio non obtemperat, huic sacris interdicitur. Interdictiones aspernantem religionis procurator apud judicem persequitur, & reum agit impietatis. juxta Matth. c. 18,

Apud Iudæos tales censores fuisse amicos & prophetas regis, quos vocabant, existimat Danæus, quos gravissimos, sanctissimos & liberrimos vitæ regis, & omnium civium censores fuisse arbitratur. 2. Samuel. cap. 12. ubi Samuel totius populi mores corruptos reprehendit. & Esaiæ c. 1. Hierem. c. 1. Ejusmodi censores per Esdram. Esdr. cap. 10. in populo Iudaico constituti leguntur, Ionathan filius Asahel, Iebasia filius Tekua, Mesallam & Sathai Levitæ. Putant enim interpretes quidam, id officium non temporarium, sed perpetuum fuisse. Græci habuerunt suos sophronistas, qui moribus juvenum erant præfecti: habuerunt quoq; Gynæcocosmos, qui in parum modestas mulieres animadvertebant. Lacedemonij habuerunt Ephoros, ipsorum regum censores: Athenienses suos Thesmothetas, domi morum inspectores, foris illos, quos nominabant episcopos. Romani nullo tempore geminis censoribus caruerunt.

Sunt etiam alii censores, qui certo rerum, hominum & singularum mercium generi inspiciundo præficiuntur, uti sunt ædiles rerum venalium, curatores viarum publicarum, pædonomi puerorum, artificiorum inspectores, & plures alii,

alii, quorum usus ad commercia necessarius, & per quam publicè utilis.

Ecclesiasticum munus est, quo negotia ad salutis nostræ, & bonarum artium cognitionem pertinentia, administrantur.

Hîc munus quidem est ecclesiasticum, at illius ordinatio & confirmatio politica.

Ecclesiastica munera varia & diversa sunt, prout cui usque politiæ ecclesiarum utilitas & ædificario postulat. 2. *Reg. c.* 17. 26. *& seqq.* 1. *Chron. c.* 18. 14. *& seqq. c.* 23. *& seqq.* 1. *Chro. c.* 26. 32. *c.* 18. 14. 2. *Sam. c.* 8. 15. *& seqq. c.* 9. 2. *Chron. c.* 17. 7. *& seqq. & c.* 19. 1. *Esd c.* 7. *pœnæ loco minatur propheta futurum, quando Resp. hisce caritura est.* 2. *Chron. c.* 15.

Horum etiam gradus esse solent. Sunt enim quidam pastores, quidam doctores, quidam prophetæ, quidam presbyteri, quidam Diaconi. *Rom. c.* 12. *Ephes. c.* 4. 1. *Corinth. c.* 9. 7. 10. *& c.* 12. *& passim. alibi vide Bened. Aretium. in problem tom.* 2. *loco.* 62. *Zepper. lib.* 2. *c.* 1. *de polit ecclesiastica. Hadrian. Saravium. de divers. gradib. min. evangelij.*

In veteri testamento erant summus pontifex & sacerdotes, Levitæ, cantores, ianitores, qui in 24. *classes erant distributi,* 1. *Chron. c.* 24. *& seqq Ex his usq; ad annum* 20. *fuerunt theorici, à quo tempore usque ad annum* 30. *fuerunt intermedij, occupati secundis officijs & ministerijs: ab anno* 30. *verò ipso officio principali suo fungebantur. Num. c.* 4. 3. *&* 8. 24. 1. *Chron. c* 24 4. 5. 26. *ubi Iun. & post annum* 50 *rude donabuntur, & reliquorum juniorum se inspectores & informatores præstabant. Num. c,* 8 25. *& seqq.* 1. *Chron c.* 24. 26. *& seqq.*

Hisce DEVS extra ordinaria vocatione, sæpè adiunxit prophetas, reformatores religionis & morum, quorum quidam ornati erant dono miraculorum edendorum, vid. Sigon. lib. 5. *c* 9. *de Rep. Iud. adde Pet. Greg. lib.* 15. *c.* 1. *& seqq. ubi de juventutis institutione. Porro de munere*

et officia personarum ecclesiasticarum, nimirum pastorum et ministrorum ecclesiæ, doctorum, inspectorum, œconomorum bonorum ecclesiasticorum, tradunt Theologi et latè Zepper. li. 2. polit. eccles. et Aret. in problem. tom. 2. loco 62. De personis ecclesiasticis in politia judaica latè Sigon. li. 5. de Repub. Hebræ. In Papatu hodiè ordines ecclesiastici, secundum munera imposita numerantur: Papa, seu Pontifex Romanus, Patriarchæ, Cardinales, Archiepiscopi, Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, Acoluthi, exorcistæ, lectores, psalmistæ, decani, parabolani. Omitto monachos, & infinitam reliquorum ecclesiasticorum papisticorum turbam inutilem: de qua Areti d. loco. 62. Isid. li. 7. c. de clericis. Pet. Gregor. lib. 15. syntag. c. 3. & seqq. & alij, imprimis Pacianus lib. 2. c. 26. 27. c. 28. et seqq. de probat Chassan. in libro de gloria mundi. Atque tales etiam jurisdictionis & potestatis secularis capaces esse pontificij docent, sed contra scripturam, uti videre licet Matth. c. 20. 25. Luc. c. 22. 25. argum. Rom. c. 13. et 1. Pet. c. 5 Iohan. c. 5. Iohan. c. 18. 35. Luc. c. 12. 14. 2. Timoth. c. 2. 4. vid. Pa eum ad Roman. c. 13. in dubijs. adde his 1. Pet. c. 5. 3. 1. Cor. c. 12. 12. 28. 29. exempla extraordinaria vide in Mose, Davide, Samuele et aliis.

De Philosophis, Medicis, Iuris et Theologis. vid. Pet. Greg. lb. 17. c. 5. c 6. c. 7. et seqq. de Rep. et lib. 18. et seqq de repub. et lib. 18. c. 1. et seqq. In his requiruntur d Etrina, mores et diligentia Doctrina sit sana, et sufficiens, et utilis. Mores emendati probi, exemplares. Diligentia fidelis et accurata. vid. Pet. Greg. lib. 18. c. 2. adde l. unic. C de profess. in urb. Constant. Luc. 24. 19. 1. Timot. c. 1. 3. et seqq.

Ecclesiasticis igitur rectè adjungimtur professores, doctores et magistri studiorum, philosophi, medici, præsides, et rectores scholarum, rhetores, grammatici, et similes.

Munus militare est, quod gerimus in militiâ armatâ, tempore belli. Vnde milites, qui pro varietate loci, regionis & belli varii. Alii n. pedites, alii equites, alii classici, alii terrestres: Alii magistri & prepositi militum, veluti Imperator, Dux, prefecti legionum, præfecti cohortium, præfecti alarum, Tribunus legionum, tribunus cohortium scholarum, vexillationū.

Item

Item centuriones, quæstores exercitus, judices militares. Alij contra præpositis subjecti. Militum quidam etiam ex territorio Reip. & subditis, quidam ex peregrinis sunt collecti & conscripti, vel ex confœderatis. Quidam tyrones, quidam veterani, quidam stationarij, præsidiarij, quidam in procinctu.

Humile officium, seu munus est, quo corpus hominis & vita illius sustentatur, juvatur & exercetur; seu quod honorificorum alicui inservit. *Fieri enim non facile solet, ut parvis & vilibus rebus occupati sublimes et generosos spiritus concipiat. arg Pr v. c. 26. t. 2. & seqq & vicissim natura non fert, ut præclaris & splendidis negotijs dediti animos pusillos habeant & abjectos, Sed tamen ideo hæc officia parva non sunt contemnenda. Melch Ian. lib. 1. polit. quæst 9. Nam in domo non tantum sunt vasa aurea & argentea, sed etiam fictilia & lignea ut ait Apost. 2. Timoth. c. 2. & in ædificatione templi Hierosolymitani lapides, ligna, cæmentum & alia res vilis tam erant necessaria, quam aurum, argentum & lapilli præciosi.*

Eiusmodi officio iunguntur centuales, scribæ, tabularij, notarij, numerarij, ponderatores, crithologi, apparitores, legati, exactores, tutores, curatores, tabelliones, mensores, excubitores, vigiles, peræquatores, & plurimi alij inhonorificis muneribus constitutis inservientes. *vid. Siracid c. 38. 36. & seqq. 1. Sam. c. 8. 12. & seqq. 1. Chron. c. 9 c. 8. & latissimè in lib. 11. & 12. Codicis Iustiniani.*

Atq; hactenus de primo jure αὐταρχείας: sequitur nunc de reliquis; de quibus breviter hîc, quantum rei natura postulat, agemus, latius verò, prout necesse est, infra c. 32. dicturi. Ex his igitur sunt, prout ordine sequuntur.

Distributio præmiorum est, qua illi, qui iustitiam hanc politicam coluerunt, variis remunerationibus, præmijs & honoribus afficiuntur.

Distributio pœnarum est, quâ non præstantes hanc politicam justitiam puniuntur varijs pœnis.

Cura securitatis publicæ provincialis est, quâ symbioticis

provinciç ſingulis & univerſis præſtatur ſecuritas & jus commeatus, ſeu ſalvi conductus, quod vocant, in toto provinciç territorio eundi, commeandi & remeandi ſine vitæ, corporis, famæ, aut bonorum læſione, vel offenſione.

Defenſio contra vim & injuriam eſt, quâ vis, injuria, pericula, incommoda quævis, communibus viribus & opera provincialium, ab univerſis & ſingulis arcentur.

Collectatio & contributio eſt, quâ quilibet provinciæ ſymbioticus, ad neceſsitates & uſus publicos provinciæ, pecuniam vel bona propria alia, pro facultate & viribus ſuis communicat & contribuit.

Vſus commerciorum eſt, quo mediis & modis licitis, & in provincia approbatis, in territorio illius inter ſymbioticos provinciales, ea ſubſidia, quæ ad vitam hanc alimenta & veſtimenta neceſſaria ſunt, communicantur.

Communicationis huius ratio duobus ferè mediis & modis perficitur, permutatione, ſeu conventione inter ſymbioticos negotiantes, & uſu eiuſdem ponderis, menſuræ, modii, ulnçve in provinciç territorio approbatç.

Monetç uſus eſt, in provincia recepti & approbati numiſmatis cõmunicatio, permutationibus & conventionibus ſymbioticorum facta. Linguæ ejuſdem uſus eſt, quo omnes ſymbiotici provinciales, in vitæ ſocialis uſu, ad communicationem neceſſarioum & utilium, utuntur. *Linguarum idiomata cuiuſque ferè provinciæ ſingularia eſſe apparet ex Eſt c.7.9.10. Iudic. c.12.5.6. Actor.c.26.& ſeqq. Marc.c.14.70. Nam Imperator poteſt quidem barbaris hominibus civitatem dare, vocabulis nominibuſque barbaris non poteſt, ſed illa ab uſu civium provincialium ſumitur, qui mutari facile nequit. l. Labeo. §.1.2. de ſupel. legat.*

Publica bona provinciç ſunt, quç uſibus illius publicis inſerviũt, & in uſus & neceſsitates ejuſdẽ aſſervãtur & curantur. Hçc ſingula αὐταρκείας jura, quia in univerſa cõſociatiõe ſunt pleniora & majora, ideo de illis hîc parcius & ibi latiùs dicimus. *vid. inf. c. ſeqq.*

Cap.

CAPUT VIII.

De juris provincialis administratione.

DE juris provincialis communione hucusque: Sequitur de illius administratione.

Administratio juris provincialis est, qua commodè & decenter iuris provincialis usus & praxis generalis & specialis ad salutem provinciæ dirigitur.

Vnde jus hoc prorsus est euractícum & syntagmaticum, spectans eupraxiam & eunomiam.

Administratio hæc est duplex. Vna, quam membra provinciæ habent: Altera, quam caput & præses provinciæ.

Membra provinciæ sunt ordines illius & status, quos vocant, sive majora collegia, in quę provinciales ratione suę professionis, vocationis & functionis, ex vitæ institutæ genere, & diversitate sunt distributi, ut in negotiis ecclesiasticis & civilibus quilibet status, seu ordo inter sui generis homines de negotiis & jure provincialium, citra tamen jurisdictionis usurpationẽ & usum, sit solicitus, *Germanicè vocantur* die Stende der Landtschafft. *Caussa statuũ horum ordinandorum est necessitas & utilitas provinciæ, uti declarat Iethro socer Mosis: Exo. c. 18. 17. & seqq. Non enim unus potest sufficere, & par esse administrandis publicis, ijsque diversis, varijs & multiplicibus negotijs provinciæ, nisi in partem oneris adsumat sibi ex quolibet hominum genere peritos, sapientes, & fortes viros. d. c. 18. Deut. c. 1. 13. & seqq. 2. Chron. c. 19. Neque etiam omnia negotia publica provinciæ commode ab omnibus promiscuè & indistinctè tractari possunt. Sunt enim negotia quædam, quæ non possunt suâ naturâ tractari, nisi à peritis illorum negotiorum. Sed nec consilia in tanta variorum hominum, vitæ, & studij genere discrepantium diversitate inter se convenire possunt. Denique hac ratione etiam vestigia quædam libertatis provincialibus reservãtur, dum omnes & singuli videt, se quoq; ad curam rerum publicarum admitti: unde amor & benevolentia atque*

curacommunis inter provinciales concilitur, dum omnes intelligunt, universorum & singulorum provincialium in quolibet vitæ genere curam exactam haberi, postulata eorundem de utilibus & necessarijs ad vitam socialem procurandis, et incommodis atq; noxijs avertendis audiri, ijsq; remedium, imò & auxilia contra potentiores, vel publicæ tranquillitatis turbatores, parata esse.

Ordo, seu status provinciæ est sacer, vel civilis, seu secularis. *Germanice* der geistlich vnnd weltliche standt. Hi ordines cum suo præside repræsentant totam provinciam. Horum consilio omnia graviora aguntur. His iussus Reip. commendata. Hi errantem præsidem provinciæ monent, aburentem sua potestate corrigunt. *Hi* seductores, adulatoresque præsidis sui puniunt.

Sacrum, vel ecclesiasticum ordinem repræsentat piorum, doctorum atque gravissimorum quorundam ex collegijs ecclesiasticorum hominum provinciæ, communi consensu electorum & constitutorum collegium, cui inspectio & cura doctrinę, religionis & cultus divini, scholarum, bonorum ecclesiasticorum atque pauperum, imò omnium negotiorum ecclesiasticorum & vitę sanctę cura in tota provinciâ est demandata. Vnde hi collegę ecclesiastici episcopi, vel inspectores rerum ecclesiasticarum provinciæ vocantur. *ut dicetur infra in §. porro plures. & seq. Germani vocant* den Lehr Standt, *statum ad docendum & animum hominis informandum & excolendum destinatum et constitutum. Hunc ordinem in politia judaica constituebat tribus Leviticą. Deut. c. 10. 8. c. 18. 5. c 33. 10. 1. Chron. c. 15. 2.*

Cura religionis & cultus divini horce Inspectores obligat, ut inspiciant & inquirant, an doctrina de Deo & salute nostra rectè & publicè doceatur, & an DEVS in tota provinciâ verè & sincerè, secundum DEI verbum liberè & publicè colatur ab omnibus, ut corruptelę, idololatriæ, superstitiões, atheismus, hereses, schismata orta tollantur maturè, ne quid detrimenti religio pura quovis modo capiat.

Quia

Quia vero ecclesiastici ordines provinciæ hoc officium sibi demandatum, per totam provinciam commodè & benè obire & peragere non possunt sine auxilio & ministerio aliorum, ideo prima ipsorum cura erit, ut provinciam in parœcias suas distribuant, & ut quælibet parœcia suum habeat benè constitutum presbyterium, *Tit. c. 1. 5. sibi constituas oppidatim presbyteros*, quod suam quamque parœciam repræsentet, eiusque autoritate & jure, in administratione negotiorum ecclesiasticorum illius parœciæ utatur.

Parœcia hîc nobis est, vicini æunius, aut plurium pagorum, aut oppidi, vel civitatis cuiuidam provinciæ, ad exercitiũ cultus divini publicum habendum conventus, & separata ab alijs in rebus spiritualibus communio. 1. *Corinth. c.* 14. 23. 26.

Presbyterium hoc est collegium gravium & piorum hominum, à parœcis electorum, quibus cura & administratio rerum & negotiorum ecclesiasticorum parœciæ alicuius, à tota ipsius ecclesia est commendata, ut eandem repræsentet, & communioni rerũ spiritualium & temporalium, ad ædificationem & conservationem ecclesiæ necessariarum, præsit, eáque in Domino, sine dominationis in clerum usurpatione, 1. *Pet. c.* 5. *Matt. c.* 20. *Marc. c.* 10. administret & procuret. *Tit. c.* 1. 5. 6. 7.

Hoc presbyterium Paulus senatum vocat, Christus ecclesiam appellat. *Matth. c.* 18. 15. quia totam ecclesiam repræsentat, cuius quasi epitome quædam hoc collegium habetur. Dicitur etiam hoc præesse & gubernare ecclesiam, *Rom. c.* 12. 8. 1. *Corinth. c.* 12. 28. 1. *Timoth. c.* 5. 17. *Judæi in veteri testamento nomine significante Synagogam nominabant: hodie etiam Consistorium, Senatusque ecclesiasticus appellatur.*

Presbyterium hoc, seu Senatus hîc ecclesiasticus, duobus hominum generibus constat, nimirum pastoribus, seu ministris verbi. 1. *Timoth. c.* 5. 17. quibus ministerium reciliationis est demandatum, 2. *Corinth. c.* 5. 18. atque iis, quibus rerum ecclesiasticarum administratio est credita seorsim à verbi &

sacramentorum administratione, 1. *Corinth.c.*12.28. *Eph.c.*4. 11. 12. *ad compactionem sanctorum ad opus ministerij, ad ædificationem corporis Christi*; qui presbyteri, & Diaconi in specie vocantur. *Actor.c.*11.30.c.16.4.6. *Phil.c.*1.1. *Actor.c.*6.

Pastores & ministri verbi in iis, quæ ad fidem in Christum excitandam & fovendam pertinent, in primis occupantur administrantes verbum & sacramenta in cœtu fidelium.

Presbyterio in specie cura eorum, quæ ad pœnitentiam in fratribus exitandam instituta sunt, potissimum incumbit. *epist. ad Timoth.*

Diaconi præcipuè ea tractāt, quæ caritatis propria sunt, *Act. c.*6. & ad bonorum ecclesiasticorum curam spectant.

Coniunctim vero et simul ministri, presbyteri & Diaconi, seu collegium & presbyterium totum tractat & curat ea, quæ ad communionem sanctorum parœciæ pertinent, quæ sunt: 1. de tuenda & promovenda doctrinæ cœlestis veritate. 2. de vocatione ministrorū verbi. 3. de censura morum. 4. de scholis puerorum & juventutis. 5. de rituum & ceremoniarum honestate in Ecclesia Dei. 6. de ordine & εὐταξία. 7. de modo & tempore conventuum habendorum. 8. de precibus, concionibus & sacramentis ecclesiæ. 9. de testificatione resipiscentiæ, castigatione ad sanctimoniam & pacem persequendam, colendam & retinendam. *Hebr.* c.12.14. *Eph.c.*4.12.10. de Diaconia & eleemosynarum administration. 1. *Timoth. cap.*3. *Tit.c.* 1.c.2.

Sana, orthodoxa, sincera & incorrupta doctrina de religione Christiana secundum præscriptum verbi Dei promovenda, & ad posteros propaganda est. Hic igitur ignari sunt erudiendi, & adversarii redarguendi, seductores, impostoros, hæretici, pertinaces & pernicioſi in lucem protrahendi, atque magistratui indicandi, ac ab hoc expellendi. Visitatio etiam domestica usurpanda, & singuli domatim instituendi, uti Apostolus fecisse legitur. *Actor.c.*20.20.

Mini-

Miniſtros verbi collegiũ hoc eligit & vocat cũ approbatione eccleſiæ. *Act.c.1.21.& ſeqq.1.Timot.c.4.14.Tit.c.1.* vitam vocati miniſtri probat & explorat eccleſia ſecundum qualitates & dona, quæ Apoſtolus in miniſtro tali requirit. *Tit.c.1. 1.Timoth.c.3.* Itaque ſi poſt publicam proclamationem & denunciationem quis contra vocati miniſtri vitam quid habet, intra tempus præſcriptum illud presbyterio indicare jubetur. Tacentes, vel non contradicentes huic vocationi & actioni presbyterii habentur pro conſentientibus. Doctrinam miniſtri examinat collegium ſeniorum, ſeu presbyterium ſecundũ ſanum verbi Dei ſenſum. Vocatus ita examinatus & approbatus toti eccleſiæ indicatur, ut vocationem & functionẽ miniſtri agnoſcat. Quæ eſt juſta & legitima miniſtri vocati cõfirmatio & conſecratio, quæ externo ſigno impoſitionis manuum olim finiebatur. *1.Tim.4.14. Act.16.2.c.14.23.c.6.6. vide Franc. Iun. in libello de natura & adminiſtr. eccleſiæ Dei. Aret.probl.63.& diſput. Saraviæ de diverſis miniſtrorum Euangelij gradibus. Calli.4.inſt. cap.3.ſection.15.& c.4.ſect.12.13.14. ubi probant primitivam eccleſiam clericos elegiſſe miniſtros, eoſque magiſtratui confirmandos obtuliſſe, qui à presbyterio acta, rata & firma ſua autoritate eſſe juberet.*

In cenſura morum & diſciplinæ ad hoc collegium pertinente ſinguli presbyteri in doctrinam, mores & vitam honeſtam ſingulorum membrorum eccleſiç inquirunt. *Matth.c.18. Act. 20.28.* atque alii aliorum ſunt epiſcopi, Chriſti *νομοφύλακες*, omnia ſincerè, cum ſpiritu lenitatis & caritatis inter ſe facientes, quç ad ſingulorum emendationem & totius eccleſiç bonum pertinere judicabunt, *Tit.c.1.& ſeqq. & epiſtol ad Timoth. utraque*, quò profeſſioni vita ſingulorum reſpondeat, & quò omnia ſcandala prçcaveantur & tollantur, ne nomen Dei apud alios ob malam vitam Chriſtianorum malè audiat, ſed ut alii audientes noſtram piam & honeſtam converſationem Deum laudent, & glorificent.

Cenſurç hujus vires in miniſtris eccleſiç eo uſq; ſe extendunt,

quam cum reliquis presbyteris communem habent, *Matth.c.* 18. singularem & peculiarem suam functionem sustinēt & obeunt in parœciæ ecclesia, quæ duabus partibus ferè explicatur. I. publica prædicatione, institutione & doctrina legis & Euangelii, atque publicis precibus. *Act.c.*20. 20. & *Act.c.*6.4. *nos vero in precibus & sermonis administratione perdurabimus.* 1. *Tim.* c.5.17. 2. *Tim.c.*2,15. II. sacramentorum administratione & dispentatione publica in ecclesia Dei. *Matth.c.*28.19. Quę ministri ni facientes dicuntur gregem Dei sibi commissum sacrâ & sanâ doctrinâ pascere, & sigillis fidei confirmare. Vocant verò hoice ministros ob officii sui partes demandatas, prophetas. 1. *Corinth.c.*14.32. episcopos. *Actor. c.*20.28 *Philip.c.*1.1. in verbo & doctrina laborantes. 1. *Timoth.c.*5.17. 1. *Thess.c.*5.12. quibus datum est ministerium reconciliationis, sermo reconciliationis, quique Christi legatione funguntur. 2. *Corinth.c.*5. 18.19.20. mysteriorum Dei dispensatores 1. *Corin.c.*4.1. 1. *Tim.* c.3.16. ποιμένας 1. *Timoth.c.*3.2. ductores. *Hebr.c.*13.17. pastores *Ephe.c* 4. 11. ministros. *Rom c.*15.16. 1. *Corinth. c.*3.5.c. 12.28. Aliquando etiam speculatores, plantatores, rigatores. lux mundi, sal terræ, clavem scientiæ custodientes, vocantur, aliisque honorificis titulis & elogiis honorantur & ornantur.

Curam & administrationem harum rerum & negotiorum ecclesiasticorum non ad secularem magistratum, sed ad collegium horum prelbyterorum pertinere ex citatis locis scripturæ constat. *quibus addo Act.c.* 18.14.15.16. *ubi Gallio noluit judicare de lege Dei, eiusque cultu. Adde Deut.c.*17.9. & *seqq. Nam regnum Dei non est de hoc mundo. Ioh c.*18 & *aliis ministeriis ædificatur & conservatur. Ephes.c.*1.c.5.1 *Corinth.c.*12. *alia quoq; forma & modo, quam seculare imperium regitur & administratur. Matth.c* 9. *Mich.c.* 1. *Ierem.c.*1. *nimirum gladio spirituali, verbo Dei. Matth c.*13. *Atq; ut nulla potentia humana instituitur, sic nec destruitur, sed æternum est.* 1. *Corinth.c.*15.

Porrò usus ministerii & obedientia erga illud omnibus &

singulis commendatur. Quæ distincta munera confundi non debent. Singula enim totum hominem requirunt. *Vide Zepper. de politia ecclesiastica lib. 3. c. 13, c. 14. & Zanch. in explicat. præcepti 4. loco. 5. Calvin. Iunium & Aretium in citatis locis supra.*

Plures alicuius amplæ & populosæ civitatis, vel provinciæ parœciæ, earumque presbyteria, constituunt classem, seu corpus & convētum plurimarum ecclesiarum eiusdem civitatis, vel provinciæ, ad quem conventum graviores controversiæ, & quęstiones de doctrina & rebus ecclesiasticis incidentes decidendæ referuntur. *Actor. c. 15, 2. 3. 4. 5. 6. 7. et seqq.* Huic classi qui præest, Episcopus, seu inspector ecclesiarum eiusdem classis dicitur. Plurium classium inspectores cōepiscopi vocātur.

Eiusmodi classes, pro latitudine & magnitudine provinciæ & hominum multitudine, quandoque plures, quandoque pauciores sunt. Plurium classium præsides, & cōepiscopi constituunt collegium ordinis ecclesiastici, quod diximus, cui qui prœest, archiepiscopus vocatur, seu generalis superintendens provincię. Conventus autem omnium & singularum provincię classium constituit synodum provincialem.

Vt vero omnes classes, & singularum classium parœciæ in provincia suum faciant officium, ordines ecclesiastici dispicient, inquirent & examinabunt in visitationibus institutis, quod ter, vel quater, aut sæpius repostulante, singulis annis fieri poterit.

In hisce igitur visitationib. inquisitionem & examen instituent ordines ecclesiastici, primum de doctrina & vita presbyterorum: Deinde, num quid sit, quod emendationem requirat, atque auxilium magistratus postulet, cuius tum officium in hisce omnib. implorabunt, & cuius rei gratiâ adjunctos habēt deputatos à magistratu officiarios, qui pro re nata præsentibus necessitatibus cuiulque ecclesiæ remedia quærunt, ne quid desit ad verum Dei cultū, neque etiam quid impedimenti relinquatur. De hæreticis, atheis, ludæis, Papistis, libertinis, anabaptistis

baptiſtis tolerandis, vel ejiciendis, atque aliis ad religionem pertinentibus in regno & provinciis, diximus latè *cap. 26. de admiñiſt. eccleſiaſtica.*

De doctrina, ſecundum fidei articulos & ſacram ſcripturã, inquiſitionem & examen inſtituunt: de vita ſecundum decalogum & legem Dei: de ſtatu Scholarum particularium cujuſq; parœciæ & gymnaſiorum in civitabus: de diſpenſatione bonorum eccleſiaſticorum & ſi quæ ſunt alia, *vide libellum ſeparem de politia eccleſiaſtica.*

Synodum provincialem ex monitu ordinum eccleſiaſticorum præfectus provincię indicit, in qua de hæreſi erroréve in doctrina Chriſtiana orthodoxa, vel de ſchiſmate in ceremoniis & ritibus eccleſiæ publica collatio, diſquiſitio & compoſitio, quantum fieri poteſt, inſtituitur, ne ex illis gangręna fiat, quę ulterius ſerpat, & totum corpus occupet & depaſcat, vel concordiam atque unitatem eccleſiarum dirimat. Quod ſi hac ratione controverſia cõponi non poteſt, defertur illa ad Synodũ generalem, ſeu comitia regni. *de quibus infra ſuo loco. c. 28.*

Secularis ordo eſt, cui conſenſu provincialium cura corporis, victus, amictus, & rerum, quæ ad uſum vitæ 1. *Corin c. 6. 3. 4.* vel ad negotia vitæ. 2. *Timoth c. 2. 4.* provincialium pertinẽt. eſt injuncta, ut obſervent, ſi quid in negotiis politicis ſecundę tabulę remedio, auxilio, vel correctione opus habeat, quibus vel commoda provincię procurẽtur, vel incommoda provincialium avertantur. *Germanicè* der weltliche Standt.

Ordo hic ſecularis & politicus eſt duplex, nimirum ordo nobilitatis, & ordo plebeius, ſcilicet civitatum & paganorum agrariorum. Vnde ſtatus ſeculares tres prodeunt, nobilitatis, civitatum, & agrariorum. *Germanicè* der Ritterſtandt / der Stedten ſtandt vnd der hauſzmans / oder baurenſtandt.

Tertium ordinem agrariorum quædam provinciæ non agnoſcunt. Sed putarem requirere negotiorum varietatem, et horum hominum in ſuis officiis peritiam, ut admittatur.

Nobilitatis ordo præcipue ad defenſionem atque advim

ac injuriam provinciæ depellendam & amoliendam est constitutus. *Vnde Germanicè vocari potest*, der wehr ſtandt, *status ad defensionem destinatus.*

Cura igitur nobilitatis præcipua est, ut provinciæ & patriæ, tempore necessitatis & periculi, consilio & armis & scientia rei militaris inserviat. Hoc, ut commodè possit, curabit nobiles provinciæ ad artes belli, & scientiam rei militaris educari, atque in animi & corporis virtutibus heroicis, & scientiis, aliisque exercitiis nobilitate dignis excoli, quò ad egregia facta pro patria obeunda apti reddantur, & verè de εὐτεχνία & πολυτεχνία, similiter de benè meritis in Rempubl. & rebus præclarè gestis tum suis, tum majorum, seu parentum suorum gloriari possint.

Ordo igitur hic iis omnibus, quæ ad bella requiruntur, uti armis, equo, facultatibus, & scientia rei militaris instructus esse debet.

Hinc gymnasia nobilium, in quibus illi exercentur equitatione, gladiatorio ludo, luctâ, certamine hastilium, & aliis corporis & animi exercitiis honestis & utilibus, quibus apti ad illa, quæ ab hoc ordine requiruntur, redduntur. *de quibus Munsterus in Chronologia.*

Habet verò quævis provincia sua peculiaria requisita & ornamenta nobilitatis, quibus æstimari cupit: habet etiam quævis suum externum cultum & habitum, quibus à plebeis discernitur. *diximus in libro de conversatione civili.*

Curam habebit etiam hic ordo decentis splendoris, dignitatis, & excellentiæ sui status, & insignium, atque aliorum privilegiorum concessorum, conservandorum. *de qua re Tiraquel. in lib de nobil. & Chass. in Catalog glor. mundi.*

Ordo civitatum & agrariorum plebeiorum constitutus præcipue est ad rerum in vita civili provinciæ necessariarum & utilium sufficientiam procurandam. *Vnde vocatur* der nehrstandt, *status ad victum & amictum comparandum destinatus, vel ad*

necessaria

*ecessaria vitæ submini*ſ*trandum conſtitutus.*

Ordo igitur hic curam gerit, nc aliquid ex his, quę ad vitam ogatam tecularem in ſunt neceſſaria & utilia, deſit, imprimis u- ilia & ne-eſſaria officia vitę ſocialis, quibus omnia quę dixi- nus, comparantur, & quibus vita carere non poteſt.

Atque hęc officia trium ſunt generum. In primo ſunt mer- catores & negotiatores. In altero ſunt agricolæ & paſtores: in altimo opifices mechanici.

Mercatores neceſſaria & utilia, quibus caret provincia, im- portant, & ſuperflua illius exportant, qui in civitatibus & agro vivunt.

Agricolæ & paſtores comparant, colligunt & preparant, quę ad victum & amictum ſunt neceſſaria. Atque hi extra civita- tes in agris, pagis atque oppidis, nonnunquam etiam in urbi- bus ſedem ſuam habent.

Opifices & artifices inſtrumenta ad negotia vitę huius ſocia alis peragenda neceſſaria conficiunt, vel reliquis prioribus, quaſi inſerviunt, ut uſui vitæq; hominum ea, quæ à prioribus duobus ſunt producta, præparent aptáque reddant. Atque hi in urbibus præcipuè ſedem ſuam habent.

Hinc ſcholæ mechanicæ, in quibus omnis generis artifices & opifices informantur, & in collegiis cuiuſque opificii, ſpe- cimine edito, probantur de quibus latiùs diximus cap. 7.

Vt igitur eccleſiaſticus ordo homines pios, doctos, ſapientes & bonos provinciæ exhibet: Sic politicus ſecularis ordo nobilitatis quidem, ut vi- ros ſtrenuos, militares & fortes, manu & conſilio promptos, & rei milita- ris peritos exhibere provinciæ poſsit, curabit: Ordo verò plebejus, civita- tum & paganorum, peritos, induſtrios, excellentes mercatores, agrico- las & artifices, ut producere, & exhibere patriæ poſsit, ſtudebit.

Deputati cujuſque ordinis collegium conſtituunt, quod ſuum repræſentat ordinem, à quo cum mandato & inſtructi- one conſtituitur, ut ordinis ſui peculiarem rationem & curam in negotiis vitæ ſocialis provincialis, quæ ordo ille tractat, ha-

beat,& de iisin cõmunione cum aliis consulat,deliberet & cõcludat.

Prętectus horum ordinum provincialium sacrorum & secularium est superior, cui administratio provincię à regno, sub quo est provincia,vel cuius est membrum, demandata est, qui vocatur Dynasta, Eparchus, Satrapa, gubernator, præses, rector,& moderator provincię: *Germanis præfectus eiusmodi cum subordinatis suis dicitur* der Regier standt. *status ad gubernandum destinatus,& ad in officio continendum priores status in politia judaica, ad hunc ordinem sumebantur idonei ex tribu Iuda & Levi. Genes.c.49. 8.9.10.1.Rex.c.11.36. psalm.132.17. adde his Deut.c.17,9.10.1. Chron.c.23.5.cap:26.29.30.& ex singulis tribubus,ut infra in fine ferè dicetur. Hodie in plerisque locis Europæ præfecti tales vocantur Comites,& cognomine provinciæ sibi demandatæ & commissæ, vel præcipui castri,aut metropolis provincialis utuntur. ut comes Nassoviæ, Benibemiæ,Frisiæ,Oldenburgicus,Solmensis,Ortenburgensis,Schauenburgensis, VValdeccensis,VVirgensteneusis, Seinensis, Eysenbergensis, & alii plurimi.*

Quandoque etiam plures provincię uni demandantur, qui ideo Dux, princeps, Marchio, vel Landgravius vocari solet. Atque tales Duces,vel Comites, Cæsarem agnoscentes superiorẽ,pro prędidibus provinciarũ*(quos olim vocabant)* haberi,uti & Episcopos,testatur VVesenb: *cons.27.nu.28.ubi communem dicit per Iason.in l.stipulationum.5.nu.10.ubi & alii Dd. de verb. oblig. Gozadin.consil.50.* Aliquando etiam in metropoli provincię prędectura & administratio talis est demandata:*uti est Norimberga, Argentoratum, Antuerpia, Dantiscum,Groninga,Leovardium,& aliæ similes.*

Causa constituendi huius præsidis est necessitas & utilitas provinciæ. Non enim à pluribus, multò minus ab omnibus, negotia publica variorum & discrepantium ordinum provinciæ commodè, utiliter,imò rectè & diu administrari & gubernari possũt,ob discordiã,dissensionem & sentẽ-

tiarum

irum diſcrepantiam. Neceſſe igitur eſt, ut director & gubernator quidã ſtituatur, qui reliquos tum ordines, tum ſingulos in officio contineat. Prover. c. 11. Corruit populus, ubi nullus eſt gubernator. Et ſubditi ſũt ſi oves ſine paſtore. Num. c. 27. Vnde Paulus ait, magiſtratum in bonum & commodum ſubditorum eſſe ordinatum. Rom. c. 13. vid. Gregor. Rep. lib. 6. c. 1. & lib. 4. c. 5. Covarruv. & Vaſquium in illuſt. contro. infra cap. 7. & 8.

Hic præſes, provinciæ caput dicitur, quia ſicut reliquis orporis membris caput proſpicit, tum ſingulis, tum univers, ſic & hic præſes omnibus ſingulis & univerſis provinialibus.

Licet autem hi præſides, præfecti, vel rectores provinciarũ ium ſuperiorem ſummum regni magiſtratum, à quo ipſis æc adminiſtratio & poteſtas conceditur, agnoſcant, tamen jus majeſtatis & principis in ſuo diſtrictu & territorio habent, vicem ſummi principis obtinent, atque tantum in ſuo territorio poſſunt, quantum Imperator, ſeu ſummus magiſtratus in regno, ſuperioritate & prœeminentiâ, & quibuſdam iis ſpecialiter exceptis, & ſummo magiſtratui conſtituenti eſervatis. *ubi eſt communis Dd. ſententia. Roſenthal de feud. lib. . cap. 5. concluſion. 13. & ſeq. Zasius conſil. 1. lib. 1. Roland. à all. conſil. 29. nu. 25. vol. 1. VVeſenb. conſ. 40. nu. 44. & cons. 7. num. 28. Geil. lib. 1. de. pac. publ. cap. 6. nu. 19. & lib. 2. obſ. 7. nu. 7. 8. ubi de Ciuitatibus. imperialibus idemſſerit.*

Reſervari verò in tali conceſsione iura ſuperioritatis & præeminentiæ concedenti, ita ut talis Dux, vel præſes proincię à ſuo conſtituente, poteſtate, authoritate differat, eſtatur Modeſtin. piſtor. *conſil. 4. num. 28. volum. 1. Roland. à Valle conſil. 1. num. 141. volumin. 1. Roſenthalius dict. cap. 5. oncluſion. 10. ubi addit, neque imperatorem ſibi parem poſſe conſtituere. Borcholt. in cap. unic. quæ ſunt regalia. numero 20.*

Nam conſtituens major eſt conſtituto, habetque geeralem poteſtatem in omnes provincias & regnum, conſtitutus

ſtitutus vero minor eſt conſtituente, habetque ſpecialem & limitatam, preſcriptam à conſtituente poteſtatem in provincia, eamque ex beneficio conſtituentis, cujus quaſi vices gerit, & abutens ſua hac poteſtate à conſtituente privari eâ poteſt, non contra. *Civitates, quæ non ſunt imperiales, loco privatorum habentur. l. eum qui vectigal de verb. ſignif. l. nihil inter eſt. ad S. C. Macedon. Geil. d. loc.*

Officium, & partes huius præſidis provincialis ſunt, habere diligentem inſpectionem & curam negotiorum ſacrorum & ſecularium provincialium, quo ea ad gloriam Dei, & ad ſalutem totius provinciæ, & membrorum ſingulorum referantur & dirigantur. Ad cuius muneris expeditionem, poteſtatem & iuriſdictionem ſupremam in provincia habet.

In ſacris functionibus providebit, ut ordo ſacer & collegiũ eccleſiaſticorum cum fide & diligentia officium faciant, atque ad explicationem & expeditionem muneris ejus nihil deſit, aut obſtet.

In ſecularibus functionibus curabit, & operam ſedulam dabit, ut exercitium earum provinciæ, & ſingulis membris illius ſit utile & ſalutare, omniſque generis functiones neceſſariæ & utiles non deſint.

Nam primum eâ ratione facilius parantur omnia, quæ ad vitam, veſtitum copiam, habitationemq; hominũ ſeu civium ejuſdem regni & Reip. pertinent. Deinde extranei pelliciuntur, & invitantur ad nos, noſtraſque merces inviſendas, & coëmendas. Vnde diteſcunt non modò privati homines, ſed etiam ipſum Reipu. corpus & ærarium: propterea quod vectigalia, portoria, publicique reditus omnes, hocq; modo provincia redditur abundantior & copioſior numero civium ac militum. Denique, quod maximum eſt, pauperes egenique cives, aut egenorum filij hac ratione mendici eſſe deſinunt, & ſublevantur, ne propter inopiam tumultuentur, aut res novas, vel furta moliantur Nam pro captu ingenij unusquisq; inſtituitur honeſto aliquo artificio, vel arte qua poſſit ſe ſuamq; familiam, ſi quam habet, poſtea exhibere & ſuſtentare abſque furto & maleficio. Eſt

autem

utem publica promiſcuáque mendicitas, ſummum Reipubl. malum, quæ
r otioſos homines facit, & ſcelerum genus omne ſecum invehit, fovet &
lit, ac proinde illa eſt ſeditionum ſæpe autor; & quocunque modo honeſtè,
y licitè ex bene morata civitate & Repubi. fuganda & tollenda eſt.
Deut. cap. 15. 4. 5. 6. Melius autem & honeſtius ejici ac ſanari ſic pes-
is non poteſt, quam ſi publica quædam artificia aliq; opificia à Reipubl.
nſtituantur. Siracid. c. 20. Quilibet annitatur, ut ſuum calleat artifici-
um. Eph. c. 4. Laboret homo, laborando manibus ſuis, quod bonum eſt,
y laboremanuum ſuarum vivat. Pſalm. 128. 2. In quo officii atque bu-
nanitatis genere excellunt Brabantini, Flandri, Hollandi, Selandi, &
lii, qui publicas opificum officinas habent, aliq; ædimias, in quibus paupe-
es cives, aut civium liberi publicis ſumptibus erudiuntur. Hæc Dana.
ib. 4. c. 2 polit. In ſumma, ſi quam è peregrinis pecuniam ad nos pertrahe-
re honeſtâ viâ, & ratione captimus, ſi noſtram, quam illi commerciis
ſuis aſſortant, ad nos retrahere volumus, ſi æruſcare alienas opes, eáſque
noſtras facere juſtè volumus, (quò & nos & provincia opulentior fiat)
artificia opificiaque publica ſint apud nos, ex quibus merces operáque &
operarii prodeant excellentes. Quemadmodum igitur illi, qui ad publica
munera & officia deliguntur, informantur in ſcholis, ſic qui ad privatas
functiones ſe conferunt, inſtituuntur & in publicis officinis, vel à priva-
tis ſuis magiſtris in quolibet artificii genere docentur & informantur.
Boter. lib. 8. de bona polit. inſtit.

Deinde officium prælidis hujus provincialis eſt, ſingulis privatis iuſtitiam rectè administrare, in eóque officio peritis, piis & bonis uti miniſtris.

Deniq; officiũ illius eſt, inquirere de ijs, quæ emendatione, vel auxilio indigent, & ſtatum provinciæ ſuæ exploratum & cognitum habere, querelas ordinum, et ſingulorum ſubditorũ audire, iiſq; cognitis, cõventuum provincialium ordinibus provinciæ indicere, in eoq; proponere deliberanda, conſultanda, quæ è re provinciæ eſſe exiſtimaverit, inprimis quando tributa vel collectæ ſubditis ſunt imponendæ. *Maſcard concl. 940 Wesenb. conſ. 45. n. 15. 10. 19 Warmund. de regni ſubſid. & oner ſubdit.*

c.5. Postea ea, quę unanimiter, vel per majora ordinum vota concluſa ſunt ab ordinibus, confirmare, iiſque autoritatem & vim legis valiturę tribuere, & exſecutioni illa mandare, atque tandem conventum dimittere.

Ordo quilibet provinciæ hic unum habet votum, ſuffragiúmvè, licet in eo plures plerumque ſint deputati, ordinem ſuum repręſentantes: Ideoque quilibet ordo conſtituit membrum collegii hujus ordinum provincię, in quo quęſtio à præſide propoſita examinatur & deciditur. *Exemplum de provinciis Hollandiæ, Selandiæ, & Friſiæ, vide apud Meteranum lib. 14. hiſtoriæ Belgicæ. & apud Vbbonem Emmium in libello de jure & agro Groningano.*

In conſultatione igitur propoſitę quęſtionis qlibet ordo ſeparatim illam examinat, & inter ſe deputati cuiuſque ordinis de ſua ſententia conveniunt, eamque ſtatuunt, quam poſtea ſuo tempore, quando omnes ordines collegialiter ſunt congregati, cum reliquis ordinibus & membris provinciæ communicant.

Poteſtas verò concludendi de iis, quæ à præſide provinciæ ſunt propoſita, non eſt penès quemlibet ordinem, vel ſingulos, ſed apud omnes ordines ſimul, & competit pluribus, ut univerſis, non ut ſingulis ordinibus, idque in collegio, in præſentiâ & congregatione univerſorum, non ſeorſum, in præſentia ſingulorum. *Bart in l. 16. aut facta de pœn. Panormit. in c. bonæ. de elect. Felin. in c. omnes de conſtit. Vant. de nullit. ex defect juriſd. nu. 175. & ſeqq. Bartol. & Iaſ. in l. ſi uni ex pluribus de re judic. Marant. part. 4. diſtinct. 5. Bende. 2. de re viſ. concluſ. 4. num. 66. & ſeqq. Quam ob cauſam unus ordo ſine alio hîc concludere nequit de iis rebus, quæ ad omnes, ut univerſas collegas pertinent, pro ut ſupra cap. de conſoci. colleg. & c. de conſociat. univerſit. de collegarum & ſenatorum concluſione & decretis diximus.*

Quod ſi unus ordo ad conventum indictum vocatus non

venc-

venerit, jus deliberandi & concludendi de propositis quæstionibus admittit, & contra eum, quæ sunt à præsentibus cõclusa, & à præside confirmata, executioni mandantur, non secus quã si præsens fuisset, & in hæc consensisset. *Bodin lib. 3. c 7. de Repu. ubi tamen dicit, in iis quæ pondus habent & momentum, non satis esse omnes vocari, sed etiam duas ad summum partes adesse, tametsi non omnes consentiant.*

Conclusio autem, quando sunt disparia suffragia, judicia, vel sententiæ præsentium collegarum, seu ordinum, fit secundum plurium sententias, seu pluralitatem suffragiorum in iis, quę simul universos ordines concernunt, non quæ seorsum singulos, eodem prorsus modo, quo in collegio & senatu fieri solere supra monui. *Sed tamen in caussa religionis pluralitas illa votorum locum non habet, uti nec in illis, quæ seorsum singulos, ut dixi, non universos concernunt. Bodin. lib. 3. c. 7.*

Ad majorem εὐταξίαν & commoditatem utile est provinciam in districtus & limites determinatos esse distinctam.

Provinciarum præsidibus in politia Hebræorum, similes erant principes tribuum. *Nam ut erant duodecim tribus populi Israëlitici, sic quoque terra promissa & regnum Hebræorũ in 12. quasi provincias distribuebatur, quarum cuilibet, qui præerat, princeps dicebatur, suæ tribus, quam ducebat, regebat ac administrabat, ut dixit Sigonius. Vocãtur à Græcis φύλαρχοι, ἀ χίουλοι ἄρχοντες, ἀρχηγοὶ φυλῶν, φυλῶν, De sede, loco, regione, vel provinciâ cuique tribui adsignatâ, vid. Ios. c. 13. & 14. c. 15. c. 16. c. 17. c. 18. & seqq. ubi etiam fines & territoria cuiusque regionis & provinciæ describuntur. Principes hosce tribuum Moses primum constituit. Exod. c. 18. 19. & seqq. Deut. c. 1. 3. 14. 15. 16. Officium horum principum traditur quadruplex. I. Quod summi magistratus consiliarii fuerunt. II. Quod ius quę suis tribubus reddiderunt. III. Quod se in rebus arduis una cum summo magistratu obligarunt. IIII. Quod in rebus concernentibus tribum suam conventum indixerunt principibus familiarum singularum suæ tribus, & principibus civitatum itidem suæ tribus.*

De prima officio dicunt testimonia Num. c. 30. Locutus est Moses ad principes tribuum filiorum Israel &c. Deut. c. 5. Accessistis ad me omnes principes tribuum &c. & c. 31. vocate ad me phylarchos vestros, &c. & c. 29. vos statis hodie cuncti coram Domino Deo vestro, principes vestri tribus &c. 1. Chron. c. 28. congregavit rex omnes principes Israel, Duces tribuum &c. 1 Chron. c. 12. c. 27. 16 & seqq. 2. Chron. c. 5. convocavit Salomo ex omnes seniores Israel, & omnes principes tribuum. 1. Reg. c. 3. congregati sunt omnes seniores Israel cum principibus tribuum. Est. c. 1. c. 4. 12. c. 7. 9. 10. Dan. c. 3. c. 5. c. 6. Horum principum magnam dignitatem & auctoritatem fuisse patet ex Davidis testimonio in Psa. 113. 6. 7. & 1. Sam. c. 2. 8. dicentis: Suscitas à terra inopem, & de stercore erigis pauperem, ut colloces eum cum principibus, ut eum principibus populi sedeat. De altero officio, jure nimirum ab eis reddito provincialibus suis conscribulibus testimonia extant in Psalm. 121. Illuc ascenderunt tribus, tribus Domini testimonium Israel ad confitendum nomini Domini, quia illic sederunt sedes in judicio, sedes super domum David. Exo. c. 18. 26. ibi hi judicabant populum omni tempore: Gravia vero negotia referebant ad Mosen, faciliora solum judicantes. Deut. c. 1. 16. ibi audite illos & quod justum est, judicate, sive civis sit, sive peregrinus. Esa. c. 1. 23. principes tui contumaces pupillo non dicunt jus, & causa viduæ non pervenit ad eos. Esa. c. 1 ipse Dominus veniet ad judicium cum senioribus populi, & cum principibus ejus &c. 32. ecce rex justus regnabit, & principes cum judicio imperabunt. Habuerunt autẽ singulæ sedem suam, unde ius quilibet tribui suæ dixit. Mat. c. 19. ibi, sedebitis & vos super sedes duodecim judicantes 12. tribus Israel. De obligatione eorũ una cum rege, quod tertium officium horum diximus, extat Jos. c. 9. Josua fecit fœdus cum Gibeonitis jurans, simulque principes Synagogæ, id est populi, cum 10. tribus à corpore politiæ Hebræorum essent avulsæ, & in Assyriam translatæ, Judæi tamen reliqui numerum 2. principum & 70. seniorum retinuerunt. Hebræi c. 6. sect. 1. Esa. c. 6. ubi Judæi Babylone reversi 12. hircos juxta numerum tribuum 12. sacrificant pro peccatis &c. 3. Esd. c. 3. c. 4. vid. Sigon. lib. 2. c. 5. de Rep. Hebræ. De conventu tribus supra vinciæ, quam illa obtinebat, & de concursu conscribulium ex ac testimo-

monium Iud. c. 12. ubi de conventu Ephraimitarum agitur & Iosu. c. 19. et quoq; Senatus tribus cuiusque de quo 2. Reg. c. 23. 1. Sam. c. 30. De convocatione vero principum tribus vid. Num. c. 1. 3. 4. & seqq. c. 6. Ios. c. 12. 13. 14. c. 24 c. 23. 2. Iudic. c. 11. Ruth. c. 4. Mich. c. 3. 9. 10. 11 Anteregum, iudicum, vel summi magistratus electionem constat hosce phylarchos regiâ potestate fuisse præditos arg. Genes. c. 14 c. 34. c. 36. c. 38. Num. c. 18. Exod. c. 18. ut recte asserit Molinæus contra abusus Paparum. Sub Mose primum principes hi sunt à populo electi, seu à qualibet tribu sua princeps Deus. c. 1. 13. Date, seu exhibete de vobis viros sapientes, prudentes & fortes ex tribubus vestris, ut constituam vobis eos principes & seqq.

Præter Hebræorum gentem alia quoq; regna suas habuisse provincias, earumque præsides testantur historiæ sacræ. Sic Assuerus rex centum & viginti septē provincias habuit ab India usq; ad Æthiopiā. Harū provinciarum præsides & principes dicitur ad convivium invitasse, & consuluisse de pœna contemptus commissi à regina Vasthi. Est. c. 1. & c. 4. 12. ubi cuiq; provinciæ sui præsides & principes à rege constituti dicuntur: & c. 7. 9. 10. Ita & Nebucadnezar suos provinciarum regno suo subiectarum præsides habuit. Daniel. c. 3. 2. 3. 27. & Balthasar rex, Daniel. c. 5. v. 2. 10. & Darius rex. Daniel. c. 6. 3. 4. & seqq. Et Philistæorum rex suas provincias, earumque præsides habuit. 1. Sam. c. 5. 8. 11. ca. 6. 4. 12. 18. Sic Germaniæ regnum dividitur in tot provincias, quot habet Comitatus, Ducatus, Marchionatus, Episcopatus, Abbatias. Sic & Galliæ, Hispaniæ, Britanniæ, Daniæ, Poloniæ, Suediæ regna suas sub se habent provincias earumque præsides, de quibus cap. seq. de Eporis.

Provinciæ, seu tribus politiæ Iudaicæ, sua quoque membra habebant, ordines nimirum suos, quorum duo genera fuerunt. Habuit enim quælibet tribus ordinem ecclesiasticum, & duos seculares ordines. Vide supra cap. 4. de consoc. collegarum.

Ecclesiasticum ordinem constituerunt Levitæ in qualibet tribu. Secularem ordinem alterum constituerunt principes familiarum singularum, alterum vero principes singularum civitatum.

De ecclesiastico ordine Levitarum in quavis tribu inde constat, quod

singulis tribubus Levitæ, qui Iudæorum erant Ecclesiastici, immissi fuerunt. uti probari potest ex testimoniis variis. Num. c. 8. 20. 21. & seqq. Deuteron ca. 10. vers. 19. cap. 18. vers. 2. 5 cap. 18. 5. c. 31. 10. 2. Chron. cap. 15. vers. 2. ca. 14. 27. 28. ibi. Levita, qui est intra portas tuas, hoc est, intra territorium tuum. Deinde Levitæ in omnibus judiciis assidebant judicantibus. Deuteron. ca. 17. vers. 9. 10. 11. 12. 1. Chron. c. 19. 8. 9. & seqq. ex iisque Levitis judices eligebātur. 1. Chro. c 23. 3. c. 26. 29. 30. Fuerunt igitur in singulis tribubus ecclesiastici, quibus cura religionis & cultus divini demandata erat, uti constat Exod. c. 3. c. 4. c. 5. & seqq. c. 12. c. 13, c. 28. & seqq. Inter quos Levitas David postea ordines certos constituit. 1. Chro. c. 2. 3. c. 24. 25. ubi officia Levitarum latè describuntur, quæ duraverunt usq; ad Christi nativitatem, uti apparet ex Lucæ c. 1. 8 et seqq. Ut præses collegii ecclesiastici in singulis civitatibus erat Archisynagogus. Act. c. 13. 15. Num. c. 4, 34. Matt. c. 9. 18. Act. c. 18. sic in politia populi Israelitici, principes sacerdotū uti 1. Chro. c. 23. et seqq. dicitur. 2. Chro. c. 36. 14. Nehem. c. 12. 17.

Secularem ordinem, ut dixi, constituebant principes familiarum singularum cuiusque tribus: & principes civitatum singularum. De principibus familiarum singularum cuiusque tribus extat testimonium Numer. cap. 1. per tot. & Ios. cap. 7. vers. 14. & seqq. cap 19. 1. 2. & seqq. cap. 36. Iosu. cap. 21. Iudic. cap. 17. 1. Samuel. ca. 10. 19. 20. Græcis hi familiarum principes vocantur πατριάρχαι, δήμαρχοι, ἄρχοντες τῶν γενέσεων, ἀρχοντες τῶν πατρῶν & τῶν ὄιζων. Officium horum erat, ut familias, quibus præerant & quas illi repræsentabant, convocarent, & ad ea referrent, quæ ad Rempubl. pertinerent & duces illarum essent in bello, & ad consilia vel judicia à summo magistratu, vel principe tribus vocati adessent. De relatione horum colligitur ex Esdr. cap. 2. ca. 5. Nehem. ca. 7. quæ ad hoc ipsum allegat Sigonius lib. 7. cap. 6. de Republ. Hebræor. De militari ductu horum, quod hi tribuni militum fuerint, apparet ex Nu. c. 1. & 2. Chro. c. 12. c. 24. c. 23. & late docet Sigon. d. lib. 7. c. 11. De consilio horum, ad quod adhibebantur à regibus vid. 2. Chron. c. 5. 2. 5.

&

& seqq. De officio judicandi eorundem, 2. Chron. c. 19. 8. 9. Nullum igitur amplius est dubium, principes familiarum cuiusque tribus membrum extitisse. Sic civitatum singularum tribus cuiusque principes membrum constituebant, uti apparet ex Iudic. cap. 9. 30. 51. 52. Ios. cap. 24. 1. qui erant tribuni, centuriones, quinquagenarii & decuriones cuiusque civitatis. 2. Chron. cap. 1. 2. Exod cap. 18. vers. 21. 22. Deut. cap. 1. 13. & seqq. quos textus de hisce principibus accipio. Officium horum principum fuit, ut consiliis & judiciis civitatum præessent. In consiliis & senatu cum erant, habebant jus convocandi senatum, eique proponendi ea, quæ ad Rempub. civitatis, vel cives illius pertinebant, & jus deliberandi & concludendi cum collegis senatus. Hos etiam Doctores & informatores iudicum fuisse tradit Sigonius ex Deut. cap. 16. vers. 18. cap. 1. cap. 29. & causas litigantium recepisse, & ad iudicii tribunal detulisse asserit ex Esai. cap. 1. ibi. principes omnes diligunt munera, sequitur retributiones, pupillo non judicant, & causam viduæ non recipiunt. Luc. cap. 12. ibi. cum vadis cum adversario ad principem &c. & ibi ne forte detrahat ad judicem & seqq. Sigon. dict. libr 7. cap. 6. Tempore Christi Scribarum hoc officium videtur fuisse. Denique hos civitatum principes in consilium etiam à regibus adhibitos probat Sigonius ex Deuter. cap. 29. cap. 31. 1. Chron cap. 13. cap. 38. 2. Chron. cap. 1. cap. 29. Ierem. cap. 36. cap. 37. 2. Chron. cap. 18. In collegiis & conventibus publicis sententias & suffragia singulorum collecta fuisse patet ex Matth. c. 26. c. 27. Ierem. c. 26. c. 27.

In politia Romana, si quæ provinciæ bello, vel alio modo imperio adjectæ erant, eæ suos habebant rectores, moderatores & præsides, quibus nominibus vocabantur, qui provincias gubernabant.

Hi provinciarum præsides erant duplices. Quosdã n Impp ipsi in provincias populi Romani mittebãt: Quosdã senatus Romanus. Nã in principio monarchiæ Impp sibi quasdã provincias regẽdas reservabant: quasdam vero populo regendas concedebant. Suet. in Claudio, Dio in Aug. Has prætorias vocabant, quæ populo vectigales erant. Illas vero præsidiales,

les, quæ Cæsaris fisco æs pendebant. unde prædia tributaria, & stipẽdiaria dicta Theoph. tit. de rer. divis. li. 2. Inst. §. sed etsi quis, sibi Impp. reservabant illas provintias, quæ militiâ indigebant & custodiâ: populo pacatas tribuentes. vid. Sigon. lib. 1 & 2. c. 27.

Præsides hi administrabant & regebant unum, vel plures quandoque provincias vid. tit. C. de offic. vicar. tit. C de rect. provinc. tit. C de offic. præfect. August. tit. C. de offic. jurid. Alex. & tot. lib. 1 Cod. Iust. tit. 26. usque ad finem. Horum mentionem etiam divus Petrus videtur facere. 1. Pet. c. 2. 13. 14 ibi, sive regi, quasi præcellẽti, sive præsidibus tanquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum & Lucas in Act. c. 24. c. 25. à populo præsides provinciarum missi erant proconsules & populares magistratus. tit. de offic. proconsul. Usurpabant verò hi provinciarum præsides sibi eandem potestatem & jura, quæ magistratus urbani, ad quorum exemplum provinciales hi se adcommodabant in usu & exercitio juris dictionis suæ, ita tamen ut ingredientes in provinciam eam usurparent, egredientes verò deponerent.

Postea sub Impp. seqq. hi magistratus et præsides provinciales quidem manserunt, sed umbram tantum et insignia, rioris potestatis habebant. vid. Sigon lib. 2. de antiq. Iur. Ital. et lib. 1, et 2. de antiq. jure provinciæ. Rosin. tot. lib. 7 antiq. Roman. Ordines apud Romanos olim tres fuisse constat. quorum primus erat senatorius, intermedius equestris, & infimus plebeius. In priori ordine erant Senatores conscripti allecti & adscripti. In altero nobiles & patricii. In ultimo omnes reliqui homines plebeii. Erant quandoque etiam collegia usitata, quæ de summâ rerum inter se deliberabant in comitiis centuriatis, tributis, vel curiatis: de quibus scriptores antiquitatum Romanarum pass. et uttigi sup. c. 4. de consociatione collegarum. Apud Gallos olim duo ordines erant, Druidum et equitum. quorum illi rebus divinis publicis et privatis vacabant, religiones interpretabantur, et adolescentes disciplinæ causa informabant: hi vero in bellis versabantur. Hodie vero Gallia agnoscit ordinem ecclesiasticum, nobilium, et plebeiorum.

Hodie præsides provinciarum in politia Germanica duorum sunt generum. Sunt n. quidam immediate imperio, seu Cæsari subiecti, quidam

verò

verò mediatè utrique autẽ jure quasi hæreditario sibi jus administrationis vindicant, cum apud Romanos ad tempus, vel ad vitam alienis provinciis præficerentur huiusmodi præsides. VVesen. consil. 27. nu. 28.

Immediatè Cæsari, seu Imperio Germanico subjecti sunt, qui alium superiorem quàm Cæsarem, non agnoscunt. Talis verò provinciæ præses prosi atu Romano Germanici Imperii agnoscitur, & provincia pro membro imperii. I. quando matriculæ imperii, ut status, est inscripta. II. quando tanquam feudum & dignitas cum regalibus ab imperio, seu imperatore illius immediate accipitur. III. quando ad comitia & conventus Imperii, perinde atq; alii status, præses provinciæ illius vocatus comparuit. IIII. quando sessionem & votum in consilio imperiali talis præses habuit. V. quando indictiones, contributiones, & collectas Imperii pro ratâ suâ quolibet tempore solvit. Geil. lib. 1. obs. 21. nu. 9. Atque talis præses in sua provincia jura majestatis regiæ usurpat, licet regem superiorem agnoscat, ut suprà dixi.

Mediatè imperio, seu politiæ Germanicæ subjecti præsides sunt, qui alium principem superiorẽ, qui imperii Germanici est vasallus, agnoscunt, ab eoq; provinciam, quam administrant, sibi demandatam acceperunt. Hosce vocant Landtsaaßen, in quos requisita illa, de quibus supra dixi, non cadunt, qui sunt vasalli suorum principum, quos Dominos feudi agnoscunt.

Prioris generis præses immediate imperio subiectus, administrationis suæ rationem tenetur reddere imperatori, seu summo magistratui imperii, qui eundem potestate suâ crudeliter in subditos sub umbra officii abutentem, vel tyrannidem exercẽtem removere & privare concessa jurisdictione potest. Latè Fernand. Vasq. illust. controv. lib. 1. c. 8. n. 17. & seqq. Myusing. cent. 5. obs. 8. Boër. dec. 304. Geil. lib. 1. obs. 17. Posterioris generis præses rationes suæ administrationis tenetur reddere principi suo, à quo etiam tyrannice & crudeliter subditos provinciales tractans judicatur & punitur. Vasqui. d. loc. Quando vero tyrannus jure quis dici debeat, disputo in c. 18. & cap. 37.

CAPVT IX.

De jure majestatis ecclesiastico.

HActenus de publica particulari minore consociatione. Sequitur nunc de universali publica maiori.

Vniversalis publica maior consociatio est, qua civitates & provinciæ plures ad jus regni mutuâ communicatione rerum, operarum, mutuis viribus & sumptibus habendum, constituendum, exercendum & defendendum se obligant.

Nam sine hisce præsidijs & jure communicationis vita pia & justa in symbiotica universali inolitui, coli & conservari nequit. arg. 1. Tim. c. 2. 2. Luc. c. 1. 74. & 75. Psal. 107. 7, 36. 1. Corinth. c. 10. 31. exempla vid. Ios. c. 24. Deut. c. 26. 17. & seqq c. 27. c. 28. c. 29. 2. Chron. c. 23. 16. c. 15. 12. & seqq. Nehem. c. 10. Plura pono infra cap. cap. 29. Vnde societas vitæ mista partim ex privata naturalis necessaria, spontanea, partim ex publica constituta. *argum. Deut. c. 23. Iosu. c. 5.* quę universalis vocatur consociatio, & *ἐν πλατει* politia, imperium, regnum, Respublica, populus in corpus unum, consensu plurium consociationum symbioticarum, & corporum specialium, seu corporum plurium consociatorum conjunctio, & sub uno jure collectio. *argum. l. 30. rerum, de usucap. Genes. c. 34. 20. 21. & seqq. Nam familiæ, civitates & provinciæ naturâ suâ prius quàm regna extiterunt. arg. Genes. c. 25. 13. & seqq. c. 36. c. 10. 8. Esa. c. 1. 5. 6. & seqq. Plerique alii distinguunt inter regnum & Rempub. illud regi monarchæ, hanc optimatibus polyarchis attribuentes; sed, meo judicio, non benè. Nam & regni proprietas est populi, & administratio regis. Sic & Cicero lib. 3. de Rep. prout citatur ab Augustino lib. 2. de civit. Dei c. 21. Respub. ait, est res populi, cum benè & justè geritur ab uno rege, sive à paucis optimatibus, sive ab universo populo. Imo & Respub civitatis, et quælibet politia Respub. uti Respub. Atheniensium, Lacedæmoniorum, et Hebræorum, et Romanorum, quorum plerique etiam suis regibus non caruerunt. Sic usurpat etiam Pet. Greg. lib. 1. c. 1. num. 6. 11. de Rep. Aristoteles aliter accipit lib. 3. polit. c. 4. Planè in jure vox Respub. promiscuè accipitur tot. tit. C. de jure Reipub. lib.*

acci-

11.l.2.3.et seqq.C.de restitut.milit.et eorum,qui Reipub.causa.absunt.l. 5.mancipia.C.de serv.fugit.l.10.siquidē.C.de injur.l.3.C.qui pot.in pign. l.23.C.de evict.ut præteream hic plures textus. Planè etymologia Reip. & regni arguit,utrumq; symbioticæ huic universali posse attribui:et quid obstat,quo minus eadem vox possit et propriè et tropicè usurpari.

Hîc dispiciendum nobis est primó de membris regni,deinde de jure regni.

Membra regni, seu symbioticæ universalis consociationis, voco,non singulos homines, neque familias,vel collegia prout in privata & publica particulari consociatione, sed civitates,provincias, & regiones plures inter se consentiētes,de uno corpore ex cōjunctione&cōmunicatione mutuâ cōstituendo.

Singuli ex hisce membris appellantur indigenæ,regnicolæ, filij regni. *Ephes.c.2.10.Act.c.22.27.28.c.17.21.* quibus opponuntur peregrini,barbari,*Matth.c.17.15.26.Levit.c.19.33.Exo. c.12.48.Ioha.c.4.9. Deut.c.15.2.3.4 5.12.c.25.17.* qui juris seu regni non sunt capaces. *Genes.c.23.c.34.10. 21.22.c.19.9.Pet. Greg. lib.4.c.4. de Repub. Arist. lib.7.c.6,polit. tit.C non licere habit. metroc. loca sua ex lib.11. Sed hi singuli cives, familiæ, vel collegia non sunt membra regni,ut nec tabulæ,clavi,paxilli,navis partes censentur,nec lapides trabes cæmenta, domus partes:sed urbes,civitates amplæ, & provinciæ, uti navis membra sunt prora,puppis, carina, & domus partes essentiales tectum,parietes & fundamentum, seu solum.*

Quo magis autem hæc membra Reipub.sunt vicina sibi invicem,eò melior illius conditio,&operarum,auxiliorum,cōsiliorumque promptior & expeditior est communicatio. *Separati & dissidentes pagi, urbes, regiones, oppida unius Reipub. mutuas operas & auxilia sibi præstare difficulter possunt,ob interiectas, distinctas,diversas,& sæpè contrarias regionis & Respub. vel regna; & vires conjunctæ majores,quam separatæ,& ad resistēdum hostibus,& defendendū,aut vim illatam propulsandā magis idoneæ,atq; internū et domesticum robur contra invidiā & insidias hostū præsens remediū præbet.*

Quod si tamen separatæ sint regiones Reipub. unius, quæ per se sint

satis validæ & potentes, non refert, an cum longè dissitis & remotis unam faciant Rempub. Nam tunc una alteri auxilium ferre potest. Nec una regio separata ita facile seditionem in toto regno movere potest, quin facilè reprimi possit ab altera; Nec serpit virus seditionis ita longè in membra separata. Nam separatio & remotio cursum confusionis, sistit & moras interponit. Exemplum sit Hispania, Belgium, regnum Portugalense, Castilianum, Neapolitanum, Siculum, quæ hodie unius imperio parent. Vid. Botter. lib. 1. cap. 7, de bon. polit. constit.

Vinculum huius corporis & consociationis est consensus & fides data & accepta ultrò citróq;, hoc est, promissio tacita, vel expressa de communicandis reb. & operis mutuis, auxilio, consilio & juribus iisdem communibus, prout utilitas & necessitas vitæ socialis universalis in regno postulaverit. *Quod tamen non impedit, quo minus regni unius diversæ provinciæ diverso iure speciali utantur, ut sup. in cap de provincijs diximus. Hanc vero fidem Plato rectè dixit, fundamentum hujus humanæ societatis esse, ejusdem verò pestem, perfidiam. l. 5. de legi. quæ fides vinculum est concordiæ inter tam discrepantia membra Reipub. Huc enim respicit tot diversorum hominum & ordinum promissio, ut singulorum actiones diversæ referantur ad Reipub unius utilitatem & communionem ut inferiores cum superioribus juris quadam æquabilitate contineantur. De qua re eleganter Greg. lib. 6. c. 1. num. 5. sicut, ait, ex contrariis elementis, syderumque oppositis motibus, mirâ harmoniâ temperatus est mundus: ita diversis hominum studiis, gradibus, ordinibus, qualitatibus & conditionibus conflat Respub: Et sicut ex diversi toni fidibus ad symmetriam intensis, sonus dulcissimus oritur & melodia suavis, gravibus, mediis & acutis coniunctis; ita & societate in Repub imperantium & obedientium, divitum, pauperum, artificum sedentariorum & id genus diversorum graduum & personarum statu, quam suavissimè oritur & conveniens, si ad concentum reducatur, symmetria, & efficitur concordia laudabilis, felix & penè divina & durabilior. Ratio, quia ita quod uni voci d est, ex alia suppletur, & quod uni deest, ab alio communicatur. Similiter quoq; quod uni in Repub deest, id ab alio suppletur: Atq; ut bona harmonia nasci non potest*

ex

& chordis unius toni, ac rideretur, chordâ qui semper oberrat eâdem, sic nec Respub. posset consistere, si omnes essent æquales. Non possent etiam esse divites omnes, nec societas posset subsistere, cum sibi mutuo nollent obsequi aut inservire. Atque si omnes essent æquales, singuli pro arbitrio vellent alios regere, & alii recusarent regi; hinc facilis esset discordia, & ex discordia dissolutio societatis; & si nullus esset gradus virtutis, nullus meritorum, sequeretur, ut ipsa æqualitas esset summa inæqualitas, ut ait Plato in 6. de legib. Greg. d. loc. Danæ li. 2. cap. 2. polit. August. lib. 2. de civ. Dei, cap. 21. Ac hujusmodi consociationem naturalem esse, ad eamq; homines naturâ & rectâ ratione ferri, latè docet Covarruv. pract. quæst. cap. 1. num. 2. 4. & Aristoteles lib 3. politic. c. 10 & 11. Gregorius. lib. 6. c. 1. c. 2. de Repub. facit. l. 3. de just. & jur.

Quo populosior autem est consociatio hæc, eò est felicior & turior. Proverb. c. 14. 28. in multitudine populi est gloria regis: & cum non fuerit populus, est attritio principis. 1. Reg. c. 3. Danæ. lib. 2. cap. 2. politic Deut. c. 1. 10. Deus vester auxit vos, Et ecce vos hodie, sicut stellas cæli multitudine. 11. Iehova Deus majorum vestrorum augeat vos supra quam estis millecaplo, & benedicat vobis, quemadmodum dixit vobis. 1. Chron. c. 21. 3. ibi: augeat Deus populum suum centuplo quam sunt. 2. Reg. c. 24. 3. & 1. Reg. c. 3. 7. constituisti servum tuum regem 8. in medio populi tui quem elegisti, populi multi, qui neque numerari, neque supputari potest, præ multitudine. 9. Quis enim posset judicare populum hunc numerosissimum. Ideò inter pœnas reputatur desolatio civitatis & regni. Ierem. Lamentat. c. 1. 1. Quomodo desidet solitaria civitas amplissima, populus similis est viduæ, amplissima inter gentes, princeps inter provincias, quomodo est tributaria. & v. 4.

Utile enim est & necessarium, multitudinem & copiam civium habere tempore belli & pacis. Tempore belli, ad sustinendam & reprimendam vim externam maiorem. Pauci facile & brevi loe pestis minuuntur atque absumuntur. Una quoque clade tota provincia exhauritur, nudatur & privatur omnibus viribus suis, ita ut præda facilè fiat & à potentiore occupetur, ut Spartanis accidit in pugna Leuctrica: contrà Romanis, ob civium copiam & multitudinem tum, vel clades una, vel plu-

gulis, Claudio, Nerone funditus enecarunt. Et cum sub Vespasiano primum, deinde & sub Traiano ac Antoninis duobus virtutes se rursum, unaq; secum imperii maiestatem excitassent, mox tamen sub Domitiano, post Vespasianum Titumq;, & sub Commodo post reliquos, virtutes iterum cum imperii gloria conciderunt.

Ex quibus concludere licet, Rempub. mediocrem posse optimam & constantem esse. Haec enim potest resistere vi externae, nec subiecta est vitiis superioribus, quae dixi, minúsque laborat affectibus & motibus, avaritia, & ambitione, & quod vicinorum potentiam suspectam habere cogitur, etiam cautior esse cogitur. Exemplo est Respubl. Romana, quae cum esset in statu mediocri, multis vitiis caruit, contrà cum in statu ampl›, cum maiori potentia & populi copia, uti tempore Marii, Syllae, Pompeii, Iulii Caesaris, ut vitiis scatuit, ita gravissimis calamitatibus est iactata. At Respubl. Venetorum, quia in mediocritate stetit, & legum severitate vitiorum licentiae obviam ivit, diutissime duravit, quod idem de Spartana quoque civitate dicere licet.

Ius regni est, quò ad βιαρχείαν & τὐταξίαν universalem in territorio regni constituendam membra regni inter se consociantur & devinciuntur. *argum. 1. Sam. c. 8. 9. 10. 11. c. 10. 25. cumque elocutus esset Samuel apud populum ius regni, & descripsisset in libro quodam. &c.*

Appellatur etiam ius maiestatis, hoc est, maioris status, seu potestatis, respectu illus iuris, quod tribuitur civitati, vel provinciae. Dicitur etiam summa rerum, imperium sacrum, & sublime jus, *Clapmarius lib. 1. cap. 10. de arcan. Rerump.*

Territorium regni hîc est terminus & locus descriptus, intra quem jus regni exercetur, sub se particularia territoria civitatum & provinciarũ complectẽs. *l. 239. pupillus. §. 2. de verb. sign. Gen. c. 26. 16. 27. & seqq. Num. c. 20. 17. & seqq. c. 21. 21. & seqq. Deut. c. 2. 27. 28.* vocatur aliâs Diœcesis, districtus, porta, & terra regni, seu politiæ *Deut. c. 17. 2. & seqq. c. 19. 8. c. 21. 1. 2. & seqq. & c. 16. 11. 18. 2. Chron. c. 8. 18. Iohan. c. 3. 22. Ruth. c. 1.*

Hoc

Hoc ius regni quod diximus, βιαρχείαν, αὐταρχείαν, αὐταξίαν & αὐτονομίαν universalis cōsociationis, sibi propositas habet atq; ad eas singulorum & universorum membrorū suorum actiones dirigit, iisq; convenientia officia præscribit. *Nam in Rep. seu symbiotica vita universali constituenda & conservanda imprimis est observandū, ut consociatio universalis & corpus politicum habeat sufficientiam propriam & plenam potentiam αὐτεξουσίαν & domesticū robur, proprias facultates, & vires, quibus sustētetur & innitatur, ut alium superiorem, cui aliquid debeat, aut à quo ea, quibus eget, expectet, non agnoscat. Deinde necesse est ut αὐταρκῶς ad confusionē & eversionem evitandam, certis necessariisque legibus gubernetur. Tale est imperium, seu regnum Germanorum, regnum Galliæ, Hispaniæ, Angliæ, Poloniæ, & plura alia. Necesse igitur est, ut Resp. sit αὐτάρκης πρὸς τὸ εὖ ζῆν καὶ τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν, alieno auxilio & ope non indigebat, neq; ab alio pendeat sed contra vim & iniuriam omnem se defendere, atque seipsam salvam, sartam tectámque conservare & præstare possit: quod est optimum & tutissimum regni fundamentum. Nam externa adsumpta & mutuatitia potentia nunquam fida, utilis, vel constans est. Deficiunt enim, vel impediuntur auxiliatores, vel ab hoste tuo decipiuntur, vel fiunt hostes tui, vel proditores transfugæ, vel exploratores, uti exemplis probat Boterus lib. 9. de polit. bene constit.*

Iuris huius regni statuendi & ad se obligandi potestatem populus, seu menbra regni consociata habent, *ut probat Fernand. Vasq. lib. 1. c. 47. illust. controv. ex Bart. & aliis in l. omnes populi de iust & jur. per l. 1. de constit. princip. l. 5. ex hoc jure. ibi regna condita. l. 9. omnes. ibi partim suo proprio de iustit. & jur. Atque in hac potestate dispnendi, præscribendi, ordinandi administrandi & constituendi, sine qua nullum regnum, aut symbiotica universalis consistere potest, vinculum, anima & vitalis spiritus regni, ejusq; αὐτονομία amplitudo, magnitudo & autoritas, continetur. argum d. l. 5. l 9. de just. & jur. Proverb. c. 29 4. 14. & latius infra. c. 29. c. 31. Quandiu igitur hoc jus in regno viget & hoc corpus politicum regit, tamdiu illud vivit & bene habet, eo verò sublato, omnis illa vita symbiotica concidit, &*

vel

incipit esse latrocinium, malorúmque hominum congregatio, vel ex uno regno fiunt diversa plura alia regna, aut provincia.

Hoc ius regni, seu majestatis jus non singulis, sed coniunctim universis membris, & toti corpori consociato regni competit: ut enim non ab uno, sed universis simul membris universalis consociationis constitui potest, sic nec singulorum, sed universorum membrorum illud esse dicitur, *Ita & quod universitati debetur, singulis non debetur. l. sicuti. 7. §. 1. quod cuiusq; univ. nom. & quod universitas debet, non singuli debent. Vnde sequitur jus & proprietatem huius juris non unius, neque singulorum, sed universorum membrorum regni esse, quæ communi consensu de illo disponere constituere possunt. l. 5. ex hoc jure, ibi, regna constituta & condita l. de iust. & jur. ubi Dd. Vasqu. lib. 1. c. 47. illust controv. & quod ipsi disposuerunt, id servare & præstare tenentur, nisi communi voluntate aliud placeat. vid. Hotom. de antiq. jure regni gallici. c. 19. c. 23. Vasq. lib. 1. c. 47. Nam ut se habet totum corpus ad singulos cives, atq; totum corpus cuilibet membro imperare potest, ita & populus cuilibet ri imperat, quæ similitudo tamen malè rejicitur à Vasquio.*

Talis vero potestas regni, seu consociatorum corporum, una semper est, non plures potestates, sicuti una anima, non plures in corpore physico imperant. Administratores potestatis huius plures esse possunt, ita ut singuli in partem solicitudinis, non in plenitudinem potestatis adsumantur. *Natta cons. 636. nu. 169.* Et singuli hi non habent penes se supremam potestatem, sed omnes simul unam agnoscunt in consociatorum corporum consensu & concordiâ. *Vnde majestatis regni jura individua, & incommunicabilia, atq; connexa iurisdictionum, ita ut qui habet unum, etiam reliqua habeat. Roland. à Valle cons. nu. 138. vol. 2. Natta cons. 640. & 636. Molin. in consuetud. Parisien. tit. 1. de fief. §. 1. glos. 4. nu. 16. & segq. Covarr. pract. quæst. 4. alioquin duæ superioritates constituerentur in uno imperio. Natta cons. 636. cum superioritatem, aut superiorem majoremq; habere nequeat. Rolend. d. loco. Bodin. lib. 1. c. 8. de Rep. & latius dicemus c. xli.*

Huic ſententiæ no Ere, quâ regno ſeu univerſali conſociationi ſumma poteſtas tribuitur, contradicit Bodin. lib. 1. cap. 8. de Repub. ibi enim illi jus majeſtatis, quod regni jus appellavimus, dicit eſſe ſummam & perpetuam poteſtatem, nec lege, neque tempore definitam. Ego in eo, quòd Bodinus hæc ſenſu accipit, nullum horum requiſitum genuinum in jure hoc majeſtatis agnoſco. Non enim eſt ſumma poteſtas, non perpetua neque legi ſoluta. Summa non eſt, quia legem divinam naturalémque ſuperiorem agnoſcit omnis humana poteſtas, argum. Roman. cap. 13. ibi, miniſter DEI eſt tibi in bonum. Si miniſter DEI eſt ergò contra domini ſui mandantis præſcriptum nihil facere poteſt. Abſoluta verò ſumma, & legibus omnibus ſoluta poteſtas tyrannis dicitur. Covaruv. lib. 3. variar. reſolut. cap. 6. num. 8. Pinell. in rubr. C. reſcind. vendit. part. 1. cap. 2. num. 25. 26 Corraſ. in re petit. l frater à fratre. numer. 71. de condit. indebit. Bartol. in 7. Æmilius. Colum fin. de minor. ubi dicit, magnum eſſe Cæſarem, ſed maiorem eſſe veritatem. Capic. deciſion. 166. num. 12. Auguſtin. de civitate Dei. lib. 4. c. 4. remotâ, ait, juſtitiâ, quid ſunt regna niſi magna latrocinia, in quo quidem nec Bodinus à nobis diſſentit. Nam imperio juris divini & naturalis ſummam, quam vocat, poteſtatem, non eximit. Quæſtio igitur nobis eſt de civili lege & iure, an huic etiam imperium & faſces ſubijciat, qui ſummam dicitur habere poteſtatem. Negat Bodin. & plurimi alij cum eodem. Erit igitur ex horum ſententia ſumma poteſtas, quæ civili lege non eſt definita, ſed illâ ſoluta: quod ego non dixerim. Nam lege civili poteſtatem ſolvere, eſt etiam aliquatenus naturalis & divinæ legis vinculis eandem exuere. Nulla enim eſt, nec eſſe poteſt lex civilis, quæ non aliquid naturalis & divinæ æquitatis immutabilis habeat admixtum. Nam ſi hæc prorſus diſcedit à ſententia juris naturalis & divini, non lex dicenda eſt, ſed nomine hoc prorſus indigna, l. 6 jus Civile. de juſtit. & jur. quæ neminem obligare poteſt contra æquitatem naturalem & divinam. §. final. inſtitut. de jur. natur. gent. & civili. ut latiùs dicitur à nobis infra cap. 16. & cap. 19. & cap. 22. in fin. cap. 27. cap. 35. Quod ſi igitur lex civilis

genera-

generalis à principe lata, est æqua & justa, quis eundem ab obligatione illius legis solvere potest? jmò quæcunque volumus, ut faciant nobis homines, hæc & nos iisdem facere tenere ex summi legislatoris sententia. Matth. cap. 7. & cap. 23. Luc cap. 6. & Cæsaris, seu Imperatoris, in l. 4. digna vox. C. de legib. & tot. tit. quod quisque juris in alium statuit, eodem & ipse utatur. Quatenus vero lex illa civilis in quibusdam discedit à naturali æquitate. d. l. 6. jus civile. fatebor, eum qui summam habet potestatem, nec superiorem nisi DEVM & naturalem æquitatem & justitiam agnoscit, illâ lege non teneri, imprimis, quoad pœne in se ipsum executionem faciendam. Atque in hoc sensu acceptâ lege solutâ summâ potestate, concedo in sententiam Bodini, Gregorii Tolosani, Cuiacii, Donelli, Duarens, & aliorum I. C. non ed hanc summam potestatem nequaquam possum tribuere regi, aut optimatibus, quam sententiam tamen Bodinus acerrimè propugnare conatur, sed iure illa tantum corpori universalis consociationis, nimirum Reipubl. vel regno, tanquam propria est adscribenda. Ab hoc corpore, post Deum, profluit omnis potestas legitima in hos, quos reges, optimatésve vocamus. l. 1. de constitut. princ. quod multis probamus infr. cap. 16. cap. 17. cap. 30. & cap. 34. cap. 35. Corpus igitur hoc consociatum, rex, princeps, optimatésve, superius agnoscunt, à quo iidem constituuntur, removentur, dejiciuntur & exauctorantur, sicuti latiùs probavimus in dictis locis. Quis vero summam dicet potestatem, quæ superiorem agnoscat aliam? Quod & Bodinus probat. Quis lege solvet eum, in quam ipse met consentit, & ad cuius obedientiam se per modum contractus obligavit? l. 1. de legib. Qui propriam potestatem absque lege & tempore definitam tribuet illi, qui quam habet, ab alio accepit, l. 1. §. Qui mandavit jurisdictionem, ait 3. C. suscepti, proprium nihil habet, de offic. eius cui est mand. jurisd. ac non potius, affirmabit, talem fungi vice illius, qui dedit aut concessit potestatem. l. 16. Jolet. de jurisd. l. 3. etsi. de offic. eius cui est mandat. jurisd.

Quantacunque enim est potestas, quæ alii conceditur, semper tamen minor est eius potestate, qui eandem concessit, & in

ea præeminentia & superioritas concedentis reservata intelligitur, uti est communis Dd. sententia, uti d.c. 16. & c 17 probamus fusius. Unde efficitur, regem summam, perpetuam legeq; solutam potestatem non habere, & per consequens, nec illius iura majestatis esse propria, quamvis eorundem administrationem, et exercitium ex corporis consociati concessione habeat. Atque eatenus jura majestatis ceduntur, transferuntur, et transeunt in alium, nequaquam vero quoad proprietatem. quod et Bodinus defendit. d. lib. 1 .c.8. de Republ. et cap. 7. præced. ubi distinguit inter majestatem regni et regnantis. Quod si igitur etiam secundum Bodinum duplex est majestas regni et regis. quæro, utra ex hisce sit altera maior et superior. Negari non potest illam maiorem esse, quæ alteram constituit, quaque immortalis est in subiecto suo, populo scilicet, et alteram minorem, quæ in unius persona consistit, et cum eadem moritur. Rex enim populum, non contra populus regem repræsentat. ut infra cap. 18. 19. latius explicamus. Maior denique potestas et vires plurium, quam unius. Unde fit, ut etiam summus Monarcha rationem reddere teneatur administrationis suæ, neque pro libitu alienare, vel minuere queat regni sui provincias, urbes, vel oppida, atque etiam exauctorari possit, de quibus latius infra c. 22. c. 34. c. 35. Sed infert Bodinus, inanis est potestas regis et nomen regium inane futurum, si comitiorum ac populi jussis teneatur, et seditiosis hominibus ad res novandas materiam præbebit atque hoc modo incipiet esse aristocratia, vel democratia, quæ ante erat monarchia. Negamus hoc et Bodini opinionem rationibus allatis in c. 37. ubi de monarchæ potestate dicitur, refutamus. Omitto hîc latius definitionis Bodinianæ vitia et defectus examinare et excutere, quæ cuivis ex iis, quæ in vera definitione potestatis summæ, à qua cæteræ pendent, apparebunt.

Restat igitur, ut definiamus potestatem illam summam, quam consociato corpori politico ex jure majestatis, quod illud sibi soli vindicat, attribuimus, quæ nostro judicio petenda est ex causa, et scopo consociationis universalis, utilitate scilicet et necessitate vitæ humanæ socialis, de qua latius diximus c. 7. Secundum hanc igitur proprietas et natura imperii et potestatis hæc erit, ut meram utilitatem et commoditatem subditorum

rorum respiciat & curet, ut probat Fernandus. Vasquius. illust. con-
ov. lib. 1. c. 26 c. 45. Quia nulla potestas est ad malum, sed tantum ad
inum, non ad nocendum, sed ad consulendum, juvandum, & ad me-
um subditorum utilitatem, non ad imperantium libidinem vel commo-
um, ut dicit Vasquius. Vnde Augustinus lib. 19. c. 15. de civitate Dei
icit, imperare nihil aliud esse, quam aliorum utilitatibus inservire, uti
rentes liberis, & vir uxori imperat. Marius Salomon. de principum
b. 2. Boter. de increment. urb. lib. 1. c. 1. & satis probavimus infr. c. 17.
rc. 18. Secundum hanc naturam, & essentialem proprietatem imperii
dministratores illius principes & imperantes in sacris & profanis literis,
ocantur pastores, salvatores, Dii, ductores, defensores, tutores, cu-
atores, parentes, reges, aliisque nominibus, quibus natura huius im-
erii, quod descripsimus, significatur. ut diximus c. 18. & c. 23. Quæ
um ita sint, recte ex natura & essentia imperii & potestatis summæ jus
iajestatis, seu jus maioris potestatis status & magnitudinis, quæ non
isi penes corpus consociatum politicum, quoad dominium esse potest, de-
nitur eo modo, quem in definitione expressimus, frustra reclamante
Bodino & aliis cum eodem; quod nimirum, sit potestas præeminens &
umma universalis disponendi de iis, quæ universaliter ad salutem cu-
ìmque animæ & corporis membrorum regni, seu Reipub. pertinet. Quæ
efinitio cum suo definito est reciproca, sempérque necessariò vera.

Universalis dicitur, præeminens, prima, atque summa, non quod lege
t soluta, vel absoluta potestas, sed respectu potestatis subordinatæ particu-
ularis, specialis, quæ pendet, oritur, & fluit ab illa, & ad eã suo tempore re-
luit, et certis locis est alligata. qualis est, quæ universalibus administrato
ibus, vel specialibus provinciarũ præsidibus est data, vicariis, delegatis &
dministratoribus, procuratoribus & ministris eorundem l. 1. & tot. tit.
e. offic. eius cui est mand. iuris, qui omnes solum usum & exercitium
otestatis alieno beneficio, non proprietatem illius habent, uti dictum.

Diximus hoc jure regni præscribi ea, quæ ad salutem animæ
corporis pertinent.

Ad salutem animæ, religio in cognoscendo & colendo Deo.
ad salutem corporis, cura vitæ hujus spectat. 1. *Timoth.* c. 2. 2.

pro regibus, & quibuſvis in eminentia conſtitutis, preces ſant fundendæ, ut tranquillam ac quietam vitam degamus ſub ijs cum omni pietate & veneratione Tit c. 2. 12. *erudiens nos, ut abnegata omni impietate, & mundanis cupiditatibus, temperanter & iuſtè & piè vivamus in præſenti ſeculo. Temperanter, nimirum erga nos ipſos, juſtè erga proximum, piè erga DEVM. Luc. c. 2. 25. c. 1. 6. Iob. c. 1. 1. c. 2. 3. In quibus locis pietas de prima, & iuſtitia de ſecunda tabula accipitur. & Polybius li. 6. ille, ait, Reip ſtatus optabilis & firmus eſt, in quo & privatim ſanctè ingóxiéque vivitur, & publicè juſtitia & clementia vigent.*

Ius hoc regni, de quo in genere diximus, conſiſtit in ſymbiotica communione univerſali, & illius adminiſtratione.

Communio ſymbiotica univerſalis eſt, quę à membris regni ſeu univerſalis conſociationis omnia, quâ ad eandem ſunt neceſſaria & utilia, communicãtur, & contraria removentur, & tolluntur. *Ideoque vocari poteſt βιωτικὸν, vitam curans, κοινωνικὸν, ad communionem pertinens, ſymbioticúmve jus regni.*

Communio ſymbiotica univerſalis regni eſt eccleſiaſtica, vel ſecularis. *Priori reſpondet religio & pietas, ſcu tota tabula prima, quæ animæ ſalutem & vitam æternam reſpicit. Poſteriori reſpondet iuſtitia, ſuum cuique tribuens, quæ eſt ſecunda, ſeu altera tabula Decalogi, quæ corporis & vitæ huius uſum ſpectat. In illo ad gloriam Dei immediatè omnia ſunt referenda: in hoc immediatè ad utilitatem & ſalutem populi conſociati in unum corpus.*

Hæc ſunt duo fundamenta totius bonæ conſociationis, & ubi cæptum eſt ab illis declinari, regni ſeu cõſociationis univerſalis felicitas minuitur, Pſalm. 75. 4 ſolutas columnas terræ erigam, hoc eſt, ut Iunius ibidem explicat, ſtatum regni & eccleſiæ, ſeu iura maieſtatis eccleſiaſtica & ſecularia diſſoluta & ſublata per diuturnas clades Saulis inſtaurabo quæ iura vocat Columnas, id eſt, ſtatumina & firmamenta regni. pſalm 82. 5. ignorantibus & non animadvertentibus, in tenebris indeſinenter ambulantibus illis, dimoventur omnia fundamenta terræ 2. Sam c. 23. 3. ubi Piſcator. Deut c. 17. 8. & ſeqq. 2. Chron c. 19. 8. 10. ubi in utroq; loco per judicia Iehovæ, & negotium regis, intelliguntur negotia regni eccleſiaſtica

:ſiaſtica & ſecularia. Proverb.c.29.18. Deut.c.27. & c.28. Exem: a vide: .Sam.c.12.14.15.25. & 2.Chron c.27. & c.28. & c.29.5.c. 1.21 c.32.27.c.33.11.c.34.25.c.36.5. *Vbi populus Dei incipiebat :flectere à via præceptisq; Dei, continuò expertus est tyrannos, uti conat ex libris Iosuæ & Iudicum. & 1.Sam.c.2.c.3. Sicuti & primus homo ob transgressionem suum imperium suum perdidit in creaturas, vel :tem illas rebelles, et sibi contrarias sensit. 1.Reg.c.11. Ezech. c.7. Deuter.cap 28.*

Porrò de necessitate religionis in politia latè docet Tolosan.lib.12.c. .de Republ. Daneus lib.1 polit. Christ. quam omnium primò & præcuè gentes etiam, atque ethnici summa attentione coluerunt. Nam religionis divinæ veneratione & metu pendent omnia opera caritas de officiis proximo præstandis. Hinc Plato lib.4. de Rep. scitè ait, rimum & præcipuum fundamentum & vinculum humanæ societatis r benè constitutæ Reip. consistere in religione: alterum in iusticiæ administration:. Accedit Lactant.lib de jra.c.1. et Cicero lib.de natur. Deor. de ua re fusius dicemus c.28. de admini Trat. Ecclesiar. et exemplis quiusdam illu Trat id ipsum Tolosan. lib.22.c.3. 4. et sequent. et b. 23. de Republ.

Ecclesiastica communio regni est, quâ eadem media, quæ :at de regno Christi, secundum ipsius voluntatem, in unisalis huius consociationis territorio publicè constituendo :conservandâ, ad gloriam Dei & regni salutem æternam, ɔstituuntur, recipiuntur, & communicantur. 2. *Sam c.23.3. Deut.c.17.* Vnde jus maiestatis ecclesiasticum, hieraticum regni vocatur.

Agit ergo hoc ius communionis ecclesiasticum de vitâ piâ tra fines territorii regni vivendâ, quo modo in præsenti seculo Deum cognoscamus & colamus. *Tit.c.2.12. & Ioha.c.17. ec e Tvita æterna, ut cognoscant te verum Deum, & quem misisti Tsum Christum.*

Hoc ius hieraticum, seu ecclesiasticum in regni territorio :Tinstituitur, quod in singulis civitatibus & provinciis, seu regni

regni membris, idem Dei cultus publicus, sincerus, secundum Dei voluntatem instituitur, exercetur, conservatur, atque generalis illius cura ab universali consociatione habetur, *de qua re sup. c. 8. de jure administrationis provinciali latè diximus: adde Deut. c. 13. Iosu, c. 22. Dan. c. 3. c. 4. c. 6. Hesr. c. 6.*

Religionis, & cultus Dei sinceri, sacris literis approbati, in regni territorio, & omnibus ejus civitatibus & provinciis publicè introducendi, constituendi, & conservandi prima & præcipua cura est habenda, *juxta illud Matth. c. 6. 33. 33. Quærite primũ regnũ Dei &c. & c. 7. 24. 25. Deut. c. 4. 9. c. 6. 7. Psal. 78. 5. 6.* atque ad professionem huius religionis & cultus divini omnia & singula regni membra obliganda. *Deut. cap. 13. & cap. 11. 18. & seqq. & cap. 27. c. 29. Iudic. c. 19. c. 20. Iosu. c. 22. c. 5. v. 24. c. 24. v. 14. 15. 16. 17. & seqq. Nam initium sapientiæ timor Domini. Psalm. 110. & Psalm. 119. Iosu. c. 24. 14. 15. 16. 19. 21. 22. 23. 24. 2. Reg. c. 11. 17. ita ut professio & publicum exercitium religionis purè liberum, ad præscriptum verbi Dei, sine impedimento, & metu ullo omnibus & singulis permittatur. vide Euseb. in vita Constat. libr. 4. Theod. Eccles. histor. lib. 1. c. 9. Russin. lib. 2. c. 1. 2. Chron. c. 3. 4. 8. 33. c. 31. 2. Reg. c. 10. per tot. cap. 18. 4. 5. c. 23. 4. & seqq. Ios. c. 22. 13. & seqq. Daniel c. 3. 96. & seqq. Pet. Mart. 1. Sam. c. 28. Socrat. hist. Eccles. lib. 1. c. 9. Iosu. c. 23. vid. Constant. imperii de anno 55. de pace religion. vide infra c. 25.*

Sed de vera & pura Dei religione, cultu, non ex hominũ, aut ex maiori civiũ parte, numero, vel suffragio, sed ex solo Dei verbo, iuxta fidei analogiã, est cõstituendũ. *Exod. c. 23. 2. Iob. c. 39. Deut. 12. 8. Matt. c. 15. 9. Coloss. c. 22. 23. Deut. c. 5. 32. c. 6. 1. &c. 12. 8. c. 27. 1. Iob. c. 4. 1. 1. Reg. c. 13. 1. adde historiã ex Iudic. c. 17. 1. 2. 3. & seqq. & 1. Chro. 23. 24. 25. 2. Pet. c. 1. 20. neque in malo maiores imitandi sunt. Zachr. c. 14. Ezech. c. 20. 18. Psalm. 78. 8. Act. c. 2. 4.*

Ad veram religionem conservandam, & ad posteros propagandam, mores & vitam civium informandam, & artium liberalium cognitionem parandam inserviũt publicæ scholæ, quæ

quæ aperiuntur in territorio Reipub. in ſingulis civitatibus & provinciis, ut in iis bonarum artium profeſſores & doctores publicè doceant, brabtia & honores pro merito diſtribuant, & conferant ſuis auditoribus, nimirum inſignia Magiſterii, Licentiæ, Doctoratus, quæ vocant. *arg. l. 2. §. pen. & ult. de rig. iur. §. reſponſa inſt. de iur. nat. gent. & civil. l. 1. C. de offic. mag. officior. lib. 1. tit. 31. Vide Pet. Greg. lib. 18. c. 5. 6 & ſeqq. de Repub. quae in l. univerſis. C Decurion. & latè Chaſſan in part. 1 C, catalog glor. mundi Fulgium, Pacian. lib. 2. cap 41. num. 48. & ſeqq. de probat. Caſſan. in vita politica. Keckerman. in ſyſtemate politico, & alios, qui de ſcholis aperiendis & conſervandis libros ediderunt.*

In his ſcholis ſcitè pietatis & virtutum ſemina juventuti ex ſacris literis, & artibus humanioribus liberalibus infunduntur, ut boni cives evadant, inprimis verò pii, fortes, juſti, temperantes. *Ariſtot. lib. 7. polit. c. 15. Deut. c. 6. 5. 6. c. 11. 19. ad Ephes c. 6. 4. Patres ne provocate ad iram liberos veſtros, ſed enutrite eos in doctrina & monitis Domini: ubi inſtitutio, nutritio, & correctio, ſeu admonitio neceſſaria docetur, Sicut & Proverb. c. 13, 24. c. 19. 8. Qualis enim eſt educatio pueritiæ, talis futura eſt etas virilis. Proverb. c. 22. 6. ubi Iunius Bona educatio facit viros bonos & præſtantes. Sapient. c. 8. 19, Siracid. c 30. 2. & c. 42, 1.*

Præterea in his ſcholis cuſtoditur clavis ſcientiæ, & doctrinæ omnis. *Luc. c. 11. 52.* Ex his omnium dubiorum deciſio, & reſolutio petitur. *Deut. c. 17.* & in his via ſalutis oſtenditur. *Johan. c. 5. 39. 2. Timoth. c. 2.* & quales ſchola exhibet, tales haeditura eſt Reſpub. & Eccleſia moderatores & cives. *latè Daneus lib. 7 cap ult politic. proverb. c. 22. 6 ubi Iunius.*

Tales ſcholæ erant apud Iudæos in ſynagogis, concionibus & conventibus publicis, in quibus populus & adoleſcentes docebantur, Exod. c. 8. c. 29. 2 Reg c 4. 38. c. 6. 1 c. 2. 3. 5. 6 7. 15. c 17. 26. & ſeqq. 1. Reg. 19. 20. 19. Act. c. 22. 3 Deut. c. 4. c. 31. c. 34. 9. 10 & paſſim alibi. His ſcholis in primis doctrina de Deoe, juſtâ voluntate, & ſalute noſtrâ propagatur, & ad poſteros tranſmittitur Deut. c. 6 6. 20 c. 4 10. c. 11. 19.

Malach.c.2. Levit.c.10.11. Act.c.13.14. & seqq.cap.15.2.c 19.8. Luc.c.2.46.cap.4.15.16.17. Matth.c.23.1.2.3. Luc.c.7.5.c.10.1. et seqq. Act.c.22.c.6.9.c.19.8.9.c.17.2.c.13.23. quibus in locis exẽpla scholarum & fructus occurrunt: quibus adde Zanchium in explicatione præcepti 4.tom. ult. Pet. Greg lib.18. & lib.12.de Repub. certè urbes celebres & divites, ob concursum extraneorum, scholas reddit. Hippolyt. à collib.de increm. urb.cap.11.

Ad Conservationem religionis & cultus divini & ecclesiæ pertinet quoq; defensio illorum contra omnes perturbatores & contemtores. *argum psalm.2.10.& .104.118.& 101. Esai.c.49.* 23.unde ius & potestas cultum Dei sincerum restituendi. *Iud c 6.25. & seqq. & 1. Chro.c.31.per tot.2.Chro.cap.31.per tot.c.17.2. Reg.c.17.26.27 c.17.c.17.7,8. Daniel.c.9.97.98.& seqq.* à religine sincera alienos ex suo territorio expellendi. *Exod.c.23.32. 33.cap-34.12.13. Deut.c.7.2.& seqq.c.8.7.14. Iudic.c.1.27.& seq.* & cives, seu regnicolas etiam edictis publicis, imò & vi externa ad colendum Deum compellendi. *Vide.2.Chron.cap.15.12. 13.14.& c.34.33.c 30.12. & seq.c.35 10. 16.c.29.15.36.c.14, 4.c.17.c.33.16. Nehem.c.10. per tot. Luc.c.14.23. Deut.c.13.12. Si audieris de aliqua civitatum tuarum, quas Iehova Deus dat tibi ad habitandum illic, dicentes: 13. Egressi homines nequissimi è medio tui, deposuerunt habitatores civitatis suæ dicendo; Eamus, colamus Deos alienos, quos non noveratis, 14.ubi inquisiveris, & perveslgaveris, ac percunctatus fueris benè, si recte vera certaque erit res illa, si commissa fuerit abominatio hæc in medio tui. 15 omninò percutito habitatores civitatis illius acie gladii: internecioni devoveo eam, & omnes qui erunt in ea, jumentaque eius aciè gladii, &c. Iosu c.22.2. Reg c.23.21.c.11. 17. Daniel.c.3.29. Quamobrem à me proponitur edictum, ut omnis populus, natio, aut lingua quæ dictis erraverit contra Deum horum Schadraci, Meschaci, et Hebednegonis, in membra lanietur, et domus eius in Cerquilinium redigatur, propterea quod non est Deus alius, qui possit eripere hoc modo. 3 .Tunc rex prosperari iussit illos in provincia Babyloniæ. Dan.c.4.1.2.et seqq. ubi edictum de colẽdo Deo Nebucadneza*

omnibu

*nibus ſuis ſubditis promulgat ; Dan. c. 6. 26. Tunc Darius rex ſcrip-
omnibus populis nationibus et linguis habitantibus in terra, pax ve-
t multiplicetur : 27. A me proponitur decretum, ut in toto dominatu
ni mei tremant et timeant omnes à conſpectu Dei Danielis: quia ipſe eſt
us vivens et ſtabilis in ſecula, et regnum ejus incorruptum, et domi-
tus ejus ad finẽ uſq; 28. Liberat, eripit, et facit ſigna ac miracula in ca-
et terra, etc. 29. Heſr. c. 6. 11. c. 7. 25. 26. plura exempla recenſet Ta-
. de pœnitent. et vitæ emendat. lib. 3. cap. 6. ex Euſeb. Socrate, Ruffino.*

Defendendi autem veri Dei cultores & protegendi in regno, iam ſi numero pauciores ſint, & plures, qui aliam profiten- r religionem. *Nam pios qui ejicit ex regno, Deum ejicit, et contrà illos recipit, Deum, recipit, Mat. c. 10. 40. Qui recipit vos, me recipit, qui me recipit, recipit eum, qui miſit me 41. Qui recipit prophetã nomi- prophetæ, mercedẽ prophetæ accipiet, &c. Floruit regnũ Ægypti, donec miliæ Iacob hoſpitium præbuit, & domus obededom ob præſentiam ar- Dei felix fuiſſe dicitur. Exemplum hac in re Nebucadnezaris, Cyri, aliorum Regum & populorum imitabuntur, qui veræ religionis exer- ium conceſſerunt pauciſſimis inter medios idololatras verſantibus, & ificandi templa poteſtatem publico edicto fecerunt Eſd. c. 7. 12. Da- el c. 3. 29. 30. c. 6. 26.*

Non tamen Schisma faciendum, & ſeparationem ab eccleſia ncedendam eſſe exiſtimandum eſt, ob errorem aliquem, vel ullam ſacramentariam, vel aliam, ſi modo fundamentum tinetur, & ſi aliqua humanę opiniones aſſuantur. *2. Corin. c. ibi, ſi quis ædificat ſuper fundamentum hoc, aurum, argentum, la- des precioſos, ligna, fœnum, ſtipulam, unius cujuſq; opus manifeſtum t. Dies declarabit &c. ſi cuius opus conflagraverit, jacturam faciet, le autem ſervabitur, ſed tanquam per ignem Rom. c. 14. infirmum in te aſſumitur. Paulus agnovit pro fratribus accedentes ad idolothyta. Corint. 1. 8. 9. 10. & profanan es cœnam Domini 1. Corint. 11. & er- antes de ſurrectione, 1. Corint. c. 15. Galat. c. 5 15. Si alii alios morde- s & devoratis, videte, ne vicißim alii ab aliis conſumamini. vide Per- kin tom. 2. diſpoſ. in fine & Bened. Aret. in problemat. tom. 1. loc. 9.*

& loco. 58. & seqq. Christus tulit infirmos & peccatores discipulos, rudes, & ignaros, & errantes: Act. c. 10. 6. 7. c. 10. 11. et seqq. Ioh. c. 20. 25. Luc c. 24. 11. 25. et Euangelium contulit reti, in quo non solum pisces boni, sed & alia contrahuntur, & vetat ne zizania evellantur. atq; in domo magna vasa aurea, et quædam honorata, et inhonorata, et fictilia habentur, 2. Timoth. c. 2.

Moderatio tamen, *ut dicit Aretius, hîc* observanda.

Aliter cum autoribus schismatis, & his qui palàm præfracti sunt, agendum est; aliter cum aliis, qui zelo pietatis, & simplici quodam ardore seducti sunt. Pessimè verò agitur, quando in minutissimis etiam omnium judiciorum confirmationem exigimus, ac nisi in omnibus subscribatur, parata habeamus fulmina, hæreses, sectas, anathemata, imò carceres & mortes. Nam nullum unquam ingenium tam elimatum emersit, cuius judicio omnium doctorum sententiæ subscriberent, *ut latius probat Aretius d. loco. 58. ubi statuit, salvâ concordiâ præcipuorum articulorum fidei, in aliis non obstare rebus christianis, dissidere opinionibus.*

Planè qui palàm & publicè *ἄθεοι* sunt, non sunt ferendi, qui *ἀταξίαν* inducunt, qui magistratũ tollunt, qui bella non necessaria movent, qui aperta flagitia tuentur, qui articulos ad salutem necessarios negant, tollunt, aut in dubium vocant. *Lipsius lib. 4, c. 2. 3. & 4. politic. aliter distinguit.*

Non etiam permittendum est, ut omnes fruantur liberè suâ religione & opinionibus impunè. *Ut enim Deus unus est, sic una est formula rectè colendi Deum, quam Deus nobis proposuit & extrà quam impossibile est Deo placere. Nulla enim est communio luci cum tenebris, Christi cum Belial. Et si Iehova Deus vester est, quare non sequimini. eum Violatores orthodoxæ religionis Deus atrociter puniri voluit. Deut. c. 13. 12. & seqq. ejusque rei causâ vindicem magistratum constituit, cui protectionem & defensionem piorum commendavit. Rom. c. 13. Ob religionis improbatæ exercitium concessum reges puniti leguntur, uti Ioan. 2. Reg c. 12, 3. Azarias. 2. Reg. c. 15. 4. 1. Reg. c. 18. 21. & pœnam*

am comminantur Iudæi Rubenitis Iesu.c.22. vid. Aret.d.loc.58. Lipſ. ib.4.c.2.et 3.polit. Frãciſ. Burchardum de autonomia. in qua et hic exellendos arbitratur eos, qui diverſæ ſunt religionis ab orthodoxis, idq; x locis ſcripturæ ſeqq. Deut c.17.18.et c.10.c.11. Epheſ.c.4. Iudic.c.6. 1.Sam.c.4.c.15. pſalm.138.et 25.et 118. et 68. 1.Reg.c.12.c.14.c. 18.2.Chroc.19.c.24.c.25.c.29. Matth.c.22. Eſa.c.49. 1. Corin.c.12. Pugnat enim hæc libertas cum fide, quam incertã reddit, et plures fides, itque plures eccleſias eaſque, diverſas, idololatriam et impietatem introlucit. Præterea diverſitas tollit unitatem. Luc.c.12. qui non eſt mecum, contra me eſt. Quatenus verò magiſtratus homines diverſæ religionis in regno ſuo bonâ conſcientiâ tolerare poſsit, diſſerimus cap.28. de adminiſtrat. Eccleſ.

CAPUT X.

De Lege, atq; ejus exſecutione.

COmmunio ſymbiotica cõſociationis univerſalis eccleſiaſtica huc uſque eſt expoſita. Sequitur de ſeculari.

Secularis politica communio univerſalis regni eſt, quâ eadem media ad vitam eandem juſtam in cõſociatione univerſali degendam idonea & neceſſaria inter membra regni communicantur: ſeu quæ tractat ea, quæ ad uſum vitæ hujus. 1. Corinth.c.6.3. ſeu, regni negotia publica ſpectant. Argum. Tit. c.2.12.1. Timoth.c.2.2. Vnde jus maieſtatis ſeculare.

Agit ergò hoc jus regni, ſeu majeſtatis ſeculare, de vita juſta ſecundum tabulam Decalogi poſteriorem in ſymbioſi univerſali inſtituendam, quomodo ſcilicet juſtè in præſenti ſeculo vivamus: ut dicit Apoſtol. Tit. c.2.12. atq; ſic praxin tabulæ ſecundæ Decalogi hoc jus continet.

Hoc jus maieſtatis ſeculare eſt generale, vel ſpeciale.

Generale eſt, quod ſingulis membris conſociati corporis formam juſtè agendi & vivendi in hac ſymbioſi, in ſingulis & omnibus negotijs præſcribit. Ideoque ſingula conſociationis univerſalis negotia ad jus hoc accommodanda & examinan-

da crũt arg. *Pſ.* 119.105. *v.* 97. *et ſeq.* ideo nomotheticũ dicitur.

Iuris hui⁹ generalis ꝓmulgatio & exſecutio hîc ſpectãda eſt.

Promulgatio iuris huius eſt, quâ illud ꝓ regula & norma omniũ iuſtarũ actionũ in ſymbioſi univerſali agnoſcitur & recipitur. *Vnde mẽbra cõſociata non ſecus quã ex cõtractu obligãtur, arg. l. 1. de leg ubi ſponſio cõmunis lex dicitur, quæ ſponſio alibi vocatur promiſſio. §. 1. inſt. de verb. obli. ſicuti & conventio lex dicitur l. contr. 23. de reg. ur.*

Lex vero & jus hoc eſt faciendorũ, vel omittendorũ regula, ſingulis & univerſis regni membris, ad iuſtæ vitæ & conſociationis univerſalis conſervationẽ præſcripta *Hæc Senecæ li. 1. de clemẽt, dicitur vinculũ, quo Reſp. cohæret, & ſpiritus vitalis, quẽ civitas trahit, nihil ipſa per ſe futura, niſi onus & præda, ſi mens illa ſubtraxabatur. Vocari etiã poteſt juſſio ꝓblica popu'i, & ſponſio, ſeu promiſſio regnico'arũ de faciẽdis, vel fugiẽdis licitis, vel illicitis: vel præceptũ de vita politica in regno inſtituẽda & colẽda modo præſcripto, de officiis civi, vel proximo ꝓ'landis, & omittẽdis vetitis unde in pſalmis aliisque ſcripturæ ſacræ locis ſæpe. Fac bonũ & à malo abſtine. Pſa. 37. 27. Pſa. 119. Rõ. 7. 18. & ſeqq. 1. Pet. c 2, 11. Pſa. 34. 15. Eſa. c 1. 16. Hinc ꝑcepta Decal. affirmativa & negativa, iubentia & prohibentia, mandata & interdicta.*

Quando autem intelligimus, quæ à nobis ſint proximo præſtanda, facile licet colligere fugienda & omittenda.

Sunt verò proximo in civili & ſociali hac vita præſtanda, quę iure ipſi debentur, aut ipſius ſunt, & poſsidet tanquam ꝓpria, uti primo vitam naturalem, corporis proprii incolumitatem & libertatem, cui contraria eſt exanimatio, cædes, læſio, vulneratio, perculſio & coactio, ſervitus, vinculũ, coercitio.

Deinde habet homo exiſtimationẽ, famã honeſtã honorẽ & dignitatẽ, q̃ altera hominis vita dicitur & cui cõtraria eſt cõtumelia, infamia & cõtẽtus. Atq; illuc quoq; refero caſtitatẽ corporis, cui cõtraria eſt oĩs impuritas & ſcortatio: itẽ huius loci eſt ius familię & cognationis: itẽ ius civitatis, ꝙ alii ui cõpetit.

Tertiò homo habet bona externa, quibus utitur, fruitur. Huic uſui cõtraria eſt omnis corruptio, læſio, deterioratio bo-

nor

norum, possessionis quietæ turbatio, spoliatio, dejectio, & impediuientum creatum.

Atq; hęc officia proximo præstãda leges istę prescribẽt, quomodo & ratione hęc facierẽs honestè vivamus; alios nõ lædamus & tuũ cuiq, tribuamus; in tũma proximo nostro ea faciamus & præstemus, quę nobis fieri vellemus & cõtrà. *Mat.* 22. *et* 7. 12. *Lev.* 19 *Luc c.* 13. 4. nimirũ, ut cui honor, auctoritas, dignitas & pręeminẽtia, nec nõ familię jus cõpetit; illi hęc tribuantur, & cõtrà nõ vili, ẽ datur, contẽnatúrve, *juxta* p̃cep. *Decal.* 5. Cujus vita defendẽda & cõservandã est; illius corpus non lędatur, vulneretur, percutiatur, aut quovis modo inhumaniter tractetur, libertátve, aut usus corporis minuatur, vel adimatur *iuxta* p̃cep. 6. cujus castitas conservãda est, huic illa scortatione, vel quovis alio modo nõ adimatur *juxta* p̃cep. 7. Cuj' bona corũq; possessio, usus, vel ꝓprietas sunt cõservãda, illa non lędãtur, deterioretur, vel adimãtur *juxta* p̃ce. 8. 10. cuius bona fama & existimatio est cõservanda, illa conviciis, mẽdaciisve nõ adimatur, lędatur, minuatur, verbis vel facto *juxta* p̃cep. 9. Atq; hęc bona & singula proximi nostri possideat, utatur, fruatur, absq; affectu cõcupiscẽtię & cupiditatis pravę *juxta præcep. ultim. Decal.*

Præscribuntur verò leges hæ singulis & universis regnicolis, iuri naturali, seu morali ęquitati nõ cõtrarię *arg.* §. *pen. Inst. de iur. nat. gent. & civ.* prout necessitas & utilitas Reip. postulaverit. *Vasq. lib.* 1. *c.* 30. & *seqq.* 6. *ius aũt. instit. dict. tit. Nam quẽadmodũ homines absq; societate mutuâ vivere non possũt, ita neq; societas ulla tuta, vel diuturna esse potest absq; legibus, ut dicit Plato li.* 3. *de leg. vid. Pet Greg. lib.* 10 *c.* 5. & *lib.* 7. *c* 20. *Bodi. lib.* 4. *c.* 10. *de Rep. ubi agunt* [illegible]*tiã de modo legũ promulgandarum. Nam quod Deus est in mundo, quod in navi gubernator, quod in curru agitator & director, quod in choro præcentor, quod dux in exercitu, hoc est lex in civitate. sine qua nec domus ulla, nec civitas, nec Resp. nec mundus stare potest. Lex secundum Papin. est cõmune præceptum, virorũ prudentum consultum, delictorum, quæ spõtè, vel ignorantiâ contrahuntur, coercitio, communis Reip. sponsio. Et secundum Martianum, est rerum humanarum & divinarũ regina. Oportet*

autem

autem eam esse præsidē et bonis et malis, et principem & ducem esse, et secundum hoc regulam esse iustorum et iniustorum, et eorum, quæ naturâ civilia sunt, animantium: præceptricem quidem faciendorum, prohibitricem autem non faciendorum. l. 1. l. 2. de legib. Cicer. 1. de oratore, docemur, ait, auctoritate mutuâ legum, domitas habere libidines, coërcere omnes cupiditates, nostra tueri, ab alienis mentes, oculōs, manus abstinere. Per legem oritur cognitio faciendorum et omittendorum. Rom. c. 3. 20. Et in hac, sapientia nostra. Leut c. 4 et psalm. 119.

Potestas legis interpretandæ & explicandę est, qua concessum est de legis vera & genuina sententia dubitantibus respondere, pro variâ rerum, personarum, temporis, loci, aliarumque circumstantiarum ratione. *vide Vasqui. lib. 1 cap. 25. c. 26. illust contro. & reliquos juris consultos. & l. 2. de origin. jur.*

Executio legis ad disciplinæ publicę externę custodiam pertinet, estq; jus meritorum distribuendorum, hoc est, jus & facultas puniendi delinquentes, & benè agentes remunerandi, & justitiæ administratio quævis alia. *psalm. 101. Deus enim requirit, ut bonis benè sit, & malis malè. Rom. c. 26 & 2. Thess c. 1. 6. Et Deus non vult absolvere improbum, & sontem ullo modo justificare. Num. c. 14. 18. Exod. c. 34. 7. cap. 23. 7. psalm. 5. 7 & 7. 12. Quemadmodum autem anima corpus vivificat, quamdiu in eo est: sic & justitia Rempub. animat & conservat, vitam illius, ubi autem utraq; illa abest, etiam corpus resolvitur & Respub. Eccles. c. 10. Propter injustitiam regna transferuntur, & crescentibus improbis crescit defectio. Prov. c. 29. 10, vid. Melch. Iun. part. 3. politic. quæst. 105. 106. 107.*

Potestas puniendi delinquentes pro ratione delicti & circumstantiarum illius competit in hominis malefacientis vitam, corpus, famam, vel bona. *Nam præter hæc homo non habet, quæ ipsi adimi, vel lædi possint. vid Deut. c 13 & c. 19. 13. Roman c. 13 Iohan. c. 19 10. 11. Daniel c. 6. 12. Pet Martyr. 1. Reg. c. 20. Danæus lib. 5 politic. c. 3. Per. Greg lib. 6. c. 1. de Repub. Publicè autem utile esse, delinquentes puniri constat. l. ita vulneratus. ad l. Aquil.*

Nam

Iam primò delinquens pœnâ illatâ corrigitur, & ad meliorem frugem reducitur. 1. Corint. c. 5. 5. Deinde læso dãnum illatũ resarcitur pœnâ illatâ, ne ipse ad iniuriæ vindictam rapiatur. Tertio aliorum quoque causâ imponitur pœna, ut nimirum exemplo & metu pœnæ cæteri à peccatis abducantur & deterreantur. Deut. c. 13. 11. 1. Timoth. c. 2. 2. c. 5. 19. 20. 1. Corint. c. 10. 6 & c. 5. Roma. c. 13. 4. atq; ita socialis vita conservatur, ne pergant nocentes alios inficere, & ob metum delinquendi cupiditas cœrcetur: quâ de re latissimè dixi in Dicæolog cap. de pœn. Quartò, pœna ipsa mutatur in mulctam, bonorumve publicatione & ademptione, in regni fiscum convertitur. Gregor. lib. 9 c. 1. nu. 32. de Repub. Cum enim per delictum Respub. lædatur, æquum est, ut etiam pœna illi applicetur, quæ ex maleficio contrahitur. l. 5. ex maleficijs. de obligat. Vnde constat ad pacem disciplinam et tranquillitatem publicam in regno & Repub. conservandam pœnarum irrogationem pertinere. Denique pœnæ luitione ira Dei mitigatur. Num. c. 25. 7. 8. Iosu c. 7. 26. 1. Sam c. 4. Ion. c. 1. & benedictionem eiusdem consequimur. Deut. c. 19. 13. ibi; tolles reatum, ut bene sit tibi. Exod. c. 32. 29 ibi: & daturus vobis Deus benedictionẽ. Num. c 25. 12. 13. 1. Reg c. 2. 2. 2. Reg. c. 10 30. 2. Chro. c. 19. 3. Ierem. cap 5. 25 & iustus unus est multis improbis præstantior. Siracid. c. 16. 5 cuius causâ sæpè toti Reipub. bene est. Gen. c. 18. 26. & seqq. Act. c. 7. 24 Esa. c 6. 13. ubi Piscator. Prover. c. 11. 1. Ierem. c. 5. 1.

De jure vitæ & necis in delinquentes competente etiam extat apud Iohan. c. 19. 10. & seqq. Rom. c. 13. Daniel c. 2. 5. 12. Prov. c. 16. 14. Deut. c 13. Levit. c. 18. & 20. & passim alibi. De jure castigandi, fustigandi, aliisque corporalibus pœnis puniendi, pro maleficii quantitate & qualitate æstimandum est: uti latiùs docent jurisconsulti. De pœna infamiæ, de confiscatione & publicatione bonorum, & mulctæ irrogatione similiter in libris Iuris.

Huic potestati puniendi è regione respondet jus præmii conferendi. Nam ut pœna homines à vitijs deterret. *Roman. c. 3. 4. 5. 6.* sic præmium virtutis & benefactorũ amorem eos unitum excitat, fovet & conservat. *2. Sam. c 5. 8. 1. Chron. c. 11. 5. judic. c. 1. 12. 13. Et si æquum est, ut qui seminavit iniquitatem, mo-*

lestiam metat, Proverb.c.22.8. 2 Thes.c.1 6. Roman.c.2.6.7. contra non iniquum erit, ut qui virtuti & honestati studuit suorum benefactorum præmium & gloriam ferat. Roman.d.c.13.1.2.3.4 c.2.6 7. Prov. c.11.18.21. Ezech.c.18.23. Heb.c.6.10. Deut.c.28. Psalm.101. sed de lege hac plura suo loco infra cap.20.c.28.

CAPUT XI.

De speciali jure seculari maiestatis.

DE Iure regni, seu maiestatis seculari generali hujusque, sequitur de speciali.

Speciale ius maiestatis seculare est, quod ad succurrendum indigentiæ & necessitati universorum symbioticorum & ad promovenda eiusdem commoda, & ad avertenda eiusdem incommoda, singularia media ostendit & præscribit. *Nam, ut membrum corporis quodvis ad suum munus, & tamen omnia & singula membra ad unum finem nempè ad conservationẽ totius corporis constituta & creata sunt: ita nostrũ quilibet ordinatus est ad propriã & singularem vitæ rationem, sed tamẽ omnes ad Dei gloriam & proximi salutem.*

Speciale hoc ius est duplex: Prius & posterius.

Prius est, quod ordini ad necessitatem victus quærendi destinato inservit, & docet rationẽ communicandi commoda, & sustinẽdi onera in ijs, quę ad victũ arq; subsidia ad eum necessaria subministrãda, in cõsociatione universali sunt cõparata.

Prius hoc regni speciale jus consistit. I. in commerciis. II. in moneta. III. in linguæ dialecto. IIII. in muneribus publicis regni V. in privilegijs & regaliorum concessione.

Primò itaque cura & jus commerciorum contractuum & negotiationum publicarum terrestrium & nauticarum ordinandarum ad consociationem hanc universalem pertinet.

Harum ergo usus & exercitium liberum in territorio regni exillius præscripto & permissione pendet. Dicitur mercatus pulicus. *Tessaur. decis.264. num.2. Menoch consil.302. Brisson. select. antiquit.c.15. vid. tit. de nundinis. & tit C. de commerc. & mercator. jt, C. de monopol. Genes.c.34.21. & seqq c.42.34.2. Chron.c.9.21 c.*

16.1.Reg.c.9,26.27.28.

Commercia eiusmodi sunt media, quibus illa quibus egemus, consequi, & illa quibus abundamus, cum alijs permutare possumus. Atque ita generale quoddam & necessarium humanæ inopiæ sublevandæ sunt subsidium, quo importantur necessaria in regionem regnúmve nostrum, & superflua exportantur nostro commodo; Medium quoque familiaritis & conjunctionis cum exteris contrahendæ, & rerum magnarũ experientiæ cõparandæ, commerciorũ exercitiũ est.

Sine commercijs igitur commodè in hac sociali vita vivere non possumus. Sunt enim multa quibus in illa egemus, & sine quibus commodè imo vivere potest: multa quoque quibus bono nostro, imò nec magno incommodo nostro carere possumus. Necessitas igitur & utilitas vitæ ejus permutationum modum & rationem excogitavit, quibus alteri possis dare & communicare id, quo ille eget, & carere sine incommodo, uti is non potest, & contra ab eo accipere, quod tibi utile vel necessarium. Bodin.lib.3.de Repub.c 8. Aristoteles.lib.6.c.4. Simancæ de Rep lib. 1.cap.28 occasione commerciorum, pax et concordia etiam inter vicinos conciliatur.2.Chron.c.2.15. Act c.12.20. ibi pacem petebant eo quod alerentur regio ipsorum ex regis agro.

Hoc commerciorum jus consistit in adquirendis, amittendis & cõservandis rebus ad vitã socialẽ necessarijs. *l. ult. de legib.*

Adquisitio verò hæc amissio & alienatio est vel dominij vel obligationis alicujus.

Dominij est, qua jus aliquod in re, quoad commoda & incommoda illius, constituitur, vel amittitur, quod ex varijs omnibus factis fieri potest nimirũ rei apprehensione, traditione, usucapione, successione testamentaria, vel ab intestato, & *alijs de quib latè juris consulti.*

Obligationis adquisitio, vel amissio est, qua ex factis duorum, vel plurium contrahentium, oritur necessitas ad quid dandum, vel faciendum.

Contrahentium facta, sunt conventiones, vel maleficia.

conventiones variæ ſunt, nimirum mutuum, commodatum, depoſitum, pignus, verborum ſtipulatio, emptio venditio, locatio, conductio, mandatum, ſocietas, adtio hæreditatis, negotiorum alienorum geſtio, tranſactio, pactum de non petendo, acceptilatio, novatio, & id genus conventiones & contractus plures, *de quibus ex profeſſo agunt Iai*. Maleficia ſunt facta illicita, circa adquiſitionem dominii vel obligationis commiſſa. *De quibus Ia. in libris juris.*

Conſervatio utriuſque huius iuris dominii & obligationis conſiſtit in iudiciis & actionibus legitimis, *de quibus Iai.*

Alterum eſt ius monetæ, ſeu ius numiſmatis percutiendi & ſignandi, quod populi, ſeu regni approbatione per ſummum illius magiſtratum in materia publicè electa conſtituitur. 1. *Macch. cap.* 15.5.6 7. cum certo pondere. *Geneſ. cap* 23. charactere & formâ publicâ, magiſtratus & regionis inſcriptione & imagine. *Matth. cap.* 22.17.18.20. valore quoque & functione decreta adſignata, quibus hodie hominum commerciis & neceſsitati ſubvenitur. *Pet. Greg. lib.* 36 *c.* 2. *Syntagm. & lib.* 9. *cap.* 1. *num.* 31. *de Repub. Bodin. lib.* 1. *c. ult. vide quæ dixi in Dicæologica vid tit C. de vet. num. poteſt. lib.* 11. *l.* 1. *de contr. empt. & vend. Nam ſi argenti & monetæ inter homines & vicinos populos certa æſtimatio non eſt, uſus commerciorum retineri non poteſt. Siquidem incertum monetæ publicæ pretium omnia perturbat, ac difficilem cum alijs populus converſationem & commercia efficit. arg. Geneſ. c.* 23. 16.

Eadem ferè eſt ratio ponderum, menſurarum, modiorum, ulnarum, quorum ſimiliter certam eſſe quantitatem neceſse eſt ob commercia. *Deut. c.* 25. 13.

Tertium eſt ius linguæ & idiomatis cuiuſdam in territorio introducendi. *arg. Iudic. c.* 12. 5. 6. *Matth. c.* 26. 73. *Act. c.* 2. 6. *& ſeqq. Marc. c.* 14. 70. 1. *Cor. c.* 14. 11. *Eſd. cap.* 17. 23. *& ſeqq.* 2. *Reg. c.* 18. *Bodin. lib.* 1. *c. ult. in fin. de Repub. Eſt. c.* 3. 12. *Pet. Gregor. de Republ. lib.* 15. *c.* 3. *& ſeqq. Adeò verò ſermonis uſus in ſociali vita homini-*

bus est necessarius, ut sine hoc nulla vitæ societas consistere possit, & nulla communio iuris. Ideò sermonem, societatem humanam magna ex parte peperisse & conciliasse quidam tradiderunt. vid. Cicer. lib. 1. Offic. & Ari Tot. lib. 2. politicorum. Nam variorum ac diversorum, separatorũque regnorum in orbe terrarum constituendorum caussa non ultima fuit, linguarum inter homines diversitas, & primi idiomatis confusio Genes. c. 11. 7 8. Ex diversitate etiam linguarũ homines & cives cuiusque politiæ, tanquam notâ quadam, agnoscuntur. Iud. c. 12. 6. Marc. c. 14. 70. ibi, etenim Galilæus es, & locutio tua similis est, Act. 2. 6. ibi, multitudo conturbata fuit, quod audiret unusquisque suâ propriâ linguâ ipsas loquentes. Quamvis quandoque nationes & provinciæ variarum & diversarum linguarum in una Repub. sint. Est. c. 3. 12. & seqq. vid. Cæl. Rhodig. lib. 22. c. 17. Greg. d. lib. 15. c. 3. c. 4. de Repub.

Quartum jus est cura & potestas munerum admittendorum & distribuendorum, quę ab universali consociatione pendet.

Munus est officium impositum, quod civis, seu municeps in regni territorio, ad utilitatem consociati corporis eiusdem consensu gerit. *Dicitur Varr. lib. 4. de latin. ling. quod muniendi caussa imperatum sit, à quo municipes, qui sunt munerum participes, uti sunt cives. l 1. ad. municip. l. 228. municipes de. v. Sign.*

In distributione & impositione muneris justitia distributiva servat convenientiam, & analogiam personarum & munerum.

In personis considerat earundem & facultates & vires, an injuncto muneri sufficere possint. In muneribus considerat formam & legem, secundum quam quis muneribus fungi debet. *de quibus exactè juris consulti.*

Munera verò ejusmodi sunt duplicia: Realia, vel personalia. Duplex enim necessitas civi imponitur, scilicet rerum conferendarum ad utilitatem Reipub. vel operarum. Ex his enim subsidia & auxilia præstantur Reipub. & hæc in commu-

nem ſalutem impenduntur, ſine quibus univerſalis conſociatio aliàs interitura eſſet. *Multa ſiquidem negocia præclara, abſque pecunia infeliciter ſuccedunt : et ob defectum præſentis pecuniæ, vel auxilii & ſubſidii, aut ob paupertatem & inopiam à ditioribus Reſpub. facilè, vel armis, vel donis, inescatur, ſubijcitur, vel vincitur. Vt igitur vita ſalusq; Reipub. imò omnia Reipub. bona ſarta, tecta cõſerventur, erogationes Reipub. nomine neceſſario faciendæ, & miniſteria & operæ civium & auxilia adhibenda ſunt. vid. Bodin. lib. 6. c. 2. de ærario Greg. lib. 3. c. 1. Aret. tom. 2. problem. loc. 155. Reſpub. n. inſtar navis æſtimanda eſt. quæ omnia manibus, officioet bonis opus habet, ideoq; in id incumbendum, non modo, ne evertatur, ſed ut in portum tutiſſimum ſeſe recipiat : omnia ac ſingulorum eò conſilia, opes, actiones, dirigendæ, ut Reſpub. non ſervetur ſolum, verùm etiam indies fæliciter augeatur. Patric. de Regno. lib. 1. Clapmarius lib. 5. de arcan. Rerum pub. c. 12. Vnde Toloſan. lib. 3. c. 2. num. 10. de Repub. motus, dixit cap. 8. 1. Sam. accipiendum etiam de non tyranno, quando utilitate & neceſſitate regni exigentibus, illis iuribus utatur. quam ſententiam nobiliſſ. Iam VVaremundus ab Erenberg in libello de regni ſubſidiis & oneribus ſubditorum prolixè defendit, cum philippo Melanchtone.*

Realia munera ſũt quæ rei imponũtur propter rem & poſſeſſorem rei comitãtur, ſeu quę erogatione et collatione patrimonij geruntur, ita ut ex poſſeſſionibus ſuis, poſt earundem profeſſionem & æſtimationẽ, aliquid municeps præſtet, quod in Reipub. uſus convertitur. *vide Gregor. lib. 3. c. 1. & ſeqq. de Repub. Danæ lib. 3 c. 3. politic.* vocari poteſt contributio & erogatio patrimonialis pro neceſſitate Reipub. indicta, quæ res comitatur.

Bona ex collatione hac percepta Reipub. nervus dicuntur. *l. 1. §. in cauſſa. de queſti. vid. Leon. Novell. 52. & Iuſtinianum. Novell. 149. & 161. cap. 2. Greg. lib. 3 cap. 1. c. 2. per l. 10. vectigalia de vect. & commiſs.*

Collationis huius ſunt primò requiſita diſpicienda, poſteà ſpecies ejuſdem.

Requiſita

Requisita collationis necessaria sunt quatuor. I. Causa eiusdem. II. Quibus in rebus potissimùm indicatur. III. Professio illius & descriptio. IV. Adęratio.

Causla collationis est evidens Reipub. necessitas & utilitas, *Heigius quaest. 18. nũ. 6. part. 1. Roland. à Valle consil. 1. nũ. 62. & seq. vol. 2.* ùt omnes incolæ & regnicolę intelligant, necessitati esse parendum. *Cicer. lib. 2. offic. Daoperam, ut omnes intelligant, si salvi esse velint, necessitati esse parendum. Quæ enim Respub. aut regnum sine tributis; Nec enim quies gentium sine armis, nec arma sine Stipendijs, nec Stipendia sine tribuis haberi queunt. Hæc ornamenta pacis sunt, & subsidia belli. Hæc nervos esse imperij, semper duxerunt sapientes. Tacit. lib. 4. hist. Negotia Reipublicæ, quorum procurator & administrator est magistratus, exequenda sunt: Pro quo administrationis & executionis labore, remuneratio & sumptus necessarij eidem magistratui, debentur, ut hæc negotia Reipub. gerere & procurare sufficiat. Extra has duas causas, necessitatem Reip. & magistratus indigentiam, & dignitatem, si quid superior exigit, fit & dicitur birudo populi, lupus rapax, homicida pauperum & harpyia, atque ex populi lachrymis impinguatur. Vnde exterioribus membris Reipub. tanquam corporis proprij exhaustis, tandẽ vẽtriculus sibi exitiũ & interitũ adferat necesse est, sicut liene cui fiscus comparari solet, intumescẽte, totum corpus languidum & morbosum redditur. Bodin. lib. 6. c. 2. de Repub. Greg. lib. 3. c. 2. & c. 9. de Repub.* Quapropter minimè veniendum est ad collationem populi, quandiu aliunde haberi possunt, quæ necessitati populi & Reipub. sufficere queunt; *Roland. à Valle cõsil. 1. num. 51. 53. 57. 62. 63. 64. 67. vol 1. 2. Heigius quæst. 18. Vasqui. illust. quæst. lib. 1. c. 6. num. 4. c. 7. num. 3. c. 8. Natta consil. 487. num. 1. 2. lib. 3. Scburpf. consil. 59. lib. 1.* nimirum I. Ex bonis fiscalibus, seu regni. *II.* Ex multarum & publicatorum bonorum compendijs. III. Ex bonis ereptitijs, vel vacantibus. IV. Ex rebus bello adquisitis. V. Ex rebus & bonis ex amicorum largitionibus acceptis, vel à socijs fœderatis. Hæc enim omnia bona Reipublicæ sunt, quorum administrationem populus

populus magistratui suo concesit, *ut infra suo loco dicetur.*

Deinde observandum, si ex rebus propriis collatio est facienda, quibusnam è rebus potissimùm collatio exigi debeat. Nimirum primò ex his, quæ minus nocere pauperibus possunt, non ex iis, quæ ad facilem victum pertinent.

Deinde ex eo, quod est minutum, non grave, quod longo tempore sæpè collatum & reclusum ærarium auget & conservat, ut tempore necessitatis paratum inveniatur, & à gravioribus novis collationibus relevet: vel ad maiores usus sufficiens inveniatur, sine gravamine & oppressione pauperum. *Gregor lib. 3. c. 9. de Repub.*

Tertiò, his, quę publici iuris sunt, multò tutiùs onera imponi possunt, quam privatorum bonis. *Per. Greg. lib. 3. c. 4. de Repub.* nimirum agris publicis, vijs regijs publicis, fluminibus navigabilibus, portui territorii.

Quartò, rebus minus necessarijs, quibus non utimur ad quotidianum victum, rectiùs & tutiùs collationis necessitas imponitur, uti poculis aureis, argenteis, adquisitioni nobilitatis, rebus titulo lucrativo adquisitis, & similibus, *De alimentis vectigalia non esse solvenda probare videtur text. in l. 201. de verb. sign. l. univers. 5. C. de vectigal. Coler. lib. 2 cap. 7. num. 58. de aliment. per l. 22. C. de sacros. eccles. Gregor lib. 3 cap. 36. de Repub. Tributum, quod imponitur rebus ad quotidianum victum pertinentibus, grave dicitur. Hanc ob causam collatio Deo gratissima, civitati pulcherrimâ, magistratui honestissima plebi utilissima illa censetur, quæ imponitur ijs rebus, quæ ad corrumpendos civium mores, quæ ad delicias, ad luxum, quæ ad libidinem spectant, uti sunt aurea argenteáve supellex, pigmenta innumerabilia vestium ornamenta, colores pretiosissimi, gemmæ, margaritæ, cupediæ, cæteraque eius generis, quæ quidem prohibenda non sunt; nec, si velis, possis. Sic sapientissima lex Augusti fuit: qui, ut effusas utriusque sexus libidines coërceret, leges de maritandis ordinibus tulit, quibus eos, qui post annum 25 uxorem non duxissent, aut duxissent quidem, sed liberos non procreavissent, hæreditatum, quas*

crevissent,

civiſſent & legatorum, quæ ſibi relicta eſſent, partem caducam in fiſcum inferre coegit. Eos vero, qui liberos plures cæteris haberent, ab oneribus quibuſdam immunes eſſe juſſit. Leges caducarias poſtea abrogarunt. l. 1. c. de infirmand. pœn. cœlibat. l. unic. C. de caduc tollend. Sanè rerum venalium, quæ ad luxum, quæ ad libidinem, quæque ad pompam comparantur, utiliſſima, & honeſtiſſima eſt collatio, ſicuti & earum rerum, quæ ad corruptelam civium invehuntur. Rerum vero civibus utilium & neceſſariarum, quæ ad vitam commodiùs & honeſtius degendam, & ad victum cultumque apportantur, nulla, aut ſanè leviſſima vectigalia eſſe debebunt: quo me catores ad eas res majore copia advehendas alliciantur. Ornamentum vero, publicum indicarum, ferarum, eunuchorum, veſtium ſericarum, & id genus aliarum mercium inanium, de quibus in l. interdum. §. ſpecies de publican. & vectigal. indicendæ ſunt collationes.

Tertium requiſitum eſt profeſsio collationis & deſcriptio.

Profeſsio collationis eſt, quâ patrimonij, & nominis conferentis & erogantis apud magiſtratum Reipub. fit teſtificatio & denunciatio *Lac.* c. 2. l. 2. § 4.

Deſcriptio eſt, qua ſingularum perſonarum conferentium, & rerum collatarum nomen, & collationis ſive erogationis modus & forma, ſecundum factam adœrationem in tabulis publicis ſcribitur. *Lac.* c. 2. l. 3. ex qua deſcriptione etiam ætas, ordo, conditio, & numerus civium, & Reipub. potentia colligi poſsit.

Formaitaque deſcriptionis & profeſsionis centualis habet conſignatam nomen prædij, ſive bonorum civis, in qua civitate, pagòve ſint illa ſita, & quos duos vicinos, proximosve fundos, prædiave habeat. Arvum quot jugerum ſit, vinea quot vites habeat: oliveta quot jugera, & quot arbores habeat, & palmea quot jugera, quot lacus piſcatorios, portus, ſalinas, habeat; ſylva cædua, quantæ latitudinis ſit: & ſic in aliis. item quam ſummam pecuniæ, ſervorum, pecudumque numerum habeat.

AEtatem quoq; conferẽtium, domesticos, uxorem, liberos, parentes, libertos, famulos, & horũ singulorum, etatẽ, habitationem & fortunas proiteri necesse est; item, horum ordinẽ, statum conditionẽ, & vitæ genus summa singulatim res suas testatas facere quilibet cogitur. *adde. Num. c. 1. 2. & seqq. c. 26 c. 3. 39. 40. Exo. c. 30. 11. & seqq. Pet. Greg. l. 3 c. 4 de Rep num. 9. & seqq. & c. 5. Bod. l. 6. c. 1. de Rep. Hoc modo fit, ut omnia patrimonij, dignitatis, ætatis, artium, officiorumq; discrimina, in tabulas referantur: atq; ita quantum urbes gentésque singulæ, numero militum, quantum pecuniâ valeant, monumẽta extent, & deniq; ut æqualiter quot annis, vel necessitate postulante tributa conferantur. Descriptio ergo ejusmodi ad plenam Reip. notitiam conducit; eamque singulis annis fieri consultum & utile: ideo quod migrationes, mortes, opum augmenta, aut iminutiones accidere solent.*

Quartũ requisitum collationis, est adæratio, quæ nihil aliud est, quàm taxatio, cẽsura, & æstimatio patrimonii, facultatúmq; conferentiũ, pro ratione, portione, & quantitate, quâ quis bona possidet. 2. *Reg. c. 23. 35. c. 10. 14. 2. Chro. 9. 13 c. 27. Num c. 35. 8. 9.* ut ea ratione Resp. suas opes & vires non ignoret, & secũdũ eas se metiri possit. 1. *Reg. 10. 14. 15. 22. 28.* vocatur cẽsura, *teste Festo in verbo censores de qua Bod. l. 6. c. 1. de Rep. Pet. Greg li. 3. c. 4. de Repub.* Adærationi & taxationi inserviũt peræquatores & inspectores, qui prædijs & bonis in tabulis censorijs descriptis invicẽ adequatis taxationẽ emendant, ut releventur bona, quibus gravissimum onus est adscriptũ, & graventur, quę sunt cẽsita & adærata levius. *l. 14. l. 15. & C de erogat. milit. li. 12. l. unic. C de collat. donat. poss. li. 10. tit. C. de cẽsib. & censitor & peræquat, l. 11. Bod. d. li. 6. c. 1. ubi utilitates censuræ refert. de quibus etiam Plutarch. in Catone maiore. & Liv. lib. 4. & alij.* Quando de mobilibus collatio præstatur, equũ est, ut juramento conferentium taxatio, & æstimatio harum rerũ constituatur: *uti fit in Germania, & alijs in locis.*

In taxatione & adęratione hac per gratiam neque divites relevari, & plures eximi, neque pauperes iniqua peræquatione gravari debent. Nemo etiam onera imposita adęrata grava-

re, aut non imposita exigere debet, aut pro alterius bonis adęrari. *Novel.* 43. Ex onere tributi etiam eximendus est, qui rem censualem non amplius possidet. *l.* 4. *de censibus.*

Quēadmodum aūt valentissima quęq; corpors humani mēbra putres ac defluentes humores ad imbecilliora reijciunt, & cum eò pervenerint, apostema aut exanthema, ingenti cum totius corporis dolore, erumpere necesse est: Sic & illis cōtingere necesse est, quādo sacer & patricius ordo fortunis, & opibus locuples, miseros aratores, & opifices omni tributorū genere urgeri & opprimi patitur, quousq; plebs assiduis onerib. gravata succūbit: tunc onus in nobiliū ordinē reijci oportet. *ut dic. Bod.*

In curiales transferri potest onus universitatis prædiorū, nō partis. Qui fundos fertiles, opimos & quæstuosos occupāt, pro rata etiam portione infæcūdos, & steriles ex ijsdē bonis suscipere coguntur, & defectum impositę collationis supplere. *Græci vocant ἐπιβολὴν adæquationem, & bona eadem ὁμόδυλα & ὁμοκηνσα vide Nov.* 128. *&* 168. *l.* 9. *l.* 10. *C. de omni agro desert. ubi Cujac.*

Collectoribus collatorū bonorū præfectus erat discussor, hoc est, cognitor & disceptator rationum fiscalium, *qui λογοθέτης græcis dicitur, & latinis inspector, vel q̄stor. l. ult. c. de. discus. ubi Cui.*

Modus adærationis & quantitas collationis est arbitraria ex arbitrio magistratus pendens, qui rationem subditorum, regionis, temporis & necessitatis publicæ habere debet, ut ratio quęstuum & necessitas erogationum inter se congruant.

Ergo modus ex his duobus metiendus est. Primò ex facultate subditi, secundo ex necessitate Reipub, seu regni. *Supra modum itaque sine caussa urgente & necessitate summâ flagitante, onerari & gravari in taxatione non debent cives, aut in imponendis aut exigendis erogationibus urgeri: pluris enim magistratui subditorum opulentia esse debet, quam reditus. Nov.* 161. *c.* 2. *l.* 1. *C. vectig. nova inst. non posse. Atq; si ita acceperis c.* 8. 1. *Sam. etiam ad pios reges ad cōmodari potest. uti doctè ostendit magnificus & nobiliss. ICus VVarem. de Erenberg de subsid. regni & oner. subdit. contra quorundā theologorū & ICorum opinionē.*

Deinde per nimias exactiones provinciæ redduntur desertæ, & subditi exhauriuntur, & superiorolera radicitus exscindens odiosus redditur populo. *arg. 1. Reg. c. 12. vid. Pet. Gregor. lib. 3. c. 9. de R. pub.* Plane intolerabilis & impia est exactio & collatio, quæ tanta excedit laboris fructum, ut rebus malint possessores ipsis cedere, quàm pro illis impositam & taxatam erogationem præstare, quæque omnem prorsus spem victus paterni possessori adimit. *adde Exod. c. 22. 25. Michæ c. 10. Amos. c. 2. c. 5. Iob. c. 10. Habacuc c. 3. Michæ. c. 3. 1. Quæ propter dico, audite jam primores Iacobi & ductores domus Israelis, an non vestrum est scire ipsum ius. 2. Osores sunt boni, & amantes mali, rapientes cutem eorum ab eis, & carnem eorum ab ossibus ipsorum. 3. & quod comedunt, est caro populi mei; & cutem eorum ab eis nudant, ac ossa eorum disfringunt, dividuntque, ut quod est in olla, & velut carnem, quæ est in lebete: Ezech. cap. 45. v. 9. 10. Sic dixit Dominus Deus, modum tantum ponite principes Israelitici, removete violentiam & oppressionem, auferte exactiones vestras à populo meo.* Laudabile exemplum Nehemiæ extat. Nehem. c. 5. 15. ubi dicit, se non gravare populum, sicuti antecessores ipsius fecerãt. Iob. c. 3. 21. c. 39. 10. Zach. c. 9. 8. l. unic. C. de super ex sectu. De quibus iniquis exactionibus se innocentem protestatur Moses & Samuel. Atque ita, quod Reipub. erarium erat, illius jam spoliarium, eruæ prædarumque receptaculum. Boni patris est, tondere pecus, non deglubere. Olimus bortulanum, qui ab radice olera exscindit, & eum, qui pennas ita incidit, ut nequeat renasci. Hinc qui nimis emungit, elicit sanguinem. Absint igitur, quantum fieri potest, illa extrema: ne boves ipsos, mox agros, postremò corpora servitio, aut pœnæ tradant: quorum auferunt cum pabulum, cum tamen exactio eiusmodi debeat tantum esse delibatio bonorum, non diminutio. Gravis quoque est provincialibus exactorum crudelitas & rapacitas: qui sæpe pro modica illa tributario ære ingentes facultates subditorum prædantur, & ita spoliant bonis miserè, vel vexationibus, carceribus & impedijs omnes. Quibus princeps obsistere debet. vid Exod. c. 22. 25. Lev. c. 25. 36. Esa. c. 3. 12. Luc. c. 12. 58. Nehem. c. 5. l. nemo 2. C. de exact. tribut. lib. 10.

tit.

tit. C. de superexact. lib. 10.

Levis contra collario censetur illa, qua quis annuatim confert tantum, quantum uno die cum familia in victu consumere solet. Levis etiam censetur, quæ paulatim per partes fit, distinctis & diversis temporibus; quod valde tenuiores sublevat. Levis denique & illa censetur, quę á benignis, humanis & equis exactorib. exigitur, secundū *l.* 33. *benè de usur.*

CAPUT XII.

De collatione membrorum regni ordinaria.

TAntum de requisitis collationis. Sequitur de speciebus ejusdem.

Species igitur collationis sunt duę. Est enim quędam ordinaria, quędam extraordinaria.

Ordinaria est, quę ex legis provisione certam quotannis semel, vel sępius etiam recurrentem, & regularem habet pręstationem, in ordinarios & quotidianos Reipub. usus & negotia impendenda ex bōis, quę regnicola & possessor in territorio magistratus collectantis possidet. *l. fin. C. fine cens. & reliquis. vid. Aret. tom. 2. loc.* 155. *problem Rom c.* 13. 17. *Pet. Greg. lib.* 3. *c.* 2. *de Repub. Gail. lib.* 2. *obs.* 52. *ex arbitrio Reipub. vel consuetudine putat statuendum, an ordinaria, vel extraordinaria sit contributio.* indictionem ideo, quod possessionibus non personis indicta sit, item tributiones, intributiones, possessionum onera, munera rei cohærentia, functiones, necessitates statutas, annuam exactionem, publicam & fiscalem pensitationem; *Cicero collectam vocat.*

Præstantur hæ collationes ordinariæ vel ex rebus, quæ nobis ex possessionibus & bonis nostris, in territorio collectantis magistratus sitis, proveniunt, aut loco pensionis de rebus non nascentibus in bonis.

Prioris generis collatio ordinaria est, quando quis ex fundo

quem habet magiſtratui, annuatim tenetur dare certam & immutabilem penſionem, nimirum aliquot modios frumenti, aut dolia vini, vel metalli, quod in prędio naſci conſuevit, aut annonam, veluti panem, carnes, frumentum, ligna, metallum, lapides, ſulphur, ſales, margaritas & ejuſmodi alia, quæ terra, ſeu prędium præſtat, ſecundum mẽſuram & quantitatẽ fundi, vel conventionem. *argum. 1. Sam. c. 8. 11 et ſeqq. Boter. lib. 7. c. 4.*

Ejusmodi præſtatio & collatio etiam extraneis & forẽlibus civibus, qui prędia in territorio Reipub. poſsident, imponitur. licet cẽſitoribus ſubjecti non ſint. *Geil. li. 2. obſ. 52. & ſeqq. Planè in extraordinariâ collatione forenſes collectari non poſſunt de ſuis poſſeſſionibus niſi in proprio territorio, in quo etiam de bonis alibi ſitis, collectari poſsunt. Roſenthal. lib. 1. de feud. c. 5. quæſt. 80. Cacherã. deciſ. pedem 95. num. 46 Geil. lib. 2. obſ. 52. & ſeqq. Mynſing. cẽt. 5. obſ. 22.*

Bona ex quibus olim apud Romanos talis collatio fiebat, vocabantur prædia tributaria, Stipendiaria, vectigalia, prædia civilia, fiſcalia, fundi emphyteutici, ſaltuenſes, quales & apud Aẽgyptios fuiſſe apparet. Geneſ. c. 47. 24. & ſeqq. vid. tit. 1. de locat. præd. civil. lib. 11. tit. C. de fundo patrim. tit. C. de collat. fund. patrim. Cuiac. lib. 7. obſ. 3. & 4.

Penſio canónve frumentarius ex tritico, hordeo alijsq; frumenti generibus deferebatur in hordea Reipub. *tit. C. de canon. frum. urb. Roma. & tit. ſeqq. lib. 11. tit. C de fund. patrim & ſaltuẽſ. Exempla vide Deut. c. 14. 22. 23. c. 26. 2. 3. & ſeqq. Num. c. 18. 13. & ſeqq. Levit. c. 27. 30. & ſeqq. 2. Chronic. c. 31. Num. c. 10. 1. Reg. c. 10.*

Penſio ex metalli fodinis præſtanda vocatur canon metallicus, auri, argenti, æris, ferri ex loco, ſeu prædio, in quo effoditur ejuſmodi materia, vel provenrus lapicidinarum. *l. 13. vendito. §. ſi venditor. commun. prædior.* ſalis vel marmoris, *vid. tit. C. de metal. & metal. lib. 11. & Dd. in c. unico. quæ ſunt regal. in uſib. feud. Reditus rectè vocari poteſt.*

Posterioris generis collatio ordinaria eſt, quam quis annuatim, in numerata pecunia, aut alijs reb. mobilibus, pro æſtimatione

matione patrimonij & bonorũ ſuorũ, in recognitionem uniuerſalis territorij & dominii, quod ad Remp. pertinet, prẽſtat. Vocatur hęc cenſus & ẽſtimatio patrimonij, quę non niſi ciuibus & regnicolis in territorio regni imponi poteſt, atq; augeri & minui pro quãtitate & qualitate bonorum & patrimonij, ex quo datur. *Exempla hujus videre licet Geneſ. c. 47. 1. Reg. c. 10. 14. 2. Chron. 9. 13. c. 27. Exod. c. 30. Deut. c. 26. Toloſan. lib. 3. c. 3. de Repub.*

Penſiones pecuniariæ & auratiæ referebantur in ærarium Reipub. *tit. C. de metallar. & metall. Greg. Toloſan. lib. 3. c. 3. de Repub. cujusmodi & Iudæos habuiſſe conſtat. 1. Reg c. 7. 51. c. 14. 25. 2. Reg. c. 12. 18. 11. cap. 14. 14. c. 24. 13. 1. Chronic. c. 9. 26. 20. & ſeqq. Ioſu. c. 6. 24. Bodin. de Repub. c. 2. lib. 6.*

AErario præficiuntur ponderatores & examinatores pecuniæ, numerarij, exactores & collectores, publicani. *de quibus in l. 12. Cod.* Reliquæ penſiones non pecuniariæ in horrea, & ædes publicas referebantur, & ad uſus publicos regni reſervabantur. Exigit enim utilitas & neceſsitas Reipub. ex reditibus ordinarijs theſauros cogere, & coactos repoſitóſque habere ad omnes Reipub. neceſsitates. *vid. pet. Greg. lib. 3. c. 9. de Repub. Bodin. lib. 6. cap. 2. de Repub. Boter. lib. 7. c. 3. 1. Chron. c. 22. 1. Reg c. 14. 26. c. 7. 51. 2. Reg. c. 12. 18. c. 14. 14. c. 24. 13. 1. Chron. c. 9. 26. c. 26. 20. & ſeqq Eſa. c 39. argum. l. ſi chorus. 76. de legat. non ad voluptatem & luxum, vel avaritiam. ita accipe Deut. cap. 17. in fine.*

Prẽcipuę ſpecies collationis hujus ſunt, tributum, ſalarium, vectigal & anomalę aliç, quarum prẽſtatio inconſtans & varia eſſe ſolet.

Tributum eſt penſio quędam in uſum Reip. prẽſtanda, conſiſtens in corporibus, veluti auro, argento, ære, equis, armis, vel veſtibus. *Exempla hujus vid. Deut. c. 20. 11. Ioſu. c. 16. 10. c. 17. 13. Iudic. c. 1. 28, 33. Roman. c. 13. 6. 7. Matth. c. 22. 21. c. 17. 27. Luc. 62. 1. 2. 3. 4. Ioſu. c. 7. 2. Reg. c. 8. c. 17. 20. c. 23. 35. Ariſtot. lib. 1. politic. c. 7. & lib. 7. c. 8. 9. & Aretium tom. 2. problem. loco. 155. Tributum ideo vocabatur apud Romanos, quod à tribubus tributim hæc pecunia,*

hæc pecunia; à singulis ex populo pro æstimatione patrimonij imperaretur: & attributum, quod cuique certa pecunia adsignaretur præstanda, ut ait Varro: vel à tribuendo, quod ex privato in publicum tribueretur: vel quod militibus tribuebatur l 27 ager. de verb. sign. Monter lib. un. decis regni Aragon. decis. 13. num. 46 & seqq. Cothman. consil. 11. Gæld. ind. l ager quos allegat. Valaremund. c 3. de onerib. subsit.

Apud Romanos olim classis prima majora quam secunda, & hæc majora quam tertia, quæ similiter maiora quam quarta, & ita deinceps tributa præstabat. de qua re apud Livium, Halicarnass. Sigon. & alios scriptores Romanos. Greg. lib. 3. c. 4. Comnenus imp. orientis lib. 1. juris orientalis tit. Isaaci Comneni, constituit ordinarium tributum pro vico, triginta fumibula habentem, aureum unum, argenteos duos, arietem unum, hordei modios sex. vini mensuras sex, farinæ modios sex, gallinas triginta. Pro vico, qui 12. haberet fumibula, aurei bessem, argenteũ, agnum dimidiatũ, hordei modios quatuor, vini mẽsuras quatuor, gallinas viginti; Pro vico 10. fumibulorum argenteos quinque, agnum unum, hordei modios duos, gallinas decem.

Summa census & tributi, quod annuatim Salomoni pendebatur, extat 1. Reg. c. 10. 14. & seqq. 2. Chron c. 9 13. cap. 27. Varium regionum annua tributa, eorumq; quantitatem refert Gregor. lib. 1. c. 4. num. 13. & seqq. de Repub. Salarium quotannis ab ijs, qui in Reipub. solo ædificarunt, præstatur tit C. de diversis præd. urb. & rustic. lib. 11. tit. 70.

Vectigal est, non solum quod Reipub. vel fisco ex fundis vectigalibus penditur, sed etiam quod ex rebus, quæ veneunt, nimirum vino, oleo, frumento, sale, panno, ferro, cervisia, & pluribus alijs præstatur. 1. Reg. c. 10. 15. 22. 28. olim erat pars vigesima pretij, hodie plerunque est vna. l. 7. ex prælectione l. 8. C. de vectig. & commiss. quamvis ex consuetudine suam determinationem & quantitatem hodie accipiat. l. pen. C. no. vectig. instit. non pos. l. 4. §. 12. l. 9. §. 6. de vetig. & Comiss. de; uitas hujus collationis est, quod mercatori nostro, & de nostris lucrum adquiritur ab extraneo, qui exportat merces incolarum artificio, operâ industriâ, labore vel parentat, parcèque, atque rebus nostris res suas auget. Ideoq; æquum est, ut solutione vectigalis hoc

agno-

agnoſcat, & gratum ſe præſtet. Aequum etiam, eſt ut extranei forenſes nomine vectigalis plus pendant, quam cives & incolæ.

Solvitur quoque vectigal ob res, ſive merces provinciales, vel peregrinas importatas, vel exportatas ad peregrinos: unde etiam portorium, pedagium, quod vocant, vectigalia ripatica pro tranſitu riparum, & ſecuritate itineris præſtanda. *unde Germanis appellationes,* Brucker geldt, ſehe vnde wege geldt. *& duplex vectigal, nauticũ, vel vectoriũ: Nauticum ex re nauticâ ſive ex mercibus, quæ aquâ advehuntur, percipitur vectorium ex ijs, quæ terrâ advehuntur.*

Sunt & plures aliæ ſpecies collationis hujus, quæ olim in uſu fuerunt, & hodie apud quoſdam receptę.

Apud Romanos olim erat recepta collatio auri viceſimarij, quod ex viceſimis rerum exigebatur, ad ultimos caſus & poſtremam populi Romani fortunam. Lex Iulia de viceſima hæreditatum etiam fuit ab Auguſto lata, ærarij locupletandi cauſſâ, quam viceſimã hæredes extranei, vel legatarij non inopes pendebant fiſco ex hereditatibus, legatis, vel donationibus ſibi in teſtamentis relictis. Manumiſſi quoque viceſimam ſuarum fortunarum ærario ſolvebant, Livius. lib. 2. Halicarnaſ. lib. 5. Bodinus. lib. 6. c. 2. in fin. de Repub. vid. tit. C. de imponen. lucrativ. deſcriptione. Gregor. lib. 3. c. 6. de Repub. de utrâque viceſimâ. vide in lexico ſub litera V. voce viceſima.

Aurum quoq; luſtrale ſingulis luſtris apud Romanos pendebatur. tit. C. de luſtrali auri collat. ubi Cuiac. qui & coronarium aurum, quaſi tributum ordinarium acceperunt. tit. C. de auro coronar. item χρυσάργυρον id eſt, auri argenteum, ex auro falſificato, quod meritò improbatur, ſicuti & tributum quod ex lotio, itemque ex mercede meretricum, vel ex aliis ſordidis penditur. Deut. c. 23. 18. lib. 3. c. 6. Bodin. lib. 6. c. 2. in fin.

Erat & tributũ, quod quilibet mẽdicus, meretrix, quævis repudiata, ſervus, libertus ve ærario pẽdebat, atque etiam de mulo, de ſimo, jumentis & canibus in urbe, vel rure degẽtibus exigebatur. Homo ſive mas, ſive fœmina eſſet, numum argenteũ pendebat, & tantundem bos, equus, malus ve: aſinus autem & canis obolos ſex. Greg. lib. 3. c. 5. num. 9. ſed. hoc

extraordinarium rectius dicitur.

Erat quoque apud Romanos cloacarium, l. 7. & seqq. C. de aquæd. & exhibitio majumæ. tot. tit. C. de majum. lib. 11. tit. 60. item collatio specierum annonariarum, & erogatio militaris annonæ tit. C. de erog. milit. anno. li. 12. & tit. C. de annon. & tribut. tit. C. de excoct. & transl. it. milit. anno. & seqq. erat & canon ex sacris largition. tit. C. de canõ. largit. Fiebat etiam ordinaria collatio ad spectacula ludorum & certaminum apud Romanos. tit. C. de expẽs. publ lud. li. 11. tit. C. de spectac. & scen. item ad aquæductum purgandum, reficiendum & conservandũ tit. C. de aquæduct.

Erat & vectigal judiciarium olim apud Romanos, sicuti & hodie apud Gallos, quod exponere cogitur is, qui alteri litem intendit, quod ab illo quem judicio superasset, recuperaturus erat, aut suæ temeritatis, si vincetur justam pœnam laturus. vid. Bodin. lib. 6. cap. 2. de Repub. alVr. de latin. ling. & Festum Pompejum.

In quibus regnis hodie, alius canon competens ex molendinis, clibanis, seu furnis, aut torcularibus receptus est, qui crescit & minuitur pro quantitate eorum, quæ moluntur, coquuntur, aut premuntur. Pet. Gregor. lib. 3. c. 2. num. 14. de Repub. item quæ jure Dominij, pro modulo vivensium, residentium, aut colentium rediguntur in jura dominicalia, aut ex laudemijs & vẽditionibus prædiorũ, aut aliorum bonorum, quæ sub censu tenentur à principe. Quædam etiam debentur superiori pro feudorum transmutatione à persona in personam aliam. Plures modos & formas exorquendi & imponendi tributio, tradit Pet. Greg. li. 3. de Repub. c. 6. & VVarem de Erẽb. in tract. de regni subsid. & onerib. subdit. c 4. ubi necessitate jubente subditos conferre sæpè testatur varias præstationes, ortas. Fruchtgeldt ex fundis in avena, hordeo, siligine. 2. Weingelt. de vino vectigal. 3. Berggelt. ex metallisodinis. 4. Reichsteur. Geil. lib. 2. obs. 53. 5. Landtsteur pro patrimonij æstimatione. Exod. c. 30. 6. Forstgelt/Soldatengelt/pfluggeldt/ trifftgeldt wahlsch vin/mastgeldt / Fruchtgelte / tranckstеur & quis enumeret omnes & singulas ratione harpyarum istarum, quibus populum. eviscerant & exhauriũt. Romanus Iupiter ex lupanaribus, lenonibus suis, vectigal colligit. arg. l. 27. sed etsi. de petit. hæred. Pro aeris usu pro umbra etiã vectigal exactum

actum legimus. cujac. lib. 10. obſ. 6. 7. Clapmar. lib. 5. c. 14. tributum de feneſtris, tegulis, de corporis vitijs, de cadaveribus defunctorum, ex mercatura bonorū, vide Varem. de loc. & Alex. ab Alex. gen. dier. c. 10. li. 4.

Hodie etiam receptum eſt, ut ſubditus ratione territorij, ex quo diſcedit in aliud, ſuperiori ſuo magiſtratui aliquid ex bonis, quæ in territorio vendit, vel alienat, det & contribuat, quę ſolet eſſe decima pars pretij, Germani vocant die nachſteur vnd abzuch *Geil lib. 2 obſervat.*

In quibuſdam locis etiam peregrinorum hæreditates & legata fiſco cedunt in totum, vel pro parte, vel extraneis hæredibus legata, donationes mortis cauſam, vel hæreditates relictæ. Bodin lib. 6. c. 2. & lib. 1. c. 6. in fine ferè, per. l. 1. C. de hæred inſtit. lib. 1. §. 2. de legat. 3. l. quidam. de pæn. l. neq; §. 1. de milit. teſt. l. 1. §. pæn. de ijs quæ pro non ſcript. habent. quod videtur ſublatum. l. omnes. C. commun. de ſucceſſ. quamvis à peregrino relictum civi, fiſco non applicetur. Apud quoſdam etiam mercatura munerū & honorum recepta Bodi. l. 6. c. 2. de Rep Greg. de lib. 3. c. 6. quæ merito improbatur, ſicuti & monopolium & mercatura quæſtuoſa magiſtratus.

Sępè etiam neceſsitas Reipub. cogit ordinarios proventus augere, indictiones & ſuperindictiones imponere, in primis tum, quando ærarium eſt exhauſtum, *vide Roſenthal. de regalib. concluſ. 44. cap. 5. de quare in capite ſequenti.*

CAPUT XIII.

De collatione membrorum regni extraordinaria.

HAEc de ordinaria collatione. ſequitur de extraordinaria. Extraordinaria collatio, ſeu contributio eſt, quæ ærario ordinaria collatione cōſtituto exhauſto, perſonis principaliter contēplatione rerū inducitur, & imponitur ob neceſsitatē publicam incidentē, ad tēpus certum, donec neceſsitas illa ceſſaverit. *l. 239. §. munus. de v. S. l. 1. l. 18. de mun. & honor. l. 122. de reg. jur. idcoq; hæc collatio propriè cōmoda civiū & incolarū concernit non prædia, neq; forēſes Natta. Conſil. 157. num. 5. vol. 1. Geil. li. 2. obſ. 52.* Cauſę neceſſarię hujus cōtributionis & collectarū eſſe poſſunt bellum motū, domini ſeu magiſtratus captivi redētio, pacis con-

nem ſalutem impenduntur, ſine quibus univerſalis conſociatio aliàs interitura eſſet. *Multa ſiquidem negocia præclara, abſque pecunia infeliciter ſuccedunt : et ob defectum præſentis pecuniæ, vel auxilii & ſubſidii, aut ob paupertatem & inopiam à ditioribus Reſpub. facilè, vel armis, vel donis, ineſcatur, ſubijcitur, vel vincitur. Vt igitur vita ſalusq; Reipub. imò omnia Reipub. bona ſarta, tecta cõſerventur, erogationes Reipub. nomine neceſſario faciendæ, & miniſteria & operæ civium & auxilia adhibenda ſunt. vid. Bodin. lib. 6. c. 2. de ærario Greg. lib. 3. c. 1. Aret. tom. 2. problem. loc. 155. Reſpub. n. inſtar navis æſtimanda eſt. quæ omnia manibus, officio et bonis opus habet, ideoq; in id incumbendum, non modo, ne evertatur, ſed ut in portum tutiſſimum ſeſe recipiat : omnia ac ſingulorum eò conſilia, opes, actiones, dirigendæ, ut Reſpub. non ſervetur ſolum, verùm etiam indies fæliciter augeatur. Patric. de Regno. lib. 1. Clapmarius lib. 5. de arcan. Rerum pub. c. 12. Vnde Toloſan. lib. 3. c. 2. num. 10. de Repub. motus, dixit cap. 8. 1. Sam. accipiendum etiam de non tyranno, quando utilitate & neceſſitate regni exigentibus, illis iuribus utatur. quam ſententiam nobiliſſ. Iam VVaremundus ab Erenberg in libello de regni ſubſidiis & oneribus ſubditorum prolixè defendit, cum philippo Melanchtone.*

Realia munera ſũt quæ rei imponũtur propter rem & poſſeſſorem rei comitãtur, ſeu quę erogatione et collatione patrimonij geruntur, ita ut ex poſſeſſionibus ſuis, poſt earundem profeſſionem & æſtimationẽ, aliquid municeps præſtet, quod in Reipub. uſus convertitur. *vide Gregor. lib. 3. c. 1. & ſeqq. de Repub. Danæ lib. 3 c. 3. politic.* vocari poteſt contributio & erogatio patrimonialis pro neceſſitate Reipub. indicta, quæ res comitatur.

Bona ex collatione hac percepta Reipub. nervus dicuntur. *l. 1. §. in cauſſa. de quæſti. vid. Leon. Novell. 52. & Iuſtinianum. Novell. 149. & 161. cap. 2. Greg. lib. 3 cap. 1. c. 2. per l. 10. vectigalia de vect. & commiſſ.*

Collationis huius ſunt primò requiſita diſpicienda, poſteà ſpecies ejuſdem.

Requiſita

Requisita collationis necessaria sunt quatuor. I. Causa eiusdem. II. Quibus in rebus potissimùm indicatur. III. Professio illius & descriptio. IV. Adęratio.

Causla collationis est evidens Reipub. necessitas & utilitas, *Heigius quæst. 18. nũ. 6. part. 1. Roland. à Valle consil. 1. nũ. 62. & seq. vol. 2.* ut omnes incolæ & regnicolę intelligant, necessitati esse parendum. *Cicer. lib. 2. offic. Da operam, ut omnes intelligant, si salvi esse velint, necessitati esse parendum. Quæ enim Respub. aut regnum sine tributis; Nec enim quies gentium sine armis, nec arma sine Stipendijs, nec Stipendia sine tributis haberi queunt. Hæc ornamenta pacis sunt, & subsidia belli. Hæc nervos esse imperij, semper duxerunt sapientes. Tacit. lib. 4. hist. Negotia Reipublicæ, quorum procurator & administrator est magistratus, exequenda sunt: Pro quo administrationis & executionis labore, remuneratio & sumptus necessarij eidem magistratui, debentur, ut hæc negotia Reipub. gerere & procurare sufficiat. Extra has duas causas, necessitatem Reip. & magistratus indigentiam, & dignitatem, si quid superior exigit, fit & dicitur birudo populi, lupus rapax, homicida pauperum & harpyia, atque ex populi lachrymis impinguatur. Vnde exterioribus membris Reipub. tanquam corporis proprij exhaustis, tandẽ vẽtriculus sibi exitiũ & interitũ adferat necesse est, sicut liene cui fiscus comparari solet, intumescẽte, totum corpus languidum & morbosum redditur. Bodin. lib. 6. c. 2. de Repub. Greg. lib. 3. c. 2. & c. 9. de Repub.* Quapropter minimè veniendum est ad collationem populi, quandiu aliunde haberi possunt, quæ necessitati populi & Reipub. sufficere queunt; *Roland. à Valle cõsil. 1. num. 51. 53. 57. 62. 63. 64. 67. vol. 1. 2. Heigius quæst. 18. Vasqui. illust. quæst. lib. 1. c. 6. num. 4. c. 7. num. 3. c. 8. Natta consil. 487. num. 1. 2. lib. 3. Scburpf. consil. 59. lib. 1.* nimirum I. Ex bonis fiscalibus, seu regni. *II.* Ex mulctarum & publicatorum bonorum compendijs. III. Ex bonis ereptitijs, vel vacantibus. IV. Ex rebus bello adquisitis. V. Ex rebus & bonis ex amicorum largitionibus acceptis, vel à socijs fœderatis. Hæc enim omnia bona Reipublicæ sunt, quorum administrationem

populus

populus magistratui suo concesit, *ut infra suo loco dicetur.*

Deinde observandum, si ex rebus propriis collatio est facienda, quibusnam è rebus potissimùm collatio exigi debeat. Nimirum primò ex his, quæ minus nocere pauperibus possunt, non ex iis, quæ ad facilem victum pertinent.

Deinde ex eo, quod est minutum, non grave, quod longo tempore sæpè collatum & reclusum ærariam auget & conservat, ut tempore necessitatis paratum inveniatur, & à gravioribus novis collationibus relevet: vel ad maiores usus sufficiens inveniatur, sine gravamine & oppressione pauperum. *Gregor. lib. 3. c. 9. de Repub.*

Tertiò, his, quę publici iuris sunt, multò tutiùs onera imponi possunt, quam privatorum bonis. *Per. Greg. lib. 3. c. 4. de Repub.* nimirum agris publicis, vijs regijs publicis, fluminibus navigabilibus, portui territorii.

Quartò, rebus minus necessarijs, quibus non utimur ad quotidianum victum, rectiùs & tutiùs collationis necessitas imponitur, uti poculis aureis, argenteis, adquisitioni nobilitatis, rebus titulo lucrativo adquisitis, & similibus, *De alimentis vectigalia non esse solvenda probare videtur text. in l. 201. de verb. sign. l. univers. 5. C. de vectigal. Coler. lib. 2 cap. 7. num. 58. de aliment. per l. 22. C. de sacros. eccles. Gregor lib. 3 cap. 16. de Repub. Tributum, quod imponitur rebus ad quotidianum victum pertinentibus, grave dicitur. Hanc ob causam collatio Deo gratissima, civitati plucherrimâ, magistratui honestissima plebi utilissima illa censetur, quæ imponitur ijs rebus, quæ ad corrumpendos civium mores, quæ ad delicias, ad luxum, quæ ad libidinem spectant, uti sunt aurea argenteáve supellex, pigmenta innumerabilia vestiam ornamenta, colores pretiosissimi, gemmæ, margaritæ, cupediæ, cæteraque eius generis, quæ quidem prohibenda non sunt; nec, si velis, possis. Sic sapientissima lex Augusti fuit: qui, ut effusas utriusque sexus libidines coërceret, leges de maritandis ordinibus tulit, quibus eos, qui post annum 25 uxorem non duxissent, aut duxissent quidem, sed liberos non procreavissent, hæreditatum, quas creviſſent,*

crevissent & legatorum, quæ sibi relicta essent, partem caducam in fiscum inferre coegit. Eos vero, qui liberos plures cæteris haberent, ab oneribus quibusdam immunes esse jussit. Leges caducarias postea alij sanxerunt. l. 1. c. de infirmand. pœn. cælibat. l unic. C de caduc tollend. Sanè rerum venalium, quæ ad luxum, quæ ad libidinem, quæque ad pompam comparantur, utilissima & honestissima est collatio, sicuti & earum rerum, quæ ad corruptelam civium inducuntur. Rerum vero civibus utilium & necessariarum, quæ ad vitam commodius & honestius degendam, & ad victum cultumque apportantur, nulla, aut sanè levissima vectigalia esse debebunt: quo me catores ad eas res majore copia advehendas alliciantur. Aromatum vero, pelium indicarum, ferarum, eunuchorum, vestium sericarum, & id genus aliarum mercium inanium, de quibus in l. interdum. §. species de publican. & vectigal. indicendæ sunt collationes.

Tertium requisitum est professio collationis & descriptio.

Professio collationis est, quâ patrimonij, & nominis conferentis & erogantis apud magistratum Reipub. fit testificatio & denunciatio *Luc. c. 2. l. 2. 3. 4.*

Descriptio est, qua singularum personarum conferentium, & rerum collatarum nomen, & collationis sive erogationis modus & forma, secundum factam adœrationem in tabulis publicis scribitur. *Luc. c. 2. l. 3.* ex qua descriptione etiam ætas, ordo, conditio, & numerus civium, & Reipub. potentia colligi potest.

Formæ itaque descriptionis & professionis censualis habet consignatum nomen prædij, sive bonorum civis, in qua civitate, pagove sint illa sita, & quos duos vicinos, proximosve fundos, prædive habeat. Arvum quot jugerum sit, vinea quot vites habeat: olivetum quot jugera, & quot arbores habeat, & palumba quot jugera, quot lacus piscatorios, portus, salinas, habeat; sylva cædua, quantæ latitudinis sit: & sic in alijs. item quam summam pecuniæ, servorum, pecudumque nominibus habeat.

AEtatem quoq; conferẽtium, domeſticos, uxorem, liberos, parentes, libertos, famulos, & horũ ſingulorum, ætatẽ, habitationem & fortunas proiteri neceſſe eſt; item, horum ordinẽ, ſtatum conditionẽ, & vitæ genus ſumma ſingulatim res ſuas teſtatas facere quilibet cogitur. *adde. Num. c. 1. 2. & ſeqq. c. 26. c. 3. 39. 40. Exo. c. 30. 11. & ſeqq. Pet. Greg. l. 3. c. 4 de Rep. num. 9. & ſeqq. & c. 5. Bod. l. 6. c. 1. de Rep. Hoc modo fit, ut omnia patrimonij, dignitatis, ætatis, artium, officiorumq; diſcrimina, in tabulas referantur: atq; ita quantum urbes gentéſque ſingulæ, numero militum, quantum pecuniâ valeant, monumẽta extent, & deniq; ut æqualiter quot annis, vel neceſſitate poſtulante tributa conferantur. Deſcriptio ergo ejusmodi ad plenam Reip. notitiam conducit; eamque ſingulis annis fieri conſultum & utile: ideo quod migrationes, mortes, opum augmenta, aut iminutiones accidere ſolent.*

Quartũ requiſitum collationis, eſt adæratio, quæ nihil aliud eſt, quàm taxatio, cẽſura, & æſtimatio patrimonii, facultatúmq; conferentiũ, pro ratione, portione, & quantitate, quâ quis bona poſsidet. 2. *Reg. c. 23. 35. c. 10. 14. 2. Chro. 9. 13. c. 27. Num. c. 35. 8. 9.* ut ea ratione Reſp. ſuas opes & vires non ignoret, & ſecũdũ eas ſe metiri poſsit. 1. *Reg. 10. 14. 15. 22. 28.* vocatur cẽſura, *teſte Feſto in verbo cenſores de qua Bod. l. 6. c. 1. de Rep. Pet. Greg li. 3. c. 4. de Repub.* Adærationi & taxationi inſerviũt peræquatores & inſpectores, qui prædijs & bonis in tabulis cenſorijs deſcriptis invicẽ adequatis taxationẽ emendant, ut relevẽtur bona, quibus graviſsimum onus eſt adſcriptũ, & graventur, quę ſunt cẽſita & adærata leviùs. *l. 14. l. 15. & C de erogat. milit. li. 12. l. unic. C de collat. donat. poſſ. li. 10. tit. C. de cẽſib. & cenſitor & peræquat. l. 11. Bod. d. li. 6. c. 1. ubi utilitates cenſuræ refert. de quibus etiam Plutarch. in Catone maiore. & Liv. lib. 4. & alij.* Quando de mobilibus collatio præſtatur, æquũ eſt, ut juramento conferentium taxatio, & æſtimatio harum rerũ conſtituatur: *uti fit in Germania, & alijs in locis.*

In taxatione & adæratione hac per gratiam neque divites relevari, & plures eximi, neque pauperes iniqua peræquatione gravari debent. Nemo etiam onera impoſita adærata grava-

re, aut non impoſita exigere debet, aut pro alterius bonis adęrari. *Novel.* 43. Ex onere tributi etiam extimendus eſt, qui rem censualem non amplius poſsidet. *l.* 4. *de cenſibus.*

Quēadmodum aūt valentiſsima quęq; corpora humani mēbra putres ac defluentes humores ad imbecilliora reijciunt, & cum eò pervenerint, apoſtema aut exanthema, ingenti cum toto corporis dolore, erumpere neceſſe eſt: Sic & illis cōtingere neceſſe eſt, quādo facer & patricius ordo fortunis, & opibus locuples, miſeros aratores, & opifices omni tributorū genere urgeri & opprimi patitur, quouſq; plebs aſsiduis onerib. gravata ſuccūbit: tunc onus in nobiliū ordinē reijci oportet. *ut dic. Bod.*

In curiales tranſferri poteſt onus univerſitatis prædiorū, nō partis. Qui fundos fertiles, opimos & quæſtuoſos occupār, pro rata etiam portione infæcūdos, & ſteriles ex ijſdē bonis ſuſcipere coguntur, & defectum impoſitę collationis ſupplere. *Græci vocant ἐπιβολὴν adæquationem, & bona eadem ὀυόδυλα & ὁμοιωτικὰ vide Nov.* 128. & 168. *l.* 9. *l.* 10. *C. de omni agro deſert. ubi Cujac.*

Collectoribus collatorū bonorū præfectus erat diſcuſſor, hoc eſt, cognitor & diſceptator rationum fiſcalium, *qui λογοθέτης græcis dicitur, & latinis inſpector, vel q̄ſtor. l. ult. c. de. diſcuſ. ubi Cui.*

Modus adærationis & quantitas collationis eſt arbitraria ex arbitrio magiſtratus pendens, qui rationem ſubditorum, regionis, temporis & neceſsitatis publicæ habere debet, ut ratio quęſtuum & neceſsitas erogationum inter ſe congruant.

Ergo modus ex his duobus metiendus eſt. Primò ex facultate ſubditi, ſecundo ex neceſsitate Reipub, ſeu regni. *Supra modum itaque ſine cauſſa urgente & neceſsitate ſummâ flagitante, onerari & gravari in tributione non debent cives, aut in imponendis, aut exigendis erogationibus urgeri: pluris enim magiſtratui ſubditorum opulentia eſſe debet, quam reditus. Nov.* 161. *c.* 2. *l.* 1. *C. vectig. nova inſt. non poſſe. Atq; ſi ita acceperis c.* 8. *l.* 1. *Sam. etiam ad pios reges ad cōmodari poteſt. ut doctè oſtendit magnificus & nobiliſſ. ICus VVarem. de Erenberg de ſubſid. regni & onor. ſubdit. contra quorundā theologorū & IC. opinionē.*

Deinde per nimias exactiones provinciæ redduntur desertæ, & subditi exhauriuntur, & superior olera radicitus exscindens odiosus redditur populo. *arg. 1. Reg. c. 12. vid. Pet. Gregor. lib. 3. c. 9. de R. pub.* Plane intolerabilis & impia est exactio & collatio, quæ tanta excedit laboris fructum, ut rebus malint possessores ipsis cedere, quàm pro illis impositam & taxatam erogationem præstare, quæque omnem prorsus spem victus parandi possessori adimit. *adde Exod. c. 22. 25. Michæ c. 10. Amos. c. 2. c. 5. Iob. c. 10. Habacuc c. 3. Michæ. c. 3. 1. Quæ propter dico, audite jam primores Iacobi & ductores domus Israelis, an non vestrum est scire ipsum ius. 2. Osores sunt boni, & amantes mali, rapientes cutem eorum ab eis, & carnem eorum ab ossibus ipsorum 3. & quod comedunt, est caro populi mei; & cutem eorum ab eis nudant, ac ossa eorum disfringunt, dividuntque, ut quod est in olla, & velut carnem, quæ est in lebete: Ezech. cap. 45. v. 9. 10. Sic dixit Dominus Deus, modum tantum ponite principes Israelitici, removete violentiam & oppressionem, auferte exactiones vestras à populo meo.* Laudabile exemplum Nehemiæ extat. Nehem. c. 5. 15. ubi dicit, se non gravare populum, sicuti antecessores ipsius fecerãt. Iob. c. 3. 21. c. 39. 10. Zach. c. 9. 8. 1. unic C. de super exactio. De quibus iniquis exactionibus se innocentem protestatur Moses & Samuel. Atque ita, quod Reipub. erarium erat, illius fit spoliarium, eruæ prædarumque receptaculum. Boni patris est, tondere pecus, non deglubere. Olimus bonus, qui ab radice olera exscindit, & eum, qui pennas ita incidit, ut nequeat renasci. Hinc qui nimis emungit, elicit sanguinem. Absint igitur, quantum fieri potest, illa extrema, ne boves ipsos, nec agros, postremò corpora servitio, aut pœna eximens; quibus rem auferunt cum pulmento, cum tamen exactio eiusmodi debeat tantum esse delibatio bonorum, non diminutio. Gravis quoque est provinciarum exactorum crudelitas & rapacitas: qui sæpe pro modico tributario ære ingentes facultates subditorum prædantur, & ita publicas bonis miserè, vel vexationibus, carceribus & impedijs eruerunt. Quibus princeps obsistere debet. vid Exod. c. 22. 25. Deut. c. 23. 24. Esa. c. 3. 12. Luc. c. 12. 58. Nehem. c. 5. 1. nemo 2. c. de exact. tribut. lib. 10.

tit.

tit. C. de superexact. lib. 10.

Levis contra collario censeturilla, qua quis annuatim confert tantum, quantum uno die cum familia in victu consumere solet. Levis etiam censetur, quæ paulatim per partes fit, distinctis & diversis temporibus; quod valde tenuiores subleva t. Levis denique & illa censetur, quę á benignis, humanis & equis exactorib. exigitur, secundū *l.* 33. *benè de usur.*

CAPUT XII.

De collatione membrorum regni ordinaria.

TAntum de requisitis collationis. Sequitur de speciebus ejusdem.

Species igitur collationis sunt duę. Est enim quędam ordinaria, quędam extraordinaria.

Ordinaria est, quę ex legis provisione certam quotannis semel, vel sępius etiam recurrentem, & regularem habet prestationem, in ordinarios & quotidianos Reipub. usus & negotia impendendam ex bōis, quę regnicola & possessor in territorio magistratus collectantis possidet. *l. fin. C. fine cens. & reliquis. vid. Aret. tom. 2. loc.* 155. *problem. Rom c.* 13. 17. *Pet. Greg. lib.* 3. *c.* 2. *de Repub. Gail. lib.* 2. *obs.* 52. *ex arbitrio Reipub. vel consuetudine putat statuendum, an ordinaria, vel extraordinaria sit contributio.* indictionem ideo, quod possessionibus non personis indicta sit, item tributiones, intributiones, possessionum onera, munera rei contrectla, functiones, necessitates statutas, annuam exactionem, publicam & fiscalem pensitationem; *Cicero collectam vocat.*

Præstantur hæ collationes ordinariæ vel ex rebus, quæ nobis ex possessionibus & bonis nostris, in territorio collectantis magistratus sitis, proveniunt, aut loco pensionis de rebus non nascentibus in bonis.

Prioris generis collatio ordinaria est, quando quis ex fundo

quem habet magiſtratui, annuatim tenetur dare certam & immutabilem penſionem, nimirum aliquot modios frumenti, aut dolia vini, vel metalli, quod in prędio naſci conſuevit, aut annonam, veluti panem, carnes, frumentum, ligna, metallum, lapides, ſulphur, ſales, margaritas & ejuſmodi alia, quæ terra, ſeu prędium præſtat, ſecundum mẽſuram & quantitatẽ fundi, vel conventionem. *argum.* 1. *Sam. c.* 8. 11 *et ſeqq. Boter. lib.* 7. *c.* 4.

Ejusmodi præſtatio & collatio etiam extrancis & forẽlibus civibus, qui prędia in territorio Reipub. poſsident, imponitur. licet cẽſitoribus ſubjecti non ſint. *Geil. li.* 2. *obſ.* 52. *& ſeqq. Planè in extraordinariâ collatione forenſes collectari non poſſunt de ſuis poſſeſſionibus niſi in proprio territorio, in quo etiam de bonis alibi ſitis, collectari poſſunt. Roſenthal. lib.* 1. *de feud. c.* 5. *quæſt.* 80. *Cacherã. deciſ. pedem* 95. *num.* 46 *Geil. lib.* 2. *obſ.* 52. *& ſeqq. Mynſing. cẽt.* 5. *obſ.* 22.

Bona ex quibus olim apud Romanos talis collatio fiebat, vocabantur prædia tributaria, Stipendiaria, vectigalia, prædia civilia, fiſcalia, fundi emphyteutici, ſaltuenſes, quales & apud Ægyptios fuiſſe apparet. Geneſ. c. 47. 24. *& ſeqq. vid. tit. C. de locat. præd. civil. lib.* 11. *tit. C. de fundo patrim. tit. C. de collat. fund. patrim. Cuiac. lib.* 7. *obſ.* 3. *&* 4.

Penſio canónve frumentarius ex tritico, hordeo alijsq; frumenti generibus deferebatur in hordea Reipub. *tit. C. de can. non. frum. urb. Roma. & tit. ſeqq. lib.* 11. *tit. C. de fund. patrim. & ſaltuẽſ. Exempla vide Deut. c.* 14. 22. 23. *c.* 26. 2. 3. *& ſeqq. Num. c.* 18. 13. *& ſeqq. Levit. c.* 27. 30. *& ſeqq.* 2. *Chronic. c.* 31. *Num. c.* 10. 1. *Reg. c.* 10.

Penſio ex metalli fodinis præſtanda vocatur canon metallicus, auri, argenti, æris, ferri ex loco, ſeu prædio, in quo effoditur ciuſmodi materia, vel provenrus lapicidinarum. *l.* 13. *vendito. §. ſi venditor. commun. prædior.* ſalis vel marmoris, *vid. tit. C. de metal. & metal. lib.* 11. *& Dd. in c. unico. quæ ſunt regal. in uſib. feud. Reditus rectè vocari poteſt.*

Poſterioris generis collatio ordinaria eſt, quam quis annuatim, in numerata pecunia, aut alijs reb. mobilibus, pro æſtimatione

matione patrimonij & bonorū ſuorū, in recognitionem uniuerſalis territorij & dominii, quod ad Remp. pertinet, pręſtat. Vocatur hęc cenſus & ęſtimatio patrimonij, quę non niſi civibus & regnicolis in territorio regni imponi poteſt, atq; augeri & minui pro quāritate & qualitate bonorum & patrimonij, ex quo datur. *Exempla hujus videre licet Geneſ. c. 47. 1. Reg. c. 10. 14. 2. Chron. 9. 13. c. 27. Exod. c. 30. Deut. c. 26. Toloſan. lib. 3. c. 3. de Repub.*

Penſiones pecuniariæ & auratiæ referebantur in ærarium Reipub. *tit. C. de metallar. & metall. Greg. Toloſan. lib. 3. c. 3. de Repub. cujusmodi & Iudæos habuiſſe conſtat. 1. Reg c. 7. 51. c. 14. 25. 2. Reg. c. 12. 18. 11. cap. 14. 14. c. 24. 13. 1. Chronic. c. 9. 26. 20. & ſeqq. Ioſu. c. 6. 24. Bodin. de Repub. c. 2. lib. 6.*

A Erario præficiuntur ponderatores & examinatores pecuniæ, numerarij, exactores & collectores, publicani. *de quibus in l. 12. Cod.* Reliquæ penſiones non pecuniarię in horrea, & ædes publicas referebantur, & ad uſus publicos regni reſervabantur. Exigit enim utilitas & neceſsitas Reipub. ex reditibus ordinarijs thesauros cogere, & coactos repoſitóſque habere ad omnes Reipub. neceſsitates. *vid. pet. Greg. lib. 3. c. 9. de Repub. Bodin. lib. 6. cap. 2. de Repub. Boter. lib. 7. c. 3. 1. Chron. c. 22. 1. Reg c. 14. 26. c. 7. 51. 2. Reg. c. 12. 18. c. 14. 14. c. 24. 13. 1. Chron. c. 9. 26. c. 26. 20. & ſeqq Eſa. c. 39. argum. l. ſi chorus. 76. de legat. non ad voluptatem & ludum, vel avaritiam, ita accipe Deut. cap. 17. in fine.*

Pręcipuę ſpecies collationis hujus ſunt, tributum, ſalarium, vectigal & anomalę aliq, quarum pręſtatio inconſtans & varia eſſe ſolet.

Tributum eſt penſio quędam in uſum Reip. pręſtanda, conſiſtens in corporibus, veluti auro, argento, ære, equis, armis, vel veſtibus. *Exempla hujus vid. Deut. c. 20. 11. Ioſu. c. 16. 10. c. 17. 13. Iudic. c. 1. 28, 33. Roman. c. 13. 6. 7. Matth. c. 22. 21. c. 17. 27. Luc. 2. 1. 2. 3. 4. Ioſu. c. 7. 2. Reg. c. 8. c. 17. 20. c. 23. 35. Ariſtot. lib. 1. politic. c. 7. & lib. 7. c. 8. 9. & Aretium tom. 2. problem. loco. 155. Tributum ideo vocabatur apud Romanos, quod à tribubus tributim hæc pecunia,*

hæc pecunia; à singulis ex populo pro æstimatione patrimonij imperaretur: & attributum, quod cuique certa pecunia adsignaretur præstanda, ut ait Varro: vel à tribuendo, quod ex privato in publicum tribueretur: vel quod militibus tribuebatur l 27 ager. de verb. sign. Monter lib. un. decis regni Aragon. decis. 13 num. 46 & seqq. Cothman. consil. 11. Gædd. ind. l ager quos allegat. Varemund. c 3 de onerib. subdit.

Apud Romanos olim classis prima majora quam secunda, & hæc majora quam tertia, quæ similiter maiora quam quarta, & ita deinceps tributa præstabat. de qua re apud Livium, Halicarnass. Sigon. & alios scriptores Romanos. Greg. lib. 3 c. 4. Comnenus imp. orientis lib. 1. juris orientalis tit. Isaaci Comneni, constituit ordinarium tributum pro vico, triginta fumibula habente, aureum unum, argenteos duos, arietem unum, hordei modios sex, vini mensuras sex, farinæ modios sex, gallinas triginta. Pro vico, qui 12. haberet fumibula, aurei bessem, argenteũ, agnum dimidiatũ, hordei modios quatuor, vini mẽsuras quatuor, gallinas viginti; Pro vico 10. fumibulorum argenteos quinque, agnam unum, hordei modios duos, gallinas decem.

Summacensus & tributi, quod annuatim Salomoni pendebatur, extat 1. Reg. c. 10. 14. & seqq. 2. Chron c. 9 13. cap. 27. Variarum regionum annua tributa, eorumq; quantitatem refert Gregor. lib. 1. c. 4. num. 13. & seqq. de Repub. Salarium quotannis ab ijs, qui in Reipub. solo ædificarunt, præstatur tit C. de diversis præd. urb. & rustic lib. 11. tit. 70.

Vectigal est, non solum quod Reipub. vel fisco ex fundis vectigalibus penditur, sed etiam quod ex rebus, quæ væneunt, nimirum in vino, oleo, frumento, sale, panno, ferro, cervisia, & pluribus alijs præstatur. 1. Reg. c. 10. 15. 22. 28. olim erat pars vigesima pretij, hodie plerunque octava. l. 7. ex præscriptione l. 8. C. de vectig. & commiss. quamvis ex consuetudine suam determinationem & quantitatem hodie accipiat l. pen. C. no. vectig. inscis. non pos. l. 4. §. 2. l. 9. §. 6. de vectig. & Commiss. de cuius hujus collationis est, quod in territorio nostro, & de nostris lucrum adquiritur ab extraneo. qui exportat merces incolarum artificia, operâ industriâ, labore vel parentat, pariásve, atque rebus nostris res suas auget. Ideóq; æquum est. ut solutione vectigalis hoc agno-

agnoſcat, & gratum ſe præſtet. Aequum etiam, eſſe ut extranei forenſes nomine vectigalis plus pendant, quam cives & incolæ.

Solvitur quoque vectigal ob res, ſive merces provinciales, vel peregrinas importatas, vel exportatas ad peregrinos; unde etiam portorium, pedagium, quod vocant, vectigalia ripatica pro tranſitu riparum, & ſecuritate itineris præſtanda. *unde Germanis appellationes,* Brucker geldt, ſehe vnde wege geldt. *& duplex vectigal, nauticũ, vel victoriũ: Nauticum ex re nauticâ ſive ex mercibus, quæ aquâ advehuntur, percipitur victorium ex ijs, quæ terrâ advehuntur.*

Sunt & plures aliæ ſpecies collationis hujus, quæ olim in uſu fuerunt, & hodie apud quoſdam receptæ.

Apud Romanos olim erat recepta collatio auri vicesimarij, quod ex viceſimis rerum exigebatur, ad ultimos caſus & poſtremam populi Romani fortunam. Lex Iulia de viceſima hæreditatum etiam fuit ab Auguſto lata, ærarij locupletandi cauſſâ, quam viceſimã hæredes extranei, vel legatarij non inopes pendebant fiſco ex hereditatibus, legatis, vel donationibus ſibi in teſtamentis relictis. Manumiſſi quoque viceſimam ſuarum fortunarum ærario ſolvebant, Livius. lib. 2. Halicarnaſ. lib. 5. Bodinus. lib. 6. c. 2. in fin. de Repub. vid. tit. C. de imponen. lucrativ. deſcriptione. Gregor. lib. 3. c. 6. de Repub. de utrâque viceſimâ. vide in lexico ſub litera V. voce viceſima.

Aurum quoq; luſtrale ſingulis luſtris apud Romanos pendebatur. tit. C. de luſtrali auri collat. ubi Cuiac. qui & coronarium aurum, quaſi tributum ordinarium acceperunt. tit. C. de auro coronar. item χρυσάργυρον id eſt, auri argenteum, ex auro falſificato, quod meritò improbatur, ſicuti & tributum quod ex lotio, itemque ex mercede meretricum, vel ex aliis ſordidis penditur. Deut. c. 23. 18. lib. 3. c. 6. Bodin. lib. 6. c. 2. in fin.

Erat & tributũ, quod quilibet mẽdicus, meretrix, quævis repudiata, ſervus, libertus ve ærario pẽdebat, atque etiam de mulo, de ſimo, jumentis & canibus in urbe, vel rure degẽtibus exigebatur. Homo ſive mas, ſive fœmina eſſet, numum argenteũ pendebat, & tantundem bos, equus, mulus ve: aſinus autem & canis obolos ſex. Greg. lib. 3. c. 5. num. 9. ſed. hoc

atum legimus. cujac. lib. 10. obſ. 6. 7. Clapmar. lib. 5. c. 14. tributum de feneſtris, tegulis, de corporis vitijs, de cadaveribus defunctorum, ex mercatura bonorũ, vide VVarem. de loc. & Alex. ab Alex. gen. dier. c. 10. li. 4.

Hodie etiam receptum eſt, ut ſubditus ratione territorij, ex quo diſcedit in aliud, ſuperiori ſuo magiſtratui aliquid ex bonis, quæ in territorio vendit, vel alienat, det & contribuat, quę ſolet eſſe decima pars pretij, Germani vocant die nachſteur vnd abzuch *Geil lib. 2 obſervat.*

In quibuſdam locis etiam peregrinorum hæreditates & legata fiſco cedunt in totum, vel pro parte, vel extraneis hæredibus legata, donatiões mortis cauſam, vel hæreditates relictæ. Bodin lib. 6. c. 2. & lib. 1. c. 6. in fine ferè, per l. 1. C. de hæred inſtit. lib. 1. §. 2. de legat. 3. l. quidam. de pæn. l. neq; §. 1. de milit. teſt. l. 1. §. pæn. de ijs quæ pro non ſcript. habent. quod videtur ſublatum. l. omnes. C. commun. de ſucceſſ. quamvis à peregrino relictum civi, fiſco non applicetur. Apud quoſdam etiam mercatura munerũ & honorum recepta Bodi. l. 6. c. 2. de Rep Greg. de lib. 3. c. 6. quæ merito improbatur, ſicuti & monopolium & mercatura quæſtuoſa magiſtratus.

Sępè etiam neceſsitas Reipub. cogit ordinarios proventus augere, indictiones & ſuperindictiones imponere, in primis tum, quando ærarium eſt exhauſtum, *vide Roſenthal. de regalib. concluſ. 44. cap. 5. de quare in capite ſequenti.*

CAPUT XLII.

De collatione membrorum regni extraordinaria.

HAEc de ordinaria collatione. ſequitur de extraordinaria. Extraordinaria collatio, ſeu contributio eſt, quæ ærario ordinaria collatione cõſtituto exhauſto, perſonis principaliter contẽplatione rerũ indicitur, & imponitur ob neceſsitatẽ publicam incidentẽ, ad tẽpus certum, donec neceſsitas illa ceſſaverit. *l. 239. §. munus. de v. S. l. 1. l. 18. de mun. & honor. l. 122. de reg. jur.* idroq; hæc collatio propriè cõmoda civiũ & incolarũ concernit non prædia, neq; forẽſes *Natta. Conſil. 157. num. 5. vol. 1. Geil. li. 2. obſ. 52.* Cauſę neceſſarię hujus cõtributionis & collectarũ eſſe poſſunt bellum motũ, domini ſeu magiſtratus captivi redẽtio, pacis con-

ſirmatio: Magiſtratus electi inauguratio, refectio & reparatio, vel extructio publicarum munitionum, profectio magiſtratus longinqua neceſſaria, & ſi quæ aliæ clades, calamitates repentinæ, & publicæ neceſsitates incidentes, totam Rempub. concernentes, non bona & res privatorũ, *vid. Pet. Greg. lib. 3. de Republ. Geil lib. 2. obſ. 52. Pariſienſ. conſil. 25. vol. 1. Pet. Frider. lib. 2. de mandat. c. 44. Aret tom. 2. problem. loc. 155. & exeẽpla. 1. Reg. c. 9. 15. 2. Reg. c. 12 4. 5. c. 22. 4. 5. 6 c. 23. 33. 35. c. 15. 19. 2. Chron. c. 24. 5. & ſeqq. c. 34. 8. 9. 10. 1. Chron. c. 29. 2. & ſeqq. c. 12. 38. 39. 40. c. 16. 6. 7. Luc. c. 2. Matt. c. 6. 2. Sã. c. 17. 27. 28. 1. Chrõ. c. 12. 39. 40. c. 28.*

Eiuſmodi extraordinaria collectatio & collatio fit de bonis, quæ regnicola poſsidet in territorio regni, ſeu Reipub. neceſsitate incidẽte laborantis. Hac igitur collectatione ſubditi ratione domicilij collectãtur de omnibus eorũ bonis ubicunque etiam extra territorium collectantis ſitis. *Geil. lib. 2. obſ. 53.* idque quaſi per modum capitationis: ideo poſſeſſores bonorum à magiſtratui in cujus territorio bona ſubditi cẽſiti ſunt, moleſtari non debent. *Geil. d. loc. num. 2. 3.* Forenſibus verò contributio hęc imponi non poteſt etiam de bonis in territorio cenſitorum ſitis. *Geil lib. 6. concluſ. 2. tit. de jure immu Nattæ. conſil. 103. num. 7. Cacheran. deciſ. 95. num. 46. Roſental. in tract. de feud. cap. 5. quæſt. 80. Geil obſ. 52. lib. 2.*

Eſt vero collatio eiusmodi iugatio, per æs & libram, capitatio, hoſpitatio, & quędam alię alijs atque alijs temporibus & locis collationes receptę & approbatę.

Iugatio eſt collatio & contributio extraordinaria, pro magnitudine, numero & qualitate poſſeſsionum & jugerum impoſita & indicta; ut qui plura prædia poſsidet & habet, plus cõferat & cõtribuat ad publicas neceſsitates incidentes. *Novell. 17. Bodin. lib. 6. cap. 2. de Repub de qua latius Icti. & Greg. lib. 3. c. 5. de Repu.* Per æs & librã contributio fit pro viribus patrimonij. *Nattæ conſil. 215. vol. 1. Geil lib. 2. obſ. 52. num. 16*

Eſt

Est etiam hodie nonnullis in locis, præsertim in Belgio, usitata contributio imposita quibusdam rebus, quę indies venduntur & emuntur, uti vino omnis generis, cerevisię cujuscunque generis, frumento ad molendum & comminuendum molendinis oblato, carnibus, bestiis, aceto, sali, lignis, smegmati, panno, vestibus preciosis, & similibus rebus, quarum usus & commercium est frequens & quotidianum. Talis contributio tam civibus & subditis, quàm extraneis forēsibus, quibus vis emptoribus in foro & territorio nostro emētibus, comparantibúsve res illas, quibus certa contributio est imposita, incumbit. *Utilis hæc & necessaria est, quoties semper, seu quotidie præsenti pecuniâ est opus: atque illos potissimum gravat, qui in territorio nostro vel splendide vivere, vel commercijs & rerum permutationibus & mercaturâ res suas augere volunt, sive sint subditi, sive extranei forenses.*

Capitatio, quæ Græcis κεφαλικὸν, est, quæ viritim in singula personarum capita, quæ numerantur, non inspecta patrimonij quantitate, constituitur. *l ætatem. l. ult de censib.* vocatur etiam capitalis illatio. *vide de hac tit. C. de capit. civ. eximend. lib. 11. Gell. lib. 16. c. 18. Apud Romanos servi, fœminæ, & opifices in numero non censebantur in capitatione facienda, ut probat. Bodin. lib. 6. c. 7. ex Plutardi in Romulo, & Floci epitome. 59. & 27. Ex cæteris civibus, si quis incensus relinquebatur, civitatem & libertatem amisisse dicebatur, ut refert Vlpian. in fragment vid. Gell. d. lib. 16. cap. 10.*

Ejusmodi capitatio apud Iudæos quoq; recepta fuisse videtur, ut patet ex Exod. c. 30 11. & seqq. ubi Iun. in versi. 12. probat extraordinariam fuisse hanc collectam. 2. Chron. c. 24. 2. Reg c. 12 Nehem. c. 10. 32. 2. & seqq. 1. Chrō. c. 28. Reg. c. 24. 35. Nū. c. 1, 2. & seqq. c. 26. c. 3. 34. 40. in qbus colligitur triplex descriptio personarū per Deū indicta. Prima fuit omniū summa, nempe universæ cōgregationis filiorū Israēl. Altera primogenitorum à mense uno & supra: Tertia à vigenti annis & supra, masculorum ad militiam. Ex hac descriptione diversa sumpta quoque diversa capitatio, vel tributum juxta capita, non habitâ ratione facultatum

dum à Deo impositum. Textus in Exod. c. 30. 11. & seqq. ita habet: Quando tuleris, ait, summam filiorũ Israël, juxta numerum, dabunt singuli prætium pro animabus suis Domino, & non erit plaga in eis, cum fuerint recensiti. 13. Hoc autem dabit omnis qui transit in numeratos, dimidium sicli, pro ut est siclus sacer. Viginti obolorum est hic siclus, dimidium sicli, oblationem Iehovæ. 14. quisquis transit in numeratos à nate viginti ãnos & supra, dato oblationẽ Iehovæ. 15. qui dives est, ne augeto, & qui tenuis est, ne dimmuito de dimidio sicli, dãdo oblationẽ Iehovæ, ad expiandum animas vestras. 16. Accipiens autem pecuniam istam expiationum à filijs Israëlis, repones eam ad ministerium tentorij conventus, eritq; pro filijs Israelis in monumentum coram Iehova ad expiãdum animas vestras. At pro primogenitis stirpis Leviticæ & aliorum filiorum Israelis à mense uno & supra, alia facta est censura & capitatio, de qua Num. c. 3. 44. & seqq. Ahâs Levitæ non numerabãtur. Num. c. 1. 47. 48. 49. 50. & c. 2. 33. Ex his omnibus etiam probabile est fœminas apud Iudæos censeri non consuevisse, siquidem nulla harũ in locis prædictis mentio habetur, sed tantùm marium ab anno 20. Num. c. 1. c. 26. Exod c. 30. 11. & seqq.

Hodie quandoq; apud nos alia quædam capitatio usitata est, qua non tãtum libera hominum, seu civium capita, sed etiam servorum, imò & fœminarum atq; etiam bestiarum singularum censentur. *Verbi gratiâ, ut mas duos albos, fœmina unũ pendat; similiter, servus famulus: & pro equo, mulo, asino, bove, vacca, ovibus & alijs brutis certa pecunia pendatur ab ipsorũ domino. vid. Pet. Greg. lib. 3. c. 5. de Repub. Hodie hujus loci est in Germania tributum Turcicum* Turckensteur/ item Kreystur/ Romerzug. *Ex hoc sæpè plus cõmodi collectores, & territoriorũ Domini accipiunt, quam subsidij contra Turcã Imperator. Atque hæc collecta aliquando statibus imperij imponitur, aliquando vero viritim & capitatim fuit imposita subditis imperij. vid.* Reichsabscheidt *de anno 1494. 1500. 1542. 45. 48. In quibusdam locis collectæ etiam fiunt per sortes, sive sortilegia publica,* offentliche Lotterijen, *in quibus lucrum quod capitur, ad respias, vel communem utilitatem confertur.*

5

Hospitatio

Hoſpitatio eſt hoſpitij præbitio ſupervenientibus militibus, vel alijs perſonis facta. 1. *Chron.c.*12.3.9.40. *vid. tit. C. de metat.* 2. *Samu. c.*17. 27. *et ſeqq. c.*19 33. *In hac nomen hoſpitaturi poſtibus domus adſcribitur, quod ſub pœna falſi non delendum. d. tit. C. de metat. Epidemetica ſunt pretia, quibus ſe cives redimunt ab onere hoſpitum recipiendorum. vid. Novell,* 129. *et* 134.

Paratangæ hoc eſt, curſorum, vel equorum, vel hominũ ſtationes, certis locis diſpoſitæ ſemperq́; die & noctu paratæ & commodę, hujus loci eſse videntur, *quas poſtas vocant. vid tit. C. decurſ. pub. aug. et per angar. lib.* 12 *l. fin. C. de fabricenſ. lib.* 11. *ubi Cujac. Borcholt. de feud. c. alt. num.* 84. *Menoch. caſ.* 229. *arb. iud.* Similiter angariæ & perangariæ navium, plauſtrorúmve præſtationes, armorum trãsvectio. *Dd. in c. unic. quæ ſunt regal. l. ult. §. patrimo. de muner. et honor. l.* 2. *C. depræpoſ. ſacro cubic. lib.* 12. *Sixtin. de regalib. c.* 15. *Quò referri poſſũt hominũ propriorum in Germaniæ quibuſdam locis operæ et ſervitia, ſeu jus operarum. vide. Huſan. de prop. hom. cap.* 6. *VVaremund. d. loc. cap.* 4.

Hodie domini territoriorum & magiſtratus à ſubditis ſuis collationes exigunt extraordinarias, ſed non ultra duplicationem cenſus annui ſibi debiti. *Menoch. caſ.* 178, *lib.* 2. *arb. judic. quæſt. Boer. quæſt.* 133. quod non damnandum modò id faciant ex probabili cauſſa neceſsitatis, uti ex cauſſa filiæ elocandę, hoſtium propulſandorum, profectionis ultra marinæ, lytri præſtandi, vel alterius arbitrariæ cauſſę. *vid. Menoch. d. lib.* 2. *caſ.* 181. *arb. Indic. quæſt. Boer. d. loco. Ferdin. Vaſqui. lib.* 1. *cap.* 7. *qui filiæ dotandæ cauſſâ collectionẽ non cõcedit. Boer. deciſ.* 128. *et ſeqq.* Epiſcopus quoq; ejusmodi collectas pro arbitrio judicis à ſuis ſubditis rectè exigit, juxta qualitatẽ annui reditus, expenſarumq́; à ſe faciendarũ, quãdo ex propriis bonis nõ habet, quę in hos uſus impẽdat. *Menoc. d. caſ.* 178. *& ſeqq. Pet. Greg. li.* 3. *c.* 6. *de Rep.*

In extremã neceſsitate ſubſidia etiã ex bonis eccleſiaſticis tumi poſſunt, ita nimirum, ut vel ex venditione horũ pecunia cõficiatur vel ex corundẽ fructibus & reditibus. Illud periculoſum,

losum, hoc vero tolerabilius & utilius. *Boteras lib. 7. c. 6. illud. exemplis regni Gallici & Hiſpanici probat, quibus & Belgarum exemplum addere licet. Modos conquirendæ pecuniæ varios in varijs politijs uſitatos deſcribit Toloſan. lib. 3. c. 6. de Rep. ubi tempore neceſſitatis, vel ad ærarij exhauſti inopiam ſubleuandam quando ſubditi non poſſũt ſuppeditare, monopolium dicit licitum. vide infe. c. 32.*

CAPUT XIIII.

De muneribus regni perſonalibus.

DE regni muneribus realibus hucuſq. ſequitur de perſonalibus publicis muneribus regni.

Perſonalia munera publica regni, ſeu univerſalis conſociationis ſunt, quæ illi in adminiſtratione publicorum regni negotiorum, labore & induſtriâ perſonæ, ſub remuneratione debitâ, ad utilitatem & ſalutem communem corporum conſociatorum, præſtantur.

Perſonalia hæc munera publica regni cæteras privatas & publicas ſingularum provinciarum dirigunt, gubernant & referunt ad ſalutem & utilitatem communem regni & omnium ejus membrorum, atque privatas & publicas functiones ſingulorum & univerſorum, toti univerſali conſociationi utiles reddunt & ſalutares, vel ſaltem, ne illi noceant, impediunt. *Atque ut realia munera, res pecuniàmque ad conſervationem & defenſionem univerſalis conſociationis conferunt & communicant: ſic perſonalia operas, auxilia, miniſteria, conſilia induſtriam, laboréſque communicant, quibus commoda & utilitates illius promoveantur, neceſſaria procurentur, & incommoda omnia avertantur. Vnde ſumma horum munerum publicorum regni utilitas & neceſsitas apparet, quæ vincula & nervi ſunt, quibus tot corporum diverſorum conſociatorum coniunctio continetur & conſervatur, quæ ſine illis ſtatim diſſolveretur & interiret. Hinc horum publicorum munerum dignitas & præſtantia, quæ etiam realia munera univerſalis conſociationis uſibus adcommodat.*

Munera

Munera hęc publica obeuntes sunt duorum generum. sunt enim regni, universalis ev consociationis ministri: vel ummi magistratus.

Regni & universalis consociationis ministri sunt pręsides & prętecti à toto populo archivo regni, vel rei militari. 2. *Sam.* c. 9. vel sunt à secretis & consilijs regni.

Archivo regni, seu universalis consociationis prępositus vocatur regni Cancellarius; *qualis in politia judaica aliquãdo fuisse legitur Iosaphatus.* 2. *Sam* c. 9. 2. c. 20. 14. 2. *Reg.* c. 18. 37. 1. *Reg.* c. 4. 1.

Consiliarij regni sunt, qui consilijs suis Rẽp. juvant. *Tales in plerisque regnis sunt, qui vocantur ephori regni, seu principes, comites, ordines & status politiæ cuiusque, de quibus sup. cap.* 8.

Redditibus & bonis publicis regni præpositi sũt quæstores, thesaurarij regni, qui colligunt pecunias & redditus regni, & asservant in locis & ędibus publicis destinatis ad publicos regni usus.

Rei militari prętecti publici regni sunt, qũos Marescallos in Germania vocamus, qui arma tractant, & negotijs militaribus bellicis prętecti sunt, eorumque curam gerunt. 1. *Chronic. c.* 18. 14. *& seqq. c.* 27.

In politia Germanorum regni Cancellarius ex septemviris est Moguntinus Archiepiscopus regni vero Marescallus Dux Saxoniæ.

Consiliarij imperii Germanici sunt omnes status illius & ordines ecclesiastici & seculares: de quorum officijs in bulla Caroli quarti imperatoris, & nos passim suo in loco.

Secretarius regni est, qui curam rerum in consilio regni tractatarum & omniũ actorum gerit.

Summi magistratus ministri sunt palatini, consiliarij, censores, secretarij, scribæ, quęstores rerum & reddituum ipsius, & plurimi alij. *de quibus in lib.* 11. *&* 12. *Codicis justiniani. &* 19 *Chronic. c.* 27. *c.* 28. *& infra cap.* 29. *latius dicemus.*

Hodie hi publici ministri distingui solẽt in regios, domi-

nicos, municipales,& societatum specialium ministros. Priores immediatè à summo magistratu, reliqui mediatè ex permissione superis eliguntur. *De talibus in politia Iudaica vide* 1. *Chronic.c.*26.*c.*27.25.*c.*28. *de quibus Sigonius. lib. de Repub. Hebræ. De Atheniensium ministris publicis lib.*4 *de Repub. Athenienſ. & Pet. Gregor.lib.*4.*c.*5.*num.*28.*& ſeqq.de Repub.*

*In politica Iudaica censores erant liberrimi, gravissimi & sanctissimi vitæ regis judices,reprehensores et monitores, et quandoque propbetæ.*2. *Sam.c.*12. *Esa.c.*1. *Ierem.c.*1. *Esd.c.*10 *Lacedæmonii suos habuerunt Ephoros : Athenienses suos nomotheras : Romani suos censores. de quibus infra cap.*30,*de censura latiùs & sup. cap.*

CAPUT XV.

De Concessione privilegiorum in universali consociatione.

DE muneribus huc usq; dictum est. sequitur de privilegijs & immunitatibus quibusdam regnicolis concessis.

Privilegiorum concessio est, qua regnicolæ ex justa, vel probabili causſa remittitur aliquid in eo quod alij cives Reipub. præstare & communicare tenentur.

Privilegium eiusmodi est personale, vel reale. Personale tantùm personam illius,cui cõcessum est, comprehendit,non illius servos,familiam & similes.*l.*196.*privilegia. de regul. jur.*

Reale contrà, quod hæredes,liberos,uxorem,alioſque conjunctos complectitur*d.l.* 196. *de quare videndi sunt Ias. Menoch. cas* 572.*arb. jud quæst & Boer.quæst.*213.*& alij.*

Privilegium hoc,est duplex: scilicet immunitas, vel aliud jus singulare concessum.

Immunitas,est *ἀλειτουργησία* & vacatio munerum, qua municeps à muneribus suscipiendis & præstandis liberatur & excusatur,ab omnibus, vel quibusdam.*vid. tit. de jure immunit. & tit.de vacat. & excus. mun. Hesra*, *c.*7.24. 1. *Sam.c.*17. 25. *Est.c.*2,18.

Causſæ

Cauſſæ immunitatis civi concedendæ juſtæ eſſe debent, ne ex illa alii releventur & alii opprimantur immeritò;& quorundam vocatio alius ſit afflictio. *Secundum naturam enim eſt, ut qui commodum ſentit in Repub. etiam pro rata parte, onus ſuſtineat. l. ſecundum.* 10. *de reg. jur.*

Cauſſæ immunitatis concedendæ iuſtæ ſumuntur ex infirmitate perſonę, vel inopia, vel meritis illius.

Ex infirmitate perſonæ, cauſſę immunitatis ſunt ętas, ſexus, valetudo, & corporis debilitas.

AEtas immunitatem prębet in muneribus perſonalibus, à quibus iuſtam excuſationem habent, infantes, minores. 25. & maiores 50. annis. *tit. C. qui ſe ætat. excuſ.*

Sexus muliebris, fœminas à publicis pleriſque & virilibus officijs excuſat.

Propter imbecillem corporis valetudinem exeuſantur à perſonalibus debiles & infirmi, quandiu morbus durat; uti muti, ſurdi, paralytici, cœci, furioſi, lymphatici, & ſimiles.

Inopia & indigentia excuſationem præbet pauperibus in muneribus realibus. Numerus liberorum à perſonalibus excuſat. *vid. Conel. Benin. caſ. de privileg. paupertatis.*

Merita, immunitatis privilegium dant, ob dignitatem, vel occupationes Reipub.

Ob dignitatem & honorem excuſantur quidam à ſordidis & humilibus muneribus perſonalibus. *vide Tiraquell. de nobilita. te, Heigium quæſt.* 18. *Roſenthal. de feud. lib.* 1 *cap.* 5.

Occupationes in Reipub. negotiis & benè merita in eandem collata, iure excuſationem præbent. Itaque hoc privilegio gaudent defenſores Reipub. 1. *Chronic. cap.* 3. 33. perſonæ eccleſiaſticæ & ſcholaſticę quarum immunitates conſiſtunt. *I.* circa perſonalia, quę induſtria animi & corporis opera perficiuntur, ut ſunt militia, cuſtodiæ, vigiliæ, tutelæ &c. à quibus ab officio & literarum ſtudiis avocantur, *Novellar.* 83. *in præfaton.* *II.* *circa ſordida*, ne ijs

miniſterium viteſcat: III. vel denique circa, extraordinaria onera, quæ propter neceſsitatem præſentem exiguntur & poſtea ceſſant, à quibus ſublevantur, tũ quod pauperes ferè ſunt, tum ut pro diligentiæ & laborum præmio eis talis cedat relaxatio. *l.1.l.2.C. de epiſcop. & clerie. latius de harum privilegiis ſcribit Horatius Lucus, de privileg. ſcholar. De perſonarum eccleſiæ Ciuarum immunitatibus apud Iudæos videre licet. Num.c.1.47.49.50.c.2.33. 1 Chron.c.23.3.c.9.33. & 3.Hebr.c.8.24.25. & 1.Eſræ.c.7.24 c 4. 13. & 1 Macchab.c.10.29.30.31.32 c.11.34.35.36. Gen.c.47.26. argumento ſumto ex. 1.Corinth.cap.9.7. Quis militat proprijs ſtipendijs unquam? quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit, aut quis paſcit gregem, & de lacte gregis non edit. 8. Num ſecundum hominem hæc dico? nonne etiam lex hæc dicit? 9.10.11. Si nos vobis ſpiritualia ſeminavimus, magnum eſt, ſi nos veſtra carnalia meſſuerimus. 12.13.14. Roman.c.15.27. Placuit enim eis; & debitores illorum ſunt. nam ſi ſpiritualia eorum bona gentes participarunt, debent etiam ipſæ in carnalibus eis miniſtrare. Deut.c.18.1. & ſeqq. 1.Timoth.c.5. 17.18.19. Matth.c.10.9.10. latè Pet.Greg. lib.3.c.5.c.7. & lib.18 c.7. de Repub. Sed quod clerici ab omni obligatione naturali & civili à principe ſint exempti, vel immunes & privilegiati omninò reddi poſsint, non eſt concedendum. Nam nec parens filiam ab onore debito & obedientia, neq; maritus uxorem, neq; præceptor diſcipulum liberare poteſt. quia illa ſunt juris naturalis immutabilis. Contrarium docent Pontificij.*

Sub perſonis eccleſiaſticis vero comprehendo etiam profeſſores & Doctores artium liberalium, qui ſe frequentes & utiles præbent, atque ordinis decreto probati ſunt: item ſub hiſce intelligo eorundem miniſtros & familiam, alioſque omnes ſcholæ & eccleſiæ inſervientes. *argum. Eſd.lib.3 c.8.24.25. ubi quæ privilegia Eccleſiaſticis & ſacerdotibus tribuuntur, & iam ad muſicos, Cantores, Nethinæos, janitores & reliquos Levitas pertinent. & 1.Eſræ.c.7.24.c.1.13.1. Macchab.c.10.29.30. & ſeqq. neq; in capitatione populi erant comprehenſi. Exod.cap.30.12. & ſeqq. Num.c. 3.47. vid. Gregor. de Repub. lib.3.cap.7. & lib.13.c.20. & lib.8.c.7.*

Ratio,

Ratio ſumi poteſt ex 2. Timoth. c. 2. 4. Nemo qui militat, huius vitæ negotijs implicatur, ut ei placeat, à quo delectus eſt miles. vid Pet. Martyr. Iudic. c. 19. quià perſonalibus, non realibus patrimonialibus muneribus eoſdem excuſat. Alibi tamen ab omnibus immunitatem eos accepiſſe conſtat, Novell. 131. §, quod ſi §. item quæcunque. l. 53. C. de Epiſcop. & cleric. Auth. habita ubi Dd. c. ne. fil. pro pat. Gregor. d. lib. 18. c. 7. & lib. 3. c. 7. & lib. 13. c. 20. Horat. Lucius de privileg. ſtudioſor. per Eſd. c. 8. 24. 25. 1. Heſræ c. 7. 24. Exod. c. 30. 12. Levit. c. 27. 28. 30 Num. c. 18. 21. 30. 31. Deut. c. 27. 28. debent enim ali à laicis eccleſiaſtici. Num. c. 35. 2. Ioſu. c. 21. & Levitæ non numerabantur in capitatione. Num. c. 1. 47. & ſeqq. c. 2. 33. vid. 1. Chron. c. 23. 3. c. 24. 3.

Huc refero etiam milites, qui ob belli occupationes plurima habent privilegia & beneficia, quæ vel commodum perſonis militum adferunt, vel in liberâ, non communibus juris civilis regulis ſubiecta actione & diſpoſitione conſiſtunt. *vide Bocerum de iure belli, lib. 1. c. 19. & ſeqq. ubi recenſet illa privilegia.*

Sunt & alij, qui ob virtutes & benè merita ſua In Rempub. collata gaudent immunitatis privilegio; uti decuriones, ſenatores, conſules, nobiles & illuſtres perſonę & palatini principis, legati Reipub. de quibus lat latius. *adde. 1. Sam. c. 17. 25. Erit ut qui virum illum percuſſerit, eum ditet rex di vitiis magnis, & filiam ſuã det illi, & domum paternã ejus efficiat immunẽ in Iſrael. Eſd. c 6. 11. Danæ lib. 2. c. 6. polit. hinc, rectè putat nobilitatem oriri, ſicuti Tiraqu etiam de nobilitate. Quales heroes vidẽtur fuiſſe appellati alibi. 2. Samu. c. 2. Cicer. pro Sextio. Omnes boni ſemper nobilitati favemus, & quia utile eſt Reipub. nobiles eſſe homines dignos majoribus ſuis, & quia valere debet apud nos clarorum hominum benè de Repub. meritorum memoria, etiam mortuorum. Excubant enim pro Reipub. ſalute, vitam periculis exponunt militiæ, & ſunt veluti membra principis, & ſubeunt curas publicas, Quibus & priſci Reges tribuerunt ſingularia privilegia. Greg lib. 4. c. 2. n. 11. & ſeqq.*

Apud Iudæos dabatur etiam privilegium domum ædificãti, plantauiã

vineam, vel uxorem ducenti. de quo vide Deut. c. 20. 5. 6. 7. Levit. cap. 19. 9. ijs qui continuò in opere suo versantur, sine intermissione, rectè quoque privilegium datur, 1. Chron. c. 9. 33. Asyla quoque inter privilegia referuntur. de quibus Deut. c. 19. Ios. c. 20.

Artifices quoque, quorum ars Reipub. utilis est, à quibusdam muneribus excusationem habent; ut frumentarij curatores exercitus, navicularij, apparitores & ministri principis, rustici. *vid. Renat. Choꝺxin. de privileg. rustic & similes de quibus Ia. Monazontes & solitarij, à personalibus, rectè non excusantur.*

Sunt etiam quidam, qui ob solam magistratus gratiam immunitate fruuntur. vnde nobilitas dativa. *vid. 1. Sam. c. 17. 25. Hesdræ. c. 7. 24. Est. c. 2. 18. 1. Macch. c. 10. 29 30. 31. cap. 14. 5. 6. c. 11. 34. & seqq. vid. Bosse. tit. de princip. & ejus privil. num. 136. & seqq late Tiraquell. de nobilit. & Pacian. lib. 2. cap. 26. 27. de probat. qui nobiles tamen ob imminentem necessitatem, & ab extraordinarijs insolitis non excusantur. Heigius quæst. 18. num. 25. & seqq. Tessaur. decis. 134. num. 10. & Cacheran. decis. 39. & 68. & 98. Bodin, lib. 1. c. 6.*

Observandum hîc, in extrema & summa Reipub. necessitate, omnes immunitates & privilegia cessare, & caisari. Nam propria commoda privata, bonus civis non debet preferre publicæ utilitati & necessitati Reipublicæ. *de quare latius Ia. agunt. adde Nehem. c. 3. 4 c. 5. 1. Reg. c. 15. 22. ubi Piscator. Heigium quæst. 18. num. 25. & seqq. Tessaur. decis. 134. num. 10. Cacheran. decis. 39. & 68. & 69. Ioseph. Ludoici decis. 3. Modestin. Pistoris consil. 4. nũ. 24. & seqq. lib. 1. Geil lib. 2. obs. 52. num. 26. Mynsc. cent. 4. obs. 70. Roland. à Valle consil. 1. num. 76. & seqq. vol. 2.*

Huc pertinent etiam privilegia & regalia, quæ quibusdã cõferuntur, ut sint Duces, Principes, Comites, Barones, nobiles. Quibus juribus & privilegiis privari possunt, & regalibus suis exui. *vide aureã bullam Caroli. IIII. tit. 4. 5. 7. & c. uni. quis dicat. Dux. marchio. in usib. feud. & Dd. in c. quæ sunt regal Geil lib. 1. de pac. publ. c. 6. et lib. 2. c. 4. num. 21. c. 3. Chassan. catalog. glor. mundi. Pacian. lib. 2. de probat. cap. 35. & seqq. vide sup. cap. 8. circa finem.*

CAP.

CAPUT XVI.

De protectione universalis consociationis.

HVcusque dictum fuit de regni, seu majestatis jure priore, ad victus quęrendi necessitatem destinato. Sequitur de altero, quodad protectionem consociationis, & symbiosis universalis pertinet.

Hoc igitur cum syncretismo, & mutua conspiratione ab omnibus & singulis membris universalis consociationis, cuivis illius membro laborāti, vel indigenti, omnia necessaria ad avertenda quęvis incommoda, pericula, mala & nocitura, & ad avertendas, tollendas & removendas omnes difficultates, impedimenta & obstacula universalis consociationis pręstantur. Ideoque imprimis ordinem ad protectionem & defensionem destinatum concernit.

Hoc jus protectionis consistit in auxilio, vel consilio.

Auxilium est, quo operarum & rerum communicatione, membro consociationis hujus universalis laboranti & indigenti succurritur, idq; prompto auxilio juvatur.

Auxilium hoc consistit primò in defensione, deinde in curâ bonorum ad consociationem universalem pertinentium.

Defensio est, quâ vis, injuria, pericula & incommoda quęvis communibus viribus & syncretismo à singulis corporis consociati membris depelluntur & arcentur.

Ob hanc causam Respub. comparari solet humani corporis membris, quæ inter se apta et colligata, officium ac munus à natura sibi tributum, accuratissime obeunt, mutuisque præsidiis et auxilijs ad universi corporis salutem procurandam incredibili consensu et concordiâ conspirant; quæ si dissiderẽt inter se, nec mutuas operas sibi præstarent sed officia sua desererent, interitũ corporis consequi necesse esset, quod exemplis illustrat

Bodinus

Bodinus lib.4.c.5.de Repub. text.in 1. Corinth.c. 12. 25. ut ne dissidium sit in corpore, sed membra itidem solicita sint alia pro aliis. & vers.13. Itaque si patitur unum membrum, compatiuntur omnia, & vers.21. nec potest oculus dicere manui, non est opus mihi te, nec caput potest dicere pedibus, non est mihi vobis opus.22. imò potiùs quæ corporis membra infirmissima, necessaria sunt.

Defensio vero hæc consistit in conservatione juris & bonorum cujuscunque, atque in aversione injuriæ & omnium incõmodorum, atque è periculis & malis liberatione.

Defensio ejusmodi est triplex. 1. protectio singulorum mẽbrorum consociatorum, quando provincia, civitas, pagus, oppidũ vim, injuriam, patitur, in necessitatibus vel indigentia, auxilioque opus habet. 2. est commeatus & securitatis publicę præstatio contra usum commerciorum in territorio corporis consociati infestantes, tollentes, vel minuentes. 3. Belli susceptio.

Protectio singulorum regni mẽbrorum est, quâ à toto Reipub. corpore singulis aliis ipsius membris, defensio, patrocinium, atque cura, communibus viribus & consilijs, contra pericula, calamitates, incommoda, difficultates, injurias, læsiones, discordias, contentiones, membri laborantis, oppressive, aut læsi, suscipitur, atq; necessitatibus ipsius remedium promptum adfertur.

Exempla è sacris literis petita vide Iosuæ c. 1. 14. Fœminæ vestræ, parvuli vestri, & pecora vestra manebunt in hac terrâ, quam dedit vobis Moses cis Iordanem; at vos transite militari ordine ante fratres vestros, quotquot estis valentes robore, & adjuvate eos. 15. usque dum quietem largitus sit Iehova fratribus vestris, ut vobis &c. Psalm. 122. 9. Num. c. 32. 16. & seqq. Iudic. c. 8. 5. 6. 7. 8. 14. & seqq. ubi Gideon ob denegatum sibi hoc auxilium Succothas & Penuplitas punivit. Iudi. c. 4. 10. 11. c. 5. 15. 16. 23. ubi Debora commendat tribus illas, quæ auxilium in libertate patriæ vindicandâ tulerant, & reprehendit quasdã ob segnitiem & cessationẽ. Ita quoque cum reliquæ tribus populi & poli-

tiæ

tiæ Mosaicæ audirent de defectione & apostasia contribulium suorum & tribus Ruben, tribus Gad & dimidia tribus Manassis curam illorum revocandorum ad verum Deum suscipiunt, convento publico indicto & legatis missis, Ios.c.22. Sic & Benjamimtas ad officium reliquæ tribus reduxerunt, Iud.c.20.& c.21.ubi etiam consultant de hac tribu ab interitu & internecione conservanda. Sic & Iabeschitæ communibus armis & auxilio populi liberati sunt à tyrannide Hammonitarum, 1. Sam.c. 11.1.2.3.4.5.6.7.ibi. Quisquis non exibit post Saulem & Samuelem, sic fiet armento ejus. & seqq. Iudic.c 6.34.35. Hanc ob causam etiam Iephtha Ephramitas reprehendit, obijciendo illis negligentiam in non facto officio & defensione præstita, Iud c.12.1.2.3. & Israelitæ graviter puniverunt habitatores Iabes Gilhadis, quod in communi bello & negocio deseruerant reliqua ejus Reipub. membra Iudic.c 21.5.11.12. & Saul. in detrectantes juvare socios, & membrum oppressum, pœnam constituit.1.Sam.c.11.2.3.4.5.6.7, ita Iosua Gibeonitas adsumtos in Rempub.defendit contra Adonit Zedeck & socios illius, Iosu.c.10.4. & seqq.ita David quosvis cives à Saule tyranno ejectos & afflictos recipit & defendit, 1.Sam.c.22.1.2.cap.23.13. Hodie in constitutionibus imperij leges constitutæ sunt de mutuo statuum imperij auxilio prompto, tempore necessitatis ferendo, vide constitut. latiùs sub Imp. Carol. V. de pace publica. Cicer.2 de legib. Respub.ait, nomen est universæ civitatis, pro qua mori, & cui nos totas dare & in qua nostra omnia ponere & quasi consecrare debemus.

Nam omnibus expedit salvam esse Remp. cuius beneficiis maximè obligati sumus, ideoque omnia ad illius salutem conferre debemus, cui nati & educati sumus, & Cicer. pro Rabir Boni, inquit, est magistratus, cum auxilia Reip. labefactari vides & convelli, ferre opem patriæ, succurrere saluti fortunisque communib. suam salutem posteriorem saluti communi dicere. Idem docent Iurisconsulti, Cagnolus & Decius in l. culpa caret. & l.nullum crimen de reg.iur. Vasq.l.1 c.41.num.19.& 20. 22.per l.ut vim.de just & jure & præceptum, diliges proximum sicut te ipsum. 1.Timot.c.5.8 non habens curam suorum domesticorũ infideli est deterior. Quod patãt procedere tam in rerum, quam personarũ defensione.

In calamitatibus igitur, tempore peſtis, morbi epidemici, vel famis, & penuriæ, diſcordiarum & diſsidiorum, membrum quodvis Reip. alteri laboranti non deerit: ſed gravi aliquâ calamitate affecto ex ærario publico privatoque tum remiſsione, ſeu liberatione, aut ſublevatione tributorum ſuccurret. *Sic Tiberius urbibus 12. Aſiæ terræ motu ſuccuſſis ſubvenit, Tacit. lib. 2. annal. Sic populus Iſraël tribui Benjamin afflictæ neceſſariarum rerum communicatione ſuccurrit, Iudic. c. 21, 6. & ſeqq.*

In commoda & pericula inundationum vel aquarum avertuntur, ſi in tempore aggeres conſtrui curantur.

Incendiorum pericula præveniuntur cuſtodiâ accuratâ demandatâ vigilibus & excubitoribus.

Incendiorum excitandorum, vel ortorum reſtinguendorum cauſſa conſtituuntur miniſtri, & inſtrumenta neceſſaria in tuto certo loco reponunrur.

Feræ beſtiæ noxiæ lupi, urſi, apri, & ſimiles venationibus tolluntur, fugantur, extirpantur.

Vita, fama, res regnicolarum contra hoſtes, prædones, latrones ab injurijs, vi & periculis defenduntur.

Defenſionis etiam quædam ſpecies eſt, ultimæ provocationis beneficium conceſſum, quo licet illi, qui ab intermedio quodam magiſtratu, vel potentiore membro Reip. prætextu iuris læſus eſt, ad totum corpus Reip. ſeu judicium & auxilium totius regni, pro gravamine illato à membro, tollendo, & errore corrigendo, appellare & provocare. *l. 1. §. & quidem. à quib. appell. non licet. Novell. 105. c. 2. §. 4. Bodin. lib. 2. c. 10. de Rep. Pet. Greg. de Rep. lib. 9. c. 1. nu. 36. & ſeqq Ratio huius juris appellandi ad Remp. eſt. quod totum Reip. corpus ſibi difficillimorum & arduorum negotiorum cognitionem & deciſionem reſervavit, Exod. c. 18. 19. 22. 26. Deut. c. 1. 17. v. 25. 11. 12. c. 26. 32. ne aliàs ſub prætextu juris aliquod membrum Reip. iniquè innocentes opprimat. Iudic c. 20.*

Provocationem quoque apud Romanos à regibus fuiſſe ad populum ex lege refert Seneca epiſtolâ. 108. Livius lib. 8. Alex. ab Alex. lib. 4.

c. 6. Quanta, inquit, disciplina cauerint Romani, ne qui magistratus gererent, nimiâ licentiâ abuterentur, illud documento est, quod pluribus legibus, plebis scitis & senatus consultis præscripti fines magistratuum, & potestatum coarctata fuit, præcipuè cavendo, ne imperiosa illorum licentia extra gyrum rationis excederet Ideo lex promulgata fuit, qua cavebatur, ut a quocunq; magistratu ad populũ provocandi cuivis potestas foret.

Huic cognitioni & detentioni præsunt & inserviunt regni, seu Reip. nomine, qui a toto populo ejusque summo magistratu ad hoc cum potestate illorum sunt constituti, ut summo huic tribunali & prætorio præsint. *Vid. Bodin. lib. 1. c. 10. in quarto jure maiestatis. In politia Germanica tale tribunal summum est Camera Impialis, quæ est senatus totius Imperij, ut vocatur in visitatione an. 1570. §. dann etwol &c. In Galliæ & Angliæ regno constituta sunt parlamenta, quibus præsunt senatores à toto regno constituti, qui regnum repræsentant. Guid. Pap. quæst. 29. & 423. Ioban. Montaigne de parlament. adde ordin. Camer. part. 1. tit. 8. ibique Cisner. ubi expresse dicuntur hi Iudices repræsentare omnes imperij status & ordines, à quib. etiam judex præses & adsessores Camerales nominantur & præficiuntur huic summo prætorio seu tribunali.*

Consultum vero est, ut hoc supremum tribunal & auditorium constituatur in regni metropoli. 1. *Reg. c. 7. 4. 5. 6. 7. 8. c. 10. 18. Psalm. 122. & 132. 1. Sam. c. 7. 15. 16 Deut. c. 17 2 Chron. c. 19 In quo tribunali judicasse 70. seniores Israel, de quibus Num. c. 11. putat Sigonius lib. 6. c. 7. de Rep. Hebr. una cum summo magistratu & principibus tribuum & princip. Levit. vid. Ier. c. 26. Matth. c. 26. 2. Chron. c 19. Act c. 3 c. 4 c. 5. Exempla talis provocationis ad universalis consociationis corpus seu ad regnum & populum habes 1. Sam. c. 14. v. 45 46 ubi populus Ionahan sententiæ capitali Saulis exemit & Ierem c. 26. v. 10 11. 16 c 38. 5. & seqq. ubi magistratus cogitur populi judicium sequi adde Iudic. c. 20, c 2 c 18. 19. 20. 21. & seqq. & Dan. l c. 6. Esth. c. 1. Profana exempla adfert Steph. Iun. Brut. quæst 3. in vindic. contra tyran. & Hotoman. de antiquo jure regni Gallici.*

Sequitur de cõmunitatis & securitatis publicæ pũitione, qua

membra & omnes omninò in territorio corporis consociati regni defenduntur & proteguntur contra omnes qui territorium illud latrociniis, cædibus, direptione, spoliatione infestant, itineraque non tuta reddunt, atq; usum commerciorum liberum, accessum & recessum aliorum adimunt, tollunt, impediunt, vel non securum faciunt.

Securitas igitur in territorio omnib. est prestanda, ut quivis in eo vivere, ire, ambulare, agere, res suas curare possit, sine alterius offensione, lesione, aut impedimẽto, ita ut tota regio, & quævis eius partes, semper sint tutæ, pacatę & liberę; sine ullo periculi, aut vis & violentiæ metu. Sic itaq; hic securitas prestatur contra humanæ vitę hostes, exploratores, proditores, sicarios, prædones, latrones, insidiatores, direptores, spoliatores, quosvis vim inferentes, lędentes, vel vitam socialem & symbiosin instituram turbantes. *Deut. c. 21. 4. Esd. c. 8. 30. 2. Chron. c. 15. 5. 6. Genes. c. 33. 15. c. 26. 11. 16. 27. c. 12. 17. c. 18. 16 c. 42. 9. Psal. 12. 9. Psal. 144. & 121. 7. 8. 9. Iudic. c. 11. 19. 20. 21. 22. Num. c. 21. 22. 16. 17. Deut. c. 2. 27. 28. Exo. c. 18. 27. Act. c. 23. 10. 23. 24. 27. 30. 2. Sam. c. 14. 9. 10. & 1. Macch c. 12. 4. 1. Reg. c. 4. 24. & pax erat ei circumquaque ab omnibus lateribus suis. 25. adeò ut considerent Iehuda & Israel securè, quisque sub vite sua & sub ficu sua, à Dane Berśebaum usq; omnibus diebus Salomonis.* Hoc ius vulgo salvus conductus vocatur, & alio in loco ius commeatus & remeatus. *l. relegati. 4. in fine. de pœn. l. 16. si quis. C. de Decur. tit. C. de commeat. lib. 12. l. 9. C. de prov. sacroscrin. ubi Cujac. Pet. Gregor. lib. 9. cap. 1. num. 21. de Repub. Geil lib. 2. obs. 64. Farinat. lib. 1. quæst. 24. & Menoch. cas. 336. arb. jud lib. 2. & lib. 1. quæst. 81.*

Huc pertinet quoque, quę vulgò dicitur salva guardia, quæ est protectio, defensio tutela, custodiávc bonorum, hominisve contra omnem vim iniuriam & lesionem prestanda, 1. *Sam. 22. 23. Genes. c. 12. 17. c. 26. de qua Iurisconsulti latius.*

Hujus loci similiter est refectio viarum publicarum, ut itinera publica plana, pervia commoda, nota & distincta serventur,

tur, quibus pedibus, equo, curru, quævis importari & exportari commodè possint.

Belli susceptio est, quâ justa defensio, vel offensio & vindicta sumitur ab illis, qui vel totum Reipub. corpus, vel illius membrum aliquod læserunt, vel injuria affecerunt. Huic annexa est potestas pacis ineundæ, & loca munita in sua potestate habendi. *Sine bello enim publica tranquillitas, pax & disciplina conservari nequit. Iudic. c.* 11. 8. 10. 11. *& seqq. c.* 20. *&* 1. *Reg. c.* 20. 7. 8. *Prov. c.* 24. 6. *l.* 3. *ad l. Iul. majest. Novell.* 85. *tit. de pac. tenend. tit. Cut arm. usus in scio princ. Bodin. lib.* 1. *c* 10. *de Rep. Gregor. Tolosan. lib.* 11. *c.* 14. *de Repub. & lib.* 9. *c.* 1. *Bocer. de jure belli. c.* 4. *c.* 17. *Geil de pac. pub.* 1. *Macchab. c.* 14. 41. 42. 43. 2. *Sam. c.* 5. 9. *& habitans David in eo propugnaculo, vocavit illud civitatem Davidis &c.*

Belli gerendi causa justa est tum, quando prius omnibus remediis aliis tentatis, pax, vel justitia aliter haberi non potest. *Deut. c.* 20. 10. *Num. c.* 20. 29 *c.* 21. *Iud. c.* 11. 14. 15. 17. 18. *Esa. c.* 1. 11.

Causæ verò belli indicendi & gerendi justæ sunt ferè 7. Prima, est repetitio rerum per violentiam ab alio populo ablatarum. *Iudic cap.* 11. 14. *& seqq.* 1. *Sam. c.* 30. 8. 18. 19. *Genes. c.* 14. 14. 15. 16. 1. *Sam. d. c.* 30. *ubi Martyr.* 2. *Sam. c.* 2. *Iudic. c.* 15. 3. 2. *Reg. c.* 14. 25.

Secunda est defensio & propulsatio vis illatæ ab alio. *Martyr. d c.* 2. *Iudic. d. c.* 11. 14. *& seqq.* 1. *Sam c.* 14. 47. *& seqq.* 1. *Sam. d. c.* 30. 2. *Sam. c.* 10. 6. 7. 8. 9. *Covarru. in c. peccatum. de reg. iur. in* 6. *part.* 2. *relect.* §. 9. 1. *Sam. c.* 23. 2. 34. 5.

Tertia causa est, libertatis, privilegiorum & jurium suorum, pacis & tranquillitatis conservandæ & veræ religionis defendendæ necessitas. *Exod. c.* 23. 2. *Chronic. c.* 12. 12. 2. *Reg. c.* 23. 1. *Reg. c.* 18. *Daniel. c.* 3. 1. *Macch. c.* 2. *Euseb. Eccles. histor. c.* 9. *Vrsin. exercit. Theolog. lib.* 2. *dispos.* 44. *& seqq.*

Quarta causa est, quando peregrinus populus transitum innoxium per suam provinciam denegat. *Num. cap.* 21. ex nulla

cauſſa probabili. *Deu. c. 2. 25. 26. Boce. de jur. bel. c. 17. Covarr. d. loc.*

Quinta cauſſa eſt, quando ſubditi adverſus ſuum principem & dominũ inſurgunt, fidem datam non ſervant, nec ei obedire volunt, etiam ſi ſæpiùs admoniti fuerint. *2. Reg. c. 20. Iudic. 20. 2. Sam. c. 20. 6. 2. Reg. c. 17. 4. 2. Chron. c 36. 13. Gene. c. 14. 5. 6. 2. Sam. c. 2. c. 3. Boer. & Covar. d. locis.*

Sexta cauſſa eſt contumacia, quando quis princeps, vel alius dominus, aut civitas judiciorum rigorem ſæpiùs attentatum contumaciter ſpreverit, ut juſtitia aliter defendi & adminiſtrari non poſsit. *Iudic. d. c. 20 & c. 21. Toloſan. d lib. 11. c. 21.*

Iuſta denique cauſſa belli eſt, quando fœdera ab altera parte non impleta ſunt *1. Reg. c 22. 3.* & quando fides promiſſa, præſtandi non ſervatur. *2. Reg. c. 18. 17.* & quando tyrannis in ſubditos exercetur. *de qua re in cap. 31. diximus.*

Iuſti belli indicendi & gerendi reſpondet jus pacis & transactionis ineundæ & controverſiæ componendæ. *Bodin. lib 1. c. 10. de Repub. Geil lib 2. obſ. 57. de qua re ſuo loco cap. 33. in fin. infra.*

CAPUT XVIII.

De cura bonorum corporis, conſociati & comitijs.

TAntùm de protectione & defenſione corporis conſociati, ſeu univerſalis conſociationis. Sequitur de cura bonorum ejuſdem.

Cura hæc bonorum Reipu. vel corporis conſociati eſt duplex. Prior, quâ diligenter & fideliter ea ad neceſſarios & utiles Reipuſus cõſervãtur. Altera, quâ illa augẽtur & amplificãrur.

Conſervatio bonorũ Reip. eſt mobilium aut immobilium.

Bonorum mobilium cura & cuſtodia habetur ærario publico, vel aliis ædibus publicis: In illo pecunia, in his verò res aliæ, nimirum Reipub. arma, res annonariæ, vel annales & documenta regni publica adſervantur.

Pecunia corporis conſociati continetur in ærario publico, in quo depoſitæ pecuniæ Reipub. aſſervantur, ex quocunque titulo illæ fuerint adquiſitæ. *Gregor. Toloſan. lib. 3. c. 3. de Rep.*

Apud

Apud Romanos triplex ærarium fuisse constat. Vnum commune, in quo civium tributa, ac sociorum vectigalia, & præda Imperatorum asservabantur, quibus bellorum sumptus ordinarij sustinebantur. Alterum sanctius ærarium dictum, in quo aurum vicesimarium ad ultimos Reipub. casus servabatur. Tertium fuit, in quo pecunia belli Gallici causâ custodiebatur. Quartum fuit ærarium ab Augusto his tribus prioribus additum, quod militare dicebatur. De varijs variarum gentium ærarijs vide Gregor. Tolosa. lib. 3. c 3. de Repub. De Iudæorum ærario vid. 1. Reg. c. 7. 5. 1. c. 14. 14 c. 23. 13. 2. Chron. c. 9. 26. c. 26. 20. & seqq. Iosu. c 6. 24. quod fuit sacrum & ecclesiasticum ex eleemosynis, decimis, & primitijs: vel civile, quod vel militare ad bellum, vel politicum ad usum politiæ destinatum: utrumque ex contributionibus, alijsque Reipub. reditibus colligebatur.

Hodie similem ærarii distinctionẽ retineri adhuc Venetijs, & in Gallijs, testatur Danæ, lib. 3 c 3 polit. & commendat. Consultum tamen est, quò thesauri publici aurum, vel argentum tutius asservetur, ut conflatum & contusum in lateres, vel laminas, liquefactum & fusum deponatur, quam in moneta cusa. vid. Greg. lib. 3. c. 3. num. 8. 9. Boter. lib. 7. c. 9. de polit. rectè const.

In ædibus publicis asservantur Reip. arma, annona, & documenta.

Arma Reipub. seu regni continentur & asservantur in armamentario, quod jus Armandiæ in jure feudali dicitur, & eminentiam & majestatem arguit. *Novel. 85. de armis tit. Cout armorũ usus inscio. Priuc. l. 1. l. 2. de v. publ. vid. Greg. lib. 9. c. 1. nu. 16. & seqq. de Repub. 1. Sam. c. 13. 19. Boter. lib. 7. c. 1.*

Arma aũt omnis generis comparata ad offendendũ & defendẽdum magna copia, ad milites, pedites & equites instruendos & armãdos ad bellum, in omnibus Reip. necessitatibus, asservanda sunt. *exemplo clariss. Impp. 2. Chro. c. 11. 12. & c. 17. 12. c. 16. 4 vid. infrà cap. de bello. Specimen optimè instructi armamentarij hodie videre licet apud venetos, ut testantur testes oculati plures.*

Atque huc etiam pertinent publica regni propugnacula

cula & munitiones, quę ad regnum, seu consociationem universalem pertinent, quibus utitur ad sui defensionem contra vim & bella hostium, & ad comprimendos hostes Reipub. internos. *De quibus latiùs infra in cap de administratione civili dicetur.*

Annona Reipub. seu regni continetur & asservatur in granarijs, in horreis & ædibus annonarijs, ad necessitates regni incidentes, tempore belli, vel caritatis. *exemplo Pharaonis. Genes. c. 41. Salomonis. 1. Reg. c. 9. Iosaphat. 2. Chro. c. 17. Hiskiæ. 2. Chro. c. 32. vid. Ioël. c. 1. Esai. c. 3.*

Annona hîc nobis est, quicquid ad vitam humanam sustentandam est necessarium & utile, uti panis, caro, vinum, cerevisia, vestes, omnis generis frumentum. 2. *Chron. c. 11. 11. Dispones in eis antecessores, & apothecas cibi, olei, & vini & vers. 23. Iosu. c. 1. 11. Iudic. c. 20. 10. Solet verò reponi commeatus & annona ejusmodis in locis munitis. 2. Chro. c. 11. 23. c. 17. 13. ubi Iun. 2. Reg. cap. 20. 13. & seqq. Romani totius anni commeatum, in aceto, frumento, lardo atq; hordeo & paleis ad usum equorum, conditum habebant. vide Greg. lib. 11. c. 3. de Repub.*

Archivum publicum regni est, grammatophylacium; quo publica regni documenta, annales, historiæ rerum gestarum, libri legum, statutorum, privilegiorum & jurium regni, atque documenta alia custodiuntur. Vocatur aliâs χαρτοφυλάκιον, camera, scrinium sacrum, cancellaria, tabularium.

Extracta & desumta ex hoc archivo instrumenta, probant; ut latiùs docent jurisconsulti. *De archivis imperij & aliorum Rutgerus Roland. cap. 4. lib. 5. de commissar.*

Tutò autem custodiri archiva, Reipub. interest. Nam ubi desunt illa, illic magnam quoque rerum perturbationem tandem sequi necesse est, præsertim si de jure aut finibus regionis, cum vicinis contendatur. Ista igitur in quavis regni metropoli esse consultum est, in locis munitis, vel sanctis. vid. 1. Sam c. 10. 25. Cùmque elocutus esset Samuel jus regni & descripsisset in quodam libro, collocavit eum coram Iehova, hoc est, in domo Dei ante arcam ipsius asservandum, cujus arcæ sedes erat Hierosolymis,

solymis, quæ regni metropolis.

In archivis illis regni servantur & custodiuntur etiam regesta, libri censuales, libri feudales, libri statutorum, consuetudinum in regno receptarum, libri exactionum, tributorum, decimarum, redituum, & indictionum publicarum, matricula, imperij, seu regni, in qua nomina civitatum, vicorum, pagorum & oppidorum regni, item jura regni. 1. *Sam. c.* 10. 2. 5. annales rerum gestarum, judiciorum Dei, fœderum, pacis initæ, finium territorii regni, continentur.

In politia Iudaica ex archivis regni videntur sumti libri historici, sacræ scripturæ omnes, imò in archivo libri authentici sacræ scripturæ, & matriculæ genealogicæ, depositæ videntur, uti appareat ex Nehem. & Esdræ libris, item Chronicorum & Regum. Ex archivis igitur & actis publicis quovis tempore informatio & instructio de rebus gestis memorabilibus, genealogijs nobilium familiarum, Reipub. terminis territorii atque de alijs pluribus, peti & sumi potest. vide Exemplum Ester. c. 2. 23. c. 6. 1. 2. facit huc Psal. 78. & 95. & 105. 106. & 136. 2. Chro. c. 35. 25. 26. 27. Hesræ c. 5. 17. cap. 6. 1. 2.

Ejusmodi archivum in politia Germanorum est penes electorem Moguntinensem, qui acta publica Imperij Germanici, quæ in comitijs, deputationibus, visitationibus & alijs imperij conventibus peraguntur, & matriculam Imperij, in aula sua custodit, apud quem etiam eorundem editio petitur.

Huc refero etiam bibliothecas regni, quæ in metropoli conservantur. *Patric. lib. 8. tit. 15. Tolosan. lib. 16. c. 7. 8. 9. Castell. lib. 3. part. 2. c. 15.*

Bonorum immobilium ad regnum pertinentium inspectio & cura, ex universalis consociationis arbitrio & consensu committitur curatoribus constitutis.

Bona hæc, ad Rempub. pertinent tribus modis.

Primo modo, quando usus publicæ rei singulis privatis civibus regni, separatim conceditur, ita tamen ut cum qui prius uti cæpit, alius supervenions, impedire non possit in usu. *tit. ne*

cula & munitiones, quę ad regnum, ſeu conſociationem univerſalem pertinent, quibus utitur ad ſui defenſionem contra vim & bella hoſtium, & ad comprimendos hoſtes Reipub. internos. *De quibus latiùs infra in cap de adminiſtratione civili dicetur.*

Annona Reipub. ſeu regni continetur & aſſervatur in granarijs, in horreis & ædibus annonarijs, ad neceſsitates regni incidentes, tempore belli, vel caritatis. *exemplo Pharaonis. Geneſ. c. 41. Salomonis. 1. Reg. c. 9. Ioſaphat. 2. Chro. c. 17. Hiſkiæ. 2. Chro. c. 32. vid. Ioël. c. 1. Eſai. c. 3.*

Annona hîc nobis eſt, quicquid ad vitam humanam ſuſtentandam eſt neceſſarium & utile, uti panis, caro, vinum, cerevi-ſia, veſtes, omnis generis frumentum. 2. *Chron. c 11. 11. Diſpones in eis anteceſſores, & apothecas cibi, olei, & vini & verſ. 23. Ioſu. c 1. 11. Iudic. c. 20. 10. Solet verò reponi commeatus & annona ejuſmodis in locis munitis. 2. Chro. c. 11. 23. c. 17. 13. ubi Iun. 2. Reg. cap. 20. 13. & ſeqq. Romani totius anni commeatum, in aceto, frumento, lardo atq; hordeo & paleis ad uſum equorum, conditum habebant. vide Greg. lib. 11. c. 3. de Repub.*

Archivum publicum regni eſt, grammatophylacium; quo publica regni documenta, annales, hiſtoriæ rerum geſtarum, libri legum, ſtatutorum, privilegiorum & jurium regni, atque documenta alia cuſtodiuntur. Vocatur aliâs χαρτοφυλάκιον, camera, ſcrinium ſacrum, cancellaria, tabularium.

Extracta & deſumta ex hoc archivo inſtrumenta, probant; ut latiùs docent juriſconſulti. *De archivis imperij & aliorum Rutgerus Roland. cap. 4. lib. 5. de commiſſar.*

Tutò autem cuſtodiri archiva, Reipub. intereſt. Nam ubi deſunt illa, illic magnam quoque rerum perturbationem tandem ſequi neceſſe eſt, præſertim ſi de jure, aut finibus regionis, cum vicinis contendatur. Iſta igitur in quavis regni metropoli eſſe conſultum eſt, in locis munitis, vel ſanctis. vid. 1. Sam c. 10. 25. Cumque elocutus eſſet Samuel jus regni & deſcripſiſſet in quodam libro, collocavit eum coram Iehova, hoc eſt, in domo Dei ante arcam ipſius aſſervandum, cujus arcæ ſedes erat Hieroſolymis,

solymis, quæ regni metropolis.

In archivis istis regni servantur & custodiuntur etiam regesta, libri centuales, libri feudales, libri statutorum, consuetudinum in regno receptarum, libri exactionum, tributorum, decimarum, redituum, & indictionum publicarum, matricula, imperij, seu regni, in qua nomina civitatum, vicorum, pagorum & oppidorum regni, item jura regni. *1. Sam. c. 10. 2. 5.* annales rerum gestarum, judiciorum Dei, fœderum, pacis initæ, finium territorii regni, continentur.

In politia Iudaica ex archivis regni videntur sumti libri historici, sacræ scripturæ omnes, imò in archivo libri authentici sacræ scripturæ, & matriculæ genealogicæ, depositæ videntur, uti appareat ex Nehem. & Esdræ libris, item Chronicorum & Regum. Ex archivis igitur & actis publicis quovis tempore informatio & instructio de rebus gestis memorabilibus, genealogijs nobilium familiarum, Reipub. terminis territorii atque de alijs pluribus, peti & sumi potest. vide Exemplum Ester. c. 2. 23. c. 6. 1. 2. facit huc Psal. 78. & 95. & 105. 106. & 136. 2. Chro. c. 35. 25. 26. 27 Hesræ c. 5. 17. cap. 6. 1. 2.

Ejusmodi archivum in politia Germanorum est penes electorem Moguntinensem, qui acta publica Imperij Germanici, quæ in comitijs, deputationibus, visitationibus & alijs imperij conventibus peraguntur, & matriculam Imperij, in aula sua custodit, apud quem etiam eorundem editio petitur.

Huc refero etiam bibliothecas regni, quæ in metropoli conservantur. *Patric. lib. 8. tit. 15. Tolosan. lib. 16. c. 7. 8. 9. Castell. lib. 3. part. 2. c. 15.*

Bonorum immobilium ad regnum pertinentium inspectio & cura, ex universalis consociationis arbitrio & consensu committitur curatoribus constitutis.

Bona hæc, ad Rempub. pertinent tribus modis.

Primo modo, quando usus publicæ rei singulis privatis civibus regni, separatim conceditur, ita ut eum qui prius uti cæpit, alius supervenions, impedire non possit in usu. *tit. ne*

quis in loco public. l. 24. fluminũ. de dam. in fect. tit. de fluminib. tit. ut in flum. public navigar. l. 13. in fin de injur. l. 7. de aq. verſ. & temp. præſcript. tit. de loc. pub fruend. cum nihil omnibus proprietas harum rerum ſit Reipub. & regni vel univerſorum, non ſingulorum membrorum regni, uti ſunt flumina publica regni, palcua publica, portus, viæ publicæ, regiæ, prætoriç, consulares, loca publica, nemora, ſilvæ publicæ, ſaltus hyberni, æſtivi, vectigales, tunnli, prædia ſtipendiaria, fodinæ metallicæ, lamnæ, aut ſalistodinæ, thermæ, balnea, fontes, aquæductus, ſtagna, lacus, eluviones, paludes, littora, limites regni, maris aut fluminis dominium. *vid Marc. Ant. peregr. lib. 3 de aquis poſt tract. de jure fiſc.*

Secundò, publica res dicitur, cuius usus & proprietas non ſingulis privatis ſeparatim, ſed totiſ corpori communis eſt, & nomine Reipu. ſeu regni diſpenſatur & erogatur uti eſt pecunia fiſcalis & ærarii, collecta ex ſingulorum membrorum regni fortunis & bonis, ad conſervandam utilitatem & dignitatem Reipubl. vel onera relevanda, ut vectigalia, penſitationes, collationes, in arcam communi reponere, vel aliæ res annonariç, frumentariæ relatæ in horrea publica.

Tertiò publica dicitur res, quæ per conſequentiam, non principaliter, populi utilitati inſervit, uti opera & miniſterium, quod in privatis officijs præſtatur, *ſicuti tutela ac cura, Iaſ dicitur.*

Quartò publica res dicitur, quæ ad utilitatem & cauſſam totius corporis populi pertinet, & per conſequentiam ad ſingulorum utilitatem redundat. *Pet. Greg. lib. 1. c. 1. de Repub.* uti armamentaria, archivum, prætoria, bona publicata, bona caduca, ereptitia, ἀκληροδόμητα, bona fiſcalia, bona bello adquiſita, & bona donata, vel alio juſto titulo comparata.

Bona publicata, ſunt bona delinquentis, quæ ob delictum civis in fiſcum ſunt redacta, & in uſum Reipub. ſeu regni converſa. 2. *Sam. c. 16. 4. 5.* Cuius generis etiam ſunt bona damnatorum quorundam 1. *Reg. cap. 21. 15. 16.* & mulctç, quç à delinquen-

linquentibus exiguntur, & *fructus jurisdictionis dicuntur. De quibus jurisconsulti latiùs.*

Bona ereptitia dicuntur, quæ ob delictum ab indignis successoribus hæredibus sunt ablata. *tit. de bis, quibus ut indignis, &c.*

Bona vacantia, ἀκληρονόμητα quoque fisco concedunt. *tit. de bon. vacant. C.* Bona vacantia hîc nobis sunt, quę à nullo privato possidentur, uti sunt bona mortuorum sine hęrede legitimo: bona perdita: bona pro derelictis habita: loca deserta & inculta à nullo occupata in territorio Reipub. *tit. quæ sunt regal. ubi Dd.* Ejus generis quoque sunt caduca bona. *tit. C. de caduc. tollend.*

Bona fiscalia sunt, quę ratione dignitatis & potestatis à subditis & regnicolis magistratui ad commodiorem Reipub. gubernationem sunt data pro impensis & sumptibus in cōmunem societatem, & salutem subditorum faciendis: uti sunt bona regno coniuncta & incorporata, seu coronę unita, quę Reipub. dos dicuntur, quę quę magistratui alienare non licet. *Greg. lib. 1. c. 2. c. 8. de Repub. Horomannus quæst. illust. 1.*

Bona in bello adquisita sunt prædę & spolia ab hostibus capta; uti pecunia, agri, prędia, urbes, pagi, oppida, sylvę, saltus, & res alię similes, quę non duci, seu summo magistratui, sed regno adquirunt. *de quibus l. Lucius. 11. de evict l. 15. item si. §. 2. de rei vind. Iosu c 6. 24. Iudic. c. 11. 15. & seqq. ubi Petr. Martyr. 2. Sam. c. 12. 6. 14. Deut. c. 20. 10. & seqq. Bodin. lib. 6. c. 2. de Repub ubi exempla ex Livio & Plutarcho refert. Solebant tamen quandoque Romani, victis populis & agri parte multatis, colonias egentium ac tenuiorum civium emittere, & eam agri partem illis adsignare, ex quo incredibilis tum militiæ, tum gloria Imperio nominique Romano accedebat. Plebs tenuiorum, quæ urbem onerabat, exhauriebatur, stirpes civium propagabantur, veteranis agri adsignabantur, & victi Romanorum moribus & legibus assuescebant, & coalescebant. Exempla refert Bodinus d. loco. David ex*

ſpolijs, auri talènta centum millia, argenti mille talentorum millia coegiſſe legitur 1, Chron. c. 22. Ezechias etiam hinc ſuos theſauros & opes collectas habuiſſe legitur. Eſa. c. 39.

Bona ex amicorum largitionibus, vel legatis accepta, Bodinus inter modos pecuniæ conficiendæ refert. *lib. 6. c. 2. de Repu.* ſicuti & annuum penſionem, quę à ſocijs civitatibus ex fœdere percipitur: Item auxilia & milites ſociis miſſos. *d. c. 2. Bodinus.*

Bona alio quovis titulo juſto adquiſita, æq, univerſali conſociationi, ſeu regno & Reip. adquiruntur propria ac privatis alijs. Atq; hîc etiam mercatura & monopolium licitum & noxium cenſetur. nimirum quando nomine totius regni exercetur *I.* quando commercia, ob non tuta itinera, vel pericula, vel privatorum facultatibus, exerceri nequit. Ita Portugalenſe regnum mercaturam in Aethiopiam & Indiam aperuit. *II.* quando exercitium commerciorũ privati alicuius potentiam augeret & ſuſpectã redderet. *III.* quando utilitas & neceſsitas Reipub. tempore caritatis & inopię id poſtularet. *Boterus lib. 8. de polit. rectè inſtit.*

Denique inter Reipub. bona immobilia refero conſociati corporis pagos, oppida, civitates, & regiones, ad eandem Rempub. vel corpus univerſalis conſociationis pertinentes, quarum res, operæ, conſilia & auxilia ad corporis politici conſervationem communicantur. *de quib. capitib. præced. 6. 7. 8. diximus. Horum cauſſa fiſcali Imperij actio competit. vid. Geil lib. 1. obſ. 21.*

Atque hęc de conſervatione & cuſtodia bonorum corporis conſociati, ſequitur ut nunc etiam dicamus de eorundem auctione & amplificatione. quę fit per confœderationem, conſociationémve aliorum, vel per alios titulos & modos legitimos.

Conſociatio ejuſmodi eſt, qua in communionem & ſocietatem corporis unius recipiuntur & conſociantur alia regna, provinciæ,

provinciæ, civitates, pagi, vel oppida, quibus corpus universalis consociationis ampliſicatur, firmius & tutius redditur *Novell.* 105. quod tamen sine autoritate & consensu corporis ejusque administratoris fieri non potest. *Tolosan. lib.* 11. *c.* 11. *num.* 3. *adde Zuinger. theat. lib.* 28. *tit. politiarum forma. & Alex. ab Alex. lib.* 4. *genial dier. c.* 10. *c.* 22.

Quos verò peregrinos & extraneos consultum sit recipere in consociationis communionem explicat Tolosan lib. 4. *c.* 4. *num* 14. *& seqq. Planè multitudo populi, gloria & robur regni dicitur.* 1. *Reg. c.* 4. 20. 21. *Proverb. c.* 14. 28 *in multitudine populi est decor regis &c.*

Consociatio civium ex aliena populi, vel corporis alterius est duplex: plena scilicet, vel non plena ex parte & quatenus facta.

Plena consociatio & confœderatio est, qua alienum regnum, eiusque regnicolæ, vel provincia, aut consociatio universalis quævis alia, communicatis legibus fundamentalibus regni, & juribus majestatis, in plenum & integrum jus & communionem regni adsumuntur & cooptantur, & quasi in unum idemque corpus coniunguntur & coalescunt, tanquam unius eiusdemque corporis membra. *Atque huius fœderis ineundi ad majestatis capita referri dubitandum non est.* Novell. 105. *Gentilis de iure belli, c.* 3. *lib.* 1. *Fœdus eiusmodi & confœderatio apud Romanos fiebat per fœcialem cæremonijs solitis solemnibus, & jurejurando interveniente, & recitatis legibus conventis pro fœdere. Gregor. d. loco.*

Itaque hisce confœderatis communis est amicitia, jus hospitii, commerciorum, ut liceat in sociorum fines ire, agere, negotiari, res rationesque contrahere, idque sine vectigalis ullius solutione, aut certo vectigali, quod ex fœdere, mercatoribus imperatur. *Bodin. lib.* 5 *c.* 6. *Talis confœderatio & communicatio majestatis iurium facta fuit inter Albanos & Romanos olim teste Livio, & alios populos, qui in communionem Regni & Reip. Romanæ fuerunt adsumpti. Ita à Iudæis in societatem regni fuerunt recepti, Gi-*

cium redit utilitas, vel periculum. *late Boterus li. 8. de polit. instit.*

Fœdera & pacta hæc, quibus tales confœderati devinciuntur inter se & cõjunguntur, certis legib. pactis & conditionib. concipiuntur, atq; stipulata manu, scripturis, sigillis, & quandoq; iuramentis confœderatorum confirmantur. *Exempla plurima recenset Iosias Siml. lib. 1. de Rep Helv. et Meter. in historia Belg.*

Leges autem hodi confœderatorum de tribus potissimum agunt. I. de defensione mutua contra vim & iniuriam. II. de cõcordia inter confœderatos fovenda & conservanda. III. de administratione et cõmunium iuriu in sociorũ confœderatorum.

I. De defensione mutua confœderatorum contra vim & injuriam quamvis tam à socio, quàm exteris illatam, sunt eiusmodi leges.

Pro libertate, jure, privilegiis cõfœderati defendẽdis socius confœderatus invocatus auxilium ferat quovis tempore, & socio laboranti συμμαχίᾳ & lyncretismo, mutuoq; auxilio adsit, absque mora & dolo.

Socius cõfœderatus socio è suis finibus vim iniuriámve inferri non patiatur, sed prohibeat, neq; tranſitũ hosti concedat, neq; subditos contra socium militare permittat.

Socius in territorio suo permittat socio confœderato militem ex suis subditis, tempore necessitatis, conscribere.

Bella ex communi consensu sociorum suscipiantur, gerantur, & pax voluntate eorundem sanciatur.

II. De concordia inter confœderatos socios fovenda & conservanda leges sequentes sunt.

Dissensiones, lites & discordiæ sociorũ non bello, sed in comitiis, seu conventu publico sociorũ, ex iudicio confœderatorũ, vel à certis arbitris & bonis viris utrinque electis, componantur. Bello inter socios duos confœderatos orto, tertius socius neutri parti se iungat, sed operam det paci componendæ. *Bodin. lib. 5 c. 6. de Republ.*

De iniuria illata socio à socio cognoscant, & statuant reliqui

reliqui ſocii, quorum judicio damnatus parcat. *Bodin. d. loc.*

Confœderatus cum alio, fœdus ſine voluntate, vel ſcientia ſociorum non ineat, neque ſe in alterius imperium tradat, neque pacem, neque inducias cum hoſte, ſine cæterorum voluntate faciat, in pace verò, vel induciis talibus, ſocius comprehendatur.

Socius ſocio nullum bellum inferat, vel eum lædat, ſpolier, damnúve det. Secus ſi fiat, ſocij cæteri defenſores & vindices ſint. *Bodin lib. 5. c. 6.*

Novis vectigalibus, portoriiſve ſocius non premat ſocium.

Scelerati, malefici, fugitivi in ſocii territorii deprehenſi, ad locum delicti à ſocijs interpellatis, mittantur, & ab altero proſcripti, non recipiantur. Cuiq; ſocio conſœderato jura majeſtatis Reip. conſuetudines, privilegia ſalva & illeſa permanebãt. Commeatus & publica ſecuritas ſocijs in agro ſociorum & territorio concedatur.

Fœderis renovatio, conſtituto definitóque tempore fiat.

III. Leges de adminiſtratione communium jurium confœderatorum, ſunt de rebus communibus & de conventu ſociorum communi.

De rebus communibus ſunt: in bello ſociorum communi, ſumptibus communibus geſto, occupata caſtella, urbes, agri, regiones, annui reditus, vectigalia, juriſdictiones, territoria, cedant omnibus ſocijs atque inter eos æqualiter diſtribuantur.

Atquiſita verò bello ſumptibus unius ex ſociis, illi ſoli cedant.

Regiones, urbes, oppida, agri, communi bello & ſumtibus parta, communi imperio ariſtocraticè regantur.

Fœderis violatores, tanquam perjuri & perfidi puniantur.

Conventus ſociorum confœderatorum communis eſt, in quo

quo de rebus, vi confœderationis ad omnes ſocios conſœderatos pertinentibus, earumque annexis, ex communi ſociorum decreto, ſecundum omnium & ſingulorum, vel plurimorum ſociorum ſententias ſtatuitur.

Socius conſœderatus quilibet jus ſuffragij in conventu hoc habeat.

Conventus hic ſociorum ad ſocij unius, vel plurium petitionem indicatur & convocetur ab illo, cui illud ex ſocijs communi conſenſu eſt iniunctum, idque in loco & tempore conſtituto & deſtinato, cum ſignificatione rei, ſive negotij, de quo agendum eſt.

Seſsio & locus inter confœderatos ſocios ex communi conſenſu conſtitutus & receptus obſervetur.

In conventu ejuſmodi confœderatorum agitur de pace, vel bello, de ratione belli gerendi, vel de legatione ad exteros, de reſponſo legatis exteris dando, de gubernatione communium provinciarum, oppidorúmve, atq; de illorum querelis, gravaminibus, & appellationibus, vel de controverſiis inter ſocios ortis componendis, & de ſalute atque tranquillitate omnium & ſingulorum confœderatorum ſociorum.

In hac confœderatione non plena tot ſunt regna & principes, ſeu Reſp. quot ſunt ſocij. Nam non coeunt hic in unum Reipubl. corpus confœderati, ſed quilibet ſeparatam Rempubl. & territorium, & jura maieſtatis uſurpant, tantum communicantes cum ſocijs, quantum inter ipſos eſt conventum. *Bodin. lib.* 1. *c.* 7. Hæc fœdera aliquando affinitate, obſidibus, fideiuſſoribus, vel demolitione munitionis, vel alio, modo confirmantur, vel vindice potentiore, conſtituto, ſanciuntur, data ei poteſtate in perfidos, vel perjuros animadvertendi. *Bodin. lib.* 5. *c.* 6. *de Republ.*

Eiuſmodi eſt fœdus Danicum & Holſaticum: Fœdus

inter Venetos, Florentinos, & Pontificem Romanum; fœdus inter Anglum & Gallum: fœdus inter pontificem Romanum, Hiſpanum & Sabaudum: Fœdus inter Helvetiorum pagos, quos vocant: confœderatio inter provincias Belgicas, & earundem cum rege Galliæ, Angliæ & Daniæ nuper contractum: fœdus inter civitates Anſaticas: & plura alia refert *VVarem. ab Erenberg. d. loco. & Bodin. lib. 5. c. 6. de Rep. Apud Romanos olim eiuſmodi ſocios & confœderatos etiam fuiſſe, hiſtoriæ teſtantur apud Liv. li. 9. li. 43. & 48. Decad. 4. l. 7. de c. & poſt l. reverſ. de iſtis fœderib. exempla etiam in Sacra hiſtoria extant. Gen. c. 21. c. 14. 13. c. 34. Ioſ. c. 9. 15. 2. Sam. c. 3. 12. 21. 1. Reg. c. 5. 12. 1. Reg. c. 35. 19. 2. Chr. c. 16. 3. 2. Reg. c. 20. 34. c. 2. c. 29. 24. Oſeæ. c. 12. 1. vide infra de fœderib. c. 31.*

Affinis huic eſt confœderatio, quam confraternitatem vocãt, Erbverbruderungh. *Teſſau. deciſ. 225. nu. 12. l. ſodales de colleg. qualis inter Saxonem & Landtgravium eſſe dicitur & nonnullos alios, atque olim inter regem Vngariæ & Auſtriacum: item inter Bohemum & Auſtriacum.*

Hujus loci ſũt quoq; qui provinciam aliquam, vel certam partem regni, tanquam Vaſalli & fiduciarii principes, à ſuperiore tenent, in cęteris autem jura majeſtatis ſibi uſurpant. *Bodi. lib. 1. c. 9. de Republ.*

Similes quoque confœderatę civitates liberę & earum cives αὐτόνομοι. *vid. Valer. lib. 5. c. 2. Pet. Fab. Semeſt. c. 7.* aut principes, vel domini fiduciarii, qui ſe ad tempus certum, vel indefinitũ, jure clientilari, protectionis ergò, Reip. & polit. ię alicui certo ſtipendio addicunt. *vid. Bodin. lib. 1. c. 9. & lib. 5. c. 6. de Rep. tit. C. de domeſtic. & protect. lib. 12. Geil. lib. 2. obſ. 54.* & ſe committunt in protectionem alterius, retinentes propriam poteſtatem & libertatem, & priorem dominum, tantum quoad pacta convẽta alium recognoſcentes. *vid. Geil. lib. 2. obſ. 54. Myns. conſ. 13. nu. 10. & cent. 6. obſ. 2.*

Hi ergò ob protectionem, non eximuntur à jurisdictione ſui domini. *Pet. Frid. lib. 2. de mãdat. c. 14. Pet. Greg. lib. 11. c. 11. n. 6.*

n.6.Gail. d.loc. Licet plerique fateantur eiusmodi jus clientelare valde esse periculosum, nisi bene clientũ libertati caveatur. Ideoque Pet. Frid. in eo requirit. 1. justam causam, nimirum, quod ordinarius magistratus non possit, vel nolit defendere, vel inique gravet suos subditos. 2. ut proximè superior magistratu cliẽtis, protector constituatur, nisi forte ob justas causas, alius sit eligendus. Quando igitur proprius magistratus potest & vult defendere, jus protectionis minimè conceditur. vid. Pet. Frid. d. loco. Colerum in c. cum non liceat n.9. & seqq. extra de præscript. Natta cons. 446. n. 6. dissentit VVesen. cons. 48. n. 23. part. 1. ubi ait subditos defensionis causa undecunq; petere posse defensionem. Mynsi. cen. 6. obs. 1.

De cautionibus quib. clientum libertati protpicitur & consulitur latè *Bodin. lib. 5. c. 6.* Inter quas excellit illa, qua brevi tempore patrocinium concluditur, & munitiones clientum in potestatem protectoris non veniunt.

Subditorum cum suo magistratu pactio inita difficulter servatur, ideoq; datis fidejussoribus, vel vindicibus potentioribus, cum potestate in perfidum animadvertendi constituta, vel concessâ licentiâ ab obligatione parendi, resiliendi, & arma contra magistratum sumendi, confirmanda est. *Bodin. lib. 5. c. 6. Apud Romanos olim fœderatus populus dicebatur, cum quo pop. Rom. amicitiã coierat per fœcialẽ, solẽni precatione adhibitâ. sociusque Romani populi appellabatur. Menoch. lib. 1. arb. quæst. 100. Sigon. lib. 1. de antiq. jure Italiæ c. 1. Habebant enim Romani quosdam amicos, quosdam in tutelam & protectionem recipiebant.*

Fœdus ejusmodi erat duplex. Primum, erat par & æquũ, veram utraq; ex parte æqualitatem habens, quo pares, æquo fœdere, in pacem & amicitiam venirent, ita ut populus neuter, altero esse superior, in quo uterque confœderatus suæ majestatis dignitatem immunutã conservat, licet auxilia mutua, impensę & sumptus utrinque imparia sint. *Menoc. d. loc. per l. non dubito. 7. de capt. & postlim. reverf. Greg. d. loc. Bodin. lib. 5. c. 6.*

Alterum fœdus erat impar, quo unus populus altero superior erat. *Menoc. d. quæst. 100. nu. 13. per d. l. non dubito. 7.* quo alter

alteriùs maiestatem comiter cõservabat, & hostes atque amicos eosdem habebat, mutuam protectionem & defensionem tribuens, non subjectionem, nec iurisdictionem, nec imperium alteri in alterum constituens. *Menoch. d. loc. elegantur Roland. à Valle. cons.* 1. *nu.* 47. *vol.* 1. *Greg d. loc. Bodin. lib.* 1. *c* 9. *de Repub.*

Qui autem in fœdere alterum populum superiorem agnoscunt, ij vel tributum indictum, aut pensionem dependere solent, vel ab omni pensione tributóve immunes sunt. *Bodin. lib.* 5. *c.* 6. utrique verò superiorem observant, ita ut in omnibus actionibus & consessibus ille primas obtineat. *arg d. l. non dubito.* & princeps confœderatorum dicatur.

Tertium fœdus quibusdam est dedititiorum, qui revera non in fœdere, sed in ditione esse dicebantur, & in potestate alterius, & subiecti: ideoque revera hęc non est confęderatio. *exemplo sunt Capuani, de quibus Livius decad.* 1. *Ita Menoch. ex Livio & Sigonio d. locis. Tolosan d. loc. num.* 5. 6. 1. *Sam. c.* 13. 19. *Formulam deditionis ponit Gregor. Tolosan. d. loco, & exempla: adde Iosu c.* 9. 25. *& c.* 16. 17. *Iudit. c.* 1. 1. *Macchab c.* 1. *c.* 4.

Hisce adsines sunt qui jure belli fiunt subditi victoris. *Tolos. d. loc.* Superiores dedititi, sponte adhuc arma tenentes, cessérunt cõditionibus pro pace imperatis ex arbitrio superiorum, nullam sibi reservantes potestatem, sed se, & omnia sua dedentes. Hi subacti, sine ulla deditione in potestatem armis venerunt.

Quædam etiam fœdera sunt temporalia, quædam perpetua.

Quando in fœdere sociorum non æqualiter interest utriusque, & par est ratio defensionis, periculi, damni, auxilij & belli, sed alterutrius forte majus periculum & interesse vertitur

non

non ſunt diuturna fœdera, nec utilia, aut felicia obſinæqualitatem & imparitatem. *Boter. lib. 8. c. 13. de polit. recte inſt.* *Bodin. lib. 5. c. 6. de Rep. qua de re ſuo loco infra c. 19.*

Aliis titulis & cauſsis legitimis conſociatio univerſalis augetur, nimirum. *I.* ſucceſsione teſtamentariâ, quâ ab aliis corpus conſociatum, vel hæres & ſucceſſor inſtituitur, vel legata ipſi relinquuntur, vel ſucceſsione ab inteſtato, quâ adminiſtratores ipſius, vel provinciarum præſides, hæredes ditionis, provinciæ, regni vel civitatis, aut oppidi alicuius, fiunt & domini. *II.* donationibus & largitionibus aliorum, ut paulò ante diximus. *III.* bello legitimo, *ut paulo ante & ſup. cap. 15. dictum. IIII.* emptione. *V.* matrimonio adminiſtratorum Reip. univerſalium, *Stephan. Iun. Brutus in vindic. contra tyrannos. Qua felicitate floruit nostro ſeculo familia Auſtriaca, quæ per matrimonia, plura regna & provincias ſub imperium ſuum conjunxit; Bohemiam, Belgium, Burgundiam, Hiſpaniarum regna, Neapolitanum, Siculum, Mediolanum, quædam Indiæ orientalis, plura etiam occidentalis regna, ita ut hæc familia hodie latiſſimè dominetur. Ita Poloni regnum Polonicum valde auxerunt eo ipſo, quod vicinos quoſdam principes potentes pro regibus elegerint. De hiſce titulis augendi imperij latiùs Boterus li. 8. de polit. recte inſtituend. ubi exemplis hiſtoricis rem illuſtrat.*

Atque hæc de communicatione auxilii. Sequitur de conſilii communicatione, quæ à membris corporis conſociati, in conſiliis œcumenicis & generalibus conſociationis univerſalis, præſtatur.

Concilia illa oecumenica generalia regni, ſeu corporis conſociati, ſunt membrorum illius convocatorum conventus, in quo de Reip. ejuſque utilitate & commodis, & de remediis communibus, vel ſpecialibus ſingularibus malis & incommodis deliberatur, & conſiliorum communicatione aliquid concluditur & decernitur.

In his itaq; conſiliis, & comitiis generalibus totius conſo-

cationis universalis, regni, seu Reipub. negotia illius ardua, difficilia & gravia tractantur, examinantur & concluduntur, uti sunt negotia & causæ totum imperium politiámve, vel membra illius concernentes de legibus fundamentalibus politiæ, de juribus majestatis, de contributionibus & collectis indicendis. *Heigius lib. 1. quæst. 18. nu. 6. Bodin. lib. 1. c. 8. de Repub.* & alia quæ communem deliberationem & consensum totius politiæ postulant.

Concilia igitur & comitia hæc, politiæ vel regni sunt epitome, ad quam omnia publica regni negotia referuntur & à membris regni deliberantur & deciduntur.

Ius deliberandi, consultandi & examinandi singuli regni & Reip. membra habent. Ius decidendi verò est penes suffragia & sententias plurimorum membrorũ. *arg. Iud. c. 8. 1. c. 20. 21. vide. Alexãd. ab Alex. lib. 4. c. 10. & lib. 1. c. 17. genial. dier. & infr. cap. 30.*

Horum conciliorum celebrandorum & habendorum causa, ædes amplæ, seu curia regni in metropoli illius constitui solet: *Psalm. 122. 3. 4. 5. 6. 7. Deut. c. 17. 8. 9. 10. 11. 12. Psalm. 87. 2. 3. Amos c. 7. & c. 8. 2. Sam. c. 5. 9. 1. Reg. c. 7. 1. 2. 3. 4. 7. c. 10. 18. 19. 1. Chron. c. 28. c. 29.*

Rationes horum Comitiorum sunt: primò quod omnes tangit, ab omnibus etiam peragi æquum est, & quod omnium facultates, vires auxilia & sanguinem requirit, id quoq; eorundem consensu communi fieri debet. Vnde minus odij, si malè negocium susceptum cesseris, atque benevolentia & favor populi, qui in publicarum rerum tractatione non excluditur. Deinde melius causa à pluribus examinari, & quod à pluribus quæritur, inveniri facilius potest, cum plures plura sciant, & minus falli possint. Tertiò, quia sunt quædam negotia, quæ non possunt, nisi à populo in talibus comitijs tractari. Quartò, qui sunt in magna potentia, horum comitiorum metu, in quo liberè omnium postulata audiuntur, in officio contineri & corrigi possunt. Denique hoc modo libertas quædam populo relicta supereſt, atque administratores publici, rationes suæ administrationis reddere & populum, seu universalem consociationem, dominum

suum,

ſuum, à quo ſunt conſtituti, agnoſcere coguntur.

Ejuſmodi comitia in politia Romana olim erant curiata, centuriata, vel tributa, in quibus populus Romanus ſuffragia ferebat centuriatim, curiatim, vel tributim ſuffragiis rogatis. vide Gellium lib. 13. c. 13. & lib. 15. c. 27. Alex. ab Alex. lib. 4 c. 3. Sigon. lib. 1. c. 17. de antiquo jure civium Roman. Iohan. Roſin. de antiquit. Roman.

In politia Iudaica comitiorũ, conciliorum & conventuum publicorum tria erant genera. Unum, quando omnes tribus Iſraël conveniebant, qui erant conventus univerſales regni. Alterum, quando unius tribus familiæ omnes, quæ erãt conventus provinciales. de quib. ſup. cap. de provinc. Tertium, quando civitatis alicuius cives univerſi convocabantur. Unde comitia & conventus Iudæorum erant univerſales, vel particulares. Univerſales conventus rectè concilia, ſeu comitia dicuntur, in quibus omnes tribus 12. Iſrael congregabantur. De hiſce comitijs vide Exod. c. 35. 1. 2. Num. c. 27. 2. 19. c. 10. Deut. c. 9. Ioſu. c. 23. 1. Sam. 7. 2. Sam. c. 13. 2. Chronic. c. 15. 1. Reg. c. 18. 19. & ſeqq. c. 11. Iudic. c. 20. c. 21. Ierem. c. 26. c. 37. 1. Chron. c. 28. c. 29. De conventibus tribuũ ſingularũ, vide Ioſu. c. 19. Iudic. c. 12. De ſynodis & conventibus civitatum ſingularum vide 2. Chr. c. 30. 1. Reg. c. 8. Actо c. 19. vide Sigo. li. 6. c. 3. de Rep. Hebr. Erat quoq; ſenatus univerſi populi, ſenatus tribuũ ſingularũ & ſenatus civitatum ſingularũ. Senatus univerſi populi erat 70. ſeniorum conventus, de quo Num. c. 11. congrega mihi 70. de ſeniorib. Iſraël, quos tu noſti, quod ſeniores populi ſint &c. Ioſ. c. 23. Iud. c. 21. 1. 1. Reg. c. 7. 2. Chro. c. 1. Luc c. 12. De ſenioribus ſingularum tribuum, vide 2. Reg. c. 23. & 1. Sam. c. 30. de ſeniorib. civitatũ Iud. c. 11. c. 8. Ruth. c. 4. Sigo. d li. 6. c. 4. In politia Germanorũ talia ſunt comitia Imperij, quæ vocant, in quibus omnes ſtatus imperij, de communibus regni negotiis & cauſsis ſtatuunt & decernunt. vide bullam Caroli quarti Imp. Ejuſmodi conſtitutiones imperij editæ extant. In regno Galliæ talia comitia uſitata etiã olim fuiſſe refert Cæſar lib. 5. & 6. de bello Gallico. & Sueton. in Iulio Cæſare c. 30. latè. Hotoman. lib 1. de antiquo jure regni Gallici. Tolo. ſanus lib. 24. c. 4. c. 5. de Repub. & lib. 47. c. 25. & ſeqq. Syntagm. Tribus verò de cauſis publicum concilium generale in Gallia cogi ſolitum refe-

fert Antimachiavell. lib. 1. theorem. 1. Primò, cum regni moderator designandus erat ordinum suffragijs. Deinde cum regni status corrigendus erat, & remedia quærenda. Tertiò, quoties populo certa pecunia tributi nomine imperanda erat; uti exemplis p'uribus allatis probat Antimach. & Toloſ. d. c. 5. Cominæus in hiſtorijs lib. 1 c. Apud Græcos quoq;, & alios populos comitia hæc uſitata fuiſſe multis probat Toloſſanus d. locis. In regno Britannicò talia ſunt, quæ vocant parlamentaria comitia, de quibus Thomas Smith. in libello de Repub. & administratione Anglorum lib. 2. c. 2. ita ait, Parlamentaria comitia veteres leges jubent eſſe irrita, novas inducunt, præſentibus iuxta ac futuris modum conſtituunt, iura & poſſeſſiones hominum privatorum commutant, ſpurios natalibus reſtituunt, cultum divinum ſanctionibus corroborant: ponderа & menſuras variant: jus in regno ſuccedenti præſcribunt: incerti juris controverſias dirimunt, ubi nihil lege cautum fuit: cenſum agunt, capitationes & vectigalia indicunt: delictorum gratiam faciunt: afflictas, & majorum ſceleribus perditas familias erigunt: vitæ neciſq; poteſtatem in eos obtinent, quos ad hujuſmodi diſquiſitiones princeps avocaverit, atq; ut breviter concludam, quicquid in centuriatis Comitijs, aut in tribunitijs populus Romanus efficere potuit, id omne in comitijs Anglicanis, tanquam in coetu principem populumque repræſentante, commodè tranſigitur. intereſſe enim in illo conventu omnes intelliguntur cujuſcunque amplitudinis, ſtatus, aut dignitatis princeps, aut plebs fuerit, ſive per teipſum hoc fiat, ſive per procuratorem. Nam omnibus peræque gratum eſſe oportet, quidquid ex ſenatus conſulto parlamentario profectum eſt, ut quod pro imperio & poteſtate decernat ſereniſſimorum principum majeſtas, Epiſcopi, regulique, Equites, & cives, qui eò à provincijs & municipijs ablegati plebem referunt. Et hactenus Thomas Smithus IC & eques Anglicanus in d. lib. 2. de Repub. Anglor. qui. cap. 3. addit, nullam promulgationem decreti, conſtitutionis, aut edicti parlamentarij vim ſortiri, donec non parlamentaria buleuteria aſſenſum præbuerint.

CAPUT XVIII.

De Ephoris, eorumque officio, & ſpeciebus.

Hactenus

HActenus de jure communionis universalis consociationis. Sequitur nunc de juris administratione.

Administratio hujus juris est, quâ ad membrorum singulorum & universorum regni salutem jura communionis universalis symbioticæ à certis ministris regni publicis diriguntur, rectè administrantur, & dispensantur. *Unde jus ἐπιμελητικὸν ad curam gerendam apium vocari potest; vel jus τακτικὸν, ad bonam ordinationem pertinens.*

Ministri hi regni publici ad bene rectéque universalis consociationis corpus, ciuíque iura curandum, administrandum, gubernandum & conservandum ab unitis & consociatis corporibus, seu membris regni eliguntur, & cum potestate atque autoritate necessariâ instruuntur, & ad hoc fide iurisiurandi adstringuntur.

In hac igitur ministrorum horum publicorum electione & constitutione aliæ sunt partes eligentium, & aliæ ministrorum horum electorum.

Eligentium partes sunt, certis legibus & conditionibus deferre, imponere, & demandare jurium regni curam gubernationem & administrationem ministris idoneis, cosq; fide juramenti regno obligare.

Ministrorum electorum partes sunt, suscipere sibi demandatam curam & administrationẽ câ lege, qua est delata, ad consociatæ multitudinis utilitatem & salutem. *Roman. c. 13. 4. ibi: est minister Dei tibi in bonum. &c. Ideò rectores, gubernatores, directores, administratores, regentes, pastores, duces, salvatores, patres vocantur, alijsq; honorificis elogijs ornantur. de quibus cap. seq.*

Constat igitur hîc nomine populi universi, seu à corpore universalis consociationis demandari ministris & curatoribus electis potestatem administrandi Rempubl. & iura illius ex conventione mandati, ita ut administratione hac demandata Reip. prosint, non noceant, omnésque suas cogitationes, studia, labores, operam, curam, diligentiam, omnes suas divitias, bona, vires & facultates eò referant, ut inserviant utilitati &

ſaluti corporis conſociati politici, non verò ea ſpreta privata commoda ſectentur. Ierem. c.22. c.23. Ezech. c.34. Mich. c.3. Eſa. c.3.14. & ſeqq. Pſalm. 72. & Pſalm. 82. latè Vaſquius lib.1. c.44. n.6. & c.1. c.42. illuſt. controverſ. Covarr. in c.peccatum part.2. §.9. nu.8. de reg. jur. in 6. Zoannet. de imperio Romano n. 156. & ſeq. Quam communem omnium theologorum, juriſconſultorum, & Philoſophorum ſententiam eſſe teſtatur Vaſq. d. lib.1. c.. & c.42. & probat id ipſum text. ad Roman c.13.4. ibi, Dei enim miniſter eſt tibi in bonum & 1. Corint. c.12. & 1. Timo. c.5. ibi ſiquis ſuorum maximè domeſticorum curam non habet, fidem negavit, & infideli eſt deterior. Nec enim Reſpub. vel regnum eſt propter regem, ſed rex & quivis alius magiſtratus propter regnum & politiam. latè Vaſqu. d. locis. Nam populus, naturâ & tempore prior, potior, & ſuperior eſt ſuis gubernatoribus. Danæ lib.1. polit. c.4. ſicuti omnis conſtituens prior & ſuperior eſt à ſe conſtituto. Neceſt veroſimile, cives univerſos, ſeu populum, ſe ſua auctoritate penitus voluiſſe ſpoliare, & transferre in alii ſine exceptione, ſine conſilio & ratione, quod neceſſe non erat, effeciſſe, ut princeps corruptioni & pravitati obnoxius, majorem univerſis haberet poteſtatem, fœtus parẽte, rivus origine eſſet præſtantior. Nam populus primò ſe in corpus quoddam certis legibus conſociavit, jura neceſſaria & utilia, ad hanc conſociationem ſibi conſtituit eorũq; adminiſtrationem, qua ipſe populus nullo modo fungi poteſt, poſtea miniſtris & rectoribus à ſe electis, demandavit, atque in eos ad muneris ſui expeditionem neceſſariam auctoritatẽ & poteſtatem tranſtulit, gladioq; ad eam rem illos accinxit, ijq; ſe regendum curandúmque commiſit. Ideòque hic univerſi, non ſinguli cives & regnicolæ, inſtar pupilli, minoríſve ſunt. l.3. Remp. C. de jure Reip. lib.11. l.4. Reſp. C. quib. ex cauſ. major l.1. C. de offic. eius qui vic. alicu. jud. vel præſid. l.22. in fin. ex quib. cauſ. major. l.9. de appell. & miniſtri conſtituti inſtar tutoris, gerentes & repræſentãtes perſonam totius populi. Nam ſicuti pupillus, licet dominus ſit rerum ſuarum, quas curandas & adminiſtrandas tutori dedit, non poteſt ſine autoritate & conſenſu tutoris aliquid agere, ſeque obligare, ſic nec populus ſine authoritate & conſenſu ſuorum adminiſtratorum, & rectorum jura regni, ſeu Reipub. licet horum dominus, proprie-

tarius

tarius & uſufructuarius ſit, adminiſtrare poteſt. & quod juris tutor in rebus et perſona pupillaribus habet, hoc etiam miniſtri Reipub. in regnicolas univerſos, eorumque bona & jura ferè ſibi uſurpant. Ratione conſtitutionis & juris ſupremi atque proprietatis, univerſi ſubditi et regni membra domini ſunt horum rectorum & miniſtrorum; procuratores verò & tutores ac rectores hi, ſunt iſtorum famuli & miniſtri. Extra conſtitutionem, hanc & ratione adminiſtrationis demandatæ, & a populo acceptæ ipſi regnicolæ ſinguli, per ſe. ſunt ſubditi & famuli ſuorum adminiſtratorum & rectorum illiſque ad demandatum munus ſuum exſequendum & paragendum inſerviunt, operas obſequia & facultates ſuas impendendo: et ipſi adminiſtratores horum ſubditorum ſingulorum quaſi domini & tutores procuratoréſque dicuntur, quos tamen non ſervorum, aut mancipiorum, ſed ſuorum fratrum loco habere tenentur. Deut. c. 17. 20. & 1. Chron. c. 28. 2. Deut. c. 1. 16. 1. Reg. c. 4. 5. 2. Chron. c. 13. 1. 2. 1. Reg. c. 9. 22. & Iohan. c. 8. 33. ubi Iudæi gloriantur, ſe nunquam ſervos ullius fuiſſe. Ante ſuſceptam, & poſt depoſitam hanc adminiſtrationem, talis rector & adminiſtrator par et ſimilis eſt reliquis privatis hominibus: jura majeſtatis verò ut à corpore conſociato inceperunt, ſic individue et inſeparabiliter illi adhærent, nec in alium transferri poſſunt. Nam parem ſibi, vel majorem ſe conſtituere non poſſunt. Roſenthal. cap. 5. concluſ. 10. & 11. lib. 1. feud. Heigius quæſt. 4. num. 25. & ſeqq. part. 1. Hanc verò miniſtrorum & gubernatorum Reipub. conſtitutionem & electionem ſumma univerſalis conſociationis hujus utilitas & neceſſitas fuaſit. Non enim hæc negotiorum variorum & diverſorum univerſitas & multitudo, in quibus ſocietas hæc tot urbium, provinciarúmque conſiſtit, à ſingulis, vel omnibus regnicolis commodè curari & gubernari poteſt: Communio quoque diſcordias parit, qua etiam res magnæ diſſipantur & dilabuntur. Nemo etiam pluribus, inſque inter ſe diſſidentibus, et ſententiis variantibus dominis obtemperare poteſt, neque omnes & ſinguli ad imperandum apti & idonei. Neceſſitate igitur, & utilitate inducimur, ut, quia aliter non poſſumus, neque melius & utilius remedium inveniri poteſt, ad hoc confugiamus, ut quibuſdam idoneis rectoribus hanc curam commendemus, quam

ſingulis promiſcuè, aut univerſis concedere perniciosum & periculoſum eſſet. Vnde horum miniſtrorum Reibup conſtitutio dicitur à recta ratione, & jure gentium profecta & inventa. l. 5. ex hoc jure. ibi, diſcretæ gentes, regna condita, domini diſtincta. de juſtit. & jur. ob utilitatem nimirum & commodum regnicolarum & corporis politici. Ariſtoteles lib. 1 polit. c. 2. Covar. lib. 1 pract. quæſt. c. 1. num. 2 4. Vaſq. lib. 1 quæſt. illuſt. in præfat. num. 105. & ſeqq. & c. 21. num. 23. & ſeqq. Rom. c. 13. ibi, miniſter Dei eſt in bonum & commodum tuum, ut præmio bonos, & malos pœnis afficiat. Quomodo enim ſocietas hæc, quam humano generi neceſſariam diximus, homines potuiſſet gubernare, hoſtes avertere & repellere, maleficorum & malorum audaciam cohibere, niſi magiſtratibus & rectoribus ſuam tribueret facultatem ſibique judices ac duces conſtituerent, quibus multitudo ipſa, totiúſque congregationis homines ſubeſſent, & obedirent. Cives quippe ſine ordine & capite minimè ea providere poſſunt, quæ totius communitatis utilitati & ſaluti expediunt. Ideo ubi nullus eſt magiſtratus, ibi neque veri Dei agnitio & cultus, neque juſtitia viget. vide exemplũ Iudic. c. 18. 1. 5. 7. 14. & c. 19. 1. c. 17. 6. c. 21. 25. ſed quilibet ſibi fingit cultum Dei pro arbitrio. Iudic. c. 18. 17. & quilibet pro arbitrio vivit. d. c. 18. 15. & ſeqq. & c. 21. 25. ubi Piſcator. Vergitur tutela inventa fuit ad tuendum eum, qui ſe per ætatem tueri non poteſt, ut ait juriſconſultus, ſic & regni miniſtri hi publici ad tuendũ eos, qui vel per ætatem, feniũ, vel per ſéxũ, vel per imbecillitatẽ, vel per diſcordiam, aut multitudinẽ, vel per impotentiam, aut aliam ob cauſam ſeſe adverſus potentiores tueri non poſſunt, conſtituti ſunt, humanis neceſſitatibus id exigentibus, uti dicit Fernand. Vaſquius in præfatione num. 120. illuſt controv. & cap. 21. num. 23. & ſeqq. argum. d. l. 5. l. 9. de Iuſtit. & jure. ſicuti in quavis civili ſocietate neceſſarium eſt eſſe gubernatorem & directorem quendam, qui ejus curam habeat, reliquoſq; in officio contineat. d. l. 5. & c. in apibus. 7. 9. 1. c. cum non liceat. de præſcript. Proverb. c. 11. corruit populus, ubi nullus gubernator, & homines ſunt, ſicut oves abſq; paſtore. Num. c. 27. Simanca de Repub. lib. 5. c. 1. & 2. Patric. de regn. lib. 1. tit 10. & 11. Arctius tomo 2. probl. loco 153. Hotoman. de jure regni Gallici lib. 1. c. 19. c. 23. Huius re-

rò civilis societatis & Reipub. rector & administrator ab alio quam ab ipsamet Repub. constitui non potest justè & absque tyrannide. Nam jure naturali omnes homines sunt æquales l. quod attinet de reg. jur. & nullius jurisdictioni subiecti, nisi ex suo consensu & facto voluntario, quo se imperio alieno subijciant, in alium jura sua transferant quæ nec alius sine titulo justo à domino eorundem accepto sibi vindicare potest. Vasquius d. lib. 1. c. 20. num. 24. & seqq. illustr. quæst. & c. 41. num. 40. 41. & 42. num. 5. & in præfatione num. 105. & seqq. per l. 5. ex hoc. ibi, discretæ gentes, regna condita l. 9. de justit & jur. Covar. 1. pract. quæst. c. 1. num. 2. 4. 1. Pet. c. 2. 13. ubi humanam ordinationem vocat magistratus cõstitutionẽ quod bene notandũ. Rom. c. 13. Nec enim in principio generis humani fuerunt imperia, aut regna, neque horum rectores, quæ tamen postea necessitate postulante ab ipsomet populo sunt constituta Vasqui. d. c. 41. per d. l. 5. & l. 9. Quamvis populi Israelitici hac in re peculiaris quædam ratio fuit. Nam cum Deus ex Ægypto eductum per Moysen primum, deinde per Iosuam, mox per excitatos ad eam rem judices longâ serie per annos circiter 400. ipse velut rex ejus mirabiliter gubernavit. Denique poscente populo, indignabundus regem Saulem ei dedit immediatè à se per ministerium prophetæ designatum electúmque, atque eo ob peccata rejecto, Davidem pari ratione substituit, hujusque posteros suâ voce in regni possessione confirmavit. Nec tamen hæc sic facta ab eo sunt, ut populi consensus & approbatio in his regibus designandis, atque in possessionem mittendis excluderetur: quin imò sic administrata res, est, ut à populo quoque eligi, & accipere jus regis viderẽtur. Quod ex historia sacra cuivis volenti eam inspicere, & cum diligentia legere potest esse manifestum. vid. Deut. c. 33. 5. Iudic. c. 17. 6. c. 18. 1. Iosu. c. 1. 17. 18. Deum verò optimum maximum hanc constituendi & eligendi potestatem & necessitatem imposuisse universitati politicæ vel constat ex Deut. c. 16. 18. Iudices & moderatores constituito tibi in singulis portis tuis, quas Iehova Deus tuus dat tibi per tribus tuas, qui judicent populum judicio justo. & Deut. c. 17. 14. ibi, Faciam super me regem. vers. 15. tantum super te statuito regẽ. &c. 2. Sam. c. 5. 3. 1. Reg. c. 1. v. 34. 40. c. 12. 1. 2. c. 6. quã tamen ordinationẽ politici magistratus Deus sibi passim

adſcribit. Prov.c.8. per me reges regnant, & legum conditores juſta decernunt. 1. Pet.c.2. eſtote ſubditi Dominis veſtris, ſive regi quaſi præxcellẽti, ſive Ducibus tanquam ab eo miſsis ad vindictam malefactiũ, laudem verò bonorum. Rom.c.13. omnis anima poteſtatibus ſupereminentibus ſubdita eſto. Non eſt enim poteſtas, niſi à Deo. Et quæ poteſtates ſunt, à Deo ſunt ordinatæ. Itaq; quiſq; ſe opponit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit. Omnibus igitur gentibus Deum ab ipſo naturæ jure libertam feciſſe poteſtatem ſibi principes, reges, magiſtratúsve conſtituendi, hinc colligi poteſt, adeò ut quælibet Reſpub. divinitus naturæ lumine erudita, civilem poteſtatem, quam habet, poſsit in alium, vel alios transferre qui regum, principum, conſulum, aut aliorum magiſtratuum titulis ipſius communitatis regimen ſuſcipiant. Ita Covarr.d.c.1.nu.2.4, & Vaſq.lib.1.in præf.nu.105. & ſeqq. & c.20 c.41. Atq; hujus dominationis & gubernationis politicæ ſimilitudinẽ quandã & imaginem natura in aliis creaturis expreſſit. Nam quemadmodũ in uno corpore phyſico, membrum concordiâ & colligatione mens actiones oẽs ſuas exerit & perficit, & unico ſpiritu eadem membra colligat, ita et unum imperiũ cum poteſtate unius, vel plurium unitorũ, in Rep. regit et imperat mẽbris conveniẽtia, et leges dicit, concordiam firmat et humanæ ſocietati neceſſaria exſequitur, cõmunicat concordia, actiones et amicitias cõvenientib. præceptis regit, quæ vel natura, vel neceſſitas ſuadet per ſe inviolata cõſervare. Deus etiam, cum mundũ condidiſſet tanquam univerſitatis dominus, ſingulis et quibuſcunq; creaturis proprios et ſui generis principes ſtatuit, etiã arboribus, fontibus et fluminibus, et reliquis, quæ fecit. Sic enim et apes regem ſuum agnoſcunt et ſequuntur, grues ordinis ductorem habent, et Balæna ſuum rectorem et ductorẽ agnoſcit. Sed et Angelis conſtituit Angelũ principem, avibus avẽ, beſtiis beſtiam, hominibus hominẽ. In homine etiam dominatur animus in corpus, mens in appetitum. In elementis unum in mixtis dominatur neceſſe eſt. Sic. igitur imperare, regere, ſubijci, regi & gubernari, conſentaneum eſt juri naturæ, divino, & humano. Greg. lib.6.c.1. & lib.20.c.1. de Repub. Fernand Vaſq.d.lib.1. in præfat. num.106. & ſeqq. per alleg. ibid. ita, ut niſi aliqua Symmetria ſubordinationis colligaretur, & certis legib. ſubiectionis & regiminis temperaretur mundus, confuſione ſuâ brevi

vi tempore consumendus esset. Iudic.c.17.6.c.ult.in fin Esa.c.3. Ordo enim necessarius in omnib,adeò ut conservatio & duratio rerum omnium consistat in ordinationis & subjectionis concordia, & æquali diversorum hominum temperamento & harmonia,ex ἀταξίᾳ verò & anarchia, confusio et calamitas proveniat, qua Deus,hanc quam diximus,consociationem, quandoque punire solet. 2.Chro.c.15.transierunt dies multi in Israele absque vero Deo,absq; sacerdote,absq; doctore,absq; lege:In tẽpore illo non erit pax egredienti & ingredienti. &c. Lament Iere c.2.c.3. Esa.c. 3.3,potentẽ & bellatorẽ judicem & prophetã,sagacemq; et senem.4. præfectum quinquagenis et honorabilem consiliariumq; ac peritum artificẽ,& intelligentem eloquentiæ tollam. Iudic.17.6.in dieb.illis non erat rex in Israel,sed unusquisq; quod sibi rectũ videbatur,faciebat. vid. Greg.Tol. li.6.c.1.nu.1.2.3.4.&.9.de Repu.Nam ferocia et superbia effrenis,opus habet directore et gubernatore,ne ea se ipsum homo perdat,et sibi omnia licere putet. Psa 9.21.et psal.83.Quæ cum ita sint,rectè cõcludo,anarchiã pugnare cum recta ratione et jure naturali,et ideo damnandam.arg.Rom. c.13.1.1.Pet.c.2.Tit.c 3.1.Timo c.2.Baruch.c.1.11.Iudic.c.21.25. temporibus illis non erat rex in Israele, quisq; quod rectum videbatur in oculis suis faciebat.et c.17.16. c.18. c.19.1. Iudæ c.1.8. dominatum verò reijciunt,et dignitates probris inceſsunt.Greg.Tolos.lib.6.c.

Eiusmodi universalis hujus symbiosis ac regni administratores & rectores universalis consociationis corpus,seu totum & universũ populum,à quo constituti sunt,repræsentãt,ejusq; personam gerũnt in iis,quæ Reipub. seu regni nomine faciũt, atq; minores auctoritate & potestate habẽtur illis, à quibus sũt constituti, & suam potestatem acceperunt. *Quantumcunq; enim est imperium & jus quod alteri conceditur, minustamen semper est eo, quod concedens sibi reservavit. Negari quoque non potest, majorem semper potestatem & vires esse universorum, vel corporis, quam unius hominis, vel membri. At singulis regni membris hi administratores superiores autoritate et potestate rectè dicuntur.* Transfertur verò in hosce administratores & rectores à mẽbris universalis cõsociationis sola potestas & jus secundũ justas leges administrandi

&

& regendi corpus & jura universalis hujus consociationis, sũmum verò horum jus, nimirum proprietatem & superioritatem, tales gubernatores minimè habent, sed penes corpus politicæ huius consociationis illa manent. *Vnde formula imperatori Germanorum usitata in decretis, constitutionibus, & rescriptis,* vns vndt dem heiligen Rei ch. &c. *Item,* in vnser vnd des heiligen Reich stadt. &c. *vide Covarruv. in c. peccatum. part. 2, § 9. num. 8. de regul. jur in. 6. Molynæ. in consuetud Parisiens. tit. 1. § 3. 4. num. 17. Hieron. à monte firmum regund. cap. 96 num. 9. Cujac. lib. 15. obs. in fine Ideo scitè Aristoteles lib. 5 polit. c. 1. quò minor potestas eorum est qui imperant, eò diuturnius stabiliúsque est & stat imperium. Nam legibus certis circum scripta potestas in subditorum perniciem esse non effert, luxuriat, aut in tyrannidem degenerat. Quam ob causßam hi administratores gubernatoribus navis, Respu. verò navi, populus domino navis comparari solet. Navis causßa gubernator à domino navis constituitur, qui ne ipsa ad cautes deferatur, vel frangatur, aut non rectum cursum teneat, ad clavum sedet, cui hoc agenti cæteri, qui sunt in navi, & vehuntur, inserviunt & obtemperant.*

Iusta, legitima & salutaris administratio hæc dicitur, quę q̃rit & procurat salutaria & commoda singulorũ & universorũ membrorum regni, & contrà, quæ omnia incommoda & mala avertit, & ab injurijs & vi illa defendit, atque omnes administrationis suæ actiones secundum leges instituit. *Hoc agens minister Dei dicitur Rom. c. 13. 4. 6. Contrà, quando hæc administrationis legitimæ natura mutatur, tyrannica dicitur. Pet. Greg. Tolosan. lib. 9. c. 2. & infra. cap. 6.*

Duo hæc substantialia administrationis justæ requisita in procuratione utilium & cõmodorum publicorum, atq; legum observatione satis probari possunt. Prius quidẽ ex ijs, quæ supra copiosè adduximus, imprimis ex Rom. c. 13. 4. Dei enim magistratus minister est, tuo bono. Ierem. c. 22. 3. sic ait Iehova: exercete jus & justitiam & eripite eum qui rapinam patitur è manu oppressoris & peregrino, pupillo ac viduæ ne vim faciatis, ne violentia utamini & sanguinem innocentem ne effundatis in loco isto.

4.

4.5. & vers. 13. Væ ædificanti domũ suam injustitiâ & cænacula sua injuriâ, amici sui servitutẽ exigenti gratis, & mercedẽ operis ejus non danti ei. 14. 15. 16. & seqq. & Iere. c. 23. Væ pastoribus, qui perdunt & dispergũt gregẽ pascui mei, dictum Iehovæ. 2. Idcirco sic ait Iehova, Deus Israelis, cõtra illos pastores, qui pascunt populum meum, vos dispergitis oves meas, & dispellitis eas, non aũi visitatis eas: ecce ego animadversurus sum in vos malignitatem actionum vestrarũ, dictum Iehovæ & seqq. Ies. c. 3. 14. 15. Iehova ad judiciũ advenit contra seniores populi sui, & principes ejus: at vos depavistis hanc vineã, rapina pauperis est in domib. vestris. 16. Quid vobis est, quod conteritis populũ meum & faciem pauperum commolitis. Mic. c. 2. 1. Quaproter audite jam primores Iacobi, et ductores domus Israelis, an non vestrũ est scire ipsum jus. 2. osores sunt boni, & amãtes mali, rapientes cutem istorũ ab eis, & carnem eorum ab ossib. ipsorum. 3. & quod comedunt, caro est populi mei, & cutem eorum ab eis nudant, ac ossa eorum diffringunt: dividuntq3, ut quod est in olla, & velut carnẽ quæ est in lebete. 9 Audite jam hoc primores domus Iacobi & ductores domus Israelis, qui abominantur jus & quicquid est rectum, pervertunt. 10. quisquis ædificat Tsijonem sædibus, & Ierusalem iniquitate. 11. Quorum primores munere judicant. 12. Ezech. c. 34. 4. Adipem comeditis, & lanam induitis, quod optimum, est mactatis: gregem non pascitis. 4. morbo affectas non confirmatis, ægrotàmque non curatis, & confractam non obligatis, ac depulsam non reducitis, pereuntèmque non requiritis, sed vi dominamini in eas, & per sævitiam. 5. adeo ut dispergantur destitutæ pastore & sint cibo omnibus bestijs agri dispersæ. 6. 7. 8. eò quod grex meus est direptioni, & sunt oves gregis mei cibo omnibus bestijs agri, destitutæ pastore, & non reposcentibus pastoribus meis gregẽ meum: pascunt enim pastores seipsos, gregẽ autem meũ non pascunt. 9, 10. & seqq. quib. adde Psa. 72. 1, 2. 3. & seqq. Psa. 75. 3. 4. 11. Psal. 82. 1. 2. 3, 4. . Psal. 101. ubi officium pastorum, seu regũ describitur & partim colligitur à cõtrario sensu. Novel. 85. ibi, studemus oẽs subjectos nostros, quorum regimẽ credidit nobis Deus, illæsos & sine calũnia custodire. Fusius hæc infra c. 24. & c. 27. & seqq. tractamus. Alterũ, quod tales administratores secundũ leges administrare debeãt easq; superiores agnoscere, probo ex Deut. 17. 20. ne recedat ab hoc pcepto.

et ſeqq Ioſuæ c. 1. 8. Pſalm. 119. per totum. 1. Samm. c. 12, 15. & ſeqq. Nam ſi Dei miniſter eſt Rom. c. 13. 4. 6, neceſſe eſt, ut contra domini ſui voluntatem nihil agat, ne ex miniſtro adverſarius fiat, & mandati fines excedat. l. 2. de legib. ubi Iª ait; lex eſt omnium divinarum atque humanarum rerum regina. Oportet enim eam eſſe præſidem bonis & malis, et principem et ducem, et ſecundum hoc regulam eſſe juſtorum & injuſtorum, prætextricem quidem faciendorũ, probibitricem verò non faciendorum, et ibi, ad cujus præſcriptum omnes vitam inſtituere debent: quia eſt inventum ac munus Dei: decretum prudentium hominum: coercitio eorum quæ ſponte vel ignorantiâ committuntur: Communis ſponſio civitatis. l. 4. C. de legib. digna vox eſt majeſtate regnantis, legibus ſe alligatum principem profiteri, adeò de autoritate juris noſtra pendet autoritas, et revera majus imperio eſt ſubmittere legibus principatum. Apollonius Thyaneus ad Domitianum. Si leges tibi non puta veris imperare, ipſe non imperabis. Plato dialog. 4. de legib. Interitum, ait, paratum illi civitati video, in qua non lex magiſtratibus, ſed legi magiſtratus præſunt. Ariſt. lib. 3. politic c. 11. eandem ſententiam confirmat. Auguſtin. de civit. Dei c. 4. Remotâ juſtitiâ, nihil aliud ſunt regna, quàm magna latrocinia. Agapet. ad Iuſtin. Non eſt princeps ſupra leges, ſed leges ſupra principem, optimique principis nota illa, ex legum bonarum præſcriptio velle vivere. Quæcunque contraria ſunt primæ Decalogi tabulæ pietati, & ſecundæ tabulæ juſtitiæ, ea nec facere nos poſſe exiſtimandum eſt. l. 15. filius. de condit. inſtit. l. ubi 188. de regul. jur. l. 1. C. ſi adverſ. vendit. l. 3. C. ſi minor ſe major. tot. tit. C. ſi contra jus vel utilitatem public. Nam contra leges aliquid poſſe, non eſt poteſtatis, ſed impotentiæ nota. Oſtendit enim talis eo ipſo, quod non poſſit facere, quæ erant ipſi facienda. Unde & quæ dicitur abſoluta & pleniſſima poteſtas principi conceſſa, nulla eſt, nec eſſe poteſt, ut rectè Covarruv. lib. 3. var. reſ. jur. cap. 6 num. 8. Vaſqui. lib. 1. illuſt. controverſ. cap. 26. num. 22. Pinell. in l. 2. c. 2. rub. C. de reſcind. vendit. c. 2. Craveta de antiquitat. temp. part. 1. Coraſ. in l. frater à fratre. num. 71. de condict. indebiti. Capic. deciſ. 166. num. 12. Teſſaur. deciſ. 91. Vaſqu. lib. 1. illuſt. controv. cap. 26. num. 22.

Pote-

Poteſtas igitur hęc adminiſtrandi, quam hi miniſtri & rectores ab univerſali conſociatione conſtituti habent, ad utilitatẽ & ſalutem ſubditorum eſt alligata, & certis cancellis, Decalogi ſcilicet legibus, & conſociationis univerſalis judicio juſto circumſcripta, non infinita & abſoluta, *Covarruv. var. reſol. cap. 6. num 8. lib. 3. ita ut inſtar legis animatæ, vel vivæ ipſi adminiſtratores ſint. Deut. c. 17. 6. 17. 18. 19 eritque penes eum (exemplum legis) et leget in eo omnibus diebus vitæ ſuæ, ut diſcat timere Iehovam Deum ſuum, obſervare omnia verba hujus legis, & ſtatuta iſta faciendo. v. 20. ibi, ne recedat ab hoc præcepto. & ſeqq. Joſu. c. 1. 8. vide Deut. c. 24. 30. 31. c. 31. 26. c. 37. in fine. 1. Sam. c. 12. 15. 16. 17. pſalm 119. per tot. Roman. c. 13. magiſtratus dicitur miniſter Dei: miniſter autem domini ſui mandantis voluntatem tanquam legem & finem præſcriptum habet, neque fines mandati excedere debet.*

Hos limites non licet adminiſtratoribus tranſilire. Fines verò demandatæ ſibi adminiſtrationis excedentes deſinunt miniſtri Dei eſſe, & univerſalis cõſociationis, atque fiunt privati, quibus obedientia in illis, quibus ſuæ poteſtatis limites excedunt, non debetur. *Exod. cap. 1. 17. Actor. cap. 4. 19. 1. Sam. cap. 12. 16. 26. Dane. lib. 6. c. 3. Steph. Iun. [Brut. in vindic. contra tyran. quæſt. 1. catè Horoman lib. 1, de antiqu. lure regni Gallici cap. 23. & præced. Toloſan lib. 9. cap. 1. & lib. 7. cap. 20. de Repub Vaſquius lib. 1. cap. 1. cap. 42. & cap. 44. illuſt. controverſ. Pinel. & Covarruv. d. locis notam tyranni dicunt eſſe, quando hac abſolutâ poteſtate utuntur.*

Excedunt autem hi adminiſtratores poteſtatis ſibi conceſſæ limites & metas, primum quando fieri, vel omitti mandant, quæ à Deo prohibentur, aut jubentur in prima Decalogi tabula: deinde cum prohibent, aut jubent aliquid, quod fieri, aut omitti non poteſt, quin violetur ſancta caritas. Illa mandata abſolutè impia, hæc iniqua vocantur. Denique ſuæ poteſtatis limites tranſgrediuntur quando in adminiſtratione demandata propriam & privatam non communem utilitatem

& salutẽ universalis consociationis quærunt. *Ierem* c.22.c.23. *Ezech.* c.34. *Mich.*c.3. *ubi Piscator. Vasquius lib.* 1.*cap.*1. *&* cap. 26. *num.* 22. c.42.c.44. *num.*6. *illust. controvers. argum. Rom.*c. 13.4. 1.*Timoth.*c.5.8.

*Exempla hujus rei extant Exod.*c.1.15.16.17. *sed timuerunt obstetrices illæ Deum ipsum, neque fecerunt, quemadmodum edixerat eis rex Ægypti. nam vivos conservabant natos* v.18.19.20.21.22. *Tale fuit edictum Oziæ.* 2 *Chron.*c.26.16. *& sequent. Nebucadnezaris jubentis adorare imaginẽ à se erectam. Dan* c.3. *impii magistratus in actis Apost* c.4.19. *Davidis* 2.*Sam.*c.24. *Iezabelis impiæ.* 1.*Reg.*c 18. *Oseæ* c.5.11. *Opprimitur Ephrajim, conteritur judicio, quia impium mandatum sequitur. Achabi impii de vinea Nabothi* 1.*Reg.*c.21. *Ideoq; rectè Abdias prophetas non occidit, & obstetrices infantes recens natos, & Daniel statuam non adoravit. Moses protestatur, se in administratione sua has leges non excessisse, nullius asinum, aut bovem accepisse, sed jus rectè & bona fide, secundum Dei legem administrasse Num.*c.16. *uti & Sæmuel.*c.*Sam.*c.12. *& David in Psalm.* 119 *petit ad legem Dei se informari & Salomo* 1.*Reg.* c.2.3. *adde Est.*c.1.16.

Ratio detrectandæ obedientiæ, nec non potestatis absolutæ denegatæ his administratoribus, est vocatio ipsorum generalis, & specialis, quâ tanquam Christiani homines in baptismo aliud, seu contrarium, Deo promiserunt, & præstare tenentur. Deinde, tantam potestatem ipsi administratores non habent, neque enim quis ipsis jurisdictionem & potestatem peccandi dedit. At verò quam potestatem populus non habuit, eam in suos administratores transferre non potuit. Quam igitur potestatẽ & jus illi non acceperunt, neque habent, illo etiam uti non possunt, neque debent. Denique Dei potentiam & imperium administratorum improbitas tollere vel minuere, aut his se eximere non potest. Est enim Dei potestas & jurisdictio infinita, qui creavit cælum & terram, ideóque jure horum dominus & proprietarius est; quicunque verò terram inhabitant, illius coloni, vasalli & emphyteutæ, clientes & beneficarii, Psalm 24. *Domini est terra, & plenitudo ejus. Esa.*c.66. 1. *idque jure creationis & conservationis. d. Psalm.* 24. *Ideóque Deus rex regum*

gum, & dominus dominantium dicitur. 1. Reg. cap. 8. Cujus beneficio reges regnant. Proverb. cap. 8. verſ. 15. Dan. cap. 2. verſ. 21. cap. 4. 14. & quorum ſolium Dei ſolium dicitur. 1. Chronic. cap. 9. verſ. 8. & ſubditi magiſtratus Dei hæreditas dicuntur. 1. Samu. c. 10. v. 1. 2. Reg. c. 20. 5. 1. Reg. cap. 3. verſ. 8. 9. Deuteron. c. 29. verſ. 10. 11. cap. 4. 20. Pſalm. 53. 4. Mich. cap. 3. 3. & magiſtratus adminiſtrator iſtius hæreditatis, & dux populi Dei. 1. Samuel. cap. 9. verſ. 16. cap. 10. 1. 2. Reg. cap. 20. 5. cap. 11. Sunt igitur Dei vicarii & miniſtri magiſtratus. Roman. cap. 13. ibi, nulla eſt poteſtas, niſi à Deo. ver. 4. Dei enim miniſter eſt tibi in bonum. 6. miniſtri enim Dei ſunt, in hoc ipſum inſervientes, & cui rationem adminiſtrationis ſuæ reddere tenentur. Sap. c. 7. c 6. 4. 5. Pſal. 82. 5. 6. 7. Unde Vaſq. lib. 1. c. 15. illuſt. controv. rectè concludit, principem etiam ex plenitudine poteſtatis non poſſe contra vel ſupra jus aliquid facere, cum non ſit ſuperior jure, ſed juris cuſtos, miniſter, & executor; & latiùs de eadem re cap. 45. d. lib. 1. & eleganter Covarr. lib. 3. reſolut. cap. 6. num. 8. Pinel. d. part. 1. num. 25. c. 2. in rub. C. de reſcind. vend. qui plurimos allegat.

Adminiſtratores univerſalis hujus conſociationis ſūt duorū generū: ſunt en. ephori, vel magiſtratus ſummus. *Deut. c. 33. 4.*

Ephori ſunt, quibus populi in corpus politicum conſociati conſenſu demandata eſt ſumma Reipub, ſeu univerſalis conſociationis, ut repræſentantes eandem. *argum. l. aliud. 160. §. 1. de regu. jur. l. 22. mortuo. de fideja ſ. l. 11. l. 14. ad minicip. l. 3. 1. 4. quod cujusque univerſ. Joſu. c. 24.* poteſtate & jure illius utantur, in magiſtratu ſummo conſtituendo, eoque ope, conſilio, in negotijs corporis conſociati, juvando, nec non in ejuſdem licentiâ coercendâ & impediendâ, in cauſsis iniquis & Reipub. perniciosis, & eodem intra limites officij cōtinendo, & deniq; in providendo & curando omnibus modis, ne Reſp. quid detrimēti capiat privatis ſtudijs, odijs, facto, omiſsione, vel ceſſatione ſummi magiſtratus. *Num. c. 11. 16. et ſeqq. Deut. c. 33. 4. 5.*

Ephori hi ratiōe officij injūcti & dignitatis ſuæ, ab alijs vocātur patricij, ſeniores, *Num. c. 11. 16. 17.* principes *Exo. 10. 4. Jon. 3. 7.*

Daniel.c.3.Est.c.1.3.11.14.16.18.21.Ierem.c.26.10.11.16.& seqq. c.37.c.38.Mich.c.3.1.9. status, & regni primores, officiarij regni, pacti inter magistratum summum & populum initi vindices, custodes & defensores justitiæ & juris, quibus magistratum summum subiiciunt, & parere cogunt, censores summi magistratus, inspectores, consiliarii regni, consortes honoris regii, & fratres summi magistratus. 1.*Chron.c.28.* 1.*Reg.c.4.5.* *Deut.c.1.16.De his etiam Alexan ab Alex.lib.6.c.24.Zuinger. lib. 28.Theat.*

Ex hisce liquet, hos ephoros, quasi pedes & fundamenta societatis illius universalis, & regni esse, quibus illud tempore inter regni vel periculi, vel quando magistratus ad imperium est ineptus, aut suâ potestate abutitur, sustinetur & conservatur, ne fiat obnoxia periculis, mutationibus, tumultibus, seditionibus, proditionibus, vel ab hostibus occupetur, ut dicit Boterus lib.4.c.3. de polit. constituend. Hi enim corpori politico caput constituunt, hi regem, seu summum magistratum legi & justitiæ, subjiciunt, & legem, seu Deum, dominũ & imperatorẽ constituunt, quando jugum & imperium legis & Dei rex abjicit & detractat, & ex Dei ministro Diaboli instrumentum se facit. Hi cum superiori magistratu pondus & onus populi portare dicuntur. Num.c.11.16. & seqq. In aurea bulla Caroli quarti Imperelectores, qui sunt generales ephori imperij Germanici, vocantur columnæ & bases imperij & regni Germaniæ in c. 3. & c.12. & pars corporis Cæsaris, in c.24. Columnæ & latera imperij in c.26. quorum consilio & operâ majestas imperij salva sarta, tecta huc usque conservata, ut dicit Heigius lib.1.quæst.3.nu.2.& 73. vide librũ Sing.Schardij.de origine Elector. Alia regna tales ephoros quoque agnoverunt, atq; ideò perpetua magis & felicia fuerant, uti Imperium Persicum, Græcum, Romanum, & Gallicum, Britannicum Danicum Polonicum. Heigius d.loc. quæst.4. Thesaur. polit apoteles 6 & 10.11. & seqq. Nam hæc politiarum natura est ut facilimè degenerent imò convertantur, & ex una in aliam speciem transeant, nisi illis custodes, quibus intra limites suos administratores & reges coerceãtur, & retineãtur, ponantur, quibus eorum petulantia, licentia, insolentia, luxuria & superbia

perbia cohibeatur. Vnde à ſummis periculis ac mutationibus à ſuis Ephoris & ordinibus ſæpè politiæ liberatæ fuerunt. Hi enim ſummi magiſtratus iniquas actiones, aut tyrannidem vel tollunt, vel amoverunt, aut ſegnitiem illius ſuâ vigilantiâ & diligentiâ ſupplent, & omnibus modis curant ac vident, ne Reſpub. actionibus regis quid detrimenti capiat. Quod niſi fecerint, ipſi tenentur & meritò proditores Reipub. eſſe dicuntur, imprimis quando colludunt, vel connivent ad iniques, vel impias regis actiones. Nam hiſce Ephoris populus ſe tutò credidit, ſuasq; actiones omnes in eos tranſtulit; ita ut, quod hi faciunt, totus populus facere videatur l. 160. de reg jur. idq; fit ob utilitatem & neceſſitatem Eſſet enim difficillimum, ut ait Covarruv. d. c. 1. num. 4. ſuffragia omnium civium & eorum, qui alicuius Reipub. partes ſunt, à ſingulis exigere, idcirco convēit, plebis multitudinem per ejus optimates negotia publica ita expedire, ut abſque tumultibus & ſeditionibus tutò à Repub. negotia illius peragantur. Suffragia igitur horum optimatum, eâ lege cenſenda ſunt, quâ omnium civium conſenſus, quem referunt, cenſeretur. l. item eorum 6. §. ſi decurriones. quod cuiuſq; univerſ. nam l. 1. l. 4. d. tit. Ideoque in l. 14. municipes ad municipal. dicitur rectè, quod municipes intelligantur ſcire, quod ſciunt hi, quibus ſumma Reip eſſet commiſſa, & quod illi egerunt, hoc habeatur, quaſi ab omnibus ſit actum. l. 19. quod maiore. d. tit. & ad omnes pertinere. l. aliud 160. §. 1. de regul. jur. d. l. 1. l. 4. quod cujuſque univerſ. Qua ratione, ait Covarruv. ſeptem illi Germaniæ principes, quib. facultas delata eſt, Chriſtiani orbis Imperatorem eligendi, populum ipſum & chriſtianam communitatem, quæ ab ipſo Imperatore gubernanda eſt, omninò repræſentant, ejuſque vicariâ utuntur poteſtate, viceſque in ea electione gerunt. Vnde fit, ait, quod electio Imperatoris ad ſeptem viros Germaniæ, ut ad collegium, non ut ad ſingulos pertineat. Quemadmodum optimè probat Lupoldus lib. 1. de jurib. Romani imperij cap. 6. Panormitanus in c. venerabilem. colum. 4. et ibi Cardinal. in §. verum de elect. Johan. Cirier lib. 2. de primigenit. quæſt. 12. Caſtald. in tract. de Imperatore quæſt. 11. 13. Patian. lib. 2. de prob. c. 35. & ſeqq. Ex hinc conſtat, ad juſtitiam principatus, cuilibet ſatis eſſe quod ipſius ſocietatis conſenſus per optimates hunc in modum ſi præſtitus: tametſi non negaverim, olim

olim Romæ aliter in populi comitiis ſuffragia præſcita fuiſſe ad conſulum electionem & poſtea Impp. Auguſtos ac Cæſares ab exercitu militari electos quandoque extitiſſe, licet electio hæc minimè cenſeretur juſta, niſi ſenatus populiq; Romani comprobatio acceſſiſſet. huc uſq; Covarruvias.

Eligũtur autẽ & conſtituũtur eiuſmodi Ephori cõtẽtu totius populi, tributim, centuriatim, curiatim, vel viritim, vel ſorte, ſecundum cuiuſque regni naturã, vel conſuetudinem, hoc eſt, ſuffragijs totius populi, de ephoro conſtituendo collectis per centurias, curias, tribus, vel collegia, in quæ populus eſt diſtributus, vel, inquam, viritim, per ſingulorũ capita & ſuffragia, vel ſorte. *Toloſan. lib. 7. c. 4. c. 14. c. 15. de Repub. Num. c. 11. 16. & ſeqq. ubi deſcribitur electio optimatum in politia Iſraelitica.*

Quandoque etiam princeps, vel ſummus magiſtratus, aut optimates habent poteſtatem ephori eligendi, vel in locum demortui ſubſtituendi alium, idque ex populi conceſsione & beneficio. *Nam nominatio & conſtitutio ephori meritò inter regalia refertur, quorum adminiſtratio principi eſt conceſſa à populo, ſeu univerſali conſociatione.*

Eligendi autem illi, qui magnam habẽt potentiam & opes, ut cuſtodes publicæ ſalutis, majorem amorem, deſiderium & curam pro Repub. gerant, quàm ſalvam eſſe iplorum maximè interſit.

Electi ephori jurant, ſe utilitatem regni, ſeu univerſalis illius conſociationis, vel Reip. curaturos, & partes officij demandati fideliter & diligenter facturos.. *Xenophon refert in politia Lacedem. reges & Ephoros ſingulis menſibus mutuo jurare conſuevisſe: Ephoros pro civitate, reges pro ſe ipſis. Regum juſjurandum fuiſſe, ſe ex legum ſcriptarum præſcripto regnaturos: ephororum autem & civitatis, ſe regnum firmum & ſtabile reddituros, ſi rex juſjurandum ſervaret. vide Cragium lib. 2. c. 4. de Repub. Lacedem. De iuramento electorum in politia Germanica docet Bulla Caroli IIII. Imper. Heigius lib. 1. quæſt. 1. & 4.*

Collegium ephororum, quæcunque ratione officij expedit,

illa

illa collegialiter per maiorē partem ſuffragiorum concludit. *Fulv. Pacian. lib. 2. cap. 35. num. 30. 31. de probat. Covarruv. d. loco. Ideóque & electio illi, non ut ſingulis, ſed ut collegio competit. Leopold. de Iurib. regni & imp. Romani cap. 6. Pacian. & Covar d. loc.* & hoc modo collegium illud, (non ſinguli de collegio,) repræſentat univerſalem conſociationem, ſeu politiam & majorem poteſtatem & autoritatem, quam ſummus magiſtratus habet, *uti omnes ſaniores politici, Iā. & theologi docent.*

Officium horum ephororum quinque potiſſimum capitibus continetur. Primum eſt, ut conſtituant generalem ſummum magiſtratum. Alterum eſt, ut intra fines & limites officij ſui eundem contineant, & ſint cuſtodes, defenſores ac vindices libertatis & reliquorum jurium, quæ populus in ſūmum magiſtratum non tranſtulit, ſed ſibi reſervavit. Tertium eſt, ut conſtituant ſummo magiſtratui ad Reipub. adminiſtrationem inepto, vel tempore interregni, curatorem ad obeundam Reip. adminiſtrationem, donec alius ſummus magiſtratus eligatur. Quartum officium illorum eſt, ut removeant magiſtratum ſummum tyrannum. Quintum eſt in ſummi magiſtratus defenſione, & jurium illius. In quibus ſingulis peragendis ephoris omnia & ſingula, ſine quibus officij ſui partes expedire nequeunt, demandata eſſe cenſentur. *l. 2. de juriſd. om. Iudic. l. uls. §. 1. de offic ejus cui eſt mand. juriſd.*

Primum igitur officium ephororum eſt, in ſummo magiſtratu & rectore generali conſociationis univerſalis conſtituendo. Ad hoc enim ephori à populo univerſo conſociationis univerſalis poteſtatem & autoritatem publicam acceperunt, ut nomine ipſius talem rectorem & adminiſtratorem eligant. *de qua re dicetur latiùs in cap. ſequenti: vide Heigium. lib. 1. quæſt. 4. num. 50. 51. Schard. in libello de origin. elector.*

Alterum ephororum officium eſt, ut eundem à ſe conſtitutum ſummum magiſtratum & adminiſtratorem generalem intra limites præſcriptæ & demandatæ adminiſtrationis ſuæ

universalis continean̄t,ne quid detrimenti Respub.&universalis consociatio capiāt, aut jura illius vel etiam regis,seu magistratus summi lædantur,vel minuantur,sed semper salva,sarta,tecta maneant. *Heigius lib.1.quæst.3.num.1.2.73. Nihil enim aptius ad Imperij jus conservandum,quàm moderatio potestatis per alios facta,quæ in terminis suis continetur. Nam magna potestas se intra terminos sine exercitione aliquâ & moderatione alijs demandatâ continere non potest.*

Quam ob causam ephori habent potestatem consilio & auxilio juvandi generalem summum magistratum, monendi & corrigendi eundem, Decalogum legis devinæ, aut leges regni & majestatis jura violantem, atque ideò jus gladij, muneris injuncti expediendi causa, acceperunt *Stephan. Jun. Brutus de vindic.contra tyrannos quæst.3. Hotoman.lib.1.de antiq. Iure regni Gallici,cap.12.& seqq.1.Chron.c.22.20 c.28.c.29.c.24.Obrecht in thesib. de bello. thes.161. Vrsin.lib.3. dispositi. cap 44. & cap. ult. Danæus lib. 6. politicæ. c. 2. & 3. Gasman. c. 10. politic. Pareus in explic. cap. 13. ad Roman. in dubiis. Iohann. Marian. lib. 1. cap. 8. de rege.*

¶ Consilium dant in omnibus& gravioribus negotiis publicis totius regni,idq; in concilio & conventu ordinum omnium totius regni convocato & indicto,in quo tractentur, deliberentur & decidantur ardua Reip.negotia. *Psalm.75.5. Psalm. 122.3.2.Sam.c.3.17.18.c.5.1.2.3.2.Chronic.c.24.17.18. Nehem. c.7.5. Hoc modo ephori ejusmodi sunt consiliarij summi magistratus in negotijs arduis, quorum administratio & exsecutio ad ipsum magistratũ generalem pertinet, vel hanc illo negligente,si ita necessitas & utilitas regni postulet, ad ephoros.ati exemplis supra cap.8. de provinc. sub finem probavimus,& latiùs dicemus infra. Consilium ordinum longè firmiùs, ait Antimachiavellus,esse præsidium ac propugnaculum Reipub. quam principum duntaxat ac cõsiliariorum aliquot cœtus. Possunt enim illi corrumpi, de statu mentis deturbari,publici verò consilij corpus,quod constatum,*

fiit in ordinibus & prudentiſſimis & lectiſſimis totius regni viris eſt conflatum, nec imbecillitati, nec impotentiæ animi, aut capti vitati eſt obnoxium, illos, ut privatos partim temporum, partim ſui quemque caſus abſumunt. Regni ac Reipub. univerſitas eſt immortalis, ob perpetuas hominum hominibus mortuis ſuccedentium vices. l. 76. proponebatur. de Iudic. l. 7. quod cujuſque univerſit. nom. De conſultatione horum ephorum, exempla ex tant. Deut. c. 23. 1. Præcepit autem Moſes & ſeniores Iſrael (qui illorum Ephori) populo dicentes: cuſtodite omnia mandata quæ præcipio vobis hodie. Deut. c. 33. 4. 5. Ioſuæ c. 24. 1. Chron. c. 13. 1. Deinde iniit conſilium David cum chiliarchis & centurionibus, omnibuſque anteceſſoribus. 2. & dixit David toti congregationi Iſraelis, ſi bonum & à Iehova Deo noſtro videtur eſſe, dimittamus paſſim ad fratres noſtros, qui reliqui ſunt per omnes regiones: & 4. Dixerunt autem tota congregatio illa, faciendum ita eſſe. Nam recta videbatur res illa in oculis totius populi, & ſeqq. 1. Reg. c. 8. 1. tunc congregari juſſit Salomo ſeniores Iſraelis, & omnes primores tribuum, & principes paternarum familiarum cum Iſraelitis ad regem Salomonem Ieruſalem, ut deducerent arcam fœderis Iehovæ. & verſ. 2. & ſeqq. & c. 20. 7. Itaque rex Iſraelis vocatis omnibus ſenioribus regionis dixit: agnoſcite quæſo, & videte illum quærere malum. & c. 8. Dixerunt verò omnes illi ſeniores & totus populus ei, ne auſcultato, neq; adquieſcito. 1. Reg. c. 18. 19. & ſeqq. Eſt. c. 1. 13. Quapropter dicente rege ſapientibus noſcentibus tempora. (nam ſic negotium regis exponebatur omnibus noſcentibus jura & iudicia.) 14. & propinquo ſibi Charſchene, Scheari, Admathæ Tarſchiſcho, Mereſo, Marſenæ Memucani, ſeptem principibus Perſidis & Mediæ videntibus faciem regis, ſedentib. primis in regno. 15. ex jure, quid faciendum regina Vaſhti, eo quod non fecit edictum regis Aſſueri, per aulicos imperatum. & verſ. ſeqq. & 21. cumque bona videretur hæc res in oculis regis et principum, fecit rex ſecundum ſententiam Memucanis... Proverb. c. 24. 6 Exemplum vide Geneſ. c. 24. 8. 9. 10. & ſeqq. 1. Reg. c. 12. 6. 7. 1. Chron. c. 28. 1. 2. 3. 4. cap. 29. 1. 1. Samuel. cap. 14. verſ. 45. 38. 19. ubi populus Ionathan capitali ſententiæ Saulis eximit. Ierem. cap. 26. 10. 11. 16. Tunc dixerunt principes illi omneſque Seniores populi

ſacerdotibus & prophetis, nullum eſt in viro hoc crimen capitale, quum nomine Iehovæ Dei noſtri ſit allocutus nos. & verſ. 17. 19. 20. & ſeqq. & c. 37. c. 38. 4. Dixerunt principes regi, morte quæſumus afficiatur vir iſte. 5. Quibus dixit rex Tzidkia: ecce eſt in manu veſtra: nam minimè is eſt rex, qui poſſit contradicere quid quam. 6. & ſeqq. 25. Quod ſi audientes principes, me locutum eſſe tecum, venient ad te, edixerintque tibi, indica jam nobis, quid locutus es apud regem, ne celato nos, & te non afficiemus morte. quod item dixerit tibi rex. 26. 27. 2. Chrō c. 32. 3 iniit. conſilium cum principib. ſuis & dynaſtis ſuis. &c. Nehem. c. 5. & c. 8. Heſræ. c. 9. 1. 2. 3. Ephron rex Hethæorum, inconſulto populo, jus ſepulchri Abrahamo non audet vendere. Geneſ. c. 23. Neque Hemor rex Sichem cum Iacobo fœdus facere audet ſine populi voluntate. Geneſ. c. 34. vide Stephan. Iun. Brut. de vindic. contra tyran. quæſt. 3. Bovavent. Corne. Bertram. de politia Iudaica cap. 11. Hotom. de antiquo jure regni Gallici. c. 12. & ſeqq. imprimis cap. 14. ubi exempla refert & cap. 18. c. 21. c. 22. argum. Prov. c. 24. 6.

Vnde ephororum horum eſſe dicitur injuſtis, decretis magiſtratus ſupremi intercedere, eaque mitigare ſuis conſilijs, vel impedire, quādo ſaluti communi & legibus cōſociationis hujus univerſalis ſunt contraria: ſine quorum approbatione conſtitutio, vel decretum ſummi magiſtratus generale, non valet. *l. 8. humanum. C. de legib. l. 2. de decret. ab ordin. fac. Scribit Hotomannus de antiquo jure regni Gallici, & Antimachiavellus, itemque Steph. Iunius Brutus. quæſt. 3 de vindic. tyran. tantam horum ephororum eſſe autoritatem & poteſtatem in Galliæ regno, ut literæ regis niſi à Secretario regni ſubſcribantur, & reſcripta à cancellario regni obſignentur, nullam habeant autoritatem. & alia negotia concernentia regnum, non niſi conſultis & approbantibus ephoris, ſeu optimatibus regni geſta valeant. Vnde conſtat magno in errore eſſe Bodinum, qui abſolutam & omnimodam poteſtatem regi Galliæ tribuit, et nullos penè optimates agnoſcit, ſed per eorundem poteſtatem regiam majeſtatem et poteſtatem tolli exiſtimat, vel collegam accipere quem errorem notat etiam Heigius part. 1. quæſt. 2. num. 22. et ſeqq.* Nam licet rex, vel imperator

regalia

regalia Ducibus, Comitibúſve Imperij ſeu regni vaſallis, optimatibúſve concedat, ſemper tamen imperij ſuperioritas & præeminentia reſervata intelligitur. Vnde fit, ut tales optimates regis collegæ, aut pæris cum eodem poteſtatis, minimè cenſeri poſſint. Nam his optimatibus ſpecialis & reſtricta poteſtas & adminiſtratio eſt data. Rex vero, ſeu ſummus magiſtratus, generalem in ſingulos etiam optimates habet poteſtatem, majeſtatem & præeminentiam, à cuius poteſtate & adminiſtratione ómnia pendent. Heig part. 1. quæſt 2. nu. 22. & ſeqq. & quæſt. 9. Rothal. part. 1. c. 5. concl. 5. Quantum enim cunq; ſit imperium, quod alteri tribuitur, minus tamen eſt ſemper eo, quod concedens ſibi reſervavit, uti cõmunis Dd. eſt ſententia. Nam ſupremus non poteſt ſibi parẽ conſtituere. Roſent. d. loco c. 5. concl. 10. Et univerſi majorem habent potentiam uno homine, qui quicquid habet ultra alios homines, id ab univerſis accepit. Neq; etiã regis poteſtas ideò diminuta dici poteſt, quod optimates & Ephori hi, etiã quandam uſurpent poteſtatem, uti non infirmior eſt manus, quod in digitos eſt diſſecta, ſed ad agendum fit agilior. Sic enim poteſtas à pluribus explicata, & negotia in Repub. multis communicata, facilius expediuntur. Deinde hi ephori univerſi quidem magiſtratu ſummo ſunt ſuperiores, quatenus repræſentantes populum ejus nomine collegialiter quid agunt: ſinguli vero ſeparatim iſto magiſtratu ſunt inferiores. 1. Sam. c. 14. 45. 46. Ier. c. 38. 4. 5. 19. & 37. 15. 16. 17. 18. 19. Fernand. Vaſquius lib. 1. illuſt. controv. c. 43. num. 2. 3 5. Plinius in panegyric. in Trajan. Princeps ſummus eſt jurejurando velut illius, officiarius Reipub. obſtrictus, ac ipſa tota Repub. ſeu regno minor eſt. Iulius Cæſar lib. 5. & 7. de bello Gallico teſtatur, ea tum fuiſſe regũ Gallia imperia, ut non minus populus jure convocatus in regem, quam rex, in populum, autoritatis haberet. Sic & Synodus, concilium, capitulum, univerſitas ſuperior eſt epiſcopo, pontifice, actore, vel ſyndico ſuo. Vide ſtephan. Iun. Brutum in vindic contra tyrannos. Hiſce ephoris prius quam magiſtratui, Reipub ſumma à populo eſt commiſſa. Quod igitur in tales ephoros prius eſt collatum, hoc poſtea alij magiſtratui dari non potuit. Stephan. Iun. Brutus d. loco. Hotoman. d. loc. Vaſqui. lib. 1. cap. 43 num. 5. In politia Germanorum ſeptem viri electores, qui Imperij Germanici generales ſunt

Ephori, in bulla Caroli quarti c. 16. dicuntur assistere sublimitati Cæsareæ, & in partem sollicitudinis constituti. Iubentur quoque hi annuos conventus de publicis imperii Germanici deliberationibus habere, cap. 12. & dicuntur votum, seu jus suffragii in publicis deliberationibus de imperii negotiis habere. cap. 20. & c. 12. Vnde in comitiis imperii, clausula finalis principium & decretorũ habet, quod Cæsar ex consilio, consensu & voluntate statuum imperii decreverit. vid. constit. imperii. Ita Fridericus Imperator in constitut. de incendiariis concludit, se cum principũ & procerũ imperii voluntate decrevisse, &c. Præterea Cæsar imperator electus in formulâ & articulis juramenti sui jurat, se jura & privilegia ordinum non violaturum, se conventus electorum non impediturum, se sine consensu & consilio ordinum bellum non suscepturum, aut pacem initurum, neque peregrinum militem in Germaniam deducturum, neq; imperii conventum, aut vectigal, vel tributum, nisi de consensu Electorum inducturum, & alia plura, de quibus in cap. de regni cõmissione latiùs. Imò Cæsar ipse coram principe Palatino conveniri potest, secundum auream bullam Caroli quarti Imperatoris cap. 5. In Galliæ quoque regno coram ordinib, in senatu Lutetiano contra regem experiundi & agendi potestas concediatur. Quod si etiam rex Galliæ quid cum vicinis principibus paciscatur, vel si quod bellum est gerendum, aut pax facienda, hunc senatum Lutianum autorem fieri oportet, & in ejus acta omnia quæ ad Rempub. pertinent, referri, quæ non prius rata sunt, quàm ab eo senatu fuerint comprobata. In aliis benè constitutis politiis in Comitiis regni communi procerum consilio de gravibus & arduis regni negotiis decreta & constitutiones fiunt, uti dicetur infrà cap. 32. sub finem ferè.

Sed & ipsi optimates sine cõsensu & approbatione summi magistratus officiũ suum facientis in Reip. negotiis nihil facient. *arg. Gen. c. 45. 16. 17. c. 47. 1 c. 50. 4. 5. arg. 1. Chro. c. 22. 20. c. 29. 4.*

De negata vero vel omissa à summo magistratu, cõsultatione, & sui vocatione quilibet ephorus cõqueri potest. *Iud. c. 8. 1. sed dixerunt viri Ephraimitæ, quæ est res hæc, quã fecisti non vocãdo nos, cum proficisceretis ad pugnã contra Midianitas? contenderuntq; cum eo valde, & vers. seq. & c. 12. 1. 2. 3. 4. 2. Sã. c. 19. 44. 1. Reg c. 12. 15. 16.*

Sed

Sed paucis etiam videamus de poteſtate &autoritate ephoris conceſſa in defendēdis jurib. populi, ſeu univerſalis conſociationis, quæ ipſa in ſummū magiſtratū non tranſtulit, ſed ſibi reſervavit. Nam horū reſervatorum jurīū curam & defenſionē cōſociatio illa univerſalis ephoris ſuis demandavit contra oēs violatores, turbatores & ſpoliatores, etiam ipſum ſummū magiſtratum. *cujus rei exēpla præbent bella Belgica, & in his per 40. annos contra regē Hiſpaniarū geſta.* Vnde officium ephororum eſt, nō ſolum judicare an magiſtratus ſummus munere ſuo functus ſit, ſive non, ſed etiam tyrannidi magiſtratus ſummi, abutēris juribus majeſtatis, & corpori Reip. jus ſuum violantis, aut adimere volētis, reſiſtere, eamq; impedire. *Ita theologi & juriſconſulti aſſerunt. Ex illis eſt Zachar. Vrſin. in exercitat. theoleg lib. 2. exercit. 44 Danæus lib. 6. politic. c. 3. & pagin. 456. & lib. 3 cap. 6. Ioban. Calvi. lib. 4. Inſt. c. 20. ſection. 24. & ſeqq. Petrus Martyr in lib. Iudi. c. 3. David. Pareus cap. 13. ad Roman. in dub. Ioban. Marcian. de rege lib. 1 c. 7. Ex his ſunt Franciſcus Hotoman. lib. 1. de antiquo Iure regni gallici c. 12. & ſeqq Franciſ. Zoannet. part. 3. num. 28. & ſeqq. & num. 95. & ſeqq. de tripartit. defenſ. per all. ibid. Fernand. Vaſquius illuſt. controverſ. lib. 1. præfat. num. 102. & ſeqq. Boſſius de principe & privileg. ejus num. 55. & ſeqq. Proſper Farinac. in quæſtion. criminal. Philadelphus in Dialog. 2. de reb. gallic. autor libelli de jure magiſtratus in ſubditos Steph. Iun. Brut. de vind. cont. tyrann. argumenta adducunt ex l. 2. §. exactis. de orig. jur. & d. l. 2. §. cum placuiſſet. Cic. li. 5. Tuſc. quæſt. ibi, nulla en. ſocietas nobis cum tyrannis eſt, ſed ſumma potiùs diſtractio. neq; eſt contra naturā, ſpoliare eum, quē honeſtū eſt necare, & l. 3. offic. ibi, non ſe obſtrinxit ſcelere, q tyrannū occidit, arg. l. minimè. de relig. & ſum. ſun. l. 3. §. lex. ad l. jul. maj. l. 1. ibi ſed hoc tēpore cū l. ſeq. de his, qui ſūt ſui vel alterius juris. Zoan. par 3 nu 95 & ſeqq. 100. & ſeqq. arg. l quod ſemel. de decr. ab ordin. faciend. l. eſt ejus nolle. de reg. jur. l. 15 poteſt. de adqu. her. text. notab. in Nov. 15. de defenſor. civit. & in §. jusjurandum ibi, ut inde ſit curæ privatio, unde etiam datur. Huc facit illud Trajani dictū ad præfectum prætorio, qui cum gladium ab imperatore acciperet, audivit,*

hoc

hoc gladio pro me utere, si justè imperavero: contra me, si injustè.

Resistentes verò ephori tyrannidi summi magistratus, qui corpus consociationis universalis suo jure spoliare, aut privare conatur, vel juribus majestatis abutitur, non idcò à communione regni & jurium illius recedere, sed abusum illorum improbare, & summi magistratus peccatorum communicationem & approbationem vitare dicuntur. *Longè igitur aliud est à regno, & aliud à rege impio tyranno, qui incepit esse privatus & rex esse desijt, secedere & deficere. Ita Libnenses deficientes à rege Ioram. 2. Regũ c. 8, 22. non leguntur à politia Iudaica defeciſſe. 1. Reg. c. 15. 8. de quare latiùs. 37.*

Tertium officium horum optimatum est, magistratui sũmo capto, absenti, furioso, fatuo, minori, prodigo, vel aliis morbis, aut impedimentis ad administrationem inepto, inutili effecto, tutores, curatores, aut procuratores regni constituere, & adjungere. *Vide exemplum 2. Regum c. 10. 5. 6. 7. c. 12. c. 15. 5. 1. Reg. c. 22. 48. Ita in regno Galliæ, regibus furiosis vel minoribus, aut alio modo ad gubernationem regni ineptis, curatores ordinatos à regni statibus ex historicis probat Hotoman. in libello de antiquo jure regni Gallici. Pet. Gregor. lib. 24. c. 5. & lib. 26 c. 5. de Rep. Froissard. li. 2. c. 58. & 60. & lib. 3. c. 134. & li. 4. c. 44. & lib. 1. cap. 107. & 171. plurima exempla recenset. Nam Respub. & cura universalis consociationis summo magistratui commissa & commendata est, ut supremo ac præcipuo illius tutori. Ephoris verò, ut consiliariis fidis & defensoribus juris populo in corpus regni unito competentis, tanquam contutoribus, inspectoribus, & observatoribus regis, quibus imputatur unius tutoris gerentis factum, quod nec cum deberent & possent, illum suspectum fecerint, vel removendum curaverint: nempe si cum ijs administrationem non cõmunicet, si non ex fide tutelam gerat, dolum admittat &c. aut negligentiæ alterius accusari possint. Vid. Steph. Ium. Brut quæst. 1. devin. dic. cõtra tyran. l. 3. de susp. tutor. l. 14. l. 27. de admin. tutor. Videbit igitur quilibet ephorus, ut si qd detrimẽti Respub. accepit, ille fecerit, quod facere ex officio debuit. Adde Hott de antiq jure regni Gallici c. 29 25.*

Huic adfine eſt, quod iidem ephori, tempore interregni, ſint rectores & procuratores regni & univerſalis conſociationis, qui habent jus imperii adminiſtrandi & vices ſummi rectoris & magiſtratus generalis gerendi, donec ſummus magiſtratus electus & confirmatus fuerit. *Sic in Imperio germanico, Cæſare mortuo, tempore interregni, imperij adminiſtrandi poteſtas conceſſa eſt duobus Electoribus ſeptemviris Imperij Palatino & Saxoni, qui vices Imperatoris, tempore interregni gerunt, ut habet aurea bulla Caroli quarti Imp. In alijs politijs hæ partes epboris plerumque omnibus vel uni præcipuo demandatæ ſunt.*

Quartum optimatum, ſeu ephororum regni officium eſt, reſiſtere juribus majeſtatis aburenti magiſtratui, eumque jura & leges regni ſpernentem & violantem, tyrannidemque exercentem, removere & exauctorare. *Quod quando, quomodóve fieri debeat dicetur cap. pen. 37.*

Quintum denique ephororum officium eſt, in defenſione ſummi magiſtratus ejuſque jurium, contra conjurationes & ambitiones ſubditorum, inſidiatorum, contra ſuperbiam nobilium, potentiorum factiones, ſeditiones, contra abutentes poteſtate regiâ, ſeu ſummi magiſtratus, eam minuentes, adimentes, impedientes, vim vel injuriam illi inferentes.

Quam ob cauſſam Ephori Lacedæmoniorum jurabant ſe regnum firmum & ſtabile reddituros regi, ſi ille jusjurandum ſervaret, Cragius lib. 2. cap. 4. de Republ. Lacedæm. David ab illis reductus 2. Sam. c. 19. 10. & ſeqq. & contra ſeditioſos defenditur 2. Sam. c. 20. & contemptus Saulis vindicat. 1. Sam. c. 21. 12. Hiſce ephoris Lacedæmon. Germaniæ electores comparat Heigius part. 1. quæſt. 4. num. 6, 7. VVeſenb. conſil. 46. num. 2. Henningus Goeden conſil. 11.

Porro ephori ejuſmodi ſunt perpetui, hæreditari, ex conſenſu conſociationis univerſalis facti: vel temporales.

Perpetui, ita ſibi commiſſum habent hoc munus, ut etiam ad hæredes ſuos transferant. Temporales contrà, qui ad certum præſcriptum tempus hoc officium gerunt & illo effluxo

deponunt; *ut olim apud Romanos provinciarum rectores & præsides, quos vel Imperatores, vel senatus in provincias mittebant vide, Sigon. de antiquo Iur. provinciar.*

Deinde ephori & status, seu ordines ejusmodi regni sunt duorum generum. Sunt enim vel ecclesiastici, vel seculares.

Ecclesiastici, qui ex personis ecclesiasticis sunt constituti & rerum ecclesiasticarum curam gerunt.

Seculares, qui rerum publicarum scientiam & curam habent. Atque hi rursum sunt nobiles, vel plebei.

Nobiles sunt ex nobilitate regni delecti.

Plebei sunt ex reliquis regni pagis, civitatibus, oppidisve desumpti.

Omnes verò hi ephori & ordines regni in duas species distribuuntur. Sunt enim generales, vel speciales.

Generales sunt, quibus totius regni & omnium provinciarum ejus tutela, cura & inspectio est demandata, uti sunt senatus Imperii, consiliarij regni, syndici, regni cancellarius & similes.

Eiusmodi generales optimates & ephori in regno Israelitico fuerunt 70. seniores. Num. c. 11. 16. Dixit ergò Iehova Mosi, congrega mihi septuaginta viros è senioribus Israelis, quos nosti esse seniores populi & moderatores ejus, & assumptos adducito eos ad tentorium conventus, ut sistant se ibi tecum. 17. tum descendens loquar tecum ibi & seponam de spiritu, qui est super te: ponamq; in eis: sic portabunt tecum onus populi, neque portabis tu solus. Deut. c. 27. 1. Iud. c. 21. 16. & seq. Iosu. c. 24. 1. Hesræ c. 8. 29. c. 9. 2. Nehem. c. 4. 14. c. 5. 7. c. 10. Esd. c. 2. In imperio Romano primò in Democratia fuerunt tribuni plebis, qui consularem potestatem reprimebant, ne imperio abuterentur consules, nimiaq; ferociæ & audaciæ assuescerent. Alex and. ab. Alex and. gen. dier. lib. 1. c. 3. lib. 4. c. 6. lib. 5. c. 2. lib. 6. c. 24. Postea generales ephori erant senatores Romani in monarchia Romana. uti Xenophon, Aristoteles, Plutarchus & alij testantur. In politia Germanica, generales ejusmodi ephori sunt electores, seu septemviri Imperij, ex quibus ecclesiastici sunt Archiepi-

episcopus Moguntinensis, Colonienſis & Treverenſis ; seculares ſunt princeps Palatinus, Saxoniæ & Brandeburgenſis, quibus accessit rex Bohemiæ. Pacian. lib. 2 cap. 35. num. 25. & seqq. de probat. Heigius lib. 1. quæst. 3. Schardius de orig. Elector. Bodin. lib. 6 cap. 5. Ex his elector Palatinus, in causis adversus Imperatorem institutis, ex aurea bulla Caroli quarti, competens est judex. Idem Palatinus & Saxonicus princeps, tempore interregni, imperij curatores & vicarii. In hoc electorum collegio, jus convocandi collegas electores habet Moguntinus, sicut & jus proponendi & sententias collegarum rogandi. vid. auream bullam cap. 4. c. 7. c. 12. c. 20.

In regno Galliæ optimates generales sunt Cācellarius Franciæ, principes Franciæ è sanguine regio ex patribus orti, maior palatij, qui hodie comes stabuli dicitur, Mareschallus, Amiralis, magnus referēdarius, Quæstores, & similes à senatu Lutetiano recepti. Ita & regnum Anglicanum, seu Britannicum: nec non Daniæ, Poloniæ, Hungariæ & alia, suos habent optimates. vid thesaur. politicum apotelesm. 6. 7. 10. 11. & seqq. Poloniæ optimates sunt palatini seu VVeivodæ, Castellani, & Episcopi. vid. Chytræum in Chron. orb. arctoi. Ordines Sueciæ sunt episcopi, prælati, equites, nobiles & cives.

Spartani habuerunt duas familias, ex quibus reges creabant. hisce adjungebant Ephoros & inspectores, quibus licuit regem damnare si abuteretur suo officio, quod accidit Pausaniæ. vid. Cragium de Repub. Lacedæm.

Speciales ephori sunt, qui provinciæ, regionis, vel partis certæ regni, tutelam & curam suscepérunt & immediatè summum magistratum, seu Remp. pro suo superiori agnoscunt. quales sunt Duces, Principes, Marchiones, Comites, Barones, Castellani, nobiles regni, & civitates imperiales, quas in Germania vocant, & similes à provinciis sibi demandatis nominati. *vid. sup. c. 8.*

Immediatè, dixi, agnoscunt suum superiorem Rempublicam seu universalem conspociationem illam. *cuius sunt ephori, ideò, quod sint etiam quidam Duces, Comites,*

nobiles, civitates, quæ quidem mediatè subsunt summo Reipub. magistratui, sed immediatè suis principibus, Ducibus, vel comitibus, intermedijs magistratibus, illis qui sunt status, seu ordines & Ephori Reipub. seu regni: Sed hi mediatè subiecti comites, vel civitates, non sunt status, vel ordines regni. de quibus capit. 8. in fine diximus.

Specialis ephorus quilibet, in provincia suæ curæ & fidei commissa, eam potestatem, & jus habet, quod summus magistratus in tororegno; *Geil lib. 1. cap. 6 num. 10. 11. de pace public. & lib. 2. obs. 57. num. 7. 8. VVesenb. consil. 40. num. 44.* paucis exceptis, & in rebus atque negotiis arduis, totam provinciam concernentibus, peculiare concilium provinciale senatorum, statuum & primorum suæ provinciæ cõvocabit, in quo ardua negotia communi deliberatione tractentur & decernantur. *vid. Iosu. c. 19. ubi Danitæ bellum gesserunt. & Iudic. c. 12. ubi Ephraimitæ conventum egerunt. 2. Macch. c. 1. c. 14. Sigon lib. 6. c. 3. de Repub. Hebr. adde. 2. Reg. c. 23. & 1. Sam. c. 30. Iudic. c. 11. c. 8. Ruth c. 4. ubi tribuum & civitatis seniorum & principum fit mentio. Danæ. lib. 6. c. 4. politic. & c. 3.*

Speciales ephori apud Iudæos erant Duces & principes tribuum singularum, Mich. c. 3. 9. 10. 11. item Iudices principes & præfecti singularum urbium. Iosu. c. 23. 2. Accidit, ut vocaret Iosua, totum Israelem, seniores ejus & primores ejus, Iudicésque ejus ac moderatores ejus, diceréque eis, ego senui, vergo ætate. & seqq. Num. c. 14. 5. 6. et seqq. 1. Sam. c. 7. 8. et seqq. 1. Chron. c. 27. 1. et seqq. et c. 28. 1. congregavit itaque David omnes præfectos Israelis, præfectos tribubus, et præfectos distributionibus, ministrantes regi, & chiliarchos centurionésque, atque præfectos omnibus facultatibus et pecuariæ regis, filios quoque, suos cum aulicis et robustissimis, denique quemque valentem robore, &c. et c. 13. 1. 2. 3. 1. Sam. c. 8. 4. quamobrẽ congregantes se omnes seniores Israelis, venerunt ad Samuelem Romam & v. 5. 6. 7. c. 10. 19. 20. Iosue c. 24. 1. Deinde congregavit Iosua omnes tribus Israelis in agrum Sichemitarum, postquam convocasset seniores Israelis, & primores ejus & judices ejus & moderatores ejus, ut sisterent se corã Deo. 2. 3. Ier. 26. 36. c. 38. 2. Chro. c. 23. 2.

20.

20. de quibus ſupra dixi cap. præced. vide Sigo. l. 6. c. 4. de Repub. Hebr.

In regno Romano olim ſpeciales ephori erant præſides provinciarum. In Germanico regno, ſeu imperio ſpeciales ephori ſunt ſtatus, quos vocãt imperii, Epiſcopi principatu inſtructi poteſtate & auctoritate: Duces & principes; prælati principali dignitate excellentes & Abbates: Marchiones, Comites, Barones, & civitates quas imperiales appellant. Heigius lib. 1. ubi de nominibus biſce latè agit & Pacian. lib. 2. quæſt. 2. c. 35. & ſeqq. de probat. Chaſſand. in Catalog. glor. mundi part. 8. Borchol. de feud. in c. quæ ſunt regalia.

Duces vocantur, qui à ſummo magiſtratu Ducatu ſunt donati certis conditionibus & legibus; Germani vocant Ducem ein Hertzog, quaſi ein herr des Zugs, Ducem exercitus.

Marchiones ſunt, qui Marchiam adminiſtrandam acceperunt, appellati à March, quod limitem ſignificat, ſiquidem cuſtodes limitum erant conſtituti primò.

Comites olim dicebãtur qui palatium principis ſequebantur, hodie illi, qui comitatum cum territorio habent. Pacian lib. 2. cap. 16. num. 11. & feudiſtæ omnes docent, quos Germani Gravios vocant, qui ſunt iudices, unde Marchgravius, Landgravius Paltzgravius, Reingravius.

Barones à Baronatu, quem adminiſtrant, dicti à gravitate, vel fortitudine. Vide de his Borcholt de feud Greg. lib 6. Syntag c. 10. Alciat. lib. 5. pareg. Heig. d. loc.

Prælati ſunt qui dignitatem eccleſiaſticam, cum juriſdictione ſeculari politica adminiſtrant ut, quos vocant. Abbates quidam Balivi, commendatores monaſteriorum, collegiorúm ve eccleſiaſticorum. De quibus contra Bezam Sarravia diſputat.

Civitates imperiales ſunt, quæ immediate ſubſunt imperio ſeu regno, nullum alium ſuperiorẽ quam regni ſummum magiſtratum agnoſcentes, quæ tantum in civitate ſua poſſunt, quantum imperator in imperio. Geil 1. de pace publ. c. 6. num. 11. lib. 2. obſ. 57. num. 7. 8. Contra civitates municipales, alium quàm cæſarem ſuperiorem agnoſcunt. Sunt etiam, quæ mixtum ſtatum obtinent, & in certis caſibus ſtatum ſeu ordinem quendam imperii ſuperiorem agnoſcunt, aliàs reſpectu privilegiorum regalium

& meri imperij obtenti, ſuam immunitatem tuentur: Mynſ. conſil. 13. num. 10. Geil. lib. 2. obſ. 54. num. 10. & de Arreſt cap. 6. Roland. à Vall. conſil. 1. num. 45. 46. volum. 2. vide ſup. cap. 8. de provin. in fin.

Speciales ephori regni Gallicani ſunt pares curiæ, vaſalli, principes, Duces, comites, nobiles, à provincijs regni ſibi commiſſis nominati. De aliorum regnorum ſpecialibus ephoris vide Stephan. Iun. Brut. de vindic. contra tyran. quæſt. 3. Bodin. de Repub. Theſaur polit. apoteleſ. 11. Cytræum in Chronica orb. arctoi.

Quod ſi in regno, ſeu conſociatione univerſali ejuſmodi ephori non ſunt, *(qui tamen meo judicio, maxime in bene conſtituta Repub. neceſſarij, ob rationes, quas ſupra in principio hujus capitis dixi,)* tum illa, quæ ephoris aliàs demandantur, expediuntur conſenſu totius populi, tributim, curiatim, vel cēturiatim, aut viritim rogato, aut collecto, adeò ut nulla præſcriptio, vel uſurpatio contraria huic libertati & juri regni à magiſtratu opponi poſsit. *Neque enim anni quidquam juri populi demunt, ſed injuriæ regis addunt, ut doctè oſtendit Stephan. Iunius Brutus in vindic. contra tyrann. quæſt. 3. Etſi populus fraude circumventus, vel metu, vique coactus, ſe paſsus eſt in ſervitutem redigi, reſtitutionem in integrum habet, uti rectè aſſerit Buchananus in libello de jure regni Scotiæ: imò bello devicti, ſub jugum redacti & in ſocietatem unius Reipubl. à vincente populo recepti, eodem quoque cum illis jure utuntur, uti diximus ſupra capit. 10. & ſi fortè in iniquas conditiones injuſto metu coacti conſenſerit, pro nullis illæ habendæ ſunt. autor de jure magiſt. in ſubdit. quæſtion. 6. Exemplum harum iniquarum conditionum vide 1. Samuel. cap. 11. 2. & 1. Maccabæor. cap. 1. 55. Quod ſi duræ ſint, juri naturali, tamen non repugnantes, ſervandæ erunt. vide exemplum de Gibeonitis: Joſuæ cap. 9. 25. & aliud Ezechiel. cap. 16. 17. Denique negligentia, perfidia, dolo, conſpiratione cum principe, prævaricatione, colluſione, vel proditione ephororum & optimatum, juri populi nihil adimitur, nec quidquam licentiæ tyranni adjungitur. argumentorum quæ diximus ſupra. Iniquum enim & abſurdum eſſet affirmare ephoros in tyrannum poſſe transferre, quod nunquam illi habuerunt,*

runt, & corporis consociati jura eosdem disperdere & alienare posse in præjudicium universalis consociationis, refragantibus legib. regni fundamentalibus & illis in quas juravit summus magistratus, quæque spiritum & animã Reipub. infundunt, eamque à congregatione latronum et nefariorum hominum distinguunt et separant. ita penes ephoros, non Rempub. et populum proprietas et summum Reipub. jus esset, contra quam supra diximus et probavimus.

CAPUT XIX

De regni commissione.

TAntum de ephoris universalis consociationis. Sequitur de magistratu illius summo.

Magistratus hic summus est, qui secundum leges ad salutem & utilitatem universalis consociationis constitutus, jura illius administrat & executioni mandat.

Nam jura universalis consociationis & corporis illius politici, ratione proprietatis & dominii pertinent ad corpus universalis consociationis, seu membra regni, at verò ratione usus & administrationis spectant ad summum illius magistratum cui sunt à corpore Reipub. commendata. *Vasquius lib. 1. in præfat. illust. controvers. Zoannet. de Romano Imperio nu. 151, & seqq. & plures alij sup. in cap. 18. de ephoris allegati. & cap. 24. Summus verò magistratus dicitur respectu inferioris & intermedij magistratus, qui ab hoc summo ordinatur & pendet. Cabotius cum Bodino distinguit inter summum magistratum & regem, seu principem. Ille, ait, ad tempus, hic ad perpetuum constituitur. Dictator erat summus magistratus, sed non rex. Sic Vergobretus apud Heduos: Prytanes apud Rhodios, & alij apud alios summi erant magistratus, minime reges. Ac sola temporis præscriptio, non mutat rei naturam. Dictator apud Romanos instructus erat regia monarchica potestate & administratiõe ad tẽpus certũ definita. Nec regi administratio perpetua data est, sed eò usq; quo recte administrat*

nec

nec abutitur ſua adminiſtratione & non in tyrannum degenerat. Dictator hoc ſolo differebat ab illo, qui vices regis gerebat, quod ille à domino, hic à procuratore domini, autoritatem acciperet. Nec minus rex dicitur, qui præſcriptam & limitatam adminiſtrandi imperii accepit poteſtatem, quam ille qui indefinitam. & quis neſcit has magiſtratus denominationes ex conſuetudine ſuam habere poteſtatem?

Tria, nobis hîc ſunt diſpicienda. Primum eſt de cõſtitutione ſummi magiſtratus: Alterum eſt de ejuſdem adminiſtratione. Tertium eſt de ſpeciebus illius.

Conſtitutio magiſtratus ſummi eſt, qua illi imperium & adminiſtrationem regni, à corpore conſociationis univerſalis, delatam ſuſcipienti, regni membra ſe ad obſequia obligant. *Seu, qua populus & magiſtratus ſummus inter ſe mutuo certis legibus & conditionibus de ſubjectionibus & imperii forma & modo paciſcuntur, juramento ultrò citroq; fide data & accepta promiſſáve.*

Pactum hoc, ſeu contractum mandati, vel ſtipulationis, ut vult Iunius Brutus, cum magiſtratu ſummo initum, utramque partem contrahentem obligari dubium non eſt adeò ut revocare illum, vel violare neque magiſtratus, neque ſubditis concedatur. late Pet. Greg. lib. 7. c ultim. num. 26. 27. 28. & imprimis num. 7. & ſeqq. de Repub. Geil lib. 2. obſ. 55. num. 3. 4. 5. 6. & dicam latius infra capite 24. in fine, & ſub finem hujus capitis.

In contractu autem hoc reciproco inter magiſtratum ſummum mandatarium, ſeu promittentem, & conſociationem univerſalem mandantem, præcedit obligatio magiſtratus, (*uti in contracta mandati fieri ſolet*) qua ſe corpori univerſalis conſociationis obſtringit, ad regni ſeu Reipub. adminiſtrationem, ſecundum leges à Deo, recta ratione atque à corpore Reipub. præſcriptas. *Deut. c. 17. 20. ibi ne recedat ab hoc præcepto. Ioſu. c. 1. 8. pſalm. 119. per tot. 2. Sam. c. 23. 3.* ad utilitatem regni inſtituendã. *Ierem. c. 22. 3 & ſeqq. & c. 23. 1. 2 & ſeqq. pſalm. 82. 1. 2. 3. 4. 5. Ezech. c. 34. pſalm. 72. 1. 2. & ſeqq. Novell. 85. in princ. & latius ſupra cap. 18. diximus.* ſequitur verò obligatio membrorum regni, ſeu populi,

populi, ſecundum naturam mandati, quo ſe populus ſummo magiſtratui, ſecundum præſcriptas leges Rempubl. adminiſtranti viciſsim obſtringit ad obedientiam & obſequia. *de quibus infra cap.* 20. *de promiſſione obſequiorum.*

Tantum autem juris habet hic ſummus magiſtratus, quantum illi à corporibus conſociatis, ſeu membris regni, eſt expreſſe conceſſum, & quod non datum ipſi eſt, id penes populum, ſeu univerſalem conſociationem remanſiſſe dicendum eſt. *Vaſquius lib. 1. cap. 47. num. 13. illuſt. controverſ. idq; ex natura contractus mandati. vid. cap.* 36. *& ſequens* 37.

Quo minor autem eſt poteſtas eorum qui imperant, eo diutius ſtabiliúſque ſtat imperium *Ariſtoteles lib. 5. polit. c.* 1. Tuta enim eſt potentia ea, quæ viribus modum imponit, quæque volentibus imperat, quæ legibus eſt circumſcripta, ne ſeſe efferat, luxurièrque in perniciem ſubditorum, atque in tyrannidem degeneret. *Ideò Ariſtoteles rectè aſſerit, regem tantas habere vires & potentiam convenit ut ſingulis ſit potentior & multitudine univerſa impotentior. Abſoluta poteſtas, ſeu plenitudo poteſtatis, quam vocant, ſummo magiſtratui dari non poteſt. Covarruv. lib. 3. var. reſolut. cap. 6. num. 8. Pinell. part. 1. c. 2. in rub. C. de reſcind. vend. num. 25. Cravetta de antiq. temp. part.* 1.

Ex quo contractu mandati apparet, populum, ſeu regnum, dominum plenum eſſe omnis Imperij & poteſtatis, cujus liberrima diſpoſitio, proprietas & uſusfructus, ad corpus conſociatum, ſeu populum unitum pertinet, qui non ſecus ac privatus, rerum ſuarum liberam habet adminiſtrationem, diſpoſitionem & diſpenſationem, ita ut commoda & onera, ſeu incommoda, compendia, fructus, emolumenta omnia & diſpendia hujus adminiſtrationis & imperij ad populum, in corpus unum regni, ſeu Reipub. unitum, tanquam ad Dominum, pertineant. Deinde apparet ex hoc contractu jus ſummo magiſtratui à populo datum, eſſe minus populi jure & alienum, non ipſius proprium. Ideoq; nec principis hac in re parem eſſe poteſtatem cum populo, ſeu regno, ſed longè minorem & inferiorem, quæ ex regni arbitrio & præſcripto pendeat & morte mandatarij ma-

gistratus instar mandati contractus finiatur & ad dominũ suum, mandantes scilicet status & membra universalis consociationis, seu populum, qui nunquã moritur, l proponebatur. 76. de Iud. revertatur. Huc faciũt, quæ scribit Vasqu. lib. 1. cap. 42. & c. 43. illust. contr. Dominic. Soto lib. 10. quæst. 3. & lib. 3. de Iust. & jur. quæst. 6. Cajet. in Summa. Rosenthal. lib. 1. cap. 5. conclus. 10. & 11. de feudis. Covar. cap. 4 pract. quæst. Heigius quæst. 4. num. 25. & seqq. lib. 1. Peregrin. de Jure fisci lib. 1. tit. 2. num. 71. Forma & fines mandati hujus sunt decalogus, leges fundamentales regni & quæ ipsi in electione præscribuntur & in quas electus jurat.

Quapropter rectè Vasqu. lib. 1. nu. 108. in præfat. & c. 1. illust. contro. & Danæ. lib. 1 c. 4. in polit. christ. dicunt, populũ suo magistratu priorem tempore & natura, digniorẽ esse, & magistratum constituisse, & dissentiẽtes refutãt, argumẽto Gen c. 25. 12. 14. & seqq & c. 36. ubi principes ex posteris Esau, tempore posteriores, narrantur. Itaque nullum unquam regnum, nullá ve Respub instituta, fundataque fuit, nisi ultro citroque, habito initoque contractu, pactisque inter subditos & futurum eorum principẽ conventis, & obligatione mutua constituta, quam utrique religiose conservarent; & qua violata potestas illa evaneseeret ac tolleretur. Vnde sequitur, populum sine magistratu esse posse, sed magistratũ sine populo non posse ẽxistere: Et populum magistratum creasse, non contrà. Latè Vasqu. d. loc. nu 105. et seqq. et c. 1. illust. cont. et c. 47. num. 5. Euseb. Philadelphus in Dialogo secundo, de hisToria belli Gallici et Steph. Iun. Brut. quæst. 3. de vindic. Sunt ergo reges à populo et caussa populi constituti, ejusque ministri, quibus salus Reip. est commissa. Hotoman. de antiquo jure regni Gallici cap. 19. cap. 23. Magistratus, seu princeps est mortalis et persona singularis, regnum, seu universitas, immortalis, perpetua. d. l. 76. proponebatur. de judic. Mortuo rege, jus regni devolvitur ad status illius et ordines uti diximus. Clapmarius. de arcan. Rerump. cap. 21.

De constitutione sũmi magistratus & de ejusmodi pacto, & contractu inter magistratum summũ, ephoros, populum totum corporum consociatiorum repræsentantes, extant præcepta, exempla plurima & rationes cvidentes.

De præcepto extat Deut. cap 17. 14. Cum ingressus fueris in terram, quam

quam Iehova Deus tus dat tibi, ut hereditario jure possideas illam & habitabis in illa, si dixeris, statuam super me regem, sicut omnes gentes, quæ sunt circa me. 15. tantum statuito super te regem quem elegerit Iehova Deus tuus, et seqq. Deut. c. 16. 18. Rom. c. 13. 1. omnis anima potestatibus supereminentibus subjecta esto. 5. Quapropter, necesse est subijci non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam.

Exempla verò passim occurrunt uti Iudic. cap. 8. 22. Posteà dixerunt Israelitæ singuli Gideoni, dominium habe in nos, tum tu, tum filius tuus, tum nepos tuus, quia servasti nos è manu Midianitarum et c. 9. 6. tum congregarunt se omnes Schecemitæ et omnes incolæ munitionis abeuntésque constituerunt Abimelecum in regem apud planitiem statuæ, etc. et c. 11. 2. Dixerun tautem populus principes Gilhadis alter alteri, Quis ille vir erit, qui incipiet pugnare contra Hammonitas is esto primarius omnibus habitatoribus Gilhadis. vers. 7. ut abirent seniores Gilhadis ad assumendum Iephthachum è terra Tobi. 8. Et dicerent illi, veni et sis nobis ductor, ut pugnemus contra Hammonitas. 10. Sic eris nobis primarius. 11. Dixit ergo Iephthach senioribus Gilhadis, Quandoquidem reducitis me ad pugnandum contra Hammonitas, si exposuerit eos Iehova mihi, ego futurus sum vobis primarius. 12. Tum dixerunt seniores Gilhado Iephthacho, Iehova cognoscet inter nos, nisi secundum verbum tuũ, sic fecerimus. 13. Constituerunt que populus ipsum super se primarium & ductorem, &c. & junctio. cap. 12. 7. 1. Reg. c. 12. Tum abijt Rechabeam Schecemum. nam Schecemum cõveniebat totus populus Israel ad constituendum eum regem. 1. Sam. c. 8. 4. Quamobrem congregantes se omnes seniores Israelis, venerunt ad Samuelem Ramam. 5. Et dixerunt ei, Ecce, tu senuisti, & filij tui non ambulant in vijs tuis; nunc præpone nobis regem ad vindicandũ nos, ut habent oẽs istæ gentes. 10. 19. 22. & c. 9. 16. 2. Reg c. 14. 21. tum assumentes totus populus Iehadæ Hazariam, qui erat natus. 17. annos, constituerunt eum regem pro patre ejus Amazia. & c. 15. 2. Sam. c. 5. 3. venerunt quoque oẽs seniores Israelis ad regem Chebronẽ, quibus cũ pepigit rex David fœdus Chebrone coram Iehova, & unxerunt Davidem in regem super Israelem, 2. Chro. c. 36. 1. 2. 2. Sam. c. 16. 18. ibi, quẽ en. elegit Iehova & populus hic, ac omnes Israelitæ,

&c. Deut.c.16.18. *Iudices & moderatores constituito tibi.* 1.Sam.c.12. 1.15. *Ios.*9.6.7.15.16.1 *Sam* c.11.1.2.1.*Reg.*c.2.15.*ibi,in me convertisse omnes Israelitas faciem, ut regnarem &c.*1. *Chron.*c.11.3.2. *Chron.*c.33.25.1.*Reg.*c.12.1.2.& *seqq.*2.*Reg.*11.17. *Tunc pepigit. Iehojadab fœdus inter Iehovam & regem ac populum, ipsos fore populũ Iehovæ: & inter regem & populum.*2. *Chron.*c.23.3. 1.*Sam* c.10.19. *ibi, regem propones nobis* c.12 14.*ibi dixistis mihi,nequaquam: sed rex regnaturus est super nos.*15. *Nunc igitur ecce regem illum,quem elegistis quem petiistis, ecce inquam præfecit vobis Iehova regem.* & v.v. *seqq. Hic dicitur etiam Deus elegisse eum qui postea à populo eligitur & constituitur. Ratio est,quia Deus suffragia eligentium regit & approbat, ut factum in electione Saulis.* 1.*Sam.*c.9.16. *iuncto cap.*10.17.18 & *Davidis.*1.*Sam.*c.16.*juncto cap.*2.*Sam.*5.3.& *Salomonis.*2.*Sam.*c.7. 13.2.*Chron.*c.20.5 *junctο.*1.*Reg.*c.1.32.1.*Chro.*c.28.1.

Hac de re etiam recte judicat & scribit Covarruv. practicar.quæst. c.1.*num.*4. *Adjusti principatus rationem,inquit, quæ à libero Reipub. communitatis consensu deducitur,satis est plebis,vel optimatum suffragijs,aut denique hereditaria successione, jureprimigenii gentilitij regiam dignitatem deferri. Hæc etenim conclusio duas sortitur partes, utraque tamen eandem justitiæ rationem habet, consensum scilicet populi & Reipub. expressum,vel tacitum. Prior tamen pars præmittit,principem electione constitui per ipsum populum, aut per optimates, qui populi ac Reipub. & communitatis nomine consensum omnium in electum sibi regem præstant, Danæ lib* 6.*polit.Curt.in aphorismis.Vasqui.lib.*1.c.4 7. *num* 5.& c.1.*illust.controv.sed ita, ut mortuo electo summo magistratu, jus majestatis ad electorem redeat Idem Covarruvias d.c.*1. *nu.*2. *concluſ.*1. *præclarè, temporalis, ait, potestas, civilisque jurisdictio tota & suprema,penes ipsam Rempub. est: idcirco is erit princeps temporalis omnibusque superior, Reipub regimen habiturus, qui ab eadem Repub. fuerit electus & constitutus, quod ex natura rei ipso jure gentium et naturali constat.l.*5.*ex hoc jure,ibi, discretæ gentes, regna condita. de just.* et jur.*l.*2.§.*Ex aliis deinde de origin.jur.l.*1.*de const.prin.Huius probatio,ait Covarr.ex eo constat,quod ab ipsa natura homines ita instituti sunt,*

sunt, ut nisi humanus intellectus cecutiat, planè percipiant lumine naturali, in quavis hominum civili societate, quæ ad tutelam generis humani conducit, omninò constituendum esse necessariò gubernatorem quendam, penes quem sit illius societatis regimen & cura: eumq; non posse ab alio, quàm ab ipsa societate constitui; ita quoq; Vasqui. lib. 1. c. 1. & c. 47. num. 5. vide quæ dixi sup. cap. 16 & quæ habet Aristot. lib. 3. politic. cap 10. & 11.

Nam, ut dicit Danæ. lib. 1 cap. 4. politicæ inferiores infirmioresq; à potentioribus opprimerentur, ad unum aliquem æquitatis & justitiæ laude insignem, decurrerunt; quem sibi certis legibus, certisq; conditionibus in regem, aut principem elegerunt. Itaque rectè dicit Plin. in paneg yr. ad Traja. Principem summum esse jurejurando, veluti officiarium Reipub. obstrictum, ac tota ipsa Rep. seu regno minorem esse.

Exempla etiam aliorum populorum ejusmodi pactum comprobant. Tale enim pactum inter Ephoros & reges Spartanos, inter Cyrum regem & Persas intercessisse, autor est Xenophon. lib. 8. Cyriped. inter senatum populumq; Romanum & Cæsares. Halicarnas. lib. 2. Strabo lib. 17. ait, patriam commisisse totius imperij administrationem Augusto atque constituisse eum pacis & belli dominum ad vitæ tempus. Ita & de Caligula Suetonius scribit in Caligul. cap. 14. ita & hodie Germanos cum electo Cæsare paciscí constat ex constitut. imperii. Ita inter status, seu ordines regni Gallici, Polonici, Anglici, Danici, Suedici, Hispanici, Aragonici, Lusitanici, Belgici, & reges illorum regnorum pacta iniri, cõstat ex analibus horum populorum et regnorum. vide Steph. Ium. Brut. de vindic. quæst. 3. Franciſ. Hotoman. de antiquo jure regni Gallici c. 6. & c. 12. ubi pluribus probat & commendat. & Gregor. lib. 7. cap. 19 num. 7. & seqq. de Repub. qui ibidem tamen num. 9. 10. non rectè asserit in regno quod iure belli est adquisitum, non locum habere illud pactum. Nam sicut supra cap. 9. dictum est, victi recipiuntur in communionem & societatem ejusdem Repub. & cives illius fiunt, & per consequens participes sunt, pacti illius initi cum victore. Deinde quando huic victori alius magistratus summus succedit eligendus ille omninò est ab ephoris, vel à populo, ut dictum est. Ele-

ctio verò non sit sine pacto hoc, uti patet ex præcedentibus. Falsum igitur est, quod cum reliquis politicis Gregor. d. c. 19. dicit, summum magistratum, qui reluctantem populum bello justo subegit, ex tali pacto non esse obligatum victis. Quod si victos omnes facit servos, necesse habet regiones & provincias devictas aliis colonis inhabitãdas tradere, qui partem Reipub. illius constituant. vide quæ dixi supra cap. 18. de Ephoris in fine.

Rationes evidentes hujus constitutionis summi magistratus plurimæ sunt. Nam hanc magistratus summi constitutionem sua sit, utilitas & nemessitas Reipub. summa. Nam teste Cicer. li. 3. de legibus nihil tam aptum est ad jus conditionémq; naturæ, quàm imperium, sine quo nec domus ulla, nec civitas, neq; gens, nec hominum universum genus stare nec rerum natura omnis, nec ipse mundus potest. In apibus princeps & rex unus est, quo præsente totũ agmen tenetur; quo amisso dilabitur, migratq; ad alios, & sine rege esse non potest. Sic navis sine nauclero, bellum sine duce, corpus sine anima regi non potest. Anarchia generat ἀταξίαν vel ἀκαταστασίαν calamitatum publicarum & privatarũ lernã. Danæ. li. 6. c. 1. poli. Greg. lib. 6. c. 1. c. 2. de Rep. & li. 4. c. 5. Iudic c. 17. 6. & c. 18. 7. c. 19. 1. c. 21. 25. & cap. ult in fine. Temporib. illis non erat rex in Israele, & quisq; faciebat, quod rectum videbatur in oculis suis. 2. Chro. c. 15. 3. 4. 5. & seqq. Esai. c. 3. Dan. c. 9. 5. 6. & seqq. Psal. 10. 12. Psal. 12. 1. Psa. 8. Psa. 75. 3. & Psa. 101. 6. 7. Prov. 20. v. 26. dissipat rex sapiens impios. Psa. 82. 5. ignorantibus & non animadvertentib. magistratibus in tenebris indesinenter ambulantibus, dimoventur oĩa fundamenta terræ. Senec li. 1. de clemẽtia: Istud, inquit, est vinculũ, per quod Resp. cohæret, ille spiritus vitalis, quẽ tot millia hæc trahũt, nihil ipsa per se futura nisi onus & præda, si mens illa imperij subtrahatur. Ideo Lipsius li. 2. c. 1. polit. magistratum fulcũ rerũ humanarũ vocat. & felix populus ille; cui bonus, infelicissimus, cui nullus vel malus magistratus obtigit. vid. Esa. c. 3. 3. 4. 5. 6. & seqq. & Psa. 82. 5. Eccle. 10. Symmetria etiam in civili hac societate necessaria, quæ non nisi ex diversitate imperantiũ & obtemperantiũ. Nã, ut ait Pet. Gregor. quemadmodũ ex diversi toni fidibus ad symmetriã intensis, sonus dulcissimus oritur & melodia suavis, gravibus mediis utis conjunctis, ita in repub. ex imperantiũ & obedientium, divitum, pauperum, artificum

ficum, sedentariorum & diversorũ graduum, personarũ, consensu & concordia, concẽtus, quã suavissimus oritur & conveniens: Nam ut quod uni voci deest, ex alia suppletur & cõmunicatur: &, ut bona harmonia nasci non potest ex chordis unius toni, sic nec Resp. consistere posset, si oẽs essent æquales, qui mutuò contẽnerent sibi obsequi, aut inservire, aut singuli pro arbitrio vellent alios regere, & alij recusarẽt regi. vnde discordia, ex qua dissolutio societatis. Et si nullus esset gradus virtutis & meritorũ summa inæqualitas constitueretur. Hisce addo etiã, quod tãta sit hominis superbia et ferocia indomita, quæ ipsum in perditionis barathrum præcipitẽ daret, si non haberet ductorem & gubernatorẽ, qui in viã errantẽ reduceret & corrigeret. Ps. 9. 20 & 101. 6. 7. De utilitate & necessitate dominationis & magistratũ plura cõgessit. Pet. Greg. li. 6. c. 1. c. 2. de Rep. & Danæ. li. 6. c. 1. Lipsi. li. 2 polit. Quibus addo gravissimam Pauli admonitionẽ ad Rom 13. 1. Oĩs anima potestatib. supereminẽtib. subjecta esto. nõ en. potestas est, nisi à Deo, & quæ sunt potestates, sunt à Deo ordinatæ. 2. Itaq; qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit, qui aũt resistũt, ipsi sibi condemnationẽ auferẽt. 3. Nam magistratũ non sunt terrori bonis operibus; sed malis. Vis aũt non timere potestatẽ? quod bonũ est facito, & laudẽ ab ipsa obtinebis. 4. Dei minister est, tuo bono, quod si feceris, quod malum est, metue. non en. frustra gladiũ gestat; Nã Dei minister est, ultor ad irã ei, qui quod malũ est, fecerit. 5. Quapropter necesse est subjici, non solũ propter iram, sed etiã propter cõscientiã. 6. Propter hoc en. etiã tributa solvitis. siquidẽ ministri Dei, sũt in hoc ipsum incũbentes. 6. Reddite igitur omnib. quod debetis, cui tributum debetur, tributũ, cui vectigal, vectigal, cui timor, timorem? cui honor, honorẽ. 1. Pet. c. 2. 13. 14. Tit. 3. 1. Tim. 2. Baruch 1. 11. Luc. c. 20. 22. Exempla piorum magistratuum videre licet in David, Iosaphat, Iosia, & pluribus alijs. Exempla contemptorum magistratus; Num c. 16 & 17. Iudæ v. 1. 8. 1. Sam. c. 10. in fin Gregor. lib. 6. c. 2. de Rep. Matth. scholast. de vero & christ. principe lib. 1. c. 13.

Porrò cõstitutio seu pactum, quo corporũ cõsociatorũ consẽsu ab ephoris magistratũ sũmus cõstituitur, duo habet mẽbra Prius est de cõmissione regni & administrationis Reip. seu universalis cõsociationis. Alterũ de obsequiorũ obediẽtiæ pmissione

Commissio regni est, quâ ab ephoris nomine populi seu coporis consociati, regni administratio magistratui summo accept anti defertur & demandatur.

Hæc duobus actibus constat & absolvitur: Electione scilicet & inauguratione seu initiatione summi magistratus. 1. *Chron. c. 11. v. 5. 2. Sam. c. 5. 3. venerunt quoque omnes seniores Israelis ad regem Chebronem quibuscum pepigit David fœdus Chebrone coram Iehova. & unxerunt Davidem in regem super Israelem &c. ubi electio præcedit & inauguratio seu initiatio sequitur.*

Electio est, quâ ephori, seu magnates regni, secundum leges Reip. & consuetudinem loci, summum corporum consociatorum, seu regni magistratum eligunt, eiq; regni curam & administrationem, ad præscriptum pietatis & justitiæ instituendã, certis conditionibus & legibus offerunt & demandant, Dei nomine invocato. 1. *Chron. c. 11. 3. venerunt omnes seniores Israelis (qui illius erant ephori) ad regem Chebronem, quibuscum pepigit David fœdus Chebrone coram Iehova, & unxerunt David in regẽ. 1. Sam. c. 10. 17. Samuel autem convocato populo Mizpam ad Iehovam, &c. ubi. Ian. 22. quamobrem cum rogarent iterum Iehovam, an adhuc adventurus esset, dixit. Iehova &c. 2. Sam. c. 16. v. 18. sequar regem, quem Deus, populus & universi elegerint. &* 1. *Samue. c. 12. 1. Tum dixit Samuel populo agite eamus Gilgalem, ut renovemus ibi regnum hoc 2. Abeuntes itaq; totus ille populus Gilgalem, regem ibi constituerunt Saulem coram Iehova Gilgale & sacrificaverũt ibi sacrificia eucharistica coràm Iehova, quamobrem lætatus est ibi Saul, & omnes Israeli, tæ per valdè. 3. Præterià dixit Samuel toto Israeli, ecce auscultavi voci vestræ in omnibus quæ dixeratis mihi, & constitui super vos regem, Iudic. c. 1. 1. 2.* 1. *Sam. c. 8. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. c. 16. 4. 2. Chron. c. 15. 12. & seqq. c. 23. 3. 4. 16. 2. Reg. c. 23. Ethnicos, quoquereges fuisse à populo constitutos probat. Steph. Iun. Brut. quæst. 3. de vindic. cont. tyrã. Cov. pract. quæst. c. 1. Greg lib. 7. c. 15. de Rep.*

Iure hoc eligendi uruntur regni status, vel ephori universi collegialiter collecti, non singuli, nisi ex universorum consẽ-

su

su, quidam ex iis, jus illud habeant. *In politia Germanica jus eligendi & creandi imperatoris ut & supra diximus, ex imperij statibus habent electores & creatores septem viri, ex quibus sunt, Moguntinus, Colonienſis & Treverenſis archiepiſcopi et deinde rex Bohemiæ, Palatinus Rheni, Saxoniæ princeps, & Marchio Brandeburgẽſis. In hoc collegio ſeptem virorum, ius convocandi, & ſententias ſingulorum electorum rogandi & colligendi & imperatoris ex unanimi, vel maioris partis conſenſu electi renunciandi, habet Moguntinus archiepiſcopus. aurea bulla Carol. IIII. c. 2. c. 3 c. 24. c. 25. Heigius quæſt. 4. part. 1. Shard de origine Elector. Rex Bohemiæ paria ſuffragia diſcrepantia reliquorum, ſuo aſſenſu dirimit. De Poloniæ conſuetudine hac in re vide theſaur. polit. aporeſ. 15.*

In hac electione nomine conſociati populi mandantis, proponuntur magiſtratui mandatario eligendo, certæ legẽs & cõditiones de ſubiectione, & imperij futuri forma & modo; (quæ ſunt iura regni. 1. *Samu.* 10. v. 25. *Pſalm.* 75. 4.) quas leges, ſi recipit magiſtratus, in eaſque jurat populo, electio rata & firma habetur: quo modo fœdus inter magiſtratum & populum initum & obligatio mutua cõtracta dicitur. 2. *Reg.* 11. v. 17. *ibi, inter regem & populum.* 2. *Sam.* c. 5. 3. 2. *Chron.* c. 23. 3. *tunc pepigit tota congregatio fœdus in domo Dei cum rege & v.* 16. *vid. Xenophon. in Republ. Lacædem. in fin.* 1. *Chron.* c. 11. 3. *quib. cum pepigit David fœdus & unxerunt Davidem in regem.* 2. *Reg* c. 11. 17. c. 14 21. 2. *Chron.* c. 25. *vid. Steph. Iun. Brut. in vindic. quæſt.* 1. *De hoc juramento ſummi magiſtratus Bart in l, nemo. §. temporalis de reg. jur. Bald. in c. 1. de feud. cognit. Covarr. in c. quamvis in 6. relect. part. 1. §. 1. in princ. juramentum hoc vocabulo græco homagium vocat, hoc eſt, commune ſacrum, ſeu commune ſacramentum, vel juramentum. Pacian. lib. 2. c. 37. nu. 25. & ſeqq. de probat.*

Conditiones verò & leges ſubjectionis, vel imperii demandati modus, forma & fines ſolent certis articulis concipi, & eligendo magiſtratui publicè prælegi & proponi, ab uno ex ephoris, qui poſtea eligendum interrogat, an hos articulos, in

regni administratione observare velit, & promittentem juramento solemniter concepto obstringit. *Heigius quæst. 2. num. 17. lib. 1. dicit imperij potestatem certis legibus & capitulationibus definiri, vide auream bullam Caroli quarti.*

Populus igitur hic stipulatur, seu interrogat per ephorum, magistratus verò spondet, & promittit se secundum propositas leges piè, juxta tabulam primam Decalogi, & justè, secundum tabulam alteram Decalogi, regnaturum & imperaturũ.

Quod si lèges & cõditiones hæ sint iniquæ, in quas populus bellò victo ex metu cõsensit, illę pro nullis habẽdę sunt, quippe quę cum jure communi, & Decalogo pugnent. Quod si dure sint, sed tamen æquitati naturali non contrarię, tum sunt servandę, *uti Gibeonitarum fuit subjectio, de qua Iosu. c. 9 25. & Iudæorũ. Ezech. c 16. 17. Exemplũ impiæ & iniquæ subjectionis habes. 1. Sã. c. 11. 2. & 1. Macch. c. 1. 55. vide aut. de jure magist. in subdit. quæst. 6.*

Quod si nullæ leges, vel conditiones in electione expressę sint, sed sine illis populus se subjecit tali magistratui, tum ea quę sancta sunt, æqua & justa & in Decalogo continentur, cẽsentur esse expressa, secundum quę populus imperio magistratus in electione se subiecit. *dissentit Albericus Gentilis sine ratione in tract. de absoluta Reg. potestate, ad cujus argumenta respondi cap. 37.*

Planè populus Iudaicus, in electione regis, verba libri fœderis, testimonia, statuta, ritus & leges prælegebat regi futuro, & se cum rege ad observationem eorum obstringebat publicè, *uti patet ex 2. Reg. c. 23. 2. 3. & seqq. & 2. Chro. c. 15. 12. & seqq. c. 23. 16. quod erat pactum religiosum, de quo infra cap. 28.*

Quod si verò populus, seu Respub. omne suum jus & imperiũ in summũ magistratũ contulit, *ut dicitur in l. 1. de constit. princip.* aut summam illi potestatem, legibus solutam, sine omni reservatione, vel exceptione & cõditione dedit, tum verba generalia secundum subjectã materiã sunt restringenda, quatenus scilicet subiecta materia patitur, ita ut qualis est natura principatus, seu imperij, talis etiã istorũ verborũ generaliũ sit inter-

interpretatio. Natura verò magistratus & imperij est, ut utilitatem subditorum, non imperantis commodum respiciat, & secundum rectam rationem & justitiam administret Remp. *Nam remotâ justitiâ, quid aliud sunt regna, quàm magna latrocinia? ut ait Augustinus. Ideoque absoluta potestas & jurisdictio peccandi sūmo magistratui dari non potest. Pinel. in rub. part. 1. cap. 2. num. 25. C. de rescind. vend. Covar. lib. 3. var. resolut. c. 6. nū. 8. Vasq. lib. 1. illust. controv. c. 26 num. 22. Deinde rex propter regnum, non verò regnum propter regem est. arg. l. 5. ex hoc jurè. de just. & jur. Roma. c. 13. 3. 4. Ergò ad salutem & utilitatem concedentis populi concessio, generalissimis etiam verbis facta, est restringenda. Hæc n. mens concedentis fuit, quæ verba generalia restringit & limitat. l. si quando. C. de inoff. test. l. pater. §. conditionum de cond. & demonstrat Vasquius. lib. 1. cap. 43. num. 2. 3. 4. 5. illust. controv. nequaquam verò populus principis constitutione voluit in propriam perniciem tyrannum eligere, aut talem, qui facile posset in tyrannum degenerare, aut, quod naturæ est contrarium, efficere, ut potestas unius major esset universorum potestate. Ita etiam in generali mandato aut concessione non continentur ea, quæ quis in specie non fuisset concessurus. l. obliga. de pign. Deniq; nulla potestas est ad malū, vel ad nocendū, sed tantùm ad bonum & ad juvandū, & ita ad subditorū utilitatē & salutē. Hæc igitur potestas, quam habuit populus, non illa, quā non habuit, illis generalibus verbis data esse censetur. Vide Vasq. li. 1. c. 2. c. 3. c. 15. c. 26. c. 43. & Marium Salomonium de principatu lib. 5. circa finem. Sine ratione dissentit Alber. Gent. in disp. de absol. reg. potest. Bod. li. 1. c. 8. de rep.*

Germanicæ politiæ imperator in electione promittit & jurat, se leges latas custoditurum & novas inconsultis electoribus septemviris non laturum, publicas res publico consilio curaturum, nihil alienaturum, vel oppignoraturum ex ijs, quæ ad imperium pertinent, & viribus pecuniaq; regni adquisita imperio adquisiturum. vid. Constitut. imper. anno 1500. Augustæ factas sub finem fere. Heigium quæst. 2. nu. 17. li. Thes. polit. apotel. 5. & 6. spec. Saxo. li. 3. art. 54. Promittit etiam se ecclesiā defensurum, & justitiam administraturum, Sleid. lib. 1. & 2. In politijs aliis alij sunt articuli, vide Steph. Jun. Brut. de vindic. contra tyran. quæst. 3.

Leges & conditiones, in quas juravit Carolus V. electus imperator, ita describit & refert Sleidanus lib. 1. sub annum 1519.

1. *Tueatur (Cæsar) Rempub. Christianam, Pontificem et ecclesiam Romanam, cuius sit advocatus.*

2. *Ius æquabiliter administret, & paci consulat.*

3. *Leges imperii omnes, præcipue, quam auream vocant bullam, non modo confirmet, sed de ipsorum consilio, cum res ita feret, amplificet etiã.*

4. *Senatum in imperio constituat ex Germanis delectum, qui Rempub. gerat.*

5. *Iura, privilegia, dignitatem principum & ordinum imperij, minimè convellat, aut imminuat.*

6. *Electoribus liceat, cum erit opus, inter se convenire, deque Repub. deliberare: nullum autem ipse, quominus id faciant, impedimentum eis inferat, nec in malam partem accipiat.*

7. *Multitudinis & nobilitatis fœdera, vel societates initas adversus principes aboleat, & ne tales in posterum fiant, lege probibeat.*

8. *De rebus imperij nullam fœdus, aut pactum faciat cum externis, nisi de septemvirorum assensu.*

9. *Facultates imperij neq; distrahat, nec oppignoret, nec alio quovis modo deterioret faciat, & quæ sunt a balijs nationibus occupata, vel ab imperio divulsa bona, primo quoq; tempore recuperet, sic tamen nequid fraudis sit ullis, qui vel privilegio, vel iure nituntur.*

10. *Siquid eitam ipse, vel ipsius familiæ quispiam possideat quod sit imperii, non adquisitum legitime, reddat interpellatus à septemviris.*

11. *Cum vicinis aliisque regibus pacem & amicitiam colat, neque pro rebus imperii, nisi de ordinum omnium, præcipuè septemvirorum voluntate, bellum suscipiat ullum, intra, vel extra fines imperii.*

12. *Peregrinum quoque militem nullum in Germaniam adducat, nisi consentientibus illis. Quando autem bello petitur ipse, vel imperium, liceat uti quibuscunque præsidiis.*

13. *Conventum imperii nullum edicat, neque vectigal, aut tributum imperet, nisi de consensu electorum.*

14. *Conventus etiam non agat extra fines imperii.*

15. Nego-

15. *Negotiis publicis præficiat, non exteros, verùm Germanos ex nobilitate delectos, & conficiantur literæ omnes latino, vel populari sermone.*

16. *Extra fines imperii nullum ordinem in jus vocet.*

17. *Quia Romæ multa fiunt adversus pacta quondam inita cum Pontificibus, det operam apud Pontificem, ne qua fraus privilegiis fiat & imperii libertati.*

18. *Quomodo mercatorum monopolia valdè perniciosa Germaniæ coerceri debeant, rationem ineat cum electoribus, ac rem sæpè deliberatam ad exitum perducat.*

19. *Portorium nullum, aut vectigal imponat, nisi assentiantur electores, neque literis commendatitiis electorum qui sunt ad Rhenum, vectigalia deteriora faciat.*

20. *Si quam habet actionem in aliquem ordinem, legibus experiatur, vim autem nullam adhibeat iis, qui se cognitioni legitimè sistunt.*

21. *Imperii bona, quæ fortè vacabunt, nemini conferat, sed ad publicum patrimonium referat.*

22. *Si quam alienam provinciam auxiliis Ordinum adquiret, imperio conjungat: si publicum quid suis copiis atque Marte recuperabit, Reipu. restituat.*

23. *Quod interregni tempore Palatinus atque Saxo publicè egerint, ratum habeat.*

24. *Concilium nullũ, ineat, quod dignitatem imperij suæ familiæ peculiarem & hereditariam faciat, sed liberam & integram permittat septemviris eligendi facultatem, juxta Caroli quarti legem & juris Pontificij præscriptum, quod secus factum erit, irritum habeatur.*

25. *Ut primum licebit in Germaniam se conferat inaugurationis causa.*

Leges fundamentales regni Gallici præcipuas refert Hotom. lib. 1. de antiquo jure reg. Gallici. c. 23.

1. *Ut nequid quod ad statum Reipub. in universum pertineat, regi sine publici concilij autoritate statuere liceat.*

2. *Ut regi non sit jus, neque filiam adoptare, neq; de suo regno, vel in*

ter vivos, vel per testamentum disponere, sed in regni successione majorum instituta & antiqua consuetudo servetur.

3. Ut rege mortuo, regni hereditas filio ipsius natu maximo deferatur, neq; regi vel natu minorem majori anteferre, vel alium successorem sibi instituere liceat.

4. Ne virgo, neve mulier ad regni hereditatem admittatur, sed agnatus defuncto regi proximus, quamvis gradu fœmina posterior, ei tamen præferatur.

5. Ne regi jus sit ullam dominij sui partem sine publici consilii autoritate alienare: quippe quod ei ad tuendam tantum regiam dignitatem fruendum datum est, ut parem in eo potestatem habeat, atque marito in uxoris dote conceditur.

6. Ut regi abolendi criminis & capitalis pœnæ sine parlamenti autoritate remittendæ jus non sit.

7. Ut regi non liceat magistratum aliquem regni, seu reipub. Franciæ, nisi causâ in parlamento cognitâ & probata, exauctorare.

8. Regi, sine publici consilii auctoritate, monetæ mutandæ jus non sit.

Idem Hotom. lib 2. de antiquo jure regni Gallici refert leges de successione regiâ quarum prima est.

1. Ut filius regis natu maximus, vel hoc præmortuo, nepos ex eo susceptus, vivo rege pro designato rege habeatur; solusque in regno & dominio regio succedat.

2. Ne virgo, nève mulier ad regni successionem admittatur.

3. Nequis nothus, ne legitimatus quidem, ad regni successionem admittatur.

4. Ut si in stirpe filij primogeniti masculus esse desierit, tum ad eum qui in altera gentis ejusdem stirpe proximus deprehendetur, regni hæreditas transmittatur.

5. Ut rege impubere proceres aliquot de ordinum sententia constituantur, qui usque ad ipsius pubertatem regnum administrent.

6. Ut si plures regis demortui filii extent, cum natu minoribus, ad se suasque familias pro dignitate tuendas, idoneum apannagium tribuatur.

Ne

7. Ne regi sit jus, ullam regni sui partem, sine publici consilii notione, & auctoritate, & judicio, alienandi.

Formulam, qua juravit Henricus rex Poloniæ Bodin. refert. Ego Henricus rex Poloniæ, &c: juro Deo omnipotenti, quod omnia jura, libertates, privilegia publica & privata, juri communi non contraria, ecclesiis, principibus, Baronibus, nobilibus, civibus, incolis per meos prædecessores reges, & quoscunque, principes & dominos regni Poloniæ jure concessa, & quæ interregno decreta sunt, servabo, jusque omnibus incolis more majorum reddam. Ac siquidem, (quod absit) sacramentum meum violavero, nullum nobis incolæ regni obedientiam præstare tenebuntur, &c. Sic me Deus adjuvet. Præsens Poloniæ rex Sigismundus in electione & initiatione durioribus legibus adstrictus fuit. Stipulati enim sunt ordines regni expresse, ut liberi sint à fide & obsequio regis, si contingat regem à pactis, etiam uno tantùm in capite, recedere, ut refert Mercurius Belgio-Gallicus. Simile ferè juramentum præstat rex Sueciæ, uti refert David Chytræus in Chron. orb. arctoi.

Leges, in quas Principes Belgæ Belgico populo jurare solent, sunt sequentes.

1. Neminem iudicio, præter leges consuetudinésque urbium, aut publicæ curiæ prosequuntor: cui q; se defendendi potestatem per Advocatos concedunto.

2. Nullum peregrinum, aut exterum publicis muneribus præficiunto.

3. Præfectum cum summa dignitate & auctoritate provincijs nullum adbibento, qui non sit sanguine & stirpe sibi conjunctus.

4. Ne statum Reipubl. sua auctoritate per rescriptum, vel edictum mutanto: nihil quicquam in ea innovanto.

5 Præter publicum consensum ordinum, nulla tributa exiguntо, reditus suos ordinarios habento, illisque contenti sunto.

6. Militem sine voluntate ordinum in provincias atque urbes ne ducunto.

7 Absq; permissu ordinum pretium monetarum nunquam varianto.

Nec

8. *Nec inobedientem & noxium civem, mulctæ, vinculis, verberibusq; coercento: nisi Magistratus judicassit irrogassitve.*

9. *Reum cujuscunque criminis à judice condemnatum ex provinciis ad alia suppliciorum loca ne educunto.*

10. *Salus populi suprema lex esto.*

11. *Quod si quis princeps migrasset, si vi, injuriâ, fraude, statum Reipubl. turbassit, ordines atque cives omnes morem illi gerere recusanto, à fide & jurejurando immunes sunto, præfectum principis loco constituunto, dum ad meliorem mentem leniusq; imperium ille redierit. Plures alias, aliarum Rerumpubl. leges fundamentales refert. Bodin. lib. 1. c. 8. de Republ. Gregor. lib. 7. c. 19 & præced. de Republ. Quis verò dicet talem summum magistratum istis, vel similibus legibus constitutum, solutum esse legibus, aut absolutam potestatem habere? Porrò de legibus & conditionibus in quas Rex Daniæ, rex Suetiæ, rex Poloniæ jurare solent, vide apud David. Chytræum in Chronicis orbis arctoi.*

Verum diligenter & accurate, hic observandum, quod & supra diximus, tantum iuris & imperii in magistratum summũ à populo seu corpore consociato eligente transferri, quantum in legibus & conditionibus præscriptis, in quas iurat magistratus, continetur. Quod verò illis non est datum, vel translatum in summum magistratum, hoc apud corpus consociatum, seu populum eligentem remanet, quod summus magistratus bona conscientia & citra crimen, usurpare nequaquam potest, sed usum, possessionem & proprietatem istius imperii, iure populo relinquit, si tyrannus & perfidus haberi non cupit.

Æquitas huius rei, naturalis demonstrari potest ex natura mandati, quod dicitur contractus bonæfidei, obligans eum, qui alienorum negotiorum administrationem suscepit, ne limites & fines mandati excedat, sed contineat se intra terminos perscriptos à mandante, ut latiùs docent jcti quibus addendus Vasqui. lib. 1. c. 47. nu. 13. illust. controvers. Roland. à Valle consil. 49. vol. 1.

In electione verò summi magistratus, summa cura legis fun-

fundamentalis regni, habenda est. *Sub hac enim lege, universalis consociatio in regno est constituta, qua tanquam fundamento nititur, atq; ex communi consensu & approbatione membrorum regni sustinetur, atque hac omnia regni membra sub uno capite collecta & in unum corpus sunt conjuncta, quæ dicitur etiam columna regni.* Est aũt hęc fundamentalis lex, nihil aliud, quàm pacta quędam: sub quibus plures civitates & provincię coïerũt & cõsenserunt in unam eandemq; Rempubl. habendam & defendendam communi opera, consilio & auxilio. *A quibus conditionibus & pactis, quando communi consensu recedituꝛ, Respub. esse desinit, nisi salva illa, & juribus majestatis illæsis, leges illæ communi consensu antiquentur vel abrogentur, vel novæ constituantur. Tolosan. lib. 7. c. 19. Danæus lib. 3. cap. 6. politic. ubi distinguit. Nam potest etiam Respub. seu regnum consistere & constitui sine talibus legibus, quæ est notabilis differentia inter hasce leges fundamentales & jura majestatis, sine quibus nulla Respub. constitui, & constituta conservari, aut ad posteros propagari potest.*

Sequuntur species electionis. Est enim electio summi magistratus duplex. Alia omninò libera: alia verò restricta ad certum personarum genus, ex quo facienda est. Nam vel ex omnibus, vel ex certa hominum specie, puta ex nobilitate, vel ex certa familia eliguntur imperantes.

Electio omninò libera est, quæ pendet ex libero ephororum eligentium arbitrio. *Hujus exempla reperies apud Pet. Gregor lib. 7. cap. 15. de Repub. & extant 1. Sam c. 8. 4. 8. 10. 19. cap. 16. 14. 2. Sã. c. 5. 3. 4, Iudic. c. 11. 10. 11. & seqq. 1. Chron. c. 29. 22. 23. 24. 2. Reg. c. 26. c. 16. 1. Talis est electio regis Polonici, quantum ex historijs colligere potui.*

In hac electione liberrima, politię prioris mutatio, seu prioris antiquæ & receptæ abrogatio & novæ, seu alterius constitutio est concessa. *Hic n: populus seu corpus consociatorũ universitatum, liberam constituendæ & mutandæ Reipub. suæ potestatem sibi retinuit. Nemini enim est obligatus populus de successione, vel continuatione Imperij & administrationis, sed mortuo ultimo summo magis-*

ſtrata Reipub. adminiſtratore, jus ſuum integrum recepit, quod in aliũ quemvis pro ſuo arbitrio transferre poteſt.

Non tamen eligendus erit atheus, impius, ſceleratus,& à vera religione orthodoxâ alienus. *Deut.c.* 17.15.18. *Danæ.lib* 6. *pol.c.* 1. *argum.* 2. *Corinth.c.*6.14.15. *Ierem.c.*23.28. *Oſeæ c.*8.4.*c.*13. 11. neque homo ignobilis conditionis, ſeu ſervilis. *argum. Proverb.c.*10.10. *Eccleſ.c.*10.5.6. *& ſeqq.* nec ſpurius. *argum. Deut.c.* 23. *Iud.c.*9.*c.*11. *ob rationes, quas adducit Pet. Gre. li.*7.*c.*8. *de Rep.* nec eligendus ebrietati deditus. *Prov.c.*31.4.5.6.7. *Eſa.c.*3.4. *vitiis & ſceleribus indulgens: Matth. ſcholaſt. de vero & Chriſt. princ li.*1.*c.*9. vel etiam erga prædeceſſorẽ bonum ingratus *Iud.c.*9.15.16.17.

*Eſt ergo in hac electione libera pietatis & virtutũ ad officium hoc neceſſariarum ratio habenda, quamvis quandoq; ob divitias quoſdã electos fuiſſe exẽpla hiſtorica teſtẽtur, quæ refert Pet. Greg. l.*7.*c.*13. *de Rep. quoſdam etiã ob vim & potentiã ſuam, vel inſidias & ſtratagemata vid. Pet. Greg. d. li.*7.*c.*17.*c.*18.*c.*19. *quoſdã ob promiſſionẽ conventionẽq; præcedentem Greg. c.*16. *Iud.c.*11. *quoſdam etiam ex ſorte. Greg. d. loc. c.*14. *quæ electio tamẽ non erat conſenſu populi.* 2. *Samuel c.*10.20. *& ſeqq.*

Adſtricta electio eſt, quæ ex conventione regni, ſeu univerſalis conſociationis & populi ad certum perſonarum genus eſt alligata, lege conſtituta, quâ perſonis eligendis jus eſt quæſitum, quod invitis ipſis, ſine injuria & fidei violatione, populus poſtea adimere & in alium transferre non poteſt.

In hac itaque electione mutatio politiæ ſemel à populo cõſtitutæ & receptæ non eſt conceſſa Ephoris, vel populo. *Ratio eſt, quia populus ſemel ſe obligavit certis perſonis, quibus de continuanda politiæ ſuæ adminiſtratione promiſſionem fecit & fidem dedit, quam poſtea fallere non licet. Pſalm.*15. *proverb.c.*21.28. *quæ obligatio in legem fundamentalem Reipub. tranſiit, & primi magiſtratus ſummi poſteris etiam in lumbis ſuorum parentum jus ſucceſſionis adquirit, adeo ut ob vitium etiam aliâs inhabiles, & ad imperandum non idonei, reiici tamen, & excludi ab imperio non debeant. argum. exẽplorum, quæ leguntur.* 2. *Reg c.*15. 2. *Chro c.*26.21. 1. *Sam.c.*16. *vid. Pet. Greg li.*7.*c.*6. *& li.*

26.

26.c.5.de Rep.Danæ.li.6.c.3.& li 3.cap.6.polit. & paulo poſt dicã fuſius, & plurimis exemplis illuſtrat Pet.Greg.li.26.cap.5.de Repub. Ath. hanc adſtrictam electionẽ, quam regnum ſucceſſivum politici vocant, præferunt plerique liberæ electõi. Toloſ lib.7.c.4.c.15. Bod.li.6 c.4. Ebenhardus à Weyhe, & Lipſius. Quãdo verò deficiãt perſonæ, ad quas electio aſtricta fuit, tum ex ſtricta hac fit libera electio, de qua ſupra diximus.

Adſtricta hæc electio eſt duplex: alligata ſcilicet ad certam quandam nationẽ, nobiles nimirum, vel quoſvis illius homines: vel ad defuncti prioris ſummi magiſtratus hęredes, quod hęreditarium ſeu ſucceſsivum regnum vocant.

Ad certam quandam nationem adſtricta electio eſt, quâ tãtum ex regno eodẽ oriundũ licet eligere ſummũ magiſtratũ.

Ita apud Iudæos non niſi ex familia Iſraelitica oriundũ in regno eodẽ regẽ conſtituere lege fundamentali regni permiſſum erat. Deut.c.17.15. 2. Chron.c.21.7.c.23.3. 2 Sam.c.7.12.13.14. & ſeqq. 1.Reg.c.36. Pſalm 132.17. Atq; ob rã cauſſam Athalia famina extranea regina imperio fuit deiecta. 2. Reg.c.11.

Sic lege fundamentali imperij Germanici conſtitutum eſt, at non alius, quàm qui eſt Germanus natione, imperator & Cæſar eligatur. Hemming. à Gædencon.ſil.1. Bulla Carol.4. impera. Sleid. li.1.hiſt.in anno 1519. in electione Caroli.5 imperat. Pet.Greg.lib.7.c.8, nũ.18.de Repub. Pacian.de probat.li.2.c.35.nũ.49.50. Bald.in c.venerabilem. nũ.5.col.2. ext.de elect. & ibi Abbas nũ.17. Martin.Laud.ſingul.174. Heig.quæſt. 5.lib. Pruckman de ſolita poteſtate effect.4. Antimach. rhear.1.lib.1. Schard in libro ſing de elector. Bulla aurea Caroli quarti imp.25.

Ad defuncti magiſtratus ſummi hęredes adſtricta electio rurſum eſt duplex. alligata ſcilicet ad quoſvis etiã extraneos hęredes, vel ad ipſius familiã & cognationẽ; *quomodo regna quaſi hæreditaria efficiuntur, quæ inſtar bonorũ patrimonialium proximis defuncti hæredibus deferuntur. vid. Greg lib. 7. cap.12. de Repub. & latè docet Vincent. Cabot, lib.1.cap.9 & 12. diſput.*

Primæ ſpeciei electio, ad quoſvis etiam extraneos hæredes teſtamentarios adſtricta, ſervilis & perniciosa eſt.

Sic Attalus Philometor Pergami rex, cum liberis careret, populum Romanum teſtamento ſuo hæredem in regno ſuo inſtituit. Sic Auguſtus Cæſar Tiberium hæredem & ſucceſſorem ex teſtamẽto in regno reliquit. Sueton. Tranquil. in Tiberio cap. 24. 25. & in Auguſto c. 101. Ptolomæus Alexander, populum Romanum regni ſucceſſorem inſtituit. Sic plures alij de quibus Pet. Gregor. d. c. 12. & Bodin. lib. 4. c. 1. ſtatim poſt princip. de Repub.

Alterius ſpeciei electio adſtricta ad defuncti familiam & progeniem, itidem eſt duplex: vel enim eſt alligata ad cujuſque ſexus maſculini & fœminini homines: vel tantum ad maſculos hæredes.

In priori ſpecie maſculi agnati defuncti extantes, excludunt fœminas etiam proximiores in gradu. Maſculis nullis extantibus, admittuntur fœminæ, defunctum cognatione attingentes.

Atque talis eſt electio recepta hodie in regno Angliæ, Hiſpaniæ atq; alijs: vide theſaur. polit. apoteleſ. 7. & 10. in quibus etiam fœminas ad ſummum magiſtratum electas & admiſſas eſſe legimus. Sunt autem fœminæ quoque imperij & magiſtratus capaces, quando non ſunt maritatæ, ſed innuptæ. (Nam nuptæ jus hoc tranſferunt in maritum cui & ipſæ ſubſunt ex lege divina.) vide exempla Iudic. c. 4. 4. & ſeqq. Dana. lib. 6. polit. c. 3. Lipſ. lib. 2. polit. Petr. Gregor. latè lib. 7. c. 11. de Repub. in utramque partem diſputat. Exempla hujus gynæcocratiæ alia vid. 1. Reg. c. 10. Matth. c. 12. 42. Actor. c. 8. Plura alia recenſet Gregor. d. c. 11. Diſſentit Bodin. lib. 6. cap. 5. de Repub. & plures alij, quorum argumenta refutat Greg. d. loc. Exempla mulierum malè adminiſtrantium & evertentium Reſpub. vide in Attalia 2. Reg. c. 11. in Ieſabel, & plura recẽſet Georg. Richt. de polit. 75. Arniſæus cap. 9. lib. 1. politic. & Keckermannus. Theſaur. polit. apotel. 11. & ſeqq.

Adſtricta ad maſculos hæredes ejuſdem familiæ & gentis, excluſis fœminis, tanquam inhabilibus & incapacibus regni, eſt, qua proximiores maſculi ejuſdem familiæ cum defuncto exiſtentes, ad regni adminiſtrationem eliguntur.

Ita

Ita in politia Iudaica, lege fundamentali ex familia Davidis reges eligebantur usque ad excidium Hierosolymorum sub Nebucadnezare. Deut.c.17.14. ibi è medio fratrum tuorū constituito super te regem, non poteris tibi præficere extraneum, qui non sit frater tuus. 20. ibi ut prolonget dies in regno suo ipse & filij eius in medio Israelis. Genes.c.49.10. non auferetur sceptrum à Iehuda etc. 1. Sam.c.12.1.15.1. Sam.c.7.12. 13. & seqq. 2. Chron.c.21.7. c.23.3. Psal.132.17 1. Chron.c.28.23. et seq. ibi elegit me Iehova ex tota familia paterna mea, ut essem. rex. &c. 2 Sam.c.7. per totum. 2. Sam.c.3.17.18. c.5.1.2.3. 1. Chron.c.11.3. c. 12.23. c.28.1. Reg.c.11.36 c.12.1.2.3. 2. Reg c.14.21 Psalm.132. 11.12. Nam eorum qui ex strenuis & beneficis regibus sunt nati, beneficia continuata, effecerunt regna hæreditaria in eadem familia. Exempla plura recenset Gregor. lib. 7. cap. 16. vide Iudic.c.6.17.18.

Sic in politia Gallica, non nisi defuncti prioris regis proximiores masculi, ejusdem cum defuncto familiæ & gentis, ex lege Salica ad regni successionem vocantur. Hotoman. de antiq. jure regni Gall lib. 1. c. 14. Heigius quæst. 6. part. 1. Bodin. lib. 6. c. 5. de Repub. Tiraquell. de jure primigen. quæst. 21. & patet ex legibus fundamentalibus regni Gallici.

In hac electione, quæ juxta leges regni fundamentales facienda est, secundum successionem hæreditariam ex antecessoris hęredibus, primogenitus ex legitimo matrimonio natus, cęteris exclusis, pręfertur, ita tamen, ut reliquis suis fratribus talis relinquat & det, unde se honestè alere possint. 2. *Chron.c.* 21. v.3. *quod Galli Apennagium, quasi abbannung, exclusionem ab imperio & regno vocant, vid. Tyraquell. de jure primogenituræ. Gregor. lib. 7. c. 5. & lib. 26. c. 6. de Repub. ærgum. Genes. c. 27. c 25. 5. 6. Deut. c. 21. 15. & seqq. Genes c. 49. 3. 4 5. 2. Chron cap. 21. 1. 2. 3, 4. & c. 11. 23. 2. Reg. cap. 12. 1. Chron. c. 5. 1. 2. 3. adde Iudic. c. 9.*

Docuit, n. experientia magis Reipub. paci & tranquillitati subditorum expedire ut ad unum Reipub. administratio devolvatur. Communio etiam discordiæ, qua res magnæ dilabuntur, parens est. Quod si tamen instar patrimonialium hæreditarium bonorum administratio Reipub. dividitur, ita ut secundum regiones, vel provincias aut oppida,

plures gubernatores illa recipere possit, solet ex more et consuetudine quorundã locorum plures defuncti liberi admitti. Si verò regnum esi individuũ, quod est melius, tũ obtinet, quod dixi, ut primogenitus solus succedat, & reliquis tantum det, quãtum ad victũ pro dignitate eorũ sufficit. Quãvis aliquando ob causas graves hæc successio primogenitis debita inversa legitur, uti in Salomone, qui junior fratrib. suis grandioribus prælatus fuit à patre Davide. 1. Reg. c. 1. et Abiia fratribus maioribus natu præfertur 2. Chro. c. 11. 22. c. 13. vid. Greg. li 7. c. 4. alia exempla vide Gen. c. 21. c. 27. 1. Chro. c. 5. 1. 2. Piscat. in c. 21. 2. Chro. putat hanc legẽ de jure primogenituræ ceremonialẽ olim fuisse, & hodie aptiorem ex liberis in regni administratione reliquis suis fratribus esse præferendum. In quam sententiam etiã inclino, quando nulla lex regni fundamẽtalis, vel pacta obstant.

Constat etiam ex annalibus Gallicis, aliquando secundo genitum, imò et agnatũ primogenito ab ordinibus regni prælatũ fuisse in regni successione.

Atq; talis primogenitus el gẽdus, etiã si forte ille surdus, mutus, vel diversæ, dissimilisve religionis esset, vel alio modo inhabilis ad imperandũ Greg. d. lib. 7 c. 6. & li. 26. c. 5. de Repub. arg. 2. Reg. c. 15. 2. Chro. c. 26. 21. & aliorũ exemplorũ quæ refert ibidẽ. Nec Saul, ob furorem fuit regno privatus. 1. Sã. 16. neq; Ozias rex Iudæ, ob elephantiasin. 2. Chro. c. 26. 2. Reg. c. 15. nec Salomo ob pueritiã rejectus, nec Iosias. vid. Danæ. li. 5. c. 3. polit. Semel. n. populus, lege tali latâ, se magistratui, & huius successoribus & posteris obligavit, & istius posteros in lumbis parentis elegit. A quâ factâ promissione sine justitiæ & fidei violatione recedere non potest. arg Ios c. 9. 2. Sam. c. 21. & 2. Reg c. 24. 20. etiam si eligendus à vera religione esset alienus arg. Iere c. 29. 7. 2. Reg. c. 24. 20. & 1. Cor. c. 7. 39. Greg. li. 7. c. 6. & c. 10. Bodi. li. 6. c. 5. Greg. late li. 26 c. 5. Danæ. li. 6. c. 3. polit. & l. b. 3. c. 6. Est en. contractus primò voluntatis, postea necessitatis. l. 17. commod. Deus etiã regnũ Israelis ideò, quod à familia Davidis defecerat, continuis bellis civilibus punivit, 2. Reg. c. 15. & 17. et ideò Hiskias rex, quod defecerat ab Assyrio reprehẽditur. 2. Reg. c. 18. Quo pertinent etiam rationes, quas pono in §. 3. seq.

Sed quid fiet, cum ejusmodi ineptis successoribus? proximi horum agnati, vel cognati tutores & curatores, uti jure præcipitur horum esse debẽt

bent in regni administratione, qui felicius sæpe regnant, quã ipsimet principes etiam idonei. Gregor. d. lib. 26. c. 5. exẽplis historicis cõfirmat. arg. 2. Reg c. 15. 5. et li. 1. feud. ti. 36. Dan. d. li. 6. c. 3. ubi exẽplis aliis illustrat.

Quod si de vera sit religionis ejusmodi princeps, qui ad capescendum regnum vocatur, tum ordines operam dabunt, ut is vera & orthodoxa religione informetur: aut si hoc fieri non potest, obligabunt eundem ad concedendum exercitium religionis sincerę cæteris membris regni: uti in politia Germanorum Poloniæ, Galliæ, Angliæ & Suediæ fieri videmus.

Mala & incommoda, quæ proveniunt ex immutatione primogenituræ, refert Gregor. d. lib. 7. c. 7. quid lib. 7 c. 10 adeò jus primogenituræ asserit, ut si defunctus ex filio primogenito relinquat nepotem & alium filium superstitem, nepos tamen ille huic patruo suo sit præferendus; quod exemplis & rationibus comprobat; quod multis quoque præjudiciis cameræ imper. doceri potest. Hoto. quæst. illust. 3. Bodin. lib. 6 c. 5. & Bulla Caroli quarti in electoribus observandum esse præcipit. Ejusmodi electionẽ legalem, Gregor. lib. 7. c. 4 de Repub. cæteris præfert. Nam hoc modo dicit, multa incommoda, seditiones, tumultus, ambitiones, insidiæ, aliave pericula evitantur, & occasio novarum tributorum, et exactionũ præciditur, et vivens princeps, seu magistratus, de successoris sui filii cõmodis prospicit & consultat, corruptiones etiam diligentiũ præcaventur, & inter regnum, quo Respub. sine principe et gubernatore, tanquã navis sine rectore fluctuat, in medio mari sine navarcho, submersioni ad primum tempestatis subortæ impetũ obnoxiæ, repleatúrque Respub homicidiis aliisq; sceleribus.

Præterea ex mutatione Principũ alterius generis facilè quoq; regni fit mutatio, quod transit in alienã familiã nomen, et formam. Detrimentum Respub capit ex mutatione, qua ærariũ & jura Reip. imminuũtur. Nã dum vident electi, non continuandũ ri principatũ in familiã suã, patrimoniũ Reip. exhauriũt. Fraudes igitur, insidiæ, corruptiones imperãtiũ, qb. principatũ in liberos suos transferre studẽt certæ futuræ sunt, ex quib. periculũ Reip. certũ creatur: quæ exẽplis illustrat Greg d. loc. & Lips. li 2. c. 4. polit. ubi cõcludit, pacatiorẽ & securiorẽ hanc esse rationẽ. Nã certũ habere successorẽ ex se progenitũ, firmat imperiũ, aliorumq; spẽ & audaciã cohibet,

quod

quod Augustus perpendit in successoris adoptione, vide Scip. Amirat. lib. 1. discurs. 2. & quod omissum Alexandri magni imperium post mortem illius evertit & regna multa direptioni exposuit. Duobus hæredibus existentibus, prius alter renovendus est, quàm alter hæres nominandus. Solet enim vulgus orientem solem potiùs, quàm occidentem adorare. Et suspectus semper invisusque est dominanti quisquis proximus destinatur. ut ait, ex Tacit. Clapmar. de arcan. Rerumpub. lib. 3. cap. 10.

Ob has causas in hac electione usitatum esse videmus, ut filii regum, à parentibus suis vivis, proreges & vicarij creentur. Sic David in vita sua filium Salomonem regem constituit, 1. Reg. c. 1. 20. 35. 43. Sic Achabus Ioaschi 1. Reg. c. 22. 26. Sic Azarias Ioathanum, 2. Reg. c. 15. & 2. Chron. c. 26. Et Romani Cæsares Augusti in vivis successores creabant. Hodie rex Romanorum, Cæsari, consensu imperij, succedit. Infantes Hispaniarum, qui vocantur, regibus Hispanicis. Delphini qui vocantur, Gallis, ut testantur annales horum populorum. Bodin. lib. 6. c. 5. Heigius quæst. 6. part. 1. Scipio Amirat. d. discurs. 2.

Quamvis etiam in hisce hæreditarijs regnis, electio populi non excluditur, 2. Reg. c. 14. 21. tunc assumentes totus populus, &c. 1. Reg. c. 12. 1. 2. 1. Chron. c. 28. 1. Curon. c. 29. 22. 23. 24. 1. quando antecessor de hac nihil constituit. 2. Chron. c. 33. 25. ibi, & regem constituerunt populus regionis Iosiam filium ejus pro eo. Sic & Rechabeam jure successionis ex familiâ Davidis, vocabatur ad regnum; quem tamen nihilominus populus elegit. 1. Reg. c. 12. 1. 2. sicuti & alios 2. Reg. c. 14. 21. Vnde in Salomonis constitutione præcedit, primo Dei electio. 2. Chron. c. 1. 9. 1. Chro. c. 28. 5. 6. 7. 8. c. 29. 1. sequitur deinde patris. 1. Reg. c. 1. & tandem populi electio. 1. Chron. c. 28. 22. 23 Quod utiliùs & consultiùs magistratui ideò, quod talis populo gratior & exteris venerabilior esse soleat, cui multò minùs obedientia denegari potest. arg. Deut. c. 16. 18. Vnde factum puto, quod etiam in hoc casu, populus, seu membra regni, sibi electionem reservarint, ut liceat sibi ex pluribus defuncti magistratus liberis, vel tota familia, eligere quem maximè idoneum ad regni administrationem judicaverint. Sed tamen & hic parentis regis decedentis dispositio & electio attenditur. Sic enim & David ex omnibus suis liberis

Salomonem

Salomonem ſucceſſorem ſibi elegit. 1. Reg c. 1. c. 2. 1. Chron. c. 28. c. 29. Quod ſi verò princeps ſine herede & ſucceſſore moritur, libera eſt comitiorum regni poteſtas, quâ, quem velint ſibi regem eligere poſſint. Sic mortuo Romulo, patres vocatâ concione & comitiis inſtitutis, juſſerunt tribus & curias de Rep. ordinandâ diſpicere, ſive regibus, ſive magiſtratib. annuis mallent eius curam credere, quod defuncto Numa, & Tullo Hoſtilio, & Anco Martio factum eſt Halicarnaſ. lib. 2. & Liv. lib. 1.

Inauguratio (*quæ & coronatio dicitur*) magiſtratus eſt, quâ ille electus à magnatibus, poſt præſtitum juramẽtum, de regno ſecundum leges præſcriptas adminiſtrando, Dei nomine invocato, coram toto populo, publicè. 1 *Chron.* 28. 1 *Reg.* c. 1. 39. & *ſeqq.* confirmatur & proclamatur magiſtratus, & traditione atque oblatione inſignium regni, & ſymbolorum conſuetorum (*quibus regni adminiſtratio repræſentatur*) in poſſeſſionem regni inducitur & emittitur, atque acclamatione populi fauſtâ & gratulatione ſalutatur ſummus magiſtratus.

Eſt ergò inauguratio, quaſi renovatio electionis præcedentis, & confirmatio ſolemnis ad auctoritatem magiſtratui ſtabiliendam, & perſonam eius omnibus & ſingulis notam faciendam. 1. *Sam.* c. 12. *vers.* 1. *ibi, Eamus Gilgalẽ, ut renovemus ibi regnum* & *v. v. ſeqq.* 2. *Sam* c. 2. *v.* 4. *Porrò de inauguratione Regis, vid.* 1. *Samuel.* c. 10. 24. *Tum dixit Samuel toti populo: Videtiſne, quem elegit Jehova, non eſſe ei ſimilem in toto populo? tunc vociferantes totus populus, vivat rex. Num.* c. 27. *Sicut præcepit Dominus, fecit Moſes Joſuam filium Nun coram Eleazaro ſacerdote & omni frequentia populi: & impoſitis capiti eius manibus, cuncta replicavit, quæ mandaverat Dominus,* 1 *Reg.* c. 1. 39. *Et Tzadok ſacerdos accepto cornu olei è tentorio, unxit Salomonem: & clangentes buccina, dicebant totus populus, vivat rex Salomo.* 40. *Aſcendebat autem totus populus poſt eum, & ipſe populus canebant tibiis, lætabanturque lætitia magna adeò ut finderetur terra præ voce eorum.* 41. 47. 48. 2. *Reg.* c. 11. 12. *Produxit Ieboiadas filium regis & impoſito ei coronamento, idque cum teſtimonio, conſtituerunt eum regem ungentes eum & complodentes vocis dicebant, vivat rex.*

2. Chron. c. 23. 11. Mat. c. 27. 28. 29. & seqq. 2. Reg. c. 9. 1. Sam. c. 12. 1. 15. c. 10. 24. 2. Chron. c. 12. 38. et seqq. 1. Chron. 29. 22, 23. 1. Reg. c. 1. 31. 47. 48. 1. Chron. c. 11. 3. *Venerunt quoque omnes seniores Israelis ad regem Chebronem, quibus cum pepigit David fœdus Chebrone coram Iehova, & unxerunt Davidem in regem super Israelem secundum verbum Iehovæ per Samuelem. & c. 12. 40. 2. Sam. c. 2. 4. & c. 5. 1. Quo ad venientes homines Iudæ, unxerunt ibidem Davidem in regem, &c. De unctione aliorum regum. vid. Greg. lib. 6 c. ult. et lib. 8. c. 2. nu. 11. 12. 13. de Repub, ubi de unctione Galli, Pannonii, Boemi, Hispani, Poloni, Dani, Navarri, Britanni, & aliorum agit, à quibus & quo in loco fiat.*

Symbola eiusmodi & insignia, quibus regni administratio tradita repræsentatur & significatur, pro regni cuiusque arbitrio & consuetudine varia sunt, plerunque verò corona, fascia, pileus, diadema, sceptrum, gladius, hasta, globus, liber fœderis & legis. *Deut. c. 17. 18. 19. 2. Reg. c. 11. 12.* claves, securis, virgarum fasces, baculus, amictus & vestitus purpureus, holosericus, regius, & si qua sunt similia, pro more cuiusque regni. Atque hic est etiam usitata salutatio, in templum deductio, prælatio insignium. *latè Chassan part. 5. catal. glor. mundi. Tolos. Gregor lib. 6. c. 20 num. 8. 9. 10. 11. 19. 20. 21. & seqq.*

Ab hoc inaugurationis & initiationis tempore, cuiusq; summi magistratus imperii anni computari & numerari solent. *Exemplum extat in Romanis Imperatoribus, rescriptis & indultis suis tempus regnorum suorum & inaugurationis suæ subscribentibus. Quamvis etiam ante coronationem Cæsari plenum Imperii gubernaculum competere communi opinione receptum sit. Paciau. de probat. lib. 2. c. 35. nu. 32. & seqq. Molin. in consuet. Paris. tit. 1, num. 73.*

De variis ritibus & formulis creandi, vel investiendi, initiandi & inaugurandi magistratus. vide Alex. ab Alex. lib. 1. genial. d. c. 28. Pet. Greg. lib. 6. c. 20. de Rep. De inauguratione Iosuæ vid. Num c. 27. 18. 19. Saulis. 1. Sam. c. 10. 1. 2. Davidis. 1. Sam. c. 16: 11. 12. 2. Sam. c. 2. 4. Salomonis. 1. Reg. c. 1. 38. 39. Iehu. 2. Reg. c. 9. 2. 3. Exod. c. 4. Virga Mosi à Deo traditur. & Num. c. 27. ubi manus Iosuæ imponitur, sa-

lutatio cum reverentialibus cæremoniis. Matth. c. 27. 27. & seqq. 2. Reg. c. 11. 12. Est. c. 6. 7. & seqq. 1. Sã. c. 10. 1. 40. & c. 16. 14. 1. Chro. c. 29. 22. & seqq. 2. Sam. c. 2. 4. 1. Macch. c. 10. 18. & seqq. De cæremoniis & ritibus usitatis in electione & renunciatione Impp Germanici, de loco illius modo & forma. vid. bullam auream Caroli IIII. c. 24. 25.

Inaugurationem & renunciationem hanc sequuntur convivia publica, & solemnis lætitia & alia solemnia pro more regni cuiusq;. 1. *Chro. c. 29. 22 & seqq. c. 12. 40. 1. Reg. c. 1. 18. & seqq. 2. Sam. c. 5. 1. 2. 3. 2. Chro. c. 23. 11. & seqq c. 1. 1. 2. & seqq. Plin. in panegyr. in Trajan. primus ingressus principis in urbes lætus ac festus esse debet, & congiarum beneficiumque populo tunc est dandum. vid. Georg. d. lib. 6. c. 20 de Repub.*

Creatis & unctis regibus & magistratibus, Deus occultam quandam maiestatem, & quasi majorem statum indere solet, quo mirabilis & augusta excellentia, dignitas veneratio & existimatio eorundem redditur. *Greg. li. 8 c. 3. probat ex Exo. c. 34. 29. & seqq. Num. c 11. vid. exempla. Num. c. 27. 18. 19. 20. 1. Chron. c. 29 2. c. 14. 17. Ideò Saul dicitur in alium virum mutatus post electionem & inaugurationem. 1. Sam. c. 10. & Davidis persona post inauguration em augustior est facta & accepit spiritum à Deo. 1. Sam c. 16. adde Iudic c. 6. 34. & seqq. Iud. c. 3. 10. Cui cum insideret spiritus Dei vindicavit Israelem & v. 15. Ios. c. 4. 14. Die isto magnificavit Iehova Iosuam in oculis omnium, &c. Deut. c. ult. 9 Erat autem Iosua filius Nunis plenus spiritu sapientiæ, cũ imposuisset Moses suas manus ei etc. Exo. c. 19. 9. 10. Hag. c. 1. 14. 2. Sã. c. 19. 28 c. 14. 21. Exo. c. 34. 29. & seqq Num c. 11. 17. 25. 26. 27. 28. 29. 1. Sam. c. 10. 6. 9. 26, c. 11. c. 16. 14. Iud. c. 6. 34. Majestatis hujus impressæ exẽpla refert Valerius li. 2. c. 10. & Plutar. in vita Marii, & Suet. in vita Vespas. c. 7. Quidã Magistratus sibi intollerabilis superbiæ ac vanitatis titulos usurparunt. Dan. c 6. 8. 9 c. 2. c. 3. c. 4. 2. Chro. c. 32. 13. & seqq. 2. Reg. c. 18. c. 19. 2. Mach. c. 9 8. 13. c. 11. 23. 24. Iudit. c. 3. c. 5. 29 c. 6. Act. c. 12. vid Pet Greg. li. 6. c. 10. c. 11. c. 12 de Rep. & li. 8 c. 3. d. lib. de Repub. Georg. Richt. axiom polit. 8. qui exempla referunt.*

Gerunt verò & repræſentant hi ſummi magiſtratus perſonam totius regni, omnium ſubditorum & Dei, à quo omnis poteſtas. Gerunt quaſi typum Divinæ potentiæ, majeſtatis, gloriæ, imperii, clementiæ, providentiæ, curæ, protectionis & gubernationis. *Ideò in ſuis titulis utuntur, nos gratiâ Dei, formulâve ſimili aliâ.*

Solent etiam quidam magiſtratus inſignia quædã particularia ſibi eligere, vel adſumere, aut, quod uſitatum hodie, regni illius, à quo ſunt inaugurati, inſignia ſolita uſurpare, una cum propriis, quæ ante adeptum regnum habuerunt.

Ejuſmodi inſignia ſunt notæ quædam, vel literæ hieroglyphicæ, breviter & compendiosè ſculptæ, pictæve, Vide Gregor. lib. 6, c. 16. c. 17. & Munſterum in Coſmograph. Chaſan in Catalogo gloriæ mundi. et in Herman. Contract hiſtor. Nicol. Reuſnerum de inſignib. Imp. à quibus varia variorum magiſtratuum inſignia referuntur. Romani imperij inſignia ſunt Aquila, regni Gallici Lilia: regni Arragonici Turris: Belgicarum unitarum provinciarum manipulus virgarum: Angliæ roſa cum Leone, & alia aliorum. Tribus Ruben vexillum figuram hominis, laudæ Leonis, Ephraim bovis, Dan Aquilæ habuiſſe tradunt: Atq; hæc de commiſſione regni, ſequitur de promiſſione obſequiorum in ſequẽti capite. Quidam principes ſingularum provinciarum, quæ imperio eorum parent, inſignia conjuncta ſibi uſurpant.

CAPUT XX.

De promiſſione obſequiorum, & homagio.

SIc igitur ſe habet Commiſsio, primum membrum cõſtitutionis ſummi magiſtratus: ſequitur nunc de altero, de obſequiorum ſcilicet & obedientiæ promiſsione.

Obſequiorum & obedientiæ promiſsio, quæ electionem & inaugurationem ſequitur, eſt, quâ membra regni, ſeu populus per ephoros ſuos, & ephori ſuo nomine magiſtratui, demandatam adminiſtrationem Reip. ſuſcipienti, & piè ac juſtè imperaturo,

raturo, officiumque suum facturo, promittunt in iis, quę non pugnant cum Dei lege, & jure regni, fidem, obedientiam, obsequium & quęcunque ad regni administrationem illi necessaria sunt futura.

Promissio hæc, si iuramento confirmatur dicitur verbo Græco panagium, hoc est, commune jusjurandum, aut omnium iuramentum, quod magistratui post electionem eius subditi præstant, ut dicit Covarruv. in c. quamvis in princ. de pact. in 6. Germani è vocatur die Huldigungh.

Fit ergò à populo obedientiæ & obsequiorum promissio sub conditione tacitâ, vel expressâ, si magistratus justè & piè est imperaturus. Iun. Brut. de vindic. cont. tyran. quæst. 3. Atque sub tali conditione etiam Deus regnum, eiusque administrationem regibus Israelitis in politia Iudaica deferebat, si nimirum in viis Domini ambulaturi, & juste & piè regnaturi essent. Psalm. 133. 11. 12. 2. Chron c. 6. 16. 2. Sam c. 3 1. Reg. c. 11. 37. 38. Psalm. 89. 30. 31. Vide rationes quas posui c. 37. infra, de tyrannide ejusque remediis.

De hac obedientiæ, fidei & obsequii promissione extat 1. Chro c. 22. v. 20. Deinde præcepit David omnibus principibus Israelis, ut juvarent Salomonem filium suum. &c 1 Chron. c. 29. v. 24. omnesq; principes et robusti, ac etiam omnes filii regis Davidis dederunt manũ, se fore subditos regi Salomoni, & Ios. c. 1. 16. Qui (populus) responderunt Iosuæ, dicendo, Quidquid præcepisti nobis faciemus, & quocunque miseris nos, ibimus 17. Omninò secundum ea, quibus auscultavimus Mosi, sic auscultabimus tibi, tantummodo sit Iehova Deus tuus tecum, quemadmodum fuit cum Mose. 18. Quisquis rebellaverit præstituto tuo, et nõ auscultaverit verbis tuis in omnibus, quæ præceperis ei, morte plectitor, tantummodò confirmare & fortis esto 2. Sam. c. 16. 18. Dixit verò Chusai Absolomo: nequaquam, quem enim elegit Iehova et hic populus omnes Israelitæ? non essem eius ac cum eo manerem. 19. Secundò, cui ego serviero? nonne coram filio eius? quemadmodũ servivi coram patre tuo, sic futurus sũ coram te. & 1. Sam. c. 11. 1. Tandẽ dixerunt omnes cives Iabeschi Nachasco, Pange nobiscũ fœdus, ut serviamus tibi. 2. Quibus dixit, hac lege pãgam vobiscũ, &c. Ios c. 9. 6. 7. 15. 16. 1. Mat. c. 1. 43. & seq. Ios c. 1. 16. 17. 18.

Iuramentum hoc, quod magiſtratus primum ſubditis jurat, & deinde ſubditi magiſtratui præſtant, vocatur propriè homagium, *ab ὁμῦ quod eſt ſimul & ἅγιον ſacrum*, quaſi commune ſit ſacrum ſeu commune juramentum. Qui juramentum hoc præſtiterunt, vocantur ſubditi fideles. *Germanicè* Liebe getreue vnd gehorſame Vnderthanen. *Geil de arreſt. c 7. num. 13. Vide Hotom. de feudis c. 32. & Covarruv. in c. quamvis. de pact. in 6 relect. 1. part. §. 1. in princip. Pacian. lib. 2. c. 37 nu. 25. & 47. & c. 40. num. 5. 6.*

Propter hanc fidem, obſequia, miniſteria, auxilia & conſilia, quæ populus ſummo ſuo magiſtratui promittit & præſtat, dicitur ille habere innumeros oculos, aures, lõgas manus, celerrimòſq; pedes, quod quaſi populus univerſus ei ſuos oculos, aures, vires et facultates in Reipub. uſum adcommodet. Vnde potens, robuſtus, dives, prudens & multarum rerum conſcius magiſtratus dicitur et totum populum repræſentare. *Vnde ſcribunt, Nos princeps, &c. 2. Sam c. 14. 18. & c. 18. 13. aut ſi commiſero ex me ipſo falſitatem, cum nulla res celari poſſit à rege, an tu ſtiturus es e ex adverſo? Ecc. c. 10. 17. Ne quidẽ & in cõſcientia tua regi m ledicito, & in cõclavibus cubilis tui ne maledicito diviti, nam, vel avis cæloꝝ pferret vocẽ iſtã, & ales indicaret verbũ etiam de inimico & malo. Ge. c. 4. 4. 5. 15. Cõtra verò quãdo hæc omnia quæ in magiſtratũ cõtulit, populus aufert, fit, ille privatus, & par reliquis hominib adde exẽpla 1. Sam c. 13. 2. 4 c. 11. 9 c. 14. 24. 25. 26. & junct c. 8. vid. c. 24. & c. 37, infra.*

Eiuſmodi miniſteria et auxilia potiſsimum cõſiſtunt in operis artificialibus, vel obſequialib.. 1. *Sam. c.* 8, 12. 13, 14. 15. 16. 17

Artificiales operæ conſiſtunt in ſervitiis corporalibus ex functione, artificio et officio, quod quiſque præſtare poteſt, exhibendis et præſtandis pro ſalute et utilitate regni et magiſtratus. *Nehem. c. 9. 37. c 4. 13. 14. 15. 1. Reg. c. 5, 13. et ſeqq. c. 9 c. 7. 13. et ſeqq c. 15 22. Ari C. lib 5. polit. c. 1. argum. l. 1. §. 15. Devent. in poſſeſſ mittend pro quil., arma quoque.* promptè quilibet ex juſſu magiſtratus capiat. 1 *Sam. c. 11. Iudic. c. 5. 9. 23. c. 21,* & ſui magiſtratus ſummi proſperitatem & commodum quæret &

pro-

promovebit. *Ierem.c.9.7. Baruc.c.1.11.12. 2.Reg.c.5.13.14. et seqq.2.Sam.c.17.15.& seqq.c.21.17.18.c.18.3.4.5.c.19.6.7.8.c.15.27.28.& seqq.* & quæcunque sunt necessaria ad defensionem & protectionem sui magistratus, faciet. *1.Sam.c.26.15,16. non est bona res hæc, quam fecisti: ut vivit Iehova rei mortis estis, qui non observastis circa Dominum vestrum, circa unctum Iehovæ &c. nec non auxilio, calamitati & necessitati illius subvenire & inservire debet, 2.Sam.c.17.27.28.29.c.19.per tot.c.15.15. & seqq. 2.Reg.c.11.& 2.Chron.c.23.* & pro magistratus sui securitate excubias agere. *1.Sam.c.26.15.16.17. 2.Sam.c.15,v.21,22. Respondens vero Ithai regi dixit, ut vivit Iehova, & vivit dominus meus rex, tantummodo in loco ubi erit dominus meus rex,* sive ad mortem sive ad vitam, ibi futurus est *servus tuus*: Adeo ut subditus salutem & commodum magistratus, proprio anteponat. *2.Sam c.19.31. Dixit verò Mephiboseth regi, vel omnia accipiat, postquã venit Dominus meus rex cum pace domũ suam. 1.Chro.c.12.39.40. ubi subditi Davidem in exilio alunt. 1.Sam.c.16.15.16.17.2.Sam.c.18.3.4.c.21 17.2.Sam.c.2.20.& seqq.c.14.16. 2.Sam.c.17.27.28.29.c.19.c.15.21.& seqq. 1.Chro.c.13. 2.Sam.c.19.31.c.15.21.c.24.20.& seqq. in quibus locis exempla varia extant benevolentiæ, favoris & amoris subditorum erga magistratũ suũ, adeò ut æmulatio quoq; inter subditos & certamen in magistratu suo diligẽdo probetur. 2.Sam.c.19.43. Pauli auctores etiã vitã pro eodẽ fũdere parati fuisse legũtur. Ro.16.4. Gal.c.4.15. & 2.Sã.21 17. ubi ministri Davidis nõ volũt Davidẽ in prælium ob periculũ proficisci.*

Atque hinc subditi regis servi vocantur. *Deut.29.2.32. Sam c.15.14 15.21.2.Chron.c.10.4. Exod c.10.1.2.c.9.20.1.Sam.c.8.14.17. Iudit.c.6.7.8. 2.Sam.c.2.7.c.24.34.2.Reg.cap 20.21.1. Reg.c.12.4.5.6.7.c.22.50.2.Chron.c.21.22.23. Est.c.2.21. 2.Reg.c.10.5.c.10.25.1.Reg c.2.25. Iosu c.2.16.17.c.22.1.2. 1.Chron.c.13.18.19.c.21.3.4. Eccle.c.8.1.2.8.9. Ierem c.22.2.* alibi *ministri & famuli sui regis. Exod.c.7.20.c 8.9.10.21. imò illius proprii. 2.Reg.c.10 6.1.Chronic.c.12.18.19. 2.Sam.c.12.8. Psalm.18.v.44.45.* quibus ipse Magistratus dominatur, *Nehem.c.9.v.37. 1.Sam.c.8.* non tamen

tamen quod mancipia et servi in quos magistratus jus vitæ & necis habeat, sint. Salomo commendatur, quod serviles operas à suis subditis non exegerit, sed tantùm ab illis quos bello subegerat: Iudæis solis demandabat honorifica officia. 1. Reg. c. 9. 22. Iudæi etiam gloriãtur Ioh. c. 8. 33. quod nũquam servi ullius fuerint, nimirũ post exitũ ex Ægypto. Nã ex servitutis domo eduxerat eos Deus. Exod c. 20. 2. Deut c. 2. 4. 5. 6. licet exactiones immodicæ servitus vocẽtur. 2. Chro. c. 10 4. Neh. c. 5.

Obsequiales operæ consistunt in obedientia & reverentia, *Rom. c. 13. 1. Tim. c. 2. v. 2. 1. Pet. c. 2. v. 13. Tit. c. 3. v. 1. 2. Chron. c. 30. v. 23. & seq. Act. c. 23. v. 5.*

Obedientia est obsequium, quod æquis magistratus mandatis est præstandum. *Tit c. 3. 1. Rom. c. 13. 1. 2. vid. exempla. 1. Sam. c. 11. v. 14. 15, c. 14. v. 24. c. 16. v. 17. 18. 2. Sam. c. 15. v. 13. 14. & c. 21. 17. 1. Reg c. 2. v. 25. 2. Reg. c. 20 25. Iosu. c. 1. 16. 17. 18. c. 2. v. 16. 17 c. 22. v. 1. 2. Eccle c. 8. v 1. 2. 3. Act. c. 4. 1. Pet. c. 2. v. 13. 14 Ierem. c. 29. v. 7. c. 3. 8. Sirac. ca. 48. prædicat plebem & populum inobedientiæ. Deut. c. 25. 12. 13 c. 13 Exo. c. 16. 17. & seq. 1. Sam c 12. 17. c 8. 11. Daniel. c. 3. c. 6. Licet magistratus impius & scelleratus sit homo. 1. Pet. 2. v. 28. vide exempla, 1. Sam c. 15. 31. c. 26. v 9. c. 24. v. 7. 8. 14. 13. Dani. c. 2. v. 37. Ierem. c, 29. v. 7. c. 27. v. 7. Act. c. 25. v. 1. Calvin. lib. 4. Instit. c. ultim. sect. 21. & seq. Aretius loco 153. & seqq. tom. 2. problem. 2. Sam. c. 4. 9. 10. 11. c. 1 11. & seqq. Nam vitia personæ non tollunt officium illius, & qui magistratum contemnit, Deum spernit. 1. Sam c. 8. 7. adde exemplũ 2. Sam. c. 15. 15. & seqq. 1. Sam c. 21. 5. 6 7. c. 26. 9. c. 15. 31. 2. Sam. c. 14. 21. Ideò Petrus dicit 1. Pe. c 2. 13. propter Deum obediendum magistratui, & Paulus ob conscientiam. Rom. c. 13. 5. et pœnas Deus inobediẽtibus rebellibus minatur. Exod. c. 22. 28. Proverb. c. 24. 21. 23. Rom. c 13. 2. 2. Pet. c. 2. 9. 10.*

Atque hanc obedientiam initio magistratus & administrationis subditi solent promittere. *Iosu. c. 1. v. 16. 17. 18. fecit 2. Chron. c. 23. v. 16. 2. Reg. c. 11. v. 17. 2. Chron. c. 34. v. 31. 32.* tiam præstito juramento fidelitatis, *quod hodie est usitatum, ut tradunt feudistæ, in primis verò Covarruvias Speculator, Hotom. Iacob. de sancto*

Georgio

Georgio. Impiis tamen mandatis Magistratus obedientia non est præstanda. *Act.c.5. Deo enim magis obediendum, quàm hominibus. vid. Exo.c.2. Dan.c.3.c.6. Actor.c.4.v.19. Oseæ c.5.11. ubi Ephraim punitur, quod impia mãdata sequutus est. vid. Step. Iu. Brn. in vind.q.1.*

Reverentia est debitus ille cultus, honor & veneratio, quæ magistratui à subdito, cũ timore & tremore debetur, ob sublimem ipsius conditionem, ad quam à Deo est evectus & propter magna & multiplicia bona, quæ per ipsius manum Deus nobis dispẽsat. Vnde cuncta feliciter & prudenter gesta virtuti & administrationi principis attribuuntur, & prę illo alium neminem colimus. *Malac.c.1.v.6, ibi, si dominus vester sum, ubi reverentia mei, 1.Pe.c.2.17. Deũ timete, regẽ honorate, 18.2.Chro.c.1.12. 13.1.Chro.29.11.12.28. et qui magistratũ contemnit, Deum spernit. 1.Sam.c.8.7. Pro.c.24. Time Dominũ & regẽ, & cum seditiosis ne commiscearis. Rom c13.7. Reddite igitur omnibus quod debetis, cui timor, timorẽ, cui honor, honorem. Greg.lib.8.c.3. de Repub. vide exẽpla Gen. c.47.7.10. Iohan.c, 10,34.35. 2.Pet.c.2.10. 2.Sam.c,11.17.18. 19. & seqq. atque id cum modestia & summissione sine murmuratione Eccles.c.10.12. & seqq.c.8.1.2.3. dixi lib.2. Ethicæ c.5.*

Ob hãc subditus authoritatẽ magistratus agnoscere & metuere debet etiamsi ille sit discolus, vel sceleratus aut clade vel calamitate publica afflictus. *1.Sam c.15.31.c.31.12. 2.Sam.c.15. 15. & seqq nã scelerata pravaq; vita, vel miseria magistratus, dignitatẽ ipsi non derogat. d. lex. & 1.Sã c.24.5.6.7.c.26.9. 2.Sam.c,14.21.1. Pet.c.2.18. Iob.c.19.11. & seqq.* imò authoritas magistratui pœnis certis lancitis, facienda est. *1.Sam.c.22.14.15. sic & David Saulem pro Christo Domini agnovit. 1.Sam.c.24.5.6.7. & c.26.9. Abisai Davidem, 2.Sam.c.19.21.26.27. Adonias, 1.Reg.c.2.15. & Israel. 1.Reg.c.3.28. & alij, Daniel.c.2.37. Iosuæ c.1.17.18.*

Ex qua reverentia, preces subditi pro magistratu suo ad Deum fundere iubentur. *1.Tim c.2. 2.Reg c.3.9. Ps.72.1.2.3.4. Ps.20. 12.3.4.7.8. Ier.c.29.7. quærite prosperitatẽ istius civitatis et orate pro ea. Bar.c.1.11.12. 1.Re.c.1.47.48.c.13.7. Dã.c.3.9.c.6.6.21. et seq.*

Cyrus jubes, ut Iudæi pro se & filiis orent. Esra.c.6. Benaia pro Salomone.1.Reg.c.1.36.37. pij pro Davide. Psal.118.25. populus pro rege Psalm.20. vir Dei pro Ieroboamo.1. Reg.c.6. orant. Plin.paneg. Ago cum Deo, uti sospitem te incolumémque præstet, si tu cæteros, si Rempub.eam benè, & ex utilitate omnium reges Alex ab Alex.lib.3.c,22. gen.dier.

Atque huc pertinet etiam cura, quâ subditus, ne magistratus autoritas contemnatur, non vi, neque dolo, neque seditione, neque clam, neque palam convellatur, quando opus est, laborat.2.*Sam* c.16.8,9.10.1.*Sam.c.*1C.27.c.11.12.13. *Eccles.c.* 10.1.& *seqq. Est.c.*2.21.22 c.4.11. *Daniel.c.*4.36.c.2.37. 1.*Sam.c.* 8.7. *facit Exod.c.*22.28. *Actor* c.23.5. vel ne in periculum vitæ, aut honoris adducatur.2.*Sam.c.*15.15.21.c.21.17.c.18.2.3.4.c. 17.15.16.17.18.& *seqq* c.19.31.c.15.21.2.*Reg.c.*5.13. & *seqq.*1. *Sam.c.*16.15.16.17. *Sic* Elisa regem monebat, ne in locum periculosũ iret.2.*Reg.c.*6 *sic Iudæi Nehemiam. Nehem* c.4. *sic duo illi regem Ahasuerum de periculo & insidiis monebant. Est.*2. *Sic Ieremias Iudæos, ut quærerent bonum regis Babiloniæ. Ierem.c.*29. & *Husai Davidem monebat.*2.*Sam.c.*15.c.17. & *famuli Nabalis de futuro periculo monebant dominam.*1. *Sam.c.*25.17. *nunc ergo cognosce, & dispice, quid sis factura. Nam definitum est malum contra dominum nostrum &c. Sic & Levitæ defenderunt legitimum regni successorem contra Athaliam.*2.*Reg.c* 11. *Ierem.c.*26.7. *Quærite prosperitatem ei*[illegible]*Eius civitatis. &c.*2.*Reg.c.*5.13. & *seqq.*2.*Sam.c* 17.15.16. & *seqq.c.*21.17. 18.c.18.3.4.5.c.15. *per.to.c.*19.6.7.8. *Ephes.c.*6.19.20. *Hac.intercavit populus Iudaicus, volens interficere Mosem, Samuelem, Davidẽ, & Simsonem, quem tradidit hostibus. Iudic.c.*15.11. *Sunt & alia quæ ad hanc curam pertinent, de quibus dixi lib.*2.*Ethicæ.c.*4.c.5. *quorum summa est, ut persona magistratus semper sancta, honesta, inviolabilis, & venerabilis habeatur. Act* c.23.5.1.*Pet.c.*2.13.1. *Tim.c.*2. *exempla vide.* 2. *Sam* c.1.14. *Dixit ei David, quomodo non timuisti extendere manum tuam ad perimendum unctum Iehovæ?* 16. *hinc capitale est maledicere officio principi.*2. *Sam.c.*16.9 *plura exempla videre licet.*1.*Sa.c.*24.7. 8.

8.11.c.4.13.c.26.9.c.10.27.c.11.12.13.2.Sam c.1.11. & seqq. c.4. 9.10.11.c.16.9, Exod.c.22.28. Eccles.c.10.20.l.9.§.3.de rerum divis. Novell.47. Gregor.lib.8.c.3. de Repub.unde vitia atq; errata ipsa, quantum bonâ cõscientiâ fieri potest, dissimulentur, non exagitentur.

Ex hac veneratione & obedientia magistratui debita, & præcipuis officii sui partibus honorifici illi tituli, & cognomina magistratus provenerunt, ut nimirum sunt, majestas illius. tit. ad L.Iul.majest.1 Chro.c.29.25.facit Psalm.21.6. Ezech.c.31.1.2. 18.Est.c.1.2.3.4.5.& seqq.c.6.7.8.9.dignitas, amplitudo, auctoritas, excellentia, præeminentia. Roman.c.13.1.2.2.Sam.c.7.18. magnificentia, 1.Chron.c.29.25. Magnificabat enim Iehova Salomonem summè ante oculos totius Israelis, &c. Act.c.6.13. Luc.c.1.46. Daniel c.2.27.28.c.4.30. splendor, gloria, Genes.c.45.3.14.c.44.15.1. Reg.c.10. Est.c.1.4. & seqq. Daniel c.4.36.c.2.37. 38.c.5.18.19. Matth.c.6.29. præcellentia, Rom.c.13.v.2.1.Pet.c.2.v.13.Ezech. c.11.v.1.2.18. Matth.c.8.v.3. & seqq. Luc.c.7.2.4.5. autoritas & potestas, Matth.c.7.29.cap.21.23.24. Vnde magistratus pater patriæ, lucerna Reipub. pastor populi, cor, anima & spiritus vitalis imperii, caput Reipub. & honorificis aliis nominib. in scriptura insignitur. De quib. in li.2. Ethic.c.4. dixi. Greg.li.8.c.3, li.5.c.6. imò dii vocantur magistratus, Psal.82. Angelus Dei dicitur 2.Sam.c 14.18. ibi, nam ut Angelus Dei est dominus meus rex, & c.19.28. ibi, dominus meus rex est sicut Angelus Dei: salvator & servator, Iudic.c.3.9.2.Reg.c.13.5. itaque dedit Iehova Israelitis servatorem. Nehemiæ c.9.27. Dii. Deut.c.10.1. Chrõ.c.17. Psalm.95. & 96. & 135. & 86. & 82. Ioan.c.10.34. Exod.c.4.c.7.c.22. pastor. Num.c.27.16. Psalm.78.70.71.72. qui pavit eos pro integritate animi sui &c. 2.Sam.c.5.2. ibi, tu es pasturus populum meum Israelem &c, & c.24. 1.Chron.c.11.2. Ezech.c.34.1.2. & seqq. Ierem.c.13.c.25. 34.35.36.c.51.23.c.50.44.c.49. Esa.c.44.23. regni Dei præfectus. Sap c.6.5. ramus inumbrans, sub quo habitatio & esca. Ezech c.31.3.6. Dan.c.4.8. Sal terræ. Psalm.47.10. signaculũ in manu Dei. Ierem.c.22. 24. Hagg.c.2.24. Sirac.c.42.13. lucerna Reipub. 2.Sam.c.21.17.

1.*Reg.c.*11.36.*Pſ.*132.17.*ubi Iun.* pater patriæ.*Gẽ.c.*41.42.43.*& ſeq.c.*45.8.9. *Iud c.*5.7.13.*ubi Iun. & Pet. Mart.*1.*Sã.c.*24.12.*l.*14. *l.*19.*de interd. & releg. Sen. li.*1.*de clem.c.*14. cor populi, anima imperi & ſpiritus vitalis. *Sen. li* 1.*de clem.c.*4 *c.*5. *Eſa.c.*1.5.6.*ubi Iun.* caput Reip. *Iudic.c.*11.2.10.11.13.19.21.*c.*5 7.2.*Sã.c.*22 44.1. *Sã.*15.17.18. *Eſai.c.*5.7.*ubi Iunius & verſ.*1 .*c.*14.15. *Pſ.*18.44. *Bulla Carol.*4.*cap.*2.§. *Ego Archiepiſcopus &c.* ſtatus publici tutor. *Sen. lib.*1.*de clem.c.*4. anteceſſor & dux populi. 1.*Sam.c.*9.16.*c.*10. 1.*c.*8.20.*c.*12.4.*c.*13.14.1.*Chrõ.c.*11.2.*c.*17.7.8. *Eſa.c.*3.8.13.15.

Porrò inter illa, quę ad regni adminiſtrationem ſunt neceſſaria imprimis eſt contributio ordinaria, vel extraordinaria, quas ſubditi promittunt ſũmo magiſtratui. *arg.*1.*Cor.c.*9.7. *Rõ. c.*13.7. *Matt.c.*17.27. *vid. Roland. à Valle lib.*2.*conſil.*1.*per tot.*

Ordinariam contributionem, vel collationem indiſtinctè *pro ut ſupra cap.*12.14. *diximus*, promittunt: Extraordinariam verò ſub conditione neceſsitatis incidentis, ęrario publico exhauſto, & ordinibus, ſeu ſtatibus regni ita decernentibus. *de quibus abundè dictum fuit ſup. cap.*12. *&* 13.

Denique obſervandum, quod ſi populus non præſtet obedientiam, & debita ſervitia, miniſteria & obſequia in electione, inauguratione & conſtitutione ſummi magiſtratus, promiſſa, tum huius perfidiæ & fidei violatę, imò contumacię, rebellionis & ſeditionis huius vindicem eſſe ſummum magiſtratum, etiam bello & armis. *Exemplo Davidis.*2.*Sam.c.*18.*c.*19.*c.*20.*c.*2. *c.*3. *&* 4. *& exemplo regum aliorum. vid. Geneſ c.*14.5. *& ſeqq. et Joſuæ. Joſu.c.*1 18. *Num.c.*16.*c.*12.*c.*21.*c.*6. 2.*Sam.c.*15.10.*c.*18.9.*c.*16. 5.6.7.1.*Reg.c.*16.9.10.11.18. *Actor.c.*5.36.37. *Geil. lib.*1. *&* 2.*de pac. pub. adde Iudic.c.*20.*c.*21. *& conſtit. Imperii. de pace public. dixi ſup. cap.*9. *Geil. lib.*1.*obſ.*17. *dicit etiam permiſſum eſſe domino bona ſubditorum capere & tenere donec ad debitam obedientiam reducantur.*

Quod ſi verò magiſtratus ſummus fidem datam non ſerver, neque ſecundũ promiſsionem adminiſtret regnum; tum huius fidei violatæ & ruptæ, vindex eſt regnum ſeu ejus nomine

ne proceres & ephori, & tum concessum est populo formam priorem politiæ & Reipub. suæ mutare, abrogare, & novam constituere. *Danæ. lib. 3. p. lit. c 6. quemadmodũ dixi infra. cap. 3. ubi latius explicavi, quomodo, quando, à quibúsve, magistratui tyranno contra pactum & fœdus initum facienti sit resistendum.*

Utroque casu, quia conditio conventioni & fœderi apposita non impletur, contractus ipso jure solutus est, neque amplius in priori casu princeps pro suis subditis rebelles & perfidos eiusmodi habebit, quibus non tenetur præstare quę promisit: Et altero casu similiter regni membra seu populus magistratum eiusmodi perfidum, perjurum & fœdifragum, non habebit pro magistratu suo, sed pro privato, & tyranno, cui quę promiserat, obsequia & alia officia, amplius præstare non tenetur, sed quę dedit jura juste repetere & ab officio eum removere potest & debet. *Bartol. in tract. de tyran. Magistratus legitimus, est lex animata, & si lege damnatur, suaipsius voce damnatur. At tyrannus, nil minus, quam lex animata. Proverb. c. 28. 2. ubi defectione laborat regio, multi principes ejus: ubi autem homo est prudens & peritus, prorogat statum, hoc est, ubi Iunius explicat: cum in Republ. principes & populus, aut utrique simul desciscunt ab officio, frequentes mutationes oriuntur, sed ubi, aut utrique simul in officio permanent, aut ab una tantum parte principum populariúmve unus aliquis vir prudens & peritus, suâ autoritate, utrosque aut certè partem alteram moderatur, status manet diuturnior, vid. infr. cap 37.*

Obligatur magistratus prius populo purè, populus magistratui sub conditione se obligavit, si piè & justè imperaturus sit. Hac conditione deficiente, contractus est irritus & obligatio nulla. Qui verò prius à pactis illis recedit, ab illo quoque solvitur illud vinculum, quod est inter uterumque contrahentem. 1. Chro. c. 11. 3. vide Mascard. conclus. 1387. & diximus infra cap. 37. ubi plures rationes dissolutæ hujus obligationis adduximus. Sic & vasallum clientelæ nexu lex liberat, in quem senior feloniam commisit, & si sanè senior fidem propriè nõ dat vasallo, sed vasallus ipsi. sic patronus clienti frandẽ faciens lege 12. tabb. sacer esse ju-

betur. ſic liberto adverſus patronum atrocem injuriam inferẽtem jure actionẽ dant. Et ſervus ob crudelitatem domini, & abuſum dominicæ poteſtatis liberatur à poteſtate domini ſui. In Brut. in vind. cont. tyrã quæſt. 3 latè Hotom lib. 1. c. 12 & ſeqq. de antiquo, jur. regni Gallic. Buchan. com. de jure reg. Quod ſi magiſtratus intermedius nimium in ſubditos ſæviat, eoſq; ad inſolitas operas, angarias, ſive parangarias præſtãdas vi cõpellat, tali caſu ſubditi ſuperioris auxilium et officium implorare poſſunt, ut domino ſubgravi pœnâ mandetur, ne plus ſolito eos gravet. Geil lib. 1. obſ. 17. per allegat. ibidẽ. Fernãd. Vaſq. in illuſt. quæſtiõn præf. & c. 1. & paſſim in ſeqq. & ſup. c. 8, de provinc diximus, et cap. 37. de tyrannide.

Obſequia hæc ibi à ſubditis debita magiſtratus ſummus in animis ſubditorum confirmat proprio exẽplo, quando ipſe met in ſummo honore habet, qui ante ſe dominationem exercuerunt, eoſque, qui illos læſerunt, acerrimè punit, quod munimentum eſt ad præſens, & inpoſterum ultio, ut ait Tacitus. Ideo Cęſar erigẽdo ſtatuas Pompeij ſuas dicitur ſtabiliiſſe. *Scipio Amir. lib. 17. diſcurſ. 7. id exemplis allatis probat, etiam Davidis regis. 2. Sam. c. 4.*

CAPUT XXI.

De Lege, ad quam ſuſcepta Reipub. adminiſtratio inſtituenda eſt.

DE conſtitutione magiſtratus ſummi hucuſque dictum eſt: ſequitur de ejuſdem adminiſtratione, quę eâ conditione, quâ fuit oblata, ſuſcipitur, & membris regni univerſis, non ſingulis, acceptum refert, quicquid habet. *Zoannet. de defenſ. triplic. part. 3. nũ. 100. et ſeqq. Stephã Iun. Brut. de vindic contra tyrãnos, & anonymus de jure magiſtrat. in ſubdit. Covar. pract. quæſt. c. 1. num. 2. 4. c. 4. Vaſquius latè in illuſt. controv. c. 1. lib. 1. Hotom. quæſt. illuſt. c. 1. Pet. Greg lib. 26. c. 1. & ſeqq. de Repub. Danæus lib. 6. politic. in aphoriſm. Hotomã. de antiquo. jur. regni Gallici per tot. Zoãnet de imperio Romã. nũ. 151. & ſeqq. per l. unic. ibi, regimentis Reipub. ad imp. perpetuo trãslatis. de offic. perfect. prætor. l. 2. §. noviſſimè, ibi, Reipub. per unũ conſuli*

neceſſe erat. de origin. jur. Ideò hic magiſtratus dicitur dominus mundi ratione adminiſtrationis, uti tutor dominus rerũ pupillarium, quas adminiſtrat. vide ſupra cap. 18.

Ejuimodi igitur Reipub. ſeu regni adminiſtratio à populo commiſſa, & à magiſtratu ſuicepta, eſt jurium maieſtatis, hoc eſt negotiorum & bonorum regni & ſubditorum, ſecundum naturam conditionemque eorundũ, prudens, diligens & juſta cura, tractatio, diſpenſatio & defenſio, ad gloriam Dei, & regni atque ſubditorum ſalurem directa. 1. *Timoth. c. 5. 8. ſiquis ſuis, & maxime domeſticis non provident, fidem abnegavit, & infideli eſt deterior. Rom. c. 13. 4. ibi. Dei miniſter eſt tuo bono: & latiùs diximus ſup. c. 18 & cap. 19. Nam imperare, nihil aliud eſt, quàm aliorum utilitati conſulere, & inſervire, uti parentes liberis, & vir uxori, imperat. vide Auguſtin. lib. 19. c. 15. de civit. Dei. Senec. Epiſt. 91. Marium Salomon. de principat. lib. 2*

Adminiſtratio igitur hæc à populo, vel illius nomine ab ephoris ſummo magiſtratui demandata, et data eſt ad gloriam Dei, ad ſubditorum ſalutem, & publicam utilitatem, non privatum adminiſtrantis commodum, quæ eſt communis philoſophorum, theologorum & Iſtarum ſententia, ut teſtatur Vaſquius. lib. 1. c. 1. illuſt contr. Eſt verò illa generalis, ex qua ipſe totius Reipub. cura et tutela incumbit, non unius duntaxat Reipub. partis, aut hominum unius ordinis cura, quemadmodum inferioribus magiſtratibus, qui certorum ſpecialium quorundam negotiorum adminiſtrationem ſibi demandatam à ſummo magiſtratu acceperunt.

Ob nã: adminiſtrationẽ magiſtratus ſũmus dicitur dux, ãteceſſor populi, paſtor, pater patriæ, rex, auriga, cuſtos & ſalvator populi, & corporis conſociati, quo deviante, populi una cum eo præcipites ruunt, recte autem eo adminiſtrante, ſervantur incolumes. *vide ſup cap. præced. ubi de variis appellationib. magiſtratus ab officio deſumptis, dixi. Plin in paneg. in Traja. Bonâ, inquit princeps conſcientiâ ſibi delatum principatum acceptat, qui non niſi animo cives ſervandi illum adit & obit. & quem Reipub. utilitas & vox, non privata ejus commoditas eò invitat, Valentinianus Imp. militibus & ſubdi-*

tis, ut ſocium adſciſceret, petentibus reſpondet: veſtrum fuit, ut privatũ me ad imperialẽ dignitatem extolleretis, res autem adminiſtrate, non jã veſtri, ſed ipſius principis eſſe, vos ipſi quoq; dixeritis. Itaque vos deinceps impata facere et quietos eſſe, me autẽ quid facto opus ſit, curare decet.

Sed tamen hæc adminiſtratio ſuſcepta etiam deponi poteſt ex iuſta & probabili cauſſa. *Exempla eorum qui ſponte ſe abdicarunt principatu refert Pet. Gregor. lib. 26. cap. 1. de Repub. & eorum qui ob onera & inconſtantiam rerum humanarum imperare recuſarunt, c. 2. & eorum qui ob metum, oblatam adminiſtrationem imperii & regni ſuſcipere detrectarunt. cap. 3. recenſet.*

Huius adminiſtrationis ratio, regula & norma tenenda eſt: deinde ſpecies ejuſdem.

Ratio & regula adminiſtrationis hujus conſiſtit in prudentia politica, quâ nulla magiſtratus adminiſtratio vacare debet. *vid. Gregor. lib 6. c. 3. num. 4. 5. 6. 7. de Repub.*

Nihil verò difficilius eſt, prout Diocletianum dixiſſe refert Fl. Vopiſcus, quàm benè adminiſtrare regnum & imperare. & Naziãzenus in Apologetico ſcribit, quod videtur ars artium & ſcientia ſcientiarum, hominem regere omnium animantium verſutiſſimum & moribus maximè varium. Res etiam multæ malos faciunt gubernantes & imperantes, videlicet nimia licentia, rerum copia, amici improbi, ſatellites deteſtandi, officiales avariſſimi, aulici, vel ſtulti, vel athei, ignorantia & inſcitia artis gubernandi & imperandi. Sunt quoq; multæ beluæ in Repub. tauri, centauri, leones, ſcorpii, & cancri, hoc eſt, homines invidi, factioſi, crudeles, avari, mali, qui omnia conſilia etiàm recta & ſalutaria calumniantur, omnia reprehendunt ad evertendam illorum dignitatem, qui præcipuè ſerviunt communi utilitati. Quin etiam vulgus non facilè regitur. Scientia politica ſola hiſce incommodis omnibus medetur, ex qua diſcendum eſt, quomodo clavum navis Reipub. in qua ipſe magiſtratus ſummus cum omnibus ſuis ſubditis, tanquam in oceano navigat, regere debeat, quovis tempore. Siracid c 10. 3. Rex rudis perdit populum ſuum, civitas verò intelligentia potentum habitabitur. Proinde igitur magiſtratus ſummus omnes officii ſui partes rectiſſimè ex recta adminiſtrandi ratione cognoſce

fcet, ad quam se obligat eo ipso, quod delatum imperium suscipit.

Prudentia hæc politica est, *autore Lipsio*, intellectus & delectus eorum, quæ publicè privatimque in Reipub. administratione sunt facienda, vel omittenda; *quorum ille est instar oculi: hic posterior instar manus. Vocem, prudentiæ latiùs hîc accipio, sicuti & Cicero lib. 1. Officior.*

Hanc prudentiam Seneca describit, dum dicit, eam præsentia ordinare, futura providere & præterita recordari. Hac prudentiâ rex David in gubernatione & administratione sua usus est. Psalm. 78 7. Deus elegit Davidem servum suum &c. ibi, qui pavit eos pro integritate animi sui & summâ prudentiâ manuum suarũ duxit eos. 1. Chron. c. 22. 12. 13. Deut. c. 32. ibi, Gens sine consilio est & sine prudẽtia, utinam saperent, nimirũm præterita, & intelligerent, scilicet præsentia & novissima, id est, futura providerent. Iob. c. 12. in antiquis est sapientia & in multo tempore est prudentia. Proverb. c. 14. cap. 16. 1. Reg. c. 3. 9. & seq. Præteritorum annorum gesta, in sua & aliena Repub. gubernator considerabit, quid factum bene aut malè successerit, quid laudabile, vel reprehensum in illis fuerit, & in singularibus personis dijudicandis, quomodo in jam transacta vita vixerint. Præsentia negotia habent prudentiam ex præteritis, adhibita discretione, memoria & judicio. Futura respicit cautio in exitu rerum gestarum considerando. Nam dum navis est in tuto & portu, oportet eam necessariis instruere, antequam mari committatur. vid. Greg. lib. 10. c. 4. de Repub. Cicero 1. de legib.

Miserrima itaque est Respub. in qua eius gubernator imprudens & ignarus est artis gubernandi, in qua primum ille cum sua experientia discit, quæ in principe necessaria. Rex rudis perdit populum suum: civitas verò intelligentia potentum habitabitur, et stultus prodit populum suũ. Siracid. c. 10. 1. 2. 3. 4. & sapiens populi stabilimentum dicitur. Sapient. c. 6. Nam quod in corpore oculus, sol in cælo, hoc magistratus in Repub. qui nihil ignorare debet et multa dissimulare. Greg. d. lib. 10. c. 3 inveniuntur quidam principes minime mali et qui velint bene esse et subditis suis prodesse, sed nesciunt, imò dum volunt & id efficere conantur, potius illis & sibi nocent, quàm ut adsequantur. ut verum sit proverbium: Puero gla-

dium non committendum, uti nec equum ferocem et contumacem imperito ad regendum committendum. Sed homine nullum animal morosius nullumque maiori arte tractandum. Quam ob causam & Deus viros usu & experientia rerum præstantes in Reipub. administratione requirit Exod.c.18.21. Deut.c.1. Num.c.11.16. Ab imperitis & ignaris, princeps facile seducitur. vide.1.Reg.c.12.2.Chron.c.1.10. nunc sapientiam & notitiam da mihi, quâ procedam ante populum hunc & redeam. v.11. 12. et 1.Reg.c.3.1.Reg.c.3.9. Des igitur servo tuo animum intelligẽtem ad judicandum populum tuum, discernendo inter bonum & malum, 11.12.19. & seqq. & 1. Chrõ.c.22.12 13. Prov.c.19,8. qui observat intelligentiam, est cõsecuturus bonũ. v.11. & c.16.16. comparare sapiẽtiam, ô quam melius est auro effosso & comparare prudentiam optatiùs argento. & c.15.20.7.10.12.14. Siracid c.11.c.8. hac prudentia David populum Dei gubernavit. Psalm.78. & 72. Plato beatas Respub. illas dicit, in quibus reges philosophantur, aut docti & sapientes regnant. adde exempla prudentissimorum regum, Davidis.2. Sã.c.8.14.c.15.1. 2.3.c.20.23.24.25.26. Iosaphati, Iosiæ & aliorum, vid. Georg. Richt. axio. polit. 105. & seqq. Ecclesiasten c.9.17. Adsuit, ait Salomo, in civitate vir indigus, sapiens, qui liberavit ipse civitatem istã sapiẽtiâ suâ, nec tamen quisquam recordatus est viri illius indigi. 18. Dico autem meliorem esse sapientiã robore, quamvis sapientia illius indigi despiciatur et verba ejus non audiantur. 19. verba sapientium submissorum audienda esse potius, quàm clamorẽ dominantis cum stolidis suis. 20. Meliorem esse sapientiam armis bellicis, aberrantẽ verò unum perdere boni plurimum. 21. ut muscarum mortuarum una efficit, ut fætorẽ erudet unguentũ pigmentarii, similiter pretiosum nomine sapientiæ et gloriæ virum fœtidum efficit stoliditatis parum. 22. Animus sapientis adest dextræ ipsius, animus verò stolidi sinistræ ipsius. 23. Nã etiam in via cũ stolidis ambulat, animus eius est demens et prædicat omnibus stolidum se esse. Est quoq; ei, cui Respub. est commissa, necessaria oratio et sapientia, quâ regat populos. quâ stabiliat leges, quâ castiget improbos, quâ tueatur bonos, quâ laudet claros viros, quâ præcepta laudis et salutis aptè ad persuadendum edat suis civibus, quâ hortari ad decus, revocare à flagitio, consolari possit afflic-

afflictos, factaq́, et consulta fortium et sapientum, cum improborum ignominia sempiternis monumentis prodere.

Prudentiæ huius politicę, quam dixi, est duplex distributio, una membri; altera speciei.

Membra prudentiæ huius sunt duo: intellectus nimirum politicus & delectus agendorum & ommittendorum in Reipub. administratione.

Intellectus politicus est, quo videt, cognoscit, intelligit & scit omnia magistratus, quę sibi ratione officii sunt agēda, vel omittenda, *Psal. 2. & nunc reges intelligite, erudiamini, qui iudicatis terram, & Psal. 119. v. 98. 99. 100. omnibus doctoribus meis intelligētior fio, quia testimonia tua meditatio mea sunt. Ecclesiast. c. 2. 11. 12. 13. 14. ubi Salomo de se dicit, se quæsiviße, didiciße, docuiße & exercuiße sapientiam. c. 1. 12. 16. adeò ut ob sapientiam, quam à Deo petiit & impetravit, omnes omnium temporum reges superaverit. 1. Reg. c. 4. 29. & seqq. & c. 10. 1. Chronic. c. 22. 12. Det tibi (David ad Salomonē dixit) Deus prudentiam & sensum, ut regere poßis Israel & servare legem Domini Dei tui. 13. Tunc enim prosperè ages si custodieris mandata & iudicia Dei. etc. ideoque Aristotel. lib. 4. c. 5. Ethicor. rectè dicit, prudentes censeri, qui ea quæ sibi, quæq, aliis conducunt, poßunt dispicere. Et Plato eū inquit, prudentem dicimus, qui sibi & Reipub. consulere potest.*

Intellectum politicum plenum constituunt Doctrina & usus. Ideoque hæc quasi membra perfectæ cognitionis censentur. *unde usus me genuit, mater peperit memoria: Sophiam vocant me Græci, vos sapientiam.*

Doctrina paratur, salutarium & ad administrationem necessariarum rerū cognitione, per lectionem, vel auditionem, *unde recte qui fructuosa & utilia Reipub. non qui multa scit, laudandus. Plus enim scire velle, quam satis, intemperantiæ genus est, teste Seneca. Nā ut omniū rerum, sic & literarum intemperantia laboramus, nec vitæ, sed scholæ discimus. Eccles. c. 12. 14. lectio multorū fatigationi est & carni.*

Discendi autem facultas & occasio optima est, quę consistit in auditione, viva voce docētis, & quę petitur ex doctorū

usu, experientiâ, insignium virorum conversatione, Theosophorum, Idorum, philosophorum, historicorum, ducum militum, & aliorum, ex quorum colloquiis in mensa inter deambulandum, peregrinandum, consultandum, plus brevi tempore discere potest princeps, quàm longo tempore in scholis cognoscere & percipere potuisset. *Hoc modo plurimùm profecerunt Alexander magnus, Carolus magnus, Alfonsus rex Castiliæ, Alfonsus Neapolitanus, Franciscus Galliarum rex, Traianus Imperator, & plures alii, quorum exempla recenset Mambrin. Rosæus de institut. princip. c. 18.*

Multa quoque cognoscere potest ab exploratoribus, mercatoribus, militibus, viatoribus, nuncijs, & aliis qui loca multa peragrarunt, multaque sunt experti, quæ scire nostra refert.

Discendi facultas, quæ est ex lectione & voce mortuorum, seu præceptorum mutorum, paratur ex lectione imprimis historiarum. *Nam in hisce licet sine periculo & sumptu intueri aliorum navigationes, naufragia, pericula, bella, mores, virtutes, vitia, imperia, vitam & interitum, læta, tristia, res secundas & adversas principium, medium & finem imperiorum & negotiorum omnium, causas, effecta, subjecta, adjuncta, dissentanea comparata. Ex historiis profecit Lucullus, Alexander magnus, Iulius Cæsar, Mahomet, Selimus, & plures alii reges & principes. Historia enim lux veritatis & magistra vitæ & dux actionum.*

Doctrina verò ex liberalibus disciplinis hausta, exemplis historicis omninò est illustranda. In hisce enim tanquam in speculo licet ordinare & componere vitam ad alienas virtutes, ut ait Plutarchus in Timoleonte. In hac tibi licet documenta et præcepta illustria intueri, ut inde tibi tuæq; Reipub. quod imitêre, capias, inde fœdum inceptu, fœdum exitu, quod vites, ut ex Livio Lipsius. Nam quæ futura sunt, plerunque paria similiaque ijs sunt quæ facta sunt. Nec aliundè melius consilia petuntur quæ in futurum prosunt, quàm ex præteritarum rerum exemplis, ut ait Halicarnas. Alexander Homerum inter arma legisse scribitur. Iulium Cæsarem & Augustum inter negocia imperii lectioni operam dedisse

dediſſe, ſcribit Sueronius. Libri enim ſunt conſiliarius bonus ſine fuco; & liber & anima & vita memoriæ cuſtoſq; fidelis, & monitor audax: qui ex alieno periculo cautos reddit. vid. Patricium li. 2. de Repub. tit. 9. 10. & ſeqq. & Lipſ. d loco. Boter. lib. 2. c. 1. de polit. c. nſt.

Duo vitia hic fugienda eſſe monet *Cicero lib. 1. Offic.* unum, ne incognita pro cognitis habeamus, hiſq; temerè, aſſẽtiamur. Alterum ne nimis magnum ſtudium multamq; operam in res obſcuras atque difficiles conferamus, eaſdẽq; non neceſſarias.

Sunt autem probè & neceſſariò magiſtratui in Reipub. adminiſtratione cognoſcenda & ſcienda tria, in quibus nervus & vinculum imperii & Reipub. conſiſtit. Primum, eſt regula vivendi & adminiſtrandi: *Pſalm.* 119. Alterum, eſt natura populi: Tertium eſt natura regni. 1. *Reg. c.* 3. 9. 10. 11. 12. *de quibus ſingulis ordine videbimus.*

Regula vivendi & adminiſtrandi eſt, ſola Dei voluntas, quę eſt via vitæ, & lex faciendorum & omittendorum, ad quam, ut ad lydium lapidem & gnomonem omnia negotia adminiſtrationis ſuæ magiſtratus regat, conferat & probet, neceſſe eſt, ni tanquam nauta, ſine pixide in mari navem Reipub. regere velit & errare atque vagari.

Deut. c. 4. 6. Obſervabitis ergò & facietis, (ſtatuta & judicia mea.) Nam hæc eſt ſapientia veſtra et prudentia veſtra ante oculos populorum, qui audientes omnia ſtatuta iſta dicent, Tantum gens iſta maxima, populus ſapiens eſt & prudens? Ioſu. c. 1. 7. ibi, ut cum obſervantia facias ſecundum legem illam, quam præcepit tibi Moſes. v. 8. ne diſcedito liber iſte Legis ex ore tuo &c. tum. 8. proſperaberis in vijs tuis, & tunc ſecundaberis. 1. Chron. c. 22. 12. 9. Exod. c. 18. 20. commonefaciens eos de ſtatutis & legibus ejus: notã faciens eis viam ipſam per quam ambulaturi ſunt, et opus ipſũ quod ſunt facturi. Prov. c. 6. 23. Nam lucerna præceptum eſt, doctrina lux. viaque vitæ, correctiones erudientes. pſalm. 119. 105. Lucerna pedi meo eſt verbum tuum & lux itineri meo: & Pſalm. 19. 8. 9. ubi lex Dei dicitur ſapientiam conferre & oculos illuminare. & Pſalm. 119. 97. 98. & ſeqq. ubi ex lege Dei ſapientia dicitur manare.

Sirac.c.33.2.vir ſapiens non odit legem.3.Homo intelligentia prædituſ, ſe credit legi & lex ei fidelis eſt futura.Deu.c.1.3.Moſe allocutus eſt filios Iſraelis ſecundũ omnia quæ præceperat ei Iehova referenda ad illos. David ſecundum legem jus dixit.Pſalm.82.Deut.c.12.8.quiſque quicquid rectum videtur in oculis ejus,non faciat.Deut.c.17.15. & ſeqq.ibi cum inſidebit ſolio regni ſui,deſcribet ſibi exemplum huius legis in libro, eritque penes eum & leget in eo omnibus diebus vitæ ſuæ, ut diſcat timere Iehovam Deum ſuum,obſervare omnia verba hujus legis & ſtatuta iſta faciẽdo ea.Ne efferatur animus ejus præ fratribus ſuis & ne recedat ab hoc præcepto dextrorſum, aut ſiniſtrorſum,ut prolonget dies ſuos in regno ſuo,ipſe & filii ejus in medio Iſraelis.Contendet,non ut hominibus,ſed Deo placeat.Galat.c.4.Eſa.c.1.16.ita David mandat filio Salomoni, ut Dei mandata ſervet & in illis ambulet.1.Reg.c.2.3. & Abaſuerus ſecundum legem iudicavit. Eſt.c.1.15. Hinc illud Ciceronis. Magiſtratum eſſe legem vivam,ſen loquentem.Et legem regis animam eſſe: & qui legem præficit Reipub. Deum præficit, qui hominem verò, beluam. Ita ſecundum Dei legem adminiſtravit regnum Moſes.Num c.10. qui ſervus fidelis in domo Dei fuiſſe dicitur alibi. Ita Samuel 1.Sam.c.12. Ita David, qui vir dicitur ſecundum cor Domini fuiſſe. Ita pii reges Iehovam conſuluerunt in negotiis adminiſtrationis ſuæ. Num.c.7.8.9.c.9.8.c.27.20.21.22.1.Sam.c.23.2.9.1.Reg.c.22.5.

Ergò lex ſola, non tantùm magiſtratui rationem adminiſtrandi, ſed etiam omnibus ſubditis regulam vivendi præſcribit, quæ ideò lex operum dicitur. *Roman.c.3.27.& lex præſcribens officia diligendi, ſeu dilectionis, tum Dei, tum proximi, & ſecundùm quam vita ſubditorum & magiſtratus adminiſtratio eſt inſtituenda & conformanda, Pſalm.119.4.5.6.7.8.9.35.105.& Pſa.101.Pſal.82.* Nam *per legem eſt cognitio boni & mali.Roman.c.3.20. quam ideò in ſcrinio pectoris magiſtratus habere debet. l.omnium C.de teſtam.& qua plenus eſſe debet.l.pen. C.de his quib.in dign. Micæ.cap.3.1. Audite primores Iacob & ductores domus Iſraelis, an non veſtrum eſt ſcire ipſum jus? Ierem.c.5,5. ibo ad magnates ipſos.*

Nam

Nam ipſi norunt viam Iehovæ, jus Dei ſui, &c. lege igitur magiſtratus obligatur. *Nam digna vox majeſtate regnantis, legibus ſe alligatum principem profiteri, adeò de autoritate juris noſtra pendet autoritas, ut dicit, Imper: in l. digna vox. 4. C de legib. adeò ut magiſtratus nihil aliud, quàm lex viva & animata, tam à philoſophis, quàm lātis dicatur, atq; cum lege pugnantia reſcripta à magiſtratu impetrata, non valeant. l. 7. C. de precib. Imp. offerend. Vide Pet. Greg. lib. 9. c. 1. lib. 10. c. 5. lib. 6. c. 3. de Repub. l. filius qui. 15. de condit. inſtitut. & l. 79. avus. §. 1. de jur. dot. Antimachia v. 1. theorem.*

Regula hæc, *quæ eſt ſola Dei voluntas in lege ſua hominibus manifeſtata*, lex vocatur, quæ eſt in genere præceptum de faciendis iis, quæ ad piè, ſanctè, juſtè, commodéque vivendum pertinēt. *argument. 1. Timoth. cap. 2. verſ. 2. Epheſ. cap. 4, 24. Tit. cap. 2. 12. 1. Chorinth. 1. 15. & ſequent. Philippen. cap 2. 5. 6. Roman. cap. 13. 3. 4. 5. 8. 9.* hoc eſt, de officiis quæ Deo & proximo præſtanda ſunt, ſeu, de Dei & proximi dilectione, *Matth. cap. 22. verſ. 38. & ſeqq.* Alio in loco vocatur informatio cognitionis & veritatis. *Roman. cap. 2. verſ. 20. cap. 3. verſ. 21.* ſtatutum & judicium Dei, *Deuter. cap. 4. verſ. 1. 5. 8. cap. 26. verſ. 16, 17. cap. 28. verſ. 1. cap. 30. verſ. 10. 16. 40. cap. 5. verſ. 2, 7. 37. cap. 6. verſ. 1. 2. 17. 20. cap. 7. verſ. 11. cap. 8. verſ. 11. cap. 10. verſ. 13. cap. 11. verſ. 32. cap. 12. verſ. 1. Levit. cap. 25. verſ. 8, 18. 2. Reg. cap. 17. verſ. 13. 15. 16. 37. 1. Reg. cap. 8. verſ. 58. cap. 9. verſ. 4. 6.* mandatum & judicium, *Marc. cap. 12. v. 29. & ſeqq. Num. cap. 36. verſ. 13. Deuter. cap. 4. verſ. 7. 8. 14. & Pſalm. 147. verſ. 20. & 119. Romæ. cap. 7. verſ. 12. cap. 13. verſ. 19.* præceptum & teſtimonium, *Deuter. cap. 6. verſ. 17. 20. 25. Exod. cap. ultim. verſ. 3. 4. 32. Matth. cap. 22. verſ. 36. 37. Pſalm. 119. 2. Chronic. cap 34. verſ. 31.* jus, *dict. Pſalm. 119. Exod. cap. 24. verſ. 2.* lex & præcepta *Exod. cap. 24. verſ. 12. Deuteron. cap. 33. verſ. 10. cap. 6. verſ. 20. Ezech. cap. 20. v. 25. 1. Chron. cap. 9. verſ. 8. 10, 20. 21.* ſapientia & prudentia, *Deuteron. cap. 4. verſ. 6.* verbum, *Pſalm. 119. verſ. 105.*

Ex

Cyrus jubes, ut Iudæi pro ſe & filiis orent. Eſra.c.6. Benè a pro Salomone. 1. Reg.c.1.36.37. pij pro Davide. Pſal.118.25. populus pro rege Pſalm.20. vir Dei pro Ieroboamo. 1. Reg.c.6. orant. Plin.paneg. Ago cum Deo, uti ſoſpitem te incolumémque præſtet, ſi tu cæteros, ſi Rempub.eam benè, & ex utilitate omnium reges Alex ab Alex.lib.3.c,22. gen.dier.

Atque huc pertinet etiam cura, quâ ſubditus, ne magiſtratus autoritas contemnatur, non vi, neque dolo, neque ſeditione, neque clam, neque palam convellatur, quando opus eſt, laborat. 2. *Sam* c.16.8.9.10. 1. *Sam.c.*1C.27.c.11.12.13. *Eccleſ.c.* 10.1. *& ſeqq. Eſt.c.*2.21.22 *c.*4.11. *Daniel.c.*4.36.c.2.37. 1. *Sam.c.* 8.7. *facit Exod.c.*22.28. *Actor* c.23.5. vel ne in periculum vitæ, aut honoris adducatur. 2. *Sam.c.*15.15.21.c.21.17.c.18.2.3.4.c. 17.15.16.17.18. *& ſeqq.c.*19.31.c.15.21. 2. *Reg.c.*5.13. *& ſeqq.* 1. *Sam.c.*16.15.16.17. *Sic* Eliſa regem monebat, ne in locum periculoſũ iret. 2. *Reg.c.*6 *ſic Iudæi Nehemiam. Nehem c.*4. *ſic duo illi regem Aſaſuerum de periculo & inſidiis monebant. Eſt.*2. *Sic Ieremias Iudæos, ut quærerent bonum regis Babiloniæ. Ierem.c.*29. *& Huſai Davidem monebat.* 2. *Sam.c.*15.c.17. *& famuli Nabalis de futuro periculo monebant dominam.* 1. *Sam.c.*25.17. *nunc ergo cognoſce, & diſpice, quid ſis factura. Nam definitum eſt malum contra dominum noſtrum &c. Sic & Levitæ defenderunt legitimum regni ſucceſſorem contra Athaliam.* 2. *Reg.c* 11. *Ierem.c.*26.7. *Quærite proſperitatem ciuitatis &c.* 2. *Reg.c.*5.13. *& ſeqq.* 2. *Sam c* 17.15.16. *& ſeqq.c.*21.17. 18.c.18.3.4.5.c.15. *per.to.c.*19.6.7.8. *Epheſ.c.*6.19.20. *Hac.in re peccavit populus Iudaicus, volens interficere Moſem, Samuelem, Davidē, & Simſonem, quem tradidit hoſtibus. Iudic c.*15.11 *Sunt & alia quæ ad hanc curam pertinent, de quibus dixi lib.* 2. *Ethicæ.c.*4 *c.*5. *quorum ſũma eſt, ut perſona magiſtratus ſemper ſancta, honeſta, inviolabilis, & venerabilis habeatur. Act* c.23.5.1. *Pet.c.*2.13.1. *Tim.c.*2. *exempla vide.* 2. *Sam* c.1.14. *Dixit ei David, quomodo non timuiſti extendere manum tuam ad perimendum unctum Iehovæ?* 16. *hinc capitale eſt maledicere afflicto principi.* 2. *Sam.c.*16.9 *plura exempla videre licet.* 1. *Sa.c.*24. 7. 8.

8.11.c.4.13.c.26.9.c.10.27.c.11.12.13.2.Sam c.1.11. & seqq. c.4. 9.10.11.c.16.9. Exod.c.22.28. Eccles.c.10.20.l.9.§.3.de rerum divis. Novell.47. Gregor.lib.8.c.3. de Repub.unde vitia atq; errata ipsius, quantum bonâ cõscientiâ fieri potest, dissimulentur, non exagitentur.

Ex hac veneratione & obedientia magistratui debita, & præcipuis officii sui partibus honorifici illi tituli, & cognomina magistratus provenerunt, ut nimirum sunt, majestas illius. tit. ad L.Iul.majest.1 Chro.c.29.25.facit Psalm.21.6. Ezech.c.31.1.2. 18.Est.c.1.2.3.4.5.& seqq.c.6.7.8.9.dignitas, amplitudo, auctoritas, excellentia, præeminentia. Roman.c.13.1.2.2.Sam.c.7.18. magnificentia, 1.Chron.c.29.25.Magnificabat enim Iehova Salomonem summè ante oculos totius Israelis, &c. Act.c.6.13. Luc.c.1.46.Daniel c.2.27.28.c.4.30.splendor, gloria, Genes.c.45.3.14.c.44.15.1. Reg.c.10. Est.c.1.4. & seqq. Daniel c.4.36.c.2.37.38.c.5.18.19. Matth.c.6.29.præcellentia, Rom.c.13.v.2.1.Pet.c.2.v.13.Ezech. c.11.v.1.2.18.Matth.c.8.v.3.& seqq.Luc.c.7.2.4.5. auctoritas & potestas, Matth.c.7.29.cap.21.23.24. Vnde magistratus pater patriæ, lucerna Reipub. pastor populi, cor, anima & spiritus vitalis imperii, caput Reipub. & honorificis aliis nominib. in scriptura insignitur. De quib. in li.2. Ethic.c.4.dixi. Greg.li.8.c.3. li.5.c.6. imò dii vocantur magistratus, Psal.82. Angelus Dei dicitur 2.Sam.c.14.18. ibi, nam ut Angelus Dei est dominus meus rex, & c.19.28.ibi, dominus meus rex est sicut Angelus Dei: salvator & servator, Iudic.c.3.9.2.Reg.c.13.5. itaque dedit Iehova Israelitis servatorem. Nehemiæ c.9.27. Dii. Deut.c.10.1.Chrõ.c.17. Psalm.95.& 96.& 135.& 86.& 82. Iohan.c.10.34. Exod.c.4.c.7.c.22.pastor. Num.c.27.16. Psalm.78.70.71.72.qui pavit eos pro integritate animi sui &c. 2.Sam.c.5.2.ibi, tu es pasturus populum meum Israelem &c, & c.24. 1.Chron.c.11.2. Ezech.c.34.1.2. & seqq. Ierem.c.13.c.25. 34.35.36.c.51.23.c.50.44.c.49. Esa.c.44.23.regni Dei præfectus. Sap c.6.5.ramus inumbrans, sub quo habitatio & esca. Ezech c.31.3.6. Dan.c.4.8.Sal terræ Psalm.47.10.signaculũ in manu Dei. Ierem.c.22. 24.Hagg.c.2.24.Sirac.c.42.13. lucerna Reipub. 2.Sam.c.21.17.

1.*Reg.c.*11.36.*Pſ.*132.17.*ubi Iun.* parer patrię.*Gẽ.c.*41.42.43.& *ſeq.c.*45.8.9. *Iud c.* 5.7.13.*ubi Iun.& Pet.Mart.*1.*Sã.c.*24 12.*l.*14. *l.*19.*de interd.& releg.Sen.li.*1.*de clem.c.*14.cor populi,anima imperi&ſpiritus vitalis.*Sen.li* 1.*de clem.c.*4 *c.*5. *Eſa.c.*1.5.6.*ubi Iun.* caput Rcip.*Iudic.c.*11.2.10.11.13.19.21.*c.*5 7.2.*Sã.c.*22 44.1. *Sã.*15.17.18. *Eſai.c.*5.7.*ubi Iunius & verſ.*1 .*c.*14.15. *Pſ.*18.44. *Bulla Carol.*4.*cap.*2.§.*Ego Archiepiſcopus &c.*ſtatus publici tutor. *Sen.lib.*1.*de clem.c.*4.anteceſſor& dux populi.1.*Sam.c.*9.16.*c.*10. 1.*c.*8.20.*c.*12.4.*c.*13.14.1.*Chrõ.c.*11.2.*c.*17.7.8.*Eſa.:c.*3.8.13.15.

Porrò interilla,quę ad regni adminiſtrationem ſunt neceſſaria imprimis eſt contributio ordinaria, vel extraordinaria, quas ſubditi promittunt ſũmo magiſtratui.*arg.*1.*Cor.c.*9.7.*Rõ. c.*13.7.*Matt.c.*17.27.*vid.Roland.à Valle lib.*2.*conſil.*1.*per tot.*

Ordinariam contributionem, vel collationem indiſtinctè *pro ut ſupra cap.*12.14. *diximus*, promittunt: Extraordinariam verò ſub conditione neceſsitatis incidentis,ęrario publico exhauſto, & ordinibus, ſeu ſtatibus regni ita decernentibus.*de quibus abundè dictum fuit ſup.cap.*12. & 13.

Denique obſervandum,quod ſi populus non præſtet obedientiam,& debita ſervitia,miniſteria&obſequia in electione, inauguratione & conſtitutione ſummi magiſtratus,promiſſa, tum huius perfidiæ & fidei violatę,imò contumacię,rebellionis & ſeditionis huius vindicem eſſe ſummum magiſtratum, etiam bello & armis. *Exemplo Davidis.*2.*Sam.c.*18.*c.*19.*c.*20.*c.*2. *c.*3.& 4.& *exemplo regum aliorum.vid.Geneſ c.*14.5.& *ſeqq.et Ioſue. Ioſu.c.*1 18. *Num.c.*16.*c.*12.*c.*21.*c.*6. 2.*Sam.c.*15.10.*c.*18.9.*c.*16. 5.6.7.1.*Reg.c.*16.9.10.11.18. *Actor.c.*5.36.37.*Geil.lib.*1. & 2.*de pac.pub.adde Iudic.c.*20.*c.*21.*&conſtit.Imperii.de pace public.dixi ſup. cap.*9.*Geil.lib.*1.*obſ.*17. *dicit etiam permiſſum eſſe domino bona ſubditorum capere & tenere donec ad debitam obedientiam reducantur.*

Quod ſi verò magiſtratus ſummus fidem datam non ſervet, neque ſecundũ promiſsionem adminiſtret regnum; tum huius fidei violatæ & ruptæ,vindex eſt regnum ſeu ejus nomine

ne

ne proceres & ephori, & tum concessum est populo formam priorem politiæ & Reipub. suæ mutare, abrogare, & novam constituere. *Danæ. lib. 3. p. lit. c 6. quemadmodũ dixi infra. cap. 3. ubi latius explicavi, quomodo, quando, à quibús ve, magistratui tyranno contra pactum & fœdus initum facienti sit resistendum.*

Utroque casu, quia conditio conventioni & fœderi apposita non impletur, contractus ipso jure solutus est, neque amplius in priori casu princeps pro suis subditis rebelles & perfidos eiusmodi habeb t, quibus non tenetur præstare quę promisit: Et altero casu similiter regni membra seu populus magistratum eiusmodi perfidum, perjurum & fœdifragum, non habebit pro magistratu suo, sed pro privato, & tyranno, cui quę promiserat, obsequia & alia officia, amplius præstare non tenetur, sed quę dedit jura juste repetere & ab officio eum removere potest & debet. *Bartol. in tract. de tyran. Magistratus legitimus, est lex animata, & si lege damnatur, suaipsius voce damnatur. At tyrannus, nil minus, quam lex animata. Proverb. c. 28. 2. ubi defectione laborat regio, multi principes ejus: ubi autem homo est prudens & peritus, prorogat statum, hoc est, ubi Iunius explicat: cum in Republ. principes & populus, aut utrique simul desciscunt ab officio, frequentes mutationes oriuntur, sed ubi, aut utrique simul in officio permanent, aut ab una tantum parte principum populariúmve unus aliquis vir prudens & peritus, suâ autoritate, utrosque aut certè partem alteram moderatur, status manet diuturnior. vid. infr. cap 37.*

Obligatur magistratus prius populo purè, populus magistratui sub conditione se obligavit, si piè & justè imperaturus sit. Hac conditione deficiente, contractus est irritus & obligatio nulla. Qui verò prius à pactis illis recedit, ab illo quoque solvitur illud vinculum, quod est inter utrumque contrahentem. 1. Chro. c. 11. 3. vide Mascard. conclus. 1387. & diximus infra cap. 37. ubi plures rationes dissolutæ hujus obligationis adduximus. Sic & vasallum clientelæ nexu lex liberat, in quem senior feloniam commisit, & si sanè senior fidem propriè nõ dat vasallo, sed vasallus ipsi. sic patronus clienti frandẽ faciens lege 12. tabb. sacer esse ju-

betur. ſic liberto adverſus patronum atrocem injuriam inferẽtem jura actionẽ dant. Et ſervus ob crudelitatem domini, & abuſum dominicæ poteſtatis liberatur à poteſtate domini ſui. In Brut. in vind. cont. tyrã quæſt. 3 latè Hotom lib. 1. c. 12 & ſeq. de antiquo, jur. regne Gallic. Buchan. com. di jure reg. Quod ſi magiſtratus intermedius nimium in ſubditos ſeviat, eoſq; ad inſolitas operas, angarias, ſive parangarias præſtãdas vi cõpellat, tali caſu ſubditi ſuperioris auxilium et officium implorare poſſunt. ut domino ſubgravi pænâ mandetur, ne plus ſolito eos gravet. Geil lib. 1. obſ. 17. per allegat. ibidẽ. Fernãd. Vaſq in illuſt. quæſtiõ præf. & c. 1. & paſſim in ſeqq. & ſup. c. 8, de provinc diximus, et cap. 37. de tyrannide.

Obſequia hæc ibi à ſubditis debita magiſtratus luminus in animis ſubditorum confirmat proprio exẽplo, quando ipſemet in ſummo honore habet, qui ante ſe dominationem exercuerunt, eoſque, qui illos læſerunt, acerrimè punit, quod munimentum eſt ad præſens, & inpoſterum ultio, ut ait Tacitus. Ideo Cęſar erigẽdo ſtatuas Pompeij ſuas dicitur ſtabiliiſſe. *Scipio Amir. lib. 17, diſcurſ. 7. id exemplis allatis probat, etiam Davidis regis. 2. Sam. c. 4.*

CAPUT XXI.

De Lege, ad quam ſuſcepta Reipub. adminiſtratio inſtituenda eſt.

DE conſtitutione magiſtratus ſummi hucuſque dictum eſt; ſequitur de ejuſdem adminiſtratione, quę eâ conditione, quâ fuit oblata, ſuſcipitur, & membris regni univerſis, non ſingulis, acceptum refert, quicquid habet. *Zoannet. de defenſ. triplic. part. 3. nũ. 100. et ſeqq. Stephã. Iun. Brut. de vindic contra tyrãnos, & anonymus de jure magiſtrat. in ſubdit. Covar. pract. quæſt. c. 1. num. 2. 4. c. 4. Vaſquius latè in illuſt. controv. c. 1. lib. 1. Hotom. quæſt. illuſt. c. 1. Pet. Greg lib. 26. c. 1. & ſeqq. de Repub. Danæus lib. 6. politic. in aphoriſm. Hotomã. de antiquo jur. regni Gallici per tot. Zoãnet de imperio Romã. nũ. 151. & ſeqq. per l. unic. ibi, regimentis Reipub. ad imp. perpetuo trãslatis. de offic. perfect. prætor. l. 2. §. noviſſimè, ibi, Reipub. per unũ conſuli*

necesse erat. de origin. jur. Ideò hic magistratus dicitur dominus mundi ratione administrationis, uti tutor dominus rerũ pupillarium, quas administrat. vide supra cap. 18.

Ejusmodi igitur Reipub. seu regni administratio à populo commissa, & à magistratu suscepta, est jurium maiestatis, hoc est negoriorum & bonorum regni & subditorum, secundum naturam conditionemque eorundũ, prudens, diligens & justa cura, tractatio, dispensatio & defensio, ad gloriam Dei, & regni atque subditorum salutem directa. 1. *Timoth. c. 5. 8. si quis suis, & maxime domesticis non providet, fidem abnegavit, & infideli est deterior. Rom. c. 13. 4. ibi. Dei minister est tuo bono: & latiùs diximus sup. c. 18 & cap. 19. Nam imperare, nihil aliud est, quàm aliorum utilitati consulere, & inservire, uti parentes liberis, & vir uxori, imperat. vide Augustin. lib. 19. c. 15. de civit. Dei. Senec. Epist. 91. Marium Salomon. de principat. lib. 2*

Administratio igitur hæc à populo, vel illius nomine ab ephoris summo magistratui demandata, et data est ad gloriam Dei, ad subditorum salutem, & publicam utilitatem, non privatum administrantis commodum, quæ est communis philosophorum, theologorum & Iᵗᵒʳᵘᵐ sententia, ut testatur Vasquius. lib. 1. c. 1. illust contr. Est verò illa generalis, ex qua ipsi totius Reipub. cura et tutela incumbit, non unius duntaxat Reipub. partis, aut hominum unius ordinis cura, quemadmodum inferioribus magistratibus, qui certorum specialium quorundam negotiorum administrationem sibi demandatam à summo magistratu acceperunt.

Ob hanc administrationẽ magistratus summus dicitur dux, antecessor populi, pastor, pater patriæ, rex, auriga, custos & salvator populi, & corporis consociati, quo deviante, populi una cum eo præcipites ruunt, recte autem eo administrante, servantur incolumes. *vide sup cap. præced. ubi de variis appellationib. magistratus ab officio desumptis, dixi. Plin in paneg. in Traja. Bonâ, inquit princeps conscientiâ sibi delatum principatum acceptat, qui non nisi animo cives servandi illum adit & obit & quem Reipub. utilitas & vox, non privata ejus commoditas eò invitat, Valentinianus Imp. militibus & subditis*

sis, ut ſocium adſciſceret, petentibus reſpondet: veſtrum fuit, ut privatũ me ad imperialẽ dignitatem extolleretis, res autem adminiſtrate, non jã veſtri, ſed ipſius principis eſſe, vos ipſi quoq; dixeritis. Itaque vos deinceps impata facere et quietos eſſe, me antẽ quid facto opus ſit, curare decet.

Sed tamen hæc adminiſtratio ſuſcepta etiam deponi poteſt ex iuſta & probabili cauſſa. *Exempla eorum qui ſponte ſe abdicarunt principatu refert Pet. Gregor. lib. 26. cap. 1. de Repub. & eorum qui ob onera & inconſtantiam rerum humanarum imperare recuſarunt, c. 2. & eorum qui ob metum, oblatam adminiſtrationem imperii & regni ſuſcipere detrectarunt. cap. 3. recenſet.*

Huius adminiſtrationis ratio, regula & norma tenenda eſt: deinde ſpecies eiuſdem.

Ratio & regula adminiſtrationis hujus conſiſtit in prudentia politica, quâ nulla magiſtratus adminiſtratio vacare debet. *vid. Gregor. lib. 6. c. 3. num. 4. 5. 6. 7. de Repub.*

Nihil verò difficilius eſt, prout Diocletianum dixiſſe refert Fl. Vopiſcus, quàm benè adminiſtrare regnum & imperare. & Naziãzenus in Apologetico ſcribit, quod videtur ars artium & ſcientia ſcientiarum, hominem regere omnium animantium verſutiſſimum & moribus maximè vagium. Res etiam multæ malos faciunt gubernantes & imperantes, videlicet nimia licentia, rerum copia, amici improbi, ſatellites deteſtandi, officiales avariſſimi, aulici, vel ſtulti, vel athei, ignorantia & inſcitia artis gubernandi & imperandi. Sunt quoq; multæ belluæ in Repub. tauri, centauri, leones, ſcorpii, & cancri, hoc eſt, homines invidi, factioſi, crudeles, avari, mali, qui omnia conſilia etiam recta & ſalutaria calumniantur, omnia reprehendunt ad evertendam illorum dignitatem, qui præcipuè ſerviunt communi utilitati. Quin etiam vulgus non facilè regitur. Scientia politica ſola hiſce incommodis omnibus medetur, ex qua diſcendum eſt, quomodo clavum navis Reipub. in qua ipſe magiſtratus ſummus cum omnibus ſuis ſubditis, tanquam in oceano navigat, regere debeat, quovis tempore. Siracid c 10. 3. Rex rudis perdit populum ſuum, civitas verò intelligentia potentum habitabitur. Proinde igitur magiſtratus ſummus omnes officii ſui partes rectiſſimè ex recta adminiſtrandi ratione cognoſcet

ſcet, ad quam ſe obligat eo ipſo, quod delatum imperium ſuſcipit.

Prudentia hæc politica eſt, *autore Lipſio*, intellectus & delectus eorum, quæ publicè privatimque in Reipub. adminiſtratione ſunt facienda, vel omittenda; *quorum ille eſt inſtar oculi: hic poſterior inſtar manus. Vocem, prudentiæ latiùs hîc accipio, ſicuti & Cicero lib. 1. Officior.*

Hanc prudentiam Seneca deſcribit, dum dicit, eam præſentia ordinare, futura providere & præterita recordari. Hac prudentiâ rex David in gubernatione & adminiſtratione ſua uſus eſt. Pſalm. 78 70. Deus elegit Davidem ſervum ſuum &c. ibi, qui pavit eos pro integritate animi ſui & ſummâ prudentiâ manuum ſuarũ duxit eos. 1. Chron. c. 22. 12. 13. Deut. c. 32. ibi, Gens ſine conſilio eſt & ſine prudẽtia, utinam ſaperent, minimum præterita, & intelligerent, ſcilicet præſentia & noviſſima, id eſt, futura providerent. Iob. c. 12. in antiquis eſt ſapientia & in multo tempore eſt prudentia. Proverb. c. 14. cap. 16. 1. Reg. c. 3. 9. & ſeq. Præteritorum annorum geſta, in ſua & aliena Repub. gubernator conſiderabit, quid factum bene aut malè ſucceſſerit, quid laudabile, vel reprehenſum in illis fuerit, & in ſingularibus perſonis dijudicandis, quomodo in jam tranſacta vita vixerint. Præſentia negotia habent prudentiam ex præteritis, adhibita diſcretione, memoria & judicio. Futura reſpicit cautio in exitu rerum geſtarum conſiderando. Nam dum navis eſt in tuto & portu, oportet eam neceſſariis inſtruere, antequam mari committatur. vid. Greg. lib. 10. c. 4. de Repub. Cicero 1. de legib.

Miſerrima itaque eſt Reſpub. in qua eius gubernator imprudens & ignarus eſt artis gubernandi, in qua primum ille cum ſua experientia diſcit, quæ in principe neceſſaria. Rex rudis perdit populum ſuum: civitas verò intelligentia potentum habitabitur, et ſtultus prodit populum ſuũ. Siracid c. 10. 1. 2. 3. 4. & ſapiens populi ſtabilimentum dicitur. Sapient. c. 6. Nam quod in corpore oculus, ſol in cælo, hoc magiſtratus in Repub. qui nihil ignorare debet et multa diſſimulare. Greg. d. lib. 10. c. 3 inveniuntur quidam principes minime mali et qui velint bene eſſe et ſubditis ſuis prodeſſe, ſed neſciunt, imò dum volunt & id efficere conantur, potius illis & ſibi nocent, quàm ut adſequantur. ut verum ſit proverbium: Puero gla-

dium non committendum, uti nec equum ferocem et contumacem imperito ad regendum committendum. Sed homine nullum animal morosius nullumque maiori arte tractandum. Quam ob causam & Deus viros usu & experientia rerum præstantes in Reipub. administratione requirit Exod.c.18.21. Deut.c.1. Num.c.11.16. Ab imperitis & ignaris, princeps facile seducitur. vide.1.Reg.c.12.2.Chron.c.1.10. nunc sapientiam & notitiam da mihi, quâ procedam ante populum hunc & redeam. v.11. 12, et 1.Reg.c.3.1.Reg.c.3.9. Des igitur servo tuo animum intelligẽtem ad judicandum populum tuum, discernendo inter bonum & malum, 11.12.19. & seqq. & 1. Chrõ.c.22.12.13. Prov.c.19,8. qui observat intelligentiam, est cõsecuturus bonũ. v.11. & c.16.16. comparare sapiẽtiam, ô quam melius est auro effosso & comparare prudentiam optatiùs argento. & c.15.20.7.10.12.14. Siracid c.11.c.8. hac prudentia David populum Dei gubernavit. Psalm.78. & 72. Plato beatas Respub. illas dicit, in quibus reges philosophantur, aut docti & sapientes regnant. adde exempla prudentissimorum regum, Davidis.2. Sã.c.8.14.c.15.1. 2.3.c.20.23.24.25.26. Iosaphati, Iosiæ & aliorum, vid. Georg. Richt. axio. polit. 105. & seqq. Ecclesiasten c.9.17. Adfuit, ait Salomo, in civitate vir indigus, sapiens, qui liberavit ipse civitatem istã sapiẽtiâ suâ, nec tamen quisquam recordatus est viri illius indigi. 18. Dico autem meliorem esse sapientiã robore, quam vis sapientia illius indigi despiciatur et verba ejus non audiantur. 19. verba sapientium submissorum audienda esse potius, quàm clamorẽ dominantis cum stolidis suis. 20. Meliorem esse sapientiam armis bellicis, aberrantẽ verò unum perdere boni plurimum. 21. ut muscarum mortuarum una efficit, ut fætorẽ erudet unguentũ pigmentarii, similiter pretiosum nomine sapientiæ et gloriæ virum fœtidum efficit stoliditatis parum. 22. Animus sapientis adest dextræ ipsius, animus verò stolidi sinistræ ipsius. 23. Nã etiam in via cũ stolidis ambulat, animus eius est demens et prædicat omnibus stolidum se esse. Est quoq; ei, cui Respub. est commissa, necessaria oratio et sapientia, quâ regat populos. quâ stabiliat leges. quâ castiget improbos, quâ tueatur bonos, quâ laudet claros viros, quâ præcepta laudis et salutis aptè ad persuadendum edat suis civibus, quâ hortari ad decus, revocare à flagitio, consolari possit afflic-

afflictos, factaq; et consulta fortium et sapientum, cum improborum ignominia sempiternis monumentis prodere.

Prudentiæ huius politicę, quam dixi, est duplex distributio, una membri; altera speciei.

Membra prudentiæ huius sunt duo: intellectus nimirum politicus & delectus agendorum & ommittendorum in Reipub. administratione.

Intellectus politicus est, quo videt, cognoscit, intelligit & scit omnia magistratus, quę sibi ratione officii sunt agēda, vel omitrenda. *Psal.2. & nunc reges intelligite, erudiamini, qui iudicatis terram, & Psal.119.v.98.99.100. omnibus doctoribus meis intelligētior fio, quia testimonia tua meditatio mea sunt. Eccles. c.12.11.12.13.14. ubi Salomo de se dicit, se quæsivisse, didicisse, docuisse & exercuisse sapientiam. c.1.12.16. adeò ut ob sapientiam, quam à Deo petiit & impetravit, omnes omnium temporum reges superaverit. 1. Reg. c.4.29. & seqq. & c.10. 1. Chronic. c.22.12. Det tibi (David ad Salomonē dixit) Deus prudentiam & sensum, ut regere possis Israel & servare legem Domini Dei tui. 13. Tunc enim prosperè ages si custodieris mandata & iudicia Dei. etc. ideoque Aristotel. lib. 4. c. 5. Ethicor. rectè dicit, prudentes censeri, qui ea quæ sibi, quæq; aliis conducunt, possunt dispicere. Et Plato eū, inquit, prudentem dicimus, qui sibi & Reipub. consulere potest.*

Intellectum politicum plenum constituunt Doctrina & usus. Ideoque hæc quasi membra perfectæ cognitionis censentur. *unde usus me genuit, mater peperit memoria: Sophiam vocant me Græci, vos sapientiam.*

Doctrina paratur, salutarium & ad administrationem necessariarum rerū cognitione, per lectionem, vel auditionem, *unde recte qui fructuosa & utilia Reipub. non qui multa scit, laudandus. Plus enim scire velle, quam satis, intemperantiæ genus est, teste Senecā. Nā ut omniū rerum, sic & literarum intemperantia laboramus, nec vitæ, sed scholæ discimus. Eccles. c.12.14. lectio multorū fatigationi est carni.*

Discendi autem facultas & occasio optima est, quę consistit in auditione, viva voce docētis, & quę petitur ex doctorū

usu, experientiâ, insignium virorum conversatione, Theolo-gorum, Iᵈᵒʳᵘᵐ, philosophorum, historicorum, ducum militum, & aliorum, ex quorum colloquiis in mensa inter deambulandum, peregrinandum, consultandum, plus brevi tempore discere potest princeps, quàm longo tempore in scholis cognoscere & percipere potuisset. *Hoc modo plurimùm profecerunt Alexander magnus, Carolus magnus, Alfonsus rex Castiliæ, Alfonsus Neapolitanus, Franciscus Galliarum rex, Trajanus Imperator, & plures alii, quorum exempla recenset Mambrin. Rosæus de institut. princip. c.18.*

Multa quoque cognoscere potest ab exploratoribus, mercatoribus, militibus, viatoribus, nuncijs, & aliis qui loca multa peragrarunt, multaque sunt experti, quæ scire nostra refert.

Discendi facultas, quæ est ex lectione & voce mortuorum, seu præceptorum mutorum, paratur ex lectione imprimis historiarum. *Nam in hisce licet sine periculo & sumptu intueri aliorum navigationes, naufragia, pericula, bella, mores, virtutes, vitia, imperia, vitam & interitum, læta, tristia, res secundas & adversas principium, medium & finem imperiorum & negotiorum omnium, causas, effecta, subjecta, adjuncta, dissentanea comparata. Ex historiis profecit Lucullus, Alexander magnus, Iulius Cæsar, Mahomet, Selimus, & plures alii reges & principes. Historia enim lux veritatis & magistra vitæ & dux actionum.*

Doctrina verò ex liberalibus disciplinis hausta, exemplis historicis omninò est illustranda. In hisce enim tanquam in speculo licet ordinare & componere vitam ad alienas virtutes, ut ait Plutarchus in Timoleonte. In hac tibi licet documenta et præcepta illustria intueri, ut inde tibi tuæq; Reipub. quod imitêre, capias, inde fœdum inceptu, fœdum exitu, quod vites, ut ex Livio Lipsius. Nam quæ futura sunt, plerunque paria similiaque iis sunt quæ facta sunt. Nec aliundè melius consilia petuntur quæ in futurum prosunt, quàm ex præteritarum rerum exemplis, ut ait Halicarnas. Alexander Homerum inter arma legisse scribitur. Iulium Cæsarem & Augustum inter negocia imperii lectioni operam dedisse

dediſſe, ſcribit Suetonius. Libri enim ſunt conſiliarius bonus ſine fuco; & liber & anima & vita memoriæ cuſtoſq; fidelis, & monitor audax: qui ex alieno periculo cautos reddit. vid. Patricium li. 2. de Repub. tit. 9. 10. & ſeqq. & Lipſ. d loco. Boter. lib. 2. c. 1. de polit. c. nſt.

Duo vitia hic fugienda eſſe monet *Cicero lib. 1. Offic.* unum, ne incognita pro cognitis habeamus, hiſq; temerè, aſſẽtiamur. Alterum ne nimis magnum ſtudium multamq; operam in res obſcuras atque difficiles conferamus, caſdẽq; non neceſſarias.

Sunt autem probè & neceſſariò magiſtratui in Reipub. adminiſtratione cognoſcenda & ſcienda tria, in quibus nervus & vinculum imperii & Reipub. conſiſtit. Primum, eſt regula vivendi & adminiſtrandi: *Pſalm.* 119. Alterum, eſt natura populi: Tertium eſt natura regni. 1. *Reg. c.* 3. 9, 10. 11. 12. *de quibus ſingulis ordine videbimus.*

Regula vivendi & adminiſtrandi eſt, ſola Dei voluntas, quę eſt via vitæ, & lex faciendorum & omittendorum, ad quam, ut ad lydium lapidem & gnomonem omnia negotia adminiſtrationis ſuæ magiſtratus regat, conferat & probet, neceſſe eſt, ni tanquam nauta, ſine pixide in mari navem Reipub. regere velit & errare atque vagari.

Deut. c. 4. 6. Obſervabitis ergò & facietis, (ſtatuta & judicia mea.) Nam hæc eſt ſapientia veſtra et prudentia veſtra ante oculos populorum, qui audientes omnia ſtatuta iſta dicent, Tantum gens iſta maxima, populus ſapiens eſt & prudens? Ioſu. c. 1. 7. ibi, ut cum obſervantia facias ſecundum legem illam, quam præcepit tibi Moſes. v. 8. ne diſcedito liber iſte Legis ex ore tuo &c. tum. 11. proſperaberis in vijs tuis, & tunc ſecundaberis. 1. Chron. c. 22. 12. 9. Exod. c. 18. 20. commonefaciens eos de ſtatutis & legibus ejus: notã faciens eis viam ipſam per quam ambulaturi ſunt, et opus ipſũ quod ſunt facturi. Prov. c. 6. 23. Nam lucerna præceptum eſt, doctrina lux. viaque vitæ, correctiones erudientes. pſalm. 119. 105. Lucerna pedi meo eſt verbum tuum & lux itineri meo: & Pſalm. 19. 8. 9. ubi lex Dei dicitur ſapientiam conferre & oculos illuminare. & Pſalm. 119. 97. 98. & ſeqq. ubi ex lege Dei ſapientia dicitur manare.

Nam ipſi norunt viam Iehovæ, jus Dei ſui, &c. lege igitur magiſtratus obligatur. Nam digna vox majeſtate regnantis, legibus ſe alligatum principem profiteri, adeò de autoritate juris noſtra pendet autoritas, ut dicit, Imper. in l. digna vox. 4. C de legib. adeò ut magiſtratus nihil aliud, quàm lex viva & animata, tam à philoſophis, quàm lis dicatur, atq; cum lege pugnantia reſcripta à magiſtratu impetrata, non valeant. l. 7. C. de precib Imp. offerend. Vide Pet. Greg lib. 9. c. 1. lib. 10. c. 5. lib. 6. c. 3. de Repub. l. filius qui. 15. de condit. inſtitut. & l. 79. avus. §. 1. de jur. dot. Antimachia v. 1. theorem.

Regula hæc, *quæ eſt ſola Dei voluntas in lege ſua hominibus manifeſtata*, lex vocatur, quæ eſt in genere præceptum de faciendis iis, quæ ad piè, ſanctè, juſtè, commodéque vivendum pertinēt. *argument. 1. Timoth. cap. 2. verſ. 2. Epheſ. cap. 4, 24. Tit. cap. 2. 12. 1. Chorinth. 1. 15. & ſequent. Philippen. cap 2. 5. 6. Roman. cap. 13. 3. 4. 5. 8. 9.* hoc eſt, de officiis quæ Deo & proximo præſtanda ſunt, ſeu, de Dei & proximi dilectione, *Matth. cap. 22. verſ. 38. & ſeqq.* Alio in loco vocatur informatio cognitionis & veritatis. *Roman. cap. 2. verſ. 20. cap. 3. verſ. 21.* ſtatutum & judicium Dei, *Deuter. cap. 4. verſ. 1. 5. 8. cap. 26. verſ. 16, 17. cap. 28. verſ. 1. cap. 30. verſ. 10. 16. 40. cap. 5. verſ. 2. 7. 37. cap. 6. verſ. 1. 2. 17. 20. cap. 7. verſ. 11. cap. 8. verſ. 11. cap. 10. verſ. 13. cap. 11. verſ. 32. cap. 12. verſ. 1. Levit. cap. 25. verſ. 8, 18. 2. Reg. cap. 17. verſ. 13. 15. 16. 37. 1. Reg. cap. 8. verſ. 58. cap. 9. verſ. 4. 6.* mandatum & judicium, *Marc. cap. 12. v. 29. & ſeqq. Num. cap. 36. verſ. 13. Deuter. cap. 4. verſ. 7. 8. 14. & Pſalm. 147. verſ. 20. & 119. Romæ. cap. 7. verſ. 12. cap. 13. verſ. 19.* præceptum & teſtimonium, *Deuter. cap. 6. verſ. 17. 20. 25. Exod. cap. ultim. verſ. 3. 4. 32. Matth. cap. 22. verſ. 36. 37. Pſalm. 119. 2. Chronic. cap 34. verſ. 31.* jus, *dict. Pſalm. 119. Exod. cap. 24. verſ. 2.* lex & præcepta *Exod. cap. 24. verſ. 12. Deuteron. cap. 33. verſ. 10. cap. 6. verſ. 20. Ezech. cap. 20. v. 25. 1. Chron. cap. 9. verſ. 8. 10, 20. 21.* ſapientia & prudentia, *Deuteron. cap. 4. verſ. 6.* verbum, *Pſalm. 119. verſ. 105.*

Ex

Corin.c.4.4.nullius rei mihi conscius sum &c. Act.c.23.Paulus ait, ego omni cõscientia bona.&c.Psalm.36.1.2.3.1.Timoth.c 1.19.Proverb. c.28.1.Fugit improbus nemine persequente.Dat igitur conscientia testimonium, vel judicat de factis nostris.Rom.c.2.15.c.9.1,Corinth.c.1, 12. Eccles.c.7.22. In communi hoc jure nihil aliud, quàm generalis theoria & praxis dilectionis,tum Dei, tum proximi traditur omnibus hominibus.vide Bened.Aret.problem.loco primo.

Hujus notitiæ & inclinationis gradus quidam sunt. Nam hoc jus, non ex æquo omnium cordibus inscribitur, sed notitia illius aliis copiosius & largius,aliis parcius,pro Dei inscribentis voluntate & arbitrio,communicatur: unde fit,ut notitia hæc juris huius,in aliis maior sit,in aliis minor.

Neque etiam Deus eodem & pari modo omnes excitat & impellit ad obedientiam huius juris. Alii enim efficacius,alii minus in studium huius incumbunt. Vnde in aliis maior, in aliis minor, inclinatio & obedientia huius iuris apparet. *vid. Roman.c.7.22.23.& vers.15.& seqq.Psalm.10.4.& Psalm.36,2. Rom.cap.1.24.28.1.Timoth.c.4.2.Ierem.c.31.*

Hujus communis juris Christus duo capita ponit.*Matth. c.22.*quorum prius,respicit officium Deo immediatè præstandum: Alterum quod proximo debetur.

In priori igitur sunt comprehensa mandata & præcepta quæ vitam piam & religiosam respiciunt, in cognoscendo & colendo Deo: qualia sunt in prima tabula Decalogi,quæ hominem instituunt & informant de Deo eiusque cultu.qui est privatus,vel publicus. Privatus rursus est internus, vel externus. Internus consistit in adoratione, fiduciâ & gratiarum actione,præciputúque in præcepto primo. Externus cultus consistit in gestibus & ritibus, uti ig præcepto 2.vel in sermone,uti in præcepto tertio præcipitur. Publicus Dei cultus est in sanctificatione sabbathi in cetu publico. de quo in præcepto quarto.

In posteriori tabula sunt quę vitã iustam & civilem politicã

magis concernunt quibus homo informatur, ut tribuat & communicet proximo ſymbioticē ſuo res, operas, conſilia & jus ſuum & omnia illi præſtet, quę ſunt illi tribuenda ad indigentiam illius ſublevandam & commodè vivendum. *Deut.* c.5. Atque hęc proprię non mandata & pręcepta, ut ſuperiora, ſed iudicia, ſtatuta, teſtimonia, vocantur. *Deut.c.* 5. 1.5.8 c. 26.17.c.8.11.c.10.13.c.11.1.32.c.12. *Pſalm.*119.*per tot. & paſſim. alibi.* Talia ſunt quę in tabula ſecunda Decalogi continentur, *Deut.d.c.*5.

Præcepta Decalogi affirmativa ſunt de pręſtandis officiis debitis Deo & proximo. Negativa ſunt de omittendis & fugiendis illicitis prohibitis.

Primū præceptū primæ tabulę, eſt de Deo vero habēdo & eligendo per agnitionē illius in ipſius verbo traditā, *Coloſ.c.*1. 10. *Ierē.c.*9.24. & unionē cum affectu fiducię. *Pſal.*27.1,2.3.2. *Chron.c.*20.20. amoris, *Deut.c.*6.5. & timoris. *Pſal.*130.3. in hoc prohibetur ignorātia Dei & volūtatis divinę. *Ierem.c.*4.22. atheiſmus. *Pſal.*14.2. errores de Deo, odiū & cōtēptus Dei *Pſal.*36.

Secundum eſt, de ſincero Dei cultu pręſtando in ſpiritu & veritate. *Iob c.*4.24. per preces, 1. *Tim.c.*2.1.2. & ſanctum mediorum uſum. 1. *Corin.c.*11.23. prohibetur in hoc falſus, fictúſve cultus Dei per imagines. *Haba.c.*2.18. Idolotatriam, hypocriſin. *Mat.c.*15.7. traditiones humanas, magiam. &c.

Tertium eſt, de gloria Deo in omnibus tribuenda. 1. *Cor.c.* 10.31. per ſanctā uſurpationem titulorum Dei. *Deut.c.*28.58. Iuramentum. *Eſa.c.*48.1. ſanctificationem creaturę per verbū Dei & preces. 1. *Timoth.c.*4.4.5. Negativum pręceptum hoc eſt de non minuenda gloria Dei perjurio. *Matth. cap.* 5.33. blaſphemia. *Levit.c* 29.15.16. imprecatione *Iob.c.*3. abuſu creaturarum, ſuperſtitione, vita diſſoluta, & aliis.

Quartum eſt de ſabbatho ſanctificando in ſacris conventibus per auditionem, lectionem & meditationem verbi Dei, uſum ſacramentorum. *Act.c.*13.14.15. Negativum eſt, de non violando

violando sabbatho per opera vocationis, nundinas. *Nehem.c.* 13.15.16. labores corporis. *Exod.c.*34.21. per iocos, ludos, delicias, convivia, vel formam pietatis.

Quæ cum his primę tabulæ pręceptis pugnant, illa dicuntur impia. Ideoque absolutè & indistinctè & semper sunt prohibita omnibus, adeò ut huic primæ tabulæ & legi superiori se submittat tabula secunda Decalogi: uti si præceptum Dei & mandatum magistratus, in eodem negotio concurrant & sibi contraria sint, tum Deo potius, quam magistratui sit obediẽdum. *Actor.c.*5.29.c.4.19. *& seqq. alia exempla videre licet.* 1. *Sam.c.* 15.19.22. *ubi. Petrus Martyr. Matth.c.*9.13.c.12.7. *Ierem.c.*7.21. 22. *Osea.c.*6.6. *Et sic utilitati publicæ & saluti communi cedit utilitas privata. Auth. res quæ. C com. de legat.* 1. *Corinth c.*6.12.13.c.10.23. Vnde fit, ut nunquam hæc præcepta primę tabulę remitti, aut relaxari possint, neque ab ipso Deo, qui seipsum negare non non potest. 2. *Timoth.c.*2.13.14. *Rom.c,*3.3.4.

Secundę tabulæ præcepta sunt, quæ continent officia, quæ proximo sunt præstanda. Hęc vero sunt propria vel cõmunia? Illa cõprehenduntur in præcepto quinto, quod est de illis quę inferiores sũperioribus & contra pręstare tenẽtur: de eorundẽ conservanda, dignitate, honore, autoritate, & eminẽtia, per reverentiã, obedientiam, obsequia, subiectionem & subsidia necessaria, quæ ob dona, virtutes, vel merita in Remp. vel officium privatũ, aut publicum, aut ob natales debentur præstantiori. *Phil.c.*2.29. *Gala.c.*2.6. Atq; dum hæc facit homo, simul etiam ordinem in vita sociali conservat. Negativum est de non contemnendo, spernendo, vilipendendo proximo verbis, facto, vel gestu: De ordine inter varios status in humana societate non tollendo, & confusione non inducenda.

Communia officia, quę cuivis quilibet præstare tenetur, traduntur in reliquis pręceptis. quorum sextum respicit vitę proprię & alienę defensionem, protectionem, conservationem.

Proprię vitę conſervatio prȩcedit & conſiſtit in defenſione, conſervatione & propagatione.

Defenſio vitę proprię contra vim & injuriam fit incontinenti, cum ęquo & pari. l. 3. *ut vim. ubi Dd. de juſt. & jure. de cuius requiſitis latè l[a].*

Conſervatio vitę proprię, fit per media utilia & neceſſaria. *Epheſ. c. 5. 29. Coloſ. c. 2. in fin. Sirac. c. 10. 32. c. 14. 4. & ſeqq. c. 23. 21. c. 30. 26.*

Propagatio, fit per maris & fęminę conjunctionem legitimam & liberorum generationem & educationem honeſtam.

Vitę proximi conſervatio eſt in ejuſdem protectione per amicitiam & alia officia caritatis, victum, amictum & ſuſtentationem quamvis.

Negativum prȩceptum hoc prohibet odium, corporis humani vulnerationem, lęſionem multilationem, percuſsionē, cędem, exanimationem, & quamvis inhumanam tractationem. *Eph. c. 5. 29. 1. Corinth. c. 6 17. Exod. c. 23. 5.* libertatis naturalis privationem; *de qua in Dicæologia latiùs dico.*

Prȩceptum ordine ſeptimum, agit de conſervanda caſtitate animi & corporis proprii ac proximi, per ſobrietatem, pudorem, verecundiam, & modeſtiam, & quovis alio licito modo defendenda & conſervanda. Negativum contra agit de ſcortatione quavis, luxu, laſcivia & mollitie in verbis, vel geſtibus fugiendis. *Galat. c. 5. 19.*

Prȩceptum ordine octavum, agit de bonis propriis & proximi conſervandis, defendendis, & utendis in commerciis & contractibus & vocatione cuiuſque propria. Negativum prohibet turbationem, interverſionem, lęſionem, ademptionem, deteriorationem rerum alienarum & abuſum propriarum: improbat fraudes in commerciis & rerum permutationibus, rapinam, falſum, injurias, otium & vitam inordinatam 2. *Theſ. c. 2. 11, c. 4. 6. Geneſ. c. 3. 19,* & quamvis iniuſtitiam, quę in contractibus perpetrari poteſt omittendo, vel cōmittēdo.

prȩcep-

Præceptum nonum, agit de bonâ famâ & existimatione sibi & proximo conservanda & defendenda per testimonium honestum, & opimonem justam et facta honesta. *Galat.c.6. Prov. c.10.12. Philip.c.4.8, Sirac.c.41.15.16 c.44.8. & seqq.* Negativum prohibet invidiam, suspiciones pravas, omnis generis convicia, diffamationes, detractiones sive illę fiant verbis, scriptísve sive facto gestúve. *Levit.c.*19.16.

Præceptum decimum, agit de concupiscentia, & in singulis aliis præceptis secundæ tabulæ suam vim exerit.

In hac tabula secunda sunt præcepta concernentia statum politicum & Reipub, uti magistratum, sicuti est præceptum ordine quintum: vel personas, aut bona subditorum, uti sequentia nimirum.6.7.8.9. & 10.

Quæ cum hisce tabulæ secundæ præceptis pugnant, illa dicuntur iniqua, quibus id fieri iubetur, vel prohibetur, quod quisque pro sua vocatione, aut publica, vel privata proximo ex caritate facere vel omittere debet. Deus aliquando relaxat & pro summa suâ sapientiâ remittit quæ præstāda sunt ex præcepto quinto, sexto & octavo. *Ita Abrahamo mandat filium occidere & immolare contra præceptum 6. Decalogi. Sic & Ehud regem Eglonem interfecit. & Iehu Ioramum ex speciali Dei jussu. Ita Hebræis concedit non reddere mutuum & Ægyptios spoliare: Ita polygamiam populo Iudaico permisit: ita libellum repudii: matrimonium cum defuncti fratris uxore vidua relicta, & alia plura, quæ in secunda tabula expressè sunt prohibita. Sed hæc dispensandi potestas hominibus non est concessa vide Petr. Martyr. 1 Sam.c.21.6. Vasqui. lib.1. cap.27. illust. controvers.*

Quamvis autem hæc lex moralis omnibus etiam gentibus sit communis, tamen certas ob causas dicitur solis Iudæis & Israelitis, ut propria præscripta fuisse, uti constat ex Deut. cap.4.c.6.c.18. Psalm.78.5.6. Psalm. 103.7. Psalm. 147. 20. Hebræ.c.8. 8.9. Exod. c. 21. & pluribus alijs locis: Primò ideò, quia ob hujus transgressionem solos Israelitas castigatos sæpè legimus. Deinde, quia promissiones hujus tãi um

Deinde, quia lex naturæ, non ita efficaciter cordibus hominum est inscripta, ut ea sit ad homines à malo coercendum & ad bonum impellendum satis efficax: cum illa doceat tantum, inclinet & accuset homines. Necesse igitur est, ut proprium jus accedat, quo homines, qui nec amore virtutis, vel odio vitii ducuntur, timore pœnæ, quam hoc jus in transgressores juris communis statuit, coerceantur, arg. Rom. c. 13. 3. 4. quo sensu dicitur, justo non esse legem positam, sed injusto ad Timoth:

Propria hæc lex habet membra & species.

Membra illius sunt duo, quædam scilicet convenientia eius cum jure communi, & quædam discrepantia ab eodem. *ut rectè Iunius observavit, in libello de politiæ Mosis observat. & docet Ia.m in l. 6. jus civile. de just. & jur. Nam, si hæc nihil aliud præciperet, quàm communis lex, non constitueret speciem novam: si prorsus contrarium juri communi statueret, iniqua esset, quæ legem communem aliàs immutabilem, faceret mutabilem. Necesse igitur omninò est, ut non prorsus dissedat à communi lege, eique non in totum sit contraria, neque omninò & in totum conveniat & eadem cum illa sit. l. 6. jus civile. de just & jure, ubi Dd.*

Convenentia huius cum iure communi est in analogica deductione ex principio, subiecto occupante, & fine utrique juri communibus.

Principium est recta & certa utriusque juris ratio, qua utrumque nititur, & justum concluditur, vel dicitur.

Subiectũ occupans est idem negotium & actio, de quibus utrumque ius præcipit, & circa quę versatur utrumque.

Finis utriusque est iustitia & pietas, seu sanctitas, & æquitas eadem, bonumque commune in societate humana.

Discrepantia huius à jure communi est, qua in adcommodatione ad particularia negotia, propriũ jus à communi nonnihil recedit, aliquid illi addendo, vel detrahendo, ob circumstantias particulares & speciales. *l. 6. de just. & jur.*

Recedit autem ex causſa duplici, quarum utraq; necessitatem quid addendi, vel detrahendi jure communi præbet atq;

2. Chro. c. 19. 8. 10. Iosa. cap ult. 25. ibi, statuta & judicia communionem harum legum non habentes, Iudæis dicebantur peregrini. Ruth c. 1. c. 2. c. 3. Iob. c. 15. 24. 25. 26. 27. Exod. cap. 21. 21. c. 23. 9. Levit. cap. 19. 33. incircumcisi. 1. Sam. c. 17. 26. 27. Levit. c. 26. 41. Act. c. 7. 51. gentes. Act. c. 13. 46 47. 48. c. 15 3. 4. 5. 9. 10. c. 16.

Ceremonialis lex Iudęorum erat, quæ per politicas, vel ecclesiasticas quasdam actiones, vel res, ad primæ tabulæ observationem & cultū, ob significationem directa erat; seu quę inserviebat pietati & cultui divino, vocatur alibi ceremoniā. Deut. c. 4. 8. 9. 14 c. 6. 1. 17. 20. c. 11. 1. Exod. c. 12. 26. 27. testimonium, Deut. d. c. 4. cap. 6. 1. 20. 17. Cultus & religio, Exod. cap. 25. 26 43. 44. c. 12. 26. 27. Rom. c. 9. 4. ritus. Ephes. cap. 2. 15. mundi elementum, Galat. cap. 4. 3. Iunius vocat jus ecclesiasticum: Iugum & servitus tropicè dicitur, Galat. c. 4. 2. & c. 5. 1.

Convenientia, qua hęc lex cum communi consentit, consistit in pietate & tota tabula prima, ad quā ducere debet per exercitia & media legitima, quę populo Iudaico prescripta alia & alia nobis.

Vnde rectè docent Theologi, in cultu ceremoniali tria observanda, ut ille placeat Deo. Primum, ut ceremoniæ istæ inserviant veræ pietati, fidei spei, & charitati, ut internus cultus cum externis ceremoniis conjungatur arg. Ioan c. 4. 24. Alterum, ut populus sigilla, quibus promissiones Dei obsignarentur, habeat. Denique ut hisce ceremoniis & cultu externo populus Dei à cæteris distinguatur. De quib. Rom. c. 4. Heb. 8.

Discrepantia, qua nonnihil hęc à communi lege discędit, consistit in peculiaribus quibusdam factis & exercitiis, personis, rebúsve, quibus populus Iudaicus illo tempore & loco ad tabulę primę observationem & cultum ducebatur.

Vnde pædagogus hæc lex ad Christum vocatur ab Apostolo ad Galatas. Quod si ab interno & spirituali cultu, à pietate & re significata sejungatur hæc lex, Deo non placet. vide Esa. c. 1. 11. c. 66. 3. Psalm. 50. 8. Osea c. 6. 6. Mic. c. 6. 7. Psalm. 40. 9. Amos. c. 5. 21. Malach. c. 2. 12. Prov. c. 18. 3. c. 21. 27. Hebr. c. 10. 5. 6. Ierem. c. 6. 20. c. 7. 22.

Quoad hanc diſcrepantiam, lex hęc ceremonialis ſua natura eſt mutabilis. Quoad convenientiam verò immutabilis & conſtans permanet.

Species legis ceremonialis ſunt tres. Sunt enim quædam de adumbratione rerum præſentium; quædam de præteritarum; quædam de futurarum rerum adumbratione.

De ſignificatione & demonſtratione præſentium, ſunt illa quarum exempla extant. *Gen.c.*37.34.c.44.13.14. *Num.c.*14.6. *Ioſu.c.*7.6. *& paſſim alibi.*

De ſignificatione & recordatione rerum prçteritarum ſũt, quarum exempla extant de Paſchate, manna, æneo ſerpente. *Deut.c.*26.1.2. *& ſeqq.cap.*6.20.21.22. *& ſeqq.cap.*8.2.3.4. *& alia de quibus. Ioſu.c.*4.5.6. *Iudic.c.*11. *in fin. Exod.c.*12.26. *& ſeqq.c.*16.12.33.34.c.23.15.16.17.18. *& paſſim alibi.*

Ad futurarum & præſtandarum rerum memoriam pertinent, quibus de futuro beneficio Dei homines admonebantur. *Galat.c.*3.c.4. *Heb.c.*10. *& paſſim alibi*, tales erant leges de ſacramentis & ſacrificiis Iudæorum, & feſtis diebus, & aliç quam plurimæ; *de quibus in Exod. & reliquis libris Moſis.*

Obſervandum hîc eſt, quaſdam leges ceremoniales, ſuâ naturâ tales eſſe, quaſdam per accidens.

Naturâ ſuâ ceremonialis eſt, quæ ſuâ internâ affectione, principio, ortu, ſubiecto, & fine ceremonialibus, talis eſt à Deo imperata. *Levit.cap.*25.23.

Per accidens verò, quę affectione accidente & appendice adveniente, ceremonialis efficitur, cum alias natura ſua civilis ſit & forenſis, ut eſt ſanctificatio ſabbathi. *vide Iun.c.*7. *de polit. Moſ. obſerv.*

Forenſis Iudæorum lex erat, qua illi ad obſervationem & obedientiam utriuſque tabulæ, ſeu juris communis, in ſua politia informabantur & inſtruebantur, ad ſocietatem humanam pro rerum, perſonarum, loci, temporiſque circumſtantiis

ſtantiis inter ſe colendam.

Vocatur alibi legis conſtitutio. Roman.c.9.4. qui ſunt Iſraelitæ: quorum eſt adoptio & gloria, & pacta & legis conſtitutio &c. ubi Beza in notis. Vocatur etiam judicium. Exod.c.21.1. Num.cap.ult.1 5. Levit.c.26.3.15.

In hac lege forenſi eſt aliquid mutabile & aliquid immutabile atque morale.

Mutabile eſt omne id in quo à lege communi morali variat & recedit.

Immutabile eſt, quod commune habet cum lege communi morali, nimirum idem principium, objectum, & finem hujus forenſis legis, *ut doctè explicat Franciſcus Iunius de polit. Moſ. obſervat. cap.3. & c.1. aſá exemplis ex Deut.c.13. 6. Exod.c.23.5. 6.8.9. 18. illuſtrat.*

Species hujus forenſis legis videntur eſſe duæ.

Quædam enim ex his merè politicæ: Quædam verò modo quodã ſunt hieraticæ, ſeu eccleſiaſticæ, quales ſunt, quæ vulgò vocantur εὐταξίαι ordini, loco, tempori & modo agendi, ad tollendam confuſionem & diſſidia, inſervientes. *de quibus alibi Apoſtol. 1. Corinth.c. 14.34.40. 1. Timot.c.1.12.c. 4.8. 1. Cor. cap.11.33. Ejuſmodi ſunt, quæ ad venerationem & auctoritatem verbo Dei conciliandum ſpectant. Pſal.26.8. Pſal.27.4. Deut.c.22.5, 1. Corinth.c.11.14.15.*

Hujus generis etiam ſunt, quæ ſervient ad conſervandum corporis vigorem, & carnis laſciviam domandam, quò promptior & paratior homo ad cultũ divinũ Deo præſtandum fiat. 1. Tim,c.4.8. Luc. c.21.34. Matth.c.17 21. 1. Corin.c.9.27, c.7.26.28.32.34.35. Epheſ.c.6.4.

Referunt alii has εὐταξικὰς leges ad legem ceremonialem, ſed malè, ut patet ex definitione utriuſque legis: ſed & Iunius eutacticas leges forenſibus civilibus annumerat. c.6. & 7. de polit. Moſ. obſervat.

Obſervandum hîc, ſæpè unam eandemque legem, diverſo reſpectu dici moralem, ſeu communem, ceremonialem, & forenſem, atque adeò miſtam.

In ejuſmodi lege quod morale eſt, id perpetuum; quod judiciale, id mutatis circumſtantiis mutari: quod ceremoniale, id perire exiſtimandum eſt.

Tale eſt præceptum de ſabbatho, *Deut. c. 5. 20. Exod. c. 16, 29. c. 20. 8. 9 c. 31. 15. Levit. c. 19. 3. 30. c. 23. 3.*

In hoc morale eſt, quicquid eſt de cultu Dei, quatenus is uno aliquo ex ſeptem diebus conſervatur, exercetur & retinetur exercitiis pietatis, lectione meditatione & auditione. Politica forenſis eſt ceſſatio, quies & feriæ à laboribus & curis mundanis die ſeptimo, qui nobis eſt primus hebdomadis, ne continuis laboribus te, aut tuos fatiges & conficias, Exod. cap. 23. 12. Deut. c. 5. 14. 20. Ceremoniale eſt tempus in hebdomade diei ſeptimi, præcipuè Judæis præſcripti ad recordationem creationis à Deo abſolutæ, Geneſ. c. 2. 1. 2. Exod. c. 20. 10. 11. Et ad recordationem liberationis ex Ægypto, Deut. c. 5. 15. junctо Exod. c. 12. & quietis futuræ in cælis & à peccato. Junius c. 8. d. loco. Exo. c. 31. 15. Ezech. c. 20. Eſa. c. 66. 23. Hebræ. c. 4. 8. 9. 10. Zanch. in explicat præcept. 4. Cum hodiè obſervetur dies primus ſeptimanæ, quo beneficium redemptionis completum eſt, 1. Corint. c. 16. 2. Act. c. 20. 7. & novam hebdomadem incepit in regno ſuo.

Ejuſmodi quoque eſt lex de homicidarum involuntariorum receptu & aſylo. *Num. c. 35. Deut. c. 19. 3.*

In hac enim moralis eſt legitima vindicta de homicidis ſumenda; ceremonialis eſt chriſtianæ liberationis typus in manſione in loco perfugii, uſque ad mortem ſummi ſacerdotis, Zachar. c. 9. 11. 12. & ſeqq. Forenſe, ut conſeſſus judicare & de cauſſa cognoſcere poſſet, ne ante legitimam cauſſæ cognitionem autor cædis ad pœnam raperetur.

Hujusgeneris eſt etiam lex de pſeudoprophetis, apoſtatis & transfugis. *Deut. c. 13. c. 17.*

Hic enim morale eſt, ſollicitationem ad defectionem & Dei abjurationem & Apoſtaſiam, puniendam eſſe, non illi parcendum, nec illam ferendam eſſe. Ceremonialis eſt ratio particularis in Judæis, & multiplex ſignificatio rerum ſpiritualium & locus in terra Chananæa. Forenſis erat pœna mortis, apud Judæos ob circumſtantias varias & plurimas uſitata.

Huc

Huc refero etiam legem de purgatione homicidii, cujus autor incertus est, *de qua Deut. c. 21. ubi Iunius declarat, in qua morale est, de homicidio quæri & cognosci oportere. Ceremoniale est, capi vitulam abjugem, in vallem asperam produci, &c. Politicum est, ista ordine fieri ad communem purgationem.*

Quibus addo legem de lepra, quæ extat *Levit. c. 13. 44.*

Hæc etiam ceremonialis est, quatenus per illam lepra spiritualis, peccatum scilicet, ejusq; natura notatur. Politica, quatenus externo habitu & vestitu leprosus cognoscebatur præ aliis. Moralis erat, quatenus consortio hominum, ob contagionem leprosus erat exclusus. Sic & sacrificiorum oblationes, de quibus extat *Num. c. 18. 21. 24. Levit. c. 27. 30. Deut. c. 14. 5. 20. 28. morales erant, quatenus confirmabant fidem offerentium & gratiarum actionem continebant.*

Forenses & politicæ, quatenus serviebant ad ministrorum sustentationem, & Iudæos ab aliis gentibus discernebant. Typicæ, quatenus repræsentabant pœnam & mortem peccatis nostris debitam.

Sic et decimæ ceremoniales erant, quatenus testabantur omnia nostra Deo deberi. Forenses & morales, quatenus stipendia sacerdotum erant in politia Iudaica.

Ita & lex de cadavere suspensi ante solis occasum è cruce tollendo. *Deut. c. 21. 22. quæ typica est in eo quo denotat Christi passionem & è cruce depositionem. Moralis in eo, quo pœnæ habet denotationem & propria forensis, quatenus in politia judaica erat recepta illiq; accommodata ad tempus.*

Similiter lex de anno Iubilæo lata. *Levit. c. 25. Deut. c. 15.*

Hæc enim moralis erat, quatenus continebat & præstabat σεισάχθειαν καὶ ἄφεσιν, debitorum & onerum excussionem, quâ pauperes juvabantur: & ceremonialis, quatenus futuram illam à peccatis liberationem per Christum præstandam significabat, Luc. c. 4. 17. 18. 19. 20. 21. Forensis erat, quatenus anno 50. non alio fiebat, & tribuum differentiam & conservationem continebat in politia judaica.

Sic & lex de pullis nimis maturè non ablactandis & necandis. *quæ moralis erat in hoc, quod ejus horum pullorum valetudini ho-*

minis incommodet. Ceremonialis in hoc, quod à crudelitate et humanitate homines abduceret. Politica, quatenus solis Iudæis præscripta.

Sic & quintum prçceptum continet aliquid morale, aliquid politicum, aliquid ceremoniale. Sic & lex de spicilegio & manipulo messis tempore in agro relicto. *Lev.c.*19.9.10.*c.*23.22. est politica, forēsis & moralis simul. Ita & lex de tectis peribolo muniēdis: *Deu.c.*22.8. Similiter lex de pullis aviū non simul cum matre necandis *Deu.c.*22.5.6. Item lex de non comedēdo sanguine. *Lev.c.*17.26. & de terra absolutè non vendēda. *Lev.c.*25.29. de agro, vel vinea diversis seminum generibus nō cōserendis: & veste ex lino & lana &c. *Lev.c.*19.19. *& plures aliæ.*

Hujus quoque generis est lex de primogenituræ jure. *Deut. c.*21.17. *quæ ceremonialis, quo ad typum primogeniti Christi. Colos.c.*1.15. *Roma.c.*8.29. *Forensis, quoad tribuā & familiarum conservationē in politia Iudaica: Moralis, quoad compensationem curæ & impensarū, quas primogenitus pro suis fratribus & sororibus junioribus sustinebat. Omitto nunc plures alias ejusdem generis leges, de quibus Deut.c.*22.9. *& seqq.c.*15. *c.*31.10.11.12.13. *& aliis in locis pluribus.*

Movetur nobis hîc controversia de eo quod doctrinam Decalogi politicam esse asseramus, quæ theologica potius aliorum judicio dicenda sit. Hîc igitur cōtra legem homogeneias peccatum à nobis esse, quidam existimant. Vnde altum Decalogi apud hosce silentiū in politicis. Sed malè, meo judicio. Nam materia Decalogi etiam politica est, quatenus symbioticam vitam regit & in ea quid faciendum sit, præscribit. Docet enim hæc piam & justam vitam. Piam erga Deum, justam erga symbiotticos. quibus qualitatibus, si symbiosis caret, non tam politica & humana societas, quàm beluina facinorosorum hominum congregatio dicenda est. Omnia igitur & singula Decalogi præcepta sunt politica & symbiotica. In his vita cōtemplativa & practica omnis occupatur & absolvitur, quāvis primum & ultimum præceptum solam animorum informationem sibi propositam habeant & meræ speculativa sint. Regulam hanc et lucernam pedum nostrorum, ut vocatur Psalmo 119. *si politicæ & symbioticæ vitæ ademeris, animam ipsam illi sustuleris, vinculum humanæ societatis &*

quasi

quaſi clavum, ſeu gubernaculum in navi ademeris, omninoq; illa concidet, vel in vitam brutam, beluinam & inhumanam mutabitur. Est igitur materia Decalogi politicæ prorſus genuina, eſſentialis & propria. Ad hanc externam & civilem vitam in verbis, geſtibus & operibus, ſi acceſſerit vera fides, & cogitationum atq; cupiditatum ſanctitas & ſcopus rectus, gloria ſcilicet Dei, tota fiet theologica. Sic igitur quando opera Decalogi à chriſtiano ex vera fide, ad gloriam Dei fiunt, illa Deo placent. Quod ſi contra ab infideli & ethnico eadem fiũt, quibus Apoſtolus etiam Decalogi cognitionem & inclinationem naturalem tribuit: Rom. c. 1. & 2. Deo placere non poſſunt, quamvis in vita politica ex his etiam infidelis, juſtus, innocens & integer dicatur. Atq; illa eſt inter chriſtianorum & infidelium juſtitiam differẽtia Sed & I. C. atq; ethici de negotijs Decalogi utriuſq; tabulæ tractant, at quilibet artis & profeſſioni ſuæ convenienter & accommodatè ut non miſceat merè theologica, vel politica. ut igitur doctrina Decalogi generalis in politica eſſentialis, homogenea & neceſſaria eſt: ſic ſpecialis & particularis ad ſingularia & individua adcommodata, eſt juriſprudentiæ propria: piam verò & ſalutarem ad vitam æternam Decalogi doctrinam, quæ pædagogus ſit ad Chriſtum, theologia ſibi rectè vindicat.

CAPUT XXII.

Quatenus magiſtratus legem propriam Judæorum in uſum revocare, & in adminiſtratione Reipubl. ſequi poſſit.

HActenus de lege, qua Reſpub. regenda adminiſtranda & ſecundum quam vita ſubditorum inſtituenda eſt: ſequitur de legis propriç Iudaicç abolitione & mutatione.

In hac generalis hæc regula ſemper eſt tenenda.

Quicquid in hac lege propria ceremoniali, vel forenſi, eſt morale, ſeu æquitatem naturalem, immotam & perfectam exprimit, ſecundum rectam rationem communem, vel

vel analogiam juſtam, hoc eſſe perpetuum, immortale & naturâ ſuâ immutabile: *Nam in hoc lex propria, cum communi, uti dixi, cõſentit in principio, ſubjecto occupante & fine utrique communibus.*

Quicquid vero in lege propria, prò ratione circumſtantiarum, certi loci & temporis, & pro natura certæ perſonæ, vel rei, eſt conſtitutum, hoc natura ſua mũtabile & temporale eſt. *In his enim lex propria variat à communi morali lege.*

Ergo mutabile eſt, quicquid verſatur in particularibus illis determinationibus, ad quas ex immotis principiis communibúſque concluſionibus proceditur, ſecundum modum & conditionem, ſingularem certam, eorum quæ ſubiiciuntur ordinationi legis, vel circa quæ verſatur lex ſecundum conditionem communem, rerum, negotiorum, vel perſonarum, aut circũſtantiarum; Nam non habita ratione particularium circumſtantiarum, lex communis: lex propria verò ſecundum particularem rationem circumſtantiarum efformatur & conſtituitur. Iun. de polit. Moſis obſervat. c. 5. 6. 7.

Quam ob cauſſam lex propria in circumſtantiis recipit plurimas mutationes, pro tempore, loco, perſonis, factis, modo, cauſsis atque adjumentis, tum præteritis, tum etiam præſentibus, aut futuris, publicis atq; privatis l. 16. aut facta de pæn. Quamobrem lex Dei homines ſapientes, prudentes & juſtos, qui de circumſtantiis illis judicare poſſunt, ad Reipub. adminiſtrationem conſtituendos dicit. Exod. c. 18. Deut. c 1. 2. Chron. c. 19. Et quicunque magiſtratus in adminiſtratione humana, omnia conſilia ſua non ita temperant, ut varietati rerum, varietatem judiciorum accommodent, ii Rebuſpubl. plurimum incommodant, vel potiùs perdunt judiciorum ſuorum obfirmatione, quia magis conſtantia, quàm conſilio judicioq; certant, ut ait Iunius.

Ex hiſce ſequitur, magiſtratũ in Reip. adminiſtratione, morali æquitate, ſeu lege communi, quatenus illa in propria lege Moſaica eſt expreſsa, alligatũ eſſe, hoc eſt, in iis omnib. quę cũ lege communi conſentiunt, in lege propria, teneri ſequi eandem: in reliquis verò, in quibus diſcedit & variat à communi morali lege, & politię Iudaicę eſt accõmodata, nequaquã.

Nam

Nam ſi magiſtratus, has Iudaicas proprias leges ſuâ naturâ mutabiles, aut mortuas figeret pro abſolute neceſſariis, libertatem, quæ ad ædificationem data eſt, ſibi & aliis tolleret, & jugo ſervitutis ſe & alios implicaret, eò quod ex re libera neceſſariam faceret, & laqueo gravi et periculoſo cõſcientias impediret, quibus obtruderet leges mortales pro immortalibus, quæ ſoli populo Iudaico olim latæ fuerunt, & naturâ ſuâ ob actionum varietatem ſunt mutationi obnoxiæ, & niſi mutatis circumſtantiis, ob quas latæ ſunt, mutentur & ipſæ iniquæ fiunt, nec tabulæ ſecundæ æquitatem, & primæ ſanctitatem adſequuntur, & fundamentum commune rectæ rationis habere deſinunt. Proinde graviter peccaret magiſtratus, qui neceſſitatem legis propriæ Moſaicæ in Repub. ſua urgeret, ubi non eædem circumſtantiæ & rationes ſingulares, ob quas propria lex Iudæis lata fuit, militarent.

Sed nunc in ſpecie etiam nobis videndum, quid in lege propria Iudæorum ceremoniali, quam vocant, mutabili ſit, quidq; à magiſtratu mutari poſsit, & deinde quid in forenſi lege.

Lex ceremonialis typica, ad umbram futurorum inſtituta, à Chriſto impleta, prorſus & funditùs eſt ſublata, quoad media, quibus Iudæos ad cultum Dei ducebat, hoc eſt, quà eſt ceremonialis, ſeu qua parte ſua natura eſt mutabilis, adeò inquam ſublata, ut nunquam ſua natura revocari poſsit, ideò quod eadem rationes & circumſtantiæ apud nos eſſe nequeant. *Siquidem Chriſtus exhibitus, non poteſt denuò exhiberi & ſacrificium ſuum repetere.*

Magiſtratus igitur hãc legem in uſum revocantes, graviſſimè peccarent; & lege illâ renovatâ, vitam chriſtianis, quantum in ipſis eſſet, adimerent, Chriſtum abjurãtes, & Chriſti redemptionis fructu privantes cultores illius legis. Nam huius legis corpus in Chriſto eſt. Ideoq; quemadmodum umbræ adveniente ſole diſpelli ſolent, ſic & illa lex per Chriſtum eſt extincta. Coloſ. c. 2. 16. Ne quis igitur vos damnet ob cibum, vel potum, aut reſpectu feſti, aut novilunii, aut ſabbathorum. 14. quæ ſunt umbra rerum futurarum, at corpus eſt Chriſti. Gala. c. 5. 1. in liber-

nus ceremoniales, ſunt mutabiles, tamen ſecundum tempora, pro conditione & modo ipſarum, mutationem ſubierunt.

Earum enim aliæ durabiles fuerunt conſtanter ad Chriſti adventum uſque & complementum miniſterii redemptionis noſtræ & promulgationem Euangelii, tantiſper denique dum Reſpub. Iſraelitarum ſteterit.

Aliæ duraverunt ad tempus uſque deportationis Babylonicæ; aliæ ad tempus illud uſque cum à Salomone templum extructum eſt & ſanctificatum Domino, ut terreum illud altare, quod poſtea ligneum fuit obductum ære. Exod. c. 20. c. 30. Deut. c. 12. 6. 7. 8. 9. 10, 11. & ſeqq. Item lacus unus, lavandis ſacerdotibus, cum poſtea labra lotionis cauſſa fieri juſſit. 2. Chron c. 4.

Aliæ ad tempus, quo regnum fuit inſtitutum, & donec Iudices Reipub. Iſraelitarum præfuerunt. Deut. c. 12 5. 6. 7. 8. 9. 10.

Aliæ denique durationem non habuerunt diutarniorem, quam, cum Iſraelitæ ex Ægypto egreſſi in profectione ſua, (quæ annorum fuit quadraginta) Chananæam verſus contendebant, uti comeſtio agni paſchalis, lumbis ſuccinctis, calceamentis indutis & baculo. Exod. cap. 12, verſ. 11. quod tempus ambulatoriæ Reipublicæ Iſraelitarum appellamus. Poſt enim fuit ſtataria, quum in Chananæam ſibi promiſſam advenisſet.

Quid? quod etiam quædam ſingularia fuerunt, & ad ſingularem actionem & horum inſtituta ceremonialia? cujus generis Exod. c. 12. exempla extant. ut notat Iun. ibidem & docet in cap. 7. de polit. Moſ. obſervat.

Ceremonialis lex, ob finem ſuum, qui ſolus ceremonialis, ad figurandum Chriſtum, ejuſque perſonam & actiones, officia & beneficia, olim pertinuit, ideoque hodie abolita, ut eſt ſanctificatio primogenitorum, *Exod. capit. 13. qui in ſuis familiis cultum DEI adminiſtrarent, quod officium poſteà Levitis eſt injunctum.* Numeri

Num.cap.3.12.13.sed quatenus primogeniti typi erant Christi, eumque Dei unigenitum & primogenitum donis potioribus & pluribus excellentem inter multos fratres adumbrarent, lex hæc duravit usque ad Christi adventum. Colos. c.1.15. Rom.c.8.29. Psalm.45.8. Ioh.c. 3.34.

De circumstantiis ceremonialibus similiter judicandum, sive ad speciem ipsam ceremonialem accidant, sive ipsæ per se constituant speciem ceremoniæ, *ut cum dicitur; Non facies ullum opus in die sabbathi, qui septimus erat Iudæis, Christianis verò posteà primus hebdomadis est factus. Sic & locus Dei colendi, Iudæis erat terra Chananæa & cultui divino Ierosolyma, Sion & templum deputatum; Christi adventu verò hæc lex est sublata, 1. Corint.c.1. quia umbræ & typi Christi futuri erant. Iun.d.loco cap.7.*

In legibus, quæ mixti generis sunt, quod morale est, constanter permanet; quod absolutè judiciale, id mutatur circumstantiis quod ceremoniale, id universè perit, *Iun.cap.8. ubi etiam respondet ad illa quæ videntur obstare in Act.c.15.29.c.21.23. & seqq.*

Venio ad L. forensem Mosaicam. Hæc similiter in illis, in quibus natura sua est mutabilis, christianos non obligat, adeò ut magistratus in administratione imperii & Reipub. suę libere ab illa eatenus recedere possit.

Recipit autem lex hæc mutationes plurimas in circumstantiis, pro tempore, loco, personis, factis, modo, caussis, atque adjumentis, tum præteritis, tum præsentibus, tum futuris, privatis & publicis, *vid. supra.*

At in illis, quibus & quatenus analogicè à morali æquitate deducitur, atque cum eadem commune habet principium, subjectum & finem, sempiterna, perpetua & constans est quosvis obligans.

Ita mecum sentit Martin. Bucerus in enarrat. in Matth. c.5. v.19. ubi ait. Quidquid pertinet ad pietatem et charitatem in legibus forensibus, (imò addo ego & in ceremonialibus) illud adhuc hodiè durare: at verò quod in hisce externum fuit ut opus ipsum, locus, tempus, persona, numerus,

numerus, qualitas, & aliæ circumſtantiæ temporales & corporales id Deam nunquam alicuius feciſſe, Eſa.c.1.10-11.12.& ſeqq. Idem ſenſit Iohan.Calvinus,lib.4. Inſt.c.20.ſect.15.16. Zanch.in tomo de opere redempt.lib.1.c.10.de lege Dei.theſ.6. De legib.human.& de lege Moſis,theſ.1.et de legib.polit.Moſaic.Danæ.lib.5.polit.c.2. Thomas Aquinas in prima parte ſecundæ ſummæ, quæſt.104. articul.3. Pezelius in part.6.arg.Theolog.cap.de legib.polit. & part.3.cap de lege, ex Phil. Melanchthonis ſcriptis docet Vrſin in explicat.Catechet.Heidel. cap.de leg.Dei,part.3.et idem latiùs in tracta.Theolog.cap.de lege divina. Decian.lib.2.c.11.num.8.crim.tractat. Latiſſimè & exactiſſimè perſequitur Franciſc.Iun.in doctiſſ libello de polit.Moſ. obſervat.Omitto plurimos alios tum Theologos, tum Ictos huius ſententiæ approbatores & teſtes,quorum quoſdam citat et ſequitur Iob. Gœddæus Ictus egregius in tract.de verb.ſign.et de verb.obligat.

Sunt tamen ex iſdem utriſque aſſerentes,legem forenſem omninò eſſe antiquatam in omnibus,adeò ut nihil ex illa nos hodie obliget. Sed errant illi, imò et illi,qui aſſerunt, hanc legem chriſtianos in ſolidum, in omnibus ſuis partibus & circumſtantiis obligare, nullâ re exceptâ,errant graviſſime. Quorum ſententiam falſam eſſe ex ſequentibus liquidò conſtat.

Nam primò Chriſtus Matth,c.5.31.32. & c.19.7.8.9. Iudæorum obſervationem de divortio & libello repudii, ſuſtulit.

Deinde Apoſtoli ex Chriſti inſtituto et voluntate diem ſabbathi,qui apud Iudæos ex lege propria erat ſeptimus hebdomadis,Exo.c.20.9.10. 11.Num.c.15.30. tranſtulerunt et immutarunt in diem primam hebdomadis 1.Cor,c.16.2. Actor.c.20.7. Apoc.c.1.10. quæ liberè à Chriſtianis obſervatur.

Tertiò,Chriſtus ſit ex mandato Cæſaris, cenſum ſolvit Cæſari, contra leges forenſes Moſaic. Matth.c.17.27. Luc.c.2. et reddi jubet Cæſari quæ ſunt Cæſaris. Matt.c.22.17.et ſeqq.qui ſenſus tamen à Iudæis lege forenſi Moſaicâ Cæſari non debebatur.

Quartò,Paulus jure Romanorum, non Iudæorum utebatur. Act.c. 25.10.et ſeqq.c.16.17.et ſeqq.c.22.25.et ſeqq.

Quintò Iudæi in priſca eccleſia Iudaica viventes ſub ethnicis Magiſtratibus. horum, non propriis legibus forenſibus Iudaicis vivebant & utebantur, uti colligitur ex Daniel. cap. 6. 12. 13. 14. 25. 26. cap. 2. 12. cap. 3. 14. 15. Ierem cap. 27. 7. 8. 9. 10. & ſeqq. cap. 29. Eſt. cap. 5. cap. 6. 8. 9. Geneſ. cap. 12. 20. Exod. cap. 1. 15. 16. Sic Ioſeph in Ægypto ex forenſibus legibus ejus populi judicabat. Sic Daniel in Perſia, Perſicis, Nahaman in Syria, Syriacis, Cornelius centurio, Romanis legibus. quo argumento utitur etiam Philipp. Melanthon & Chriſtiani in novo teſtamento, ſuorum magiſtratuum forenſibns legibus obedire tenebantur & vivere ſecundum illas, uti colligitur ex Matt. cap. 17. 24. 25. 26. 27. cap. 22. 21. 22. c. 23. 3. 23. Luc. 2. 3. 4. c. 22. 25. c. 20. 25. Rom. c. 13. 1. 2. 3. 4. 1. Pet. c. 2. 13. 14. 18. Act. c. 16. 4. 37. 38. 39. c. 25. 11. 12. 21. 22. & ſeqq. c. 22. 24. c. 6. 4. c. 26. 92. c. 27. 1. Corinth. c. 6. 1. 2. 3. 4. 1. Timoth. c. 2. 1. 2. 3.

Sextò jubentur Chriſtiani, magiſtratui iniquo obedire in illis, quæ non pugnant cum Decalogo 1. Pet. c. 2. 13. 14. ſubjecti eſtote cuivis humanæ ordinationi propter dominum. Rom. c. 13. 1. 2. 3. 4.

Septimò, leges forenſes Moſaicæ ſoli populo Iudæorũ, non alij latæ, & ipſius politiæ adcõmodatæ fuerunt, arg. Matt. c. 19. 8. Pſa. 78. 5. & 103 7. Rõ. c. 9. 4. 5. Deut. c. 4. 5. 7 8. 14. 36. 40 Iud. c. 11. 39. Ruth. c. 4. 7. Calv. li. 4. inſt. c. 20. ſect. 15. 16. Vrſin. in tract. theol. qu. 2. de lege divina Iun. c. 5. de pol. Moſ obſerv. Zanch. in tom. de oper. redempt. lib. 1. c. 10. de lege Moſis, theſ. 1. & c. 11. theſ. 1. quod intellige, ut ſupra dixi, quoad circumſtantias, quibus à lege morali diſcedunt, non in iis, quibus cum illa conſentiunt.

Sed politiâ Iudaicâ ſublatâ, & ceſſantibus rationibus & circũſtantiis omnibus, ob quas latæ erant, quis caſdẽ leges durare & obligare poſſe exiſtimabit? cum Chriſtiani non ſint Iudæi, Act. c. 11. 26. c. 26. 28. c. 24. 5. 2. Cor. c. 10. 7. in alia quoq; Rep. alio in loco & tẽpore vivant. Heb. c. 8. Ioh. c. 4. 21. 22. 23. Chriſtus ſit exhibitus, diſtinctio Iudæorũ & gentium. ſublata Eph. c. 2. 14. 17. 18. Col. c. 2. 16. Act. c. 13. 46. 47. 48. tribuum confuſio ſit facta, quæ ſtante Rep. illa præcepta erat. & Reſp. Hebræorũ ſit everſa. arg. Gen. 49. 10. Act. c. 6. 14. Ioh. c. 18. 31. Dan. c. 9. 26.

27.

27. Luc. 21. 20. 21. 23. 24. Matt. c. 24. 15. Iob. c. 19. 15. 16. Hebr. c. 9. c 8. *Leges hæ erant de Rep mutabili, modo mutabili latæ, & ad mutationem destinatæ, & propter aliud sancitæ, quæ cuncta hodiè cessant. Apud Iudæos in politia Iudaica, hæ, homines ad observationem Decalogi ducere poterant, ideoque valebant. hodiè, quando idem nobis non præstant, neque ad eandem æquitatem moralem tendant, secus.*

Octavò leges forenses ideò obligant, quod definiant, quomodo æquitas moralis, disciplinâ & exercitio in 1. & 2. Decalogi tabulâ sarta tecta maneat. Manente igitur & durante illa æquitate, antiquari, & quæcunque aliæ ad eundem usum & finem respicientes in locum istarum, pro cujusque Reipub. oportunitate & usu substitui possunt. Nec fieri potest, ut quod hoc in loco & tempore, ex caussâ peculiari in hac persona justum est, id mutatis circumstantiis, quæ per singula ferè momenta alia aliis succedunt & mutantur, justum permaneat.

Nonò, simili modo et leges ceremoniales, quando non ducunt nos ad observationem primæ tabulæ, sed sunt contrariæ pietati, vel charitati, vim suam amittunt. Hoseæ c. 5. 6. me benignitate delectari, non autem sacrificio, & cognitione Dei magis, quam holocaustis. Exempla & testimonia huius rei vid. Esa. c. 1. 10. 11. c. 66. 3. Psalm. 50. 8. Oseæ c. 6. 6. Mich. c. 6. 7. Psal. 40. Amos c. 1. 21. Malach. c. 2. 12. Prov. c. 15. 8. c. 21. 27. Heb. c. 10. 5. 6. Ierem. c. 6. 20. c. 7. 22. Sic David recte comedit panes propositionis, & Apostoli spicas evellebant, & Christus die sabbathi sanabat, & Levitæ pecudes mactabant. Et Ezechias serpentem æneum contrivit, contra leges ceremoniales expressas. Ratio est, quia leges ceremoniales & forenses sunt ministræ & ancillæ legis moralis, ob cuius observationem sunt latæ, tanquam media, quibus homines ducuntur ad observationem Decalogi. Hoc munus, quando præstare desinunt, nullius conscientiam amplius obligant, neq; Deo gratæ sunt.

Decimò, in negotiis ecclesiasticis ceremonias, ritúsve humana autoritate τῦ τάξεως & ædificationis ergò instituere licet, Actor. c. 16. 3. 4. 5. c. 15. 18. 28. 29. 42. c. 8. 17. & c. 14. 22. 23. c. 21. 22. & seqq. Tit. c. 1. 5. 6. & plurimis aliis locis, vide Petrum Martyr. 1. Samuel. c. 14.

c.14.24.et seqq. Ergò multò magis in secularibus et politicis negotiis idem licebit. Et Apostolus quandoque discrimen ciborum habendum existimat, quandoque minimè, Rom.c.14.6.7. 1.Cor.c.9.c.10.26, Colo.c. 2.17.18.22.1.Timoth.c.4.1.2.3.4.

Vndecimo, etiam in politia Iudaica, has leges sæpenumerò mutatas fuisse legimus, præsertim in pœnis. Nam dicet lege morali et naturali æquum sit, maleficia puniri, tamen qualitas pœnæ et quantitas, variè ratione circumstantiarum temperatur; ita ut eadem pœna in eodem maleficio statui semper nequeat. Sic enim eadem pœna furti, apud Iudæos semper non fuit, nec esse debuit, aut potuit. Vide et confer Exod.c.22.1.2. 3.4.3.Prov.c.6.30.31.2, Sam.c.12.5.6. Ios.c.7.21. Nec homicidij pœna eadem semper. Num.c.35.15.16, 17.18. Ios.c.20.2.35. Deut.c. 19.2. & seqq. neque adulterii, vide & confer Levit.c.20.10.c.18.20.c. 19.20.21. 2.Sam.c.3.14.15.22.26.27. Genes.c.20.6.7.c.38.5. & seqq. neque eadem pœna scortationis, Deut.c.22.21.29. Exod.c.22.16. & seqq. collat. cum Levit.c.21.9. idem in pluribus aliis delictis observare licet.

Duodecimò, sunt quædam leges forenses Mosaicæ, quæ in usum revocate, hodie in nostra politia prorsus iniquæ essent, quædam prorsus inutiles, mutatis circumstantiis & causis, ob quas olim constitutæ sunt.

Prorsus iniqua esset lex de polygamia, & lex de divortio de quib. apud Mosen. Deut.c.21.14.c.24.1.2.3. Matth.c.19.7.8.9.10. lex de pœna seductoris. Deut.c.13. De qua re Iun. c. 8. de polit. Mos. observat.

Iniqua lex de pœna scortantis filiæ sacerdotis. Levit.c.21.9. de pœna violati sabbathi. Num.c.15.35.36. de fratris defuncti relicta vidua ducenda. Deut.c.25.5. de consuetudine malefici dimittendi in festo paschatis. Matth.c.27.15.16.17. Luc.c.2.23.17.18. & similes aliæ, quarũ causæ & circumstantiæ variæ apud Iudæos & nos, jus quoque variant.

Essent quoque, ut dixi, quædam istarum legum forensium in nostra politia inutiles, nec necessariæ semper & in omni loco. Lex erat apud Iudæos de Iudiciis in portis civitatum habendis, et causis ibidem decidendis & dirimendis. Ruth.c.4.1.2,3. & seqq. Deut c.22.15.16.c.17.c.

16.

16.18. Exod.c.18.13. Psal.122.5.& seqq. Ratio & æquitas moralis huius legis erat apud Iudæos, ut actus hic publicus cuique è populo innotesceret & adeum omnibus aditus concederetur. In nostra politia, quando in curiis, publicisque locis aliis, judicia celebramus, id quod morale est in hac lege, retinemus, quod more forense, Iudaicum, reiicimus, tanquam non necessarium. Ita & lex de peribolo pro rectis muniendis, hodiè est inutilis, quæ olim suam usum in terra Canaan habuit, & in locis ubi in eandem formam ædes, ædificantur adhuc habere potest. Exod.c. 28.42. Deut.c.22.8.

In politia Iudaica, populus per tubam convocabatur, uti lex extat Num.c.10.1.2.3.4.5.et seqq. Non peccat magistratus, qui per præconem, campanam, vel aliud signum convocat subditos.

Apud Iudæos lex forensis erat, ut Levitæ & ministri tabernaculi ex victimis, oblationibus, primitiis & decimis alerentur, ex iisque mercedem suorum laborum perciperent. Num.c.18.8.21.22.24. Deut.c.14.28. 29. Levit.c.7.31. & seqq.c.24.8.9.c.8.31. Exod.c.22.29.c.34.20. Deut.c.12.17.18. In hac lege, quod est morale, scilicet mercedem laboranti persolvere, manet & hodie, neque unquam mutari potest, vel debet; quod verò ad media attinet, quibus pervenire licet ad illam æquitatem, quæ est laboris compensatio, illa pro cuiusque Reipub. utilitate & necessitate sæpè mutantur. Quid enim, si non sint decimæ ecclesiæ, neque victimæ amplius sunt. An igitur necessario illam legem urgebimus, cum alio modo æquè commodo, ad eãdem legis huius æquitatem pervenire possimus, nimirum pecuniâ pro mercede solutâ, sicuti priscas Ecclesias fecisse ex Pauli Epistolis constat. Lex communis in quavis re, imprimis pecunia, mercedem admittit: lex propria Mosaica in decimis & oblationibus victimisque constituit, quia in iis commodiùs solvi poterat apud Iudæos.

Similiter & lege forensi reliquiæ frugum ad alendos pauperes in agris relinquebantur apud Iudæos Levit.c.19.9.10.c.23.2. Deut.c.24.19. et seqq. In Christiana Repub. non peccatur, si neglectâ illâ lege ex aliis rebus pecuniâ, frumento, pane necessitati & inopiæ pauperum succurrimus. Hîc quod morale est in lege illa retinemus, in medio quo ad moralem hanc æquitatem Iudæi contendebant, eamq; assequebantur, discrepamus.

Quid si quæ Ecclesia, vel Christiani decimas non haberent, nec fruges in agris, qui tamen aliis facultatibus, quibus benè facere proximo possent, abundarent? an hos ab hac lege morali de eleemosyna danda pauperibus excusabimus?

Apud Iudæos lex forensis erat de ducenda uxore ex eadem tribu & cognatione. Levit. c. 21. Num. cap ult. vid. Levit. c. 19. Sigon. lib. 1. c. 2. de Repub. Hebræ. et lex erat de interdicta alienatione rerum in extraneos ad familiarũ cõservationẽ. Exod. c. 21. 6. 7. 8. Levit. c. 25. 1. Reg. c. 21. 3. Hodie cũ cesset ratio, ob quã lex illa cõstituta, Christi scilicet familiæ certitudo, qui iã exhibitus & cognitus est, quare lex illa reciperetur?

Erat quoque venditio liberorum permissa Iudæis, Exod. c. 21. 7. 2. Reg. c. 4. Matth. c. 18. 23. Et suipsius venditio. Levit. c. 25. 39. et seqq. Exo c. 22. 4. c. 21. 5. 6. 7. lex de peribolo loricato ædium habendo. Exod. c. 28. 42. Deut c. 2. 8. quæ hodie cessant.

Atque talis quoque erat lex de viro concumbente cũ ancilla, Levit. c. 19. 20. De bove cornupeta. Exod. c. 21. 32. De funiculis in quatuor vestimentorum oris. Deut. c. 22. 12. item talis erat lex de feriis, & quiete agrorum septimo quoque anno habendâ, Exod. c. 23. v. 11. Levit. c. 25. 4. quæ apud nos pro fertilitate, vel sterilitate regionis & locorum varia est, plerunque triennio semel agri inculti relinquuntur.

Purgatio suspectæ de adulterio, de potu zelotypiæ. Num. c. 5. 14. & seqq. & virginis corruptæ, Deut. c. 22. 17. 18. & seqq. Lex erat quoque de Asylo. Deut. c. 4. 42. Num. c. 35. 6. 11. & seqq. Levit. c. 35.

Lex de pœna lapidationis, Nam. c. 15. 36. Iosu. c. 7. 25. Iob. c. 8. 4. 5. de pœna flagellationis ad certum numerũ verberã. Deut. c. 25. 2. 3. 4. de exsecutione læsi cognatis permissâ, Deut. c. 13. 10. 11. c. 17. 7. 8.

Apud Iudæos ex lege forensi variæ populi distributiones passim leguntur, de quibus supra dixi in cap. de calleg. & cap. seq. quæ in nostra politia inutiles. Malè quoque mos vetus lugendi mortuos in usum revocaretur, Iudic. c. 11. 2. Chron. c. 35. 25. Item forma & modus veteris cessionis in discalceatione et spuio. Ruth. c. 4. 7. Deut. c. 25. 9. & forma lugẽdi, Esa. c. 20. 22. Ezech. c. 24. 17. 2. Sam. c. 15. 16. 30. 31. inutiles omnes Iudæorum leges de servis, eorumque manumissionibus. Levit c. 25.

Deut.

Deut.c.15. Exod.c.21. Lex de jure retractus in matrimonio, Ruth.c.4. 4.6. de jure primogenitura, Deut.c.21.16.17. Num.c.3.1.40.41. Exod.cap.12.1. Chron.c.5.1.2. de modo oppugnandi urbes, Iosu.c.6.4. 5. & seqq. Deut.cap.20.6 7.8. de distinctione 12. tribuum Num.c.26. de pœna furcæ, seu patibuli. Deut.c.21.23. Num.c.25. de iure successionis masculorum, Num.c.27.8.9.

Erant & plurimæ aliæ leges forenses, & consuetudines à Iudæis receptæ, & pro legibus observatæ, quæ in illa politia justissimæ optimæque fuerunt, adeò ut sapientiores & justiores dari non potuissent, quæ tamen in nostra politia usum vel nullum habent, vel exiguum cum aliæ commodiores ad eandem æquitatem spectantes constitui possint.

Sed quid si quædam ex eiusmodi forensibus legibus Mosaicis, ad hue hodie in nostra politia apud nos ad moralem æquitatem collimant & tendant, seu nos ad pietatem, cultumque Dei in prima tabula, & officia charitatis secundæ tabulæ ducere possint, an magistratus eas in usum revocare tenetur. Respondeo, si commodioribus legibus & mediis magistratus ad mpralem equitatem Decalogi colendam, subditos suos informare, ducere & erudire non potest, teneri, verum non ideo, quod sint, vel fuerint Mosaicæ, sed quod nostræ politiæ adcommodatæ, nos ad observationem Decalogi ducant & ad eandem æquitatem, ad quam apud Iudæos, tendant. Sic decimæ ad alendos ministros ecclesiæ multis in locis sunt institutæ, sicuti lege forensi Mosaica Levitæ ex talibus alebantur. Ita & primogenituræ jus multis in locis obtinet: lex de non alienãda terra, & de peribolo loricato in tectis habẽdo, & plurimæ aliæ leges forenses Mosaicæ in locis quibusdam adhuc hodiè vigent. Sic psalmos & hymnos in sacris nostris cætib canimus, prout David & Salomo in prisca Iudæorum ecclesia ordinarunt. Ita Apost.1.Cor.c.14.26. & seqq. morẽ prophetandi à synagogis Iudæorum desumptũ approbat & revocat. Sic & hodie festa in memoriã dominicæ resurrectionis & pentecostes, sunt vestigia legis antiquæ Mosaicæ ceremonialis Sic & manuũ impositio ex lege ceremoniali Mosaica introducta & præcepta, ab Apostolis fuit retẽta. Anni quoq; initiũ lege Mosaica forensi aliud fuisse constat, & aliud lege ceremoniali, & aliud nobis hodie. Lege Mosaica forẽsi principiũ anni Iudæis ducebatur à

pridie Calend. Marti noſtri. Exod.c.34.22.c.23.11.16.c.12.2. ubi Ianius in analyſi rectè aſſerit hoc menſe mundum conditum, & unde opiniones aliorum, mundi natalem in autumnum, vel æſtatem reiicientium, provenerint, oſtendit. Tempore æquinoctii verni, quod incidit in 25. Martii conditum mundum fuiſſe probat ex eo quod Deus d.c.12.v.1. & 2.dicit, eum menſem omnium aliorum menſium eſſe principium. Deinde, quod perfectio rerum eſt tempus vernans, quod Chaldæi, à quibus Iudæi illud principium vernum habent, ſemper obſervarunt. Perkinſus ſimiliter judicat, naturale anni initium apud Iudæos fuiſſe menſem Abib, vel Niſan. Mundus enim, ait, videtur fuiſſe creatus verno tempore, non autumno. quippe Noachus arcam eſt ingreſſus primo menſe & poſt annum egreſſus eſt ad finem ſecundi menſis. Primus autem vel ſecundus menſis, non convenit autumno. Ioſephus verò Scaliger, vir ſummus, autumnum anni initium ſtatuit. Plane initium anni ceremonialis fuit menſis ſeptimus Exod.c.23.16. Vnde emptiones ſervitutes & alia politica negotia initium ſumebant. Lege ergò ceremoniali annum Iudæi numerabant à menſe ſeptembri. Exod.d.loc. & c.34.22. Levit.c.23. 24.c.25. Num.c.9. Diſſentit, ut dixi Scaliger & cum eo amicus meus Vbbo Emmius, vir doctiſſimus, quam controverſiam nunc non examinabo.

In ejusmodi anni duplici principio, hodie apud nos, neque politicæ forenſis, neque ceremonialis legis autoritas quidquam valet. Obſervamus enim ex magiſtratus noſtri approbatione aliud anni principium, quod incidit in primum diem Ianuarii. Malo dicere ex ordinatione & approbatione ſummi magiſtratus, illud anni principium nos habere, quam ob natalem Domini noſtri Ieſu Chriſti ſervatoris, qui natalis an in finem Decembris incidat ego dubito ob ſequentes rationes.

Nam ſi obtineri poteſt & doceri Chriſtum natum in menſe Septembri, æquinoctio autumnali & conceptum in medio menſis Decembris, ſolſtitio hyberno etiam anni principium in Septembrem erit rejiciendum. Conſtat autem ex Luc. c.1.v.26.27.36.5.6.57. Chriſtum poſt ſextum à conceptione Iohannis Baptiſtæ menſem, in utero Mariæ virginis conceptum. Iohannes verò conceptus eſt ſolſtitio æſtivo, in principio menſis.

*sis Julij, & natus in Martio Ergò Christus, qui sexto mense post concep-
tionem Iohannis legitur conceptus. Luc.ca. 1.36.26. fuit conceptus in
mense Decembri, & natus in mense Septembri, nono, à conceptionis tem-
pore. quo mense nono naturaliter partus humanus in lucem editur, Luc.
d.c.1.24.26.56.57. Sapient. c. 7.2.2. Macch.c.7.27. Iob.c.10.10.
Fuisse autem Iohannem conceptum solstitio æstivo, mense Iulio & natum
Martio probari potest ex tempore sacerdotii Zachariæ, de quo Luc.c.1.
Certum enim est, sacerdotum 24. classes fuisse, per vices alternatim mi-
nistrantium in templo, ita ut duæ familiæ, seu classes uni mensi deputa-
tæ fuerint, ut anno seu 12. mensibus quælibet classis semel officium suum
obierit. 1. Chron c.9.25. 2. Chron.c.23.8. 1. Chron.c.24. & c.27.1.v.
& seqq. c.23. & 2. Chron.c.8.26. & 23.8. arg. 1. Reg c.4.7. Septima-
nis tamen, seu sabbathis singulis mutatio per vices succedentium in ea-
dem classe fiebat. 2. Chron.c.23.8. vid. Sigon l.5.c.3. de Repub. Hebr.
ex Iosepho l.2 contra Appion. & Petr. Martyr. 2. Reg.c.11.c.9. per
illum text. reliqui Levitæ, qui non erant sacerdotes, erant Musici, Ja-
nitores, vel præfecti ærario. 1. Chron.c.23.5. & seqq. c.24. c.25. c.26.
Sigon.d lib.5.c.3.c.4. quorum ministerium menstruum fuisse constat ex
dictis locis. Inter classes autem sacerdotum, octava per sortem fuit ad-
signata Abiæ, 1. Chron.c.24.10. quæ incidebat in mensem Iunium, qui
quartus à Martio, primo anni mense: Atque hunc ordinem & distinc-
onem classium ministrantium, earúmque tempora apud posteros ita sem-
per observatam constat ex 2. Chronic. cap.29.25. & seqq. c.31.2. & cap.
35.4. & seqq. cap.23.8.18.c.8.26. cap.5.11. & 2. Macchab.c.10.6.
7. ubi unicus actus, quo semel ordo ille sacerdotum interruptus, excipitur.
Idem liquet ex 1. Esd. cap.3.4.5.c.6.18.3. Esd c.1.15.16. Nehem.c.
12.44. Luc c.1.8. Sigon.d.lib.5.c.3. Sed Iosephus Scaliger in lib. de
emendat. tempor. aliis demonstrationibus utitur.*

*Ergò tempore, seu anno, quo Iohannes conceptus fuit, prima & se-
cunda classis sacerdotum incidebant in mensem Martium, quo initium
anni apud Iudæos erat, uti dixi. Tertia & quarta classis incidebant in
mensem Aprilem. Quinta & sexta classis in Majum. Septima verò &
octavo classis, in qua Abiæ posteri erant; Luc.cap.1.5.6.8. 1. Chron.*

c.24.10. *in mensem Iunium incidebant. Post hunc statim Iohannes conceptus legitur, Luc.c.1.23.24. Nam hoc mense Iunio festum pentecostes seu septimanarum celebratum à Iudæis fuisse constat, in quo festo frugum primitiæ, aristæ recentes tostæ offerebantur, sacrificium certum ex similâ, id est, farinâ mundissimâ in clibano, aut sartagine coctum, aut craticulâ, aut frumentum igni tostũ, quorum pars incendebatur, pars sacerdotibus tradebatur, Levit.c.2.per tot.imprimis versic.14.15.16.c.23.10.11.12.13.18.c.6.7. & seqq. Num.c.15. Huius incensi & suffitus mentionem etiam Lucas facit, d.c.1.9.10.11. Festum hoc pentecostes seu hebdomadarũ celebrabatur in septimanâ septimâ, finito & absoluto festo paschatis, & festo agitationis. Levi cap.23.15,16.11. ex aristis recentibus, quæ non nisi illo tempore haberi poterant in eo loco. Levit.c.14.16.c.23.15. & seqq. Nam non longè à paschate messem habuenrut. Exo.c.9.31.32. Luc.c.6.1. Ergo festum hoc celebrabatur in principio mensis Iunii nostri, & fine Maii. Fiebat enim computatio harum septem septimanarum, seu 50. dierum à cessatione offerẽdarum primitiarum, quæ incidebat in 17. Marti, Levi.c.23.11.15.16. Sigon lib.3.c.10. de Repub. Hebr. Hoc festo expleto, & functus munere suo sacerdotali, Zacharias dicitur domum reversus, & uxor ejusdem statim concepisse. Luc.d.c.1.23.24. Ex quo constat de tempore conceptionis Iohannis, qui nimirum in Iulio conceptus, & natus in Martio, qui est nonus mensis à tẽpore cõceptionis Iohannis. Et hinc per consequens etiam constat de tẽpore conceptionis Christi, qui sexto mense post conceptionẽ Iohannis cõceptus est, Luc.c.1.26.36. hoc est, mẽse Decembri qui sextus est à Iulio, in quo Iohannes conceptus, & præterea Christus mense nono ab hoc Decembri, qui incidit in Septembrem, natus. vide Matth. Beroald. lib.4. Chron.c.2.*

Secunda ratio sumitur ex prædictione Danielis c.9.24. & seqq. quâ Christi nativitas reijcitur in medium hebdomadis ultimæ. Initium verò hebdomadum est mensis Nisan, seu vernum tempus, in quod etiam desinunt: VVolphius in Chronolog. sive de tempore. lib.1. in fin: quem textum tamen Danielis aliter accipit Iunius ibidem in nobis, Christum verò in anno ætatis suæ trigesimo secundo cum dimidio crucifixum probatur ex illis, quæ in quinta ratione subiungò. si ergo in 32. cũ dimidio anno ætatis

Christus

Christus mortuus est, in mẽse Martio, quo pascha celebrabatur, sequitur, retrorsum computatione factâ, eundem annum ætatis suæ trigesimum secundum complevisse, & 33. incepisse in mense Septembri, & per consequens eodem fuisse natum.

Tertia ratio sumitur ex umbris legalibus. Notum enim est, quod Dominus iisdem ferè diebus festis impleverit ea, quæ olim per ceremonias in illis celebratas significata fuêre. Sic festũ paschatis impletum in Martio, quo etiam agnus paschalis edebatur. Festum pẽtecostes per missionẽ Sp. S. eodem tẽpore, quo apud Iudæos celebrabatur, nẽpe in principio Iunij, vel fine Maii impletũ. Festum tabernaculorũ, tubarũ, expiationis, quod incidebat in mẽsem septimũ, hoc est, nostrum septembrẽ, Lev. c. 23. 24. & seqq. 39. 40. 41. 42. Deu. c. 16. 13. & seqq. Eze. c. 45. 18. & seqq. Num. c. 29. 1. 2. 2. Chro. c. 5. 3. 4. 1. Esd. c. 3. 4. 5. 6. Nehe. c. 8. 18. & seqq. 2. Macch. c. 10. 6. 7. c. 11. 9. quo tẽpore summus sacerdos unctus sanctum sanctorũ semel in anno ingrediebatur. Lev. c. 16. 29. & seqq. Eodẽ etiã tempore per Christi nativitatem fuit impletum. Solus enim Christus dicitur nostrum tabernaculum, per festum tabernaculorum figuratus. Hebr. c. 9. 11. solus hic expiatio nostra, qui solus sanctum sanctorum ingressus est, ut ad Hebræos dicitur, solus hic tuba, quam pater jussit audire, & festum hoc tabernaculorum significasse perpetuam memoriam de Christi morte, & redemptione nostra celebrandam esse cum gaudio, testatur Zachar. c. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20.

Quarta ratio est, quod annus jubilæus & festum clangoris initium suum accipiebat in mense septimo, hoc est, nostro Septembri Levi. c. 25. 9. & seqq. & c. 23. 24. quo anno σεισάχθεια, onerum excussio, & debitorũ remissio fiebat, per quas ceremonias significabatur spiritualis lætitia pro liberatione per Christum faciendâ. Esa. c. 35. 2. 3. 10. c. 48. 20. 21. c. 49. 13. 14. c. 5. 2. 9. Lev. c. 25. 9. & seqq. Deut. c. 31. 10. 11. atq; hic annus jubilæus ἄφεσεως; atque σεισάχθειας denũciabatur publicè in principio mẽsis septimi, hoc est, Septembris; Lev. c. 25. 9. & seqq. Deut. c. 31. 10. 11. verosimile igitur est, fuisse illam ceremonium jubilæi anni eodem tempore per nativitatem Christi, ejusq; per angelos factam denuntiationẽ impletam. Luc. cap. 2. 8. 9. 10. 11. 12. 13. & seqq. 28. 29. 30.

& seqq. cum constet, in nullum alium mensem, plura festa incidisse, vide Sigonium lib. 3. cap. ult. de Repub Hebræ. & contra in Ianuarium & Decembrem omninò nulla. Sigonius d. loc.

Quinta ratio est, quod Christus in anno 30. ætatis legatur baptizatus à Iohanne, Luc. c. 3. 23. junct. Matth. c. 4. 17. Marc. c. 1. 9. 10. 11. 12. 13. & seqq. Hoc igitur tempore desinebant & incipiebant anni nativitatis Christi. At verò simile est, Christum, non in medio brumæ tempore, sed potius in autumno, Iordanum ingressum, Matth. c. 3. 16. Marc. c. 1. 9. 10. quo tempore Iohannes morabatur in deserto, indutus pilis Camelorum, edens locustas & mel silvestre. Marc. d. c. 1. 12. 3. 4. & seqq. quod non nisi tempore æstivo fieri potuit. Iosephus Scaliger ex comparatione & velut occursu mutuo temporum, scilicet temporis ab Encæniis Macchabæi descendentis & ejus quod à baptismo Christi ac 15. anni Tyberii Cæsaris ascendit, conficit, Christum omninò natum esse in fine septembris, aut initio octobris. Quam sententiam suam multis rationib. aliis roborat, ut eam planè extra dubium collocare videatur.

Sexta ratio est petita ex ipsius Christi testimonio de seipso, Luc. c. 4. 17. 18. 19. 20. 21. 22. eodem ipso tempore quo cum Iudæis in synagoga de loco Esaiæ, ca. 61. 1. disseruit, impletum fuisse, vel impleri annum jubilæum σειτσαχθείσης quo tempore Christus prædicare cœpit Euãgeliũ Luc. c. 4. 17. & seqq. At verò hoc in anno Christi ætatis 30. fuit, statim scilicet postquam à Iohanne in Iordane fuit baptizatus, Marc. c. 1. 9. 10. 10. & reversus est, Luc. c. 4. 1. & tentatus à Diabolo per 40. dies, Luc. c. 4. 1. 2. & seqq. Marc. c. 1. 12. postquam tentationem Christus expressè dicitur officium suum incepisse & prædicare cœpisse. Matth. c. 4. 17. Marc. c. 1. 14 & seqq. Luc. c. 4. 15. & seqq. & dixisse impletam ceremoniam & significationem anni ἀφέσεως, Luc. c. 4. 14. 15. 16. & seqq. 21. de qua Esa. c. 61. 1. 2. 3. 4. & prædicavit hunc annũ ἀφέσεως, Christus tubæ patris: primum quidem in Galilæa patria sua Nazareth. Luc. c. 4. 14. 15. 16. & seqq Matth. c. 4. 12. 13. & seqq. 23. posteà dicitur sibi discipulos elegisse. Iohan. c. 1. 37. & seqq. Matt. c. 1. 16. & seqq. itemq; primum signum & miraculum in nuptiis Canæ Galileæ fecisse, Iob. c. 2. 12. post quod tempus descendisse legitur Hierosolymam & ejecisse vendentes ex templo,

plo,

p'o, Iohan c.2.12.12.& seqq.quo facto, festum Paschatis primum, post inceptam prædicationem in mense Martio, in anno ætatis suæ trigesimo cum dimidio celebravit, Ioh c..12. & seqq. usque ad finem. In medio etiam tertio anno officii sui Christum crucifixum probare mihi videtur textus, apud Lucam, c.13.32.33.34. Ecce sanationes peragam hodie & cras, tertia autem die consummabor, &c. et d.c.13.vers.7.8.9. Nam post baptisma & inceptum prædicationis munus Christus ter dicitur adscendisse ad festum paschatis in urbem Hierosolymam. De prima adscensione extat Iohan.cap.2.vers.12.13.14. De secunda Iohan.c.6.4.5. de tertia Iohan.cap.11.55.& seqq. post quam adscensionem etiam captus est à Iudæis & ad mortem damnatus.d.c.11.55.& seqq. capitibus.

Septima ratio est, quod ex historiis Romanorum constet, censuum præstationem, Romano imperatori fieri solitam in mense Septembri, quo itinera omnia sunt pervia & fructus colliguntur, quo tempore Christus dicitur natus. Luc.c.2.1.2.& seqq. quo ex edicto Cæsaris census in territorio Romano indicebatur, describebatur & exigebatur. Luc.c.2. quod in mense Septembri apud Romanos fiebat l.1, C de vest.milit. Novell. 128.

Octava ratio est ex tempore nativitatis Christi, quo pastores greges suos paverunt noctu in agris, quod neque olim, neque hodie in terris illis orientalibus in media bruma fieri potest, neque solet, ut testantur historici, sed potius in autumno, ut ex poëtarum & historicorum testimoniis latè probat V Volphius in sua Chronologia, lib.1.in fine.

Nona ratio est, quod Græca ecclesia olim annum semper à Septembri mense inceperit, ut refert Beroaldus. Non obstat argumentum, quo adducti, diem natalem Domini in Decembrem contulerint, quod scilicet putent Zachariam sacerdotem ingressum Sanctum Sanctorum, quod semel in festo tabernaculorum; hoc est, in septimo mense, seu nostro septembri, licebat. Levit.c.16.2.17. Heb c.9. Nam textus apud Lucam d.c.1, dicit, Zachariam sacerdotem sortitum sortem functionis sacerdotalis, sufficus faciendi, ingrediendi in templum Domini.d cap.1.9.10.11.1. Chronic. c.24.2.5,19. Non dicit Zachariam summum sacerdotem & pontificem fuisse, sed sacerdotem. Pontifex unus fuit, sacerdotes plurimi.

Num.c.4. ex tribu Aharonis prognati. Nec Pontifices habebant vices & sortem, ut sacerdotes. 2.Reg.c.11.9.10. sed uncti soli erant, Exod.c. 40.15. Levit.c.16. Exo.c.30.10. & seqq. neq; summus sacerdos & pontifex, sicuti reliqui sacerdotes, in classes distributus. Præterea suffitum & incensum factum in festo pentecostes, seu septimanarum in principio mensis Junii patet ex Lev.c.23.5.6.11.12. & seqq. Exod.c.23.15.16.19. Deut c.16.16. tempore nimirum, quo erant spicæ recentes virentes, Levit.c.2.14. quo tempore sacerdotes partem similæ comedebant in loco sanctuarii tabernaculi, non in sancto sanctorum, Levit.cap. 6.9.19.2. Cbronic.c.26.16.18.19.c.9.7. Quibus addo ex Luc.d.c.1.11. ubi dicitur Angelus adstitisse Zachariæ, ad altaris suffitus dexteram. Altare hoc suffitus erat in media parte tabernaculi, hoc est in sancto, non in sancto sanctorum, ut liquet ex Hebræ.c.9. Et munus suffitus faciendi, etiam pro sorte ordinariis reliquis sacerdotibus deferebatur 1. Chron.c.23.5. & seqq. Et summus sacerdos, non per dies aliquot commorabatur in sancto sanctorum, prout hic Zacharias per dies aliquot officium fecisse dicitur.d.c.1.23. Ex quibus constat, functionem sacerdotalem Zachariæ non potuisse referri ad illud tempus, quo in sanctum sanctorum pontifex maximus ingrediebatur, quod fiebat in mense Septembri, sed potius ad illud, quo sacrificia & suffitus ordinarii fiebant, quod erat in Iunio. Quod verò dicitur populus expectasse foràs Zachariam, intelligendum est in ostio tabernaculi. Exod.c.40.30.31.32. & seqq.c.38.v.8.1.Sam.c.2.22, seu in atrio domus Dei, 1.Chronic.cap.23.5.6. Nam populo non licebat ingredi domum Dei, sed tantum sacerdotibus. 1. Chron.c.23.5.6. & Ezech.c.44. Levit.c.16. partes verò tabernaculi tres erant; Atrium: sanctum & sanctum sanctorum. Levit.c.16.12. & seqq. ubi Iunius Hebræ.c.9. Exo.c.26. Atrium erat antica pars, ab ortu in occasum, in qua populus conveniebat. Exod.c.27. & ubi ara ænea, ad quotidiana sacrificia & labrum æneum, aquam sacerdotibus præbens ad abluendum, Exod.c.26.c.39 Heb.c.9. Sanctũ verò erat pars media tabernaculi. atrio proxima, velo ab illo distincta, quæ sacerdotibus ministrantibus quotidie patebat, in qua altare aureum suffitus, seu thymiamatis in dextero latere, & mensa aurea cum panibus propositionis, in sinistro candelabrum

brum aureum. Sanctum sanctorum denique erat pars postica tabernaculi, velo quoque à sancto distincta, Exod.c 26. Hebr.c.9. in quam summo pontifici semel in anno ingredi licebat Levit.c. 16. in fine in mense septimo septembri scilicet die, decimo, Levit.d.c.16.29. & seqq. ubi Iunius.c.23.27. Exod.c.30.10.11.12. In hoc sancto sanctorum stabat arca fœderis, tecta propitiatorio, seu operculo. Exod c.26. In Luca.c. 1. cum dicitur Zacharias stetisse ad dexteram altaris suffitus, cum populus foràs in ostio tabernaculi precaretur, satis apparet, eo tempore Zachariam non fuisse in sancto sanctorum, sed in sancto, in quo erat altare suffitus aureum, ut dixi. Deniq; constat, Zachariam hunc patrem Iohannis, illo tempore, quo Christus concipiebatur & nasceba:ur, non fuisse summum pontificem. vid. Sigonium de Repub. Hebræ. lib. 5. c. 3. ubi scribit & ex Iosepho probat, Ioazarum tum temporis pontificatum administrasse. Quomodo igitur hic sacerdos Zacharias sanctum sanctorum ingressus esset? Ex his omnibus probabile fit, tempora & festa ordinaria & solemnia à pontifice Romano malè mutata fuisse, ut scilicet impleretur de filio perditionis, qui tempora sit mutaturus, ut quidam illud Danielis accipiunt.

CAPUT XXIII.

De natura & affectione populi.

HActenus de lege, regula & norma vivendi & administrandi diximus. Sequitur de natura & affectione populi & corporis consociati, quorum notitia etiam magistratui in regni administratione summè necessaria est. *Boterus lib. 2. cap. 3. de politia benè constituend.* *Populum hîc accipio pro cœtu & plebe promiscua. corpus consociatum, pro membris regni in unum corpus unitis.*

Populi ingenium, mores, natura, affectio & notitia petenda & cognoscenda est ex natura, situ & sede regionis, ætate, conditione, statu & educatione eiusdem. *vide Bodin. lib. 5. c. 1.*

de Repu. Lipſ. lib. 4. polit. c. 5. Hippolyt. à Collib. de principe c. 8. Zuinger. in theat. volum. 21. lib. 1. & ſeqq. Alexand. ab Alexan. genial. dier. lib. 4. c. 13. & Gregor. Toloſ. lib. 4. c. 4. & lib. 10. c. 6. num. 17. & ſeqq. c. 3. Bodin. in method. hiſtor. cap. 5. Boter. lib. 2. de polit. bene inſtit. Scip. on. Amirat. lib. 4. diſcurſ. 7.

Cognoſcitur autem ex loco & ſitu regionis, hominiſque natura, ſi conſideretur, an verſus orientem, ſeptentrionem, occidentem, meridiem, vel occaſum ſolis, regio ſita ſit, an illa plana, montoſa, ventoſa, vel tranquilla.

Populi orientales, cæteris naturâ ſuâ ſunt humaniores & urbaniores.

Populi inter meridiem & ſeptentrionem ſiti, quia medium inter calorem & frigus tenent, ideò ipſi quoque viribus ingenii & corporis ſimul valent. Ideoque libertate temporata regendi ſunt. *ut ſunt Romani, Græci, Poloni, Hungari Galli & alii.*

Septentrionales populi naturâ ſunt audaces, animoſi, corajati, ſed non aſtuti, neque induſtrii, verum ſimplices candidi, corpulenti, tardi, fidi & conſtantes, hilares, vino dediti, inhumani. *Quales eſſe videntur Tranſylvani, quidam Poloni, Dani, Suedi & alii.* Hi libertus in gubernatione ſunt habendi. gaudent enim maiori licentia & indulgentia. Meridionales populi contra ſunt ſolertes, ingeniosi; leves, inconſtantes, veneri dediti, melancholici, *quales ſunt Sarraceni, & reliqui Arabes, Aegyptii, Aethiopes, Carmani, Gedroſii, Indi, & plures alii.*

Habitantes in regionibus patentibus & ventoſis, ſunt turbulenti, inquieti, inconſtantes. In locis tranquillis viventes, contra ſunt quieti conſtantes.

Montani populi ſunt duri, robuſti, aſperi, auſteri, atque gaudent maiori licentia & libertate frui cupiunt.

Vallenſes, contra ſunt naturâ timidi, molles, effæminati.

In locis ſterilibus degentes, ſunt artificioſi, induſtrii, ſeduli, ſeveri, & arctioribus vinculis indomitam & feram hominum vitam conſtringi oportere judicant.

In

In fertilibus contrà habitantes, otiosi, voluptatibus dediti. In portu maris fluminúmve viventes, ob commercia & cõversationem cum variis hominibus callidi, astuti, lucro dediti, dolosi. *vid. Arist. lib. 7. polit. c 7. Petr. Greg. Tolos. lib. 4. c. 4. de Repub.*

Valentes robore corporis, non ingenio, opus habent rege prudente & gravi, cujus autoritate continentur.

Qui valent prudentia, viribus autem corporis destituuntur, illi cupiũt sibi dari regem, hominem acrem, bellicosum & ad res gerendas aptum: sed qui inter hos medii sunt & tam corpore, quàm ingenio valent, libentiùs ab optimatibus reguntur. *Petr. Martyr 1. Sam. c. 8.*

Populus Iudaicus, naturâ contumax præfractus, rebellis, impatiens, pervicax & intractabilis fuit. *Deut. c. 31. 27. ibi nam ego novi rebellionem tuam & cervicem tuam durissimam. Psalm. 95. 8. 9. 10. 11. Esa. c. 48. 4 c. 65. 2. Ierem. c. 3. 3. 4. 5. c. 8. 6. c. 11. Act. c. 7. 51. & Psalm. 78. Ideo etiam Moses quædam hac duritiâ motus ipsi indulsit, quæ aliâs concessuras non fuisset. Matth. c. 19. 8. 9.*

Deinde, ut regionum mores sæpè sunt diversi, & diversa studia & judicia: sic & inde nati diversum habent morum habitum & rationem, & proinde non possunt simul convenire sine aliqua antipathia, quæ soleat quandoque motus, seditionẽ, læsionem & subversionem status Reipub. excitare. *Nam elati, superbi, bellisve assueti, facilè pacificis & mansuetis vim inferunt. Mali & dediti mollitiei, bonos mores corrumpunt. Ezech. c. 16. 3. Siracid. c. 33: 12. 13. 14. 15. 16. l. quod si nolit. §. qui mancipia de ædil. edict. Tit. c. 1. 12. Alex. ab Alexand. lib. 4. c. 13. Greg. latè d. lib. 4. c. 4. de Rep. & Plutarch. de gerend. Repub. Aristot. lib. 5. polit. c. 3.*

Oportet itaque magistratum ingenia hominum quos regit, vel in jus civitatis recipit, novisse, ne moribus, naturâ, & ingenio diversos & contrarios conjungat, vel qui alios corrupturi sint: Oportet novisse etiam mores & ingenia eorum, quibus præest, ut his se adcommodare possit, & sciat quibus potissimum populus moveri & delectari soleat &

duci. vide Arist. l. 7. pol. c. 6, li. 5 c. 3. imò & senũ, juvenũ, item feminarũ, divitũ, nobiliũ, doctorum, pauperũ, & viliũ naturã mores & ingeniũ scire debet. Scip. Amir. l. 4. disc. 7. Qui venãtur bestias induunt exuviũ cervi; qui aucupantur aves, plumatis utuntur tunicis: qui tauros capiãt, cavẽt ne veste rubra appareant, aut elephãtis albâ: quod hoc colore irritentur. Sic qui ferã nationẽ domare vult, sernat ipsum illi ad tempus adcommodet necesse est. Ita quoque magistratus affectus populi discere debet, & scire, quomodo passiones & affectus populi ad harmoniã & ad legum obedientiam ducere possit. Sed tamen ut arbores transplantatæ, deponunt sæpè nõxiam substantiam, mutatâ culturâ & terrâ: sic quidam alio cõmigrantes mutant & mores & naturam pristinam. Greg. d lib. 4. c. 4. num. 17. & seqq. & Iohan. Bod in method. histor. c. 5. & d c. 1. li. 5. de. Repub.

Populi verò triplicis, sui, finitimi & universi natura & affectio magistratui cognoscenda est.

Populi sui, seu sibi subiecti, affectio & natura, vel conditio, ideò cognita, perspecta & explorata magistratui esse dèbet, ut sciat, quibus rebus & modis ille ducatur, moveatur, offendatur & regatur; quæ quibus, & quales leges & gubernandi ratio congruat. *Ideo Iosephus in exordio sui magistratus obivit totam regionem sibi commissam, eiusque naturam, conditionem & statum didicit, ut habetur Genes. c. 41. 46. vide Plutarch. de gerend. Repub. Inter subditos duo civium sunt genera, plebs & nobilitas. Plebs annonæ abundantia exhilaranda est, justitiæque timore frenanda: nobilitas verò ut honoris stimulo adigitur, sic pudoris freno corrigitur. Si nobiles nõ timuerint, si plebeios non puduerit, si tamẽ hi patiantur, illis aditus ad principẽ intercludatur, pro re cõperta habendũ est, Remp. minus rectè se habere.*

Finitimi populi naturam, ingenium, propensionemque noscere oportet, ideò, quod cum illis sæpè res, fœdera, & commercia, vel bella intercedunt, vel quod opera eorum opus habeat in vita sociali. *Act. c. 12. 20 ibi petebant pacem, eò quod aleretur regio ipsorum ex regis agro. Iudic. c. 18. 7. 10. 27. Quamobrem refert mores vicinorũ scire, an sint iracũdi inquieti, audaces, pacati, leves, timidi, intẽperatẽs, luxuriosi, superbi, mẽdaces, vani, avari, laborioſi, austeri,*

mores

cõrumaces, inhumani, duri, agreſtes, molles, vel alii. Quinã tales ſint naturâ regionis, latè doces Bod. in meth. hiſt. c. quẽ vide & l. 5. c. 1. de Rep.

Mali ñnitimi & vicini à Deo alicui regno obiiciuntur, ad vitia illius reprimẽdũ, vel corrigendũ, vel in officio illud continẽdum. *Sic Philiſtinos Iſraelitis, Iudæis Iſraelitas, Deus oppoſuit, tanquam repagulũ & frenũ. 1. Chron. c. 4. adde Ierem. c. 50. & ſeqq. vid. Iudic. c. 3. 3. Quamobrẽ etiam dico, non expellam eos à facie veſtra, ſed erũt vobis adlatera, & dii eorum vobis in tẽdiculam futuri ſunt & c. 4. 4. fuerunt q; ad probandũ per ipſas Iſraelem ad cognoſcẽdum, an auſultaturi eſſent præceptis Iehovæ, quæ præceperat majorib. ipſorũ, c. 10. 7. Iudic. & Ioſ. c. 15. 63. 1. Chro. c. 4. Sir. c. 33. 15. 16. Sic hodie Turcas Germanis opponit vicinos, & Gallis Anglos, & alii alios vicinos & vindices quaſi delictorum ſuorũ habent, uti exẽpla & hiſtoriæ teſtãtur. vid. Comin. part. 1. hiſt. Gall. c. 107. & ſeqq. Nam ſi qui princeps, aut ſi quæ civitas ſecura, ſine ullo metu hoſtili viveret, luxuriantibus otio animis principatus in libidinem & tyrannidẽ verteretur, quo argumento Scipio Naſica Carthaginẽ conſervandã eſſe contra Catonem diſſentientẽ aſſerebat, ne metu ablato æmulæ urbis luxuriari felicitas urbis Romanæ inciperet. Ita Deus, dum ſingulari providentia principibus et civitatibus excitat æmulos, illis velut quoſdã ſtimulos ſubdit, ut alii aliorum metu modeſtè & temperantur ſe gerant. Comin. lib. 5. c. 18. Planè bellicoſarũ gentiũ & in ſuis regionibus parcè & duritur viventiũ in fertiliores invitatio periculoſa. 2. Reg. c. 16. 7. 8. 9. & ſeqq. ſed & Deus provinciis vel regnis Angelos pficit. Perſis Angelus à Deo legitur tributus. Dan. c. 10. 13. c. 12. 1. Macedoniæ. Act. c. 16. 9. adde Exo. c. 13. c. 14. Ioſ. c. 5. Iud. c. 6. 2. Reg. c. 19.*

Vniverſi populi ingeniũ, inclinationẽ propenſionẽ & naturã intelligere decet magiſtratũ, qui nimirũ ſint motus, affectus omnibus ſubditis communes erga ſuperiorẽ ſibi imperantẽ.

Quod nullo meliori modo, q̃ quod ipſe aliquandiu imperio alieno obtẽperaverit, intelligere poterit. Ex eo. n. recolere poteſt q̃d ſub alio principe, aut noluerit, aut voluerit, & q̃d tibi obediẽti ab imp̃ĩte, vel cõtra fieri volueris, vel minus. *Vnde de Galba Tac. miliſſimus idẽ ac breviſſimus rerũ bonarũ malarũq; dilectu, cogi-*

tare:

tare, quid ſub alio principe, aut nolueris, aut volueris.

Deinde conſultum, ut magiſtratus ſe moribus & ingenio populi ad tempus ad commodet, ut intelligat quæ ei conveniant & quæ deceant, & leges convenientes ferat: ita faciliori labore & diutius imperabit. *vide Gregor. lib. 22. c. 8. num. 7, 8. & lib. 10. c. 3. de Repub.*

Eſt verò plerunque natura & ingenium vulgi, & populi univerſi.

Primò mobile, varium, inconſtans & mutabile, pronum in affectus, quos ponit, vel ſumit varios, imò contrarios ſæpe & diverſos, & plerunque in benè de ſe meritos ingratum, pro beneficiis maleficia reponens. *Scip. Amirat. lib. 5. diſcurſ. 3. & lib. 20. diſcurſ. 4.*

Ita populus Iudaicus, modò Chriſtum voluit regem conſtituere, modò fauſtis acclamationibus Hieroſolymis ingredientem excepit, quem tamen alio tempore ad crucis ſupplicium poſtulavit; Idem populus Iudaicus erga Gideonis liberos ingratus. Iudic. c 8. 34. 35. junctо verſic. 22. & idem Moſen primò regem coluit, quem alio tempore trucidare volebat. Num. c. 20. Sic Iudæi Iohanni Meſſiæ honorem deferunt, quem tamen poſtea ab Herode in carcerem conjunctum, omnes deſerunt. Apoſtoli, qui ebrietatis inſimulabantur à Iudæis, pro diis poſtea ab illis habentur. Act. c. 23. Lycaones Paulum, tanquam Deum excipiunt, paulò poſt tamen lapidant. Act. c. 14. Melitenſes Paulum homicidam, mox Deum dicebant. Act. c. 28. David quoque hanc populi ſenſit mutabilitatem & inconſtantiam. Ab Iſraelitis rex confirmatur, & ab eiſdem regno pellitur & eiicitur. 1. Sam. c. 15. adde 1. Reg. c. 12. & 2. Reg. c. 15, c. 17, 2. Sam. c 20. 2. Profana exempla plurima recenſet Georg. Richter. in axio. polit. 46. & 339. Extant quoque exempla Ariſtidis, Simonis, Phocionis, Scipionis, Themiſtoclis, Miltiadis, & aliorum virorum præſtantium, qui poſtquam aliquandiu populo placuerunt, imò juſtiſſimè vixerunt, tamen vel exilio, vel ſupplicio poſtea ſunt affecti.

Quandiu indigentia, vel neceſſitate aliqua premitur populus, ſupplex & humilis eſt valde, & ad eos, à quibus ſe juvari arbitratur,

arbitratur, totus inclinat: at ubi se sensit benè habere, maximè dum divitiis affluit, de se mirificè præsumit, unde ad libertatem, vel modico vento impulsus se accingit, jugum superioris, quantumvis æquissimi excutere. *Eccles. c.* 4. 10. 11. 12. conatur, & nisi tum, dum audere incipit, reprimatur, periculosum, ne quod temerè exorsus est, perniciosè perficiat: ubi verò vigilantis principis manum imminentem considerat, eadem levitate, quâ ceperat præsumere, in seipsum redit. *Greg. lib. 4. cap. 3. n. 19. Magistratus igitur se vulgo non tradat, prudenter cum illo agat, in caducum parietem non inclinet.*

Deinde commune multitudinis vitium est, ut nimia clementia principis sui abutatur & nimia superbia irritetur, & medium amet. Vitiũ illius etiam est, quod magnos ac virtute præstantes viros plerunque invidia prosequatur, ignavos autem & timidos dignitate ac gloria afficiat. Diligit, quorum prudentiam imitari se posse confidit, quorum verò sapiẽtiam non potest attingere, eos livore & invidia insectatur. *Franciscus Patrit. lib. 5. de regno tit. 11. Quantum itaq; potentiæ accedit unicuique, tantum in eum invidiæ crescit, ita ut virtutis & gloriæ comes perpetuus sit invidia, calumnia, odium & livor. Exemplo sit Daniel, qui ob virtutes, invidiam, odium, & calumniam Satraparum sustinuit. Daniæ. c. 6. Christus cuius miracula Pharisæi calumniis insectabantur. David. invisus aulicis Saulis: Iosephus fratribus suis, ob virtutes & gloriam odiosus. Scipio Africanus, Themistocles, Aristides, Hermodorus & alii Richt. axiom. 295.*

Vitium quoque populi est, quod magistratui suo mala incommoda & adversa, quæ in Repub. accidunt, imputat & adscribit. *ut populus Iudaicus Mosi. Exod. c. 5. 21. 22. 23. Num. c. 20. 3. 4. cur nos adduxisti congregationem hanc, in desertum, ut moriamur ibi nos & jumenta nostra. 5. et quare fecisti, ut ascenderemus ex Ægypto ad adducendum nos in locum malum istum. 6. 7. & Davidi. 1. Sam. c. 30. 6. & futurum magistratum magis & plus amat, quàm præsentem etiam bonum & pium, uti exemplum Absolomonis et Davidis docet. 2. Sam.*

c.15.10.13 c.19.9.10.41.42.43. *Eccl.c.4.11. vidi oēs vivētes qui ābulant sub sole adiūgētes se puero illi secūdo, q regnaturus est loco illius.*

Tertiò populus est præceps, pavidus, socors, judicii expers, nec delectu, aut sapientia, sed impetu, temeritate, suspicione, vel affectu suo ducitur. Ideoque ex opinione multa, ex veritate pauca judicat, atque ad plures inclinat, & ex multitudine sentientiū, veritatē metitur. & Cicer. pro Planc. non est consiliū in vulgo, non ratio, nō diserimē, non diligentia. *Ideoq; vanæ populi voces nō sūt audiēdæ. l. Decur. C. de pæn. illi cui regēdus, nō sequēdus, populus est cōmissus. l. 3. c. qui mauum nō poss. Scip. Amir. l. 20. dis. 4.*

Credulus est, quia oīa credit, & quoquo modo audita, pro cōpertis habet & facilè falli & induci potest & talis utentibus reddi, qualis est dux, vel rector illius. Favet servidis. Nam populo judice, quicquid modestū id ignaviæ speciē habet, quod circumspectum & providum segnitiæ; Quod verò abruptum & præceps, id verò forte & virile censetur. *ut Lipsius dicit.*

Quartò, invidus est populus, & ægris oculis alienā felicitatē intuetur, & propria publicis præfert, atque omnibus curarū est expers: imò deteriori atque inferiori parti favet. *Hinc multi viri præclari & eximii post res feliciter gestas, in exiliū fuerunt ejecti, vel alia graviora passi sunt, ex sola populi invidia. ut Themistocles Scipio Africanus Scipio Asiaticus, Belisarius. Est. n. commune vitiū in magnis et liberis civitatibus, ut invidia virtutis sit comes et libenter detrahant bis, quos altius emergere vident: neq; pauperes æquo animo alienam opulentā fortunā intuētur. Franc. Patr. lib. 6. tit. 5. Spin. de animi tranquil. l. 4.*

V. Ferox, morosus, indomitus & servitutis impatiēs est populus, equo feroci & indomito similis, eadēque arte tractādus *Greg. lib. 22. c. 8. num. 5. & lib. 10. cap. num. 23. Nam, inquit, nisi cum arte & peritia sessor noverit tergo equi insidere, omninò excutitur. Ideoq; rectè Xenophon. 1. pæd. homines, ait, in nullos magis insurgunt, quam in eos, quos imperiū in se affectare sentiscunt: et omnibus animalibus facilius, quam hominibus imperare poteris, nullūq; animal, quod maiori arte tractandum est. Cicero ad Quint. fratr. epist. 1. sæpè magistratui pro communibus commodis adeundas inimicitias, dicit, subeundas, sæpè pro Rep. tem-*

peſtates, cũ multis audacibus, improbis, nõnunquã etiã potentib. eſſe dimicãdũ. ſed hæc ferocia in ſolis verbis. Nihil en. ultra verba plebs eſt auſura.

VI. Vetita loquitur populus & comprimi nescit. Famam, vel rumorẽ alit & auget in peius potius, quã melius & quando pro voto omnia non ſuccedunt, facilè culpam in magiſtratum coniicit. *Ideoq́, rectè Plutarchus dicit, omni populo ineſt malignũ quiddam & querulum in imperantes. Et Seneca de provident. Quãvis id agas, ut nequis meritò te oderit, erũt tamẽ ſẽper, qui oderunt. adeò ut Plutarch. in Apophthog. rectè dixerit, regiũ eſſe audire male, cũ facias bene. Qua in re populus ſimilis eſt infantibus, qui pulẽ à matribus ac nutricibus capiũt, plorare interim non deſinunt. ſed imperanti vanæ populi voces non ſunt audiendæ. l. Decur. C. de pæn. & vulgi obtrectationes negligendæ imperantibus. quod exemplis illuſtrat Scipio Amirat. lib. 3. diſcurſ. 7. & nihil eſſe levius, quã auræ populari fidere, idẽ lib. 5. diſcurſ. 3. exẽplis docet.*

VII. Hinc populus eſt turbidus, ſeditioſus, rerumque novarum cupidus, præſentia faſtidiens, aliũ ſtatũ & cõditionem Reip. expetens, quieti & otio adverſus, præſertim quando dux eſt. *Eccleſ. c. 4. 10. 11. 12. ubi docet Salomo, populares & ſubditos nunquam ſuâ ſorte contentos eſſe, ac ne ſapienti quidem regi adquieſcere, & mutationem expetere quod patet etiam ex Abſolomis exẽplo. 2. Sam. c. 15. 10. 12. 13. & aliis ſupra allatis in §. Magiſtratui ſuo, & plura adfert Richter. axiom. 237. Nam animi hominum ſunt inſtabiles & offenſi aliquib. incõmodis, facile appetũt alia. Sic Iudæi ſub Samuele, petebãt ſibi dari regẽ iidẽ in Ægyptũ redire cupiebãt. Nam ut mare, quod ſuâ naturâ tranquillũ eſt, vẽtorum vi agitatur; Sic populus ſuâ naturâ & ſponte placatus, hominũ ſeditioſorũ vocib. ut violẽtiſſimis tẽpeſtatib. attollitur, ut ait Cic. pro Cluent. At ſine rectore & ductore, vulgus præceps pavidus, vecors, metu aut ſpe nimiũ in reb. minimis trepidat, in maximis minimè proſpicit, verbis ferox, factis remiſſus. Aut. n. ſervit humiliter, aut ſupbè dominatur, aut nimiũ colit, aut nimiũ odit. Mediũ neſcit, declinat, vel ad dẽxtrã, vel ſiniſtrã. Libertatẽ, q̃ media eſt, nec ſpernere modicè, nq̃ habere ſcit. Exẽplũ hujus naturæ populi extat 2. Sã. c. 15 ubi Abſalõ ſubditorũ patris ſui animos facilè ſuis blãditijs ad ſe allicere potuit, ut ſecũ tõtra*

dem Regem conſpirarent. Similiter cap.20. ubi auctore Sheebabo Iſraelitæ à Davide deficiunt. 2. Reg. c.10.1.2.3.4.5. & ſeqq. Greg. lib.22.c.11. de Rep. & lib.10.c.3.c.4.

VIII. Natura & affectio, ſeu ingenium populi eſt, ut mores & vitam ſui ſummi magiſtratus imitetur facilimè. *Eſt enim ſubditis omnib. quaſi lex ab ipſa natura inſita, ut omnia principis facta, dicta, mores accuratiſſimè imitentur, atque in id unum intentos habeant oculos, ſtudia, mentes, ut ejus ſingula vitia, virtutes, omnem denique corporis & animi habitum, ipſis animis & mentibus expreſſum habeant, ut dicit Bodin. lib.4.c.6. de Repub. & obſequium inde in principem et æmulandi amor validior, quàm pœna ex legib. & metus. Vnde proverbium. Qualis rex, talis grex: qualis princeps, talis populus. Siracid. c.10.2.* Quod adeò verum eſt, ut princeps, quantumvis ſimulator & cautus ſit, non tamen poſsit efficere, quin Reſpub. ſuis vitiis non inficiatur, vel virtutibus ſuis non exornetur. *unde eſt, quod princeps plus exemplo, quàm peccato ſuo noceat, & vitâ ſuâ honeſtâ plus, quàm præceptis & pœnis ædificet. Nam vita principis boni, cenſura eſt civium, eaque perpetua, ad hanc ſolent ſe cives conformare.* Nam,

——— ——— *componitur orbis,*
Regis ad exemplum, nec ſic inflectere ſenſus
Humanos, edicta valent, quam vita regentis.

Mobile mutatur ſemper cum Principe vulgus. ut air Claudianus,

Ita Veſpaſianus bonis legibus à ſe latis multa correxit in Repub. ſed exemplo vitæ probæ, plus effecit apud populum, ut refert Aurel. Vict. in vita ejuſd. Idem de Arcadio & Honorio narrat Zozomen. lib 8.c.1. *Quoties impius rex Ieroboam dicitur Iſraelem peccatis ſuis ſeduxiſſe? David in Pſa.12. in fine conqueritur multiplicari improbos, improbis imperium tenentibus, & in Pſalm.20.4.5.6.9. ob pietatem regis ſubditi incitantur ad virtutis & pietatis ſtudium & Pſalm. ſeq. Contra omnes miniſtri regis impii etiam ipſi ſunt impii. Proverb.c.29.12. In politia Romana, vita impia & turpi, multa vitia introduxerunt Nero, Caligula, Heliogabalus & plures alii: Item in Repub. Iudæorum Ieroboam, Achab, Manaſſes & alii. 2. Reg.c.21. 2. Chron.c.33. vide Cicer. 3. de*

de legib. Non tantùm, inquit, mali eſt, peccare principes, quantum illud, quòd permulti etiam imitatores principum exiſtunt. Nec ſolùm vitia concipiunt ipſi principes, ſed ea infundunt in civitatem, & obſunt dum corrumpuntur & dum corrumpunt, plúſque exemplo, quàm peccato nocent. Hinc Plato; ſi Remp. rectè laudabiliterque inſtituis gerere, virtus tibi cum civibus cõmunicanda eſt. Quales.n. in Rep. ſunt principes, tales ſolent eſſe reliqui cives. Ideoq; non tã imperio nobis opus, quàm exemplo, dicebat Plinius. vide exemplum Marci Imp. in capitolino. Ideo lumina populi magiſtratus vocantur. 2. Sam. c. 21. 17. & c. 23. 3. 4. qui in ſuos mores formant cæteros. Camerar. cent. 1. c. 66. Georg. Richter. axiom. pol. 120. qui exempla referunt. Scipio. Amirat. lib. 3. diſcurſ. 9.

Hinc ſtudia vulgi cum benevolentia & favore principum conſiſtunt & mutantur. Vulgus enim illos colit & admiratur, quos ſcit in gratia & autoritate eſſe apud principes. Rurſus quoque hos odit, quos videt gratia & favore principum excidiſſe.

IX. Populus levis, inconſtans & varius eſt, varia agitat, movet, conatur, meditatur, loquitur, quovis tempore, quæ principem, ſeu magiſtratum ſcire oportet: Imò etiam ſingulorum ſubditorum vitam & mores, ut cognitos habeat, ipſius intereſt, ne illi imponatur à malè conſulentibus, néve mendaciis firment doloſa conſilia, ne cogatur hoc tantùm ſcire, quod conſiliarii loquuntur, atque ut remedia ordinare & in tempore prævenire poſsit.

Adſequitur autem hoc honeſtè, quando frequenter comitia, ſeu ſtatus regni congregat, audit, & liberè conqueri patiturquoſvis.

Ioſaphat rex, miniſtros ſuos per omnes regionis & regni ſui partes miſit, qui de ſtatu ſingulorum & univerſorum informati, omnia in melius reformarent. Delatores à quibuſdam huic negotio adhibentur, qui clam à magiſtratu ſubmiſſi, in ſecretiora etiam quæque privatorum habitacula penetrant, omnia expiſcantur & obſervant, ad ſuperiorem ſubornanda relaturi. Sed ob impoſturas et calũnias horũ in bonos & delationes falſas, hoc genus hominũ valdè periculoſũ eſt. vid. Pet. Gre. l. 32. c. 4. Synt.

In quibuſdam locis conſtituti ſunt in hunc finem cenſores, obſervatores, procuratores & advocati jurati, qui quæ ad crimina & negotia publica pertinent, ſollicite inquirunt, explorant, referunt & deferunt magiſtratui emendanda. Unde hi, magiſtratus ſui aures & oculi rectè dicuntur. Eccleſ. c. 10. 17. Ne quidem in conſcientia tua regi maledicito: & in conclavibus cubilis tui ne maledicito diviti. Nam vel avis cœlorum perferret vocem illam & alas indicaret verbum. & 2. Sam. c. 18. 13. aut ſi commiſero ex memetipſo falſitatem, cum nulla res poſſit à rege celari: an tu ſtiturus es te ex adverſo? Geneſ. cap. 44. verſ. 5. 15. Levit. cap. 5. verſ. 1. 2. Deut. cap. 17. ver. 2. 3. 4. 5. 6. cap. 13. verſ. 12. 14.

Coitiones etiam & conventicula ſubditorum, vel vulgi, magiſtratum cognita & explorata habere oportet. Solent enim fabella noctutnis colloquiis, aut flexo in veſperam die, & dilapſis melioribus, deterrimum quemque congregare, atque in ejuſmodi conventiculis ferunt querelas, & ambiguos de principe ſermones & quævis alia turbamenta vulgi, prætexunt ſpecioſa nomina, fingunt varia & facilè in malum prorumpunt.

Valdè quoque principis Intereſt, ut hominum mores cognoſcat, bonóſque virtute inſigni præditos viros cognitos & exploratos habeat, ut iis uti poſsit pro Reipubl. commodo. Qua in re excelluit Auguſtus Imp. & Ludoicus undecimus rex Galliæ. *Scipio Amirat. lib. 13. diſcurſ. 9.* Malos contrà & noxios cognitos habeat, ut evitare horum miniſteria poſsit.

Prætercà aulicorum & palatinorum ſuorum miniſtrorum naturam & ingenium ſummum magiſtratum cognitum habere oportet, ut remedium malis adferre poſsit, & præcipitium, lapſum atque ruinam, quam tales magiſtratui & imperio parare ſolent, præcavere, vel mala, quæ imperanti-

bus adferre solent, declinare possit. Horum igitur aulicorum & palatinorum mores & natura ita solet esse comparata.

Primò in aula & palatio magistratus versantes ministri, toti ex nutu sui principis, velut Dei sui, pendent. *Psalm.* 146. 2. ex hujus nutu vultum suum fingunt, simulant & dissimulant, ac præcipites feruntur etiam ad facta impia, quæ sciunt placere dominis. Sunt igitur injustitiæ & libidinis eorum ministri, vitiis & cupiditatibus ipsorum per adulationem inservientes, absque ulla conscientia. 2. *Sam. cap.* 11. 3. 4. 5. 6. *& seqq.* 19. *ubi Davidis flagitiis, famuli ipsius aulici promptè inservierunt. Ita ministri Herodis, ut placerent illi, Christo illudunt. Luc. cap.* 23. *& ministri Caiphæ. Matth. cap.* 26. *ca.* 27. *sic principes Pharaonis illius libidini inserviunt. Genes. cap.* 12. 12. *& Abimelech. Genesi cap.* 20. 2. *& principes Hiskiæ. Ierem cap.* 38. 4. 5. *cap.* 36. 23. 24. *& Saulis tyrannidi Zephæi inserviunt.* 1. *Sam. cap.* 26. *Sic Saulis insidiis, quas Davidi struebat, serviunt famuli Saulis mentiendo.* 1. *Samuel. cap.* 18. *vers.* 21. 22. 23. 24. *& seqq. & Doegh è servis Samuelis.* 1. *Samuel. cap.* 21. 8. 9. *& Amnonis libidini turpi inservit Ionadab.* 2. *Samuel. cap.* 13. *vers.* 2. 3. 4. 5. *& Achabi vindictæ ipsius famuli.* 2. *Reg. cap.* 1. *vers.* 6. 7. *& seqq. Ita principes libidinum suarum artifices & ministros in aulis facilè reperiunt.* 2. *Samuel. cap.* 13. *vers.* 1. 2. 3. *Ideoque in aulis pluris fiunt adulatores & sycophantæ, quam viri fortes, boni & pii. Richterus axiomat.* 184. *& Reinhardus Lorich. de institutione princi-pum titul. de adulat. & seqq. Quare istis ministris & muscis aulicis non est fidendum, aut illis quidquam committendum.* 1. *Samuel. capit.* 18. *vers.* 21. *capit.* 21. *vers.* 8. *Solent enim esse prodrores & exploratores bonorum virorum. ut Doegh dict. capitul.* 22. *vers.* 8. 9. 1. *Samuel. & famuli Saulis* 1. *Sam. cap.* 18. *vers.* 21, 22.

II. Aulici solent esse bonorum virorum æmuli & detre-

ctatores,

ctatores, calumniatores, inimici & exploratores, eorumque famæ & bonis insidiantur etiam laudando. 1. *Sam.* c. 18. 20. 21. 22. c. 21 8. 9. *Esth.* c. 3. c. 7. 2. *Sam* c. 10. 1. *Reg.* c. 12. *Psal.* 101. 5. *De Parmenione Alexandri magni medicum deferente. Polyb. lib.* 4. *histor. & Pet. Greg. lib.* 22. c. 12. *Sic Ioab verba & facta Abneri malitiosè interpretatur.* 2. *Sam.* c. 3. 24. 25. *& principes Amonitarum verba legatorum Davidis.* 2. *Sam.* c. 10. 1. 2. 3. 4. *Doeg, de quo conqueritur David. Psal.* 52. *& Psal.* 59. *& in genere de suis calumniatoribus Psal.* 109. *&* 120. *&* 140. *&* 52. *&* 59. *Daniel.* c. 6. 5. 6. 7.

III. In aulis principum maximè ambitiosi, fastuosi, superbi ac pravi fraudum sunt artifices & malorum fabricatores. *Prov.* c. 6. 12. 13. 14. *& seqq.* c. 10. 10. *& seqq. ostendunt exẽpla Doeg & Hamani Daniel.* c. 6. 6. *non sumus inventuri contra Danielem ullam occasionem, nisi inveniamus contra eum occasionem. &c. & vers.* 7. 8. 9. 10. *et seqq. Psalm.* 101. 5. *lingua apud me lædentem clam proximum suum, ipsum exscindam: elatum oculis & tumentem animo, ipsum non potero ferre.* 6. *oculi mei attendent ad veraces terræ, ut consideant mecum: ambulans via integra is, ministrabit mihi. Ideoq; aula dicitur gymnasium mendacii, adulationis & calumniæ. Francisc. Patric. lib.* 1. *tit.* 7. *de regn. adeò ut in aulis non tantùm vituperando, sed etiam laudando homis calumnia fiat.*

IIII. Aulici ex rerum mutatione mutantur & pendent, ac proinde in proprios dominos, (quos prius penè pro Diis coluerant) mutatá eorum conditione, primi crudeles evadunt, & in eos statim conjurant, in favore alterius potentioris ac rerum iam potientis. *vide exempla.* 2. *Reg.* c. 12. *&* c. 9. 32. 33. *& exemplum Zibæ & Achitophelis.* 2. *Sam.* c. 1. c. 16. c. 17. *David quandiu erat in gratia Saulis, omnibus aulicis erat gratus.* 1. *Sam.* c. 18. c. 19. *quamprimum verò illi ingratus, omnes aulici illius odio ipsum habebant, uti conqueritur Psalm.* 54. *&* *Psalm.* 58. *&* 59. *Sic Haman in gratia regis existens, ab omnibus aulicis observabatur. Est.* c. 3. *& quia Mardochai in gratia regis, ideo omnes Iudæi erant grati. Est* c. 9. *& Iob de istis conqueritur. Iob.* c. 30.

V. Con-

V. Contra dominorum & potentiorum voluntates in aulis adeò mobiles ſunt, ut perraro aulicæ vitæ periodus eodẽ favore ad finem uſque perſeveret, vel quod ſatietas capiat principes cum omnia tribuerunt, aut aulicos, cum iam nihil reliquum eſt, quod cupiant. *quod exemplo Sejani apud Tiberium, Clyti apud Alexandrum magnum, Amanis apud Aſſuerum & aliorum illuſtrat, Scipio Amiratus lib. 3. diſcurſ. 4. ubi rationes varias hujus mutationis aulicæ adducit.*

VI. Aulici, quos vident eſſe in gratia regis, odio habent clam. *Exemplo ſit Iſaac, qui gratioſus apud Abimelec, ſed odioſus Philiſtæis. Geneſ. c. 26. David, qui apud regem Achis gratioſus erat, apud illius miniſtros aulicos odioſus fuit. 1. Sam. c. 29. Daniel regi erat gratus, ſed aulicis ipſius ingratus. Daniel. c. 6. Sic & Aman & Mardochai. Eſt. c. 6.*

VII. Aulici gratiâ & autoritate pollentes, patem ferre in aula non poſſunt, ſed conantur illum expellere arte, dolo, technis, inſidiis, dilationibus. *Sic Ioab non potuit ferre Abnerum. 2. Sam. c. 3. & Amaſam. 2. Sam. c. 20. & Achitophel Huſai. 2. Sam. c. 17. & Aman Mardochai. Eſt. c. 3. & 5. David conqueritur. Pſalm. 35. 15. cum claudico, lætãtur congregantes ſe apud loripedes ut non animadvertam, lacerant ac non ſilent. 16. inter hypocritas, facetos ſanniones, faceti frendentes contrà medentibus ſuis. 20. contra quietos terræ res fraudulentiſſimas loquũtur & excogitant. 21. & dilatant contra me os ſuum. 25. & ſeqq. Pſalm. 62. 5. 10. 11 & Pſalm. 64. 4. qui acuunt, ſicut gladium, linguam ſuam: intendant, ut ſagittam ſuam, verbum amarulentum. 5. latulis petendo ex latebris integrum repentè jaculis petunt eum, neque timent. 6. confirmant ſibi rem malam, narrant, de abſcondendis laqueis, dicunt quis videt illos. 7. Perſcrutantur iniquitates, conficimur iis quæ callidiſſimè ſunt perſcrutati. Ierem. c. 9. Prover. c. 26. 18. 19. Talis fuit Doeg contra Davidem. 1. Sam. c. 22. & Pſalm. 52. Siba contra Mephiboſeth. 1. Sam. c. 15. Haman contra Iudæos. Eſt. c. 3. Alcimus. 2. Macch. c. 14. Principes contra Danielem. Dan. c. 6. & ſocios quærunt contra pios conſpirantes. Pſalm. 4. & 62. Eſa c. 5. Dan.*

d c.6.5.& seqq.simulantes amicitiam verbis, coram illis quos oderunt. Prover.c.23.c.37.c.6.Psalm.55.21,22.cuius blanda sũt verba butyrina, dum bellum insidet animo illius cuius molliora quidem verba oleo, sed stricti gladii sunt. Psa.62.per tot. Vnde tales cognoscantur videre licet Pro verb.c.6,c.16.c.17.c.26.Siracid.c.13.c.19.c.27.Exemplum extat.1.Sam.c.18.Daniel.c.6.1.Sam.c.22.2.Sam.c.16.Nehem.c.6. & 2.Samuel.c.3.Ierem.c.38. Quomodo bonos in odium adducant mendaciis suis aulici vide Est.c.3.6.c.4.7.ita Siba detulit Dominum suum, 2.Sam.c.16.& principes Danielem.Dan.c.6 quales ex aula sua David se expulsurum testatur.Psalm.101.5.& seqq.

VIII. Aulici solent esse simulatores & dissimulatores, aliud ore dicunt & profitentur, aliud factis suis declarant & demonstrant.*Ita Ioab sub specie salutationis occidit Abnerum.2.Sam. c.3. Absolon fratrem Ammonem in convivio interficit. 2.Sam.c.13. Saul Davidem sub specie amicitiæ cogitavit perimere.1.Sam.18.Amasiæ aulici, sub specie amicitiæ deferunt & calumniantur Amos.Amos.c.7. 10.11.12.13.Itaq; in aulis frons, vultus, oculi sæpè mentiuntur: oratio verò sæpissimè. Psalm.62.& Psalm.55. Abner & Ioab imagines sunt aulicorum.2.Sam.c.3.*

IX. Vita & via aulicorum palatinorum est valdè lubrica & periculosa.Nam aula plena est fallacibus amicis occultisq; insidiis, quæ latent in simulatione officii, aut aliquo necessitudinis vinculo.*Eleganter horum mores describit Siracid.c.13.13. ne des operam, ut ex æquo alloquaris eum, & ne credas pluribus verbis ejus: nam multa locutione probaturus est te, et tanquam arridens perquisiturus res tuas occultas.14.15.& versic.7.Si opus te habuerit, seducet te, arridens tibi & faciet tibi spẽ, alloquens te bonis verbis ac dicens, quid opus est tibi v.5.si utilis fueris, operâ tuâ utitur, quod si deficiaris, afflicturus est te.6. & si habueris, convictor erit tuus, cumq; exhauserit te, tũ non laborabit ipse &c.adde Prov.c.23.c.26.David.Psalm.109.et 120. & 140.et Psalm.55.22.cuius blanda sunt butyrina verba, dum bellum insidet animo eius: cuius molliora quidem verba oleo, sed stricti gladii sũt. Exempla historiarum satis ostendunt, eos qui unicè adamati fuerunt in*

aula à principibus in crucem tandem actos eſſe.& Scip. Amir.lib.3.c.4. notabile exemplum in Sejano,in Clito,Plautiano,Seneca,& aliis adfert. Ita mutabiles ſunt voluntates aulicorum, ut vix bonus etiam aulicus poſſit effugere invidiam & calamitates alias. Ita David primò Sauli gratus,poſteà invisus,1.Sam.c.16.plura exempla profana adducit Richter.axiom.180.& 196. Vnde illud: In aulis in occulto ſtat invidia & avaritia: in aperto vero adulatio,ſimulatio & ambitio. Sic inviderunt Abimelechi aulici felicitati Iſaaci.Geneſ.c.26.14.15.16.et aulici Pharaonis Ioſepho. Geneſ.c.39.c.40.et Saulis Davidi.1.Sam.c.16.c.18.et regis aulici Danieli.Daniel.c.2.c.3.c.6.

X. Illud quoque inter cæteras aulæ artes,delatoribus& adulatoribus eſt ſolemne,mentẽ principis metu,ira,aut quocunq; affectu turbare,ut ei veluti cæco,pro arbitrio illudãt: *exẽplis illuſtrat Antimachia v.lib.1.theor.2.Claudii,Severi et alior.principũ.*

XI. Aulici nonferunt liberas admonitiones. *vid.Camerar.lib.1.oper.ſuccif.cap.90.* Ideoque periculoſum eſſe ſolet, veritatem in aula dicere. *Exempla adducit Camerarius d.loc.et Richter.axiom.*181.neque ferunt acerbas facetias, familiariaq; colloquia libera. neque obſequia præſtita aut beneficia in principem collocata,exprobranda iiſdem.

XII. Aulæ fæcundæ ſunt crudelibus conſultoribus præſertim quando princeps eſt crudelis & ſuſpicax. *Ita Hanon ab aulicis crudelis redditur.1.Sam.c.20.et Rehabeamus.1.Reg.c.12.*

XIII. In aulis ſemper ſunt factiones inter ſe certantes & ſe invicẽ exagitantes & prementes & odiosè perſequẽtes contra illud *Sira.c.3.1.Pet.c.4.* Eorũ aulicorũ,qui ſuis dignitatib. inviti privantur,magnum eſt odium in eos qui ipſorum ſunt ſucceſſores.2.*Sam.c.20.8.*

XIIII. In aulis pleriſque plus eſt *παρέργων* quam *ἔργων.*

XV. Aulici quantò magis principi gratioſi ſunt, tantò plus ambiunt, cum magna tamen aliorum invidia, & ſuo ſæpè periculo & exitio matrimonia ſua ſorte maiora: oblata verò ultrò à principe,non prudenter illi aſpernantur.

XVI. Aulicorum affectantium gubernacula Reipub. hæ sunt artes, ut principes avertant à rebus publicis cognoscendis, illisque voluptates pro tædio huiusmodi obiiciant: aut in recessus aliquos & peregrinationes eos animi gratiâ procul abducant. *vide aulicum nobiliß. Everhardi à Weybe in duro di paschola.*

XVII. In aulis, ad oculum præstantur servitia & obsequia, & aliud agentes & aliud loquentes inserviunt suis cupiditatibus. *Plura monita aulica tradit* Scipio *Amirat. lib. 5. discurs. 1.*

Possunt tamen pii esse aulici & fuerunt, uti Ioseph, Genes. c. 41. David. 1. Sam. c. 16. Daniel. Daniel c. 1. Nehemias. Nehem. c. 1. Obadia 1. Reg. c. 18. Asiba. Ierem. c. 36. Mardochai Est. c. 1 centurio. Matth. c. 8. Regulus ille Capernaitanus. Iohan. c. 4. Camerarius reginæ Candaces. Act. c. 8. Cornelius. Act. c. 10. quidam domestici Cæsaris. Phil. c. 4. in fin. Naaman. 2. Reg. c. 5. & tales etiam impio regi inservire possunt exemplo Nehemiæ, Nehem. c. 2. Danielis. Daniel. c. 6. Michæ. 1. Reg. c. 12. Iosephi. Genes. c. 41. Mardochai, Est. c. 2. & seqq. Principes quidam Hiskiæ, Ierem c. 31. 7. 8. 9. & seqq.

Præterea etiam amicorum & adulatorum mores, naturam & ingenium magistratus debet scire, ut illis fidere, hosce verò fugere possit. *vid. Plutarc. de discrim. adul. & amici.*

Amicis propriis, non est fidendum, neque etiam prorsus diffidendum. Diffidentia aperta, alienat amicos probos. Confidentia nimia, decipit plerumque confidentes *Nam si jus violandum, ait, tyrannus, regnandi caussa violandum est. Et mutabiles sunt hominum voluntates, eorumque animus regnandi cupidus. vid. Greg lib. 22. c. 11. Nec simulationes à veritate distingui semper possunt. ut factum Zopyri ostendit & plura alia. de quibus Gregor. d loc. num. 7. 8. 9. ubi probat plures reges à suis, quam ab hoste interfectos.*

Adulatores sunt, qui gratiam magistratus venantur & captant quovis modo, verbis gestúve, ad omne vitæ institutum, omnesque affectus se adcommodantes, *Ezech. c. 13,* Quorum naturam

naturam & ingenium probè noſcat magiſtratus & intelligat, quorum aſſentatio dulce venenum, dulcis preditio dicitur. 2. *Chronic. c. 24. 17. poſt mortem verò Ioſaphati venientes principes Iudæ incurvarunt ſe honorem habentes regi: tunc auſcultavit eis rex. Prover. c. 26. 23. 24. 25. 26. & ſeqq. & c. 23. Hoſeæ. c. 7. 3. malitia ſua exhilarant regem & mendaciis ſuis principem. Daniel. c. 6. 8. & ſeqq. ubi divinos honores Dario tribuunt: & Herodi Act. c. 12. 22. 23.*

Adulatorum igitur natura eſt placentia loqui & ſe ad placitum alterius accommodare. *Eſa. c. 30. 8. & ſeqq.* dum tribuũt bonum quod magiſtratus non habent, vel approbant malum, quod habent, vicina virtutibus vitia, pro ipſis virtutibus prædicant, & vitia virtutum vocabulis incruſtant, & ita nutriunt vitia. *Pet. Greg. lib. 8. c. 7.* Malos principes hi reddunt deteriores, bonos verò corrumpunt, *quod exemplis probat. Gregor. d. loco. Plutarch. de diſcrim. adul. Scip. Amir. lib. 11. c. 1.*

Adulatorũ mos eſt, ut principibus, tanquam hirudines, facultates exſugant & pecunias, quæ in negotia ardua & neceſſaria impendendæ erant, ad ſe transferant quovis prætextu. *Vnde fit, ut ob penuriã pecuniæ in hoſce proteos & moriones impenſæ, utilia negotia intermittantur & nova onera populo imponantur. Poſt exhauſtum verò ærariũ, tales adulatores & birudines ſubtiliùs ſe ex aula expediunt & ut pediculi examinata corpora, ita principem deſerunt, ut benè notat Pet. Gre. d. li. 8. c. 7. Camerar. oper. ſucciſ. c. 90. Richt. Axi 104. & 105.*

In more quoque habent ex levi cauſſa principes in ſubditos & hos in principes concitare, pacem & concordiam inter principem & ſubditos tollere & omnia tranquilla turbare, conjurationes & conſpirationes excitare. Ideoque adulatores hoſce meritò inſidiatores & proditores dixeris. *Prov. c 29. 5. c. 6. 24. c. 26. 28. Pſalm. 5. 10. Pſalm. 10. 7. & Pſalm. 55. 22. vid. exemplum Doeg. 1. Sam. c. 22. 9. 10. c. 21. 8, 9. c. 23. 19.*

Fœminæ etiam quædam malitioſæ blanditiis ſuis maritos ſuos decipere & ſeducere ſolent. *de quibus. Prover. c 31. 3. Siracid. c. 4. 1. 2. 3. c. 19. 2. & ſeqq c. 25. quales fuerunt uxores Salomonis,*

Achabi & aliorum, Richter. axiom. 75.

Indicia adulatoris ſunt, 1. in faciem laudare præſentem, 2. vituperare ea, quæ ille, cui placere ſtudet, vituperat. 3. Admirari & magnificere illum. 4. officioſum eſſe, plumas, pilos, floccos de veſtibus ſublegere. 5. Geſtire & applaudere ad occurſum, more canum. 6. inſtar polypi & Protei mutare & componere mores ſuos in gratiam alterius, ejúſque mores imitari & aſſumere. 7. cum fortuna tandem cedere & deſerere priorem fautorem. *dixi in civili converſat. cap. 3.*

Ex quibus conſtat, adulatorum tria eſſe genera. Sunt enim quidam ſcurræ, quidam delatores, quidam conſiliarii applaudentes & aſſentantes, qui omnium adulatorum perniciosiſsimi & periculoſiſsimi, quidam qui ſpecie laudandi ſibi inviſos opprimunt, quique calumniam laudis tegumento tegunt, qui palàm laudant, quo incautum decipiant. *Conſtantinus magnus, tineas ſoricéſque domus adulatores appellavit. Et miſer eſt Imperator, apud quem vera reticentur, & cujus aures ita formatæ ſunt, ut tam aſpera, quàm utilia, audire non velint, & nihil niſi jucundum accipiant, & pulvillum ſub capite vel cubito ponunt, ut dicit Ezechiel. c. 13. vide de his latiùs Antimachiavell. lib. 1. theorem. 2. Patricium de Repub. lib. 4. tit. 3. 4. 5. & ſeqq. Bened. Aret. tom. 2. loc. 105. Richt. axiom. polit. 104. & ſeqq.*

Videat igitur princeps ut adulatores & ſimulatores à veridicis & candidis, vera à mendaciis ſeparet, perpendat quæ ſibi, quæ Reipub. utilia ſint, potiùs, quàm quæ ſunt jucunda: amicum & fidum ſibi non exiſtimet, qui contra Dei præcepta turpia illius approbat, vel mala bona dicit. Semper habeat ſuſpectum blandiloquentiã, verborũ fucum, & liberè, ſyncerè, ſimpliciter, dextrè vel ruditer dicentes monentéſve, audiat potius. *Nam homo malus, declinat, redarguitionem, & quærit homines qui adblandiuntur ſuæ nequitiæ. Siracid. cap. 32. verſ. 20. & qui auſcultat corripienti ſcientia præditus eſt, Siracid. cap. 10. verſ. 28. cap. 20. verſ. 7.*

Vitari

Vitari poteſt adulatio, quando princeps ſemper liberam ſibi ſententiam reſervat, atque adulatoribus non datur aditus vel loquendi poteſtas, niſi quando interrogantur. *Scip. Amir. lib. 2. de regni & regis juſtit.*

Inſidiatorum denique & proditorum ingenia & mores princeps obſervabit, qui ſeipſos linguâ propriâ plerunque prodere ſolent, & inter mœnia atque in ſinu urbis hoſtes verſantur.

Sunt verò ad utrumque vitium proditionis & inſidiarum proni maximè, avari, animo perfidioſi ac ſubdoli, nec non homines leves, inſtabiles & ex anticipiti mutatione temporum pendentes; item diſſimulatores & occulti, qui non cognoſcuntur antequam proditus ſit magiſtratus.

Contra utrunque inſidiatorem & proditorem magiſtratus utetur indagatione & pœna.

Indagationem, inquiſitionemque promovet præmium propoſitum & vigilantia.

Pœna de convictis ſtatim eſt ſumenda, nequaquam condonanda, ut ab ejuſmodi ſceleribus alii deterreantur. *Vid. Lipſ. lib. 4. c. 10. in fin. polit.*

CAPUT XXIV.

De naturâ & affectione regni duplici: ingenerată naturali & conciliată accidentariâ, benevolâ.

ATque ejuſmodi eſt populi natura & ingenium erga magiſtratum. Sequitur de conſociationis univerſalis, ſeu conſociati corporis affectione erga magiſtratum.

Affectio corporis conſociati erga ſuum magiſtratum eſt quæ

quæ comitatur imperantes, ex Reipub. administratione conciliata, vel nata.

Eiusmodi affectio est duplex. Vna ingenerata, naturalis & perpetua. Altera conciliata, accidentaria, mutabilis.

Ex naturali suâ perpetuâ affectione regnum, seu corpus hoc consociatum casibus est obiectum, odiis, & mutationi.

Variis casibus suâ natura obiectum esse ideò dico, quia propter varios casus est instabile & fluctuans, quod subitò dejectum ruit & collabitur totum, cum pars aliqua adimitur. *Ita Seneca in epist. rectè. Nihil, ait, inausum est fortunæ. Adversus imperia idem habet juris, quod adversus imperantes; & lib. 6. de benefic. c. 33. Non enim in imperio his gradibus, quibus ad summa perventum est, retrò itur: sæpè inter fortunam maximam & ultimam nihil interest. Et Tacit. 2. hist. Imperium cupientibus, aut habentibus, nihil medium inter præcipitia, aut summa. Exemplum præbet rex Cræsus, Dionysius, Nebucadnezar. Daniel. c. 4. Adonibezec. Iudic. c. 1. Darius victus ab Alexandro, Nero interfectus, Achab & plures alii. adde. 2. Sam. c. 15. 2. Reg. c. 10. Scip. Amirat. lib. 18. discurs. 8.*

Odijs obiectum regnum ideò dicitur, quia odiosum suâ natura subditis, ob duplicem caussam nimirum, ob mores imperantium, & ob ingenium subditorum.

Ob mores imperantium, eorundem scilicet naturam & imporentiam, quod ob potestatem & imperium proniores & faciliores reddantur ad peccandum, & ideò soleant esse licentiosi, pervicaces, superbi, qui flecti non minus existimant, turpe, quam vinci, *ut ait Senec. lib. 6. c. 3. de benefic.* luxuriosi, intemperantes, iniurii in alios, tyranni, qui sub specie iuris everrunt jus, amant delatores, tuentur malos, bonos expellunt, & quia sunt in metu, ideò adimunt loquendi audiendique commercium, ad omnes suspiciones pavidi, avari, duri, austeri, discordes, negligentes in officio. *Tales fuere Abimelech, Saul, Roboam, Achab, Sardanapalus, Cambyses, Tarquinius superbus, Caligula, Nero, Domitianus, Did. Iulianus, & alii plures.*

Ter-

Hiſce imperantium affectibus qui ſuâ naturâ illis innaſci ſolent, ſi acceſſerit proſper ſucceſſus, dici non poteſt, quam vitia illa augeantur. Nam ex proſpero ſucceſſu imperantes fiunt ſecuri. Ex ſecuris fiunt inſolentes & ſuperbi Deo & hominibus odioſi. Superbiam verò ſequitur ruina, qua vel evertuntur prorſus, vel ad agnitionē ſuæ infirmitatis redeunt. unde tres gradus & periodos fortunæ ipſorū obſervare licet.

Primus gradus eſt ſecuritas, orta ex ſucceſsibus proſperis. Hęc facit homines negligētiores, & minus circūſpectos. Obliviſcitur ſecurus primò Dei, & pręcū, quę fiunt lāguidiores, & cogitationis de divino auxilio, & ſibi perpetuam fælicitatem ſuadet. Deinde obliviſcitur ſuæ infirmitatis.

Secundus eſt ſuperbia, quæ oritur ex ſecuritate qua ſeipſum quis admiratur, & propriis viribus cōfidit, & vel non neceſſaria, contra vocationē aggreditur, vel maiora viribus tentat, fit iracundus, moroſus & crudelis; φιλαύτος & ἰδιοβουλεύτης *unde & quidam ob ſuperbiam titulos et honores divinos uſurparunt. vid. Greg li. 6. c. 12. de Rep. Dan. c. 5. Exo. c. 5. 2. c. 14. 26. Iud. c. 3. 2. Macch. c. 9.*

Tertius gradus præcipitat in everſionem & ruinā. *Nam cum venit ſuperbia, venit ignominia, Pro. c. 18. 12. c. 6. 17. c. 15. Ezec. c 28.*

Exempla fortunæ huius apparent in Saule, Nebucadnezare, Craſo, Pauſania, Pompeio, C. Iulio Cæſare, Alexandro magno, Aiace, Sennacherib, C. Caligula, Domitiano, Dario, Pharao, Antiochus, Holophernes, & aliis. vide Gregor. lib. 22. c. 6. de Repub.

Obrepunt igitur in rebus ſecundis etiam excellentibus viris hæc vitia, ſecuritas & ſuperbia, quæ comitatur ruina. 1. Theſ. c. 5. cum dixerint pax & ſecuritas, tunc repentinus eis ſuperveniet interitus. Veteres dixerunt, fortuna, quos nimium fovet, ſtultos facit. Deus verò potentes de ſede deponit & exaltat humiles, ut Maria canit. & ſuperbis reſiſtit. vide Camerar. oper. ſucciſ. centur. 1. cap. 12. Richt. axiom. 294. Toloſan. d. lib. 22. cap. 6.

Prætereà difficillimum eſt, magnam potentiam moderari & continere intra metas præſertim in ſucceſsibus magnis, ex quibus ſuperbia

ingens oritur, quæ parit in gentes ſpes, & confidentiam & ſpiritus intolerabiles. Alexander magnus ante victum Darium modeſtus fuit. Poſtea captam verò Babylonem & Darium victum, inſolentiſſimus, & ſuis odioſus & tyrannus crudelis? Nam totum ſe dedidit voluptatibus, libidinibus & helluationib. & voluit adorari tanquam Deus, & vocari filius, non Philippi ſed Iovis Hammonii: interfecit optimè de ſe meritos Clytum ſenem, & Parmenionem & ejus filium Philotam. Hanc inſolentiam & ſuperbiam ſecuta eſt ruina & mors Alexandri, & totius regni. Eſt n: nemeſis Comes ſuperbiæ, & odium ſuorum ſubditorum. Nemeſis verò illa ſuperbos punit, primò errore in conſiliis, deinde infelicitate eventuum in rebus gerendis. Odium ſubditorum oritur ex moribus impotentiæ imperantis, quibus regnum in exitium adducit. Proverb. c. 16. 18. antecedit calamitatem ſuperbia, & ruina comitatur elationem animi.

Experientia ſatis ſuperque teſtatur ex luxu, delitiis & mollicie ſemper naſci ſuperbiam, inſolentiam & arrogantiam, quæ vitia mox regna & urbes in manifeſtam perniciem trahere ſolent. Camer. cent. 2. oper. ſucciſ. c. 30. unde luxuriantes principes meritò odio habentur à ſubditis. Lipſ. in monitis & exemplis politic. lib. 7. cap. 6. Toloſan. lib. 22. c. 5. c. 6. de Repub.

Maxima igitur regia virtus eſt, ſibi poſſe imperare, & affectus ſuos cohibere, deliciarum irritamenta, dignitatis inanes titulos, adulationes, fraudes, & alia omnia, ad quæ regnandi libertas & licentia inclinat & impellit, præcavêre poſſe. Siracid. c. 31. Paulatim n. indulgentia fortunæ & pravis magiſtris etiam boni diſcunt & audent peccare, & à felicitate, vel impunitate & diuturnitate, ſuperbia imperantium ſua natura creſcit & magis fit intollerabilis & odioſa; quæ aliis vult imperare, cum nondum ſibi ipſi imperare poſſit.

Deinde ob ſubditorum mores & ingenium, regnum odiis eſt obiectum ideo, quod populo difficile naturâ ſuâ ſit parere, & quod populus belua ſit multorum capitum, qui nec in bono magiſtratu adquieſcere poteſt. *Eccleſ. c. 4. 10. 11. 12. Idcò etiam pii magiſtratus calumniis obnoxii fuerunt, uti Moyſes.*

Num

Num.c.14.per tot.& c.13.Gideon Iudic.c.6.c.8. Iephte. Iudic.c.11. David.1. Sam.c.30. Samuel.1.Sam.c.12.Daniel.Daniel.c.6.& plures alii,quibus populus ſine judicio, omnia ſua mala & incommoda imputare ſolet, uti conſtat, ex exemplis ſuprà in populi natura, allatis.

Atq; hinc regnum ſit obnoxium inſidiis,& magiſtratus reddantur meticuloſi,ſuſpicaces, & anxii. Ideò ſuſpectus ſemper & inviſus dominantibus eſt æmulus, ſocius, vel par potentiâ, & quiſquis proximus deſtinatur.

Deinde naturaita comparatum eſt, ut quod felix, auguſtum & pulchrum videtur, id deſiderabile ſit,& quò pulchrius & magis ab omnibus deſideratur, eò difficilius cuſtoditur, imprimis quod à pluribus appetitur. Principatus autem ab omnib.ambitur,ſed ab omnibus obtineri & poſsideri nequit. Proinde qui in eo gradu iam eſt,ut principatu fruatur, tot ſibi habeat neceſſe eſt inimicos & invidos,quot habet cupidos & ambitioſos inhiantes;& ſibi veneno,ſtratagemate dolo,vel vi aperta, inſidiantes. *vide Greg.lib.6.c.10. ubi de miſeria, calamitate & periculis imperantium & de ambitione regnandi, ejuſque malis ex hiſtoriis refert plura. & lib. 7.cap. 17. & lib.10. c. 4. Richter. axiom 78.*

Mutatione denique objectum eſt regnum ratione qualitatis,vel quantitatis ſuæ.

Ratione qualitatis, dum regnum eſt novum, ſuffragio, vi, vel iure quæſitum,vel cum membris ſuis concors,aut mutuis diſsidiis, odiis, ſimultatibus laborat. Pro hiſce enim variè atemperandum eſt ſceptrum,aut laxandæ,vel adducendæ imperij habenæ: *ut dicit Lipſius lib.4. polit.c 6. Greg.lib. 10.c.4.& lib.7.c.4. Bodin. lib.6.c.5.de Repub.*

In hereditariis regnis,quæ alicui familiæ parêre didicerunt, principi plus juris & minus difficultatis erit, quando majorum ſuorum veſtigiis inſiſtit. *Hîc enim ſubditi liberam vivendi rationem norunt: Secus in cæteris, ubi omnia ſummo cum periculo mutanda,vel externa adminicula adhibenda ſunt.*

Novationes & mutationes periculoſæ ſunt in regno novo, quando mutantur ea in quibus veteres autoritatem ſuã poſuerunt, *ut ait Livius. Saul ideo duos annos inſtar privati vitam egit, ſine aula et miniſtris in regno novo. Auguſtus in imperio novo noluit rex vocari. Tiberius appellationibus antiquis ſalutari voluit. Clapmarius vocat hæc imperii arcana.*

Novationes & mutationes inſuper odium procreant apud populum & periculum adferunt *Boter. li. 2. c. 7. ut accidit Alexandro magno cum relictis ritu & moribus Macedonum, ad Perſicos tranſiiſſet, ut & Dario, & aliis. vide Bodin. lib. 4. c. 3.*

Quod ſi omninò neceſſariò mutationes inducẽdę ſunt, paulatim & ſenſim illud eſt faciendum, non ab extremo ad extremum: ſicuti natura non violenter, ſed paulatim operatur. *Sic Hebræi contra Moſen murmurabant flentes, quod non eſſent cucumeres & pepones. Num. c. 11. quib. aſſueti in Ægypto fuerant. Scip. Amirat. li. 1. diſcurſ. 8. vid. Patric. de regno. li. 6. tit. 6, & Simach. lib. 4. c. 10. de Repub. Greg. lib. 22. c. 8. Richt. axiom. 291.*

Novum regnum, ſeu magiſtratus, qui repẽtè naſcitur, ut cętera, quę repentinũ ortum habent, nec adhuc radîces egerunt, ferè quovis tẽpore adverſo, extinguitur, niſi princeps ſummo ingenio, dexteritate, prudẽtia aliáq; potentia imprimis clemẽtia & famâ illius, ſit præditus. *vide exempla apud Greg. lib. 7. c. 19. c. 4. de Repub. Scipion. Amir. lib. 1. diſcurſ. 8. & lib. 20. diſ. 7.*

In hoc conſultum eſt, ut novis ſubditis utilia quædã concedantur, quibus ipſorũ benevolentia cõparetur, & populus nõ irritetur. *vid. 1. Reg. c. 12. 7. Bod. li. 6. c. 5. Quam ob cauſſam Galli regnum Neapolitanum non diu (ut diximus & ſupra) obtinuerunt, quod ſubditi commoda majora, quam ſub priore ſuo rege habebant, non conſequebantur. vid. Bote, li. 5. c. 1, de polit. conſt. Ergo hîc conſultum eſt priſcæ conſuetudinis ſaltem umbram retinere, & omne prioris dominationis & politiæ deſiderium populo adimere, eáque retinere, quæ veterem Reip. formam, utcumque repræſentant. 1. Reg. cap. 12. 25. cap. 28. 38. & veteres officiarios Reipub. Bodin. lib. 4. cap. 3. Toloſan. lib. 22. c. 8. Conſultum*

ſultum quoque ut ſuis legibus vivere populo permittatur, & antiquis uti moribus. Imprimis etiam in novo regno curandum eſt, ne principes novos titulos & honores inconſuetos ſibi uſurpent, vel aliquid in contemptum novi regni faciant, quod malè ipſis cedit, ut Iulio Cæſari, qui in ſenatu officioſæ debitæque humanitatis oblitus, ſenatoribus non aſſurrexit. Sueton. cap. 18. Octavius verò titulum regium invitum non uſurpavit. *Exempla plura recenſet Scipio Amirat. lib. 1. cap. 1. diſſert. polit. Deinde præcavendum ne viri magni inopia premantur, & ob hanc accendantur amore priſtinæ Reipub. & moliendi contra præſentem Reipublicæ ſtatum, ut omnis occaſio, cupiditas & voluntas nocendi adimatur: Coloniæ etiam in novum regnum transferendæ, ut caritate & cognatione novi ſubditi cum veteribus devinciantur. ut hodie fit in India occidentali & orientali. Obſervandi quoque divites & potentes, quorum potentia eſt minuenda. Non novi homines, contemptis indigenis, ad dignitates evehendi. Clapmarius libr. 2. cap. 23. de arcan. Rerumpubl.*

Ratione quantitatis regnum mutationi eſt obnoxium, dum eſt exiguum, nullis confœderatum, vel vires ſuas diſperſas habet. Ideoque potentia propria magiſtratui eſt cognoſcenda; quanti reditus ordinarii, extraordinarii, unde & qua ratione, & quo tempore conficiantur, quantas copias educere, & quam diu alere poſsit, & quales ſint confœderati.

Quò verò latius patet imperium, eò plures ad Reipub. gubernacula ſunt admittendi, maioríque ad illud regendum prudentiâ, ordine, publica privatáque iuſtitia opus eſt, ne ſtatim corruat. 1. *Reg. c. 3. 9. c. 4. 23. 1. Chron. c. 24. & cap. 26. adde, quæ dixi ſuprà de regno amplo & populoſo. cap. 9.*

Extrinſecus aſſumpta & conciliata affectio regni eſt, quam ex directione & adminiſtratione magiſtratus, quæ illi vel benevolentiam, vel authoritatem concíliat, accipit. Prout igitur hæc bona, maláve, ita regnum ſubditis laudabile gratum, vel odioſum & grave redditur.

Vnde regni natura duplex: una ſubditis grata & laudabilis: altera odioſa & gravis: utriusq; notitiam habere & cauſas ſcire, magiſtratus maximè intereſt, ut illam quantum poteſt, cõſectetur: hanc contrà ſummè fugiat & vitet. *Petrarch. de Repub. optim. adminiſtranda.*

Gratum, acceptum, & laudabile regnum ſubditis redditur à magiſtratu, quando benevolentiæ & reverentiæ affectum apud ſubditos excitat & fovet, vel opinionem de ſe præclaram apud ſubditos ſibi conciliat & retinet.

Unde affectio regni accidentaria conciliata duplex: una benevola: altera reverens. *Boter. l. 1. c. 8. 9. 10. & c. 11. de conſtit. poli.*

Benevola affectio eſt, quæ ex benevolentia ſubditorũ erga magiſtratum concepta, oritur. *Caritate en. & benevolentia civium potius, quam armis ſeptum oportet eſſe magiſtratum. Et facilè princeps ſuis imperat, quando eorum voluntates ſuâ ſponte ad parendum ſunt comparatæ, & obſequentiores ſubditi, opes ſuas conferunt, ſtatum & imperium firmant et amplificant. Plin. in panegyr. in Traian fideliſſima principis cuſtodia eſt ipſius innocentia & benevolentia ſubditorum. Idem ibidem ſub bono principe ea eſt principis & populi inter ſe æmulatio, ut contendant, uter alter alterum magis amet. Exemplũ vid. 2. Sam. c. 19. 43.*

Benevolentia illa, eſt ſubditorum in magiſtratum ejusque ſtatum prompta inclinatio & amor, *ut definit Lipſius lib. 4. polit. cap. 8. Hæc valdè utilis & neceſſaria magiſtratui quod ab eo, quod placeas hominibus, actionum omnium ſit efficacia: ideò à Plin. in paneg. dicitur fideliſſima cuſtodia magiſtratus, hæc benevolentia.*

Hanc ſubditorum benevolentiam magiſtratus ſibi comparat lenitate, beneficentiâ, indulgentiâ & ſtudio benè merendi de Repub.

Lenitas conſiſtit in factis & verbis benignis & humanis, quæ comitate & alloquiis, incorrupto honore magiſtratus, officia provocat; atque imperio juſto, moderato & ſerenitate ac lenitate temperato & tranquillo utitur in ſubditos, qui nec totam ſervitutem pati poſſunt, nec totam libertatem, domiti

ut

ut pareant, non ut serviant, ut sit moderata servitus & moderata libertas. Hinc quies & fides.

Exemplum humanitatis vide in rege Arthasasta. Nehem. c. 2. 4. 6. 7. 8. 9. in Davide, qui subditos suos fratres vocat. 1 Chro. c. 28. 2. in Augusto, Antonino & aliis. Commoda lenitatis magna sunt. Nam princeps clemens, subditis obsequentioribus utitur, uti diximus, & clementiâ opes & statum suum firmat, & imperium amplificat, imò facilè imperat iis, quorum voluntates suâ sponte ad parendum sunt comparatæ. Nihil n: est, quod magis homines ad obediendum impellit, quam imperii explorata æquitas, & nihil quod magistratum aliis magis amabilem & gratum, quam clementia, reddit. Lene ergo imperium statum imperantium tutum diuturnumque reddit, uti docet exemplum Augusti, Vespasiani, Trajani, Antonini & aliorum de quibus Antimach. & Richt. axiom. 64. Salust. ad Cæsar. Qui benignitate & clementia imperium temperavere, his candida, et lata omnia fuerunt: his etiam hostes æquiores, quam alii cives et revera remissius imperanti, paretur melius, imò et fidelius, atq; hinc etiam stabilitas. Nam potentia mediocriter exercita, omnia quæsita conservat. contrà qui imprudenter et passim in omnibus potentia abutitur; is neque benevolentiam veram, neque firmam securitatem invenit, ut probat Lipsius ex Dione & Seneca. Populus enim uti equus ferox & indomitus tractandus et gubernandus, cui si equiso obblanditur, eumque mollissimè in principio tractat, habet eundem obsequentem: si imperite eum rexerit, erratum equus ferox vindicat, summq; sessorem dejicit. Populus enim si subitò prima fronte, vi adigitur ad iussa capienda, calcitrat, fluctuat, æstuat, & satagit excutere imperium, ubi autem benevolentiâ & veluti ex causa & ob suam utilitatem gubernatur, obsequentissimus efficitur: Paulatim igitur oneribus, & ob diversas easq; necessarias causas onerandus est & σειρὰ χθεσινὴ inducēda, alioquin excandescit, uti sub imperio Rhehabeami accidit. 1. Reg. c. 12. Gregor. lib. 22. c. 8. num. 5. de Repub. et lib. 8. cap. 11. ubi principi, ait, ineunda gratia cum populo, arte, si velit amicè et sponte obtemperantibus et securè imperare. Vt enim qui captat aves, earum vocem imitatur, ut alliciat in laqueos; sic, ut multitudinem in tuam adducas sententiam,

illius

illius ingenio obſecundes & moribus te accommodes oportet. Sic vinum bibenti primum ſervit, quem poſtea regit. Xenophon lib. 1. de pædia Cyri ait, eos principes, qui humaniter juſtè & comiter imperant, habere facilè ſibi obſequentes ſubditos: contra vero, qui crudeliter regnant vix habent, ait, obſeqentes etiam ſervos ſuos, ne dum homines liberos. Nam firmiſſimum imperium id eſt, quò obedientes gaudent, idque ſalvum tectumque cupiunt, & ob quod imperantes amantur.

Enitescit verò hæc clementia erga ſubditos levamentis onerum, laxamentis laborum, ſi delinimentis animorum corporúmque, illorum voluntates promereri ſtudeat, ſi jura, ſi libertatem illis tutam, perpetuamque ſub tutela ſua præſtet. l. 1. l. 7. de offic. proconſ. & de neceſſitate onerum publicorum eos doceat, & de ſua moderatione.

Deinde princeps nulla ratione melius opes ſuas augere poteſt, quam ſi populum ſibi commiſſum clementer habeat, eùmque temperata & ſalubri curâ ac levamentis onerum diteſcere per otium ſinat. Nam veræ ac certæ opes principis, & propè extra ómnem periculi aleam poſitæ, ſunt in ſubditorum divitiis ſitæ. Et magiſtratus clemens & lenis ſtatum ſuum tutiorem & validiorem præſtat, quam ſi nullos inimicos, vel hoſtes habeat. Eſt enim clementia & lenitas ſemper amabilis naturâ ſuâ. vide exempla apud Antimach. lib. 3. theorem. 22. & Scipion. Amirat. lib. 15. diſcurſ. 7. & lib. 20. diſcurſ. 7.

Sed ne indulgentiâ & clementiâ hac populus abutatur, neceſſe eſt, ut cum maieſtate & metu obedientiæ temperetur. *Deſiderat ii: populus ſuam libertatem cum poteſtate principali temerè confundere & æquare. vid. l. 19. obſervandum. de offic. præſid. Ideoque non reverentia ex terrore neq; ex humilitate amore captandus eſt. Nimia enim libertas non eſt libertas, ſed ſoluta licentia.*

In pœna à ſceleratis ſumendâ, ut opinionẽ lenitatis magiſtratus conſervet, obſervabit, ut tardè ad eam veniat; *nam civitatis mores malos, magis parcitas animadverſionũ corrigit.* Deinde ad eam nunquam veniat, niſi quoties id fieri publica utilitas ſuadet. Tertiò, ut ad exemplum eam, non ad ultionem referat. Quartò, ad dolorem, non delectationem & gaudium actum

actum hunc pœnæ referat. Quintò, ut pœnæ justæ & meritæ, secundum leges & morem inferantur. Sextò, sine respectu personarum, ne iisdem de causis alii plectantur, alii non, vel mitius. Septimò, supplicionum executionem aliis mandet, ipsemet illorum non sit spectator.

Non tamen semper rigidè puniat. Nam severitas amittit assiduitate auctoritatem; & nescio quo obnitendi vitio sæpè cõmittantur, quæ sæpè vindicantur, *ut dicit Senec. 1. de clem.* Temperatus timor est, qui cohibet, assiduus & acer in vindictã excitat, & auget inimicorum numerum. *Et principi, non minus turpia multa supplicia, quam medico funera. ibid. Senec. Odium tamen, si quod emersit, beneficiis molliet, & puniendo rerum atrocium ministros, in quos ira recedat.*

Denique ad lenitatem pertinet, ut non sit tenax offensionum & iniuriarum sibi illatarum. Sic David ultrò offert tribulibus suis reconciliationem, nec eam eis expostulat ob defectionem. 2. Sam. c. 19. 1. Sam. c. 30. & Samuel. 1. Sam. c. 12. & Moses Exod. c. 5. 21. 22. Salomo. 1. Reg. c. 1. 52. Deinde ut spatium noxiis relinquat quò suas culpas emẽdent, & pœnitentiam agere possint. *Scip. Amirat. lib. 17. discur. 8.*

Nihil enim est, quod magistratum magis commendet, quam clementia & moderatio iræ & injuriarum illatarum ἀμηνία quibus infatuatur quasi populus, ut dicit Clapmar. lib. 6. cap. 12. Talis fuit in Iulio Cæsare, Augusto, Marco Antonino, Vespasiano, Traiano, Adriano & pluribus, de quibus apud Sueton. & vide exempla in Antimach. lib. 3. theorem. 22.

Ex. n: proprium magistratus, placidum esse & tranquillum, atque iniurias & offensiones supernè despicere; ut ait Senec. 1. de clement. Nam magnam fortunam, magnus animus decet et ta'iũ contemptor. Cogitet in libera Repub. linguam mentésque liberas esse oportere. Quid. n. plebi reliquum erit, adempto per inquisitiones commercio loquendi & audiendi? Ideò in puniendis hisce oportet eum esse mitem. l. 7. ad. l. Iul. maiest. exemplo Saulis. 1. Sam. c. 10. 27. c. 11. 37. Davidis. 1. Sam. c. 30. 6. 22. 23. 24. Psalm. 38. 13. 14. 15. & Mossis. & Augusti Imperatoris & aliorum.

commendatur Moſes, quod ſuper omnes mitiſſimus fuerit. Num. c. 12. 2. Sam. c. 20. & de rege manſueto Chriſto dicitur Matth c. 20. de præmio manſuetudinis, divitiis, honorib. & vita vid. Prover. c. 22. 4.

Beneficentia eſt liberalitas exercita cum judicio, quâ hominis naturæ nihil eſt accommodatius, *ut dicit Cicero*, quæque benevolentiam conciliat & charitatem. Hanc ob cauſſam magiſtratus in ſacris literis vocantur benefici, munifici, liberales. *Pſalm. 146. 3. ubi Iun. Pſalm. 113 8. ubi Iun. Proverb. c. 8. 16. c. 19. 6. c. 25. 7. Eſa. c. 13. 2. ubi Iun. 1. Sam. c. 2. 8. Iob. c. 30. 15. c. 29. Prove. c. 20. 28. benignitas & fides cuſtodiunt regem & ſuſtentat benignitate ſolium ſuum. c. 28, 16. Eſt n: beatum dare potius, quam accipere. Act. c. 20. 35. Pſalm. 101. 1. benignitatem & ius pſallam. Vnde Seneca, de brevitate vitæ; melius, ait, beneficiis imperium cuſtoditur, quàm armis, quia omnium dulciſſimum eſt accipere. Sic Auguſtus militem donis, populum annonâ, cunctos dulcedine otii pellexit, ut tradit Tacit. 1. annal. quod maximè locum habebit in novis imperiis. vid. Greg. lib. 22. c. 13. de Rep. & Antimach. lib. 3. theorem. 26. Caſtellan. lib. 3, part. 2. c. 11. & ſeqq. Titus imp. reſpondiſſe dicitur, non oportere quemquam à facie & ſermone principis triſtem recedere. Alii ob memoriam beneficentiæ, et jam mortui ſunt honorati, ſuaque vitia hac virtute texerunt.*

Cum judicio exercetur hæc beneficentia, ſi non in quoſvis immeritos, indignos, ſine delectu, ſed potiùs in bellorum ſocios, periculorum conſortes, in benè de Repub. vel largiente meritos, aut eos qui benè mereri poſſunt, exercetur.

Deinde, quando cum modo ſit & non exhaurit, vel lædit donantem, quáve ille non perditur. *Nam nimis hauriendo, fontem ipſum exhauris, & liberalitas liberalitate poſteà perit, atque ex ea fit prodigalitas & luxuria: Adde quod ſubitæ & inconſideratæ largitionis comes ſit pœnitentia & rapacitas, ut ſi ærarium ambitione exhauſeris per ſcelera poſteà ſit ſupplendum. Gregor. lib. 22. cap. 13. Lipſius. lib. 2. cap. 17. politic. Bote. lib. 1. c. 20.*

Denique quando non ſimul, eodem tempore, ſed ſæpius aliquid

aliquid donatur. Nam quando simul donatur omnis spes præciditur & donatarius non retinetur obsequens, si sæpius datur contrà. Immodicè & incomsultæ largitiones principum ex timiditate oriuntur. unde donantium affectus produnt, usque opinionem malam conciliant.

In primis verò beneficentia hæc, si publica est, conciliat favorem, nimirum, si populo non necessaria tributa remittat, vel minuat; gravi calamitate, annonæ caritate, peste, terræ motu, incendio, aquæ inundatione, hostili depredatione & similibus incommodis afflictis opem ferat, vel ob clades acceptas, annonâ subveniat tempore famis, & auxilio tempore belli, si pulchrum, aut necessarium opus publicum extruat: si securas præstet vias publicas, urbes obsessas liberet, vel imperium, aut regnum augeat, hostes vincat. 1. *Sam.c.* 11.7. *cap.* 13.3.c 14.48. 49. *vide exemplum notabile in rege Arthasasta. Nehem.c.* 2.4. 6.7.8. 9. *& seqq. ubi inopia subditorum à magistratu fuit sublevata remissione & liberalitate, vid.* 2. *Chron.c* 10.7.8. *& v.*4. *& Greg. lib.* 3. *c.*9 *exempla referentem & Petrach. de Repub. optimè administranda. Cassiod. lib.* 3. *epist.* 16. *&* 32. *videndum quoque, ut cessante calamitate & causâ tributorum, cesset & exactio. Vide exempla apud Antimachiavell. lib.* 3. *theorem.* 26. *&* 22. *Clapmar. lib.* 6. *cap.* 13. *de arcan. Rerumpublicar.* Similiter beneficentia publica in viros egregiè doctos & excellentes artifices, deinde in milites benè meritos de Repub. exercita, valdè laudabilis. *vide Castellan. lib.* 3. *parte* 2. *c.* 14. *& seqq.*

Quod si odium in se concitavit, videat, ut illud mitiget beneficiis novis. Animos n. hominũ beneficentia & donatio sibi conciliat & ad usus suos adiungit. *Quid enim non vænale pecuniâ? Arcana quoque profert hæc in apertum, ita ut etiam corrupta uxore secreta prodantur. Atq; talis beneficentia re vera est corruptio, quâ callidè aliorum animi, vel operæ inclinãtur & alliciuntur ad beneficentiã.*

Observandum hic, *quod & ante monui*, quando tributa & exactiones postulantur à subditis, quę beneficentiæ sunt contrariæ, & invidiam ac odium concitant, ut det operam magistra-

tus,ut omnes intelligant,si salvi esse velint,necessitati esse parendum; ut ratio quæstuum & necessitas erogationum inter se congruant; ut vis atrox absit in exigendo; ut sit exactio exigua, eáque præstitu facilis, non crebra, nova; ut crudelitas & avaritia ministrorum absit in exigendo: Dispensatio exactorum sit parca,utilis,restricta ad usus Reipub.facta,atque æqualiter singulis imposita, sine personarum respectu. Denique exactio fiat à fidis dignissimis& probissimis ministris,quos patiatur à populo ad hoc officium eligi& designari,ut illos,quibus maximè res suas credit, maximâ curâ deligat. 2. *Chronic. cap.* 10.*ver.* 7. *qui allocuti sunt eum dicendo: si fueris facilis huic populo,gratificando eis & allocutus fueris eos verbis bonis, utique tibi erunt servi omnibus diebus.&.& vers.præced.*4. *Pater tuus duram imposuit nobis jugum,nunc ergò leva nos servitute ista patris tui dura & jugo ejus gravi, quod imposuit nobis, & serviemus tibi, & cætera.v.*13. *respondit eis rex duriter.v.*14.*adde Nehem.c.*2.4.6.7.8.9.

Indulgentia est, quæ sine morum corruptela, subditis laxè & iucundè imperat,eósque regit.

Laxè in victu,ne plebs acri annona prematur,& earum rerum,quæ necessariæ sunt,inopia vexetur. *Plin. Bonus princeps cum subditis & civibus suis,veluti cum liberis suis versari debet.*

Iucundè in ludis aliisque honestis voluptatibus publicis, & oblectamentis, quæ subditorum feritatem & asperitatem frangunt & emolliunt,& à curis imperio inutilibus avocant, sed quæ sine lascivia & luxu.

Huic cõtraria crudelitas & sævitia ferox, quæ odiosa est, & interitum afferre solet potestati. vide Greg. lib. 2 2.*c.*7. *& Georg. Richt.axiom. polit.*72.*& Antimachiavel.lib.*3.*theorem.*22.

Studium benè merendi de Repub.est,quò Imperium & administrationem suam magistratus, ad communem regni utilitatem & cõmodum civium instituit, & corpori consociato acceptam refert,& suum cuiq; tribuit,bonis præmia, & malis pœnas. *Rom.c.*13.1.2.3.4.*& seqq. Pli.in Pane.in Traj. Benefaciendo maxi-*

inâximè ſubditorũ ſuorũ animos princeps experitur, & eos ſibi devincit, cui ſalus populi ſuprema eſt lex; qui poteſtate Rex, beneficiis popularis eſt. Et ii diu tutóque imperant qui non metum ex crudelitate, ſed amorẽ ex bonitate civium ſuorum animis inſtillant. Neque enim quos ſervire neceſſitas coegit, ſed quos obtemperare ſua quemque voluntas & utilitas adegit, ii ſunt in agendo patiendóque, à ſuſpicione, aſſentationéque, omnì vacui, nunquam imperia detrectant, niſi violenter contumelioſeque ſint habiti. Regum eſt, volentibus ſubditis imperare; Tyrannorum verò invitis dominis. vide Greg. lib. 22. cap. 8. de Repub. & idem Plin. in panegyr. Bono principi tamdiu carus principatus, ac ipſa vita cara eſſe debet: quandiu per eum incolumis & ſalva eſſe Reſpub. poteſt. Princeps ſalutaris ideò vivum quoddam Dei ſimulacrum dicitur, quod ut Deus eſt optimus & potentiſſimus, ſic & princeps, cuius bonitas hoc præſtat, ut omnibus prodeſſe velit, potentia verò, ut poſſit.

Hoc ſtudium benè merendi, duplici via & actione magiſtratus exercet.

Primò, quando ipſo facto demonſtrat, ſe non eſſe bonorum & jurium regni, vel ſubditorum proprietarium, ſed fidelem diſpenſatorem & defenſorem, generali corporis conſociati mandato conſtitutum, qui, ut ab univerſali conſociatione incepit, ſic ab eadem pendeat.

Deinde, quando re ipſa oſtendit, gubernationem & adminiſtrationem ſuam, ad Dei gloriam, ſalutem & commodum ſubditorum civium eſſe directã. Ex hiſce duabus actionibus bonus, pius & fidelis magiſtratus cognoſcitur, qui ideò à ſubditis amatur, quia hoſce ipſe amat.

De priori, quod magiſtratus nudus diſpenſator & defenſor fidelis bonorum & jurium regni ſit, non proprietarius, conſtat ex eo, quod non poſſit alienare imperium, oppida, urbes, regionéſve, vel res ſubditorum, bonáve regni. *Boſſius de principe & privilegiis illius num. 290. Horom. quæſt. illuſt. 1. Vaſq. lib. 1. cap. 4. illuſt. contr. Gregor. eleganter. lib. 3. c. 8. de Repub. per cap. 1 c §. præterea, de prob. feud. alienat. per Frider. c. 1. §. ex eadem lege, de lege*

tus,ut omnes intelligant,si salvi esse velint,necessitati esse parendum; ut ratio quæstuum & necessitas erogationum inter se congruant; ut vis atrox absit in exigendo; ut sit exactio exigua, eáque præstitu facilis, non crebra, nova; ut crudelitas & avaritia ministrorum absit in exigendo: Dispensatio exactorum sit parca,utilis,restricta ad usus Reipub.facta,atque æqualiter singulis imposita, sine personarum respectu. Denique exactio fiat à fidis dignissimis& probissimis ministris,quos patiatur à populo ad hoc officium eligi& designari,ut illos,quibus maximè res suas credit, maximâ curâ deligat. 2. *Chronic. cap.* 10.*ver.* 7. *qui allocuti sunt eum dicendo: si fueris facilis huic populo,gratificando eis & allocutus fueris eos verbis bonis, utique tibi erunt servi omnibus diebus.&.& vers.præced.*4. *Pater tuus duram imposuit nobis jugum,nunc ergò leva nos servitute ista patris tui dura & jugo ejus gravi, quod imposuit nobis, & serviemus tibi, & cætera.v.*13. *respondit eis rex duriter.v.*14.*adde Nehem.c.*2.4.6.7.8.9.

Indulgentia est, quæ sine morum corruptela, subditis laxè & iucundè imperat,eósque regit.

Laxè in victu,ne plebs acri annona prematur,& earum rerum,quæ necessariæ sunt,inopia vexetur. *Plin. Bonus princeps cum subditis & civibus suis,veluti cum liberis suis versari debet.*

Iucundè in Ludis aliisque honestis voluptatibus publicis, & oblectamentis, quæ subditorum feritatem & asperitatem frangunt & emolliunt,& à curis imperio inutilibus avocant, sed quæ sine lascivia & luxu.

*Huic cõtraria crudelitas & sævitia ferox, quæ odiosa est,& interitum afferre solet potestati. vide Greg.lib.*22.*c.*7.*& Georg.Richt.axiom.polit.*72.*& Antimachiavel.lib.*3.*theorem.*22.

Studium benè merendi de Repub.est,quò imperium & administrationem suam magistratus, ad communem regni utilitatem & cõmodum civium instituit, & corpori consociato acceptam refert,& suum cuiq; tribuit,bonis præmia, & malis pœnas.*Rom.c.*13.1.2,3.4.*& seqq.Pli.in Pane.in Traj. Benefaciendo maxi-*

inaximè ſubditorũ ſuorũ animos princeps experitur, & eos ſibi devincit, cui ſalus populi ſuprema eſt lex; qui poteſtate Rex, beneficiis popularis eſt. Et ii diu tutóque imperant qui non metum ex crudelitate, ſed amorẽ ex bonitate civium ſuorum animis inſtillant. Neque enim quos ſervire neceſſitas coegit, ſed quos obtemperare ſua quemque voluntas & utilitas adegit, ii ſunt in agendo patiendóque, à ſuſpitione, aſſentationéque, omni vacui, nunquam imperia detrectant, niſi violenter contumelioſeque ſint habiti. Regum eſt, volentibus ſubditis imperare; Tyrannorum verò invitis dominis. vide Greg. lib. 22. cap. 8. de Repub. & idem Plin. in panegyr. Bono principi tamdiu carus principatus, ac ipſa vita cara eſſe debet: quandiu per eum incolumis & ſalva eſſe Reſpub. poteſt. Princeps ſalutaris ideò vivum quoddam Dei ſimulacrum dicitur, quod ut Deus eſt optimus & potentiſſimus, ſic & princeps, cuius bonitas hoc præſtat, ut omnibus prodeſſe velit, potentia verò, ut poſſit.

Hoc ſtudium benè merendi, duplici via & actione magiſtratus exercet.

Primò, quando ipſo facto demonſtrat, ſe non eſſe bonorum & jurium regni, vel ſubditorum proprietarium, ſed fidelem diſpenſatorem & defenſorem, generali corporis conſociati mandato conſtitutum, qui, ut ab univerſali conſociatione incepit, ſic ab eadem pendeat.

Deinde, quando re ipſa oſtendit, gubernationem & adminiſtrationem ſuam, ad Dei gloriam, ſalutem & commodum ſubditorum civium eſſe directã. Ex hiſce duabus actionibus bonus, pius & fidelis magiſtratus cognoſcitur, qui ideò à ſubditis amatur, quia hoſce ipſe amat.

De priori, quod magiſtratus nudus diſpenſator & defenſor fidelis bonorum & jurium regni ſit, non proprietarius, conſtat ex eo, quod non poſſit alienare imperium, oppida, urbes, regionéſve, vel res ſubditorum, bonáve regni. *Boſſius de principe & privilegiis illius num. 290. Horom. quæſt. illuſt. 1. Vaſq. lib. 1. cap. 4. illuſt. contr. Gregor. eleganter. lib. 3. c. 8. de Repub. per cap. 1 c §. præterea, de prob. feud. alienat. per Frider. c. 1. §. ex eadem lege, de legi-*

Corradi. Roland. à Valle consil. 1. volum. 2. num. 109. & seqq. latè Molinæus in consuetudin. Parisien. tit. 1. §. 1. gloss. 5. num. 49. Natta consil 640. num. 8. Menoch. lib. 2. cas. 559. arb. jud. qui distinguit inter modicam & magnam alienationem. Rosenthal. lib. 1. de feudis. c. 5. conclus. 10. & seq. Petrus Heigius quæst. 19. Renat. Choppin. de doman. lib. 2. tit. 13. & 14. Multò minus igitur ad deformationem sui status, quid facere, vel parem sibi constituere poterit, aut regnum servituti subjicere, & superioritatem alienare ipsi fas erit. *Rosenthal. d. cap. 5. conclus. 10. & 11. Covarr. c. 4. num. 1. pract. quæst. Mynsing cent. 6. obs. 99. Roland. d. loc.* vel plenitudinem suæ potestatis in alium transferre. *Heigius quæst. 4. num. 25. & seqq. lib. 1. Natta cons. 636. num. 168 & cons. 640. num. 12. 13. & seqq. lib. 3. Anton. Peregrin. de jure fisci lib. 1. tit. 2. num. 71. 78. Rosenthal. d. loco.*

Concedimus ipsum habere propria bona, quę sunt separata ab illis, quæ ad corpus consociatum pertinent, quæque privati alicuius, suâ naturâ fieri nequeunt. Vnde distinctio illa communis: Aliud esse fisci, aliud principis patrimonium: Alias res esse imperatoris, regis, principis: alias verò esse Caroli, Antonini, Rodolphi, Hentici. Regis res sunt, quas ipse ut rex, possidet: Rodolphi, quas, ut Rodolphus possidet. Hinc alius fiscus Cæsaris, alius Reip. dicitur, alii cæsaris, alii Imperii ministri. In privatis propriis rebus, plenum habet princeps dominium: in rebus corporis consociati & regni secùs, in quibus tantum juris habet, quantum illi corpus, seu Resp. concessit. ideóque illas alienare nequit. *Rationes Rolandus & Pet. Gregor. d. lib. 3. c. 8. num. 2. & seqq. & lib. 7. c. 20. nu. 61, 62. 63. afferunt has.*

Primò, quod magistratus sit usufructuarius horum bonorum & jurium, quæ sunt Reipubl. quod jus fruendi, est personale & ad alium, quam proprietarium, jure cessionis, nequit trãsferri, ut dotem I^a. l. si usus fructus. de iure dot. §. finitur. inst. de usufruct.

Deinde hæc bona data sunt magistratui summo ad regni conservationem & defensionem. Roland. à Valle cons. 1. num. 112. & seqq. vol. 2. Ide

2. Ideoque dilapidare, vel minuere non potest. Est enim regnum corpus, quod uno membro sublato mutilum & imperfectum esset. Roland. d. loco num. 126. & seqq. Et si viscera imperii eviscearet, suæ dignitatis esset homicida ibid. num. 133. Itaque in præjudicium, subversionem, destructionem, lesionem, vel diminutionem regni nihil potest facere. Roland. d. loco. num. 109. & seqq. imò nec regium jus & superioritatem à se abdicare potest. Roland d. loc. numer. 137. 138. & seqq. per allegatis; ibidem Mynsing. centur. 6. observat. 99. num. 2. Covarr. cap. 4. num. 1. practic. quæst. Rosenthal. dicto loco. c. 5. concl. 11. & in quavis concessione imperii, superioritas reservata intelligitur, ut est communis Dd. sententia, per l. 16. solet. de jurisd. l. 3. de offic. ejus cui est. Respub. etiam censetur corpus perpetuum, quod per subrogationem similium personarum immortale habetur. l. proponebatur. 27. de judic. Ideoq; etiam ejus patrimonium perpetuum & immutabile censetur. arg. l. jubemus. 14. C. de sacros. eccles. cum publica etiam bona sancta dicantur, quæ violari non debeant. l. 8. de rer. divis. & nullius in bonis sint. l. 1. de rer. divis. & ideò alienari non possint. Greg. lib. 25. c. 7. syntag. Roland. d. cons. 1. nu. 97. 109. & seqq.

Tertiò, mandatarius, seu alienorum negotiorum administrator, etiam cum generali potestate constitutus, alienare non potest. l. 40. l. 63. de procurat. l. 16. C. d. t. Arius Pinell. in l. 1. part. 3. num. 57. C. de bon. matern. Roland. à Valle consil. 49. volum. 21. Heigius quæst. 20. lib. 1. per l. 1. §. 1. de administrat. rer. civit. & alia nomine domini facere. Mynsing. cons. 84. & 53. Mooz in tit. mandat & Dd. in d. l. 61. de procurat. adeò ut etiam alienandi potestate data, & cum libera constitutus, non possit facere, nisi quatenus bona fide patitur, l. 1. §. 1. de offic. procons. l. 37. l. 28. §. 1. de pact. & negotiorum demandatorum natura & administratio exigit, & quæ verò similiter ipse dominus fuisset facturus, non contrà. l. 9. qua ratione. §. 4. de adquirend. rer. domin. l. 46. falsus. de furt. l. 48. de pecul. l. 34. §. 3. de solut. l. 17 §. 16. de injur. adde Pinell. in l. 1. part. 3. num. 57. C. de bon. mater. Sed magistratus est ejusmodi alienorum negotiorum administrator constitutus, qui potestatem administrandi, non alienandi

accepit

accepit. l. 12. præses C. de transactione. l. 3. §. planè. quod vi aut clam. Zoan. de Romano imperio num. 175. Vasquius illustr. cont. lib. 1. cap. 1. nu. 10. 11. c. 5. num. 3. 4. 5. Bodin. lib. 1. c. 9. lib. 6 c. 2. Covarr c. 4. num. 1. pract. quæst. Mynsing. cent. 6. obs. 99. Ergò alienare minimè potest.

Quartò, bona quæ committuntur magistratui, sunt subjecta restitutioni, proinde in præjudicium successorum alienari nequeunt. per l ult. §. sed nostræ. C. com. de leg. l. pen. 69. §. fratrem. de legat. 2. l. 32. §. ult. d t. Roland. d. loc.

V. Instar dotis data sunt hæc bona magistratui à Repub. pro oneribus ferendis. Ergò instar dotalis rei, alienari non possunt. Gregor. d. c. 8. & cap. 20.

VI. Magistratus, in auguratione se juramento obstringit de non alienandis bonis Reipub. uti sup. c. 17. diximus, & c. 18.

VII. Hoc jus gentium est, ut exempla revocatorum alienatorum testantur apud omnes populos. vid Roland. à Valle d. cons. 1. num. 109. & seqq. volum. 2.

VIII. Dignitas magistratus est individua, & jus regium cedi non potest. Papon. lib. 5. Rapsi. arrest. tit. 10. Roland. à Valle lib. 2. cons. 1. num. 137. 138. Rosenthal. d. cap. 5. conclus. 10. & 11. de feud. lib. 1. per allag. ibidem. Covarr. d. c. 4. num. 1. pract. quæst.

IX. Idipsum etiam constat ex Iudic. c. 8. 22. c. 9. 6. c. 11. 2. 10. 12. 13. & ex iis, quæ dixi supra de constitutione magistratus. Rationes alias adducit Hotom. d. quæst. 1.

X. Denique probat testimonium Hadriani Cæsaris: qui dixit, se sic gesturum principatũ: tum, ut sciat rem populi esse, non suam: sicut tutor res pupillares administrat. Tiberius Cæsar, senatum suum dominum vocat, ut Sueton in vita Tiber. c. 29. tradit. bonum ac salutarem principem quem vos tantâ & tam liberâ potestate instruxistis senatui servire debere & universis civibus, sæpè & plerunq; etiam singulis: neque id dixisse, me pœnitet, & bonos & æquos & faventes vos habui dominos, & adhuc habeo. Idem Tiberius dixit, se operam daturum, ut rationem factorum & dictorum suorum reddere posset, unde rex Βασιλεὺς, quasi ἐφορος τοῦ λαοῦ, et Germanis princeps ein Forstend Vorsteher: quod

populo

popu'o præſit & rex à regendo dicitur, & imperatores Germani in ſuis ſcriptis teſtantur formula uſitata, vnß vnd dem heyligen Reich &c. in vnſer vnd des Reichs ſtadt &c. *Sic & Antigonus ad filium dixit, An non noviſti, fili mi, regnum noſtrum eſſe nobilem ſervitutem, ut refert Ælian. li. 2. variarum hiſtoriarum. c. 20. ideò etiam domini appellationem Octavius & Tiberius imperatores reſpuerunt. Suet. in Octav. Petrarcha. de Republ. optimè adminiſtranda. Alexander Imp. nefas eſſe dicebat, ut diſpenſator publicus in delectationes ſuas, ſuorúmve converteret id, quod provincia'es dediſſent. Lamprid. in Alex. Plin. in Panegyr. in Trajan. Boni principis eſt arma dare militibus, ut iis utantur, etiam in ſeipſum, ſi in Remp. peccet. ibid. Aſſueſcat princeps calculum ponere & expenſi acceptíque rationem illi reddere. Nam cum ſit negotiorum alienorum adminiſtrator, curator & mandatarius conſtitutus ex contractu mandati, ideo rectè quoque, ut quilibet alius adminiſtrator, geſtor, procuratórve tenetur domino mandanti, populo nimirum, in corpus regni unito, adminiſtrationis ſuæ rationem reddere. Roland. à Valle cõſil. 49. vol. 1. Menoch. caſ. 209. lib. 2. arb. judic. Heigius. d quæſt. 20. per l. 1. §. 1. de admin. rer. civit. & de negligentia, culpa, dolo, colluſione & inſufficientia tenetur, de geſtis & de non geſtis, & ſi qnid non, ut oportuit, geſſit, vel faciendæ omiſit. Roland. d. loc. ſic etiam adminiſtrator Reipub. vel rerum civitatis, èxemplo tutoris obligatur. l. 3. de admini'l. rerum ad civit. pertinent. & de dolo, lata vel levi culpa tenetur. l. 6. magiſtratus. d. tit. l. 4. de magiſt. conven. & pecuniam publicam in alium uſum convertere non poteſt, l. 1. l. 4. de admin. rer. ad civitat nec facere ea, quæ veroſimiliter ipſe dominus non fuiſſet facturus. l. 46. falſas. de furt. l. 34. §. 3. de ſolut. l. 48. de pecul. aut quæ ſunt contra bonam fidem, & naturam negotii demandati. Alienare verò non poteſt talis procurator, niſi ſpeciale ad hoc habeat mandatum.*

Apud Græcos quoque erat actio εὐθύνη dicta in eos, qui aut urbem non rectè gubernaſſe, aut publicum aliquod munus non rectè adminiſtraſſe viderentur: Hujus actionis metu Pericles bellum concitavit, ne rationes reddere teneretur. Et Julius Cæſar ob metum redditionis rationum, arma civilia movit: Pet. Greg. lib. 9. cap. 2. num. 1. in fin.

Deus etiam à regib. rationes exacturum se commivatur. Esa. c. 3. 14. 15. Ezech. c. 34. 7. 8. 9. 10. Concessa est principi potestas plena, ut se tanquam principem, tutorem, defensorem & patrem cum subditis gerat, loco & vice Dei, à quo accepit potestatem. quod si non agat, incipit adversus potestatem sibi datam, imperare, & aliam sibi non concessam usurpare: & quando turpiter agit contra potestatem concessam, id non potestatis, sed impotentiæ dicitur.

Atque hinc est, quod jurat Cæsar electus, se nihil eorum, quæ ad imperium Romanum pertinent, alienaturum, distracturum, vel oppignoraturum: si quid verò recuperet, vel adquirat viribus publicis, id imperio, non sibi quæsitum iri latè probat Steph. Iun. Brut. in vindic. contra tyrann. Hotomann. quæst. illust. 1. Covarr. d. c. 4. Anton. Gabriel de jure quæsito non toll. lib. 3. Greg. d. c. 1. & seqq. lib. 26. de Repub. adde. Gen. cap. 47. 18. & seqq. 1. Reg. cap. 21. per tot. & 1. Reg. cap 9. 11. 12. 13. ubi latè Petrus Martyr. 2. Sam. cap. 24. 24. cap. 23. 16. 13. l venditor. §. 1. com. prædior. l. 39. cum servus. §. ult. de legat. 1. l universi. & l seq. C. de fund. patrimon. Ex quibus omnibus apparet, plenum dominium imperii & Reipub. magistratui non competere.

Quibus addo & hoc, quod magistratu mortuo, remoto, aut administrationem suam deponente, imperium & jus ipsius redeat ad populum, tanquam dominum proprium, qui ante magistratum fuit. l. ex hoc jure: ibi, discretæ gentes, regna condita. de justit. & jure. Zoannett. part. 3. defens. num. 96. 79. 98. 99. Clapmarius libr. 2. c. 21. de arcan. Rerumpub. qui populus & post mortem, vel exauctorationem magistratus remanet, & nunquam moritur. l. proponebatur. 76. de judic. l. qui res. 98. §. ultim. de solut. l. nemo. 54. de regul. juris. vide Iunium Brutum in vindic. contra tyrannos Baneus libr. 1. cap. 3. politicorum. Cum princeps, vel rex naturâ suâ sit mortalis. Psalm. 82. vers. 6. Siracid. cap. 10. vers. 11. Extitisse tamen & adhuc extare magistratus, qui omnium se dominos profiteantur, & subditos pro servis habent, et vanus ideò titulos sibi asscribunt, refert Gregorius lib. 6. cap. 13. de Repub.

Quas

Quas ob cauſſas nihil gratius & acceptius populo, quàm ſi cum adeò non deſpicit princeps, ut nonnunquam cum eo communicet, de publicis negotiis, cum eo agat, ſententia, opera, opibus eius utatur. *uti David, & alii pii reges fecerunt in comitiis inſtitutis. Nam quando ſubditi vident, tantum ſibi tribui, ut in partem curarum & conſiliorum vocentur, & neceſſitates publicas conſiderent, libentiùs ſunt parituri, quam ſi rerum nullam habentes notitiam, urgeantur. Antimach. lib. 3. theor. 22. Cominæ. lib. . . cap. 18.*

Exemplum hujus rei optimum præbet David. 1. Chron. c. 28. c. 29. Salomo, Aſa, Joſaphat, Iechizkia, Joſia, reges pii, de quibus 2. Chronic. nec non Moſes, Joſua & Samuel: Similiter Auguſtus Cæſar, qui ita regnum & adminiſtrationem illius ſalubri temperamento miſcebat, ut refert Dio. in Auguſto, imò & Tiberius, de rebus gravioribus referebat ad ſenatum & cum eo omnia communicabat. Alii quoque laudati principes, Veſpaſianus, Titus, Trajanus, Adrianus, Antoninus & ſimiles ſenatui & magiſtratibus majeſtatem priſtinam conſervarunt, & omnia ad patres conſcriptos referebant, ſeque præſides, non dominos ſenatus ferebant. Macrinus, ut refert Herodian. lib. 1. ad ſenatum ſcripſit, mihi, ait, decretum eſt, nihil ſine autoritate veſtra agere, ac vos principes, conſiliarioſque habere Reipublicæ gerendæ, viveréſque pro arbitrio in libertate vetera, etcæt. Atque inde temperamentum et ſymmetria quædam in politia exiſtit, ut ſpecies quædam Democratiæ eſſe videatur, in comitiis regni ſeu in illa communicatione et deliberatione cum populo: Ariſtocratiæ verò ſpecies in eo, dum autoritas & alia quædam propria aſſignantur optimatibus Monarchiæ, dum decretum & juſſus, confirmatio & exſecutio penes principem remanet. Atque talis videtur eſſe politia Venetorum, ex omnibus iſtis temperata. Ubi verò plebs nihil de imperio habet, id malæ Reipublicæ ſignum dicitur ab Ariſtotele libr. 2. politicorum cap. 8. Bonæ autem Reipublicæ ſignum dicitur, quando ſtatum illius ſalvum & incolumem omnes ipſius membra volunt, amant & durare cupiunt. Præſtat etiam plebi particulam imperii

tradere, quàm totam Rempub. in extremum periculum vocare. In Venetorum Repub. teste Contareno de Repub. Venet. Omnes cives jus suffragii habent, & electi ex plebe, & patriciis de rebus disceptant; de quibus Patricii postea statuunt. Imperii vis est penes senatum: species imperii penes ducem. Plebi humiliora munera concedunt, imò & honorifica, ut Cancellarii & scribarum. Apud Romanos, populus jubebat, Senatus decernebat, in magistratibus verò erat imperium, in senatu autoritas, in populo majestas.

De posteriori benè merendi via & actione constat ex eo, quod magistratus hominibus præsit, sed hominum causâ, & suorum subditorum gratiâ sit constitutus. *Greg. lib. 4. t. 5. de Rep. Fernand. Vasquius lib. 1. in præfat. num.* 102. *& seqq.* sicut tutor ob pupillum, pastor ob gregem, non contra. *Fernand. d lib. 1. cap. 1. num.* 10. *communem omnium theol. philosoph. & jurisconsultorum sententiam hanc esse dicit. Non enim regnum est propter regem, sed rex propter regnum, ut nimirum ii, qui sub ipsius sunt imperio sint quam beatissimi, atque ita debitor sit sui muneris omnibus suis subditis. Nam imperare dicitur, ut ait Augustinus lib.* 19. *de civitate Dei, c.* 15. *qui aliorum utilitati consulit. vid. Lis. lib.* 2. *c.* 7. *in monit. et exemp. politic. adde Ezech. c.* 34, 2. *sic ait Dominus: væ pastoribus Israelis, qui erant pasturi ipsos. An non grex est quem pascunt pastores.* 3. *Adipem comeditis & lanam induitis, quod optimum est, mactatis, gregem non pascitis.* 4. *morbo affectas non confirmatis, ægrotamque non curatis, & confractam non obligatis, ac depulsam non reducitis, pereuntemque non requiritis, sed vi dominamini in eas per sævitiam.* 5. *& seqq. Jerem. c.* 23. 1. 2. 3. 4. *Zach. c.* 11. *c.* 13. *Iosu c.* 1. 10. *præcepit itaque Iehosua moderatoribus populi, dicendo.* 11. *transite per castra & præcipite populo, dicendo, parate vobis viaticum: Nam intra tres dies vos trajecturi estis Iordanem. &c. v.* 14. *Fœminæ vestræ, parvuli vestri & pecora vestra manebunt in hac terra, &c. vos transite militari ordine ante fratres vestros, quotquot estis valentes robore & adjuvate eos.* 15. *usque dum quietem largitus est Iehova fratribus vestris &c. & c.* 22. 1. 2. 3. 4. 5. 6. *Ideò apud Danielem c.* 4. 20, 21. *comparatur rex arbor*ã

bori frugiferæ, cujus rami sunt pulchri & fructus multi, & cui cibus pro omnibus insuit, sub qua habitabant bestiæ agri & in cujus ramis considebant aves cæli. Exemplo est, Nebemias, qui commoda populi sui promovit, & incommoda patriæ avertit diligentissimè. vid Nehem. c. 2. c, 3. & seqq. Magistratus enim ad utilitatem constitutus & propter regnum, sed non regnum propter regem, ut latè probat Fernand. Vasqu. controv. illustr. lib. 1. in præfat num. 102. & seqq. ex theolog. & Iurisc.

Hanc ob caussam princeps dicitur pater publicus, ut ex Cassiodoro refert Greg. lib. 8. c. 11. de Repub. Iudic c. 5. 7. ibi dum surrexi mater Israeli. & dixi supra cap. 19. Proinde non tanquam barbarus tyrannus, aut sævus dominus, sed tanquam pater, uti debet clementia & mansuetudine, & non propriam, sed communem subditorum salutem quærere. Flavius Vopiscus in Tacito: Ingens, ait, est gloria morientis principis, Remp. magis etiam amare, quàm filios. vide Gregor. lib. 8. c. 11. & qui instar boni pastoris, vitam ponit pro suis, exemplo Mosis Exod cap. 32. 11. Quamobrem deprecatus est Moses faciem iratam Dei sui, & dixit: quare accenderetur ira tua in populum tuum &c. v. 12. 13. 14. & v. 31. 32. ibi, dimitte eis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro tuo quem scripsisti. & exemplo Schimsonis. Iudic. cap. 15. 12. 13. 14. qui salutis publicæ caussâ passus est seipsum hosti tradi. Sic Christus rex noster pro nobis & salute nostra mortuus: Et bonus pastor vitam suam pro ovibus suis exponit. Iohan c. 10. & David, 2. Sam. c. 24. Ego sum, inquis, qui peccavi: istæ oves sunt, quid fecerunt? vertatur manus tua contra me, &c. Salomon pro subditis orat. 1. Reg. c. 8. 15. David pro populo. 1. Chron. c. 30. 18. & cap. 29. 18. 19. Psalm. 12. 1. Psalm. 82. 8. Psal. 118. 25. Psalm. 20. 12. 13. 21: ita & Samuel. 1. Sam. c. 12. & Moses & Iosua. Exempla profana refert. Greg lib. 8. c. 1. n. 18. 19. Scipionis Africani sententia hæc dicitur, malle se unum civem servare, quàm mille hostes perdere. Plutarchus factum Persarum commendat, quorum reges, dicit, habuisse præpositum, qui manè illos surgere admoneret ad curandum populum sibi commissum. Solebant & iidem reges obire omnes universæ ditionis suæ provincias, easq; lustrare & peragrare, ut viderent quid regiam opem desideraret, ut Samuel etiam feciße legitur. 1. Sam.

ca. 7. 15.16. & Ioseph. Genes. ca. 41. Idque quovis tempore, pestis, famis, belli, vel pacis, quò singulis malis remedia quærant. Cicer. lib. 5. de Republ. dixit, moderatori Reipub. beatam vitam civium esse propositam, ut ea sit firma, copiis locuples, gloriâ amplâ, virtute honesta. & de lege agrar. si populo consulis, remove te à suspicione alicuius tui commodi: Fac fidem, te nihil, nisi populi utilitatem & fructum quærere. & 2. officior. Est boni magistratus commoda civium defendere, non divellere. Sic & Aristotel. lib. 8. politic. ca. 10. Tyrannus, inquit, suum ipsius commodum spectat & quærit, at rex subditorum: quorum salutem vitæ suæ præfert. Idcoque Seneca lib. 1. de clementia. rectè & scitè, scias, ait, Remp. non tuam esse, sed te Reipub. & ibidem. Omnium somnos, illius, ait, vigilantia defendit, & omnium otium illius labor, omnium delicias illius industria, omnium vacationem illius occupatio. Et ibidem c. 3. illius, ait, magnitudo stabilis est futura, quem omnes tam suprà se quàm pro se sciunt, cuius curam excubare pro salute singulorum atque universorum quotidie experimur, quo procedente, non tanquam malum ac noxium animal è cubili prosiliret, diffugiunt, sed tanqam ad clarum & beneficum sidus certatim advolant. Syracid. c. 32. 1. ductorem te cõstituerunt homines. 2 curam eorũ habe. 3. & omnem tui copiam illis facito, cumque probat te, requiescito. 1. Sam. c. 18. 11. totus vero Israel & Iuda amabat Davidem quia ipse procedebat & veniebat ante eos. Iosu. c. 4. 14. Die illo magnificabat Iehova Iosuam ante oculos omnium Israelitarum, ut revererentur eum, quemadmodum erant reveriti Mosen omnibus diebus vitæ eius. Talis diligentia, candor & fides commendatur in Mose Num. c. 12. 7. & in Davide. Psalm. 78. Num c. 27. 16. præficiat Iehova Deus spirituum, Deus omnis carnis, virum huic cœtui 17. qui procedat ante eos, & qui veniat ante eos, quique educat eos & qui reducat eos, ut non sit cœtus hic sicut pecudes, quibus non est pastor. 1. Reg. c. 3. 7. 1. Chron c. 11. 2. ibi, educebas & reducebas Israelem, & c tues pasturus populum meum, & Abimelec curam sui regni habuisse legitur. Genes. c. 20. 9. 10. Seneca epistol. 91. penes sapientes, ait, aureo seculo regnum erat. Idi continebant manus, & inferiores à validioribus tuebantur suadebant, dissuadebant q, &

& utilia atque inutilia monſtrabant. Horum prudentia nequid deeſſet ſuis, providebat. Fortitudo arcebat pericula beneficiis augebat ornabatq; ſubjectos. Eſa c 22.23.24. paxillum rex dicitur, cui ſubditi ſua ſecurè ſunt commiſſuri.

Quapropter magiſtratus, erga ſubditos ſe, tanquã curator erga pupillũ minorẽm ve, vel tanquam paſtor erga gregem ſe gerere debet. Ezec. c. 34. 2.3. & ſeqq. ille en, propter pupillũ, hic propter gregẽ eſt conſtitutus. Gre. l. 8. c. 1. de Rep vide Euſeb. Philadelph. in Dialog. ſecundo. de reb. Gallicis; cuius ſcilicet diſpenſatio reſtricta & utilis ſit, qualis in familia boni patris; ex qua ſubditi poſſint cognoſcere, magiſtratũ cuſtodem, & adminiſtratorẽ eſſe communiũ bonorũ, non ut propriorũ, ut dicit Ariſtot. lib. 5. politic. cap. 11. Idcò ob totius populi & Reip. pacem & ſalutem ſeipſum in diſcrimen adduci patitur bonus magiſtratus, Iudic ca. 15. 12.13.14. & privatas iniurias ſibi à ſubditis illatas Reipub. condonat. Iudic. c. 11. 11.12.2. Sam c. 16.10. & c. 18.5.1. Sã. c. 10.27.1. Sã c. 12.2. Sam. c. 15. & ſeqq. & nihil cariùs habet quam ut in regno ſuo felicitatem, tranquillitatẽ & pacẽ diuturnã habeant ſubditi, et in abundantia rerũ neceſſariarũ vivãt. 2. Chr. c. 1. L. et 1. Reg. c. 16. c. 4. 24. Eze. c. 34. 2. 3. etc.

Peſtis, famis, morbi epidemici, aliſque periculoſis & calamitoſis tẽporibus, de remediis maiorũ accuratè cogitat, eãq; diligenter et fideliter quærit adſaluẽ ſubditorũ. Eze. c. 34. 10. 1. Sam. c. 5. 8. et ſeqq. c. 7. 16. 1. Sã. c. 24. ult. 17. 18. 19/20. 1. Sam. c. 12 21. & ſeqq. Gen. c. 41. 48. et ſeq. et urbes ab imperio ereptas vel captas recuperat. 1. Sam. c. 7. 23. cladibus acceptis & calamitatibus Reip præſentibus, ſive futuris proſpicit, & remediũ affert, quãtum poteſt fieri, ita tamen, ut oẽs intelligant neceſſitatẽ auxilii, & periculi magnitudinẽ. Exẽplũ Ioſephi conſulentis & proſpicientis Ægypto extat. Gen. c. 41. 48. 49 & c. 43. 14. Portentũ naturæ Caligula, contrà queri ſolebat de conditione tẽporum ſuorum, quod nullis calamitatibus publicis inſignirentur, atq; ideò exercituum cædes, famẽ, peſtilentiã, incendia, biatũ aliquem terræ optabat, & cervicẽ unã eſſe populo, ut uno ictu tolli poſſit. Sueto. in Calig. c. 32. tale portentũ & Nero fuit, qui ſe vivẽte potabat, ut terra igni miſceretur. Sue. in Ner c. 36. 37. 38

Huc facit etiam id, quod Plutarchus ſcribit, de civili adminiſtratione

ad

galus, & plurimi alii: Pessimus vero est status politiæ, quãdo publica negotia negliguntur, & dominantur illi, qui sua & privata consectantur & spectant. Prov. c. 28 28. c. 29. 8. 16. Eccle. c. 5 7. & ut industria ac diligentia principũ res omnes adiuvat, sic inertia, & negligentia evertit. Sed prob, dolor plerique hoc tempore pluris faciunt suas voluptates & commoda, quam Reipub. bonum, atque ita se præferunt toti populo.

In administratione hac sua, magistratus alligatus est legibus Decalogi. *Deu. c. 4. 6. & seqq. & c. 17. 18. 19. Ios. c. 1. 7. 8. 2. Reg. c 23. 2. 3. Psa. 7 2. 1. 2. 3. 4. 1. Reg. c. 21. 19. 1. Sam. c. 16. 20. 23. Oseæ c. 13. 11. l. digna vox. C. de legib.* at ; civilibus regni & maiestatis legib. *arg. l. filius. 15. de cõdit. inst. l. 188. ubi §. 1 de reg. jur. 1. Sam. c. 10. 24.* ad quas, tanquã ad cynosurã, normam & regulã, oĩa negotia administrationis suę referre debet. Vnde magistratus lex viva, executor, custos & minister legis dicitur, qui nihil nisi legẽ iubẽte, velit, faciat. vel omittat. *ut rectè dicit Vasq c. 14. d. li. 1. Nã remota justitia, quid sunt regna, nisi magna latrocinia, ut ait Aug. de civit. Dei. l. 4. c. 4. Ideoq; absoluta potestas, supra jura, principi minimè est data. Covarr. lib. 3. var. resol. c. 6. num. 8. Plin. in panegyr. in Traja. Non est bonus princeps supra leges, sed leges supra bonum principem, optimiq; principis nota illa ex legum præscriptio velle viverre. Psal. 119. per tot. Deut. c. 17. 15. & seqq. & secundum leges se administraturũ Remp. in electione promisit, quam fidem violare nõ potest. Qua de causa rectè dicitur magistratum non esse legibus generalibus solutum l. 4. digna vox C. de legib. l. 3. C. de testam. §. ult. inst. quib. mod. test. infir. non tantũ naturalibus, sed etiã civilib. arg. Matt. c. 23. 4. ligant onera gravia & digito suo nolunt ea movere. Et quod tibi fieri vis, etiã alteri faciendũ, & contrà tum quia cum Decalogo hæ civiles leges cõsentiunt, & ex naturalib. sunt extructæ. vid. sup. c. 9. Dissentiũt plurimi per l. 31. de legib. quæ tamẽ non obstat, si eam intelligas de legib. pœnariis, quib. magistratus summus est solutus nõ respectu obligationis, sed executionis. Nã si deliquerit, (at non cõtra leges fundamẽtales & cõventionẽ propriã cum populo initã) non punitur; Cui. li. 26. obs. c. 35. Pet. Greg li. 7. c. 20. Mar. Salo. lib. 1. in in fin. de princip. Vas. l. 1. c. 2. ill. cõt. 3. c. 3. & c. 8 c. 26 n. 14. 22. & c. 43. qui etiã ex potestate soluta seu ex plenitudine potestatis, q̃ ipsis tamẽ nõ*

est data, Covarruv. lib. 3. var. resol. c. 6. num. 8. putat, principi non esse concessum, aliquid contra jus naturale & gentium & Reipub. suæ leges civiles facere, quia nulla potestas est ad malum, sed tantùm ad bonum, non ad nocendum, sed ad consulendum, juvandum, & ad meram subditorum utilitatem, non ad regentium libidinem, vel commodum. Vas. in. d. c. 26. & cap. 45. & Covar. d. loco. Pinel. in rub. part. 1 num. 25. 26. C. de rescind. vend. Tessau. decis. 91. arg. tit. quod quisque jur. in alium stat. eodem & ipse uti debeat. Et quod tibi vis fieri, etiam alii feceris: & contrà & Matth. c. 23. 4. tum quia lex est contractus. l. 1. ibi communis Reip. sponso. de legib. junct. §. 1. Inst. de verb. oblig. ex quo contractu princeps obligatur, tanquam Reipub. membrum præcipuum, Roland. à Valle consil. 1. vol. 2. Lege etiam princeps non est superior, sed ipsius custos, minister & executor, aut defensor. Ad l. princeps. de legib. respondet Vasquius ex mente concedentium, generalem concessionẽ esse restringendam ad utilitatem concedentium. Nam qualis est natura principatus, talis esse debet illorum verborum, utcunque generalium interpretatio. Principatus autem natura est, meram subditorum, non etiam regentium utilitatem respicere & curare. Ergo concessio imperii à populo principi facta etiam verbis generalissimis ex materia subjecta limitata & restricta est, ad meram utilitatem civium. Nec enim in generali mandato, aut concessione continetur id, quod in specie quis non esset concessurus. l. obligationẽ. de pignor. Et fraus legi fieri dicitur, quando mente ejus relicta, verba amplectimur. l. fraus. de legibus. Ad l. 1. de constitut. princip. ubi populus omne jus suum in principem trãstulisse dicitur, respondet, intelligendum hoc, quo ad ea quæ populo transferenti utilia essent, non quoad contraria. Princeps etiam solutus est legibus, in casibus in quibus ius ipsi dispensationem concedit. Vasqui. d. loc et cap. 25. num. 3. Minimè tamen obligari principem in iis quæ honorem ladunt, dicit Vasq. & Cujac. cum judex & executor in propria causa fiat. l. si pater familias. l. & hoc Tiberius de hæred. instit. Alias aliorum sententias ad d. l princeps adfert Fachin. lib. 1. c. 2. contr. & Pet. Gregor. d. c. 20. lib. 7.

Atque hæc sunt media, quibus magistratus subditorum benevolentiam promereatur, colligit, & collectam conservat sed

sed quando aliam & contrariam viam ingreditur, illam amittit. & contrà odium subditorum in se concitat; qui pravus est & noxius imperio affectus de magistratu, vel ineundem, uti *Lipsius lib. 4. c. 11. dicit, cuius vestigiis hîc insistemus.*

Odium igitur ciusmodi est malevolentia subditorum pertinax in magistratum, eiusque statum concepta, orta ex metu cum cupidine ulciscendi. *Hoc ergo odium maximè obest magistratui. Nam quem metuunt, oderunt; quem quisque odit, perisse expetit. Cic. li. 1. offic. sed per gradus. Nam exsecratur, insidiatur, & denique opprimit facilè. Multæ enim illis sunt manus, magistratui una cervix; & tam multis periculis petitur, quam multis ipse periculum est. Imò assiduis periculis, etiam eorum quibus se commisit, expositus est, ut ex aliis Lipsius refert. Subditos verò non in continuo metu desinendos esse multis allatis exemplis probat Scipio Amirat. lib. 17. discurs. 5. sed potius metu omni citò liberandos esse.*

Odium ciusmodi effugiet magistratus, si fugiet ea vitia quibus id paratur, & vitiorum istorum opinionem.

Vitia odium conciliantia sunt tria, contraria mediis benevolentiæ comparandæ; nimirum sævitia, avaritia & læsio.

Horum vitiorum opinio oritur ex suppliciis & tributis, nisi prudenter & callidè administretur, providè & cautè usurpẽtur

Ex suppliciis, quando ea cum vindictæ cupiditate vel non ex sufficienti causa præpropere & festinanter, vel cum voluptate, sumuntur à sceleratis vel insontibus. *Exemplum vid. Iudic. c. 16. 7. Gen. c. 37. 27. c. 44. 16.*

Ex tributis & exactionibus, quando eæ sine necessitate & utilitate Reipub. à subditis exiguntur, vel augentur sine causâ iustâ, vel inæqualiter, violenter, vel in libidines principis, aut profusionem, vel frequenter. Et denique quando à ministris rapacibus, iniustis, in tributorum horum exactione iniquè agitur, qui præter imperatas pecunias, privato compendio suo serviunt, & lucellum proprium quærunt. *Prov. c. 28. 15. vide 1. Reg. c. 12. Greg. lib. 3. c. 9. Nullum n: tetrius vitium, avari-*

tia, præsertim in principibus & Reip. gubernatoribus. Multi regum pecuniis acerebè conquirendis, plus invidiæ sibi, quam virium adnunt. ut ait Tacit. 3. historiar.

Sævitia, quæ in tyrannidem transit, odiosa est & invisia valdè, tum subditis tum extraneis, ita ut qui multis est terribilis, multos cogatur timere. *Cælius Rhodig. lib. 9. cap. 9.* ob quam multi deiecti ab imperio. *Bodin. lib. 4. cap. 1. Pet. Gre. lib. 22. cap. 7. de Republ. ubi exempla refert. Malus enim custos diuturnitatis dicitur esse vis & metus.* & rectè *Salust. ad Cæsar. Ego quidem cuncta imperia crudelia magis acerba, quàm diuturna arbitror: neque quemquam à multis metuendum esse, quin ad eum ex multis formido recidat. Eam vitam arbitror, bellum æternum & anceps gerere. quoniam neque adversus, neque à tergo, aut lateribus tutus sis, semper in metu, aut periculo agites.*

Avaritia magistratus sæpè quoque dat causam subversioni status Reip. & mutationes excitat. *Nam impellit ad illicita & gravia tributa imponenda, ad munera, corrumpendi caussâ datâ accipienda, & ad alias illicitas exactiones & artes, cujus fiscus, instar lienis in corpore humano, est. in Rep. Prov. c. 29. 4. c. 28. 16. antecessor multus oppressionibus, decurtabit, qui autem odit quæstum, prolongabit dies: & eodem cap. 28. 15. ut leo rugiens et ursus discursans est dominator impobus in populum tenuem. vid. exempla apud Greg. li. 22. c. 12. de Rep. 1. Reg. c. 12. Deut. c. 17. Ezech. c. 46. 2. Reg. c. 9. & c. 10. 1. Tim. c. 6. Eph. 15. 1. Sam. c. 8. Suet. de Vespasiano cap. 16 Prov. cap. 29. 9. & c. 28. 15. 16. Nehem. c. 5. 15. Antimach. lib. 3. theorem. 26. ubi exempla recenset.*

Avaritiæ contrarium est vitium alterum profusio & prodigalitas; quæ reddit principem odiosum, *uti Thiberium, Caligulam, Neronem, Vitellium & alios de quibus. Antima. lib. 3. theor. 26.*

Læsio subditorum est quando illorum commodis & saluti administratio Reipub. est contraria. dum princeps subditis privatisq; facit, quæ sibi, si subditus esset, fieri nollet. *Scip. Amirat. lib. 17. discurs. 4.* & tum administratio degenerat in tyrannidem, de qua *cap. 37.*

CAP.

CAPUT XXV.

De autoritate ſummi magiſtratus.

HActenus de prima ſpecie conciliatæ & accidenariæ affectionis regni: ſequitur de altera reverente, autoritatem conciliante.

Reverens igitur affectio erga magiſtratum eſt, quæ ex opinione autoritatis magiſtratus eſt concepta. *Licet Boterus diſtinguat inter reverentiam & autoritatem.*

Autoritas hæc, *ut Lipſius dicit*, eſt concepta & impreſſa ſubditis, ſive exteris, opinio reverens, concepta in mente ſubditorum, vel extrancorum, de magiſtratu ſummo ejuſque ſtatu.

Hæc, vita & anima regni eſt; quæ efficit, ut tot mortalium millibus, una anima præſideat, nonnunquam ſenis & invalidi. *Senec. lib. 1. de clement. adde l. 1. de poſtul. l. 19. de offic præſid. & ut animæ negotium, pedes, manus, oculi gerũt, & illius juſſu jacemus, aut inquieti diſcurrimus: ſic hæc immenſa multicudo, autoritatis quaſi ſpiritu regitur. David in Pſal. 18. 48 hanc à Deo proficiſci dicit, ubi ait, Deum eſſe qui cogat ſibi ſubditos obtemperare & Daniel. c. 5. 18. idem fatetur. & liquet ex 1. Sam c. 10. ubi dicitur non omnes ſecutos eſſe Saulem, ſed eos tantum quorum corda Deus tetigerat. Vires imperii in conſenſu obedientium ſunt: conſenſus verò ille, ab æſtimatione, cui contrarius eſt contemptus: vide exempla in Georg. Richter. axiom. biſto. c. 7. adde Joſuæ c. 4. 14. 1. Sam. c. 11. 7. Scipio Amirat. lib. 5. diſcurſ 8.*

Opinio hæc in ſupremo magiſtratu majeſtas, in aliis celſitudo, excellentia, vel ſerenitas dicitur. *Greg. lib. 8. c. 4. de Repub.*

Conſtat hæc autoritas ex admiratione & metu. Vtraque eſt ex forma imperii, potentia, vel morib. imperantis. *Lipſ. l. 4. pol.*

Forma imperii ſevera, conſtans & adſtricta eſſe debet ad autoritatem conciliandum.

Severa gubernatio & adminiſtratio ideò, quod perpes illa & aſſidua lenitas contẽptum inducit. *Nam in hac colluvie malorum & bonorum habendus metus, aut ſaciẽdus eſt. Et vulgus metu coer-*

cendum, quod à pravis, non ob turpitudinem, sed ob supplicia & pœnas abstinet. Non igitur per segnitiem superior patiatu habe, cere aciem sua autoritatis Ideo Cicer. lib 2. offic. adhibenda, inquit, Reipub. causa, severitas sine qua administrari civitas nulla potest. 1. Samuel. c. 1. 7. Vnde incidit pavor Iehovæ in populum, ita ut exirent unanimes. Sed tamen exercenda hæc est tempestivè & cum intermissione & per intervalla. Nam civitatis mores, magis corrigit parcitas animadversionum, quâ pœna ad paucos, metus ad omnes perveniat. Temperatus timor est qui cohibet, assiduus & acer in vindictam excitat, sicut nimia libertas non est libertas, sed licentia soluta & defluens.

Obsequiū quoq; hac severitate comparatur, quo retinētur imperia. Nam ubi reverentia excessit animis, sequitur confusio & contemptus. *l. 19. de off. præsid. Exod. c. 22. vulgus enim facilè insolescit, nisi aliquo legitimo metu cohibeatur, Greg. lib. 8. 4. de Rep. Et sicuti prudentia pro oculo est magistratui, sic strenuitas pro manu; illa consilium, hæc robur suppeditat, Siracid. c. 7. 6.*

Severitas hæc in primis adhibenda est in vindicando crimine lesæ majestatis; cujus pœnam severissimè, etiam à propriis cognatis sumet magistratus. *vide Gregor. lib. 22. c. 11. num. 8. 9. 10. 11. Valer. Max. lib. 6. c. 3. 1. Reg. cap. 2. Nam nimia indulgentia & clementia Principis in reos maiestatis, perdit Rempub. vel subiicit periculo. Scip. Amirat. lib. 17. discur. 7.*

In primis etiam hanc severitatem & disciplinæ censuram magistratus exercebit in suos ministros. *arg. 1. Cor. c. 15. 32. Optimus enim magistratus & severus præsumitur, qui familiā & satellitium habet sanctissimum & piè institutum uti David. Psal. 101. 6. arg. 1. Timot. c. 3. 4. 5. & 2. Sam. c. 6. 14. & seqq. Prov. c. 29. 4. c. 25. 5. 6. 14. 34. 1. Reg. c. 9. 3. 4. 5. 6. Nehem. 5. Contrà indulgentia Eli, & Samuelis in filiorum suorum delictis, mala Reipub. attraxit. 1. Sam. c. 3. 13. indica Eli, me vindicaturum esse familiam ejus usque in seculum, propter iniquitatem quam novit filiorum suorum, non tamen repressit eos. & c. 8. & Davidis indulgentia & negligentia in vindicandis sceleribus filii Absolomi malum Reipub. attraxit. 2. Sam. c. 18. plura pro-*

fana

fana adfert Scip. Amirat. lib. 4. discurs. 1.

Constans imperii forma, eiid ligens & uno & veteri teno-re fluens, mutationum crebrarum expers, imperii exercitum.

Nam leges ipsæ vim & vitam satis non habent, sed contẽnuntur, quæ mutantur, vel everruntur statim, & ipse superior vilescit, qui sic vacillat & inconstans est, & novator, ut Lipsius probat. Deinde mutatio receptorum morum, maxime offendit populum & novatores odiosos reddit. Greg. lib. 22. c. 8. num. 8. ubi illustrat exemplis Alexandri Magni, mutantis ritus & Macedonum: & Darii; & aliorum.

Contrà continuatio & conservatio morum magistratum patriæ gratum reddit, atq; illi subditorum favorem cõciliat.

Interdum tamẽ, quando scilicet summa utilitas, aut necessitas suadet, mutatio & novatio est admittenda, sed lentè per gradus. nec omnia simul statim; *exẽplo Augusti de quo Dion. 52. & ita, ut simulachrum status veteris relinquantur. Clapmar. l. 6. c. 5. 6. 7. & seqq. de arcan. Rerumpubl. Scipio Amir. lib. 1. dis. 8.* Omnis etiam mutatio extrema, ad extremum, vitanda: tẽpore verò in magna infelicitate cedendum.

Non denique patietur se à populo, vel potentioribus seduci à recta semita. *Exo. c. 29. 2.* ut ad placitũ illorũ iniquè agat, *ut Aaron. Exod. 32. & Saul qui ex metu populi sacrificabat. 1. Sam. c. 15. sic Zidekias ad placitum suorum principum, Ieremiam innocentem tradebat incarcerandum. Ierem. c. 38. & Darius Danielem in leonum foveam conijciebat. Dan. c. 6. Pilatus metu judæorum, Christũ condẽnabat, Luc. c. 13. Ioh. c. 19. & Herodes gratificatus est Iudæis in actis Apost.*

Adstricta imperii forma dicitur hîc, cujus à te qui es magistratus, præcipua vis & honos, imò etiam apud te sit.

A te inquam, ut maxima rerum, aut agas ipse aut firmes; ut intelligent omnes, te esse à quo pendeant omnes, & quem omnes spectent & ab eo omnia exspectent. Itaque consultum est, ne honores nimios, perpetuos, aut longos aliis concedas, sed datos auferas, ita ut paulatim minuas & detahas vellicatim, non simul & semel tollas.

Sic monet Siracid c.33.v.23 in omnibus tuis administrationibus & operibus, superiorem administrationem obtine, neque afficias labe gloriam tuam. Ita Salomon ex judicio lato à se in duas cauponarias mulieres apud populum magnam sibi autoritatem concilia vit. 1. Reg. c. 3. 28. Et Deus promittit suis & piis principibus hanc gloriam & autoritatem. Esa c. 22. 22. ibi, eo aperiente, nemo claudet, & claudente eo nemo aperiet. 33. & infigam eum veluti paxillum in loco firmo, eritque in solio honori domui paternæ suæ 24. Nam a; pendent ei totam gloriam domus paternæ ipsius &c. & vers. 25. Ratio adstrictæ hujus administrationis est, quia periculosum est privati nomen supra, vel juxta principis attolli. Nec magnos tantùm, sed nec longos honores conferas. Nihil tam utile, quàm potestatem magnam brevem esse. Libertatis enim sive principatus est magna custodia, si magna imperia diuturna esse non sivas. Insolescunt enim homines per diuturna imperia: & ob potentiæ dulcedinem & amorem ad res novandas, nec non ad proditiones, insidias & usurpationes regni impelluntur. Non igitur oportet in urbe leonem nutrire & serpentem in sinu fovere. Pet. Gregor. lib. 8. c. 4. & lib 22. c. 9. c. 10. de Rep. Scip. Amirat. lib. 1. discurs. 12. exemplis illustrant. & extat notabile in Ieroboamo, 1. Reg. c. 11. c. 12. qui Rechabeamo 10. tribus subtraxit ob nimium potestatem antea concessam. Aliud in Hordiano à suo præfecto Philippo interfecto, & plura refert Greg. d. loc. lib. 9. c. 22 & cap. 10. & Danæ. lib. 6. c. 3. Solent enim ex nimio humore, vermes & tineæ oriri in rebus ipsis, quas consumant, & nisi antequam crescant, suffocentur, vel excutiantur, totam rei substantiam in suam transferunt. Ad eum modum ad dignitates maiores Reipub. & in interiorem principum amicitiã admissi, more tinearum & vermium nimia prosperitate lascivientes, nisi expellantur, opportuno tempore, solent Reipub. substantiam in proprium commodum convertere, & eam quæ eos peperit potestatem, conantur devorare vel apertè vel clàm. Ita mature à Tiberio Seianus sublatus fuit, & Pytho ab Antigono. Greg. d. c. 10, Danæ. d. c. 3. Prudenter quoque hanc ob causam, Ioab regem Davidem in castra accersit, ut victoriæ laus illi soli tribueretur, ne regi invidiosus fieret. 2. Sam. c. 12. 29 uti accidit Davidi apud Saulem. 1. Sam. c. 17. 7. vid. Boter. lib. 2. cap. 10. c. 11. c. 9.

lib.

lib.4.c.4.& Scipio Amirat lib.4.discurs.2.suadet, maximè cavendum in aulis, ne præ ipso principe colere alium videamur. & quicunque obsequia principi devovit, is cuncta feliciter ac prudenter à se gesta eius virtuti atque fortunæ attribuat, Scip.d.loc.dis.3. Nam quia principes instar Deorum habentur, ideo à subditis venerationem exposcunt.

Ob hanc adstrictam administrationem, quidam Principes magni nomen sunt consecuti, uti Scipio, Annibal, Cajus, Marius, Iulius cæsar, Constantinus, Traianus, Severus, Alexander magnus, Antiochus, Quintus Fabius maximus, Pompeius magnus, & plures alii de quib. Boter.d.loc. Qui verò summam rei gestæ sibi adscribit, majestatem & existimationem principis opprimit. Clapmar.de arcan. Reipub.lib.3.c.11. Ideó, ne princeps non debet concedere ut aliis statuæ & insignia erigantur publicæ, vel vota illis fiant.tit.C.de oblat.votor.

Remedium hîc est in matura interceptione, vel potestatis usurpatæ ademptione, vel coercitione & diminutione. *Cui rei inserviebat apud Athenienses olim ostracismus, qui erat moderatio elationis ad patrandum facinus ac gravioris potestatis coercitio. vid. Plutarch. in Alcibiade, Aristide & Niciâ. Scipio Amirat. lib.14.disc.2. Apud Romanos affectati imperii suspicio etiam vindicabatur. Sub alio etiam titulo tales ablegantur in alia loca vel moneantur, ut discedant. ut exemplis ostendit Amiratus d.discurs.2.*

Deinde quando adimitur potestas, vel non continuatur, tollitur etiam modus crescendi & audendi facinoris. *Ideò consules & magistratus annui erant apud Romanos, et Dictator semestris, & temporales præsides & Rectores provinciarum & alii. Gregor d.c.10. num.6. Boter.lib.4.c.4. Alex.ab Alex.lib.gen.dier. Scipio Amirat.lib. 1.discurs.12.*

Diminutio & coercitio potestatis fit divisione, collegæ constitutione, cum pari, vel maiori potestate, ut erant olim ephori apud Lacedæmonienses, & Tribuni plebis apud Romanos, qui erant oppositi nimiæ potestatis coercendæ causâ. *Greg.d.cap. 10. num.7. & lib. 8.c.4. de Rep. Quod si magna cum potestate quis mittetur ad regendam Remp. consultum, ut illius liberi*

retineantur in aula quasi obsides fidei paternæ.

Potentia imperantis magistratus debet esse directa & regia, ad solidam auctoritatem via, *ut ait Lipsius*, qui nimirum habet idonearum rerum facultatem ad sua conservanda & aliena obtinenda. *Hinc Nebucadnezar excellait. ut dicitur Daniel.c.* 5. 19. 20.

Hanc conferunt opes, arma, consilia, fœdera, fælix successus. *Lipsius lib.4. Politic.*

Opes & pecunia nervus imperii caput & pedes dicitur. *omnia enim venalia nummis, sive socios, sivẽ milites habere cupias, sive hostes, aut urbes perdere. Siquidem nihil tam munitum, quod non expugnari pecunia possit. ut ait Cic.2.in Verrem. Si princeps est tenuis fortunæ, tegat suam inopiam, & externè aliud profiteatur. Boter. lib.2.c.8. de pol.cõst.*

Arma etiam ad potentiam necessaria, sine quibus princeps sua retinere & defendere nequit contra vim & iniuriam aliorum, sine quibus etiã subditos suos feroces comprimere, vel contra alios defendere non potest. Deinde scientia rei militaris & præclarè res gestæ militares, magnum sui terrorem vicinis populis & subditis pariunt. 2. *Sam.c.8.13.*

Consilia necessaria, quibus arma sunt temperanda; *Nam cautis consiliis potentia tutior habetur, & quies semper tutior. Testudinẽ scimus, ubi collecta in suum tegmen est, tutam ad omnes ictus esse, ubi exserit partes aliquas, quodcunq; nuda vit obnoxium, atq; infirmũ habere. Multa etiam quæ natura impedita sunt consilio expediri dicit Livius* 40 *& plura consiliis, quam telis & manibus geri; ait Tacitus* 13. *annal.*

Fœdera etiam ad potentiam necessaria, quibus venenum Rebuspub. paratum extinguitur, quibus duo corpora, quasi uno spiritu & vinculo coniunguntur, & vires coniunctæ efficatiores & potentiores fiunt. Augent enim fœdera & potentiam & gloriam magistratus. *Cassiodo. lib.3. epistol. & facilè vincuntur qui non habent vicinos confœderatos. Iudic. c.* 18. 7. 10. 27. *ubi Piscat.*

Hæc in cunda sunt cum vicinis proximis, & validis, non cum

cũ miſeris & afflictis, nec cũ illis, quibus periclitantibus & tu pericliteris; & ineũda quę cauſsę bonitate & ę quitate nitũtur.

Optimè habet Reſpub. quando vicinis utitur pacificè, qui nimirũ ſũt ſocii, amici, fęderati, qui cõmercii cauſsa accedunt, & habitant in regno & inconſortiũ noſtrum recipi cupiunt & amici ſũt, qui cõmunes nobiſcũ habẽt hoſtes & amicos vel ſibi inter ſe invicem non nocent, vel bellũ inferunt. *Iudi. d. c.* 18.

Sic Carthaginenſes conſœderati fuerunt Romanis. Sic Abraham cum rege Abimelecho, cum Ioſua Gibeonitæ, David cum rege Syriæ: Salomo cum Hiramo rege Tyri, fœdus & pacem coluerunt, Geneſ. c. 21. 21. 2, *Sã. c.* 8. 9. 1. *Reg. cap.* 5. 12. 1. *Chronic. cap.* 18. 10. *c.* 19. 1. 2. 3. *ſic Achab rex Iſrael cum Ioſaphato,* 1. *Reg. c.* 22. 4. *ſic Latini cum Romanis aliiq; cum aliis fœdus habuerunt. vid Sigon. lib.* 1. *de antiquo iur. Ital. de amicis & ſociis fœderatis, vicinis Saluſtius rectè ita. Non exercitus, neque theſauri præſidia regni ſunt, verũ amici; quos neque armis cogere, neque auro parare queas, officio & fide parantur. vid. Plutarch. de civili admin. Iudic. c.* 18. 28. *Nemo autem fuit qui eriperet, quia remota erat à Zione & res non erat illis cum quoquam. Eſt enim in illa convalle. &c.*

Fœdus cum infidelibus initum, dubium & periculoſum eſt, 1. *Sam c.* 28. *c.* 29. *c.* 30. 2. *Reg. c.* 8, 28. *c.* 9. 16. 2. *Chron. c.* 28. 2. *Non commodũ admodum, quod cum iis qui in diverſa politiæ forma vivunt, cõtrahitur. vide meditam. proſœder. VVarem. de Erenberg. Melchior Iun. politic. quæſt. part.* 2. *quæſt.* 79. *& Richter. axiom.* 277. *qui in utramque partem argumenta pro & contra fœdera adfert, & Bodin. lib.* 5. *cap.* 6. *de Repub. & lib.* 1. *cap.* 9. *ubi octo genera fœderum recenſet, quibus tenuiores adverſus potentiores poſſunt ſe munire. Vide quæ ſupra diximus cap.* 17.

Periculoſũ tamen, potenti impotentem iungi, qui nec vincere, nec vinci ſine periculo tuo poteſt, quorum tamen alterum, aut ſocium, aut hoſtem habere neceſse eſt; cum media via nulla oſtendatur. Iacienda igitur tunc alea & alterutri te adiungendum, nimirum meliori: & ſi diſpares, potiori, niſi alia opportunitas, aut utilitas vincat.

Felix ſucceſſus ad potentiam ante omnia neceſſarius eſt; qui mirificè quoſdam fovet, qui hoc aſtro ſunt, ut ad amplitudinem & gloriam, & ad res magnas benè gerendas, divinitus ſucceſſus adiunctus illis videatur, qui maiore ſunt felicitate, quam ſapientia; quibus omnia ſine labore ferè ſuggerit Deus. 2. *Reg.c.*18. *quia Deus fuit cum Hiskia, ideò ſapiẽter & prudenter egit. Ita etiam favit Davidi.* 1. *Sam.c.*16. *Gideoni. Iudi. c.*6. *Iephte. Iudic.c.* 11. *Ioſuæ. Ioſu c.*4. *Ioſaphato, Ioſiæ & aliis piis regib. Pſalm.* 127.1. *niſi Iehova cuſtodiat civitatem fruſtra vigilant cuſtodes.* 2. *Chron. c.* 26. 5. 6.

Sed hic ſucceſſus tamen inconſtans, mutabilis & lubricus eſt, & quos aliquandiu fovit, tandem deſtituit ob peccata. *Solent enim homines fieri ſecuri ex fælicibus ſucceſſibus ex ſecuris poſtea fiunt inſolentes et ſuperbi. Ex ſuperbia verò ſequitur ruina. Quare everſuntur prorſus, vel ad agnitionem ſuæ infirmitatis redeunt. unde fortunæ humanæ tres gradus ſunt. I. ſecuritas, quæ ex proſperis ſucceſſib. II. ſuperbia, quæ ex ſecuritate. III. Everſio comes ſuperbiæ.*

Moribus & vita magiſtratus ſibi autoritatem conciliat virtutibus internis & externis, *ut ait Lipſius, lib.*4 *polit.c.*9. *Gregor. lib.*8.*c.*4.*c.*5. *de Repub. vide Melch. Iun. lib.*1. *polit. quæſt.* 20. imprimis illis, quæ ſunt contrariæ illis vitiis, ad quæ ob regnandi poteſtatem, licentiam, adulatores, aliáve irritamenta, facillimè impelluntur imperantes.

Internis virtutibus, nimirum, 1. pietate. 2. providentiâ, 3. fortitudine, 4. fide, 5. modeſtia. 6 temperantia. 7. affectuum moderatione, & 8. ſufficientia. *Nam vita boni principis, cenſura eſt civium, eáque perpetua. Ad eam enim omnes ſe conformant. Principis fideliſſima eſt cuſtodia innocentia, & benevolentia ſubditorum. vide Pet Greg. lib.* 8. *de Repub per. tot.*

Pietas imperantis magiſtratus movet opinionem ſubditis, quaſi iſte nihil ſine divina ope aggredi videatur, & inſtar Dei eſſe facit eum.

Huius enim mores imitantur ſubditi. Camerar. in oper. ſucceſſ. cap. 66.

66. *imò factis & exemplis suis efficacius virtutis amorem instillat subditis. arg. Tit. c. 2. 7. per omnia te ipsum præbè exemplar bonorum operum. Sicut contra magistratus impius & sceleratus secum ruinam multorum trahit & vitia introducit, uti Manasses, Ahab, Nero & alii de quib. supra latiùs.*

Deinde pietas hæc obedientiam conciliat apud subditos, & gratiarum actionem & laudes. *Psalm 20. & 21. qui minus iniustum aliquid sperant ab eo principe pati, quem religiosum, Deique verentem existimant, & minus ei insidiantur, ut tutorem & adjutorem habenti etiam Deum, ut ait Aristot. lib. 5. c. 9. polit. 2. Chron. c. 26, 5. Fuit enim intentus quærendo Deo diebus Zachariæ informantis eum in reb. pertinentibus ad timorem Dei: & quibus diebus quæsivit Iehovam, secundavit ipsum Deus. v. 6. 7. Iosu. c. 1, 8. ut cum observantia facias omninò, prout scriptum est in eo, tunc enim prosperaberis in viis tuis. 1. Reg. c. 9. 4. & seqq. Ierem. c. 22. 2. Sam. c. 23. 3. qui imperium tenet in homines, debet esse justus, & in timore Dei imperare, hoc est, debet esse pius secundum tabulam primam, & justus juxta secundum tabulam. adde Sirac. c. 10. 17. Psal. 1. Pet. Greg. lib. 22. c. 14. de Repub. Pietas en. habet promissionem huius & alterius vitæ. ut Apostolus ait. vide 28. c. de administratione Ecclesiasticâ infra. Inter subditos igitur magnum & valdè utile, aut damnosum est exemplum Principis, non aliter quam inter greges & armenta pastoris & ducis prudentia & insipientia, aut conservare, aut perdere pecudes potest. Vtque sequitur armentum pastorem, illi confidens, sic vitam & iussa principis populus. Greg. li. 8. c. 2. nu. 20. 21. & lib. 6. c. 3. num. 9. 10 de Repub.*

Denique omnis virtus, sine Deo est languida & infirma, juxta illud Philippi. Nullius est felix conatus & utilis unquam: consiliũ si non detq; juvetque Deus. Ita Aharon, Gedeon, Simson, Saul, David, Salomo, Ioas, & alii aliàs sapientes & pii à Deo relicti, lapsi sunt, quando impiè egerunt. Vt igitur magistratus sit felix & omnia illi feliciter succedant, pietati operam dabit, juxta promissionem, Deut. c. 28. 1. Sam. c. 12. in fin. & exempla pierum magistratuum. Dominatoris verò attendentis verbo falsitatis, omnes ministri sunt improbi. Proverb. c. 29. 12. Adde An-

timachia v. lib. 2. theor. 2. Sam. c. 23, 3. *qui dominatur hominibus istis, justus esto. & Siracid. c. 10. 1. 2. 3. 4. Sap. c. 6. 26. multitudo sapientum salus mundi & rex pius & prudens stabilimentum populi. Prov. c. 29. 2. 4. Daniel. c. 6. dicitur spiritus Dei fuisse in Daniele, qui ideò excelluit inter omnes Dynastas. 2. Reg. c. 18. Deus benedixit Hiskiæ ob pietatem. Regnantibus piis magistratibus, viget Dei cultus, disciplina & omnes virtutes; contra accidit regnantibus impiis, ut exemplum Iosuæ & sequentium judicum docet. Iudic. c. 2. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. c. 3. 11. c. 4. 1. c. 8. 33. c. 10. 5. 6. 7. 1. Sam. c. 7. per tot. unde Salomo & alii reges exemplo suo subditis in cultu divino & publicis exercitiis religionis præluxerunt. 2. Chron. c. 6. 3. 4. & seqq. c. 29. 20. & seqq c. 30. 11. & seqq. 1. Reg. c. 8. 22. & seqq. & pro talibus magistratibus Deo agendæ sunt gratiæ. Psalm. 21. & 122. & 132. Ob pietatem Davidis Deus illi benedixit. 2. Samuel. cap. 5. 10. cap. 2. 12. & Salomoni. 1. Reg cap. 10. vers. 8. 9. juxta promissionem factam. 1. Samuel cap. 12. 26. 27. Deut. c. 27. c. 28. Felicitas sub piis regibus describitur, Psa. 72. & 85. & 144. 11. 12. 14. & 147. & præclara facta eorum. Hebræ. c. 11.*

2. Providentia quoque magistratus animis hominum illabitur admirationis prætextu velata, si nihil magistratus aut suscipit, aut agit, nisi lentè & circumspectè. *Plerunque enim omnia summa ratione gesta, etiam successus sequitur. Quin ipsa talis indoles, per se potens est ad amplitudinem obtinendam, siquis in actionibus tardus & naturâ cunctator, & cui cauta magis consilia cum ratione, quàm felicia ex casu placent. Pro oculo hæc providentia est: strenuitas pro manu & auctoritatem conciliat. 1. Reg. c. 3. 28. cúmque audirent omnes Israëlitæ judicium hoc, quod iudicaverat, timuerunt à facie regis, & 1. Reg. c. 4. 29. & seqq. & c. 10. ubi sapientia Salomonis celebratur, ob quam in toto mundo inclaruit.*

3. Fortitudo magistratus est, quæ eundem animum in periculis retinet officiumque suum constanti, firmo promptoque animo agit, nec metu, periculo, inertia, otio, aut negligentia, occasionem & tempus negotiorum omittit, vel differt. Vnde hæc dicitur conjuncta cum magnanimi-

tate & patientiâ labore indefeſſo, atq; conſtatiâ, quæ difficultatibus, periculis, querimoniis & importunitati aliorum non cedit. *Vnde fortitudo magiſtratus omnium ſubditorum animos erigit & ad benè ſperandum impellit atque ad egregia facinora patranda movet, & pericula in obeundo ſuo munere contemnit. Siracid. cap. 7. verſ. 6. ut quæ voluntas rectè expetit, perficiat quoque. Hæc magiſtratui neceſſaria, Ioſuæ. cap. 1. verſ. 6. confirmare & fortis eſto. 7. 18. 2. Samuel. cap. 6. verſ. 1. cap. 7. verſ. 1. Siracid. cap. 10. fili, in rebus adverſis ingenti ſis animo, atque vocationi firmus inhære, ad quam te Deus vocavit. 1. Chron. cap. 22. 13. confirmare fortis eſto, ne timeas Siracid. cap. 7. non niſi fortis ſis iudex, ne potentis faciem extimeſcas. Et res fortiter geſtæ, magiſtratui magnam autoritatem conciliant, terrorem & admirationem aliis injiciunt 2. Sam. cap. 8. verſ. 13. & 1. Samuel. cap. 11. ibi, invaſit ergo timor Domini populum & egreſſi ſunt quaſi vir unus & c. 17. ibi, erit igitur Philiſtæus iſte quaſi unus ex iſtis Iudic. c. 16. vid. Boter. lib. 2. c. 8. de polit. rectè conſtit. Ad hanc Deus Ioſuam excitat. Ioſuæ. cap. 1. quemadmodum cum Moſe fui, ita & tecum ero. Nemo ſe tibi per totam vitam tuam opponet, non relinquam te neque deſeram te, eſto fortis & confirmare, non poterit quiſquam conſiſtere ante faciem tuam & ſeqq. Principem igitur res proſperæ ſuo flatu non efferant, neq; adverſæ, infringant, aut efficiant ut à recto virtutis curſu deflectat.*

4. Fides etiam à magiſtratu ſervata, ipſi fidem & favorē conciliat. *Nam hominū vita & ſocietas abſque fide conſiſtere non poteſt. vid. Rolan. à Valle conſ. 1. vol. 2. In dictis verò factiſq; conſtantia & veritas, principi oēs devincit & in obſequiū ducit. Fidei violatio, quæ conjuncta eſt cum mendacio & perfidia, omnibus eum reddit inviſum & deteſtabilem & cuius communionem fugient, Pſalm. 15. vide exempla apud Antimachiavell. lib. 3. theorem. 21. Gregor. lib. 1. cap. 8. Stip. Amirat. lib. 17. diſcurſ. 1. Proverb. cap. 17, non decet principem labium mendax adeo, ut etiam malis fides data ſit ſervanda, exemplo Ioſuæ. Ioſ. c. 9. & Davidis. 2. Samuel. cap. 19. & Iuriſconſulti dicunt, quod princeps unum calamum & unam linguam habere, & juſtitia animatus*

eſſe

esse debeat. Geil. lib. 2. obs. 55. nũ. 3. 4. 5. Roland. d loc. Qui dicunt, nullam esse fidem, qui in fideli est data, errant, & periurio quærunt latebram, ut dicit Cicero. 3. offic. Lips. lib. 2. cap. 14. politic. Tyrannorum est fidem datam non servare. vid. Exod. c. 9. Esa. c. 33. 1. 2. c. 24. quo facto efficiunt, ut perfidis ipsis, nemo fidem habeat. Exempla recenset Antimachiavell. d. theor. 21. Scip. Amirat. lib. 19. discurs. 8.

Modestiæ magistratu, est ratione temperatus nec actione exultans de se suisq; lenius. *quæ rara apud magnos & felices, in quibus contemptor animus. Et superbia commune nobilitatis malum. sceptrum enim & opes animos faciunt. & feroces homines reddunt & superbos. vid. Greg. lib. 6. c. 3. Lips. lib. 2 c. 15. ex superbia vero sequitur eversio ut in Saule, Nebucadnezare, Cræso, Pansania, Pompeio, Iulio Cæsare, Alexandro mágno, Sennacherib & aliis, ut supra diximus.*

Modestiæ sunt duo fundamenta. Vnum lenius de se suisq; temperatus. Alterum actio temperata.

Ex primo princeps non minus hominem se, quàm hominibus præesse cogitet, se ipsum noscat & officium vocationis sux. *Cuncta vero mortalium incerta, caduca & in labrico posita & vanitas. Caduca hæc & fragilia puerilibusque consentanea crepundiis, quæ vires & opes humanæ vocantur, uti ex Valerio Lipsius allegat. Et nihil tam firmum, cui periculum non sit etiam ad invalido. Nam & leo ipse aliquando minimarum avium sit pabulum; & ferrum rubigo consumit, ut ait Lipsius. Ideoque magistratus semper recordari debet, se hominem esse; Daniel. c. 4. Iudic. c. 1. 2. Sam. cap. 15. 13. 14. & seqq. Psalm. 82. v. 6. Ego dixi Dij quidem estis &c. at certè ut plebejus homo moriturí estis. &c. Psalm. 39. 5. ibi, profectò mera vanitas est omnis homo, quantumvis maximè excellens. Syracid c. 10. 11. hodiè rex cras mortuus. Sapient. c. 7. c. 1. vid. Pet. Greg. lib. 6. c. 3. de Repub. Cogitet se aliis proniorem & faciliorem esse ad vitia, lapsus & errores graviores, ob regnandi libertatem, licentiam, ob irritamenta varia, deliciarum & voluptatum, ob adulatores varios: & quo major ipsius est dignitas, eò periculosiorem & pernicioſiorem casum esse posse. Exemplum præbet Saul, David, Salomo, Gedeõ, Iosias, Alexander magnus et plures alij magistra-*

tus,

tus, etiam boni qui atrocia vitia habuerunt. Neque princeps, vel rex est dignitas, sed agit personam dignitatis & similis aliis hominibus. Sap. c. 7. Consideret quod in se magnum habet, non esse ipsius proprium, sed Reipub. à qua ad tempus accepit, quæ etiam quod suum est, recipere potest, ita ut par & similis ille fiat reliquis privatis hominibus & certè superbiæ comes est dejectio & pœna. Hodie rex, cras alius, vel nullus; Iugurtha, Perseus, Tomambais, Sultanus, Dionysius, Nebucadnezar, & alii plurimi principes et reges ex solio suo deturbati fuerunt & miserrimi facti. Ideò Seneca rectè; Quod est, ait, regnum, cui non est parata ruina & proculcatio, & dominus, & carnifex. vid. Richt. axiom. 297. Nam princeps etiam subditus fieri potest, vel tanquã plebejus, aut maleficus vitam suam claudere. d. Psalm. 82. 6. & Psalm. 39. 5. Sirac. c. 10. 12. ut docet exemplum Cræsi. Cyri, Solonis & aliorum. Gregor. lib. 6. c. 3. Ideoque etiam in dignitate sua magistratus subditos pro suis fratribus agnoscere debet, 1. Chron. c. 28. 2. Et surgens David rex in pedes suos, dixit: Audite me, fratres mei, & populi mi &c. Deut. c. 17. 20. ne efferatur animus ejus pro fratribus ejus & seq. & c. 1. 16. audiendo causas inter fratres vestros: & Salomo de se submissè sentit. Sap. c. 7. Deus enim superbis resistit. 1. Pet. c. 5. 5. subditos etiam fratres et amicos sui magistratus summi dici tradit Carolus Molinæus in consuet. Parisien lib. 2. tit. 1. glos. 1. in verb. arrest num. 55. De regis Davidis insigni modestia satis docet, Psalm. 131. Domine non est exaltatũ cor meum, neque elati sunt oculi mei & vers. seqq. Siracid. c. 32. 1. ductorem te homines constituerunt ne extollitor, sed esto eis tanquam unus ex eis. profana exempla suppeditat Mambrin. Rosæus de instit. princ. c. 2. & 3.

Actio moderata requiritur ideò, quod persona principis, non solum animis, sed etiam oculis civium servire debet.

In cognoscendo, non excandescat adversus eos, quos malos putat. neque se acerbum & insolentem exactorem, sed potius moderatum & cum efficacia benignum & cum instantia humanum præbeat. l. 19. observandum. §. 1. de offic. præsid. l. 33. si bene; de usuris. Maxima enim virtus est sibi posse imperare & affectus suos regere. Talis robustior dicitur illo, qui civitatẽ vincit. Proverb. c. 16.

Externi mores magiſtratus, autoritatem conciliantes, ſunt in ſermone & cultu corporis, & geſtu, ut nimirum ore, vultu, verbis, omni denique actione cum dignitate maieſtate tueatur, & plus facto ipſo præſtet, quam verbis promittit. *Nam factum ſemper maius reputatur verbis. Et homines verborum parci & melancholici, ſemper pluris æſtimantur, quam verboſi & bilares. Boter. lib. 2. c. 8. Non tentet maiora viribus ſuis, quæ cum laude ad finem perducere nequeat.*

In ſermone requiritur gravitas, humanitas & facilitas.

Gravitas ideò, quod ut ſapienti viro inceſſus modeſtior convenit, ita oratio preſſa, nõ audax, imò paucus & parcus ſermo principẽ decet, in quo dignitatẽ & pondus ſententiarum inceſſe oportet, ac qui à populari genere, utcunq; eſt ſeparatus. *Bodin. lib. 4. c. 6. Linguaces enim loquentiæ multum habent, ſapientiæ parum, quorum omnis vis & virtus in lingua ſita eſt, & canis timidus latrare ſolet vehementius, quàm mordere.*

Gravitatem etiã & dignitatis opinionẽ ſibi conciliat, quando miniſtris præclaris & excellentibus, virtute & progenie utitur, & cũ pauciſſimis ſũmę ſapientiæ & integritatis hominibus, ſua negotia cõmunicat. *Alexander nõ voluit permittere, ut alius quã Apelles, ipſũ pingeret. Auguſtus Cæſar nõ voluit niſi à præſtantiſſimis hiſtoriã vitæ ſuæ deſcribi. Ludoico 11. regi Galliæ contẽpiũ peperit, quod medico pro cãcellario, & tõſore pro legato uſus fuit, ut refert Comin.*

Humanitate & facilitate interpellantibus ſe facilẽ præbet. *l. nec quicquam. §. obſervare. de offic. proconſ.* Ægrè .n. ferunt ſubditi, quãdo principis ſui tutoris, defenſoris & paſtoris ædes & colloquia ſibi inhibentur, adeò ut ſæpè ad defectionẽ inde tranſeant, vel ad odium implacabile provocentur. *Greg. lib. 8. c. 4. num. 2. In humana allocutione & reſponſione Rhebabeã ſuorũ ſubditorũ animos à ſe alienavit. 1. Reg. c. 12. Iob contra ſe facilẽ etiã ſervis ſuis exhibuit. Iob. c. 31. 13. 14. 15. et ſeqq. Iulius dicitur humaniter Paulũ tractaſſe, Act. c. 27. 3. & 28. 2. 7. qua morũ facilitate & animi moderatione affabilitate & humanitate VVilhelmus princeps Auraicus Naſſovicus,*

Belgii

Belgii gubernator, omniũ animos ſibi devinciebat, princeps aliis etiã animi & corporis dotibus excellentiſsimus.

Conſpectũ tamẽ & aſpectũ ſui præbeat aliis, non ex levi cauſa, & ſæpè, ſed tantũ ob graves cauſſas, & cũ ſingulari gravitate. *Nã cõtinuus aſpectus, minus ferẽdos, magnos homines ipſa ſatietate facit, & maieſtati maior ex longinquo reverentia. Nimiũ civiles & familiares vileſcũt. Quain re principes Dei maieſtatẽ imitari Bod. dicit. lib. 4. c. 6. qui mortalibus, non niſi latenter, & nec niſi pauciſsimis quibuſdã ſummæ ſanctitatis & integritatis viris ſe inſinuat. Num. c. 12.*

Solitaria verò vita principis, vel arguit eius incapacitatẽ regnandi, quod per ſe non noverit reſpondere, & negotia ſubditorum providere, quodq; bonis ſubditorum ad voluptatem ſine onere abutatur, vel arguit indignã paſtore & principe ſuperbiã. *Virumq; indignũ principatu, & rebellandi occaſionem dare ſolet ſubditis. Vnde illud mulierculæ cuiuſdam ad regẽ ſuũ recuſantẽ audientiã: Si non vis, vel vacat me audire, noli eſſe rex. Et alterius: Cũ tu me nõ habeas, ut ſubditum, cur te haberẽ, ut principẽ. Nã nihil eſt quod magis provocet ſubditos in contemptum principis, quam ſi ipſi à principe eo quo oportet modo, non habeantur. vid. Greg. d. c. 4. de Rep.*

Qui non colloquuntur per ſeipſos ſubditis cõquerentibus, ſæpè falluntur per interpretes, nec intelligunt neceſsitatẽ urgentẽ, nec ambitioſorũ factiones, nec oppreſsionẽ à magnatib. inflictam ſubditis, nec ulla eos capit libido adhibendi remedia malis quæ ignorant. Sic ſubiecti ab obedientia, ipſi verò à regimine revocantur & alii interim tyrannidẽ aucupãtur.

Magnã quoq; autoritatẽ & benevolentiã magiſtratui conciliat, quando eccleſiaſticorũ, politicorũ, doctorũ & inſigniũ viorũ gratiã, amorẽ & benevolentiã ſibi cõparavit. *Nam eccleſiaſtici voluntates, mentes & conſcientias hominum tenent: Docti verò, populi judiciũ in ſua poteſtate tenent. Ideòque quidquid hi judicant, magni æſtimatur à populo. Eccleſiaſtici, ſanctimoniæ & pietatis apud populum opinionem habent. Politici & docti viri, opinionem ſcientiæ.*

Cultus corporis in magiſtratu non exuberet; & geſtus

corporis compositus sit & gravis, qui visu & auditu magistratum reddat venerabilem & gravem. *vide Gregor. lib. 8. c. 3. de Rep. Bodin. lib. 4. c 6. de Repub. Scipion. Amirat. lib. 2. de regis regnique instit. & lib. 2 ethic. dixi latius.*

6. Temperantia magistratus impetum inhonestarum cupiditatum reprimit & moderatur. Hæc in omnibus actionibus, præcipuè verò in victu, cibo, potu & vestitu commendatur. *arg. Siracid. c. 31. Exemplo Curii Dentati & aliorum. vid. Val. max. lib. 4. c. 3. Tolosan. lib. 8. c. 6. Vnde Salomo Prov. c. 31. 4. & Eccle. c. 10. 14. ait, o te beatam regionem, cuius principes suo tempore comedũt ad robur, non ad computationem. Esai. c. 28. 7. ibi potu inebriante oberrant præses, ac propheta, errant potu inebriante, absorbentur à vino, oberrant præ potu inebriante, errant in functione videntis, titubant in judicatione. 8. Nam omnes mensæ plenæ sunt vomitu & excremento. c. 23. Esa. c. 5.*

7. Moderatio affectuum est, qua naturales affectus pravi & vitiosi imperantium, administrationem eorundem depravantes & corrumpentes, cohibentur: quaque sibi & suis affectibus, in quos illi natura, vel occasione administrationis sunt proniores, imperant. *Hos qui cohibere et domare potest, robustior est eo, qui civitatem expugnat, ut Salomo ait.*

Eiusmodi affectus, quibus administratio imperantium est obnoxia, sunt ira, amor, libido, odium, spes, metus, corruptio adulatorum, licentia, superbia, avaritia, luxus. Horum affectuum impotentia in potestate constituit, facilè abripiuntur ad ea, quæ administrationem eorum culpabilem & vitiosam reddunt.

8. Sufficientia imperantium est, qua tum εὐφυΐᾳ, naturæ bonitate & præstantia, tum sapientia & prudentia in iis, quæ administrationem eorum concernunt, abundè sunt instructi. *de quibus donis etiam Salomo Deum rogat. 1. Sam. cap. 3. 9, 10. et diximus sup. de consiliariis summi magist. c. 27. et c. 28.*

Porrò auctoritati magistratus, quæ his, quos diximus modis

&

&factis comparatur,contrarius eſt contemptus,qui eſt impreſſa ſubditis, vel exteris, vilis,abiecta que opinio de magiſtratu ciúlque ſtatu ; *ut Lipſius de init.* Hæc præcens regni peſtis,qua à Deo punitur. *Pſalm.* 107.40. *effuſa eſt contemptio ſuper principes et errare fecit eos in invio et non in via.* 1.*Sam.* c.2.*qui me contemnunt, eos et ego contemnam. Iob.* 12.21.*et ſeqq.*

Contemptus hîc tribus contrariis mediis magiſtratui procreatur, ni mirum formâ imperii, ſucceſſu infelici, vel moribus malis. *Toloſan.lib.*8.*c.*4.*de Repub.*

Formâ imperii, quando ea iuſto eſt lenior & remiſsior, uti quando magiſtratus ſe effuſe dat auræ populari,& omnem infimæ plebis rumorem affectat; vel ex populi arbitrio Rempubl.adminiſtrat. Negligentia & ſocordia hęc plures principes perdidit.

Hoc enim modo plebi omnem reverentiam excutit & licentiã peccandi præbet.2.*Chron.c.* 24.2.*Reg.c.*12.*l.*19.*obſervandũ de off.præſid.* Malum ſiquidem,habere principem,ſub quo nihil ulli liceat, peius verò,eum, ſub quo omnia omnibus, *ut Dio de Nerva.* Maximè verò oritur contemptus ex inconſtantia illius,quem ſubitis offenſis, vel intempeſtivis blanditiis mutabilem, meritò putant à ſe contemni.

Contemnitur quoque magiſtratus, qui ipſe eſt humilis & ſordidus,& qui ſe prius ipſemet contempſit, *ut Plin.in pan.*& qui eſt levis,legibus & decretis variat, vel ingenii mobilitate.

Similiter ſi ſoluta forma imperii eſt, & princeps rerum omnium eſt incurioſus & levi auditu, etiam magna tranſmittit,abundè ratus, ſi præſentibus fruatur, non in longius conſultans: vel honores effusè dividit, magnos, diuturnos ; hiç quaſi ſponte videtur exire de imperio.

Caſus adverſus , ſive ſucceſſus magiſtratui contemptum parit, quando ſemper eſt contrarius & infælix. Nam ſicut res proſperę pariunt obſequium,ſic ſucceſſus adverſos omnes ex æquo detrectare ſolent. *vide exempla apud Richter.axiom.*296.

Deinde quando ille eſt orbus. tum enim convertuntur ad ſolem orientem. *Nã certus ſucceſſor ex liberis, firmat magiſtratus auctoritatem & non legiones, nõ claſſes, æquè firma imperii munimenta, quã numerus liberorũ. ut ait Tacit. 5. hiſt. vid. Greg. l. 8. c. 4. n. 7. 8. de Rep.*

Moribus inhoneſtis & turpibus in contemptum adducitur magiſtratus, quando eſt libidinoſus, vel luxui, temulentiæ, aut comeſſationibus deditus. *Proverb. cap. 31. verſ. 3. 4. Iudic. cap. 16. intemperantia & omnis luxus illius odioſus. Boterus lib. 1. Gregor. lib. 22. cap. 3. cap. 4. & lib. 8. cap. 6. de Republica. Eſaiæ ca. 5. 11. & ſequentibus. Eccleſiaſt. cap. 10. 6. Iunius lib. 1. polit. quæſt. 20. Talis cuſtos ipſe opus habet cuſtode. Luxui, voluptatibus & temulentiæ mancipati, deditique fuerunt Ninyas, Sardanapalus, Alexander Magnus, Caligula, Heliogabalus, & alii plurimi. & Simſon ſcortationè ſibi & regno nocuit. Iudic. c. 16. Hæc enim dementat reges. Prov. c. 1. 6. c. 7. 7. c. 31. 3. ipſóſque in beſtias transformat, & multas opportunitates præbet inſidiantib. Exẽpla habet Richt. ax. 295. Luxuria, intemperantia & libidine principum multa imperia everſa eſſe docet Caſtellan. lib. 3. c. 1. Bodinus lib. 4. ca 1. Toloſan. lib. 22. ca. 3.*

Deinde, quando nimia ſervatur humilitas, regnandi frangitur autoritas. *arg. 1. Timoth. c. 4. 15. Tit. c. 1. 15. Prov. c. 5. 9.* & quando magiſtratus fit mancipium aliorum, quorum conſiliis obſtrictus tenetur. *Greg lib. 8, c. 4. num. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. ubi èxemplis illuſtrat.* Inprimis, ſi accedit ætas junior, vel gravior, valetudo imbecillior, aut facies parùm decora, quę etiam per ſe contemptum pariunt. *Alex. ab Alex. lib. 4. c. 23. Melch. Iun lib. 1. polit. quæſt. 21. qui èxempla referunt.*

Contemnitur quoque qui nimium eſt credulus, facilis, ſimplex, jocularis, ébrioſus, libidinoſus, popularis nimium, ſtolidus, ridiculus, deformis, ſuperbus, vanus, temerarius, levis, arrogans, inconſtans, qui temerè, ineptè, aut intempeſtivè loquitur, vel inconſideratè & ſtolidè agit, vel ſuperbè & inſolenter imperat. *vid. Greg. lib. 22. c. 6. lib. 8. c. 4. & lib. 6. ca. 12. de Republ. ubi èxemplis illuſtrat. Et Iunius d. quæſt. 20.* Ebrietas verò

verò imprimis cõtemptũ parit & nocet plurimum principib. *vid. Prov. c. 23. 29. c. 31. 4 Exẽpla hujus rei theatrũ Zuing. suppeditat.*

Vilis quoq; & abjectus habetur, qui tractat levia, vilia, sordida & abjecta negotia, *uti Nero, qui poëſi & picturæ operam dedit: Domitianus, qui arti ſagittandi: Valentinianus, qui ſtatuariæ & ſculpturæ: Carolus nonus rex Galliæ, qui venationi: Alphonſus dux Ferrarienſis qui aſtronomiæ Philippus macedo, qui muſicæ operam dedit. Contẽptus fuit Demetrius rex Aſiæ, qui in machinis bellicis conficiendis fuit excellens: Albertus dux Auſtriæ, qui in dolando, tornando & architectura ſe exercuit. vide Caſtel. lib. 1. c. 24. & ſeqq. de off. Reg. An venatio deceat principem, vid. apud Pet. Greg. de Rep. lib. 10. c. 6. Patric. li. 3. tit. 6. Keckerm. lib. 1. c. 4. Syſt. polit. Scip. Amir lib. 2. diſc. 1. Contemnitur ergò magiſtratus, qui tractat aliena ab arte gubernandi, & ſibi non convenientia; uti ſi princeps muſicã, poeſin, aut artem jaculandi, ſagittandi, venandi, aucupandi, ſolicitè & accuratè tractet, exerceátve. Greg. li. 10. c. 6. num. ult. de Rep. & Patric. de Rep lib. 4. 5. & 6. Hinc Sardanapalus contemptus, quod penſa traheret & divideret inter fœminas.*

Contemnitur quoq; magiſtratus propter affectus vitioſos & inſufficientiam. Vitioſi & pravi hi affectus imperantium, vel naturæ pravitati inhærent, vel aliundè moventur.

Naturæ ſuæ pravitate vitiant adminiſtrationem, qui affectibus ſuis malis indulgentes, ad ea quæ non decent, abripiuntur, vti qui irâ præcipites, qui amore, libidine, odio, ſpe, metúve ducuntur, & inclinantur ut faciant, quod non decet. *Sic Saul ex metu populi ſacrificavit. 1. Sam. c. 15. & Zidekias ob metum ſuorum principum, Ieremiam tradidit incarcerandum. Ierem. c 38. Darius Danielem in foveam leonum conjiciebat. Daniel c. 6. Pilatus metu Iudæorum Chriſtum cõdemnavit Luc. c. 13. Ioh c. 19.* Scortatio reges dem̃etat. *Prov. c 11. 6 c. 7. 7 c. 31. 3. David. libidine victus, concubuit cum Vriæ vxore et metu infamiæ Vriam hoſti poſtea prodidit. 2. Sam. c. 11; Sic idem irâ præcipiti motus, Nabalẽ exitio devovet. 1. Sã. c. 25. Ita Saul cæco affectu & metu, odioq; ductus contra Davidẽ innocentẽ, multa iniuſta perpetrat. 1 Sã. c. 18. & c. ſeqq. Et Pharao cupiditate cõmodorum ſuorum*

ductus, mandata divina neglexit. Exod. c. 6. & c. seqq. Ita Salomo, Rehabeam, Achab, Nebucadnezar aliiq; plurimi, reges pravis suis affectibus seducti & victi multa iniquè egerunt in Reipub. administratione: & Herodis Iudæis gratificatus est in Actis Apostolorum. vide Richter. axiom. 265.

Similiter affectibus suis pravis seducuntur, qui φιλονεικίας morbo laborant, atque studio contradicendi & contentione sua impediunt bonorum in administranda Repub. sententias: qui publica remissius curant, vel συνέργοις ministris, aut collegis suis curas relinquunt, laborum & molestiarum impatientes: qui commoda sua amāt & voluptates privatas, quas publicis præferunt: *uti Sardanapalus, Vitellius, VVenceslaus, Belsazar, Darius & alii*: qui lenitate, facilitate vel contrà severitate & gravitatis specie quadam recedunt à medio & in confinia vitiorum abeunt: qui promiscuè se benignos omnibus præbent & muneris sui autoritatem prostituunt: qui præter rem misericordes & ad ignoscendum proni, dum sontibus miseris benefacere volunt, *de quibus eleganter Callistratus in l 19. observandum de offic. præsid. & Novell. 17. cap. 2.* qui vitio pleonexias laborant, cum studio honorum, potentiæ, & pecuniæ immodico. quo vitio nullum in imperantibus nocentius, potentius, & frequentius. *vid. Deut cap. 16. 19. Prov. cap. 17. 23. Esa. c. 1. 2. ut eruditè disserit Vbbo Emmius in præfatione decad. 5. histor. Frisicar.*

Aliundè affectus moventur, atque occasione data administratio vitiatur ex affectione imperantium erga negotia, quæ tractanda sunt, vel personas, quæ ea agunt.

Negotia quædam circa quæ occupantur imperantes, debilitant & occæcant iudicii vim & quasi caligine aspergunt ita ut expeditè procedere non possint. Multa bonorum animos solli iant, ut etiam ad id quod recta ratio suggerit, modicè deflectant, causásque quæritent, quibus hos quod statuunt, honestè se statuere cum aliis, tum sibi ipsis interdum persua-

perſuadere conantur. Multa & varia ſunt quæ multos ſcientes volenteſq; apertiùs à recto diſcedere & vim conſcientiæ facere, ſæpè honorem quoq; ſuum proſtituere compellũt, ac juſti injuſtiq; rationem habere non patiuntur, *Sirac. c. 7. 2. Sam. c. 19. 19. & ſeqq. Ita David, occultaturus ſuum adulterium, ſub ſpecie prælii curavit Vriam occidi. 2. Sam. c. 11. Ieſebel Nabothum interfecit & vineam illius occupavit ſub juris prætextu. 1. Reg. c. 21.*

Perſonarum negotia agentium, affectus, ſæpè in imperantibus prædominantur, ita ut in lucta cum aliorum cupiditatibus ſæpè vincantur. Nam interdum inopum, afflictorumque lamentationes & præces, animos imperantium tentant & à recto abducunt: Nonnunquam amici ipſis moleſti ſunt, inſtãt, urgent, donec ipſa importunitate aliquid impetrent. *Sirac. c. 7. 6. ne quæras fieri judex, ne non valeas injuſtè facta tollere, ne quando metuas à facie potentis & ponas offẽſionem in recto itinere tuo. 2. Sam. c. 14. c. 16. 1. 2. & ſeqq. c. 19. 19. & ſeqq. ubi David præcibus, importunitate & calamitate ſupplicãtium victus, Thekoam, Sibæ, Simeon, Mephiboſeth conceſſit, quæ aliâs non conceſſiſſet. Ita malorum conſiliariorũ perſuaſione, plurimi reges ad ſævitiã & alia ſcelera tracti ſunt. vid. 2. Sam. c. 10. c. 16. 1. Reg. c. 12. 1. Chro. c. 10. Dan. c. 6. 1. Sam. c. 29. 2. Coro. c. 24. Eſt. c. 3. Pſal. 58. 2. Sam. c. 3. 11. Iere. c. 38. per tot. Neceſſarii, conſanguinei, parentes, liberi, fratres, conjux, validã ad expugnandos animos vim habent. Hoc modo Themiſtocles puer adhuc jactabat inter ſuos, ſe Athenas adeóque totam Græciam regere. Nam mirantibus dicebat, ſe in poteſtate matrem habere, matrem verò imperare patri, patrẽ conſilia publica Athenis gubernare. Athenienſes denique Græciæ principes eſſe. Ita Ieſebel regem maritum Achabũ ad multa ſcelera pertraxit. 1. Reg. c. 19. & c. ſeqq. & uxores Salomonis regis, eundẽ ad idololatriã cõmoverunt. Sic Heli filiorum & Davidis liberorũ delicta manẽt impunita & Ioabi ſcelera à Davide nõ punita, & cõcubina Simſonis eundẽ demẽdavit. Iud. 16.*

Propter inſufficientiam imperantium, eorundem adminiſtratio vitiatur naturæ infirmitate & defectu virtutum ad imperandum neceſſariarum.

Insufficientia impetantium nota est ex eo, quod illi sint homines, humanis infirmitatibus obnoxii. Nullus enim tanto ingenio, sapientia & virtute est, ut omnia quæ usus Reip. poscit, sciat, videat, vel intelligat, omnia; loco & tempore sapiat. 1. *Reg. c. 3. 9. des servo tuo intelligentiã ad judicandũ populum tuũ, discernendo inter bonum & malum: Quis enim posset iudicare populum hunc numerosissimum. Multa fugiunt sagacissimos quosque, obscuraq; iis sunt quæ ex usu Reip. esset, rectoribus illius esse perspecta. De plurimis quoque intellectis sæpè iudicando à recto aberramus, & ratio humana cæcutit, nebulis densis obsita, quasi & affectibus atque desideriis implicata & consociata est in natura hominis, atque ita abripitur, ut rectum nonnunquã iudicare minimè possit.*

Defectus virtutum ad imperii administrationem necessariarum evidens est ex literarum ignorantia & insciitia rerum necessariarum, item ex imperitia, nec non stultitia & tyrannide imperantium. Vnde Reip. detrimentum. *Eccles. c. 4. 9. melior est puer indigus et sapiens rege sene & stolido. Esai. c. 3. 5. daturus sum pueros principes eorum. Siracid. c. 10. rex rudis perdit populum suum, civitas verò intelligentia potentum habitabitur. de qui sup. c. 22. c. 26. adde Eccles. c. 9. 17. 18, & seqq. Siracid c. 37.*

Calumniis imperantiũ administratio obnoxia redditur vitio subditorum, qui pravis naturæ affectibus facilè ad contumaciam & resistentiam moventur, & odio habent imperantes ob præsumptam de se opinionem, vel commodorum suorum studium. Vnde plurima bella civilia, tumultus, seditiones, commotiones, rebelliones extitisse testantur variæ historiæ.

Opinio hominum subditorum de se concepta est. *I.* de libertate, quam sibi jure deberi arbitrantur. Vnde fit, ut parere & subesse speciem servitutis esse existiment. *Hinc contumacia & rebellio Coraci, Dathanis, Abirami & sociorũ adversus Mosen. Num. c. 16. 1. 2. 3, 13. 14. II.* De præsũptione homini innata, qua quilibet se aptum & idoneum ad capescendũ tenendúmq; in Rep. clavũ arbitratur, idq; melius quam peritissimi in hoc genere.

Vnde

Vnde fit, ut ambire imperia & magiſtratus auſint, ſeq; iis ingerant. *Hinc Abſolon. 2. Sam. c. 15. 4. utinam poneret me quis iudicem in hac terra, ut ad me veniret cuicunque lis eſt & cauſſa, & iuſtè pronunciarem iſtum. Et ſoror Moſis. Num. c. 12 an tantummodo per Moſen locutus eſt Iehova, nonne etiã per nos locutus eſt? adde 1. Reg c. 1. 5. et ſeqq. 1. Sam. c. 10. 27. homines nequam dicebant, quid ſervaret nos iſte? contemnentes eum.*

Studium commodorum propriorum cuilibet eſt innatum, ut impenſè illa perſequatur incommoda & onera defugiat, vel in alios derivare conetur.

Hoc ſtudium commodorum propriorum diverſum & varium eſt, prout ſunt ingenia & ſtudia hominũ diverſa, vitæque genera inſtituta, modalitia, collegia varia. unde varia & diverſa de imperãte judicia, ita ut, quod commodum his alteris incõmodum, quibuſdam gratum, cæteris adverſum, unis æquum, reliquis iniquum ſit, aut eſſe videatur. Vnde omnibus in gubernatione ſua placere non poſſunt, & quidam indignè ferẽt, actáq; eorum peſſimè traducũt, vel eludere & impedire conãtur. Atq; hinc odioſum imperium, ob calumnias & pericula: *populus etiã in bono magiſtratu adquieſcere non poteſt. Eccl. c. 4. 10. 11. 12. Et pii magiſtratus calumniis obnoxii fuerunt, uti Moſes. Nũ. c. 13. & c. 14. Gideon. Iudic. c. 6. c. 8. Iephte. Iudic. c. 11. David. 1. Sam. c. 30. Samuel. 1. Sam c. 12. Daniel. Dan. c. 6. & plures alii, quibus populus ſine judicio omnia ſua mala & incommoda imputare ſolet, uti conſtat ex exemplis allatis in c. 2. ſup.*

CAPUT. XXVI.

De uſu, experientia & delectu magiſtratus.

TAntum de doctrina & cognitione eorum, quæ ſunt magiſtratui adminiſtranti. Rempub. ſcitu neceſſaria, quod primum membrum intellectus hujus politici diximus. ſequitur de altero ipſius membro, uſu nimirum.

Vſus eſt experientia rerũ cognitarũ per propria pericula & exempla. *Eccl. c. 1. 12. et ſeqq. animus meus multa didicit et expertus eſt.*

Eiuſmodi uſus efficaciſsimus omnium rerum eſt magiſter, & præcepta longè ſuperat nudámque cognitionem ab exemplis alienis petitam, primò genuit. *Lipſ. lib. 1. c. 8. politic. Senec. epiſt. 6. longum, inquit, iter per præcepta, breve & efficax per exempla.*

Vſus & experientia magiſtratum docere poteſt de faciendis & omittendis, quibus ſtatus Reipub. & ipſius ſecuritas conſervetur: nimirum ut amicitiæ, vel conſanguinitati non fidat nimium: ut principiis in quolibet malo & incommodo occurrat, ne tempore creſcat malum & vires adquirat: ut inſummis difficultatibus & periculis cedat tempori, quo omnia mutantur: contra vim multitudinis non inſurgat, ſed ut periti nautæ faciunt vela ventis adcommodet, & quod impedire non poteſt, ad tempus permittat: ut levia errata non parvifaciat, quæ tempore maiora fieri ſolent: ne multa gravia & ardua ſimul tractet, quæ ſimul expediri non poſſunt: ut in principio magiſtratus & imperii nihil moveat, præſertim ſubitò. Simanca de Repub. lib. 4. c. 10. Patricius lib. 6 de Repub. tit. 6. ut tempori & occaſioni ſe adcommodet, neque ſe fortunæ & caſui committat. Prover. c. 2. callidus videt malum & ſe abſcondet; ut vetera novis quietem & tranquillitatem bello, certa incertis, tuta periculoſis præferat: ut vim non inferat iis, quibus par non eſt, imprimis verò eccleſiaſticis nullam faciat iniuriam: ut cum vicinis non gerat perpetua bella, neque cum ſubditis, quibus illi magis magiſq; exacerbantur & alienantur ab illo: ut nunquam nimium ſit ſecurus, cum pax non armata ſit inconſtans & brevis: at in quovis negotio occaſiones oblatas amplectatur, non negligat: ut non fidat illi, quem læſit.

Experientia eiuſmodi in magiſtratu requiritur. *Prove. c. 15. 32. 14. & ſeqq. qualis fuit in Moſe, Ioſua, Davide, Samuele, Ioſaphat & aliis. Hi enim ad principatum non venerunt, niſi poſtquam variis caſibus exercitati fuerunt.*

Sequitur de delectu altero mẽbro prudentiæ, politicæ quo recto judicio, honeſta utilia & bona ab inhoneſtis, inutilibus, illicitis & noxiis diſcernit & ſeligit magiſtratus, atque aptè negotio præſenti adcommodat. *1. Reg. cap. 3. v. 9. Dos ſervo tuo animam intelligentem ad iudicandum & diſcernendum in-*

ter bonum & malum. Hic inſtar manus ad praxin ducit, & intellectum tanquam dominum ſequitur. Boter. lib. 2. cap. 1. de polit. Prov. c. 16. 10. Sagacitas inſideat labiis regis & c. 25, 2 honor regum eſt perveſtigare rem. 1. Chron c. 22. 11. nunc ergò fili mi, Dominus ſit tecum & proſperare & ædifica domum Deo Domino tuo, ſicut locutus eſt de te. 12. Det quoque tibi Dominus prudentiam & ſenſum, ut regere poſsis Iſrael et cuſtodire legem Domini Dei tui. 13. Tunc enim proficere poteris, ſi cuſtodieris mandata et iudicia, quæ præcepit Moſi, ut doceret Iſrael, confortare et viriliter age, ne timeas, neq; paveas.

Delectus hic & iudicium temperandum eſt diffidentiâ & diſſimulatione quadam.

Diffidentia, ut tardus & lentus ſit magiſtratus in fide & aſſenſu, nihil facilè credat & oĩ caveat. Hæc *σώφρονα ἀπιςίαν* laudabilis. *Nã credulitas error eſt et perniciosa magiſtratui, quæ eũ facit labi, errare, decipi, & iniuris aliorum obnoxium reddit. Omnia enim ferè inſida: & multis ſimulationum involucris tegitur & quaſi velis quibuſdam obtenditur uni-ſcuiuſq; natura. Frons, oculi, vultus perſæpè mentiuntur, oratio verò ſæpiſsimè. Ierem. c. 9. 4. quiſquis ab amico ſuo caveat, & ulli fratrum ne confidat. Nam omnis frater omninò ſupplantat, & omnis amicus cùm detractatione loquitur. v. 5. 6. Lipſ. lib. 4. c. 14. Credere verò poteſt tutò illis, quorum longo uſu vel certò cognita illi eſt fides & pietas. vide Gregor. lib. 22. c. 11. de Repub. ubi exempla recenſet. Nihil tamen magis hîc cavendum, quàm ne diffidere videaris.*

Diſsimulatio eſt eorum, quæ ſcimus & intelligimus, reticentia, frontem operiens, mentem tegens; Ideóque egregia ars dicitur, alienas artes, perinde ac ſi non intelligerentur, eludere ut pluribus exemplis probat *Scipio Amirat. lib. 1. diſc. 4. Nam non ſolum evitatur damnum, quod ex re intellecta impendet, ſed diversè rem propoſitam interpretari ſimulando majori aſtu & facilius ſimulantium deceptionem eludimus & antevertimus.* Diſsimulatio ergò hæc magiſtratui neceſsaria eſt. *Nam neſcit regnare, qui neſcit diſsimulare. 1. Sam c. 10. 27. c. 11. 12, 2. Sam c. 3. 39. & Pſalm. 38. 14. quos ego tanquam ſurdus non audio & tanquam mutus non aperiens os*

ſuum 15. ſed ſum tanquam is, qui non audit, & in cujus ore non ſunt argumenta. Neceſſe enim eſt, ut ad effectum conſiliorum ſuorum veniant, multa ſimulent imperantes, etiam inviti & diſſimulent cum dolore, uti Lipſ. lib. 4. c. 14. ex Ciceronе refert. Sic & Salomo diſſimulavit propoſitũ ſuum, quando inter duas mulieres judicans, juſſit diſſecare infantem vivum. & Saul iniuriam ſibi illatam diſſimulat. 1. Sam. c. 10. 27. & David. 2. Sam. c. 3. 39. Eccle. c. 7 21. etiã ad omnia verba quæ dicuntur, ne adhibeto animũ tuũ, cum non debeas audire, vel ſervum tuũ maledicentẽ tibi. & v. 16. ne eſto juſtus nimiũ, neq; ſapere tibi videtor amplius, quare deſolationem tibi quæreres? Ut enim qui captat aves, earum voces imitatur, ut in laqueos alliciat, ſic ut multitudinẽ in tuam adducas ſententiã, illius ingenio aliquandiu obſecundes & ſervias oportet. Veque vinum primum ſervit & paret bibenti, at paulatim vinis hominis admixtum, rapit eundem & in ſuos mores traducit: ita qui Rempub. adminiſtrat, initio ſe populi moribus adcõmodat, poſtea ſenſim ad ſua trahit inſtituta. Similiter qui vult capere tauros, cavet ne veſte rubra appareat, & qui elephãtos, ne alba veſte veniat, quod hoc colore irritẽtur hæc animalia: Sic qui vult feram nationẽ domare, ſe moribus iſtius ad tempus adcõmodabit.

Diſſimulatio hæc inſtituenda eſt aptè & decorè, nõ immodicè & ineptè. Aptè diſſimulatio hæc fit in iis, quæ haud planè perſpicua & ante pedes oculoſque ſunt, quæ eſt gratioſa. Inepte cõtra, quando fraus traſlucet & apparet, quæ diſſimulatio eſt valde odioſa. *Sic Tiberius defuncto Auguſto ſociũ aliquẽ ſe in principatu percupere ſimulavit, ut hoc commento ſenatorum voluntates introſpiceret, ut ipſis exploratis cautius tutiuſq; rebus ſuis conſuleret. cuius ſimulationem ſimili arte ſenatores deluſerũt. plura exẽpla refert Scipio Amirat. lib. 1. diſcurſ. 4.*

Non eſt conſultũ, ut ſe directo obiiciat multitudini, quia difficulter vincitur, aut ſi vincitur, hoc ſine benevolentiæ detrimento ſit. Ideoq; per obliquũ populũ movere debet & fingere ſe velle, quæ tollere nequit, ut ſi rectta portũ tenere nequeat velificatione tamẽ mutata eundẽ adſequatur. & ubi leonina pellis nõ prodeſt, vulpinã aſſumat. Atq; hunc dolum Iuriſc. bonũ dolũ dixerunt, l. 1. de dol. mal. vid. Clapmar. de arcan. Rerumpub.

Aperti & simplices, qui animum in fronte gerunt, sæpè impediuntur. Siracid c. 32. prudens omnia experitur consilio antequã agere incipiat. c. 31. & c. 33. Quidquid agis, prudenter ages, & modũ in omnibus serva c. 37. sine consilio nihil facto, ne te facti pœniteat olim. & toto capite 9. & c. 19. 1. Chron. c. 22. Det tibi dominus prudentiam & sensum, ut possis regere Israel & custodire legem Domini Dei tui, Prov c. 13. 16. & c. 14. c. 15. Astutus cautè agit in omnibus & consideratè facit omnia. Huc refero arcana Rerumpub. de quibus scripsit Wlaremundus ab Erenberg & Clapmarius: quæ nihil aliud sunt, quam simulationes honestæ, Clapmar. d. loc. lib. 1. cap. 4. & seqq. Scipio Amirat. lib. 1. discurs. 4. & seq.

In usum arcanorum suorum & dissimulandorum, magistratus arcanos quosdam libros habent, in quos secreta quæque regni & administrationis suæ referunt. *Ita Augustus librum habuit in quo continebantur opes publicæ, quantum civium sociorumque in armis, quot classes, regna, provinciæ, tributa aut vectigalia et necessitates ac largitiones. Ex hisce libris tanquam in speculo semetipsos intueri possunt, & scire quot centena millia, quot millia nummorum quotannis possident, quot milites in ditionibus suis colligere possint, quot possideant littora, provincias, naves, ad quam summam expensæ tam ordinariæ, quàm extraordinariæ pertingãt, qui sint fines territorii, qui vasalli beneficiarii, amici, socii confœderati. Scipio Amirat. lib. 1. discurs. 5.*

CAPVT XXVII.

De consiliariis summi magistratus.

HActenus de membris prudentiæ, sequitur nunc de speciebus prudentiæ.

Prudentiæ civilis species sunt duæ. Est alia propria, alia mutuatitia & aliena, *ut loquitur Lipsius allegans Ciceronem pro Cuentio, dicentem: Sapientissimum esse, dicunt eum, cui quod opus est, ipsi veniat in mentem: proximè accedere illum, qui alterius benè inventis obtemperat. Et Livium decad. 22 Sæpè audivi, eum primum esse virum, qui ipse consulat, quod in rem sit, secundum, eum, qui benè*

benè monenti obediat: qui nec ipſe conſulere, nec alteri parere ſcit, eum eſſe extremi ingenii. Idcò Xenophen. 8. *pæd. rectè: multi regis oculi, & multæ aures. Pauca enim aliqua unus videat, unus audiat. vid. Lipſ. lib.* 3. *c.* 2. *politic. Antimach. lib.* 1. *theor.* 1.

Propria prudentia eſt, quâ ipſe magiſtratus eſt inſtructus ſed nimis rara illa, licet magis neceſſaria, quam opes ac potẽtia, *ſicutĩ ſatis intelligitur expetitione Salomonis* 1. *Reg c.* 3. 9. *Des ſervo tuo animum intelligentem ad judicandum populum tuum, diſcernendo inter bonũ & malum: Quis enim poſſet judicare populum hunc tuum numeroſiſſimũ, & v.* 10. 11. 12. 1. *Reg. c.* 10. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 1. *Chro. c.* 22. 12. 13. *David habuit ſapientiam ſicut Dei.* 1. *Sam.* 14. 18. 21. *Dominus autem meus ſapiens eſt, quaſi ſapientia Angeli Dei, ad cognoſcendum quidquid fit in hac terra. & Sap. c.* 6. 10. 11. *& ſeqq. & 26. rex ſapiens & prudens eſt ſtabilimentum populi. vide Scipion. Amirat. lib.* 3. *diſcurſ.* 15. *ſupra Tacit.*

Aliena, vel mutuatitia prudentia eſt, quæ petitur & ſumitur à conſiliariis adminiſtris & amicis. *Prov. c.* 11. 14. *ubi non ſunt prudentia conſilia, corruit populus: Salus autem eſt in amplitudine conſiliarii & c.* 15. 22. *irritæ ſunt cogitationes, cum deeſt conſilium, at in amplitudine conſiliariorum, aſſurgit cogitatio. & c.* 20. 18. *Nam per concilia princeps alioquin ſtupidus & fatuus, fit ſapientior & prudentior, cautior, peritior, Siracid. c.* 8. *v.* 9. 10. 11. *Iob c.* 12. 12. *c.* 32. 9. *Eccleſ. c.* 7. 19. 10. *c.* 4. 13. 14. *c.* 9. 13. 14. 15. 16. *Siracid. c.* 10. 3. *rex inſipiens & rudis, perdit populum, ſed per prudentiam potentum, civitates inhabitantur. Prov.* 13. *Qui converſatur cum ſapientibus, ſapiens erit. Sir. c.* 9. *ubi conſilio eges, opera ſapientũ utere & cum prudentib. de tuis rebus conſiliũ confer. & c.* 37. *piis te ſemper adjũgito & eorũ utere conſilio. & c. Pro. c.* 12. 15. *qui bono cõſilio obtẽperat, ſapiẽs eſt. & c.* 13. *collegium* 70. *Seniorũ, de quo Num. c.* 11. *pro cõſiliariis datum fuit regib. in politia Iudaica Deut. c.* 17. *ita ut illi ſine conſilio horum ſeniorum, nihil agere potuerint. Num. c.* 11. *& Exod. c.* 33. 7. *vid. exemplum. Iere c.* 26. 11. 16. *Matth. c.* 6. 65. *Et quoties Deus voluit politiam aliquam florere, dedit illi heroicos viros, ſapientes, juſtos & fortes. Tales habuiſſe legitur*

David.

David. 1. Chron. c. 12. Salomo & Rebabeam. 1. Reg. c. 12. 6. & seqq. Iosaphat. 2. Chron. c. 19. 11. Pharao. Genes. c. 41. 8. c. 50. 7. Nebucadnezar. Dan. c. 2. 48. Darius. Dan. c. 6. 12. 3 Persici reges. Est. c. 1. 13. Alexander magnus & Romani. Contrà quando Deus voluit punire regnum præclaros viros consiliarios & sapientes illius prius sustulit. Esai. cap. 3. 2. 3. 4. 5. 6. 7. & testatur exemplum Ioasch degenerantis post obitum Iehojadah consiliarii. 2. Reg. c. 12. 3. 2. Chron. c. 24. 18. Caligulæ, Neronis, Bassiani, Maximini & aliorum. Bonus igitur magistratus utitur consiliariis bonis & prudentibus: uti Ahsuerus. Est. c. 1. 13. Theodosius Imp. l. 8. C. de legib. Marcus Antonius philosophus Imperator. Iul. Capitol. in M. Antonio Alexander Mameæ filius. Herodian. lib. 6. & plures alii boni magistratus, quos enumerat, Greg. lib. 24. c. 4. de Repub. Mambrin. Rosæus de instit. princip c. 9. Antimach. lib. 1. theorem. 1. ubi probat ex historiis Augustum, Tiberium, Vespasianum, Titum, Trajanum, Adrianum, Antonium & similes laudatos principes, omnia sua negotia cum senatu communicasse ejusque dignitatem conservasse. Impius vero magistratus bonâ consilia spernit, ut Rhebabeam. 1. Reg. c. 12. Achab. 1. Reg. c. 22. Ioakim. Ierem. c. 36. Heliogabalus, Nero, Caligula & alii. Contrà pius & sapiens sine illis nihil agit, exemplo Theodosii in l 8. humanum. C. delegib. ubi iubet glorioſissimum cætum consiliariorum, cuncta examinare & quæ huic placuerint confirmat. Benè n. ait, in fine d. l. 8. cognoscimus, quod cum vestro consilio fuerit ordinatum, id ad beatitudinẽ nostri imperii & ad nostram gloriam redundare. Adscribuntur n. principi, quæcunque aguntur nomine ipsius, adeò ut ipsius sit fama & gloria bonæ administrationis, non consiliarii. Experientiam, quam ætas aliquando principi negat, supplent consiliarii.

Periculosum etiam est, sibi soli fidere eum, qui errare & decipi potest: cum princeps suâ scientiâ non possit cuncta complecti, perque consiliarios fiat sapientior & prudentior. Daniel. c. 6. Pauca enim unus potest videre, vel audire. Livius l. 4. Princeps, si de sua unius sententia omnia geret, superbum hunc judicabo magis, quàm sapientem. vid. Hippolyt. à Collib. c. 9 de principis consiliar. Pet. Greg. lib. 24. c. 1. & seqq de Repub. Antimachiavel. theor. 1 lib. 1.

Certæ ruinæ prognosticon est, quando princeps sana consilia amplius non audit, vel admittit, aut sequitur. vid. exemplum 1. Reg c 12. Exod. c. 10. 2. Sam. c. 24. Eccles c. 4. melior est puer indigus & sapiens rege sene & stolido, qui nescit admoneri amplius. & vers. 10. 11. 12 2 Chro. c. 25. 16. Prov. c. 29. 18. Et status miserrimi indicium est, quãdo nulli sunt consiliarii. 2. Chron. c 15. 3. 4. & in pœnam malos consiliarios Deus magistratui dat. Esa. c. 3. 4. daturus sũ principes pueros, et facinorosi dominabuntur in eos. Nam usq; eo prosperum est imperium, dum in eo vera consilia valent; ubi gratia, timor, voluptas, avaritia illud corrupêre, imminuitur. Salust. in lib. de ordin. Repub. Prov. c. 1. 5. c. 10. 8. Siracid. c 9. ubi cõsilio eges, operâ sapientũ utere, & cum prudentibus de tuis rebus consiliũ confer & c. 37. piis te semper adjungito, & eorum utere consilio. Prov c. 15. 22. Irritæ fiunt cogitationes cum deest consiliũ. qui sapiens est audit consilia. Ex consilio etiã magistratus sibi auctoritatem & obsequiũ apud subditos cõparat. vid. Pet. Gregor. lib. 24. cap. 3. cap 4. Antimachia-vel. lib. 1. theor. 1. Nam nullum majus indicium bonæ mentis princeps potest ostendere, quam ut adiungat sibi & familiares habeat viros virtute & famâ celebres. Nam omnes statim judicabunt, eũ talem esse, quales ij qui apud illum, ut ait, Cominæus. At ἀβοβουλίαν in calamitatibus & difficultatibus ab amicis etiam destituuntur.

Consiliarii sunt, qui fidi, rerum, hominumq; periti, salutaria suggerunt, & veluti periti nautæ in tempestatibus maris, clavum regere juvant, sed tamen absque potestate, imperio & jurisdictione. *Bodin. lib. 3. de Repub. c. 1. Lipsius. lib 3. c. 4. polit. Aristot. lib. 6. Ethic. c 7. Hippol. d. loc. Greg. lib. 10. c. 3. num. 6. 7. de Rep.*

In his consideranda. *I.* Qualitas consiliariorum. *II.* Electio eorundem. *III.* Consultatio.

Qualitas consiliarii boni est *I.* Ut sit sapiens morum, animorumq; regni subditorum & rerum politicarum gnarus, qui sit amicus magistratus & imperi, 1. *Chron. c. 27. 32. 33. 34.* quique nolit præsentem statum, Reipub. eversum. Sapit verò, qui fructuosa & utilia Reipub. non qui multa scit: Deinde qui scientiam, experientiam & usum rerum habet *Siracid. c. 37. Iob. c.*

12.12.& c.32.7. annorū multitudo docet sapientiam. Sirac. c.25. Prov. c.14.35. Num. c.11.16. Exod. c.18.21. Iob. c.12.12. c.32.7.

II. Pietatis & integritatis sit amans, atq; testimonio vitæ probè actę ornatus consiliarius. *Genes. c.41.38.39.* & *seqq. Prov. c. 8.13. c.16.13. c. 22.11. Exo. c.18.21.22. Deut. c.1. Gell. li.18. c.3. Suet. Tranq. in Tiber c.42. Nā impietas oēm ex animo peccādi metum evellit & impiorū consilia sunt fraudulenta, Psalm.35.8. Psalm.58.5. Psalm.7.15. Prover. c.12.5.8. imprimis sit veritatis amans, & avaritiæ osor. Exod c.18 vers.21.22. Deut. c.1. Psalm.101.6. oculi mei attendent ad veraces terræ, ut considerent mecū. Pro. c.25.4. ut auferendo scorias ab argento prodit conflatori vas. 5. ita auferendo improbū à conspectu regis, stabilitur justitia solium ejus. ubi Piscator. Prov. c.10.31. os justi profert abundè sapientiā, à lingua verò perversitatū est [illegible] Labia iusti exprimuntur sapientiā & benevolentiā, os verò improborum pænam perversitatū Prov. c.16.13. accepta sunt regibus labia iusta. c. 22.11. adde Pet. Gregor. lib.22. cap.6. de Repub.*

Ergò consiliarii mali sunt imperiti, rudes, indocti, mendaces, avari, infames, improbi, turpes, leves, futiles, stulti, scenici, ioculatores, præsumptuosi, adulatores, quos princeps non patietur in suo consortio. Psal.101. 6. adde Prov. c.17.7. cap.29.12. c.16.13. Siracid. c.37. per tot. & c.27. vid. Pet. Gregor. lib.8. c.7. de Repub. & lib.24.29. & seqq. cap.6. & lib. 15. c.3. num 5.7. Esai cap.19. Nā Aulici cōsiliarii pravi, Remp. evertunt, 2 Chron. c.22.3.4. c.24.18. ij autē sunt, qui vel avari sunt, vel ambitiosi. Nā cum primū illi fiunt regibus gratiosi, reges ipsos semper aliquibus difficultatibus implicant: item bonos & fideles regni consiliarios vexant, vel suspectos reddunt, ut principes Danielē apud Darium. Dan. c.6. strenuos belli duces, ipsi ignavi, perpetuò accusant apud regē, ut in his turbis, vel soli regnent, cæteris deiectis vel præcipuè præ cæteris.

In summa, quod boni consiliarii faciunt ac conferunt in statu Reip. reformādo & conservando & collapsa erigēdo: hoc mali, in eo subvertēdo: sic & præceptores boni, vel mali in futuro principe, cui bonæ vel malæ administrationis semina ingerūt, unde fructu posteà boni malive, adeò ut melior sit status reip. sub malo principe, cujus sunt boni consiliarii, quā sub bono

principe, qui habet malos consiliarios. Nam unus malus à pluribus bonis emendari potest, at plures mali, ab uno bono superari nequeunt.

III. Consiliarius varios casus ipse sit expertus, & exercitatus in prosperis & adversis rebus. *Eccl.c.25. Iob.c.12.12. in decrepitis erit sapientia & fortitudo illius est consilium & intelligentia. & c. 32.7. Dicebãt provecti ætate loquentur & annosi notã facient sapientiã. Sira.c.8.9.10.11.12. nam ab illis disces eruditionem & intelligentiam. Iuvenes naturâ sunt temerarii & carent autoritate Richter.axio. 45.*

IIII. Sit acutus, promptus & bonus ex fama, & plurimorum testimonio. V. Sit fidus, fortis, liber linguâ, constans & firmus in bono negotio, *Greg lib.24. c.6. num. 5. de Repub. exemplo Danielis. Dan.c.6. Iosephi. Genes. c.41. Sapiens non it uno gradu, sed unâ viâ: nec se in aliquibus mutat, sed potius aptat, non cursum eundẽ tenet, sed potius. Veram in hisce omnibus sit modestus, placidus, mãsuetus, humanus, affabilis, qui specie obsequii agat, & ad omnia quæ agenda sunt, ducat quietâ industriâ, arte & flexu obliqu. 2. Sam.c.24.3.4. c.12.17. 18.19.20.21.22. Eccles.c.8. dixi in Ethicamea lib. 2. Gregor.d. loc. Non enim sufficit dicere quæ debebat, sed etiam quomodo debebat. Caveat igitur, ne sit asper, durus superbus, nimium liber. Nam interrogatur consiliarius, nõ ut statuat, aut imperet, sed ut sententiam suam dicat sine fuco, invectivis & verbis durioribus conservata majestate principis, qui libertatẽ dicendi de iis quæ justa vidẽtur consultori, æquo animo ferre debet. Melch. Iun lib. 1. de politic. quæst. 23. Simanca de Repub. lib. 7. c. 12. Hic enim quæ meliora & utiliora videbuntur, se dicturum juravit: ideòq; intrepide suam sententiam dicet: etiam si maximè illa displiceat summo magistratui. 1. Sam c.20.32. respondens verò Ionathan Sauli patri suo dixit, quare morte affi ceretur, quid fecit? Iob.c.34.18.19. 2. Sam. c.19.6.7.8.9. & c.24.3.4. & David ob adulterium & homicidium à suo consiliario Nathane reprehensus, id æquo animo accepit. 2. Sam.c.12. & servi Pharaonis. Exod.c.10.7. dimitte homines istos, ut serviant Deo suo, an nondum cognoscis periisse Aegyptum. & Iethro liberè monuit Mosen. Exod.c.18. Et Theodosius Ambrosij monitionem admisit. Sic Daniel contradixit Nebucadnezari. Dan.c.3. veritatem propugnet etiam*

etiam cum periculo vitæ & Dominus Deus dimicabit pro eo, ut dicit Sir. c.4. Nam accepta sunt o regibus labra justa, & loquentem recta, rex diligito. Prov.c. 16.13. & c.22. 11. qui amat mundisiem animi, propter gratia labiorum eius rex amicus ejus futurus est. Solus Micha contradixit pluribus consiliariis malis regis Achab. 1. Reg.c.22. & Ieremias contradixit Hananiæ. Ierem.c.28. Iosephus de Arimatia non comprobat consilium & actiones Phariſæorum Luc. c. 23. & Ionathan patri ſuo Saulí regi contradixit. 1. Sam. c. 19.4. & Ioab Davidi. 2. Sam. c. 24. 2. Chro. c.22. Ruben quoque malum consilium ſuorum fratrum impedit. Gene. c. 37. & Huſai Achitophelis impium consilium 2. Sam c. 17. & Achimaanis consilium bonum obſtitit conatibus impiorum. Ierem. c. 26. & Nicodemus Phariſæorum consilium impediit. Iohan. c. 7. & Gamaliel Act. c. 5. Nunquam igitur consiliarius approbet impia, vel iniqua facta ſui magiſtratus consulentis eum, etiam ſuo ſilentio, ſed contradicat ut Ioab Davidi. 2. Sam. c. 24. qui tamen in Vria interficiendo, aliud fecit 2. Sam. c. 21. Quæcunq; etiam ad regni, vel magiſtratus ſalutem pertinent à consiliario ſunt revelanda regi ut principes regis Iohakim fecerũt. Ierem. c. 36. adde 1. Samuel. c. 19. 4. 5. 2. Sam. c. 14. 2. 20. 4. 22. 23. 33. uti fecerunt famuli Abigaelis. 1. Sam c. 25. 14. 15. nunc ergo cognoſce & diſpice, quid ſis facturus, definitum eſt malum contra dominum noſtrum. 18. 2. Sam c. 18. 3. 4. ubi à consiliariis monetur David ne aciem ingrediatur vid. Exod. c. 107. c. 18. adde exemplum Ierem. c. 36. 14. 15. 16. 17. & ſeqq. & 1. Sam. c. 24. 3.

VI. Consiliarius sit ore preſso, quia taciturnitas optimum & tutiſsimum rerum administrandarum præſidium & vinculum eſt. Neque enim res magnæ ſuſtineri poſſunt ab eo, cui tacere grave eſt. ut Lipſ. d. c. 5. ex aliis probat. Ieremias regis verba & conſilia ſilentio tegit. Ierem. c. 38. 24. 25. 26. Siras. c. 27. 16. qui revelat arcana amittit fidem. Prov. c. 25. 3. Nam conſilii delecti difficilior eſt executio. Secreti igitur & taciturni ſint conſiliarii, qui pars corporis principis ſunt l. 5. quiſquis. C. ad l. Iul. Majeſt. Arcana Perſarum regum mirâ fide celabantur, adeò ut nec metu nec ſpe ad arcanorum proditionem compelli poſſent. Vide latius. Pet. Gregor. lib. 24. c. 6. de Repub. Proverb. c. 25. 9. &

ſi quis 38. *§. transfugæ de pœn. l. omne.* 6 *§. exploratores de re militar. l.* 4. 1. *ſi quis ad. L. Aquil.* 2. *Reg* c. 6 11. *Valer. Max. lib.* 2 c. 2. *Gell. lib.* 1. c. 23. *Boter. lib.* 2. c. 5. *de polit. conſt.*

VII. Sit facilis, non contumax, pugnax, contentioſus, pervicax, pertinax, obſtinatus, & αὐθαδὴς, qui conſilii, quamvis egregii, quod non ipſe attulit, ſit inimicus, & qui omnes ex ſuo ore lapere velit. *Melch. Iun. lib.* 1. *polit. quæſt.* 23. non rigidus, ſed qui cõſilia ſua ad eventus & tempora accõmodare & inflectere ſciat.

VIII. Vacuus ſit privatis affectibus, contrariis perſonæ, vel negotio, de quo conſilium dare rogatur; nec indulgeat iræ, amicitiæ, odio, *ut regis Ammonitarum conſiliarii.* 2. *Sam.* c. 10. *Haman. & Achitoph. Nam privati odii pertinacia, in publicũ exitium ſtimulat, nec indulgeat propriis commodis & avaritiæ, ut principes palæſtinorum & ſatrapæ Darii. Dan.* c. 6. 1. *Sam.* c. 29. *vid. Sirach.* c. 19. c. 37. *per tot.* c. 16. c. 29. c. 21. *Prov.* c. 11. c. 12. c. 28. *Nam privatæ res, ſemper affectêre officientq́ue publicis conſiliis.*

IX. Non ſit confidens. Nam conſilia callida & audacia, ambitioſa, primâ ſpecie læta ſunt, tractatu dura, eventu triſtia. *vid.* 1. *Chro.* c. 20. 1. *Reg.* c. 12. *Came. in oper. ſuccinct. iv.* c. 55. *tale erat cõſilium Ionadabi, quod Ammoni dabat.* 2. *Sam.* c. 13. *& juniorum conſiliariorum, quod dabant Rechabeam* 1. *Reg.* c. 12. *Non igitur eventus omnes aptabit ad ſua conſilia, ſed de dubio eventu cogitabit.*

X. Non laboret morbo cupiditatis, iræ & feſtinationis præpropera. *Nam canis feſtinans, ut habet proverbium, cæcos parit catulos: & qui citò judicat ad pœnitentiam properat. Celeritas ſiquidem noverca conſilii, & prudentiæ pellis, & temeritatis mater. & feſtinatio improvida & cæca eſt, & infelix. Ideo Lipſius, velocia ingenia non putat eſſe apta ad conſilia. Nam ſemper movent aliquid, & nec quieta quieta ſinũt. Deinde in multiplici inventione & rationũ copia, plerũq; natant, et ægrè expediunt aliquid cui inſiſtant. Deniq; ea ſibi proponunt, quæ non ſunt, non etiam & mentẽ conſiliaq; adverſarii æſtimant à ſubtili ſua mente, cum de conſiliis alterius, ex ipſius indole & morib. ſit judicandum, ut David de Achitophele* 2. *Sam. Oratores ad rebelli-nem, ſeditio-*

nem

nem et tumultus plebem concitare ſolent, ut oſtendunt exempla oratoris Demadis, Demoſthenis, Periclis, Alcibiadis; et aliorum vid. Camerar. centur. 2. oper. ſuccif. c. 51. Bodin lib. 4 de Repub. c. 7.

Lentos igitur conſiliarios in conſulendo eſſe convenit, non præcipitantes & præcoces. Scelera impetu, bona conſilia, morâ valeſcere, videmus. Lentè itaq; conſulere oportet, at conſulta feſtinanter exſequi. vid. Ariſt. lib. 6. Ethic c 9. et Lipſ. lib. 3 c. 7. politic. Gregor. lib. 10. c. 3. de Repub. & li. 24. c. 2 & ſeqq. Camer. in oper. ſuccif. c. 55. cent. 2. Georg. Richt. axipolit. 86. niſi ſubitũ Reip periculum calida & prompta conſilia poſtulet.

Alterũ, quod in conſiliario cõſiderandũ, eſt ejusdẽ electio. In electione conſiliarii magiſtratus non ſit præceps; ſed inquiſitione de moribus, naturâ, doctrinâ, virtutibus, & ætate, quas requiri in eo dixi, facta cuncta examinet; accuſationes; delationes audiat, admittat, ſed cum judicio & diſcretione. *Pſa. 101. v 6. oculi mei attendẽt ad veraces terræ, ut conſideant mecum: ambulans viâ integrâ is mihi miniſtrabit. Gen c. 41 38. Dixit Pharao ſervis ſuis: an invenire poſſumus hunc parẽ virum in quo ſpiritus Dei ſit 39. Deinde Pharao Joſepho dixit, quando quidẽ nota fecit Deus tibi oĩa hæc, nemo eſt prudẽs et ſapiẽs ſicut tu. 40. Tu præeris domui meæ, & ſeq. & c. 45. 16. 17. 18. 19. 20. 21. ubi Pharao etiam cognatis Joſephi benefacit. Sic & Daniel conſtituit cõſiliarius. Sic et Mardochæus, Ebedmelech Ier. c. 38. 7. et c. 39 Sic et Achitophel alioquin malus. Sic Nathan et plures alii. Sic et Moſes jubetur eligere viros graves, timentes Deum, qui oderint avaritiam, & in quibus ſit veritas. Exo. c. 18. 21. 22. Deu. c. 1. & Num. c. 11. 16. Conſilium ſenum pr fuiſſet Rehabeamo, ſi illud ſecutus fuiſſet. 1. Reg. 12. 1. Chro. c. 10. Eccl. c. 47. 28. Porrò de bonis conſiliariis & qualitatib. eorum vide Greg. lib. 24. c. 6. de Repub & lib. 47. ſyntag. c. 25 & ſeqq. Ex ſubditis verò & indigenis hoſce conſiliarios eligendos eſſe exiſtimat Lipſius, ne videatur princeps plus credere, vel tribuere alienis, quàm ſuis, qui periti Reip. morumq;, & ad Remp. major affectu ac fide accedunt. Extranei ſolent ad commodum ſuum, vel arbitrium principis pleraque referre. Ipſu idem Lipſius, compertum dicit, conſilia externa ferè eſſe infauſta. Et ut in quam domum*

veſpillones

Insufficientia imperantium nota est ex eo, quod illi sint homines, humanis infirmitatibus obnoxii. Nullus enim tanto ingenio, sapientia & virtute est, ut omnia quæ usus Reip. poscit, sciat, videat, vel intelligat, omnia; loco & tempore sapiat. 1. *Reg.c.* 3.9. *des servo tuo intelligentiã ad judicandũ populum tuũ, discernendo inter bonum & malum: Quis enim posset iudicare populum hunc numerosissimum. Multa fugiunt sagacissimos quosque, obscuraq; iis sunt quæ ex usu Reip. essent, rectoribus illius esse perspecta. De plurimis quoque intellectis sæpè iudicando à recto aberramus, & ratio humana cæcutit, nebulis densis obsita, quasi & affectibus atque desideriis implicata & consociata est in natura hominis, atque ita abripitur, ut rectum nonnunquã iudicare minimè possit.*

Defectus virtutum ad imperii administrationem necessariarum evidens est ex literarum ignorantia & insciti a rerum necessariarum, item ex imperitia, nec non stultitia & tyrannide imperantium. Vnde Reip. detrimentum. *Eccles.c.* 4.9. *melior est puer indigus et sapiens rege sene & stolido. Esai. c.* 3.5. *daturus sum pueros principes eorum. Siracid.c.* 10. *rex rudis perdit populum suum, civitas verò intelligentia potentum habitabitur. de qui sup.c.* 22.c.26. *adde Eccles.c.* 9.17.18, *& seqq. Siracid c.* 37.

Calumniis imperantiũ administratio obnoxia redditur vitio subditorum, qui pravis naturæ affectibus facilè ad contumaciam & resistentiam moventur, & odio habent imperantes ob præsumptam de se opinionem, vel commodorum suorum studium. Vnde plurima bella civilia, tumultus, seditiones, commotiones, rebelliones extitisse testantur variæ historiæ.

Opinio hominum subditorum de se concepta est. *I.* de libertate, quam sibi jure deberi arbitrantur. Vnde fit, ut parere & subesse speciem servituris esse existiment. *Hinc contumacia & rebellio Coraci, Dathanis, Abirami & sociorũ adversus Mosen. Num. c.* 16.1.2.3, 13.14. *II.* De præsũptione homini innata, qua quilibet se aptum & idoneum ad capescendũ tenendúmq; in Rep. clavũ arbitratur, idq; melius quam peritissimi in hoc genere.

Vnde

Vnde fit, ut ambire imperia & magistratus ausint, seq; iis ingerant. *Hinc Absolon. 2. Sam. c. 15. 4. utinam poneret me quis iudicem in hac terra, ut ad me veniret cuicunque lis est & causa, & iustè pronunciarem istum. Et soror Mosis. Num. c. 12 an tantummodo per Mosen locutus est Iehova, nonne etiã per nos locutus est? adde 1. Reg c. 1. 5. et seqq. 1. Sam. c. 10. 27. homines nequam dicebant, quid servaret nos iste? contemnentes eum.*

Studium commodorum propriorum cuilibet est innatum, ut impensè illa persequatur incommoda & onera defugiat, vel in alios derivare conetur.

Hoc studium commodorum propriorum diversum & varium est, prout sunt ingenia & studia hominũ diversa, vitæque genera instituta, rodalitia, collegia varia. unde varia & diversa de imperãte judicia, ita ut, quod commodum his alteris incõmodum, quibusdam gratum, cæteris adversum, ũnis æquum, reliquis iniquum sit, aut esse videatur. Vnde omnibus in gubernatione sua placere non possunt, & quidam indignè ferẽt, actáq; eorum pessimè traducũt, vel eludere & impedire conãtur. Atq; hinc odiosum imperium, ob calumnias & pericula: *populus etiã in bono magistratu adquiescere non potest. Eccl. c. 4. 10. 11. 12. Et pii magistratus calumniis obnoxii fuerunt, uti Moses. Nũ. c. 13. & c. 14. Gideon. Iudic. c. 6. c. 8. Iephte. Iudic. c. 11. David. 1. Sam. c. 30. Samuel. 1. Sam c. 12. Daniel. Dan. c. 6. & plures alii, quibus populus sine judicio omnia sua mala & incommoda imputare solet, uti constat ex exemplis allatis in c. 2. sup.*

CAPUT. XXVI.

De usu, experientia & delectu magistratus.

TAntum de doctrina & cognitione eorum, quæ sunt magistratui administranti. Rempub. scitu necessaria, quod primum membrum intellectus hujus politici diximus. sequitur de altero ipsius membro, usu nimirum.

Vsus est experientia rerũ cognitarũ per propria pericula & exempla. *Eccl. c. 1. 12. et seqq. animus meus multa didicit et expertus est.*

Eiuſmodi uſus efficaciſsimus omnium rerum eſt magiſter, & præcepta longè ſuperat nudámque cognitionem ab exemplis alienis petitam, primò genuit. *Lipſ. lib. 1. c 8. politic. Senec. epiſt. 6. longum, inquit, iter per præcepta, breve & efficax per exempla.*

Vſus & experientia magiſtratum docere poteſt de faciendis & omittendis, quibus ſtatus Reipub. & ipſius ſecuritas conſervetur: nimirum ut amicitiæ, vel conſanguinitati non fidat nimium: ut principiis in quolibet malo & incommodo occurrat, ne tempore creſcat malum & vires adquirat: ut inſummis difficultatibus & periculis cedat tempori, quo omnia mutantur: contra vim multitudinis non inſurgat, ſed ut periti nautæ faciunt vela ventis adcommodet, & quod impedire non poteſt, ad tempus permittat: ut levia errata non parvifaciat, quæ tempore maiora fieri ſolent: ne multa gravia & ardua ſimul tractet, quæ ſimul expediri non poſſunt: ut in principio magiſtratus & imperii nihil moveat, præſertim ſubitò. Simanca de Repub. lib. 4. c. 10. Patricius lib. 6 de Repub. tit. 6. ut tempori & occaſioni ſe adcommodet, neque ſe fortunæ & caſui committat. Prover. c. 2. callidus videt malum & ſe abſcondet; ut vetera novis quietem & tranquillitatem bello, certa incertis, tuta periculoſis præferat: ut vim non inferat iis, quibus par non eſt, imprimis verò eccleſiaſticis nullam faciat iniuriam: ut cum vicinis non gerat perpetua bella, neque cum ſubditis, quibus illi magis magiſq; exacerbantur & alienantur ab illo: ut nunquam nimium ſis ſecurus, cum pax non armata ſis inconſtans & brevis: at in quovis negotio occaſiones oblatas amplectatur, non negligat: ut non fidat illi, quem læſit.

Experientia eiuſmodi in magiſtratu requiritur. *Prove. c. 15. 32. 14. & ſeqq. qualis fuit in Moſe, Ioſua, Davide, Samuele, Ioſaphat & aliis. Hi enim ad principatum non venerunt, niſi poſtquam variis caſibus exercitati fuerunt.*

Sequitur de delectu altero mẽbro prudentiæ, politicæ quo recto judicio, honeſta utilia & bona ab inhoneſtis, inutilibus, illicitis & noxiis diſcernit & ſeligit magiſtratus, atque aptè negotio præſenti adcommodat. *1. Reg. cap. 3. v. 9. Dos ſervo tuo animam intelligentem ad iudicandum & diſcernendum in-*

ter bonum & malum. Hic instar manus ad praxin ducit, & intellectum tanquam dominum sequitur. Boter. lib. 2. cap. 1. de polit. Prov. c. 16. 10. Sagacitas insideat labiis regis & c. 25, 2 honor regum est pervestigare rem. 1. Chron c. 22. 11. nunc ergò fili mi, Dominus sit tecum & prosperare & ædifica domum Deo Domino tuo, sicut locutus est de te. 12. Det quoque tibi Dominus prudentiam & sensum, ut regere possis Israel et custodire legem Domini Dei tui. 13. Tunc enim proficere poteris, si custodieris mandata et iudicia, quæ præcepit Mosi, ut doceret Israel, confortare et viriliter age, ne timeas, neq; paveas.

Delectus hic & iudicium temperandum est diffidentiâ & dissimulatione quadam.

Diffidentia, ut tardus & lentus sit magistratus in fide & assensu, nihil facilè credat & oĩ caveat. Hæc σώφρονα ἀπιστία laudabilis. *Nã credulitas error est et perniciosa magistratui, quæ eũ facit labi, errare, decipi, & iniuris aliorum obnoxium reddit. Omnia enim ferè infida: & multis simulationum involucris tegitur & quasi velis quibusdam obtenditur uni-scu; usq; natura. Frons, oculi, vultus persæpè mentiuntur, oratio verò sæpissimè. Ierem. c. 9. 4. quisquis ab amico suo caveat, & ulli fratrum ne confidat. Nam omnis frater omninò supplantat, & omnis amicus cùm detractatione loquitur. v. 5. 6. Lipsi. lib. 4. c. 14. Credere verò potest turò illis, quorum longo usu vel certò cognita illi est fides & pietas. vide Gregor. lib. 22. c. 11. de Repub. ubi exempla recenset. Nihil tamen magis hîc cavendum, quàm ne diffidere videaris.*

Dissimulatio est eorum, quæ scimus & intelligimus, reticentia, frontem operiens, mentem tegens; Ideóque egregia ars dicitur, alienas artes, perinde ac si non intelligerentur, eludere ut pluribus exemplis probat *Scipio Amirat. lib. 1. disc. 4. Nam non solum evitatur damnum, quod ex re intellecta impendet, sed diversè rem propositam interpretari simulando majori æstu & facilius simulantium deceptionem eludimus & antevertimus.* Dissimulatio ergò hæc magistratui necessaria est. *Nam nescit regnare, qui nescit dissimulare. 1. Sam c. 10. 27. c. 11. 12. 2. Sam c. 3. 39. & Psalm. 38. 14. quos ego tanquam surdus non audio & tanquam mutus non aperiens os*

ſuum 15. ſed ſum tanquam is, qui non audit, & in cujus ore non ſunt argumenta. Neceſſe enim eſt, ut ad effectum conſiliorum ſuorum veniant, multa ſimulent imperantes, etiam inviti & diſſimulent cum dolore, uti Lipſ. lib. 4. c. 14. ex Ciceronе refert. Sic & Salomo diſſimulavit propoſitũ ſuum, quando inter duas mulieres judicans, juſſit diſſecare infantem vivum. & Saul iniuriam ſibi illatam diſſimulat. 1. Sam. c. 10. 27. & David. 2. Sam. c. 3. 39. Eccle. c. 7 21. etiã ad omnia verba quæ dicuntur, ne adhibeto animũ tuũ, cum non debeas audire, vel ſervum tuũ maledicentẽ tibi. & v. 16. ne eſto juſtus nimiũ, neq; ſapere tibi videtor amplius, quare deſolationem tibi quæreres? Ut enim qui captat aves, earum voces imitatur, ut in laqueos alliciat, ſic ut multitudinẽ in tuam adducas ſententiã, illius ingenio aliquandiu obſecundes & ſervias oportet. Vique vinum primum ſervit & paret bibenti, at paulatim vinis hominis admixtum, rapit eundem & in ſuos mores traducit: ita qui Rempub. adminiſtrat, initio ſe populi moribus adcõmodat, poſtea ſenſim ad ſua trahit inſtituta. Similiter qui vult capere tauros, cavet ne veſte rubra appareat, & qui elephãtos, ne alba veſte veniat, quod hoc colore irritẽtur hæc animalia: Sic qui vult feram nationẽ domare, ſe moribus iſtius ad tempus adcõmodabit.

Diſsimulatio hæc inſtituenda eſt aptè & decorè, nõ immodicè & ineptè. Aptè diſsimulatio hæc fit in iis, quæ haud planè perſpicua & ante pedes oculoſque ſunt, quæ eſt gratioſa. Inepte cõtra, quando tranſ traſlucet & apparet, quæ diſsimulatio eſt valde odioſa. *Sic Tiberius defuncto Auguſto ſociũ aliquẽ ſe in principatu percupere ſimulavit, ut hoc commento ſenatorum voluntates introſpiceret, ut ipſis exploratis, cautius tutiuſq; rebus ſuis conſuleret. cuius ſimulationem ſimili arte ſenatores deluſerũt. plura exẽpla refert Scipio Amirat. lib. 1. diſcurſ. 4.*

Non eſt conſultũ, ut ſe directo obiiciat multitudini, quia difficulter vincitur, aut ſi vincitur, hoc ſine benevolentiæ detrimento fit. Ideoq; per obliquũ populũ movere debet & fingere ſe velle, quæ tollere nequit, ut ſi rectã portũ tenere nequeat velificatione tamẽ mutata eundẽ adſequatur. & ubi leonina pellis nõ prodeſt, vulpinã aſſumat. Atq; hunc dolum Iuriſc. bonũ dolũ dixerunt. l. 1. de dol. mal. vid. Clapmar. de arcan. Rerumpub.

Aperti

Aperti & ſimplices, qui animum in fronte gerunt, ſæpè impediuntur. Siracid c. 32. prudens omnia experitur conſilio, antequã agere incipiat. c. 31. & c. 33. Quidquid agis, prudenter ages, & modũ in omnibus ſerva c. 37. ſine conſilio nihil facito, ne te facti pœniteat olim. & toto capite 9. & c. 19. 1. Chron. c. 22. Det tibi dominus prudentiam & ſenſum, ut poſſis regere Iſrael & cuſtodire legem Domini Dei tui, Prov. c. 13. 16. & c. 14. c. 15. Aſtutus cautè agit in omnibus & conſideratè facit omnia. Huc refero arcana Rerumpub. de quibus ſcripſit Vlaremundus ab Erenberg & Clapmarius: quæ nihil aliud ſunt, quam ſimulationes honeſtæ. Clapmar. d. loc. lib. 1. cap. 4 & ſeqq. Scipio Amirat. lib. 1. diſcurſ. 4. & ſeq.

In uſum arcanorum ſuorum & diſsimulandorum, magiſtratus arcanos quoſdam libros habent, in quos ſecreta quæque regni & adminiſtrationis ſuæ referunt. *Ita Auguſtus librum habuit in quo continebantur opes publicæ, quantum civium ſociorumque in armis, quot claſſes, regna, provinciæ, tributa aut vectigalia et neceſſitates ac largitiones. Ex hiſce libris tanquam in ſpeculo ſemetipſos intueri poſſunt, & ſcire quot centena millia, quot millia nummorum quotannis poſſident, quot milites in ditionibus ſuis colligere poſſint, quot poſſideant littora, provincias, naves, ad quam ſummam expenſæ tam ordinariæ, quàm extraordinariæ pertingãt, qui ſint fines territorii, qui vaſalli beneficiarii, amici, ſocii confœderati. Scipio Amirat. lib. 1. diſcurſ. 5.*

CAPVT XXVII.

De conſiliariis ſummi magiſtratus.

HActenus de membris prudentiæ, ſequitur nunc de ſpeciebus prudentiæ.

Prudentiæ civilis ſpecies ſunt duæ. Eſt alia propria, alia mutuatitia & aliena, *ut loquitur Lipſius allegans Ciceronem pro Cluentio, dicentem: Sapientiſſimum eſſe dicunt eum, cui quod opus eſt, ipſi veniat in mentem: proximè accedere illum, qui alterius benè inventis obtemperat. Et Livium decad. 22 Sæpè audivi, eum primum eſſe virum, qui ipſe conſulat, quod in rem ſit, ſecundum, eum, qui benè*

benè monenti obediat; qui nec ipſe conſulere, nec alteri parere ſcit, eum eſſe extremi ingenii. Ideò Xenophen. 8. pæd. rectè: multi regis oculi, & multæ aures. Pauca enim aliqua unus videat, unus audiat. vid. Lipſ. lib. 3. c. 2. politic. Antimach. lib. 1. theor. 1.

Propria prudentia eſt, quâ ipſe magiſtratus eſt inſtructus ſed nimis ratailla, licet magis neceſſaria, quam opes ac potētia, *ſicuti ſatis intelligitur expetitione Salomonis 1. Reg c. 3. 9. Des ſervo tuo animum intelligentem ad judicandum populum tuum, diſcernendo inter bonū & malum: Quis enim poſſet judicare populum hunc tuum numeroſiſſimū, & v. 10. 11. 12. 1. Reg. c. 10. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 1. Chro. c. 22. 12. 13. David habuit ſapientiam ſicut Dei. 1. Sam. 14. 18. 21. Dominus autem meus ſapiens eſt, quaſi ſapientia Angeli Dei, ad cognoſcendum quidquid ſit in hac terra. & Sap. c. 6. 10. 11. & ſeqq. & 26. rex ſapiens & prudens eſt ſtabilimentum populi. vide Scipion. Amirat. lib. 3. diſcurſ. 15. ſupra Tacit.*

Aliena, vel mutuatitia prudentia eſt, quæ petitur & ſumitur à conſiliariis adminiſtris & amicis. *Prov. c. 11. 14. ubi non ſunt prudentia conſilia, corruit populus: Salus autem eſt in amplitudine conſiliarii & c. 15. 22. irritæ ſunt cogitationes, cum deeſt conſilium, at in amplitudine conſiliariorum, aſſurgit cogitatio. & c. 20. 18. Nam per concilia princeps alioquin ſtupidus & fatuus, fit ſapientior & prudentior, cautior, peritior, Siracid. c. 8. v. 9. 10. 11. Iob c. 12. 12. c. 32. 9. Eccleſ. c. 7. 19. 30. c. 4. 13. 14. c. 9. 13. 14. 15. 16. Siracid. c. 10. 3. rex inſipiens & rudis, perdit populum, ſed per prudentiam potentum, civitates inhabitantur. Prov. 13. Qui converſatur cum ſapientibus, ſapiens erit. Sir. c. 9. ubi conſilio eges, opera ſapientū utere & cum prudentib. de tuis rebus conſiliū confer. & c. 37. piis te ſemper adjūgito & eorū utere conſilio. & c. Pro. c. 12. 15. qui bono cōſilio obtēperat, ſapiēs eſt. & c. 13. collegium 70. Seniorū, de quo Num. c. 11. pro cōſiliariis datum fuit regib. in politia Iudaica Deut. c. 17. ita ut illi ſine conſilio horum ſeniorum, nihil agere potuerint. Num. c. 11. & Exod. c. 33. 7. vid. exemplum. Iere c. 26. 11. 16. Matth. c. 6. 65. Et quoties Deus voluit politiam aliquam florere, dedit illi heroicos viros, ſapientes, juſtos & fortes. Tales habuiſſe legitur*

David.

David. 1. Chron. c. 12. Salomo & Rebabeam. 1. Reg. c. 12. 6. & seqq. Iosaphat. 2. Chron. c. 19. 11. Pharao. Genes. c. 41. 8. c. 50. 7. Nebucadnezar. Dan. c. 2. 48. Darius. Dan. c. 6. 12. 3 Persici reges. Esr. c. 1. 13. Alexander magnus & Romani. Contrà quando Deus voluit punire regnum præclaros viros consiliarios & sapientes illius prius sustulit. Esai. cap. 3. 2. 3. 4. 5. 6. 7. & testatur exemplum Ioasch degenerantis post obitum Iehojadab consiliarii. 2. Reg. c. 12. 3. 2. Chron. c. 24. 18. Caligulæ, Neronis, Bassiani, Maximini & aliorum. Bonus igitur magistratus utitur consiliariis bonis & prudentibus: uti Ahsuerus. Esr. c. 1. 13. Theodosius Imp. l. 8. C. de legib. Marcus Antonius philosophus Imperator. Iul. Capitol. in M. Antonio Alexander Mameæ filius. Herodian. lib. 6. & plures alii boni magistratus, quos enumerat, Greg. lib. 24. c. 4. de Repub. Mambrin. Rosæus de instit. princip c. 9. Antimach. lib. 1. theorem. 1. ubi probat ex historiis Augustum, Tiberium, Vespasianum, Titum, Trajanum, Adrianum, Antonium & similes laudatos principes, omnia sua negotia cum senatu communicasse ejúsque dignitatem conservasse. Impius vero magistratus bonâ consilia spernit, ut Rhebabeam. 1. Reg. c. 12. Achab. 1. Reg. c. 22. Ioakim. Ierem. c. 36. Heliogabalus, Nero, Caligula & alii. Contrà pius & sapiens sine illis nihil agit, exemplo Theodosii in l 8. humanum. C. delegib. ubi iubet glorioſissimum cætum consiliariorum, cuncta examinare & quæ huic placuerint confirmat. Benè n. ait, in fine d. l. 8. cognoscimus, quod cum vestro consilio fuerit ordinatum, id ad beatitudinẽ nostri imperii & ad nostram gloriam redundare. Adscribuntur n. principi, quæcunque aguntur nomine ipsius, adeò ut ipsius sit fama & gloria bonæ administrationis, non consiliarii. Experientiam, quam ætas aliquando principi negat, supplent consiliarii.

Periculosum etiam est, sibi soli fidere eum, qui errare & decipi potest: cum princeps suâ scientiâ non possit cuncta complecti, perque consiliarios fiat sapientior & prudentior. Daniel. c. 6. Pauca enim unus potest videre, vel audire. Livius 4. Princeps, si de sua unius sententia omnia geret, superbum hunc judicabo magis, quàm sapientem. vid. Hippolyt. à Collib. c. 9 de principis consiliar. Pet. Greg. lib 24. c. 1. & seqq de Repub. Antimachiavel. theor. 1 lib. 1.

Certæ ruinæ prognosticon est, quando princeps sana consilia amplius non audit, vel admittit, aut sequitur. vid. exemplum 1. Reg c 12. & Exod. c. 10. 2. Sā. c. 24. Eccles c. 4. 13. melior est puer indigus & sapiens rege sene & stolido, qui nescit admoneri amplius. & vers. 10. 11. 12 2 Chro. c. 25. 16. Prov. c. 29. 18. Et status miserrimi indicium est, quādo nulli sunt consiliarii. 2. Chron. c 15. 3. 4. & in pœnam malos consiliarios Deus magistratui dat. Esa. c. 3. 4. daturus sū principes pueros, et facinorosi dominabuntur in eos. Nam usq; eo prosperum est imperium, dum in eo vera consilia valent; ubi gratia, timor, voluptas, avaritia illud corrupêre, imminuitur. Salust. in lib. de ordin. Repub. Prov. c. 1. 5. c. 10. 8. Siracid. c 9. ubi cōsilio eges, operâ sapientū utere, & cum prudentibus de tuis rebus consiliū confer & c. 37. piis te semper adjungito, & eorum utere consilio. Prov c. 15. 22. Irritæ fiunt cogitationes cum deest consiliū. qui sapiens est audit consilia. Ex consilio etiā magistratus sibi auctoritatem & obsequiū apud subditos cōparat. vid. Pet. Gregor. lib. 24. cap. 3. cap 4. Antimachiavel. lib. 1. theor. 1. Nam nullum majus indicium bonæ mentis princeps potest ostendere, quam ut adiungat sibi & familiares habeat viros virtute & famâ celebres. Nam omnes statim judicabunt, eū talem esse, quales ij qui apud illum, ut ait, Cominæus. At ἀβοβουλίαι in calamitatibus & difficultatibus ab amicis etiam destituuntur.

Consiliarii sunt, qui fidi, rerum, hominumque periti, salutaria suggerunt, & veluti periti nautæ in tempestatibus maris, clavum regere juvant, sed tamen absque potestate, imperio & jurisdictione. *Bodin. lib. 3. de Repub. c. 1. Lipsius. lib 3. c. 4. polit. Aristot. lib. 6. Ethic. c 7. Hippol. d. loc. Greg. lib. 10. c. 3. num. 6. 7. de Rep.*

In his consideranda. *I.* Qualitas consiliariorum. *II.* Electio eorundem. *III.* Consultatio.

Qualitas consiliarii boni est *I.* Ut sit sapiens morum, animorumque regni subditorum & rerum politicarum gnarus, qui sit amicus magistratus & imperi, 1. *Chron. c. 27. 32. 33. 34.* quique nolit præsentem statum, Reipub. eversum. Sapit verò, qui fructuosa & utilia Reipub. non qui multa scit: Deinde qui scientiam, experientiam & usum rerum habet *Siracid. c. 37. Iob. c.*

12.

12.12.& c.32.7.annorũ multitudo docet ſapientiam.Sirac.c.25.Prov. c.14.35.Num.c.11.16.Exod.c.18.21.Iob.c.12.12.c.32.7.

II. Pietatis & integritatis ſit amans, atq; teſtimonio vitæ probè actę ornatus conſiliarius.Geneſ.c.41.38.39.& ſeqq.Prov.c. 8.13.c.16.13.c. 22.11.Exo c.18.21.22. Deut.c.1. Cell.li.18.c.3. Suet. Tranq.in Tiber c.42. Nã impietas oẽm ex animo peccãdi metum evellit & impiorũ conſilia ſunt fraudulenta,Pſalm.35.8.Pſalm.58.5. Pſalm.7.15.Prover.c.12.5.8.imprimis ſit veritatis amans,& avaritiæ oſor.Exod c.18 verſ.21.22.Deut.c.1.Pſalm.101.6.oculi mei attendent ad veraces terræ, ut conſideant mecũ Pro.c.25.4. ut auferendo ſcorias ab argento prodit conflatori vas.5.ita auferendo improbũ à conſpectu regis,ſtabilitur juſtitia ſolium ejus.ubi Piſcator.Prov.c.10.31.os juſti profert abundè ſapientiã,à lingua verò perverſitatũ eſt reſeſſ~~ Labia iuſti exerceantur ſapientiã & benevolentiã, os verò improborum pœnam perverſitatũ Prov.c.15.13. accepta ſunt regibus labia iuſta.c. 22.11.adde Pet.Gregor.lib.22.cap.6.de Repub.

Ergò conſiliarii mali ſunt imperiti, rudes, inducti, mendaces, avari, infames,improbi,turpes,leves,futiles,ſtulti,ſcenici ioculatores, præſumptuoſi, adulatores,quos princeps non patietur in ſuo conſortio. Pſal.101. 6.add: Prov.c.17.7.cap.29.12.c.16.13.Siracid.c.37.per tot.& c.27. vid.Pet.Gregor.lib.8.c.7.de Repub.& lib.24.29.& ſeqq.cap.6.& lib. 2.c.3.num 5.7. Eſai cap.19. Nã dulici cõſiliarii pravi, Remp.everſunt,2 Coron.c.22.3.4.c.24.18.ij autẽ ſunt,qui vel avari ſunt, vel ambitioſi. Nã cum primũ illi ſiunt regibus gratioſi,reges ipſos ſemper aliquibus difficultatibus implicant: item bonos & fideles regni conſiliarios vexant, vel ſuſpectos reddunt,ut principes Danielẽ apud Darium.Den. c.6.ſtrenuos belli duces,ipſi ignavi,perſuò accuſarit apud regẽ,ut in his turbis, vel ſolis regnent,cæteris deiectis vel præcipuè præ cæteris.

In ſumma,quod boni conſiliarii faciunt ac conferunt in ſtatu Reip. reformãdo & conſervando & collapſo erigẽdo:hoc mali in eo ſubvertẽdo:ſic & præceptores boni,vel mali in ſtatu o principe,cui bonæ vel malæ adminiſtrationis ſemina ingerũt,unde fructꝰ poſteà boni malive,adeòut melior ſit ſtatus reip. ſub malo principe,cujus ſunt boni conſiliarii,quã ſub bono

principe, qui habet malos consiliarios. Nam unus malus à pluribus bonis emendari potest, at plures mali, ab uno bono superari nequeunt.

III. Consiliarius varios casus ipse sit expertus, & exercitatus in prosperis & adversis rebus. *Eccl. c. 25. Iob. c. 12. 12. in decrepitis erit sapientia & fortitudo illius est consilium & intelligentia. & c. 32. 7. Dicebãt provecti ætate loquentur & annosi notã facient sapientiã. Sira. c. 8. 9. 10. 11. 12. nam ab illis disces eruditionem & intelligentiam. Iuvenes naturâ sunt temerarii & carent autoritate Richter. axio. 45.*

IIII. Sit acutus, promptus & bonus ex fama, & plurimorum testimonio. V. Sit fidus, fortis, liber linguâ, constans & firmus in bono negotio, *Greg lib. 24. c. 6. num. 5. de Repub. exemplo Danielis. Dan. c. 6. Iosephi. Genes. c. 41. Sapiens non it uno gradu, sed unâ viâ: nec se in aliquibus mutat, sed potius aptat, non cursum eundẽ tenet, sed potius. Verum in hisce omnibus sit modestus, placidus, mãsuetus, humanus, affabilis, qui specie obsequii agat, & ad omnia quæ agenda sunt, ducat quietâ industriâ, arte & flexu obliquo. 2. Sam. c. 24. 3. 4. c. 12. 17. 18. 19. 20. 21. 22. Eccles. c. 8. dixi in Ethica mea lib. 2. Gregor. d. loc. Non enim sufficit dicere quæ debebat, sed etiam quomodo debebat. Caveat igitur, ne sit asper, durus superbus, nimium liber. Nam interrogatur consiliarius, nõ ut statuat, aut imperet, sed ut sententiam suam dicat sine fuco, invectivis & verbis durioribus, conservata majestate principis, qui libertatẽ dicendi de iis quæ justa videtur consultori, æquo animo ferre debet. Melch. Iun lib. 1. de politic. quæst. 23. Simanca de Repub. lib. 7. c. 12. Hic enim quæ meliora & utiliora videbuntur, se dicturum juravit: ideòq; intrepidè suam sententiam dicet: etiam si maximè illa displiceat summo magistratui. 1. Sam c. 20. 32. respondens verò Ionathan Sauli patri suo dixit, quare morte affligeretur, quid fecit? Iob. c. 34 18. 19. 2. Sam. c. 19. 6. 7. 8. 9. & c. 24. 3. 4. & David ob adulterium & homicidium à suo consiliario Nathane reprehensus, id æquo animo accepit. 2. Sam. c. 12. & servi Pharaonis. Exod. c. 10. 7. dimitte homines istos, ut serviant Deo suo, an nondum cognoscis periisse Aegyptum. & Iethro liberè monuit Mosen. Exod. c. 18. Et Theodosius Ambrosij monitionem admisit. Sic Daniel contradixit Nebucadnezari. Dan. c. 3. veritatem propugnet etiam*

etiam cum periculo vitæ & Dominus Deus dimicabit pro eo, ut dicit Sir. c.4. Nam accepta sunt o regibus labra justa, & loquentem recta, rex diligito. Prov.c.: 6.13. & c.22. 11. qui amat mundiriem animi, pro gratia labiorum eius rex amicus jus futurus est. Solus Micha contradixit pluribus consiliariis malis regis Achab. 1. Reg.c.22. & Ieremias contradixit Hananiæ. Ierem.c.28. Ioseph us de Arimatia non comprobat consilium & actiones Phariſæorum Luc. c. 23. & Ionathan patri ſuo Sauli regi contradixit. 1. Sam. c. 19. 4. & Ioab Davidi. 2. Sam. c. 24. 2. Chro. c.22. Ruben quoque malum consilium ſuorum fratrum impedit. Gene. c. 37. & Huſai Achitophelis impium consilium 2. Sam c. 17. & Achicanis consilium bonum abſtitit conatibus impiorum. Ierem. c. 26. & Nicodemus Phariſæorum consilium impediit. Iohan. c. 7. & Gamaliel Act. c. 5. Nunquam igitur consiliarius approbet impia, vel iniqua facta ſui magiſtratus consulentis eum, etiam ſuo ſilentio, ſed contradicat ut Ioab Davidi. 2. Sam. c. 24. qui tamen in Vria interficiendo, aliud fecit 2. Sam. c. 21. Quæcunq; etiam ad regni, vel magiſtratus ſalutem pertinent à consiliario ſunt revelandæ regi ut principes regis Iohakim fecerũt. Ierem. c. 36. adde 1. Samuel. c. 19. 4. 5. 2. Sam. c. 14. 2. 24. 22. 23. 33. ut fecerunt famuli Abigaelis. 1. Sam c. 25. 14. 15. nunc ergo cognoſce & diſpice, quid ſis facturus, definitum eſt malum contra dominum noſtrum. 18. 2. Sam c. 18. 3. 4. ubi à consiliariis monetur David ne aciem ingrediatur vid. Exod. c. 107. c. 18. adde exemplum Ierem. c. 36. 14. 15. 16. 17. & ſeqq. & 1. Sam. c. 24. 3.

VI. Consiliarius ſit ore preſso, quia taciturnitas optimum & tutiſsimum rerum administrandarum præſidium & vinculum eſt. Neque enim res magnæ ſuſtineri poſſunt ab eo, cui tacere grave eſt. ut Lipſ. d. c. 5. ex aliis probat. Ieremias regis verba & conſilia ſilentio tegit. Ierem. c, 38. 24. 25. 26. Sirac. c. 27. 16. qui revelat arcanæ amittit fidem. Prov. c. 25. 3. Nam conſilii delecti difficilior eſt executio. Secreti igitur & taciturni ſint conſiliarii, qui pars corporis principis ſunt l. 5. quiſquis. C. ad l. Iul. Majeſt. Arcana Perſarum regum mirâ fide celabantur, adeò ut nec metu nec ſpe ad arcanorum proditionem compelli poſſent. Vide latiùs. Pet. Gregor. lib. 24. c. 6. de Repub. Proverb. c. 25. 9. la-

nem et tumultus plebem concitare ſolent, ut oſtendunt exempla oratoris Demadis, Demoſthenis, Periclis, Alcibiadis; et aliorum vid. Camerar. centur. 2. oper. ſuccis. c. 51. Bodin lib. 4 de Repub. c. 7.

Lentos igitur conſiliarios in conſulendo eſſe convenit, non præcipitantes & præcoces. Scelera impetu, bona conſilia, morâ valeſcere, videmus. Lentè itaq; conſulere oportet, at conſulta feſtinanter exſequi. vid. Ariſt. lib. 6. Ethic c 9. et Lipſ. lib. 3 c. 7. politic. Gregor. lib. 10. c. 3. de Repub. & li. 24. c. 2 & ſeqq. Camer. in oper. ſuccis. c. 55. cent. 2. Georg. Richt. axi. polit. 86. niſi ſubitũ Reip periculum calida & prompta conſilia poſtulet.

Alterũ, quod in conſiliario cõſiderandũ, eſt ejusdẽ electio. In electione conſiliarii magiſtratus non ſit præceps; ſed inquiſitione de moribus, naturâ, doctrinâ, virtutibus, & ætate, quas requiri in eo dixi, facta cuncta examinet; accuſationes; delationes audiat, admittat, ſed cum judicio & diſcretione. *Pſa. 101. v 6. oculi mei attendẽt ad veraces terræ, ut conſideant mecum: ambulans viâ integrâ is mihi miniſtrabit. Gen c. 41. 38. Dixit Pharao ſervis ſuis: an invenire poſſumus hunc parẽ virum in quo ſpiritus Dei ſit? 39. Deinde Pharao Ioſepho dixit, quando; quidẽ nota fecit Deus tibi oĩa hæc, nemo eſt prudẽs et ſapiẽs ſicut tu. 40. Tu præeris domui meæ, &ſeq. & c. 45. 16. 17. 18. 19. 20. 21. ubi Pharao etiam cognatis Ioſephi benefacit. Sic & Daniel conſtitutus cõſiliarius. Sic et Mardochæus, Ebedmelech Ier. c. 38. 7. et c. 39 Sic et Achitophel alioquin malus. Sic Nathan et plures alii, Sic et Moſes jubetur eligere viros graves, timentes Deum, qui oderint avaritiam, & in quibus ſit veritas. Exo. c. 18. 21, 22. Deu. c. 1. & Num. c. 11. 16. Conſilium ſenum pr fuiſſet Rehabeamo, ſi illud ſecutus fuiſſet. 1. Reg. 12. 1. Chro. c. 10. Eccl. c. 47. 28. Porrò de bonis conſiliariis & qualitatib. eorum. vide Greg. lib. 24. c. 6. de Repub & lib. 47. ſyntag. c. 25 & ſeqq. Ex ſubditis verò & indigenis hoſce conſiliarios eligendos eſſe exiſtimat Lipſius, ne videatur princeps plus credere, vel tribuere alienis, quàm ſuis, qui periti Reip. morumq;, & ad Remp. major affectu ac fide accedunt. Extranei ſolent ad commodum ſuum, vel arbitrium principis pleraque referre. Ut idem Lipſius, compertum dicit, conſilia externa ferè eſſe infauſta. Et ut in quam domum veſpillones*

vespillones veniunt, signumesq; funeris, sic Reipub. labentis ad quam sulciendam adhibentur peregrini. In politia judaica ex contribulibus eligebantur. vid. Exo. c. 18. Deut. c. 1, & dixi latius sup. cap. 8. In quibusdã locis præparantur & à pueritia instruuntur quidam, ut fiant idonei. Melancholicos & phlegmaticos ad hoc munus ineptus esse contendit Georg. Richt. axiom. polit. 111. Ego cholericos, sanguineos, melancholicos & phlegmaticos admitto.

Postquam virtus & habilitas consiliarii est explorata, eligatur cum commendatione & comminatione.

Cum commendatione, ob prȩmia quæ exspectare debeat, si benè officio suo functus fuerit: cum comminatione pœnæ, si secus. Deniq, fide jurisjurandi obstringatur idem, nimirum ut promittat, se sententiam dicturum & consulturum de his quæ sibi meliora & utiliora videbuntur.

Cogitet igitur princeps, ex consiliarii electione pendere honorem, utilitatem, infamiam, & ruinam suam & populi. *l. 8. humanum C. de legib. l. dubium. C. de Repub.* Nam ex hujus virtutibus, princeps & populus ab aliis judicatur. *David precatus est Deum ut consiliario Absolomi Achitopheli, mentem & judicium auferret, cujus consilium magis, quàm arma filii pertimescebat.* 2. *Sam. c.* 16. *Tolerabilior verò est Reipub. status, ubi princeps malus & consiliarii boni sunt, quàm ubi princeps bonus & mali consiliarii. Siquidem unus malus à pluribus corrigi potest; quod ex adverso difficulter fieri potest, ut supra diximus.*

Non eligant illi, quorum particulariter interest, sed ad quos tractata non possunt singulariter pertinere, nec eligantur illi, qui pendent ab alio principe nec qui potestate & imperio sunt instructi. *Bodin lib. 3. c. 1. Aristot. lib 7. c. 10. politic. vid. Siracid. c. 37. 7. ne consilium ineas cum eo, qui subdole observat te, & ab invidentibus tibi, consilium absconde. v. 8. & seqq.*

Contultum est, ut consiliarii, non ex sola nobilitate, nec ex solis personis ecclesiasticis, sed etiam ex populo, seu plebe, & omnibus omnino ordinibus & statibus regni, seu Reipub. deli-

deligantur, ne ordo & ſtatus unus in prejudicium & odium alterius quid decernat. *Pet. Greg. lib. 24. cap 6. de Repub. Docti tamen & pii & eloquentes eligantur exemplo Moſis & Aharonis Exod. d. c. 4. c. 18. Eloquentes impii, valdè nocent, ut Achitophel. 2. Sam. c. 16. Mich. c. 7. Eſa. c. 32. 7. David inter ſeculares habuit etiam eccleſiaſticos conſiliarios Gad & Nathan, qui regni erant prophetæ, & conſiſtoriales; & Ioaſch, ſacerdotem Iehoiadah. 2. Reg. c. 11. 15. 16. 2. Chro. c 9. 10. de Elia vide 2. Reg. c. 2. 12. Eliſæo. c. 4. 13. c. 6. 9. 12. & 13. 14. Eccleſiaſticos etiam in politicis quandoque conſulendos dicitur in Deut. c. 17. v. 8. & David ex Levitis conſtituit, qui docerent & iudicarent populum 1. Chronic. c. 23. 5. cap. 26. & Ioſaphat. 2. Chron. c. 19. v. 8. 9. adde Ierem. c. 26. c. 37. c. 38. 14. & ſeqq. ita etiam ſenatus populi Romani conſtabat ex patriciis, equitibus & plebeis. vide Antimach lib. 3. theor. 35. & Halicarnaſ. lib. 7 ubi M. Valerius ſenator, vix aliud, inquit, utilius eſt ad ſalutem Reip. tuendámque libertatem, quam aſſumi plebem ad res gerendas, et adminiſtrationem Reipub. ita temperari, ut nec penes ſolos optimates, nec ſolos plebeios ſit, ſed utrinque mixta & ſeqq. Seniores 70. qui erant à conſiliis regis in politia judaica è toto populo, ſeu omnibus tribubus eligebantur. Num. c. 11. Ephori quoque qui ſunt conſiliarii ſummi magiſtratus, partim ſunt eccleſiaſtici, partim politici, ut ſupra dixi de ephor.*

Conſultum quoque eſt, ut ex conſiliarii ſingulis provinciis ſubiectis, eligantur; ne odium neglectæ provinciæ in ſe princeps concitet, nec non diffidentiam, contemptum vel iram: deinde ut populi natura, & cuiuſque provinciæ neceſſitas & incommoda à conſiliario principi fiant cognita. *Exod. c. 18. 21. ibi eliges ex omni populo viros ſapientes. Falluntur igitur reges, qui ex nobilitate conſilio adhibent tantum: cuius ſtultitiæ ſæpè pœnas luit tota Reſpub. Greg. d. c. 6. & lib. 10. c. 3. num 6. Antimach. lib. 3. the. 35. In politia Venetorum, quatuor habent conſilia præter ſenatum & cætum optimatum. Et enim primò conſilium ſapientum, quod maximum dicitur: Deinde conſilium ſapientum, qui quæ terrê geruntur, curare poſſunt: Item conſilium decemvirorum & ſeptemvirorum, quæ*

ut collegiis ita & officiis seiuncta sunt, sæpè tamen prorerum & causarum oportunitate consociantur : & quibus dux præest. Quarum rerum anceps est deliberatio, in utroque consilio sapientum, ea cum decemviris coniunctim expediri solent. Si consilium propter sententiarum discrepantiam, exitum reperire non potest, cogitur senatus universus, a quo res explicatur. qua de re Contaren. de Repu. Venetor. De aliorum regum & politiarum senatoribus & consiliariis plura refert Bodin. li. 3. c. 1 de Rep.

Vtile quoque est, ut superior suos filios, agnatos & proximos, sanguine sibi iunctos, cõsilio adhibeat, 1. *Chro. c.* 27. 32. etiamsi in consilio dãdo non sint valdè idonei: ne exclusio horũ odium, suspiciones, aut seditiones excitet; & ut interim illi discant usu, quib. modis juvare Remp. possit. 1. *Sam. c.* 20. 32. *Ita Ioas avunculi Ioboiadæ consilio usus.* 2. *Reg. c.* 11. *&* 12. 2. *Sam. c.* 9. 4. 1. *Chr. c.* 19. 2. *Chro. c.* 23. *& David patrui cõsilio.* 1. *Chro. c.* 27. 32. *Greg. d. c.* 6. *Antim. li.* 1. *theor.* 1. Est etiã cõsultũ, ut princeps novus sui prædecessoris consiliarios fidos & probos retineat, à quib. multa discere poterit. Sed nõ retineat, qui autores fuerũt idololatriæ vel aliorũ scelerũ, quorũ usus populo odiosũ reddit principẽ 1. *Reg. c.* 15. 13. 2. *Chro. c.* 15. 16. *Greg. d. loc. Antima. l.* 9. *theor.* 1. *&* 2.

Præsagium principum ruinæ nullum certius est, quam ubi Deus mentẽ illis ita imminuit, ut sapientum consiliis & bonis consiliariis repudiatis, provchãt homines novos, stolidos, vecordes & assẽtatores, qui eĩa adipsorũ gratiã faciãt & loquuãtur. *ut dicit Comin. lib.* 5. *hist. vide exemplũ in Rhehabeamo.* 1. *Reg. c.* 12.

Consultum ut princeps initio sui principatus nihil innoverit, priusquam firmatum sit imperium.

Valdè prodest ad regnũ venienti, ut à prædecessore vivente moneatur accuratè, quibus malis & rebus maximè sit medendum. 1. *Reg. c.* 2. 1. 2. *Antimach. d. loc. Ita Moses monuit successorem Iosuam. Deut. c.* 31. *& David filium Salomonẽ.* 1. *Reg. c.* 1. *& c.* 2. Tertiũ quod in cõsiliario considerandum esse diximus, est forma cõsulendi, seu cõsultatio, & modus cõsultãdi. in quo negotio, propositio, rogatio, examẽ dictorum & conclusio pertinẽt, ad con-

cõsulentẽ; dictio verò sola ad cõsiliarium seu cõsilium dantẽ.

Princeps igitur, seu magistratus, omnia negotia privata & Reipub. cum senatu & consiliariis suis communicare debet. 2. *Chron. c. 10. l humanum. 8. C. de legib. vid. Lamprid. in Alexand. Dion. in vita Octav. & Pet Greg. li. 23. c. 4. plura exempla referentẽ ita David, ita Iosaphat, Iosias, & alii pii reges, cum suis consiliariis Reip. negotia cõmunicasse egũerunt, & latius dicetur infra suo loco. Ita & alii principes, Bull. Caroli IIII. c. 1. jubet, ut electores singulis annis, suos cõventus deliberationũ publicarũ causa habeãt. Nebucadnezar suos habuit cõsiliarios. Beltbas. Assuer rex Esth. c. 1. 13. vi. Richaxi pol. 15. & dixi sup.*

Negotia ardua, maximi momẽti, magnates, statúsve regni pares, vel unũ, vel totũ regnum cõcernẽtia, vel salutẽ subditorũ, exercitium cultus divini, abolitionẽ idololatriæ, sanctionẽ legis, belli vel pacis, tributorũ extraordinariorum collationẽ, nõ tã ùn tractabit & cõmunicabit cum suis consiliariis & senatu; sed etiã cum cõsiliariis regni, scilicet cum statibus, proceribus & ephoris totius regni, idq; in cõventib. vel comitiis œcumenicis universalib. & generalibus regni. *arg. l. 8. humanũ. C. de leg. vid Vasq. li. 1. c. 23. illust. cõtr. Georg. Richt axio. 154. Bod. li. 1. c 8. & 9. de Rep. Heig. quæst. 18 num. 6. part. 1. Hotom. de iure regn. Gallici. c. 12. 25. Roland. à Valle consil. 1. num. 62. & seqq. vol. 2. Natta consil. 487. lib. 3. qui de contributionibus consensu ordinum imponendis agunt.*

Imprimis verò summus magistratus cõ vocabit ordines regni, quãdo ad id administrandum accedit, & ex iis exquiret, quid sub prædecessore fuit reformãdũ et quid sub se sit instituẽdũ utiliter. vid. 1. Reg. c. 12. Comit. li. 10. circa finẽ: certè iniquit, quod supra nõ semel diximus, neminem omniũ licet absq; populi cõsensu ullã pecuniã imponere. Et paulò post, nemo oĩm est principũ, qui jus habeat, vel unũ teruncium eligẽdi à suis præter constitutũ annuũ censum, nisi populus assentiatur. Heig d. qu. 18. nu 6. & alleg. Dd. Tyrannus publica negotia majoris momẽti ad se solũ revocat, & res nullius momẽti ad concilium publicũ refert. Pli. in Paneg. in Traja. Boni Imp. Romani ad senatum gravissima quæq; retulerunt, eoq; in cõsulto quidquã quod ad summã rei pertineret, decernere nefas putarũt: ita Octav. Cæsar vĩa

Reipub. negotia cum senatu communicavit et 20 senatores qui sibi à consiliis essent, sibi dari petiit. Ita Marcus Antonius Philosophus & alii imperatores boni. Vnde in bona politia temperamentum quoddam conspicitur. Nam in populi comitiis Democratiæ imago apparet: in senatu & consiliariis aristocratiæ; in executione summi magistratus regiæ potestatis & monarchiæ species.

Apud Iudæos olim in concilio Hierosolymitano etiam adhibitos principes tribuum singularum & principes sacerdotum & civitatum una cum populi senioribus, probat Sigonius lib. 6. de Repub. Hebr. cap. 7. & lib. 7. c. 5. 6. 7. ex Ios. c. 8. 33. 34. c. 23. 1. 2. & seqq. c. 24. 1. & seqq. 1. Chron. c. 14. 1. 2. 3. & seqq. c. 16. 1. Chron. c. 1. 2. 3. & seqq. & c. 5. 2. 3. 4. 5. 6. 7. Iere c. 26. Matt. c. 26. 2. Chro. c. 19. Act. c. 5. c. 6. c. 23. 1. Chro. 28. 1. Reg. c. 8. 2. Chron. c. 5. & 18. 1. Chron. c. 13. & 3. 38. c. 29. Ierem. c. 26 c. 36. c. 37. 1. Sam. c. 14. v 45. Vide Steph. Iun. Brut. de vindic. cont. tyran. quæst. 3. et Bonavent. Cornel. Bertram. de Polit. Iudaic. c. 12. De more Gallico vide Hotom. de antiqu. jure regni Gall. tit. 12. & seqq. De comitiis curiatis, tributis & centuriatis Romanorum, testantur omnes historici Romani. De Gallorum conventibus trium statuum, latè quoque Antimach. lib. 1. theorem. 1. Pet. Gregor. lib. 24. c. 4. de Repub. & c. 5. Mosi duci Deus consilii caussâ junxit 70. seniores in caussis arduis. Num. c. 11. Duet. c. 27. 1. Iosu. 23. 2. 1. Reg. c. 8. 1. Vnde postea synedrium. Pet. Greg. lib. 47. c. 25. & seqq. Syntag. Ratio hujus rei peti potest ex natura mandati. Nam mandatarius, (uti in Reipub. administratione habetur rex) ardua, vel insolita, de quibus expressum mandatum non habet, sine voluntate mandantis suscipere non potest.

Huc quoque refero curias superiores sedentarias, & status regni, quæ negotiis & controversiis subditorum aliorumque privatorum privatis præsunt. 2. *Chro. c. 19. 8. Deut. c. 17. In politia Iudaica, tribus singulæ & civitates sua exercebant judicia. Ios. c. 19. 47. Iudic. c. 12. 2. Chron. c. 30. 2.*

In generalibus conventibus, quos diximus, princeps cognoscet omnia, quæ per regnum, provincias & ditiones totius Reipub. fiunt, ne ipsi à consiliariis imponi, aut illi mendaciis firmare

firmare posſint doloſa conſilia. Nam in hiſce ſtatus illi tres generales cuiuſque provinciæ, eccleſiaſticus, nobilium & plebeius, liberè conqueruntur & audiuntur.

Conſiliatios magiſtratus maturè conſulere debet. *Gladiatorum eſt, non principis, in arena cõſilium ex tempore capere. Nam magna ſunt in Repub. momenta temporum, & multum intereſt, idem illud utrum antè an poſt decernatur, ſuſcipiatur, agatur, ut dicit Seneca, in epiſtol. Peccatur hic ſæpius in polyarchia. In arduis plus valet tarditas & longanimitas cunctatioq́, quàm præpropera feſtinatio. Cavendum tamen, ne inutili cunctatione, agendi tempora, deliberando conſummantur, & ſubtilibus rationibus magiſtratus confundatur. Celeritas & prudentia in quovis negotio potiores vi & potentia.*

Superior a ſuis conſiliatis non ducatur, vel horum impulſu abripiatur, vel ſuaſu occupetur. *ut Zedechias. Ierem. c. 37. c. 38. & Darius. Dan. c. 6. Ioas. 2 Chron. c. 24. 17. 18. Eſra. c. 4. 12. & ſeqq.* Neque etiam pertinaciter ab illis diſſentiat. *Æquius enim eſt, ut tot taliumq́, amicorum conſilium, unus ſequatur, quàm ut tot taleſque amici, unius voluntatem, ut dicebat Imp. M. Antonius Philoſophus. Nemium tamen eſt ſervile, quando magiſtratus metuit ſuos conſiliarios, vel ſubditos. uti Achiſch rex ab illis eſt coactus Davidem domi relinquere. 1. Sam. c 29. 1. 8. 9. & Iſchoshet Abnerum metuit. 2. Samuel. c. 3. 11. et Zedekias ſuos conſiliarios. Ierem c. 38. per tot. adde Sirac. c. 10. 4. Vidi ſervos inſidentes equis: Neque etiam alienis oculis & judicio videre & ſapere debet, ſed propriis potius, Proverb. c. 20. 8.*

Optimum eſt, ut princeps multorum ſententias audiat, ſæpè n: accidit, ut prudentes etiam viri labantur & errent in dicendis ſententiis, quando vel gratia, vel odio, vel æmulatione quadam impulſi, diverſum ab aliis ſentiuut. Deinde non ſemper ſumus eodem animi vigore. Ideò in magno deliberantiũ numero hoc boni eſt, quod aliqui ſemper exiſtunt, qui quod ab aliis peccatum eſt, emendant & ſanant. *exemplis illuſtrat Aneximach. lib. 2. theor. 2. ex Cominæi lib. 2. hiſtor.*

Sententiam ſuam princeps auditis conſiliis celet, nullamq́;

tenda, qui in deliberando diſſuaſit.

De malis conſiliariis regis Ammonitarum vid. 2. Sam c. 10. Rhebabeami, 1. Reg. c. 12. 1. Chron. c. 10. Darii. Daniel c. 6. Achi. 1. Sam c. 29. quorum conſilio reges à lenitate ad crudelitatem & ſævitiam traducuntur & ad omnia mala impelluntur. Tales fuerunt conſiliarii Saulis, ut conqueritur David Pſalm. 58. Tale & Achitophelis fuit conſilium datum Abſolomi contra Davidem; De conſilio malo principum; ebudæ regi Ioas adulantium. 2. Chron. c. 24 regis Aſſuerasti. Heſt. c. 4. Hamanis Eſter. c. 3. Abneri contra Davidem. 2. Sam c. 3. 0. Hanonis regis contra Davidẽ 2. Sam c. 16. 1. 2. 3. De conſiliariis Abab. 1. Reg c. 12. 2. Chro. c. 18. regis Zidekiæ. Iere c. 38. regis coræ Eſræ. c. 4. Malo cõſultori vero, malum conſiliũ peſſimũ. vid. exẽpla apud Greg. Richt. axio. poli. & ſeqq.

Quando plures conſiliarios princeps habet, nunquam cuipiam ex illis ſoli negotiorum ſuorum directiones cõmittere debet, ſed omnes conſiliarios habere æquales cõvenit: ne ob favorem hic cæteris imperare velit, neque liberæ voces cæterorum in conſulẽdo maneant, dum dilecto conſiliario nemo adverſari velit, quem cæteri ideo odio habent. *facit huc Geneſ. cap. 37. 3. 4. 8. Vnde conſiliorum corruptio facilis, & pernicies Reipub. vid. Cominæum lib. 1. c. 3. lib. 4 c. 34. com. Hippolyt. à Collib c. 9. Petr. Gregor lib. 24. de Repub. c. 7. num. 2. Camerar. meditat. ſucceſivar. c. 90. Deinde in magno deliberantium numero ſemper aliqui exiſtunt, ut ſupra dixi, qui quod ab aliis peccatum eſt, emendant & ſanant. Et prudentiſſimos quoſque non rectè ſemper ſentire, ſed labi aliquando & errare, experientia & exempla teſtantur. vid. Antimach. theor. 2. li. 1. Audax etiam princeps nimium: qui ut amet unum, ſeſe reliquis omnibus exoſum facit. Conſideret & illud. Exod. cap. 23. 2. non ſequêris turbam ad faciendum malum; nec in judicio plurimorum acquieſces ſententiæ, ut à vero devies.*

Conſiliariorum ſuorum conſiliis, magiſtratus ipſe intereſſe debet; Nam in præſentia ipſius, mali & improbi minus audebunt, ſed melius conſulent, & factiones & rixæ ceſſabunt. Boni conſiliarii præſente principe fidelius & diligentius officium ſuum ſunt facturi, & Reipubl. negotia fidelius tractaturi, & in arduis negotiis ſuę fidei ſpecimem exhibituri.

·Consilium utile & bonum princeps ex eo cognoscere potest, quod ad finem & scopum utile & honestum Reipub. est directum, quodque mediis licitis ad exitum, vel in actum à principe deduci, & sine alterius injuria expediri potest.

Nullum consilium in subtilitatibus consistens bonum est; si quidem per se illud est difficilè, & rarò boni exitus. Consilia callida & audacia, prima specie læta, tractatu dura, eventu tristia existunt. *vide. Boter. lib. 2. cap. 6 · Georg. Richter. axio. polit. 145.*

Consilia pomposa & splendida sunt suspecta: prolixa, inexplicabilia; quæ per inepta, aut impossibilia media expedienda sunt, stulta.

Consilia periculosa sunt, quæ nimis sunt ambitiosa, audacia, confidentia, procacia, temeraria; Consilia moderata & tarda, & cum ratione suscepta, decent principes.

Bona igitur consilia sunt, quæ tempestiva sunt, & æquitate nituntur, quæque minùs sunt obnoxia casibus, periculis & varietati atque mutationi circumstantiarum. Malè contrà. *de quibus exempla vide 2. Sam. c. 10. 1. Reg. c. 12. 1. Chron. c. 10. Prover. c. 12. c. 26. c. 29. Psalm. 12. in fine. Hos. c. 7. 3. 4. tale consilium fuit Ionadab. 2. Sam. c. 13. & quod est Achabo & Rhehabeamo datum. 1. Reg. c. 12. c. 22. & Ahasiæ 2. Chron. c. 22. & Zidekiæ Ierem. c. 38.*

Princeps, quò consiliarios in fide, officio ac diligentia retineat, de ipsis honorandis, amplificandis ac locupletandis curam suscipiet & efficiet.

Sed tamen nec bona consilia præmiis afficienda, ne quis spe præmii adipiscendi à vero deflectat: nec mala consilia suppliciis punienda. Defuturi enim sunt, qui suadeant, quando malè suasisse periculosum est. Præmiis affecti à vero deflectunt & ad gratiam loquuntur, vel superbi fiunt. *Benevolentiam tamen suam princeps erga bonos declarabit. Pro. c. 16. 13. accepta sunto regibus labia iusta, & loquentem recta, rex diligito. Nebucadnezar Danielem magnificè. Daniel c. 2. 48. 49 Prov. c. 24. 35. benevolentia regis erga servum intelligentem. vid. exempla. Genes. c. 41. 41. & seqq. c. 45. 16.*

portionem

17.18.19.20.21.c.47.5.22. *Imperatores quidam consiliarios suos portionem sui corporis vocârunt.l.4.ex Divi.C.Locat.l.quisquis.C.ad.l. Iul.majest.& in senatorium ordinem seipsos numerarunt.l.jus senatorum 8.C.de dignit.lib.10.Vasqui.lib.1. quæ C.illust.cap.1.num.8. Ratio est quia Senatus est ornamentum Reipub.& splendor civium,quem Cicero in orat.de Arusp.principem salutis vocat. Et ut principis salus, privatorũ salus dicitur; ita & auctoritas & dignitas consiliariorum,dignitas principis censetur: nec fieri potest,ut magnifiat princeps, cuius senatores contemnuntur.*

Consultum est,ut magistratus suos consiliarios sepè exploret & observet,ut intelligat,qui nam ex his impii,vel avari,vel crudeles sint,aut tales evaserint,& si cognoverit illos expellat *Psalm.101.6.7.8. Nam nimia confidentia & negligentia inquirendi in suspectos & malos, multos principes perdidit. vide exempla apud. Greg. lib.22.c.11.num.7.& seqq.de Repub.*

Fatuus est magistratus, qui uni addictus & obnoxius est, ad cuius nutum & consilium,contempris reliquis, agit cuncta,quæ ad imperii administrationem pertinent, atque ita uni cuncta regenda committit. *vid. Scipion. Amirat.lib.15.discurs.1.*

Sed experientia testatur verum illud proverbum Ger. Ein iegliecher herr hat seinen narren den er plaget/ unde einen narren/ von deme er enachommen und geplaget wirdt. *Eccles.c.10.4. vidi servos insidentes equis. principes autem euntes tanquam servos super terram. Ierem.c.38.25. vide Antimach. de regno rectè administrando. Talis fuit Seianus apud Tyberium; apud Alexandrum Ephesium; apud Commodum imperatorẽ servus Cearebus; apud Severũ Imp. Plautianus; apud Constantium cæsarem Eusebius Eunuchus; apud Arcadium Eutropius, apud Carolum Simplicem, Gallia regem Hagano, apud Fridericum Imp. Fried. Schenck, apud alios alii. Camerar. in med.histor. c.92 oper.succis. Tolosan lib.22.c.9. Quod si boni sunt tales consiliarii, felicia sunt imperia, secus contrà. Exemplum est in Hamane & Mardochai. Est.c.10. in Ieremia & aulicis, Ierem.c.38. per tot.*

CAPUT XXVIII.

De administratione ecclesiastica,

HActenus de prudentia politica, pro regula & norma in administratione Reipub. & regni suscepti adhibenda. sequitur de speciebus administrationis.

Species igitur administrationis huius sunt duæ. est enim alia universalis, alia particularis. illa est publica, hæc privata administratio. *Primum enim à magistratu totum Reipub. corpus curandum est, deinde illius membra & partes. argum. 1. Corint. c. 12.*

Vniversalis administratio est, qua publica regni seu Reipub. & universalis consociationis negotia & bona in toto regni territorio, ad utilitatem & salutem totius Reipub. à magistratu tractantur, diriguntur & diligenter curantur. *argum. 1. Timoth. c. 5. 8. Quod si quis suis & maximè domesticis non providet, fidem abnegavit & infideli est deterior. Rom. c. 12. qui præest in solicitudine præsit. 2. Sam. c. 23. 3.*

Hæc universalis administratio est duplex. Vna negotiorum publicorum: altera rerum publicarum.

Publicorum negotiorum regni administratio est ecclesiastica, vel civilis *Deut. c. 17. 8. & seqq. 2. Chron. c. 19. 8. 10. 11. ubi Iunius. 2. Sam. c. 23. 3. ubi Piscator, ubi iustus intelligitur ex secunda tabula, dominans in timore Dei secundum primam tabulam. Vtraq; ad magistratum pertinet, uti exemplis piorum regum demonstrari potest, nimirum Davidis. 1. Chronic. c. 23. c. 24. & seqq. Salomonis. 1. Reg. c. 4 & seqq. & aliorum regum sequentium. 2. Chron. c. 2. 12. c. 14. 2. 6. 7. & seqq. c. 15. c. 17. c. 19. c. 23. c. 30. & c. 31. c. 34. c. 35. 2. Reg. c. 12. c. 18. c. 22. & latius sequentib. exempl. & testimoniis probari potest.*

Ecclesiastica est, qua negotia ecclesiastica, quibus regnum Dei introducitur, promovetur, curatur & conservatur, in Repub. vel regno politico, iuxta præscriptum verbi Dei, administrantur.

Hæc administratio magistratui iniungitur Dei mandato, & exemplis piorum atque rationibus plurimis commendatur *Roman cap.* 13. *ibi est minister tibi in bonum curabit id quod summum bonum est. Iosu. ca.* 1. *vers.* 8. *Deuteron. ca.* 17. 18. 19. *Psal.* 24. *aperiet portas vestras, ut ingrediatur rex gloriæ. Esa. ca.* 49. *c.* 60. *Psal.* 2. *vers.* 10. 11. *colite Iehovam reges cum reventia.* 12. *exultate cum tremore, osculamini filium, ut non irascatur & pereatis. Deut. ca.* 17. 18. 19. *c.* 27. *c.* 28. *ca.* 13. *&* 2. *Chron. c.* 19. *plurimis aliis in locis. Sic Moses exorsus est suum magistratum ab administratione hac quam postea confirmavit agno paschali. Exod. cap.* 12. *Gideon. ab altaris erectione. Iudic. ca.* 6. *David arcam fœderis in principio officii sui deduxit Ierusalem. 2. Samuel. ca.* 6. *& Salom.* 1. *Reg. ca.* 2. *ca.* 3. *ca.* 6. *ca.* 7. 2. *Chonic. ca.* 1. *& Asa.* 1. *Reg. cap.* 15. *vers.* 12. 13. 15. *Ioas domum Iehovæ in principio administrationis suæ renovavit. 2. Chron. cap.* 24. *Hiskia. 2. Chronic. cap.* 29. *Iosias. 2. Regum cap.* 22. *Et quilibet summus magistratus suos subditos ad cultum Dei admonere debet. vide exempla. Deuteron. ca.* 32. *Iosuæ. ca.* 23. *ca.* 24. 1. *Chronicor. ca.* 29. 1. *Reg. ca.* 8. 2. *Chronic. ca.* 14. *ca.* 20. *& ca.* 30. *ca.* 34. 1. *Samuel. ca.* 12. *vers.* 14. *& seqq. Hesdr. ca.* 3. *vers.* 1. *& seqq. Nehem. cap.* 3. *Psalm.* 122. *&* 132. *&* 22. *Levitic. ca.* 8. *ca.* 10. *vers.* 16. 17. *Numer. ca.* 4. *vers.* 15. *& seqq. Nam initium sapientiæ timor Domini. Psalm.* 111. *et Psalm.* 19. *vers.* 8. *doctrina Iehovæ integra est restituens animam: testimonium Iehovæ verax, sapientiam adferens imperito et Psalm.* 119. *vers.* 97. 96. 100. *et seqq. Proverb. c.* 8. *vers.* 15. *per me reges regnant et dominatores decernunt iustitiam.* 16. *per me principes gerunt principatum, et ingenui omnes iudices terræ. Deut. c.* 4. 6. *ibi nam hæc est sapientia vestra & prudentia vestra.* 1. *Sam. c.* 12. *Deut. c.* 17. 18. *postquam rex sederit in solio regni sui, describet sibi Deuteronomium legis huius in volumine, accipiens exemplaria à sacerdotibus Leviticæ tribus, & habebit secum legetque illud omnibus diebus vitæ suæ, ut discat timere Dominum Deum suum & custodire verba et ceremonias eius quæ in lege sunt præcepta. Nec elevetur cor ejus superbiâ super fratres suos, ne.*

que declinet in partem dexteram, vel sinistram ut longo tempore regnet ipse & filii ejus super Israel. Psalm. 101. Esaiæ c. 49. 23. Et erunt reges nutrices tuæ &c. c. 60. 10. Et ædificabunt alienigenæ muros tuos & reges eorum ministrabunt tibi. &c. 11. Nam apertas tenebunt portas tuas, ut introducant ad te copias gentium, etiam regibus earum adductis. 12. 17. Amos c. 6. 6 neque afficiuntur ægritudine propter confractionem Iosephi 2. Chro. c. 15 maximæ pœnæ loco ducitur quod multi dies in politia Iudaica transierint absque verò Deo, absque sacerdote, doctore & lege. 1. Sam. c. 2. 30. Diligam qui me diligunt & odio prosequar, qui me oderunt Psalm. 122. postulate pacem Ierusalem & propter domum Iehovæ Dei nostri quæram bonum tibi. Psalm. 91. & 125. Ethnicos quoque maximam religionis curam habuisse testantur exempla allata à Botero lib. 2. c. 13. de polit. con. C. Melchiore Iunio quæst. pol. lib. 1. quæst. 6. Pet. Gregor. Tolos. lib. 12. cap. 4. de Repub. & lib. 8. cap. 2. Dan. lib. 1. polit. Sueton. in Octav. c. 31. ut meritò hanc communem politicorum sententiam dixerim.

Rationes præter mandatum Dei & exempla allata sunt prægnantes & graves. *Nam sincerus Dei cultus & metus in Repub est omnis felicitatis publicæ & privatæ caussa, fons & origo, & contra contemptus Dei & negligentia cultus divini omnis infelicitatis & mali caussa. Deut. c. 27. 2. Chron. c. 17. 3. 4. 5. & seqq. c. 26. 5. 6. 7. 8. c. 27. 3. 4. 5. 7. c. 31. 21. c. 32. 27. 28. 30. c. 28. 6. 7. 8. 9. 10. c. 29. 6. 7. 8. & seqq. Deinde religio Christiana magistratui non solum bona & corpora piorũ subditorum subiicit, sed etiam animos & conscientias eorundem magistratui devincit & ad obedientiam informat. Rom. c. 13. Pacem & concordiam colit, scandala omnia abominatur & homines pios atque justos reddit. Ideò in primitiva ecclesia, Christiani, licet gravissimas persecutiones perpessi sint, non tamen à magistratu suo defeciisse, aut se illi opposuisse sed pacem constanter coluisse leguntur. Religionis orthodoxæ professionem & exercitium esse omnis publicæ & privatæ felicitatis caussam, constat ex eo, quod pietas promissionem benedictionis quam cultores illius in hac & altera vita accipient, habeat, ut Apostolus Paulus dicit & Moses Deut. c. 4. 40. & c. 6. 18. c. 28. 1. Sam. c. 2. 30. Diligam qui diligunt. Psalm.*

Psal.147.1. acceptos habet Iehova timentes sui, qui exspectationem suam habent in benignitate ipsius. Hierusalem lauda Iehovam, lauda Deum tuum ô Sio. Nam confirmat vectes portarum tuarum, benedicit filiis tuis in medio tui. Disponit terminis tuis pacem, adipe frumenti satiat te. Ob hanc tau'am Deus Davidi regi benedixisse dicitur. 2 Sam.c.5.10.c. 6.12 c.8. & Salomoni 1.Reg.c.10.8.9. & aliis piis reg'bus 2. Chron.c. 17.3 4.5.6.et seqq.c.27.3.4.5.6.c.28.6 7.et seq.c.29. 6.et seqq.c. 31.21.c.32.27.28.30. Quærendum igitur primum est magistratui regnum Dei et cætera omnia adjicientur ipsi, uti Christus apud Matthæum promittit.cap.6.

Commoda quoque, quæ à piis Dei cultoribus subditis in Remp.totam redundant, et contrà mala et pericula in quæ ab impiis Respub.præcipitatur, magistratus ad huius administrationis studium & diligentiam movere debet. Nam pij Remp. etiam malã tanquam fulcra sustinẽt, quò minus justa Dei ira corruat, & pœnas meritas avertunt ab ea. Esa.c.6.13. ibi.ejus ergo statumen futurũ est semen sanctum, sicut in quercubus illis & ficuti in roboribus, quæ sunt ad portam injectus statumen est ubi Piscator notat. Esa.c.1.9.nisi Iehova exercituum reliquos feciſset nobis superstites, utcunque paucos, ut Sodoma essemus, Hamore similes essemus. Ita Deus Abrahamo promittit se Sodomum ob justos paucos ibi viventes non perditurum. Gen.c.18.23. & s.qq. ubi Piscator notat. pium virum esse ingentem & prætiosum thesaurum in Repub, opponit n. se exitio Reipub ne terra perdatur à Deo. Nam pii orant pro salute Reipub. quorum preces Deus exaudit. ita Abraham, pro Sodomitis intercedens accipit promissionem. Ita Samuel pro salute populi orans exauditus est. 1.Sam.c.12. Ita Mosis preces servarunt Iudæos, quos Deus perdere volebat. Exod.c.32. Ita Pauli precibus servati sunt omnes qui erant in navi. Act.c.27. Prov.c.11.1. benedictione rectorum effertur urbs, ore autem improborum distruitur. Ierem.c.5.1. percurrite plateas urbis Ierusalem & videte iam & cognoscite & disquirite in plateis an invenia-tis virum, an sit qui exerceat jus, requirat fidem & condonabo illi. ubi Piscat. Præterea pii optimi & utilissim sunt cives & subditi. Faciunt enim hi justa & utilia. Philip.c.4.8. proximi sui commoda quærunt,

Philip.c.2.4.eumque diligunt.1.Ioh.c.4.7.& seqq.pro eo orant.1. Iohan.c.5.16.Iacob.c.5.13.& seqq.errantem monent.Matth.c.18.Deut. c.13.Act.c.16.31.& seqq. in viam reducunt,d.c.18. vivunt in pace, concordia & beneficentia erga subditos.Ephe.c.4.2.3.4.5.6.c.5.Colos. c.3.12 et seqq.de eorum salute sunt soliciti.Ephes.d.c.5.21.Rom.c.12, 15.1.Chorint. c.12 26. oppressis auxilium ferunt. Proverb.c.24.11. Quæ cum ita sint,magistratus ante omnia statim ab initio administrationis suæ religionem Christianam,& verum Dei cultum tanquam fundamentum imperij sui curabit & plantabit.Quod si facit, vigebunt omnes virtutes inter subditos,& in omnibus suis actionibus prosperabitur.Iosu. c.1.8.ne discedito liber iste legis ab ore tuo: tunc enim prosperaberis in viis tuis,& secundaberis 1.Reg.c.2. 2.Reg.c.3.Deut.c. 28.c. 6. 18.c. 4.40.1.Sam.c.12.14. & seqq.ut exemplis Davidis, Iosophati, Iosiæ & aliorum doceri potest. Contrà, hanc administrationis suæ curam præcipuam negligens, se & Rempub. seu Regnum suum variis calamitatibus certissimis involvet & per impios profanos subditos iustam Dei iram in se concitabit. 2. Chron.c.24.20.24. & tot. lib.1. & 2. Reg. Nam impii subditi in Repub. viventes gaudent nocere.Proverb. c.12.12.c.21.15.c.29.10. & destruere. Proverb.c. 11.11. c. 28.12. Dei iram provocant, & varias sibi atq; Reipub.pœnas attrahunt, uti Samuel populo & Regi Iudaico concionatur. 1. Sam. ca. 12. per tot. imprimis 27. versic. Quod si ultrò, ait, malefeceritis,tum vos, tum Rex vester consumemini Deut.c.31.29. Novi enim fore, ait Moses, post mortem meam, ut omninò corrumpatis & recedatis ab hac via quam præstitui vobis: unde obveniet vobis hoc malum extremis temporibus, cum feceritis malum in oculis Iehovæ provocando eum opere manuum vestrarum. Deut.c.28 c.29.Ierem.c 5.25.iniquitates vestræ avertunt ista,& peccata vestra cohibent bonum hoc à vobis. Ierem. lament.c.4. c.5. Daniel. cap. 9. Esai. cap. 60. 12. Gentes & regnum quæ non servierint tibi Iehova veribunt, gentes in quam vastando vastabuntur. Ideò Siracid. cap. 16. vers. 5. dicuntur impii totas civitates sæpe perdere & qui seminavit iniquitatem tandem metet mala. Proverb. cap. 22. vers. 8. Ideoque Deus gravissimè regionem aliquam puniturus

nituras, publico religionis orthodoxæ exercitio eam punit. Amos. cap. 8. verſ. 11. verſ. 12. & 13. 2. Chronic. cap. 18 vide Tzephan. cap. 3. & Lamentatio. Ieremiæ. Mich. cap. 1. cap. 2. cap. 3. Nam contemptu cultus & religionis divinæ avertuntur commoda & benedictiones, quæ Dei cultores ſequuntur & committantur, & contra attrahuntur ab impiis omnia mala & eorum pœnæ divinæ. Deuteronom. cap. 28. cap. 29. Ex his omnibus igitur quæ dixi, apparet quam neceſſarium, quamque utili ſit ſummo magiſtratui, ut primam & præcipuam curam religionis orthodoxæ habeat, eamque in ſuo regno introducat exercitiiſque publicis pietatis, de quibus in ſequentibus dicemus, foveat & conſervet.

Hæc eccleſiaſtica adminiſtratio conſiſtit in doctrina religionis orthodoxæ publice tradenda & docenda, atque in eiuſdem uſu & exercitio publico inſtituendo & conſervando.

Reſpicit igitur hæc adminiſtratio tria, nimirum doctrinam, cultum & vitam ſanctam; piamque membrorum regni. Cultus eſt uſus & exercitium religionis orthodoxæ. Vita pia & ſancta dicitur, quæ doctrinæ & cultui prædictis reſpondet. Vnde regnicolæ profeſſione & vita veri Chriſtiani dicuntur. *Matt. ca. 10. Sic luceat lux veſtra coram hominibus ut videant opera veſtra bona & glorificent patrem, qui eſt in cælis. Iohan. ca. 13. Beati vos, ſi ſcientes illa faciatis eadem. Aretius in problem. loco 45. tom. 1.*

Adminiſtratio hæc eccleſiaſtica duobus potiſſimum officiis peragitur. Prius eſt de doctrina & exercitio religionis orthodoxæ in regnum introducendis. Alterum eſt de iiſdem conſervandis defendendis & ad poteſteros tranſmittendis.

Illud occupatur in hoc, ut Deus rectè cognoſcatur & colatur, hoc eſt, ut in toto regno vigeat verus de DEO ſenſus; ſeu cognitio Dei & rectus Deo cultus præſtetur, idque

idque libere publicè à singulis & universis in toto regno, absque ullo metu & periculo. Hoc verò in omnibus, quæ prioribus adversantur, removendis occupatur. *Quibus duobus magistratus officiis regnum Dei erigitur & conservatur inter homines in hac humana politica societate.* *Matth.c.21.43. Luc c 8.1.10. c 9.2.11. 60.52. Marc.c.1.1. 1.Cor.c.4.20. Iohan.c.3. .5. Act.c 28.31. Coloss.c.4 11.*

Utrumque hoc officium, pacto religioso, magistratus cum regni membris Deo solemniter in regni comitiis communi consensu promittit, quod nimirum & magistratus & regni membra, operam sedulò dare velint, quo perpetuo Deus verè à singulis & universis membris in toto regno cognoscatur & colatur, atque sub ea conditione, regnum suum à Deo recognoscunt eique fidem & obsequium tanquam subditi & vasalli spondent & accidunt.

Est enim Dei terra & plenitudo ejus. Esa c.66.1. Psalm 24. qui est Dominus dominantium et rex regum. 1.Reg.c 8. qui omnium creaturarum est Dominus proprietarius atque earum administrationem concedit cui vult, ita tamen ut jus suum ideo non amittat. 1.Chron. c.29.10. & seqq. Dan c.2.21.c.4. Rom.c.13. et diximus supra de Ephoris. Exempla hujus pacti religiosi videre licet Deut. c.26.17. à Iehova stipulatus es sponsionẽ hodiè fore tibi Deum, tum ut ambules in viis eius, tum ut observes statuta eius, præceptaque eius & judicia eius & auscultes voci eius. 18. Iehova vero stipulatus est sponsionem à te hodie, te fori ei populum peculiarem, quemadmodum edixit tibi observaturum omnia præcepta eius, 19. tum ut efficiat te sublimem supra omnes gentes quas fecit laude & nomine & gloria, tum ut sis populus sanctus Iehovæ Deo tuo quemadmodum locutus est. Deut.c.27.c.28. & disertius c.29.1.2. 3.9.10. & seqq. c.5.7.8.9.10.11. Dan. c.3.12.c.5.18. 2.Reg.c.18. c.11.2.Chron.c.23.16.

Religiosum hoc pactum juramento promittentium, populi & magistratus summi, confirmari potest, quo jurent illi se operam daturos, quò fiant illa, quæ pertinent ad ecclesiæ, regui-

regnique Dei conservationem. *Psalm.*101. & 50. & 35. & 2. *Esa.c.*49.23. *Ob quam causam reges plurimi Sacerdotes & pontifices esse voluerunt, ut refert Gregor.lib.* 8.*c.*2.*nu.*6.7.8.9. *de Repub. qualis etiam fuit Melchizedecus. Genes.c.*14. *& Samuel.*1.*Sam.c.*3. *& seqq. Et Eli ante Samuelem.*1.*Sam.c.*2.

In hoc religioso pacto mito debitores & correi promittendi sunt, summus magistratus regni, & ephori illius, Deus verò creditor cui promittitur: Debitores correi sese coniunctim obligant, quod velint Deo tribuere, quæ sunt Dei, ut nimirum vera Dei agnitio, & cultus Dei sincerus in regno vigeant, secundum verbum Dei, non mandata, vel placita hominum. *Matt.c.*15.9. *Deut.c.*12. *& Col s.c.*2.23. *In hisce tota tabula Decalogi prima continetur & regnum Dei in Repub. constituitur, ita ut populus & magistratus Dei sint populus.* 2.*Chron.c.*6.16. *& seqq.* c.23.16.c.15.12.13.14.15. *Iosu.c.*1. *per tot.* 1.*Reg.c.*2.3.4.5.2.*Reg.* c.11.17. *Nehem.c.*10. *Esai.c.*17.19. *& seqq. Ita verò correi sunt summus magistratus regni & ephori populum repræsentantes, ut in solidum & in continenti ab uno quoque promissum peti possit, tanquam à principali reo. l. pen. de duob. reis stipul.* 2.*Chron.c.*33.2. *Reg.c.*24.4. *Deut.c.*29. *Nam Deus non voluit unico homini ecclesiam, seu curam agnoscendi & colendi sui committere, sed toti populo, quem eiusdem ministri ephori & summus magistratus repræsentant, ita ut hi administratores quasi unius personæ vicem sustineant; argum. l. mortuo.* 22. *de fideiuss. & quilibet ex iis in solidum sit obligatus. argum. Iere. cap.* 17.20.

Sed adferamus etiam exempla obligationis huius, qua summus magistratus & populus se Deo obligant ad agnoscendum & colendum Deum. 2.*Reg c.*11.17. *tunc pepigit Iehojada fœdus inter Iehovam & regem & populum, ipsos fore populum Iehovæ & inter regem & populum.* 2.*Chron.c.*23.3. *tunc pepigit tota illa congregatio fœdus in domo Dei cum rege, cum dixisset eis Iehoiadai, ecce filius regis regnaturus est &c. vers.* 19. *pepigit autem Iehoiada fœdus inter se universumque populum & regem, ut esset populus Domini.* 2. *Chron.c.*15.12. *innuerunt fœdus de*

requirendo Iehova Deo majorum ſuorum ex toto corde ſuo & ex toto animo ſuo. 13. adeò, ut quiſq; non requiſiturus eſſet Iehovam Deum Iſraelis, morte afficiendus eſſet, ſive parvus, ſive magnus, ſive vir, ſive fœmina. 14. Et jurarunt Iehovæ cum ſono magno & clangore tubisq; ac buccinis. 15. lætabunturque omnes Iudæi de illo juramento. 2. Reg. c. 23. 2. aſcendit rex in domum Iehovæ & omnes viri Iehovæ & Ieruſalim cum eo, cum ſacerdotes, tum prophetæ ac totus populus à minimo uſq; ad maximum, & legit ipſis audientibus omnia verba libri fœderis, qui inventus fuerat in domo Iehovæ. 3 Deinde ſtans rex ad columnam ſuam pepigit fœdus coram Iehova ſe ſecuturos Iehovam & obſervaturos præcepta ejus & teſtimonia ejus, ac ſtatuta ejus ex toto corde & ex toto animo, præſtando verba fœderis illius, quæ ſcripta ſunt in libro illo: cui adſiſtebat populus in ipſo fœdere. 4 tunc præcepit rex &c. 2. Chron. c. 34. 29. 30. ubi legit ipſis audientibus omnia verba libri fœderis &c. 31. Deinde ſtans rex in ſtatione ſua pepigit fœdus ipſum coram Iehova, ſe ſecuturū Iehovam & obſervaturum præcepta ejus, teſtimonia ejus & ſtatuta ejus, &c. verſ. 33. ibi. & addixit quemque inventum in Iſraele ad colendum Iehovam Deum ipſorum, omnibus diebus ejus non receſſerunt à ſequendo Iehova Deo majorum ſuorum. 2. Chron. c. 17. per tot & c. 33. 16. ibi: edixit Iehovæ ut coleret Iehovam Deum Iſraelis. Nehem. c. 10. 1. pro hoc autem toto pepigimus conſtitutionem fœderis & ſcripſimus: idq; cum obſignatione principum noſtrorum, Levitarum noſtrorum, ſacerdotum noſtrorum. 2. fueruntq; in iſtis obſignationibus & ſeqq. per tot. imprimis verſic. 29. 30. 31. 32. & ſeqq. & c. 2. 13. Deut. c. 29. 10. 11. 12. Vos ſtatis hodiè omnes ad ineundē fœdus Iehovæ Dei tui, cum adjuratione ejus quod Iehova Deus tuus pangit tecum hodiè. 13. ut ſtatuat te hodiè ſibi in populum, & ipſe ſit Deus, quemadmodum dixit tibi &c verſ. 14. 15. 16. & ſeqq. & c 31. De renovatione iſtius fœderis extat Joſu. c. 24. per tot. Videre quoq; licet de hoc fœdere. 2. Chro. c. 6. 1. 2. & ſeqq. c. 24. 20. 29. 36. c. 30. 12. c. 34. 10. c. 23. 16. 1. Sam. c. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 22. et ſeqq. 2. Reg. c. 11. 17 Nehem. c. 9. c. 10. Joſ. c. 24. per tot. Hinc liber fœderis dicitur codex ſacer, continens capita fœderis. 1. Reg. c. 23. 2. 2. Chron. c. 16. 15. Nehem. c. 9.

Magiſtra-

Magiſtratui & populo hæc facientibus Deus contrà in hoc pacto religioſo promittit & minatur: promittit ſe huic populo & magiſtratui obedientibus, futurum Deum benignum & clementem protectorem: minatur verò inobedientibus & fœdus hoc violantibus, ſe ſeverum & iuſtum fore pœnę exactorem. *Ioſ. c. 5. c. 24. Iudic. c. 4. 10. 11 Sam. c. 12. 14. & ſeqq. c. 13. 13. 14. c. 15. 26. 1. Reg. c. 11. 33. 1. Reg. c. 9. 4 & ſeqq. Deut. c. 28. & c. 29. Pſalm. 72. & 83. & 85. & 147. 12. 13. Atq; hinc reges & populus hæc pacta non ſervantes, perfidi vocantur. 2. Chron. c. 28. 22. c. 29. 6. 19. c. 30. 7. c. 33. 19. c. 36. 14. hinc quoque florentiſſima regna ſub piis regibus, uti ſub Davide, Salomone, Ioſaphat, Ioſia, & aliis quorum mors futurarum calamitatum præſagium eſſe ſolet, præſertim quando impii illis ſuccedunt. 2. Reg. c. 25. 28. Iudic. c. 2. 19. 2. Chron c. 35. 2. 5. Eſa. c. 3. 5. c. 57. 1. ſub impiis verò miſerrimus Reipub. ſtatus fuit, uti ſub Ach ab, Caligula, Nerone, Claudio & Heliogabalo & pluribus aliis.*

Pacti igitur hujus initi, quando à magiſtratu, vel Ephoris, populum repræſentantibus, violatur, vindex eſt Deus. Tenetur enim alter correus, alterius correi culpam præſtare & peccatis illius communicat, ſi peccantem & violantem correum hoc ſuum pactum, non continet in officio, nec illi ſe opponendo reſiſtit, eùmque, quantũ poteſt, non impedit. 1. Reg. c. 14. 16 exponet Iſraelem propter peccata Ieroboami. &c. Steph. Iun. Brutus de vind. contra tyran. quæſt. 2. Idcò tenentur Ephori magiſtratus exorbitantem officii ſui admonere. arg. Ierem. c. 17. 20. 1. Reg. c. 18. 19. & illi reſiſtere, & contrà. Quod ſi Ephori hoc non fecerint, ſed tacendo, ceſſando, diſſimulando, permittendo patiendo magiſtratus ſummi pacti huius violationem non impediverit, meritò illi à Deo ob culpam & permiſſionem hanc puniantur, uti oſtendunt exempla. 1. Sam c. 12. 14. Sed ſi non auſculta veritis Iehovæ, ſed rebellatis præſtituto Iehovæ, utique erit manus Iehovæ contra patres veſtros. 25. Quod ſi malè feceritis, tum vos, tum rex veſter conſumemini. & cap. 13. 14. Ezech. cap. 7. 23. & ſeqq. Deut. cap. 28. 45. & ſeqq. & c. 29. 12. 13. et ſeqq. Vid. exempla. 2. Reg. cap. 25. 9 cap. 17. 2. Chron. cap. 21. 14. cap. 24. 20. 23. cap. 15. 1. Reg. cap. 11. 33. Iud. cap. 2. 20. 1. Sam. cap. 15. 26.

Sprevisti verbum Iehovæ, ideò sprevit te Iehova, ne sis rex. & 2. Sam. c. 21. 1. *Fuerat enim fames temporibus Davidis, tribus annis continuis, deinde requisivit David faciem Iehovæ: cui dixit, Iehova, propter Saulem & domum illius sanguinariam est, eo quod morte affecit Gibeonitas.* 2. 3. & *seqq* & 2. Sam. c. 24. 2. 3. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 17. *cum allocutus David Iehovam videndo Angelum, qui percutiebat populum, dixisset, ecce ego peccavi, & ego inique feci hi autem, hæ oves, quid fecerunt* 18. *Sit quæso manus tua contra me et contra domum paternam meam. et vers.* 25 *ubi Pet. Martyr. Ierem. c.* 15. 4. *Et tradam eos in commotionem omnibus regnis terræ propter Manassem filium Iechiskiæ regis Iudæ, ob ea quæ fecit Ierusalaimis.* 5. 6. 7. *et seqq. c.* 17. 20. *et seqq.* 1. *Reg. c.* 16. 2. 4. *et seqq.* 2. *Chron. c.* 21. 13. 14. *c.* 34. 23. 24. 1. *Reg. c* 14. 16. 2. *Reg.* 17. 34. 35. 36 37. 38. 39. 40. 41. *Psalm.* 82. *vid. Petr. Greg. lib.* 22. *c.* 14. *de Repub. Danæ. lib.* 3 *polit. imò tota regna etiam florentissima ob violatum & ruptum hoc pactum, idololatriam & peccata regnicolarum eversa fuerunt,* 2. *Reg. c.* 25. 9. 10. 17. *Esa. c* 60. 12. *gentes & regnum quæ non servierunt tibi Iehova peribunt. Psal.* 73. 27. *Psal.* 2. 10. 11. *Psal.* 94. 15. 20. 1. *Reg. c.* 12. 23. & *seqq. Esd. c.* 6. 12. *Ios. c.* 24. 11. 20. *Iudic. c.* 6. 6. *profana exempla enumerat Petr. Greg. lib* 8. *c.* 2 & *lib.* 13. *c.* 10. *de Repub. Danæ. lib.* 3 *polit. tit. quæ evert. Remp. Steph: Iun. Brut. quæst.* 1. & 2. *de vind. cont. tyran. Melch. Iun. lib.* 1. *polit. quæst.* 6. *Exemplum resistentium violantibus pactum religiosum vid. Iud. c.* 20. *ubi Israelitæ conventu indicto Benjamitas citant, & in contumaces ob maleficium commissum bellum decernunt & suscipiunt, atque victos interficiunt, & Iosu. c.* 22. *ubi audientes Israelitæ de defectione & apostasia Rubenitarum, bellum ob eam causam contra fratres suscipiendum esse judicant. Adeò verò impio ejusdem magistratui est resistendum, ut mandata contraria magistratus non sint curanda. Act. c.* 4. 19. 1. *Reg. c.* 18. *Dan. c.* 3. 16. 17. 18. *Exod. c.* 1. 15. 16. 17. 1. *Reg. c.* 18. 19. & *seqq.*

Regnum verò suum magistratus & populus, ut vasalli à Deo tanquam domino suo, se habere agnoscunt, titulóque quo utuntur hoc ipsum profitentur, se nimirum ex solâ Dei gratia

gratia & beneficio illud esse quod sunt. *Nam à Deo habere & accipere hunc magistratum imperium suum ex sacra scriptura abundè probari potest ex Proverb. c. 10. c. 8. 51. 2. Chron c. 9. 8. 1. Chron c. 29. 10. & seqq. Dan. c. 2. c. 4. 22. Esa. c. 45. 2 Reg c. 8. 13. Rom. c. 13. 21. 3. Iud. c. 5. 13. c. 2. 19. c. 15. 11. 2. Pet. c. 2. 19. Nu. c. 27. 16. 17. 1. Sam. c. 8. 19 20. c. 12. 15. c. 16. 2. 3. 5. Iob. 10. 34. c. 12. 18. Iohan. c. 19. 11. 1. Reg. c. 10. 9. 2. Sam. c. 7. 18. 20. 21. Hesr. c. 1. 2. Atque idipsum etiam agnoscunt hodierni reges & principes in istis titulis suis, quibus utuntur*, Von Gottes gnaden / Keyser / Konig / Hertzog / Furst &c. *Rodolphus Dei gratia Imperator &c. Henricus Dei gratia, rex Galliæ, &c. Hinc quoque solium regis, dicitur Dei solium. 2. Chron, c. 9. 8. Item populus regni, Dei populus & hæreditas Dei vocantur. 1. Sa. c. 10. 1. 2. Reg. c. 20. 5. 1. Reg. c. 8, 5. 2. Reg. c. 11. 17. Exod. c. 15. 16. Da. c. 2. c. 5. Psa. 53. 4. et 14. 4. Mich. c. 3. 3. Iob. c. 12. 18. c. 41. 25. & servus Dei. 1. Reg. c. 3. 8. 9. Dei enim est terra, quam creavit & conservat. 1. Coron c. 29. 11. 12. & seqq. Esa. c. 37. 16. ibi: tu Deus ille solus es, in omnibus regnis terræ. Psalm. 115. 16. ipsi cæli sunt Iehovæ, terraque quam dedit filiis hominum. Sap. c. 6. 4. 5. 2. Sam c. 6. 21. Psal. 24. 1. orbis terrarum est Domini & omnes ipsius habitatores. Levit c. 25. 23. mea est terra: Et vos estis peregrini & inquilini. vid. Matt. Vogel. part. 4. memb. 3. in pen. theol. Magistratus verò hujus hæreditatis dominicæ administrator, dux, pastor, minister vel antecessor populi dicitur. 1. Chron. c. 11. 2. 2. Sam. c. 5. 2. c. 7. 8. c. 6. 21. 2. Reg. c. 20. 5. 2. Chron. c. 5. 10. c. 33. 16. c. 20. 6. 1. Chron c. 29. 11. Dan. c. 2. 36. 37. c. 4. 14. Rom. c. 13. 4. 6. & dixi supra c. 191. & judicium Dei administrator & executor. 2. Sam. c. 7. 18. 1. Sam. c. 15. 17. 2. Sam. c. 12. 7. 8. 9. de quo suo officio Deo rationem reddere cogetur. Deut. c. 17. 18. 19. 20. Sap. c. 6. 4. & seqq.*

Prius ecclesiasticæ administrationis officium, quod est de doctrina & exercitio religionis orthodoxæ in regnum introducendis, consistit in institutione sacri ministerii, & scholarũ.

Sacrum ministerium est publicum munus docendi veram agnitionem Dei & exercẽdi cultum illius sincerum, ministris

electis demandatum, vocatur ab Apostolo. 2. *Corinth. cap. 5. vers.* 18. 19. 20. ministerium reconciliationis, sermo reconciliationis, legatio Christi. *et Actor. cap.* 6. 4. administratio sermonis.

1. In constituendo hoc ministerio summi magistratus officium est, primum, ut edicta publica pœnalia, de agnoscendo & colendo vero Deo iuxta sacram scripturam, proponat, & in toto regno & singulis illius provinciis, quocunque ipsi visum fuerit tempore, promulget, pœna sancita in violatores edictorum exemplo priorum regum.

2. Deinde ad magistratum pertinet, ut orthodoxæ fidei canones, seu veræ religionis solemnem formulam, quam cõfessionem vocant, de doctrina & œconomia ecclesiastica, hoc est, de ritibus & officiis ecclesiasticis, ordine & decore peragendis, iuxta normam sacrarum scripturarum, legitimè sanciat. *Sic Moses Dei religionem et cultum in politia sua constituit et Aaroni præscripsit. Sic Iosua curavit circumcidi populum, Iosu. cap. 5. legem promulgavit. Iosuæ. cap. 8. fœdus renovat. cap. 24. David. Levitis ordines & officia præscripsit.* 1. *Chronic. cap.* 23. *cap.* 24. *cap.* 25. *cap.* 29. *Iosophat idola abolevit.* 2. *Chronic. cap.* 23. *Ioas sacerdotes negligenter curantes templi fabricam officii admonet & multat.* 2. *Regum. cap.* 12. 2. *Chronic. cap.* 24. *Hiskias repurgat templum & cultum instaurat.* 2. *Reg. cap.* 18. 2. *Chron. c.* 29. & *Iosias.* 2. *Reg. cap.* 34. 2. *Chronicor. cap.* 34. *cap.* 35. *vers.* 2. *Sic Constantinus magnus, Theodosius, & pii alii reges fecerunt, ut ecclesiastici historici scribunt, vid.* 2. *Chronic. cap.* 34. *vers.* 29. & *cap.* 15. *vers.* 13. *Daniel. cap.* 3. *vers.* 29. *cap.* 6. *vers.* 25. 26. *cap.* 4. *Hesræ. cap.* 7. *vers.* 11. & *seqq. Nehem. cap.* 6. *vers.* 1. 2. 3. *cap.* 7. 5. *Iosu. cap.* 23. *vers.* 6. 2. *Reg. cap.* 11. *vers.* 17. 2. *Samuel. cap.* 6. *vers.* 14. *cap.* 17. *vers.* 2. 18. *Pii reges etiam in publico cultus divini exercitio solemni aliis præire soliti sunt. Esræ ca.* 1. *vers.* 1. 2. & *seqq. cap.* 7. 1. *Chronic. ca.* 16. *vers.* 7. & *seqq.* 2. *Chronic. ca.* 6. 3. &

3. & ſeqq. cap. 19. verſ. 6. & ſeqq. cap. 29. verſ. 20. & ſeqq. cap. 30. 11. & ſeqq. & latius ex citatis locis apparet, & dixi ſupra c. 9. allatis exemplis. Ex his quidam pios & doctos viros per omnes regni civitates miſerunt, qui populum ubiq; de vera Dei religione, agnitione & cultu ex verbo Dei docuerunt & inſtituerunt. 2. Chron. c. 17. 2. Reg. c. 23. tot. librum Heſræ & Nehemiæ. Hoc ipſum multis in locis etiam jura civilia docent. l. 1. C. de ſum. trinit. & fide cathol. l. 4. l. 6. l. 7. C. d. t. Novel. 123 c. 31. Novel. 127. c. 6 Novell. 17. Leon. 15.

3. Tertiò officio magiſtratus incumbit judicia eccleſiaſtica ordinaria, presbyteria, ſynedria & conſiſtoria eccleſiaſticorum conſtituere, & per ea de epiſcopis & paſtoribus vocandis, examinandis, ordinandis, in officio dirigendis, judicandis, vel removendis, leges dare. *quod probatur exemplo Salomonis. 1. Reg. c. 2. verſ. 27. Joſaphati. 2. Chronic. cap. 19. verſ. 11. Conſtantini magni, Euſeb. lib. 10. cap. 5. Theodoſi. lib. 3. C. de ſumm. trinit. & fid. cathol. & aliorum Imperator. l. 9. l. 31. l. 40. l. 47. l. 48. C. de epiſcop. & cleric. Novell. 123. cap. 13. cap. 1. cap. 10. Novell. l. 6. c. 1. cap. 4. cap. 16. Novell. 137. cap 24. Novell. 123. cap. 1. c. 10. Novell. 131. c. 4.*

4. Quartò magiſtratus huius partes ſunt, curare ut Ephori regni & præſides provinciales quilibet in provincia ſua ſpecialem curam de miniſterio hoc ſuſcipiat, nimirum ita ut in ſingulis paræciis ſuæ provinciæ, ex conſenſu & electione cuiuſque eccleſiæ, presbyterium, hoc eſt, ſenatum ex miniſtris eccleſiæ & aliis piis, ſanctis, integris & prudentibus è plebe electis, ad gubernacula eccleſiæ, ad eius conſervationem & ædificationem in Chriſto conſtituat & autoritate ſua confirmet: *de quo preſbyterio ſupra cap. 8. de provinciæ adminiſtr.*

5. Quintò ciuſdem magiſtratus officium eſt curare, ut miniſtri eccleſiæ cuiuſque, legitimè, internè & externè vocentur, eligantur & confirmentur, & ita vocati, doctrinam legis & Euangelii ſincerè ex verbo Dei verè

verè, plenè, ordinatè, populariter idque publicè & privatim *Act c.20.20.* in ecclesia proponant, doceant & explicent: *arg. 1. Chron.c.16.4.5.c.23. c.24. & seqq. Esræ.c.7.6.10.11.12.25. Nehem. c.8.2.3.4.5. 8.9.14.c.9.* Deinde sacramenta, sigilla fidei, rectè administrent & dispensent: Tertiò, præsint precibus & presbyterio bonis consiliis & admonitionibus, eiusque actiones dirigant in proponendo, in sententiis colligendis, & præcipuis peragendis: Quartò, cum sibi adiunctis præsbyteris disciplinam ecclesiasticam rectè exerceant & reliqua, quæ collegio presbyterorum iniuncta sunt, peragant, *de quibus singulis vid. 1. Tim.c.5.27. Act.c.6.4.c.20.20. Matth.c.28.19. & c.18.18. & latius supra c.8. de provinciis diximus. Ex hisce apparet, summum magistratum circa doctrinam fidei habere judicium cognitionis, discretionis, directionis, definitionis, ac promulgationis, idque eundem exercere secundum scripturas sacras, & iuxta eas Episcopis imperare. Sic Constantinus de Arriana controversia iudicium sibi sumpsit. Euseb. lib.3.c. 10. & seqq. Vnde & hoc constat, quod ecclesiastici regum potestati subjecti sint, exceptis illis, quæ sunt ministerii propria, in concionibus verbi & administratione sacramentorum, in quibus Deo & ecclesiæ subjiciuntur, quatenus vero sunt cives, ipsi cum familiis et rebus potestati civili sunt subjecti. Rom.c.13. ubi omnis anima, arg. Matth. c.17.27. Act.c.26. Novel.83. in præfat. Novel.86.c.1. Novel.123.c.20.c.21. vide defensorem pacis Marsilii part.2.c.4.*

Scholarum institutio est, qua publicæ scholæ & officinæ pietatis & bonarum artium in omnibus provinciis iussu & autoritate summi magistratus regni aperiuntur & eriguntur. *Schola enim est bonorum et pierum civium officina et seminarium, quo purus et putus Dei cultus et cognitio conservatur et ad posteros transmittitur. Studia oculos mentis aperiunt et judicium acuunt atque informant.*

Scholæ eiusmodi, optimis & doctissimis cuiuslvis artis & facultatis, quam pollicentur, professoribus eodem summo magistratu procurante, instruendæ sunt, qui excellentes sint invitæ sanctitate & eruditione, fide, diligentia, & patientia,

atque

atque docendi dexteritate. Deinde curandum est, ut sint celebres & frequentes, privilegiis honestis munitæ & fundatæ reditibus annuis. *vid. Pet. Greg. lib. 18. & lib. 12. de Rep. Danæ. lib. 4. cap. 3. polit. Zepper. lib. 1. de polit. eccles. Casm. cap. 25. & seqq. vitæ politicæ: & Quintilian. Schola enim est omnis felicitatis causa & fons, atque totam regionem ditare solet, non secus atque aurisodinæ, vel argentisodinæ locupletissima. Contra illius privatio in Repub. omnis mali & exitii causa.* Deut. c. 4. 40. c. 6. 18. c. 28. *per tot.* Proverb. c. 29. 18. *Cum non est visio (hoc est doctrinæ prædicatio ex lege & prophetis) nudatur populus.* Esa. c. 24. 5. 6. *& seqq. &* Psalm. 74. 7. Ezech. c. 7. 26. Esa. c. 30. 20. *& sequentib.* Deut. c. 6. 6. *Et erunt præcepta ista, quæ ego præcipio tibi hodie, in corde tuo, eaque acutè ingeres filiis tuis, ac loqueris de eis quum sedes domi tuæ, cum ambulas per viam, cum cubas, cum surgis & seqq. et c. 4. 10. ut discant timere me quibuscunque diebus victuri sunt super terra et doceant filios suos. & c. c. 11. 19. Docebitis ea filios vestros, loquendo de eis cum sedes domi tuæ, cum incedis per viam, & cum iaces et cum surgis.* Malach. c. 2. *sacerdotis labia custodient scientiam & legem requirent ex ore ipsius, quia angelus Domini est.* Deut c. 17. 8. 9. *De ejusmodi scholis latius videre licet* 1. Sam. c. 19. 20. *& seqq.* 1. Reg. c. 18. 13. 2. Reg. c. 2. 5. 7. 15. 16. 17. c. 4. 1. 2. *& seqq. Testimonia ex novo testamento de Scholis vid.* Matth. c. 4. 23. c. 6, 2, 5. c. 23. 6. Act. c. 13. 23. 14. *et seqq.* c. 15. 21. *Moses à temporibus antiquis habet in singulis civitatibus, quæ eum prædicent in Synagogis, ubi per omne sabbathum legitur.* Act. c. 22. *ubi Paulus dicit, se institutum in Schola Gamaliel is.* c. 17. 2. 17. c. 17. c. 19. 8. 9. c. 6, 9. 2. 2. Chron. 17. 6. *elato itaque animo suo ad vias Iehovæ, amplius adhuc amovit excelsa & lucos ex Iehuda. 7. Et anno tertio ex quo regnare cæpit, misit cum præfectis suis cum Benchayle et cum Hobadja et cum Zacaria et cum Nethanaele et cum Micaja ad docendum per civitates Iudæ. 8. cum illis, inquam, hominibus Levitas etc. 9. qui docuerunt in Iehuda, habentes secum librum legis Iehovæ & obiverunt omnes civitates Iehudæ docentes populũ. Nebucadnezar rex juventutis doctores & informatores aluit.* Daniel. c. 1. 4. 19. 20. 21. *Et propheta exulceratissimum Reipub. statum descripturus dicit*

non fuisse sacerdotem, non doctorem neq; legem, neq; principem in populo. 2. Chron. c. 15. Vid. Lamentationes Ieremiæ.

Constituendæ verò & aperiendæ sunt, tum scholæ privatæ, vulgares, paganæ, oppidanæ, triviales, tum cultiores, publicæ Academiæ, in quibus brabeia doctis & ad ecclesiæ, vel Reipub. gubernationem idoneis, decernantur & conferantur.

Primi generis scholas ephorus quilibet in sibi demandata provincia: posterioris verò generis Academias nimirū summus magistratus instituit & sua autoritate confirmat. *Vid. Zepper. lib. 1. de polit. eccles. & Iacob. Middendorp. de Academiis. Chassan. in lib. de gloria mundi & Pacian. lib. 2. c. 46. de probation. Pet. Greg. lib. 18. de Repub.*

Imprimis autem curabit magistratus, ut liberi sui in scholis eiusmodi, in vera orthodoxa religione diligenter informentur. *Ita David. filio Salomoni successori suo, prophetam Nathan præceptorem & informatorem constituit. Nam vera religio tandiu in regno permanet, quandiu magistratus ita informatus vivit & Deo servit. Iosu. ca. 24. 31. Iudic. ca. 2. 7. 8. adde 2. Reg. ca. 22. 3. 2. Chronic. cap. 24. 18. Scholæ insuper clavem scientiæ custodiunt & Dei agnitionem veram & cultum sincerum conservant & ad posteros transmittunt. Vid Ios. cap. 24. 15. & seqq. Nehem. cap. 13. 10. & seqq.*

Alterum officium summi magistratus in administratione ecclesiastica, consistit in conservatione & defensione ecclesiæ, exercitii & usus publici cultus divini & Scholarum. *Nam hanc quoque curam & inspectionem magistratus summi esse patet ex pluribus scripturæ locis, Num. cap. 27. vers. 16. Psalm. 78. vers. 70. Esa. ca. 44. vers. 28. & ca. 49. vers. 29. Psalm. 24. vers. 7. idque exemplo Mosis. Exod. ca. 12. vers. 32. Iosuæ. Iosu. ca. 5. vers. 2. ca. 6. vers. 6. cap. 8. vers. 30. 35. ca. 22. Davidis. 2 Samuel. cap. 6. vers. 10. 1. Chronic. ca. 23. 24. 25. 26. Salomonis. 1. Reg. cap. 5. 6. 7. 8. Asæ. 2. Chron. cap. 15. 8. Iosaphati. 2. Chron. c. 17. 6. c.*

19.

19. verſ. 8. Ioas. 2. Chronic. cap. 29. verſ. 31. Ioſiæ. 2. Chron. cap. 34. 35. Zepperus de politia eccleſiaſtica. Petr. Gregor. lib. 8. cap. 2. de Republ. Sotrat. hiſtor. eccleſiaſt. lib. 5. cap. 10.

Cura igitur hæc complectitur duas partes, quarum una eſt de conſervatione eccleſiæ & cultus divini atque ſcholarum: altera vero de defenſione earundem contra illius hoſtes perſecutores & turbatores. *Deuteron. cap. 13. verſ. 12. & ſeqq. 1. Reg. cap. 18. verſ. 40. Nehem. cap. 4. verſ. 16. 17. Pſalm. 104. & 118. & 119. Eſai. cap. 49. verſ. 23. ubi magiſtratus dicuntur eccleſiæ Dei matrices.*

Conſervatio veræ religionis & cultus divini eſt, qua doctrinæ cæleſtis puritas atque orthodoxus conſenſus conſervatur & ad poſteros transmittitur. quod duobus mediis & modis à magiſtratu procuratur.

Primò conventibus & viſitationibus eccleſiaſticis indicendis & habendis à fidelibus & piis regni eccleſiæ miniſtris, in qualibet illius provincia, & ſi opus eſt in toto regno quibus gubernatores & paſtores eccleſiæ in officio continentur & religionis controverſiæ et vitia quævis œconomiæ eccleſiaſticæ, cognoſcuntur, corriguntur et tolluntur. Deinde præmii competentis contributione piis Dei cultoribus. *David precatur Deum, ut exercitium cultus divini ſemper retineat & in domo Dei maneat. Pſalm. 61. verſ. 5. & Pſalm. 65. verſ. 5. imprimis vero David prædicat felicitatem eorum, qui publicum illud exercitium cultus divini habent in Pſalm. 48. & Pſal. 122. & Pſal. 43. & exercitium hoc publicum ſibi ad tempus ſublatum moleſtè fert & conqueritur. Pſal. 42. 1. 2. 3. 4. 5. ubi Piſcat.*

Curabit igitur & mandabit magiſtratus ut conventus generales publicos habeant perſonæ eccleſiaſticæ, in quibus de doctrina & vita ſubditorum regni inquiſitio & examen inſtituatur, quo illæ ſint ſanæ, integræ, & ad verbū Dei cōfirmatæ.

Conventis hoſce convocare & regere eſt ſummi magiſtratus. *Sic David convocavit ſacerdotes ad reducendam arcam. 1. Chron. c. 13. 12. & ad ordinandos ſacerdotes. 1 Chronic. c. 23. 1. Salomo in dedicatione templi. 1. Reg c. 8. Ezechias 2. Chron. c. 29. 4. Ioſias. 2. Reg. c. 23 1. 2. Sic concilium Nicenum eſt indictum à Conſtantino. Et Conſtantinopolitanum à Theodoſio ſeniore: Epheſinum à Theodoſio Iuniore. à Conſtantino, Conſtantinopolitanum 6. à Marciano, Chalcedonenſe. Carolus magnus in Gallia 5. concilia provincialia convocaſſe legitur. Iuſtinianus Imp. jubet unumquemq; archiepiſcopum ſingulis annis ſynodos celebrare & epiſcopos ad ſe convocare. Novel 123. c. 10. Novel. 131. c. 1. c. 2. Novel. 137. c. 7. vid. Pareum ad Rom c. 13. in dubiis, ubi Pontificios diſſentientes refutat.*

Conventus ſpeciales ſunt preſbyteria cuiuſque paræciæ, conventus claſſici, ſynodi particulares provinciales. *de quibus ſingulis latè Zepper. in lib. de polit. eccleſiaſtica & Franciſ. Iunius in lib. de commun. ſanctor.*

In conventibus hiſce eccleſiaſtici diſpicere debent & ex verbo Dei examinare, an doctrina ſit ſana, & vita huic reſpondeat an cultus divinus ſit ſincerus, an ſacramenta recte adminiſtrẽtur, & diſciplina eccleſiaſtica vigeat, ſcholæ ſint benè conſtitutæ, & denique bona eccleſiaſtica rectè adminiſtrentur, an falſi doctores, ſeductores ſe ingeranr, falſaque dogmata ſpargant, an Diaconia pauperum rectè adminiſtretur, & quilibet in domo Dei ſuum faciat officium. Curabunt etiam, ut utiles libri de religione orthodoxa in regno imprimantur edantur, vel vendantur & publicentur, nec non ut eccleſiæ vel Reip. utiles, inſignes & eximii viri in regnum, vel provinciam pertrahantur & alliciantur.

Conventibus hiſce reſpondent viſitationes eccleſiarum, quarum quædam viſitatio eſt domeſtica ſpecialis. quæ fit per miniſtrum eccleſiæ illius loci, adjuncto ſeniore eiusdem præſbyterii: quædam etiam generalis viſitatio, quæ fit per inſpectorem eccleſiæ, adjuncto illius loci officiario politico, in conventibus

tibus ecclesiasticis : fit deniq́ue visitatio quædam in synodo provinciali, per deputatos aliquot inspectores & consiliarios aulicos.

In his visitationibus itidem fit examinatio, inquisitio, scitatio & exploratio de doctrina & vita.

De doctrina, secundum fidei articulos & catechismum. De vita secundum decalogi præcepta instituta.

Fit quoq́ue in hisce inquisitio de statu ecclesiarum, scholarum, & de dispensatione bonorum ecclesiasticorum, de vita & doctrina ministrorum ecclesiæ cuiusque, & denique de sustentatione ministri ecclesiæ cuiusque & iuventutis informatore, ne hi egeant, vel ex rei familiaris penuria cogantur talc vitę genus exercere, quo vocatio ipsorum ecclesiastica interturbetur, impediatur, vel vilipendatur, ne post mortem ipsorum uxores, liberi & familia ad stipem prorsus redigantur & inigno-minia vivant.

Exempla piarum visitationum licet videre 1. *Sam.c.7.3.2. Reg.c.* 2.4.6.1. *Reg.c.*15.11.2. *Chron.c.*31.4.11.c.34.3.8. *Act.c.*14.21.c. 15.36.41.c.18.23. *& plura alia refert Zepper. de polit. ecclesiastica. lib.* 3.c.11.

Curabit quoq; magistratus, ut non solum ministri ipsius ecclesiastici rectè officio suo fungantur, sed & ut in hoc illos politici ministri iuvent, si necesse fuerit. Ideoque mandabit, ut ecclesiastici & politici sibi mutuas operas tradant, consilia & auxilia communicent & coniungant, uti fecit Moses & Aaron. *Exod.c.*12.1. *Levit.c.*9.1 c.11.1.c.13.1.c.15.1. *Num.c.*2.1.c 4.1.c.19.1.c.20.23.c.26.1. *& David. ecclesiasticos adhibuit* 2. *Sam.c.* 7.2.2. *Chron.c.*29.25. *& Ioas.* 2. *Reg.c.*12.1.2.10. *& Iosias.* 2. *Chron.c.* 34.15.20. *Non igitur permittet magistratus, ut politici ecclesiasticos in suo officio impediant, vel turbent. Neq́ etiam murmerent Aaron & Miriam contra Mosen: Neq́ Ieroboam extendat manum contra virum Dei. Salomo etiam sacerdotem seditiosum ab officio deponat. Et Nathan Davidi dicat, tu es vir ille. Et Azaria Uziæ dicat, non licet*

sibi sufficium facere. Zepper d. lib. 3. c. 13. de polit. eccles.

In testamento suo magistratus religionis, puræ & orthodoxæ rationem habebit, eiusque curam propagationem & conservationem suo successori & populo regni demandabit, & docebit quibus remediis, malis & quibus sit medendum. *arg. David. 1. Chron. ca. 22. 17. 18. ca. 28. 8. & seqq. cap. 29. 19. 1. Reg. c. 2. 2. & seqq. adde Theodoret. lib. 5. c. 25. Nicephorum. lib. 13. c. 1.*

Denique magistratus promulgabit & sanciet leges de prædicanda sana doctrina, de Sacramentis rectè administrandis, de adiaphoris ad εὐσχημοσύνην & εὐταξίαν, verbo Dei conformem componendis, de catechisationibus, scholis, Synodis, indicendis & cogendis, ecclesiæ ministris inutilibus & malis deponendis & exautorandis. *arg. Exod. cap. 32. 21. 1. Reg. c. 2. vers. 27. cap. 1. vers. 7.* & puniendis. *2. Reg. cap. 12. vers. 7. 2. Reg. c. 12. 7.* de disciplina ecclesiastica, de vocationibus pastorum, Diaconia pauperum, de bonis ecclesiasticis dispensandis & administrandis, nuptiis, sepulturis, & siquæ alia sunt necessaria ad ecclesiasticam administrationem, quæ omnia suis constitutionibus sancit, certámque omnium & singulorum rationem, ordinem et modum verbo Dei respondentem, præscribit. Sed hac in re omninò cavendum magistratui politico, ut manus suas hisce negotiis non applicet, sed illa ecclesiasticis personis committat & demãdet. *2. Sam. c. 6. 6. 1. Reg. c. 13. 4.* ipse curet, ut externę hominum actiones sint conformes legibus & ad harum obsequium omnes etiam ecclesiastici conformentur. *Zepper. lib. 3. cap. 13. de politia ecclesiastica.*

Pręmii competentis contributio ad religionis amorem & studium populo ingenerandum, multum facit, nimirum quãdo pii Dei cultores in precio, honore & existimatione habentur, ad publica officia, munera ad quę idonei & pares esse possunt, promoventur ita ut pietas, tum alterius vitę tum huius, benedi-

benedictionem & fructus habeat & percipiat, iuxta Apostoli dictum. Deinde quando magistratus ministros Dei reveretur privilegiis & muneribus ornat, eorum consiliis utitur & iis occasionem præbet, quâ possint dona sua & talentum aliis fructuosum reddere, ut re ipsa experiantur in verbo laborantes, duplici honore dignos iudicari à magistratu, secundum Apostoli dictum. 1. *Timoth. cap. 5. ob quem honorem etiam patres in scriptura vocantur & aliis honorificis appellationibus & elogiis ornantur & ab Impp. insignibus, privilegiis & immunitatibus sunt donati, ut dictum supra cap. 15. de concessione privilegiorum.*

Sequitur de defensione & protectiõe orthodoxæ religionis & cultus divini, quæ in duobus capitib. consistit: nimirum primo in purgatione ecclesiæ & deindè in impedimentis quibuscunque removendis & tollendis.

Quin emendatio purgatiòque ecclesiæ ab omni errore, hæresi idololatria schismate & corruptela ad magistratum pertineat, non est dubium, *idque exemplo piorum aliorum regum. 2. Chronicor. cap. 17. ubi Iosophat legitur idem fecisse & alii. 2. Chronicor. cap. 22. per tot. cap. 31. cap. 34 2. Reg. cap. 22. nec non Ezekias. de quo 2. Reg. cap. 18. Iosias de quo 2. Reg. cap. 23. Moses. de quo Exod. cap. 32. Asa. de quo in Chron. & Israelitæ de quib. Iosu. cap. 22. Vide Socrat. histor eccles. lib. 5. cap. 10.*

Hoc, ut faciat magistratus: Primò proponet edicta publica de exterminanda & abolenda omni doctrina impia verbo Dei non consentanea, eiusque usum & exercitium sub pœna gravissima omnibus & singulis regni membris interdicet: Deinde instituet diligentissimam observationem & inquisitionem impostorum, seductorumdeceptorum & pseudodoctorum. 2. *Timot. c. 3. 13.* & luporum, *Matt. c. 7. 15. Actor. c. 20. 29. Tit. c. 1. 13.* & quæstum facientium ex pietate. 2. *Pet. c. 2.*

quos

quos omnes & singulos in lucem protractos manifestos reddi curabit,& pro merito puniet.

Collapsum, vel depravatum Dei cultum restituet, atque reformationem ecclesiarum ex verbo Dei, ad illius normam suscipiet,omnia ad perfectiorem statum reducendo, *exemplo piorum regum. 2. Reg. c. 18. 4. c. 23. 15. 2. Chron. c. 24. 6. c. 34. 6. Deut. c. 12. 7. 32. c. 18. Iosu. c. 23. 6. 1. Sam. c. 2. 3. c. 7. 16. c. 8. 2. Chron. c. 14 4. c. 17. 9. c. 19. 8.* in qua reformatione, etiam exiguæ reliquiæ & radices idololatriæ relictæ,exstirpandæ omnino sunt. *1. Reg. c. 22. 44. c. 23. 8. 9. 2. Reg. c. 3. 2. c. 14. 4. c. 15. 4 2. Chron, c. 30. 13. c. 31. 1. c. 34. 3. 4.* & errorū initia tollenda. *Iudic. c. 2. 10. Nehem, c. 13. 10.* Non enim est verus Dei cultus ibi constitutus, ubi idolis suus cultus relinquitur. *2. Reg. c. 17. 41. c. 18. 4. 2. Chron. c. 27, c. 33. 17. c 34. 3.* sed dicitur Zelus Iehu. *2. Reg. c. 10. 16. Oseæ c. 1. 4.* Ideoq; unam religionem, eamque veram in regno suo stabilire & permittere administrator illius debet. *2. Chron. c. 34, c. 17. Iosu. c. 22. Iosu. c. 24. 11. 20, Iudic. c. 6. 25, 2. Reg. c. 11. 17. 18, Nehem. c. 13. 10. vid. Pet. Greg. lib. 8, c. 2. nu. 19. 21. de Repub. per. 1, regum. c. 18. 21. Apocalyps. c. 2. 14. c. 3. 15. Num. c. 24. c. 25. Franciss. Burghar. de autonomia & dixi sup. c. 9. adde Iohan. Gerard. polit. quæst. cent. ult.*

Atheos omnes, impios & profanos homines insanabiles & refractarios eiiciet. *Psal. 101, per tot. Exod. c. 22. 20.* Quin etiam magistratus, impios & profanos, de quibus spes emendationis est, ad sanum & purum cultum divinum adigere possit, dubium non est. *1. Timoth. c. 2. 2. vid. exemplum Iosiæ & Iosophati & Ezechiæ & sup c. 9.*

Puto etiam pium magistratum bonâ conscientiâ posse permittere, ut Iudæi in suis ditionibus & territorio habitent & cum fidelibus conversentur et negotientur, *idq; exemplo juris divini. Deut. c. 7. & civilis. tit C. de judæ. & cælicol. & tit ext. de judæ. & Sarracenis. Petr. Martyr. Iudic. c. 1. 36. Hieron Zanchius in explicat. præcepti. 4. loco. 5. Dænens. lib. 4. c. 2. pol. Socrat. eccles. histor. lib. 3. c. 25. & lib. 5. c. 2.* sed Synagogas suas Iudeis permittere, non puto

puto magiſtratibus conceſſum. *Arg.* 1. *Ioh.c.*4. *& c.*2. *& Ioh.c.*8. *quamvis prædicti Theologi Martyr & Zanchius illas concedi poſſe exiſtiment, modò in illis contenti ſint lectione bibliorum, precibus, nec in iis Chriſtum, vel eccleſiam illius blaphement. Siquidem Chriſtus & Apoſtoli horum Synagogas ingreſſi leguntur & cum aliis contuliſſe. adde l.*1. *C. de Iudæ. Novel.* 146. *Receſſ. Imperii de anno* 1530. *&* 1538. *&* 1551. *Ioban. Gerard. polit. quæſt. cent ult.*

In converſatione Iudęorum civili cum regnicolis, ſequentes cautiones plerique prudentes et pii putant eſſe obſervandas. 1. Ne fideles cum Iudęis connubia contrahant. 2. *Corint.* *c.*6. 14. 11. Ne in religione, illorumque ritibus communicent, aut etiam nimis arctam colant amicitiam, vel familiariter cum iis verſentur, ſed ſeparatim Iudæi habitent, *ut fit Francofurti*, & ſigna, ſeu notas geſtent, quibus ab omnibus facilè dignoſcantur. *Curabit igitur magiſtratus, ne fideles ab infidelibus ad cultus impios adigantur, vel ceremoniæ, aut ritus impii in territorio regni exerceantur. Qua in re graviter peccavit Salomo cum ſuis uxoribus infidelibus.*

Deinde operam dabit, ut aſsiduè et diligenter in dięceſi ſua viventes infideles erudiantur in verbo Dei. Tertiò prohibebit, ne uſuras rodentes et iniquiſsimas tales Iudęi exerceant & blaſphemias in Chriſtum evomant. *Vide Martyr. d. loc. & Aug. de civit. Dei lib.* 4. *c.* 18. *ſuper Pſalm.* 58. *l.* 6. *l.* 7. *& paſsim in tit. C. de Iudæis, & titul. de Iudæ & Sarracenis extra.* Quatenus privato liceat converſari cum infidelibus atheis, impiis, vel diverſę religionis hominib. & cum iis habitare diſtinguunt theologi inter eruditos, conſtantes, indoctos, infirmos, & ſcopum quo ductus quis, cum talibus habet cōmercium. *Vid. Pet. Martyr. Iud. c.* 1. 36. *& dixmus in Ethica.*

Idem dicendū eſt de papiſtis in territorio magiſtratus natis, vel domicilium habentibus quib. magiſtratus bonâ conſcientia permittere poteſt, ut habitent inter regni fines, modo piî cum ſuperſtitionibus illorum non cōmunicent, aut cum aliis

familiariter illi conversentur, aut matrimonia contrahant: 2. *Corinth.c.*6.14. Templa verò ad suos cultus idololatricos exercendos, magistratus ipsis permittere nequaquam debet. *arg. Deut.c.*13.

De hæreticis in benè constituto imperio tolerandis, distinguendum est. Sunt enim quędam hæreses, quæ fundamentũ fidei convellunt. *uti Arianismus & similes. Aliæ verò etsi in quibusdam fidei articulis errent, tamen fundamentum non evertunt, ut Novatianorum & similium hæreses.*

In prioris generis hæreticos & sectariorũ coryphęos severiter magistratus animadvertere debet exilio, carcere, vel gladio, ut nullam cum fidelibus possint habere consuetudinem, vel consortium, aut scabiem suam aliis affricare, coinquinare vel perdere & seducere. *l.* 5. *l.* 11. *& seqq. C. de hæret. & Manich. Exod.c.*32.27. *Iosu.c.*22.12. *& seqq. Actor.c.*5.5.10 *c.*13.8,10. 2. *Chron.c.*15.13.2. *Reg.*10.24. *c.*23,20. Ab horum etiam consortio ut alii abstineant, publicis interdictis magistratus mandare debet. *arg. Matth. c.*5.18. 1. *Corinth.c.*15.33.34. *c.*5.9.10,11. 2. *Corinth.c.*6.14. *& seqq. Ioan.c.*4. Posterioris generis hæretici, si convicti sunt hæreseos & admoniti ab ecclesia, neq; tamen resipiscunt, sunt excommunicandi. *Matth.c.*18.1. *Corinth.c.*5.

Illi verò, qui errorem aliquem, vel doctrinam, quæ nondũ manifestæ hæreseos est damnata, defendunt, non sunt idcò ab ecclesia pellendi, neque illis sacris cætibus interdicendum. neque eorum consuetudo est vitanda; *exemplo Pauli Apostoli, qui Corinthiacam ecclesiam multis erroribus infectam, non est aversatus.* 1. *Corint. cap.*15. *neque Christus Apostolos suos, licet in magnis erroribus versarentur, reiecit.*

Potest etiam magistratus edictis publicatis mandare, ne orthodoxi eos, qui non in fundamento doctrinæ errant, & vicissim ne hi orthodoxos, publicè damnent, conviciis contume-

contumelioſe traducant, exagiténtve, ſed ut colant inter ſe amicitiam, idque tantiſper dum in libera ſynodo, legitimè ea de re diſceptetur & quid definietur. *Tale eſt conſilium Apoſtoli ad Philip. cap. 3. 15. 16. quod ex principibus Euangelicis plurimi noſtro ſeculo ſunt imitati exemplo ſuo.*

Veræ & orthodoxæ religionis, publico conſenſu receptæ manifeſtus contemptus, vel abnegatio, ab una aliqua regni parte, provincia, vel civitate facta, poteſt ab ephoris ſpecialibus vel generalibus eiuſdem regni vi & armis, ſi admonita non reſipiſcat, vindicari. *Deut. cap. 13. 12. 13. & ſeqq. Joſuæ. c. 22. per totum. Act. cap. 17. 11.*

Quando verò falſa religio ab una parte regni abiicitur, non poteſt neque debet illud alia pars illius, vel ſummus magiſtratus vindicare, ſed diſſenſio mutua συζητήσει & collatione, in concilio publico, tolletur. *Vid. Danæ. lib. 3. in aphoriſ. tit. vera religio immutata evertit Rempub. Iud. c. 6. 24. & ſeqq. Joſuæ c. 22. 18. 23. 29. 34. Act. c. 17. 11.*

Quod ſi quidam pauci, vel plures in regno, in quo veræ Dei agnitionis & cultus ſinceri nulla eſt profeſsio, vel liberum religionis exercitium contra communem totius regni uſum & conſuetudinem petant à magiſtratu, tum hic obſervabit; primò, ut ex Dei verbo diligenter, συζητήσει & collatione inſtitutâ, inquirat & examinet eam religionem, cuius exercitium publicum petitur. *Joſu. c. 22. 18. 19. c. 23. 29. 34. Act. c. 17. 11. 2. Chron. c. 15. 10. cap. 24. 20. 29. 36. cap. 30. 12. Nehem. cap. 10.* nec facilè & temerè cuiuis ſpiritui credat. *1. Johann. cap. 4. verſ. 1. Act. cap. 17. Johan. cap. 5. 39. exemplo Theodoſii Magni Impp. denegantis exercitium Arianiſmi*: Deinde, quando cognovit cum Dei verbo convenire petitum religionis orthodoxæ exercitium, concedet petentibus & Deo tribuet, quę ei ſunt danda, & huius verę religionis liberam & tutam profeſsionem exercitium publicum omnibus & ſingulis

concedet in regno suo eiúsque professores & cultores contra vim & iniuriam defendet. *Exemplo Constantini Imp. l. 1. C. de sacro sanct. eccles. & aliorum vid. Hezr. c. 7. 11. & seqq. Daniel. c. 4. c. 6. 26. 27. 28. Ion. c. 3. 7. 8. Qui enim tales veros Dei cultores ex regno suo eiicit, Deum eiicit, Matth. c. 10. Vid. Danæum in politic. c. 2. lib. 3. Zepper. lib. 4. in explic. ll. Mosaic.*

In hominis fidem & religionem, quæ in solo animo & conscientia consistit, magistratus talis, in cuius regno Dei cultus verus non viget, caveat sibi imperium vindicet. Deus solus in hæc habet imperium. *Matth. c.* 10. & huic soli arcana cordisque recessus intimi sunt noti, *Act. c.* 10. & suum regnum, quod non est de hoc mundo. *Ioh. c.* 18. per suos ministros verbi administrat. *Ephes. c. 1. c. 5. 1. Corinth. c. 12. Act. c.* 20. & fides idcò donũ Dei, nõ Cæsaris dicitur, quę nullo modo vult, vel potest cogi. *In religione, si animus est aversus, jam sublata, jam nulla est, ut dicit Lactantius. Fides suadenda, non imperanda, docenda, non jubenda est. latè Bodin. lib. 4. c. 7. de Repub. Ad discipulos perdere volentes Samaritanos Christus ait Luc. c. 9. 55. nescitis cuius spiritus filii sitis. Constantinus Imp. apud Eusebium. lib. 1. c. 38. ait, hominibus qui cum mente capti sunt, pœnas infligere extremæ dementiæ & insciticæ est.*

Errantes igitur in religione, non vi externa, vel armis corporalibus, sed gladio spiritus. Matth. c. 13. verbo & armis spiritualibus, per quæ Deus potens est, ad quosvis sibi subigendum, regantur, & ministris verbi Dei curandi & instituendi tradantur, 2. Timoth. c. 2. 24. Servum Dei oportet esse mansuetum erga omnes aptum ad docendum, tolerantem malos. Esai. c. 11. Ephes. c. 6. à quibus, si ex verbo Dei persuaderi non possunt, multò minus magistratus minis, aut pœnis cogi queunt, ut sentiant, vel credant quod magistratus, vel alius credit. Magistratus igitur Deo hac in re relinquat & tribuat Deo quæ sunt Dei, qui solus impellit, movet, mutat corda, sibi reservet, quæ Deus ipsi dedit, imperium scilicet in corpora. Matth. cap. 22. cogitationibus hominum, pœnam in politica administratione imponere vetatur. l. cogitationis. 18. de pœn. Quatenus hæretici externis actionibus delinquunt, sunt illi puniendi, sicut quilibet

alii

alii subditi, etiam aliâs pii.

Quod si magistratus Dei imperium invadit, suæ iurisdictionis limites excedit, atque in hominum conscientias imperium sibi vindicat, non impune hoc maleficium feret. Nam ob hoc factum oriuntur in regno ipsius seditiones & tumultus, quos parere solet persecutio. Ita tempore Machabæorum ob persecutiones longa bella extiterunt & tumultus. Scribis & Pharisæis Christi doctrinam persequentibus, turbæ motæ sunt, quæ antea non erant Paulo docente Ephesi, Demetrius ob persecutionem Pauli, seditionem excitavit. Similiter Iudæi, Paulum in templo persequentes tumultus excitarunt. Hodiè in Gallia, Belgio, Hungaria, Polonia, & aliis regnis persecutiones quæ fiunt, sunt causæ turbarum, tumultuum & seditionum. At ubi nullæ sunt persecutiones, ibi quamvis diversæ sint religiones, omnia sunt trãquilliora. Rectè ergo dicimus, persecutiones Christianorum, maximorum malorum semper caussam extitisse. Quicunque igitur regnum tranquillum habere cupit, à persecutionibus abstineat. Nec tamen religionis improbatæ exercitium concedat, ne illi accidat, quod Salomoni contigit. 1. Reg. c 11. 4. & seqq. Si tamen sine Reipub. exitio id prohibere non potest, ferenda est ea religio quam sine Reip. interitu auferre non potest, Bodin lib. 3. c. . Sic Constans Imperator Constantini magni filius, Arrianorum religionem & collegia pertulit, non quod illis, sed quod Reipub. faveret: ita & Theodosius eandem sectam ferebat invitus. Errat igitur Franciscus Burghardus & cum eo Iesuitæ existimantes magistratum non posse diversas religiones in regno tolerare. Non enim hîc quæritur an duæ pluresve religiones esse possint, quod cum illis negamus. Ephes. c. 4. Nec quæritur, an magistratus ipse duas religiones diversas amplecti possit. quod negamus. Nec quæritur, an magistratus habeat potestatẽ disponendi de religione, contra verbum Dei, quod negatur. Verùm quæritur, quando in regno civitates, vel status quidam discrepantes in confessione sententias amplectuntur, pro quarum defensione quilibet verbum Dei allegat: an tum magistratus qui unius partis sententiam amplectitur, reliquos dissentientes armis & gladio persequi possit. Hoc in casu dicimus, quod magistratus qui sine Reipub. periculo & turbatione mutare, vel tollere non potest religionis & confessionis

discrepantiam, pacis & tranquillitatis publicæ causſam, tolerare debeat dissentientes, connivendo & permittendo exercitium religionis improbatæ eousque, donec Deus reliquos illuminet. ne aliâs totum regnum & cum eo ecclesiæ hospitium evertatur. vid. Luc. c. 24. 11. 25. vid. exempla 1. Reg. c. 14. c. 22. 2. Reg. c. 12. c. 14. c. 18. Daniel. c. 3. c. 6. & alia apud Iohan. Gerard. quæst polit. centur. ultim.

Alterum protectionis & defensionis ecclesię caput, consistit in removendis & amoliendis omnibus obstaculis & impedimentis, quibus salus & incrementa & progressus ecclesiarũ & scholarum impediuntur. Quæcunque igitur talia sunt, ut ecclesię & cultus divini propagationi exercitio & incremẽto, vel conservationi, impedimento sunt, vel esse possint, illa magistratus removebit, tollet & adimet. Itaque interdicta publicabit, ne libri hæreticorum in provinciam importentur, vendantúrve; Nec permittet, ut hæretici, vel athei ad publica officia ecclesiæ, vel scholarum, aut magistratus admittantur, nec ut conventicula & collegia improbatæ religionis clam habeantur, feret: nec permittet, ut ministri ecclesiæ cõtemnantur, aut vilipendantur, sed autoritatem & existimationem potius illis conciliabit, eámque illis sartam tectam apud omnes conservabit & defendet contra omnes illorum obtrectatores, diffamatores, contemptores & hæreticos. *Quoscunque patitur magistratus contemnere ministros ecclesiæ, hos Deum, qui ministros suos legatos vocat, spernere permittit. Redundat n. in legantem iniuria, quæ infertur legato ut etiam Iurisc. asserunt. Reddit quoque ministrorum Dei cõtemptus religionem divinam exosam & ingratam. Debet igitur ministrorum persona omnibus sacrosancta & venerabilis esse, qui ideò tot & tantis quoque privilegiis & beneficiis ab Impp. sunt ornati.*

In omnes atheos, epicureos, sectarios, hæreticos, seductores, sabbathi profanatores, religionis veræ contemptores, magos, ariolos pythonicos, periuros, vanos, apostatas, idololatras, superstitiosos, blasphemos, irrisores Dei, libertinos & quosvis

quosvis alios tabulæ primæ violatores, diligentissimè inquiret, & animadverter, publicè ad terrorē aliorum, pœnis irrogatis & illatis. *Deut cap. 19. 13. ne parcito oculus tuus ei, sed tolles reatum ut benè sit tibi cap 13. 5. & seqq. cap. 17. 2. 3. 4. & seqq. cap. 18. 9. & seqq. Num. cap. 25. & in principio capitis hujus diximus.*

Curabit denique & prospiciet magistratus omnibus quibus potest modis, ne quid desit, quod sit ad verum Deum cognoscendum, vel colendum necessarium, sed ut omnia, quæ sunt tum de rebus ipsis, in quibus externus Dei cultus positus est, tam personis, quæ illi cultui inserviunt, exhibendis commoda, subministrentur. *1. Chron. cap. 22. & seqq. 2. Chron. c. 31. 3. 4. 5. 6. c. 34. 5. 6. c. 17 7. 8. Nehem. c. 3. & 4. Hest. c. 3. Iudic. c. 2. 7. 8. 9.*

Si quid in hisce omnibus desit, vel desideretur, à magistratu corrigendum est, qui in publicis calamitatib. atque indictionibus publicarum ecclesiæ precum & jeiuniorum ad seriam pœnitentiam suos subditos monebit. *exemplo Iosaphati. 2. Chron. c. 20. 3. 4. 18. 19. 20. Ezechiæ. 2. Chron. c. 32. 6. 7. regis Ninivitarum. Ion c. 3. 6. 7. vide Psalm. 24. 6. Esai. c. 49. 23. Deut. c. 17. 18. 19. Nam seria magistratus summi & populi ad Deum conversio, paratissimas clades avertit. 2. Chron. c. 12. 7. c. 34. 27. 1. Reg. c. 11. adde Pet. Greg. lib. 21. c. 4. & lib. 22. c. 14. & lib. 13. c. 10. & lib. 8. c. 2. de Repub.*

CAPUT XXIX.

De sanctione legum & administratione justitiæ.

DE ecclesiastica magistratus administratione hactenus, sequitur de civili, seu seculari.

Civilis administratio est, quâ negotia secularia & ex tabula secunda Decalogi, pertinētia ad εὐταξίαν, εὐνομίαν, αὐτάρκειαν & ad disciplinam externam, in Repub. constituendā & conservandam, vel ad vitæ huius præsidia & commoda promovenda & incōmoda avertenda rectè & fideliter curat magistratus

Psalm

Psalm.72.2.Sam.c.23.3.2.Chron.c.19.8.10.11.ubi Iunius.1.Reg.c.10.9. ideò posuit te regem ut exerceres judicium & justitiam. 1.Reg.c.3.9.Des igitur servo tuo animum intelligentem ad iudicandum populum tuum,discernendo inter bonum & malum & vers. seqq. Esaiæ.c. 32. en justè regnaturus est rex, & principes iure principatum gerent. Ierem.c. 22. 2.Chro.c.19.5.& seqq.Rom.c.13.1.Pet.c.2.13.14.Psalm.85.1. Reg.c.1.52. Ierem.c.21.11.12. exercete quolibet mane jus & eripite eum,qui rapinam patitur è manu opprimentis.& c.22.2.3.4.atque hac justitiæ administratione solium suum magistratus firmat Proverb.c.16. 12.c.29.4. De mala administratione politiæ, conqueritur Ieremias in lamentat.Ierem.c.2.c.3.& passim.& Tzephan.c.3.1.2.3.4.Mich.c.2. c.3.vide.Matth.Scholastic.lib.2.cap.3. de vero & Christian. principe.

Est ergò in hac civili administratione magistratus cura & officium duplex.Prius pertinet ad jus generale regni, & est de tractandis & procurandis mediis,ad conservandam justitiam, pacem,tranquillitatem & disciplinam in Rep.necessariis. Alterum pertinet ad jus speciale & est de procurandis mediis ad vitæ socialis commoditates necessariis.

Prioris generis sunt, 1.sanctio & executio legum utilium, & administratio justitiæ. 11. studium concordiæ conservandæ.

Cæterum, quia elegantissimè hæc magistratus administratio scribitur in Psalm.101. Ideo verbotenus eum hic referam. Benignitatem & jus canam,tibi ô Iehova,psallam.2. Animadvertam etiam viâ integrâ quando venturus sis ad me: indesinenter ambulabo in integritate animi mei, intra domum meam 3. Non proponam mihi ob oculos remnefariam, factum declinantium odi, non adhærebit mihi.4. Animus perversus recedet à me: malum non agnoscam. 5. Lingua lædentem apud me clam proximum suum,ipsum exscindam, elatum oculis, & tumentem animo, non potero ferre.6. Oculi mei attendent ad veraces terræ, ut consideant mecum: ambulans viâ integrâ, is ministrabit mihi.7. Non habitabit intra domum meam faciens dolum: loquens mendacia non stabilietur coram oculis meis. 8. Singulis matutinis exscindam omnes improbos terræ: ad rescindendum à civitate Iehovæ omnes qui operam dant iniquitati. In

quem

quem Psalmũ commentarius elegans Iunii extat. Huc etiam pertinet elegantißimus Psalm.82. Deus ſtat in cœtu Deiſortiis, inter magiſtratus judicat.2. Quouſque iudicabitis iniquè, & c.ſeqq.v.rſib. & Psalm.72. 1.2.3.4.12.13.14. Proverb.c.20 8.26. Eſaiæ c.28.5.6.

Sanctio & exſecutio legum imprimis ad magiſtratus officium ſpectat. *unde legislator ille vocatur.*

Sanctio legis eſt, qua legem æquam, utilem & neceſſariam Reipub. conſtituit, conſẽtu optimatum & ſtatuum imperii, ſeu regni ſui. *l.8. humanum eſt. C. de legibus. In Psalm.* 108.9. *Iudas dicitur legislator ob demandatam regni administrationem & poteſtatem legum ferẽdarum. Curabit verò magiſtratus imprimis, ut mores, ingenia, jura vetera gentis inſpiciantur, et ad ea novæ leges accommodentur. Itaq; in novis legibus & edictis ſcribendis, moderatio adhibenda eſt & voluntas eorum, qui legibus illis teneri debent, percunctanda eſt, hoc eſt optimatum & conſiliariorum regni. Ita Impp. Romani de conſilio ſenatus leges tulerunt in monarchia: In Democratia verò per claſſes & centurias ſingulas, lege nova per trinundium publicata. Ita hodie in comitiis leges generales condũntur. Temerariæ enim & ſtolidæ arrogantiæ eſſet, unum hominem, aut paucos, tantum ſibi ſumere, ut ſatis apias genti alicui leges ſe condere poſſe exiſtiment, abſque illius conſenſu & multorum ſimul conſiliis & ſententiis conjunctis. vide Antimach. lib.3. theor.22. Stephan Iun. Brut. de vindic. contra tyran. quæſt.1. & quæſt.3.*

Æquam verò legem, ſanciet, quia æquitas legem efficacem ſanctam & inviolatam præſtat: Utilem, quia utilitas deſiderium & amorem illius excitat & conſervat. Utilis verò ſit toti corpori Reipub. et ſingulis illius membris. *Nam, ut medicus primum, dum membrum hominis ægrum eſt, propinat quidem pharmacum, quod ex toto corpore, malos humores educere poſſit, ſed ibi non ſubſiſtit, vel finem remedii facit; verùm etiam loco adfecto ſingularia adhibet remedia, & ſi videat membrum aliquod incurabile, cujus etiam morbus ſerpendo, alia membra inficere poſſit; ut ſalva alia membra conſervet, putridum abſcindi iubet. Sic etiam gubernator Reipub. mores optimi, bonis legibus inſtituit, reſpiciens ad totum corpus & generaliter*

ad actus privatorum, communi lege bona disponit & format, faciendа iubet, vitanda prohibet; circa actiones de rebus adquirendis & conservandis in dominiorum adquisitione, de contractibus, ultimis voluntatibus, maleficiis, iudiciis, & de reliquis actibus quibus vita socialis symbiotica conservari potest, regulas constituit, ordinat & ut executio fiat, curat.

Et si quoddam Reipub. membrum intelligit, nempe aliquem ex humana societate, in morbum, seu peccatum adversus propriam salutem & societatis humanæ commodum incidere, adhibet localia καὶ τόπικα ut vocant, remedia, & si membrum est putidum, quod totum Reipub. corpus possit inficere & nocere aliis, turbare societatẽ, illud tollit, & truncat. arg. l. ita vulneratus. ad L. Aquil. Pet. Gregor. l. 1. c. 1. nũ. 14. & seqq. de Repub.

Leges verò impias, iniquas, vel idololatricas, inutiles ob non necessarium ullum, vel æquitatem cessantem, tollet. *Vasquius lib. 1. cap. 16. illust. contr.* & pias alias, & iustas substituet. *Deut. c. 7. 5. 11. 25. 26. c. 12. 1. 2. 3. 4. 5. & seqq exemplo Chiskiæ, Iosiæ, & aliorum piorum magistratuum. 2. Reg. ca. 23. per tot. imprimis v. 15. adde Esa. cap. 10. 12. Dan. c. 3. 10. 16. 17. 18. Deut. ca. 61. 18. 19. 20. ab eo verò quod diu æquum visum fuit, non recedet, nisi evidens suadeat utilitas. l. 2. in rebus de constit. princ. l. 23. minimè. de legib. Patric. lib. 6. de Repub. tit. 6. Aristot. polit lib. 2. c. 6. Iun. lib. 3. politic. quæst. 89. adde Greg. lib. 7. c. 19. de Reipub. & in nova lege sancienda observabit, ut ea conveniat Reipub. statui, conditioni & naturæ, loco, tempori, personæ, rebus, aliisque circumstantiis. vide Franciscum Iun. libellum. de polit. Mos. observa. Greg. lib. 10. c. 5. de Repub. Imprimis vero observabit, ut talis sit lex quæ divites inducat, ut ultrò ad Reipub. necessitates sint munifices, & prosint pauperibus, contra aliorum iniurias, & ad vitæ subsidia quærenda iuvent: non verò quæ sint multitudini impedimento & locupletum rei insidietur.* Quęcunq; ab aliis, etiam ethnicis ad politicam administrationem inventa & constituta sunt, magistratus etiam ad usum Reip. suæ transferre & adcõmodare potest. *Exemplo Mosis, Exod. c. 18. 17. 18. 19. 20. & seqq. vid. Calvin. lib. 2. instit. Christ. c. 2. sect. 14. 15. & seqq. & Aret. probl. 149. & seqq. tom. 2.*

Leges novas parcè ferat. *Nam corruptissimâ Repub. plurimæ leges, ait Tacitus 4. annal.* Legũ mutatio Reip. plus incõmodi, quã cõmodi soler adferre. Idcóque ad otiũ civitatis & concordiam stabiliendã, valdè conducit, veterũ legũ morũq; conservatio. *Nã, moribus antiquis res stat Romana virisque. Prover. c. 22, ne transferas limites quos statuerunt patres tui. Eccles. c. 10. qui diruit sepem à colubro mordetur. Non necessariæ igitur legum mutationes & morum receptorum cavendæ sunt, & incommoda parva toleranda potius, quam novis mutationibus ægrum Reipub. corpus exagitandum. Bodin. lib. 4. c. 3. de Repub. Richt. axiom. 291.*

Leges regni fundamentales, adhibito ephororum consensu, interpretabitur, & non nisi expresso horum arbitrio, voluntate & jussu, quid in his abrogabit, tollet, vel antiquabit: multò minus leges de legitimo Dei cultu semel in regno introducto, mutabit, aut convellet, vel tollet, *Heigius quæst. 5, num. 1. 2. 3. 24. part. 1. Pruckman. de soluta potestate effect. 4. Pacian. lib. 2. cap. 35. num. 50. & seqq. de probat.* quin potius veram religionem eiusq; exercitium, secundum verbum Dei non mandata hominum confirmabit. *Matth. c. 15. 9. Deu. c. 12. 8. c. 4.* & deinde leges fundamentales regni ab ipso sunt defendendæ & retinendæ; etiam bello & armis ab una regni parte contra aliam quamvis maiorem. *Deut. cap. 13. 12. 13. 15. Iosu. ca. 22. 2. Reg. c. 8. 22. cap. 23. 15. Nam hisce fundamentalibus legibus tanquam columnis & fulcris sustinetur regni status; introlumitas ac præsidium quibus sublatis, totum regnum corruit, ut supra dictum est. Heigius d. loco. quæst. 3. num. 2. 73. lib. 10.*

Præterea verò leges sumptuarias, pœnâ in transgressores constitutas. Nam victus frugalitas & temperantia publica, à multis malis & vitiis Rempub. liberat.

Necessario quoq; sunt leges præscribendæ de cõmerciis, rerũ permutationib, negotiationib. populi, de modo usurarũ concessarum, similiter de mensuris, ponderibus, stateris publicis, iustis, de valore monetæ, & similibus aliis negotiis plurimis,

quæ ſine lege certa tractari & peragi non poſſunt, abſque diſcordiis & diſſenſionibus, vel ſine deceptione & fraudatione, hoc eſt, in quibus facilis eſt lapſus, quando certa determinatio non eſt conſtituta, & quorum natura certitudinem in hominum commercio requirit.

Conſtituēdæ quoq; ſunt leges, quibus diſſidia & diſcordiæ inter cives tollantur, factiones, ſeditiones, & otia, nec non quibus egeſtas & inertia ex regno profligentur, & neceſſaria quæ deſunt, in regnum importentur, ſuperflua verò exportentur, & ita unius provinciæ inopia ab alia ſublevetur.

Vtiles etiam leges, quibus vetantur importari in regionem, quæ ſolent homines corrumpere & deteriores reddere.

Similiter neceſſariò ſunt leges conſtituendæ de cura miſerabilium perſonarum pupillorum, viduarum, pauperum, excorum, furioſorum, mutorum, ſurdorum, valetudinariorum, ſenum & ſimilium. *Deut. c. 10. 18. c. 24. 17. 19. 20. c. 14. 29. Pſalm. 82. & 72. & 146.*

Certus quoque locus & reditus pro talibus conſtituendi. *Deut. cap. 24. 17. c. 19. 20. c. 26. 12. c. 8. 6. c. 15. 7. 8.* uti ſunt Xenodochia, noſocomia, orphanotrophia, ptochotrophia, gerontocomia, *de quibus in Novell. 7. c. 12. Novell. 123. c. 23.*

Executio legis accuratè & exactè eſt procuranda.

Lex enim carens executione, eſt quaſi campana aut nola ſine piſtillo. & quaſi magiſtratus mutus, aut mortuus. Et tandiu vigent Reſpublic. quandiu leges in his bonæ (quæ illarum anima,) obſervantur. Vid. Melch. Iun. polit. quæſt. lib. 1. quæſt. 6. Bodin. lib. 3. c. 1. de Repub.

Hujus executionis faciendæ gratia magiſtratus conſtitutus eſt, ut ſit ille lex vivens, miniſter & cuſtos legis mutæ. Et ut in navi neceſſarii navarchi & vectores: ſic in Repub. executores legis: Lex, quid faciendum, vel omittendum ſit, indicat; ſed ipſa non facit, vel exſequitur. Lex circumſtantias generales habet, ut medicina: ſed magiſtratus, ut primus medicus, adhibita cōperamenti ægroti diſtinctione, pharmaca ſua adhibet, cauſarū auditis circūſtātiis propriis, iudicat, & legib negotia adcōmodat.

Exſecutionis

Executiõis huius species est justitiæ administratio & cẽsura. Justitiæ administratio consistit in tribuendo suum cuique secundum justitiam commutativam, vel distributivam, ita ut illic æqualitas & proportio arithmetica; hîc verò geometrica observetur in pœnarum & præmiorum distributione.

Hisce enim, pœna & præmio Rempabl. contineri, olim Solon dixit. Illa malis, hoc bonis debetur Rom. c. 13. 3. 4. Nam magistratus non sunt terrori bonis operibus, sed malis; vis autem non metuere potestatem? quod bonum est facito, & laudem ab ipsa obtinebis. 4. Dei minister est bono tuo, quod si feceris quod malum est, metue, non enim frustra gladium gerit. Nam Dei minister est vindex ad iram ei qui quod malum est, fecerit. c. 3. 14. & 1. Chron. c. 18. 14. Exod. c. 18. Deut. c. 17. 5. 6. 7. 8. & seqq. 1. Sam. c. 7. 15. 16. 17. Psal. 101. 1. Pet. cap. 2. 13. 14. Proverb. c. 20. 28. c. 25. 5. c. 39. 4. 1. Chronic. c. 18. 14. Magistratus perperam distribuens pœnas & præmia, est instar medici perperam medicamenta adhibentis, ex quo prodit interitus, ut ex recta distributione & adhibitione, salus & vita. Ideoq; Cicer. in parad. rectè: ius & æquitas vincula civitatum. Nam remota justitia, quid sunt regna, nisi magna latrocinia, ut ait Augustinus. 4. de civitat. Dei. Et quid sine justitia potest esse laudabile? Hinc fruendæ justitiæ causâ, olim reges benè moratos constitutos asserit. Cicer. lib. 2. offic. & Arist. lib. 5. polit. c. 10. Rex debet & vult esse castos, ut nec opulenti iniustum aliquid patiantur, nec plebs contumeliam accipiat, aut cuiquam injuria inferatur.

Hinc provinciam suam magistratus malis hominibus purgare jubetur. l. 3. in fin. l. 13. congruit. de offic. præsid. 1. Reg. c. 22. 47. 2. Reg. c. 23. 5. 7. c. 19. 2. Chron. c. 30. c. 31. Proverb. c. 20. 26. 27. Psalm. 101. Psalm. 72. 1. 2. 3. 4. 12. 13. 14. 2. Chron. c. 14. 3. 5. 6. c. 15. 16. cap. 19. 2. 3. 4. 1. Sam. c. 28. 9. Levit. c. 20. 27. Deut. c. 18. 11. Nam auferendo improbum a conspectu regis, stabilitur solium illius. Proverb. c. 25. 3. c. 16. 12. & judicio stabilit regionem. Proverb. c. 29. 4. & regis qui fideliter judicat tenues, solium in perpetuum stabilitur. c. 29. 14. c. 20. 28. quibus addantur. 1. Reg. c. 9. 3. 4. 5. & seqq. arg. 1. Sam. c. 15. &

1. Reg. c. 20. Contrà indulgentia & impunitate Reipub. maximè nocetur. Sicut & perversa juris, justitiæque administratio, mutationem imperii inducere solet. Ezech. c. 34. per tot. 1. Samue. c. 8. 4. 5. 6. 1. Reg. c. 16. 4. 5. Esa. c. 60. 12. Prov. c. 29. 4. c. 28. 2. Eccles. c. 5. 8. Plin. in panegyr. ad Trajan. pessimè aut consulit Reipub. princeps, cum vel malignitate, vel negligentia malè agẽtibus & in officio versantibus provinciarum præfectis aut aliis magistratibus togatis, aut bellicis, ipse procurat impunitatem. Imò Dei iram & fatale exitium sibi attrahit. Psalm. 55. 10. 11. 12. Esa. c. 24. 5. ut exemplum Sodomæ & Gomorrhæ ostendit & factum Achanis. Iosu. c. 7. & Benjaminitarum. Iudic. c. 20. cap. 21. & alia. 1. Reg. c. 20. 42. 1. Sam. c. 15. Prov. c. 28. c. 29. 8. 16. cum crescunt improbi, crescit defectio. Profana exempla refert Pet. Greg. lib. 9. c. 1. & lib. 4. c. 6. num. 6. 7. 8. de Repub. & Bodin. lib. 5. c. 4. de Republ. Lipsi. lib. 4. polit. c. 10. & dixi supra cap. 9. Concludo igitur hanc iustitiæ administrationẽ in pœnis & præmiis decernendis, omninò esse necessariam quasi Resp. vacat, necesse est interitũ illius consequi, cum scilicet sceleratis impunè peccare licet, & bonorum & fortium virorum præmia nulla sũt.

De sceleratis verò delinquentibus contra primam, vel secundam tabulam Decalogi, magistratus publicè pœnam sumet, ut alii videntes hoc, timeant & formidine pœnæ à malefaciendo deterreantur, atque ita audacia peccandi & cupiditas illis adimatur. Psalm. 72. 1. 2. 3. 4. 12. 13. 14. Prov. c. 20. 8. 26. Roman. c. 13. 3. 4. 5. 6. Prov. c. 19. 16. & in fin cap. 19. Siracid. c. 30. 22. 23. 24. Deut. c. 13. 11. 1. Timoth. c. 2. 2. c. 5. 19. 20. 1. Sam. c. 28. 9. 10. ubi Pet. Martyr. 1. Pet. c. 2. 13. 14. Perniciosa verò valdè est intempestiva misericordia. Aristot. lib. 5. c. 8. politic. Prov. c. 29. 16. Nam cum crescunt improbi, crescit defectio. Neq; cujusquam noxas meritis compensandas existimat Scipio Amiratus lib. 2. discurs. 7.

Præmia bonis distribuet ideo, ut virtutis desiderium apud alios excitetur, foveatur & conservetur. 2. Sam. c. 5. 8. 8. 1. Chr. c. 11. 6. Iud. c. 1. 12. 13. Deut. c. 8. & seqq. Nam cum indignis honores & præmia tribuuntur, gloria jacet & sordescit, atque stimulus virtutis nullus est. Contrà cũ subditi vidẽt magistratũ, non

nisi virtutis amore, asperum, qui tam benignum cunctis videt in eos, qui habent illam; incitantur, ut eo impendant laborem & periculum, unde honos atq; emolumentum speratur. *Nam virtus honore alitur & sustentatur. Et quidquid in honore est, augetur & crescit. Contra quidquid in cõceptu deficit & minuitur. Tã validus stimulus ad virtutem, est præmiũ, quod signũ & argumẽtũ bene constituti imperii, ut Lipsius refert ex alio lib. 4. polit. Symmach. li. 1. epist. 73. scimus, ait, bonas artes bono e nutriri, atque hoc specimen esse florentis Reip. ut disciplinam professoribus præmia opulenta pendãtur. Itaq; princeps nobiles & præclaras familias etiam collapsas, restituere debet & bene meritas & merentes de Repub. fovere & augere. vid. Bodi. l 5. c. 4. de Repub.*

Præmia verò ista consistunt in honoribus, gloria, laudationibus, in magistratibus, muneribus, donis, immunitatibus & privilegiis, nobilitate, dignitate, & ordine honorifico atque insimilibus aliis præmiis virtutis. *Injustissimus fuit Alexander magnus, qui pro præmio merito, Parmenionem jussit interfici: & Iustinianus, qui Bellisarium bene de se et Repub. meritum sustulit. Romani triumphos imperatoribus suis decernere solebant et aliis orationes concedebant. vid. Bodin d. c. 4. lib 5. Sed qui reddit malum pro bono, ab eius domo non movebitur malum. Prov c. 17. 13. & negatus honor gloriam, ut ait Tacitus, intendit & auget. Scipio Amirat lib. 4 discurs. 6.*

Præmia ipsa, princeps ipse det, intra modũ, virtute preditis hominibus tribuat, conferat, uti imperia magistratus, largitiones, honores, sacerdotia, curationes, munera, beneficia, restitutiones; Pœnam verò ipse nemini irroget, sed magistratibus integerrimis & prudentissimis permittat irrogationem pœnarũ: illud benevolentiam, hoc odium excitat. utrumq; derivatur in eum qui fecit. *Bod. lib. 4. c. 6. & li. 5. c. 4. Habent verò præmia quãdoque plus honoris quàm utilitatis, quandoque contra plus cõmodi, quam honoris, ut exemplis illustrat Bodin. Quò verò præmia maiora eo virtus clarior, & multitudo maior bonorum virorum. Sunt enim hæc fomenta virtutis & illecebræ, & conferenti adferunt benevolentiam & obsequium.*

Magistratus igitur interest bonorũ & fortium virorũ merita erga se, erga Rẽpub; erga singulos habere cognita & perspecta, ut cæteri ad bene-

de se merendum acrius incitari possint. Honores vero virtuti debitos, nulli pretio vendet, vel venales esse permittet, quamodo studium virtutis elanguescet & aditus ad omnia vitia datur. Atque hinc honores, qui ob virtutes conferuntur, honores imperiales, Ducis, Marchionis, Comitis, Baronis, nobilis, equestris ordinis, equitis aureæ periscelidos, Doctoratus, laureæ, magisterii, immunitates, privilegia, de quibus Chassan. in catal. glor. mundi Tiraquell. de nobilit. Pacian. lib. 2. de probat. cap. 25. & seqq. Heigius lib. 1. quæst. 2. num. 35. & seqq. De equestri dignitate & honore ejusque privilegiis vide Pacian. d. loc. c. 42. & extat tit. C. de equest. dign. lib. 12. ubi Dd. de iure aureorum anulorum, civitatis Romanæ, comitis Palatini, & aliis privilegiis & immunitatibus, quæ virtutis præmia sunt, latiùs suis in locis Iurisc. agunt.

Porrò justitiæ administratio, diligentissimè fiet à magistratu, sine respectu alterius rei. *Psal. 101. 1. Chron. c. 18. 4. regnabat itaque David supra Israelem totum, exercebátque judicium & justitiam. Proverb. c. 16. 10. 11. 12. c. 29. 14. & pro filio successore suo orat. Psalm. 72. 1. 2. 3. & seqq.*

Talis administratio justitiæ in Repub. est, quod anima in corpore, & quod clavus in navi: imo vinculum & custodia humanæ societatis & Reipubid. rectè dicitur. *Proverb. d. cap. Psalm. 82. 5. ibi, dimoventur fundamenta terræ &c. Psalm. 75. 4. ibi fundamenta erigam in terra, ubi Piscator, & Iunius Prov. c. 14. 34. justitia exaltat gentem. &c. & c. 16. 12. nam justiciâ stabilitur solium eius. Patricius de Repu. lib. 6. tit. 9. & Ideò Sapient. c. 1. scitè dicitur, diligite justitiam, qui iudicatis terram. & Salomo in hac sibi sapientiam dari petiit. 1. Reg. c. 3. 6. 7. vid. Pet. Greg. lib. 10. c. 2. de Repub.*

Vnde absentia magistratus, ob omissam administrationem iustitiæ & inspectionem, multa vitia latenter inducit *Deut. 4. 9. 16. 18.* Imo læpe totam Reip. protractio, vel denegatio iustitiæ evertit. *2. Sam c. 13. 1. Reg. c. 21. 7. 2. Reg. 17. 7. 8. 9. Iudic. c. 20. & c. 21. Prov. c. 16.*

Est verò administratio iustitiæ duplex. Vna quæ fit inter magistratū & subditos: Altera, quæ fit inter subditos & subditos.

Prior

Prior habet, quæ debet populus magiſtratui, ea det: & contrà, quæ populo magiſtratus debet, reddat. Debent autem ſubditi ſuo magiſtratui omnia ea quib. opus habet pro juſtitia adminiſtranda, pro defendendis ſubditis contra vim & injuriam, ad incommoda, vel pericula patriæ amovenda, & commoda illius promovenda. *de quib. dixi ſup. cap.* 20.

Altera habet, quæ pertinent ad curam ſubditorum; ut lites componantur, ſemoto abuſu, dolo, circumventione & malefactis punitis, *Greg. d. lib.* 10. *c.* 1. *in fin.*

De litibus & controverſiis ſubditorum ſuorum, ipſemet magiſtratus judicare, vel alios judices integros & pios conſtituere debet.

Ipſe magiſtratus, quantum fieri poteſt, in perſona propria cognoſcere debet, & iudicare, ſecundum leges cauſſa probè cognita. *l.* 1. *C. quãd. Imp. inter pauper. & alias miſerab. perſon. Iob. c.* 7. *verſ.* 51. *Num lex noſtra condemnat quempiam, niſi prius ex ipſo audierit & cognoverit quid fecerit?* 1. *Reg. c.* 3. 16. 17. imprimis verò in negotiis arduis & gravibus. *Exod. c.* 18. 19. *Deut c.* 1. 17. *Prov. c.* 25. 2. *honor Dei eſt abſcondere rem: honor autem regum, perveſtigare rem. Prov. c.* 20. 8 *Rex inſidens ſolio judiciali, ventilat in oculis ſuis omne malum. Prover. c.* 29. 7. *cognoſcit juſtus cauſſam tenuium, improbus non animadvertit, ut cognoſcat. verſ.* 14. *regis qui fideliter judicat tenues, ſolium in perpetuum ſtabilietur. Deuteron. cap.* 16. *juxta legem Dei omne iudicium & cauſſam iudicent, nec declinent ad dextram neque ad ſiniſtram. Ita David audivit Thekoham fœminam. 2. Sam. c.* 14. *& præfectus ille puerum miſſum à Paulo. Act. c.* 23. 18. *& Salomo. 1. Reg. c.* 3. *Paulus judicem contra legem iudicantem reprehendit. Act. c.* 23. *adde Daniel. c.* 6. *& Iohan. c.* 18. *Vos igitur accipite & iudicate ſecundum legem veſtram.* Sed et debet diligenter inquirere de facti qualitate & circumſtantiis. *Deut. c.* 17. *cap.* 13. 13. 14. 15. *Act. c.* 21. *c.* 22. *c.* 33 *c.* 25. *c.* 19. *Gen. c.* 3. & accuratè cauſam litigãtium examinare & dirimere. *Ierem. c.* 21. 12. *O domus Davidis, ſic ait Iehova, exerce quolibet mane jus, & eripite eum qui rapinam patitur ex*

manu opprimẽtis, ne prodiens velut ignis excandescentia mea, ita ardeat, ut nullus extinguat propter malitiã actionũ vestrarũ. Alia exẽpla vide 2. Sam. c. 14. 5. & seqq. & c. 7. 14. Iudicavit aũt Samuel Israelẽ omnib. diebus vitæ suæ 15. Profectus n. de anno in annũ obibat domũ Dei fortis & Gilgalẽ & Mizpam, ut iudicaret Israelẽ in omnib locis istis. 16. Erat verò regressio eius Ramã, quia ibi erat domus ejus, &c. Num. c. 27. 1. 2. 3. 4. 5. c. 32. 16. 17. 20. c 36. 1. & seqq. Deut. c. 25. 1. 2. 3. Ierc. c. 1. 10. c. 21. 11, 12. c. 22. 1. 2. 3. 4. 5. Psa. 82. 2. 3. 4. Iudic. c. 4. 4. 5. 2. Chro c. 19. Exo. c. 18. 13. accidit aũt postero die sedente Mose ad iudicandũ populũ, cum adstaret populus ipse Mosi, à mane illius diei usq; ad vesperã. 15. 16. 17. & seqq. 2. Reg. c. 15. Ob hanc causã David pro filio ita Deum rogat. Psal. 72. 1. O Deus iudicia tua regi da & iustitiã filio regis. 2. Iudicet populũ tuum iuste & pauperes tuos iure. 12. Quoniã eripiet egentẽ, vociferantẽ & pauperẽ cui non fuerit adiutor. 13. Parcet attenuato & egenti animasq; egentiũ servabit, & vers. seqq. vide gravẽ admonitionẽ pii regis Iosaphat. 2. Chro. c. 19. 5. & seqq. & Psa. 82. 1. 2. 3. Hinc illud mulierculæ cuiusdã ad regẽ suum audientiã sibi recusantẽ? si me audire nõ vacat, noli esse rex. Quod rectè eandẽ dixisse arbitror. Nam cõstat reges justitiæ administrandæ causa potissimũ constitutos. 1. Sã c. 8. 5. cõstitue nobis regem, ut iudicet nos; Adde quod illa mutua cõmunicatione subditorum & regis caritas amicitia & benevolentia conciliatur: Bodi. li. 4. c. 6. & sordes & aliæ judiciorũ corruptiones, præsentia regis impediũtur. Sed distinguit Bodin. inter ineptum, vitiosũ, integrum & virtute præditum regem, quem in propria persona jus dicere debere asserit & demiq; consultius putat per integerrimos ministros jus dicere ob occupationes varias & molestias litigantiũ. Exẽpla profana contraria ex historiis refert Tiraquell. de nobilit. c. 28. & de Augusto refert Suetonius, illũ ius laboriosissimè dixisse, & plures alios, Domitianum, Servium, Galbã, Traianum, Adrianũ, Antoninum, Severũ, Alexandrũ, ut Antimac. refert theor. 35. adde 1. Chro. c. 18. 14. regnabat itaq; David super totũ Israelẽ, eratq; exercens iudicium & iustitiam in toto populo suo. 2. Sã. c. 9. 1. c. 15. 14. & Prov. c. 16. 10. Sagacitas insideat labiis regis in iudicio ne prævaricetur os ejus. 11. 12. & c. 29. 14. Reg. c. 9. 3. 4. & seqq. Sed dissẽrit ut dixi, Bodin. lib. 4. de Re-

pub.

pub. ob varia incommoda quæ accidunt ipsis regibus judicantib. & affectiones & perturbationes vehementiores.

In decidendis cõtroversiis, non mitior, neq; acerbior sit ipsa lege *latè V asq. lib. 1. illust. contro. c. 15. 1. Sam. c. 25. 8. 9. 10. 19. & seqq Ideo quod viuũ à me anathematis devotum dimisisti è manu, ideò erit vita tua pro vita ejus, & populus tuus pro populo ejus. Deut. c. 17. 5. & seqq. c. 13. 5. 8. 9. 10. 15. Cogitet pœnas sceleratis sine justa caussa & lege prohibente, remittendo, se de alieno jure, Dei scilicet, esse literalem Est en pœnã Dei ius, quod ipsi debetur. 2. Chro. c. 19. 6. & seqq cujus juris administratores sunt magistratus. Rom. c. 13. nõ domini.* Affectibus suis non indulgeat. 1. *Sam. c. 22. 17. & seqq.* in cognoscẽdo non excandescat adversus eos, quos malos putat, neq; illachrymetur precibus ciliamitosorum *l. observandum. 19. §. 1. de off. præsid. Novell. 17. c. 3 Exod. c. 23. 3. 4. Levit. c. 19. 15.* neque respectum personarũ habeat, neque munera accipiat. *Deut. c. 16. 19. c. 27. 25. Psalm. 82. & 58. 2. Chron. c. 19. 5. 6. & seqq. Esa. c. 1. 23. Mich. c. 3. 10. Proverb. c 24. 24. Levit. c. 19. 15. quæ everſionem regni parunt. 1. Sã. c. 8. 4. 5. Novell. 9.* neque in gratiam cujusque contra conscientiam judicet. *uti Darius fecit, Danielem in leonũ foveam conjici jubens. Dan. c. 6. & Zedechias Ieremiam. Iere. c. 38. 5. & Pilatus Christum condẽnans. Marc. c. 15. 14.* Judicia verò illa sunt civilia, vel criminalia, *Deut. c. 17. 8. & seqq. 2. Chro. c. 19. 8. 10. 11.* Civilia dicuntur, in quibus de cõtroversiis civilibus, ex conventionibus, ultimis voluntatibus, & rerũ dominiis provenientibus, agitur à litigantib. Arq; hæc rursum distinguũtur in matrimonialia, & ecclesiastica judicia, vel secularia, ita dicta à rebus quæ in illa deducuntur & à litigantib. à disceptantur. Criminalia appellantur, in quibus de crimine perpetrato ejusque pœna agitur, quæ rursum sunt capitalia, In quibus de vita hominis tractatur, vel injuriarum, in quib. de fama, quę est altera hominis vita, agitur. *Judicabat verò sæpius in politia Judaica magistratus solus, ut 1. Reg. c. 3. 16. c. 15. vel in cõcilio, cum principib. tribuũ familiarũ & civitatis, & seniorib. 70. populi Ier. c. 26, Num. c. 36. 2. Chr. c. 19. & aliis in locis. vid. sup. c. 8. de pro-*

Alios judices, in juſtitiæ adminiſtratione cum jurisdictione & poteſtate neceſſaria ad muneris ſui expeditionem. *l.uli.l. 1.§.1.de offic.eius cui eſt mandat.juriſd.l.2.de juriſd.* conſtituet ſummus magiſtratus, in cauſis levioribus ſed tales, qualis ipſe eſſe tenetur, alioquin culpæ in conſtituentem reiicitur. *Exod c. 18.19.& ſeqq.c.23.2.3.6 7.8. Deut c.1.17.2.Chron.c.19.45.conſtituiſſetque Ioſaphat iudices in ea regione per omnes civitates Iudæ munitas,cuiq; civitati.6.edicen. judicibus,videte quid ſitis facturi. non n: pro homine judicaturi eſtis, ſed pro Iehova: qui vobiſcum futurus eſt in rebus judiciariis.7.Quare nunc inſit pavor Iehovæ vobis: obſervate & facite,non enim eſt apud Iehovam Deum noſtrum iniquitas, aut acceptio perſonarum,aut ſumptio muneris.9.Et præcepit eis dicendo, ſic facitote cum timore Iehovæ, cum fide & cum animo integro. 10. ut quæcunque lis pervenerit ad vos à fratribus veſtris reſidentibus in civitatibus ſuis,de diſcrimine inter cædem & cædem, inter legem & præceptum, ſtatuta & iudicia admoneatis eos,ne rei fiant Iehovæ, & incumbat ſervens ira vobis & fratribus veſtris,ſic facitote ut non ſitis rei. Ierem.c. 45.9.10. Iudices hi ex tribu Levi eligebantur.1.Chron.c.23.5.et c.26. 29.30. Deut.c.17.9.10.*

Plures verò judices conſtituet in gravioribus. Nam certum eſt, plures communicato conſilio, melius & certius quam ſingulos iudicare. Ita enim error, vel ignorantia unius, ab altero corrigi poteſt, & minus corruptio & ſordes, vel gratia animos ſeducent. *ut dixi ſupra de conſiliariis.c.27.*

Ordinandi autem tales intermedii & inferiores judices in ſingulis civitatibus regni. *Deut.c.16. 18. Iudices ac moderatores conſtituito tibi in ſingulis portis tuis, quas Iehova Deus tuus dat tibi per tribus tuas,qui iudicent populum judicio juſto.*

Auditorium juridicum unum, vel plura in regno ædificabit & in ſingulis regionibus unum, pro populi conventuri amplitudine. *1.Reg.c.7.7. Ita parlamenta hodie in regno Gallia conſtituta: ita et in aliis regnis benè conſtitutis, ſunt curiæ ſuperiores cujuſque provinciæ, eaque ſtatæ et ordinariæ ad lites cujuſque provinciæ de-*

cidendas

videndas, à quibus appellatio concederetur ad supremum regni tribunal et consistorium.

Eiusmodi intermedii magistratus, vel provinciarum præfecti & præsides curiarum, curent omninò, ut nullum crimen maneat impunitum, & severè, exactè & diligenter iustitiam omnibus administrent nomine superioris, & negotia ardua difficiliaque ad suum principem superiorem referant. *Exod. c. 18. in fin. 1. Sam. c. 15. 33. Nehem. c. 13. 25. 2. Coron. c. 19. 5. Psalm. 82. 2. 3. Psal. 72. 1. 2. 3. 4. 12. 13. 14. Psalm. 101. 8. Proverb. c. 20. 8. 26. Greg. lib. 4. c. 5. cap. 6. de Repub. Ratio horum mediatorum judicum et administratorum justitiæ constituendorum est, ne deficiant, qui lites decidant et res controversas dirimant, ne injustitiæ, calumniæ, aut impunitatis occasio detur, et omnibus paratissimis et oblatis remediis quies societatis humanæ et Reipub retineatur. Hinc distincta judicia et subsellia judicum majorum et minorum. vide Greg. lib. 2. c. 6. ubi exemplis variarum Rerumpub. illust. & Danæ, lib. 6. c. 2. polit. Antimach. lib. 3. theorem. 35.*

His justitiæ administratoribus mediatis, summi magistratus, autoritas & potestas non minuitur, sed potius in suo vigore conservatur Nam quemadmodum non infirmior est manus, quod sit in digitos dissecta, sed est ad agendum agilior: ita nec imminuitur summa potestas à pluribus explicata, & negotia multis communicata in Repub. facilius expediuntur. Exod. c. 18. 19. & seqq. Deut. cap. 16. 18. Et quemadmodum virtus animæ per totum corpus & membra diffusa, sua per instrumenta exsequitur mandata: Sic summa potestas per ministeria præpositorum suam exercet autoritatem. Itaque subordinatæ potestates & magistratus, non minuunt summa potestatis, quæ communicari non minus potest, quam unitas, sed autoritate habentis eam, cum effectu utuntur: Sic ab unitate sumuntur numeri alii, duo, tres, quatuor & sequentes, ut tamen unitas ideò non sit numerus, sed principium numeri, ut punctus non linea, sed principium lineæ, quæ ex punctis consequentibus oritur, Petr. Greg. lib. 1. c. 1. num. 9. de Repub.

Apud Romanos, judices aliirerum privatarum, alii publicarum

constituti erant. Illorum judicia privata, horum publica dicebantur. illi vocabantur judices, arbitri, centumviri, decemviri litibus judicandis & recuperatores; Hi duumviri perduellionis. Populus Romanus in comitiis centuriatis, curiatis, & tributis judicabat de gravissimis negotiis. Rēpub. & regnum totum concernentibus. vide Gregor. lib. 4. c. 5. num. 8 & seqq. de Repub. Quales judices fuerint apud Iudæos supremi & intermedii; & quales apud Athenienses refert, Pet. Greg. lib. 4. c. 5. num. 29. 34. de Repub. & latè Carolus Sigon. de Rep. Hebræor. & lib. de Repub. Athenienssium. & Dan. lib. 6. c. 2. politic.

Hodiè quidam distinguunt hosce judices in regios, immediatè scilicet à rege constitutos: & municipales, ex permissione superioris à municipibus, vel aliis intermediis magistratibus præpositos. Sic & Octavius Cæsar magistratus partim ipse designabat, partim populo plebiq; creandos permittebat. Dio. Cassand. lib. 53. histor. Eiusmodi justitiæ administratores causas dubias & controversias in judiciis cognoscent, & sine ullo affectu, aut præjudicio decident, remotisq; omnibus litigātium subterfugiis, inutilib. dilationibus, fraudibus, & circumvēntionibus, qāibus iustitiæ cursus impeditur & judiciorum exitus eluditur, lites definient: denique summo studio abusus in hac re sanctissima corrigere & declinare laborabunt. *vid Iere. c. 5. 26. 27. 28. ibi causſā non judicāt, causſam pupilli, tamē prosperantur: jus gentium non judicant. & c. 22. 15. 16. 17. Ezech. c. 45. 9. 10. 11. 12. Zeph. c. 3. 3. principes ejus in medio ejus sunt leones rugiētes, judices ejus lupi vespertini, &c Eccles. c. 3. 16. loco juris, ibi improbitatem, loco justitiæ improbitatem esse. Amos. c. 5. 7. mutantes in absinthium ius & iustitiā, humi collocantes. & vers. seqq. Michæ c. 3. 9. audite iam primores domus Israelis, domus Iacobi, & duētores domus Israelis, qui abominantur jus, & quidquid est rectum, pervertunt. 10. quisquis ædificat Zyonem cædibus & Ierusalem iniquitate. 11. Quorum primores munere judicāt, & quorum sacerdotes pretio docent, & quorum prophetæ pecunia divinant: interea Iehova nituntur, dicendo, an non Iehova in medio nostri est? non superveniet nobis malū. 12. Idcircò vestra causſa Zyon ut ager arabitur, & Ierusalem in acervos abibunt & mons ipsius*

domus

domus silvosa in excelsa. Ha c.14. idcirco intermittitur lex & non procedit unquam ius, quia improbus circumsidet justum, idcirco prodit jus perversum. Tzephan.c.3.3. Psalm.82. & 72. Abulus juititiæ reddendæ magnus & noxius est in eo, quod dilationibus & actis inutilibus litis definitio & decisio prolongatur, ut sæpius fuerit satius, recaruisse, quam victoriam in judicio reportasse. Plus enim impensum invenitur in lite persequenda, quam sit principale negotium. Et judices imperiti, vel negligētes & avari comperendinationibus judicia differunt, ut hoc modo litigantes expilent, & ipsorum patrimonia abliguriant. *Talis judex fuit Felix, qui Paulū ob spē lucri vinctum reliquit, Act. c.24. & judex iniquus, de quo Christus, Luc.c.18. & tales sunt plerisq; in locis, Scabini analphabeti, rustici ex arbitrio judicantes, cōpotationib. litigātium patrimonia devorantes, confusè oēs, sine certa cōsuetudine, sine ordine & stilo, aut ulla scriptura trāsigentes murātes, alterantes, sordidātes, Eccl.c.38.35. & seqq. Huic malo remediū adferendum est, & judices periti, docti & pii cōstituendi, Exod.c.18.19. & seqq. Deut.c.1.17.2.Chro.c.19.5. & seqq. Pet. Greg.li.4.c.8.nu.10.11. Boter.lib.1. de polit. benè const.* Sed & nimia festinatio, iudiciorum noverca & labes dicitur, in qua scilicet legitimus cognitionis ordo & processus est prætermissus. *Plato lib.6. de legib. & lib.9. & Ioti latius. Quam re peccavit etiam David ad accusationē Sibæ cōdēnans statim Mephiboset. 1.Sam c.19.29. Atq; hoc morbo & vitio tribunalia illa scabina ita, quæ vocamus, plerunq; laborāt.*

Abusus itaque hi iudiciorum præcavendi, quibus sæpè male audiunt tribunalia, tanquam prædonū & latronum cōciliabula; ut plerunq; satius esset, incidere in virtū grassatores, quam in forēses ejusmodi harpias, procuratores, rabulásq; avaros, sycophātas, accipitres pecuniæ, devoratores, vultures, ranes & corvos fori, qui paulatim sugunt litigantium facultates, usq; ad sanguinem, et extremā desperationē sæpissimè producunt, ut illis satius dulciusq; sit mori potius, quā vivere. Itaq; rectè dicitur, comitē æris alieni & litis esse miseriā. vid. Pet. Gre. l.2, c.6. nū.14. de Rep. Rhodig. li.28. c.9. Geil li.1 c.18. Quamobrem boni magistratus est, malis quæ oriuntur ex abusu rabularū & iudicū corruptorū, remediis & pœnis occurrere, & fori necessitatē rectis legibus reformare, et abusus emendare.

De hiſce rabulis & corvis vide Hering. de fidejuſ. c.7. num. 590. & ſeqq. & latius Tiraquell. de nobilit. c.29.

Iudicia etiam publicè habere expedit, quia magna autoritas judicatis; & ab illis diſcunt, qui ſimilia habent negotia, litem non movere; & exemplo edocti, metuunt: & judices corruptè judicare reformidant, dum cenſuram publicam adhibendam ſciant, *Greg. d. loco. lib. 11. c. 18. de Repub.*

Pragmaticorum quoque numerus in quavis Repub. certus conſtitueneus eſt, ne effrenis numerus, velut hirudo; privatorum opes exugat & omnia litibus implear.

Ars Rabularia & Rabulæ ipſi ex Repub. vel tollantur, vel coerceantur: conſcientias enim hominum pervertunt & judiciorum ſanctitatem in cautelas, technas atque perjuria commutant. *Plato lib. 11. de legib. Sed hodie, ut vis morborum, pretia medentibus, ſic fori tabes pecuniam advocatis ferre ſolet. Unde publica mercis nihil tam venale, quam hodie advocatorum præſidia, ut ex Tacito refert Lipſius, addens ex Columella caninum hoc ſtudium, conceſſum latrocinium dici. Ideo principi providendum, ne legibus fundata civitas legibus evertatur. Remedia itaque princeps quærat, quibus multitudo litium aut impediri, aut minui poſſit, atque lites ſerentes & foventes expellantur, vel reprimantur: Privatas litium, vel controverſiarum compoſitiones, probet & commendet.*

Iudicum quoque & judicioium ſubalternorum multitudinem Reip. perniciosam eſſe experientia teſtatur. Hinc enim judicia logiora & perturbatiora erūt cum periculo & damno litigantium, quibus turbatius & tardius magnoq; cum ſumptu jus redditur. *Antimachiav. lib. 3. theor. 35.*

Modus impenſarum conſtituendus judicibus & advocatis procuratoribus & aliis perſonis iudicialibus, cum pœna in eos qui ultra ſalaria & ſportulas definitas, aliquid etiam à volentibus litigantibus, accipiunt, alioqum non parcit litigator ſūptibus inanibus, dū viderit perſonas illas accipere, ſine metu reſtitutionis & caſtigationis. *Adde Deut. c. 16. 19. Prov. 17. 23.*

Avar

Avaritia itaque et sordes prrsonarum publicarum coercendæ. Nam munus excæcat oculos sapientum et pervertit verba iustorum, Deut. cap. 16. 19. quæ reddunt magistratum odiosum et mutationẽ status inducunt. 1. Sam. c. 8. 2. 3. 4. 5. ideò istæ harpyiæ forenses puniendæ. vid. Novell. 17. et 25. de mandat. princ. c. 1. et l. fin. C. ad l. Iul. repet.

Iudicibus, advocatis & procuratoribus, qui crassa ignorantia in iure offenderunt, aut qui negligenter inspectis causis in facto lapsi sunt, dies dicendus, & pœna irroganda est ab illis, qui constituti sunt censores & errorum castigatores.

Libera quoque ad superiorem magistratum provocandi potestas, ab hisce intermediis, seu inferioribus iudicibus concedenda illis, qui se iniquè contra ius horum sententia gravatos esse existimant.

Ideò magistratus supremus, supremum tribunal & consistorium in causis appellationum constituet, in quo causæ quævis, de quibus malè iudicatum dicitur, recipiuntur, examinantur & discutiuntur à pluribus judicibus ex omnibus statibus & ordinibus Reipub. sine potestate provocandi, vel appellandi. 2. *Sam. c.* 15. *v.* 2. *Exod. c.* 18. 19. *Deut. cap.* 1. 17. *De apellationibus verò late Iurisc.*

Sed hoc tribunal superius, non tam summi magistratus, quam totius regni esse dicitur. In hoc enim nomine regni judicant rex & ephori, seu status & ordines totius regni, vel viri docti & pistillorum nomine. *vide supra cap.* 17. *de bonis Reipub. & comitiis ubi diximus. de ultima provocatione, et comitiis, quæ inter majestatis fu a retuli. vide et sup. ca.* 27. *de modo consultandi. & ca.* 18. *ubi sine consilio Ephororum in arduis magistratum summum nihil consilii capere debere dixi et l.* 3 *c.*

Apud Iudæos de causis levioribus cognoscebant primum Chiliarchi, Centuriones Quinquagenarii et Decuriones, una cum suis præfectis, quisque in sua Chiliade, centuria Quinquagenaria et Decuria. Deinde si quid gravioris negotii suboriretur, res tota ad Septuaginta, eorumque præfectos referebatur. Illi ut plurimum præsente Mose, de rebus decernebant,

Imò et ipſe Moſes aliquando ſolus de rebus grauiſſimis ex Dei reſponſis ſtatuebat.

In Imperio Germanico ſummum tribunal, ſeu prætorium totius politiæ, eſt Camera imperialis, quæ locum & ſedem ordinariam Spiræ Nemetum habet. In hac camera imperiali Iudices & aſſeſſores à ſtatibus & ordinibus certis imperii nominantur, qui conſtituunt ſenatum imperii, uti vocãtur in viſitat. de ann. 70. §. dan ob wol, &c. qui ſtatus imperii et Cæſarem repræſentare dicuntur in ordinat. Cameræ tit. 8. ubi Cſner. part. 1. Pet Heigius lib. 1. quæſt 9. vid. Guid. Pap. quæſt. 29. et. 423. In regno Galliæ et Angliæ ſunt parlamenta, quæ vocant. vid. Iohan. Montaigne. de parlament. Thom. Smit. lib. 2. c. 2. de Rep. Anglor. Pet. Greg. lib. 47. c. 27. Syntagm.

CAPUT XXX.

De cenſura.

DE juſtitiæ adminiſtratione, prima legum exſecutionis ſpecie, capite præcedenti ſatis eſt dictum. Sequitur de cenſura, altera illius ſpecie.

Cenſura, eſt inquiſitio & animadverſio in mores & luxus eos, qui legibus non arcentur & puniuntur, quibus tamen ſubditorum animi corrumpuntur, & bona illorum inutiliter conſumuntur.

Cenſura igitur corrigit illa, quæ pœna quidem nondum digna ſunt; neglecta tamen aut contemptui habita, multorum magnorumque malorum cauſſam præbent. ut ex Dionæ Lipſius dicit. imò paulatim omiſſa, funditùs Rempub trahunt. Cicer in Piſon. Cenſuram magiſtram pudoris & modeſtiæ vocat, Greg. lib. 4. c. 12. Danæ. lib. 6. c. 4. & Bodinus eam valde commendant.

Cenſuræ præfecti à ſummo magiſtratu cenſores, morum magiſtri, diſciplinæ obſervatores & inſpectores, inquiſitores, vocantur ζήνης, & νομοφύλακες Sigon. de Repub. Athen. lib. 4. c. 3.

Hodie apud nos morum cenſura & inquiſitio collegio ſacro

cro, seu presbyterio demandari solet; qui huic non obtemperat, illi sacris interdicitur, ut erubescat exclusionis ignominiâ 1. *Corin. c. 5.* Quod si contemnat hanc exclusionem & excommunicationem, tum ob maleficium huius contemptus à fisca i accusatur apud magistratum, à quo pœnâ merita punitur. *vide Matth cap, 18.*

Apud Iudæos videtur prophetis jus censuræ demandatum fuisse etiã in reges, uti apparet ex exẽplo Samu. Sam. 1. c. 12. per tot. c. 13. 14. nec non Esaiæ, Ieremiæ & aliorũ. Ier. c. 1. 10. c. 20. 1. Reg. c. 17. 1. 2. Reg. c. 3. 13. & acri censura Ieroboam fuit a propheta reprehensus. 1. Reg. c. 13. 4. Asa à Hanano, 2. Chron. c. 16. 10. David à Nathan. 2. Sam. c. 12. & Ieremias populum & regem, Ierem. c. 17. 20. & Elias Achab, 1. Reg. c. 18. 19. verbis reprehendisse legitur, & Iohannes Herodem. Matth. c. 14. 3. 4. Elisa regem Israel. 2. Reg. c. 3. 13. vide exempla plura si libet. 2. Reg. c. 3. 13. 1. Reg. c. 14. 9. c. 16. 2. 3. c. 18. 21. 22. c. 19. 10, cap. 21. 19. 2. Chron. c. 16. 7. 8. c. 19. 2. & c. 20. 37. c. 23. Sic & Iehojadah Ioas sum informavit. 2. Chronic. c. 24. 2. Reg. cap. 12. Zacharias Huziam. 2. Chron. c. 26. v. 5. 6. 19. 1. Reg. ca. 18. 18. & seqq. Zepper. de polit. eccles. li. 2. c. 15. c. 17. Non en. vitia regum, vel principũ sunt dissimulanda. 1. Reg. c. 18. 18. 2. Reg. c. 13. 13. Mat. c. 14. 3. 4. Romani quoq; semper suos morũ censores habuisse leguntur. Lacedæmonii suos ephoros, regum cẽsores habebant. Atq; his ephoris, optimatib. & ordinib. regni censuræ jus & potestas in ipsum summum magistratũ est data, prout dixi sup. c. 9. & c. 37.

Praxis censuræ consistit in inquisitione & notatione.

Inquisitio censuræ fit in vitia illa, quæ in judiciũ defectu accusatoris, vel denunciatoris non veniunt, & tamen oculos piorum & bonorum civium, offendunt, & merentur, propter exemplum, maximè seriam reprehensionem & notationem, quamvis à pœna abstineri possit.

Vitia eiusmodi sunt duo, mores mali & luxus, secundum Lipsium.

Mores malos intelligo hîc pravas artes lascivias, libidines, ebrietates, jurgia, errores, schismata, hæreses,

periuria, & quidquid tale prolixitas & modestia damnant in omni ætate & sexu, quo subditi abutu bonorum suorum depauperantur, vel vitiis depravantur & corrumpuntur.

Bonorum itaque & sanctorum morum Reipub. duæ sunt deterrimæ pestes & corruptelæ, nimirum publica luxus, voluptatisque immoderatæ licentia, & pecuniæ quocunque pacto congerendæ laudatum, tanquam rei honestæ, studium. *Xenophon. 8. lib. de pædia Cyri ait, impietatem et perfidiam regnũ Persarum ditissimum et florentissimum perdidi, &c.*

Pravas malásque libidines ab iuventute prohibebit & castigabit censor, & notabit luxuriosos, lascivos, prodigos, decoctores, helluones, comessatores, gancarum popinarumq; frequentatores, ebrios, temulentos, molles, delicatos nimium, sumptuosos pomposos & similes *de quib. Greg. Tolos. lib. 39 syntag. c. 7.*

Sed & cantus, ludi, saltationes, convivia, exercitationes publicæ & privatæ legibus certis ab illo sunt definiendæ, ut cives voluptati modum ponere adsuescant, & honestis exercitiis delectentur, non occasio illis ad delinquendum præbeatur.

A senibus eas voluptates, quas eorum ætas sine dedecore non attingit, arcebit & prohibebit.

Ab universa plebe otium, *(quod est ἀταξία introducta contra legem Dei de victu comparando et honestis occupationibus)* tanquam omnium vitiorum & malorum caussã & pestem Reipub. prohibebit, *2. Thessal. cap. 3. 6. 7. 8. 9. et seqq. Ezech. c. 17. 49.* & curabit, ut habeat negotia tua, quibus à malo publico retineatur. *Gregor. lib. 22. c. 7. de Repub. ubi honestæ occupationes, quæ otiosis demandari possunt, describuntur. vid. Bened. Aret. tom. 2. problem. loc. 140. Camerar. lib. 1 cap. 16 med. hist.*

Itaque coniultum, ut subditi & cives doceant apud censorem, quâ ratione sibi victum inter suos concives comparent, & mendicitas omnis in Repub. tollatur; *Plato. lib. 11. de legib. et minis ἀπραγμοσύνη in Bodin. lib. 5. c. 2. de Repub. Deut. c. 15. 4. et seqq.*

Valer.

Val. Maxim. lib. 2. c. 1. Nam qui nihil habent unde vivant & otiari volunt, fucis sunt similes, & inutiles societati humanæ, unde sunt, vel mendicantes, vel latrones & fures. *vide Scipio. lib. 17. discurs. 6.*

Πολυπραγμοσύνην & curiositatem prohibebit, & monebit censor, ut quilibet necessaria & propria vocationis officia diligenter tractet, non necessaria omittat. 1. *Cor. c. 7. in quâ quisq; vocatione vocatus est, in hac ambulet, Sira. quæ sunt tibi mãdata, cogita sanctè. 1. Thes. c. 4. Sitis quieti & agite propria. vide Georg. Richt. axio. 24. Camer. li. 1. c. 16. medit.* Constitutum quoq;, ut censores hi invalidos & sanos mendicantes, vagos animadvertant, eosque cogant ad honestos labores, vel ejiciant ex politia & consortio hominum, ne diligentum operas devorent, & consumant quæ laboribus aliorum sunt adquisita. *vid. tit. C. de valid. mendic. uti fit Argentinæ, Basileæ & aliis in locis.*

Præpositos quoque horce esse inspectores ptochotrophiis, gerontocomiis & nosocomiis, utile esse judico. *vide Camerar. 1. medit. histor. c. 16. & cent. 2. c. 64.*

Dabit etiam operam censor, ut omnes probitati, atque industriæ studeant, in primis verò observabit, an singuli concionem sacras frequentent, sacra synaxi utantur & pietati studeant, cultui atque religioni sacræ vacent in diebus sacris & festis solemnibus; an in hæresin, vel errorem quis lapsus sit, vel à professione sua alienam vitam agat.

Curabit similiter, ut qui alieni sunt à religione approbata & recepta, quive in alieno territorio natuntur sacramentis, tales in consistorium ecclesiasticum vocentur, & melius ibi instruantur. *arg. 1. Corinth. c. 5. Galat. c. 6.*

IIde Luxus, autore Lipsio, in quatuor consistit, nimirum in pecuniâ, domo, conviviis, vestibus.

Luxus & voluptates multa & magna imperia perdidêre, uti Romanum, Græcum, Babylonicum. Nam luxus animos hominum effæminat, fortitudinẽ tollit, mentes consopit, easq;

cæno & ſordibus voluptatum ſuffocat, & quaſi dulci veneno inficit & ad virtutes inutiles reddit. *Luxu Romani ineſcati & evirati, pertulerunt tyrannos immaniſſimos, Tyberium, Caligulam, Neronem, Heliogabalum, hominum portenta. Luxu Romanorum virtus extincta fuit, horumq; fortitudo in theatralibus ludis evanuit, in Luculli hortis reddita languida, in Meſſalæ piſcinis immerſa, & otio ſepulta fuit. Eſt enim hæc luxuriæ & voluptatum natura & conditio, ut in ſupremo gradu exiſtens, vermibus voluptatũ corrumpatur & rubigine indomitæ & effrenis petulãtiæ & inſolentiæ conſumatur. Quomodo enim Romana priſca virtus locum habere potuit, ibi, ut piſcis majoris quãvis taurus vendebatur? Zepha c. 3. 1. Væ inquinatæ & contaminatæ civitati huic opprimenti &c. Curandum itaque magiſtratui eſt legibus conſtitutis, ne ſubditi bonis ſuis abutantur, atque coercenda luxuria in cultu, victu, cõviviis & cæteris reb, cupiditatib. & ſumptib. faciendis modus cõſtituendus, ne homines ſemetipſos ad inopiam redigant. Atque talis parſimonia, paupertatem & rei familiaris anguſtias tollerabiles reddet.*

Pecuniæ, quæ nutrix & mater omnis luxus eſt & maxima pernicies, verum uſum inter cives conſervabit, in mediocritate conſiſtentem.

Deinde etiam è re ſubditorum eſt, deſidetium divitiarum minui. *Nam ubi illarum cupido invaſit, ibi neque diſciplina, neque bonæ artes ſatis pollent, & omnia bona vilia ſunt: fides, probitas, pudor, pudicitia. Nam ubi divitiæ, ibi plerunq; vitia; ideò Deo non carus, cui caræ ſunt opes. Itaque cenſor nimium pecuniæ ſtudium tollet, aut quoad res ferret, minuet, avaritiam coercebit, & fœnus & uſuras rodentes & quæſtus ſordidos, & denique profuſiones vetabit & finem atque modum ſumptuũ ſtatuet. Unde leges ſumptuariæ apud Romanos. Nam benè reſcripſit Hadrianus, ſe malle hominum adiectione quam pecuniarum copia, imperium ampliari. l. cum ratio. de bon. damnat. Bodin. lib. 6. c. 2. de Repub.*

Divites tamen habere ſubditos, copiáque rerum mediocri abundantes, utiliſsimum Reipublicæ & magiſtratui. *Vide exempla & rationes referentem Antimachiavell. lib. 3. theorem. 32. ubi refutatur Machiavellus. Sanè theſaurus principis certiſſimus,*

in

in ſubditorum loculis, qui neque certiores quæſtores ærarios, quàm ſubditos habebit.

Vt igitur nimia paupertas Reipub. noxia eſt, ſic & nimiæ divitiæ utraq; ſolent ad mutationẽ ſtatus publici homines impellere: utriq; modum ponet cenſor. *Scipio Amirat. lib. 17. diſcurſ. 6.* ita tamen ne fiat exæquatio pauperum & divitum, ſed ignavia in pauperibus, & in divitibus induſtria exalpereturNam omnes ſumptuariæ leges quibus gulæ, veſtibus, & ſervitiis, cæteriſque pompis modus imponitur, nihil aliud ſpectant niſi ut ſubditi non depauperentur, & moribus corrumpantur.

Sumptus circa ædificia, etiam cenſor obſervabit, ne quis nimis ſtruat, vel inſtruat ædes ſignis, aulæis, aliiſq; operibus exornet. Et in iiſdem modum poſſet argẽto, ſupellectili, familiæ. *Auguſtus Imperator ſumptus immoderatos ædificantium voluit temperare & moderari edicto propoſito. Tiberius ſumptus convivicrum. Veſpaſianus & alii idem tentarunt.*

In conviviis damnabit exquiſita ingenia cœnarum, & helluones iſtos, quibus mos veſcendi cauſsâ, terrâ marique omnia exquirere; & uno verbo videbit, ne luxus menſæ profuſis ſumptibus exerceantur.

Nam magnificus apparatus conviviorum & ſumptuoſa largitio ab opulentia parit mox egeſtatem & æs alienum, à quo ſpes nova & cauſſa civilis belli. Quippe publicam ruinam quiſq; mavult, quam ſua proteri: & privatam calamitatem & miſerias Reipub. malis operire: & rapaciſſimo cuiq; ac perdidiſſimo, non agri, vel pecunia, ſed ſola vitiorum inſtrumenta remanent. Vnde Polyb. lib. 6. rectè dixit victus frugalitatem & temperantiam publicam à multis malis & vitiis Rempub. liberare. De legibus ſumptuariis Romanorum vide Roſin. lib. 8. antiq. ca. 13.

In veſtitu providebit cenſor, ne is ſit luxurioſus, promiſcuus, viris & fœminis, nobilibus & plebeis, utque ſui & certi quidam cultus ſint, hi qui ordinibus & dignatione antiſtant, ita ut nec in materia & forma ſit luxus, laſcivia, vel affectata novitas & varietas inuſitata. *Toloſan. lib. 4. c. 11. de Repub.*

Nam

Nam recte Seneca in epist. conviviorum luxuria & vestium, egrè civitatis indicia sunt, imò moritaræ. Nam hæc novitatem, vel mutationem in Repub. inducunt; Nobilitatem. quod juventutem, ubi familiares opes defecerunt, ad facinora incendant. Res abit, fides perit, eadem tamen illa quæ erat in abundantia libido permanet. Itaque hæc in Repub. seminarium Catilinarum est, & rectè Aristot. 5. Politic. mutationes in Repub. fieri, cum homines sua consumunt prodige viventes. Hi enim, tales res novas quærunt, aut ipsi tyrannidi imminent, aut ad eam alios vocant. vid. Greg. lib 4. c. 11. ubi exempla & pœnas refert. & Richter. axiom. 295. Accedit ex delicato & luxurioso ornatu pernicies adolescentium, qui mulierum perditis ornamentis, ad voluptates noxias, velut per aucupium pertrahuntur, quorum reatum incurrunt fœminæ, quæ se ornãt, & comunt, ut in se irritent omnium oculos. Decipiuntur etiam improvidi superfluo & splendido illo ornatu, ob quẽ omnes, illos ditiores & honestiores, quam sunt existimãt es, inficiatur. Itaque mulieres ejusmodi comtæ, fucatæ & ornatæ crispatis capillis, tinctis oculis, anctis genis, pilis iunctis, fictâ rogâ, auratis & gemmis, aliisque ornatibus compositæ, quibus homines decipiunt, sunt similes templis Ægyptiorum, uti ex Clemente Alexandr. retulit Gregorius.

Notatio censuræ, est pudefactionis & ignominiæ vel mulctæ alicujus, ob vitã minus decẽrem indictio à censore facta. 2. Thess. c. 3. 14. *Quod si quis non auscultat nostro per epistolam sermõi, hunc notate, & ne commercium habete cum eo, ut erubescat.*

Ignominia & pudefactio propria est censura. *Nam censoris judicium, ait Cicero lib. 4. de Repub. nihil ferè affert damnato, nisi ruborem. Nam quemadmodum censores in ordines, honoris caussa, cives referre poterant, vel in senatorum, vel equitum ordinem, sic ab iisdem censoria nota pellebantur & eiiciebantur: plebeium tribu movendo, equum equiti adimendo, senatorem senatu ejiciendo notabant & ordine ejiciebant. Gregor. lib. 4 c. 12. Ideoq; Dio Cassius censoris, ait potestas erat, quâ privatim quoq; in cujusq; vitam inquirendi, meritoq; infamandi jus haberet: Et temporis caussam, non vitæ pœnam, in illius potestate, esse voluerunt: vide Bodin. lib. 6. de Repub.*

Mulcta

Mulcta statuitur in perseverantes in malis moribus, nec ignominiam curantes; qui depudere dedicerunt, & voluptatũ non illecebris tantum, sed ipsâ infamiâ gaudent, *ut dicit Valer. Maxim. lib. 6. c. 9.* Atque ita non solum à magistratu, sed etiam à censore idem delictum puniri potest, *Esd. c. 10. 8. De morum judicio Gell. lib. 5. c. 25. l. 11. in fine. C. de repud. l. 3. illud. de pact. dotal.*

Hodiè in quibusdam locis etiam ergasteria, seu domus certæ destinatæ sunt, quas Germani Zuchthẽser vocant, quibus inclusi ejusmodi indomiti, effrenes & petulãtes homines, jejunio macerantur, vel laboribus exercentur tandiu, donec pœnitentiam egerint, vel spes melior de eorum vita appareat. *Talis domus est in civitate Amstelrodamo & plerisq; urbibus Hollandiæ, & pluribus aliis in locis, atque alia pro masculis & alia pro fœminis, quem morem valde laudo.*

Nostratium censorum, presbyterorum scilicet animadversio & nota consistit in suspensione ab usu sacramentorum, seu interdictione & excommunicatione & commercio piorum. *2. Thess. c. 3. 6. 14. ibi, ut subducatis vos ab omni, &c. & ibi, & ne cõmercium habete cum eo, ut erubescat, Ezec c. 3. 17. 1. Cor. c. 5. 6. c. 15. 33. vide Zepper. de polit. eccles. lib. 1. c. 14. & seqq. Atq; hic dicitur gladius spiritualis, seu potestas clavium Aret. tom. 2. loc. 110. in probl. Zepp. d. loc.*

Sunt tamen hi gradus observandi à censoribus. Nam primò admonitio, postea correptio, mulctáve, & deniq; post cõtẽtum horum, excõmunicatio locũ habet. *Matt. c. 18. Lev. 19. Gal. c. 6.*

Atque talis disciplina ecclesiastica vocatur merito magistra virtutis, fidei custos, sepes & munimentum pietatis, nervus & vinculum ecclesiæ, *de qua re latius theologi.*

Censorum Iudaicorum censura & animadversio erat triplex. Suspẽsio, aversatio & amãdatio seu exilium temporale: Devotio seu excõmunicatio & deniq; adjudicatio, seu anathema. vid. Bonav. Cornel. de polit. Iudaï. c. 7. de quib. vid. 2. Timot. c. 4. 14. Galat. c. 5. 12. 1. Corin. c. 5. 3.

Ubi talis censura non est, commodè instituí & introduci potest vitâ principis, secundum honestatem & pieta-

tem conformatâ. Nam rectè dixit Plin. in panegyr. vita principis, civium censura est, caque perpetua, ad quam dirigimur & convertimur.

Deinde consultum est, ut non omnia simul emendentur, sed paulatim. *Neque enim, ut Cicero dicit, potest quisquam nostrum subitò fingi, ne cuiusquam repentè vita mutari, aut naturâ cõverti, tempore opus est. Et vitia quædam tollit facilius princeps, si patiens eorum est. Quosdam pudor, alios necessitas, nonnullos satietas in melius mutat. Nam peregrinatur quorundam animus in nequitia, non habitat, uti ex Seneca & aliis Lipsius docet. Greg. lib. 4. c. 12. Danæ. lib. 6 c. 4.*

Centoribus adfines sunt delatores & exploratores, qui clam illicita dicta, factáve aliorum, magistratui patefaciunt.

Exempla delationis huius ex sacra scriptura occurrunt, Genes. c. 37. 2. Ioseph, Iacobo primum detulit delicta fratrum suorum, Levit. c. 5. 1. c. 19. 17. præcipitur illa & approbatur, Act. c. 23. ubi nepos Pauli, conjurationem Iudæorum defert, 2. Sam. c. 16. David fugiens reliquit exploratores, Chusai, Zadoch & Abiatar, qui negotia Absolonis ad Davidem deferunt. 1. Sam. c. 19. Ionathan defert consilia Saulis ad Davidem, 1. Sam. c. 2. Heli audit scelera filiorum suorum à delatoribus. 1. Corinth. cap. 1. Paulus per domesticos Chloes ad se delata fuisse dicit peccata Corinthiorum. Iosua quo ne exploratores misit Ierichuntẽ, quos juvit Rachab. Et domus Ioseph similes misit ad Luzam urbem, addentit C. de delatorib. l. 28. C. de Episc & cleric. Exempla plura ex tant apud Beroal. Aretium tom. 2. loc. 106. in problemat. Ratio est, quod qui dissimulat aliena maleficia peccatis alienis communicare dicitur. Ephe. c. 5. 7. 1. Tim. c. 5. 22. & ad peccandum alios invitare, Proverb. ca. 13. 24. De illicitâ delatione ob scopum impium accipienda sunt dicta. Psalm. 101. v. 5. & Psalm. 140. v. 12. Proverbior. ca. 20. v. 19. & c. 11.

Proditio quoque licita esse dicitur, quando proditor certò scit, se bonam causam promovere: deinde prodit amore justitiæ & honestatis, non verò mercedis ac præmii spe, vel timore alicujus infortunii, vel odio, vel cupiditate inimicitiæ privatæ satisfaciendæ, & denique, quando alia remedia illi desunt, argumen-

mendacium nullum misceatur. *vide exempla Rachab. Iosu. c. 2. col-* *[illegible] c. 2. Iosephi. Genes. cap. 37. Ionathanis prodentis* *[illegible] Sam. c. 2[illegible] Cousai Absolonis. 2. Sam. c. 15. 33.* *[illegible] sunt prohibita 1. Timot. c. 2. & 1. 1.* *[illegible] Iudic. [illegible] An revelare verò maleficium* *[illegible] Larijc. in primis verò Menoch.* *[illegible]*

Caput XXXI.

De studio concordiæ conservandæ.

Tantùm de justitiæ administratione & censura: sequitur de studio concordiæ & tranquillitatis publicæ conservandæ. *vide exempla & rationes apud Antimachiavell. lib. 3. theorem. 30. & 31. Boter. lib. 1. c. 8. Bodin. lib. 4. c. 5.*

Concordia & tranquillitas inter subditos, est eorundem mutua inter se & cum suo magistratu consensio, pax & benevolentia, sine simultatibus & odiis mutiisq; ad status publici conservationem.

Hæc summè in Repub. est necessaria. *Nihil enim melius Reipubl. quàm unio, nihil perniciosiùs, quàm divisio. Patricius de Republ. lib. 6. tit. 5. ostendit id Agrippa legatus ad plebem Romanam dissidentem à patribus, missus, fabulâ de membris corporis inter se cum ventre dissidentibus. Nisi enim membra corporis, mutuis præsidiis & auxiliis ad universi corporis salutem procurandam consensu & concordiâ conspirent, necesse est ut corpus pereat. Antimachiavell. theor. 3. & 31. Concordiâ enim res parvæ crescunt, discordiâ magnæ dilabuntur. & civiles discordiæ publicas & privatas opes exhauriunt, agriculturæ, commerciorumq; usu sublato & Rempub. benè constitutam subvertunt, dum altera pars, vel tertias libertati, & privilegiis Reipub. insidiantes, se ipsos dominos faciunt, Agesilaus Lacedæmoniorum dux & rex olim percunctanti, quare Sparta non cingeretur mænibus: ille ostendens cives armatos, hi, respondit, sunt Spartanæ civitatis mænia. Christum Matth. ca.*

12,25. *Omne, inquit, regnũ diſsidens adverſus ſe ipſum, vaſtatur: & concordia nihil jucundius & firmius, Sirac. c. 28. Pſal. 133. ut etiam oſtẽdere voluit Scilurus olim, ſagittis diviſim facillimè confractis: collectim verò validiſsimis & infractis manentib. Talis factiones nobiles Reſp. perdiderunt, vel maximè læſerũt. Vti in urbe Cõſtantinopolitana factio Venetа & Praſina. Apud Piſtorienſes alborum & nigrorũ. In Athenienſi Rep. Alcmeonidarũ & Callixarum. In Romana, Vrſinorũ & Columniorũ. In Mediolanẽſi vicecomitum & Turrianorum. In Gallia factio interdomũ Aurelianenſem & Burgundicã. Plura exẽpla vid. apud Greg. li. 23. c. 3 de Rep. Antimac. li. 3. theor. 30. & ſeqq. Ita nimia ſubditorum inter ſe contentio, æmulatio & ardor, penè ipſum Davidẽ & totum Iſraelis regnum perdidit, dum certãt reliquæ tribus adverſus unã Iudaicã: 1. Reg. c. 12. 16, 2. Sam. c. 19. 41. ſic Gibelleni & Guelphi mutuis diſcordiis & odiis ſuis Remp in ſummà pericula adduxerunt. Diſcordiæ enim fructus ſunt lites, æmulationes, excãdeſcentiæ, rixæ, obtrectationes, ſuſurri ſimultates, rumores, tumultuationes. 2. Corin. c. 12. 20. Gal. c. 5. & everſio Reip. Luc. c. 11. 17. Eph. c. 4. 3 ſtudentes conſervare unitatẽ ſpiritus per connexum pacis. 4. unum eſt corpus, & unus eſt ſpiritus, ſicut & vos vocati eſtis in unam ſpem vocationis veſtræ.*

Concordiæ huius cura magiſtratui eſt cõmendata, quam inter ſubditos conſervabit, removendo & tollendo eorũ cauſas factionis & ſeditionis. *arg. & exemplo Abrahami Gen. c.* 13. 7. & cõfœderationes ineundo cum vicinis. *Civitas, vel Reſp. corpori ſimilis eſt: motus civiles, morbis: Medico rei ſeu magiſtratus cuius officiũ primus eſt in tuenda valetudine bonã, alterum in reſtituenda ſi morbo ſuerit labefactata. ideò etiam cuſtos communis ſocietatis dicitur magiſtratus.*

In omni autem animorum diſtractione, factione & ſeditione, ſemper duæ ſunt partes diſſidentes. una, quæ leges & jura Reipub. defendit contrà iniquè agentes, quæ optima.

Altera pars eſt, quæ non juſtis de cauſis ad vim concurrit. Hæc factio & ſeditio, quando juramento partis confirmatur, vocatur conjuratio, ſi pacto initur, dicitur conſpiratio.

Factio eſt paucorum, vel plurium inter ſe conſpiratio & coitio,

coitio, & cum reliquis civibus dissensio.

Quod si in plures, quàm duas factiones, populus abit, tertia, quarta, vel quinta factio, duas amicitiâ copulabit, aut cũ altera conjuncta, alterã franget & superabit. *Bodi. li. 4. c. 1. de Rep.*

Hæc oritur ex privatis, vel publicis familiarum diversarum odiis, vel ambitione, dissidiis, discordiis, inimicitiis, simultatibus, suspicionibùsve siquistris.

Talis olim fuit inter Guelphos & Gibellinos. Item inter Samaritanos & Iudæos, Israelitas & Iudæos, 2. Sam. c. 19, 43. 44. eosdem & Ægyptios. & plures alios, vide Pet. Greg. lib. 23. cap. 3. de Repub. ubi historicis exemplis illustrat, & Antimachia vel. theor. 30 Propter odium igitur, vel ambitionem, dissidium fit, ut familiæ se trudant, ut fluctus fluctum, unde contentio & bellum civile. Nam pars, quæ viribus superior sibi videtur, statim ad manus & arma tendit: illa verò, quæ inferior, alios potentes ad se trahit. Exitus harum discordiarum est, aut universorum interitus, aut victoris dominatus & regnũ. vide Bodin. lib. 4. c. 1. & c. 5.

Factiones tollit magistratus, quando semina earundẽ sustulit, odiũ, ambitionẽ, dissidia, simultates, contẽtiones, quę sunt causæ harũ, & dissidẽtes partes cõciliavit, *vide 2. Sam. c. 19. 43. c. 13. 22. Gen. c. 16. 2. c. 21. 30.* & præcavet, ne altera pars, in alteram sit contumeliosa càmq; verbis irritet. *2. Sam. c. 19. 43.* & quãdo nõ patitur intermedios magistratus & regẽtes odia & factiones inter se nutrire. *vid. exẽplum apud Val. Max. quod extat, lib. 4. c. 2.* & invidiam, quæ oritur ex virtute & gloria, justis rationibus, avertit, & bonos viros à calumnia & injuriis invidorum defendit. *Nam parva sæpè scintilla neglecta, magnum incitavit incendium.*

Deinde etiam nomina & insignia factionum abolebit.

Tertiò secretas consultationes & convẽtus non permittet.

Quartò sub pœna gravi ἀμνηστίαν & ἀμνησικακίαν, sancire debet & promulgare, *de qua amnestia Sicip. Amirat. lib. 20. discurs. 8.*

Quintò non magis, vel plus uni, quàm alteri parti favebit. *2. Sam. c. 19. 42, 43, 44. Antim. li. 3. theor. 15.* nõ unã curet alterã neg-

ligat, vel alteram minus sibi fidem credat, vel contemnat. 2. *Sam.c.*19. 43. & 44.

Seditio est discordia unitæ multitudinis in magistratu; vel subitus & violentus motus contra magistratum. *Virgil lib.* 1. *Æneid. Ac veluti magno in populo cum sæpe orta est seditio, sevitque animus ignobile vulgus, jamq; faces & saxa volant furor arma ministrat.*

*Tumultus ejusmodi describitur in Actis c.*19. 24. 25. 26. 32. *Salomo. Proverb. c.*24. *Time Dominum fili mi & regem, & cum seditiosis ne commiscearis, quia subitò venit exitium eorum, & ruinam seditiosorum quis novit? Talis fuit Absolon, Cassius Brutus & similes.*

Hujus variæ sunt causæ. 1. Nimia, vel insolita exactio & oppressio, præsertim ad sumptus non necessarios imposita, qua subditos exhaurit magistratus. *Proverb. c.*28. 15. *ut leo rugiens & ursus discursans, est dominator improbus in populum tenuem,* 16. *Antecessor carens omni intelligentia & multis oppressionibus, decurtabit, qui autem odit quæstum, prolongabit dies & c.*29. 4. *exemplum Salomonis et Rechabeam.* 1. *Reg. c.*11 *et c.*12. *Pharaonis. Exod. c.*2. *et seqq.* 2. *Reg. c.*12. 20. *Joas rex Judæ dicitur trucidatus à servis suis, per seditionem. Sic Galli, Hispani & Frisii rebellarunt sub imperio Romano ob nimium tributum impositum. Sic Belgium hodie imperium Ducis de Alba ob eandem causam à se rejecit.*

Quanto quoq; magis magistratus reluctatur, justæ postulationi populi, tanto magis populum in se concitat, & acuit. *exemplum extat in Pharaone Exod. c.*5. *& Rhebabeamo.* 1. *Reg. c.*12.

Secunda causa seditionis, est metus eorum, qui fecerunt injuriam & pœnas metuunt, vel eorum qui exspectant & metuunt injuriam, aut oppressionem, quam prævenire volunt prius, quam opprimantur. Idem clades magna accepta, vel gravis periculi alicujus metus. 1. *Sam. c.*30. 4. 5. 6. *Exod. c.*16 *c.*17. *vide Pet. Grego. lib.*23. *cap.*5. *de Repub. ubi exempla recenset Aret. tom.*2. *probl. loc.*156. *Bodin. lib.*4. *c.*1. *Scipio Amirat. lib.*17. *discurs.*5.

Tertia causa est indulgentia & laxitas nimia; vel angustia & inopia egentium, vel divitiæ nimiæ. Multæ divitiæ luxuriam, segni-

segnitiem, rerum novarum desiderium, turbas pariunt: paupertas eandem rerum novarum cupiditatem multa scelra & inhonesta gignit. Pauperes, inopes, egeni audaces sunt, & odio rerum suarum, mutare omnia student, & privata incommoda & mala, Reipub. malis tegere cupiunt, & publica ruina potius quàm sua perire malunt.

Hinc usura vorax, avidumq; in tempora fœnus,
Et concussa fides & multis utile bellum.

Solent quoque illi quibus opes nullæ sunt, bonis invidere, malos extollere, vetera odisse, nova exoptare. vide Antimach. lib. 3. theor. 32. d. 1. Sam. c. 30. & Exod. c. 16. c. 17. Bodin. de Repub. lib. 5. c. 2. Divites verò multarum divitiarum auxilio ad imperia adspirant, dignos se alios que indignos existimant. & facile corruptionibus & largitionibus alios plures sibi devinciunt. *vide Scip. Amirat. lib. 17. disc. 6. & de regni regiq; institut. lib. 2.*

Quarta causa est scelerum impunitas, & præmiorum iniqua distributio, negligentia, vecordia, ebrietas, & luxuria magistratus, & injustitia, cum vulgus injustè fieri multa cernit, cum leges negliguntur, civitatis jura & privilegia vilescunt, studio, ambitu & largitione, aut demum civium ipsorum dissimilitudine. *Scipio Amirat. de regni & reg. inst. lib. 2. Bodin. lib. 4. c. 7 in fine. 1. Reg. c. 16. 11.*

Quinta causa est spiritus tribunitius eorum, quos ambitio impellit, quò potestatem & honores, quos quietâ Repub. desperant, ea perturbata, consequantur, vel quos æs alienum cogit, ideò quod iis afflicta fides in pace, & spes in turbata pace; ideò turbata aqua, melius pisces capi posse existimant: vel quos vanitas incitat & exagitat. *Exempla vide 2. Reg. c. 12. 21. de conjuratione contra Ioas. & 1. Sam. c. 30. 6. Iudic. c. 8. 2. Iudic. c. 11. & c. 12. 1. 2. Exod. c. 15. 24. c. 16. 3. 4. 2. Sam. c. 15. c. 16. 1. Reg. c. 11. 26. c. 12. 1. 2. Sam. c. 20. 1. Reg. c. 1. 5. 6. 7. c. 2. 22. c. 16. 11. Num. c. 16. c. 17. Valer. Max. lib. 9. c. 7. Danæ. lib. 3. c. 5. polit. Bodin. d. lib. 5. c. 2. Richt. axiom. 299.*

Plebs quoque, quando ab honoribus arcetur, contumeliosè tractatur, spernitur & vexatur, indignatur se contemni, & res novas molitur. *Bodin. lib. 4. c. 1.* ut populus Roman. olim à patribus dissidens gravissimas seditiones concitavit. & fieri solet, imprimis quando videt, honores turpissimis hominibus deferri, & benè meritos viros submoveri. *Exempla recenset Bodin. d. loc. in Nerone, Heliogabalo & aliis.*

Sexta causa est negotium religionis, sententiarum & opinionum discrepantia in religionis professione. Vnde schisma, secta vel sectio. *Exemplum Act. c. 21. in Iudæis Asianis contra Paulum. Item in Core, Datham, Abiram, contra Mosen. Num. c. 16. Hodie exemplum præbent Papistæ in Belgio, Hungaria, Polonia, & olim in Germania, Gallia & Anglia.*

Vnde Apostasia, qua veram religionem consensu procerum constitutam, ipsis invitis mutat & deserit magistratus, seditionis causa dicitur. *2. Reg. c. 8. 22. cap. 12. 19. 20. 21. c. 15. 10. c. 16. 5. 2. Chron. c. 21. 10. c. 28. 33. Act. c. 19.*

Septima causa seditionis est extraneorum admissio in consortium civitatis, ex diversitate morum, odio & invidia felicitatis advenarum, & contemptu illorum. *Pet. Greg. lib. 23. c. 6. ubi exemplis illustrat. Aristot. lib. 5. c. 3. politic.*

Causa octava est odium, discordia, dissidium, contentio, item simultas, suspiciones & inimicitiæ inter diversas partes excitatæ *de quibus vide Bodin. lib. 4. c. 1. Dan. politic. lib. 3. c. 5.* Quo refero etiam famosos libellos, convicia, contumelias, diffamationes publicas & privatas injurias plurium. *Hisce enim concordia turbatur & facilè seditio excitatur, ut ait Plutarch. in libell. de civili administrat.*

Nona causa est otium subditorum, ex nimia felicitate, satietate, indulgentia, quæ sæpe turbant Rempub. *1. Reg. c. 20. 10. 2. Reg. c. 14. 8. Lipsius lib. 6. c. 2. Greg. lib. 23. c. 7. Valer. Maxim. lib. 7. c. 2. Ezech c. 17. 49. Similiter ex nimia copia, vel inopia seditiones oriri putat. Plato lib. 5. Dialog. 4. de Republica. Nam rapacissimo*

cuique

quique ac perditissimo, non agri, aut fœnus, sed sola instrumenta vitiorum manebunt. Atque tales miscêre cuncta & privata vulnera, Reipub. malis operire statuunt. vide Petrum. Gregor. lib. 23. c. 1. num. 2. 3. & seqq. ubi historicis exemplis illustrat. Alex. ab Ale. lib. 3. c. 20. Valer. Max. lib. 1. cap. 5. Pleos in periculo constituta, citius & facilius facit suum officium, quàm si fœliciter omnia eunt, secundæ res, motus urbanos sæpè excitarũt: bella verò coercuerunt. Bodin. lib. 4. c. 1. Ideòque συμμετρία mediocritas & moderatio observata in divitiis, honoribus & amicitiis parandis, optanda in Repub. & ideò ostracismus nec non petalismus à quibusdam inventus.

Denique quidam, ut imperium evertant, libertatem præferunt, si perverterint, ipsam aggrediuntur, *ut ait Tacitus lib. 16. Scip. Amir. lib. 29. discurs. 10.*

Remedia seditionum tollendarum sunt generalia, vel specialia.

Generalia remedai, *Petrus Gregor. lib. 23. cap. 9.* tria ponit.

Primum est in præcautione & providentia ne accidant seditiones,

Secundum est in emendatione oportuna.

Tertium est in pœnis & supplicio exemplari seditiosorum.

In præcautione, sunt προφυλακτικὰ uti est virtus, vigilantia & sapientia magistratus moderatoris, qui, exemplo nautarum, pacato mari de subitâ tempestate cogitantium, prorsùs & semper, ut societas humana lapidum fornicationi sit similis, quæ ruitura esset nisi invicem sibi obstarent. *ut dicit Seneca epist. 97.*

Quia in re studebit & operam sedulò dabit, ut seditionis movendæ voluntatem & facultatem omnibus tollatur neque velint, neque possint subditi esse rebelles, *ut dicit Boter lib. 4. c. 1. & seqq. & lib. 5. c. 4.* Animus & voluntas adimitur, ut subditis, quando audacia omni sublata, reddantur timidi, omniaque quæ animos & audaciam pariunt, adimuntur. uti sunt magistratus, munera, nobilitas, usus equorum & armorum, propugnacula, munitiones, vestitus solẽdidus, nimia penuria

& potentia. *Vnde fit, ut divites, & pauperes facilè moveantur & impellantur ad seditionem. Illi ob potentiam & arrogantiam, Hi ob penuriam & inopiam.*

Voluntatem quoque & facultatem movendarum seditionum, adimunt onera & gravamina imposita, servitia, angariæ, agricultura, operæ quibus occupati subditi detinentur. *Vsus hisce est Pharao & alii.*

Opificia etiam hominem domi detinent in officina, ex qua se & suos alere cogitur. *unde fit, ut pacem & tranquillitatem amet.*

Studia liberalium artium animos hominum occupant, detinent & sibi addicunt, & à cura aliarum rerum avocant, *ut ostendit exemplum Archimedis.* Hæc etiam homines melancholicos reddunt, & inutiles ad bella & arma.

Educatio mollis & delicata, animos hominem effæminatos reddit & à studio aliarum rerum abstrahit. *ut dicit Boterus lib. 5. c. 4. de polit. const.*

Facultas seditionem movendi, tollitur & adimitur subtractione & privatione eorum, quæ conferunt facultatem, aut vires & audaciam pariunt, uti est potestas, imperium, iuventus, arma, equi, elephanti, tormenta militaria, propugnacula, munitiones, loci oportunitas, pecunia, divitiæ, conventicula privata.

Potestatem & potentiam conferunt cognationes amplæ, vel familiæ amplitudo: Item benevolentia, & favor populi: feuda possessa. *Vnde Turcarum Impp. fratres consanguineos & quæstu potentiores tollunt quam primum ad imperium evehuntur. Quidam verò cognatos regis mancipant carceri, vel certo loco detinent, unde exire non possint. Boter. lib. 4. c. 2. Possunt etiam quodam ostracismo sub specie & titulo honoris, legationis, vel aliorum ministeriorum ablegari ne nolent-s etiam præsentem dominationem plebi invisam faciant Clapmar. lib. 4. c. 11. de arcan. Rerumpub. Sed periculosum tamen est potentiores urbe eiicere & in exilium agere, qui exulos non cessabunt quovis modo*

Rem-

Rempub. evertere, ut dicit Bodin. lib. 4. c. 1. et exemplis probat. Sunt igitur tales, vel tollendi vel ingentibus beneficiis & gratiâ obligandi, exemplo Augusti. Dio. lib. 55.

Optimi & excellentissimi juventutis sunt subtrahendi & aliò transferendi, promovendi, aut eorum opera ad alios usus adhibenda. *uti hodie facit Turcarum imperator Christianis: & olim Iulius Cæsar & Heraclius impp.*

Arma adimuntur, quando ab illis auferuntur, vel usus eorum illis interdicitur, aut materia armorum subtrahitur, *quod à Romanis & Hispanis & Belgis sæpius factum legitur.*

Munitiones & locorum opportunitas adimuntur, quando mutantur, destruuntúrve loca munita, homines, vel incolæ transferuntur. *quod Romanos feciße sæpius, historiæ testantur. Cæsar Probus, Isauros & Palfurios ex sedibus suis transtulit in alium locum: Aurelianus Dacos: Carolus magnus Saxones: Turca Christianos. vide Gregor. lib. 23. c. 7. de Repub.*

Pecunia & divitiæ adimuntur subditis impositione collectarum, contributionum, vel mulctarum exactione, commerciorum usu adempto, monopoliis, & pluribus aliis illicitis modis, *quos harpyiæ illæ & hirudines populi optimè norunt.*

Conventicula audaciam & animos augent & cordatos efficiunt, *ut exemplum sub Tiberio, Duce Sejano, docet. Ne igitur talia conventicula habeantur, curandum est magistratui, & voluntas & occasio habendorum horum subditis adimendæ.*

Voluntas illis adimitur, quando inter illos discordiæ diffidentia, aliæque suspiciones per exploratores disseminantur, ita ut nullus sine periculo alteri se præfacere, vel fidere audeat.

Occasio habendorum conventiculorum tollitur variis modis. *I.* Edictis & interdictis pœnalibus. *II.* prohibitione matrimonii inter suspectos, *ut à Romanis factum Latinis. III.* Conviviorum inter se habendorum prohibitione. *IIII.* Consultum est, ut antesignani &

duces ſeditioſorum transferantur, vel tollantur. *Ita Carolus magnus nobilitatem Saxoniæ in Galliam transtulit. V.* ut talibus nō concedatur jus collegii, Senatus, corporis, aut poteſtatis. *Ita Romani Capuam debilitarunt, ſublatis omnibus eorum collegiis. VI.* ut illis campanæ & noctes adimantur. *VII.* Non ad cuſtodiam urbis, vel propugnaculorum admittantur. *VIII.* Urbs in locis diverſis, per foſſas, canales, munitiones ve diſtinguatur, quaſi in pagos diverſos. *IX.* Caſtella & munita loca, quibus coniberi facillimè poſſint, erigantur. *X.* Cuſtodia militaris, qua tumultuantes reprimantur in urbe ponatur & conſervetur. *Quæ duo media hodie in Belgio & Turcia uſitata. XI.* Relegatio & diſſipatio tumultuantium & ſuſpectorum in loca diverſa fiat, *ut Judæis ab & Aſſyriis & Babylonienſibus accidit. XII.* Librorum malorum uſus & lectio prohibeatur.

Paupertas etiam voluntatem ſeditionem movendi præbet, quamvis facultate deſtituatur. *Ita n. Saluſtius. Semper in civitate quibus opes nullæ ſunt, bonis invident, malos extollunt: vetera odere, nova exoptant, odio rerum ſuarum omnia mutari ſtudent. Sunt igitur egeni & pauperes tempore periculoſo ſeditionis, ex regno, vel abiegandi, ſub prætextu cauſſæ juſtæ: vel ipſorum miniſterio eſt nobis utendum: Illud fieri poteſt per colonias, vel bellum, vel legationem: Hoc, quando magiſtratus eorum opera utitur in agrorum cultura, opificiis, vel aliis miniſteriis, ex quibus ſe alere poſſunt, vel largitione illorum neceſſitatib. ſubveniendam.*

In ſeditionum & coniurationum metu ac ſuſpicione juſta, metropolis nunquam eſt deſerenda, ſed occupanda, vel conſervanda. *Sic Tiberius imp. in Germanicarum legionum ſeditione fecit.*

Ad precautionem etiam inſervire poteſt coactio comitiorum & ſtatuum regni, ut cognoſcat & intelligat magiſtratus, inquiſitione habita, quid novi quiſq; in provincia quavis moliatur. *vid. Gregor. lib. 13. c. 12. num. 13. 4. 5. & ſeqq.* deinde ut intelligat neceſſitates provinciarum, & de remediis adhibendis

cogitare

cogitare & liberare posſit.

Deinde curet magiſtratus, ut leges religionis ſint inviolabiles,& ut quæ inter eccleſias controvertuntur,ea in concilio liberè diſcutiantur,errores tollantur,diſsidia mutuaσυζητήσει componantur.

Tertiò,ut cauſſas diſcordiarum tollat,rixas,diſsidia,ſimultates,ſuſpiciones,odia,diſcordias, diffidentiam, otiũ,metum, ignominiam,contemtum,injuriam,calumnias, annonæ caritatem,uſuras & ſimilia incommoda,ex quibus ſeditiones excitari ſolent.Contrà neceſsitas oſtendenda cõcordiæ iuadẽdæ, ut amore patriæ, privatas inimicitias oblivioni tradamus,cui patriæ,vitam,bona&exiſtimationẽ,aliaq; cariſſimas,debemus.

Quartò, ut arma privatis adimat, quæ aliàs animos dant, *arg.1.Sam.c.13.19.20.21.ut ſæpe factum in Italia & Gallia. Gregor. dicit d.c.9.lib.23.de Repub.*

Quintò,ut ſeditionis autores,beneficiis, largitionibus, favore in partes ſuas magiſtratus ducat, vel inſcet contrariis mediis, quibus mori ſeditionem excitarunt, *exemplis illuſtrat Greg.d.c.9.Bodin.c.7.lib.4.*

Populo etiam aliquid dandum eſt,& interdum ea, quę cum iniquitate conjuncta ſunt, permittenda, maximè verò in popularibus & optimatum imperiis, ad ſeceſſiones & ſeditiones cohibendas,ſed ita tamen,ut libertatis frena nec conſtringi,nec omninò laxari videantur. *vid.Bodin.lib.4.c.7.ubi exempla recenſet. Nec ſi poſsit princeps,univerſum populum ſuo arbitrio cogere,vim adhibere debet,ſed moderatis imperiis ac juſtis uti melius eſt.*

Si inopia cauſſa ſeditionis eſt, quædam tritici largitiones ſunt faciendę, & tolerabile pretium annonę ſtatuendum & quandoque ſancienda σειτάρχθεια & ἀυτης ία, *Nehem.c.5.per totum.Greg.d.loc.c.5.lib.23. Bodin. lib.5.c.2. lib.4.c.7.*

Ad otia tollẽda & deſidiam, labores injungẽdi honeſti,vel bibellum otioſi mittendi,*Greg.d.loc.c.7.Bodin.li 4.c.1.de Rep.& lib.5.c.5.*vel metu hoſtis advẽtãtis tumultuãtes coercẽdi.*d.c.7.*

Sextò, ut magiſtratus, non pro quibuſvis exiguis & parvi momenti rebus, imò rationes & mutationes inſtituat, ſed tantũ pro neceſſariis, quæ moram non patiuntur. *Idèoque rerum novarum ſtudioſi puniendi. Gregor. diſſ. lib. 23. c. 9. nu. 9.*

Secundum remedium eſt in emendatione oportuna, dum vel incipit ſeditio, vel dum vires accepit, adhibenda. *Bodin. lib. 4. c. 7. de Repub.*

Incipiens ſeditio, ciúſque initia ſtatim ſunt comprimenda. *2. Sam. c. 15. 2. 3. 4. 31. c. 20. 6. Siquidem naſcens malum facilius, quàm inveteratum, opprimitur. Nam ex feſtuca incenſa, vel ignis ſcintilla neglecta, ſæpè tota urbs conflagrat: ſic ex domeſticis odiis neglectis, publica pernicies ſæpè oritur. vide exemplum. 2. Sam. c. 15. 10. 11. & ſeqq. c. 20. 6. In ſeditione, niſi prima & tentata rerum initia, ſtatim feliciter ſuccedant? facilè poſteà tota conjuratio elangueſcit ac diſſipatur. 2. Sam. cap. 17. 1. 2. 3. cap. 19. 2. Reg. c. 10. 4. & ſeqq.*

Ad quem uſum interviunt delatores & exploratores, qui incogniti, ſe cætibus hominum clàm immiſcent, & collecta dicta, facta, aut intellecta, magiſtratui referunt. *Huſai amicus Davidis fecit. 2. Sam. c. 16. 17. vide Patricium de Repub. lib. 4. tit. 4. 5. 6.*

Inquiſitio per quæſtionem & tormenta in uno conjuratorum facta, reliquos complices manifeſtat.

Laborandum magiſtratui quoque, ut partes divellat, & diſiungat ſeditioſos, & ſibi quoſdam imprimis proceres adjungat. 1. *Sam. c. 15. 34. 1. Reg. c. 1. 10.* & cum populi magiſtratibus rem tractet. *Exod. c. 3. 10. c. 4. 29. Deut. c. 1. 15.* Deinde etiam occultis præmiis, vel promiſsi ambiguis, nec non verbis demulceat & inducat, ſeducat, perſuadeat, non dicto factóve aliquo aſpero exacerbet, ſed omnibus modis leniat & mitiget animos ſeditioſorum. *Iudit. c. 8. 1. 2. 3. & ſeqq. vid. 2. Sã. c. 15. 34. & ſeqq. c. 17. & c. 2. 6. 7. c. 3. 7. 12. 13. c. 19. 23.* imprimis conjuratorum conſiliarios ſibi conciliabit princeps, ut diſturbet conjurationem. *2. Sam. c. 15. 31. 32.* & ad partem cum quibuſdam agat.

agat, ut facilius vinculum conjurationis dissolvat, & deinde potentiores, vel tollat, vel sejungat. 2. *Sã c.* 15. 31. 32. *cap.* 16. & *c.* 3. *c* 4. *c.* 18. 15. 16 *c.* 20. 21. 22. *c.* 19. 14. 15. *c.* 20, 4. 5. 20. 21. 22. *vid. Lipsi. lib.* 6 *. politic. cap.* 4. & arma subditis ad tempus adimat, *arg.* 1. *Sam. c.* 13. 19. 20. 21. imò & propugnacula validiora occupet. 2. *Reg. c.* 9. 32. *c.* 10. & nolas ac tintinabula, quibus convocantur & inflammantur seditiosi, ut suadet. *Bodin. lib.* 4. *c.* 7. *de Repub.*

Vtile similiter est, ut nocturnos conventus & colloquia, coitiones & conventicula magistratus impediat, nec non commercia cum extraneis inimicis, vel hostibus. *Greg. lib.* 23. *c.* 4. *de Repub.*

In conjurationibus etiam non facilè à principe calumniæ adversus absentes sunt admittendæ. Nam eo tempore conantur aulici astuti privatas injurias, vel odia ulcisci, prætextu neglecti ab absentibus in regem officii. Solent etiam de absentium bonis rapinam facere. Offeruntur enim illis plausibiles occasiones calumniandi, qui alienis bonis & dignitatibus inhiant. 2. *Sam. c.* 16. 1. 2.

Querelæ & ambigui de magistratu sermones, quibus vitia præsidentium, oppressio tyrannis, exactio, luxuria, exagitatur, libertas prætenditur, ut imperium evertatur, quod iidem postea invadunt, inhibeantur & comprimantur.

Flabella quoque seditionum & zizaniorum seminatores, removendi & arcendi, qui spes vanas libertatis, mitioris & æquioris gubernationis, publicæ tutelæ & majoris commoditatis, apud vulgus leve & credulum faciunt quales sunt fervidi, procaces & audaculi quidam, qui præmia promittunt juvantibus, qui deterrimum quemque scelestum, temerarium, criminibus oneratum, ære alieno onustum, ob crimina sibi metuentem, ambitiosum, imperitos, simplices, leves, credelos & similis farinæ homines ex fæce populi congregant, & in ministerium adhibent & eligunt.

Vide

vide exemplum. 2. Sam. c. 15. 1. 2. 3. 1. Reg. c. 1. 5. 6. 1. Reg. c. 13. 13. 2. Reg. c. 17. 20. 21. Num. c. 16. Iudic. c. 9. 3. 4. & seqq. Gregor. lib. 23. c. 3. c. 8. Danæ. lib. 3. polit. c. 5. & in aphorism. conjuratio subditorum evertit Rempubl.

Consultum quoque ut auctoritate præditos fidissimos & facundia excellentes mittat magistratus, qui moneant seditiosos & suadeant utilia, & qui artem demulcendi tenent. 2. *Sam. c. 15. 19. 14. Greg. lib. 23. c. 9. num. 12. 14. Bodin. lib. 4. c. 7. qui exempla referunt. & Virgil. 1. Æneid.*

Ac veluti magno in populo cùm sæpe coorta est
Seditio, sævitque animis ignobile vulgus.
Iamque faces & saxa volant, furor arma ministrat,
Tum pietate gravem ac meritis, si forte virum quem
Conspexere, silent, arrectisque auribus adstant,
Ille regit dictis animos & pectora mulcet.

Quod si non acris esit seditio, ipse magistratus seditiosos dehortetur & deterreat, vel placet populum, vel sua auctoritate vi compescat. 2. *Sam. c. 14. 31. c. 15. 34. & seqq. c. 20. 21. 22. 23. Act. c. 19. ubi scriba populum seditiosum mitigit. vide Lipsi. lib. 9. c. 4. politic.*

Prodest hic etiam principis patientia moderata & prudens. *vid. 1. Sam. c. 10. in fine*, nec nō auctoritas inflexibilis. *Greg. d. lib. 23. c. 9. Sueton. in Iulio cæsare c. 69. Lipsi. lib. 6. cap. 4.*

Hoc tempore etiam non irritandi potentiores, vel iniuriis provocandi, sed tempori cedendum. 2. *Sam. c. 3. 7. 8. 9. 10. 29. 30. c. 18. 6. 7. 8.* & multa dissimulanda & toleranda. 2. *Sam. c. 3. 7. 8. 13. 27.* & sedes imperii non deserenda, & instar prudentis naucleri, sævis Reipub. tempestatibus sese submittendum, *ut fecit David & Ezechias. 1. Sam. c. 22. 2. Sam. c. 18. 3. 2. Reg. c. 18. 14. vide Cominæum lib. 2. histor. c. 44. c. 47. & 03. Non enim summa rerum temerè in discrimen adducenda: aut si in periculum venerit, statim subvertenda: præsertim verò urgente hoste externo, nequaquam temerè res certamini committenda, sed conditionibus quantum fieri potest, æquioribus, aut quæ tolerari poterunt nubes illæ tempestatesque periculosæ*

sunt

sunt discutiendæ & cum hostibus paciscendum; imò dissimulanda multa & applausu quodam consentiendum, donec ira efferbuerit, ne ponamus populi rumores ante salutem Reipub. vide exemplum. 2. Reg. c. 23. & 1. Reg. c. 20. 31. & 2. Sam. c. 19. 22. 23. 24. cap. 3. 38. 39. c. 16. 10. cap. 19. 21.

Formidolosæ verò imprimis sunt, & periculosæ conjurationes, quæ moventur à regni proceribus, aut consanguineis magistratus. 2. Sam. c. 20. 12. vel à potentioribus magnatib. præsidibus provinciarum, vel magistratib. aut urbibus oppidisve, vel à populo. Bodin. lib. 4. c. 7. de Repub.

Blandis insuper verbis rixa, contentio & seditio est leuienda & dissipanda. *Iud. c. 8. 2. 1. Sam. c. 30. 6. Num. c. 14. 6. 7. 8. c. 16. Iudic. c. 8. 2. Sam. c. 20. Nehem. c. 9. Iudith. c. 7. Act. c. 19. nec omnium quæ in seditione sunt facta, ratio exigenda, ut pax facilius coeat. 2. Sam. c. 16. 9. 10. 11. c. 3. c. 19. 23.* & plebi arma deponenti, ignoscendum. 2. *Sam. c. 18. 16. c. 19. 14. c. 20. 22. & seqq. 1. Reg. c. 4.* & curandum, ut clades prior sit apud seditiosos, qui tum facilè elanguescent. 2. *Sam. c. 1. 9. c. 17. 1. 2. & seqq. Pet. Greg. li. 23. c. 4. c. 5. c. 9. de Repub.* Et autores seditionis tollendi. *Iudic. c. 8. 2. Sam. c. 20 c. 15. Luc. c. 23. 19. 2. Chron. c. 25.* quibus sublatis dilabuntur cæteri. 2. *Sam. c. 19. 41. Reg. c. 1. 49. 50, Act. c. 5. 2. Sam. c. 4. 1.*

Est etiam remedium motarum seditionum in pœna, quæ exacerbanda & temperanda secundum qualitatem & speciem seditionis.

Aliquando in multos, aliquando in paucos animadversione utendum, ubi periculum magnum imminet.

Præcipuè autem puniendi sunt autores seditionum & factionũ. 2. *Reg. c. 3. 19. Num. c. 16. c. 17. Iudic. c. 8. 2. Sam. c. 15. c. 20.*

Severitas exercenda in peccata paucorum: ubi autem imminet populorum strages, detrahendum aliquid severitati, ut majoribus malis sanandis, caritas sincera subveniat. *vide exemple apud Greg. d. lib. 23. c. 9. num. 15. Bodin. lib. 4. cap. 7. de Repub.*

Quando ad majorem interitum res spectare videtur, ad lenitatem declinandum, cum ἀμπλάκημα decreto, quamvis hîc

decimatio, vicesimatio, trigesimatio, locũ habere poterit. *vide Greg. d. loc. num. 16. 17. Planè convictis de crimine læsæ majestatis, etiã cognatis principis, non parcendũ. vid. Greg. lib. 22. t. 11. nu. 9. 10. 11. Val. Max. l. 6. c. 3. vi. tit. C. de seditios. 2. Sã. c. 20. 21. 22. 2. Reg. c. 3. 19.* quamvis, quando multitudo deliquit, in singulos non sit inquirendum, *Scip. Amirat discurs. 9. lib. 2.*

Specialia remedia tollendarum seditionum sunt duo; Prius consistit in pactione & compromisso, posterius in bello civili.

Prius est utilius & melius. Quod si igitur pactione & arbitrio bonorum virorum, vel aliorum luciorum, vicinorum judicio tolli & componi potest seditio, ad arma civilia non est devenitendum, etiam si pax illa temporaria & parum firma esset: Animi enim dissidentes interea coalescunt, nec quavis statim exacta esse possunt. *vide Bodin. lib. 4. c. 7. de Rep.*

Alterum speciale remedium tollendarum seditionum est bellum civile, quo certandum est, quando coaluit, & jam fortis est seditio & imperium detractatur, sed tamen, ut semper locus pœnitentiæ detur & spes & metus intendatur. *ut dicit Lips. Sic Iphtach, Ephraimitas seditiosos, quos oratione non poterat, ferro & vi compescit. David Absalonem & Schebaum bello persequitur. 2. Sam c. 18. & c. 20. Et centurio in Act. c. 21. armata manu furori Iudæorum eripit Paulum. Act. c. 21. Iudic. c. 12. 2. Reg c. 17. c. 24. 25. Genes. c. 14. 4.*

Hoc bello civili nihil miserius, nihil fœdius, quod meritò mare calamitatum dixeris. Castra ex una parte contraria, parentum liberorumque sacramenta diversa: Proscriptiones innoxiorum ob divitias, cruciatus virorum illustrium, vastæ urbes, fugâ & cædibus; civium miserorum bona, quasi hostilis præda, vænum, aut dono data: In eo nulla disciplina, aut obedientia, in eo plus militibus, quam Ducibus licet, & victoria aspera & misera.

Olim apud quosdam etiam monomachia obtinuit, quæ tamen rectè improbatur cõmuni rectè sentientium judicio. vide Bodin. lib. 4. c. 7. quamvis

bello ciuili illam præferendam existimet.

In hoc bello ciuili contuitu n est, ut non sit præsens magistratus, sed suis ducibus auxilia & necessaria procuret. 2. *Sam.* *cap.* 18. 3. 4. 5. Hoc bello finito, plebs leniter est tractanda. 2. *Sam.c* 18. 16. 17. *c.* 19. 10. 11. 14. *& seqq.* imò etiam conjurati superstites, non obstinati, sibi conciliandi sunt. 2. *Sã. c.* 19. 14. *c.* 3. *videinfra cap.* 34.

Confœderatio cum vicinis contrahitur pacis, tranquillitatis atq; concordiæ, vel auxilii contrà hostes causâ. 1. *Reg. c.* 15. 15. 16. 17. 18 §. 2. *Reg. c.* 16. 6. 7. *Nam facilè vincuntur, qui non habent vicinos confœderatos, Iudic. cap.* 18. 7. 10. 27. *ubi Piscator. Act. c.* 12. 20. Ob pacem & tranquillitatem regnum Salomonis floruit. 2. *Chrõ c.* 1. 15. 1. *Reg c.* 16. *c.* 4. 24. *Quamobrẽ magistratus ab injuriis abstinere debẽt, & suis vicinis infirmioribus nõ injuriã inferre, aut metũ, vel terrorem, ne cogantur quærere auxilia & confœderationes contra eos.* 1. *Reg. c.* 15. 17. *c.* 18. 2. *Reg. c.* 25. 7. 7. *Nã qui societatibus & fœderibus magnorũ nituntur, facilè solẽt esse injurii in vicinos,* 2. *Reg. c.* 15. 37. *Tranquillitatis & concordiæ causâ, Abraham cum rege Abimeleco, Dauid cum rege Syriæ: Salomo cum Hiramo rege Tyri, fœdus & pacem coluerunt, uti constat ex Genes. c.* 21. 21. 2. *Sam. c.* 8. 9. 1. *Reg. c.* 5. 12. 1. *Chro. c* 18. 10. *Sic etiã Achab. ex Israel, cum Iosaphato.* 1. *Reg. c.* 22. 2. *Sic Latini cum Romanis, & Carthaginenses cum Romanis, & alii cũ aliis pacis & concordiæ caussa fœdera habuerunt; de quibus latè Vlaret mũdus ab Erenberg. in meditam neis suis. Sed tamẽ hîc cavendũ, ne novis fœderibus, vel eorũ occasione bello aliorũ nos implicemus & cũ potentiori collidentes, ruinã nobis acceleremus. Scipio Amirat. lib.* 20. *discurs.* 11.

Pacis verò cum exteris diuturnæ, magnam esse felicitatem, apparet ex Salomonis regno pacato & tranquillo, 2. *Chron. c.* 1. 15. 1. *Reg c.* 16. *c.* 4. 24. Quapropter decet, magistratum maturè & studiosè hanc pacem quærere & sancire cum vicinis, *Gen. c.* 21. 27. 2. *Sam. c.* 3. 37. *& c.* 14. 3. *Act. c.* 12. 20. *c.* 11. 40. & antiqua fœdera renovare & fovere. 1. *Reg c.* 5. 12. *Cum impiis tamen fœdus semper solet esse periculosum & dubiũ.* 1. *Sã. c.* 29. *ucq*

horum auxilia fausta piis. 2. *Reg. cap.* 8. 29 *cap.* 9. 16. 2. *Chron. cap.* 28. 2.

Fœdera autem facienda imprimis cum iis, qui eâdem nobiscum politiâ utuntur. Ea enim firmiora: Item cum fidis & iis maximè, qui ad claustra & aditus nostræ regionis obiecti sunt hosti, quibus maturè totisq; viribus est succurrendum. Item cum iis qui nobis plurimum prodesse possunt, si amici, vel obesse, si sunt hostes. Quæ civitates imperant mari, sunt amicæ & sociæ habendæ, præsertim vicinæ, ne nos commeatu prohibeant, vel ex improviso adoriantur imparatos. *Xenoph. in lib. de Repub. Athenien. calamitas communis facilè discidentes principes conciliat inter se & conjungit. Mutuus metus, vel mutua æquitas, fœdus inter vicinos principes conservat firmum & diuturnum.*

Initiis vicinæ potentiæ nimium ac manifestè crescentis, à vicinis maturè occurrendum & syncretismo resistendum est. Neq; hîc pars neutra fovenda est duobus dissidentibus, neque ex eventu electio facienda. *Scipio Amirat. lib.* 18. *discurs.* 7. & obsistendum, ne cujusquam potentia eo magnitudinis perveniat, ut vicinos opprimere possit, *ut exemplis adductis probat Scip. Amirat. lib.* 20. *discurs.* 10.

Est quoque boni principis, vicinorum populorum discordias statim sedare, seque interponere & bella vicinorum potentum incendiáque extinguere statim, ne & ille in idem malum & incendium trahatur, præsertim verò ubi vicini populi ruina & funus ad nos usque pertingere potest.

CAPUT XXXII.

De administratione mediorum ad vitæ socialis commoditates necessariorum.

ATque hæc sunt de officio magistratus in administrandis mediis, servientibus adjustitiam, pacem, concordiam & disciplinam inter subditos & regnicolas conservandam. Sequitur

quitur de jure ſpeciali & mediis illis, quæ pertinent ad commoditates vitæ ſocialis procurandas, vel incommoditates illius averrendas & declinandas.

Horum ſpecialium jurium adminiſtratio continet inſpectionem & curã. *I.* Cõmerciorum, *II.* Monetæ: *III.* Linguæ; *IV.* Munerum & privilegiorum; *V.* Securitatis publicæ; *VI.* comitiorum; *VII.* Armorum.

Inſpectio & cura commerciorum regni verſatur circa eorundem res, perſonas, locum, tempus; modum, & formam commerciorum agitãdorum, ex utilitate, neceſsitate & honeſtate regni. *Nam divitiæ principis, conſiſtunt in bonis ſubditorum. Bona verò & facultates ſubditorum in negotiationibus & commerciis, quibus adquiruntur, conſervantur & augentur. Commerciis ſublatis, minuuntur paulatim bona, & omnium rerum penuria ſequitur. Hinc Venetorum Reſpubl. ob commercia ditiſſima. Genuenſium verò & aliorum Reſp. egenæ. Boter. lib. 1. c. 14. de polit. conſtit.*

De rebus illis commercium & negotiationem permittet magiſtratus, quæ ſine læſione animæ, aut corporis exerceri poteſt.

Curabit autem magiſtratus, ut illarum rerum, quæ ad quotidianum victum & vitam neceſſariæ ſunt, importatio, comparatio & negotiatio ſit facilis & expedita, & ob hanc nundinæ, ſeu mercatus ſolemnes & frequentes. Idcóque providendum, ne neceſſaria ejuſmodi à mercatoribus anticipentur, ne cariora fiant.

Itinera publica portus, & commercia in toto regno tuta, libera & facilia reddenda, & aditus liber ad commercia agitanda, etiam Turcis aliiſque infidelibus concedendus, ut pace & otio fruentes ſubditi ditẽſcant. *Dana. lib. 4. c. 2. per Nehem. c. 13. 21. adde exempla. 2. Chron. c. 1. 16. c. 8. 20. c. 9. 21. Ansimachi. lib. 3. theorem. 23.*

Nautica verò mercatura & peregrinatio imprimis mercatores ſolet ditare & regiones eorum. Quamobrem illa eſt in-

ſtituenda & retinenda. 2. *Chron.c.*8.20.c.9.21.1. *Reg.c.*9.26. Sed quibus in locis mercatura, artes nautiçæ & mechanicæ maximè vigent & ſunt lucroſæ, ibi quoq; eſt magna ſervorum, inquilinorum & opificum licentia & petulantia, cui leges ponendæ ſunt & occaſiones peccandi tollendæ. *vide Scipion. Amirat. lib.* 12 *diſcurſ. ult.*

Impedienda eſt importatio rerum, quarum uſus, tractatio, vel imitatio eſt noxia & bonos civium mores corrumpit, quales ſunt res ſeplaſiariorum, pigmentariorum, cupedinariorum & omnium denique, qui corpora & animos hominum effeminare & rem publicam & privatam exhaurire ſolent cum omnium pernicie.

Impedienda ſimiliter exportatio rerum ad victum neceſſariarum in regno, ne penuria regnicolæ laborent, maximè tempore oportuno, aut caritate imminente.

Cavendum quoque eſt, ne ex regno tranſportentur res ad barbaros hoſtes ve, quibus illi contra nos juvari poſſint, *tit. C. quæres export. deb.*

Exportatio & diſtractio rerum non neceſſariarum, inutilium, ſuperfluarum, vel abundantium, ut facilior ſit, providendum eſt, ne quandoque poſt certum tempus aliundè merces importentur ejuſmodi, quibus illarum, quæ in noſtra Repub. ſunt, vilis poſsit eſſe uſus, vel inutilis, aut impendæ in eas inanes reddi. *Pet. Greg. lib.* 4. *cap.* 7. *num.* 8. 9. *de Repub.*

Si qua regio regni, inopia frumenti premitur, vel annonæ caritate, vel aliarum, e. aliundè ſublevanda à magiſtratu in tempore. *vid.* 2. *Chronic. cap.* 2. 6. *& ſeqq. Act. cap.* 12. 20. unde facilè pax inter diverſos populos, ob commercia conciliatur & conſervatur. *Act. d. loco.*

Personæ commercia exercentes tales sint, quibus jure permissum est negotiari, non proditores, vel exploratores regni, & corruptores civium, *Gen.c.42. 9.* non clerici, non nobiles, & alii qui subditis occasionem adquirendi & commerciorum usum, qui debet esse communis & publicus, intercipiunt, & monopolium introducunt, ut sunt usurarii, propolæ, Dardanarii, annonæ flagellatores, & similes.

Magistratus quoque & magnates regni, non debent ex mercaturis & negotiationibus suas augere facultates, & privatorum lucra impedire, vel intercipere, aut vitæ tolerandæ occasionem aliis præripere. *l. nobiliores. 3. C. de commer. & mercat. l. milites. C. de re milit. Per. Greg. lib. 4. cap. 7. num. 16. de Repub. Bodin. lib. 3. c. 8. Antimachiavell. theor. 32. lib. 3. late. Tiraquell. de nobilitat.*

Quo in loco regni commercia instituenda & habenda sint, magistratus providebit: nimirum ut locus certus, aptus & idoneus eligatur, ad quem facilis est accessus & commodior commerciorum tractatio, & ubi forum extrancorum mercatorum cum civibus sit extra civitatem, ubi hospitia sua illi commodè disposita habent, non in templo locisve aliis sacris, vel religiosis, *Matth. c. 21. Zach. c. 12.*

Forum civium intersit, in ipso oppido & intra mœnia civitatis.

Certus autem locus commerciis ideò destinatus esse debet, ne per totam regionem extranei vagentur liberè, & pro mercatoribus fiant exploratores.

Mercium extrancarum cuique generi suus locus, ad majorem, faciliorem & certiorem civium & extraneorum mercatorum conventum, destinatus esse debet, ut alius locus, vini, cerevisiæ, frumenti, panni, aliarúmve mercium vendendarum & emendarũ designetur & habeatur. *Sic Dantiscum frumenti emẽdi facultatem præbet, Vtraque Frisia butyri & casei emẽdi.*

Sic-

Sic Middelburgum in Zelandia eſſe mercatus & emporium vini Gallici importandi. Dordracum verò in Hollandia, vini Rhenani advehendi.

Tempus commerciorum relinquitur in arbitrio negotiantium. Panegyris, ſeu nundinarum, ſive mercatuum tempus, commodius eſſe videtur, quod in illud anni tempus eſt rejectum, quod ſolet eſſe ſerenum, tranquillum, ſine pluviis, frigore, vel nive magna.

Providendum tamen hîc erit, ne dies cultui divino deſtinatus, mercatibus illis tribuatur, & negotiis hiſce profanis protrahatur. *Eſa.* 17.23. *& ſeqq.* 1. *Eſd. cap. ult. Nehem.c.* 13.15.16.17. 18.19.20.21.22. *Exod.*c20. 8.9,10.

Summa eſt, ut magiſtratus, quantum poteſt, curet, ut omnes illius ditionis partes, divitiis abundent, ſintque quam plurimę locupletes & opulentę domus.

Nullos enim certiores habebit quæſtores ærarios quàm ſubditos, nec qui pecunias ei liberalius, quoties neceſſe erit, ſuppeditent. Nobilitas egregiè armis quiſq; inſtructa ſuo etiam ſumptu, ſi res ita feret, altrò ad bellum ibit. Mercatores & plebei homines pecuniam & milites conferent. Eccleſiaſticus ordo decimas ad militiæ impenſam volens dabit. Denique omnes pro ſuis quiſq; facultatibus magiſtratum adjuvabunt, eoſque habebit locupletiſſimos & certiſſimos theſauros, quos in loculis ſubditorum conſiderit. Paupertas ad res novas moliendas impellit. Tempore Salomonis infeliciſſimo & florentiſſimo Reipub. ſtatu ſubditi locupleres & divires fuiſſe leguntur. Atque has divitias in regno potiſſimum ſuppeditat mercatura ſummaria major, quæ majoribus ſummis abſque parvis menſuris ponderum, vel ulnarum exercetur.

Forma & modus commerciorum exercendorum certis legibus & regulis à magiſtratu præſcribendus eſt. nimirum certi & iuſti adquirendi dominii modi & cauſſe, quas titulos Iuriſconſulti vocant, certæ obligationum ſpecies, quas conventiones, contractus & pacta vocant, quibus res inter homines permutantur: Sed abſque fraude, dolo, circumventione & fallacia, uſuris quoque prohibitis, monopolio, aliiſque artibus malis

malis. vid. Iurisc. sed hæc vitia tamen in locis, in quib. cũmerciũ agitãtur plerumque grassãtur. Ionæ c. 1 2. Nahũ. c. 3. 1. 2. 3. quib. quasi cuniculis quibusdam publica pax & tranquillitas evertitur & usus commerciorum minuitur & sistitur. Michæ. c. 2. væ cogitantibus iniquitatem & dantibus operam malo in cubilibus suis, quod illucescente mane faciant, quum est in potestate manus ipsorum. 2. Qui concupiscunt agros quos rapiunt, & domos quas adimunt: opprimentes virum, cum domo ejus, quemque cum possessione sua. v 2. Atque heri populus meus quasi hostis insurgebat, cum alest vestis detrahitis togam à transeuntibus securè, quietis à bello. & vers. 11. Atq; ideò Iurisconsul. dicunt, interesse Reip. ne cuiquam jus suum detrahatur. l. 2 de his qui sunt sui vel alien. jur. Item interesse Reip. ne quis re sua malè utatur. §pen. just. de his qui sunt sui vel alieni jur. & ut delicta puniantur. l. ita vulneratus. ad L. Aquil. ut suprema judicia exitum sortiantur. l. vel negare. quem. test. aperiantur.

Huc quoque pertinet mensuræ, pondera, statera publica & monetæ à magistratu approbata, sine quibus commercia commodè tractari & agitari non possunt.

Mensura, statera, & moneta, quantũ fieri potest, sit una. *Deut. c. 25. 13. Amos. c. 8. 5. 6. 7.* & à vicinorum, quibus cum cõmercia agitamus, ratione ut & usum accommodata, ut commerciorum expediendorum facilior sit ratio. *Levit. c. 19. Prov. c. 20. Mich. c. 6.*

Causæ dominii adquirẽdi alienatæ in permutationibus & commerciis sunt traditio & acceptatio, quæ proveniunt vel ex mutuo, commodato, deposito pignore, stipulatione, vel litterarum & verborum obligatione, aut exemtione, venditione, locatione & conductione, mandato, vel societate, negotiorum gestione, transactione, apocha, antapocha, solutione, compensatione, retentione & pluribus aliis, de quibus latius Iurisconsulti.

Sed in hisce, omnes deceptiones, fraudes & circumventiones tollendæ & puniendæ; imprimis verò usuris & fœnori illicito, monopolii & annonæ difficultatibus, remedia afferendi sint, *adde Michæ. c. 6. 9. 10. 11. & seqq. Boter. lib. 1. c. 14. de polit. const.*

Monopolium eſt commercium emendi, vendendi, permutandíve à paucis, vel uno etiam uſurpatum, reliquis civibus præreptum, quo precia augentur, cum lucro negotiantis & reliquorum damno. *tit. C. de monopol.* Hoc, uno casu licitum eſſe poteſt, alias ſemper prohibitum.

Licitum eſſe poteſt, quando ſuperiorillud tempore neceſſitatis, ob publicam utilitatem & ſummam neceſsitatem ad pecuniam & nervum Reipub. comparandum, exercet, idq; eadem ratione, qua vectigalia inſtituit; vel tum, quando ex privatorum & ſuis bonis, reditus ad uſus publicos imperii & neceſsitates incidentes non ſufficiunt: vel quando cõmerciorum uſus ob hoſtiũ impetũ & pericula, vel itinera non tuta, habere nõ poteſt, *Pet. Martyr. 1. Reg. c. 10. ubi etiã monopoliũ Salomonis in d. c. 10. non illicitũ fuiſſe defendit, quod equos in Ægypto extraneis ſine Salomonis ipſiúsve inſtitutorum poteſtate & conceſſione emere, vel educere non licuerit. Sic & Ioſeph in Ægypto monopolium in frumento vẽdendo exercuit non ad quæſtum, ſed ad populi & Reipub. utilitatem & neceſsitatem, tempore famis ex juſſu regis. Gen. c. 41. 34. 35. 37. & ſeqq. Et negotiatio nautica magiſtratui concedenda, quâ maris imperium & retineat & Rempub. ditet. 1. Reg. c. 9. 26. 27. 28. Sic rex Portugaliæ commercia & negotiationes in Æthiopiam vi armata aperuit & conſervavit.*

Quando etiam negotiatio eſt nimis ampla, ita ut negotiatores ex ea ingentem divitiarum vim adquirerent, tum eam magiſtratus exercendam ſibi ſumere poteſt: ut hodiè Venetiani faciunt in uſu commerciorum, in Flandria, Anglia & aliis locis.

Denique quando negotiationes eiuſmodi inſervivunt uſui publico, & fructus ferunt toti Reipub. uti quando ad annonæ caritatem ſublevandam, frumentum emitur & venditur ſubditis. in quibus omnibus caſibus, monopolium & negotiatio magiſtratui rectè conceditur.

In cæteris caſibus monopolium omnino eſt prohibitum ideò, quod via compendiaria exiſtimetur ad quæſtum faciendum & ad plebem evertendam

Deinde,

Deinde, quod commerciorum promiſcuus ſit uſus, eaque juris publici. *l. ſiquis. 17. §. ſi impubes. de inſtit. act.* quo cuivis cōceditur licitis modis & titulis, alienare, vel adquirere, pro utilitate & neceſsitate vitæ ſuæ, & contrà nemini interdictum eſt adquirere, emere, vendere, diſtrahere, alienare. *per l. 24. §. 1. de minorib. l. 5. ex hoc jure. de juſt. & jur. l. 1. de cont. empt.*

Tertiò, cauſæ adquirendi, alienandi, ſeu commerciorum jus, introductum eſt, ut eſſent licita media, quibus homines ultrò citroque communicarēt neceſſaria vitæ ſubſidia. *Arg. d. l. 5.* quorum uſum auferre hominibus, quid aliud, quam vitam ipſa n adimere? *Vnde & commerciorum privationem prophetæ inter calamitates & pœnas ponit. Ezech. c. 27. per tot. Nam hinc ſubditorum egeſtas & paupertas, quos divitiis abundare & diteſcere intereſt principis. Hi enim tempore neceſſitatis certius & liberalius ad regni incidentes neceſſitates* conferre & ſuppeditare poſſunt arma, pecuniā, milites. *vide eleganter diſſerentem Animachiavell. lib. 3. theorem. 32.*

Sunt autem variæ & multiplices technæ monopolii prohibiti, quibus damnum publicum, ob privatum unius, vel paucorum quorundā quæſtū infertur. *de quibus Tiberius Deciā. lib. 7 tract. crim. cap. 21. & Menoch. lib. 2. caſ. 569. arbit. Iudic. quæſtion.*

Nam primò exercent monopolium, qui emunt veſtes, pisces, aut aliam quampiam ſpeciem, ut toli vendant.

Deinde, qui illicitis conventionibus coniurant, vel paciſcuntur, ut ſpecies diverſorum corporum negotiationis, non minoris quam inter ſe convenerint, vendant.

Tertiò, ædificiorum artifices, vel ergolabi, laborum ſuſceptores, aliiſque artifices omnes, monopolium exercent, quādo paciſcuntur inter ſe, ne quis artifex, quod alteri commiſſum eſt opus, implear, perficiat, aut iniunctam alteri ſolicitudinem inciplat.

Quartò, qui actu quōdam perficiunt, ut agricolæ victualia neceſſaria ad forum non deferant, ut ipſi, in villis omnia ab illis coemant, & poſtea pro arbitrio vendant.

Quintò, qui dolo malo efficiunt, ne ullæ merces usui nostro necessariæ, ad forum deferantur, quo dominus illius loci, vel civis eiusdem, sua carius vendant, cum aliàs abundantia pretium imminueret.

Sextò, committunt monopolium artifices inter sese pacisscentes, ut carius operas suas locent, vel non perficiant minori pretio, quam inter eos est conventum, vel cives conveniunt inter se, ne quis eorum domos, vel habitationes locet, nisi pretio tanto.

Septimò, illi artifices, qui inter se pacisscuntur, ne quisquam eorum in illa arte alios instruat, præter filios, vel nepotes eorum, vel ne quis eorum artem, seu artificium doceat, nisi tanto pretio, vel tempore minori.

Octavò, monopolium committunt laniones, qui coniunctis bursis & crumenis, omnia circumemunt, apud se servant, & certam tantum quantitatem ad macellum deferunt, ut carius vendant.

Nonò, qui præsciens magnam rerum penuriam, datâ pecuniâ comparat illas res, quarum penuriam prævidet.

Decimò, qui certas leges inter se constituunt, ut omnẽ carnem inficiat, ut frustra graviora, majora & elegantiora appareant, idq; ea de caussa, ut carius distrahant.

Undecimò, pistores, coctores, caupones & similes negotiatores, qui clam inter se collaris ad hoc consiliis procurant, & statuunt aliquid, quod ad proprium commodum spectare videtur, in detrimentum & pernicem Reipub.

Duodecimò, quando artifices, vel rustici pacisscuntur inter se, ne quis eorum operas civi habitanti in urbe, vel in villa ipsâ præster.

Decimotertiò, quando aromatarii conveniunt, vel statuta cavent, ne pro exequiis defuncti, eorũ quis possit vendere aromata, vel ceram, heredibus, nisi prius solverint heredes, quod aliis aromatariis defunctus debebat.

Decimo

Decimoquarto, monopolium sapit statutum, quo cavetur, ut nullus possit ire ad aliud molendinum quam tale, talis domini : quia tollit libertatem publicam.

Decimo quintò, monopolium sapit, quando cives statuto cavent ut factiones & partialitates foveantur: sicuti & quando nobiles civitatis per se & plebeii seperatim faciunt aliquod statutum.

Decimosextò, committitur monopolium, quando cavetur statuto, ut nullus in collegium cooptetur, nisi sit ortus ex familia tali, vel tali civitate.

Decimoseptimò, quando inter Notarios conventum est, ut nullus possit scribere, nisi ex tali factione ortus.

Decimooctavo, omnis conventio & statutum fovens partialitates, ut loquuntur, & factiones, sapit monopolium. *Lalius Menoch. & Decianus de speciebus monoplii in dictis locis.*

Quibus addo decimononò, monopolium quoq; committere sortiarios, sive sortilegos, ex quorum sortilegio ipsimet commodum & lucrum ex cara rerum suarum distractione, plures verò alii pecuniam inferentes, damnum sentiunt, lucrandi spe illecti. *Keckerm. in politico system. lib. 1. cap. 22, ubi & plures alias rationes adfert de prohibito sortilegio.* Hujus generis sunt quoque annonæ fraudatores & flagellatores, qui faciunt, ut annona carior & gravior fiat ad privatam ipsorum utilitatem. *Amos. c. 8. 4. audite qui anhelatis, deficere egentem & deficere pauperes terræ. 5. dicendo, quando transiverit hoc novilunium, ut vendamus commeatum, & sabbatum, ut aperiamus frumenti horrea, minuendo ephan & maius faciendo pondus ac perverte ndo lancibus dolosis. 6. Comparando pecunia tenues, & egentem pari calceorũ, ut denique quisquilias frumenti vendamus, &c. & Amos. c. 2. 3. ibi, non avertam malum, eo quod vendant pecuniâ justum & egentem pro pari calceorum. v. 5, c. 3. 10. 11. & c. 5. 11. 12. Zephan. c. 1. 11. ibi succidetur totus populus mercaturam faciens exscindentur omnes argentarii. 12. 13.*

Annonæ autem appellatione hîc continetur frumentum

panis,caro,acetum,vinum, lardum , fænum , veſtes, lingna , oleum, legumina.& ſiquæ ſunt aliaad vitam ſuſtentandam neceſſaria.

Ad annonæ flagellatores refero etiam Dardanarios, annonam attemptantes, vexantes, onerantes.*vid.Decian.in crim.tra-Stat.lib.7.c.22.*

Curam verò rei frumentariæ & aliarum rerum neceſſariarum diligentiſsimam habebit magiſtratus;Neque enim ſaturo populo, *ut dixit olim Aurelianus*, quidquam poteſt eſſe lętiùs. *Ideóque frumenti copiam conquirere debet, quò ſubveniat ſubditis tempore annonæ caritatis,quo beneficio ſe illis gratiſſimum reddet.* Hic prima cura erit de emptione,altera de importatione , & tertia de diſpenſatione annonæ,quæ citò emenda,cautè importanda & bona æconomia diſpenſanda eſt.*de qua re vide prudentiam oeconomicam Ioſephi, Geneſ.cap.41.& ſeqq.vide Petrarcham de Repub.optimè adminiſtranda. Romani præſides ſæpè tempore caritatis, frumentum populo dederunt,ati Caſſii,Melii, Manlii, Gracchi & Cæſares plures. Veſpaſianus operam dedit,ut ſemper omnium rerum copia in Repu. eſſet. Severus Imp.hac in re adeò diligens fuit,ut poſt mortem ipſius tanta frumenti copia reperta fuerit , ut eâ populus per ſeptennium ali potuerit. Aurelianus,ut minoris prætii eſſent victualia , pondera graviora eſſe voluit.Nihil n.ſaturitate gratius & jucundius putavit eſſe populo:contra odioſa caritas,vel victus inopia.*

Conſtituenda igitur horrea & granaria, ex quibus tempore neceſsitatis ad ſublevandos egenos & pauperes,annona haberi poſsit. His præſunt inſpectores,curatores,viſitatores & erogatores annonæ.*tit.C.de condit.in horre.lib.12.Franciſ.Ripa in tract.C.de peſte.c.4.Geneſ.c.41.33.& ſeqq.Scip.Amirat.lib.12.diſcurſ.3.30.*

Deinde cura monetæ, ſeu numiſmatis cudendi & ſignandi ad magiſtratum pertinet, quod ſummus eiuſmodi magiſtratus in materia publicè electa ſtatuit. *l.1.de cont.empt.tit.C. de veter.numiſ.pot.* Cum certo pondere,*Geneſ.c.23.* Charactere

&

& forma publica, ac magiſtratus inſcriptione, & imagine. *Mat.* 22. 17. 18. 20. valore quoque & functione decreta & adſignata. *vide Pet. Greg. lib.* 36 *c.* 2. *Syntagm.* ut hoc medio hominum commerciis & neceſsitati ſubveniat. *d. l.* 1. *de cont. empt., vide Bodin. lib. c.* 3. *de Repub.*

Mutatio quoq; monetæ ad ſolum magiſtratum pertinet. *vis C. de vet. numiſ. poteſt. toll., Greg. lib.* 9 *c.* 1. *num.* 31. *de Repub.*

Adulteratores monetæ, falſarii, monetarii, & ſimiles coercendi pœnis ſeveris.

Ratio cudendæ monetæ, miſcendæ materiæ & taxandæ, à magiſtratu pendet. *vide de hac re conſtitutiones imperii Germanici, quas alii populi hac in re imitantur.*

Linguæ etiam uſus & dialectus, ex præſcripto ſuperioris magiſtratus pendet, qui in toto regno unam cultam, decoram & facundam, vel cuique regioni diverſas linguas præſcribere & imperare poteſt.

Quò facilius autem magiſtratus linguæ uſum introducat, conſultum eſt, ut leges & ſtatuta regni eadem lingua promulget. Deinde ut judiciorum, proceſſus & ſententiæ promulgatio in eadem lingua ubique in toto regno celebrentur & peragantur: Item inſtrumenta publica, legationes, commiſsiones & negotia publica eodem idiomate & dialecto peragantur. *Romanorũ exemplo. qua de re vide l.* 8. *de re iudicat. Eſd. c.* 17. 23. *& ſeqq. Nehem. c.* 13. 23. 24. *Refert quoque ut magiſtratus hiſtorias rerum geſtarum & memorabilium lingua uſitata ſcribi curet à docto & idoneo hiſtorico, cui ipſe, qui omnia melius habet cognita, materiam ſuppeditare debet. uti fecit Carolus magnus & Julius Cæſar & Alexander magnus, adde Eſræ. c.* 4. *c.* 5. *c.* 6.

Ad autoritatem Reipub. conſervandam permagni intereſt, ut ſanctè obſervetur & uſurpetur lingua vernacula. *vide Valerium Maximum lib.* 2. *cap.* 2. *Magiſtratus, inquit, priſci, quantoperè*

juam

ſuam populiq; Romani majeſtatem retinentes ſe geſſerint, hinc cognoſci poteſt, quod inter cætera obtinendæ gravitati judicia, illud quoque magna cum perſeverantia cuſtodirent, ne Græcis unquam niſi latine reſponſa darent: quin etiam ipſa linguæ volubilitate, qua plurimum valent, excuſſa per interpretem loqui cogebant: non in urbe tantum noſtra, ſed etiam in Græcia & Aſia: quò ſcilicet Latinæ vocis honos per omnes gentes venerabilior diffunderetur. Nec illis deerant ſtudia doctrinæ, ſed nulla non in re pallium togæ ſubiici debere arbitrabantur: indignum eſſe exiſtimantes illecebris & ſuavitati literarum imperii pondus & auctoritatem donari adde Nehemiæ c. 13.23.24.

De propria cujusque regionis lingua, vide. 2. Reg. c. 19, 26. 27. Iudic. c. 12. 5. 6. Matth. c. 26. 73. Actor. c. 2. 6. & ſeqq. Marc. c. 14. 70. 1. Corinth c. 14. 11. Eſter. c. 1. 22. c. 3. 12. In bulla aurea Caroli 4. de electione imperatoris edita, mandatum eſt, ut filii electorum à primis annis Italicam, Latinam & Illyricam linguam addiſcant, ut cum multis gentibus loqui poſſint. Mythridates rex Ponti 22. gentium linguas callut. Latina lingua hodie in omnibus ferè nationibus eſt uſitata In ſcholis hæc cum Græca & Hebræa docetur & diſcitur. Varia variorum principum & regum edicta de lingua excolenda & introducenda refert Greg. lib. 15 c. 3 c. 4. et Zuingerus in theatro, Clapmarius li. 3 cap. 22. de arcan. Rerumpub.

Officium magiſtratus circa munera eſt, ut curet, quòidoneis & aptis perſonis hæc demandentur, & quo diſtincta munera in regno ſerventur, & gravamina munerum tollantur, *Exempla vide* 1. *Reg. c. 4. 1. Chron. c. 23. c. 24. & 25. c. 18, 15. 16. 17.*

Nam cum ipſe magiſtratus non poſſit ſufficere adminiſtrationi, utetur aliorum bonorum operâ. *Exod. c. 18. 18, 22. Num. c. 11. 14. Deut. c. 1. 9. 12. 1. Reg. c. 3. 2. Chron. c. 19.*

Munera publica, minora ſine imperio, ſed cum dignitate & honore eximio conſtituunt: minora, vel mediocria cum juriſdictione & imperio. *Bodin. lib. 3. de Rep.* nulla verò demandentur ambitioſis, levibus mēdacibus, inſolentibus, ſuperbis hominibus, vel iis, qui gratiâ apud populum valent. Nihil enim

pericu-

periculosius & pernicioſius in imperio hiſce, in quibus concurrit potentia & ſuperbia, item levitas, inconſtantia, & fraudandi decipiendíve cupiditas. *ut ait Bote. lib. 4. c. 4. Melc. Iu. li. 1. quæſt. pol. quæſt. 14.* Nec etiam tutum, vel conſultum uti miniſterio & opera eorum, qui propriam habent poteſtatem, ne propria & aliena potentia concurrant.

Illis verò poteſtas & munera tutius committuntur, quorum maximè intereſt pacem & tranquillitatem conſervari, atque quibus nocet novatio & mutatio.

Operam dabit magiſtratus, ut in Repub. ſapientum multitudinem habeat, quæ ſecundum Salomonem eſt ſalus & firmamentum politiæ, ſicuti inopia horum illius detrimentum: deinde curabit, ut virtutes excellētium virorum in regno ſuo cognitas & exploratas habeat, ut iis uti poſsit ad officia & munera publica. Qua in re, ſi ex cus eſt, ſimilis habetur ruſtico, qui pretioſiſsimos lapides, margaritáſve ignorans poſsideret, neque illis uteretur, unde fit, ut virorum præſtantium & excellentium, ob principis ignorantiam, nulla habeatur ratio. *Auguſtus Cæſar præcipuos et egregios viros omnes Romæ viventes cognitos habuit. Ludovicus, 11. Galliæ rex virtutes & egregia dona ſibi ſubjectorū imò & hoſtium cognita habuit, & iis uti ſcivit, ut refert Comminæus. vide. Richter axiom. 97. Scipio. Amir. lib. 1. diſc. 5. & lib. 13. diſcurſ. 9.*

Diſtinctio inter officiales obſervanda eſt & conſervanda, ut nimirum officiales ſuos proprios ſummus magiſtratus habeat, iiſque utatur. Reſpub. ſeu corpus univerſalis conſociationis, vel regnum, ſeu illius nomine proceres & ephori regni ſuos etiam officiales habeant. *vid. 1. Chron. c. 23. c. 24. c. 25. c. 26.* Illi à ſummo magiſtratu eliguntur & conſtituuntur, hi verò à corpore conſociato, ſeu ephoris.

In politia Iudaica, officiales, seu magistratus regni & Reipub. erant Seniores ex toto populo electi, qui capita populi vocabãtur, qui convocati in rebus negotiisque publicis gravioribus definiendis conveniebant & de illis statuebant. uti ex 1. Chron. cap. 7. 1. 2. c. 27. 1. Reg c. 8. Esdr. c. 9. Nehem. c. 5. & 8. 2. Sam. c 9. 2. c. 20. 24. 2. Reg. c. 18. 37. 1. Reg. c. 4. 1. adeõ ut contemptis & neglectis hisce, tribus Israelitæ seditionem movere solerent, utpote ad quos publicorũ negotiorum inspectio pertineret, vide exemplum in. 2. Sam. c. 19. 43. 44. ubi contra Davidem se commoverunt. & in 1. Reg. c. 12. 15. ubi adversus Rhehabeam convenerunt & contenderunt, adde 1. Chro. c. 26. 29. 2. Chron. c. 29.

Magistratus summi officiales in politia Iudaica erant Scriba regis, magister militiæ, 2. Sam. c. 9. 2. c. 20. 24. de Davidis officiariis super negotiis regiis extat. 1. Chro. c. 27. 25. & seqq. 2. Chr. c. 19. 11. c. 28. de Salomonis. 1. Reg. c. 4. 1. Reg. c. 9. 2. Chro. c. 8. Ahasueri, Est. c. 1. Iosaphati. 1. Chr. c. 17. Darii. Dan. c. 6. Nehemiæ, Nehem. c. 11.

In politia Romana, olim alii fuerunt privatarum rerum principis officiales & magistratus, veluti comites stabuli principis, & palatini sacrarum largitionum & rerum privatarum, procuratores Cæsaris, magistri sacrorum scriniorum & similes, de quibus in lib. 12. C. Iustiniani & lib. 1. tit. 26. 27. & seqq.

Alii verò erant officiales ipsius Reipub. Romanæ, veluti consules, prætores, præsides & rectores provinciarum, præfectus urbi, quæstores ærarii, proconsules, & similes, de quib. tit. 9. 10. 11. & seqq. d. lib. 1.

Ab initio quoque illius Reipu. aliæ provinciæ fuerunt, quas Cæsares, seu Imperatores sibi peculialiter retinuerunt, aliæ verò, quæ à populo vel senatu retinebantur & dermandabantur. De quibus prolixè scribo in Dicæologia cap. 5. de generib. magistr. Romanorum.

In politia Germanorum qui sint imperii officiarii, consiliarii & ministri, & quot, latè describitur in constitut. Imperii Augustæ habitis anno 1500. & in aurea bulla Caroli quarti imp. in qua Moguntinus elector imperii archicancellarius per Germaniam, Colonien sis per Italiam, & Treverensis per Galliam dicitur. Elector Palatinus verò imperii archidapifer, Saxo Archimareschallus, Brandeburgensis camerarius imperii, dicitur.

dicitur. Cæsaris verò & Imperatoris Germanici officiarii & ministri alii.

Sic etiam in Gallia, alii sunt officiales regis, & alii officiales regni. Regis officiari sunt ipsius cubicularius, præfectus domi regiæ, quos magistros domicilii regii vocant, Equiso magnus, qui stabulo principis præest & alii plures. Regni verò Galliæ officiales sunt, Cancellarius Franciæ, Comestablius, Mareschallus, Hamyralius magnus, magister Franciæ, Thesaurarii, quique hos omnes ordine & dignitate præcedunt principes ipsi Franciæ, qui è sanguine regio ex patribus, non aũt ex matrib. sunt orti.

Consultum autem est, ut & solet fieri, ut officiales regni, seu coronæ eligantur à populõ ex iis qui sunt indigenæ regni & ius civitatis à nativitate habẽt. *Vide rationes quas dixi sub. ca.* 8. Regii officiales, seu sũmi magistratus ministri ab eodem quivis etiam extranei eligũtur. Inde fit, ut illi priores officiales soleant plerunq; esse hereditarii: hi verò posteriores temporales, ex prima eorum institutione & natura sua, licet quandoque pro arbitrio principis fiant hereditarii ex peculiari gratia & beneficio illius.

Officiales regni, seu coronæ, commodis regni ejusque saluti inserviunt, ad quos cura & tutela totius regni pertinet, quique in commune consulunt.

Officiales regis, hominis unius regis commodis inserviunt, & in negotiis concernentibus regnum publicis, pro privatis habentur. 2. *Sam c.* 9.

Regii hi officiales varii esse solent, pro cuiusque principis amplitudine & potentiâ; summa illorum distinctio est, quod quidam eorum constituti sint cùm imperio & jurisdictione data, vel mandata: quidam verò sine iurisdictione. *De quibus agunt latè jurisconsulti.*

Officiales illi, qui sunt sine jurisdictione & magistratu, seu potestate, sũt duorum generum, sunt enim ecclesiastici, vel seculares politici. 1. *Chron. c.* 26. 32. *c.* 18. 14. *& seq.* 2. *Chron. c.* 19.

Ecclesiastici sunt qui negotiis sacris & divinis vacant. 1. *Chron c.* 25. *c.* 26. *c.* 27. 2. *Sam. c.* 9. *de quibus dixi supra cap.* 8. qui po-

testatē seculatē sibi usurpare prohibētur. *Luc.c.22.25. Mat.c.20. 25. & seqq. Ioh.c.8.7.8.10.c.18.30. 1. Pet.c.5.3. 1. Cor.c.12.12.28.*

Seculares, seu politici officiales sunt, qui negotiis secularibus ad hanc vitam pertinentibus inserviunt. 1. *Chron.c.25. & seqq capitib.* & sunt togati, vel armati. Togati sunt senatores, decuriones, legati, patricii, palatini, & similes, *de quibus sup. c.8.*

Senatores in summis curiis & tribunalibus regni constituet & eliget ex diversorum ordinum & regionum personis, ut ex temperamento diversarum personarum, corpus senatus constet. *Erunt igitur in judiciali hoc consessu nobiles, clerici & plebei. vid. Antimach. lib. 3. theor. 35.2. Chron. cap. 19. Deut.c.16.18. cap. 17. Et Iudæorum Synedrium talibus constabat. Num.c.11.*

Armati officiales sunt, qui armis, ad defensionē Reip. cōtra vim & iniuriā illatā inservitūt Reip. *de quib. latius infr. c.33. & 34.*

Distincta verò manent munera, quando omnis confusio & ἀταξία in officiis, ordine dignitatum, & vestimentis præcavetur, vel tollitur. *vide Esaiæ cap. 3.c.24. Nam sicut in corpore humano oculus non potest neque debet simul esse os, auris vel caput, aut pes, horumq; membrorum munera & functiones obire, & contrà, sic nec in Repub. unum membrū plura & diversa tractabit munera. arg. 1. Cor.c.14. & ut deforme spectaculum esset, si fœmina virilibus vestibus, manus calceis, pedes pileo, uterentur, sic & si privati publicarum personarū vestitu uruntur, vel persona honorabilis publica vestitu vulgari, militarive.*

Ergò in officiis de mandatis curabit magistratus, ut quilibet status ordo; se intra limites suos contineat, seculares non immisceāt se ecclesiasticis, & contrà ecclesiastici secularib. negotiis abstineant, & quilibet sibi demandata & adsignata negotia vocationis suæ agat & tractet diligenter & fideliter. 1. *Reg.c.4. & c.10.4. 1. Chro.c.23. & capitib. seqq. Ier.c.5.31. Ezec c.13.6. Seduli.n. vigilantes & industrii magistratus tum hostibus tum civib. sunt terrori grati bonis & sibi ipsis & Reip utiles. Autoritatē & jus quod ratione vocationis suæ quilibet in fidei suæ commissos homines habet, salvum sartum et tectum contra violatores servabit. argum. Deut.c.21.19.20.21.*

Deinde

Deinde princeps curabit, ut sanctè & innocenter intermedii magistratus se gerāt, & maturè obviam ibit iplorum vitiis, primò delinquentibus officium adimendo & pœnas irrogando, deinde fideliter & sedulò obeuntib. præmia digna persolvēdo;

Πολυπραγμοσύνη mulierum, immiscentium se negotiis ecclesiasticis, aut politicis, semper est infælix & turbat regna & Resp. *Vid. Georg. Richt. axi. pol. 75. arg. Esa. c. 8.* πολυπραγμοσύνη *quævis cu[m] vis improbanda & tollenda. 1. Thess. c. 4. 11. suis quisti et agite propria. Georg. Richt. axio. 24.* Ordo dignitatum, honorum distinctio, & gradus variorum officiorum & subditorū in Rep. scilicet digniorum, præstantium, vilium & intermediorū observandus, ne confusio fiat. *vid. tit. C. ut ordo dign. servet: Esaiæ. c. 3. et c. 24. ubi indicū corruptæ politiæ hanc confusionē ponit: contrà bene constitutæ politiæ, ubi εὐταξία ista observatur. vid. 1. Reg. c. 10. Inferiores igitur et minus digni cedant dignioribus, præstantioribus. vid. Gregor. lib. 4. c. 10. Bodin. lib. 3. c. 8. de Repub. & sup. c. 13. in fin. & medio. & dixi in Ethic. lib. 2. c. 1. & seqq.*

Ad popularem libertatem & cōcordiam tuendam, ordines ita collocari oportet, ut omnes omnibus societatis & cōmunionis jure facilius conciliari possint.

Quo verò ordine cives Reipub. sint collocandi, arbitrio cujusque Reipub. & magistratus relinquendum censet *Bodinus. lib. 3. c. ult.* Solet tamen plerunque primū locum obtinere post summum magistratum, ordo ecclesiasticus sacer, qui vitā contemplativam agit: Secundum senatus. Tertium, ordo militaris Quartum, ordo togatorum. in collegiis magistratuum iudicū, jurisconsultorum & forensium: Quintum ordo scholasticorum; Sextum, ordo mercatorum negotiatorúmq;. Septimum opificum ordo agricolarum & pastorum. Vltimum ordo. tibicinū, histrionū, saltatorū, agitatorū, ludionū, pigmētariorum scenicorum & similium voluptatum artificum. Omnes hi ordines in tres facilè cōferri possunt: ut sit primus ordo nobilitatis. Alter ecclesiasticorum: Tertius, plebejorum. seu populi.

Quorum ſinguli rurſus ſuos habent gradus, & ejuſdem ordinis homines, alii aliis in dignitate & excellentia præferuntur. *vide Toloſan. lib. 4. cap. 6. num. 9. & ſeqq. de Repub. & lib. 4. cap. 10. de Rep. per l. 1. & ſeqq. de albo ſcrib. l. 2. Cut dign. ord ſerv. lib. 12. de quare in Ethic. lib. 2. c. 2. & ſeqq. tractavimus, & Chaſſan. in gloria mundi conſider. 25. part. 4. Romæ ordo patriciorum primum, ordo equeſtris ſecundum, & ordo plebejus ultimum locum obtinebat. vid. Bodm. d. c. 8. lib. 3. de Repub.*

Ordo & diſtinctio civium in certas claſſas facit non ſolum, ut adminiſtratio ſit facilior, commodior, ſed etiam ut illa ſit firmior & robuſtior. Civitates igitur in claſſes, centurias parciaſque ſuas diſtinguere neceſſe eſt. *vide Scipio. lib. 2. de regni regiſq; inſt.*

Singularis Dei benedictio eſt habere in Repub. plurimos fortiſſimos & optimos viros, uti David enumerat. 1. Chron. c. 11. 10. & ſeqq. c. 20. 1. 2. & ſeqq. & Salomo. 1. Reg. c. 10. Ioſaphat. 2. Chron. c. 17. 7. 13. 14. & ſeqq. qui ſunt decus & ornamentum Reipub. Heſræ. c. 8. 18. 1. Reg. c. 10. Contra pernicies, quando impii & non idonei ad officia publica promoventur. Pſalm. 12. 9. Eſa. c. 3. 3. 4. Virtute ergò viros ſpectabiles magiſtratus amabit & fovebit. Nam præterquam quod virtutis alienæ laus & rerum ab eius miniſtris benè geſtarum gloria, ipſi principi adſignari ſoleat; exiguæ virtutis hominum opera in rebus magnis uti non poteſt. Quippe egregia facta virtutis effecta ſunt, & quemadmodum ex rubis uvæ, aut poma decerpi nequeunt, ita princeps à vitioſis, aut modicæ virtutis hominibus, ſumma laude digna officia fruſtra expectabit. Neque tales virtute præditi homines facilè adducuntur, ut aliquid ſe indignum aggredianiur. De quare latius Antimach lib. 3. theorem 16. Scipio Amirat. lib. 2. diſcurſ. 8. Exemplum habes in Iuſtiniano Imp. qui egregiis ſuorum miniſtrorum factis, celebris factus: in Davide rege: in Ioas: in Antonino Imp. & aliis, qui & ipſi boni, egregiis egregiorum miniſtrorum facinoribus illuſtriores ſunt redditi.

Ordini & diſtinctioni honorum & dignitatum inſervit etiam diſtinctio veſtitus, cuiq; hominū generi, ordini, ſtatui cōvenicns,

veniẽs, juxta muneris, vel officii ſuſcepti qualitatẽ & cõditionem *Greg. lib. 4. c. 11. de Rep. ut provinciæ etiam à provinciis, & regnicolæ à peregrinis deſtinguantur. Sophon. c. 1. 8. Sic alia veſtimenta Germanorum, alia Romanorum, alia Gallorum, alia Turcarum, alia aliarum gentium, vid. Iſidor. in etymol. & Gregor. d. c. 11, & alia olim, alia hodie.*

Alia veſtimenta ſecularibus, alia eccleſiaſticis perſonis: alia militibus, alia plebeiis, alia illuſtribus, alia nobilibus conveniunt.

In ſumma curandum eſt, ut diſtincta ſint veſtimenta, quibus ſexus, qualitas, ſtatus & conditio perſonarum agnoſcatur. vid. Deut. c. 22. 5. 11. 12. Num. c. 15. 38. Exod. c. 28. c. 29. Geneſ. c. 27. 15. Matth. c. 22. Sirac. c. 40. 1. Tim. c. 2. Proverb. c. 7. l. 1. & ſeqq. C. de veſtib. holoſer. & aurat. lib. 11. adde Toloſan. d. lib. 4. c. 11. & quæ diximus in lib. de civili converſat.

Mutatio veſtitus & conſuetorum veſtimentorum, atque imitatio externi veſtitus prohibenda. Tzephan c. 1. 8. Cujus rei exempla & rationes vide apud Pet. Greg. lib. 4. cap. 11. & lib. 9. Syntag. c. 19.

Gravamina officiorum & munerũ tollet magiſtratus, quibuſcunque interdictis & pœnis, & ut bona fide opificia fiant, conſtituet præfectos artificiis ſingulis, quibus injunctum ſit munus & neceſsitas ſpeculandi, inquirendi, inſpiciendi, ut rectè & bene omnia fiant. *Gen. c. 40. 2. 3. 4. Greg. lib. 4. c. 9. in fin. Sunt enim opificia reditus & divitiæ plebis; unde vivere coguntur & familiam ſuam alere. Eccleſ. c. 5. 8. & ſeqq.*

Curabit quoq; ut neceſſaria, & utilia ac varia artificia Reipub. non deſint, atque ut ſingula opificia & artificia, ſuas habeant leges & ſtatuta à te confirmata, ſecundum quæ opificia ſua exerceant, quibuſque inter ſe utantur; contrà quæ, ſi quid ab aliquo contribulium ejuſdem collegii committatur, illud etiam puniatur; unde libri ſtatutorum & privilegiorum, curiarum, collegiorum, contribulium, in quibus ſcripta ſunt illa jura *Germanicè vocantur* Rollen der Handtwercker oder Gilden rechte

rechte vnd geſetz der Zunfften.

Non patierur multos ad unicũ & idem vitæ genus ſe conferre, ſed pro Reip. neceſsitate & hominum multitudine officia variam diſtribuet.

Imprimis verò providebit magiſtratus diligenter, ne ruſticationes & opera ruſtica impediantur.

Hinc enim annonæ caritas & fames, & neceſſariorũ inopia. *vide tit. c. ut. ruſtic. ad nullius obſequi ad vocent. l. 1. C. de colon. fund. patrim. lerem c. § 2. 16. Ideoque ſanctos et inviolabiles ruſticos veteres dixerunt, et plurima privilegia iiſdem conceſſerunt. vid. Gregor. lib. 4. c. 8. n. 5. 6. 7.*

Nam agriculturâ et paſtoritiâ vitâ augemus patrimonium noſtrum ſine alterius læſione & damno. Sunt etiam agricolæ & paſtores nervi Reipub. Ideoque horum curam diligentem habebit magiſtratus, & omnia quæ faciunt ad rem agrariam & prædiorũ utilitatẽ, ordinabit, imirum de paludoſis & aquoſis agris ſiccandis, perſulcos, vel rigandis aridis, foſſis ductis, de arboribus plantandis, inutilibus ſuccidendis. Providebit, ut locus nullus ſterilis, vel inutilis, uſpiam relinquatur, exemplo Tyberii Cæſaris, Regis Maſſiniſſe & aliorum de quibus Boter. lib. 8.

Curabit ergo imprimis magiſtratus ut pagis, oppidis & urbibus pluribus exornata & culta ſit quælibet provincia: Deinde ut ſit fertilis, frugifera. & in omnibus locis excolatur, etiam exoticis alicuiſve plantis, arboribus, ſeminibus aliunde allatis item beſtiis utilibus, & opificiis neceſſariis utilibus & variis non careat. *vid. 2. Chron. c. 27. 3. 4. & 1. Chron. c. 27. 26. & ſeqq. c. 4. 39. 40. & ſeqq. c. 27. 29. & ſeqq.* Ad quas operas et labores miniſteriis ſervorum, vel damnatorũ, validorũ mendicantiũ, aut militum aliorumve otioſorum, inutilium alias terræ ponderum operâ uti licet, ne audiant illud Apoſtoli, qui non laborat, nec manducabit, et ne nihil agendo, malè agere diſcant. *Vtn. avis ad volandum ſic homo ad laborem naſcitur.*

Opificum quoque & artificum curam habebit magiſtratus. ſunt n. & illorum quidam neceſſarii ad vitam ſocialem: quidam

dam inſerviunt voluptati & jucunditati hominum. Hinc hominum concurſus & divitiarum variarum copia, quæ provinciæ magnum commodum aſferunt. *Nam artifices materiam præbent, important, vel exportant, vendunt emúntve res induſtriâ, labore artificióve opificum factas. Hinc Turcarum rex Selimus Conſtantinopolim divitem redditurus, aliquot millia artificum peritorum illuc vocavit & tranſtulit. Nam exempla & hiſtoriæ teſtantur, artem, induſtriám ve hominis & laborem prævalere naturæ, ejúſque vires ſuperare pluſque præſtare, quàm naturalis loci fertilitas producere & gignere poteſt. Elaboratâ quoque arte & induſtriâ hominis, meliora & præſtantiora ſunt iis, quæ natura producit. Hæc enim exhibet materiam nudam & rudem illa formam induit variam & diverſam, qua res carior præſtantiorque redditur & utilior. Exemplum præbet lana, ex qua induſtria & ars hominis varia, eáq; eximia producit, quorum uſus omninò neceſſarius eſt in humana vita. Ars facit, ut excrementum vermiculi Bombycis deformis producat ſericum, quo tamen utuntur magnates & divites. In ferri fodina, ferri materia effoditur, ex ferro verò innumerabilia alia fiunt, & parantur. Quam varia & diverſa induſtria hominis ex rudi materia ligni producit & efformat. Ad hoc ipſum verò, ut ex rudi qualibet materia aliæ res fiant, plurium hominum opera requiritur. Unde fit, ut arte, operâ, induſtriâ, labore ſuo plures homines alantur, quam reditu, vel fructu rerum quovis naturali, qui ſine hominis labore ex re producitur. Exemplum exhibent Italiæ civitates plurimæ, imprimis Florentia, Genua, Veneti, in quibus tot hominum millia ſolo ſuo artificio & arte aluntur. Sola provincia Flandriæ, ob multitudinem & varietatem opificum & artificum plurima totius Europæ regiones ſuperat. Quicunq; igitur magiſtratus vult ſuam provinciam populoſam & divitem facere, is varios & diverſos opifices & artifices in eam introducat, alat, vel ut tales habitent & vivant in provincia ſua, curet.*

Ante omnia & imprimis curet magiſtratus, ne materia rudis, inelaborata & impolita, quam provincia præbet, vel propria terra gignit, exportetur rudis & informis, ſed prius, ab opifi-

cibus variis elaboretur & efformetur, variis artibus ad varios usus necessarios. *Non igitur permittet, ut lana ligna, ferrum metalla, lapides, corium & ejusmodi alia, quæ in terra sua gignuntur, ita rudia ad alios exportentur. Nam translatam materiam sequuntur plerunque, & commoda quæ haberi possunt ex artificiis, nimirum subsidia vitæ, quibus sustentantur artifices, & vestigalia, quibus crescunt & augentur reditus publici. Magistratus igitur commoditates & utilitates suæ regionis cognitas habere easque augere & fructuosiores reddere debet. Aditus itinera, viasque regias publicas ad provinciam suam tutas faciles & per vias quovis tempore facere debet, quò omnia importari & exportari possint facilè & minoribus sumptibus.*

ΑΥτάρκειαν princeps in omnib. in regno suo procurabit, ut id rebus suis possit esse contentum & exterorum opera atq; importatione non indigeat.

Matrimoniorũ quoq; curam diligentẽ magistratus habebit. *Ex his enim augetur provincia & populosa redditur. Ideo apud quosdam cælibem vitam agentes, sunt subjecti quibusdam oneribus & incommodis; nec non spurii & naturales liberi à successione excluduntur. Deut. c. 23. Iudic. c 11. Hinc edicta de matrimonio contrahendo orta, ut liberis gignendis subditi operam darent; Hinc privilegiis et beneficiis matrimonia ornata. vide L. Papiã Poppæam. Hinc de educatione leges et subsidia constituta. Nam nisi benè educentur liberi, frustra suscipitur omnis labor de matrimonio, et Respub. malè habitura est apud posteros. Scipio Amicat. lib. 2. discurs. 12.*

Ratio igitur personarum matrimonio jungẽdarum habẽda *Nehem c. 13.* si militer gravidarum, obstetricum, neque ferendum, vel permittendum, ut Resp. Spuriis, nothis adulterinisve liberis repleatur. *Deut. c. 23. non feres spurium in populo tuo usq; ad 10. generationem. Tolos lib. 10 g 2. & lib. 14. c. 1. Chassan gl 1. mundi parte 2. consid. 15. Ratio quoq; educandorum liberorum habenda. Nam quales liberi educantur tales Resp cives & ministros publicos est habitura. vide Boter. lib 8. de polit. benè instit.*

Curabit quoq; ne nobiliores, ditiores, vel potentiores, ple-

beiula

becula abutantur ad avaritiam, ambitiones & cupiditates suas, plebeiorum commercia gravando, intercipiendo, duriora & difficiliora reddendo. *Vide Amos. c. 8. c. 2. c. 3. Nehem. c 5. Ezech. c. 22. Mich. c. 2. 2 ibi, qui concupiscunt agros, quos rapiunt, & domos, quas adimunt, opprimentes virum in domo ejus quem & cum possessione sua.*

Numerum Advocatorum & medicorum excrescentem refrenabit, ne sit copia, quæ disciplinæ profligatæ indicium.

Operam dabit ut nolip tia diversoria & tabernæ præsertim pro peregrinis rectè & commode instituantur & hospites decenter excipiantur & tractentur & ne ex tabernis & hospitiis fiant lupanaria, cauponæ & lustra illicita, popinæ, ganeæ, aliæq; prohibitæ congregationes & conventus.

Curabit similiter, ut omnes præsertim verò potentiores & authoritate præditi, summo magistratui pareant & reddant quæ illi decernentur. Ne nimium ex his immunem à reddendis rationibus patiatur, sed quotannis rationes sibi reddi iubeat.

Collegiorum & familiarum illustrium opes & potentia refrenanda iustis modis & rationibus, ne noceant.

Apud Romanos contrà optimetum, nobilium & patriciorum injurias creati erant Tribuni plebis, qui auxilio plebi etiam adversus cõsules inter cessione sua essent. Qui Tribuni ideò sacrosancti erant Gellius lib. 13. cap. 12. Halicarn lib. 6. Romulus ut invidiam præveret inter utrumque fœdus sanctissimo vinculo clientelæ patritios & plebejos conjunxit & patritiis plebejos, & contrà plebejis patricios commendavit, & ex illis plebi patronos sibi eligere concessit lege sanctissimi, huius fœderis late de mutua defensione, auxilio, protexione contrà aliorum injurias, & debsequiis, pecunia, & operis communicandis. Vid. Gell. lib 5. c. 13. Bodin d. c. 2. Hinc apud Athenienses ostracismus fuit inventus & apud Syracusanos petalismus. Alex. ab. Alex. lib. 3. c. 25. Plutarch. in Aristide Providendum tamen, ne devinciant sibi potentiores plures ex populo.

Nunquam collationes & indictiones, seu contributiones neque ordinarias, neque extraordinarias, aut vectigalia regnicolis sine statuum vel ordinum regni consentu vel conventus publici, aut comitiorum autoritate imponet, aut

indicet. *de quare graviter Cominæus lib.* 10. *histor. Heigius lib.* 1. *quæst.* 18. *Vasq. lib.* 1. *c.* 6. *& c.* 7. *num.* 3. *c.* 8. *Totom. de jure regni Gallici c.* 12. *c.* 25. *Rol. à Valle cons.* 1. *n.* 62. *& seqq. vol.* 2. *Schurf. cons.* 59. *li.* 1.

In imponendis verò tributis & contributionibus, diligenter observabit collationis requisita tria, de quibus *supra cap.* 11. 12. dictum. In primis verò in illis abusus licentiæ, avaritiæ & superbiæ exempla tollet, quæ in exigendis à populo ordinariis tributis, edi solent, *vid. Antimach. lib.* 3. *theor.* 32. *Tzephan. c.* 1. 9. *animadvertam in omnem, qui insilit in limen die illa, qui implent domum dominorum suorum violentiâ & dolo. & Ezech. c.* 45. 9. *Sic ait Dominus Iehova: satis esto vobis principes Israelis, violentiam & vastationem movere, júsque & justitiam exercere: tollite depulsiones vestras à populo meo &c. Esa. c.* 5. 8. 9. 10. 18. 20. *Ezech c.* 34. *Hos. c* 5. 2. 10. *Mich. c.* 3. 1. *audite primores & ductores domus Israelis, an non vestrum est scire ius.* 2. *osores sunt boni & amantes mali, rapientes cutem istorum ab eis & carnem eorum ab ossibus ipsorum.* 3. *& quod comedunt, est caro populi mei, excutem eorum ab eis nudant, ac ossa eorum diffringunt dividúntque, ut quod est in olla & veluti carnem quæ est in lebete.*

Collectores contributionum non patiatur esse ἀρτελήγιστος. *Heigius quæst.* 20. *lib.* 1. *Roland. à Vall consil.* 49. *vol.* 1. *Natta. consil.* 159. *lib.* 2. *Menoch. lib.* 2. *cas.* 209. *arb. jud.* quibus præficiat probatæ fidei & pios viros, exemplo Darii, Danielem rationarii talibus præficientis. *Dan. c.* 6. & aliorum piorum regum. 2. *Sam.* 6, 9. *c.* 20. 1. *Reg. c.* 4. 2. *Reg. c.* 18. 17. 1. *Chron. c.* 18.

Thesauros repositos habebit in omnes Reipub. necessitates, quibus in omnem eventum uti possit, quando deficiunt ordinarii reditus, vel statim ex mediis ordinariis, aut extraordinariis subsidia colligi nequeunt. *Boter. lib.* 7. *c.* 1. & 2. *de polit.* 1. *instit.*

In contributionibus, populus de necessitate earundum est, docẽdus deinde ut cõtributio sit moderata & modica pro copia scilicet, aut angustia rerum, item æqualis iusta; sine personarũ respectu; tertiò, ne sit sordida, *siquidem odiosum ex quæstu lucrum*

edorari, etiam ex lotio; Quartò ne sit crebra & subinde nova. *V.* avaritia & crudelitas ministrorum in collectione tributorum & expilandis subditis absit, & si qua fuit punienda & spongia exprimenda: *VI.* violentia in exigendo coercenda. *VII.* paulatim per partes colligenda. *VIII.* libera, nec solicita rei suæ cuiq; custodia concedatur post contributionem. *IX.* dispensatio stricta & utilis rerum ex contributione collectarum innotescat. *X.* Censorum verò bonorum & patrimonii cuiusque electio populo permittatur, *XI.* Cessante causa exactionis tributa quoque cessent. *Nequaquam igitur immoderatis exactionib. & oneribus atque servitiis gravabit subditos suos, uti Pharao, Roboam, Achab & Iesebel. Deus talib. pœnas comminatur. Iob. c. 24. 2. 3. 4. 21. 22. 23. 24. Amos c. 5. 11. 12. Mich. c. 3. 1. 2. 3. 4. sed insistet potius vestigiis Mosis. Num. c. 16. 15. Samuelis, 1. Sam, c. 12. 3. Iobi. Iob. c. 31. 38. 39 40. Salomonis. 1. Reg. c. 4. 25. Nehemiæ. Nehem. c. 5. 14. & seqq. Heigius quæst. 18. lib. 1.*

Privilegia & immunitates sine justa & probabili causa magistratus nulli concedet.

Quædam etiam privilegia nequaquam concedenda, uti inprimis, ne magistratus aliquis intermedius sit immunis à reddenda ratione officii sui. *ut voluit Plato lib. 6. de legib. Heigius lib. 1. quæstion. 20.*

Deinde immunitatem non ita concedet, ut illâ cum aliorum injuria quidam releventur, & immunitas vel vocatio unius alterius sit afflictio.

Tertiò, extremâ Reipub. necessitate, omnia privilegia concessa, ob Reipub. salutem cessabunt. *Rosenthal lib. 1. de feud. cap. 5. Roland. consil 1. num. 76 & seq. vol. 2. Tessaur. decis. 134. num. 10. Modestin Pistoris consil. 4. num 24. & seqq. vol. 1. Gail. lib. 2. obs. 52. num. 26. Heigius lib. 1. quæst. 18. num. 25. & seqq. Bodin lib. 1. cap. 6. 1. Reg. c. 15. 2. Tum enim publica utilitas privatæ præferetur, & omnia privilegia sub tacita illa conditione, si iis ius publicum non lædatur. concessa esse videntur. tit. C. si contra utilit. publica n. aliâs privilegia*

regioni vel provinciæ, aut municipio cuidam, vel collegio concessa, sine justa & gravi causa illi adimenda non sunt. Sunt quoq; quædam urbium privilegia & beneficia, quæ cũ suburbiis non communicantur & contrá. §. Privilegia mercatorum tempore nundinarum tulpenta quiescant, ut sit illo tempore tutus accessus, recessus & commoratio commoda, fides publica & protectio. *vid. Greg. lib. 4. c. 3. de Repub.*

Omnium ordinum & generum collegia licita honesta, vel necessaria princeps conservabit, & defender. Hisce enim concordia a malitia & conspiratio civium continetur & fovetur, & in his Reipub. contra vim, injuriam & omnem necessitatẽ incidere rem firmum præsidium est, sive pecunia, sive milite opus est. *Bodin. lib. 3 cap. 7. de Repub.*

His etiam sua convivia & conventus statis temporibus ad fovendam, conciliandam & conservandam, concordiam, caritatem & amicitiam concedere debet. *arg. Num. c. 9. Levit c. 23. Bodin. d loco.* nequaquã verò exercitium religionis vetetur, nisi tum, quando sine exitio Reipub. prohibere non potest. *tum enim commodiores occasiones exspectabit.*

Securitas publica ita præstanda in regno, ut tuta sint itinera publica, maria, silvæ & alia loca, & commercia publica provincia, & totũ regnum sit tranquillum, pacatum & liberum & cum vicinis pax colatur. *Rosenth. de feud li. 1. c. 5. concl. 20. & seqq. Ita pios reges fecisse, patet* 1. *Reg. c. 4. 24. Et pax erat et circumquaq; ab omnibus lateribus suis* 25. *adeo ut confideret Iehuda & Israel secure quisque sub vite sua et sub ficu sua à Dane Berſebaum usque omnibus diebus Salomonis. Exempla vide* 2. *Sam. c. 1.* 1. *c. 8. 9. 10.* 1. *Reg. c. 5. 10. & seqq. Esaiæ. c. 32. 16. 17. 18. 19. 20. Actor. c. 2 20 c. 19. 40. Hujus igitur necessitas requirit ut contra omnem vim læsionem & injuriam, omnibus parata à magistratu sit defensio & protectio. Vide quæ supra de publica securitate dixi. Quanta sit publica calamitatis, hac securitate publica sublata, apparet ex* 2 *Chron c. 15. 5. sed tẽporibus istis non erat pax exeunti & redeunti, verũ vexationes magnæ super omnes habitatores regionũ illarũ*

Apparet

Apparet quoq; quod tempore belli quo adēptâ publicâ ſecuritate, quieſcunt omnes artes, commercia & agricultura, & terra pro deſerta habetur Act. c. 12. 20.

Officia & munera publica, pro merito & virtute cuiuſq; diſtribuet, non precio vendet. *Saluſt. rectè magiſtratus, ait, ex virtute non ex pecunia creentur. Nam illis ſuam autoritatem tueri poteſt. hiſce verò aliorum odia in ſe concitat. Boter. lib. 1. c. 15 Antimach lib. 1. theor. 35. Et poteſtas conjuncta malitiæ, nervos & robur malis affectibus addit, & ſuperiori imputatur id, quod ab illis quibus adminiſtrandam Remp. commiſit, factum eſt. Munera igitur iſta, non ex gratia, amore, vel ex ratione remunerationis, ſed virtutum neceſſariarum, quibus quis ornatus eſt, ſunt conferenda. Exod c. 18. 18. & ſeqq. ut appareat nullam amicitiæ, pecuniæ gratiæve, ſed ſolius Reip. rationem habitam faiſſe, Iugurtha de Romanis dixit: O venale imperium, ſi emptorem invenerit. Nã qui magiſtratus ſacerdotia, imperia venalia habent, etiam iura, judicia, leges, ſanguinem innocentium hominum & omnia in fædiſſimum commercium deducunt. Et pietati & virtutum omnium præmiis ſublatis, ad furta, rapinas, ſordes, injuriam & inicitiam, ad omnia denique vitia aditum aperire non dubitant. Exſecranda igitur Simonia Romani Pontificis qui ſacerdotia & munera eccleſiaſtica vendere certoq; præcio dicere ſolet.*

In hac munerum diſtributione prudentiam adhibebit magiſtratus in electione & conſervatione eorundem.

In electione curabit, ut munera & dignitates, (seu honores) immediatè à ſe, non ab aliis pendeant, ut habeat officiarios liberos & nulli alii quam ſibi obligatos.

Deinde in electione habebit rationem eorum, qui idonei & pares ſunt, fideles, diligentes, quique integri & probi. *Alexander Severus ut has virtutes & qualitates promovendorum ad publica munera cognoſceret, ſolebat nomen ejus, quem ad munus publicum vocare volebat, publicare, ut populi famam de eo cognoſcere poſſet. Reges Chinæ per gradus ſuos miniſtros explorant; primos ſcilicet in minimis, poſtea in mediis & ita ſucceſſivè in gravioribus*

functio-

functionibus. Ex rebus gestis, vita præcedenti eorum, quorum opera uti constituit, judicium suum informabit. Nam qui benè præest, gradum sibi ad altiora adquirit, ut Apostolus dicit. & ex aliis quoque hominis ingenium & virtus cognoscitur. Experientiâ homo in arduis negotiis exploratur. Opinio, existimatio, & fama multum valet. Atq; judicium paucorum de hominis virtute pluris, quam divitum faciendum est; Ætatis quoq; ratio habenda. Nam juventus plerumq; calore ætatis rapitur & affectibus indomitis & impotentiâ ducitur, uti etiam sibi ipsi imperare nequeat. Contra virilis & senilis ætas, consilio, prudentiâ & rerum experientia valet. ut Siracid. ait c. 8. & Iob. c. 12. 32. c. 3. 7. De hisce officiatiorum qualitib. vide Exod. c. 18. 21. 23. 2. Chron c. 19. 6. 7. Psalm 101. 3. 4. 5. 6. Sors & urna hos mores & qualitates non discernit. *Tacit. lib.* 20. Inter plures nominatim secundum virtutem electo, sors postea discernere potest.

Ut verò hæc electio suorum magistratuum penes unamquamque civitatem relinquatur tutius est.

Conservatio officiariorum est, quâ bonos in fide, integritate, diligentiaque conservat, ne declinent corrumpantur, vel deteriores in officio reddantur, quod fit pœnis & præmiis.

Media vero quibus magistratus certus redditur de fide, candore, integritate & diligentia ministrorum sunt. *I.* Stipendia & salaria honesta, sufficientia, prohibitio & interdictum pœnale, atque exempla punitorum. *II.* Non constituantur cum plena potestate, sed limitata reservata, inspectione & libera exauctorandi & disponendi potestate retenta. *III.* Continentur sub metu accusationis, & necessitate reddendarum rationum, ne sint ἀνυπεύθυνοι. *vid. tit. C. ut omnes judic. tam. civil. quam crim. post. depos. administ. Alex. ab Alex. lib. 4. cap. 6. IV.* Data sit potestas deferendi & prodendi, ita tamen, ut delatores illi sint incogniti. *Tales enim sunt tuti & corrumpi nequeunt & facilius cuncta explorare possunt. V.* Visitatio & inquisitio fiat, in qua querelæ audiantur quorumvis, examinentur subditi, vicini, domestici, & vita eorundem, *ita fecit Trajanus Cæsar, Samuel, Iosephus, &*

alii

alii vigilantes magiſtratus. Vide Sueton. in Veſpa. c. 9. & in Domit. c. 8. *VI.* Non permittat facilè per Vicarios & ſubitituros Reipub. negotia adminiſtrari. *VII.* Neque permittet, aut demandabit uni plura officia, quę ſingula totum hominem requirunt, & pluribus aliis dignis conferenda ſunt. *l. honorem. 10. de mun. & hõ. l. 10. C. de prox. ſacro. ſcrin. l. unic. C. de reis poſtul.* *VIII.* ſuperfluos, non neceſſarios officiales, non conſtituat. *Ita enim ſumptus augentur, et populus concuſſionibus excogitatis variis expilatur. Salomõ in ampliſſimo regno 7. vel. 8. intermedios habuit magiſtratus. 1. Reg. c. 4. minuti iudices in ſingulis oppidis plures fuerunt. 1. Chron. c. 27. 2. Chro. c. 19. Deut. c. 16. 18. plures n. conſilio communicato melius & certius, quam ſinguli iudicant, judices verò ac præfectos ex tribu Levi quæ ſtudiis vacabat, Iudæi eligebant. 1. Chron. c. 23. 5.*

Tres ſunt inquit Bodinus, in omni Republica magiſtratuũ ordines, Supremi, qui ſummi tantum magiſtratus imperio teneutur: medii qui ſuperiorum quidem iuſsis obligantur, inferioribus tamen ordine imperant: Infimi qui ſuperiorũ magiſtratuum legibus coercentur, nec ullum pręterquam, in privatos imperium habent.

Eorũ, qui ſupremo ordine collocantur, duo ſunt genera: unũ eorũ, qui magiſtratibus omnibus imperare poſſunt, ac ſolius majeſtatis imperiũ agnoſcunt: Alterũ eorũ, qui maieſtatis quidẽ ſolius imperio obligantur, nec cæteris omnibus, qui in medijs & extremis ordinib. collocantur, imperare poſſunt, ſed ijs tantũ, qui ſuæ juriſdictionis ac poteſtatis finib. cõtinentur.

Primi generis pauciſsimi ſunt, quippe diuturno rerũ gerendarum uſu compertum eſt, nihil periculoſius eſſe, quam è magiſtratibus eminere aliquem unum, qui cęteris omnibus, tum privatis, tum etiam magiſtratibus imperare jure poſsit, quique uno tantum gradu abſit à majeſtate. *Talis apud Romanos erat præfectus prætorio. l. 1. tit. tot de offic. præfect. prætor.*

An verò conducat perpetuos, an temporales habere magiſtratus intermedios, latè diſputat *Bodinus, lib. 4. cap. 4.*

& perpetuos quandoq; præfert temporalibus distinguendo inter monarchiam & polyarchiam. In illa perpetuos, in hac temporales admittit. *argumenta adscribere hic non opus est. Prudenti arbitrio & judicio magistratus summi, id ex variis circumstantiis personarum & potestatis, seu muneris, temporis & loci perpendenti, relinquendum esse ego arbitror, ita tamen officiarios removendos esse, ut id cum bonâ gratiâ & sine contumeliâ fiat, & si contumeliam abrogatio videatur habere, illos honoribus & immunitatibus quibusdam frui permittat.*

Senatum tamen judicum, constantem & immobilem esse consultum est, ut in hoc cætera imperia mutabilia conquiescant, & prudentiam senatores usu diuturno comparent. Mutatio crebra in senatu perniciosa Reipub. & variam eamque mutabilem inducit administrationem & ad anarchiam tandē & rerum confusionem tendit & seditionibus obnoxia est.

Ita Venetiis nulla imperia & magistratus, nulla judicum collegia sunt perpetua, solus princeps est perpetuus. Vid Bodin. d. lib. 4. cap. 4. de Repub.

Optimum Reipub. genus esse existimabit, in quo senatus consilio & magistratuum imperiis, salva majestate & superioti administratione, summo magistratui commissa, omnia gubernantur. Nam hisce tanquam sustentaculis firmissimis & validissimis fundamentis nititur omnis suprema Reipub. administratio. *ita monuit Iethro Mosen. Exod cap. 18. 21. 22. & ita ipse quoque Reipub. administrationem instituit, ut ferendo oneri par esse posset. Deut. c. 1 ita & Iosaphat fecisse legitur 2. Chron. c. 19. ita Venetorum politia qui jura majestatis habent, & supremam in Repub. potestatem, nulla judicia disceptant & nihil eorum tractant, quod à magistratibus & senatu explicari potest. vide Bodin. lib. 4. c. 6. in fine de Repub.*

Consultum est, in regno paucos & necessarios habere inter medios magistratus. *Dan. lib. 6. c. 5.* non tamen, ut unus *πολυπράγμων* præficiatur pluribus muneribus, sed singuli singulis muneribus diversis. *l. 10. honorem, de mun. & honor. l. hac parte. 10. C. de*

C. de prox. sacror. scrin. Nam quando uni plura officia demandantur, iudicio id est penuria hominũ idoneorum, & nihil aliud esse existimatur, quam in unum omnes honores & dignitates conferre, & alios à virtutis amore alienos reddere, & viam ad virentes & honores aliis præcludere. adde 1. Reg. c. 4. 1. 2. 3. & seqq. Melch. Iun. lib. 1. politic. quæst. 22. Plutarch. de gerend. Reipub. Gregor. lib. 4. c. 6.

Compertum quoque ex multitudine & multiplicatione judicum, iuris & judiciorum corruptionem ortam, *ut testatur Antimach. lib. 3. chron. 35. unde proverbium: multitudo imperatorum Cariam perdidit.*

CAPUT XXXIII.

De conciliis universalibus, universalis consociationis.

ATque ita se habet ratio administrandorum quinque juriu symbioticorum universalis consociationis, sequitur nunc de concilio universali. Concilium universale est conventus omnium & singulorum membrorum & statuum regni, ad consultandum & decernendũ de causa & salute communi consociationis universalis, ad avertenda illius incommoda & curanda & promovenda illius commoda, indictus. Vocantur etiam comitia, conventus universalis, senatus imperii, seu regni.

Concilii legitimi requisita sunt. 1. causa, seu res, de qua agitur in concilio. 2. personæ concilii. 3. locus & tempus. 4. ratio & forma habendi concilii.

Causa & res ob quam comitia habentur, sunt quæ concernunt totum regnum, vel corpus consociatum, vel unum, aut plures status, vel subditos regni. Causarum harum quædam sunt graves & arduæ, de religione & cultu divino, de bello, de pace, de contributionibus, collectis, de monetâ, de ordinationibus politicis, vel ecclesiasticis, de commerciis, de salvo conductu & commeatu, de regni summo consistorio, de

tyrannide, de bonis publicis & reliquis regni juribus. Quædam cauſſæ privatos reſpiciunt potiſsimum, quæ ſcilicet ſunt de iure ſeisionis, de poſſeſsione caſtri, de vi publica, de quorundam ſtatuum inter ſe diſsidiis, de privilegiis, & ſimilib.

Perſonæ, quæ habent comitia, & in concilio comparent, ſunt duplices, nimirum ſupremus regni adminiſtrator, aut magiſtratus, & omnes regnicolæ.

Supremus magiſtratus regni præſidet conciliis univerſalibus; unde habet jus comitiorum œcumenicorum univerſalium indicendorum: jus proponendi ea, de quibus in comitiis eſt tractandum: jus rogandi ſententias: jus promulgandi ea, quæ in comitiis ſunt conſtituta. jus finem imponendi comitiis. *In quibus directio conciliorum conſiſtit, quæ ſ magiſtratus ſummus, vel per ſe, vel per alios peragit.*

Ius comitiorum indicendorum & ſtatuum, ſeu ordinum convocandorum, literis denunciatoriis & evocatoriis ad ſingulos regni ſtatus miſsis, peragitur.

In literis hiſce, cauſſa comitiorũ, locus & tẽpus exprimitur, ut vocati inſtructi & informati, venire poſsint, atq; cauſſam examinare, & locũ atq; tẽpus, quo & quãdo veniãt, ſcire poſsint.

Propoſitio eſt cauſſæ illius, ob quam comitia ſunt indicta, publicè in conſeſſu omniũ ordinũ, viva voce facta repetitio.

Rogatio eſt de conſultantium & conſulentium ordinum ſententia percunctatio.

Promulgatio conſtitutorum in comitiis eſt eorundem literis, ſigillis, & ſubſcriptionibus ſuperioris confirmatorum, in conſeſſu omnium ordinum prælectio & in toto poſtea regno publicatio.

Regnicolæ ad comitia vocati partim ſunt conſultantes, aut deliberantes; partim ſupplicantes, conquerentes, aut rei cauſam ſuam defendentes.

Cõſultãtes & ſentẽtiã dicẽtes perſonæ, ſunt oĩa regni mẽbra, ſeu ſtat' & ordines, *l. human. C. de leg.* collegiis ſuis diſtincti,

Expe-

Expedit autem,ut collegia ordinum,quo diſcrepantibus eorum ſententiis ex majore numero diſsenſio dirimi, & certi aliquid ſtatui poſsit, ſint numero impari: aut ſi paria ſint,res cogit, ut ſummi magiſtratus ſententia accidente parti alteri controverſia dirimatur,concluſioq; certa fiat.

Conſultum etiam eſt, ut in ſingulis ordinum,ſeu ſtatuum collegiis ſint eccleſiaſtici & ſeculares & quodlibet collegium, ſuum habeat buleuterium proprium : & omnia collegia,unum commune.

Ex ordinibus vocati non venientes jus ſuffragij pro illo tẽpore amittunt,& præſentes unanimi conſenſu,vel per majora ſuffragia in ſingulis ſuis collegiis concludunt. *vide bullam auream Caroli IV.cap.2.c.3.*

Conquerentes & ſupplicantes,ſunt omnes ſubditi regnicolæ. Nam omnibus apud ſuũ ſtatum, ſub quo domicilium habent,liberè conqueri permittitur, & quiliber,qui velit denũciare,quæremedio opus habeant in Rep.patienter auditur,ut ſic ſuperior ex quavis denunciatione, de ſtatu Reip. & regni informatus,cum ordinibus convocatis poſsit tractare de mediis,quibus Reip.neceſsitatibus ſubveniatur, quibus incommoda & pericula ipſius avertantur atque removeantur & quibus commoda ipſius promoveantur,ac quibus ope auxilioq; communi ſit ſubveniendum.

Rei ſe defendentes in hiſce audiuntur, ne in innocentes quidiniqui ſtatuatur.

Locus comitiorum proarbitrio indicentis & convocantis eligitur,quo commode & tuto vocati venire & hoſpitia habere poſsint:vel ubi laboranti parti,ſeu ſtatui Reip.melius remediumadhiberi queat. Vnde locus ſolet eſſe ordinarius,vel arbitrarius. Tempus comitiorum habendorum ſimiliter ſolet eſſe ordinarium,ſtatum,vel arbitrarium.

Ratio & forma comitiorum habendorum generalis eſt,quâ peractis præcibus, & oratione de re conſultanda habita,

singulorum ordinum in suis collegiis, & collegiorum posteà singulorũ suffragia in consessu publico rogantur, audiuntur, conferuntur, ponderantur, examinantur, & ex iisdem unanimiter, vel majori ex parte consentientibus, sententia communis, qua etiam minor pars, aliud sentiens teneatur, statuitur, *arg. l. 8. humanum. C. de legib. 1. Reg. c. 18. Ier. c. 26. 036.*

Vt igitur omnis confusio in multitudine consultantium evitetur, & caussa exactius ponderetur, status imperii, seu regni collegialiter & separatim consultationes suas in separatis buleuteriis suis instituunt, atque postea ea, quæ in singulis collegiis sunt placita, communicantur cum omnibus & sententiæ conferuntur, donec ex consensu unanimi omnium collegiorum, vel maioris partis constitutio certa, quæ omnes ordines obliget, sanciatur & promulgetur.

Sententia igitur universorum statuum & ordinum prævalet præsidis, seu summi magistratus sententiæ. Nam major autoritas & potestas in multis, quàm in uno, qui à multis illis est constitutus, iisque minor: & plus meliusque plures, quam unus, intelligere, videre & judicare possunt; facilius unus, quam plures errare & decipi possunt, vel affectibus suis abripi, ad quæ non decet. Quod verò à pluribus quæritur, facilius invenitur, & quod plurium autoritate placuit, maiori concordia, autoritate & fide custoditur & observatur. Deinde si summi magistratus sententia sola, ordinum & statuum singulorum & universorum sententiæ contraria, pro concilii universalis sententia promulganda esset, frustra cogeretur concilium. Exemplum Theodosii extat in l. 8. humanum. C. de legib. ubi Pius imperator ait, illam legem universalem esse habendam quæ communi omnium consensu & consilio statuum universorum est approbata, & authoritate imperatoris promulgata. facit l. 2. de decret. ab ordin. fac. qua lege etiam imperator tenetur. l. 4. digna vox. C. de legib. eique principatum suum submittit. d. l. 4. Et æquius est ut summus magistratus tot taliumque amicorum consilium sequatur, quam ut tot talesque amici unius voluntatem sequantur, ut olim de se M. Antoninus philosophus dicebat. Sic David, & alii principes se sententiæ conciliorum horum subiecerunt. Illos tyrannos è solio regio deturbatos esse sæpissime historiæ testantur.

testantur; vide infra cap. 48. & sup. cap. 18. De autoritate conciliorum multa Hotomannus lib. 1. de antiq. iure regni Gallici. c. 18. 39. 21. 12. 23. & Antimachiavellus. lib. 1. theorem. 1. Bodin. lib. 3. c. 7. qui tamen lib. 1. c. 8. comitiorum decreta non valida & firma existimat, nisi sint à rege approbata. Apud Romanos à summo magistratu ad talle concilium fuit provocatio. Clapmar. lib. 1. c. 19. de arcan. Rerumpubl. Apud Spartanos à rege ad ephoros erat provocatio. Apud Germanos imp. coram Palatino rectè convenitur secundum auream bullam Caroli. 4. Apud Iudæos regis iniquæ actiones huius concilii authoritate comprimebantur. vid. 1. Sam. c. 14. 45. 1. Reg. c. 18 19. 20. & seqq. & Ierem. c. 26. 29. c. 37 c. 38. Memorabile est illud Plinii ad Trajanum: Tyrannorum est, publica negotia majoris momenti ad se solos revocare, Senatum autem, seu concilia publica de his rebus consuli solitum, & alioquin consulturum in frivolis quibusdam quæstionibus, & nullius momenti rebus detinere, & conjulere.

Species comitiorum sunt duæ. Sunt enim quædam ordinaria: quædam extraordinaria.

Ordinaria sunt, quæ statis temporibus & locis certis de omnibus Reipub. negotiis habentur.

Extraordinaria comitia sunt, quæ incerto tempore & loco pro re natâ, ob necessitatem incidentem & causam, quæ præsens remedium citra moram postulat, habentur.

Huc etiam refero comitia, quæ à principe indicuntur statim, postquam administrationem suscepit, ut intelligat ex ordinibus, quid sit reformandum, corrigendum, mutandum, aut de novo instituendum. 1. Reg. cap. 12.

Ad extraordinaria concilia refero quoque ecclesiastica, de causis & rebus ecclesiasticis indicta, ut doctrina & cultus divinus sincerus & incorruptus servetur.

Causæ igitur horum cõciliorum universalium ecclesiasticorum sunt plures. I. quæstio difficilis excitata in ecclesia, de doctrina cultúve Dei, 1. Reg. c. 18. 19. & seq. Deut. c. 13. Iosuæ c. 22, & c. 23. II. abusus & mala in ecclesia. III. ἀταξία & disciplinæ con-

fusio

constitutio. IIII. ut pacieccleſiæ conſulatur & unitas conſervetur. V. ut conſolatio & fructus ex mutuo colloquio percipiãtur. VI. ut infirmi in fide confirmentur per cõcilii ſententiam. Act. c. 15. VII ut audacia malorum cohibeatur, & laborantibus ſuccurratur. VIII. ut hæretici publico judicio condemnentur: de quibus VVitthakerus in lib. de conciliis.

Hæc ſimiliter imperator, vel ſummus magiſtratus indicit *exemplo Davidis* 1. *Chronic. c.* 13. 1. 2. 3. *& c.* 23. 1. *Salomonis.* 1. *Reg. c.* 8. 1. *Ezechiæ.* 2. *Chron. c.* 29. 4. *Ioſiæ.* 2. *Reg. c.* 23. 1. 2. *exemplo piorum Imperatorum Conſtantini, Theodoſii, Caroli magni, & aliorum vide l.* 4. *C. de ſum. trin. & fide cathol. Novell.* 137. *&* 123. *c.* 10.

Ius propouendi & præſidendi in his eccleſiaſticis comitiis idem ſummus magiſtratus habet, aut ille, qui ex conſenſu ciuſdem à concilio eligitur. *exempla veterum conciliorum plura refert VVitthakerus. d. loc.*

Ius ſententiã dicendi, ad ſacræ ſcripturæ non plurimorum. *Exod. c.* 23. 2. *Deut. c.* 5. 32. *c.* 6. *Iudic. c.* 17. 1. *Chron. c.* 23. 24. 25. ſenſum, habent homines quivis idonei, pii, graves, cordati, *Act. c.* 15. 6. 22. *c.* 16. 4.

Concilii univerſalis ſententia etiam præſidem ipſius obligat ejuſque maior eſt autoritas. *arg. Matth. c.* 18. 17. *Galat. c.* 4. 26. *Exempla veteris eccleſiæ refert VVitthakerus d. loc.*

Ex his omnibus liquet, iuſtiſſimis & maximè neceſſariis de cauſſis Comitiorum uſum introductum. Nam in magno prudentum numero, magnitudo conſilii & ſalus populi verſatur, ut Salomo ait. Deinde libertatis pars eſt, quorum periculo facultatibus, auxilio, bonis atque ſanguine res geritur, illa eorum quoque conſilio & autoritate adminiſtretur. Accedit quod ſingulorum voces minus exaudiantur, totius verò provinciæ, imò regni clariſſima vox eſt, & rogatio efficax, quam ne princeps quidem ipſe, ſi velit, repudiare poſſit. Sunt etiam quædam negotia publica, quæ nulla ratione à ſingulis, optimè verò ab univerſis confici poſſunt, deliberarique & examinari, quibus nimirum res & cauſſa eſt notior, quam uni, vel paucis quibuſdam. Præterea princeps, vel magiſtratus ſupremus per uſum comitiorum favorem ſubditorum retinet, quod videant ſe etiam

à cura & administratione Reip. non arceri, & à suspicione mali consilii, si fortasse eventus non respondeat, sese vindicat. Nam si nemo consiliis principis interfit in arduis negotiis, subditi existimant, se contemni, & odium in principem concipiunt. Denique qui apud regem in magna potentia sunt & magnis imperiis præsunt, ejus concilii metu, in quo civitatum, & omnium aliorum postulata liberè audiuntur, in officio continentur. Vnde libertatis imago in hoc comitiorum habendorum jure retinetur, & potentiorum, adulatorum, iniustorum & avarorum conatibus remedium ponitur. Exempla plura refert Hotomannus lib. 1. de antiqu. jure regni Galliæ cap. 14.

Sed videamus nunc plurium & diversarum politiarum exempla comitiorum habendorum, ut res fiat magis perspicua.

In politia Hebræorum, concilia cogebat, & convocabat superior magistratus, uti constat exemplis Iosu. c. 23. 1. c. 24. 1. Sam. c. 7. 2. Reg. c. 23. 2. Chron. c. 15. 9. c. 29. 4. 2. Sam. c. 3. 21. 1. Reg. c. 11. & 18. 19. 20. & c. 22. 1. Chron. c. 13. 1, 2. c. 23. 1. 1. Reg c. 8. 1. in causis arduis, gravioribus, concernentibus jura regni, uti patet ex exemplis. Iudic. c. 20. Iosu. c. 8. 33. 34. c. 23. & 24. 1. Sam. c. 7. c. 10. 17. 2. Chron. c. 15. 1. Reg. c. 8. 1. Macch. cap. 1. vid. Sigon. lib. 7. c. 5. 6. 7. de Rep. Hebræ. & lib. 6. cap. 3. & seqq.

Agebatur verò in conciliis Hebræorum de cultu divino constituendo, vel lapso, aut corrupto restituendo, purgandóve. Deut. c. 4. 2. Chron. c. 15. Iosu. c. 24. 1. Reg. c. 18. 19. 20. 21. & c. 8. 1. Sam. c. 7. 2. Reg c. 23. 2. Chron. c. 15. 9. & seqq. De fœdere cum Deo contrahendo, vel renovando. 2. Chron. c. 15. 12. & seqq. Iosu. cap. 8. 33. 34. 1. Reg. c. 8. Iudic c. 2. vid. sup. cap. 28. De rege constituendo. Iudic. c. 8. 1. Reg. c. 12. 1. Sam. c. 10. 17. 18. & seqq. Psalm. 75. 3. 4. 2. Sam. c. 3. 21. & 5. De bello suscipiendo, vel de pace. Iosu. c. 24. c. 23. Iudic. c. 11. c. 20, cap. 21. c. 22. 1. Sam. c. 7. De judiciis capitalibus delinquentiũ, Iudic. c. 12. c. 20. Deut. c. 13. Iosu. c. 7. Iudic. c. 2. Matth. c. 5. 21. 22. c. 26. c. 27. Ierem. c. 26. Act. c. 4. c. 5, c. 6. c. 7. c. 23. 1. Reg. c. 21. 10. 11. Dan. c. 6. De precibus ad Deum fundendis. Iudic. c. 11. 1. Sam. c. 7. Iud. c. 2. 1. Reg. c. 8. 2. Chron. c. 5. 2. 3. 4. De contributionibus & collectis. 1. Reg. c. 12. Exod. c. 30. Nehem.

c.10.1.Chron.c.29.vid.sup.c.12.& c.13.

Proponebat in comitiis causam magistratus summus.Iosu.c.24.2.& seqq.c.23.2.& seqq.2.Reg.c.23.Num.c.27.1.Reg.c.18.19.1.Sam.c. 10.17.18.1.Reg c.8.& 2.Sam.c.23.

Ius suffragii in comitiis Iudaicis, politiâ nondum divisa, habebant 12. tribus Israel: Iudic.c.20.8.& seqq.c.21.Ios.c.23.& c.24.Ierem.c.26. 16.& seqq.Psalm.122.3.& seqq.2.Chron.c.5.2.& seqq.2.Reg.c.21.7. Iud.c.22.In divisa Rep.verò, tribus quælibet coniunctæ. Tribus has repræsentabant principes populi 12.tribuum, 70. Seniores, principes sacerdotum & scribæ, qui in sua collegia distributi erant.

Principes 12.tribuum 12.summo magistratui in conciliis assidebant. Ierem.c.26.Iosu.c.23.c.24.& c.8.33.34. Seniores 70. populi, regni senatores erant.Num.c.11.Act.c.3.c.4.c.5.Ios.c.23.c.24.Matth.c. 27. Principes sacerdotum erant præfecti classib.sacerdotum.1.Chron.c. 23.cap.24.quibus præerat summus potifex, Act.cap.3.cap.4.& cap. 5.cap.6.cap.23.1.Chron.dict.locis. Scribæ erant legis Doctores.Matth. c.23.Act.c.4.c.5.

Suffragia singulorum collegiorum rogabantur & dabantur ad ea, quæ in consiliis proponebantur: uti patet ex Iere.c.26. c.36.Matt. c.26.c.27.1.Reg.c.18.19.& seqq.

Locus consilii primò erat Silo, porsleà verò Ierusalem. Psalm. 122. 3.4.5.& seqq. Psalm.87.& 78.67.68.Deut.c.12.5.c.6.7.& seqq. & c.17. Iudic.c.22.2.Chron.c.6.5.6.c.15.10.2.Reg.c.21.7.8.Aliquando etiam alius necessitate incidente. 1.Sam.c.7.4.5.Iudic.c.20. 1.3.c.10.13.c.10.1.Sam c.10.17. Iud.c.11.

Tempus conciliorum habendorum arbitrarium erat.

In politia Romanorum comitia erant triplicia: curiata, centuriata, & tributa, quæ ita à suis collegiis, in quæ populus divisus erat, vocabantur.

Curiata vocabantur, in quibus populus curiatim suffragia dicebat. hoc est, in quibus populi, per curias (quæ erant triginta) divisi, sententia rogabatur, ut, quod plures curiæ statuissent, id jussum populi diceretur.

Curiæ

Curiæ Romæ id fuerunt, quod apud nos paroeciæ, quarum singulæ suas ædes ad usus publicos paræciæ destinatas habebant.

In his comitiis curiatis primis temporibus omnia Reipublicæ negocia tractabantur. Verum post classes & centurias à Servio Tullio rege institutas usus eorum sensim evolevit, tantúmque tribus Flaminibus crendis usque ad tertium C. Marii consulatum ac legibus de imperio militari, deque adoptionæ ferendis ad ultima libertatis tempora retentus fuit.

Ius convocandi & habendi curiata Comitia primò in Monarchia reges, postea verò in Aristocratia patricii, consules, prætores interreges, Dictatores habuerunt.

Ius suffragii in his comitiis habebant cives Romani in curiis hisce descripti. Sigon. lib. 1. de jure civ. Roman. cap. 5. Nicol. Grach. lib. 3. cap. 3. de comit.

Locus horum comitiorum curiatorum erat in foro, Comitio urbis Romæ, quo convocabantur curiæ per lictores auspicato.

Suffragia ferebantur quondam viva voce, deinde per tabellas. Vnde suffragia vel vocalia, vel tabellaria.

Lex in hisce comitiis sancienda trinundino ante proponebatur, quam comitia haberentur, ut ejus inspiciendæ, legendæ & examinandæ cuilibet potestas esset.

Centuriata comitia erant, in quibus per centurias populus divisus, suffragia ferebat, ita ut suffragia centuriatim colligerentur, & quod plures centuriæ iussissent, id ratum haberetur.

Centuriæ hæ classiũ partes erant, in quas classes certa ratione dividebãtur. Classes verò toto in populo erãt sex; secundum opes inter se distinctæ eo modo, ut ditissimi quiq; cives in classe prima, proximi in secunda, ut sic deinceps gradatim censerentur, ad tenuissimos usq; qui in imam proletariorum ac capite censorium classem, quæ nullius pene in comitiis momenti erat, conjiciebantur.

In his comitiis centuriatis à tempore Servii regis, qui horum auctor fuit, magistratus Reip. creabãtur leges ferebãtur, & bellum indicebatur. Magistratus creabãtur, cõsules, cẽsores, tribuni milit. cõs. potestate, prætores

& alii. Leges ferebantur maximi momenti, quæ centuriata appellabantur. Interdum quoq; de capite civis Romani in his judiciũ exercebatur.

Indicebantur hæc comitia à magistratibus majoribus tantùm, scilicet à consulibus, prætoribus, censoribus, dictatoribus, decemviris, tribunis militaribus consulari potest.

Suffragia in hisce ferebant cives in centurias descripti etiam extra urbem habitantes in provincijs.

Locus comitiorũ centuriatorum destinatus erat in cãpo Martio: Tempus ad creãdos magistratus ferè mẽsis Iunius interdũ & sequẽtes. ad leges verò ferendas, aliaq; jubenda, quilibet dies quacũq; anni parte comitialis.

Horum Comitiorum autores patres fiebant, atque illa edicebant, Senatusconsulto, quod publicè per trinundinum extabat conspiciendum, ut legendi potestas omnibus fieret.

Id verò de quo in his comitiis erat agendum, totum trinundinum, ut legi & expendi ab omnib. posset, loco publico ab eo, qui comitia habiturus erat proponebatur. Quo trinundino finito, populus rite in campũ Martiũ, comitiorum locum, convocabatur. Et, si de lege ageretur, prius suadendi dissuadendique copia quibúsvis, etiam privatis ex consensu magistratus, fiebat: sin de capite civis judicium constitutum esset, id quod accidebat rarius, actori & reo dicendi potestas dabatur. Post quæ demum in hisce negociis, at statim ubi convênit quando creandi magistratus erant, procuratis ritè auspiciis, populus in centurias suas discedebat, & de eo quod in manibus erat, rogante eodem illo, qui comitia habebat, suffragia centuriatim ferebat. Et hoc fiebat, ut diximus, auspiciis ritè captis & sacris peractis, relicto in urbe custodiæ causâ idoneo præsidio.

Et olim quidẽ sic mos habebat, ut primæ classis centuriæ, quæ maximi cẽsus erãt, primæ quoq; ad suffragia vocarẽtur. Quæ, quia plures numero erant quam cæteræ omnes, (nam in 98. centurias primam classẽ quanquã frequentia hominum inferioribus cedentẽ Servius rex diviserat, cum cæteris omnibus 95. tantum centurias tribuisset) si inter se consentirent, rem definiebant: Sin minus, secundæ classis centuriæ imbant suffragia.

Quod sine tum quidem convenirent calculi, tertia classis vocabatur, & deinceps quarta, idque tandiu fiebat, donec nonaginta septem centuriarum

riarũ ſuffragia conſentirent. Id ſi ne poſt quintam quidem vocationẽ contingeret, centum nonaginta duabus centuriis pari utrinque numero diviſis in duas ſententias, tum demum vocabatur ultima inopum centuria, immunis à tributis atque militia, & utricunque parti accederet, eam reddebat altera potiorem. Sed plerunque prima vocatione abſolvebantur comitia, rarò ad quartam veniebatur, & quinta ac ſexta erant ſupervacaneæ. Sed poſteà omnes centuriæ in ſortem coniiciebantur & quæ primæ ſorte educebatur, prima ſuffragium ferebat & prærogativa dicebatur. Deinde reliquæ ut ſors ſingulis dederat, vocabantur, jure vocatæ dictæ.

Suffragia ferebantur tabella duplici, quarum una notata erat elemẽtis V. & R. VTI ROGAS, ſignificantibus: altera elemento A. ANTIQVO illa affirmativum, hæc negativum ſuffragium notabat. In quam verò partem plures ejuſdem centuriæ homines inclinaſſent, ejus tota centuria ſententiæ eſſe cẽſebatur. Tabella utraque in urna à diribitore ingreſſuris in locum cancellis ſeptum & circumcluſum, dabatur, ex quibus utram vellet accipiebat ingrediens, quam egreſſurus in alia urna reponebat, retenta contrariæ ſententiæ tabella. Poſtquam omnes tranſiiſſent, numerabantur tabellæ & inde renunciatio ſuffragii illius centuriæ fiebat. Quod ſi pares numero eſſent tabellæ, ſententia centuriæ illius nulla renunciabatur. Hoc autem modo, quod plures centuriæ probaſſent, id ratum habebatur. Vnde manifeſtum eſt, in his comitiis, (quod ſanè æquum & rectum eſt,) eos, qui opibus potiores erant, quorum magis intererat rempubl. eſſe ſalvam, quàm cæterorum, plus quoque cæteris in definiendis publicis negotiis, aut creandis magiſtratibus potuiſſe.

Tributa comitia erant, in quibus per tribus ſuffragia ferebantur, concilium plebis propriè quondam nuncupata.

Tribus olim erat pars civium Romanorum certo loco urbis, aut agri Romani circumſcripta, & ab aliis diſtincta. Poſteà tribus pars civium Romanorum facta eſt jure, non loco definita, ab aliiſque diſtincta, ſic ut ejuſdem tribus conſortes in diverſis urbis, agrique regionibus, & alii in urbe, alii rure, ac denique mixtim cum tribulibus aliarum tribuum habitarent. Fueruntque tribus poſt annos circiter DXII. ab urbe condita, CCLXVIII ab exactis regibus numero XXXV; atque ita ſuffragia in-

& alii. Leges ferebantur maximi momenti, quæ centuriatæ appellabantur. Interdum quoq; de capite civis Romani in his judiciũ exercebatur.

Indicebantur hæc comitia à magistratibus majoribus tantùm, scilicet à consulibus, prætoribus, censoribus, dictatoribus, decemviris, tribunis militaribus consulari potest.

Suffragia in hisce ferebant cives in centurias descripti etiam extra urbem habitantes in provincijs.

Locus comitiorũ centuriatorum destinatus erat in cãpo Martio: Tempus ad creãdos magistratus ferè mẽsis Iunius, interdũ & sequẽtes: ad leges verò ferendas, aliaq; jubenda, quilibet dies quacũq; anni parte comitialis.

Horum Comitiorum autores patres fiebant, atque illa edicebant, Senatusconsulto, quod publicè per trinundinum extabat conspiciendum, ut legendi potestas omnibus fieret.

Id verò de quo in his comitiis erat agendum, totum trinundinum, ut legi & expendi ab omnib. posset, loco publico ab eo, qui comitia habiturus erat proponebatur. Quo trinundino finito, populus rite in campũ Martiũ, comitiorum locum, convocabatur. Et, si de lege ageretur, prius suadendi dissuadendique copia quibúsvis, etiam privatis ex consensu magistratus, fiebat: sin de capite civis judicium constitutum esset, id quod accidebat rarius, actori & reo dicendi potestas dabatur. Post quæ demum in hisce negociis, at statim ubi convẽnit, quando creandi magistratus erant, procuratis ritè auspiciis, populus in centurias suas discedebat, & de eo quod in manibus erat, rogante eodem illo, qui comitia habebat, suffragia centuriatim ferebat. Et hoc fiebat, ut diximus, auspiciis ritè captis & sacris peractis, relicto in urbe custodiæ causâ idoneo præsidio.

Et olim quidẽ sic mos habebat, ut primæ classis centuriæ, quæ maximi cẽsus erãt, primæ quoq; ad suffragia vocarẽtur. Quæ, quia plures numero erant quam cæteræ omnes, (nam in 98 centurias primam classẽ quanquã frequentia hominum inferioribus cedentẽ Servius rex diviserat, cum cæteris omnibus 95. tantum centurias tribuisset) si inter se consentirent, rem definiebant: Sin minus, secundæ classis centuriæ imbant suffragia. Quod sine tum quidem convenirent calculi, tertia classis vocabatur, & deinceps quarta, idque tandiu fiebat, donec nonaginta septem centuriarum

riarũ ſuffragia conſentirent. Id ſi ne poſt quintam quidem vocationẽ contingeret, centum nonaginta duabus centuriis pari utrinque numero diviſis in duas ſententias, tum demum vocabatur ultima inopum centuria, immunis à tributis atque militia, & utricunque parti accederet, eam reddebat altera potiorem. Sed plerunque prima vocatione abſolvebantur comitia, rarò ad quartam veniebatur, & quinta ac ſexta erant ſupervacaneæ. Sed poſteà omnes centuriæ in ſortem coniiciebantur & quæ primæ ſorte educebatur, prima ſuffragium ferebat & prærogativa dicebatur. Deinde reliquæ ut ſors ſingulis dederat, vocabantur, jure vocatæ dictæ.

Suffragia ferebantur tabella duplici, quarum una notata erat elemẽtis V. & R. VTI ROGAS, ſignificantibus: altera elemento A. ANTIQVO illa affirmativum, hæc negativum ſuffragium notabat. In quam verò partem plures ejuſdem centuria homines inclinaſſent, ejus tota centuria ſententiæ eſſe cẽſebatur. Tabella utraque in urna à diribitore ingreſſuris in locum cancellis ſeptum & circumcluſum, dabatur, ex quibus utram vellet accipiebat ingrediens, quam egreſſurus in alia urna reponebat, retenta contraria ſententiæ tabella. Poſtquam omnes tranſiiſſent, numerabantur tabellæ & inde renunciatio ſuffragii illius centuriæ fiebat. Quod ſi pares numero eſſent tabellæ, ſententia centuriæ illius nulla renunciabatur. Hoc autem modo, quod plures centuriæ probaſſent, id ratum habebatur. Vnde manifeſtum eſt, in his comitiis, (quod ſanè æquum & rectum eſt,) eos, qui opibus potiores erant, quorum magis intererat rempubl. eſſe ſalvam, quàm cæterorum, plus quoque cæteris in definiendis publicis negotiis, aut creandis magiſtratibus potuiſſe.

Tributa comitia erant, in quibus per tribus ſuffragia ferebantur, concilium plebis propriè quondam nuncupata.

Tribus olim erat pars civium Romanorum certo loco urbis, aut agri Romani circumſcripta, & ab aliis diſtincta. Poſteà tribus pars civium Romanorum facta eſt jure, non loco definita, ab aliiſque diſtincta, ſic ut ejuſdem tribus conſortes in diverſis urbis, agrique regionibus, & alii in urbe, alii rure, ac denique mixtim cum tribulibus aliarum tribuum habitarent. Fueruntque tribus poſt annos circiter DXII. ab urbe condita, CCLXVIII ab exactis regibus numero XXXV; atque ita ſuffragia in-

bis tributis comitiis totidem existebant? Quolibet enim tribus in his comitiis suffragium unum habebat. Sed erant tribus rusticæ urbanis multò honoratiores, ut ex tribu urbanâ in rusticam moveri, quod censoriæ potestatis erat, honorificum, & cum laude conjunctim, ex rustica autem in urbanam ignominiosum existimaretur. Nec solum jure honoratiores rusticæ erant, sed numero quoque longo plures: quippe cum harum XXXI. *numerarentur, urbanæ verò tantum* IIII.

His tributis comitiis magistratus omnes plebei, & è curulibus quoque minores creabantur, scilicet tribuni plebis post latam legem Publiliam Lætoriam, paucis annis post initium hujus magistratus in civitate, ædiles plebis, ædiles curules, quæstores, annonæ præfecti, XII. *viri rerum capitalium,* III. *viri cudendæ monetæ, sæpe etiam provinciarum præsides, & bellorum imperatores, coloniarum deductores. Deinde in sacro ordine Pontifex maximus primum, post lata lege Domitia anno urbis conditæ* DCLI. *reliqui quoque pontifices, Flamines cæteríque sacerdotes eligebantur. Tum judicia quoque, non de capite, sed de fortunis ac honore civium Romanorum exercebantur, multaque damnatis irrogabantur. Postremò, quod præcipuum erat, leges frequentissimæ ferebantur, quæ primitùs plebiscita vocabantur usque ad legem Valeriam Horatiam statim post abdicatos Decemviros latam: posteà verò cum legum potestate & vi, quæ lege Valeriâ Horatiâ jam memoratâ consulari, & rursum Publilia ac Hortensia, utraque dictatoria, iis tributa est, ut omnes Quirites obligarent, nomen quoque legum sortitæ fuerunt. Atque has sanè leges multò plurimas in civitate Romana fuisse inveni-mus, ut numerum earum, quæ curiatis & centuriatis comitiis latæ sunt, sine dubio superaverint: cognoscimusque alias ex autoritate senatus, alias sine autoritate ejus rogatas esse.*

Hæc porrò comitia à tribunis plebis fere convocata & habita

legi-

legimus, quanquam & alios magistratus majores, & minores in his cum populo egisse, leges rogasse, reos postulasse ex legum fragmentis, & autorum veterum monumentis fiat manifestum. Nam præter tribunos etiam consules & prætores interdum leges hic tulisse, ædiles curules, & ædiles plebei multam reis dixisse deprehendimus. Sed tamen tribunorum, quos diximus, hæc quasi propria erat area, præsertim cum de ferendis legibus, creandis tribunis, eligendis Pontificibus, designandis imperatoribus, dandis provinciis, judicandis civibus ageretur. Et quoniam tribuni hi auspicia illa præcipua, quæ propriè sic dicta fuere; non habebant, ut nec ædiles utrique, etiam comitia tributa, quoties habebantur ab his, cum populóve in iis agebatur, minus auspicata censebantur. Alioquin cætera hic eadem cum comitiis centuriatis in trinundino servando, suadendo & dissuadendo, sacris faciendis, suffragiis ferendis. Sed suffragia hic tributim ferebantur, populo in tribus diviso, tribusque sorte ducebantur, ut centuria in prioribus; quæque prima tribus exibat, prima quoque suffragium ferebat, & prærogativa item dicebatur; in qua non parvum erat momentum, cum ferè præjudicium eius cæteræ, quæ deinde educebantur ordine, ac jure vocatæ nuncupabantur, sequerentur. Et quod hoc modo major numerus tribuum scivisset, jussissetve, id ratum habebatur. Atque ita fiebat, ut, cum tenuiorum civium numerus in omnibus tribubus abundaret, & cujuslibet tribus suffragium ex majore numero consentientium singulorum tribulium censeretur, promiscua & tenuis plebs in hoc comitiorum genere plus quam locupletes, & civitatis primores valerent.

Locus horum comitiorum tributorum non erat unus aut certus, sed erat arbitrarius. Ut plurimum tam hæc in foro habebantur, aut in comitio: interdum vero etiam in

vero

verò etiam in campo Martio, aut in circo Flaminio, aut in capitolio: aut in templo alio: Temporis autem eadem hic ratio servabatur, quæ in comitiis superius explicatis.

Omnib. verò his comitiis Romanis hoc commune erat, ut spectione, quæ erat magistratuum, aut obnunciatione, quæ augurum, impedirentur. Nã si quid obveniret tale, eo die non licebat progredi: obnunciatio fiebat, cum ex avio. aliquid animadversum esset, aut cum tonuisset vel fulgur apparuisset: Spectio erat cum de cælo servabatur, sive quod infausti compararet, sive non in qua nec nunciatione quidem erat opus. Idemque iis accidebat, quando decernendis supplicationib. vel indicẽdis feriis cõsul aut prætor in hunc finem dies comitiales extrahebant, ut cum populo agi non posset. Denique in legib. ferendis tribunus pl. aliquis intercedens, & suum illud VETO pronuncians, totum actionem pro jure suo tollebat.

Et hactenus de comitiis Romanis: de quibus prolixè Sigonius, Struchius, Rosinus, Paulus Manutius.

Apud Græcos hujusmodi comitia erant in singulis civitatibus majoribus, quæ αὐτονομία & libertate gaudebant, ut Athenæ, Lacedæmon, Thebæ, Argi, Corinthus: item extra veteris Græciæ solum in insulis Rhodus, Samus, Chius Cos, Mitylenæ: & in Asiæ continenti, Ephesus, Miletus, Smyrna, Colophon, Clazomenæ, & in Thracia Byzantium. Erant etiam in gentibus Græcis plures urbes amplexis, ut in Achaia, Æolia, Bœotia, Arcadia, Elide, Phocide, Thessalia, & transmare Ægæum in Ionia, cujus conventus universalis dicebatur, Panionium. In quibus comitiis de similibus negotiis cum iis, quæ in comitiis Romanis agi solere diximus, agitabatur. Sed maximè illustria in his fuere Attica & Romanis simillima, quæ ἐκκλησίαι dicebantur: in quibus leges ferebantur abrogabanturq́, magistratus creabantur, de bello & pace, de fœderibus, de præmiis ob merita deliberabatur & statuebatur, legati decernebantur, civitas donabatur, senatus scita, προβουλεύματα dicta, quæ alioqui annuam tantum vim habebant, si probarentur, sanciebantur, ut ψηφίσματα fierent, quæ vim perpetuam obtinebant, δοκιμασία magistratuum fiebant, deniq́, judicia quoq́, quædam exercebantur, ut εἰσαγγελίας & προβολῆς. Hæ ἐκκλησίαι quatuor ordinariæ in singulis Prytaneis, id est,

id est, dieb. XXXV, extraordinariæ, quoties res poscebat, habebantur. In has convenire cogebantur omnes cives, & præter eos admittebatur nemo. Convocabant ordinarias, & in iis præsidebant Prytanes L, proedri IX, & epistata unus: Extraordinarias iidem Prytanes, & archontes, qui etiam numero erant IX, & vocabant & regebant, iique in primis subselliis considebant.

Locus ἐκκλησιῶν, id est, concionum erat vel in Pnyce, vel in theatro Dionysiaco. Suffragium erat χειροτονία nisi quando aut de imperio duce abrogando, aut de decenni exilio viri illustris (nam & hoc concionis erat) agebatur: tamenim occultis tabellis, aut testulis suffragia ferebantur. De psephismate autem, aut lege nemini omninò ad populum ferre in concione, hoc est, cum populo agere licebat, nisi ex senatus probuleumate. Quicquid verò in concione seu comitiis bis agendum erat, id programmate in publico prius proponebatur, ut expendi ab omnib. ante concionem posset, omnesq; benè moderati ad concionem venirent. Legum recensio, examinatio, rogatio, abrogatio plerunq; delectis prudentissimis ex tota concione quos νομοθέτας vocabatur, demandabatur, de quibus antequam in suffragia iretur, in utramque partem ab oratoribus, quib. hoc injunctum erat, disputabatur, ne quid statueretur temerè. In exterminatione etiam decenni ad suffragium non nisi ἑξακοσιάρχαι admittebantur. Atque hujus concionis ob multitudinem promiscuam fluitantis duæ velut ancoræ in repub. Atticâ erant additæ ad eam firmandam, βουλὴ, id est, senatus quingentûm virûm annuus, præcipuam civitatis concilium, & Areopagus certo numero non circumscriptus, perpetuusque, complexus sapientissimos quosq; totius civitatis. Senatus negocia reip tractabat, consulebatque, in quo Prytanes præsidebant: Areopagus partim reip. consulebat, partim causas capitis judicabat, eumque IX. archontes animi regebant.

Sic Athenis in statu populari: de quib. optimè & plenissimè inter omnes Carolus Sigonius in libro de rep. Attica. At Lacedemone in rep. Aristocraticâ quoties de rebus summis agendarum, comitia quoq; coibant totius populi, quæ similiter ἐκκλησίαι illic nominabãtur, quarum ineundarum ius patebat omnibus. Eaconib. liberis iustam ætatem habentibus. Eas quondam duo reges, & reliquus senatus perpetuus virorum XXVIII.

convocabant in campum apertum ad Oenuntem amnem juxta ponte Bebycam, iisq; præsidebant, atque ad eas referebant: post v ephori custodes libertatis, tribunis Romanorum similes, jus illud convocandi, præsidendi, referendi ad se traduxerũt. Erantq; ἐκκλησίαι aliæ ordinariæ ac statæ; aliæ pro re nata indicebantur. In illis magistratus annui in quibus ipsi ephori erant, legebantur, aliàque ordinaria constituebantur: in his de sublegendis senatoribus perpetuis, de bello & pace, de fœderibus agebatur: leges ferebantur, reges ipsi censebantur, deque his, atque aliis civibus in maximis caussis judicia exercebantur, damnatisque pœnæ irrogabantur. In omnib. suffragia simplicissimè acclamationibus ferebantur: quæ si ambigui aliquid habere viderentur, discessione probantium & improbantium in partes diversas, ut utra pars major esset, intelligi posset, ambiguitas dirimebatur Quod majori parti placere deprehendebatur, id perinde ac si omnibus placeret, ratum erat. Et hæc se è manssere ad ultima libertatis tempora, præterquam quod in loco aliquid variatum fuit. De quibus omnibus latè Sigonius in libro de re Repub. Laced. & post eum Nicolaus Cragius Danus: atque è veteribus Plutarchus in vita Lycurgi, Lysandri Agesilai, Cleomenis, Agidis, & ante hunc Xenophon de rep. Lacedem.

Et hæc comitia singularum civitatum apud veteres. Similia etiam in rebuspub. quæ pluribus civitatibus sociis continebantur: ut in Italia Hetruscorum, Latinorum, Campanorum, Samnitium, magnæ Græciæ, ante imperium Romanum in Italia constitutum: in Græcia, Arcadum, Beotorum, Thessalorum, Achæorum, Ætolorum, & plurium aliorum: in Asia, cum vicinis insulis Ionum: & alibi aliorum. In quibus rebusp. quamquã singulæ civitates suum ordinem civilem, suos magistratus ac leges, suum senatum, suam gubernationem ac libertatem domi tenerent, suisq; civibus uterentur, tamen communem quoque senatum & concilium commune habebant, quib. in unam remp. redigebantur. Et ut in communẽ senatum, sic quoq; in concilium à singulis civitatibus aut populis delecti viri mittebantur cum mandatis ac potestate, qui prætores alibi singulos, alibi binos alibi annuos, alibi perpetuos; à quibus resp. pace bellóque gereretur, designabant, & de negotiis maximis ad totam remp. pertinentibus deliberabant,

rebant, statuebántque. Ita Latini ad lucum Ferentinæ; Hetrusci ad fanum Voiturnæ, Etoli Ambraciæ, Achæi Ægii oppido Achaiæ maritimo, Iones Asiatici in Panionis conveniebant; idq; faciebant aut statis temporibus, aut re postente: apud omnes aũt quod major suffragiorum aut sententiarum numerus probasset, hoc pro decreto cõmuni valebat. In Græcia verò aliud quoque concilium generale quondam fuit Amphictyonicum nuncupatum de nomine Amphictyonis primi autoris à parvis initiis profectum, sed incremẽto maximo auctum, quo tota penè Græcia in unã quadammodo rempublicam videri poterat coaluisse. Nam temporibus statis ad id consilium præcipui Græciæ populi, qui in ea societate erant, atque hoc jus habebãt, delectos suos viros primarios mittebant cum peramplæ potestate, quos Pylagoras ex eo, quod ad Pylas forum agerent, vocitabant. Hi primum templi Delphici, quod dirissimum erat, & toti Græciæ commune, patroni & protectores audiebant, usque curam gerebant, & ne injuria aut vis ei fieret thesauri ve ejus dissipartur, aut religio violaretur, operam dabant: dei de societate universæ consulebant, cõcordiæ custodiã inter socios curæ suæ commissam habebant, atq; ideò controversias quascunq; de re inter eos ortas cognoscebãt, de iis judicium ferebant, judicato non parentibus graves mulctas irrogabant, in contumacia persistentes proscribebant, erãtque tanta hujus consilii auctoritas, ut quod id judicasset, populi socii exequerentur, ac si res posceret, conjunctis armis damnatos peterent. Unde in Lacones ob Cadmeam arcem occupatam, & paulò post in Phocenses ob religionem violatam gravissima bella sunt mota, & cum magno eorum detrimento & cladibus gesta. Colebat concilium Amphictyonicum quotannis bis, scilicet vere ac autumno: & loca convenus duo, Delphis in Phocide, & ad Thermopylas, ut cum aliis prodit Pausanias. Sed an veris comitiis annumerandum sit hoc concilium, an dicasteriis censendum, collegiúmve pacis tenendæ & religionis tuendæ causa institutum, dubium potest. Ego in medio hoc relinquo.

Hucusque de comitiis illustrium populorum ævi veteris: nunc de iis, quæ nostri ævi. Et primum quidem de comitiis Germanicis, quæ præcæteris in Europa suos insignia

Comitiorum Germanicorum duæ ſunt ſpecies. Sunt enim quædam ordinaria: quædam extraordinaria.

Ordinaria comitia ſunt, quæ ob ordinarias, vel graves alias incidentes imperii Germanici neceſſitates, totum ſtatum illius concernentes, certis temporibus, ordinario proceſſu ſolemni, inſtituuntur.

Proceſſus Comitiorum ſolemnis eſt, quo certo ordine, cauſſæ imperii in conventu & conſeſſu omnium ſtatuum imperii, proponuntur, examinantur, & diciſæ finiuntur.

Membra comitiorum horum ſunt indictio illorum, propoſitio cauſſæ, & ejus tractatio.

Indictio comitiorum horum eſt omnium & ſingulorum ſtatuum, ſeu ordinum Imperii, à Cæſare ex principum electorum conſenſu & conſilio, literis ad locum & tempus certum facta convocatio, ad conſultandum quid ſit ſtatuendum de cauſſis (quæ hic ſunt exprimendæ) Imperii ſalutem concernentibus.

Prima imperatoris comitia ex aureæ bullæ conſtitutione indicuntur Norimbergæ, vel ob peſtem, bellum, aliámve cauſſam probabilem, ex conſilio electorum, alio in loco. vid. receſſ. de anno 21. & 66.

In termino conſtituto, ordines convocati, in loco comparentes præſentiam ſuam Cæſari, vel eius commiſſario indicant, illíque ſua obſequia, ſtudia & officia ad illa, quæ in comitiis ſecundum literas evocatorias Cæſaris, ſunt agenda, offerunt, & tarditatem adventus, ſi opus eſt, excuſant.

Venientes ordines etiam apud Cancellarium electoris Moguntini archicancellarii imperii & apud Mareſchallum imperii Pappenhemium nomina ſua profitentur, quo hic petentibus commoda hoſpitia aſſignet, ille verò ſciat locum, ex quo ad ſenatum & conſilia pro re nata evocari poſſint.

Pappenhemii imperii Mareſchalli officium, in comitiis eſt hoſpitia ordinibus eorumque legatis procurare, injuſtè laſos & offenſos defendere, vocare ad conſultationes, ſingulos in jure ſeſſionis & voti ſui defendere, arcere à conſultationibus peregrinos, jubere ordines & quoſcunque in conſeſſu ordinum agentes, accedere & recedere.

Ordinum abſentium commiſſarii, commiſſionis & mandati ſui, ex literis

teris denunciatoriis comitiorum formati, documentum cancellario Moguntino exhibent, atque eius exemplum recognitum relinquunt apud acta Imperii. Legati civitatum imperialium, talibus mandatis opus non habent.

Privatæ alicuius ordinis petitiones, vel supplicationes ad status omnes, vel comitia directè cancellario Moguntino, atus eas data occasione in consilio proponat, ordinúmque resolutionem ad eas roget, exhibentur, vel etiam pro arbitrio supplicantis, Cæsari, qui supplicationem ad status remittit, eámque illis commendat.

Propositio causæ est negotii, sive rei tractandæ, consultandæ & decernendæ in conventu & consessu omnium ordinum, die & hora à Marescballo imperii prædictis, à Cæsare, ejusque commissario facta expositio

Hîc igitur Cæsar, vel ejus commissarius, pro obsequio præstito gratiis actis, jubet propositionis capita scripto comprehensa ordinibus prælegi, monétque ut illi ea diligenter expendant, & de iis, quid è salute & re Imperii esse judicent, ad se referant, ut ex eo, quod facto opus sit, statuatur.

Post propositionem hanc & postulata Cæsaris, ordines de responso Cæsari dando deliberaturi, ex buleuterio communi secedunt in tria collegia separata.

Primum collegium est electorum, quod auctoritate, præeminentia, & potestate reliqua duo longè superat, & constat sex imperii electoribus, quorum tres, nimirum archiepiscopus Moguntinus, Treverensis, & Coloniensis, sunt ecclesiastici, & totidem seculares, nimirum Palatinus Rheni, Saxoniæ Dux, & Brandeburgensis. Quibus septimus accenseri atque addi solet Bohemiæ rex, qui cæteris pari numero inter se dissentientibus sententiâ suâ alteris adjecta controversiam tollebat. Hunc Senatum electorum, Churfursten Rath vocant.

Sessio horum talis est. Primam habet Moguntinus qui Imperii Germanici archicancellarius est. Ad sinistram huius Treverensis, vel coloniensis, alternis vicibus, secundam habet, quamvis Treverensis semper primus rogetur sententiam. Ad dextram Moguntini sedet Palatinus Rheni, archidapifer, Post Coloniensem verò Saxo archimarescballus Im-

perii; & post hunc Brandeburgensis archicamerarius imperii sedendi jus habet.

Comissarii electorum absentium dominorum suorum principalium locum & sessionem non possunt occupare, nisi sint duorum infimorum electorum, nimirum à dextris Palatini & à sinistris Brandeburgensis commissarius, ex quibus unus, locum & sessionem Domini sui representans, admittitur.

In hoc primo collegio Moguntinus habet jus proponendi, rogandi, secundum sessionis ordinem, & de sententia collegii ad alios referendi, vel communicandi. Jus sententiam dicendi primò Treverensis, deinde Colonensis tertio Palatino, quarto Saxoni, quinto Brandeburgensi & sexto Moguntino, qui à Saxone rogatur, competit. Pro singulis rogatis, solent præsentes ipsorum consiliarii respondere.

Alterum collegium, constat ex imperii principibus, archiepiscopis, magistris ordinis Teutonici, Abbatibus principali dignitate præeminentibus, prælatis & comitibus imperii, & vocatur Senatus principum der Fürsten Rath.

Jus sessionis in hoc collegio primum habent ecclesiastici: alterum verò seculares. Inter ecclesiasticos verò quos diximus, primam sessionem habet Austriacus princeps, alteram Burgundus, tertiam Salisburgensis, Magdeburgensis & reliqui archiepiscopi, & episcopi: quartam magistri Teutonici ordinis, quintam Abbates principali dignitate eminentes, Sextam Prælati & prælaturum Abbatissarum legati.

Alterum jus sessionis habent seculares principes, uti primò Bavarus. 2. Saxo. 3. Brunsuicensis. 4. Pomeranus. 5. Brandeburgensis. 6. Megapolitanus. 7. Badensis. 8. Iuliacensis. 9. Virtembergicus & reliqui seculares principes.

Ultimam sessionem in hoc collegio obtinent Comites imperii omnes, qui in duos ordines, seu classes distribuuntur, in comites nempe Veterauicos & Suevicos, jus sessionis prioris, alternis vicibus inter se habentes.

Jus proponendi in hoc secundo collegio inter Ecclesiasticos, hodie habet alternis

alternis vicibus Austriacus, vel Salisburgensis Archiepiscopus: olim verò Magdeburgensis & Salisburgensis, qui Germaniæ primates dicuntur. Magdeburgensis episcopatus, qui post mutatam religionem papisticam, episcopo tali caruit hoc iure proponendi & rogandi non est usus, quod sibi Austriacus usurpavit.

Ius rogandi sententias, & placita collegii hujus aliis communicandi & referendi habent, qui in sessione sunt primi.

Ius sententiam dicendi, seu suffragii in hoc collegio non est idem. Nam singuli principes ius hoc habent. Plures ex una familia nati, ditionum divisarum rectores, per unum commissarium iure sessionis & suffragii uti possunt; vel singuli per peculiarem commissarium. Illi verò qui ditiones nullas obtinent regendas, iure sessionis & voti carent. At Prælati omnes ius duorum suffragiorum, ex quibus unum prælati Suevici, alterum prælati Rhenani habent. Comites & Barones imperii omnes, similiter duorum suffragiorum ius habent, nimirum omnes comites Suevici unum, & VVeteravici unum: quæ rogantur & referuntur à cuiusque ordinis & classis commissario.

Tertium collegium est Legatorum à civitatibus imperialibus missorum, quorum duo sunt ordines, seu classes; Una Rhenanarum civitatum imp. sub qua & Colonia, Aquisgranum, & aliæ præcipuæ civitates imperii. Altera Suevicarum, sub qua Vratislavia, Vlma, Norimberga, Augusta, & complures aliæ.

Hoc ultimum collegium vocatur Senatus civitatum imperialium, der Reichs stetten Rath, & habet ius duorum suffragiorum, quamvis in collegio suo quælibet civitas suam dicat sententiam.

Ius rogandi & referendi sententias in hoc collegio habet syndicus ipsarum communis, qui constituitur & eligitur à civitate imp. illa, in qua comitia celebrantur.

Ratio diversitatis in jure suffragii & authoritatis quod impar collegiis hisce tribuitur, est, quod illorum statuum, qui plus ad salutem & conservationem Reip. quam alii status Imperii minores conferunt, aut contribuunt, maior quoq; ratio in iure suffragii & authoritate habenda sit.

Singulorum trium horum collegiorum sententiæ de postulatis

(asser-

Cæsaris, post propositionem rogantur in singulis collegiis, & collectæ referuntur & communicantur inter collegia, ita ut ex primo collegio Moguntinus ex secundo Austriacus, vel Salisburgensis referat, quorum sententia consentiens de consultandis propositis legatis civitatum indicatur, qui & suam sententiam tum aperiunt. Quæ vero ita conclusa sunt, à Cancellario Moguntino postea ad Cæsarem, seu Imperatorem referuntur, in qua relatione primo testatum ille facit, & offert obsequiũ & studium promptum ordinum in deliberatione & consultatione postulata à Cæsare, postea propositionis capita repetit, & tertiò Cæsari pro Reipub. cura gratias agit, & ordinum absentium excusationes adfert, & denique exemplum capitum propositionis Cæsareæ, (quod à Moguntino præsule datur) petit, & ordinum officia Cæsari submisse defert. His dictis Cæsar surgit è solio, & ab ordinibus comitatus in palatium suum deducitur.

Tractatio causse, seu propositionis Cæsareæ est, qua ea accuratè in collegiis illis ordinum tribus, quæ diximus, perpenditur & de ea sententia concipitur, & tandem quid certi statuitur.

Tractatio itaque causæ constat I. propositione. II. disceptatione. III. consensu in idem placitum. IIII. relatione ad Cæsarem. IIIII. cõfirmatione eiusdem & promulgatione. Ad quos actus singulos Moguntinus cancellarius ordines singulos vocat, schedulâ, in qua hora & locus comparitionis continetur, quæque subscriptione sua est confirmata, missa ad imperii archimareschallum Ducem Saxoniæ, si ipse est præsens, vel eo absente, ad Pappenbemium imperii Mareschallum, quam hic postea singulis insinuat. Atque hoc ius vocandi Moguntino, irrequisito Cæsare, competit, & quandoque sine schedulâ, per Pappenbemium Mareschallum peragitur.

Propositio hic est repetitio propositionis Cæsareæ, in electorum collegio facta, ut ex collegii hujus dispectione & judicio constet de processu consultationis & quænam capita propositionis, tanquam magis necessaria, prius in singulis collegiis sint examinanda & concludenda; & quo loco & tempore posterioribus, quò concordia et ordo idem in consultationibus à singulis collegiis servetur, & discordia in relationibus & communica-

municationibus ſententiarum, evitetur, & res maximè neceſſariæ, aliis in conſultationib. præferantur.

Ius ergo προβουλεύματα ſtatuendi ad ſolum collegium electorum ſpectat, quæ ab illo conſtituta, ſeparatim vel communiter à Moguntino reliquis duobus collegiis, ut illa in conſultando ſequantur indicantur.

Poſtquam conſtituta, & ſingulis collegiis indicata probuleumata & præconſultanda, ſequuntur in ſingulis collegiis de iiſdem diſquiſitiones & diſceptationes per rogationes ſententiarum, & ad eaſdem reſponſiones ordinum rogatorum, quæ à protocolliſtis ſingulis in ſingulis collegiis excipiuntur & notantur, ut exactius ſingula ponderari poſſint, quamvis tantum protocollo Mogantinenſi ſtetur, & reliquis, non niſi cum illo collatis, credatur.

Conſenſus ordinum in idem placitum eſt duplex. Prior, qui fit in ſingulis collegiis ſeparatim inter ejuſdem collegii membra & ordines. Alter, qui fit inter collegia illa tria.

Ille, qui fit inter collegas ejuſdem collegii, duplici modo contingit. Primò quando una & eadem omnium & ſingulorum ordinum collegii cujuſque eſt ſententia, & placitum de rogatis. Deinde, quando diſcrepantes & diverſæ ſententiæ collegarum conciliantur, & in concordiam rediguntur; quod fit ſententiarum collatione & conſultatione eo uſque inſtituta, donec, vel omnes collegæ inter ſe cõſentiant, vel major pars, quib. numero pauciores cedunt, in unam eandemq; ſententiam diſcedat.

Alter poſterior trium collegiorum inter ſe conſenſus & collatio fit per relationes & communicationes ſententiarum mutuas, nudis verbis inter ſe invicem factas.

In collegio electorum illa, quæ de quæſtione & cauſſa unanimiter, vel per maiora vota placuerunt in ſcriptis concipiuntur, quæ collegio prælecta ab eóque approbata poſtea collegio ſecundo principum referuntur, & communicantur.

Ad audiendam hanc relationem & communicationem collegium principum ad electorum collegium vocatur, ubi in conſeſſu utriuſque collegii, Moguntinus cancellarius, juſſu primi collegii ex breviculo, ſeu memoriali, ſententiam collegii electorum, cum rationibus additis, refert, atque

in fine collegium principum. ut vicissim de eadem caussa & quæstione sententiam suam aperiat, & secum de ea conferat, rogat.

Collegium principum ad hoc in continenti per archiepiscopum Salisburgensem, vel principem Austriacum collegii sui sententiam de caussâ eâdem in scriptis similiter concepiam, & secum allatam, aperit & collegio electorum communicat.

Si quid in hac relatione sententiæ collegii electorum est contrarium, vel ab ea discrepans, tum collegium principum studium suum in componendis controversiis ex collatione mutuâ offert.

Si quid ab altero utro collegio refertur, quod in altero fortè nondum fuit perpensum, ad huius consultationem sententiæ suæ communicationem, relationemq; ad alterum collegium, id, quod de omissis nihil adhuc statuit, se offert.

Collatio & disceptatio sententiarum discrepantium utriusque collegii quando fit, collegium principum ex buleuterio communi, ulterioris deliberationis & consultationis instituendæ caussa secedit in suum proprium buleuterium, relicto electorum collegio in suo buleuterio.

Sic itaq; in utroq; collegio caussa eadem de novo consultatur, examinatur, rationesq; sententiarum diversarum conferuntur, & communicantur, rogante Moguntino, initio dicendæ sententiæ facto à secundo collegio, & posteà priore de sua sententia respondente.

Ex hac sententiarum rogatione, responsione, relatione, collatione & disceptatione utriusq; collegii bis térve facta: tandem altero alteri cedente, & se accommodante, emergit & provenit utriusque in unum idemque placitum consensus. & tum tertii collegii relatio auditur. Duobus verò prioribus collegiis in suis sententiis diversis, contrariisve persistentibus, vocatur collegium tertium imperialium civitatum, ut suam de controversa caussâ, sententiam interponat, & aperiat; quo facto, legati civitatum imperialiũ, post Moguntini cancellarii de discrepantibus duorum collegiorum sententiis relationem, & tertii collegii de dicenda sententia rogationem suam quoque aperiunt mentem, atque vel alterius collegii sententiam amplectuntur, vel tertiam suam de caussâ controversa declarant, quam suam sententiam stantes in collegiorum duorum priorum conventu, non sedentes,

ſedentes, dicunt. Sententia collegii alicujus indifferens, non aperte contraria aliis, habetur pro conſentiente cum pluribus. Vnde liquet, hoc collegium tertium, non tam ferre hîc ſuffragia, quàm alterius collegii ex duobus prioribus ſententiam approbare, ut videatur id potius jus approbandi quam ſententiæ dicendæ habere.

Poſt haſce trium horum collegiorum conſultationes, relationes, & mutuas collationes, placita ſingulorum per Moguntinum cancellarium in chartam conjiciuntur, & ſimul diſcrepantes ſententiæ annotantur. Scriptum hoc primò collegio electorum, deinde principum, & denique civitatum collegio prælegitur, ut prælectum poſteà Cæſari, loco relationis de ordinum ſententia offeratur. Contenta ſcripti hujus ex omnium collegiorum, vel majoris partis ordinum conſenſu concluſa, vo illorum reſolutione habentur.

Ad relationem & oblationem ejuſmodi Cæſari faciendam, deputantur duo ex conſiliariis Moguntinis & Palatinis; ex collegio vero principum, conſiliarius ſcilicet Salisburgicis, vel Auſtriacis, unus: ex numero comitum alternis vicibus ex Vveteravicis, vel Franciciis unus: & ex tertio collegio duo, nimirum unus ex Rhenanis & unus ex Sueavicis imperii civitatibus. Hi ſex ex ordinibus deputati cum ordinum ſcripto ſupradicto ad Cæſarem mittuntur, cui, impetratâ audientiâ, per Moguntinum cancellarium ea, quæ in mandatis habent, aperiunt, ſcriptum illud ſimul offerentes. Poſteà de ſupplicationibus ordinibus exhibitis eorundem ſententia Cæſari ſubmiſsè explicatur. Cæſar ad hæc per cancellarium ſuum brevibus reſpondet, ſibi ordinum relationem eſſe gratam, atque eâ lectâ & examinata, reſolutionem & reſponſum pollicetur: quod in ſcripturam relatum Cæſar poſteà ordinum deputatis, ad ſe per Moguntinum convocatis, exhibet, ordinibus pro reſolutione tradendum. Reſolutio hæc Cæſarea ſententiæ majoris partis ordinum non debet eſſe contraria, ut colligitur ex denunciatione comitiorum facta à Carolo V. anno 30. 31. 32. 51. & 59.

Confirmatio & promulgatio eorum, quæ à Cæſare ſunt approbata, ſequitur. Nam hiſce præcedentibus omnib. peractis, Moguntinus cancellarius,

approbata à Cæsare in formam recessus, & constitutionis imperii sub nomine Cæsaris refert.

Exordium hujus recessus concipitur ex literis Cæsaris, quibus comitia indixit: Narrata ex propositione Cæsaris: sententia ordinum ad propositionem sumitur ex relatione eorumdem ad Cæsarem factâ, & eam subsequuta Cæsaris resolutione, & approbatione, in quibus additur ordinum voluntas, & pactum de servando recessu ejusmodi subscriptione & subsigillatione ordinum confirmatum. Recessus ejusmodi à Moguntino conceptus, vocatis deputatis ordinum, in collegio electorum prælegitur, ut ab iisdem, si opus sit, emendetur, vel mutetur. Deputati hi sunt duo, vel unus ex Cæsareis commissarijs: ex collegio electorum similiter duo, vel unus: ex collegio principum ex ecclesiasticis duo, & totidem ex secularibus: & ex collegio imp. civitatum, similiter duo.

Deputatis hisce præsentibus prælegitur recessus exordium, propositio, denique conclusa & decreta. Ad singula hæc, deputatorum sententiæ, uti in consilio supplicationum fieri solet, rogantur, eo solo excepto, quod Cæsarei deputati hic votum conclusivum non habeant.

Conceptum recessus à deputatis hoc modo emendatum in pergameno seu membrana describitur, & sigillorum appensione atque subscriptione Cæsaris & ordinum confirmatur.

Sigillorum appensio hoc ordine fit: Funiculus duplex pergameni parti infimæ transfixus est: in parte superiori funiculus ille duplex conjunctus est sigillo Cæsaris, qui funiculus infra sigillum Cæsaris, in duos dividitur: in illo, qui est à dextro latere sigilli Cæsarei nomine electorum ecclesiasticorum annectitur sigillum Moguntini electoris, aut, illius absentis nomine, consiliarii ejusdem, vel alterius electoris ecclesiastici præsentis, quod primum locum à dextris obtinet. Secundum locum tenet sigillum ecclesiastici principis, in sessione præcedentis in collegio secundo, aut absente illo, alterius præsentis. Tertio loco unus ex prælatis sigillum apponit. A parte sinistra sigilli Cæsarei, è regione Moguntini, in altero funiculo elector Palatinus primo loco sigillum apponit, aut nomine hujus absentis, alius elector princeps secularis præsens, vel illius consiliarius: Secundo loco Bavarus, aut eo absente alius secularis princeps, vel illius consi-

consiliarius. Tertio loco, unus ex ordine comitum Wetteraviorum, vel Suevicorũ, alternis vicibus, sigillum subjungit. Ultimo loco, funiculus divisus, in infima parte sigillo civitatis Imperialis illius, in qua comitia celebrantur, conjungitur.

Subscriptis statuum fit, secundum collegiorũ ordinem. 1. ab electoribus 2. à principibus ecclesiasticis. 3. à principib secularibus. 4. à prælatis & legatis prælatarum. 5. à Comitibus. 6. à legatis civitatum imperialium.

Sigillatione & subscriptione peractis, Cæsar omnes status in curiam convocat, atque in consessu omnium statuum publice, brevi oratione habita, repetit acta, atque recessum eo, quo dictum est, modo consignatum. Postea iussu Cæsaris Moguntinus cancellarius clara voce publicè eum prælegit. Quo prælecto, Cæsar omnes status ad eius observantiam hortatur, & de sua cura & solicitudine paterna pro imperio contestatus finem comitiis imponit, & surgit, atque comitatus ab ordinibus in Palatium suum deducitur.

Atque ita se habent Germanorum comitia ordinaria & solemnia: Extraordinaria comitia sunt conventus ordinum, pro re natâ, & necessitate postulante, instituti, quæ secundum naturam suam non possunt commodè & amicè in comitiis ordinariis in tribus illis, quæ diximus, collegiis tractari, quæ celeriorem exsecutionem requirunt, aut quæ ad sui expeditionem & tractationem singulares eosq; experientia & usu rerum præstantes homines requirunt: uti causæ religionis, monetarum, vectigaliam justitiæ administrandæ, ordinationum politicarum, & aliarum similium. Aut, quando causæ sunt ejusmodi, quæ privatos concernunt, aut non magni momẽti causæ, quæ in ordinariis comitiis incidenter tractantur, adseparatos conventus in iisdem comitiis reservantur, ne gravium negotiorum expeditionem impediant, vel retardent, quæ ideò ab ordinibus ad certos quosdam deputatos tractandæ remittuntur.

Deputati igitur ordinum hîc sunt certi quidam, ex tribus collegiis imperii delecti, quibus coniunctim causæ imperii, quæ celeriorum & facilioremadministrationem postulant, demandantur, de uno, aut altero articulo propositionis, de relatione, collatione, communicatione instituendi de supplicationibus privatorum à Cæsare ad unum collegium, vel

omnia remissis, vel à partibus omnibus ordinibus exhibitis.

Hi deputati, tempore comitiorum ordinariorum, in proponendo, rogando, referendo, processum ordinarium observant, & jure suorum principalium utuntur.

Sunt etiam deputati singulorum collegiorum in suis negotiis, quibus collegium quædam tractanda committit, ad referendum de iis suam sententiam.

In extraordinariis hisce comitiis, quæ non tempore ordinariorum comitiorum, sed alio loco & tempore, re postulante, celebrantur; nonnihil variat jus proponendi, rogandi, dicendi sententiam & jus sessionis.

Jus proponendi, & rogandi, ultimoq; sententiam dicendi, concludendi & referendi Moguntinus commissarius hîc similiter habet.

In sessionibus ordinum deputatorum nulla hîc inter ipsos præeminentia observatur, neque in dicendis sententiis atque authoritate suffragiorum cujusque ordinis, quod fieri in ordinariis comitiis observatur. Nam primo quidem sex ab electoribus deputatorum sententiæ rogantur & audiuntur; reliquorum verò deputatorum ex duobus reliquis collegiis sunt octo, quorum sententiæ rogantur: nimirum ex principibus duo, unus ex ecclesiasticis, alter ex secularibus: ex prælatis duo: ex comitibus duo: ex civitatibus duo, nimirum ex singulis classibus earum electus unus. Unde fit, ut electorum deputati sententiarum multitudine hîc ab aliis sæpè vincantur. Quam ob caussam electores jus suffragii, quod in ordinariis comitiis habent, in hisce conventibus suis deputatis reservarunt, in recess. Wormat. de anno. 64. Francof. de anno 67. & de anno 71. vel hosce conventus in ordinariis comitiis, quantum possunt, fugerunt, vel in certos deputatos omnium & singulorum nomine selectos consenserunt, qui non per jura suffragiorum suorum principalium, sed per se, caussam sibi demandatam tractent & consultata ad ordines referant, qui illa pro arbitrio suo approbent, corrigant, vel mutent.

Ad supplicationes tempore comitiorum ordinariorum exhibitas, si plures cumulantur, post instantiam Moguntini, qui de illis summariè refert in consessu omnium ordinum, deputantur ex collegio electorum

electorum: 6. nimirum à singulis unus, ex collegio principum, ex numero eccle,iasticorum tres, & secularium totidem. Ex numero prælatorum unus, alternativè modo ex classe Rhenanorum, modo ex classe Suevicorum: ex comitum similiter alternativè unus: ex collegio civitatum imp. alternative duo. His Moguntinus addit Secretarium, qui inventarium supplicationum, & ad eas deputatorum resolutiones ad referendum conclusas conscribit.

Ad comitia extraordinaria Cæsar commissarium unum, vel plures mittere potest, qui jus proponendi, rogandi, & referendi habet, quamvis recessus & relationes, sub nomine omnium deputatorum, per Moguntinum expediantur. Absente commissario Cæsareo, deputatus Moguntinus proponit, rogat, & ultimo sententiam dicit, communicat, inscripta placita refert. quamvis Saxonicus, post rogatum Moguntinum, in rogandis reliquis pergat.

Porrò comitia extraordinaria non in loco & tempore ordinariorum indicta, sunt comitia circuli unius, vel plurium: Comitia deputatorum: comitia visitatorum.

Circulus politiæ Germanicæ nobis hîc est magna regio, ex provinciarum diversarum vicinarum conjunctione constituta, sub se plures status & ordines imperii comprehendens.

In tales regiones, seu circulos decem, Germania est distributa. Primus circulus est Austriacus: secundus Burgundicus: tertius electorius Rhenanus: Quartus Saxonicus: Quintus Francicus: Sextus Bavaricus: Septimus Suevicus: Octavus Rhenanus superior: Nonus VVestphalicus: decimus Saxonicus. Nomina statuum sub singulis circulis compræhensorum vide in recess. imp annorum 1512. & 1522.

Unicuique circulo demandatæ sunt in regione sua. I. cura & defensio pacis publicæ. II. Executio justitiæ. III. Cura monetæ publicæ: IIII. Contributionum moderatio. V. Inquisitio de vectigalibus. vide recessum annorum 1555. & 1566. Hæ quinque curæ, circulis singulis demandatæ sunt cum suis annexis. Quibus adduntur negotia publica regionis cuiusque. Defensio pacis & tranquillitatis publicæ consistit in comprimendis, sedandis, vel impe-

dien

diendis motibus, & armis, & vi publica, nec non in militum coitionibus profligandis, conscriptione & dilectu principum exterorũ in regione impediendis. vide recess. annorum 1555. & 1559. & 1564. ordin Camer. imp. part. 2. tit. 15.

Iustitiæ executio hîc illa intelligitur, quæ ob causam proscriptionis & banni, à Cæsare, vel camera Imperiali, circulo viciniori uni, vel pluribus, contra proscriptum et demandata. Recess. an. 1555. & 1566 ord. Cam. part. 3. tit. 48. 49.

Ad utramque hanc curam quilibet circulus sibi ducem eligit, & alios ad muneris expeditionem necessarios officiarios. Recess. annorũ 1555. et 1566. Si unus circulus viribus et impar, alius vicinus adjungitur. Inter plurium circulorum Duces, qui cæteros evocavit, præsidet, de rebus agendis refert, sententias rogat, et suam ultimus dicit. In bello, imperatoris partes obit, & reliquorum consilio utitur. Recess. anni 1555.

Quicquid verò in Ductores, Duces conventus, & alias circulorum necessitates erogatur, ita unum contributionibus imputatur d. recess. 55. circuli unius expeditio privatis ordinum in illo circulo compræhensorum opibus: plurium verò imperij collatione sustentatur. d. recess. 1555. Cura monetæ publicæ explorandæ cuique circulo in regione sua et demandata. Ab hoc Domini monetarij constituantur, & ejus rei causa conventus quotannis semel, vel bis habetur in loco, quem circuli præfectus designaverit. Recess. ann. 1559.

Quibus jus monetæ cudendæ est, illi hoc iure utuntur in locis à circulo designatis. recess. anni 1570.

Monetarii et inspectores circulorum inquisitione approbantur, et toti circulo obstringuntur. recess. 1570.

Conventus exploratorii per circulos duo quotannis habentur. d. 1570.

Magistratus parum acres aut fautores fraudum monetariarum circuli ad fiscalem Camerę imperialis adferum Recess. annorum 1566. & 1555. edicto monetario vid. in recessu anni 1559.

Contributionum moderatio ad illum circulum pertinet, in quo gravatus, ordo seu status domicilium habet. Hic igitur circulus, per delegatos inquirit de causis gravaminum, iisq; auditis, per deputatos alios

causam

cauſſam decidit. Dubia moderatores, poſt relationem Cæſari factam decidunt. receſ. annorum 1548. & 1555. A ſententia horum moderatorum ad comitia deputatorum & provocatio. receſ. anni 1594.

Inquiſitio in nova vectigalia inſtituta, vel vetera aucta circulo cuiq; in regione eadem incumbit, qui hac facta ad deputatorum comitia ſententiam ſuam referre tenetur receſ. anni 1576.

De nominatione adſeſſoris cameralis circulis competente, vid. ord. cam. part. 1. tit. 1. 1. Porrò cõvenit circuli indicit ille, qui circuli iſtius præfectus & dux à cæteris ſtatibus circuli eſt electus, qui ſententias cæterorum rogat, & ſuam ultimus dicit. Major verò pars circuli concludit, & decretum facit, quod præſentium quorundam ordinum ſigillis confirmatur; poſtea abſentibus denunciatur, & ſingulos iſtius circuli ſtatus obligat. receſ. ann. 1564. & 1566. In paritate ſuffragiorum Cæſar ſuâ ſententiâ interpoſitâ litem dirimit. receſs. 1594.

Comitia deputatorum conſtituunt ex ordinibus imperii ſex electores, ſex principes, unus ex prælatis, unus ex comitum ordine, & duæ ex civitatibus imperialib receſſ. ann. 1555.

Horum deputatorum officium eſt, ut circulo laboranti auxilia ſubminiſtrent, quando pacem publicam turbantes præpotentes, vel ab imperio extranei ſunt, aut quando plurium circulorum vires ſunt neceſſaria, vel periculum in mora receſſ. anni 1555. & 1570. & 1564. Tum enim res per actorem, vel cameram imperialem ad electorem Moguntinum defertur, atque is deputatorum comitia Francofurti habet, Cæſarique pro mittendis commiſſariis denunciat, & ab illis de rei ſumma deliberatur. receſ. de ann. 1555.

Commiſſariis Cæſareis, ſi qui mittuntur, electores, deputatique ſuas referunt placita, deque his utrique, more maiorum, inter ſeſe conferunt & concludunt, & poſtea exſequuntur. Ord. cam. part. 2. tit. 17. receſ. ann. 1555.

Ob majores motus, & quando circuli ſe impares judicant, convocantur deputati ad petitionem circulorum à Moguntino electore, qui cæteros electores, cumque his Archiducem Auſtriæ, epiſcopos VVirciburgenſem, & Monaſterienſem, Duces Bavariæ & Iuliacenſem, Haſſiæq; Lande-

gravium, Abbatem VVeingartensem, comitem Furstembergensem, Coloniam & Noribergam civitates, convocat, in medium consulturos. recess. ann. 1559. Hisce accessit episcopus Constantiensis, Burgundia provincia, Duces Brunsuicensis & Pomeranus. recess. ann. 1570.

Comitia visitatorum sunt conventus delegatorum ab ordinibus: delegatorum nimirum Cæsaris & ordinum, qui Spiram mittuntur ad judices idoneos constituendos in causis revisionum petitarum, similiter ad cognoscendas corrigendas, & tollendas corruptelas cameræ; & ad statuum querelas de Camera imperiali decidendas, & finiendas ord. cam. part. 1. tit. 50.

Quæ emendanda in ordinatione cameræ videbuntur, revisores, seu visitatores dispiciunt, & in comitiis universalibus imperii proponenda ad Cæsarem deferunt. rec. anni. 1576. ordinat. part. 2. tit. 36.

Moguntinus semper, reliqui electores per vices, suos visitatores mittunt. Principes bini, alter sacri, & alter secularis ordinis, eo ordine, quo in senatu imperii sedent: Prælatorum, Comitum, & civitatum nomine singuli consiliarii mittuntur.

In visitatorum collegio in sessione primus sententias cæterorum rogat, & ipse ab uno ex collegis interrogatur.

Quæ in hisce specialibus tribus comitiis decidi, vel peragi nequeunt, illa referuntur ad solemnia ordinaria illa universalia comitia ab imperatore indicta omnibus & singulis statibus imperii, in quibus decidantur & finiuntur.

In Galliæ regno, quod post imperium Germanicum in Europa nobilissimum putatur, sic ratio comitiorum habet. Rex edicto statibus tribus regni, ecclesiastico scilicet, nobilitatis, & plebis, denunciat quod habiturus sit Comitia generalia, tempore & loco certis nominatis. Status autem & primates singuli rursum senarchis, seu baillivis suæ provinciæ id significant. Hi rursū singulis civitatibus & pagis provinciæ suæ. Posteà singuli pagi & civitates inter se conferunt, convocatis municipibus & personis ecclesiasticis atq; hîc, quilibet ex illis indicat gravamina loci, quæ articulatim ita describuntur,

describuntur, & ad senarchi curiam mittuntur. In senarchia, collectis articulis pagorum, unum fit volumen ex pluribus pagorum articulis. Item inter nobiles vnum: nec non inter ecclesiasticos unum. Hæc volumina trium illorum ordinum, plebejorum, nobilium & ecclesiasticorum, deferuntur ad provinciæ caput, ubi rursum volumen omnium popularium fit unum volumen, omniumque nobilium eius provinciæ aliud, & ecclesiasticorum apud ecclesiasticos aliud. Sic demum omnes syndici omniũ provinciarum, nobilium, plebis & ecclesiasticorum, die à rege constituto, in loco statu comparent, ibique ex omnibus totius regni voluminibus trium statuum tria tantum conficiuntur volumina generalia, quæ articulos repetitos in singulis semel notant; singulares cum nominibus provinciarum & locorum, si quid singulare pro illis statuendum sit, retinent, & describunt. Vnum volumen dicitur ecclesiæ: Alterum nobilitatis: Tertium populi. Sicque in compendium omnes articuli separatim proponuntur. Rex, vel eius nomine cãcellarius die constituto incipit in auditorio exponere causas comitiorum indictorum, posteà die sequenti tres syndici trium, quos dixi, statuum, quilibet nomine sui status, exponunt suas legationes, articulo, que sibi præscriptos. Rex verò illis renuntiat, ut volumina & articulos producant, & opem atq; remedium pollicetur. Ita Pet Gregor. lib. 24. c. 4. nu. 8. de Reptbl. & lib. 47. syntag. c. 27. Paulo aliter Hotom. c. 12. & seqq. de antiquo jure regni Gallici. Causæ Comitiorum Gallicorum potissimum sunt constitutio gubernatoris & rectoris rege minorenne, furioso, aut aliis modis ad regni administrationem inepto existente, vel capto, reformatio Reip. corruptæ, correctio abutentium potestate regia nobilium, contributio, collectæ, bellum, pax, & similes.

In Anglicano regno (in quo per magna regis potestas fuit à temporibus Gulielmi primi è gente Normannica, qui vi et armis regnũ sibi subiecit, & vitis parendi leges, quales voluit, dedit) comitia quæ parlamenta vocant, indicuntur à rege, qui per literas, certo die, ad locum certum, e vocat Duces, Marchiones, Barones, episcopos, nec non provincias & civitates regni, ad consultandum in commune de causis, & salute regni.

Ius præsidendi in Comitijs hisce habet rex, ejusve Commissarius

Hic etiam jus proponendi, confirmandi & promulgandi ea, quæ ab ordinibus regni constituta sunt, habet.

Propositio eorum, quæ sunt deliberanda, fit ab oratore regio, qui à rege constituitur, & à primo bulenterio approbatus in schedula deliberationis & consultationis futuræ capita scripta in conspectu omnium ordinum legit, & proponit.

Jus suffragii ferendi in hoc regno habent Duces, Principes, Marchiones, Comites, Barones, Episcopi, Abbates privilegiati, provinciæ regni, & civitates ejusdem privilegiatæ, quibus inserviunt scribæ & arbitri cujusque.

Omnes hi, in Senatum duplicem distinguuntur, seu in duo bulenteria, & majora collegia. Primum bulenterium, seu domus ac senaculum est secularium, vel ecclesiasticorum.

Secularium scilicet nobilium, in quo sunt Duces, Principes, Marchiones, Comites, Barones.

Ecclesiastici sunt Episcopi, & Abbates privilegiati.

In hoc bulenterio singuli sua suffragia per se habent, & absentes jus suffragii sui uni ex præsentibus demandare & conferre possunt.

Inferius bulenterium, seu Senatus constat ex procuratoribus parlamentariis duorum generum, nimirum duobus procuratoribus cujusque provinciæ regni, & procuratoribus singularum civitatum privilegiatarum, qui municipes parlamentarii vocantur.

Procuratores parlamentarii cujusq; provinciæ ex ordine equestri, à nobilibus & à plebe per majora suffragia eorundem eliguntur, & constituuntur, ut provinciarum nomine causas earundem in comitiis agant.

Municipes parlamentarii à civitatib. singulis privilegiatis per majora suffragia ex ordine plebeio eliguntur, qui causam earundem in comitiis tractent, & agant.

In bulenterio, seu senatu inferiori, nulli equiti, sive municipali electo suffragium suum alteri conferendi jus est, atq; eorum, qui præsentes adsunt, numeratio habetur, apud quos major pars in calculis & suffragiis iisdem semper obtinet, quibus numero minores cedunt.

Sessio regis & statuum in supremo bulenterio talis est. Rex in solio

regio

regio, loco editiore in medio bulenterii, considet. A rege, in loco demissiore, proximus sedet regis cancellarius eiusdem orator & interpretes: Dextrum latus regis occupant archiepiscopi, episcopi: Sinistrum Duces, Principes, Comites & Barones tenent. Inter utrumq; ordinem medii sunt consessus judicum, quiq; regi sunt ab epistolis, & cancellario ab archivis, suis dominis ad imperata inservientes.

Ratio & forma consultandi & decernendi in parlamentis talis observatur. Scedula in qua propositionis & rerum deliberandarum capita continentur, publicè per triduum, & singulis diebus ter, in utroque buleuterio, seu senatu prælegitur. Post prælectionem cuivis volenti de rebus propositis dicendi, orandi, suadendi, vel dissuadendi potestas datur. Inter disserendum ratio hæc observatur, ut surgens aperto capite intelligatur aliquid dicturus. Inter plures surgentes & stantes ille, qui primus surrexit, prius auditur, qui ad oratorem sermonē dirigit. Qui semel orationem habuit, eodem die amplius non auditur. Ideóque bis in die sententiam dicere nemini permissum est. A meridie consultationes non habentur.

Finita hac triduana prælectione, & dicendi potestate, in utroque buleuterio consultationes instituuntur. In supremo senatu, vel buleuterio, rogante cancellario, prius suam quilibet status posteà absentium, quorum vices gerunt, dicunt sententiam verbis paucissimis, placet, vel non placet. In bulenterio inferiore eligitur unus, qui rogator Comitiorum dicitur, cui in scriptis traduntur, de quibus est consultandum; qui electus regi sistitur, & ab eodem confirmatur. Rogator hic primo supplicat pro inferioris Senatus privilegiis confirmandis, deinde, ne rex libertatem suffragiorum molestè ferat, & denique, ut communicatio sententiarum in deliberationibus cum buleuterio superiori concedatur, rogat. Hic consultationis in hoc senatu est director in proponendo, rogando & referendo.

Itaq; re consultatâ, rogat senatores sui collegii, an in suffragia ire cupiant, ubi annuerint, ait ille: quotquot petitioni & propositioni adquiescitis, abnuitisve, clarè id affirmatote. Tum quibus placet illud, quod est propositum etiam, quibus verò displicet, non, vociferantibus, è majori numero idem sentientium, res approbata, vel improbata cognoscitur. Quod si adhuc non satis liquet, orator interloquitur, qui legem sciscendam cen-

natus regni per nuncios & literas suas in omnes regni partes aut satrapias emissas comitia indicit, locum tempusque constituit, quo nobilitas in suis quaque satrapiis unâ cum regni senatoribus magistratibusq́, qui ad satrapias istas pertinent, conveniat, legationemq́ regiam exposituram, ubi, quando, quibus de caussis comitia habenda sint, audiat. Eo facto, legati regii in singulis satrapiarum conventibus particularibus loco publico post sacra peracta exponunt, quem mandatis habent. Quibus intellectis frequens nobilitas præsens ex suo ordine certũ numerũ pro satrapiarum amplitudine & dignitate deligit, qui ad comitia eant, & hos mandatis aut arctioribus aut amplioribus, pro ut expedire, aut res poscere videtur, instruit. Delectos, terrarum nuncios, id est, satrapiarum deputatos, ut nos loquimur, nuncupant, in quibus ex lege neminem esse licet, qui privatum negocium in comitiis agendum, litemve disceptandam habet: eorumque potestas cum comitiis expirat. Tum ab his, & proceribus cæteris ad alios conventus maiores duos in toto regno, alterum in maiore, alterum in minore Polonia, quorum loca & tempus similiter rex denunciat, itur; eodemq́ se conferunt è tota nobilitate quicunque volunt, sed sine mandatis publicis. Atq́ illic denuò mandatis regiis in conventu publico auditis, mandata nobilitatis etiam audiuntur, & præconsultationes de negociis reipub. quæ aut à rege proposita sunt, aut ab aliis in medium adducuntur, instituuntur. Inde ad ipsa comitia omnes tendunt, quæ hodie VVarsaviæ ferè celebrantur in regni medio. Poloniæ verò in textum sic habet, ut comitiorum jus habeant regni consiliarii, terrarum nuncii, & una civitas Cracovia. Consiliarii regni sunt Archiepiscopi, Episcopi, Palatini, quos VVaivodas dicunt, castellani majores & minores, capitaneus Samogitiæ, denique officiales quidam regni: ut Mareschalli, cancellarii, vicecancellarii, thesaurarii, quondam omnes numero XCVI, ut verò hodiè res habent, & proximo hoc seculo habuerunt, accensis quoque Lithuanis, CXXXIX. è quibus archiepiscopi, episcopi, Palatini, & pauci castellani, majores vocentur, cæteri omnes minores, qui & posterius conciliis publicis regni adhiberi cœpêre, & nonnunquam etiam hoc tempore à secretioribus excluduntur. Hoc totum collegium senatus regni, &

consi-

consiliarii, senatores nuncupantur ab eruditis. Archiepiscopi, qui duo sunt, & episcopi, qui XIII, à rege eduntur, & à pontifice Romano confirmantur: Palatini, qui sunt satrapiarũ præfecti supremi numero XXXI, & castellani, qui sunt satrapiarum præfecti inferiores, Palatinis proximi, plures in satrapijs singulis cum capitaneo Samogitiæ, à rege quoque secundũ iura ac morem regni eliguntur, babéntque omnes munus perpetuum: Officiales autem non creantur, nisi in regni comitijs. Quotquot verò huius senatus participes fiunt, coguntur regno & regi iusiurandum dare: omnimoq; est hic senatus universus, qui & ius eligendi regis habet, rege maior: nec quicquã sine hoc in reb. maioris momẽti rex potest. Terrarum nuncii, altera pars comitiorum, sunt, ut diximus supra, nobilitatis delecti aut deputati, à reliquis eiusdem ordinis in singulis satrapiis designati, & potestate instructi in comitiorum usum.

Igitur cum ad locum comitiorum ventum, sacris peractis, itur ad aulam regis: atque ibi sedente rege cum toto senatu, adstantibus terrarum nunciis, & regni secretarijs, qui seminarium senatus sunt, cancellarius, aut procancellarius regis nomine deliberanda proponit. Deinde senatores ordine, initio ab archiepiscopis & episcopis facto, sententias dicunt. Dehinc terrarum nuncii, petitâ à rege copiâ secedunt in conclave aliud, iisdem de rebus inter se consultaturi: reversique vel eâdem vel aliâ die exponunt de omnibus sententiam suam, & simul, si ipsis sic videatur, de aliis etiam, quæ in propositione regiâ non fuêre pro jure suo monita aut postulata sua in medium adferunt, de quibus mox, si operæ pretium sit, interdum ipsis digressis, interdum manentibus & præsentibus senatoribus deliberant, mentemque suam exponunt. Postremus omnium rex, quid sibi videatur, pronunciat. Quod si legibus prioribus & privilegijs ordinem regni congruum sit, pro decreto comitiali promulgatur: si secus, consensus pluriũ vim decreti tenet. Vide de his Martinum Cromerum Polonum libro secundo de rep. Polon.

Et habent huiusmodi comitiorum morem ac ius etiam alia regna per Europam. Hungaricum in Pannonia, Castilianum, Aragonense, Valentinum, Granatense, Portugalense. Navarrænum in Hispania, Danicum, Norwegicum, Suedicum in Scondia, Scoticum in Britannia maiore, quod

jam

jam cum Anglicano in unum regnum coaluit, Hibernicum in insula cognomine, quæ Ptolomæo minor Britannia est dicta. De quib. singulorum illorum populorum, aut regnorum scriptores consulantur.

Comitiorum in liberâ civitate hoc nostro seculo ratio ac forma & ea omnes insignis est apud Venetos. In ea omnes genere nobiles, quibus justa ætas est, (nam plebeii illic ex sortes gerendæ Reipub. sunt,) magno numero interdum 300 interdũ 500. interdum 600. 800 interdũ quoq; multo plures conveniunt certis temporibus. Locus conventus est peramplum ædificium in quo atrium spacioſum, & magnæ multitudinis capax, distinctum x longis sediliũ ordinibus, & in latere atrii intimo suggestus sublimior, in cuius medio sede illustri considet DVX, si adest, & à dextra lævaque ejus consiliarii Reipub. qui sunt numero sex ostimestre munus habentes, & xl virorũ præsides tres: quorũ p magna potestas est: & in duob. lateribus altis longioribus (atriũ enim longius quã latius) ad parietes sedilia etiã reliquis atriũ percurrentibus paulo editiora, in quibus ferè mediis utrimq; sessiones habẽt ex Advocatoribus tribus duo, & totidem ex tribus xvirûm præsidibus qui magistratus sunt in rep primarii; & in eisdem remotissimo à sede Ducis loco, sedent auditores veteres, & retẽtes; & in quarto latere, in quo fores sũt atrii, quodq; ex adverso respõdet lateri, in quo suggestus ducis est, tertius xvirũ præses & item tertius ex Advocatoribus considunt. Reliqua sedilia per atrium totum porrecta nobilitas promiscuè, ut quisq; prior aut posterior in atrium venit, & quem quisque ordinem sedilium eligit, occupat.

In his comitiis magistratus omnes, qui plurimi sunt in repub. Veneta, nõ solum urbani, sed etiam provinciales, ii qui in collegii sedẽt, eliguntur quocannis, & leges maximi momenti ad statum Reipub. pertinentes feruntur, aut in senatu, collegióve xvirum late confirmãtur. Ius referẽdi hic habeat ipse Dux cõsiliarii, & tres xvirũ præsides. Cautum in his ita cõparatum sunt, ut ambitus omnis, & fraus excludãtur, nec gratiæ locus esse possit. In quem finẽ magistratus, quos diximus, in lateribus sublimiores cathedras tenentes ita sedent, ut totum comitium, & quicquid in eo agitur, sub conspectum suum habeant: idemq; in actionis initio ad sedem ducis & consiliariorum accedentes solemni juramento se reip. obligãt,

promittuntq́ in avertendis fraudibus cum fide officium se facturos. Ita eundemque finem in eligendis magistratibus multiplici sortitione res agitur, & tum in his eligendis, tum & in ferendis legib. occultissimorum suffragiorum usus est, in quo ne proximus quidem quisque animadvertere potest, cujusmodi suffragium alter tulerit. Suffragia verò coram duce aut consiliariis numerantur, & id, quod suffragiorum numerus maior probat, ratum habetur. Nec dissimilis suffragiorum ratio est in Senatu ejusdem reip. penes quem potissima reip. universæ administratio est. Hic enim leges quoque fert, de bello & pace decernit, legatos ad civitatem missos audit, & expedit, & civitatis nomine legatos ad exteros mittit, fœdera & amicitiam sancit. Sunt in eo senatores ordinarii CXX: sed præter eos ingens numerus est aliorum, qui ius & morem ingrediundi senatum, & cum cæteris de Rep. deliberandi & statuendi habent. Ita amplissimus existit cõcessus, in quo præsides dux cũ VI viris cõsiliariis, & XL virum præfectis tribus, & XVI Sapientibus, & in horũ collegio præconsultata proponit. Quo facto, sententiæ dicantur, varieq́ in omnem partem de propositis disseritur, demum occulta suffragia ferũtur, vincitq́ suffragiorum numerus, qui dimidio omnium totius maior est. Senatui succedit potestate proximum X virum collegium, cui se ex more alii plures adjungunt, atq́ ita vitæ necisque civium, & scribendarum legum jus tenet. Eadem & hic dicendæ sententiæ, & ferendorum suffragiorum consuetudo. De quibus omnibus latè scribit Caspar Contarenus, & item Donatus Giannottius in libris suis, quos de Repub. Venetorum ediderunt, & ante hos M. Antonius Sabellicus.

Apud Helvetios ejusmodi comitiorum fit ratio in singulis pagis, quam optime exponit Iosias Simlerus, in libro de repub. Helvetiorum.

Superest, ut nunc etiam quædam dicamus de conventibus, conciliis & comitiis confœderatorum sociorum, qui singuli seperata maiestatis iura habent, & usurpant, atque ita diversas Respublicas & politias constituunt.

Ius igitur convocandi confœderatos socios, & conventus publici indicendi ex communi sociorum consensu constituitur, & plerunque est ambulatorium à principe, vel primo lo-

cio confœderato progrediens usq; ad ultimũ, *ut à confœderatis sociis Belgicis fieri solet*: vel uni ex sociis cõmuni consensu conceditur, *ut Ligurini inter socios confœderatos Helvetiorũ jus hoc convocandi, rogandi, proponendi, legatis exteris respondẽdi, & conventũ dimittẽdi in Helvetiorũ conventu habent*. Atq; cõvocatio illa fieri solet certis & statis temporib. ordinariè, vel incidẽte necessitate extraordinariè. Ad diẽ condictũ quilibet socius cõfœderatus suos legatos cum mãdatis probè instructos, ad cõventũ mittit.

In cõventib. hisce quod cõmuni sociorũ consensu & approbatione est decretũ, vel quod maior pars, de reb. ad universitatẽ & cõmunes socios vi fœderis pertinẽtib. statuit, hoc singulos & universos tenet & obligat. *Bodin. l. 1. c. 7. exemplis illustrat.*

Quilibet socius confœderatus in hisce conventibus ius suffragii habet. Quandoq; etiam uni sociorum confœderatorum ob potentiã, vel excellentiã, duo, tria, vel plura suffragia cõcedantur. & quandoq; uni suffragium mihi num. *Bod. lib. 1. c. 7.*

Causæ & negotia, de quibus in his comitiis agitur, sunt, quæ ad omnes socios confœderatos principaliter, vel per consequentiam, ex natura fœderis, pertinent.

Quoties verò confœderati tales interse dissident, controversia ad communium & omnium sociorum iudicium & arbitrium dirimenda defertur, etiamsi hoc fœdere comprehensum non sit. Arbitrio horum non acquiescens eorundem iudicio constringitur.

In hisce comitiis ad bellum communi decreto à sociis inferendum vel suscipiendum dux vel imperator temporalis, vel perpetuus eligitur, qui nomine confœderatorum bellum contra cõmunem hostem gerat. *Exempla præbent Belgici confœderati, & Helvetii de quibus vide Emanuelem Meteranum, in historia rerum Belgicarum, & Iosiam Simlerum in libro de Helvetiorum Republ.*

Quando unius socii confœderati opibus & armis fines agrorum propagati sunt, id proprium est eius socii,

cuius auſpiciis parta eſt victoria. Quod ſi communibus omnium auſpiciis & auxiliis provinciam, civitatem, pagos, agróve in deditionem acceperunt ſocii confœderati, tum ſinguli ſocii prætorem ad ius dicendum in communi provincia, agróve mittere poſſunt, ut ſua cuiq; ſocio iura & obſequia tribuantur. *Exemplis Helvetiorum illuſtrat Bodin. lib. 1. c. 7. de Repub. vide quæ diximus ſupra cap. 16. ubi hæc latius & diſtinctius continentur.*

Belgicarum confœderatarum provinciarum, munera & collegia, clariſſimus vir Vbbo Emmius amicus meus, in libro de agro Friſiæ inter Amaſum ac Lavicam & civitate Groningana, deſcribit hoc modo. Collegia & munera, inquit, ſunt duplicia: quorum alia foris, alia domi geruntur & habentur. Quæ foris, ſeßiones ſunt in collegiis ampliſſimis, quæ communia ſunt omnibus in fœdere comprehenſis: eaq; ſunt tria. Primum eſt id, quod generalium ordinum nomen habet, honore & poteſtate ſummum, totius fœderis & Reipub. communis caput, à quo cætera pendent, & leges accipiunt, longè lateq; inclytum, haud diſſimile concilio Achaico veteri, aut Aeolico in Græcia, aut Panionio in Aſia, ſed perpetuũ. Sedes ei Hagæ in Hollandia, in quod mittuntur ex omnib. provinciis ſocii viri ſummi. Alterũ dignitate & poteſtate proximũ huic, bellica potißimũ & ærarii negotia curans: ſenatus ordinum nuncupatur: quod quoties res ardua & magna incidit, quæ conſilio decretóque habet opus, in partem curæ & conſilii vocatur, & nunc ſeorſim deliberat de ea, ſententiamq; ſuam ad collegiũ ſuperius refert, nunc cum eadem in deliberando conjungitur. Eodem quippe loco, eadem in arce ſedem habet, quò expeditior ſit coniunctio. Tertium & ipſum illuſtre, & magnarum virium eſt, maritimis rebus, quæ maxime in Belgio ſunt, præfectum, diſtinctum in collegia minora, velut membra totius, quorum unum in Selandia Middelburgi: alterum Roterodami: tertium Amſterodami, quartum Hornæ, vel Enchuſæ in Hollandia, quintũ in Friſia Dockumi ſedem nunc tenet. In collegium ordinum generalium civitas Groninga è ſuis, agérque item è ſuis mittunt aſſeſſorem ſpectatiſſimum ac prudentiſſimum quemque in toto utroque corpore: eiſque vel prorogat honorem, quoties & quandiu volunt, vel ſucceſſores dant. Plerunque verò in complures annos in munere

relinquunt. Et sunt hi duo munere & honore pares, nec alter altero plus potest. Sic tamen observatur, cum præsentes pariter sunt in collegio, ubi præsidēdi vices ad hanc provinciam venêre (per hebdomades enim vicissim provinciæ id jus habent:) ut urbanus eum locum teneat, verbaque faciat, agrarius nunquam, nisi urbano absente. uterq; non solum deliberat cum cæteris de tota Reip. sociorum, & decernit, sed à suis accipit quæres poscit, eáque ad collegium refert. Quæ si ad totam provinciam pertinent, conjunctim hoc faciunt, eáque à collegio accipiunt provinciales: sin solius civitatis sunt, à senatu certior fit urbanus, & solus collegio generali exponit. Idemq; sæpè, aut solus, aut cum collega, vel præsens, vel per literas ex ordinum generalium voluntate ad suos, quæ sunt opus, refert. uterque à collegio provinciali, per literas publicas in possessionem muneris mittitur. De eo, qui in senatu ordinum jessurus est, (uni quippe hîc tantummodo è provinciâ nostrâ locus) sic nunc inter oppidanos & agrarios est comparatum, ut illi in biennium, quem velint, suorum designent, idemque in alterum biennium faciant agrarii. Sed in collegium rerum maritimarum, quod Doccumi nunc est, utraque pars è suis unum legat. Et tres hi nimirum, qui in senatu ordinum futurus est, & qui in collegio Doccumano, literis collegii provinciæ huius instruuntur ad sedendi, remq; publicam gerendi potestatem à summo generalium ordinum collegio accipiunt, ac in munus suum immittuntur; eique jurejurando se obstringunt. omnes spectatæ dignitatis virtutisque inter suos, & è civitate, non nisi consulares, aut senatorii. Atque omnia hæc non honorata solum, sed lauta quoque munera sunt, & opima. De cæteris, quæ collegio Doccumano cohærent, ut scribæ & fisci præfecti, quæ provinciæ huic cum Transisvicanis sunt communia, & quæ his similia alia dicere non licet, ne prolixior fiam. Et hæc quidem foris: reliqua domi. Horum primum & præcipuum provinciale collegium, ut initio institutum fuit, collegas octo habet, pari numero hinc inde lectos: de quorum munere amplissimo antè à nobis dictum; oppidanos senatus edit, & ferè ex his, qui in consulatu, aut senatu fuêre, eosque pro arbitrio suo aut mutat anno exacto, aut in munere manere patitur. Nec alius agrariorum mos, qui reliquos designant. Collegæ, ut antè ostendi, per vices, atque in orbē præsident, alicenas-

gunt ut intemnes se præstent: quos fraudis compertos habent, ex legibus gravissimè multant; interdúmque fit, ut si nimis magno conduxerint, cedere foro & facultatibus, aut cum Repub. transigere cogantur. Ministris utuntur compluribus, & in omnes res, omniaq; loca intentos oculos habent, ne quid per fraudem sibi decedat. Deniq; totum hoc genus à Romano more illo vetere non multum discedere videtur.

In omnia autem hæc, quæ provinciæ totius sunt, conventus provincialis potestatem possidet, omnibusq; leges dat, mutat in iis, & statuit pro arbitrio, si consentiat, modo ne quid contra leges fœderis communis, & conditiones, quæ in deditione urbis, & conjunctione cum reliquis fœderatis præscriptæ sunt. Conventus huius sedes antiquissimo more Groningæ est, convocaturque, quoties res postulat. Constat duobus membris, uti tota provincia, quam civitas agríque ordines cõstituunt; civitatis locum in conventu senatus tenet. Agri ordines quondam antistibus cœnobiorum, nobilitate agraria, & plebe rustica cõsebãtur, antistitesque & præcipua nobilitas nominatim vocabantur: plebs reliqua vicatim plerunq; suos cum potestate potestate & mandatis ad conventus mittebat. Nunc antistites dispũcti sunt, resq; ad solam nobilitatẽ, et delectos plebis cum mãdatis suorũ instructos rediit. Conuẽtui ædificiũ in urbe peramplũ & speciosum destinatum est, in usum scholæ quondã extractum, distinctũ conclavib. diversis. In eorũ maximo cõveniunt oẽs. Et si præsens gubernator est, in capite conclavis loco sũmo considet ad mẽsam, juxtaq; eum qui in collegio sunt provinciali. Deinde ad dextrã gubernatoris, atq; in latere conclavis dextro consules & reliqui senatus sedẽ tenent, alterũ latus ordines agri occupant. Proponit in cõsessu gubernator, quæ agenda, aut collegii præses. Eo facto interdum manet collegium loco suo, interdũ si causſa requirit, discedit: Re deliberatâ senatus priore loco sententiam dicit per Syndicũ suum, si adest, aut per consulem Sequuntur agrarii. Quibus si inter se convenire nequit, secedentes deliberãt, & suffragiis inter se certant, nonnunquã etiã tripartito dividũr sese, ut supra ostendi, cũ de agro agerẽ seorsim. Atq; ita, si duæ partes in unam sententiam eant, tertiam quoq; trahunt. Tũ, quod sentiunt, per syndicum quoque suum quem habent, senatui exponunt, post disputationes ubi consensẽre, senatus agrariorumque decretum conficitur, atq; in publicũ librum refertur. Decretum totam obliga-

provinciam Groningensem. Hæc ex Vobone Emmio. Similiter ferè res habet in cæteris provinciis confœderatis in Belgio. In Frisia vicina inter Lavicam & Flevum, quatuor sunt provinciæ membra, quæ ad comitia ordinaria & extraordinaria delectos suos mittunt potestate instructos in urbem primariam Leovverdiam propemodum in regionis medio; nimirum ager Ostergous, ager VVestergous, ager qui septem sylvarum dicitur, & oppida numero XI. Hi delecti secundum membra provinciæ velut in classes quatuor distincti, de reb. omnibus quæ quæstionem habent, proponente collegio IX virorum annuorum deliberant & coniunctim & separatim, concludendique ac decernendi potestatem plenam habent. Sed potestas cum comitiis finitur. Penes hæc comitia rerum summa est in legibus ferendis & abrogandis, magistratibus provincialibus creandis, tributis decernendis, ac similibus rebus: verùm iurisdictionem non attingunt.

In Hollandia quæ provinciarum sociarum potentissima est, duo sunt ordines penes quos est omnis reip. potestas, nobilitas, & civitates.

Ipsa propter amplitudinem suam, & jura instituaq; diversa ab aliquot iam seculis in regiones divisa duas, Hollandiam proprio vocabulo sic dictam, & VVestfrisiam, quæ Frisiæ quondam pars fuit, duo quoque collegia provincialia, quæ deputatorum nominantur, habet: in quorum altero Holl̃adico IX collegæ sunt, VIII ex totidem primariis civitatibus, unus ex nobilitate; in altero VVestfrisico VII ex solis civitatibus eius regionis, quæ totidem quoq; numero sunt, delecti. Civitatum in universa provincia permagnus est numerus, maior certè quàm pro finium modo. Nam XXXIII numerantur hodie mœnibus cinctæ, præter fora egregia, civitatum instar, sed mœnibus carentia. Atque ex his civitatibus olim sub imperio principum paucæ numero, quæ opibus & iure eminebant, ad comitia vocabantur. Verum postquam contra Hispanos pro libertate bellum enatum, plures vocari cœpêre, ut essent omnes XVIII, quarum XI in Hollandia vetere, VII in VVestfrisia. Quinimò cætera quoque his minores ad minimas usq; si id petant, ad comitia admittuntur non solum ad audiendas deliberationes, sed etiam ad dicendas sententias, quinquam suffragia non ferãt. Et bi quidem ordines duo, nobilitas & civitates etiam olim à Comitibus Hollandiæ, & eorum successoribus convocabantur,

bantur, quoties res magna agenda erat, nec quicquam maiorũ negociorum sine consilio & consensu horum ab illis suscipiebatur aut agebatur. Hodie ad comitia huiusmodi, quæ toti provinciæ communia sunt, à provinciæ Advocato, qui & magni sigilli custos est, ex voluntate collegii alterius convocantur quotannis, quater, quinquies, sexies, pro ut res poscunt. Id fit hoc modo. Advocatus capita rerum, de quibus in comitiis agendum, scripto concepta mittit ad deputatos nobilitatis, (ii numero XII sunt. quib. totus ille ordo universam comitiorũ curam cõmisit) & ad omnes civitates, quæ suffragii ius in comitiis habent. Deputati nobilitatis congressi, præconsultatione institutâ, plerunque ex sui medio designant aliquot, qui comitia obeant mandatis instructi; rarò omnes ipsi comitiis intersunt. In civitatibus verò singulis non solum senatus omnis, sed & concilium delectorum civium qui alibi XX, alibi XXIIII, alibi XXVIII, alibi XXXII, alibi XL sunt & munus habent perpetuum, coeunt, & capita illa eadem rerum consultandarum examinant, sententiisque omnium auditis, cum inter ipsos convenit itidem ex suorum numero deligunt quaternos, quinos, senos, interdum & octonos, qui ad comitia eant, & eos mandatis instruunt. Cumque omnes loco dieque dicto adsunt, Advocatus idem rem inchoans, paucis cum nobilitate verbis commutatis, sententiam ejus pronunciat, deinde reliquos ordine rogat, ubi disputatum satis, suffragia colligit, & secundum suffragiorum majorem numeram cõcludit, decretúmque concipit, & publicat. Ex civitatibus autem in sedendo, dicendáque sententiâ primum à multis retrò sæculis locum tenuit, & adhuc hodiè tenet Dordracum, secundum Harlemum, certium Delphi, quartum Leidia seu Lugdunum, quintum, quæ amplitudine, splendore, opibus cæteras omnes multùm superat, plurimumque ad sustinenda reipub onera confert, Amstelrodamum, sextum Gouda, septimum Roterodamum: deinde reliquæ suo ordine. Sed in ferendis suffragiis ea ratio valet, ut unum modo suffragium tota nobilitas conficiat, quanquam id plerunque magni ponderis sit, reliqua numero XVIII conficiant civitates. Et in universa hac re sic agitur, ut ex suffragiorum discrepantia ad hoc usque tempus discordia nulla extiterit, aut, schisma eruperit, plurimis semper æquum, bonumq; publicũ in dicendis sententiis spectantibus, viris, quorum minores opes sunt sen-

tentiis aliorum, qui plus possunt, & in usum publicum plus conferunt, cedentibus. Locus comitiorum Hagæ ferè placet: quanquam status non fit. Decreti executio collegiis deputatorum duobus, de quibus ante dictum committitur: quorum alterum Hagæ, in quo frequens adest Advocatus, & quando adest, præsidet, alterum Hornæ sedem tenet. Ea collegia, ut in cæteris provinciis, ab iisdem provinciæ ordinibus, quæ comitiorum ius habent, potestate instructa sunt, legésque accipiunt: & qui in iis sedent deputati, præter unum, quem nobilitas ex suo ordine designat, à singulis quidem, quibus id ius est civitatibus domi eduntur, sed provinciæ, collegiisq; in collegiorũ loco iusjurãdum dant, sunt in altero collegio biennales, in altero annui, hoc tamen modo, ut in annos sæpe plures munus ipsis cõtinuetur. Eorum autẽ, qui comitia obeant, potestas cũ ipsis comitiis finitur.

Eadem penè ratio in Selandia valet, cui multa antiquitus cũ Hollãdia communia: nec multò secius habet in reliquis confœderatis provinciis. Interea in unaquaque provincia quælibet civitas τοῦ ἰδιάζοντος quadã suâ gaudet à majoribus accepta, ac per manus traditâ, certis terminis circũscriptâ, cui comitia derogare non possunt. Quemadmodum nec eadem derogare possunt aliorum juri, quod ad quosq; à maioribus devolutum est, sive nobiles, sive vicanos. Ab omnibus autem tribunalibus tum oppidanis tum vicinis per Hollandiam & Selandiam ex instituto majoram appellatio patet ad commune tribunal superius, quod Hagæ sedem habet, non solũ in civilib. causis, sed etiam criminalib, exceptis iis, quæ crimina confessi sunt, & pœnæ certæ. Ab isto verò tribunali ad aliud summã provocatio est, quod Hagæ similiter sedem tenet: à quo provocare non licet, quanquã revisionem, ut vocant, petere liceat. In illo x, in hoc xi viri iudicant doctrina & prudentia præstantes:

Et sic quidẽ in provinciis his singulis. Provinciæ aũt oẽs, quæ numero septẽ nunc sunt, cõcilio generalitũ ordinum, & collegio, quod senatũ ordinũ vocãt, quorũ supra facta mẽtio est, ubi de provincia Groningana est dictum & fœdere inter se colligãtur. Quibus accessit iã ãte annum cõmunis camera rationũ. Ex his caput totius societatis esse iã ãte demõstratũ est concilium generale, à quo & senatus ordinum, & camera rationum, & collegia cõmunia rerum maritimarũ, de quibus etiam prius dictũ, & ipsa bella

belli duces potestatem & imperium accipiunt. Cuius officium est, belli & pacis consilia tractare legationes societatis nomine decernere, literas & legatos regum, principum, civitatum accipere & audire, iisque respondere, cum exteris fœdera ferire, controversias inter socios cognoscere & componere, tributi modũ in usum belli, & rerum aliarum communium definire, rem monetariam statuto numorum pretio ordinare, deniq; curare omnia, quæ ad conservandam & tuendam totam societatem, & singulas eius partes pertinent. Nec tamen jurisdictionem aut prætorium imperium ullum habet, nisi ex compromisso, aut voluntate litigantium mutuâ: nec iuri singularum provinciarum, quod absolutam potestatem secundũ leges patrias complectitur, quicquam derogat. In hoc concilium singulæ provinciæ mittunt adsessores, quos & quot volunt: mittunt autem prudentissimos & spectatissimos quosq;. Suffragia verò feruntur non secundum adsessorum capita, sed ita, ut singulæ provinciæ unum solummodò habeant suffragium tam maiores quam minores. Sessiones servantur secundum dignitatem provinciarum, itemq; dicendæ sententiæ ordo. Præsidendi, id est, proponendi, sententias rogandi, suffragia colligendi, concludendi, & similia agendi ius omnibus provinciis par est, eo modo, ut vicissim per singulas septimanas sibi mutuò provinciæ in hoc munere succedant.

CAPUT XXXIIII.

De curâ, & tractatione armorum tempore pacis.

HActenus de administrationis specialium publicorum negotiorum civilium specie sexta. Sequitur septima, de cura armorum.

Cura armorum est, qua magistratus summus, arma parata & expedita semper habet, ut si quæ vel repentina necessitas, vel improvisa vis hostium ingruat, Rempub. & regnum suum à ruina & exitio defendere possit.

Cura & tractatio armorum est duplex. una tempore pacis: altera tempore belli.

Tractatio & cura armorum tempore pacis est, qua tempore, quo bellum non est, cives in peritia bellandi instituuntur, vel qua scientia belligerandi subditis demonstratur & illi militaribus exercitiis exercentur.

Nam facilè, ait Plato, eæ civitates ab extraneis evertũtur, quæ prorsus arma deseruerunt seque totas pari & otio tradiderunt abjecto omni rei bellicæ exercitio, rerúmque militarium studio. Et ut Tacit. lib. 4. annal. dicit, voluntarius miles sæpè deest, ac si suppeditet, non eadem virtute, ac modestia agit, quia plerunque inopes ac vagi sponte militiam suscipiunt. Sic sapientissimus rex Salomo tempore pacis arma, currus militares, equos, equites, legiones peditum, certis in oppidis descriptas & constitutas habuit, & in media pace arma tractavit, 1. Reg. c. 4. 25. & seqq. 2. Coron. c. 1. 14. c. 9. 25. 26. Sic David constituit, qui docerent Iudæos arcum, seu modum bellandi, 2. Sam. c. 1. 18. Tacit. lib. 15. annal. Non ignaviâ, inquit, magna imperia continentur, sed virorum armorumque faciendum certamen. Populum Romanum nulla re magis floruisse, quàm arte militari, historiæ tradunt, sine qua non modò imperii fines augeri, sed ne stare quidem potuissent. Sic rectè Xenophon in Agesilao ait, ubi Deum colunt homines, arma tractant, disciplinam meditantur & exercent, quomodo probabile non est, illis omnia plena esse bonæ spei? Et quæres vitam, aut tranquillum usum habent, sine armorum cura? jura, judicia, leges, religio omniumque rerum publicarum opes & potentia sub militaris disciplinæ clypeo continentur. Patria, libertas, cives atque adeò ipsi reges latent in tutela, ac præsidio bellicæ virtutis.

Neque ab ullis magistris, inquit Bodinus, accepimus, aut didicimus, sed ab ipsa natura hausimus & expressimus, ut cædes, incendia, rapinas, libidinem à vita, fortunis, corporibus, arceamus, ac Deus ipse jubet à templis sacrilegia, ab oppidis direptionem, ab agris vastitatem, depelli, & omni ratione salutem expediri, neq; id tantùm, sed etiam hostes ac latrones consectari ac perdere, quæ naturæ disciplina omnibus divinis & humanis legibus confirmatur. Hoc verò fieri non posset, nisi armis & militibus & absque disciplina militari, quæ ideò excolenda est, non solum ad tutelam rerum fortunarum, liberorum, cognatorum, parentúmque

noſtrorum, ſed etiam ad improborum et latronum offenſionem et exitium, utrumque periculum tempore pacis & belli expectandum eſt, quam vis certius hoc, quam illo, quo contra improborum civium conjurationes & cœtus ſeditioſos armis opus eſt.

Præterea ſi diſciplina militaris exercetur, commodum hoc ſequetur, ut ex ignavo cive fortem, ex intemperanti moderatum, è deſidioſo ſtrenuum, è luxurioſo frugalem, è libidinoſo continentem efficiamus. Ibi enim labor in negotiis, fortitudo in periculis exercetur, temperantia in cupiditatibus, induſtria in agendo, celeritas in conficiendo, conſilium in providendo.

In bello etiam domeſticus miles, externo mercenario præferendus eſt, ut non committendum, ut non plus roboris ſui & ſuarum propriè virium, quàm externarum habeat magiſtratus, ut ex Livio, Scip. Amirat. lib. 20. diſcurſ. 9. refert Neceſſe igitur eſt, ut tempore pacis, in meditullio regni, domeſtici milites præparentur & peritiâ belli gerendi inſtruantur. Nam etiam in media pace, nunquam deſunt bella, quando utimur extraneo milite. Miſera quoque Reſpub. quæ tota auxiliis alienis inhæret, nullas autem ad ſe tuendum vires ipſa per ſe habere poteſt, quæ ſuam ſalutem extraneis hominibus, non ſuis civibus committit, quæ tota ex alieno nutu & fide pendet, non ex ſtorga & naturali affectu ſuorum civium. Danæus lib. 7. c. 1. Lipſius lib. 5. c. 2. & ſeq. politic. Nam apud mercenarios externos, fides exigua, vix patientia: hi pugnæ frigidi, pavidi, civibus pernicioſi, graves ærario, cum contrà domeſtici fidi, obedientes, acres in pugnam, reverentia amore, & pacto magiſtratui obligati, amantiores patriæ, uti Lipſius latè ex hiſtoriis probat, & Georgii. 11. c. 3. nu. 6. 7. de Rep. eleganter & graviter aſſerunt. Nam id cavendum providis Ducibus, exemplaq; vetera pro documentis habenda, ne ita externis credant auxiliis, ut non plus ſui roboris ſuarumq; propriè virium in caſtris habeant. Fit verò quævis gens in Europa apta ad bellum & pugnam ex inſtitutione & uſu, quæ omni armorum diſciplina, vel arte bellandi veteres illos milites, qui orbem terræ ſubegerunt, facilè coæquabit, ut Lipſius ex Vegetio refert cap. 10. lib. 1. Et ſpreta enim armorum adminiſtratione omnino imbelles & infirmi cives evadunt, ut ſe poſtea tueri adverſus ex-

sraneos hostes nequaquã possunt. Nunquam verò deerunt raptores alienæ libertatis, lupi. Imò nec ipsi cives otiõsi diu conquiescere possunt. Nemo præterea provocare audet, aut facere iniuriam ei regno, aut populo, quem intelligit expeditum atque promptum ad vindicandum. Quicunq; igitur pacem desiderat, præparet bellum Subditi quoque rebelles & discientes vi & armis ad subjectionem sunt revocandi. Genes. c. 14. 4. 5. Iudic. cap. 20. c. 20. c. 21. 2. Sam. c. 2. c. 3. & 4. c. 18. c. 19. c. 20. vide constit. Imperii de pace publica, de anno 1548. & ordinat. Camer. part. 2. tit. 2. Bocer. de iure belli lib. 1. c. 29. Covarruv. in cap. peccatum. de R. I in 6. part. 2. §. 9. Pet. Greg. lib. 11. c. 1. & seqq. de Repub. & c. 3. Bodin. lib. 5. c. 5. de Repub. Camerar. lib. 2. oper. succis. c. 22. & seqq. Consultum deniq; est homines in otio viventes & in turpi inertiâ & voluptatibus diffluentes è civitate ad bellum emittere, & veluti pravis & corruptis humoribus plenum corpus vacuare. Ideò bella scopas regionum asperrimas, quibus sentina hominum malorum expurgatur, quidam dixerunt.

Armorum igitur curã in Rep. summus magistratus minimè negligere debet, si vult pacem, concordiam, trãquillitatẽ, imò Remp. conservare, ne illa civili dissensione turbetur, vel irruptione ab extraneis hostib. invadatur, & sub iugũ alienũ redigatur. Scip. Amir. li. 20. disc. 9. Sunt deniq; sales milites in pace decus, & in bello præsidium uti ex Tacit. refert Lips.

Arma porrò hîc nobis vocantur, omnia instrumenta, quib. ad vim inferendam, velillatam propulsandam, cominus vel eminus, offensivè, vel defensivè uti possumus.

Eiusmodi, pro usu & more cuiusque gentis, varia sunt; Vsitatissima verò sunt sequentia arma; gladius, pugio, sica, hasta, bombarda, thoraces, militares fustes, scuta, galea, & eiusmodi plura alia. *l. 1. armorum. 41 ubi Goeda. de V. S. l. 3 §. armis. de vi & vi armatâ. ubi dicitur generalis appellatio armorum, sicuti voluit & Varro libr. 4. de Latin. ling. qui hinc arma, quib. arceamus hostem, appellata esse voluit. Sext. Pompeius verò arma ab armo, id est humero, quod ex humeris dependeant, nominata mavult.*

Cura, & administratio armorum tempore pacis consistit *I.* In militũ delectu. *II.* in præfectis militũ cõstituendis, eorũque offi-

officiis. *III.* in apparatu cõparando. *Dion. lib. 42. duo esse dicit, quæ principatus conservent, augeant & cõparent, milites & pecuniam.*

Militum delectus tẽpore pacis est, quo ex subditis in toto regno apti & idonei viri ad bellũ eliguntur, qui incidente necessitate manu expediti, prompti & semper parati sint ad vim quamvis illatã, armis propulsandã & avertendã, vel vim quãvis aliis armis inferendã. *Sic David suos milites tẽpore pacis habuit. 1. Chron c. 28. & Salomo. 1. Reg c. 4. cap. 10. & Iosaphat. 2. Chron. c. 17. & alii. 2 Chronic. c. 14. 7. 8. & ca. 17. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. Sed locus ille 2. Chron. c. 17. elegans est, quem referã à v. 12. ita Iosaphat pergebat crescere usq. ad sũmũ, & ædificavit in Iuda arces & civitates armamentariorũ. 13. Et res multæ erant ei per civitates Iehudæ, ac homines bellatores valentes robore Ierusalaimis. 14. Quorum numeratio per paternas familias eorũ ex Iehuda Chiliarchorũ, Haana princeps, qui cũ erãt valentis robore trecenta millia. 15. Et secundũ hunc Iehochanan princeps, qui cum erant ducenta octoginta millia. 19. Et secundũ hunc Hamasia filius Zicri sponte se offerens Iehovæ, qui cũ erant ducenta millia valuntiũ robore. 17. Ex Binjamine verò valens robore Eliadah, qui cũ erãt armati arcu aut scuto ducenties mille. 18. Et secundum hunc Iehu Zabad, qui cũ erant centum octoginta millia expeditorum ad militiam.*

Idonei milites cõliguntur, qui sunt exercitati, robusti, animosi, deliciarũ ignari, parvo cõtenti, solis laborisque & frigoris patientes, vigiles & tẽperantes. *Deut. c. 20. 2. Chrõ. c. 17. 13. ac homines bellatores valentes robore, & c. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 1. Sam c. 14. 53. Prospiciebat sibi Saul de omni viro forti, & omni strenuo, quẽ recipiebat ad se. Ejusmodi milites celebrantur 2. Sam c. 23. c. 33. 34. & seqq. 1. Chrõ. c. 11. c. 12. per tot. vide Boter lib 9. c. 3. de polit.*

Numerus militum, pro regni naturâ, qualitate, & circũstantiis temporis, modò maior, modò minor esse potest.

Eiusmodi milites sunt pedites, vel equites.

Pedites dicuntur, qui sine equo pedibus militant. Et sunt sclopetarii, hastarii, scutarii. 2. *Chron. c. 11. 12. c. 14. 8.*

Equites sunt, qui equo militant, quẽ eius rei causa Reipub. alunt. *De quib. in Repub. Iudæorũ vide. 1. Reg. c. 4. 26. Erãt Salomonis*

quadraginta millia præsepiorum equilium, ad equitatum ejus & ad duodecies mille equites. 2. Chron. c. 9. 25. ita ut essent Salomoni quater mille equites, quos collocavit in civitatibus currum & apud regem Ierusalaimis; adde Est. c. 8. 10. 14. 2. Chron. c. 17. & c. 1. 14.

Milites eiusmodi electi sunt ordinarii, vel subsidiarii.

Ordinarii sunt perpetui milites, qui sunt ex civibus electi, ut ex munere & arte militent, sempérque parati sint, prompti manu, armis & experientia rei militaris, ad subita casuum, aut bellorum. *vide. Lipsi. lib. 5. c. 11. politic.*

Ex munere dico, quia sub quodam stipendio magistratus conducti, hodie, ut plurimum immunitatum quarundam cõcessione, ad incidentes necessitates Reipub. patriæ, ex locis provinciæ variis, à magistratu evocantur.

Arte dico, quia informati peritia bellandi, instructi sunt omni armorum exercitio, disciplina castrorum, utíq; militię.

Præstat enim & vilius constat armis erudire suos, quam alienos mercede conducere. Nam ut ait Lipsius, quod exteri in itu & reditu consumunt, hoc si in armandis domesticis & exercendis, impendis, egregiam habes & ad manum tibi semper militarem manum Et illi longinquo accersendi & cum dispendio sæpè expectandi sunt: domestici in sua sede uno edictõ evocantur & adsunt.

Ordinarii hi milites sunt duplicis generis. vel enim sunt certis locis regni adscripti: vel in domiciliis suis relicti. Certis locis regni adscripti, sunt stationarii, qui rursus sunt limitanei, vel præsidiarii, vel prætoriani & σωματοφύλακες magistratus summi, quibus quandoque extranei miscentur.

Limitanei sunt, qui limitibus regni, tuendis præsunt & ripis fluminum, quib. diversorum regnorum fines distinguuntur. *2. Chronic. c. 17. 2. Disposuit copias per omnes civitates Iudæ, quæ munitæ erant, & disposuit stationarios per regionem Iudæ, & c. & vers. 19. 2. Sam. c. 8. 6. 14.*

Præsidiarii sunt, qui alibi quàm in regni finibus, ad locum aliquem tuendum & servandum, à summo magistratu collocantur,

cantur, in meditullio regni, vel metropoli, vel aliqua eius provincia.

Prætoriani & σωματοφύλακες summi magistratus sunt, quos ille semper habet ad manum & circa se paratos, si quid sibi, vel Reipub. ingruat, quod prompto auxilio opus habeat. *Vocantur satellites illius, perpetuò ipsum comitantes & contra vim & insidias incidentes defendentes.*

Officium ergò horum erat, corpus & vitam summi magistratus contra pericula & iniurias aliorum defendere, viqué armata propulsare illata n violentiam, vel inferre aliis. Deinde neminem ad magistratum admittere sine eiusdem venia & mandato.

Exempla ejusmodi satellitum passim videre licet in Saule, 1. Sam. c. 16. 17. in Davide, 2. Sam. c. 8. in fin. ubi Pet. Martyr. & c. 19. 33. & seqq. c. 12. 17. 18. 19. 20. 21. c. 15. 14. 16 & seqq. c. 9. 4. ubi Iun. 1. Sam. c. 22. 6. 7. c. 26. 15. 16 in Salomone. 1. Reg. c. 10. 5. 6. 8. ubi Iun. & c. 4. 1. Reg. c. 14. 28. 1. Chronic. c. 18. 17. cap. 29. 1. 2. 3. 4. 2. Chron. c. 17. 14. usq; ad finem & numerantur, 1. Chron c. 27. c. 28. c. 29. 2. Reg. c. 11. cap. 24. & in pluribus aliis magistratibus tam piis, quàm impiis. Est. ca. 1. 13. 14. Dan. c. 1. 4. 19. 20. Exod c. 11. 8. c. 8. 30. 31. c. 7. 13. 23. Ierem. c. 22. 5. 6. 7. c. 17. 25. c. 34. 19. 2. Chron. c. 9. 25. Iud. c. 24. 25. vid. Petr. Greg. lib. 22. de Repub. c. 11. vide tit. C. de apparitor. præfect prætor. tit. C. de offic. magistr. offic. ubi Cuiac. tit. C. de domest. & protect. ubi Cuiac. Lipsi. lib. 4. politic. c. 6. & 7.

Tales satellites tempore regum Iudaicorum, sumebantur, ut plurimũ ad latera regis ex Cheretis & Pelethis, & filiis, vel cognatis regis. 2. Sam. c. 15. 18. 19. 20. c. 9. 4. ubi Iun. aliis est. 8. in fine ubi & Pet. Martyr. 1. Chron. c. 18. 19. Genes. c. 41. 45. ubi Ianius. Senec. 1. de clement. Somnum ejus nocturnis excubiis muniant hi custodes, latera objecti circumfusique defendant, in currentibus periculis se opponant. & Tacit. 1. annal. miles in forum, miles in curiam comitabatur. & Senec. d. lib. 1. de clemente Quanquam in nullo metu, decori tamen eos ornamenti caussâ habeat magistratus.

Milites ordinarii in domiciliis ſuis relicti, ſunt qui muneri artificio, vel opificio ſuo vacantes, ſemper ad poſtulationem ſuperioris præſtò ſunt armis expediti, ad mandata evocantis exſequenda, armis pugnaturi.

Itaque certo numero in quovis pago oppido, urbéve ſunt deſcripti, & ſpecialibus ſuis præfectis parent, à quibus cum evocantur, colliguntur. *Vocantur tales milites legionarii.*

Ad ejuſmodi ordinarios refero quoque quovis regno & provincia, quos vaſallos vocant, qui ideo feuda à ſuperiore acceperũt pro ſtipendio militari, quo fruuntur eam ob cauſſam; cum reliqui ea de cauſſa veſtigalia & indictiones ſolvant quos magiſtratus ideo defendere tenetur, & à belli laboribus immunes ſervare. *Pet. Greg. lib. 11. de Repub. c. 3. n. 12.*

Subſidiarii ſunt milites auxiliares, ordinariis, tempore neceſſitatis ſuccurrẽtes. Ejuſmodi auxiliares ſunt reliqui domeſtici & cives oẽs: vel ſocii & confœderati exalio regno acciti.

Reliqui oẽs cives ad bellũ aptiéve idonei, nemine excepto, tẽpore neceſſitatis ad vim illatã propulſandã, velinferendã evocati, parati eſſe debẽt. Hoc enim requirit ab ipſis amor patriæ, cõmunis periculũ & fides quã magiſtratui pꝓſtiterũt. *vid. ſup. c. 20*

Socii & confœderati tales eligendi ſunt, qui potentia valent, & in proximo habitant, non remotius. *Hi enim & viribus & loci opportunitate, auxilia præſtare poſſunt infirmi & miſeri ipſi opus habent auxilio. Niſi vicinus talis ſit, cujus ruina te poſſit ſecum trahere, quoq; periclitante, tu periclituris. Videmus enim, eos quos ignavia, aut prava cãlliditas, ut alienis laboribus tuti eſſent, armis abſtinuit, acerbiſſimas pœnas ſolviſſe, & victoris prædam fuiſſe* Pet. Greg. lib. 11. c. 3. *ubi exemplareceuſet, & de mercenariis militibus agit. Abraham tale fœdus pepigit cum Amorrhæis. Geneſ. cap. 14. & Maccabæi cum Romanis 1. Macchab. c. 8. David cum Tyri rege. 2. Sam. c. 5. & Salomo. 1. Reg c. 5. vide Boer. de jure belli lib. 1. cap. 7. §. 2. Chron. c 19. ſed tamen impiorum auxilia rarò prius fauſta in bello gerendo. 2. Reg. c. 8. 28. c. 9. 16. 2. Chro. c. 28. 2. & 19. c. 23. 8. c. 20. 37. & 25.*

Sequitur

Sequitur de militum præfectis constituendis à magistratu summo. Eiusmodi sunt, qui tempore pacis militibus domesticis ordinariis & subsidiariis præsunt, eósque gubernant.

Præfecti hi sunt generalis unus & alii speciales.

Generalis ille unus præfectus à sũmo magistratu cõstitutus est, cui omnes reliqui speciales sunt subiecti. Consultum est, hunc generalẽ præfectum ex ephoris regni constituere, vel ex filiis sũmi magistratus maximè idoneis. 2. *Chr.* c. 11. 11, 23. 2 *Sam.* c. 9. 2. 4. c. 20. 23, *add.* 1. *Sam.* c. 18. 1. *Chro.* c. 12 c. 13. c. 14. 2. *Chro.* c. 17.

Officium huius præfecti generalis est, videre & curare, ut speciales inferiores officiũ iniunctũ faciant, idcóq; veluti inspector reliquorum est, 2. *Sam.* c. 9. 4. *Et Benaia præerat Cerethæis & Pelethæis, filii denique Davidis præsides erant, ubi Ianius notat.*

Requisita huius sunt, scientia rei militaris, virtus, fælicitas, autoritas, liberalitas.

Scientia rei militaris in Duce omninò necessaria, in qua sunt præcipua, ut hostem fame magis, quam ferro urgeat. deinde ex occulto hostes semper attentet. Tertiò, inter hostes discordiarum præcuret causas, Quartò, aciem benè ordinare possit, ne sol, pulvis, ventúsve pugnantib. molestus sit. Quintò, non expectet dum hostium copię augeantur. Sextò, non noctu, sed die militet. Septimò, sciat etiam suos milites exhortari & animare. *Sed de scientia rei militaris dico infra cap. seq.*

Hæc scientia rei militaris, si accedit virtus, fælicitas, autoritas & liberalitas præfecti, dici non potest, quantam ad bellum conferant.

Præfectus specialis est, qui generali subiectus præest, certæ alicui provinciæ, paræciæ, urbi, vel oppido.

Officium huius est in ratione informandorum & instituendorum militum sibi commissorũ & exercendorum & regẽdorũ, ducendorũ, collocandorũ, ordinandorũ, & reducendorũ.

Institutio & informatio in re militari constat præceptis & exercitatione.

Præcepta sunt de peritiâ & scientia rei militaris omnium informãdi,

depellendi, ictus declinandi, cedendi, insequendi, urgendi, adoriendi hostem, pugnandi, obsidendi, impetum faciendi, expugnandi mœnia, depellendi obsidentes, vel expugnantes, solvendi obsidionem, utendi stratagemate & insidiis, quovis armorum genere scitè in pugna utendi, castra metandi, servandi ordinem militarem, aciei instruendæ, actiones belli instituendi. *vide Psalm.* 18. 35. *& Psal.* 144. 1. 1. *Chronic cap.* 12. 33. *instructi omnibus armis bellicis, &c. v.* 35. *& seqq. ubi peritia & exercitatio in bello gerendo commendatur per tot. cap.* 12. *& c.* 11. *& 2. Sam. c.* 1. 18. *ubi David constituit, qui docerent Iudæos arcum, seu modum bellandi.*

Exercitatio, est actionum illarum bellicarum, quarum demonstratio facta est, usus in quolibet armorum genere, inter milites, hostiles partes, dicis caussâ agentes, in quibus vis belli actionibus.

Exercitatio ad pedites pertinens, est de militari gressu & incessu servando, de cursu tardiore, vel celeriore, de saltu, natatione, castrorum constitutione & munitione, intervallorum observatione, ordinum dispositione, conglobatione & laxatione agminis.

Exercitatio equitum est, de ascensu & descensu equorum à dexteris & sinistris de concitando equo & regendo, cohibendo, agmine & ordine servando, & similibus.

Atque eiusmodi exercitatio singulis trimestribus, certis in locis diligenter fieri debet, ubi milites hi domestici conveniant, postea recēsentur & à præside lustrentur, ignavi deiiciantur, strenui laudētur, & ad maiores ordines promovēatur.

Quilibet miles habeat propria arma, cáque bona, quilibet eques suum, non mutuatitium equum, non strigosum, malè curatum, peritè equum regere sciat, decurrere celeriter in equo, armisque necessariis uti, *&c. vid.* 1. *Chron. c.* 12.

Exercitatione corporis & animi vires præparantur ad bellum etiam in prancratio, hastiludiis, pugillaribus, torneamentis, cursitationibus, portatione, festinatione. *vide Alcia. in lib.*

de

de singulari certamine. c. 2. in fin. per l. qua actione. 7. §. si quis in colluctatione ad l. Aquil. l. milites. 15. ibi, ut armorum quotidiano usu ad bella se præparent. C. de re milit. lib. 12. Sic Cyrus major Persas exercuit. Xenoph. lib. 6. de pædia Cyri.

Vtinam magistratus nostri hac in re Romanos imitarentur & tyrocinia ejusmodi instituerent, studioséque conservarent, quò necessitatis tempore rei militaris & pugnæ peritos in promptu habere possent. De quo tyrocinio ago latiùs infra cap. seq.

Huc puto respicere duella illa, quæ virtutis & honestæ gloriæ causâ committi solent, præmio, vel sola gloria, veluti pugilatus die fecht schulen, item hastiludia & torneamenta principum, comitum, baronum nobiliũ; qualia duella jure, *l. 2. l. 3. de aleator. l. 3. §. pen. de injur. l. qua actione. 7. §. si quis. ad l. Aquil. l. ſſõ 5. C. quæres pign. oblig. l. si duas. 6. §. Athletæ; de excusat. tut. l. unic. C. de athlet. lib. 10.* & consuetudine permissa sunt. *Monomachias alias non permittendas rectè asserit Petrus Martyr, & Bodinus. lib. 4. c. 7. Camerarius part. 2. medit. c. 19.*

Sed institutio & informatio in re militari, hodiè ferè quibusdam inutilis visa est, de quibus Lips. lib. 5. de milit. Roman. dialog. 20. Concurrunt, ait, nomen apud scribam professi sunt, in veste aliquid mutant, ferocius incedunt, bacchantur, potitant. Ecce jam miles. Et cum nemo artem profiteatur, quam non didicerit, sola hæc militaris est, quam omnes scire se arbitrantur; mutabilisne Germani per versam opinionem intra paucos annos toties mutati? Inde hoc oritur, ut militari scientia non instructi, in acie & conflictu statim concidant & occumbant.

Specialis ejusmodi præfectus est vel provinciæ, vel civitatis, oppidi, paræciæ, vel præfectus prætorianorum. 2. *Chron. c. 32. 6. cap. 33. 14. 2. Sam. c. 23. 1. Chron. c. 12.*

Provinciæ præfectus est, qui aliquot civitatum, oppidorum pagorúmve militibus præest, ut milites oriundos ex illis regat & ad bellum instruat & exerceat.

Civitatis præfectus est, cui milites ex civitate oriundi seu ordinati, sunt commissi.

provinciam Groningensem. Hæc ex Vobone Emmio. Similiter ferè res habet in cæteris provinciis confœderatis in Belgio. In Frisia vicina inter Lavicam & Flevum, quatuor sunt provinciæ membra, quæ ad comitia ordinaria & extraordinaria delectos suos mittunt potestate instructos in urbem primariam Leovverdiam propemodum in regionis medio; nimirum ager Ostergous, ager VVestergous, ager qui septem sylvarum dicitur, & oppida numero XI. Hi delecti secundum membra provinciæ velut in classes quatuor distincti, de reb. omnibus quæ quæstionem habent, proponente collegio IX virorum annuorum deliberant & coniunctim & separatim, concludendique ac decernendi potestatem plenam habent. Sed potestas cum comitiis finitur. Penes hæc comitia rerum summa est in legibus ferendis & abrogandis, magistratibus provincialibus creandis, tributis decernendis, ac similibus rebus: verùm iurisdictionem non attingunt.

In Hollandia quæ provinciarum sociarum potentissima est, duo sunt ordines penes quos est omnis reip. potestas, nobilitas, & civitates.

Ipsa propter amplitudinem suam, & jura institutaq; diversa ab aliquot iam seculis in regiones divisa duas, Hollandiam proprio vocabulo sic dictam, & VVestfrisiam, quæ Frisiæ quondam pars fuit, duo quoque collegia provincialia, quæ deputatorum nominantur, habet: in quorum altero Holl. dico IX collegæ sunt, VIII ex totidem primariis civitatibus, unus ex nobilitate; in altero VVestfrisico VII ex solis civitatibus eius regionis, quæ totidem quoq; numero sunt, delecti. Civitatum in universa provincia permagnus est numerus, maior certè quàm pro finium modo. Nam XXXIII numerantur hodie mœnibus cinctæ, præter fora egregia, civitatum instar, sed mœnibus carentia. Atque ex his civitatibus olim sub imperio principum paucæ numero, quæ opibus & iure eminebant, ad comitia vocabantur. Verum postquam contra Hispanos pro libertate bellum enatum, plures vocari cœpêre, ut essent omnes XVIII, quarum XI in Hollandia vetere, VII in VVestfrisia. Quinimò cætera quoque his minores ad minimas usq; fi id peterant, ad comitia admittuntur non solum ad audiendas deliberationes, sed etiam ad dicendas sententias, quinquam suffragia non ferãt. Et bi quidem ordines duo, nobilitas & civitates etiam olim à Comitibus Hollandiæ, & eorum successoribus convocabantur,

bantur, quoties res magna agenda erat, nec quicquam maiorũ negociorum sine consilio & consensu horum ab illis suscipiebatur aut agebatur. Hodie ad comitia hujusmodi, quæ toti provinciæ communia sunt, à provinciæ Advocato, qui & magni sigilli custos est, ex voluntate collegii alterius convocantur quotannis, quater, quinquies, sexies, pro ut res poscunt. Id fit hoc modo. Advocatus capita rerum, de quibus in comitiis agendum, scripto concepta mittit ad deputatos nobilitatis, (ii numero XII sunt. quib. totus ille ordo universam comitiorũ curam cõmisit) & ad omnes civitates, quæ suffragii ius in comitiis habent. Deputati nobilitatis congressi, præconsultatione institutâ, plerunque ex sui medio designant aliquot, qui comitia obeant mandatis instructi; rarò omnes ipsi comitiis intersunt. In civitatibus verò singulis non solum senatus omnis, sed & concilium delectorum civium qui alibi XX, alibi XXIIII, alibi XXVIII, alibi XXXII, alibi XL sunt & munus habent perpetuum, coeunt, & capita illa eadem rerum consultandarum examinant, sententiisque omnium auditis, cum inter ipsos convenit itidem ex suorum numero deligunt quaternos, quinos, senos, interdum & octonos, qui ad comitia eant, & eos mandatis instruunt. Cumque omnes loco dieque dicto adsunt, Advocatus idem rem inchoans, paucis cum nobilitate verbis commutatis, sententiam ejus pronunciat, deinde reliquos ordine rogat, ubi disputatum satis, suffragia colligit, & secundum suffragiorum majorem numerum cõcludit, decretúmque concipit, ac publicat. Ex civitatibus autem in sedendo, dicendáque sententiâ primum à multis retrò sæculis locum tenuit, & adhuc hodiè tenet Dordracum, secundum Harlemum, tertium Delphi, quartum Leida seu Lugdunum, quintum, quæ amplitudine, splendore, opibus cæteras omnes multùm superat, plurimumque ad sustinenda reipub onera confert, Amstelrodamum, sextum Gouda, septimum Roterodamum: deinde reliquæ suo ordine. Sed in ferendis suffragiis ea ratio valet, ut unum modo suffragium tota nobilitas conficiat, quanquam id plerunque magni ponderis sit, reliqua numero XVIII conficiant civitates. Et in universa hac re sic agitur, ut ex suffragiorum discrepantia ad hoc usque tempus discordia nulla exiterit, aut, schisma eruperit, plurimis semper æquum, bonumq; publicũ in dicendis sententiis spectantibus, viris, quorum minores opes sunt sen-

tentiis aliorum, qui plus possunt, & in usum publicum plus conferunt, cedentibus. Locus comitiorum Hagæ ferè placet: quanquam status non fit. Decreti executio collegiis deputatorum duobus, de quibus ante dictum, committitur: quorum alterum Hagæ, in quo frequens adest Advocatus, & quando adest, præsidet, alterum Hornæ sedem tenet. Ea collegia, ut in cæteris provinciis, ab iisdem provinciæ ordinibus, quæ comitiorum ius habent, potestate instructa sunt, legésque accipiunt: & qui in iis sedent deputati, præter unum, quem nobilitas ex suo ordine designat, à singulis quidem, quibus id ius est civitatibus domi eduntur, sed provinciæ, collegiisq; in collegiorũ loco ius jurãdum dant, sunt in altero collegio biennales, in altero annui, hoc tamen modo, ut in annos sæpe plures minus ipsis cõtinuetur. Eorum autẽ, qui comitia obeunt, potestas cũ ipsis comitiis finitur.

Eadem penè ratio in Selandia valet, cui multa antiquitus cũ Hollãdia communia: nec multò secius habet in reliquis confœderatis provinciis. Interea in unaquaque provincia quælibet civitas utoroμίxquadã suâ gaudet à majoribus accepta, ac per manus traditâ, certis terminis circũscriptâ, cui comitia derogare non possunt. Quemadmodum nec eadem derogare possunt aliorum juri, quod ad quosq; à maioribus devolutum est, sive nobiles, sive vicanos. Ab omnibus autem tribunalibus tum oppidanis tum vicinis per Hollandiam & Selandiam ex instituto majorum appellatio patet ad commune tribunal superius, quod Hagæ sedem habet, non solũ in civilib. causis, sed etiam criminalib, exceptis iis, quæ criminis confessi sunt, & pœnæ certæ. Ab isto verò tribunali ad aliud summũ provocatio est, quod Hagæ similiter sedem tenet: à quo provocare non licet, quanquã revisionem, ut vocant, petere liceat. In illo x, in hoc xi viri iudicant doctrina & prudentia præstantes.

Et sic quidẽ in provinciis his singulis. Provinciæ aũt oẽs, quæ numero septẽ nunc sunt, cõcilio generalium ordinum, & collegio, quod senatũ ordinũ vocãt, quorũ supra facta mẽtio est, ubi de provincia Groningana est dictum & fœdere inter se colligãtur. Quibus accessit iã ãte annum cõmunis camera rationũ. Ex his caput totius societatis esse iã ãte demõstratũ est concilium generale, à quo & senatus ordinum, & camera rationum, & collegia cõmunium rerum maritimarũ, de quibus etiam prius dictũ, & ipsa bella

belli duces potestatem & imperium accipiunt. Cuius officium est, belli & pacis consilia tractare legationes societatis nomine decernere, literas & legatos regum, principum, civitatum accipere & audire, iisque respondere, cum exteris fœdera ferire, controversias inter socios cognoscere & componere, tributi modũ in usum belli, & rerum aliarum communium definire, rem monetariam statuto numorum pretio ordinare, deniq; curare omnia, quæ ad conservandam & tuendam totam societatem, & singulas eius partes pertinent. Nec tamen jurisdictionem aut prætorium imperium ullum habet, nisi ex compromisso, aut voluntate litigantium mutuâ: nec iuri singularum provinciarum, quod absolutam potestatem secundũ leges patrias complectitur, quicquam derogat. In hoc concilium singulæ provinciæ mittunt adsessores, quos & quot volunt: mittunt autem prudentissimos & spectatissimos quosq;. Suffragia verò feruntur non secundum adsessorum capita, sed ita, ut singulæ provinciæ unum solummodò habeant suffragium tam maiores quam minores. Sessiones servantur secundum dignitatem provinciarum, itemq; dicendæ sententiæ ordo. Præsidendi, id est, proponendi, sententias rogandi, suffragia colligendi, concludendi, & similia agendi ius omnibus provinciis par est, eo modo, ut vicissim per singulas septimanas sibi mutuò provinciæ in hoc munere succedant.

CAPUT XXXIIII.

De curâ, & tractatione armorum tempore pacis.

HActenus de administrationis specialium publicorum negotiorum civilium specie sexta. Sequitur septima, de cura armorum.

Cura armorum est, qua magistratus summus, arma parata & expedita semper habet, ut si quæ vel repentina necessitas, vel improvisa vis hostium ingruat, Rempub. & regnum suum à ruina & exitio defendere possit.

Cura & tractatio armorum est duplex. una tempore pacis altera tempore belli.

Tractatio & cura armorum tempore pacis est, qua tempore, quo bellum non est, cives in peritia belländi instituuntur, vel qua scientia belligerandi subditis demonstratur & illi militaribus exercitiis exercentur.

Nam facilè, ait Plato, eæ civitates ab extraneis evertuntur, quæ prorsus arma deseruerunt seque totas paci & otio tradiderunt abjecto omni rei bellicæ exercitio, rerúmque militarium studio. Et ut Tacit. lib. 4. annal. dicit, voluntarius miles sæ, è deest, ac si suppeditet, non eadem virtute, ac modestia agit, quia plerunque inopes ac vagi sponte militiam suscipiunt. Sic sapientissimus rex Salomo tempore pacis arma, currus militares, equos, equites, legiones peditum, certis in oppidis descriptas & constitutas habuit, & in media pace arma tractavit, 1. Reg. c. 4. 25. & segq. 2. Chron. c. 1. 14. c. 9. 25. 26. Sic David constituit, qui docerent Iudæos arcum, seu modum bellandi, 2. Sam. c. 1. 18. Tacit. lib. 15. annal. Non ignaviâ, inquit, magna imperia continentur, sed virorum armorumque faciendum certamen. Populum Romanum nulla re magis floruisse, quàm arte militari, historiæ tradunt, sine qua non modò imperii fines augeri, sed ne stare quidem potuissent. Sic rectè Xenophon in Agesilao ait, ubi Deum colunt homines, arma tractant, disciplinam meditantur & exercent, quomodo probabile non est, illis omnia plena esse bonæ spei? Et quæres vitam, aut tranquillum usum habent, sine armorum cura? jura, judicia, leges, religio omniumque rerum publicarum opes & potentia sub militaris disciplinæ clypeo continentur. Patria, libertas, cives atque adeò ipsi reges latent in tutela, ac præsidio bellicæ virtutis.

Neque ab ullis magistris, inquit Bodinus, accepimus, aut didicimus, sed ab ipsa natura hausimus & expressimus, ut cædes, incendia, rapinas, libidinem à vita, fortunis, corporibus, arceamus, ac Deus ipse jubet à templis sacrilegia, ab oppidis direptionem, ab agris vastitatem, depelli, & omni ratione salutem expediri, neq; id tantùm, sed etiam hostes ac latrones consectari ac perdere, quæ naturæ disciplina omnibus divinis & humanis legibus confirmatur. Hoc verò fieri non posset, nisi armis & militibus & absque disciplina militari, quæ ideò excolenda est, non solum ad tutelam rerum fortunarum, liberorum, cognatorum, parentúmque nostro-

noſtrorum, ſed etiam ad improborum et latronum offenſionem et exitium; utrumque periculum tempore pacis & belli expectandum eſt, quamvis certius hoc, quam illo, quo contra improborum civium conjurationes & cœtus ſeditioſos armis opus eſt.

Præterea ſi diſciplina militaris exercetur, commodum hoc ſequetur, ut ex ignavo cive fortem, ex intemperanti moderatum, è deſidioſo ſtrenuum, è luxurioſo frugalem, è libidinoſo continentem efficiamus. Ibi enim labor in negotiis, fortitudo in periculis exercetur, temperantia in cupiditatibus, induſtria in agendo, celeritas in conficiendo, conſilium in provvidendo.

In bello etiam domeſticus miles, externo mercenario præferendus eſt, ut non committendum, ut non plus roboris ſui & ſuarum propriè virium, quàm externarum habeat magiſtratus, ut ex Livio, Scip. Amirat. lib. 20. diſcurſ. 9. refert. Neceſſe igitur eſt, ut tempore pacis, in meditullio regni, domeſtici milites præparentur & peritiâ belli gerendi inſtruantur. Nam etiam in media pace, nunquam deſunt bella, quando utimur extraneo milite. Miſera quoque Reſpub. quæ tota auxiliis alienis inhæret, nullas autem ad ſe tuendum vires ipſa per ſe habere poteſt, quæ ſuam ſalutem extraneis hominibus, non ſuis civibus committit, quæ tota ex alieno nutu & fide pendet, non ex ſtorga & naturali affectu ſuorum civium. Danæ. lib. 7. c. 1. Lipſius lib. 5. c. 3. & ſeq: politic. Nam apud mercenarios externos, fides exigua, vix patientia: in pugna frigidi, pavidi, civibus pernicioſi, graves ærario, cum contrà domeſtici fidi, obedientes, acres in pugnam, reverentia amore, & pacto magiſtratui obligati, amantiores patriæ, uti Lipſius latè ex hiſtoriis probat, & Georgii. 11. t. 3. nu. 6. 7. de Rep. eleganter & graviter aſſerunt. Nam id cavendum provvidis Ducibus, exemplaq; vetera pro documentis habenda, ne ita externis credant auxiliis, ut non plus ſui roboris ſuarumq; propriè virium in caſtris habeant. Fit verò quævis gens in Europa apta ad bellum & pugnam ex inſtitutione & uſu, quæ omni armorum diſciplina, vel arte bellandi veteres illos milites, qui orbem terræ ſubegerunt, facilè coæquabit, ut Lipſius ex Vegetio refert cap. 10. lib. 5. Et ſpreta enim armorum adminiſtratione omnino imbelles & infirmi cives evadunt, ut ſe poſteà tueri adverſus ex-

graneos hoſtes nequaquã poſſunt. Nunquam verò deerunt raptores alie-næ libertatis, lupi. Imò nec ipſi cives otiõſi diu conquieſcere poſſunt. Nemo præterea provocare audet, aut facere iniuriam ei regno, aut populo, quem intelligit expeditum atque promptum ad vindicandum. Quicunq; igitur pacem deſiderat, præparet bellum Subditi quoque rebelles & diſcientes vi & armis ad ſubjectionem ſunt revocandi. Geneſ. c. 14. 4. 5. Iudic. cap. 20. c. 20. c. 21. 2. Sam. c. 2. c. 3. & 4. c. 18. c. 19. c. 20. vide conſtit. Imperii de pace publica, de anno 1548. & ordinat. Camer. part. 2. tit. 2. Bocer. de iure belli lib. 1. c. 29. Covarruv. in cap. peccatum. de R. i in 6. part. 2. §. 9. Pet. Greg. lib. 11. c. 1. & ſeqq. de Repub. & c. 3. Bodin. lib. 5. c. 5. de Repub. Camerar. lib. 2. oper. ſuccif. c. 22. & ſeqq. Conſultum denique eſt homines in otio viventes & in turpi inertiâ & voluptatibus diſfluentes è civitate ad bellum emittere, & veluti pravis & corruptis humoribus plenum corpus vacuare. Ideò bella ſcopas regionum aſperrimas, quibus ſentina hominum malorum expurgatur, quidam dixerunt.

Armorum igitur curã in Rep. ſummus magiſtratus minimè negligere debet, ſi vult pacem, concordiam, trãquillitatẽ, imò Remp. conſervare, ne illa civili diſſenſione turbetur, vel irruptione ab extraneis hoſtib. invadatur, & ſub iugũ alienũ redigatur. Scip. Amir. li. 20. diſc. 9. Sunt deniq; ſales milites in pace decus, & in bello præſidium uti ex Tacit. refert Lipſ.

Arma porrò hîc nobis vocantur, omnia inſtrumenta, quib. ad vim inferendam, vel illatam propulſandam, cominus vel eminus, offenſivè, vel defenſivè uti poſſumus.

Eiuſmodi, pro uſu & more cuiuſque gentis, varia ſunt; Vſitatiſsima verò ſunt ſequentia arma; gladius, pugio, ſica, haſta, bombarda, thoraces, militares fuſtes, ſcuta, galea, & ciuſmodi plura alia. *l. 1. armorum. 41 ubi Goedæ. de V. S. l. 3 §. armis. de vi & vi armatâ. ubi dicitur generalis appellatio armorum, ſicuti voluit & Varro libr. 4. de Latin. ling. qui hinc arma, quib. arceamus hoſtem, appellata eſſe voluit. Sext. Pompeius verò arma ab armo, id eſt humero, quod ex humeris dependeant, nominata mavult.*

Cura, & adminiſtratio armorum tempore pacis conſiſtit *I.* In militũ delectu. *II.* in præfectis militũ cõſtituendis, eorũque offi-

officiis. *III.* in apparatu cõparando. *Dion. lib.42. duo esse dicit, quæ principatus conservent, augeant & cõparent, milites & pecuniam.*

Militum delectus tẽpore pacis est, quo ex subditis in toto regno apti & idonei viri ad bellũ eliguntur, qui incidente necessitate manu expediti, prompti & semper parati sint ad vim quamvis illatã, armis propulsandã & avertendã, vel vim quãvis aliis armis inferendã. *Sic David suos milites tẽpore pacis habuit. 1. Chron c.28. & Salomo. 1. Reg c.4. cap. 10. & Iosaphat. 2. Chron. c. 17. & alii. 2 Chronic. c. 14. 7. 8. & ca. 17. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. Sed locus ille. 2. Chron. c. 17. elegans est, quem referã à v. 12. ita Iosaphat pergebat crescere usq; ad summũ, & ædificavit in Iuda arces & civitates armamentariorũ. 13. Et res multæ erant ei per civitates Iehudæ, ac homines bellatores valentes robore Ierusalaimis. 14. Quorum numeratio per paternas familias eorũ ex Iehuda Chiliarchorũ, Haana princeps, qui cũ erãt valentis robore trecenta millia. 15. Et secundũ hunc Iehochanan princeps, qui cum erant ducenta octoginta millia. 19. Et secundũ hunc Hamasia filius Zicri sponte se offerens Iehovæ, qui cũ erant ducenta millia valentiũ robore. 17. Ex Binjamine verò valens robore Eliadah, qui cũ erãt armati arcu aut scuto ducenties mille. 18. Et secundum hunc Iehu Zabad, qui cũ erant centum octoginta millia expeditorum ad militiam.*

Idonei milites cõlentur, qui sunt exercitati, robusti, animosi, deliciarũ ignari, parvo cõtenti, solis laborisque & frigoris patientes, vigiles & tẽperantes. *Deut. c. 20. 2. Chrõ. c. 17. 13. ac homines bellatores valentes robore, & c. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 1. Sam c. 14. 53. Prospiciebat sibi Saul de omni viro forti, & omni strenuo, quẽ recipiebat ad se. Ejusmodi milites celebrantur 2. Sam c. 23. c. 3. 34. & seqq. 1. Chrõ. c. 11. c. 12. per tot. vide Boter lib 9. c. 3. de polit.*

Numerus militum, pro regni naturâ, qualitate, & circũstantiis temporis, modò maior, modò minor esse potest.

Eiusmodi milites sunt pedites, vel equites.

Pedites dicuntur, qui sine equo pedibus militant. Et sunt sclopetarii, hastarii, scutarii. 2. *Chron. c. 11. 15. c. 14. 8.*

Equites sunt, qui equo militant, quẽ ciusrei caussa Reipub. alunt. *De quib. in Repub. Iudæorũ vide. 1. Reg. c. 4. 26. Erãt Salomonis*

quadraginta millia præsepiorum equilium, ad equitatum ejus & ad duodecies mille equites. 2. Chron. c. 9. 25. ita ut essent Salomoni quatuor mille equites, quos collocavit in civitatibus currum & apud regem Ierusalaimis; adde Est. c. 8. 10. 14. 2. Chron. c. 17. & c. 1. 14.

Milites eiusmodi electi sunt ordinarii, vel subsidiarii.

Ordinarii sunt perpetui milites, qui sunt ex civibus electi, ut ex munere & arte militent, semperque parati sint, prompti manu, armis & experientiarei militaris, ad subita casuum, aut bellorum. *vide. Lipsi. lib. 5. c. 11. politic.*

Ex munere dico, quia sub quodam stipendio magistratus conducti, hodie, ut plurimum immunitatum quarundam cõcessione, ad incidentes necessitates Reipub. patriæ, ex locis provinciæ variis, à magistratu evocantur.

Arte dico, quia informati peritia bellandi, instructi sunt omni armorum exercitio, disciplina castrorum, usuq; militiæ.

Præstat enim & vilius constat armis erudire suos, quam alienos mercede conducere. Nam, ut ait Lipsius, quod exteri in itu & reditu consumunt, hoc si in armandis domesticis & exercendis, impendis, egregiam habes & ad manum tibi semper militarem manum Et illi longinquo accersendi & cum dispendio sæpè expectandi sunt: domestici in tua sede uno edictõ evocantur & adsunt.

Ordinarii hi milites sunt duplicis genẽris. vel enim sunt certis locis regni adscripti: vel in domiciliis suis relicti. Certis locis regni adscripti, sunt stationarii, qui rursus sunt limitanei, vel præsidiarii, vel prætoriani & σωματοφύλακες magistratus summi, quibus quandoque extranei miscentur.

Limitanei sunt, qui limitibus regni tuendis præsunt & ripis fluminum, quib. diversorum regnorum fines distinguuntur. 2. *Chronic. c.* 17. 2. *Disposuit copias per omnes civitates Iudæ, quæ munitæ erant, & disposuit stationarios per regionem Iudæ, & c. & vers.* 19. 2. *Sam. c.* 8. 6. 14.

Præsidiarii sunt, qui alibi quàm in regni finibus, ad locum aliquem tuendum & servandum, à summo magistratu collocantur,

cantur, in meditullio regni, vel metropoli, vel aliqua eius provincia.

Prætoriani & σωματοφύλακες summi magistratus sunt, quos ille semper habet ad manum & circa se paratos, si quid sibi, vel Reipub. ingruat, quod prompto auxilio opus habeat. *vocantur satellites illius, perpetuò ipsum comitantes & contra vim & insidias incidentes defendentes.*

Officium ergò horum erat, corpus & vitam summi magistratus contra pericula & iniurias aliorum defendere, viq́ue armata propulsare illata n violentiam, vel inferre aliis. Deinde neminem ad magistratum admittere sine eiusdem venia & mandato.

Exempla ejusmodi satellitum passim videre licet in Saule, 1. Sam. c. 16. 17. in Davide, 2. Sam. c. 8. in fin. ubi Pet. Martyr. & c. 19. 33. & seqq. c. 12. 17. 18. 19. 20. 21. c. 15. 14. 16 & seqq. c. 9. 4. ubi Iun. 1. Sam. c. 22. 6. 7. c. 26. 15. 16 in Salomone. 1. Reg. c. 10. 5. 6. 8. ubi Iun. & c. 4. 1. Reg. c. 14. 28. 1. Chronic. c. 18. 17. cap. 29. 1. 2. 3. 4. 2. Chron. c. 17. 14. usq́; ad finem & numerantur, 1. Chron c. 27. c. 28. c. 29. 2. Reg. c. 11. cap. 24. & in pluribus aliis magistratibus tam piis, quàm impiis. Est. ca. 1. 13. 14. Dan. c. 1. 4. 19. 20. Exod c. 11. 8. c. 8. 30. 31. c. 7. 13. 23. Ierem. c. 22. 5. 6. 7. c. 17. 25. c. 34. 19. 2. Chron. c. 9. 25. Iud. c. 24. 25. vid. Petr. Greg. lib. 22. de Repub. c. 11. vide tit. C. de apparitor. præfect prætor tit. C. de offic. magistr. offic. ubi Cuiac. tit. C. de domest. & protect. ubi Cuiac. Lipsi. lib. 4. politic. c. 6. & 7.

Tales satellites tempore regum Iudaicorum, sumebantur, ut plurimũ ad latera regis ex Cheretis & Pelethis, & filiis, vel cognatis regis. 2. Sam. c. 15. 18. 19. 20. c. 9. 4. ubi Iun. diis est. 8. in fine ubi & Pet. Martyr. 1. Chron. c. 18. 19. Genes. c. 41. 45. ubi Ianius. Senec. 1. de clement. Somnum ejus nocturnis excubiis muniant hi custodes, latera objecti circumfusique defendant, in currentibus periculis se opponant. & Tacit. 1. annal. miles in forum, miles in curiam comitabatur. & Senec. d. lib. 1. de clemente. Quanquam in nullo metu, decori tamen eos ornamenti causâ habeat magistratus.

Milites ordinarii in domiciliis ſuis relicti, ſunt qui muneri artificio, vel opificio ſuo vacantes, ſemper ad poſtulationem ſuperioris præſtò ſunt armis expediti, ad mandata evocantis exſequenda, armis pugnaturi.

Itaque certo numero in quovis pago oppido, urbéve ſunt deſcripti, & ſpecialibus ſuis præfectis parent, à quibus cum evocantur, colliguntur. *Vocantur tales milites legionarii.*

Ad ejuſmodi ordinarios refero quoque quovis regno & provincia, quos vaſallos vocant, qui ideo feuda à ſuperiore acceperũt pro ſtipendio militari, quo fruuntur eam ob cauſam; cum reliqui ea de cauſa veſtigalia & indictiones ſolvant quos magiſtratus ideo defendere tenetur, & à belli laboribus immunes ſervare. *Pet. Greg. lib. 11. de Repub. c. 3. n. 12.*

Subſidiarii ſunt milites auxiliares, ordinariis, tempore neceſſitatis ſuccurrẽtes. Ejuſmodi auxiliares ſunt reliqui domeſtici & cives oẽs: vel ſocii & confœderati ex alio regno accit.

Reliqui oẽs cives ad bellũ aptiúsve idonei, nemine excepto, tẽpore neceſſitatis ad vim illatã propulſandã, vel inferendã evocati, parati eſſe debẽt. Hoc enim requirit ab ipſis amor patriæ, cõmunis periculũ & fides quã magiſtratui pſtiterũt. *vid. ſup. c. 20*

Socii & confœderati tales eligendi ſunt, qui potentia valent, & in proximo habitant, non remotius. *Hi enim & viribus & loci opportunitate, auxilia præſtare poſſunt infirmi & miſeri ipſi opus habent auxilio. Niſi vicinus talis ſit, cujus ruina te poſſit ſecum trahere, quoq; periclitante, tu pericliteris. Videmus enim, eos quos ignavia, aut prava calliditas, ut alienis laboribus tuti eſſent, armis abſtinuit, acerbiſſimas pœnas ſolviſſe, & victoris prædam fuiſſe.* Pet. Greg. lib. 11. c. 3. *ubi exemplaria recenſet, & de mercenariis militibus agit. Abraham tale fœdus pepigit cum Amorrhæis. Geneſ. cap. 14. & Macchabæi cum Romanis 1. Macchab. c. 8. David cum Tyri rege. 2. Sam. c. 5. & Salomo. 1. Reg. c. 5. vide Boer. de jure bell. lib. 1. cap. 7. §. 2. Chron. c. 19. ſed tamen impiorum auxilia rarò piis fauſta in bello gerendo. 2. Reg. c. 8. 28. c. 9. 10. 2. Chro. c. 28. 2. & 19. c. 23. 8. c. 20. 37. & 25.*

Sequitur

Sequitur de militum præfectis constituendis à magistratu summo. Eiusmodi sunt, qui tempore pacis militibus domesticis ordinariis & subsidiariis præsunt, eósque gubernant.

Præfecti hi sunt generalis unus & alii speciales.

Generalis ille unus præfectus à sũmo magistratu cõstitutus est, cui omnes reliqui speciales sunt subiecti. Consultum est, hunc generalẽ præfectum ex ephoris regni constituere, vel ex filiis sũmi magistratus maximè idoneis. 2. *Chr.* c. 11. 11, 25. 2 *Sam.* c. 9. 2. 4. c. 20. 23. *add.* 1. *Sam.* c. 18. 1. *Chro.* c. 12 c. 13. c. 14. 2. *Chro.* c. 17.

Officium huius præfecti generalis est, videre & curare, ut speciales inferiores officiũ iniunctũ faciant, idcóq; veluti inspector reliquorum est, 2. *Sam.* c. 9. 4. *Et Benaia præerat Cerethæis & Pelethæis, filii denique Davidis præsides erant, ubi Iunius notat.*

Requisita huius sunt, scientia rei militaris, virtus, fælicitas, autoritas, liberalitas.

Scientia rei militaris in Duce omninò necessaria, in qua sunt præcipua, ut hostem fame magis, quam ferro urgeat. deinde ex occulto hostes semper attendat. Tertiò, inter hostes discordiarum præcuret causas. Quartò, aciem benè ordinare possit, ne sol, pulvis, ventúsve pugnantib. molestus sit. Quintò, non expectet dum hostium copiæ augeantur. Sextò, non noctu, sed die militet. Septimò, sciat etiam suos milites exhortari & animare. *Sed de scientia rei militaris dicto infra cap. seq.*

Hanc scientiæ rei militaris, si accedit virtus, fælicitas, autoritas & liberalitas præfecti, dici non potest, quantam ad bellum conferant.

Præfectus specialis est, qui generali subiectus præest, certæ alicui provinciæ, paræciæ, urbi, vel oppido.

Officium huius est in ratione informandorum & instituendorum militum sibi commissorũ & exercendorum & regẽdorũ, ducendorũ, collocandorũ, ordinandorũ, & reducendorũ.

Institutio & informatio in re militari constat præceptis & exercitatione.

Præcepta sunt de peritia & scientia rẽdi arma vim inferẽdi,

de ſingulari certamine. c. 2. in fin. per l. qua actione. 7. §. ſi quis in colluctatione ad l. Aquil. l. milites. 15. ibi, ut armorum quotidiano uſu ad bella ſe præparent. C. de re milit. lib. 12. Sic Cyrus major Perſas exercuit. Xenoph. lib. 6. de pœdia Cyri.

Vtinam magiſtratus noſtri hac in re Romanos imitarentur & tyrocinia eiuſmodi inſtituerent, ſtudioſéque conſervarent, quò neceſſitatis tempore rei militaris & pugnæ peritos in promptu habere poſſent. De quo tyrocinio ago latiùs infra cap. ſeq.

Huc puto reſpicere duella illa, quæ virtutis & honeſtæ gloriæ cauſſâ committi ſolent, præmio, vel ſola gloria, veluti pugilatus die fecht ſchulen, item haſtiludia & torneamenta principum, comitum, baronum nobiliũ; qualia duella jure, *l. 2. l. 3. de aleator. l. 3. §. pen. de injur. l. qua actione. 7. §. ſi quis. ad l. Aquil. l. ſſpẽ. 5. C. quæres pign. oblig. l. ſi duas. 6. §. Athletæ; de excuſat. tut. l. unic. C. de athlet. lib. 10.* & conſuetudine permiſſa ſunt. *Monomachias alias non permittendas rectè aſſerit Petrus Martyr, & Bodinus. lib. 4. c. 7. Camerarius part. 2. medit. c. 19.*

Sed inſtitutio & informatio in re militari, hodie ferè quibuſdam inutilis viſa eſt, de quibus Lipſ. lib. 5. de milit. Roman. dialog. 20. Conveniunt, ait, nomen apud ſcribam profeſſi ſunt, in veſte aliquid mutant, ferocius incedunt, bacchantur, potitant. Ecce jam miles. Et cum nemo artem profiteatur, quam non didicerit, ſola hæc militaris eſt, quam omnes ſcire ſe arbitrantur; mutabiliſſne Germani per verſam opinionem intra paucos annos toties multati? Inde horetur, ut militari ſcientia non inſtructi, in acie & conflictu ſtatim concidant & occumbant.

Specialis eiuſmodi præfectus eſt vel provinciæ, vel civitatis, oppidi, paræciæ, vel præfectus prætorianorum. 2. *Chron. c. 32. 6. cap. 33. 14. 2. Sam. c. 23. 1. Chron. c. 12.*

Provinciæ præfectus eſt, qui aliquot civitatum, oppidorum pagorúmve militibus præeſt, ut milites oriundos ex illis regat & ad bellum inſtruat & exerceat.

Civitatis præfectus eſt, cui milites ex civitate oriundi ſeu ordinati, ſunt commiſſi.

Oppidi prefectus, cui milites ordinarii oppidani sunt commissi; sic & pagi prefectus.

Paræcię prætectus est, cui milites ordinarii electi in paræcia habitantes, sunt commendati.

Prefectus prętorianorum militum est, cui cura & gubernario prætorianorum militum est commissa, *vid. 2. Chronic. cap. 17. vers. 14. & seqq. 2. Samuel. cap. 23. vers. 23. cap. 9. vers. 3. 4. 1. Chron. cap. 18. 17.*

Prætectus præsidiariorum militum est, cui horum cura & inspectio est data.

Præfectus limitaneorum militum: & prefectus classiariorum militum: prefectus subsidiariorum, quis dicatur satis ex precedentibus liquet.

Apud Turcas quoque, ut refert Zuinger. vol. 2. lib. 3. varia sunt militum genera, Thimarci, Ianizari, Aßapii & Allangi. Quorum haec est ferè diversitas. Thimarci sunt milites equites omnes, quibus ager ab imperatore est attributus, unde unus cum quatuor militibus loricatis vivere possit. Quandoquidem Thimar, apud eos intelligitur ager unus, de quo quandoque milites vivunt ex decimis per subditos provinciarum, de domibus & omnibus terræ nascentibus, frugibus datis, quamvis agri æquales non sunt: Est enim aliquis qui in viginti, alter in triginta, aut quadraginta thimar dividi possit, ab uno tamen possessus. Sed pro magnitudine agrorum, agri, ac proventuum, talis possessor equites, sive milites terras. Sic computatis agris militaribus, majoribus & minoribus, qui habentur in Romania, numero sunt quatuor millia & quingenti. In Natolia verò cum numero sit quinquies mille & quingenti thimar, sunt viginti septem millia & quingenti milites. Ex quibus omnibus thimar in Natolia & Romania resultant, quinquaginta millia equitum, qui omnes obediunt suis præsidibus, & semper sunt parati ad bellum. Nec aliud alimentum habent quam de agris illis. Tam præclarè homines barbari imperio consulere norunt.

Alterũ militũ genus est, qui Ianizari dicuntur. Omnes enim pedites sunt, & ex stipendio imperatoris vivũt, & imperatori semper adsunt. Major

pais horum est ex Romania & ab origine Christiani, &c

Assapi sunt milites gregarii minus exercitati, ac pretio conducti, habentes pro stipendio viritim aspera quiná per diem, quorum quinquaginta ducatum aureum faciunt.

Allangi voluntarii milites, militant ad fortunam, sine agris & sine stipendiis, quintam partem prædæ imperatori dantes.

Ianizari impuberes adhuc ex toto imperio leguntur à conquisitoribus, & aliquamdiu militari disciplina instituuntur sub magistro in publicis gymnasiis, mox militiæ adscripti, amictiuntur. breviore veste & pileo albo & sursum versus erecto: arma his scutum, ensis, & arcus, his castra muniunt, urbes oppugnant.

Assapii levis armaturæ pedites, ense, scuto et longiore hasta instruuntur, rubro pileo, à Ianizaris discreti, hostium equos in prælio confodiunt, etc. latè Zuinger. d. loc.

Sequitur tertium requisitum curæ militaris tempore pacis, quod est in comparando adparatu ad bellum necessario, qui est. *I.* in pecunia. *II.* armis: *III.* annona: *IV.* munitionibus, *V.* fœderibus.

Pecunia ad bellum gerendum, tam necessaria est, ut nervus illis rectè dicatur & spiritus vitalis. *Nam sine hac miles extraneus haberi & conduci non potest, neque domesticus stipendia sua annua retinere, & omnia venalia pecunia: & nihil tam munitum, quod eâ non possit expugnari. Huc referuntur thesauri magistratus, de quibus dixi supra.*

Arma etiam, quia sunt instrumenta, quibus bellum geritur, vis infertur & propulsatur, quàm maximè necessarias. Hęc durabilia, levia, & apta esse debent: quibus etiam luti possis, priusquam ad manum & jactum perveniri possit. Ideó que tempore pacis magistratus armorum copiam, sed armamentarium instructissimum procurabit, in quo omnis generis arma, quibus in bello milites pedites, vel equites uti solent, in quavis belli actione, ad quamvis necessitatem incidentem, sunt in promptu & ad manum.

Eiusmodi

Ejuſmodi arma ſunt bombardæ, quas vocamus, minores & maiores, cum caterva magna globorum & pulveris bombardici, carri, currus, quadrigæ, ligones, ſecures, haſtæ, gladii, thoraces, & ſi quæ aliæ armorum ſpecies, quibus utimur in obſidionibus, vel defenſione munitionum, ſeu fortaliciorum 2. *Chron.* c. 11. 12.

Et in unaquaque civitate clypeos & ſpicula, hoc eſt, omnia armorum genera, tam ad defenſionem, quàm offenſionem, diſpoſuit, & 2. Chron. cap. 17. *& 2. ita Joſaphat pergebat creſcere uſque ad ſummum, & in Iehuda ædificavit arces & civitates armamentariorum, cap.* 32. 5. *paravitque miſſilia copioſè & ſcuta, 2. Chron. c.* 16. 4. *Philiſtæi Iudæis arma, ne rebellare poſſent, certo conſilio ademerunt.* 1. *Sam. cap.* 13. 19. 20. 21. 22. *vid. 2. Chroni. c.* 8. 4. 5. *c.* 11. 12. *c.* 26. 11. 12. *& ſeqq. c.* 32. 1. *& ſeqq.* De bellicis tormentis veterum & recentiorum *vide Scipio. Amiſat. lib.* 19. *diſcurſ.* 3.

Arma alia tuendi noſtri gratia, alia ad offendendum, alia ad utrumq; uſum ſunt comparata.

Ea quibus tuendi noſtri gratiâ utimur, ſunt galeæ, caſſides, thoraces, ſeu loricæ, quarum altera pars pectus & totum epigaſtrion, altera verò dorſum ac partes corporis poſteriores munit.

Quibus præcipuè utimur ad alium offendendum & lædendum, ſunt gladius, machæra, romphæa, enſis falcatus, haſta, bipennis, jacula, ſagittæ, baliſta, aries, ſcorpius, ſeu onager, malleoli, falces murales, muricæ, teſtudo, muſculi, vineæ, plutei, & alia bellica inſtrumenta, *de quibus Veget. & alii.*

Hodie in militari uſu ſunt galeæ, caſſides, thoraces ſeu loricæ, quarum duo ſunt genera, unum fibulis conſertum, veluti maculis variis. Alterum eſt, quod ſolidis laminis ferri benè compactum eſt ſquamarum modo, aut cum de ſolido ferro tota thoracis forma ducitur.

Sunt quoque in uſu hodie haſtæ, bipennes, machæræ, romphææ, bombardæ, ſeu machinæ fulminales, varii generis. Habemus

benus etiam armatos pedites & velites peltatos. Item equites cătaphractos, aut hastatos, aut leviter armatos. at hi omnes melius hodie instructi sunt, quàm olim.

Ad arma quoque pertinere dicimus, sine quibus, vel arma non habere, vel iis uti non possumus, uti sunt eorum artifices, pulvis bombardicus, globi, currus, quadrigæ, iumenta, naves; *De variis armorum generibus, vide Zuinger. vol. 2 8. lib. 3. Alex. ab Alex. lib. 1. c. 20 8. gen. dier.*

Annona etiam omninò necessaria; si quidem nemo potest cum hoste simul & natura pugnare. Hanc igitur tempore pacis, magistratus copiâ magnâ colligere & in usum belli reponere debet.

Annona autem nobis hîc est, quicquid ad vitam humanam sustentandam, est necessarium, vel utile, uti panis, frumentum, caro, vinum, cerevisia, vestes & similia alia. 2. *Chronic. c.* 11. 11. *disponens in eis antecessores & apothecas cibi & olei & vini. & vers.* 23. *& cap.* 17. 13.

Solet verò commeatus eiusmodi & annona reponi in munitis locis. 2. *Chrō. c.* 11. 23. *& c.* 17. 13. *& res multæ erant ei per civitates Iudæ ad commeatum pertinentes. uti ibidem Iun.* 2. *Reg. cap.* 20. 13. *& seqq.*

Romani cōmeatum totius anni ad escam & cibum militarem in aceto, frumento, lardo atque hordeo & paleis ad usum equorum conditum habebant. & Iudæi dispensatores annonæ militaris etiam tempore pacis habebant 1. *Reg. c.* 4. 27. 28. *Iudic. c.* 20. 10. *vid. Pet. Greg. lib.* 11. *cap.* 3. *de Repub.*

Munimenta, seu munitiones, sunt loca munita, propugnacula & fortalitia, ut vocant arces, castella, civitates, oppidave vallo, fossa, aqua, muris, vel aliis propugnaculis, contra omnẽ vim externam munita, quibus provincia defenditur quovis tempore pacis & belli, quæque receptaculum & refugium tutum præbent militibus, aliisque civibus, & quibus civium & subditorum saluti & securitati consulitur, & in futurum & in

prçlẽs tempus proſpicitur, ne nudata propugnaculis regio invadendę aç diripiendæ illecebra quædam ſit. *Pet. reg. lib. 2. cap. 1. & c. 5. Iunius part. 2. politic. quæſt. 64. Bodin. lib. 5. c. 5. Scip. Amirat. lib. 19. diſcurſ. 4.*

Ejuimodi propugnacula in limitibus intra regnum & ditionem habęre eſt conſultum; tam contra ſubditorum rebellionem, quam hoſtium incurſionem. 1. *Reg* c. 9. 15. 19. 2. *Chron.* c. 11. 5. 6. 1. *Sam.* c. 30. 6. *vid. Greg. lib. 2. c. 3. 4. & ſeqq. & portus maris ab, á præſidio iuſto nunquã relinquẽdus eſt, ſimiliter civitates maritimæ.*

Quandoque etiam hæc invitant populum ad rebellionem & diſſidionem & hoſtes ad invaſionem & obſidionem, vel ipſos cives faciunt confidentes, ignavos & imbelles & principes tyrannos quæ illis adverſus populum ac viciſſim propugnacula populo ergà principẽ ſuſpicionẽ et diffidentiã ingenerare ſolent. Ideò arces & propugnacula ſubditi tyrãnidis nidos & tyranni juga ſubditorum vocant Bodin lib. 5. c. 5. de Rep.

Aliquando ſtatus Reipub. ſcilicet popularis, non patitur præter metropolim munitam, ne nobiliores, vel alii ambiẽtes imperium, ſtatum Reipub. ſubvertant.

Principes quandoque imperant populis pervicacibus, qui domari ſine talibus non poſſunt. *Bodin. d. c. 5. Greg d. loc.*

In limitibus regnorum, ſubditi hoſtium excurſionibus ſunt expoſiti, in civitatibus ſunt ſtatus Reipub. inimici, ubique præſidium præbent propugnacula. Nam ingreſſu in regiones, quæ carent propugnaculis, vel munitionibus, obtẽto, facilè omnes vincuntur. Imò neq; cum munitionibus, neque ſine illis tuta poteſt eſſe Reſpub. *Bodin. lib. 5. ca. 5. de Repub. ubi juga ſubditorum & flagella principum propugnacula vocat.*

Propugnacula quædam utilia: quędam etiam neceſſaria: utilia illa, quibus civitas defenditur, aut in quibus populus ſuum poteſt habere refugium. Neceſſaria illa, ſine quibus regio, vel provincia patet hoſti. *Boter. lib. 6. cap. 3. de polit. conſtit.*

Plura propugnacula habere, quę cuſtodiri non poſſunt, nõ prodeſt.

Munita

Munita propugnacula dicuntur natura loci, vel arte. Loci nimirum asperitate, aquæ copia, vel alia incommoditate accessus. *Eiusmodi in Belgio plurima sūt.* Arte munita dicuntur, quæ aggeribus, fossis profundis, murisve altissimis defenduntur. *vid. Bodin. d. lib. 5. c. 5. Gregor. lib. 2. c. 1. Machiavell. disput. polit. c. 24. lib. 2. Melch. iun. lib. 2. quæst. polit. 64.*

Ejusmodi propugnacula expedit habere extrema, in finibus regionis, & mediterranea in medio regionis, quo extremo aliquo occupato, hostis nihilominus ab aditu & interiorib. regionis arceatur. *vid. Sc. Amir. li. 2. de regni regisq́ instit. ubi exēplis illust.*

Sunt verò munitiones fidis hominib. cōmittendę. Facilè fiet, ut insidię evitentur, si sępè pręsides munitionum mutentur.

Consultum ergò est tempore pacis, ut magistratus propugnacula & munitiones veteres reparet & conservet. *videre licet exempla Esa. c. 17. 3. c. 23. 13. c. 27. 10. 11. c. 45. 1. 2. Ierem. ca. 7. 14. Hose. c. 8. 14. 2. Chronic. c. 11. 5. Itaq; resedit Rechabeā Ieruschalaimis, & ædificavit civitates ad munitionem in Iehuda. 6. ædificavit, inquam, Bethelechemum & Hetamum & Thecobam, & seqq. & vers. 10. Et Tzorham & Aialonem & Chebronem, quæ sunt in Iehuda & in Biniamine: civitates munitionum. 11. confirmavitque has munitiones, disponēs in eis antecessores & apothecas cibi & olei & vini. 12. Et in unaquaque civitate clypeos & spicula; denique confirmavit eas quam plurimum. & vers. 23. 2. Chron. c. 12. 4. civitates ipsas munitionum & c. 14. 6. ædificavit quoque civitates munitionis in Iehuda, cum quiesceret ea terra & nullū gereretur secum bellum annis illis, nam quietem ei dederat Iehova. 7. Dicebat enim Iudæis, ædificemus civitates has & circūdemus muro & turribus, valvis & vectibus, tantisper dū hæc terra nobis est exposita, quandoquidem requisivimus Iehovam Deum nostrū, requirentibus dedit quietem nobis circumquaq; Quapropter ædificarunt & prosperati sunt. 8. Fuerunt autem Asæ copiæ ferentes clypeum & spiculum, & Iehuda trecentorum millium, è Beniamine autem ferentium scutum & tendentium arcum ducentorum octoginta millium, omnes hi valentes robore. 2. Chron. [illegible]*

Iehudæ, quæ munita erant, & vers. 12. ita Iehosaphat pergebat crescere usque ad summum, & ædificavit in Iehuda arces & civitates armamentariorum, & vers. 13. 19. & 2. Chron. c. 27. 3. 4. Civitates etiam ædificavit in montanis Iehudæ & in saltibus ædificavit palatia & turres, & cap. 32. 5. præterea confirmans se exstruxit totum murum illum perruptum, quem perduxit usque ad turres, foris verò murum alterum, & confirmavit munitionem civitatem Davidis paravitque missilia copiosa & scuta, & c. 33. 14. postea autem ædificavit murum exteriorem, civitatis Davidis ad occidentem Gichonis ab ipso torrente usque ad ingressum portam piscium, quem circumduxit clivo, extollens eum valdè: ac præposuit præfectos copiarum omnibus civitatibus munitis in Iehuda. vide & hucrefer historiam Nehemiæ cap. 2. & seqq. adde 2. Sam. c. 5. 9. 1. Reg. c. 9. 15. 19. Nehem. c. 7. 3. Pet. Greg. lib. 2. c. 5. & Bodin. lib. 5. c. 5. Boter. lib. 6. de polit. instituend.

Fœderainita cum sociis, qui non mediocri potentia valẽt, & in proximo habitant, vel qui claustra & aditus nostrę regionis tenent, vel qui nobis in bello plurimum prodesse possunt, si sunt amici, vel nocere, si sunt hostes, aut quibus periculum commune est, conducunt. Cum infirmis miseris & afflictis hæc inire periculosum; nisi tales illi sint, quorũ ruina te quoq; tractura sit, tum en. utile est, ut vel te jungas, vel iuves occultè, aut apertè. 1. *Reg.* c. 15. 16. 17. 18. 2. *Reg.* ca. 16. 6. 7. 8. *videmus enim quos ignavia, aut pravacalliditas, ut alienis laboribus tuti essent, armis abstinuit, acerbissimas sapè pœnas solvisse. vide Lipsi. lib. 4. c. 9. Bodin. lib. 5. c. 6. et lib. 1. c. 9. Boter. lib. 6. c. 9.*

Non est ita quę semper prudentię, nolle cum vicinis in bello periclitari: sed tunc id tutum, quando extra teli iactum etiam post vicinorum ruinam securus esse poteris: Alioquin quiescere minimè nobis prodest, ubi vicini populi ruina & funus ad nos usque pertingere potest.

Initiis vicinæ potentiæ nimium ac manifestè crescentis à vicinis maturè occurrendum & syncretismo resistendum est, ac vires illius adeò excrescant, ut si libuerit vicinum possint oppri-

opprimere. *Scip. Amirat. lib. 20. dis. 11.*

Cum impijs verò tempore belli fœdera non sunt facienda. *Exod. c. 23. Deut. c. 7. Hos. c. 6. c. 7. c. 11. 2. Chron. c. 16. c. 18. 1. Reg. c. c. 22. 2. Reg. c. 8. c. 15. c. 16. 2. Chron. c. 25. c. 28. Esa. c. 20. & 30.*

CAPVT XXXV.

De curâ & administratione armorum tempore belli & primum de belli susceptione.

DE tractatione & cura armorum tempore pacis huc usque; sequitur de illa, quæ est tempore belli.

Bellum est actio hostilis, ad iniuriam depellendam, vel vindicandam à magistratu vi armisque contra hostes, pacis retinendæ, vel consequendæ caussa legitimè susceptæ & administrata, *uti definit Obrecht. adde Covarruv. in c. peccatum parte 2. §. 10. de reg jur. in 6. Boter. lib. 1. de jur. belli c. 1.*

Hostes vocantur, qui nec provinciales, regnicolæ, neque fœderati sunt regno, seu Reipub. sed in alieno vivunt regno, & quibus bellum legitimè à nobis est indictum, vel qui bellum nobis indixerunt, aut hostiliter nobiscum agunt. *Vid. l. hostes 118. ubi Dd. de verbis signif.*

Bellum igitur est totum discordiæ tempus et actio duorum dissidentium populorum, nullis communi magistratui parentium, vi et armis causam controversam disceptantium, ut dixit Dueno ex Gell. lib. 1. noct. Att. c. 25.

Actio ciusmodi bellica, constat membris duobus: susceptione scilicet, & gestione belli.

Susceptio belli est primum illius membrum, quo legitima belli fundamenta, & iniria iusta ternuntur & examinantur.

Eiusmodi verò sunt caussa belli iusta & apparatus bellicus necessarius.

Caussa belli iusta esse censetur, quæ iure nititur & summi magistratus autoritate.

2. Causſa belli, quę iure nititur, est 1. defensio & propulsatio vis illatę. 2. religionis pure defensio. 3. repetitio rerum per iniuriam ablatarū. 4. iustitię denegatio. 5. conspiratio cum hoste & rebellio. 2. Reg. c. 19. 42. Chron. cap. 36. 13. *de quibus caussis vide quæ dixi supra c. 11. & disserit Daneus lib. 6. polit. c. 3. & Lipſ. li. 5 c. 4. Covarruv. in c. peccatum. part. 2. relect. §. 10. Bocer. li. 1. de jur. bell. c. 5. Gre. lib. 11. cap. 1. c. 2. P. Martyr. in loco de bello. & Iud. c. 11. Belli iusti exempla vide Geneſ. c. 14. 1. Reg. c. 30. 1. Cyron. c. 10. Nehem. c. 4. 1. Sam. c. 11. & passim in libris Reg. et Chronic. Sed sæpè nimia regni, aut Reipub. alicuius potentia, victoria, vires, pax, felicitas et opes, in tenuiores bella iniquè suadent. 1. Reg. c. 20. 10. 2. Reg. c. 14. 8. 15. 17. c. 19. 32. 37. Item furiæ facęſque belli in aula sunt nobilitas, ferocia, ambitio, quæ cum Ianiē principē in bella propellunt, sub prætextu caussæ publicæ.*

Sedh æ caussę ita ilè redigi possunt ad duas, quarū prior est defēsoria, altera vindicatoria. illa iniuriā propulsat, hęc vindicat iniuriā illatam Deo, vel Reipub. vel subdito, vel ecclesię.

Defensionem autem intelligo duplicem, tuam & alienam. Tuam, cum vim arcetuilq; arces & libertatem, patriam, parentē, vel armis regis.

Alienam, similiter duplicem accipio: cū scilicet à sociis, aut oppressis defendis vim & iniuriam. *Cicer. 3. de Repub nullum bellū ait, à civitate optima suscipitur, nisi aut pro fide aut pro salute. Cicer. 1. Offi. Qui non defendit nec obsistit, si potest, iniuriæ, tam est in vitio, quā si parentes, aut patriam, aut socios deseret. Lipsius lib. 5. c. 4. Iun. Brutus de vindic. contra tyran quæst. 3.*

Vindicatoria caussa belli locum facit bello postquam disceptatio & repetitio ablati locum non habet.

Iniustè bellum motum, exitium malum habet. vide exempla Deut. c. 1. 4. 13. 14. 1. Reg. c. 22. 8. 2. Samuel. cap. 10. 6. 18. 1. Reg. c. 20. 22. Regum. 2. Chronicor. cap. 20.

De iusta causſa belli exercitus etiam docendus. 2. Chron. 13. 14. 16. Reg. 20. Regum. 2. Reg. lib. 11. c. 11. & seq.

Argumenta quibus utuntur Anabaptistæ ex Levit. c. 19.

Pet. c. 3. 9. Matth. c. 5. 8. & seqq. & aliunde sumpta, ad demonstrandū, bellum non licere gerere Christianis, eleganter refutat P. Martyr in locis comm. loc. de bello. Et licere probat argum. Luc. cap. 3. ubi Iohannes militibus præscribit, quid faciendum illis sit. Et Christus commendat fidem centurionis & Cornelii militis preces & eleemosynæ placent Deo. Et magistratui usus gladii datus. Rom. c. 13. Deut. c. 20. Exempla vide Num. c. 3. 1. c. 10. Exod. c. 17. Deut. c. 31. & c. 13. Ios. cap. 1. & seqq. & tot. lib. Iudic. Sam. Reg. & Chronic. Psalm. 18. & 144.

Summi magistratus autoritas in bello suscipiendo, & consensus ordinum regni, *ut colligitur ex 1. Reg. c. 20. & 2. Reg. c. 19. 2.* ad bellū gerendū necessaria adeò requiunt, ut sine illo, aliud institutum bellum illegitimum & injustum dicatur, *argum. Rom. c. 13. Bocer. de jur. bell. c. 4. Pat. Greg. lib. 11. c. 1. & seqq. de Repub. & Gail. lib. 1. de pace pub. c. 1. num. 4. & 6. per tit. C. ut arm. usus in scio princ. interdicit, l. 3. ad L. Iul. maiest. C. l. nemini. C. de re milit. Iudic. c. 6. 7. 2. Sam. c. 2. ubi P. Martyr.*

Autoritas verò hæc de bello suscipiendo à principe adhiberi & adcommodari non debet, nisi prius omnia frustra sint tentata remedia alia, vimque illatam à subditis ipso repellere, vel injuriā illiatam illis vindicare & avertere aliter non possit, nec pacem & tranquillitatem in regno, aliter habere. *Exod. c. 17. elige tibi viros & pugna contra Amalec. & Iudic. c. 6. c. 20. 1. Sam. c. 11. c. 8. 2. Sam. c. 15. 1. Sam. c. 28. c. 25. 2. Sam. c. 11. c. 9. Vide de hac re P. Greg. lib. 11. cap. 1. Martyr. in loc. de bello. num. 9. Deut. c. 20. 10. cum accedes ad aliquam civitatē ad belligerandum contra eam, primum in verbis eam ad pacem. 11. Erit autem, si pacē inam respondeat, aliquo probet, aperiatq; tibi, erit, inquam, ut populus octo, quotquot in ea sint tibi tributarii & servient tibi. 12. Quod si non iniit pacem tecum, sed gerat contra te bellum, tum obsidebis eam, &c. Num. cap. 20. & seqq. Iudic. c. 11. 14. 15. 16. 17. 18. 2. Reg. c. 18. c. 19. ubi Ezechias rex non dubitavit ornamenta templi conflare, ut redimeret necessitatem pugnandi. adde Iudic. cap. 20. 18. cap. 23. cap. 6. 1. Sam. cap. 23. vers. 2. cap. 14. vers. 37. Cæsar Augustus dixit, referente Suetonio.*

c.25. *bellum nunquam ſuſcipiendum, niſi cum major emolumenti ſpes, quàm damni metus oſtenderetur. Cic. Philip. 7. Si pace frui volumus, bellum gerendum eſt; ſi bellum omittimus, pace nunquam fruemur. E bello enim pax magis firmatur. Ioſias, pius alioquin princeps quia non neceſſarium bellum movebat, à Deo punitus fuit. 2. Chron. cap. 35. Sic & malè ceſſit bellum Rehabeamo, qui relicto conſilio ſeniorũ, bellum non neceſſarium movit. 1. Reg. 12. Aliàs juſtè ſuſcepta bella, Dei bella dicuntur. Ioſ. cap. 5. 13. 1. Sam. 25. 28. 2. Chron. c. 20. 15. Vid. Melch. Inn. part. 2. politic. queſt. 67. & ſeqq.*

Sunt tamẽ duo caſus, in quibus etiam inferior magiſtratus inconſulto ſuperiore, bellum ſuſcipere poteſt; nimirum, quando ab alio injuſtâ vi oppugnatur, & ſe ſuóſque defendit contrà violentum invaſorem. Deinde, quando ſuperior magiſtratus debitum non facit officium. aut tyrannidem in ſubditos exercent. *de qua re ſupra c. 18. & cap. 37. de tyrannide.*

Autoritatem autem & approbationem ſuam magiſtratus priúſquam accommodet, Deum ſeriis precibus rogabit, ut hic animum, mentem ipſius & ſubditorum, ad ſalutaria, utilia & neceſſaria Eccleſiæ & Reip. excitare & dirigere, & ab omni temeritate iniuſtitiaque abducere velit. 2. Chro. c. 20. 3. *Deut. ca. 20. 1. 2. 2. Sam. c. 5. 19. 20. Iudic. c. 20. 1. Sam. c. 23. 1. Chron. cap. 6. 13. 2. Chron. 14. ca. 20.*

Deinde ab eodem petet vires & ſucceſſum. *Nec enim gladius, Deo non adjuvante, victoriam conſequi poteſt, Pſalm. 18. & 43. 143. Ita Iſraelitæ conſulebant Dominum, num ad pugnam deſcenderent contra hoſtem. Iudic. c. 20. 8. c. 21. 6. 1. Sam. c. 23. 2. c. 14. 37. Ita Aſa rex ejus Deum invocavit dicens: Domine non eſt apud te ulla difficultas, parum in paucis an in pluribus. Adjuva nos Deus noſter, in te enim & in nomine tuo habentes fiduciam, venimus contra hanc multitudinem. Exterruit itaque Dominus Æthiopes coram Aſa & Iuda fugerunt-que Æthiopes. 2. Chron. c. 14. Sic & Achab potentia Domini vicit regem Syriæ Benedad, 1. Reg. c. 22. & Ezechias 2. Chron. cap. 32. 7. Confortamini & forte eſtote, ne timeatis, neque conſternamini metu regis*

Syriæ

Syriæ, & metu totius multitudinis, quæ est cum eo; Nam nobiscum major est, quam cum eo. 8. cum eo est brachium carneum, nobiscum verò Iehova Deus noster ad auxiliandum nobis, & ad gerendum bella nostra. 20, 21, 12. Ierem. c. 17. Maledictus, qui confidit in homine & ponit carnem brachium suum. Habacuc. cap. 2. Abdiæ cap. 1. Naum c. 3. Greg. lib. 11 de Repub. c. 3. Boter. lib. 9. c. 8. de polit. instit.

Deo invocato, maturam cum magnatibus, & viris prudentibus ac rei militaris peritis deliberationem de bello suscipiendo instituet, utrum Reipub. utilius pati iniuriam, an vindicare. 2. *Chron. cap.* 32. 3. *Iud. cap.* 20. Vbi primò reditus vires regni sui & hostium vim, casum & successum & eventum dubium in bello sibi oboculos ponet, & mala atq; clades publicas belli præcogitabit. *Luc. cap.* 14. 31. 32. & examinandum qua parte hostis est validior, aut imbecillior, terra marive, domiq; an foris cum eo bellum gerere expediat, quo genere politiâ, regio hostis utatur. *Scip. Amirat. lib.* 20. *discurs.* 12.

Nam non solum adventus, sed & metus belli calamitatem affert. Hinc vastitas, rapina, cædes, incendia, rerum omnium mutatio. Privata mala etiam non desunt in bello expilatio, deprædatio, captivitas & similia, ex quibus odium regnicolarum subditorum in ipsum principem excitatur. Tollitur enim omnis securitas in bello & pericula varia omnibus intentantur. vid. Iudic. c. 5. 6. 7. 11. Ierem. c. 5. c. 6. Esa. c. 37. c. 26 c. 32. Ioel. c. 1. c. 2. Deut. c. 28 omnis lætitia tollitur inde. Esa. c. 24. & Ierem. c. 7 c. 10. c. 25. vide Matth. Vogel in pent. part. 4. Bellum facilè suscipitur, sed non ita deponitur, nec illius initium & finem in ejusdem potestate esse dicimus. Nec usquam minus, quam in bello, eventus respondet. Itaque quantumvis opibus tuis confidas, non debes tamen certa pro incertis mutare, ut dicit Salust. Ærarium exhauritur conversa pecunia in milites. Obiicis te periculis & calumniis. Bello. n. instituto necessum est, principes malè audire & culpari ob damna. Prospera omnes sibi vindicant, adversa uni imputantur. vide Bullinger. in Decad. in explicat. præc. 6. Erasm. in Prov. Dulce bellum inexpertis.

Casus, seu eventus unicus etiam adversus in bello alienabit omnium

animos à te, ita, ut omnium etiam studia languesant. vide Lipsium lib. 5. politic. cap. 6. & Obrecht. thesi 341. & seqq. & 414. & seqq. de bello. Non igitur nisi post longam deliberationem, bella sunt suscipienda, & rebus omnibus in utrumque eventum paratis. Greg. d. lib. 11. c. 2. Lips. lib. 5. cap. 5.

Vires considerabit suas proprias, & quæ auxilia à sociis & amicis habere possit. Et hostis vires examinabit, et quæ belli gerendi commoditates utrinq; sint, vel esse possint, & qui socii, quæve auxilia, & quæ regionis debellandæ natura, quæve arces, loca munita, civitates, quæ sunt expugnandæ, quibus instrumentis, machinis, & quo tẽpore expugnari possint. Respublicæ illæ facilè solent succumbere in bello, quarũ vires potiores, vel omnes sunt mercenariæ & extraneæ; non autem vernaculæ, indigenæ & in ipsis civibus positæ.

Bella incoaturis & veteres societates obstringendæ sunt arctius, & novæ cõparãdæ. Thucyd. lib. 2. Diligenter quoq; considerabit, quib. artib. modis, & rationibus vires hostis minui possint, iisque detrahi quomodo impediri conatus illius; & facultas nocendi ipsi præripi queat. vide Obrecht. thesi 414. & seqq.

Perpendet: testudinem, ubi collecta in suum tegmen est; turã ad omnes ictus esse: ubi exserit partes aliquas, quodcũq; nudavit, obnoxiũ & infirmũ habere & qui colliditur cũ potẽtiore ruinã sibi accelerare solet. Stulti qui concapiscunt, quod non capiunt: illis melius consiliis & astu res externas moliri, arma procul habere. vid. Scip. Amir. li. 20. discurs. 11. Luc. c. 14. 31. aut quis rex proficiscens, ut cõmittat præliũ adversus alterũ regem non prius consultat considens, an possit cum decem millibus occurrere illi, qui cũ vigenti millibus venit adversus ipsũ. 32. alioquin, cũ adhuc est procul legatione missâ, regat quæ ad pacem spectant. Pet. Greg. lib. 11. de Rep. c. 3. Veget. lib. 3. c. 3. Quid verò sit agendum principi, qui potentiorẽ hostem regnum ejus propediẽ invasurum exspectat, docet Scipio Amirat. lib. 13. discurs. 11. & quando bellum sit festinandum, vel differendum. idem Scipio lib. 18. discurs. 5. tradit.

Perpendet quoq;, an tutius & facilius sit, domi hostem expectare, quam ipsum in aliena terra prævenire. vid. Melch. Inn. politic. quæst. 73. part.

2. Machiav. disput. de Repub. lib. 2. c. 12. Consultius hostem aggredi in suâ terrâ, ut in ea exercitus noster alatur, & hostis nudetur & privetur necessariarum rerum copia. Melius etiam est prævenire, quàm prævenirι. Si vincitur præveniens, id fiet sine maiori periculo, sin præventus, id magna iactura accidet, & terrore incolarum. Exempla habes in Hannibale, Scipione, Turca & aliis. vide Bodin. lib. 5. cap. 3. de Repub. Sed si hostis in fines tuos illectus, in angustias duci & cogi potest, vel falli, est exspectandus, Scip. Amir lib. 18. discurs. 1. et 2. in utramq; partem disputat.

Apparatus belli necessarius est, necessariorum ad omnem belli usum comparatio, cum denunciatione belli.

Necessariæ ad belli usum sunt res & personæ.

Res ad bellum necessariæ, sunt pecunia, arma & commeatus, & commodorum, quibus hostis iuvari possit, ademptio. *Veget. d. loco. Iun part. 2. quæst. polit. 74. Ranzov. de bello.*

Pecunia est nervus belli, spirituſque vitalis, atq; animorum domina & locorum. *Nam bellum est non in armis maximè, sed in expensis et sumptibus per quos efficacia arma et utilia fiunt: Itaq; ad res præclarè gerendas, maximum impedimentũ est inopia reipecuniariæ. Nã ubi ærarium publicũ omninò deest, vel est tenue, ac invalidum, ibi rerum præclarè gerendarum fundamentum deficit. Et fidum atque obsequentẽ, strenuum præstantémq; exercitum vix habebit, cui deest pecunia: et sæpè hastis argentatis expugnantur, quæ armis non possunt,* Greg. d. cap. 2. *Scipio Amirat. lib. 18. discurs. 8.*

Videndum itaque hic diligenter, ut duplex sit ærarium, ordinarium, & extraordinarium.

Ordinarium destinatũ esse debet ordinariis publicis sumptibus. Extraordinarium ad extraordinarias clades & calamitates sublevandas seorsim sanctéq; reservari debet. *Obrechs. thes. 490. et seqq. Scip. Amir. lib. 1. differt.* Ordinariũ ærarium ad militẽ alendũ & stipendia solvẽda nulla ratione melius quàm ex reditu & pensione rerũ quæ cõsumuntur & distrahũtur cõstitui potest. *uti hodie fit in Belgio. Ita en. pecunia ad oẽs incidẽtes necessitates semper prælto est. atq; onera belli etiã forenses et extranei ex parte ferũt.*

Sed hic tamen cuique provinciæ, certum militum numerum pro stipendio solvendo adsignari, valde utile est. *vid. Scip. Amir. lib. 2. de regni & Reg. inst.*

Arma necessaria sunt, quia sine his vim hostilem avertere, vel inferre non possumus in bello.

Consulium igitur, ut bellum gesturus, armamentariam habeat, in quo ad certum numerum peditum, equitumque, tela & arma, itemque tormenta, machinæ pulveres, & quæ talia juvandis viribus, hæc aut prior ætas invenit. Adde naves & instrumentum omne nauticum, si regio eius maritima & portuosa. Nam subitò ista ægrè parantur, & semel parata, non solum in bellum valent, sed ne sit bellum. Lipsius lib. 5. c. 6. in fine. Ornamenta armorum pretiosa, cristæ, plumæve, milites animosos reddũt, & hosti sunt terribiles. Suetonius de Iulio Cæsare scribit, tam milites cultos, auro & argento ornatos habuisse eum, ut metu damni in prælio fortiori & ardentiori animo certarent.

Huc etiam refero tentoria, tabernacula militum, currus, vehicula, naves, pontes, secures, lignes & alia necessaria instrumenta.

Videat quoque ab initio belli, ut omne artificiorum, ad bellum necessariorum genus in promptu habeat. *de his vide Greg. lib. 11. c. 5. de Repub.*

Munitionum extructio & reparatio necessaria. *2. Chron. cap. 32. 5. 6. Iudith. c. 4. 4. c. 5.*

Commeatus omninò necessarius. *Nam qui hos caret, vincitur sine armis, & reliquis casibus potest in tempore subvenire. Pabulatio & annona in necessitate non habent remedium, nisi ante condantur, & fames vi nulla repelli potest, & mendicitas ad omnem desperationem vocat armatos, nec disciplinam potest servare ieiunus exercitus. Scip. Amir. lib. 13. dis. 5.*

Parandus igitur commeatus in usum duplicem militum, & præsidiorum. Illorum quidem, nedum in agmine & castris sunt, egeant. Horum verò, ut adversus moras obsidionis, annuis copiis firmentur, *ut docet Lips. Iosue c. 1. 11. 1. Reg cap. 20. 27. & Iudic. c. 20. 20. Dene viri eligantur è centum ex omnibus tribubus*

Israe,

Israel; & centum de mille, & mille de decem millibus, ut comportent ex. e citui cibaria, ut possimus pugnare contra Gaba Benjamin. vide Greg. lib. 11. de Rep. cap. 3. num. 13. tit. ff. & C. de annon. milit. & tit. de erogat. milit. annon. Petr. Gregor. lib. 11. c. 5. de Republica. Qui itaque rem ita instituit, ut sibi victus sufficiat, & hostis inopia frangat, jam quasi victor est. Greg. d. lib. 11. c. 3. n. 13. 14. de Repu. latè Rantzovius in libro de bello. Bodin. lib. 6. c. 2.

Est verò annona victum distribuenda, quę diligentius quã cõmunis conservatur, constituendáq; locus vel civitas, quæ supplendis cõmeatib. sit oportuna. *Scip. Amir. d. lib. 13. discur. 5.*

Ergò pabula, frumentum cęter eque species annonariæ & necessariæ naturę, comparari, & in locis oportunis ad rem gerendam, vel in munitissimis congregari debent, & quidem amplior modus quam sufficit.

Præterea etiam quicquid in pecore, vel quacunque fruge vinoq; ac hostis ad suum victum occupare posset; maturè adlocatura est transferendum. *Obrecht. thesi 534. & seqq. de bello.*

Commodorum, quibus hostis iuvari possit, ademptio est, quâ removentur, præoccupantur, intercipiuntur, intercludũtur, vel adimuntur, hosti omnes rei benè gerendæ facultates necessariæ, vel cõmodæ, uti cõmeatus, arma, milites, & similia. 2. *Chron. c. 32. 3. Iniit consilium cum dynastis suis de obturandis aquis fontium, qui erant extra civitatem. 4. congregantes se populus multus obturaverunt omnes illos fontes & torrentem inundantem per medium regionis, dicendo: cur venientes reges Assyriæ invenirent aquas multas? & v. 1. 11. & seqq. ubi verbis sibi adjungere & ab hoste suo abstrahere volebat milites. 1. Sam. c. 13. 19. Faber autem non aderat in tota terra Israelitarum. Dixerant enim Philistæi, caveamus ne faciant Hebræi gladium, aut hastam. 20. 21. 22. Judith. c. 4. 3. 4. & seqq. c. 5. Ios. c. 19. in loca impervia & tuta, quo non facilis accessus, se recipere, 1. Sam. c. 23. 24. Iudit. c. 6. 4. Et castra ponentes contra eos perdebant proventum terræ. & seqq. c. 7. 24. ibi; & præoccupate ipsis aquas etc. vide Rantzovium lib. 2. de bello.*

Perſonę in bello neceſſariæ ſunt gubernatores ſeu directo-res; & milites.

Gubernatores ſeu directores belli voco, qui habent potestatē evocādi & ducēdi milites. *l.2.§.1.de his qui not.infam. Tales et Iudæos habuiſſe cõſtat,2.Sam.c.2.8.9.13.et ſeqq.c.9.2.4.c.20.23.24. Deut.c.20.9. Sine quibus turba militaris eſt, quaſi corpus ſine ſpiritu & inſtar navis ſine rectore. Bocer. de iur.bell.li.1.c.4. Polyb.lib.6.*

Gubernatorum & directorum illorum duo ſunt genera. Sunt enim primarii, vel ſecundarii.

Primarii ſunt, qui ſummæ rei imperant, ſuiſque conſiliis & ductu rem gerunt. Qualis eſt quivis ſummus magiſtratus, ſeu eius loco dux & imperator exercitus.

In bello expedit, ut ſit unus ſummus dux, ſeu imperator, non plures. *Nam multi imperantes perdidêre Cariam, & multi imperantes habent imperium & regnum nullum, aut incertum, & diſcordiis obnoxium. Cominæus lib.2. mea ſic eſt ſententia, ait, ut exiſtimem, eum qui ſolus in poteſtate habet decē hominum millia, magis eſſe metuendū, quam decē cõfœderatos, qui ſinguli ſenib. millib. præſunt. Nam quia nullius hîc eſt præcipua, vel ſingularis autoritas, multa quotidiè in diſceptationē incidunt, & antequam aliquid cõſtituatur, præterēāt ferè occaſiones. Exēplum præbet bellum Germanicū à confœderatis Smalcaldicis geſtum. Ideò Romani tempore belli Dictatori imperii militaris ſummam committebant. Hic laudem rei à ſe præclarè geſtæ ad ſummum magiſtratum referre debet ad invidiam à ſe removendam. 2. Samuel. cap. 12.28.29.*

In imperatoris electione conſideratur præcipuè, *I.* ſcientia rei militaris. *II.* auctoritas. *III.* felicitas, quæ ſunt tres notæ & στιγμαὶ boni ducis. *Bocer. lib.1. de iur.bell.c.7. Iunius. part.2. quæſt. 71. Exemplum ducis fortis, prudentis, diligentis vide in Nehemia. Nehem.c.4.4.9.13.14.16.17. & ſeq. in Davide, Ioſua, Simſone & aliis.*

Scientia rei militaris intelligitur hic, quâ non tantum auditione, aut lectione, dux exercitus, ſed uſu potiſsimùm & propria experientia rationem belli gerendi compertam habet

&

& probè cognitam, ideò quod nullum genus belli sit, in quo illum non exercuerint varii casus; *qualis fuit in Davide, in Alexandro magno, Hannibale, C. Mario. C. Pompeio, & aliis. vide Scipion. Amirat. lib. 14. discurs. 6.*

Hęc scientia rei militaris comprehendit sapientiam in consulendo, consilium in providendo, industriam in agendo, celeritatẽ in conficiendo, & in consio capiendo promptitudinẽ, sagacitatem in straragematibus, vigilantiam & fortitudinẽ in periculis, patientiã laborum, & severitatã in animadvertendo.

Silentium consilii laudatur, ut eorum quæ est facturus indicium voce, vel vultu, non detegat, ne illud fiat irritũ, vel cõtrariis consiliis præveniatur & intercipiatur, vel clades sequatur. *Greg. lib. 11. c. 2. in fin. De quibus singulis pauca subiiciam.*

Consilium & providentia ad scientiam rei militaris sunt necessaria, ut sit eiusmodi dux cautus, cunctansque; qui nullo loco, nisi quantum necessitas cogit, vel summa occasio suadet casui fortuito se committat, à quo temeritas aliena. *Prov. c. 20. 18. ibi, prudentibus consiliis gere bellum. c. 24. 5. vir sapiẽs est cum robore & vir sciens fortificat vires. 6. Nam prudentibus consiliis geres tibi bellum & salutem comparabis per amplitudinem consiliariorum. c. 21. 22. nec facilè hosti credas. Iudic. c. 3. Iudith. c. 11.*

Præliorum enim delicta emendationem non recipiunt, nec bis in bello peccare licet. Melior itaque est dux cautus, tutus & lentus, quam projectè audaculus & præproperè festinans, et qui janus sit respiciens et prospiciens. Lips. lib. 5. polit. c. 15. Incerti enim exitus pugnarum & Mars communis, qui sæpè spoliantem iam & exsultantem, evertit & perculit ab abiecto. Et morâ sæpe vincitur hostis, sæpè etiam periculum in mora. Temeritas ubi primum impetum effudit, sicuti quædam animalia, amisso aculeo, torpet.

Industria & dexteritas in agendo, necessaria, ut alacer dux sit & actuosus, qui militibus præcat & verè ducat, qui ipsemet sit in opere, in agmine, qui exerceat milites etiam sine bello, cura, provisa, & perinde agat, ac si hostis ingruat.

Cele-

Celeritas consulta in conficiendo necessaria, ãtevertit impedimenta, hostem atronitum, & ducem mirabilem facit. *qualis prædicatur in Alexandro magno & C. Iulio Cæsare, qui dixit: veni, vidi, vici, vid. Richt. axiom. 22. 1. Scip. lib. 18. dis. 8.*

Promptitudo consilii extempore capiẽdi duci maximè necessaria: cum plura consilio, quàm vi perficiantur. *vid. exempla apud Boter. lib. 10. c. 6. quod ex repræsenti capiendum &c.*

Consilia ejusmodi, Lipsius dicit esse recta, vel obliqua. Recta vocat, quę planam & militarem viam incunt, ut nimirum possit occasionem observare in bello, cáq; uti, scilicet ut non desit sibi oblatæ occasioni, neq; hosti oblatam concedat, sed adimat impediátve. Ergò prior occasio arripienda: posterior verò impedienda & hosti adimenda est.

Famæ quoque in bello serviendum quam maximè, cujus momentum magnum in bello ad terrendos, vel animandos homines. *Fama bella constant, quæ validissima in novis. Nam æstimatio tantas habet vires, ut ejus ope sæpè à minoribus exercitibus majores superentur. Scipio Amirat. lib. 13, discurs. 1. exemplis probat. Hæc enim dubios firmat, benevolentiam amicorum auget, milites obsecundantes reddit, commeatuum vias explanat, pecunias minori labore adquirit. demum pleraq; omnia in æstimatione consistunt, quæ amissa, fortissima & validissima remedia vix prosunt. Hinc Cicer. pro lege Manil. quanta innocentia debent esse imperatores? quanta in omnibus rebus temperantia? quanta fides? quanta facilitate? quanta humanitate? ut fama etiam virtutis & fortitudinis alios sint terribiles. Sed famæ etiam non serviendum in ipsa ratione gerendi belli. Malè enim imperatur, cum regit vulgus Duces.*

Dux non sit securus in bello, hostémve contemnat, ob nimiam fiduciam sui. *Nam nemo celerius opprimitur, quam qui nihil timet. Securitas enim calamitatis frequentissimum solet esse initium: Et sæpè contemptus hostis, eruentum certa ne edidit, & inclyti populi regésque perlevi monẽto victi sunt, & sui fiducia semper noxia.* ita Lips. dicit. *vide exempla 1. Reg. c. 20. 3. 4. 5. 6. 7, et seqq et v. 16. 17. 18. 19. 20.*

Contemp-

Contemptus hostis & negligentia excubiarum, sæpissimè cladem securis attulerunt, ut docet exemplum Saulis. 1. Sam. c. 26. & c. 11. c. 14. & aliorum, Iudic. c. 9. c. 12. c. 16. 1. Reg. c. 20. 2. Reg. c. 16. c. 18. Iudith. c. 5. c. 14. c. 16. & Iudic. c. 8. 11. 12. c. 18. c. 7. 8. 10. Ios. c. 10. Nocet n: securitas. Prov. cap. 21. 22. Eccl. cap. 8. 8. Et nihil tam leve est in bello, quod non magnæ interdum rei momentum faciat. Nihil igitur in bello est contemnendum.

Excubias ergò Dux habeat, tum diurnas, tum nocturnas, in quibus vices stationis sint, quas ipsemet obeat, visitet, præsertim nocturno tempore, & tesseram militarem distribuat. In hostes maximè irruat, cum illi valdè sunt perterriti, vel securi. *Iudic. cap. 7. 15. & seqq. 1. Sam. cap 30. 15. 16. 17. Iud. c. 8. 11. & exemplum Abrahami. Gen. c. 14. vide Ranzovium de bello.*

Dux sciat omnia inquirere, suum & hostium exercitum, locorum situm, naturam regionis noscere, & ingenium ducis adversarii, mores & naturam militum hostilium, & statum & res hostis, an morâ facilè languescant, pretio corrumpantur in discordiam & quomodo adduci possint. *Ios. c. 2. 1. 1. Samuel. ca. 14. 7. Num. c. 13. Iudic. c. 18. 1. Sam. c. 26. 2. Sam. c. 15. 2. Reg. c. 7. Sunt igitur serendæ & alendæ discordiæ & seditiones inter hostes, quibus frangantur, vel distineantur eorum vires. Sic Drusus Germanos fregit, ut tradit Tacit. lib. 2. annal. Sic Annibal, quia ei omnia hostium, haud secus, quam sua nota erant, in multis hostium sucrum conatus impedivit. Imprimis verò ingenium Ducis noscat, ut Polyb. li. 3. ait, & fidem hostis tentet missis corruptoribus & donis, exploret omnia, imprimis, num dissidii discordiæ possint & simultatibus. vide Ranzovium lib. 2. de bello.*

Dux rationem pugnandi optimè sciat, qui castra metare peritè possit, pro loci qualitate, angustia & laxitudine, aut militari multitudine, neque eadem figura & habitu, neque iisdē in locis semper. Siquidem modo quadrata, modò trigona, plerunque rotunda, nonnunquam lunata & hemicycla: ut si qua maior vis ingruat, milites sint in tuto, & sicuti loci natura tempusq; patitur, castra & munitione sexrendere, ut oportuna

aquatio,ne siti & lassitudine conficiantur,ut lignorum, & pabuli sit copia, ne commeatu, aut re frumentaria prohibeātur, ne illis,aut iugum immineat,nec silva densa,aut latens fossa, &c. *vid. Alex.ab Alex.lib.1.c. 12.gen.dier. De castris muniendis vid. Scip. Amir.lib.19.dis.9.*

Dux talis sit,qui tempora & occasiones pugnandi captare & observare possit,ut imparatis,cibū capiētibus,in itinere lassis, equos suos pascentibus,ac nihil tale suspicantibus,vel ex stultitia vel inscitia lapsis,celeritate consulta supervenire sciat. *uti David sæpissimè subitò & ex insidiis hostes est adortus, & Abraham, Genes. cap.14.15. & alii. Boni enim duces,non aperto Marte,in quo est commune periculū,sed ex occulto semper attentant,& formidantē exercitum ad publicam pugnam non producunt.arg.Deut.c.20. Perrarò bonus Imperator signis collatis decertat, nisi summa necessitas, aut summa ei occasio detur. Cæsar Augustus dixit : Prælium,aut bellum nunquam suscipiendum,nisi cum maior emolumenti spes, quam damni metus ostenditur. Sueton. cap. 25.in Augusto lentè procedet adversus hostem, quem tempus indies deteriorem & locus alienus faciunt. Qui in hostili terra est, inter omnia inimica & infesta est. Multa bella impetu valida, per tædia ac moras evanuère. Quod si tamen necessitas quædam ubeat pugnare, inter duo mala minus eliget. videScip. Amirat. li. 18. discurs. 5.*

Dux consideret, num locus pugnæ hostibus inimicis, an sibi accommodus,an equitatui idoneus, an peditibus, an angustus,impeditus arboribus,paludibus,vel campus apertus. 1. *Sam.c.14.7. Ios.c.2.v.2, & seqq.* & ne à potentiore, in loco non idoneo circumveniatur. Ideoque impervia loca tenebit. 1. *Sā. c.23.24. Scip. Amir. lib. 18. discurs. 1.*

Sæpè etiam iuvat, si ita sis captus,ut tuis sit necessitas in loco,spes in virtute,salus ex victoria. Sanè propinqua munimēta,aut mœnia, quantò plus spei ad effugium, eò minorem ad resistendum animum dare solent.

Dux eiusmodi sapienter & peritè aciem disponere possit

&

& instruere ad resistendum, vel vim inferendam. 1. *Reg. cap.* 20. 14. 25. 1. *Sam. c.* 11. 8. 2. *Sam.* 18. 1. *Iosu. c.* 8. 1. *Macch. c.* 5. *c.* 6. *c.* 9. *c.* 10. 1. *Sam. c.* 30. *De qua dispositione ex Homero Lipsius præcepta adfert sequentia:*

1. Atque equites posuit cum curribus ordine primo,
2. At peditum à tergo florémque & robora belli,
3. Munimen sepsque: sed in medio agmine viles.
4. Ignavósque uti vel nolentes depugnarent.

Aliam viam & rationem benè instruendæ acici tradit *Scip. Amirat. lib.* 21. *discurs.* 2. *eamque exemplis illustrat. Aliam Ranzovius: aliam Fronsbergius: & aliam alii. Vegetius lib.* 3. *cap.* 17. quin ad victoriam, inquit, plurimum cõfert, ut lectissimos de peditibus & equitibus habeat dux post aciem in subsidiis præparatos. *Nam qui superveniunt, terribiliores sunt hosti iis, qui in manibus sunt & pugnant.* Inopinata enim maximè movent & terrent, & sæpè milites vanis & inanibus magis, quam iustis formidinis causis moveri compertum est. *vid. Gregor. lib.* 11. *cap.* 3. *& 4. & Flav. Veget. de re milit. Dissipatus exercitus facilè cæditur.* 1. *Sam. c.* 30. *Iudith. c.* 13. *coniunctæ vires validiores. Interest etiam scir cordines laxare cum acies premitur. Scip. Amir. lib.* 20. *dis.* 12. *ita enim commodius pugnare, dimicare & armis suis uti possunt. Romani legionibus suis maximam orbis partem domuerunt: Macedonii suis phalangis Asiam. Erat autem phalanx, quasi unum corpus conglobatum coniunctumque ex pluribus militibus, qui suis hastis inter se invicem conserti erant instar sæpis contextæ. Legiones erant corpus quoddam, multis membris compositum, ex militibus scilicet hastatis, triariis & principibus. Legiones distribuebantur in cohortes: cohortes in centurias: & hæ in contubernia, seu manipulos: vide Scipion. Amir. lib.* 2. *discurs.* 5.

Prudentis est imperatoris, ne in prælio ab hostium exercitu circũveniatur, diligenter prospicere, & ne à fronte & à tergo simul oppugnetur. 1. *Sam. cap.* 23. 24. *Quare subsidia semper pa-*

rata habeat ad eos usus. 2. Sam. cap. 10. 9. 10. 11. 12. vid. Greg lib. 11. c. 4. num. 5. de Rep. & nullum hostem, hostilémque arcem à tergo relinquat, aut loca non tuta. *exemplis illustrat Scipio Amir. lib. 18. discurs. 6. ita enim expeditior frumentaria & annonæ ratio.*

In acie, instruenda & dividenda plerumque utile per gentes eam nationesque disponi, ut discretus labor, fortes ignavósq; distinguat, atq; ipsa cõtentione distinguantur & accendantur. idque ita, ut exteri & mercenarii, proximi sint discrimini, & domestico sanguini parcatur. *Lipsius ex aliis.*

Consultum tamen est, regnicolas & nobiles patriæ miscere cum stipendiariis, ne proditio & defectio fiat. *Greg d. lib. 11. c. 3. num. 8. 9. de Repub.*

Equites & pedites in bello sibi invicem in prœliis plurimùm prodesse possunt.

Loca munita præsidiis custodienda, non iustę præsidio destituenda, 1. *Sam. cap. 30. 6. Ios. c. 8. 17. 2. Sam. c. 8. 6. 2. Chron. c. 17. 2. c. 11. 5. 6.*

Portarum custodia & cura fidelis, fidelibus committenda. *Nehem. c. 7. 3. c. 13. 19.*

Duci, si fieri potest, studendũ, ut semper prior aciem instruat. *Nam tum ex arbitrio tuo poteris facere, quod utile tibi iudicas, cum nullus obsistit. Deinde hoc ipso tuis auges confidentiam & adversariis minuis. Alex. ab Alexand. lib. 4. c. 7.*

Ducem quoque illo tempore in acie instruenda convenit esse confidentem & lætum & alacrem, non segnem, hucque illuc clamoribus circumagi & desperabundo similem. 1. *Sam. c. 13. 9.* Hortetur ad virtutem, & quamquam virtuti ipsorum confidat, tamen hortationes & preces miscebit.

In re trepida, nequaquam ille trepidet, sed in trepidatione constantis Ducis & fortissimi militis officiũ faciat, suos sistat & incitet, paventibus occurrat, cedentes retineat, ubi plurimus labor, eò frequentius advolet, deniq; manu, voce, consilio, insignis hosti, conspicuus suis. *mi Lucan. de Cæsare ait, lib. 7.*

Subiicit

Subiicit ipſe manu gladios, ac tela miniſtrat,
Promovet ipſe acies, impellit terga ſuorum.
Verbere converſæ ceſſantes excitat haſtæ.

Adde exemplum Davidis, 1. Sam. cap. 30. & Saulis, 1. Sam. c. 11. & Gideonis & Ioabi, 2. Sam. cap. 10. 10. 11. 12. c. 18. 1. 1. Sam. c. 4. 9. Iudic. c. 20. 33. & ſeqq. adde Alex. ab Alex. lib. 4. c. 7. Scipionis Africani, Papyrii Curſoris & aliorum. Boter. lib. 10.

Quod ſi ſuos vincere videt, cohibebit, ne nimis diffundantur. *Frequenter iam fuſa acies, diſperſos ac paſſim ſequentes, reparatis viribus interemit. Satis citò incipis victoriã, ubi proviſũ fueris, ne vincare.*

Non etiam pertinaciter inſtandum, ne clauſis ex deſperatione crescat audacia: & cum ſpei nihil eſt, ſumat arma formido: ſed via ad fugiendum munienda.

Denique à præda milites arcendi, donec plenè vicerint. *Nam ſæpè obſtitit vincentibus pravum inter ipſos certamen, omiſſo hoſte ſpoliaconſectandi. Hæc ex Vegetio & aliis latius Lipſius perſequitur lib. 5. polit. c. 6 & Bodin. lib. 5. c. 5. de Repub. & Scip. Amirat. lib. 17.*

Obliqua conſilia & occulta, ſunt ſtratagemata, in arte, dolo & ſolertia poſita, tam ubi cavendus quàm opprimendus eſt hoſtis. *Dolus (enim) an virtus, quis in hoſte requirat? Inſidiæ igitur ſtratagemata aſtutia ſolertia & dolus in bello contra hoſtem ſunt licita, Num. c. 13. Iud. c. 1. 24. Ioſ. c. 18. 2. Sam. 5. 23. Iud. 20. 33. & ſeq. Gen. c. 14. Itaque exploratio & proditio res media ad aphora eſt, qua bene & male uti poſſumus: Machiav. li. 1. c. 14. Boter. li. 9. c. 22. Lipſ. li. 5. c. 17.*

Huc pertinet conciliatio animorum, corruptio & deceptio, quæ in bello licita. Nam hic prudentiæ eſt, conciliare ſibi animos hominum, & ad uſus ſuos adjungere: quod fieri poteſt ſuaſione & dono, quo omnia ſunt venalia, inprimis proditio & arcanorum revelatio. 2. *Chron. c. 32. 1. 2. 18. 2. Sam. c. 3. 20. 21. & c. 19. 14. 15. c. 20. 4. 5. Lipſ. lib. 4. c. ult. Et transfugæ hoſtium recipiendi ſunt. 2. Sam. c. 4. 11. Deut. c. 23. 15.*

Deceptio eſt, qua inducitur alius in commoda tua, errore aliquo objecto. Decipere enim in bello prudentia eſt, ſicuti

& ſimulatio & diſsimulatio. *Iudic.c.3.28.2.Sam.c.3.8.9. 29.1. Sam.c.10.27.* ſine quibus technis, dux belli contra inſidiantes vix eſt, ut ſe, vel ſuos aliter tueri poſsit. *Hinc conſultum putant, ut diſcordiæ inter hoſtes ſeminentur, excitentur tumultus, ſeditiones. Item cũ Ducibus hoſtis, vel alus auctoritate & poteſtate inſtructis clam conſpirare, eoſq; ad diſſuadendum bellum, vel obſidionem prælium ve inducere, alióve eos avertere, aut, ut tradius & cunctantius agant, aut ut de propoſito hoſtis in tempore eos certiores faciant. Boter. lib.6. cap. 8. Debet itaque Dux noſſe certos & convenientes modos quibus hoſtem decipiat, vide Ranzov. lib. 2. de bello c.4. Quo refero interceptionem commeatus & militum auxiliarium copiarum, quæ hoſti ſubmittuntur. Ranzov. d. lib. 2. c. 16. Cunctatio Fabiana plurimum & hic momenti habere poteſt.*

Deceptio, quæ cum perfidia eſt coniuncta. nequaquam in bello etiam licita. *Pſalm.15. Rom. cap.12. Sam. cap.21.6.7. Ioſ. ca. 9.3.26. Proverb. c.20.28. vide de his Alberic. Gentil, in libello de iure belli, lib.2. c.8.9.10. ubi varia exempla refert. Valer. Max. lib.7. c.4. Covarr. 1. var. reſol. cap.2. Ioſ. c.2.14. Lipſ. lib.4. c. ult. Prov. c.11. c. 17. Eccl. c.7. Non decet principẽ labiũ mendax. d.c.17. Prov. & Danæ. lib.3. polit. cap.4. ubi ad contraria reſpondet Martyr. in loc. de bello & Iud. c.1. Melch. Iun. lib.2. polit. quæſt.76.*

Proditoribus etiam uti poteſt. *2.Sam.c.15.32. c.4. Martyr. in Iudic. cap.1. quia iure & bono animo fit contra illum, qui deteriorem cauſſã agit, et nõ vult pati adduci ſe ad bonas et æquas cõditiones. & ſcelerati nõ occultãdi: quales proditores boni fuerãt Gibeonitæ, Rahab, Iabel, Ionathã, Huſai, qui iuſtè prodiderũt iniuſtè agẽtes & molientes iniqua.*

Alterum, quod in duce ſpectandum eſſe dixi, eſt authoritas. *Nam ubi non eſt authoritas, ibi nec timor eſt hoſtium, nec ſubditorum. Homines enim in tantis rebus opinione non minus famæ, quam certa aliqua ratione commoventur, ut aut contemnant, aut metuant, aut odio, vel amore proſequantur. Hac valuit & vicit multos Alexander, Scipio Africanus & alii.*

Hanc authoritatem parit inter alia etiã ſeveritas in delictis militaribus vindicandis, & in diſciplina militari conſervanda.

Facilis

Facilis enim dux, ut inutilis contemnitur, quamvis illo milites delectentur. Austerus, severus & rigidus, licet eundem aversentur, tamen obsequẽtes & obedientes habet milites: quib. est etiã gratus et acceptus, quãdo severitatẽ cõmitate & benignitate nonnunquã tẽperat, uti qãndo se dux cũ militib. exercet, & cultu habituq; corporis, paululũ à privato differt: itẽ quãdo ubi quis inops est, vel saucius, vestẽ et fomẽta largitur: vel aliis modis & artibus se charũ & venerãdũ efficit, uti Lipsius ex aliis refert.

Exercitus benevolentiã etiã sibi dux ille facilè conciliat, qui cum militibus ipse cibũ militariter capit, qui in laboribus & periculis cum iis versatur, qui minus prædæ capit, eàmque militibus relinquit: & qui non abutitur sãguine milirũ, quẽ non temerè, crudeliter, vel perfidè effundit. *facit huc. 1. Chrõ. c. 11. 19. Dicebat enim, Absit mihi à Deo meo, ut sanguinem virorum istorum biberem ineuntium periculum vitæ suæ. vid. Patr. lib. 8. tit. 12. de regno.*

Contẽtiones in exercitu per Duces tollendæ, & maturè sunt definiendæ. Tandẽ enim longius serpunt & fiunt periculosæ. *Duces igitur inter se dissidentes, nisi separentur, produnt exercitum, & præclaras rei benegerendæ occasiones perdunt. Danæus in aphoris. politic.*

Eodem quo que modo proprorum delictorum recordatio convicia inter milites prohibenda sunt.

Tertium, quod in Duce eligendo considerandũ diximus, est felicitas, quæ comes ferè consilii & rationis est. *Felix fuit Dux Iosua, Cyrus, Alexander magnus, Carolus quintus & plures de quib. Boter. lib. 10. c. 2.* Sed tamen paulò benignius quibusdam à Deo attributa, & quibusdam etiam, alioquin sũmis viris denegata, qui quarta luna nati, domi equum Scianum habent, ut veteres dixerunt, adeò ut cuicunq; rei manũ admoveant, ea se avertat. *Greg. lib. 11. c. 4. num. 6. 7. Hanc in felicitatem eorundem comitari solet militum stupor, ut felicitatem eorundem fiduciæ. Vnde Theog.*

Multis mens læva est, sed eisdem numina dextra,
Queis malè quod cæptum est, vertit & in melius.

Contra aliis destinata salubriter omni ratione potẽtior successus discussit. Ve quisq; occasione utitur, ita præcellit, atq; exinde sapere eũ omnes dicimus, ut ait Plutarch.

Sequitur de ſecundariis gubernatoribus, qui imperantis alterius nutu ſive juſſu imperant,& ſuo ductu rem gerũt. Talis eſt ducis legatus & tribunus militum. Eiuſmodi ſtrenui eſſe debent, qui caveant, ne popularis favoris ſignificationem & applauſum captent, vel admittant, ne fiant duci ſuſpecti. *Vide exemplum* 1.*Sam.c.*18.7.28.*& c.*14.53. *Ideoq; convenit hiſce ad removendam à ſe invidiam aliorum & ducis,ut ad ipſum laudem præclarè geſtæ rei referant.* 2.*Sam.c.*12.28.29. *ubi exemplum Ioab extat.*

Legatus Ducis,ſeu imperatoris belli eſt illius vicarius, qui hodie vocatur locum tenens.

Tribunus militum,eſt eorundem præfectus, qui vocatur hodie capitaneus.

Hucuſque de belli directoribus & gubernatoribus: ſequitur de militibus.

Milites ſunt homines à magiſtratu ad συμμαχίαν, ſeu bellum tractandum collecti & ordinati, *definitore Obrechto l.*2.§.1. *de his qui not. infam.* 1.*Sam.c.*14.53.*Proſpiciebat ſibi Saul de omni viro forti & omni ſtrenuo quem recipiebat ad ſe.Deut.c* 20 .2 *& ſeqq. De variis variorum militibus latè Zuing.vol.*2 8.*lib.*3.*Boter.lib.*9.*c.*4.*de polit.conſt.*

Horum alii ſunt tyrones,alii veteres milites, alii veterani.

Tyrones ſunt novi milites, qui publicis ſtipendiis ad militiam inſtituuntur, nondum tamen in ordinem militum relati ſunt, *l.*3.*§.ſi plures.D.de re milit.*

Veteres milites ſunt, qui aliquoties in bello interfuerunt. Veterani ſunt,qui legitimam miſsionem impetrarunt.*tot. tit. de privileg.veteran.*

Hi priores σύμμαχοι, ſeu commilitones omnes dividuntur in equites & pedites. Illis campi,his colles,urbes,plana& abrupta ſervantur,qui utiliores ubique & minori ſumptu aluntur. *Exemplis probat Boterus.lib.*10.*c.*9.*& Lipſ.lib.*5.*c.*7.*pol.& Scip. Amirat.lib.*19.*diſcurſ.*2.

Collectio militum fit vocatione militum, & vocatorum

pro

batorum receptione.

Vocatio militum eſt eorundem ad locum certum ſub tempore certo, quibus convenient evocatio ex locis diverſis.

Idoneos autem milites evocari ex quinque notis judicandum exiſtimat Lipſius, nimirum ex patria, ætate, corpore animo & vita. *ex quibus delectus militum haberi poteſt etiam iudicio Bocer de jur. bell lib. 1. c. 7. Melch. lib. 2. politic. quæſt. 70. Scip. Amirat. lib. 20. diſcurſ. 2. & 3.*

Nam in omni conflictu, non tam prodeſt multitudo, quàm virtus: etiam in multis legionibus pauci ſunt, qui prælia profligant.

Milites exteri ſæpè infidi, refractarii, cuncta ex libidine agentes, in pugna frigidi, aut pavidi, ſine fide & affectu, graves incolis & pernicioſi, terræ quam defendere debebant, populatores, & graves ærario, cuius ſunt hirudines.

In civilibus bellis exteræ gentes in ſocietatem bellorum aſcitæ oppreſſerunt Rēp. ſæpè, *Richt. axiom. 248. Ita fit, ut defenſores ſæpè fiant devoratores. Gregor. lib. 11. cap. 3. de Repub. Exempla omnes hiſtoriæ ſuppeditant plurima, quæ collegit Richt. & Greg. Bodin. lib. 5. c. 5. de Repub.*

Contrà intranei & domeſtici fidi, obedientes, fortes, acres in pugna, erga regem proprium propenſi, amore & reverentia illum proſequentes patriæ amantes. *ut probat Lipſius.*

Mercenarii tamen etiam quandoque utiles imprimis, quãdo maior vis, aut neceſsitas ingruit. Sed tamen ſemper cavendum providis ducibus, ne ita externis credant auxiliis, ut non plus ſui roboris ſuarumque propriè virium in caſtris habent, *ut Lipſius monet et Patricius. lib. 9. tit. 15. & tit. 3. de regno. Pet. Greg. d. lib. 11. c. 3. Bodin. lib. 5. c. 5. de Repub.*

Ex plagis, quæ non nimium ſoli vicinæ ſunt & non nimium à ſole remotæ, milites optimi ſeliguntur & vocantur. Solent enim hî naturâ loci eſſe prudentes & fortes, quia temperata complexione ſunt prædiți. *Vide Bodin. in methodo hiſtor. c. 5. & d.*

Fortior etiam miles è confragoſo venit; ſegnior eſt urbanus & verna.

Ex agricolis viri fortiſsimi & milites ſtrenuiſsimi gignuntur. *Sunt enim duri, agreſtes, laborioſi, patientes famis, ſitis, ſolis & frigoris, ſine deliciis & commerciis, imprimis ſilveſtres & montani, maritimi ve. Lipſ. lib. 5. c. 12.*

AEtas juvenilis in milite aptior ad labores & bellum & ad diſciplinam militarem melius informari poteſt. *Veget. lib. 1. c. 4.*

Corpus in milite mediocre probatur, quod eſt durum, cui ſtricti artus, minax vultus, maior animi vigor, corpus, inquã, vegetum potius, quam fluidum & pingue. *Lipſ. lib. 5. cap. 12. Scip. Amir. lib. 20. diſ. 2. & 3.*

Animus militis, acer & preſens, acutus & verſutus requiritur, cum cõfidentia militari, qui gloriæ avidus, verecundus, & fati ſui ſecurus eſt, qui nihil metuat niſi turpem famam.

Vita preterita militis talis fuerit, ut non molliũ artiũ cultor, dulciarius, linteo, auceps, ſellularius, nec ſedentarius, vilis aut in famis fuerit, ſed exercuerit artes ſeu opificia duriora & aſpera, laborioſa & actuoſa, ut ſũt fabri ferrarii, carpentarii, macellarii, venatores ferarum, piſcatores, agricolæ, ruſtici. *Hi enim certandi laborem & in exercitu famem, ſitim & reliquas ærumnas belli patienter & abſque defatigatione magna perferre poſſunt. Lipſ. ex Vegetio.*

Sed in milite hodie hæc non obſervantur, magno certè Reipub. malo, ut rectè Lipſius conqueritur; Nam emunt hodie, non legunt militem. Pecuniola proponitur, tympanum ſtrepit, et ecce coëunt aliquot ignoti inter ſe ignorantéſque, purgamenta arbium ſuarum, quibus ob egeſtatem & flagitia maxima peccandi neceſſitudo eſt: aſſueti latrociniis, bellorum inſolentes, atque ut uno verbo dicam, quorum lingua vana, manus rapaciſſimæ, gula immenſa, pedes fugaces, quæ honeſtè nominari non poſſunt, inhoneſtiſſima. Quod ſi melioris fortè notæ ſunt immixti, hi facilè abripiuntur & velut obducuntur à reliqua fece, ut Lipſius. lib. 5. pol. cap. 8. ex aliis refert, & Scip. Amirat. lib. 20. diſcurſ. 2.

Modi

Modi convocandi milites hodie varii sunt pro locorum & temporum diversitate.

Si tumultus, vel subitum bellum ingruit, magistratus militaris plerumque campanæ pulsu, vel fulminalis machinę sonitu, vel tuba, vel tympano, ad certum locum subditos vocare solet.

Si necessitas non est repentina, & res moram ferre potest, eos ad certum diem & locum adesse iubet, & ex iis certum numerum, reliquis dimissis, retinet.

Sed tertius modus convocandi est usitatior. Nam solent magistratus emittere certos conquisitores, qui ex diversis locis milites conscribant.

Olim apud Romanos evocari solebant milites per Ductorem, seu Ducem exercitus duobus vexillis, roseo & caruleo ad Capitolium fixis, illo pedites, hoc equites evocabant. Aut si res moram patiebatur, consules pro tribunali sedentes, & sellis in foro positis, singulorũ civium nomina citari iusserunt, ita ut citati ad nomina responderent, & ad militiam, nisi iustam excusationis causam haberent, cogerentur. l. 4. §. gravius de re milit.

Sunt tamen multi, qui ad militiam cogi, & si vellent, recipi non possunt, vel quia excusationem habent, vel quia nullam, uti infames, proditores, transfugæ, exules, rei capitalis criminis, vel publico iudicio damnati, hæretici. *vid. tit. de re milit.* Item mulieres, servi. *vid. Bocer. d. loc. c. 7. & Veget. lib. 1. c. 3.* timidi, sponsi, ædificantes domum vinéámve excusationem habent: *Deut. c. 20.*

Ministris ecclesiæ non licet arma gerere. *Nemo enim militans Deo, implicat se vitæ negotiis, ut Paulus ad Timoth. ait, & alio locò; Arma, inquit, nostra non sunt carnalia, sed potentia in Deo, lacrymæ, scilicet & preces, et ieiunia. adde 1. Chron. c. 32. Nec etiam sufficere possunt ministri utrique muneri ecclesiastico et militari. Utrumque enim requirit totum hominem. Si tamen hostis repentinus obsideat civitatem, et iam subierit in mœnia, minister ecclesiæ rectè potest arma sumere & vim vi reppellere.*

Nec mulieribus arma tractare more militari licet. Oportet enim has familiam colere & pudicitiæ rationem habere, Prov. c. 30. & ad Timotheũ Paulus docet. Iuvare milites, exigente necessitate, possunt, & se ipsas contra vim & iniuriam defendere vid. Iun. lib. 2. politic. quæst. 69. Exempla de Iaël, Debora, Iuditha sunt extraordinaria.

Militum vocatorum probatio est, qua, ubi die & loco destinatis cõveniunt, probantur & qualis, & quam idoneus quisque ad militiã sit, exploratur, & probati recipiuntur & inscribuntur à Duce belli, vel consiliariis militaribus. *l.* 17. *neminem. c. de re mil. l.* 1. *c. qui milit. poss. Bocer. d. loc. c.* 10. timidi deprehensi, vel qui naturali aliquo affectu domi retinentur, à reliquis sunt separandi. *Deut. c.* 20. 5. 8. *c.* 24. 5.

Num Christiano Principi liceat uti infidelibus, Saracenis, Turcis & aliis, disputat. Greg. lib. 11. *c.* 3. *n.* 7. *de Rep. & vide exempla Genes. c.* 22. *Ios. c.* 9. & 1. *Sam. c.* 21. *c.* 27. 1. *Reg. c.* 15. 1. *Macch. c.* 8.

Recepti & approbati milites postea ad gerendum bellum ordinantur cinguli datione, deinde distributione, & denique iuramenti præstatione. Cingulum receptis militibus, tanquam armorum insigne, & militiæ argumentum, dabatur, quo appenso ense cingebantur milites apud Romanos.

Hodie apud nos milites cincti vindentur, quando certis bellicis armis decorantur & instruuntur. *vid. Connan. li.* 9. *com. c.* 5. *n.* 8. *Gen. c.* 14. 14.

Distributio militum est, quâ cincti in certos ordines atque officia distribuuntur, sive in numeros referuntur *l.* 4. *l.* 38. §. 1. *l.* 42. *de test. milit. adde Genes. c.* 14. 15. 1. *Reg. c.* 20. 25. 26. 27. 1. *Sam. c.* 15. 4. *c.* 11. 8. *Num. c.* 1. *c.* 26. 2. *Sam. c.* 24. *Sine qua collectio militum nihil aliud est, quàm multorum hominum confusio & colluvies. vid. Bocer. d. loc. c.* 10.

Distributio hodie, quando magnus colligitur exercitus solet fieri in regimina tria, nempe in Regimen equitũ, in regimẽ eorum, qui rem armamentariam tractant & administrant; & in regimẽ peditũ. *Olim fiebat in legiones et optiones. vid. Boc. d. loc. c.* 11.

Legiones

Legiones in varios numeros distribuebantur, veluti in cohortes, alas, cuneos, centurias, decurias, in quos numeros, milites relati, & sub eorum signa, sive vexilla collocati iugiter ipsis inhærere tenebantur, nec ab iis sine periculo discedere poterant.

Opiones erant auxilia fœderatorum, quæ legionibus in acie iungebantur, uti iis præliandi magis adminiculum essent, quàm principale subsidiũ. l. 2 §. 1. de his qui not. infam. l. 2. C. de hæred. Decur. l. ul. C. de locat. condu. vide Rosin. in antiq. Rom. lib. 10. cap. 4. Alex. ab Alex. li. 1. c. 5. & li. 6. cap. 22. c. 3. lib. 8. cap. 3. gen. dier. Zuinger. volum. 28. lib. 3. theat.

Regimen equitum in certas cohortes & turmas hodie distribuitur, *Bocer. d. loc. c. 11.*

Cohors ducentos & quinquaginta, vel trecentos: Turma quinquaginta equites continet: interdum plures, interdum pauciores, pro arbitrio Ducis belli. *Bocer. d. loc.*

Alterum Regimen in certos quoque ordines & officia distribuitur.

Tertium regimen in certas cohortes & contubernia distinguitur.

Cohors 300. vel 400. & contubernium. 10. vel 6. constat militibus, quibus præest Decanus, seu Decurio, Decurioni verò præest Quinquagenarius, & huic centurio.

Quod si cohors quingentos complectitur milites, nihil melius est atque utilius: quia ita minores fiunt sumptus, & tam ad repellendam, quam ad inferendam vim plus roboris habet.

Singula militum, tum peditum, tum equitum contubernia, unum calonem & lixam unum habeant & iumentum ad minus unum, quod sarcinas contubernii ferat, ad summum tamen iumenta tria. Focariæ verò mulieres, minimè tolerandæ sunt in exercitu.

In toto autem exercitu, trium generum personæ sunt, quarum primi generis ad tria regimina; secundi generis ad unum regimen, tertii generis ad unam cohortẽ referũtur. *ita Obrech.*

Primi generis perſonæ functioni certę præſunt, vel parent.

Præſunt conſiliarii militares, ſeu diribitores, caſtrenſis çrarii cuſtos, ſupremus rerum capitalium præfectus, ſupremus præfectus annonæ, metator atque menſor, incendiorum magiſter, & Archiater. *Boeer, d. loc. c.* 11.

Parent aliis in hoc genere, ſecretarius Ducis belli, & Fecialis.

Secundi generis perſonæ, vel ad Regimen equitum, vel ad Regimen rei armamentariæ, vel ad Regimẽ peditũ pertinent.

In Regimine equitum, qui functioni certæ præſunt, habent generalem huius Regiminis curam, vel ſpecialem.

Generalem habet equitum magiſter, quem Germani vocamus, Rittmeiſter/ & illius vicarius, ſein Leutenant: ſpecialem habent præfecti equitum, horum vicarii, equeſtris metator atq; menſor equeſtris, excubiarum prçfectus, equeſtris rerum capitalium prætor & decuriones equeſtres.

Parent aliis in hoc Regimine capellanus, Medicus, præfecti equitum, ſcriba, tubicines, & equites.

In Regimine rei armamentatię ſimiliter quidam ſunt generales, vel ſpeciales prçſides & prçfecti.

Generalis eſt magiſter rei armamentariæ & illius vicarius. Specialis eſt quæſtor, aggeribus ſtruendis præpoſitus, rei armamentariæ quçſitor: rei armentarię cuſtos: aurigarum prçpoſitus: vehiculorum prçpoſitus, foſſorum & cuniculariorum prçpoſitus, & pontium magiſter.

In hoc Regimine parent aliis, medicus, capellanus, prçpoſitus machinę fulminalis, foſſores & cuniculatii, pulveris nitrati cuſtodes, chirurgus, baiuli, & exploratores.

In Regimine peditum ſimiliter ſunt prçfecti generales, vel ſpeciales.

Generales ſunt magiſter peditum, & illius vicarius. Speciales ſunt tribuni peditũ, horumq; vicarii, Schultetus, Iudices, pedeſtris excubiarum prçfectus, pedeſtris annonę ſtructor, pede-

Parent in hoc regimine aliis, medicus, capellanus, ſcriba iudicii, exploratores itinerum, duces, carceris cuſtos, lictores & pedites. *Nam ſacerdotes etiam à bello non omninò excuſantur. Num. c. 31. 6. Deut. c. 20. 21. Ioſuæ. cap. 6. 2. Chron. c. 13. 12. exploratores quoq; laudati. Num. c. 13. Ioſuæ. c. 2. c. 6. & proditores quandoque laudandi. 2. Sam. cap. 15. 34. dixi ſupra.*

Tertii generis perſonæ, vel ad cohortem equitum, vel ad cohortem peditum ſpectant.

Pertinentes ad cohortem equitum, ſunt præfectus equitum, illius vicarius, vexillarius, equeſtris diverſoriorum deſignator & decuriones equeſtres.

In hac cohorte aliis parent capellanus, ſcriba, præfecti equitum, chirurgus, rubicen & equites.

Pertinentes ad cohortem peditum præfecti ſunt tribunus peditum illius, vicarius, ſignifer, ordinum ſtructor, pedeſtris diverſoriorum deſignator, ordinum ductor, duo communes, ſeu populares ordinum ſtructores, & decuriones pedeſtres.

In hoc ordine parent aliis capellanus, ſcriba, tribuni, chirurgus, fiſtulator, tympaniſta, & pedites. *Hæc ex Bocero & Obrechco.*

Diſtributi milites iuramentum præſtant, ſe omnia facturos, quæ præceperit Imperator; nunquam deſerturos militiam, nec mortem recuſaturos pro Republica. *l. 13. milites. §. miſſionum. de re militar.*

Hoc iuramento præſtito, milites auctorati dicuntur, & quaſi oberati, hoc eſt, ære ſtipendiario devincti, & non amplius ſui arbitrii.

In præſtatione & exactione huius iuramenti, ſolent iis qui aliis præſunt, peculiares articuli ex ipſorum officiis deſumpti, proponi, at militibus aliis in genere, alii articuli præleguntur, quibus militaria iura & diſciplina continentur.

Supereſt denunciatio belli, qua per Fecialem, ſeu præconẽ, bellũ ex decreto & conſenſu ſũmi magiſtratus hoſti indicitur.

l. hoſtes

l. hostes. 118. de verb. sign. l. 24. de capt. & post l. reverf. Bocerus de iurè belli cap. 3. c. 6. Deut. c. 20. 10. & seqq. Iudic. c. 11. 1. Reg. c. 20. 2. Reg. c. 23. Alex. ab Alex. lib. 5. c. 3. vide Liv. lib. 1. Gell. lib. 16. cap. 4. Plutarch. in Numid. quæ denunciatio seu indictio belli, clarigeratio dicebatur, quam sequebatur diffidatio, die abſagung.

Eiuſmodi denunciatio belli eſt neceſſaria, in bello vindicatorio, non defenſorio, in quo ſtatim etiam ſine indictione, bellum geri poteſt. *De variorum populorũ variis modis belligerendi latius Zuinger. vol. 28. lib. 3.*

CAPVT XXXVI.

De geſtione & adminiſtratione belli.

HActenus de ſuſceptione belli, ſequitur de illius geſtione & adminiſtratione.

Geſtio belli eſt legitimè ſuſcepti illius exſecutio peractiones bellicas.

Actiones bellicæ, ſeu polemicæ ſunt, quæ ſpectant ad vires & robur hoſtis frangendum & victoriam comparandam.

Eiuſmodi ſunt diſciplina militaris & calamitates polemicę hoſti illatæ, vel declinatæ.

Diſciplina militaris eſt ſevera conformatio militis, ad robur & virtutem, à Duce belli inſtituta. *l. 12. officium. de re milit. Deut. c. 10 23. 9. 14. c. 20. ut Lipſius deſcribit. Boter. lib. 9. c. 10. qui hanc vocant præcipuum decus & ſtabilimentum imperii & vinculum tenaciſſimum, ex cuius ſinu omnes triumphi manarunt. Nam paucos viros fortes natura procreat, bona inſtitutione plures reddit induſtria. Grog. li. 11. c. 9. l. C. dicit eam conſiſtere in danda & obſervanda, ratione vivendi. d. l. 12. de re milit.*

Ad robur conformant milites exercitiũ & ordo militaris.

Exercitium militare eſt, quo inſtruuntur milites aſsiduè & exercentur ad armorum uſum & ad opus. *Vnde exercitus dicitur,*

tur, quod melior fiat exercitãdo, ut Varro docet. Nam in omni prælio, non tam multitudo & virtus indocta, quam ars & exercitium solent præstare victoriam.

Armorum usus tyronibus primò est demonstrandus, postea imitatio ab iisdem in quotidianis exercitiis exigenda.

Vsus, inquam, singulorum armorum, gladii, hombardę, hastæ, loricę, scuti, bipennis & reliquorum omnium bellicorum armorum, imprimis eorum, quibus miles quisque usurus est contra hostem; ut scias tractare illa expedire & promptè, punctim, vel cęsim, vim inferendo, vel declinando & excipiendo, & quo modo militari gradu ambulare cum armis celeriter & equaliter possit: Castra constituere & munire in acie, ordinem & intervallum custodire & dispositos ordines servare, nec ultra quam decet, conglobare, aut laxare agmen, & quęcunque alia, quę evenire in acie atque pręliis possunt, omnia in campestri meditatione miles prænoscat, 2. *Sam.* c. 11. 18. 1. *Chronic.* c. 12. 33. Vnde etiam simulatæ pugnæ utiles, quando inter se in modum justę pugnę milites concurrunt, idq; præmio proposito.

Opere milites exercentur, quando assiduè laborare, decurrere, portare pondus, & solem, frigus, famem & sitim & pulverem ferre discunt.

Nam hæc indurant militem, & exercitus proficit labore, otio verò consenescit & languescit. Sæpè etiam in arduis expeditionibus necessitas imminet, annonam pariter & arma portandi, castra muniendi, fossam ducendi, sudes figendi, munitiones parandi. Cic. 2. Tuscul. dicit, milites Romanos scutum, galeam, gladium in onere non plus numerare, quam humeros, lacertos, manus, quod scilicet super arma ferramenta, ãtiona. aliáque instrumenta bellica quando que illis sint portanda. Boter. lib. 6. c. 15. de pol. inst.

Opere igitur exercentur milites. *I.* ad militarem gradum & incessum observandum. *II.* ad cursum celeriorẽ, vel tardiorẽ. *III.* ad saltum. *IV.* ad usum natandi. *V.* ad facienda missilia

& jaciendos lapides. *VI.* ad aſcendendos equos à dextris & ſiniſtris, & expeditè deſilīēdum ab ipſis. *VII.* ad portandum onus. *VIII.* Ad equitandum. *IX.* Ad tormenta ducēda & tranſferenda in loca varia. *Bocer lib. 9. c. 10. de polit. conſtit.*

Exercentur etiam milites pugnis, prælijſve fictis, invaſionibus, detenſionibus locorum, viarum, terminorum, foſſarum: Ad hoſtem invadendum, provocandum, ad impetus illius excipiendos, declinandos, ſuſtinendos. Nam uſus & experientia militaris in pugna plus prodeſt & valet, quam vires.

Ordo militaris eſt in bellicis actionibus, in digerendis & diſtribuendis militibus, ad incedendum, ad ſtandum, pugnandum, locum adſignatum occupandum, tenendum, recedendī, properandum, accedendum, declinandum, ut nimirum quilibet in regimine ſuo, cohorte adſignata, ſub ſuo centurione & præfecto in contubernio ſuo inveniatur.

Ita enim uſus facilior, & expeditior, & efficacior eſſe poteſt, & quilibet ſui centurionis, & cēturio tribuni ſui, tribunus verò ſui ducis imperata exaudire, intelligere & facere poſſunt; ad nutum & voluntatem regentis, ſine tumultu. *Certum ex. eſt, non omnia omnibus imperanda ſed ita ſe Ducum autoritas*, ſic rigor diſciplinæ habet, ut multa centuriones tribunoſq; tantum iuberi expediat, *ut Lipſius ex Tacito refert. adde 1. Sam. c. 2. 28.*

In itinere quoque, vel in acie videndum, ut omnes milites ordinem incedendi ſervent, ut æquali legitimóque ſpacio miles diſtet à milite, nec ultrà quàm expedit, aut conglobent agmen, aut laxent. Sæpè enim integri exercitus ob confuſionem periêre. 1. *Sam. c. 30. Iudith. c. 13.*

In caſtris obſervandū, ut illa apta dimenſione vias ſuas, portas, fora, ad formam urbis habeant, ut facilè quiſq; locū ſuum & commilitones reperire poſsit. *vide Zuing. vol. 1 8. lib. 3.*

Ad virtutē milites cōformat, admonitio, coerctio & exēpla.

Ad monitio Ducis, milites afficit & incendit ad virtutem, fortitudinem & iuſtam iram; 2. *Sam. cap. 10. 12. confirmare, imò*

confir-

confirmemus nos, pro populo noſtro, & pro civitatibus Dei noſtri: Iehova autem faciat quod bonum videtur in oculis ſuis.

Coercitio eſt, quę mores militum coërcet & frenat, atq; robur & ordinem militarem in exercitu conſervat per continẽtiam, modeſtiam & abſtinentiam militum & concordiam.

Continentia in cibo & venere exigitur, ne milites effusè ſint convivils & ventri dediti, & turpiſsimæ parti corporis. Vtraque res enervat & degenerat à robore ac virtute milites, aſſuetudine voluptatum.

Ideòq; à caſtris luxurioſos apparatus conviviorũ & inſtrumenta libidinum arcebit dux belli & leges de diſciplina militari promulgabit & obſervabit. *vid. Greg. lib. 11. c. 9. una Annibalem hyberna ſolverunt & indomitum illum nivibus atque alpibus, enervarunt fomemia campaniæ. Armis vicit, viitis victus eſt.*

Modeſtia militum exigitur in verbis, veſtibus & factis.

In verbis, non ſint contumelioſi in hoſtem, inſolentes, eumque contemnentes, non ſint vani, & bucca turgidi, &, quod dicitur, Attici milites, qui in convivio & circulis cum de hoſtibus mentio incidit, vix manibus temperant qui jactabundi, vix vultum eorundem ſuſtinent, & plerumque ſunt ignavi, timidi, & ſolis verbis feroces, nimii, in periculis minimum auſuri, *Scip. li.* 18. *diſc.* 10.

Viri fortes, in operæ acres, ante id placidi, qui pectus animorum, iræque tacitę plenum habentes, omnem feroclam in diſcrimen ipſum certaminis differunt. *Lingua in conſilio, valet in certamine dextra. De timidis militibus vide Ierem. c. 48 c. 46. Iudic. c. 9. de ſtrenuis et fortibus. 1. Sam. c. 14. 1. Chron. c. 13.*

In veſtibus militum etiam modeſtia requiritur: & omnis ſplendor & jactantia illis vitanda. Horridus enim miles eſſe debet, non cælatus auro, argentóque, ſed ferro & animo fretus.

Nam illa prædæ cedunt et hoſtẽ incitant et militẽ impediunt, et ad fugã monẽt. Videdũ igitur, potius ut benè armatus miles ſit, quã ut ornatus.

In factis modeſtia ex igitur, ut milites ſint intenti ad

Ducis ſui, non ſignum modò, ſed nutum quoque. 2. *Sam. cap.* 2. 28. non curioſi, vel refractarii, qui Ducum ſuorum iuſſa interpretari malunt, quam exequi: rem patientes in omnibus belicis actionibus non piſcatum, non venatum, aut ad aliud opus privatum eant, ſine illius permiſſu. *l. 7. militem. l. 9. C. de procurat.*

Miles hęc tria curare debet, corpus, ut quam validiſsimum & perniciſsimũ habeat; arma apta: animum ad ſubita imperia paratum. *ut ex Livio refert Lipſius.*

Abſtinentia militum exigitur, ut à vi rapiniſque abſint, & manus puras habeant, provinciales non infeſtent, ſed cum illis, tamquam cum amicis vivant, illis nihil rapiant, auferant, ſed ſtipendio & annona ſua ſint cõtenti, & ita tranſeant, ut nõ modo manus, ſed nec veſtigiũ quidẽ cuiquã pacato nocuiſſe dicatur. *Luc. c. 3. l. uni. ubi Cuia. c. de ſalgam. hoſpit. non præben. li. 12. t. Sam. c. 25. 7. Paſtores tuos, cum eſſent nobiſcum, non affecimus iniuria, neque deſideratum eſt illis quicquam omnibus diebus, quibus fuerunt in Carmelo. 8. interroga pueros tuos, qui tibi indicabunt. 15. cum tamẽ homines illi benè fuerint erga nos valdè, neque fuerimus iniuria affecti, nec deſideravimus quicquam, & c. 16. muri loco fuerunt nobis, & cæt.*

Abſtinentia quoque à ſomno nimio, voluptatibus & luxuria, milites ad virtutem conformat. *Hæc vitia perdiderunt in rerum abundantia milites Hannibalis, capuæ.* Sic etiam ſumptuoſa ſuppellex, delicata vita, lixæ, calones, odores, unguenta, licentia deprædandi, furandi, otium, corrumpunt milites & deteriores reddunt. Hiſce igitur contraria remedia ſunt adhibenda & ad virtutem & abſtinentiam miles informandus.

Concordia militum inter ſe, ſi non eſt, parum reliqua proderunt. Contentiones igitur in exercitu per Duces ſtatim ſunt tollendæ & definiendæ. Fiunt enim tempore periculoſiores: Contra concordia mutua, ut habet proverbium, res parvæ creſcunt, & magnæ diſcordia dilabuntur. *Concordiæ, objectio priorum delictorum, & convicia, & diverſitas religionis, impedimento eſſe ſolent. 1. Sam. c. 29. 6. 7.*

Hiſce

Hiſce addo adhuc alia duo remedia, quibus animi fortitudo in militibus excitatur.

Primum eſt, ut milites longè à patria abducantur, longe ab amicis, cognatis, parentibus, liberis & uxore. Nam hæc, quaſi manus militi vinciunt, rationem & intellectum illius turbant, & animi fortitudinem minuunt, *uti exemplis illuſtrat Boter. lib. 9. c. 9 de polit. conſtit.*

Alterum eſt, quando miles in ſummis anguſtiis, difficultatibus & periculis conſtituitur, & in extrema neceſsitate verſatur. Nam tunc deſperatio vires auget & animi robur. *Boter. lib. 9. c. 17. ubi hiſtoricis exemplis illuſtrat. Nam ſubtractis militi ſubſidiis omnibus & ſpe omni ſublata, hoſtem ille ſæpè profligaſſe dicitur.*

Exempla porrò milites ad virtutem informant in præmiis & pœnis propoſitis.

Inter præmia refero primum ſtipendium militare, quod promptè & tempeſtivè eſt ſolvendum militi: Deinde huc refero honoraria militaria, & privilegia, quæ tribuuntur militi. Honoraria, ſi benè meritis tribuantur, promotiones ſcilicet, honores, opes, vel gloria, ob inſigne aliquod factum, excitant & incitant alios commilitones.

Romani non ſolum altiores ordines adſignabant à virtute, ſed etiam publice laudes cumulabant & honores, donabantque pro concione haſtas phaleras, coronas. *vide huius rei exempla etiam apud Iudæos Joſu. cap. 5. Iudic. cap. 10. 1. Samuel. cap. 12. 1. Chron. c. 12. c. 13. Iud. c. 1. 12. qui cæperit urbem, ei dabo Hasẽ filiã meã, 2. Sã. c. 23. Joſ. 13. 14. Iud. c. 11. 11. 2. Sã. c. 5. 8. Joſu. c. 7. 17. 18. 1. Sam. c. 18. 1. 16. c. 17. 25. 2. Sam. c. 1 18. c. 3. 38. 39. 1. Chro. c. 11. 6. Dixerat enim David, quiſquis percuſſerit Iebuſæum primum, futurus eſt primarius & princeps, &c. Vnde maximus error eſt, dum in militaribus muneribus deferendis ſola nobilitas reſpicitur. quod exemplis illuſtrat Scipio Amirat. lib. 17. diſcurſ. 3. vide Sigon. lib. 7. regn. Ital. De triumphis victorum. vid. Zuing. vol. 28. lib. 3. in theat.*

Ad præmia quoq; refero laudes & encomia, quibus mirificè

incendũtur milites ad virtutis & famę conſervationẽ: Hucetiã erectas in laudẽ virtutis: monumenta & ſepulchra ſumptuoſa: orationes funebres. Apud Romanos uſitata erat ovatio, triũphus, arcus triumphalis, corona: cõmendatio ob res fortiter & præclarè geſtas. Honorabantur etiam milites erectis ſtatuis in loco publico: coronis muralibus, civilibus, triũphalibus, auro, argẽto, anulis, catenis, gladiis, armillis, equis, ſervis, bonis, caſtris, oppidis, pagis & ſimilibus honorariis, *Scip. Amirat. lib. 2. diſcurſ. 2. Bodi. lib. 5. cap. 4. Roſin in antiquit. Romanis.* Quidam hodie etiam milites ſtrenuos & fortes cingulo, periſcelide, & honore auratorum, quos vocant equitum, ornant. Huc quoque hiſtoriæ in laudem Ducum & militum ſtrenuorum deſcriptę, quibus redduntur immortales.

Sunt ergò præmia militaria partim honores, partim commoda, & partim utraque ſimul. Huc pertinet etiam ſuſtentatio, qua milites inutiles ad militiam, in bello redditi, ob mutilationem membrorum, aluntur in locis à magiſtratu cõſtitutis ſumptibus Reipub. qua liberalitate milites redduntur fortes, animoſi & prompti. *vid. Scipion. Amirat. lib. 2. diſc. 2.*

Munificentia, ſimiliter liberalitas & beneficentia Ducis, magnos effectus in militibus obtinet, cõſque promptos & alacres reddit.

Privilegia militaria tribuuntur perſonis, vel rebus militum, vel utriſq; ſimul, *de quibus latè juriſc. & fuſe tractat Boterus in lib. de iure belli.*

AEmulatio quoque inter milites excitanda & conſervanda eſt, quæ valdè eorũ virtute acuit, *Boter. l. 9. c. 13. de polit. conſt.*

Pœnæ ſeveritas eſt efficaciſsima ad militiam firmandã: ita, ut à militibus imperator potius, quã hoſtis metuatur. Indulgentia & largitio ſpecioſum reddunt pręſentẽ exercitus amorem, paulatim tamen & occultè militarem diſciplinam ſeveritatemq; minuunt. Ideóque aſpero & abſciſso caſtigationis genere militaris diſciplina indiget, quo miles etiam delecta-

tur,

tūr, licet non delectet sentientiam & patientem. *Iosu. c. 7. 25. et c. 8. 33. 34. Deut. c. 23. 9. 14. Boter. lib. 9. de Polit. cons. Ranzov. lib. 2. c. 16. de bello. Scip. Amirat. lib. 13. discurs. 3.*

Sed hæc pœna & timor milites in sedibus corrigunt, in expeditionibus spes & præmia faciunt meliores.

Pœna militum delinquentium est, vel communis, vel propria. l. 2. de re milit.

Communis est, quæ ex communi delicto, quod in paganos & milites cadit, infligitur. d. l. 2.

Propria militum pœna est, quæ ex militari delicto, quod quis uti miles, contra disciplina militarem admisit, imponi solet. l. 2. l. 6. omne. de re milit.

Ea rursum est capitalis, vel corporis coercitio, vel ignominia & exauctoratio. De his latè Bocerus lib. 1. c. 13. de jure belli, & tit. de re milit. Melch. Iun. part. 3. polit. quæst. 92.

Ebrietas autem in excubiis agendis gravissimè est puniendæ. His enim neglectis, facillimè oppida capiuntur, & exercitus internecione delentur. De his vide latiùs Greg. lib. 11. c. 7. ubi specialia maleficia, eorumque pœnas quæ à militibus committuntur, refert.

Atque hæc est disciplina militaris, utinam illa recepta hodie, nec forma saltem eius & extrema lineamenta servarentur. Olim quidem virtutis modestiæque, nunc procacitatis, petulantiæque certamen est. Omnia indisposita, temulentiæ, per vigilis ac Bacchanalibus, quam diisciplinæ & castris propriæ: imò nec in procinctu & castris habentur, sed per omnia municipia desides, hospitibus tantum metuendi; effundunt se in luxum, epulas & nocturnos cœtus, ibi circumferri merum largius jubent, debellaturi super mensa Alexandrum; suas vires extollere, hostium paucitatem contemnere solent: Apud hostes trepidant & ut galeati lepores fugiunt. ita Lipsius ex aliis. lib. 5. cap. 8. politic.

Altera belli actio est calamitas bellica, quam inferunt milites, uti est prædatio ex argo hostili, obsidio locorum, oppidorúmve ad hostes pertinentium, prælium, incendia & demolitiones pagorum & castrorum, homicidia, captivitas, &

& ſimiles aliæ calamitates miſeriæ & damna bellica, *vide Greg. lib.* 11. *c.* 10. *de Repub.*

Prædas agere ex hoſtibus, pecora, iumenta oveſque abigere, ſupellectilem hoſtis convaſare, eumque ſpoliare, direptionibus & excurſionibus in agrum hoſtilem factis totam regionem hoſtilem vaſtare, occupare, licitum eſſe iure nemodubitat. *Geneſ. c.* 14. 21. 1. *Sam. c.* 30. 20. *& ſeqq. Deut. c.* 20. 1. 2. *Reg. c.* 6. 22. 1. *Chro. c.* 14. *vid. Bocer. de jure belli. c.* 13. *& Martyr. Iudic. c.* 11. *Ezech. c.* 7. *Ierem. c.* 49. *c* 50. *Ioel. c.* 2. *Eſa. c.* 13. *c.* 16. 2. *Reg. c.* 24. *Num. cap.* 31. *Iudic. cap.* 8. *Ioſ. c.* 8. *c.* 11. *c.* 12. 1. *Sam. c.* 27. *cap.* 30. *in non hoſtes prædas agere non licet. Deut. c.* 1. *Num. c.* 20 *c.* 21. 1. *Sam. cap.* 25.

Sed ita hæc, ut ſemper major habeatur ratio etiam inter prædas cõmilitonum periclitantium, ne prædandi aviditas victoriam corrumpat, & in periculum coniiciat. Scip. Amirat. lib. 17. *diſcurſ.* 9. *exemplis allatis docet. Lucullus rectè olim dixit, ſe malle unum militem ſuum ex hoſtium manibus eripere, quàm univerſas hoſtium fortunas ſibi vindicare. Plutarch. in Lucull. & Scipio ſe malle unum civem ſervare, quam mille hoſtes occidere. & Seneca in Epiſt. princeps alieno ſanguini tanquàm ſuo parcit, & ſcit homini, non eſſe homine prodige utendum.*

Prçda capta verò dividenda eſt inter milites ſecundum merita cuiuſque etiam inter eos, qui non pugnarunt, ſed apud ſarcinas remanſerunt. *Deut. c.* 20. 14 *Ioſ. c.* 22. 18. 1. *Sam c.* 30. 24. 25 *ubi Pet. Mart. Greg. lib.* 11. *c.* 10. *n.* 13. *de Rep. Scip. Amir. lib.* 17.

Sic & obſidio urbium munitionúmve interritorio hoſtis conceſſa, actio bellica eſt. 2. *Sam. c.* 10. *c.* 11. *c.* 20. in qua neceſſariæ, machinæ bombardicæ, arietes, tragulæ, & propugnacula contra locum obſeſſum. *Deut. c.* 20. 20. 2. *Chron. c.* 26. 15. *Veget. lib.* 2. *c.* 25. *& lib.* 4. *c.* 13. *& ſeqq. de re militari*, quibus obſeſſi loci oppidive murus, ab obſidentibus percutiatur & perrumpatur, vel ut hoſtis irruentis vis & impetus, aut machinæ hoſtiles ab obſeſſis reprimantur, vel deiiciantur.

Temere exercitum tuũ obſideri non patieris. Deducendo exercitu

exercitu per loca ſilvoſa, impedita, periculoſa, ſalebroſa, anguſta, montoſa, flumina, terrámve hoſtis, *vide Ranzov. lib. 2. de bello c. 10. Caſtell. lib. 2. de offic. Reg. c. 18. 59. 60. & 65.*

Deinde cuniculi, eruptio ab obſeſsis; oppugnatio ab obſidentibus, ſolutio obſidionis; oppidi deditio, vel eiuſdem oppugnatio vi & armis facta; & direptio, actiones polemicæ ſunt. *vide Ioſ. cap. 10. cap. 11. vide Ranzov. lib. 4. c. 1. & lib. 3. c. 8. de bello.*

Quando hoſtis nos viribus ſuperat, Ducis ſapientis eſt, de ſũma rerũ cum illo tranſigere, quã minima poteſt fieri iactura. *Pecuniæ iactura hîc facilior & melior eſt regionis, vel provinciæ. Exemplum licet videre in Turcis, & Romanis. Prodeſt etiam hîc ſuſcipere defenſionem alterius, uti fecerunt Campani, ſe ob Samnitum potentiam Romanis ſubiicientes. Genuenſes & alii. Boter. lib. 6. c. 15. de polit. conſtit.*

Prælium, ſeu pugna cum hoſte eſt, qua de ſumma rerũ cum illo confligitur: vel pars tantum exercitus inopina, vel condicta die & deliberato exercitus hoſtilis parti alicui occurrit, quod ſine invocatione Dei fieri non debet. 1. *Sam. c. 13. 12. c. 14. 19.* & ſine militum exhortatione. 2. *Sam. cap. 10. 12. confirmemus nos pro populo noſtro, & pro civitatibus Dei noſtri: Iehova autem faciet, quod bonum videbitur in oculis ſuis,* 2. *Chron. c. 32. 6. 7. 8. In pugna imprimis perſona Ducis petenda eſt. Ioſuæ c. 10. Iud. c. 7. 2. Sam. c. 31. 2. Sam. c. 28. 1. Reg. c. 22. 2. Reg. c. 23.*

Non incundum eſt prælium, ſi qua alia ratione hoſtis opprimi poteſt, quo miles ſervetur. Laſsi & fame confecti, non ſunt ducendi ad prælium. Locus pugnæ idoneus eſt eligendus, ne ſol, ventus, pulviſve obſint *Ranzov. lib. 3. c. 2. de bello. Nec in prælium ſuadet ducendos ieiunos & defatigatos Scip. Amir. lib. 18. diſcurſ. 7. Iudic. c. 8.*

Antequam prælium ineatur hoſtis vires velirationibus levibuſque prælis tentandæ ſunt. *Amir. lib. 19. diſcurſ. 1.* ſed ad deſperationem in prælio hoſtis non eſt redigendus. *Scipio lib. 19. diſcurſ. 7.* ſed ſpes fugæ & veniæ relinquenda; & omnis neceſſitas pugnandi hoſti adimenda.

Hic acies à Ducibus commodè est prius instruenda 1. *Sam.* c. 11. 8. 15, ordines à militibus diligenter servandi, stratagemata, insidiæ, impetus, robur animi & corporis maxim è hîc valent ad victoriam.

Consultum, ut eiusmodi prælio & pugnæ non semper adsit ipse superior dux, vel magistratus, qui se ipsum summæ rerũ & imperii reservat. In milite enim unius sors est, in imperatore universorum 2. *Sam.* c. 18 3. 4. *quare nunc melius erit, si fueris nostrâ caussâ pervigil ad ferendum opem.* 2. *Samue.* ca. 21. 17. *ibi. Non es processurus ultrà nobiscum in prælium, ut non exstinguas lucernam in Israele. vide Exempla.* 1. *Reg.* c. 31. *Ierem.* c. 52. *Boter. lib.* 3 *in fine. de polit. consc.*

Quod si tamen salus Reip. in discrimine vertatur, vel propter absentiam illius totus exercitus dilaberetur, aut labasceret & animo deficeret, aut in territorio proprio bellum illi inferatur, melius est, ut interfit, ut sua præsentia robur & vires inspiret militi *exemplo Iosuæ. Ios.* c. 8 *& aliorum. Iudic. cap.* 3. *cap.* 4. 1. *Sam. cap.* 31. 2. *Sam.* c. 1. 1. *Macch. cap.* 8. *ca.* 9. *cap.* 11. *vide Danæ lib.* 7. *cap.* 5. *polit. Lipsi. lib.* 5. *ca.* 14. *Greg. lib.* 11. *ca.* 4. *de Repub. Melch. Inn. lib.* 1. *politic. quæst.* 19. *& part.* 2. *quæst.* 72. *Machiavell. discurs. ca.* 30. *Bodin. lib.* 5. *ca.* 5. *Boter. d. loc.*

Principũ hostium congressum periculosum esse testantur historiæ. Vix enim recedunt à se invicem, sine aliqua æmulatione, invidia, aut indignatione. Nesciunt enim se cõpati, putant se contemni, aut contemnunt, & ministri eorundem inter se colloquentes occasionem præbent iræ, *vide Greg. lib.* 4. *c.* 10. *de Repub. Cominæ. com. lib.* 3. *Bodin. lib.* 5. *cap.* 6. *qui exemplis illustrant.*

Incendia & demolitiones pagorum, urbium, munitionum, & vastationes agrorum & frugum, arborúmve fieri non debent, nisi summa utilitas, vel necessitas id suadeat. *Deuter. cap.* 20. *& c.* 23. *c.* 3 3. *c.* 4. *vide Gentil. lib.* 2. *de belli jure. c.* 23. 1. *Sam. cap.* 15. 2. *Reg. cap.* 3. *Ios. cap.* 8. 24. 1. *Reg. cap.* 11. 16. *Ioel cap.* 1.

Deut.

Deut.c.28.Ierem.c.5.c.6.Esa.c.26.c.32.

Levior pugna, seu conflictus, est velitatio, qua milites ad pugnam maiorem, vel impressionem præparantur.

Homicidia in bello antę deditionem, & in fidem receptionem, sunt licita. 1.*Reg.c.*11.16.2.*Reg c.*6. *vide Alberic.Gentil.lib.* 2.*cap.*16.*& seqq.de iure belli.Cic.lib.*1.*offic. Deut.ca.*20. *Esa.c.*24.*c.* 33.*Ierem.c.*4.*c.*6. sicuti etiam captivitas ex qua servi fiunt, qui ex hostibus capiuntur & servantur, cum eos occidere potuissent, qui tamen in nostris bellis, hodie non fiunt, cum captis & servatis concedatur se lytro redimere. *vide Alber.Gent.lib.*2. *c.*15.*de iure belli & c.*16.*& seqq.Greg.lib.*11.*c.*10.*de Repub. vid.ex-empl.Nehem.c.*5.1.*Macch.c.*9.*c.*13. permutatio captivorum pro lytro est recepta. *vid.Gentil.lib.*2.*c.*15. *de iure belli.*

Vrbes captas, non deditas, diripi veteres voluerunt: *Alex. ab Alex.lib.*3.*ca.*16. Sed tamen hic omninò parcendum legatis hostium, pueris, infantibus & fœminis. *Gentil.d.lib.*2.*c.*21. item agricolis, mercatoribus, peregrinis & similibus, *Gentilis ca.*22. & mortuis *c.*24.*d.lib.*2.

Nequaquam etiam impius & infidelis rex servari debet, 1.*Reg. cap.* 20.36.*&* 42.*Nehem.ca.*9.*Iosu.ca.*10.*c.*11.*adde.*2.*Reg,* *c.*6.23. 2.*Sam.c.*8.2. 2.*Chron.cap.*25.12. 2.*Reg.cap.*13.18.22.*Iud.* *cap.*7.25. Nec etiam victi magno numero sunt servandi. *d.c.* 7.*vers.*25. *cap.*20.42.43.*Grego.d.lib.* 11.*ca.*10.*de Repub.*

Bella civilia oriuntur ex culpa principis, vel subditorum. *vide Lipsi.lib.*6.*c.*1.2.*& seqq.politic.* Sed bella hæc civilia non crudeliter, sed inter mox reconsiliandos cives sunt gerenda: nec invictos veluti in hostes extraneos est sæviendũ. 2.*Sam.c.*2.22. *&* 26.2.*Chro.c.*28.10.2.*Sam.c.*3.8. & multa ad tẽpus toleranda, vel dissimulanda *d.*2.*Sam c.*3.8.13.20. & pax, fœdus, vel reconciliatio facilè admittenda. *d.c.*3.*&* c.5.2.*Sam. Iudic.c.*20. & amnestia sancienda & *ἀμνησικακία*, ne belliũ rectudescat. 2.*Sam.c.*3.

Inducię, quæ legitimè & rectè cum hoste, vel inter hostes sunt contractę, sunt servandæ. *Petr. Gregor. lib.* 11. *cap.*11. *de*

Repub. Colloçutiones tempore inducіarum inter hoſtiles exercitus periculoſæ ſunt.

Poſt pugnam, aut clades eſt, aut victoria.

Clades prudenter & fortitur ferenda & cognoſcenda eſt. 1. *Sam. c.* 27. *c.* 28. *Greg. lib.* 11. *c.* 12. *num.* 12. *de Repub.* Ideoque nuntii cladis, non ſunt occultandi diſsimulatione mali, ſed remedia ſtatim potius quærenda, non differenda. Sæpè enim calamitatis ſolatium eſt, noſſe ſortem ſuam. Eò, enim melius & citiùs remedia malis quæruntur, quæ ex ſtulta diſſimulatione & occultatione differuntur, vel difficiliora redduntur. Nec etiam unius prælii eventu infelici expaveſcendum, & haſta abiicienda, ſed meliora ſunt exſpectanda & ſperanda. *Nam ſors & ſucceſſus belli communis & victum ſæpè erigit, & affligit victorem. Ergo vires reparandæ ſunt, & contra infortunium inſurgendum, & ſi Deus ita volet, melius eſt in bello juſto occumbere, quàm per dedecus in vivis manere. Iudic. c.* 20. 1. *Sam. c.* 27. *c.* 28. *Ethnici & impatientis eſt ob cladem acceptam ſe ultrò perdere.* 1. *Sam. c.* 31. 4. 1. *Reg. c.* 16. 20. *fortiſſimi viri eſt, eo tempore animum impertereitum oſtendere vultu, præſentiâ, & providentia,* 1. *Sam. c.* 19: 10. *quamvis exercitus clades inſignes, ſemper Rebuſpub. ſunt periculoſiſſimæ. Terrent enim ſuperſtites milites & alios regionis incolas, motu vicini periculi fugere cogunt, oppidaque ſua deſerere. Quãobrem eæ ſunt quam primum ſublevandæ ac ſiſtendæ, vel ſtrenuo imperatore aliquo delecto & hoſtibus oppoſito: vel exercitu & ſupplemento novo ſtatim conſcripto: vel pactis & fœderibus cum hoſte conventis: vel oppidis hoſti vicinis ſtatim valide communitis.* 1. *Sam.* 31. 7.

Victori verò prodeſt, ut in iſta trepidatione ſtatim hoſtem afflictum premat, nec re colligendi ſe ſpacium concedat. *Joſu. c.* 8. 27 & victoriam ſuam perſequatur. *Iud. c.* 8. 11. 28. 1. *Sam. c.* 14. 7. cohibeat milites, nec patiatur minus citò eos in prædam effundi. A prælio etiam laſsos & vulneratos milites reſici & ſanari curet. *vid. Ranzovium lib.* 3. *c.* 12. *de bello.*

Victoria Deo adſcribenda eſt, eique pro illâ agenda gratia.

Iudic.

Iudic.c.7. 1.Sam. c.14. 2.Chron. 13.12.& 14. c.14. 11. c.20.28. Greg.lib.11.c.12.Alexand.ab Alex.lib.5.c.30.

in hac sciendum, qùid facere victor debeat,& quid victus pati.

Victor victoria uti debet leniter, modestè & cautè.

Leniter,quia suâpte naturâ est illa crudelis;cruenta & cruda; non tamen semper. *vid.Greg.d.c.12.& 2.Sam.cap.* 12.30.31. *1.Sam,c.*15. 1.*Reg.c.*20.& Abner petiit à Ioabo,ne fratres usque ad internecionem cederentur. *Et quando extrema omnia in oculis,desperatione victi in audaciam eriguntur, & sapè desperatio spei causa est,& necessitas irrita,robur ministrat.*

Consultum itaque hîc semper,aliquid spei hosti relinquere ad veniam & clementiam,&agris parcere,nec hostes in amentiam & desperationem redactos,difficiliores, expugnatu reddere, *vide Greg.d.lib.*11.*c.*12.*n.*6.7.8.

Levis debet esse victoria,ita tamen, ut tria potissimũ in victoria quæramus. Primum,ut vitia emendentur:Deinde ut in illis exemplum statuatur, ut alii possint esse cautiores: postrêmò, ut alii pacatè & tranquillè possint vivere.

Modestè utendum victoria,qùia fælicitas facilè superbiam & occultata alia vitia detegit.*argum.Levit. cap.*19.18. Fortuna vitrea est,tunc cum splendet,frangitur.

Habet enim has vices cõditio mortalium, ut adversa ex secundis, secunda ex adversis nascantur.1.*Sam.c.*30.15.& *seqq. Greg.d.c.*12.*Martyr.*2.*Reg.c.*6.22. Et victi sunt conservandi. 2. *Chron c.*28.8.*Cicer.lib* 1.*offic.* 2.*Reg.c.*6.23.*vide Liv.lib.*26.*qui Scipionis Africani moderationem & clementiam in captivos commendat, nisi aliud publica salus suadeat.*1.*Reg.c.*20.36.42.*Nehem.c.*9. *Greg.d.li.* 11.*c.*12.*vid. Martyr.*2.*Reg.cap.* 6.22. *vel, nisi ex iustis caussis aliud sit faciendum in illis,qui sæpius nocuerunt,& quibus sæpius ignotum est, qui nostros captivos crudelissimè tractarunt, & de quibus metus et suspicio est mali futuri. Ita David quandoque interfecit captivos.* 2. *Samuel.cap.* 12. 28.29. 30.31.*& quandoque minimè,* 2.*Samuel.cap.*

8.5.6. & seqq. Iudic. cap. 20. & 21.

Qui nullum pacis, aut quietis publicæ locum reliquerunt, semelque à nobis victi sunt, aliter tractandi, eorumque vires illis minuendę & detrahendę erunt, ut quiescere cogantur. 2. Sam, c. 8.2.2. Reg. c. 13.18. & 22.2. Chron. c. 25.12.

Vt verò victor se tutiorem reddat a civitate, vel provincia, quam occupavit, vel obsides accipit, vel incolas illius aliò cõmigrare iubet, vel munitiones illius in suam potestatẽ rẽdigit, vel evertit & delet, vel victis arma adimit, vel victos in societatem, fœdus, aut ius regni recipit, vel civitati ius civitatis adimit, muris fossis vallisve destructis, vel urbem solo æquat. Vide Scipion. Amir. lib. 13. disc. 18.

Abutendum verò captivis minimè est, Deut. cap. 21.4. sed humaniter illi sunt tractandi. 2. Reg. c. 6.20.

Cautè victoria uti debet victor ideo, quod fermè fiat, ut res secundæ negligentiam creent & securitatem. 1. Sam. c. 30.15. c. 7.15. atque ita aliquod vulnus per nimiam fiduciam accipiatur. *Itaque à parte victi, victoribus metuendum, ideóque illi præsidiis impositis in officio continendi,* 1. Reg. c. 11.14. 1. Sam. c. 30.15. & seqq.

Aviditas militũ in præda sectanda, vel hostium nostrorum contemptus, vel vincentium mollities & negligentia & securitas victoris, pulcherrimas sæpè victorias corruperunt.

Vicinis etiam suspicio maturè tollenda de vi illis non inferenda, ne conspirent in victorem. Ios. c. 9.1.2.3. & hostis victi interitus non nimiùm est lugendus. 2. Sam. c. 19.6.7.8.

Fugientibus hostibus, aliquis de industria exitus & locus & breve tempus evadendi relinqui debet, alioqui fiunt desperati. Ios. c. 10.19. & tantisper vires hostium imminuendæ, ut iterum bellũ movere nequeant. 2. Sam. c. 8.6.2. Reg. c. 14. c. 13.14.

Finienda verò bella sunt quamvis magna & diuturna, pace, consensu & autoritate superioris & ordinum regni inita: Huius & nomen dulce est & re ipsa salutaris: qua tecta & agri lætari vidĕtur, quæque tam victori, quàm victo est utilis &

exop-

exoptanda, maximè verò victo. 2. *Chron.* c. 13. 18. c. 14. 13. *Iudic.* c. 8. 28. *Greg. d. lib.* 11. c. 13. *Bodin. lib.* 5. c. 5. *de Repub.*

Vt verò firmior & diuturnior pax facta sit, arma erunt tenenda & metus faciendus. Nam sub clypeo, melius succedit pacis negotium, *ut ex aliis refert Lipsius.* Quamdiu igitur exspectatur, aut metuitur hostis, neq; auxilia nostra dimittenda sunt, neque exercitus muniendus *Comin.* 2. *part.* c. 25. & 26. *Greg. d. lib.* 11. c. 13. Cum parta etiam victoria, victoribus potentiores sint metuendi. 1. *Reg.* c. 11. 14. Considerandum autem in pace, ut ea sit honesta & simplex, *ut ait Lipsius.*

Honesta est, qua aliqua conditione æqua & tolerabili finit bellum, & socios adhærentes includit, non quæ ignominiosa, turpis, vel cum seruitute, aperta est coniuncta. Mors enim potior illâ pace *Lipsi. & Greg. d. locis. Bodin. d. c. 5. lib. 5. de Repub.*

AEque conditiones existimantur, quibus neque laude vetere, neque libertate, neque rebus suis omninò victi spolientur: Neque pax diuturna & fida esse potest, si victis superbè & durius imperatur.

Simplex est, quæ candidè & bona fide contrahitur sine fuco & bello involuto. Nam sæpè ob potentium interna mala, dilata magis prælia, quàm pacem datam intelligimus. *ut dicit Salustius.* Et pace suspectâ tutius bellum certum.

Pacis conditiones à superiore magistratu cum subditis initæ, difficillimè servantur à magistratu. Nihil enim æquè principum mentes exulcerat, quàm cum subditis paciscì & ad pacta servanda compelli, præsertim quando cõtumeliam à subditis acceperunt. *Bodin. lib.* 5. c. 6. *Exemplum præbet Ludovicus* 2. *rex Galliæ. Franciscus.* 2. & 3. *Et rex Hispaniæ cum Belgis paciscens.*

Tempus de pace agendi optimum & commodissimum est, dum sibi uterque hostis confidit & pares ambo videntur, qui non fecerunt inter sè periculum virium.

Præstat autem maturè bellum dissolvere & componere etiam, dum adhuc aliqua spes gerendi & evadendi nobis superest, quã pertinaciter in

sententia

ſententia odióque perſeverare, noſtris rebus indies magis magíſque peſſum euntibus, ſi æqua poſſunt ab hoſte impetrari.

At rebus inclinatis, magis eſt, ut te inclines et quavis tua conditione pacem accipere malis, quam viribus cum valentiore certare, uti ex Ciceron, Curtio & Cæſare dicit Lipſ. lib. 5. polit. Siquidem neceſſitati parendum. & victores pacem cupiunt, quæ ipſis decora & glorioſa, præſertim quando victoriam propè in manibus habent & pacem non abnuunt, unde ſciant omnes juſtè illos ſuſcipere & finiri bella. Bod. d.c. 5. lib. 5.

Victor igitur, vel ſuperior in bello occaſiones pacis accopatabit, quibus dare magis, quam accipere pacem videtur. Nam fortuna belli, artem victos qnoq; docet & pax utilis ad finem moleſtiarum & ſecuritatem. Et melior pax certa, quam ſperata victoria, quæ eſt contingens. *Ideò in ſecundis rebus nihil in quemquam ſuperbè ac violenter conſulere decet, nec præſenti credere forſunæ, cum quid veſper ſerat incertus ſis. ut refert Lipſ. ex Livio.*

Bellorum etiam egregii fines, quando ignoſcendo tranſigitur, quare populus Romanus ſibi famam & gloriam comparavit, quod quanta pervicacia in hoſtem, tanta beneficentia adverſus ſupplices utoretur. Et talis pax hoc modo & cauſſa facta firmior & diuturnior eſt. Vetiloquium enim eſt, ubi pacem eſſe fidam, diuturnam, ubi voluntarii ſunt pacati, neque coloco, ſervitutem eſſe velint, fidem ſperandam eſſe: *uti ex Livio refert Lipſius. adde 2. Reg. c. 6. 23. & ex Liv. 8. Sic dicente: Nec credideris ullum populum, aut homine deniqueinea conditione, cuius eum pæniteat, diutius quam neceſſe ſit manſurum vivet ſemper in pectoribus eorum, quidquid iſtuc præſens neceſſitas iniunxerit, & in tempore clamabunt miſeram pacem, vel bello benè mutari.*

Bello omninò confecto, duces & milites in ſuam quiſque provinciam ſunt benignè & cum ſua præda, ſtipendio & præmio ſtatim dimittendi, non fruſtra in armis retinendi, ne ſeditionem moveant, vel latrocinia armati exerceant. *Joſ. c. 22. 4. 2. Sam. c. 19. De pace facta conſervanda vid. Greg. lib. 11. c. 14. & conſtitut. Frider. de pace tenend. in lib. feud. & in conſtitut. imperialibus*

latis

latis. Anno 1548. *ſub Carolo* V. *Imperatore.*

Victis bello, in ſignum ſubiectionis tributa imponuntur. *Ioſ.c.*16.*c.*17.1.*Sam.c.*8.2.*Sam.c.*8.1.*Reg.c.*9.2.*Reg.*3.*c.*17. *Nehem.c.*5. *Eſt.c.*10.2.*Reg.c.*15.*c.*12.*c.*18. & inſignium victoriarū monumenta, ad Dei gloriā poſteris ſunt relinquenda. *Ioſuæ.c.* 3.*&* 4. *Iud.c.*5.1.2.3.2.*Sam.c.*22.

Conſultum etiam eſt, coloniam in alienam gentem & nuper à nobis devictam mittere. Nam hoc plurimum prodeſt ad imperium & metum ejus gentis retinendum. *Bocer. lib.* 8. *c.*3. Sunt tamen coloniæ iſtæ deductæ præſidio contra vim & injuria n incolarum, odio laborantium, muniēdæ & firmādę.

Mittendi autem in colonia deducēda, in alium locum, non ſinguli, ſed ipſę tribus totæ, ex ſingulis oppidis, vel tota vexilla ex exercitu ſimul mittenda, quò ſibi ſint notiores & benevolentiores ii, qui mittuntur in colonias.

Denique provinciam, regionem, vel urbem, aut prædia jure belli occupata & adquiſita à ſummo magiſtratu, non ille ſibi, ſed regno & Reip. adquirit, ſeu populo, qui regnum conſtituit, non ſecus ac ſervus domino ſuo. *Huius iuris exempla extant.* 2. *Samuel cap.* 8. 1. *Reg. cap.* 5. 2. *Reg. cap.* 14. 2. *Chron.c.*15.*c.*26.*c.*27. *Num.c.*21, *Iudic.c.*11. *Geneſ.c.*48.22.1.*Chro.c* 12.2.*Sam.c.*9.11. *vid. Steph. Iun. Brut. de vindic. tyra. quæſt.* 3. *Keckerman. lib.*1.*cap.*4. *Syſtem. polit. Lipſ. lib.*5.*c.*4.*pol. Nam communibus opibus, pecunia, viregni, adquirit, ideoque regno, ſeu populo adquirit, non ſibi, quaſi ſervus inſtituitor domino ſuo præponenti: idem etiam quadantenus in victoria civilis belli obtinet ne manentibus viribus integris, rebelles poſtea iterum inſurgant.* 2. *Reg.c.*14.13.14.

CAPUT XXXVII.

De adminiſtratione civili rerum publicarum & privatarum.

DE civili publicorum regni negotiorum adminiſtratione huc uſque. Sequitur de civili adminiſ-

stratione rerum publicarum regni & privatarum.

Rerum publicarum, *(quarum proprietas, & ususfructus ad populum pertinet,)* administratio civilis est, qua hasce instar curatoris, tutoris & patris, magistratus summus, in usum Reip. prudenter dispensat & impendit utilitate & necessitate regni postulante.

Nam hasce res à populo accepit, cuius illæ sunt, uti dixi supra cap. 17. & c. 24. & quarum tantum dispensatio, ex mandato generali populi, seu regni illi concessa est. Vasquius lib. 1. cap. 5. illust. controv. num. 6. & seqq. & c. 1. Roland. à Valle consil. 1. nu. 109. 112. 126. 133. 137. 138. volum. 2. per alleg. ibid. Ideóque ratione administrationis tenetur de dolo & culpa, l. ult. de administr. rer. ad civit. pertin. Potest alia bona patrimonialia magistratus habere iure proprietatis & pleni dominii, in quibus habet plenam dispositionem, tanquam alius privatus, sed in bonis fiscalibus publicis, coronæ annexis, regnique rebus, tantum iuris sibi usurpare potest, quantum Dominus illarum, regnum scilicet, seu Respubl. illi concessit. Stephan. Iun. Brut. in vindic. contra tyran. quæst. 3. Boerius lib. c. 13. de polit. recte const. Vasquius d. loco.

Necessitas vel utilitas regni, seu Reip. dispensationem & impensam postulat, quando sine illa, *αὐτάρκεια, διάρκεια, εὐνομία, εὐταξία*, tranquillitas & disciplina publica, utilitas vitæ socialis & symbiosis haberi, conservari, vel promoveri nequit; vel ut uno verbo dicam; quam requirit negotiorum & rerum regni administratio, quæ summo magistratui est demandata, *quibus impensis non factis, Resp. peritura, vel deterior futura esset, vel quibus factis res melior, ornatior, vel splendidior fieret.*

Inutiles sumptus & impensæ contrà illæ iudicantur, quæ communem Reipubl. utilitatẽ & commodum non promovẽt, quæ neque utilitati, neque securitati, neque defẽsioni inserviunt, neque ad principis potestatem, maiestatem & auctoritatem ampliandam quidquam faciunt.

Ergo sumptus supervacanei sunt nimia principum largitiones, & luxus aulicus pompa, peregrinationes longinquæ non necessariæ, ædificationes & opera vanitatis ostentationem habentia, non utilitatem, vel commodi-

moditatem Reipubl. adferentia. Esa. c. 5. Amos. c. 2, c. 4. Psal. 14. Deut. c. 17. 16, 17. Qui sumptus sunt evitandi. Non enim in alios usus, pecuniam publicam, quam illa est destinata, convertere princeps potest. l. 3. §. prior. de admin. rer. ad Remp. pertin. nec illa facere, quæ ipse dominus verosimiliter non erat facturus, ut Iurisconsulti asserunt. vid. Petr. Greg. lib. 3. c. 8. & c. 9. de Rep. Dispensatio rerum publicarũ stricta & utilis esse debet, qualis in familia boni patris. Tantas enim vires frugalitas habet, ut tot impendiis, tot erogationibus, vel sola sufficiat, ut dixit Plin. in panegyr. Et magnæ opes, non tam multa capiendo, quam haud multa perdendo capiuntur, ut dicit Dio. lib. 52. Nefas esse dicebat Alexander Imper. ut dispensator publicus, in delectationes suas suorúmve converteret id, quod provinciales dedissent. Lamprid. in Alexand. Plin. in panegyr. in Traian. ambitio, jactantia, effusio quidvis potius quam principis liberalitas censendum est, quum à principe quid donatur, cujus ratio nulla constat. Et Pet. Greg. lib. 22. c. 3. c. 4. c. 5. de Rep. ad quid, inquit, necessarii sunt, tot aulici principis, officiarii inutiles, titularii, qui more harpyiarum apposita devorant, in necem subditorum, tot Secretarii, cum duo aut quatuor amanuenses sufficiant negociis expediendis? quorsum tantus numerus administrorum culinæ, quibus adhærent, ut tineæ, subministri, & subministrorum alii subministri & istis famuli & famulorum famuli? Cur tot nutriuntur sanguine populi hirudines, adulatores, aulici, stulti, mimi, scurræ, vel veri moriones, nani, monstra naturæ, quæ in deliciis habentur, muscæ, assectæ, comitatus & stipatores inermes, pondus iners terræ & fruges consumere nati? Istos enim omnes expensis publicis nutriri in præjudicium publicum videmus. Vnde talem dispensatorem non ineptè comparare licet cum iis ficubus, quæ in altis præruptisq; locis nascuntur, è quibus homo fructum non accipit, sed corvi tantùm & milvi, hoc est, scorta, adulatores & alii homines inutiles Reip. Apparatus igitur regius gubernatoris, ita debet institui, ut dignitas cõservetur principalis, & modum, vel necessitatem eius non excedat, neque quicquam ei deficiat, & pecuniam publicam quam à populo accepit, in eiusdem usum rursum impendat, & hominibus Reipubl. utilibus & necessariis conferat. Alexander Severus palatium suum comitatumque omnem, abjectis ex

ex aulico ministerio cunctis ob scænis & infamibus purgavit, neque aliquem passus est in palatinis ædibus, nisi necessarium hominem. Lampr. in Alexand. Antonius quoque aulæ suæ statum frugalitate honesta temperavit, & ministris fidis & necessariis ornavit. Egent verò principatus quidam maioribus impensis, pluribus stipatoribus & aulicis, dum plura & maiora sunt obeunda negotia. Neq; enim mentis compos esset, qui vellet principem, ut privatum vivere, quia princeps privatus esse non potest & simul princeps. Neq; reprobandum, quod plures epulæ illi in mensa offerantur, quam edere possit, nam honoris gratia hoc fit, & non superfluo. Cum ublatæ reserventur servientibus, qui etiam necessario sunt alendi. Quod si tamen fisci substantiam, in cõvivia & sumptus superfluos exhauriat, luxuria hæc inhibenda est. Talis luxuria notatur in Heliogabalo qui calcanea camelorũ, cristas gallinarũ, linguas pavonũ & luscinarũ, & similia magni præcii comedere est solitus, ut refert Aelius Lampr. Contrà laudatur parsimonia Iulii Cæsaris & Tiberii. Sueton. in vit. ipsorũ. item Pertinacis, Iuliani, parsimonia & frugalitas. Sunt tamẽ principibus abundantiora & splendidiora convivia, præter morem solitum paranda, vel ad pompam necessaria, vel ad significandã legatis exteris, vel principib. invisentibus amicitiã, ut liberius & abundantius excipiantur.

Eadem dicenda sunt de vestibus equisq; necessariis, venatione honesta, sumptuq; in illa moderato, habitâ ratione dignitatis principis, ditionis & provẽtuũ eius, 1. Reg. c. 10. 2. Chr. 9.

Fert etiam negotiorum Reipub. necessitas, requiri plures, qui ea tractent, plures itaque suo tempore faciendæ impensæ principi, qui, quia gerit negotium subditorum, ideo iustè ab illis postulat tributa & contributiones, non magis, quàm negotiorum gestor cuiusque privati, recte postularet à possessoribus rerum impensas pro illis faciendis vel factas, l. 1. de negot. gest. De luxu Neronis, Caligulæ, Vitellii, vide Sueton. in Neron. Calig. Vitell. Heliogäbali Ælium Lamprid. in eod. Greg. lib. 8. c. 6. de Repub.

Necessitas itaq; erogãdarum rerũ publicarũ regni seu corporis consociati duplex est. Una sustẽtatio magistratus: Altera negotiorũ publicorũ administratio, tũprus & impẽsas requirẽs.

Sustẽtatio magistratus cõveniens ipsius personę, officio, dignitati

nitati&ſplẽdori,requirit ſumptus,ad victũ&amictũ magnificum &ſplẽdidũ,&deinde ad miniſteriũ famulorũ inſerviẽtiũ

Victus conveniens auctoritati & majeſtati ſummi magiſtratus eſt,epulatum exquiſitarum, & laudatarum: ut ſit victus & opulentia ſine reprehenſione, & parſimonia ne ſordibus.

1.*Reg. cap.* 4.7. *Erant que Salomoni duodecim Sitarchi ſuper totum Iſrael,em, qui ſuſtentabant regem & familiam ejus, menſem, quotannis erat unius cuiuſque ſuſtentare eam.*8.9.*&* ſeqq.1.*Reg.* cap. 9.25.*&* c. 4.22.23.24.*&* ſeqq cap.7.c.10.1.2.3.5 8.*&* ſeqq 16.17.*&* ſeqq.2. *Chron.c.* 9.1.*Chron.c.*13.*Nehem.c.*5.*Matth.c.*6.29;*Eſth.cap.*1.4.*&* ſeqq.2.*Sam.c.*19.33.*&* ſeqq.1.*Macch.cap.*10.20.21.22.64.65.88. 66.*cap.*11.58,*c.*14.43.44.*De victu regio Saulis vid.*1.*Sam.c.*20,*Davidis.*1.*Chron.c.*13.*Salomonis.* 1.*Reg.c.*3.c10.*Aſuheri.Eſter.cap.*1. *Belſazeris.Dan.c.*9.*Pharaonis.Geneſ.c.*40.*De Muſica Davidis vide.* 1.*Chron.c.*9.*&* *Saulis.* 1.*Sam.c.*16. *De Gynæceo Salomonis.* 1.*Reg.c.* 7.8.*adde Pet.Greg.li.*3.*c.*5.*&* *lib.*22.*c* 5.*c.*6. *qui exẽpla piorum & aliorum regum refert, qui magnifico victu uſi ſunt ſine luxuria vid.Eccle.* c.10.17.*Prov.c.*31.4.*Ioel.c.*1.5.*Eſa.c.*5.*c.*28.7,*Prov.c.*23.29.*Exempla frugalitatis veterum refert Greg.d.lib.*22.*c.*5.*de Repub.Valer. Maxim.lib.*4.3.*Plutarch.in Apophthegm.&Greg.lib.*8.*c.*6.*de Rep.* Amictus regum ſplẽdidus & magnificus fuiſſe legitur paſsim. *Eſt.c.* 6. 6.*&* ſeqq. 1.*Macch.c.*10. 20.22. 64.65.66.68.*c.*11.58.*c.* 14.43.44.*Dan.c.*4.5.7.29.*Gen.c.*41 40 41.*&*ſeqq.2.*Sam.c.*19.34. 35.*&* ſeqq.1.*Reg.c.*10.5.*&* *c.*4.27.28.non ſumptuoſus nimiũ,*ut Neronis,de quo Suet.* &habitatio ſplẽdida&magnifica.1.*Reg.c.*7.

In metropoli regni,ſi fieri poteſt,ſedem & domicilium ſuum magiſtratum habere & ſupremum regni tribunal; & ipſius & ſubditorum intereſt, ob præſentiam præſtantiſsimorum virorum & autoritatẽ & ſplendorẽ loci,1.*Reg.c.* 7.1.2.7.*c.*10. 18.*&* ſeqq.*Pſa.*122.3.4.5.6.*&Pſal.*87.3.*Deut.c.*17.8.9.*&* ſeqq.

Miniſterium quoque egregium & magnificum magiſtratum decet,& piis,integris & fidis hominibus conſtans. *Pſalmo* 101,quod ſumtibus publicis alendum eſt.

Satellitium σωματοφυλάκων, remedium præstat contra pericula proditionum ambitiosorum. *Tacit. 1. annal. Miles forum, miles domam comitabatur Cæsarem. & Senec. 1. de clement. Somnum eius nocturnis excubiis muniant, latera obiecti circumfusique defendant, incurrentibus periculis se opponant. Nam imperanti etiam à proximis & consanguineis esse cavendum, docent exempla quotidiana. Siquidem nec cognatorum communia studia, non valdè firma sunt repagula. Nam, ut tyrannorum vox fuit, si jus violandum est, regnandi causâ violandum; neque ulla est amicitia tam arcta, nulla familiaritas tam sancta, quam animus regnandi cupidus, non contemnat & violet, & abutatur amicitia & gratia in vitam & imperium etiam amici. Et mutantur hominum voluntates & amici. Ita Absalon, qui sæpè pro patre pugnavit, eundem postea oppugnavit. Et populus Christum, modò regem voluit creare, quem postea crucifigendum clamavit. vid. Greg. lib. 22. c. 11. & sup. de natura populi & regni dixi c. 23.*

In hoc ministerio sunt satellites, famuli, cursores, ministri, comites palatini, αὐλάρχαι, & σωματοφυλάκες. *Nam parum tuta & à sceleribus aliorum secura majestas sine viribus. Ideoque ad custodiam corporis armatos habere decet principem, quos celeres, Romani veteres appellabant. Tales habuit Romulus, Augustus & alii reges & cæsares, qui etiam armati & loricati in senatũ quandoque venerunt. Ex quibus sunt etiam gustatores, cibum potumq; prægustantes, ne veneni pericula subsint. Tales corporis custodes legitur habuisse Tiberius, Galba, Caligula, Antoninus & alii. 1. Reg. c. 10. 5. Esth. c. 1. 13. 14. 1. Sam. c. 16. 17. Et edicat quæsumus dominus noster servis suis adstantibus sibi, ut requirant aliquem scientem pulsantem citharam, & Matth. c. 8. 9. Daniel. c. 4. 19. 20. c. 11. 8. c. 8. 3. 31. c. 7. 13. 23. Ierem. c. 2. 5. c. 34. 19. 2. Sam. c. 8. 14. 15. 16. 17. 18. ubi Iun. & Marty. c. 19. 33. & seqq. 1. Reg. c. 4. 26. eratque Salomoni quadraginta millia præsepiorum equilium, ad equitatũ eius, & ad duodecies mille equites. 2. Sam. c. 12. 17. 18. 19. 20. 21. & c. 15. 14. Quamobrẽ dixit David omnibus servis suis, qui cum eo erant. & 15. 16. 17. & seqq. c. 9. 4. 1. Sam. c. 10. 26. c. 22. 6. 7. Dixit Saul servis suis, qui adstabant sibi. & c. 26. 15. 16. 1. Reg. c.*

10.

10.8. *ubi Iun.c.14.27.28. 1.Chro.c.28.1.2.& ſeqq.c.18.17. Et Benaia Iehoiadahi præerat Cerethæis & Plethæis : filii denique Davidis primarii ad manum regis.c.29.1.2.3.2.Chron.c.17.14.& ſeqq. 1.Sam. c.22.6.7.c.26.15.16.Atque tales officiarii regii Davidis & Salomonis numerantur prolixè. 1.Chron.c.27. per tot.& 2.Reg.c.11.4.5.& ſeqq.c.24.14.17.vide Petr.Greg. lib.22.c.11. de Repub.qui miniſtrè ad latera regis,ut plurimum ſumebantur ex Cerethæis & Plethæis, & filiis,& cognatis regis,apud Iudæos 2.Sam.c.15.18.19.c.9.4. ubi Iun. aliis eſt.c.8.in fin.ubi Martyr. 1.Chro.c.18.17.Gen.c.41.45.ubi Iun.*

Adſciſcat igitur princeps ſui corporis cuſtodes ex illa gente,cui præeſt,ne videatur illi diffidere,&odia ſuorum in ſe cõciter. *De equitat. regib.attributo extat Iudic.c.5.10.11.c.10.4.erant autem ei triginta filii equitantes triginta aſellos,& Iudic.c.12.14.erant autem quadraginta filii & triginta nepotes equitantes ſeptuaginta aſellos.2.Sam.c.15.1.2.3.4.5.1.Reg.c 4.26.erantq; Salomoni quadraginta millium præſepiorum equilium ad equitatum ejus & ad duodecies mille equites.2.Chro.9.25. Iere.c.17.25.c.22.4. Hiſce adde cantores & muſicos aliquot voluptatis miniſtros aulicos.2. Sã.c.19.36.ibi, nunc audire potero amplius vocem cantorum & cantaricum, & gynæceum. Eſth.c.2.3.8.11.13.14.1.Reg.c.7.8.*

Hodiè aulici primarii ſunt: *I.* Præfectus aulæ. *II.* Marſechallus. *III.* Cubicularii principis. *IV.* Burggravius. *V.* Præfectus commeatus aulici. *VI.* Carptor. *VII.* Coquus. *VIII.* Cellarius. & horum ſingulorum miniſtri & συνέργοι.

Eſt tamen luxus vitandus & inutilis appatatus equorum, canum, miniſtrorum, & ædificationes non neceſſariæ. Numerus itaq; certus, & certus ordo in hiſce miniſtris conſtituendus & habendus eſt, Arg.1. Reg. c.4.& c.10.De officialibus Cæſarum Romanorum, vide latius in li.11. & 12.Codicis Iuſtin. imperat.

Palatini hi ſunt eligendi ex melioribus. *Pſalm.101.Nam vilis ille dicitur,qui viles,vel leves ſibi admovet.* Melior etiam & tutior Reſp.in qua princeps malo eſt,& miniſtri illius boni. Ingenia aulicorũ nota eſſe debẽt principi, ut quq̃;pro indole ſua

regere

regere & ad negotia conuenientia destinare posit. *Tiberius medios optimos iudicabat. Nam nec eminentes virtutes sē habatur, & rursum vitia oderat. Ab optimis periculum sibi, à pessimis dedecus publicum metuebat. Sed obsequia hodie magis probantur, quam virtutes aliæ.*

Sint igitur palatini obsequiosi, utibiles, modesti, virtutis propriæ dissimulatores, sine iactantia, deu andata agentes, cīa benè gesta domino tuo adscribentes, iniurias patienter ferēres & gratias agentes, cauti & fidi & circumspecti. *Lipsi lib. 3. c. 11. politic.* Ego cum Seneca.

Stet quicunque volet potens.
Aulæ culminæ lubrico.
Me dulcis saturet quies.
Obscuro positus loco.
Leni perfruar otio.

Deinde pauci, idonei & fideles sunt eligendi, iisque, ne sint otiosi, certa officia assignanda. Siquidem ex aula in Rēpub. virtutes vitia, commoda & incommoda in populum derivantur. Et qualis est aula, talis quoq; solet esse Reipub. administratio. 2. *Sam c. 6. Prov. c. 29.* Lætus a principe pro officiario, vel palatino non sumendus, quod multis malè cessit *Scipio Amir. lib. 17. dis. 4. ubi exempla adducit.*

Altera caussa impensarum faciendarum, est rerum regni administratio. Nam requiruntur sumptus in negotiorum regni administratione, & ad victum habitationem ac vestitum sufficientia, salaria & stipendia ministrorum, prefectorum, præsidū, Dynastarum & aliorum, qui ad Reipub. gubernationē iuvandam sunt necessarii. *Iudic cap. 17. 10. 1. Timoth. c. 6. 8. Deut. c. 14. 27. c. 25. 1. Cor. c. 9. Matth c. 10. 2. Chron. c. 31. 2. 3. 4. 1. Reg. c. 4. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. & seqq. Exod. c. 18. 18.* Omninò decides cum tu, cum populus hic qui est tecum; nam gravis est hæc res. Supra te, non poteris eam præstare solus. & 21. tu autem provideto ex toto hoc populo & curato eligi viros strenuos, timentes Dei, viros veraces, osores turpis lucri, quos constituas super eos præfectos millenis, præfectos centenis, præfectos quinqua-

genū

nis & decuriones. 22. ut iudicent populum hunc omni tempore, sitq; ut omnem rem, quæ magna erit, referant ad te, omnem verò rem, quæ parva erit iudicent ipsi; sic allevate onere, ut ferant tecum. & seqq. & Deut. ca. 1. 9. & seqq. Numer. cap. 11. 14. non possum ego solus ferre onus totius populi huius: nã grave hoc est supra me. 16. Dixit ergò Iehova Mosi, congrega mihi septuaginta viros è senioribus Israelis, quos nosti esse seniores populi & moderatores ejus, & adsumptos adducito eos ad tentoriũ conventus, ut sistant se ibi tecum. 17. tam descendens loquar. & Deut. cap. 16. 18. Iudices & moderatores constituito tibi in singulis portis tuis, quas Iehova Deus tuus dat, per tribus tuas, qui iudicent populum iudicio justo. 19. 20. De hisce intermediis magistratibus à superioribus constitutis vide 1. Pet. 2. 13. Proinde subiecti estote cuivis humanæ ordinationi propter Dominum sive regi, ut supereminenti. 14. sive præsidibus, ut qui per eum mittantur, tum ad ultionẽ facinorosorum, tum ad laudem benè agentium videre licet latius. 1. Chron. cap. 7. 1. Reg. cap. 8. c. 12. 15. 2. Reg. ca. 14. & 19. Iud. cap. 9. 6. 10 c. 10. 18. c. 11. 8. Esd. c. 9. 1. Chron. c. 25. c. 26. 27. 2. Reg. c. 18. 33. 2. Sam. c. 7. 2. & seqq. c. 20. 23. 24. Daniel. 2. 49. c. 3. 2. 47. cap. 6. 2. 3. & seq. Deut. c. 31. 22. c. 29. 10. 11. 2. Chron. c. 19. 5. 6. & seqq. Genes. c. 41. 40. & seqq. c. 45. 5.

Utilius est ecclesiæ, si certa & liberalia stipendia ex fisco bonorum ecclesiasticorum, ministris ecclesiæ statuantur, quam si à singulis ecclesiæ familiis aliquid in mensos, vel dies detur. Satius est, si ex bonis ecclesiæ summa certa tritici, vini & pecuniæ detur, quam si adsignentur agri & vineæ excolendæ. vide Zanch in præcept. 4. Decalogi.

Hujus quoque generis sunt rerum privatarum principis procurator, quæstor ærarii publici, censor & similes. 2. Sã. c. 9. 2. c. 20. 23. 24. 2. Reg. c. 18. 37. 1. Reg. cap. 41. 1. Chron. cap. 25. & cap. seqq. & plures alii, de quibus in cap. 7. & 14.

Utile verò est diversis, diversa mandare officia, non plures magistratus intermedios imponere. arg. 1. Reg. c. 4. 1. & seqq. Minus enim diligenter fiunt & impediuntur singula. l. 8. C. lib. 12. tit. 34. Danæ lib. 6. polit. c. 5.

Consultum quoq; est aliquot habere inferiores magistratus.

Nam hisce singulæ Reipub. partes melius, diligentius atque fidelius curantur, ita tamē, ut pro modo imperii, modus quoque certus sit, non plurimi, sed necessarii tantum. *Nam effrenis magistratuū numerus, expilat populū, gravissimasq; concussiones excogitat, & admittit. Daneus d. loco. de quare supra cap. 32. de procur. med. neces. dixi latius.*

Imprimis verò præfecti cōst. tuendi sunt, qui ad peregrinos in regnum venientes attendant eosque observent, præsertim ad regni limites & in locis regni munitionibus.

Porrò sunt etiā sumptus impēdēdi & faciēdi in reparatione, refectione, atq; edificatione templorū, arcium, propugnaculorū, pontiū, viarum publicarū, portuū, murorū, vallorū, ædiū publicarū, in aliarūq; rērū, operūq; publicorum extructione.

De reparatione arcium & civitatum exemplum Davidis extat. 2. Sam. c. 5. Salomonis 1. Reg. c. 9. 2. Chron. c. 8. c. 11. 5. 6. c. 24. Ieroboami & Asæ. 2. Chron. c. 14. 1. Reg. c. 12. c. 4. c. 5. c. 6 c 11. 5. 10. 11. 12. ca. 32. 5. c. 33. 14. 15 c. 34. 8. 9. & seqq. Iosaphati. 2. Chrō. c. 17. c. 26. Ussiæ. d. c. 26. Iotham. 2. Chron c. 27. Hiskiæ 2. Chron. ca. 29. c. 31. 2. Reg. c. 20. Manasse 2. Chron. c. 33. Nehemiæ. Nehem. c. 2. c. 3. Iosiæ. 2. Regum c. 22. 3. & seqq. quibus adde. 2. Sam. cap. 7. 2. 5. 1. Reg. c. 5. 4. 5. Quamobrem cogito ædificare domum nomini Iehovæ Dei mei, quemadmodum prædixit Iehova Davidi patri meo. 6. Nunc ergò præcipe ut succidam mihi cædros è Libano, & servi mei erunt cum servis tuis, mercedem autem servorum tuorū dabo tibi. & 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 6. 5. per totū. 1. Reg. c. 7. & c. 8. 2. Reg. c. 12. 4. & seqq. Esd. c. 5 2. Chron. c. 24. 14. c. 25. 2. 2. Reg. c. 22. 4. 1. Chron. c. 22. 29. Grego. lib. 2. c. 2. & c. 9 l. 7. si in aliam. §. ædes. de offi. proconsul. 2. Reg. c. 23. 2. Chron. c. 11. ... Ieraq; resedit Rechabeam Ierusalymis, & ædificavit civitates ad munitionem in Iehuda. 6. ædificavit, inquam. Bethlehemum & Hetanum & Thekoam. 7. item Betzuream & Socuntem & Hadullam &c. 8. Gethum quoq; & Mareschem & Ziphum. 9. Et Adoraim & Lachischum & Chebronē, quæ sunt in Iehuda & in Biniamin civitates munitionum. 10. confirmavitque has munitiones, disponens in eis antecessores &

& apothecas cibi & olei & vini. 12. Et in unaquaque civitate clypeos & spicul a d.nig confirmavit eas quam plurimum: ita fuit eius Iehuda & Biniamin. 23 Et prudentiam adhibens dispersit de omnibus filiis suis per singulas regiones Iehuda & Beniaminis in omnes civitates munitionũ quas indebat cõmeatũ copiosũ. 2. Chron. c. 16. 5. 6. 7. c. 36. 23. Nehem. c. 1. c. 2. c. 3. cap. 4. c. 7. 2. Reg. c. 20. 20. ibi, utque fecit piscinam & aquæductum, quo induxit aquam in civitatem. & 2 Chro. c. 32. 3. 4. 30. Nehem c. 3. 16. 2. Reg. c. 12. 11. c. 22. 7.

Itinera publica facilia, plana, benè lapidibus constrata, pervia commoda, nota & distinctè conservabit, lata, tecta, tuta & à latrociniis ac direptionibus, quo & extranei & cives, tum curru, tum equo, tum pẽdibus in urbẽ venire cõmodè possint & ea quę sunt importatu exportatuq; necessaria vehi queunt. *Multos enim alioquin ad nos merces importaturos, deterrent itinerum viarumq; publicarum saleбræ, interruptiones & asperitates, difficultatesq; periculosæ ac damnosæ, arg. Psalm. 12. 8. 9. 2. Chron. c. 15. 5.*

In primis verò maris dominium conservet & augeat, quod maximas præbet & effundit divitias, proventus, & commoditates toti regno. Similiter fontium, aquæductuum, fluminum publicorum & navigationum summã habeat curam: nec non venationũ, piscationum, aucupionũ, silvarum, saltuum publicorum & limitum regni, ne feræ, pisces, volucres, lignáve extirpẽtur, & desint ad usus necessarios. Huic igitur negotio præficiẽdi sunt inspectores & custodes. *vid. Patric. lib. 7. tit. 5.* Huc etiã ptinet cura fodinarũ metallicarũ & salinarũ. *Patr. d. lo. tit. 6.*

Flumina & maria tuta reddet à piratis & latronibus, & portus maris cõmodos & aptos, silvas & solitudines, à latronib. & grassatorib. repurgabit, & tutum viatoribus, mercatoribus & peregrinantib. reddet totum territorium regni. *de quare videre licet, Menoc. li. 2. cas. 237. arb. iudic. Farinac. quæst. 24. lib. 1. Geil li. 2. obs. 64. Mynsing. cent. 5. obs. 70. 71. Masc. cõcl. 13. 14. & sup. c. 11. diximus*

Curabit in locis mediterraneis, ut magnus curruum sit apparatus: in locis maritimis verò, magna sit navium classis & copia. *Sic hodie Hollandi & Selandi & Veneti magna navium*

classe instructi sunt: & olim Israelitæ magnæ curruum copiæ. Curabit etiam ut annona commeatu & armis Resp. & quælibet civitas regni sit, optimè instructa. Emporia & loca opportuna ad merces cõmodas importandas & exportãdas, ut habeãtur curabit.

Theatrorum, stadiorum, balneorum, portuum, propugnaculorum, fluminum publicorum, curam habebit, reparando ea, & providendo, ne, quod ad honestę delectationis usum inventum est, in abusum & morum corruptionem vertatur.

Habenda quoque est ratio ludorum & differentia eorum & temporum, quibus fiant, & explodenda turpia, ludicra, mimica, histrionica, derisoria, satyrica, & ioculatoria, magica præstigia, damnosa & similia. *vide Boter. lib. 3. Pet. Greg. lib. 39. Syntag. c. 5.* de cura aliorum operum & ædificiorũ publicorum. *Greg. lib. 2. c. 9. 10. de Repub. & tit. C. de oper. public.*

Magnifica opera publica, splendidas reddunt civitates & habitandi commoditates, quæ retinent cives, ne effluant, & plures ad se alliciunt, ut eò transferant facultates suas, imprimis quando bonis moribus & legibus reguntur, & magistratus reddunt potentiores, laudabiliores & celebriores. *Greg. lib. 2. c. 9. num. 8. 9.*

Exempla historica eorum qui opera publica utilia, urbes, templa, propugnacula hospitalia, Scholas, Gymnasia, aquæductus, pontes, palatia, prætoria, fora, Bibliothecas, vias stratas, arces, fornices, aliáque ædificia præclarè excitarunt cum laude sempiterna, refert. Greg. d. loco. num. 10. 11. & seqq. & theatrum Zuingeri docet.

Vitandi hîc sunt insani & inutiles sumptus, quales dicitur fecisse C. Caligula in extructionibus prætoriorum & villarum, qui omni ratione postHabita, nil tam efficere concupiscebat, quàm quod posse effici negaretur. Itaq; ejus iussu iactæ moles in profundo mari, excisæ rupes durissimi silicis, campi montibus aggere æquali, & complanata fossuris montium juga, idq; incredibili celeritate, quũ moræ culpa capite lueretur, ut refert Sueton. in Calig. cap. 37. 38. 40. 41.

Planè ea quæ ad cultum Dei externum sunt necessaria, ex

publicis

publicis bonis, vel propriis etiam magistratus, conferre & impendere debet. *Esd. c. 7. 20. Nehem. c. 7. 70. c. 10. 36. 37. c. 12. 46. 47. c. 13. 10.* ubi aliquæ divinis consecrare. 2. *Chron. c. 5. 1. c. 8. 1. Reg. c. 15. 15.* nec non curare ea, quæ sunt necessaria ad pauperum & inopum in regno sustentationem.

Similiter sumptus faciendi ad necessaria belli subsidia comparandâ. 2. *Chron. d. c. 11, 11. 12. 23. & c. 14. 6. ædificavit quoq; civitates munitionis in Iehuda cum quiesceret ea terra, & nullum gereretur bellum illis annis, nam quietem dederat Iehovah ei. 7. Dicebat enim Iudæis: ædificemus civitates has, & circumdemus muro & turribus, valvis & vectibus, tantisper dum hæc terra nobis exposita est, quandoquidem requisivimus Iehovam Deum nostrum, requirentibus dedit quietem nobis circumquaque, quapropter ædificaverunt & prosperati sunt. 8. 9. & seqq. c. 15. 8. 18. c. 16. 1. 2. 3. 2. Chron. c. 17. 2. Nam disposuit Iehosaphat copias per omnes civitates Iehudæ, quæ munitæ erant, & disposuit stationarios per regionem Iehudæ, & per civitates Ephraim, quas ceperat pater eius, 12. 13. Et res multæ erant ei per civitates Iehudæ, ac homines bellatores, valentes robore Ieruſalaimis. 14. 15. 16. 17. 18. 19. ibi, præter eos, quos disposuerat rex per civitates munitas in tota Iehuda. 2. Chron. c. 27. 3. hic ædificavit portã domus Iehovæ supremam, & in muro cliui ædificavit plurimum. 4. civitates etiam ædificavit in montanis Iehudæ, & in saltibus ædificavit palatia & turres. 5. 6. & c. 33. 14. 16.*

Huc & bellici sumptus referuntur, quos magistratus pro salute Reipub. ex iustis causis facere cogitur. 2. *Sam. cap. 2. ubi Martyr. Vrsin. lib. 2. disposit. 44. & seqq.*

Item sumptus, qui fiũt in solutione æris alieni, nomine Reipub. contracti. 1. *Reg. cap. 9. 10, 11. 12. 13. 14. 15. ubi & Martyr.*

Cavendum tamen, ne opes, vires, pax & felicitas magna, rapiat nos ad bellum tenuioribus inferendum, 1. *Reg. c. 20. 10.* 2. *Reg. c. 14. 8. 15. c. 15. 37. & c. 19. 32. 37.*

Pro lytro ad redemptionem captivorum, sumptus quoq; faciendi. 2. *Reg. c. 12. 19. c. 18. 15. c. 24. 15.*

Præterea bonorum publicorum usum magistratus pro ar-

bitrio alteri concedere & auferre potest ex iusta causa. *l. quod principis. de æqua pluv. arcend. l. servitutes. §. publicè. de servit. l. 2. §. si quis. nequid in loco public. l. quominus. ubi Dd. de flumin. Francis. Zoan. de imperio Roman. num. 159. & seqq. Hotoman. quæst. illust. 1. Cura enim & administratio horum bonorum magistratui est commissa non dilapidatio, diminutio, læsio, dispendium, subversio, vel alienatio eorundum Roland à Valle consil. 1. num. 97. 109. et seqq. & latius diximus sup. c. 24. de assect. Reg. benevol.*

Civitates quoq; & Reip. bona annexa in feudum pro meritis subdito concedere potest. *Zoannet. d. loco num. 163. & seqq.* Nam ob hãc causam non desinunt esse loca, vel bona Imperii.

Sic & infeudatio de feudis imperio, aut regno apertis & jus regaliorum conferendorum, vel adimendorum ipsi est permissum. *Geil. lib. 1. de pace public. c. 6. num. 9. & lib. 2. ca. 3. Roland. à Valle consil. 1. volum. 2. Pacian. lib. 2. de probat. cap. 35. Zoannet. d. loc. Hotoman. quæst illust. 1.* atque adeò omnis alia concessio, in qua superioritas imperii reservatur. *Roland. consil. 1. num. 141. vol. 2. Hart. Pistor. lib. 2. quæst. 44. part. 2. Rosenthal lib. 1. de feud. ca. 5. conclus. 11. Petr. Heigius lib. 1. quæst. 4.* imò de Ducatibus, comitatibus regni, solus summus magistratus judicat. *ordinat. Camer. part. 2. tit. 7. Borcholt. de feud. cap. 10. num. 1. Geil lib. 1. observ. 29. num. 3. & seqq.* & confirmationes privilegiorum ad solum eundem pertinent. *Natta consil. 636. num. 81. Menoch. in 4. respons. num. 48. caus. Finariensis.*

Censum & tributum subditis remittere potest & immunitates concedere ex probabili & justa causa. *Zoannet. d. loco.* Idcò enim nemo desinit esse subditus, *Roland d. loc. vid. Alciat. in l. 25. de pact.* Aliàs principi jus non est in perniciem subditorum, quemquam oneribus publicis eximere & à collectis imperii & regni sui immunitatem dare. *Covarruv. variar. resolut. c. 6. num 8. Pinel. in rub. C. de rescind. vend. part. 1. c. 2. num. 20. & seqq. & in l. 2. d. loc. Vasquius lib. 1. c. 1. num. 7. controv. illust. Borcholt. in c. unic. quæst. sunt Reg. num. 7.*

Quam.

Quamvis verò regulariter bona regni magiſtratus quovis modo alienare, aut de iis in teſtamento diſponere non poſsit, tamen publica neceſsitate & utilitate ſuadente, *Vaſqu. l. b. 1. c. 4. illuſt. controverſ. & cap. 5.* poterit bona regni alienare ob tres potiſsimùm cauſſas.

Prima cauſſa eſt, quando liberos habet, tum enim poteſt unum ſibi ſubſtituere & reliquis alia bona poſsidenda dare, ſine iure tamen poteſtatis regiæ, & retento iure ſucceſsionis. *vid. 2. Chron. c 21. 1. & ſup. c. 17. & c. 19. Greg. Toloſ. lib. 3. c. 8. num. 7. de Repub. Covarruv. cap. 4. num. 1. pract. quæſt. Vlynſing. cent. 6. obſ. 99. In Gallia vocatur appannagiũ, quaſi* aut bannum *ſeu excluſio, quod acceptis hiſce bonis cenſerentur eſſe excluſio filii à regno, vid. Hotom. de ant. iure regn. Gall. cap. 9. & Antimac lib. 1. theor. 1.*

Altera alienationis cauſſa eſt, bellum, vel ſui redemptio & aliæ cauſſæ, ob quas mulier alienare poteſt dotem conſtante matrimonio. *l. quamvis 20. & ſeqq. ſolut. mat. l. 73. mutus §. 1. de jur. dot.*

Tertia cauſſa eſt neceſſaria defenſio Reipubl. cui alio modo, quam per venditionem conſuli non poteſt. *Geil lib. 2. obſ. 56. & ſeqq. Solemnitates alienationis hujus, Gregor. putat ſumendas ex l. 5. magis §. non paſſim de reb. eor. qui ſub tut. vel cura. & tit. C de præd & aliis reb. minor. ſine decret. non alienan. adhibito conſilio approbatione & authoritate procerum & ephororũ. vid. l. multarum C. de modo mulct. l. 1. l. 2. C. de petit. bon. ſublat. lib. 10. Hotom. d. loc. c. 23. De revocatione alienatorum minus ritè & rectè facta latè Gregor. Toloſ. d. loco agit.*

Ob alias autem cauſſas, magiſtratus bona Reipub. alienare non poteſt, in primis civitates, oppida, aliáve loca regni, quæ imperio atque iuriſdictioni ſuæ eximere minimè poteſt, neq; privilegia ab obedientia liberantia, ulli concedere. *Hoc enim eſſet, non adminiſtrare, ſed dilapidare, ſpoliare & regnũ evertere l. ſi optio. qui & à quib. manumiſ. lib. non fiunt. Roland. à Valle conſil. 1. num. 109. & ſeqq. vol. 1. & num. 137. 138. & ſeqq. d. loc. Roſenth. Heigius*

runt ab ordinibus de quibus latè Franciſc. Iun. Brutus quæſt. 3. Devindic. contr. tyra. 1. & Hotom. de iure antiqu. regn. Gallici & Antimachia vellus. adde Zoan. de imperio Roman. num. 184. et ſeqq. Greg. d. loco. Roland à Vall. d. loco num. 144. et ſeqq. per allegat. ibid.

Quod ſi procerum conſilium adhibet in alienationes, valebit. per l. humanum. C. de legi. ubi Bald. vel ſi regnum jure hæreditario, in legibus fundamentalibus regni ſit proprietarium redditũ et patrimoniale. vid. Greg. lib. 7. c. 20. num. 62. Vaſqu. lib. 1. cap. 5. illuſt. controv. qui requirit etiam oppidi alienandi conſenſum. Hegius lib. 1. quæſt. 19. idem aſſerit arg. l. 7. qui fundum. §. 3. pro emtor. Bodin. lib. 1. c. 9. et lib. 6. c. 2. Renat. Choppin. de doman. li. 2. tit. 13. Hotom. de iure ſucceſſ. Reg. c. 1. c. 7. et Antimachi. vel. lib. 1. theor. 1.

Curam bonorum eccleſiaſticorum etiam magiſtratui demandatam exemplo piorum regum doceri poteſt. *vid. 1. Reg. c. 7. 1. Chron. c. 28. & c. 29. 2. Chron. c. 31. c. 24. c. 34. c. 36. Eſr. c. 1. Baruch. c. 1. Eſr. c. 6. c. 7. Levit. c. 8. c. 10. c. 22. 10. 11. 13. 2. Chron. c. 5. 1. 2. Nehem. c. 13. 13. ubi. Piſcat. & Hebræ c. 1. 1. 2. 3. 4 c. 7. 11. 16. & ſeqq. c. 8. 2. 5. & ſeqq.* Sed tamẽ ita, ut magiſtratus ex eccleſiaſticorum iudicio horum curatores, diaconos & diſpenſatores conſtituat. *Rom. c. 12. 6. 7. 8. 2. Reg. c. 12. 11. c. 22. 7. 2. Chron. c. 31. 8. 9. & ſeqq. c. 34. 12. & ſeqq. Pet. Martyr. 1. Reg. c. 21.* & ut magiſtratus bona eccleſiaſtica & res ſacras alienare, minuere, aut in uſum profanum transferre non poſſit. *arg. Levit. c. 27. 28. Malach. c. 8. c. 3. 8. vide Novell. de non alienand. reb. eccleſ. Dana. lib. 2. c. 2. polit. Pet. Martyr. 1. Reg. c. 21. Quæ enim ſemel conſecrata & dedicata ſunt cultui divino, illa non ſunt profananda. Hebr. c. 1. 7. & ſeqq cap. 8. 18. 2. Chron. c. 8. 1. Reg. c. 7. 11. & profanata ad verum Dei cultum iterum transferenda. Dan. c. 5. 1. & ſeqq. Malach. c. 3. 8. 9. 10. Marc. c. 11. 15. 16. ubi Chriſtus repurgat templum profanatum. & Nehemias bona eccleſiaſtica in alios uſus converſa miniſtris Dei reſtituit. Nehem. c. 13. 10. & ſeqq. Hagg. c. 1. 6. & ſeqq. Malach. c. 2. 8.*

Quod verò in teſtamento vel alio modo, id illicitum uſum eſt datum, conſecratúmve, ab eodẽ principe ad uſum licitum

transferendum est, *l. 16. legatum. de usufr. legat. l. 4. legatum. de admin. rer. ad civitat. pertinent.*

Ad cultum Dei, item ad pacem redimendam & captivos, aut alias necessitates urgentes, extraordinarias, quin res eiusmodi ecclesiasticę sumi & impendi possint, non est dubium. 2. *Reg. c. 12. 19. c. 18. 15. c. 24. 15.* item ad ministrorum ecclesiæ & scholarum sustētationem, studiosorum pauperum studia, nec non in eleemosynam pauperum, aut usum reparandarum ædium sacrarum. *vide Zepper. de politia eccles. Casm. polit. cap. 27.* ita tamen, ut alio tempore restituantur, ne talis alienatio fraudi sit ecclesiæ & illius ministris. *l. 12. privilegia. C. de sacros. eccles. Novell. 3. & 58.*

Reliqua bona, quæ supersunt, nec in usus Reipubl. conversa, vel insumpta sunt, magistratus reponet in ærario Reipub. in thesaurum.

Ita thesauros plures habuisse reges constat. 1. Reg. c. 14. 26. acciperet thesauros domus Iehovæ, & thesauros domus regis: acciperet etiam omnia scuta aurea quæ fecerat Salomo. 1. Reg. c. 7. 51. Perfecto demùm toto opere illo, quod fecit rex Salomo pro domo Iehovæ inferens rex Salomo res consecratas à David patre suo, argentum & aurum & vasa, posuit in thesauris domus Iehovæ, 2. Chron. c. 12. 9. ibi accepit thesauros domus Iehovæ & thesauros domus regis. 2. Chron. c. 25. 24. & c. 28. 21. & c. 36. 18. 1. Chron. c. 27. 25. & seqq.

Thesauros eiusmodi colligi, suadet repentina clades, incidens calamitas & necessitas superveniens *vide Pet. Greg. lib. 3. c. 1. c. 9. de Repub. & lib. 2. c. 3.* sed tamen ad avaritiam, luxum & voluptates, thesauros non colliget magistratus. *Deut. c. 17. 17.*

Hæc quæ dixi, de bonis regis propriis, non intelligenda sunt, in quibus liberrimam dispositionem, instar privati cuiusdam habet, sed de bonis coronæ, sive regno annexis. Hotoman. quæ C. illust. 1. ita & David propria habuit pecuniam & publicam, thesaurum domus regiæ, & domus Iehovæ. 2. Chron. c. 25. 24. c. 28. 21. c. 36. 18. 1. Reg. c. 14. 26. & 1. Chro. c. 27. 26. & seqq. & officiarios etiam alios in rem Dei & alios in rem

regis

regis destinavit, distinxit inter ea quæ sunt Dei, quæ sunt Reipub. & quæ sunt regis 1. Chro. c. 26. v. 29. 2. Chro. c. 29. 1. Chonic. c. 28. 2. Chon. c. 23. David & alii reges ministros super negotia regia habuerunt & officiarios suos. 1. Chron. c. 26. 20. 21. & seqq. c. 30. 2. Sam. cap. 8. cap. 20. 2 Chron. ca. 19. 11. ca. 28. & Salomo. 2. Reg. cap. 4. 1. Reg. cap. 9. 2. Chron. cap. 8. Ahasaerus. Est. cap. 1. Iosaphat. 1. Chron. cap. 17, Darius. Dan. cap. 6, Nehemias. Nehem. c. 11. Sic Salomo propria bona, quæ coronæ, seu regno, non annexa sunt, possedit. Eccles. cap. 2, & rex Vsia. 2, Chron. cap. 26, Hiskia. 2. Chron. cap. 23, Pharao. Genes. cap. 47.

Denique etiam personarum publicarũ curam magistratus habere debet, nimirum officiariorum regni & suorum.

Officiarios & ephoros Reipub. habebit, quasi consortes suos, & fratres, ijsq; dignitatem suam acceptam feret, & tanquam amicos regni fovebit. 1. *Chro. c. 28, 2. 1. Reg. c. 4. 5. Deut. c. 1. 16. c. 17. 20, vide Scipio. Amirat. lib. 2. discurs. 8.* & horum tyrannidem, crudelitatem, vel negligentiam corriget: illam tollendo; hanc excitãdo legitimis mediis & pœnis, exemplo piorum regum. 1, *Chron. c. 22, 17, 18 & seqq. c. 28, 8, & seqq. Mosis, Iosuæ, Davidis, Iosaphati, qui morientes monuerunt seniores & optimates regni 2, Chro. c. 19, 4, 5, 6, 9, Iosu. c. 24, Deut. c. 28, & seqq. Nehemias, vitam & facta suorum & Reipub. ministrorum diligentissime observavit & correxit. Nehem. c. 5. 6, & seqq. cap. 13, 6, 7, 8, 9. 10. adde Pro. c. 25. 4. ut auferendo scorias ab argento, prodit conflatori vas. ita auferendo improbum à conspectu regis, stabilitur iustitiâ solium eius. Psalm. 101. 6. oculi mei attendent ad veraces terræ ut consideant mecum: ambulans via integra, is ministrabit mihi.*

Status & ordines regni defendet, eorumq; privilegia, jura honorem & existimationem, dignitatem & autoritatem conservabit, & futuro suo successori eos obstringet. 1. *Chron. c. 22. 20. c. 29. 4.*

Privatas quoq; rixas & controversias inter proceres, seu ordines Reip. tollet, sopiet, animósq; eorum conciliabit, omnes

simultates inter eos tollendo, ne exillis seditiones & bellæ oriantur. 2. Sã. c. 14. 16. 22. c. 2. 8. 9. & seqq. 1. Chro. c. 22. 20. Causæ igitur talium discordiarum inter potentiores & primates regni eximinò sunt tollendæ. 2 Sam c. 13. 22. Gen. c. 32. 33. et animi plenè reconciliandi. 2 Sam c. 14. 16. 22. 23. etiam fœderibus inter se invicem factis confirmãdi. Iud. c. 1. 3. vel vi et armis rebellantes comprimendi. 2. Reg. c. 17. 4. 5. 2. Chron. c. 36. 13. et in magistratus sui obsequium promissionibus firmis astringendi. 1. Chron c. 22. 20. c. 29. 4. quo Reipub. bonum simultatibus commodisque privatis anteferant, exemplo Quinti Fabii. vid. Scipion. Amiratum lib. 1. discurs. 3.

Observandum tamen hîc, ut diversitatem sententiarum non omninò tollat. Moderata enim discrepantia sententiarum utilis est, modò ad unum scopum, salutem Reipub. omnes dissidentes colliment *Bodin. lib.* 4. c. 5. ubi tamen consultum est, ut numero, vel potentiâ inter dispares, neque numero sunt pares, si sententiis dissident, actiones publicas impediant, & qui plures erunt, ambitiosorum hominum vim frangere eorumque conatus impedire possint.

Discrepantia etiam sententiarum temperamentum quoddam affert in consiliis capiendis, et malè sentientes, ad æquiorem sententiam adducit ex collatione contrariarum opinionum et rationum. Existere enim in eadem Repub. faciles, graves, comes, tristes, severos et lenes, Appios et poplicolas, Catones et Cæsares utile est. Ut enim fidibus si nervi omnes similem sonum ediderint, harmonia nulla est, sed ex dissimillimarum vocum moderatione concentus congruens et concors efficitur: Ita, qui ad Rempub. administrandam, vel ad principis consilium adhibentur, si nihil inter eorum ingenia et habitus animorum intersit, nihil admodum amplum, aut quod è Repub. sit, præstare poterunt: Sin verò in rebus deliberandis et consilio capiendo, ita, diversis moribus et iudicijs comparati sunt, ut in eundem omnes scopum, publicum videlicet bonum colliment, longè certior clariorque rerum et causarum veritas, ex illa sententiarum dissimilitudine et veluti concordi discordia emergit, quam si absque ulla varietate, omnes idem atque unum sentirent. ut dicit Antimach. lib. 3. theor. 20. et

Bodin.

Bodin lib 4. c. 5. de Repub. qui exemplis illustrant. Notabile est exemplum in Fabio maximo & M. Marcello utroque Imperatore diversissimæ naturæ. Periculosa dissidia inter illos, qui suam magis quam publicã utilitatem quærunt, at inimobi sunt. De virtute contentio et æmulatio inter aliquos, semper est salutaris. Hæc Antimach. et Bodinus.

Cavẽdum tamen nic tum nè est, ne hæc diversitas & discordia sit pertinacior, vel diuturnior inter potentiores, imprimis in polyarchia ita, ut odium, animi rancorem & contumeliam in animis dissidentium gignat.

Moderata igitur discrepantia toleranda, immoderata verò tollenda, tan quam certissima Reipub. pernicies. *Ex hac enim etiam postea oriuntur seditiones, factiones, conspirationes et conjurationes et bella civ lia, ita ut ex uno regno ob discordiam optimatum, fiant duo, ut docet exemplum Rechabeami et aliorum regum, 2. Reg. c. 15. 1. Reg. c. 12. vide alia exempla apud Danæ lib. 3. c. 5. Pet. Greg. lib. 22. 8. num. 9. 10. Valer. Max. lib. 4. c. 2. Meich. Ian. lib. 1. polit. quæst. 23.*

Modi quibus inter collegas dissidia tolluntur, & pax & cõcordia conservatur, sunt *I.* ut oẽs dissensiones ortæ ex causis privatis in officio publico, deponãtur propter Remp. *II.* ut [redacted] detur ad tempus, & locus detur, inimicis, ne periculum oboriatur Reipub. *III.* Ne dissensiones ex Reipub. administratione ortæ, veniant ad res privatas. *IV.* ut agatur placidè, aliquid remittatur, ut ad medium perveniatur. *V.* Erga collegas superiores pax & cõcordia & cultus, erga inferiores ornatus, erga pares honor præstetur: & erga omnes amor & benevolentia mutua. *VI.* Concordiæ & amicitiæ contraria vitia tollantur, detractio, ἰπχαιρεκακία, insultatio, extenuatio benefactorum ambitio. *VII.* ira caveatur & lingua coerceatur. *VIII.* Patientia adhibeatur. *Eph. c. 4. 2. 3. 4. 5. Vide exemplis illustrantem Mele. Ian. lib. 1. polit. quæst. 25. Ephes. c. 4. 1. precor vos, ut ambuletis ita, ut convenit vocationi, qua vocati estis. 2. Cum omni animi submissione & lenitate, cum iræ cohibitione, sufferentes alii alios per caritatem 3. Studẽtes conservare unitatem spiritus per connexum pacis. & c. 5. 21. Subiec-*

cientes vos alii aliis, cùm timore Dei, Coloss. ca. 3. 8. at nunc deponite iram, excandescentiam, malitiam, maledicentiam. 13. sufferentes alii alios, & condonantes vobis mutuo, si quis adversus aliquem habuerit querelam. & seqq.

Officia magistratuũ intermediorum secularium & ecclesiasticorum distincta & separata servanda sunt. 2. *Chron. c. 26. 17. 18. 1. Chron. c. 23. & seqq. 2. Chron. c. 19. 11. Esaiæ. c. 3. & c. 24. 2. 3. 4. ubi confusio horum dicitur indicium mali status publici. David officia publica ita esse distincta voluit. 1. Chron. c. 23. & capp. seqq. vide Greg. lib. 8. c. 2. nu. 14. 15. de Repub.* & curabit, summus magistratus ut immediate hæc à se pendeant, ut liberos habeat officiarios, nulli alii, quam sibi adstrictos & obligatos, & ab iis rationem officii administrati exigat, quotiescunq; res postulaverit.

Caveat, ne plus videatur sequi partes nobilitaris, quàm plebis, aut contrà, quia tunc futurum est, ut ex principe universali, fiat tantum alterutrius partis caput.

Videat imprimis, ne de statibus optimatibúsve regni querela esse possit illa de qua, *Tzephan. c. 3. 3. principes eius in medio eius sunt leones rugientes, iudices eius lupi vespertini, qui non rodũt ossa in matutinum usque 4. prophetæ eius rapidi, viri perfidiosissimi. sacerdotes eius profanant rem sanctam, vim faciunt legi & seqq. Vid. Lament. Ierem. & Esa. c. 1. c. 3. Mich. c. 1. c. 2. c. 3.*

Benè meritos quoque præmiis ornet, honore, dignitate, donis, immunitatibus, privilegiis, & commendatione meritâ, *vid. Bodin. lib. 5. cap. 4. de Republ. Scipio. Amirat. lib. 2. discurs. 2.*

Curet similiter ut bonorum & fortium virorum merita erga se, erga Rempubl. erga singulos, habeat cognita ac perspecta, ut cæteri ad benè de se merendum, acrius incitentur. *Nehem. c. 7.*

Contrà etiam delicta magistratuum intermediorum & officiarios puniat & corrigat. *Nehem. c. 5. Psalm. 101.* ne mala vita horum

horum principem dehonestent, & administrationi ipsius noceant. *Scipio Amirat. lib. 4. discurs. 1.* & propria domus principis centura sit publicæ disciplinæ, & exemplum. *vide sup. cap. 23.* & lætus à principis officiario, contra principem magis, quam contra privatum, iram recondit coquíque. *Nam pessime, ut Plin. in panegyr. in Traian. dicit: consulit Reipubl magistratus summus, quando magnitate, vel negligentia delinquentibus magistratibus inferioribus, vel malè agentibus, aut aliis magistratibus togatis, aut bellicis ipse procurat impunitatem. Ita Heli, & Samuelis filii, parentibus suis peccata eorundem non punientibus, & sibi & ipsis pœnas attraxerunt 1. Samuel. cap. 3. & cap. 8. Quod si horum delicta non puniantur, accidit quod in navigatione accidere solet.* Nam ut delictorum, quæ in navibus committuntur, inter navigandum, siquis nautarum deliquerit, parvum est damnum: *sin gubernator deceptus fuerit, aut averraverit, communi calamitate omnes vectores involvit: sic plebejorum peccata, non in populi, sed in ipsorum damnum cedunt. At magistratuum & Rempublicam gubernantium peccata, ad nos universos pertinent, & pœnarum securitatem imperandi comparat. Quapropter Solon plebeiis tarda, magistratibus & gubernatoribus velocia constituit supplicia, quod existimabat, de illis quovis tempore sumi posse pœnas, hos normam ultionis non admittere. Oppressa enim libertate, qui pœnas repetat, fore neminem. adde Siman. lib. 5. de Reipubl. cap. 12. Hinc pessimè Reipubl. consuluerunt Ninyas & Sardanapalus Assyriorum reges, quorum ille vacuus semper fuit à curis Reipublicæ, hic verò muliebrem duxit vitam, solis voluptatibus suis inservivens. Secuti & Lucullus qui Callistheni libertos suo omnium rerum cura demandatâ, luxui operam dedit.*

Familiarum, collegiorum, oppidorum, urbium & civitatum summam curam habebit, eorúmque privilegia, jura & immunitates conservabit pro more majorum: concordiam inter eas omnibus viribus sanciet & fovebit. *argum. Genes. cap. 16. 2. ca. 21. 30. 2. Sam. ca. 13. 22. Iudi. ca. 1. 3. Nam*

regnum

regnum dissidens adversus sese vastatur, & omnis urbs, aut domus dissidens adversus se ipsam, non stabit. Matt. c. 12. 25.

Metropoli prospiciet, ne unquam maneat vacua, inculta, civibus aut propugnaculis destituta, ne pateat hostibus ad occupandum. Ideoque ex aliis regni oppidis cives ad metropolin sunt alliciendi, quam non facilè deserent. *Nehem. c. 7. 3. c. 13. 19. Vide Livium lib. 5. decad. 1. & lib. 1. decad. 1. ubi Vicini benigne invitati Romam, eandem auxerunt & ornarunt.*

Hactenus de universali administratione. Sequitur de particulari, nimirum personarum & rerum privatarum, qua cura, providentia & gubernatione sua summus magistratus personas & bona singulorum subditorum contra vim & injuriam defendit & protegit, & ad vitam politicam commodè & benè degendam, dirigit & gubernat. *Ut enim bonus medicus totum corpus primum curat ex eoq; malos humores educit, et deinde ægrum membrum, cui remedia specialia applicat: ita et Reip. administrator, primum corpus totum Reip deinde illis membra curat & diversa remedia illis adhibet.*

Quo dad personas subditorum, cum his, *ut Plin. in Panegy. in Traj.* Princeps bonus versari debet, veluti cum liberis propriis, non tanquã cum servis. *Et alibi idem autor ait, sub bono principe ea est principis & populi inter se æmulatio, ut contendant uter alterum magis amet. Deut. c. 17. non cor suum super fratres suos extollat. vid. Step. Iun. Brut. in vindic. quæst. 3.* & ad iniuria illata illos vindicabit, atq; non aliter atque tutor pupillum suum, defendet. *Vasq. 1. c. 8. num. 14. illust. controv.* Nihil vero principi gloriosius est, quam illustres & divites habere subditos quam plurimos, & familias claras ab interita vindicare. *vid. Scip. Amir. lib. 2. disc. 8. Vide supra cap. 20.*

Præcipuè vero illos liberaliter regere debet, ne subditi pro mancipiis hominibusque propriis habeantur, & exactionibus & servitus ni niis instar nervorum, tractentur. 2. *Chron. c. 10. 4. Nehem. c. 2, 4. 5. c. 5. Nam despectam & contemptam gentem reddunt*

servitus

ſervitus nimia & ſordes nimiæ, quæ ex inopia nimia naſcuntur, uti in Moſcovia, Turcia, & Tartaria. Salomo ob hanc cauſſam ſerviles operas à ſuis ſubditis non exegit. 1. Reg. c. 9. 22. Iohan c 8. 33. quæ imponebantur Gibeonitis. Ioſu. c. 9. & judæis in Aegypto. Exod c. 1. et ſeqq. capitib. ex qua ſervitute Deus eos eduxit. Exod. c. 20. 2 Deut. c. 5. 6.

Imprimis verò cura & deremõio miserab lium personarum summo magistratui commendata eſt. *Deut. c. 16. 18, 19 c. 24. 17. 19. 20. c. 15. 4. & ſeqq.* de quibus leges conſtituet, inſq; inſpectores, tutores, curatores bonos & fidos perficiet: veluti cæcis, furioſis, mutis, ſurdis, pupillis, viduis, pauperibus, valetudinariis, ſenibus leprosis, mendicantibus invalidis & infirmis, iis qui ad miſerandum propter calamitatem & miſeriam ſuam nos movere poſſunt & ſimilibus. *Menoch. caſ. 65. & caſ. 66. lib. 2. arb. judic. Exod. c. 22. 22. 23. Ierẽ c. 22. 3. Iob. c. 24. 3. c. 31. 16. Iacob. c. 1. 27. Deut. d. loc. & c. 14. 29. Pſalm. 82. & 72. & 146. Menoch. caſ. 532. arb.*

Certum quoque locum & reditus in uſus neceſſarios harum miſerabilium perſonarum conſtituet. *Exod. c. 22. 21. c. 23. 9. Levit. c. 19. 33. 34. Iob. c. 29, 12. c. 24. 2. Matth. c. 28. 35. Deut. c. 24. v. 17. c. 19. v. 20, c. 26. 12. c. 18. 8. & Deut. c. 14. 29. & c. 15. 4. 5. 6 & ſeqq. Galat. c. 6. v. 10.* Vnde xenodochia, nosocomia, hoſpitalia, orphanotrophia, prochotrophia, pædotrophia, gerõtocomia, ergaſtula furioſorũ. *Novell. 123. c. 23. qualia magna cum laude habet & ſuſtentat civitas Amſtelrodamum, Argentina & aliæ.*

Miſerabiles verè perſonæ, inter alias cenſentur pupilli, viduæ, pauperes, cæci, ſurdi, peregrini & omnes qui aliorum ope auxilio & conſilio perpetuo opus habent. *Deut. d. loc.*

In conſtituendis verò hoſpitialiis harum perſonarum, diſtincte habitationes diſcernendæ ſunt, ut *I.* ſit diſtincta & ſeparata domus pro alendis, inſtituendis & erudiendis pupillis & orphanis. *II.* domus alia ſeparata pro ſenibus decrepitis viris, & alia pro vetulis. *III.* alia domus pro viris valetudinariis pauperib. & alia pro fœminis. *IIII.* pro mẽte inſanis, furioſis. *V.*

Alia domus pro militibus ægrotantibus, corpore læsis & mutilatis. 6. pro peste, vel alio morbo epidemico laborantibus. *Qualia hospitia maximis sumptibus Amstelredamum & pleræque aliæ Belgicæ populosæ civitates constituerunt & sustentant.*

Deus pauperibus & miserabilibus personis prospexit in politia Iudaica lege ecclesiastica & politica.

Ecclesiastica lege. *I. contributione & collatione facienda in festis annuis tribus, in usum pauperum & sacerdotum. Exod. c. 23. 15. Deut. c. 16. 16. 17. Deinde in sacrificiis & oblationibus spontaneis, decimarum, vini, olei, frumenti, pecudum, & aliis Deut. cap. 12. 12. 18. Deut. c. 15. 19. 20. c. 16. 11. 14 c. 26. 10. 11. Exod. c. 18. 11. 1. Sam. c. 9. 13. 1. Chron. c. 29. 22. Tertiò in decimis cuiusque anni post sabbatharium. Deut. c. 24. 18. 29. c. 26. 12. 13. Quartò in natis in anno Sabbatario. Exod. cap. 23. 10. 11. Levit cap. 25. 3. 4. 5. 6. cap. 20. 21. 22. Quintò in collectis in gazophylatio Hierosolymitano. 2. Reg. cap. 12. 9. Nehem. c. 13. 5. Luc. c. 21. 1. 2. Iohan. c 8. 20.*

Lege politica pauperibus prospiciebatur in eo, *quod pauperi concessum erat, ob inopiam liberos vendere. Exod. c. 21. 2. Deut. c. 15. 12. Levit. ca. 25. 39. Matth. ca. 18. 2. Reg. cap. 4. 1. 2. 3. 4. Deinde manumittendi egeni à manumittente donabantur. Exod. c. 21. 2. 10. Deut c. 15. 13 14. Tertiò ex spicilegiis & relictis in agris, vel vineis pauperes capiebant. Vid. Levit. cap. 19. 9, 10. cap. 23. 22. Deut. cap. 24 19. 20. 21. Ruth. ca. 2. 2. 3. Matth. cap. 12. 1. Quartò iuvabantur pauperes mutui datione. Deut. 15. 7. 8. 9. 10. Exod. cap. 22. 25. Levit. cap. 25. 36. Deut. cap 24. 6. 10. 11. 12. 13. Sextò solutione matutè facta pauperibus, Levit. c. 19, 13. Deut. c. 24. 14. 15. Siracid. c. 34. 27.*

Media, quibus pauperum cura haberi potest, relinquuntur in arbitrio magistratus, qui pro temporum, locorum, terræ, regionis & populi cuiusque ratione, varias vias, modos & media constituere potest, quibus caritatis & misericordiæ officia erga pauperes & miserabiles personas, declaremus, & scelcratæ mendicitati ansam præcidamus. Sunt aliç civitates

civitates maritimę, in quibus varię merces importantur. Aliæ regiones venis & fodinis metallicis abundant: Alię feraces sunt frugum omnis generis: Alię rem pecuariam exercent, in quibus varia & diversa adminicula caritatis exercendę prębentur.

In primitiva ecclesia collectæ ordinariæ & extraordinariæ in pauperum usus fieri solebant. Ordnariæ primò quoq; die hebdomatis fiebant in ecclesia, 1. Corinth. cap. 16. vers. 1. Extraordinariæ fiebant calamitatę & necessitate incidente, temporę persecutionis, pestis, famis, & cætera. Actor. cap. 11. vers. 29. Roman. cap. 15. vers. 26, 2. Corinth. cap. 9. vers. 1. 2. 3. 4. Galat. cap. 2. 10. 1. Corinth. cap. 16. 1. 2. Oblationes aliæ quoque fiebant in pane, vino, carnibus, & aliis speciebus, quibus necessitati pauperum subveniebatur. 1. Corinth. cap. 11. 21. 22. Act. cap. 6. cap. 4. 34. 35 Vid. Zepperum in polit. eccles. & de legibus forens. Mosaic. lib. 4. cap. 25. inter pauperes verò non sunt habendæ viduæ ditiores. 1. Timoth. cap. 5. vers. 4. 16. Item valida illa & sana mendicantium turba, quæ ex aliorum saginatur sudoribus, & morbos mentitur, cum labore manuum suarum vivere posset. 1. Thess. c. 4. 11. 2. Thess. c. 3. 10. de qua & constitutiones imperii.

Reliquorum singulorum subditorum statum examinare & inquirere princeps debet, *Psalm.* 101. & 119. & 2. *Reg.* c. 10. *vers.* 1. 2, 3. *Genes.* c. 31. 22. imprimis verò familiam propriam, ut illa tota pijs & fidis ministris constet curabit. *Psalm.* 101. *Gen. cap.* 31, 22. 1. *Sam. cap.* 2, 25. 30. *Prov. ca.* 10, 30. 31. & singulorum linguas & manus observare, & singulis malis, remedia quærere debet, atque observari per suos, quid quisque loquatur & agat, quis insidiarum, seditionúmve suspectus, & qua de caussa, ne sint intra mænia & in sinu urbis hostes; *quo pertinet censura de quæ alio in loco antè dictam. cap.* 31.

Habebit etiam cognitos viros bonos, & eximios atque præstantes, tam in pace, quam in bello. Virorum, qui sunt

pacis artibus insignes, nomina in librum referat. & illorum nomina, quos in bello fortes, generosos & utiles sibi & Reipub. evaturos putat, in alium librum referat & noverit utrosq; viros pro meritis honestabit. Nam horum alii mente & sapientia, alii manibus & fortitudine è maximis illum aliquando angustiis educere valebunt, *ut ait Scipio Amirat lib. 1. discurs. 5. vide Est. c. 6. 1 Coron c. 11. et c. 20. 2. Chron. 7. vide cap. 32. supr.*

Inidiæ, quæ plerumque à malis subditis magistratibus struuntur, diligentissime sunt observandæ. Plures enim reges à suis, quam ab hostibus interemptos legimus, *ut refert Curt. lib. 9.*

Deteguntur & in apertum proferuntur insidiæ, linguæ temeritate ipsorum insidiantium quorum mentem lingua propria prodit. Ideoque indici præmium decernendum est, lege lata & sæpius renovata; vel publico edicto. Sed licet talibus delatoribus aures semper præbendæ, non ideò tamen semper fides. Cum nemo innocens esse possit, si accusasse sufficiet. De convictis verò pœnas sumet, si tuto poterit, sin minus, temperabit, vel dissimulabit. Vide Lipsi. lib. 4. c. 10. politic. Negligentia inquirendi tui suspectos, & nimia confidentia, plures principes perdidit. *Gregor. lib. 22. c. 11. de Repub. Ita periit Julius Cæsar, ita Dion, ita Phocas & alii. Georg. Rich. axiom. polit 129.* At vindicta de nece a necessoris principis sumpta, munimentum imperii præceps, impostorum ultionem, & securitatem imperandi comparat. *Ita Severus, Pertinacis Domitianus, Neronis, Vitellius Galbæ interfectores punivit. Vid. Clapmar. lib. 3. c. 17. de arcan. Rerumpubl. Scip. Amirat. lib. 17. discurs.*

Quod si uno in loco regni subditi nimis crescant, operam dabit princeps, ut colonia inducta, transferantur. *Vid. Tolosan lib. 1. c. 2. & lib. 6. c. 7. de Repub.* & in otio viventes, turpi inertia & voluptatibus diffluentes, ad bellum emittantur, ut sentina malorum hominum expurgetur, & corpus Reip. à corruptis hisce humoribus vacuetur *Psalm. 101. l. 13. congruit de offic. præsid.*

Sequitur de bonorum, hominumque privatorum cura,

quæ

quæ magistratui suæ demandata quoad protectionem & defensionem contra vim & injuriam. *Novel. 85. in princ. ibi studemus omnes subiectos nostros, quorum regimen credidit nobis Deus, illæsos & sine calumnia custodire. Psal. 82. 1 2 3. 4. Psalm 72. 1, 2. 3. & seqq. Ierem. c. 22. c. 23.*

Bona privatorum sunt triplicia. Primò vita & incolumitas corporis. Deinde fama & existimatio. Tertio bona externa. *Quibus, si homo pacatè & tranquillè fruitur, commodè et pacificè vivit, 1. Timoth. c. 2.*

Corporis incolumitas est, quâ hominis corpus à læsione, vulneratione, pulsatione, verberibus, nece & omnibus aliis coercitione & suppressione liberũ & immune est. *Luc. c. 3, 14, Ioan. 6. 18. 22, 23, 24. Deut. c. 27, 24, Exo. c. 22, 21, 22. 23. c. 24, 24. & seqq. Actor. c. 25. 16, 27, 29. & passim Iuris tradunt, Ergò hæc, vitam naturalem respicit, corporis integritatem et libertatem hominis naturalem.*

Defensio vitæ constituitur in securitate præstanda contra vim & injuriam hostium, latronum, prædonum, insidiatorum, & quovis modo lædentium. Ideo usus armorum subdolorum, sicarum & bombardarum interdicitur: Et ideo præsidiarii viarum, vigiles nocturni, aliique securitatis præstandæ ministri constituendi, & malis hominibusque noxiis provincia quælibet purganda, *Psalm. 101 l. 13. congruit. de officio præsid.* & propugnacula, velaresque munire ad regni limites pro defensione parata extruenda, *vide Bodin. lib. 5. c. 5. Tolosan. lib. 2. c. 5.* & ad defensionem limitum & portuum, præsidiarius miles habendus, *exemplo Salomonis.*

Hic tamen observandum, magistratui in personam, vel corpus hominis duplex ius competere. Primum est ius compellendi: Alterum est ius puniendi.

Ius compellendi competit ad hoc, ut subditus faciat & præstet, vel omittat fugiatque ea, quæ in præceptis decalogi & jure recepto regni, mandantur, vel prohibentur. Ad mandata adigit: à prohibitis, interdictive coercet. In mandatis conti-

nentur facienda, in interdictis omittenda & fugienda.

Ius puniendi est, quo personam delinquentem & peccantem contra leges Decalogi, vel regni, pœna mortis, vel pœna mutilationis membri, corporis, pœnáve lesionis, vulnerationis, pulsationis, fustigationis, vel quavis alia corporis afflictionis, vinculorum, custodiæve afficit.

Bona fama & existimatio, est aliorum hominum bonorum, de nobis honesta opinio vel illæsæ dignitatis & status iudicium. *Vnde bonum testimonium de aliquo dicitur.* 1. *Timoth.* c. 3.7. *Tit. cap.* 1.6.7. *Actor. cap.* 23.12. *cap.* 9.22. *Roman. cap.* 18. *quæ fama omnibus divitiis præstantior & melior dicitur. Proverb. cap.* 22.1. *Eccles.* c. 4.15,16.

Hac existimatione hominem magistratus privare potest, ob commissum maleficium: Innocentiam verò ipsius contra conviciatores & diffamatores defendere debet.

Ad hanc existimationem refero etiam castitatem, statum, & dignitatem hominis, quam quis, vel à virtutibus, quibus est ornatus, habet, vel à magistratu summo in se collatam, accepit.

Bona externa sunt mobilia & immobilia, quibus ad vitam nostram sustentandam utimur, quisque suis & propriis, quæ ideò à furto, rapina, læsione, imminutione, interversione, ruptione, damno quovis alterius, iure naturali dictitante, immunia esse debent, magistratu in lædentes, damnum inferentes, vel auferentes, animadvertente.

Nam hisce externis bonis & copia rerũ omnium subditos abundare, Reipubl. utilissimum. Vid. Antimach. lib. 3. *theorem.* 32. *Nam veræ ac certæ principis opes & propè extra omnẽ periculi & iacturæ aleam positæ, in subditorum divitiis sunt sitæ. Reliqua quæstorum negligentia dilabi, perfidiáve averti, vel bello, aut quocunq; casu perire possunt. Bona verò quæ populus penes se habet, hisce casibus obnoxia non sunt.*

Bonis subditorum, varii fures & impostores insidiantur, qui per fraudem, modis illicitis, subditos emungunt, qui à magi-

stratu

ſtratu tanquam cuſtode & defenſore bonorum privatorum, ſunt coercendi. Tales verò ſunt errones illi magici, agyrtæ, ſortiarii, aleatores, luſores, ſcenici, mimi, comœdi, ſpectaculorum exhibitores, ſaltatores, funambuli, lupanarii, uſurarii, judæi, caupones, & quivis voluptatum artifices. *Vid. Taſſin. de emendat. lib. 2. c. 18. c. 19. Keckerm. ſyſtem polit. lib. 1. c. 22.*

Hujus generis etiam ſunt bonorum ſuorum decoctores, prodigi, epicurei, otioſi, alchimiſtæ, rerum ſacrarum profanatores, rebus ſuis abutentes, imprimis poteſtate maritali, patria, vel dominica. Similiter et hujus generis ſunt peregrini & eccleſiaſtici ementes bona immobilia ſubditorum, quæ ob hoc poſtea oneribus publicis eximuntur. *Qua de cauſſa bellum Venetum defenſivum contra pontificem Romanum ſuſceptum fuit, nunc ſopitum verò. Vide varios ſcriptores Apologiarum pro Venetis contra Pontificem Romanum.*

Ne etiam bonis ſubditorum inundationibus, incendiis & direptionibus damnum inferatur, legitimis mediis magiſtratus anteverter. ſimiliter ne etiam beſtiis noxiis corporibus & bonis ſubditorum noceatur.

Ejuſmodi ergò bona ſubditorum privata, magiſtratui ſunt commiſſa, quoad defenſionem & conſervationem, contrà omnem vim & iniuriam, non quoad alienationem & ademptionem, niſi ex cauſsis duabus, ſubditi, nimirū culpâ, vel publicæ ſalutis neceſsitate. 1. *Sam. c. 8. 10. & ſeqq. Iud. c. 9. 8. Senec. lib. 6. de beneficiis. c. 4. Iure civili, omnia regis ſunt, & tamen illa, quorum ad regem pertinet univerſa poſſeſsio, in ſingulos dominos deſcripta ſunt, & unaquæque res habet poſſeſſorem ſuum.*

Itaque dare regi, & domum & mancipia poßumus, nec donare illi de ſuo dicimur. & c. 6 regio more cuncta poßidet: dominia verò ſunt ſingulorum. Et Pharao rex Aegypti, non niſi poſt titulum emptionis, vel permutationis prædia ſuorum ſubditorum ſibi vindicavit. Gen. cap. 45. & reprehenditur Achabus rex Iſrael, quod vineam Naboth ſibi vindicaverit. 1. Reg. c. 21. Ezechiel c. 45. 8. ipſi portio huius terræ eſto in jus poſſeſſionis

possessionis apud Israelem, ut non opprimant amplius principes mei populum meum, sed terram reddant domui Israelis per tribus ipsorum v. 9. & c. 46. 16. 17. 18. *non accipiat princeps de possessione populi, oppressione deturbando eos de jure possessionis ipsorum* &c. *Nec Moses ullius alienum se accepisse dixit. Num.* c. 16. & *Samuel.* 1. *Sam.* c. 12. *Steph Jun. Brut. in vind. quæst.* 3. *vid. Bod. lib.* 1. c. 8. *Gail. lib.* 2. *obs.* 56. & *jeqq.*

Ex culpa subditi, magistratus bona eius de externa, pro parte, vel in totum adimere, vel confiscare & publicare, hoc est, in fiscum redigere potest, ob delictum ab eodem commissum, *ut habet tit. de bon. damnator. & tit. de jure fisci.* 2. *Samuel.* c. 16. 4. 5. 1. *Reg.* c. 21. 15. 16. 1. *Sam.* c. 8. 11. 12. *quibus locis, licet factum improbetur, jus tamen regis tale fuisse inde constat. Ios.* c. 7. 15. 24. *Et hæ sunt mulctæ & confiscationes, quibus ærarium populi locuples efficitur, & delinquentes jure puniuntur. dixi supr.* c. 11. c. 17.

Sæpe etiam quibusdam indignis bona auferuntur & fisco vindicantur. *tit. de his quib. indign.*

Huc refero ἀκληρονόμητα, ἀδέσποτα bona vacantia, quæ domino non habent, vel habere desierunt, bona caduca & inventa. *tit. C. de bon. vacant. tit. C. de thesaur. Vlpian. tit.* 19. *Greg. lib.* 9. c. 1. *nu.* 22. 23. 24. 25. *de Republ. et de quibus supra* c. 15.

Huius loci ego existimo bona furiosorum mutorum, surdorum, cæcorum, prodigorum, impuberum, minorum, & quorumvis, qui ob defectum quendam corporis, vel animi, bona sua administrare ipsi nequeunt. *tum enim recte magistratus, vel lex horum bonorum curatorem et administratorem constituit, ut latè tradunt Iurisc.*

Necessitas & salus Reip. nonnunquam permittit summo magistratui, de rebus subditorum suorum dispensare, eáque alienare, vel sibi eas usurpare, etiam domino illarum invito. *Ratio est quia utilitas publica præferenda est privatæ. l. unic. §. fin. C. de caduc. toll. et multa utilitatis, publicæ caussâ permittuntur, quæ alioquin sunt vetita. ita l. vulneratus. §. multa. ad L. Aquil. et quando agitur de utilitate publica, agitur etiam de privata eius, cuius res capitur.*

Et

Et quando pluriùm interest, & res respicit universos, ut universos attendatur maioris partis sententia potius, quàm unius, vel paucorum. l. quod maior. ad municip. Et in consociatione publica, omnes consenserunt in ea quæ publicè utilia sunt. Quando vero & quibus ex causis hoc fiat, docent Iurisc. imprimis Geil lib. 2. obs. 55. & seqq. Zasius consil. 10. vol. 2. Pet. Greg. lib. 7. c. 20. num. 40. & seqq. & 54. 55. 56. & seqq. & lib. 9. c. 1. num. 7. & seqq. de Repub. Bodin. lib. 1. c. 8. Ant. Gabriel. in tit. de jure quæsito non tollend. in comm. opin. Quo casu tamen, prætium quandoque illi, cui res sua eripitur, est restituendum. 2. Sam. c. 24. 4. Geil. d. loc. & obs. seqq. sed tamen ad libidinem propriam, non hoc ipsum illi concessum. 1. Sam. c. 8. 10. & seqq. 1. Reg. c. 11. & c. 12. & c. 21. Nehem c. 5. Deut. c. 17. Greg d. locis. Dav. lib. 3. c. 4. Vasquius lib. 1. c. 5. num. 15. 16. & seq. VVesenb. cons. 45. num. 46. 47.

Administratio magistratus consistens in adquirendo est; qua regno, seu Reip. quid adquirit, vel bello gesto, vel matrimonio, vel fœdere, aut aliis legitimis modis.

Belli jure, quidquid magistratus adquirit, id iure gentium, populo, seu regno, non sibi, adquirit. *Nam communibus populi viribus, opibus, & pecunia adquirit, tanquam procurator, minister, vel servus suo domino mandanti, vel institor suo domino præponenti. Steph. Iun. Brut. de vindic. contra tyran. quæst. 3. Vide sup. c. 32. in fine. & 35. Quas verò regiones, vel provincias bello, vel matrimonio Reip. adquisivit, recipit populi consensu in societatem & unum corpus regni, iis conditionibus quibus inter victos & vincentes convenit. Vid. sup. c. 16. de confœderatione & consociatione. Ideoque pro libitu & placito suo, nequaquam illis imperare potest, prout putavit. Gregor. lib. 7. c. 19. nu. 9. 10. de Republ.*

Matrimonio, vel occasione eius, si provinciã, vel urbes, aut pagos adquirit summus magistratus, hęc etiam regno adquiri existimarunt quidã. *Nam non præsumitur uxorem ducere, vel uxor illi nubere, quatenus Rodolphus, aut Maximilianus, sed quatenus rex, imperator, & princeps illius regni. Et quæ post partum & adeptum regnum adquirit, publicis regni opibus & pecunia adquisivisse magistratum,*

præsumptio est, ut dicit Steph. Iun. Brut. Sic regnum Persicum olim & Babylonicum conjuncta, data in uxorem Cyro Cyaraxis filia. et hodie domus Austriaca per matrimonia plurima regna sibi conjunxit. vide Thesau. polit. c. 6. 7. et 10.

Fœdere regno adquirit provincias paciscentes iis conditionibus, quibus receptæ illæ fuerunt in ius regni & civitatis. *vid. sup. c. 16.*

Opera, labore & parangariis subditorum parcè utetur, & non nisi necessitate exigente. Rigidos laborum exactores Deus exsecratur & punit. *Mich. ca. 3. Habac. ca. 3. Exod. ca. 5. Ierem. ca. 22. ita ut, quando duplicantur lateres, etiam Moses quendam mittat.*

Aliis legitimis caussis & titulis adquirendi, regnum augetur, nimirum successione testamentaria, vel ab intestato. *Sic Attali regis heres factus est populus Romanus*, item donatione, emptione, deditione, bello. *vid. Scipio. Amirat. lib. 2. de regni & regis instit.*

CAPUT XXXVIII.

De tyrannide eiusq; remediis.

EX his quæ diximus, satis de natura rectæ & iustæ administrationis constat, sequitur ut hæc oppositione tyrannidis illustremus, eiusque remedia, quibus à tanto malo Respubl. liberetur & conservetur, addamus.

Tyrannis igitur est justæ & rectæ administrationi contraria, qua fundamenta & vincula universalis consociationis obstinatè, perseverātes & insanabiliter contra fidē datam & præstitū juramentū, à magistratu summo tolluntur & evertuntur.

Superioribus capitibus præcedentibus à cap. 9 et sequentib. fundamenta et vincula universalis consociationis, diximus consistere in fide ultrò citroq; à corpore consociato et rege data et accepta ad legum fundamentalium et aliarum, in quas tempore initiationis suæ juravit summus magistratus,

stratus, imprimis verò illarum, quæ consociationem universalem conservant, observationem & defensionem. Hisce, quando magistratus contraria facit, societatem illam, quantum in se est rumpere, dissolvere et dissociare conatur uti colligitur à sensu contrario, Prover. c. 20, 28 et ca. 25. 5. c. 29. 4. 14. et tandem, si non impediatur, rumpet, vel in aliam formam mutabit, nimirum, ut incipiat talis esse, qualis tempore inaugurationis non erat, vel speciem societatis maleficiorum perpetrandorum induat, in quâ omnis pietas et iustitia exulat, status ecclesiasticus et secularis convellitur, sine quibus tamen consociatio universalis legitima, non minus esse potest, quam homo sine anima. Petr. Ribadeneira de principe christiano lib. 2. cap. 9. Tolosan. li. 26. c. 5. Ita David de tyrannide Saulis conqueritur Psal. 75. 4. solutæ columnas terræ & habitatorum illius aperabo maximè. ubi recte Iunius per solutas columnas terræ & habitatorum illius, intelligit tyrannidem Saulis in utriusque status regni afflictione & turbatione & Psal. 72. ubi ex descriptione veri regis, tyranni natura contraria colligitur & Psal. 82. 5. naturam tyrannorum describit. Ignorantibus, ait, et non animadvertentibus in tenebris indesinenter illis ambulantibus, dimoventur omnia fundamenta terræ. hoc est, quando reges, vel principes jus justæ administrationis non intelligunt, impingunt in fundamenta consociationis et regni. Miæ. cap. 3. vers. 1. 2. 3. 9. 10. 11. 12. Ierem. cap. 22. ca. 23. Ezech. ca. 34. Atque hoc modo utitur magistratus ea potestate, quam neq; à Deo, neq; à corpore Reipub. accepit, et facit ea, quæ nec facere posse dicitur. l. filius. 15. de condit. instit. et non minister Dei ut Rom. c. 13. legitimus magistratus, sed Diaboli instrumentum dicitur, ob quod facinus Deus ipsi comminatur privationem officii. Ierem. c. 22. c. 23. 1. Samue. c. 12. sub finem. Eccles. c. 10. 16. 17. 18.

Tyrannus igitur est, qui obstinatè, violata fide & religione jurisiurandi, vincula & fundamenta consociati corporis Reipubl. convellere & dissolvere incipit.

Nec enim talis protinus dicendus est, quando in aliqua tantum officii & gubernationis suæ parte lapsus est. Hominem eum esse cogitandum est, unde vel optimi in offi-

cio quandoque languent, nec tamen ideo, ut tyranni habendi sunt, vel ir Standi, quando fundamenta & vincula consociationis universalis salva & illæsa permanent, illáque vitiis, vel sceleribus principum non petuntur, moventur, aut turbantur, vel etiam ipsi in incepta tyrannide non obstinatè & insanabiliter perseverant. arg. 2. Sam. c. 11. & alt. 1. Reg. c. 11. Calvin lib. 4. inst. c. 20. sect. 24. & seqq. Zoannet. part. 3. num. 12. 3. trip. defens. Nam scelerata vita magistratus, regiam dignitatem illi non abrogat. 1. Sam. c. 15. 31. Multum itaque interest inter principem, vitæ flagitiosæ, nimirum homicidã, adulterum, mendacem, vel alio modo sceleratum, atque eum qui gubernandi ratione iusta neglecta, fundamenta Reip. convellit, quique navem Reip. in qua ipse cum omnibus regni membris navigat, perforat eamque submersam & eversam cupit. Talem magistratum, seu principem non magis hoc nomine dignabimur, quam pastoris appellatione illum, qui gregem non pascit, sed deglabit, & nihil quod pastoris est facit, sed è diametro pugnantia & contraria nomini, & officio & professioni suis facit, quibus nihil minus quam pastorem agit. Ribadeneira d. lib. 2 c. 9. Tolosan. lib. 9. c. ult.

Tyrannis hæc, seu tyrannica Reipubl. administratio est duplex. Vna, quæ in legibus regni fundamentalibus evertendis & tollendis occupatur. Altera, quæ in negotiorum & rerum corporis consociati administratione, pietati & justitiæ contraria, consistit.

Prioris tyrannidis species est, *I.* quando summus magistratus leges regni fundamentales violat, mutat, tollitve, præsertim illas, quę religionem veram concernunt. *Deut. c. 17. 14. 15. Petr. Greg. Tolos. lib. 7. c. 20. num. 21. de Repub. Heig. lib. 1. quæst. 5. Pruckman. de soluta potest. effect. 4. Talis fuit Athalia regina. 2. Reg. c. 11. 2. Chron. c. 23. Talis Philipp. Hispaniarũ rex, qui in Belgio contra leges Reip. fundamentales & patrias, administrationem vi & armis instituit. Talis Galliæ rex Carol. 6. qui natos ex Margaretha filia Angliæ regina, successores in Galliæ regno voluit esse, excluso Carolo 7. filio, contra legem Salicam fundamentalem regni Gallici.*

II. Quando corpori consociato, fidem non servat & juris-

jurandi

ſtrandi religionem contemnit ordines & ſtatus regni tollit, vel in officio faciendo, eos impedit. *Exod. c. 9. Eſa. c. 33. 12. ca. 24. cum tali enim nulla vitæ communio & ſocietas eſſe poteſt, qui fidem rerum humanarum & omnis ſocietatis vinculum, tollit.*

Poſterior tyrannis eſt generalis, vel ſpecialis.

Generalis eſt, quę in omnibus conſociationi univerſali adverſatur, ut quando ſummus magiſtratus hoſtiliter eccleſiam & Rempubl. vaſtat, pervertit, turbátque.

Similiter, quando ſummus magiſtratus abſoluta poteſtate, ſeu plenitudine poteſtatis, in adminiſtratione ſua utitur. *Teſſaur. deciſ. 91. Vaſq. lib. 1. illuſt. controv. ca. 26. num. 22. Pixell. in rub. part. 1. c. 2. num. 25. 26. C. de reſcind. vend. Covarr. lib. 3. var. reſolut. c. 6. num. 8. Coraſ. in repet. l. frater à fratre. num. 71. de condict. indeb. Capic. deciſ. 166. num. 2. Soto. lib. 4. de iuſt. & iur. quæſt. 4. artic. 1. Ariſtot. lib. 3. polit. c. 12. Auguſt. de civit. Dei lib. 4. c. 4. remota inquit, juſtitia, quid ſunt regna, niſi magna latrocinia. Vitiur enim princeps poteſtate & juriſdictione peccandi, quæ ipſi data non eſt, neque dari potuit, uti ſuo loco diximus. Talis tyrannus fuit Achab, Nebucadnezar, Nero Caligula, Domitianus, Heliogabalus, et alii qui ſe pro diis coli voluerunt. Patrum noſtrorum memoria Chriſtiernus rex Daniæ et Suediæ talis fuit. Alia exempla recenſet Toloſan. lib. 22. c. 7. Quando itaque princeps, ſeu rex, neque pietatis, neque juſtitiæ ullam habet rationem, ſed pro libidine ex plenitudine poteſtatis, quam habere ſe putat, imperat, tyrannus eſt: Similiter, qui dum fallit & re ipſa nocet, id tamen agit ut vir bonus eſſe videatur, quique ſpecie aliqua legum, ipſas leges evertit. Ideo dicunt, cum tyrannide ſophiſticam eſſe coniunctam: vel imperia tyrannica eſſe ſophiſtica. Vide Gregor. Richt. Axio. polit. 74. et 162. et 163.*

Specialis tyrannis eſt, quę quibuldam adminiſtrationis partibus & capitibus adverſatur. nimirum adminiſtrationi negotiorum, vel bonorũ corporis conſociati: vel privatorum juri.

Negotiorum eccleſiaſticorum, vel ſeculanum adminiſtrationi juſtę & rectę contraria agit tyrannus, qui membra regni unum, vel plura exercitio religionis orthodoxę privare vel

ad idololatriam ſubditos cogere vult, *uti fecit Roboam, Achab et alii reges Iſraelitici, adde Deut. c. 13 et lib. judicum, Deut. c. 28. 1. Reg. c. 9. 4 et ſeqq. Ezech. c. 7. Pareum in ca. 13. ad Roman. in dub. Ita Rex Hiſpaniæ in Belgio, Rex Galliæ prior, olim in Gallia, & hoc tempore Sigiſmundus rex Poloniæ, & olim Maria regina Scotiæ. Toloſan. lib. 22. c. 13. alia exempla refert.*

Similiter, qui ad populi mores corrumpendos, ganeas, popinas, ſupanaria, ludóſve alios inhoneſtos inſtituit, & ſeminaria virtutũ & officinas pietatis, gymnaſia, ludos literarios, abolet, *uti fecit Iulianus apoſtata, Nero, Caligula, Heliogabalus, Antiochus & alii. Hoc modo tandẽ conſociatio honeſta mutatur & tranſit in congregationem cyclopicam hominum impiorum atheorum, pernicioſorum & flagitioſorum.*

Item qui primates regni eccleſiaſticos, vel ſeculares, dolo, fraude, calumniis, vel vi opprimit, atque eos qui Reipubl. incolumitatem & inſtaurationem procurant, tollit.

Nec non, qui iuſtitiam in pœnis & præmiis tribuendis, administrare recuſat & Remp. latrocinium & malorum hominum congregationem fieri patitur. *Daniel. c. 5. 19. Michææ c. 3. Ierem. c. 22. 3. 4. et ſeqq. Pſal. 82 5. Prov. c. 20. 28. c. 25. 5. c. 29. 4. 14. uti Sardanapalus Beniaminitæ, Iudic. c. 20. et alii.*

Qui vivens in luxu, ſcorratione, avaritia, ignavia & crudelitate, partes officii ſibi demandati, omninò negligit, vel inutilis & inhabilis eſt, *uti Sanctius rex Portugalliæ, Sardanapalus, Childericus, Nero, Vitellius, Caligula, Vvenceſlaus et alii, de quibus Petr. Gregorius libro 26. ca. 4. ca. 5. & libro 6. ca. 19. de Republ. & attulimus exempla ſup. c. 19. & Toloſan. d. c. 4. & 5. adfert.*

Qui contra vim & injuriam, mẽbra regni, cum poſſet, non defendit, ſed aliorum injuriis, oppreſsioni, vexationi, vel direptioni permittit. *Micæ d. c. 3. Ezech. c. 34. 1. et ſeqq. Ierem. c. 22. 3. 4. et ſeqq. Pſalm. 82. 5. David Pareus ad Rom. c. 13. in dub. Decian. lib. 7. crim. c. 49. num. 27. 28. 29. Alberic. Gentilis de jure belli, lib. 1. c. 23. Alciat. in l. placet. num. 11. C. de ſacroſ. eccleſ.*

Qui

Qui concordiæ & tranquillitatis publicæ turbator & hostis est, dum divisiones, schismata & simultates inter subditos fovet & alit, ita ut pars altera factionis, alteram metuat, ut neutra in ipsum rebellet, vel insurgat. *Antimachiavell. lib. 3. theor. 15. et 30.* & qui factione existente inter subditos, uni parti plus, quam alteri favet, cum possit utriq; parti, suo imperio jubere convenire. *Tolosan. l. 23. c. 1.*

Item, qui bella nutrit, ut illis enervet vires subditorum, ut unius partis ope alteram deleat ac superstitem tandem etiam opprimat.

Similiter, qui factiones & dissidia inter subditos serit, alit, fovet, ne subditi amicè & familiariter inter se vivere possint. *Nam in concordi populo, violenta & injusta imperia, satis commodè exerceri nequeunt, quia jugum detrectat & iniqua tyranni jussa, novaque onera subire recusat. Quamobrem tyranni fundamenta suæ tyrannidis ponunt in discordia optimatum & subditorum. Item qui ipsemet mutua odia exercet, cum membris regni, quæ sublata capit. Itaque tyrannum ex hac parte comparare licet cum illo, qui in navi procellis vexata existit, & mutuo cum vectoribus odio certat, navemq; perforat, nec tamen ullam aliam quam in nautarum fide, spem salutis habet.*

Qui usum commerciorum inter subditos tollit, vel impedit, *de quo capite tyrannidis etiam nuper Sigismundus Poloniæ rex ab ordinibus et statibus Sueciæ fuit accusatus.*

Qui immoderatis & nimiis exactionibus, contributionibus & servitiis subditos suos exhaurit. *Ierem. c. 22. 13. 14. et Pharao et Roboam, et alii, Ezech. c. 34.*

Qui publicos regni conventus & consilia malis artib. prohibet, vel impedit, suffragiáve eorum, qui mittuntur, conducit, limitat, restringit, coarctat, ne quod sentiunt, dicere audeant, velint, vel possint. *Cùm in libera Rep. teste Cicerone, etiam liberæ voces esse debeant.*

Tyrānis, quę ex publicorū bonorū regni administratiōe mala, oritur & elucet, est, qua ad libidinē privatā, ad luxū & voluptates illi-

illicitas, publicis bonis magiſtratus abutitur, *Gregor. lib. 22. c. 5. de Rep.*

2. Quæ publica diruit, ut ſua privata ædificet, qua multis adimit, ut paucos locupletet.

3. Qua res regni in ulum privatum convertit, & qua bona regni, in publicam perniciem regni, profundit, diſsipat, alienat, minuit, dilapidat, regnumque eviſcerat, mutilat, minuit, *uti VVenceſlaus & Carolus. 4. Cæſares, Nero, Caligula, Vitellius, Heliogabalus & alii.*

Tyrannis, quę in privatorum hominum ſubditorum abuſu conſiſtit eſt, quando hoc agit princeps, ut ſubditis adimat, tũ voluntatem, tum facultatem reſiſtendi ſibi tyrannicè & iniquè agenti.

Voluntatem adimit, per puſillanimitatem & diffidentiam.

Facultatem, per ademptionem bonorum, armorum, præſidiorum & virorum excellentium, & diſſeminationem diſcordiarum & factionum.

1. Quando nimirum viros juſtos, graves & innocentes affligit & odio proſequitur & opprimit. *Exod. c. 1. 16. 1. Sam. c. 22.*

2. Quando opes ſubditorum exhaurit, omnia in fiſcum convertens & ſanguinem populi, uſq; ad deliquium eliciens, operà, labore ſudore & bonis ſubditorum, pro ſua libidine & avaritia abutitur, *Pſalm. 14. 4. Pſalm. 53. 5. Mich. c. 3. Exod. c. 1. 11. Prov. c. 39. 4. rex judicio ſtabilit regionem, vir autem oblatis muneribus ſerviens, deſtruit eam.* 1. *Reg. c. 12. Ezec. c. 34. 2. Reg. c. 9. & c. 10. Ierem. c. 22. 14. 15. 16. 17.* vel præter jus eripit. 1. *Reg. c. 12. 21. 1. Sam. c. 8. 9. 10. Toloſ. lib. 22. c. 12. de Rep. qui exempla refert.*

3. Quando in paupertate vult ſubditos vivere, ut interim intenti labori, ad vitam ſuſtentandam, in eum non inſurgant, aut de libertate recuperanda, minùs cogitent.

4. Quando hoſtis eſt ſuorum ſubditorum, imprimis verò de Repub. benè meritorum & ex liberis ſervos facit. *uti Pharao Exod. cap. 1. c. 2. & ſeqq. & Saul. 1. Samuel. c. 8. Proverb. cap. 28. 15.*

ut leo

at leo rugiens & urſus diſcurſans eſt dominator improbus in populum tenuem. Eſa cap. 3. verſ. 14. Siſtit ſe Iehova ad judicandum populos. Iehova ad iudicium advenit contra ſeniores populi ſui & principes eius, at vos depaviſtis hanc vineam, rapina pauperis eſt in domibus veſtris. 16. quid vobis eſt, quid conteritis populum meum & faciem pauperum commolitis dictum Iehovæ Domini exercituum. Miceæ cap. 3. alloquitur principes & ductores: oſores, inquit, ſunt boni & amantes mali rapientes cutem eorum ab eis & carnem eorum ab oſſibus ipſorum. & v. 9. abominantur jus, & quicquid eſt rectum perverterunt. 11. munere judicant. & 12. ideò Tzyon ut ager arabitur & Ieruſalem in acervos abibit. Ierem. c. 22. Ezech. c. 34.

5. Quando diſcordias inter ſubditos alit, fovet, ſeminat, ut hiſce impediti conſenſu unanimi contra injurias & vim tyranni, nihil agere poſſint.

Vnde tyrannus in ſacris literis comparatur draconi, lupo rapaci, leoni, urſo, Prov. c. 28. 15. Ezech. c. 22. 27. Daniel. c. 2. & ca. ſeqq. Pſalm. 58. Eſa. c. 27. Paulus de Nerone loquens, liberatus ſum, ait, de ore leonis, & Salomo in Proverb. c. 28. Leo rugiens & urſus diſcurſans &c. Draconi. Pſa. 58. Eſa. c. 27. vulpi. Luc. c. 13. Talis tyrannus fuit Pharao. Exo. c. 1. & ſeqq. Abimelech. Iud. c. 9. Saul. 1. Sam. c. 13. c. 14. c. 22. & ſeqq. rex Cszor, Iabin, Iud. c. 4. Roboam. 1. Reg. c. 12. Achab. Manaſſes, Nero, Caligula, Domitianus, Maximinius & plures alii, quorum catalogum recenſet Pet. Greg. li 22. c. 7. li. 26. c. 5. c. 6. lib. 6. c. 18. c. 19. de Repub. Danæ. lib. 3. c. 6. & lib. 6. c. 1. polit. Greg. Richt. axio. polit. 166. & ſeqq. Antim. li. 3. theor. 15. Bodi. li. 2 c. 4. de Rep. Lipſ. li. 6. c. 5. polit. Melch. Iun. quæſt. polit. 23. lib. 1. Vrſin. diſp. ſ. 44. et ult. lib. 2. Zoannet. part. 2. de defenſ. triplici. Calvin. lib. 4. inſtit. c. 20. ſect. 31. autor libelli de jure magiſt. in ſubdit. Steph. Iun. Brut. in vind. contr. tyrann. quæſt. 3.

Addunt alii ad hunc aliam ſpeciem tyrannidis illius ſcilicet, qui cum ſummus magiſtratus videri dui & haberi velit, eſt tamen revera non magiſtratus, vel tyrannus, ſed hoſtis regni, qui vi, ſcelere, vel malis artibus ſine ullo electionis, vel ſucceſſionis titulo, aut bel'ijuſta cauſſa regnũ invadit. Malis artibus nimirum deſidia, ignavia, luxu magiſtratus

veri abutens, illum deliciis & voluptatibus inescat à rebus publicis cognoscendis & tractandis, vel à gubernanda Republ. avertit, & ad sese regiam autoritatem & potestatem transfert, nudum nomen regi relinquens.

Sine ullo justo titulo successionis, vel electionis regnum invasit Abimelech. Iudic. ca. 9. Athalia, 2. Regum. ca. 11. 2. Chron. ca. 23. Ismael Ierem. ca. 41. & omnes illi reges, qui sub iudicibus Remp. Israeliticam invadebant, de quibus in libro Iudicum. Vid. Iun. Brut. de vind. contra tyran. quæst. 3. Pet. Gregorius lib. 6. ca. 18. lib. 7 ca. 17. & ca. 18. & lib. 26. ca. 7. de Republ. ubi plurima exempla ponit & inter alia est illustre Sejani, qui Tiberium à cura Reip. abduxit ad tempus. Sed uti, dixi, revera hæc species tyrannidis non est, sed bellum, vel iniusta violentia vis & iniuria ab alio illata, quam quivis patriæ amans, vi repellere potest, & debet.

Cognitâ tyrannidis naturâ, videndum nunc est de remedio, quo tempestivè illa tollatur, quod consistit in resistentia & exauctoratione tyranni, solis optimatibus concessa; *ut diximus sup. cap. 18. de Ephoris.*

Resistentia igitur hæc est, qua ephori verbis, factisve tyrannidem summi magistratus impediunt, eumque quando insanabilis est & aliter jura consociati corporis salva, sarta, tecta conservari & Resp. à malis liberari nequeunt, exauctorant, vel è medio tollunt.

Iuris verò resistendi summo magistratui, eumque ab officio suo removendi, quod habent optimates nomine populi, sunt potissimum rationes decem sequentes.

Prima ratio sumitur ex natura pacti inter magistratum & populum, seu consociatione in universalem iniri, ex quo magistratus purè est obligatus ad iustè & piè imperandum, secundum sibi præscriptas leges, utramque nimirum Decalogi tabulam & leges regni. Populus verò conditionaliter est obligatus ad obtemperandum magistratui, si nimirum iustè, piè imperaturus sit. 2. Chron. ca. 6. 16. Psalm. 132. 11. 12. Psalm. 89 30. 31. 2. Samuel. c. 7. 12. 2. Chron. c. 6. 16. ubi Deus sub tali conditione regnum

regnum promittit: Et Ieroboamo ſub eadem defert. 1. Reg. ca. 11. 37. 38. Rom. ca. 13. ibi eſt miniſter tibi in bonum Hac conditione deficiente populus amplius non eſt obligatus ad obedientiam. Obligationis autem huius vinculum ſolvitur ab illo, qui prior à pactis recedit, qui ideò omne ius pacto adquiſitum amittit, ut alter liber fiat: Evaneſcit n. obligatio & pro nulla habetur, quando eſſentiales eius conditiones, propter quas obligatio eſt contracta, violantur, vel non præſtantur. arg. 1. Corinth. c. 7. 15. ibi non eſt ſervituti ſubiectus frater &c. Sicut enim coniugium, non omne peccatum tollit, ſed quod illius naturæ directo eſt contrarium, ita quoque non omne crimen obligationem inter magiſtratum & corpus conſociatum tollit, ſed quod fundamentum conſociationis evertit. Imprimis vero, quando non præſtatur id, quod dedit cauſſã contractui, ſeu finalis illius cauſſa fuit, ſine qua aliâs pars altera non fuiſſet contractura. Tum enim ob hunc defectum contractus reſcinditur. vide Roland. à Valle conſil. 69. num. 38. 39. volum. 4. Maſcard. de probation. concluſ. 1387. etiam tum, quando juramento contractus fuiſſet confirmatus. Roland. & Maſcard. d. loc. Dd. in l. qui. finem de tranſact. Non enim commodum debet ſentire ex contractu, quem vel omittendo, vel committendo quis impugnat, ut neque in eo ſe impugnans fundare poteſt. Anton. Gabriel comm. concluſ. lib. 6. titul. de regulis juris concluſ. 1. num. 32. & ſeqq. Quando vero dicatur quis contra contractum facere. vide in l. 121. qui non facit. ibiq; Dd de regul. jur.

Altera ratio eſt, quod ſupra terminos tributæ ſibi juriſdictionis, vel extra poteſtatem ſibi datam imperanti & fines demandatis ſibi officii excedenti, impunè non pareatur. l. ultim. de juriſdict. vid. Oſeæ cap. 5. verſ. 10. Nec enim princeps accepit illam poteſtatem, vel illi à populo, aut quovis alio dari potuit, ut agat, vel præcipiat contra Decalogum, vel leges fundamentales regni. Act. c. 4. 19. Exo. cap. 1. 17. 17. 20. 1. Sam. ca. 12. 16. 2. Sam. ca. 24. 4. Ioſu. cap. 1. 8. vide Teſſaur. deciſ. 91. Covar. li. 3. var. reſolut. c. 6. n. 8. Pinell. part. 1. in rub. C. de reſcind. vend. num. 25. 26. cap. 2. l. 4. C. de legib. In quibus illi quilibet obedientiam detrectare poteſt.

Tertia ratio est, quod Dei causa & obligatio, tãquam potior & antiquior, in populi & magistratus pacto posteriori, si nõ expressè, certè, tacitè semper à subditis censeatur excepta. Deo igitur, tanquam utriusq; magistratus & populi superiori & domino, ut obedientia præstetur, magistratui tyrãno, Dei solium & jus affectanti, in animã & cõscientiã hominis. Matt. c. 10. & cui soli animi recessus arcani sunt cogniti. Act. c. 10. vel Deo bellũ inferenti, est resistendum, ad exercitium nimirũ pietatis, cultus divini & justitiæ retinendũ, & charitatẽ erga proximũ exercẽdum & regnum Dei inter nos & in regno nostro cõservandũ, & deniq; ad civilẽ societatẽ inter homines constituendam et ad posteros propagandam. Resistens igitur hoc modo magistratui, seditiosus dici non potest, qui ideò resistit, ut Deo tribuat, quæ Deo debentur, atque prius Deo promisit, & resistit ideò ut non tribnat magistratui, quæ ipsi minimè debentur, neque promisit, aut dedit. cum talis resistens Remp. tueatur contra legum violatorem, perfidum & perjurum, qui nihil minus est, quàm magistratus, qui lex animata esse debet vide Aret. cat. de mag. secul. & Step. Iun. Brut. quæst. 1. & 2. de vind. contr. tyrann. David Pareus ad Rom. c. 13. in dub.

Quarta ratio est, quod ut constituendi & eligendi potestatem & ius ephori, nomine populi habent: sic & exauctorandi ius meritò habent. l. nemo qui. 37. de regul. jur. l 6. solent. de offic. pro consul l. 3 de re judic. Novel. 15. de defensor. civi. c. 1. §. 1. autor libelli de jure magist. in subd. quæst. 6. ut enim concilium generale est supra Papam, collegium capituli, super episcopum, & senatus supra consulem, sic & imperium, seu regnum quod optimates repræsentant, supra principem. Vide apparet principis potestatem, hac in re parem non esse potestati populi, quàm in ephoros suos transtulit, sed longè inferiorem Vide Fernand. Vasq. illustr. controv. lib. 1. c. 34. num. 2. & 5. vid. sup. c. 18.

Quinta ratio est, quod inter populum & magistratum non sit maior obligatio, quam inter parentes & liberos, liberos servos clientes, & patronum, vel dominum, Coloss. c. 4. 1. Ephe. c. 6. 9. Iob. 31. 31. & quam inter virum uxorem, quam inter dominum & vasallum: quos tamen omnes proditorie nefarie, & impie agentes, monere, cohibere, & impedire jure concessum est. argum. l. minimè. 35. de religios. & sumpt. funer. argum. 1. Cor.

1. Corin c. 7. 15. Luc. c. 14. 26. Matt. c. 10. 37. c. 5. 29. 30. Ephes. c. 6. 8. 9. Aut libelli de jur. magist. in subd. quæst. 6 de quo reciproco pacto inter magistratum & subditos sup c. 18. c. 19. c. 28.

Sexta ratio est quod tyrannus, contra pactum cum populo initum, faciens, & ipsa fundamenta Reipub. convellens, ipso iure amittat omnem potestatem & fiat privatus, ut rectè Vasquius asserit, qui ut privatus & plebeius est moriturus. Psalm 82. 7. Iesaiæ c. 14. 10. contra quem, ubi vim intulerit, se defendere licet, & quem vitam, vel bona & jus populi tyrannicè invadentem, repellere, & periculum amoliri, & avertere licet cuilibet etiam privato. Vrsin. lib. 2. dispos. 42. & seqq. Zoannet. d. part. 3. num. 33. de defens. tripartit. Vasquius lib. 1. illust. controvers. cap. 8. num. 18. & seqq. & cap. 18. num. 10. 11. & c. 1. & 2. Domin. à Soto de justit. & jur. lib. 5. quæst. 1. artic 3. Petr. Mart. Iudic. ca. 1. vers. 36. Danæ. lib. 6. polit. & David Paræus in explic. c. 13. ad Rom. dub: ubi dicit furioso comparari tyrannum, qui furiosus rectè movetur autoritate publica, arg Dan. c. 4. 31. Sed & defensio jure naturali, cõtra vim inferẽtes, est cõcessa, præsertim quãdo est injuria irreparabilis. vid. Zoan. part. 3. num. 19. & seqq. vel vis notoria est. idẽ num. 43. et seqq.

7. ratio est, quod status seu ordines regni & magistratus eius summus, sint duo correi promittẽdi & debendi, ut Decalogi leges in regno observẽtur, quorũ quilibet in solidum tenetur, quando culpâ alterius non satis fit promissioni. Sic & collegæ, quibus officiũ publicũ idẽ est demãdatum, sustinent periculũ cõmune, quãdo ab administrãte Resp. indemnis servari non potest. l. 11 Imperat. et l. seqq. ad munic. l. ult. §. 8. de admi. ad civit. pert. 13. ad municip. l. 2. Quo quisque ordine conven. Interest ergò socii, ut resistat, ne peccatis alienis ob negligentiam suam communicet. Steph. Iun. Brut. de vind cont. tyran quæst. 2. argum. 1. Sam. c. 12. 14. 2. Chro. c. 15. v. 13. 2. Reg. c. 23. v. 2. cap. 14. 1. Chron c. 21. 17. 2. Sam. c. 24. 2. Sam. c. 21. Peccant igitur ephori in omittendo, vel cessando & tolerando, connivendo non repugnando tyranno. Si videm non impediunt quæ impedire debebant ex vi obligationis, qua Deo tenentur, ne quid culpa, vel negligentia sensim introducatur, quod purũ Dei cultum corrumpere possit, & qua regno tenentur, ne quid contra illius leges & iura fiat.

runt, sese opponunt? Respondeo jure imperatorio seu regio, seu Reipub. Nam ab imperatoribus, regibus & Rebuspublicis tanquam adjutores, ad res administrandas adsciti sunt, quò iustitia magis, magisq; vigeret. Vt itaque rectè iustè ac piè Resp. pro parte sibi regerent, instituti fuerunt. Quamobrem ex officio faciunt, quando religionis causa potestati superiori sese opponunt. Neque ita potest iure conqueri, si eo casu deseritur. Imperator in Cõtestatur se contra jus nolle, ut sua ulla decreta in iudiciis locũ habeant, sed irrita debere fieri si forte à se cognoscantur à justitia discedere. Vnde non immeritò Trajanus laudatur, qui cum præfecto prætorio gladium cum baltheo traderet, ait, Si iustè imperavero, pro me, sin verò injustè, contra me illo utitor. & palo post. Existimant nonnulli, cũ superiores potestates ab inferioribus conantur impia extorquere, consultum esse, ut qui versantur in minori functione, se abdicẽt à magistratu suo abeant. Mihi verò id non videtur. Esset enim hoc à vocatione sua decissere: quod fieri minimè debet; præsertim cum cernitur, impiis, qui regnum Dei vel oppugnent, vel opprimant, locum cessione huiusmodi patefieri ac dari. Imò manendum iis censeo quoad à superioribus potestatibus vi non eijciantur, quò Dei gloriam fortiter, ubi sunt, manendo defendant, & asserant. Quando verò ordines hi, qui publicæ libertatis custodes & præsides sunt constituti, hoc non faciant, eos præsidos esse in officio, & patriæ suæ proditores, si patiantur eam libertatem aliqua in parte minui, vel violari, nedum omninò sibi eripi & tolli, asserit, Ioban. Calvin in Institut. lib. 4. cap. ult. 20. Tolosan. lib. 26. cap. ult. num. ult. de Repub. & elegantèr Thucyd. lib. 2. non modo ait, tyranni sunt, qui alios in servitutem redigunt, verum longè potius ii, qui cum eam violentiam reprimere possint, non curant, imprimis verò qui defensores Græciæ & communis patriæ vocitari volunt, patriæ verò oppressæ non opitulantur.

Decima ratio sumitur ab exemplis sacris & profanis, sacra, extant passim in scriptura sacra præsertim libro judicum. Nam si quid in politia Iudaica contra leges regni factũ esset, omnes ordines de eo cognituri & definituri conveniebant. vide exempla Ios. c. 22. Esdr. c. 9. Neh. c. 5. &

& 9. 1. Sam. c. 12. 3. ibi, ecce auscultavi voci vestræ, &c. & constitui vobis regem & 2. Reg. c. 8. 22. ubi Libnenses à rege Ioramo defecerunt. et Iosua dicit c. 24. 15. Ios. Vos quidem universi eligite uerum malitis, obedire Deo vero, an diis Amorrhæorum. At ego saltem et familia mea serviemus domino. Habitabat verò Iosuæ familia in urbe Tamnat, quæ erat membrum Reip. Iudaicæ. Ios. c. 19. 50. Adde exemplum aliud quod extat 1. Reg. c. 12. 15. 16. 17. ubi à Rechabeam ob tyrannidem defecerunt. 10. tribus. 2. Chro. c. 26. 16. Ingressus enim est Huzzya in templũ Iehovæ, ut adoleret super altare suffitus. 17. Ingressus verò post eum Hazaria sacerdos, & cum eo sacerdotes Iehovæ octogintà robusti. 18. Obstiterunt Huzzyæ regi, dicentes ei, non est tuum, ô Huzzya, adolere Iehovæ, sed sacerdotum filiorum Aharonis, qui consecrati sunt ad adolendum. exi è sanctuario. nam prævaricatus es neque futurum est tibi gloriæ à Iehova Deo. 19. Tum indignatus est Huzzya, habens in manu sua suffimentum ad adolendum: cumq; indignaretur contra sacerdotes, lepra exorta est in fronte ejus coram ipsis sacerdotibus in domo Iehovæ ab altari suffitus. 20. 21. 1. Reg c. 18. 19. & seqq. ubi populus in concilio congregatus, invito rege cultum idololatricum receptum à rege, abrogavit, et prophetas Baal interfecit. et 2. Reg. c. 11. ubi Iehojadah cum sacerdotibus et Levitis sese opposuit Hathaliæ, eamque interfecit, et Ioaschum filium regis illi sub Ecuit, et Baalis idololatriam destruxit. et 2. Reg. c. 18. 7. Et aderat Iehova ei, quocunq; prodibat, secundabatur: rebellavitque in regem Assyriæ, ut non serviret ei. nimirum excutiens jugum quod pater ipsius Achaz receperat. c. 16. 7. dict. lib. Et Sauli restitit populus cum vellet iniquè agere. 1. Sam. c. 14. 45. Ieremiam prophetam Abiham defendit contra regem volentem eum interficere, Ierem. c. 26. 24. Aliud exemplum submoti magistratus mali extat. 2. Reg. c. 14. 19. Tandem cum fecissent contra eum conspirationem Ierusalaimis, fugit Lacischum. quamobrem miserunt post eum Lacischum, ubi morte affecerunt eum. quæ historia etiam extat. 2. Chron. cap. 25. 27. 28. Deut. c. 13. 12. si audiveris de aliqua civitatum tuarum, quas Iehova Deus tuus dat tibi, ad habitandum illic, dicentes: 13. Egressi homines nequissimi è medio tui, depulerunt habitatores civitatis suæ, dicendo, eamus et colamus

colamus deos alienos, quos non noveratis. 14. ubi inquisieris & perve-stigaveris & percunctatus fueris bene, siecce vera certaq; erit res illa, si commissa fuerit abominatio hæc in medio tui. 15. omnino percutito civitatis illius habitatores acie gladii: interneçioni devovebis eam, & omnes qui erunt in ea jumentaq; ejus acie gladii. 16. 17. 18. adde Iudic. c. 4. 2. 3. & seqq. c. 2. 18. et c. 3. 15. 20. 21. et seq. c. 6. 35. et seqq. ubi indices se opposuerunt tyrannis. Iudic. c. 20. ubi Benjamitis Israelitæ sese opposuerant, et ob denegatam justitiam bellum contra illos susceperant, juxta præceptum Mosis Deut. c. 13. 12. 13. 14. Aliud exemplum extat 2. Sam. c. 18. ubi Absalom ob injustè occupatum imperium fuit interfectus. ita Nebucadnezar furiosus publica populi auctoritate fuit remotus. Daniel. 4. Ita Iudei cõtra tyrannos, sæpe Deo approbante, insurrexisse leguntur et Machabæi in libris Macha. li. 1. c. 3. 4. 5. ubi Antiocho regnum opprimente Mathathias populum rectè ad arma vocavit. Sic quoque si Rubenitæ idololatria se inquinassent, reliquæ tribus ab illis defectuæ fuissent. Iosuæ. c. 22, Exempla alia extant, Iudic. c. 1, 18, 19, 20. & seqq. c. 9. 21. 1. Sã. c. 16. 1. 2. 3. c. 24. 18. 19. 20. c. 26. 2. Reg. c. 9. c. 10.

Exempla è profanis autoribus sumpta extant in annalibus regnorum. Munsterus in Cosmographia formam abrogandi imperii & exactoris actionis ponit, & Sigonius lib. 9. de regno Italiæ. Ita Pisistraditæ Athenis dejecti, quod pro libidine, non ex legibus, cum populo ab initio conventis, regnarent, ut docet Herodotus lib. 1. Sic Demaratus: sic Cleomenes Spartæ. Ita plures Cæsares à Senatu Romano hostes sunt judicati. Plutarch. in Lycurgo refert de Theopompo Spartæ rege, quod regiam potestatem quidem optimam esse intelligeret, si reges ea moderate uterentur: & quia plures essent, qui eam in superbiam & libidinem verterent, ideo solutæ regum potentiæ, ephororum autoritatem, tanquam frenum, injecit, sibique & sequentibus regibus, illos velati censores & castigatores morum imposuit. Cum vero ei uxor exprobraret, quod regnum filiis minus quam acceperat, esset relicturus: Imò, inquit, eo majus, quo diuturnius. Ita Tarquinius regno ejectus est à subditis, ut refert Livius & Halicarnassus. Ita Wenceslaus ab Electoribus & statibus imperii à regni administratione dejectus, Mynsing. cons. 19. num. 6. Ioh.

Daut. in l. 3. n. 1. C. de test. Ita Vitellio, Heliogabalo, Neroni, Maximino & Didio Iuliano fuit imperium ademtũ. vid Suet. Tranq. Val. Max. li. 6 c. 3. Greg. lib. 26. c. 4. & c. 7. ult. n. ult. de R. p. Sic Sardanapalus: Sic Michael Imper. Oriẽtis: Sic Nebucadnezar regno pulsus fuit. Sic in regno Galliæ reges nonnunquam dejecti propter luxum, scortationem, crudelitatem, avaritiã, ignaviam, tyrannidem. Ita imperium abrogatum Childerico primo, anno 469. quod in stupris & scortationibus, ætatẽ consumeret & regni administrationẽ negligeret: & Eudo, paulò post, quod suæ potẽtiæ abuteretur ad scientiã, dejectus. Sic Childericus 2. ann. 679. & Theodericus ann. 696. & Chilpericus rex 18. ann. 750. & Carolus Crassus ob ignaviã ann. 890. & Otho rex 26. anno 894. & Carolus Simplex, rex 27. an. 926. & nostro seculo Henric. 3. rex Galliæ ecclesiæ persecutor ann. 1588 à statib. regni exauctoratus & imperio privatus fuit. & olim Sigebertus, Dagobertus & Lodov. 6. reges Galliæ. Ita & quidã Anglici, Hispanici, Danici, Suedici reges ob tyrannidẽ & abusum sui imperii dejecti & exauctorati leguntur in historiis. vid. Hotom. de antiquo jure regni Gallici c. 7. Ita Helvetii ob tyrannidem suorum principum, à domo Austriaca defecerunt. Ita Atheniensis & Lacedemonii suos superiores magistratus ob tyrannidem sæpè exauctorarunt, ut anonym. de iure magist. in subditos q. æst. 6. probat. Ita parentum nostrorum memoria Christiernus rex Daniæ ob tyrannidem regia dignitate fuit exutus, & carceri inclusus usque ad mortem. Ita Maria regina Scotiæ ob tyrannidem & eadem mariti privata fuit ab ordinibus Scotiæ regno & tandem in Anglia interfecta. Ita hoc tempore Sigismundus rex Poloniæ, ab ordinibus & statibus regni Suedici, in quo rex natus erat, remotus fuit ob mutatam religionem, non servata pacta, denegatam privilegiorum confirmationem, bellum patriæ illatum, sublatũ usum liberum commerciorum, alienationem earum & provinciæ. quæ exauctoratio facta fuit anno 1605. Idem rex postea anno 1607: ab ordinibus regni Polonici tyrannus declaratus fuit. Ita rex Hispaniæ Philippus secundus ab ordinibus Belgicis anno 1581. propter tyrannidem hostis Belgii declaratus, & iure suo in Belgicas provincias privatus fuit. De utriusque regis solemni exauctoritate & remotione extant scripta edita. Sic in Anglia plures à parlamẽto & ordinibus

regni

regni exauctorati, vel interfecti sunt. Ita Veneti principes plures ob tyrannidem ab imperio removerunt. Ita Constantinus Imp. petentib. procerib. civitatis Romanæ Maxentium removit ob idolatriam & ecclesiæ persecutionem. Longum esset omnia exempla vetera & recentia hic recensere in regnis diversis. vide Hotom. Antimac. Steph. Iun. Brut. de vindic. contr. tyrann. quæst. 3. Danæ. lib. 6. c. 3. & lib. 3. c. 6. polit. anonym. de jure magistr. in subd. quæst. 6. Zoann. part. 3. n. 28. & seqq. de defens. tripartit. qui plura exempla ex historiis referunt. Pet. Greg. lib. 26. c. 4. c. 5. & lib. 22. c. 7. de Rep. exempla recensent eorum qui tanquam inhabiles indigni & inutiles à regno sunt submoti. Nam pariâ sunt non esse & inutiliter esse loquues. qui satisfd. cog. Idem Pet. Greg. Tolos. lib. 26. c. 6 exempla eorum qui administratione & imperio fuerint exuti refert: eorum qui ob tyrannidem imperio dejecti sunt recenses li. 12. c. 7. & li. 8. c. 1. & lib. 6. c. 19. Dana li. 3, c. 6. polit. & lib. 6. c. 3. Ita ergò ius resistendi tyrannidi magistratus summi, ephoris & optimatib. universalis consociationis competens, & rationib. & authoritatib. atq; exemplis abunde probavimus. Ut verò ephori hoc iure recte utantur necesse est, requisita sequentia observent. 1. Quinam optimates seu ephori tyranno resistere possint & teneantur: 2. Quando: 3, Quomodo: 4. Quousq; & quandiu. Resistere igitur primò tyrannidi possunt & tenentur optimates regni universi & singuli pro viribus.

Hi enim cum ex jussu & consensu populi jus creandi magistratum habeant etiam potestatem eundem judicandi & exauctorandi acceperunt, Vrs. li. 2. disput. ult. & disp. 44. anonymus de jur mag. in subd. Pet. Greg. lib. 26. c. 8. & c. ult. nu. ult. de Rep. Ioh. Marian. de rege & regis instit. li. 1. c. 6. & 7. Guil. Bercl in li. de reg. & regali potest. Zoan. par. 3 nu. 28. de tripart. defens. arg. l. 2 C. de profess. & med. l. sed & de excusat. l. ut gradatim. 11. §. reprobari, de mun. et honorib. Dino lib. 6. polit Casm. li. pol. c. 10. et diximus fusius sup. c. 18. de ephoris. Et certè deterrimacondit. principis esset, si neminem haberet quem vereretur, uti exemplis Iurib. probat Scip Amir. li. 14. disc. 1. Ratio, quare universi & singuli possint, est, quod inter se sint correi, quorum singuli alterius correi fraude, furto, dolo cessatione, culpâ non liberantur sua obligatione, cæteris præsidè cessantib. colludentib. connexis.

Rempubl. perdentibus, vel periclitantem deserentibus. Iudic. c. 22 13. c. 20. Sic Iudic. c. 5. 16. obicitur ignavia ephoris cessantibus. Sic et tutori imputatur factum administrantis & gerentis tutoris, et dolus culpa in tutela non divisa, sicuti et tutor suum consutorem suspectum facere tenetur, & correus de correi culpa tenetur. Sic & qui navarchum in navi videt ebrium, aut dormientem, aut non rectum cursum tenentem, non excusatur, quando potuit navem salvam facere, & non fecit.

Resistenti verò ephoro, vel optimati debent se adiungere subditi resistentis & cives patriæ amantes, qui Remp. eiusque iura salua esse volunt. 1. *Sam. c. 2. v. 2. c. 25. v. 13. & seqq. 1. Chron. c. 12. 1. 2. 3. 18. 19. 20. 21.*

Detrectantes, ope, pecunia, vel consilio resistentem juvare, habentur pro hostibus & desertoribus. 1. *Sam. c. 25. 13. & seqq. & c. 23. 19. 20. Iudic. c. 20. Dan. lib. 6. polit. Christian. de magistrat. inferiorib. qui oppressam patriam neglexerunt & prodiderũt, Calvin. lib. 4. In C. c. uls. Ergo contra tyrannum, tanquam ad incendium publicum, omnes & singuli concurrere debent, certatim aquã haurire, tecta scandere & flammam arcere debent, ne tota resp. conflagret, tum scilicet, quando est in actu & tyrannidem exercet. Iun. Brut. quæst. 3. arg. l. 3 l. omnes. uls. de re militari.*

Speciales ephori, eam regni partem, cuius tutela & cura ipsis est commissa, defendẽtes, ulterius non obligantur. Prorsus autem subditos & regionem cui præsunt, deserere non debent, nisi rebus omnibus prius legitimè tentatis, iisque desperatis & desperatis. 1. *Sam. c. 27. 1. 2. 3. 4. & c. 12. 1. 2. 3. 11. 12. c. 22. 1. 2. 3. 4. 5. Danæ. lib. 6. polit. Christ. tit. de magistr. inferior.* Huic autem speciali ephoro, quin se alii subditi quoque coniungere eiusque defensioni subiicere possint, dubium non est. *Iudic. c. 6. 35. & seq. 1. Sam. c. 22. 2. 20. 23. Danæ. lib. 6. Christian. polit. d. loco. Exemplum præbent historiæ Helveticæ. Primo n: pauci quidam ordines, oppida, civitates & pagi se opposuerunt tyrannidi Austriacorum principum: Postea hisce se plures alii adiunxerunt. Sic nostra memoria, quidã ordines & status Belgij se tyrannidi regis sui opposuerunt, quibus se plu-*

rimi

rimi, imò omnes ferè reliqui ordines postea coniunxerunt sub conditionibus certis, quas gubernatrix Margaretha nomine regis confirmavit, rex verò postea nunquam servare voluit, ut refert Emanuel Meteranus in histor. suis.

Sed nec uni ex tribus ephoris, vel statibus regni, reliquis non consentientibus, licet, quod universis, nimirum magistratui adimere imperium, eumq; privatum declarare, vel interficere, vel extra territorii sui, seu regionis sibi adsignatæ fines illi resistere, vel eum persequi. Quod enim ad universos spectat hoc singuli per se & separatim reliquis, vel maximâ illorũ parte dissentiente, sibi usurpare non possunt. Licebit tamen parti uni regni, vel singulis ephoris, aut regni statibus, scie subducere magistratus sui tyranni subiectione & se defendere.

Argumentum hujus rei sumo ex 2. Reg c. 8. 22. ubi Libna defecit à rege Ioram; & sese defendit contra vim & injuriam illius. Intelligendũ verò hoc est, modò id non extra territorii sui fines & supra jurisdictionis suæ limites fiat, extra quos non habet jus persequendi summum magistratum. Nam apud eos, qui volunt ferre illius tyrannidem, manet summus magistratus, 1. Sam. c. 24. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. & c. 26. 7. 8. 9. 10. 11. & seqq. ubi David, Saulem regem noluit interficere, quamvis esset hostis ipsius. Ratio est, quia defensio contra vim conceditur, sed non offensio vi cessante. Danæ pulit, Christ. lib. 6 d. loco. Iniquissimum verò esset, ut si alii, vel universi status regni, nolint sibi consulere, ii qui sapiunt, non possint sibi prospicere & se tueri contra vim & iniuriam. Sit ergo aliqua civitas, sint aliqui magistratus inferiores, sint aliqui qui videant magistratus superioris sui vim & tyrannidem; si illi remedium negligant, vel monitii non velint adesse sed perire alii verò secus, neque tamen aliter possint auxilium à legitimo civium conventu impetrare ad coercendam tyranni libidinem: tum licet illis bona conscientia sese subducere ab imperio tyranni, non autem illud illi penitus abrogare, quod universis licet non uni vel singulis. l. non est. 176. de reg. jur. Sic Libna civitas defecit à suo rege, quod ille deseruerat Deum. 2. Chron. c. 21. & 2. Reg. c. 8. 22. Sic Helvetii sese subduxerunt ab imperio Ducis Al-

striaci, cui imperium non abrogarunt in reliquos. Sic Hollandi, Selandi, Frisii, Geldri & reliqui ordines confœderatarum Belgii provinciarum se ab imperio Hispani subduxerunt. Sic quoque reliquæ tribus à Rubenitis ob idololatriam defecturæ erant, Ios. c. 22. 15. & seqq & jubentur illos opprimere qui ad alienos deos defecerunt. Deut. c. 13. 14. 15. adde 2. Reg. c. 23. 16. & 8. 21. 22. Iudic. c. 6. 35. et seqq.

Observandum tamen hic est, teneri etiam unum ephorum à toto regno propulare tyrannidem hostis & eius, qui absque titulo se pro magistratu legitimo vult obtrudere, cum non sit, atque corpus consociatum, cuius & ipse est membrum, contra vim & iniuriam defendere. *Sic tribus Zabulõ, Nephtali & Isachar, vel saltem quidam ex illis tribubus, sub imperio Deboræ & ductu Barac bellum contra tyrannum Iabin suscipiunt. Iudic. c. 4. & c. 5. et totam politiam Iudaicam à tyrannide liberant. Nam in hoc casu, quando optimates, plerique neglecta fide, Remp. vel perdunt, vel periclitantem deserunt, idcò cæteri, vel unus eorum non debet eam deserere, qui tumeò magis tenetur fidem suam præstare, exemplo plurium tutorum, qui si malè gerunt tutelam, tum unusquisque eorum tenetur. Hujus rei aliud exemplum extat. 1. Macchabæor. cap. 3. v. 4. 5. Vide quæ dixi supra c. 16. de defensione Reipubl. Sic Hollandi, Selandi, Frisii Geldri, atque reliqui confœderati, reliquos Status & ordines provinciarum Belgicarum sibi consociatos contra vim & tyrannidem Hispani defendunt. Sunt qui pontifici Romano potestatem exauctorandi reges et imperatores tribuunt, sed malè. vide Gregor. lib. 26. cap. 5. num. 6. 7. 8. de Republica.*

Secundo sequitur, quando resistendum sit magistratui tyranno, ni nimium tum, quando ipsius tyrannis, qui tyrannus est exercitio, est, primò notata: Deinde obstinata: & denique alia remedia non adsunt. *autor. de jure magistr. in subditos quæst. 7. Gregor. lib. 26. cap. ult. num. 8. 9. 10. ex Gersone. Joan. d. lor. Boss. de princip et eius priv. num. 55. & seqq. Iunius. Brutus de loco. Obrecht. de bello thesi 155. & seqq.*

Nota vero & cognita ut fiat tyrannis eiusmodi, necesse est,

est, ut optimates regni consiliũ indicant, & generalem omniũ ordinum populi conventum cogant, in eo quæ tyranni opera & facta examinanda proponant & dijudicanda, *Iudic. c. 20. 2. 3. 4.* vel si ephori nulli sint, ad hoc ipsũ a populo vindices & defensores publici constituantur. *Bodin. lib. 2. cap. 5. Greg. d. loc. Vrsin. disp. 5. ult. lib. 2. Danæ li. 6. c. 3. argum. Iudic. c. 6. 34. 35. & seqq. c. 20. 1. Sam. c. 24. 10. 11. 12. 13. c. 26. 18. 19. 20. Ita Israelitæ contra tribum Rubenitarum bellum gesturi, ob mutatam religionem, convocant reliquas tribus, & cum iis deliberant prius et examinant causam. Ios. c. 22. 14. 15. et seqq. Et propheta idololatriã populi demonstraturus & ab illa Dei ecclesiam purgaturus & tyrannidem debabi ostensurus, cogi curat conventum generalem populi, cujus consensu purgat ab idololatria provinciam etiam invito rege. 1. Reg. c. 18. 19. 20. & seqq.*

Obstinata tyrannis dicitur, quando sæpius ab optimatibus sine fructu & emendatione sui officii magistratus admonitus, à tyrannide non desistit, sed eò rendit, ut impunè quidvis patrare possit, 2. *Reg. c. 14. 18. 19. Exemplum Pharaonis extat in Exod. c. 2 & seqq. cap.*

Alia remedia reprimendæ & coercendæ tyrannidis, omnia prius sint frustra tentata, semel, atque iterum, ne morbo ipso remedia periculosiora existant: Non solum enim hîc, quid liceat, sed & quid expediat, explorandum est. *Obrecht. de bello conflict. thes. 15. 6. & seqq. vid. Greg. lib. 26. num. 8. 9. c. ult. de Republ.*

Observandum tamen hic, quando periculum est in mora, malum verò ingravescit & adquirit vires, statim tyranno obviam licereire & resistere: ne morbus per moram curatu difficilis vel impossibilis fiat. *Bodin lib. 2. c. 5. add. Exemplum Iudic. c. 6. 34. & seq. Steph. Iun. Brut. d. quæst. 3.*

Tertio resistendum est tyranno suscipienti partes defensivas, non offensivas, ut loquuntur. 1. *Sam. c. 24. 7. 8. & seqq. c. 26. 9. 10.* Narrationi tutorii sibi adsignati finis; resistendum, *inquã*, verbis, vel facto.

Verbis, quando verbis tantum Dei cultum violat, & Rei-

pub.

publ.iura atque facta oppugnat.

Vi & armis, quando armata manu & vi externa tyrannidē exercet, vel quando eò est progressus, ut non ubique vi armata expelli, aut reprimi & coerceri possit ipsius tyrannis: & tunc licebit exercitum conscribere ex regnicolis, cōfœderatis, amicis, vel aliis, tanquā adversus hostem patriæ & regni, *vid. Valer. Max. lib. 6 c. 3. Machiav. ll. lib. 2. disputat c. 20 Lipſ. lib. 5. polit. c. 9. 10. Ranzov. li. 1. coment. belli. c. 11. Æque tum adversus talem licebit usurpare illud, quod Valer. Max. d. lib. 6. 3. de Manlio scribit: Manlius fuisti mihi, cum præcipites ageres Senones: jam quia annis factus es ex senioribus, unde tuos depulisti, tu ipse præcipitandus es.*

Quarto, tamdiu resistendum est, quandiu durat tyrannis, quousque verbis, facto, dolo, vel arte oppugnat Rempubl. & pacto inito cōtraria facit, loquitur vel agit, & donec res in pristinum statum restitutæ sint, adeò ut eiusmodi tyrannum ab officio removere, administratione demandata privare, imò etiam, si aliter contra vim se defendere non possunt, interficere, & alium in eius locum substituere possint.

Quod si tamen Respubl. oppressa, in mutationem suarum regum ritè consentiat, & ille, qui absque titulo tyrannus erat, titulum acceperit, amplius non erit huic legitimo magistratui resistendum, *ut docet exemplum Sedechiæ regis, qui non recte Nebucadnezari se opposuit, Ierem. c. 37. 2. Reg. c. 25. ac plura alia, quæ adfert Iun. Brut. quæst. 3. in vind. contra tyrann.*

Quid verò de subditis & privatis ex populo sentiendum est? Nam quæ hactenus diximus de ephoris, personis publicis, dicta sunt. Planè hi privati, quando magistratus tyrannus est exercitio, quia non habent usum & jus gladii, neque eo jure utentur. *Matth. c. 26. 52. Rom. c. 13. 1. Sam. c. 26. 9. juris enim non est, ut singulis concedatur, quod per magistratum publicè fieri potest, majoris tumultus vitandi causa. l. non est. 176 de reg. jur.* sed quiescēt & injuriam patientes, jugum tyranni ferent. *1. Pet. c. 2. 18. argum. Ierem c. 29. 8. Baruch c. 1. 11. Eccles. c. 10. 1. Ezech. c. 29. Zoan-*

nes.

net.d part.3.num.95.& seqq.& num.102.Steph.Iun.Brut.in vindic. quæst 2.Obrecht.de bello cõstitut.thes.184.& seqq.anonym. de iur.magistr.in subdit.quæst 6.& Christus iussit phariſæis obtemperare, quia in cathedra Moſis ſedebant.Matth.c.23, Matth.c.12.14. & Cæſari iubet redd re, quæ ei debentur. Matth.c.22. Ieaq; occiſor Saulis iuſtè punitus fuit.2.Sam.c.1.& David à cæde illius rectè abſtinuit.1.Sam.c.24.& c. 28.cum nec maledicere principi ſit conceſſũ. Exo. c.22.28. multò minus eũdẽ interficere licet,atq; Dei ordinationi,quæ bonis bona,reſiſtere.Rom. c.13.Nam magiſtratum reiicientes; Deum reiicit.1.Sam.c.8 ibi non te, ſed me ſpreverunt.Nebucadnezarem prophetæ non iuſſerunt interficere, ſed pro eo orare.Iere.n.c.29.Ezech c.29.Baruch.c.1. adde Bodin.lib.2. c.5.de Republ.Calum.d c.20.Hinc Livius lib.3.dixit:Scutum potius, quam gladium ſubditis in tyrannos eſſe ſumendum, quos modeſtia & patientia ſubditorum mitigat, contumacia verò exaſperat. Tyranni enim pro pœna dãtur ſubditis à Deo.Iob.c.34.30.Amos.c.3.Daniel.c.8.23. & ſeqq.Iob.c.34.Levi.c.26.Iud.c.2.Ezech.c.7.Proverb.c.28. Eſa.c. 10.c.45.Pſalm.136.Oſea.in ira mea dedi ipſis regem.Conſtat etiam,ex tyrannis & crudelibus factos eſſe optimos reges.Vid.Greg.lib.26.c.7. & lib.8.c.1.nũ.16.17.Lipſ.lib.6.polit.c.5. Rationes huius rei de privatis,ad,ert Steph.Iun.Brut.de vind.cõtra tyrã. quæſt 2.1.& Pet.Gregor.Toloſ.lib.ult.c.ult.de Republ.Quia hi ex fœdere inter Deum et universum populum,tanquam ſinguli,qui membra Reipubl.non faciunt,non tenentur.Deinde non tenentur ex officio,neq; vocatione ſua, qui iubentur cum Petro gladium in vaginam recondere. Matth.ca.26, Sic Iſraelitæ pro onerum ſervitiorumque levatione apud Pharaonem inſtiterunt.Exod.c.2.23.c.5.15.16.et alii.vide Eſt.c.1.16.4.16. Neq; David manum in unctum Domini mittere voluit.Et rebelles privatos in magiſtratum Deus gravißimè punivit.Num.c.16.c.12.19.10.c.21.5.6.2.Sã. c.15.10.c.16.5.6.7.1.Reg.c.6.9.10.18.c.11.26.ca.12.20.Act. c.5.36.37.

Atque catenus ſummus magiſtratus legibus pœnariis ſolutus eſt: quia,ut maximè ipſum populus conſtituerit, tamen eundem iudicãdi,vel puniendi non habet poteſtatem, ſed ſoli

optimates. *Zoannet. d part. 3. num. 104. & seqq. Sicuti pupillus, non nisi auctore tutore, actionem instituere potest & si ille verè est dominus, hic tantum pro domino habeatur l. 8. l. 9. de adm. tut. Ita quoq; populus, non potest aliquid suscipere, nisi iis auctoribus, in quos auctoritatem et potestatem suam contulit, & gladio in eam rem accinxit, & quibus se regendum curandúmque commisit. Eiusmodi magistratus sui interfectores & parricidas graviter etiam à successoribus punitos constat ex historiis. Sueton. in Vitellio c. 10. & in Nerone c. 49. & David jussit parricidam Saulis occidere. 2. Sam. c. 1. à quo manus abstinuit David rectè. 1. Sam. c. 24. plura exempla refert. Greg. lib. 26. c. ult.*

Sed hæc ita accipienda primo modo non tyrannidis ministri hi privati esse cogantur, vel quicquam facere, quod Deo sit contrarium. Nam tunc fugient in alium locum, ut obedientiam hic non resistendo, sed fugiendo declinent arg. *Matth. ca. 23. 2. Chron. capite 11. vers. 13. 14. Sic David tyrannidem Saulis fugiens in montes se recepisse legitur. Et Christus in Ægyptum, ob Herodis tyrannidem fugit. Petrus Gregorius lib. 26. c. 6. num. 24. & seqq. & ca. 7. per lib. 4. Instit. ca. 20. section. 23. Zoannet. d. lib. num. 114. & seqq. Stephan. Iun. Brus. quæst. 3. Verum quando notoria vis privato à magistratu infertur, tum in casu necessitatis & vitæ suæ defendendæ, defensio ipsi est permissa. Hoc enim casu regum constitutiones & jus naturale, privatos contra vim vitæ inferentem magistratum armant. de qua re Iurisc. latius.*

Ergo eiusmodi privati, privata sua auctoritate contra summum suum magistratum nihil facient, sed iussum optimatum etiam unius opem & arma illorum inclamantis ad tyrannum corrigendum, exspectabunt.

At tyranno absque titulo regnum invadenti, etiam privata autoritate, sine alterius iussu, omnes & singuli patriæ amantes optimates & privati resistere & possunt & debent. 2. *Reg. ca. 11. 2. Chron. c. 23. Iud. ca. 9. Est enim hic tyrannus alienus, cui populus nullo jurejurando, vel jure est obligatus, unde ei, tanquam privato & aggressori vim inferenti recte quibus Reipubl. civis resistit.*

l. 3.

l. 3. de Iuſtit. & jur. l. 4. l. 45. ad L. Aquil. argum. à contrario ſenſu. l. ſacri. C. de diverſ. reſcript. l. 1. C. ut ord. dign. argum. Num. ca. 16. Bodin. lib. 2. cap. 5. de Republ. & Gregor. lib. 26. ca. 7. de Republ. Stephan. Iun. Brut. quæſt. 3. de vindic. contra. tyrannid latè Vaſquius li. 1. ca. 8. num. 33. & ſeqq. niſi optimatum conſenſu, talis qui ab initio erat tyrannus, poſtea approbetur, & pro magiſtratu recipiatur. Nam populus ex tyranno legitimum principem facere poteſt, & ſic Herodi Aſcalonitæ, tyranno, Iudei regnum obtulerunt. Bodinus lib. 2. cap. 5. de Republica ſicut Iulio Cæſari regnum delatum fuit. Idem dicendum, ſi quæ fœmina regni iſtius, cujus illa capax non eſt, gubernacula occupet, uti fecit Athalia, ſi quis merè electivum regnum hæredibus aſſerat, quandiu leges fundamentales, autoritate conſilii, quo populus univerſus repræſentatur, abrogatæ non ſunt. Nam et talibus quivis, etiam privatus, reſiſtere poteſt et debet. Sunt enim tyranni abſque titulo.

Obſervandum verò hîc, quando iuſtè magiſtratus officio ab ephoris eſt privatus, tum ius conſequendi regni, eiuſdem familiæ ſalvum ſervandum eſſe, quando ſcilicet ex lege regni fundamentali, ipſius ſubmoti familię & poſteris ex contractu pactóve ſucceſsio in regno competit & debetur. *argum. l. 3. de interd. & releg. Pet. Toloſan. lib. 26. c. 5. num. 23. de Repub. argum. Auth. res quæ. & l. fin. §. ult. C. comm de legat. l. 37. placuit. jure fiſci.*

Itaque licet Amaſius dejectus fuit ab imperio, tamen poſteris illius imperii ſucceſſio non fuit ademta. de qua re infra ſuo loco, in electione magiſtratus plura. & Greg. lib. 26. c. 6. de Rep. nu. 23. & ſeqq. arg. Auth. res quæ, & l. fin. §. fin. C. com. de legat. Danæus lib. 3. c. 6. polit.

Notandum quoque deiectionem ciuſmodi & mutationem magiſtratus, maximas clades & incommoda ſecum trahere. *Exod. c. 5. 21. 22. 23. 1. Sam. c. 16.* & quandoque avaritiam. *1. Sam. c. 7. 5.* Non tamen ideo bona neceſſaria, propter mala & incommoda, quæ inde ſequuntur, ſunt omittenda.

Nec etiam privata commoda, publicis ſunt anteponenda. *Exod. c. 5. 21. & ſeqq. Lipſius. lib. 6. cap. 5. ob mala quæ comitantur*

vindicias tyrannorum, putat minus esse malũ tolerare tyrannos, sed malè ob rationes quas supra adduxi. Nec etiam bona sunt omittenda ob incõmoda quædã. Pluris nobis esse debent religio, libertas, cultus Dei et posteri, quam mala et incommoda quæ nobis rectè agentibus obveniũt iniquè.

Sed quando tantã potestatẽ ephoris tribuimus, non hinc existimãdum, ob hanc eorũ potestatẽ, magistratus summi jus et potestatẽ minui, cum potius ea cõfirmetur et augeatur, ideo quod aliena ope sustinetur, et ab interitu vindicatur is, qui culpa et negligẽtia propria alias interiret. Nã ephororũ potestas et officiũ, huc respicit, ut magistratus summi imperiũ et administratio secundũ justitiã legumq; normã instituatur, atq; ab hoc nõ aberret, quæ tum dicitur vera et legitima administratio: secus vero non tam administratio Reip. quam direptio, latrocinium et malorum hominum conspiratio. Aug. de civit. Dei lib. 4. c. 4. Nam Deus eò minus potens censetur, quod per se peccare non possit: Nec eo minus sanum aliquẽ putamus, quod medici ei assideant, qui ipsum ab intemperie debortantur, qui noxiorum ciborum esu interdicunt, qui etiam invitum sæpè et renitentem purgant. An medicos illos, qui illius salutem curant, an vero adulatores qui noxia & salubria quæque obtrudunt, magis amicos putabimus? quibus argumentis utitur Steph. Iun. Brut. Vnde sequitur, valde errare Bodinum, qui non agnoscit regiam potestatem, ubi tales sunt ephori & optimates regni, et ideo Romano germanicum imperium esse monarchiam negat, Galliæ regem tantum monarcham esse cõtendens, qui tamen optimatum Galliæ iudiciis & sententiis, arctioribus vinculis & legibus, quam Cæsar Germanus, ab electoribus & statib. imperii constringitur, uti apparet ex Steph. Iun Brut. & Cæsar li. 5. & 7. de bello Gallic. qui dicit ea tum regũ Galliæ imperia fuisse, ut non minus populus ritè cõvocatus in regẽ, quam rex in populũ autoritatis haberet. vid. Hotom. de antiq. jur. reg. Gall. c. 7. qui contrariũ tollatur de Gallia contra Bodi. & sup. probavi c. 16. de defens. Reip. populũ injustis actionib. regis obstitisse & à rege ad populũ provocationẽ factã. Nec ideo paris potestatis cum imperatore & collega illius censetur dux, princeps comésve, qui regalia accepit ab imperatore, uti nec vasallus paris potestatis cum suo domino putatur. Nam semper superioritas & præeminentia concedentis reservata

in

in tali conceſſione dicitur, quæ ſuperioritas natura ſua omnino eſt incommunicabilis & individua, atque eſt in omnes & ſingulos imperii ſtatus, cum contra optimatum horum regalia & jura ſint limitata, & reſtricta ſpecialia, quæ ut ex beneficio ſuperioris conceſſa ſunt & ab eodem pendẽt, ſic & ab eodem adimi poſſunt. Ideoque & in hiſce ſemper poteſtas ſuperior & præeminentia cõcedentis excipitur. ut ſup. latius diximus c, 18. & 19.

Poteſt etiam ex optimatibus unus, vel pars una regni, peculiarem regem, aut novã Reip. formam ſibi deligere, derelicto reliquo corpore, cui adhærebat, quando vel iſtius partis totius publica manifeſtáque ſalus id omninò ſuadet, vel leges patriæ fundamentales à magiſtratu non obſervantur, ſed obſtinatè violantur & inſanabiliter, vel verus Dei cultus iuſtúſque patefactus id fieri diſertè præcipit & poſtulat. Et tum hęc pars ſtatum ſuum & formã novam eiuſmodi adverſus reliquas eiuſdẽ regni partes, à quibus deſcivit, defendere vi & armis poteſt.

Sic Iſraelitæ à domo & imperio Davidis defecerunt, et proprium regnum condiderunt. 1. Reg. c. 12. per tot. Sic et tribus Iudæ defecit rectè à reliquis Iſraelitis et poſteris Saulis. 2. Sam. c. 2. 4. 5. et ſeqq. Sic rectè Iehojadach cum omnibus ſubditis defecit ab Aethalia imperante. 2. Reg. c. 11. per tot. & ſic plerique Iudices in lib. Iudic. c. 3. 18. 19. c. 4. c. 6. c. 11. Remp. & leges regni fundamentales ex manibus tyrannorum eripuerũt Sic & rectè civitas Libnenſis à ſuo magiſtratu defecit, 2. Reg. c. 8. 22. & Zidekias rex à rege Babyloniæ, 2. Reg. c. 25. 3. 4. 5. Sic etiam ſubditi ab auxilio ſuo magiſtratus, qui eos non defendit, cum deberet, juſtè ad alium principem confugere poſſunt, Albericus Gentil. lib. 1. de iure belli, c, 23. & alii ſe ſubmittere. Decianus lib. 7. crimin. c. 49. nu. 29. atque ſi recuſet juſtitiam adminiſtrare, illi reſiſtere poterit, atque tributorum ſolutionem denegare. Lucas de Penna in l. 1. C. de ſuperind. lib. 10. Alciat. in l. place. nu. 11. C de ſacroſ. eccleſ Decian. d. loc. num. 27. 28.

Hanc ſententiam de poteſtate ephororum adverſus ſummum magiſtratum tyrannum, noviſſime improbavit Alberieus Gentilis in diſputationibus regalibus. Guiliel. Bercklajus de regno & regali poteſtate. lib. 3. c. 6. & Iohan. Beccaria in libello cui titulum fecit, refutatio cujuſdam

libelli anonymi, de jure magistratuum in subditos, sed moti levissimis, imò dixerim nullis rationibus. De indiciis quoque tyrannidis aliter sentit Henningus Arnisæus. Præcipuæ rationes ex his, quibus Gentilis utitur, hæ sunt. Patri jus & imperium patrium non est adimendum, multò minus eidem vis est inferenda. Ergo neque principi. Imò, inquam ego, sunt casus in quibus hoc licet. Videl. 35. minimè. de religi. & sumpt. fun. Exo. c. 232. 28. & seqq. imprimis verò, quãdo præceptũ aliquod tabulæ primæ decalogi hoc exigit. Nam præceptis primæ tabulæ, cedũt præcepta secundæ tabulæ, uti exẽpla ostendũt. Luc. c. 9. 3. 24. 25. 59. 60. 61. 92. 1. Reg. c 21. 10. 11. 12. Ma. c. c. 9. 42. 43. & seqq. Mat. c 5. 29. 18. c. 9. 13 c. 10. 37. c. 12. 5. 11. Acto. c 5. 29. 1. Sam. c. 15. 17. 18. Osea c. 6. 6. Et qui amat patrem, aut matrem plus quàm me, non est dignus me, Christus dicit. Matth. c. 10. 37. Princeps per similitudinem dicitur parens patriæ, quod scilicet pari charitate suos subditos complecti debeat. Similitudo verò nihil probat, sed illustrat, ut docent Logici. Unde argumentum sumptum à similitudine claudicare dicitur. Qui pater est, natura talis. Magistratus persona naturâ talis non est, sed ex electione & inauguratione. Pater alit liberos suos: Princeps non alit subditos, sed alitur ab illis, atque thesauros colligit, non subditis sed sibi. Nec dicimus principem tyrannum statim interficiendum, sed illius vi & iniuriæ resistendum esse, & uno in casu interfici jure posse, quando scilicet tyrannis ipsius est nota & insanabilis, atque quando furiosè spretis omnibus legibus perniciem & exitium regni molitur & civilem inter homines societatem, quantum in se, tollit, & in propria viscera sævit, atque alia remedia non dantur. Sic etiam parenti furioso, fatuo, qui rebus suis commodè præesse non potest, filius curator dari potest l. 1. l. 2. de cura. furios. & parens, qui abutitur sua potestate patriæ, eadem rectè privatur. l. 6. lenones. l. 7. C. de infant. expoßit. l. 2. C de patent. qui fil. distrax. l. 2. de his qui sunt sui vel alien. iur. §. sed dominorum. Inst. d. tit. l. ult. si quis à parent. manumiß. unde Geil. lib. 1. obs. 17. Fernand. Vasqui. illu. quæst. lib. 1. c. 8. idem de intermedio magistratu abutente suæ jurisdictionis aßerunt. Sic subditi auxilio principis sui, qui eos non defendit, cum deberet destituti, ad aliud principem confugere possunt. Alberic. Gentil. lib. 1. de

de bello. c. 23. per alleg. ibidem. Decianus lib. 7. crim. c. 49. num. 28. 29. Lucas de Penna in l. 1. C. de superind. lib. 10. Est enim domini & subditorum status, inquit Alberic. connexus. Hi dominum suum magistratum, hic vero subditos suos defendere debet. Atque ut subditi obligati sunt ad obedientiam, sic dominus ad piam administrationem. Sed idem Gentilis, in disputationibus regalib. quæst. 3. asserit, quod contra vim & iniuriam principis, defensio justa consistat in fuga. Fugere ergo debent subditi à tyranno. Ita est: privati potius fugere debent, quam resistere suo magistratui, aut cum patientia injuriam & vim sibi illatam ferre. Ordines verò, seu optimates regni personæ publicæ, minimè hoc possunt, nec debent. Ad hoc enim illi jus gladii acceperunt, ut impiis molitionibus tyranni resistant eo quo dixi modo, uti rationibus & exemplis probavi supra. Fugientes itaque officium suum deserunt & patriam omnesq; in ea relinquentes lupo, leoni, vel urso, quibus animalibus rapacibus, tyrannum scriptura sacra comparare solet, exponunt, atque ex pastoribus fiunt mercenarii, fugitivi, & pro defensoribus & custodibus, regni & Reip. proditores perfidi. Optimatum itaque fuga, hoc in casu, non honesta, neque licita est. Pugna enim cum præceptis Decalogi de regno Dei defendendo, pugnat cum consociatione & civili societate. Pugnat cum ipsorum promissione, qua patriæ officium suum, operam, studium & fidem suam, in hoc rerum statu promiserunt & addixerunt, ut apparet ex iis quæ supra de ephoris dixi. Par, postea, idem Gentilis dicit, in parem, multò minus inferior in superiorem habet imperium. Ergo ephori, qui sunt minores rege, non possunt resistere tyranno. Contrarium ego asséro. Revera enim populus & ephori sunt superiores principe, quem ipsi constituerunt, à quibus, quam habet potestatem, ille accepit. Sic quoque capitulum supra episcopum, Senatum supra consules esse supra demonstravi. Deinde tyrannus eiusmodi desinit esse persona publica, & ob tyrannidem suam incipit esse privatus, cui obedientia non debetur in illis in quibus jurisdictionis suæ limites excedit. l. 13. l. ultim. de jurisdict. de qua re supra dixi. Impium & absurdum est dicere, Deum omne ius suum resignasse & in magistratū cōtulisse, ita ut magistratui usurpanti sibi ea, quæ solius

Dei

Dei eique ſoli ſunt præſtanda, non reſiſtere liceat, at Deo iuſſaum illibatum maneat. Pergit Gentilis, & ait, tyrannidis nulla alia pœna eſt, quam conſcientiæ tormenta & metus quo aliorum vim metuunt. Hæc eſt communis omnium maleficiorum pœna, de quibus conſcientiæ diris & laniatibus Apoſtolus ad Rom. c. 2. ſed obduratam & cauteriatam conſcientiã habentes, hanc pœnam non ſentiunt, at idem Apoſtolus alio in loco ait. Et tyrannis in pœnam datur ſubditorum Iob c. 34. 30. cum & Deus dicatur creare malum & bonum. Amos. c. 3 Eſa. c. 45. Sed & Deus excitat liberatores & ſalvatores atque vindices contra tyrannos vid. lib. Iudic. Exod. c. 1. & ſeqq cap. Nec etiam ideo pœnæ civiles ceſſabunt, aut ipſorum malitiæ indulgendum eſt cum Reipubl. ruina, gloria Dei & regni illius detrimento. Nec ideo ephori deſinent officium ſuum facere, aut negligentes hoc excuſantur, uti ſupra ſuo loco diximus. Principi, porro, ait, non eſt maledicendum, multo minus ergo vis inferenda, neque eidem imperium adimendum & poteſtate ille ſua privandus quem Deus conſtituit. De principe, non tyranno, hæc dicuntur, nec de illo qui pro privato habetur. Sequitur, ait, majus malum, ſi per vim tollitur tyrannus. Nam ſi tyrannum volamus auferre, naſcetur bellum civile tyranno deterius. Ergo vis tyrannidi non eſt opponenda, ſed ferre tyrannidem ex uſu & re regni erit. Non ſunt mala tolerãda ideo, ne alia maiora ſequantur, nec mala facienda, ut bona eveniant ut dicit Apoſtolus. Voi Dei mandatũ extat, de eventu non eſt diſputandum, ſed Deo is commendandus. Religio, libertas & iura patriæ ſunt defendenda, etiam ſi inde multa incommoda ſequantur, nec ob eventum meritum, officii partes ſunt deſerendæ. Vir bonus & patriæ amans, mori etiam pro patria ſibi glorioſum judicat, ut dicit Cicero. Regero argumentum, hiſtorias teſtari, ſæpe majora bona ſecuta fuiſſe everſa tyrannide. Quæro etiam, quæ poſſit eſſe comparatio inter ſalvam, ſartam, tectam religionẽ regnum Dei & libertatem patriæ & inter incommoda miſerias, ac calamitates, quæ everſionem tyrannidis præcedunt & ſequuntur? Nimirum majus bonum eſt religio, regnum & gloria Dei quam declinatio omnium miſeriarum calamitatem & iniuriarum, quas reſiſtentes tyranno perpeti coguntur. Sic pergit Gentilis ad aliud argumentum, Populus, vel ephori populum repræſentantes, non

dederunt

principem. Ergo nec tolliere possunt. Antecedens negatur Contrarium ex iure gentium & divino probavimus & exemplis adductis illustravimus. Malius est, posteà dicit, habere aliquam Rempubl. quam nullam, uti in commotione fieri solet. Non tyrannis, sed aversio tyrannidis Rempub. facit. Negatur quoque esse commotio, quando optimates justo & legitimo modo, tyrannidem exercenti resistunt, sub ephoris verò esse Remp. ex iis quæ suprà diximus, abundè liquet. Tyrannus evertit Remp. uti de Saule David conqueritur Psal. n. 75. v. 4. ubi Iunius: ephori verò erigunt, & defendunt: Nec in: latronũ conventus & conspiratio contra leges; Remp. facit, uti disputat Cicero in paradoxis. Addo, historias ostendere interfectis tyrannis, Remp. convaluisse & melius habuisse, uti David de se gloriatur d. Psalm. 75. 4. 5. 6. Moses & Aaron non concitarunt populum Israeliticum; nec David Saulem voluit interficere ajunt. Silicet, quia hi privati fuerunt, non Ephori, optimates, vel status regni, qui solidi ius habent, ut supra diximus. Atque hæc sunt præcipua argumenta, quibus Gentilis & Barclaius contra theologorum & Iurisc. communem sententiam moventur. Beccaria Iesuita, ulterius progreditur & ordines seu optimates regni nullos agnoscit. Quam sententiam supra rationibus & exemplis sacris & profanis satis, ut puto, refutavimus. Contra principia hæc negantem, frustra disputatur. De vindicta prohibita, quæ adfertex Matth. c. 5. Deut. c. 32 huc non pertinent. Quod enim ephori faciunt, ut legitimi magistratus, ad hoc constituti & qui in eum usum gladium acceperunt, faciunt, nimirum pro defensione patriæ, religionis & libertatis & ad sceleratos puniendos, iure vocationis suæ, ut magistratus. Nec enim privati sunt ephori. Populus & rex eodem tempore exiterunt, dicis. Ergo populus rege non est prior. Nam magistratus & subditus cum sint relata, eodem tempore sint, necesse est, ita ut alterum, ante alterum vi relationis esse nequaquam possit: sicuti pater & filius, simul eodem tẽpore exiterunt, sed tamen à populare cõstitutus; à patre filius genitus, non contra: causa regis est populus, causa filii est pater. Rex & filius illorum effectus. Causa verò suo effecto, natura est posterior. Negari igitur non potest ante regem populum extitisse & ante filium parentẽ. At populus non agnoscens regem, seu aliquem superiorem, regis subditus dici non potuit,

quam tamen qualitatem postea eo ipso tempore, quo regem suum magistratum constituit, adsumpsit. Negare verò regna & societatem hanc universalem publicam ortũ suum à primis initiis suis à familia, collegiis, pagis, oppidis & civitatibus ac provinciis habuisse, est cum ratione insanire, & omnem historiis fidem abrogare & contradicere omnibus iis quæ supra latè docuimus in capitib. 1. 2. 3. & 4. Est insuper in his magna diversitas. Populus enim est immortalis pluresque personas continet. Rex mortalis & individuum unum. Officium regis est excellentius. Officium subditorum minus excellens. Et dignitas hæc non est quiddam naturale, verum accidentale, temporale. Sed videamus reliqua, quæ hic Iesuita adducit: Salomo ex familia Davidis à Deo & à Davide patre, cum populi approbatione rex fuit electus. 1. Reg. c. 2. 1. Chron. c. 28. 5. 6. 7. c. 29. 1. 2. Chron. c. 1. 9. Ergo à Deo, Davide & populo Salomo est electus. Non sequitur: à Deo electus est. Ergo non à populo, imo populus Dei mandato ex posteris familiæ Davidis eligebat reges, Deut. c. 17. & ideo quod à Deo & patre, Salomo fuit electus, etiam à populo. 1. Chron. ca. 29. 22. 23. 24. Quasi invito & reluctãte Deo factũ, quod populus egit? Diversum Dei & populi finem esse posse concedo. Idem tamen effectum à diversis utrinsq; actionibus esse in rege eligendo contendo. Audiamus sequens argumentũ. Iora. Ozia, Ezechia, Manasses, Amõ, Ioachim, Asar, reges i. õ. leguntur à populo constituti. Ergo, inquit, ab eodem etiã non sunt electi. Nõ necessaria est hæc collectio. In dubio potius præsumptio est præscriptum Dei fuisse observatum, quod extat Deut. c. 17. & consuetudinẽ atq; morẽ observatũ repetitũ in regum initiatione. Notũ etiã est non semper gestis negotiis omnes circũstantias in scripturis enarrari. Aliquando, quæ uno in loco omittuntur, in alio plenius explicantur; Aliquando etiã nullo in loco leguntur quædam facta, vel omissa esse. Quis hic in alteram partem aliquid affirmabit, vel negabit? Mea sententia hic est, quod scriptura non dixit, nos etiam affirmare, vel negare non debere. Erubescimus enim sine scriptura loqui. Sed nec scriptura subticet idipsum in electione 2. Samuel. cap. 16. 18. sequar regem, quem Deus, populus, & universi elegerint. Saul à Deo & populo electus fuit. 1. Samuel. ca. 12. vers. 1. 2. 3. & ca. 10. 15. 17. 22. Nec

non in electione Davidis. 2. Samuel. ca. 5. 3. 1. Reg. ca. 2. 15. in Salomonis. 2. Samuel. ca. 7. 13. 2. Chronic. ca. 20. 5. iuncto. 1. Reg. c. 1. 32. 1. Chronic. ca. 28. 1. Idem observatum, in electione regis Azariæ. 2. Reg. ca. 24. ca. 12. ca. 15. Ammonis. 2. Reg. ca. 21. Manassis. 2. Reg. ca. 22. & plurimorum aliorum, de quibus latius supra. ca. 19. diximus Male verò causa faustæ acclamationis & electionis regiæ sancta & justa gubernatio antecessoris dicitur. Nam & impiorum regum filii electi leguntur. Et quod Iudæi ex Dei mandato fecerunt, Deut. c. 17. ibi coa Eitues tibi regem. etcæt. hoc non faustæ acclamationis ergò ipsos feciße dicendum eſt. Urget exemplum Davidis, qui ob justitiam commendatur, quod manus suas non intulerit Sauli, 1. Sam. c. 24. & c. 26. 2. Sam. c. 1. scilicet non licuit hoc Davidi, cum non esset neque ex generalibus, neque specialibus Reipubl. Israelitica ephoris, qui ad hoc ipsum gladio armati erant, ut Rempubl. contra tyrannidem regis defenderent. Sed quid ages cum hoc homine, qui ordines nullos in Republica agnoscit contra omnem historiarum fidem & rationes & exempla, quæ supra à nobis sunt adducta; Mirum igitur non est hominem hunc ita labi. Contra tyrannidem Saulis, Salomonis, Ioran, Manaßis, ordines nihil egerunt, dicit. Ergo nulli fuerunt. Non sequitur. quasi quis regem non esse affirmaret ideo, quia officium non faciat. Quis tam ineptus est, qui velit dicere, quia tyrannidi horum regum primates populi non obstiterunt, ideo eos hoc etiam non potuisse? quod mortuo Salomone tyrannidem exercentes, postea contra Rehabeam filium patris tyrannidem imitantem jure fecerunt. 1. Reg. ca. 12. Et quis dicet, non fuisse generales & speciales Reipubl. ephoros, quorum tam multis in locis scriptura sacra mentionem facit, ut patet ex illis, quæ latè supra adduximus. Postea hic Baccaria ridet supremitatem: δίκαιον & auctoritatem imperii, quæ penes imperii optimates, membra, seu ephoros residet. Rideat hoc modo jus proprietatis ab usufructu dicitum; rideat alium dici dominum rei, alium verò administratorem ex præscripto domini agentem. Dominus regni & imperii est populus in corpus regni consociatus. Administrator, curator & procurator regni est rex à populo

electus & constitutus. Populus est immortalis ob successionem perpetuam qua in mortuorum locum, alii succedunt. Rex est singularis persona & mortalis. Habet hic magnam potentiam, autoritatem & maiestatem, sed non propriam, verum sibi à populo adcommodatam & concessam, quæ omnia si populus repetierit ab eo, fit ille, qui rex erat, privatus, & par reliquis hominibus. Lõgas habet manus, celerimos pedes, oculos innumeros, & aures plurimas & divitias ingentes & immensas, sed hæc omnia à subditis & in ipsis. Horum manibus, pedibus, oculis, auribus & loculis seu facultatibus, unus ille ex consensu dominorum ad commodantium ei suas manus, aures, oculos, pecunias his utitur, fruitur, non ut privatis suis voluptatibus impendat, vel in dominorum à quibus accepit perniciem, sed in Remp. hoc est, communem universorum & singulorum utilitatẽ convertat, secundum dominorum voluntatem & præscriptũ. Est igitur princeps nihil aliud, quam dispensator, curator, administrator & procurator alienorum negotiorum & bonorũ, quæ potestate si abutitur, à domino rationem administrationis exigente, privari potest, uti prolixè supra hoc cap. & rationibus et exemplis probavi. Quæ cum ita sint, non habuit caussã Beccaria, quod mortuo anonymo autori, libelli illius pii & eruditi, qui inscribitur de jure magistratuum in subditos, insultarit, tam scurriliter, confidenter & imperitè. Sed & Keckermannus theologus & philosophus, optimates & ephoros, seu status in primo & perfectiori principatu non agnoscit, sed tantum in imperfectiori admittit. At meo judicio malè, ob rationes prædictas & exempla politiarum optimarum imprimis Judaicæ à Deo constitutæ. Non enim nobis hîc fingenda est Respub. & politia Platonica, seu qualẽ Thomas Morus in Utopiæ fingit, sed talis qualis in hoc humanarum rerum oceano & naturæ nostræ infirmitate haberi potest. Deinde quis permitteret, ut in tali perfectiori statu plenissima imperandi potestas quam absolutam vocant, regi concedatur? quod tyrannicum esse diximus ex Covarr. lib. 3. var. resol. c. 5. nu. 8. Pinel. par. 1. c. 2 num. 25. 26. in rub. C. de rescind. vend. Sequeretur nullam potestatem corpori politico consociato relictam, sed ademptam illi potestatem ea faciendi & procurandi quæ ei bonis tribuimus sup. c. 18. & hoc capite. Aut certè, si subtilemus hanc relictam asseramus, necesse est ut exercitium et agendi facul-

facultatem etiam concedamus. Quorsum enim ius alicui damus, cui usus illius denegaretur. Sane qui legem superiorem regi esse volunt & regem legi subjiciunt, seu ut planius dicam jus justitiam & Deum ipsum summam dominum statuunt, necesse quoq; est, ut corpori huic consociato concedant hæc, quæ ephoris tribuimus. d.c. 18, & hoc capite; Est ergò doctrina eorum quæ traduntur de ephoris in c. 18. generalis, pertinens tam ad regiam, quam polyarchicam potestatem, & ad quemvis omninò summum magistratum, secus quam Keckermannus existimavit, uti cuivis conferenti hæc, & ad regem, seu perfectiorem statum quem vocat, adcommodanti, apparebit. Tandem hic etiam Bodini sententia examinanda est. Ille lib. 2. c. 5. de Repu. distinguendum in hac quæstione esse existimat. Nam principem, tyrannum tam à peregrino, quam cive iure interfici posse existimat. Nec enim hic princeps jura majestatis, quæ penes populum residenr. habet. Ac regem monarchiam, qui per se jura majestatis habet, neq; cives singuli, neq; universi interficere possunt. Ab eo enim pendent omnium omnia imperia & in eo præsente, omnis alia potestas cõquiescit. Ita Bodin. d. loc. Tolosan. lib. 26. c. 5. nu. 24. de Rep. & cum iis plurimi alii politici. Ego utrumq; distinctionis hujus membrũ probare minime possum. Nec n. principẽ tyrannũ civis quilibet interficere potest, sed soli ephori, primates & status imperii, seu principatus, quẽ princeps, vel Dux administrat idq; causa cognita, et eo quam dixi. Quod si etiam ille princeps tyrãnus est regni alicuius membrũ & superiorẽ agnoscit, tum corã eodẽ accusandus est, & ob abusum suæ jurisdictionis, eadẽ à superiori magistratu, à quo suã potestatẽ accepit, est privandus, ut cõmunem dicit Gail lib. 1. obs. 17. & Fernan. Vasq. li. 1. c. 8. illust. contr. ut dixi supr. c. 8. de provinciis, vel etiam in comitiis seu cõciliis œcumenicis regni, hæc decidi possũt, ut c. 30. dictũ est. Alterum distinctionis mẽbrum falsum esse assero. Nam etiamsi populus in monarcham, seu regem talẽ omne suum jus, summum imperiũ, absolutam, seu legibus omnibus solutam potestatem transtulit. l. 1. de constit. princip. l. princeps. de legib. non tamen verba illa generalia illum sensum habere possunt, quod illis peccandi licentia & jurisdictio sit data, aut ideò absolutam habeat imperandi & administrandi potestatem. Covarr. dict. lib. 3. variar. resolut. c. 6. num. 8. Pinell. in rubr. part. 3.

num. 25. C. de rescind. vend. c. 2. Tesaur. decis. 91. & quod omnis ephorum Reipubl. potestas sit sublata, & majestatis jus populo prorsus ademptum, vel quod hisce ea, quæ naturæ & essentiæ imperii & potestatis sunt contraria, in regem translata esse existimentur. Ephororum & optimatum Reipubl. potestatem diversam & aliam esse à regis potestate & imperio, satis liquet ex illis, quæ in capite 18. de ephoris diximus. Conlla: quoque hanc à populo prius constitui, quam regis ab hisce electi, potestas.

Quàm igitur potestatem populus anteà optimatibus dedit, eam nec voluit, nec potuit postea illa generali & absoluta potestate regi conferre. Quod si verò regnum inveniatur, quod tales ephoros sibi non constituit, sed tantum regem cum summa & absoluta potestate habeat, tum regnum ipsummet, ephororum potestate tributim, curiatim, vel centuriatim utetur, ut capite 19. disseruimus. Nam corpus Reipubl. hoc jus ephororum semper retinet, etiam rege cum summa potestate electo. Siquidem hoc jus spectat proprietatem imperii, & legem, seu justitiam, superiorem pro rege constituit, eumq; subjicit legi, ne tyrannis & pessimorum hominum congregatio potius quàm honesta politia dicatur. Et quomodo populus tyranno ad quævis scelera perpetranda suam autoritatem & potestatem, quam ab initio tempore initiationis suæ tyrannus accepit, & sine qua privatus reputantur, amplius adcommodare bona conscientia potest, & tyrannum plurit, quam Deum ipsum facere, sicuti latius disseruimus supra capite 19. Diximus quoque supra cap. 18. & capite 24. Proprietatem & usumfructum summi imperii & maiestatis apud populum, ut dominum, sive quo tanquam proprio subiecto, imperium illud consistere non potest, remansisse, & solam illius administrationem & procurationem generalem regi à populo esse demandatam. Quis verò dicet, talem generalem procuratorem & administratorem, etiam cum libera potestate constitutum, habere potestatem, re aliena, cuius proprietas penes proprietarium remansit, contrà ipsum Dominum abutendi, vel eam alienandi, vel sibi eam ex titulo proprietatis vindicandi? qua de re supra cap. 24. de affect.

affect. regni naturali in §. Tertiò mandatarius. diximus. Quis item dicet populum tale jus majestatis in alium à se transferre potuisse? Stat enim illa communis Iurisconsultorum sententia, jus majestatis, nec cedi, nec distrahi, nec ulla ratione alienari posse à suo domino. Iason. in proem. feudorum. Bodin. lib. 1. cap. 10. de Republica per alleg. ibidem. Rosenthal. lib. 1. cap. 5. conclusion. 10. & 11. Covarruv. cap. 4 num. 1. practicar. quæst. Heigius lib. 1. quæst. 4. num. 25. & seqq.

Est enim individuum & incommunicabile, neque temporis diuturnitate præscribi potest, ullo modo. Nam ius hoc maiestatis à membris universis & singulis regni constitutum est, ab illis incipit & sine illis consistere & conservari non potest. Neque quam verò cum rege nascitur qui etiam plenissimam potestatem habens, non potest membris regni sibi iniquè agenti potestatem & voluntatem resistendi adimere. Vnde ius hoc dicitur anima & spiritus vitalis regni & Reipublicæ, quem alii citra interitum sui ipsius, communicare nequaquam potest. Natura ergo huius administrationis regi demandatæ est, ut imperiam suum submittat legi & iustitiæ l. 4. digna vox. C. de legibus. & l. 2. Digest. de legibus. & vid. supr. cap. 18. & ut populum, seu regni corpus, à quo ipse rex quandoque etiam in lumbis majorum suorum, omne jus suum quod habet, accepit, ut diximus supr. cap. 19. dominum suum agnoscat, omnisque suæ administrationis partes ad domini demandantis utilitatem, commodum & salutem referat, & ut finita morte administrantis gubernatione, vel ob abusum & fines mandati non servatos, ad dominam, seu regni corpus, quod est immortale, redeat. Naturæ huius administrationis repugnat abusus demandatæ iurisdictionis in domini mandantis perniciem, & quando administrans pro domino in re mandata se gerit & absolutam plenúmque ius in re mandata sibi usurpat. Covarruv. sæpè citato cap. 6. num. 8. lib. 3. var. resolut. Tessaur. decis. 91. Pinell. d. loco cum allegatis ab eodem. Hæc enim contractui mandati & bonæ fidei prorsus sunt contraria. Etiamsi igitur concessio etiam generalissimis verbis est facta,

&

& absolutißima atq; plenißima attributa potestas regi, tamen generalia illa verba restringenda erunt, ne illa naturam contractus & bonam fidem tollant, vel mutent, aut contrahentium intentioni ac voluntati repugnent, quæ fuit, politiam honestam secundum rectam ratio-nem, legesque iustas constituere eique gubernatorem & moderatorem præponere, non tyrannum, qui ex politia, latrocinium, deprædationem, pessimorumque hominum congregationem & cospirationem, faceret. Vnde Iurisconsulti dicunt, in generali concessione vel mandato minimè contineri ea, quæ in specie, vel vero similiter quis non fuisset concessurus. Quis enim tam ineptus, qui procuratorem in negotiis & rebus suis ad dissipandum, dilapidandũ & abutendum constituere velit, aut qui nullis æquitatis, pietatis & justitiæ legibus procuratorem in sua administratione adstrictum esse velit. Quis talem conventionem non turpem & juri naturali ac honesti contrariam & proinde nullam & impossibilem diceret? l. filius 15. de condit. instit. l. nepos proculo. 125. d. verb. sign. l. 188. ubi de reg. jur. l. 185 d. l. Qua de re docte asserit Fernand Vasq. lib. 1. c. 43. nu. 2. 3. 4. 5. c. 2. c. 3 c. 15 c. 26 illustr. controv. & dixi latius supra ca. 18. 19. & c. 24. Quando etiam à tali tyranno non præstatur id quod dedit causſam contractui, seu ob quod ille electus est à populo, nimirum pia, justa & salutaris administratio, quis amplius obligatum populum dicet? Etiamsi igitur generaliter talis absoluta potestas intelligenda esset, nihil ominus tamen hæc generalitas, non ad impia, turpia, iniqua, abusum iurisdictionis & tyrannidis exercitium, aut contraria bonæ fidei extendi posset, sed tantum ad salutaria & omnia utilia & licita, argu. l. 125. nepos. de verb. significat. & l. filius. 15. de condit. instit. & l. 188. §. 1. de Regul. jur. non ad ea, quæ tyrannidem sapiunt. Ex quibus apparet vanam esse illam Bodini & aliorum distinctionem inter principem & regem tyrannum. Hinc quoque constat naturam imperii et potestatis summæ et absolutæ non esse, ut quidvis pro libitu princeps, seu rex facere possit, sicuti nec libertas dicitur licentia quidvis faciendi, sed tantum ea, quæ iure non prohibentur, ut dicit Iurisconsultus in l. 4. libertas. de stat. hom. Quamob causſam, non ideo quis minus liber dicitur, quod

quod non liceat ipsi peccare, fidem fallere, delinquere & turpiter agere. dict. l. filius. 15. de condit. instit. l. nepos. proculo. 125. de verbor. signif. Thesaur. decision. 91. Nam ideo legum servi sumus, ut liberi esse possimus, ut Cicero dicit. Nec igitur minus potens, vel summa potestatem habere dicitur, quod non possit turpiter agere & pacta atque juramenta frangere, & jus naturale violare. Hæc enim pugnant cum natura imperii, quæ est, ut legibus, pietati & justitiæ se submittat. l. 4. digna vox. C. de legibus, & legem dominam agnoscat l. 2. de legib. vid. sup. c. 18. nequaquam verò eam augent, atq; impotentiæ potius quam potentiæ argumenta dicuntur, quibus ostendit princeps, se suis affectibus nondum dominari posse, sed tanquam mancipium iis servire, ut dicit Cicero in parad. sic sæpe aliquid liberum est & manet, licet liberum sit sub certa lege. Sic matrimonium sub certa lege liberum est, sic donatio, sic alienatio, sic liberæ contrahendi, alienandi, in jure libera dicuntur, quæ singula tamen certis legibus libera sunt & in certis casibus & personis prohibentur. vid. Gæddæ. & in l. nepos. 125. num. 4. de verb. sign. Hering. de fidejuss. c. 7. num. 224. & seqq. Bodin. libr. 6. ca. 1. de Rep. Vt igitur Deus non ideò minus omnipotens dici potest, quia mentiri & peccare non potest, ut dicit Apostolus sic & rex non ideò minus potens dicitur, quod cælum digito attingere & oceanum exhaurire atque montes transferre non possit, neque alia, quæ ipsius naturæ sunt cõtraria, agere queat. Concludo igitur cum Did. Covarr. lib. 2. var. resol. ca. 6. nu. 7. & Vas. lib. 1. illust. contr. c. 26. num. 23. nullam absolutam potestatem reperi & siquis ea utatur, tyranni magis quam principalem potestatem dici. Craver. de antiq. temp. part. 1. Atq; hæc sunt, quæ duxi respondenda esse impugnantibus ephororum potestatem. Superest ut paucis de indiciis tyranni subjungam. Nam hæc omnia τεκμήρια, ex quibus tyrannum, vel tyrannidem in genere cognosci posse diximus, putat Arnisæus ca. 7. & 9. polit. ad essentiam tyranni non pertinere, quippe quæ tantum in cura privati commodi & subversione publici consistat. Sed malè. Nam si certum est ex singulis, quæ diximus, tyranni requisitis, subverti & dissolvi publicam universalem consociationem, adeò ut

licam universalẽ consociationem, adeò, ut singula hæc tendant ad dissociationem et dissolutionem societatis illius, quæ Remp seu politiam constituit, planè argumenta & indicia tyrannidis esse, negari non possunt. Officium veri & legitimi magistratus est, curare salutem & bonum regni publicum, atque Remp. administrare secundum leges honestas & justas, omnia facere, quæ pertinent ad αὐτάρκειαν, εὐνομίαν, & βοήθειαν societatis civilis, ad promovenda ipsius commoda et avertenda illius incommoda legi & justitiæ se subjicere ejusque dominium & imperium, tam in se, quàm subditos suos, admittere. Tyrannus igitur erit, qui facit contrarium, utpotè, qui id conatur, ut populo nocendi et resistendi sibi ita agenti, voluntatem & potestatem adimat, ut impunè sibi grassari liceat & pro libitu quidvis agere contra leges regni fundamentales, atque in perniciem Reipublicæ juribus majestatis abuti. tur, atque absolutam potestatem, seu plenitudinem potestatis in administratione sua usurpat & exercet, & legi seu justitiæ imperare conatur. Talis politiæ administratio indicat facinorosorum hominum potius congregationem, quam corpus legitimæ politiæ. Vnde si hæc facta tyrannos continuaverit, necesse est, ut tandem ruina imperii & interitus societatis illius universalis sequatur. Sic igitur illis societatem universalem status regni atque leges politiæ, quibus illa est contractata & constituta subvertit. Nam hæc facta tyranni, contraria sunt caussæ finali, ob quam politiæ & socialis vitæ hæc est constituta, atque formam societatis legitimæ contractæ tollunt. Nulla siquidem societas maleficiorum perpetrandorum valet. Sed particulatim videamus quomodo facta, quæ hic adscripsimus tyranno, potestatem & voluntatem resistendi statibus regni adimant, atque eo ipso dissolvant societatem hanc politicam. Quando igitur membra regni alienat et in alium transfert, atque in propria viscera sævit, vires & potentiam regni minuit, contra juramentum à se præstitum hanc societatem politicam ledit. Similiter, quando publicum Dei cultum sacrum, ob cujus defensionem contracta est hæc vita socialis, mutat in idolatriam, quando juribus majestatis, quorum administratio ipsi in commodum & salutem regni

regnicolarum data eſt, abutitur in perniciem & everſionem regni: quando ius ſuum populo auferit: quand ſchiſmata factiones, diſſidia & bella civilia, quibus diſſolvitur omnis ſocietas & concordia, inter ſubditos fovet & alit. Hoc enim modo unionem & concordiam populi, quæ vinculum ſocietatis eſt, tollit, dividit & diſſolvit. Fit hoc ſimiliter quando rex illos, qui leges regni cultumque Dei & ſcholas in regno tuentur, tollit & per horum obitum, vel exilium veræ pietatis exercitium adimit & pietatem regno expellit. Quando omnia obſtacula quibus impeditur, ne Rempub. evertat & graſſandi licentiam ſibi uſurpet, removet. Per ejuſmodi facta directò quidem politia non diſſolvitur, ſed quin ex biſce tandem ruina imperii & politiæ ſit ſecutura, dubium non eſt. Sic qui navem, cui Reſp. comparari ſolet, in qua navigat, perforat, vel velum malum, clavum, aut aliud neceſſarium inſtrumentum, ſine quo navis uſus eſſe non poteſt, tollit, vel in mare proijcit. ſtatim, quidem navem non evertit, ſed quod tandem tamen ſubmerſio aquis paulatim irrumpentibus, vel tempeſtate ingruente, certo ſecutura, ſit, omnes intelligunt & vident. Sic & gubernator navis ebrius, vel non ſanus mente, aut imperitus, quin tandem tempeſtate ſuborta, omnes ſuos vectores & ſeipſum perdat, dubium non eſt. Hoſce gubernatores, vel navarchos, ſiquis ex vectoribus impediat, quis illi hoc vitio vertet? Facit enim pro ſua et ſociorũ, qui eadẽ navi vehuntur, ſalute. Quod ſi igitur tyranni eiuſmodi facta ſint, quæ ſecum perniciem & interitum, ſeu diſſolutionem ſocietatis communis trahunt, quis talia non tyrannica dicet, ſive directo, ſive indirecto, per conſequentiam ad everſionem Reipubl. tendant. Planè in jure dicitur æque homicida, qui cauſſam mortis præbuit, ac qui telo occidit. Conſultius quoque & tutius exiſtimatur prævenire et evitare pericula, quam illa in ipſo actu velle propulſare, prævenire melius ſanè eſt, quam præveniri, & poſtquam res deſiit eſſe integra & ſanabilis, remedium adhibere. Hoc in caſu qui propulſare poteſt injuriam et vim, nec facit, æquè reus, ac ſi intuliſſet, exiſtimatur. uti latiùs ſupra in c. 18, de offic. ephor diximus.

libelli anonymi, de jure magistratuum in subditos, sed moti levissimis, imò dixerim nullis rationibus. De indiciis quoque tyrannidis aliter sentit Henningus Arnisæus. Præcipuæ rationes ex his, quibus Gentilis utitur, hæ sunt. Patri jus & imperium patrium non est adimendum, multò minus eidem vis est inferenda. Ergo neque principi. Imò, inquam ego, sunt casus in quibus hoc licet. Vide l. 35. minimè. de religi. & sumpt. fun. Exo. c. 23 2. 28. & seqq. imprimis verò, quãdo præcepti aliquod tabulæ primæ decalogi hoc exigit. Nam præceptis primæ tabulæ, cedũt præcepta secundæ tabulæ, uti exẽpla ostendũt. Luc. c. 9. 3. 24. 25. 59. 60. 61. 92. 1. Reg. c 21. 10. 11. 12. Mat. c. 9. 42. 43. & seqq. Mat. c 5. 29. 18. c. 9. 13 c. 10. 37. c. 12. 1. 11. Acto. c 5. 29. 1. Sam. c. 15. 17. 18. Osea c. 6. 6. Et qui amat patrem, aut matrem plus quàm me, non est dignus me, Christus dicit. Matth. c. 10. 37. Princeps per similitudinem dicitur parens patriæ, quod scilicet pari charitate suos subditos complecti debeat. Similitudo verò nihil probat, sed illustrat, ut docent Logici. Unde argumentum sumptum à similitudine claudicare dicitur. Qui pater est, natura talis. Magistratus persona naturâ talis non est, sed ex electione & inauguratione. Pater alit liberos suos: Princeps non alit subditos, sed alitur ab illis, atque thesauros colligit, non subditis sed sibi. Nec dicimus principem tyrannum statim interficiendum, sed illius vi & iniuriæ resistendum esse, & uno in casu interfici jure posse, quando scilicet tyrannis ipsius est nota & insanabilis, atque quando furiosè spretis omnibus legibus perniciem & exitium regni molitur & civilem inter homines societatem, quantum in se, tollit, & in propria viscera sævit, atque alia remedia non dantur. Sic etiam parenti furioso, datur, qui rebus suis commodè præesse non potest, filius curator dari potest l. 1. l. 2. de cura. furios. & parens, qui abutitur sua potestate patriæ, eadem rectè privatur. l. 6. lenones. l. 7. C. de infant. expossit. l. 2. C de patent. qui fil. distrax. l. 2. de his qui sunt sui vel alien. iur. §. sed dominorum. Inst. d. tit. l. ult. si quis à parent. manumiss. unde Geil. lib. 1. obs. 17. Fernand. Vasqui. illu. quæst. lib. 1. c. 8. idem de intermedio magistratu abutente sua jurisdictione asserunt. Sic subditi auxilio principis sui, qui eos non defendit, cum deberet destituti, ad aliud principem confugere possunt. Alberic. Gentil. lib. 1. de

de bello. c. 23. per alleg. ibidem. Decianus lib. 7. crim. c. 49. num. 28. 29. Lucas de Penna in l. 1. C. de superind. lib. 10. Est enim domini & subditorum status, inquit Alberic. connexus. Hi dominum suum magistratum, hic vero subditos suos defendere debet. Atque ut subditi obligati sunt ad obedientiam, sic dominus ad piam administrationem. Sed idem Gentilis, in disputationibus regalib. quæst. 3. asserit, quod contra vim & iniuriam principis, defensio justa consistat in fuga. Fugere ergo debent subditi à tyranno. Ita est: privati potius fugere debent, quam resistere suo magistratui, aut cum patientia injuriam & vim sibi illatam ferre. Ordines verò, seu optimates regni personæ publicæ, minimè hoc possunt, nec debent. Ad hoc enim illi jus gladii acceperunt, ut impiis molitionibus tyranni resistant eo quo dixi modo, uti rationibus & exemplis probavi supra. Fugientes itaque officium suum deserunt & patriam omnesq; in ea relinquentes lupo, leoni, vel urso, quibus animalibus rapacibus, tyrannum scriptura sacra comparare solet, exponunt, atque ex pastoribus fiunt mercenarii, fugitivi, & pro defensoribus & custodibus, regni & Reip. proditores perfidi. Optimatum itaque fuga, hoc in casu, non honesta, neque licita est. Pugna enim cum præceptis Decalogi de regno Dei defendendo, pugnat cum consociatione & civili societate. Pugnat cum ipsorum promissione, qua patriæ officium suum, operam, studium & fidem suam, in hoc rerum statu promiserunt & addixerunt, ut apparet ex iis quæ supra de ephoris dixi. Par, postea, idem Gentilis dicit, in parem, multò minus inferior in superiorem habet imperium. Ergo ephori, qui sunt minores rege, non possunt resistere tyranno. Contrarium ego asserо. Revera enim populus & ephori sunt superiores principe, quem ipsi constituerunt, à quibus, quam habit potestatem, ille accepit. Sic quoque capitulum supra episcopum, Senatum supra consules esse supra demonstravi. Deinde tyrannus eiusmodi desinit esse persona publica, & ob tyrannidem suam incipit esse privatus, cui obedientia non debetur in illis in quibus jurisdictionis suæ limites excedit. l. 13. l. ultim. de jurisdict. de qua re supra dixi. Impium & absurdum est dicere, Deum omnes ius suum resignasse & in magistratū cōtulisse, ita ut magistratui usurpanti sibi ea, quæ solius

Dei:

Dei eique ſolt ſunt præſtanda, non reſiſtere liceat, at Deo ius ſuum illibatum maneat. Pergit Gentilis, & ait, tyrannidis nulla alia pœna eſt, quam conſcientiæ tormenta & metus quo aliorum vim metuunt. Hæc eſt communis omnium maleficiorum pœna, de quibus conſcientiæ diris & laniatibus Apoſtolus ad Rom. c. 2. ſed obduratam & cauteriatam conſcientiã habentes, hanc pœnam non ſentiunt, ut idem Apoſtolus alio in loco ait. Et tyrannis in pœnam datur ſubditorum Iob c. 34. 30. cum & Deus dicatur creare malum & bonum. Amos. c. 3 Eſa. c. 45. Sed & Deus excitat liberatores & ſalvatores atque vindices contra tyrannos vid. lib. Iudic. Exod. c. 1. & ſeqq cap. Nec etiam ideo pœnæ civiles ceſſabunt, aut ipſorum malitiæ indulgendum eſt cum Reipubl. ruina, gloria Dei & regni illius detrimento. Nec ideo ephori deſinent officium ſuum facere, aut negligentes hoc excuſantur, uti ſupra ſuo loco diximus. Principi, porro, ait, non eſt maledicendum, multo minus ergo vis inferenda, neque eidem imperium adimendum & poteſtate ille ſua privandus quem Deus conſtituit. De principe, non tyranno, hæc dicuntur, nec de illo qui pro privato habetur. Sequitur, ait, majus malum, ſi per vim tollitur tyrannus. Nam ſi tyrannum volumus auferre, naſcetur bellum civile tyranno deterius. Ergo vis tyrannidi non eſt opponenda, ſed ferre tyrannidem ex uſu & re regni erit. Non ſunt mala tolerãda ideo, ne alia maiora ſequantur, nec mala facienda, ut bona eveniant ut dicit Apoſtolus. Voi Dei mandatũ extat, de eventu non eſt diſputandum, ſed Deo is commendandus. Religio, libertas & iura patriæ ſunt defendenda, etiam ſi inde multa incommoda ſequantur, nec ob eventum incertum, officii partes ſunt deſerendæ. Vir bonus & patriæ amans, mori etiam pro patria ſibi glorio um judicat, ut dicit Cicero. Regero argumentum, hiſtorias teſtari, ſæpe majora bona ſecuta fuiſſe everſa tyrannide. Quæro etiam, quæ poſſit eſſe comparatio inter ſalvam, ſartam, tectam religionẽ regnum Dei & libertatem patriæ & inter incommoda miſerias, ac calamitates, quæ everſionem tyrannidis præcedunt & ſequuntur? Nimirum majus bonum eſt religio, regnum & gloria Dei quam declinatio omnium miſeriarum calamitatem & iniuriarum, quas reſiſtentes tyranno perpeti coguntur. Sic pergit Gentilis ad aliud argumentum, Populus, vel ephori populum repræſentantes, non

cederunt

principem. Ergo nec tollere possunt. Antecedens negatur. Contrarium ex iure gentium & divino probavimus & exemplis adductis illustravimus. Melius est, postea, dicit, habere aliquam Rempubl. quam nullam, uti in commotione fieri solet. Non tyrannis, sed eversio tyrannidis Rempub. facit. Negatur quoque esse commotio, quando optimates justo & legitimo modo, tyrannidem exercenti resistunt, sub ephoris verò esse Remp. ex iis quæ suprà diximus, abundè liquet. Tyrannus evertit Remp. uti de Saule David conqueritur Psal. n. 75. v. 4. ubi Iunius: ephori verò erigunt, & defendunt: Nec non: latronũ conventus & conspiratio contra leges, Remp. facit, uti disputat Cicero in paradoxis. Addo, historias ostendere interfectis tyrannis, Remp. convaluisse & melius habuisse, uti David de se gloriatur d. Psalm. 75. 4. 5. 6. Moses & Aaron non concitarunt populum Israeliticum; nec David Saulem voluit interficere ajunt. Scilicet, quia bi privati fuerunt, non Ephori, optimates, vel status regni, qui soli id ius habent, ut supra diximus. Atque hæc sunt præcipua argumenta, quibus Gentilis & Barcklaius contra theologorum & Iurisc. communem sententiam moventur. Beccaria Iesuita, ulterius progreditur & ordines seu optimates regni nullos agnoscit. Quam sententiam supra rationibus & exemplis sacris & profanis satis ut puto, refutavimus. Contra principia hæc negantem, frustra disputatur. De vindicta prohibita, quæ adfert ex Matth. c. 5. Deut. c. 32 huc non pertinent. Quod enim ephori faciunt, ut legitimi magistratus, ad hoc constituti & qui in eum usum gladium acceperunt, faciunt, nimirum pro defensione patriæ, religionis & libertatis & ad sceleratos puniendos, iure vocationis suæ, ut magistratus. Nec enim privati sunt ephori. Populus & rex eodem tempore extiterunt, dicit. Ergo populus rege non est prior. Nam magistratus & subditus cum sint relata, eodem tempore sint, necesse est, ita ut alterum, ante alterum vi relationis esse nequaquam possit: sicuti pater & filius, simul eodem tẽpore existiterunt, sed tamen à populo rex cõstitutus, à patre filius genitus, non contra: causa regis est populus, causa filii est pater. Rex & filius illorum effectus. Causa verò suo effecto, natura est posterior. Negari igitur non potest ante regem populum extitisse & ante filium parentẽ. At populus non agnoscens regem, seu aliquem superiorem, regis subditus dici non potuit,

quam tamen qualitatem postea eo ipso tempore, quo regem suum magistratum constituit, adsumpsit. Negare verò regna & societatem hanc universalem publicam ortũ suum à primis initiis suis à familia, collegiis, pagis, oppidis & civitatibus ac provinciis habuisse, est cum ratione insanire, & omnem historiis fidem abrogare & contradicere omnibus iis quæ supra latè docuimus in capitib. 1. 2. 3. & 4. Est insuper in his magna diversitas. Populus enim est immortalis pluresque personas continet. Rex mortalis & individuum unum. Officium regis est excellentius. Officium subditorum minus excellens. Et dignitas hæc non est quiddam naturale, verum accidentale, temporale. Sed videamus reliqua, quæ hic Iesuita adducit: Salomo ex familia Davidis à Deo & à Davide patre, cum populi approbatione rex fuit electus. 1. Reg. c. 2. 1. Chron. c. 28. 5. 6. 7. c. 29. 1. 2. Chron. c. 1. 9. Ergo à Deo, Davide & populo Salomo est electus. Non sequitur: à Deo electus est. Ergo non à populo, imo populus Dei mandato ex posteris familiæ Davidis eligebat reges, Deut. c. 17. & ideo quod à Deo & patre, Salomo fuit electus, etiam à populo. 1. Chron. ca. 29. 22. 23. 24. Quasi invito & reluctãte Deo factũ, quod populus egit? Diversum Dei & populi finem esse posse concedo. Idem tamen effectum à diversis utriusq; actionibus esse in rege eligendo contendo. Audiamus sequens argumentũ. Iora. Ozia, Ezechia, Manasses, Amõ, Ioachim, Asar, reges 1. õ. leguntur à populo constituti. Ergo, inquit, ab eodem etiã non sunt electi. Nõ necessaria est hæc collectio. In dubio potius præsumptio est præscriptum Dei fuisse observatum, quod extat Deut. 17. & consuetudinẽ atq; morẽ observatũ repetitiẽ in regum initiatione. Norũ etiã est non semper gesti negotii omnes circũstantias in scripturis enarrari. Aliquando, quæ uno in loco omittuntur, in alio plenius explicantur. Aliquando etiã nullo in loco leguntur quædam facta, vel omissa esse. Quis hic in alterutram partem aliquid affirmabit, vel negabit? Mea sententia hic est, quod scriptura non dixit, nos etiam affirmare, vel negare non debere. Erubescimus enim sine scriptura loqui. Sed nec scriptura subticet idipsum in electione. 2. Samuel. cap. 16. 18. sequar regem, quem Deus, populus, & universi elegerint. Saul à Deo & populo electus fuit. 1. Samuel. ca. 12. vers. 1. 2. 3. & ca. 10. 15. 17. 22. Nec

non in electione Davidis. 2. Samuel. ca. 5. 3. 1. Reg. ca. 2. 15. in Salomonis. 2. Samuel. ca. 7. 13. 2. Chronic. ca. 20. 5. iuncto. 1. Reg. c. 1. 32. 1. Chronic. ca. 28. 1. Idem observatum, in electione regis Azariæ. 2. Reg. ca. 24. ca. 12. ca. 15. Ammonis. 2. Reg. ca. 21. Manassis. 2. Reg. ca. 22. & plurimorum aliorum, de quibus latius supra. ca. 19. diximus. Male verò causa faustæ acclamationis & electionis regiæ sancta & iusta gubernatio antecessoris dicitur. Nam & impiorum regum filii electi leguntur. Et quod Iudæi ex Dei mandato fecerunt, Deut. c. 17. ibi coa Ponues tibi regem. etcæt. hoc non faustæ acclamationis ergò ipsos feciſſe dicendum eſt. Urget exemplum Davidis, qui ob iusticiam commendatur, quod manus suas non intulerit Sauli, 1. Sam. c. 24. & c. 26. 2. Sam. c. 1. scilicet non licuit hoc Davidi, cum non esset neque ex generalibus, neque specialibus Reipubl. Israelitica ephoris, qui ad hoc ipsum gladio armati erant, ut Rempubl. contra tyrannidem regis defenderent. Sed quid ages cum hoc homine, qui ordines nullos in Republica agnoscit contra omnem historiarum fidem & rationes & exempla, quæ supra à nobis sunt adducta; Mirum igitur non est hominem hunc ita labi. Contra tyrannidem Saulis, Salomonis, Ioran, Manassis, ordines nihil egerunt, dicit. Ergo nulli fuerunt. Non sequitur. quasi quis regem non esse affirmaret ideo, quia officium non faciat. Quis tam ineptus est, qui velit dicere, quia tyrannidi horum regum primates populi non obstiterunt, ideo eos hoc etiam non potuisse? quod mortuo Salomone tyrannidem exercente, postea contra Rehabeam filium patris tyrannidem imitantem jure fecerunt. 1. Reg. ca. 12. Et quis dicet, non fuisse generales & speciales Reipubl. ephoros, quorum tam multis in locis scriptura sacra mentionem facit, ut patet ex illis, quæ latè supra adduximus. Postea hic Baccaria videt supremitatem: δίναμιν & autoritetem imperii, quæ penes imperii optimates, membra, seu ephoros residet. Rideat hoc modo jus proprietatis ab usufructu distinctum; rideat alium dici dominum rei, alium verò administratorem ex præscripto domini agentem. Dominus regni & imperii est populus in corpus regni consociatus. Administrator, curator & procurator regni est rex à populo

electus & constitutus. Populus est immortalis ob successionem perpetuam qua in mortuorum locum, alii succedunt. Rex est singularis persona & mortalis. Habet hic magnam potentiam, autoritatem & maiestatem, sed non propriam, verum sibi à populo adcommodatam & concessam, quæ omnia si populus repetierit ab eo, fit ille, qui rex erat, privatus, & par reliquis hominibus. Lõgas habet manus, celerrimos pedes, oculos innumeros, & aures plurimas & divitias ingentes & immensas, sed hæc omnia à subditis & in ipsis. Horum manibus, pedibus, oculis, auribus & locupletis seu facultatibus, unus ille ex consensu dominorum ad commodantium ei suas manus, aures, oculos, pecunias his utitur, fruitur, non ut privatis suis voluptatibus impendat, vel in dominorum à quibus accepit perniciem, sed in Remp. hoc est, communem universorum & singulorum utilitatẽ convertat, secundum dominorum voluntatem & præscriptũ. Et si igitur princeps nihil aliud, quam dispensator, curator, administrator & procurator alienorum negotiorum & bonorũ, quæ potestate si abutitur, à domino rationem adminillrationis exigente, privari potest, uti prolixè supra hoc cap. & rationibus et exemplis probavi. Quæ cum ita sint, non habuit caussã Beccaria, quod mortuo anonymo autori, libelli illius pii & eruditi, qui inscribitur de jure magistratuum in subditos, insultarit, tam scurriliter, confidenter & imperitè. Sed & Keckermannus theologus & philosophus, optimates & ephoros, seu status in primo & perfectiori principatu non agnoscit, sed tantum in imperfectiori admittit. At meo judicio malè, ob rationes prædictas & exempla politiarum optimarum imprimis Iudaicæ à Deo constitutæ. Non enim nobis hîc fingenda est Respub. & politia Platonica, seu qualẽ Thomas Morus in Utopia fingit, sed talis qualis in hoc humanarum rerum oceano & naturæ nostræ infirmitate haberi potest. Deinde quis permitteret, ut in tali perfectiori statu planissima imperandi potestas quam absolutam vocant, regi concedatur? quod tyrannicum esse diximus et Covarr. lib. 3. var. resol. c. 5. nu. 8. Pinel. par. 1. c. 2 num. 25. 26. in rub. C. de rescind. vend. Sequeretur nullam potestatem corpori politico consociato relictam, sed adeniptam illi potestatem ea faciendi & procurandi quæ e; horis tribuimus sup c. 18. & hoc capite. Aut certè, si nihilominus hanc relictam asseramus, necesse est ut exercitium et agende

facul-

facultatem etiam concedamus. Quorsum enim ius alicui damus, cui usus illius denegaretur. Sane qui legem superiorem regi esse volunt & regem legi subjiciunt, seu ut planius dicam ad justitiam & Deum ipsum summum dominum statuunt, necesse quoq; est, ut corpori huic consociato concedant hæc, quæ ephoris tribuimus. d.c. 18, & hoc capite; Est ergò doctrina eorum quæ traduntur de ephoris in c. 18. generalis, pertinens tam ad regiam, quam polyarchicam potestatem, & ad quemvis omninò summum magistratum, secus quam Kirchmannus existimavit, uti cuivis conferenti hæc, & ad regem, seu perfectiorem statum quem vocat, adcommodanti, apparebit. Tandem hic etiam Bodini sententia examinanda est. Ille lib. 2. c. 5. de Repu. distinguendum in hac quæstione esse existimat. Nam principem, tyrannum tam à peregrino, quam cive iure interfici posse existimat. Nec enim hic princeps jura majestatis, quæ penes populum resident. habet. Ut regem monarcham, qui per se jura majestatis habet, neq; cives singuli, neq; universi interficere possunt. Ab eo enim pendent omnium omnia imperia & in eo præsente, omnis alia potestas cõquiescit. Ita Bodin. d. loc. Tolosan. lib. 26. c. 5. nu. 24. de Rep. & cum iis plurimi alii politici. Ego utrumq; distinctionis hujus membrũ probare minime possum. Nec enim principẽ tyrannũ civis quilibet interficere potest, sed soli ephori, primates & status imperii, seu principatus, quẽ princeps, vel Dux administrat idq; causa cognita, et eo quam dixi. Quod si etiam ille princeps tyrãnus est regni alicuius membrũ & superiorẽ agnoscit, tum coram eodẽ accusandus est, & ob abusum suæ jurisdictionis, eadẽ à superiori magistratu, à quo suã potestatẽ accepit, est privandus, ut cõmunem dicit Gail lib. 1. obs. 17. & Peregrinan. Vasq. li. 1. c. 8. illust. contr. ut dixi supr. c. 8. de provinciis, vel etiam in comitiis seu cõciliis œcumenicis regni, hæc decidi possũt, ut c. 30. dictũ est. Alterum distinctionis mẽbrum falsum esse assero. Nam etiamsi populus in monarcham, seu regem talẽ omne suum jus, summum imperiũ, absolutam, seu legibus omnibus solutam potestatem transtulit. L. 1. de constit. princip. l. princeps. de legib. non tamen verba illa generalia illum sensum habere possunt, quod illis peccandi licentia & jurisdictio sit data, aut ideò absolutam habeat imperandi & administrandi potestatem. Covarr. alleg. lib. 3. variar. resolut. c. 6. num. 8. Pineil. in rubr. part. 2.

num. 25. C. de rescind. vend. c. 2. Tesaur. decis. 91, & quod omnis ephorum Reipubl. potestas sit sublata, & majestatis jus populo prorsus ademptum, vel quod hisce ea, quæ naturæ & essentiæ imperii & potestatis sunt contraria, in regem translata esse existimentur. Ephororum & optimatum Reipubl. potestatem diversam & aliam esse à regis potestate & imperio, satis liquet ex illis, quæ in capite 18. de ephoris diximus. Consta: quoque hanc à populo prius constitui, quam regis ab hisce electi, potestas.

Quàm igitur potestatem populus anteà optimatibus dedit, eam nec voluit, nec potuit postea illa generali & absoluta potestate regi conferre. Quod si verò regnum inveniatur, quod tales ephoros sibi non constituit, sed tantum regem cum summa & absoluta potestate habeat, cum regnum ipsummet, ephororum potestate tributim, curiatim, vel centuriatim utetur, ut capite 19. disseruimus. Nam corpus Reipubl. hoc jus ephororum semper retinet, etiam rege cum summa potestate electo. Siquidem hoc jus spectat proprietatem imperii, & legem, seu justitiam, superiorem pro rege constituit, eumq; subjicit legi, ne tyrannis & pessimorum hominum congregatio potius quàm honesta politia dicatur. Et quomodo populus tyranno ad quævis scelera perpetranda suam autoritatem & potestatem, quam ab initio tempore initiationis suæ tyrannus accepit, & sine qua privatus reputantur, amplius adcommodare bona conscientia potest, & tyrannum pluris, quam Deum ipsum facere, sicuti latius disseruimus supra capite 19. Diximus quoque supra cap. 18. & capite 24. Proprietatem & usumfructum summi imperii & maiestatis apud populum, ut dominum, sine quo tanquam proprio subiecto, imperium illud consistere non potest, remansisse, & solam illius administrationem & procurationem generalem regi à populo esse demandatam. Quis verò dicet, talem generalem procuratorem & administratorem, etiam cum libera potestate constitutum, habere potestatem, re aliena, cuius proprietas penes proprietarium remansit, contrà ipsum Dominum abutendi, vel eam alienandi, vel sibi eam ex titulo proprietatis vindicandi? qua de re supra cap. 24. de affect.

affect. regni naturali in §. Tertiò mandatarius. diximus. Quis item dicet populum talẽ jus majestatis in alium à se transferrẽ potuisse? Stat enim illa communis Iurisconsultorum sententia, jus majestatis, nec cedi, nec distrahi, nec ulla ratione alienari possẽ à suo domino. Iason. in proœm. feudorum. Bodin. lib. 1. cap. 10. de Republica per alleg. ibidem. Rosenthal. lib. 1. cap. 5. conclusion. 10. & 11. Covarruv. cap. 4 num. 1. practicar. quæst. Heigius lib. 1. quæst. 4. num. 25. & seqq.

Est enim individuum & incommunicabile, neque temporis diuturnitate præscribi potest, ullo modo. Nam ius hoc maiestatis à membris universis & singulis regni constitutum est, ab illis incipit & sine illis consistere & conservari non potest. Nequaquam verò cum rege nascitur qui etiam pleniſsimam potestatem habens, non potest membris regni sibi iniquè agenti potestatem & voluntatem resistendi adimere. Vnde ius hoc dicitur anima & spiritus vitalis regni & Reipublicæ, quem alii citra interitum sui ipsius, communicare nequaquam possit. Natura ergo huius administrationis regi demandatæ est, ut imperium suum submittat legi & iustitiæ l. 4. digna vox. C. de legibus. l. 2. Digest. de legibus. & vid. supr. cap. 18. & ut populum, seu regni corpus, à quo ipse rex quandoque etiam in lumbis majorum suorum, omne jus suum quod habet, accepit; ut diximus supr. cap. 19. dominum suum agnoscat, omnesque suæ administrationis partes ad domini demandantis utilitatem, commodum & salutem referat, & ut finita morte administrantis gubernatione, vel ob abusum & fines mandati non servatos, ad dominum, seu regni corpus, quod est immortale, redeat. Naturæ hujus administrationis repugnat abusus demandatæ iurisdictionis in domini mandantis perniciem, & quando administrans pro domino in re mandata se gerit & absolutam plenúmque ius in re mandata sibi usurpat. Covarruv. sæpè citato cap. 6. num. 8. lib. 3. var. resolut. Tessaur. decis. 91. Pinell. d. loco cum allegatis ab eodem. Hæc enim contractui mandati & bonæ fidei prorsus sunt contraria. Etiamsi igitur concessio etiam generalissimis verbis est facta,

&

& absolutißima atq; plenißima attributa potestas regi, taman generalia illa verba restringenda erunt, ne illa naturam contractus & bonam fidem tollant, vel mutent, aut contrahentium intentioni ac voluntati repugnent, quæ fuit, politiam honestam secundum rectam ratio[nem], legesque iustas constituere eique gubernatorem & moderatorem præponere, non tyrannum, qui ex politia, latrocinium, deprædationem, pessimorumque hominum congregationem & cospirationem, faceret. Vnde Iurisconsulti dicunt, in generali concessione vel mandato minimè contineri ea, quæ in specie, vel vero similiter quis non fuisset concessurus. Quis enim tam ineptus, qui procuratorem in negotiis & rebus suis ad dißipandum, dilapidandũ & abutendum constituere velit, aut qui nullis æquitatis, pietatis & justitiæ legibus procuratorem in sua administratione adstrictum esse velit. Quis talem conventionem non turpem & juri naturali ac honestati contrariam & proinde nullam & impossibilem diceret? l. filius. 15. de condit. instit. l. nepos proculo. 125. de verb. sign. l. 188. ubi de reg. jur. l. 185. d. l. Quæ de re docte asse it Fernand Vasq. lib. 1. c. 43. nu. 2. 3. 4. 5. c. 2. c. 3. c. 15. c. 26 illustr. controv. & dixi latius supra n. 18. 19. & c. 24. Quando etiam à tali tyranno non præstatur id quod dedit causſam contractui, seu ob quod ille electus est à populo, nimirum pia, justa & salutaris administratio, quis amplius obligatum populum dicet? Etiamsi igitur generaliter talis absoluta potestas intelligenda esset, nihil minus tamen hæc generalitas, non ad impia, turpia, iniqua, abusum iuri dictionis & tyrannidis exercitium, aut contraria bonæ fidei extendi posset, sed tantum ad salutaria & omnia utilia & licita, argu. l. 125. nepos. de verb. significat. & l. filius. 15. de condit. instit. & l. 188. §. 1. de Regul. jur. non ad ea, quæ tyrannidem sapiunt. Ex quibus apparet vanam esse illam Bodini & aliorum distinctionem inter principem & regem tyrannum. Hinc quoque constat naturam imperii et potestatis summæ et absolutæ non esse, ut quidvis pro libitu princeps, seu rex facere possit, sicuti nec libertas dicitur licentia quidvis faciendi, sed tantum ea, quæ iure non prohibentur, ut dicit Iurisconsultus in l. a. libertas. de stat. hom. Quamob causſam, non ideo quis minus liber dicitur,

quod

quod non liceat ipſi peccare, fidem fallere, delinquere & turpiter agere. dict. l. filius. 15. de condit. inſtit. l. nepos. proculo. 125. de verbor. ſignif. Theſaur. deciſion. 91. Nam ideo legum ſervi ſumus, ut liberi eſſe poſſimus, ut Cicero dicit. Nec igitur minus potens, vel ſummam poteſtatem habere dicitur, quod non poſſit turpiter agere & pacta atque juramenta frangere, & jus naturale violare. Hæc enim pugnant cum natura imperii, quæ eſt, ut legibus, pietati & juſtitiæ ſe ſubmittat. l. 4. digna vox. C. de legibus, & legem dominam agnoſcat l. 2. de legib. vid. ſup. c. 18. nequaquam verò eam augent, atq; impotentiæ potius quam potentiæ argumenta dicuntur, quibus oſtendit princeps, ſe ſuis affectibus nondum dominari poſſe, ſed tanquam mancipium iis ſervire, ut dicit Cicero in parad. ſic ſæpe aliquid liberum eſt & manet, licet liberum ſit ſub certa lege. Sic matrimonium ſub certa lege liberum eſt, ſic donatio, ſic alienatio, ſic liberum contrahendi, alienandi, in jure libera dicuntur, quæ ſingula tamen certis legibus libera ſunt & in certis caſibus & perſonis prohibentur. vid. Gæddæ. & in l. nepos. 125. num. 4. de verb. ſign. Hering. de fidejuſſ. c. 7. num. 224. & ſeqq. Bodin. libr. 6. ca. 1. de Rep. Vt igitur Deus non ideò minus omnipotens dici poteſt, quia mentiri & peccare non poteſt, ut dicit Apoſtolus ſic & rex non ideò minus potens dicitur, quod cælum digito attingere & oceanum exhaurire atque montes transferre non poſſit, neque alia, quæ ipſius naturæ ſunt cõtraria, agere queat. Concludo igitur cum Did. Covarr. lib. 2. var. reſol. ca. 6. nu. 7. & Vaſ. lib. 1. illuſt. contr. c. 26. num. 23. nullam abſolutam poteſtatem reperi & ſiquis ea utatur, tyranni magis quam principalem poteſtatem dici. Craver. de antiq. temp. part. 1. Atq; hæc ſunt, quæ duxi reſpondenda eſſe impugnantibus ephororum poteſtatem. Supereſt ut paucis de indiciis tyranni ſubjungam. Nam hæc omnia τεκμήρια, ex quibus tyrannum, vel tyrannidem in genere cognoſci poſſe diximus, putat Arniſæus ca. 7. & 9. polit. ad eſſentiam tyranni non pertinere, quippe quæ tantum in cura privati commodi & ſubverſione publici conſiſtat. Sed malè. Nam ſi certum eſt ex ſingulis, quæ diximus, tyranni requiſitis, ſubverti & diſſolvi publicam univerſalem conſociationem, adeò ut

regnicolarum data est, abutitur in perniciem & eversionem regni: quando ius suum populo aufert: quando schismata factiones, dissidia & bella civilia, quibus dissolvitur omnis societas & concordia, inter subditos fovet & alit. Hoc enim modo unitatem & concordiam populi, quæ vinculum societatis est, tollit, dividit & dissolvit. Fit hoc similiter quando rex illos, qui leges regni cultumque Dei & scholas in regno tuentur, tollit & per horum obitum, vel exilium veræ pietatis exercitium adimit & pietatem regno expellit. Quando omnia obstacula quibus impeditur, ne Rempub. evertat & grassandi licentiam sibi usurpet, removet. Per ejusmodi facta directò quidem politia non dissolvitur, sed quin ex hisce tandem ruina imperii & politiæ sit secutura, dubium non est. Sic qui navem, cui Resp. comparari solet, in qua navigat, perforat, vel velum malum, clavum, aut aliud necessarium instrumentum, sine quo navis usus esse non potest, tollit, vel in mare projicit. statim, quidem navem non evertit, sed quod tandem tamen submersio aquis paulatim irrumpentibus, vel tempestate ingruente, certo secutura, fit, omnes intelligunt & vident. Sic & gubernator navis ebrius, vel non sanus mente, aut imperitus, quin tandem tempestate suborta, omnes suos vectores & seipsum perdat, dubium non est. Hosce gubernatores, vel navarchos, siquis ex vectoribus impediat, quis illi hoc vitio vertet? Facit enim pro sua et sociorũ, qui eadẽ navi vehuntur, salute. Quod si igitur tyranni eiusmodi facta sint, quæ secum perniciem & interitum, seu dissolutionem societatis communis trahunt, quis talia non tyrannica dicet, sive directo, sive indirecto, per consequentiam ad eversionem Reipubl. tendant. Planè in jure dicitur æque homicida, qui causam mortis præbuit, ac qui telo occidit. Consultius quoque & tutius existimatur prævenire et evitare pericula, quam illa in ipso actu velle propulsare, prævenire melius sanè est, quam præveniri, & postquam res desiit esse integra & sanabilis, remedium adhibere. Hoc in casu qui propulsare potest injuriam et vim, nec facit, æquè reus, ac si intulisset, existimatur. uti latiùs supra in c. 18, de offic. ephor diximus.

CAPUT XXXIX.

De Speciebus ſummi magiſtratus.

ATque hactenus de conſtitutione ſummi magiſtratus, ejuſdē adminiſtratione & officio. Sequitur nunc de ſpecicbus ejuſdem.

Magiſtratus ergò ſummus, alius eſt monarchicus, alius polyarchicus. *vide Bodin. lib. 2. ca. 1. de Repub. Cornelius Tacitus ait lib. 4. annal. Cunctas nationes & urbes, populus, aut primores aut ſinguli regunt. Delecta ex his & conſtituta Reipub. forma, laudari facilus, quam evenire, ſi evenit, haud diuturna eſſe poteſt. Cicer. lib. 3. de Repubi. prout citatur ab Auguſtino lib. 2. de civitat. Dei. ca. 21. Reſpub. res eſt populi, cum benè ac juſtè geritur ab uno rege, ſive à paucis optimatibus, ſive ab univerſo populo. Horum generum ſimilitudo à familiis peti poteſt. Nam patris cum filiis ſocietas, præ ſe regnum ferre videtur. Viri atq; uxoris communio, optimatum poteſtati reſpondet. In fratrum verò conjunctio, ſpecies Democratiæ, ſeu popularis ſtatus cernitur. Patric. lib. 1. tit. 3. de regno. Etſi verò mixtiones in his, gubernationum atque adminiſtrationum generibus reperiantur, tamen novæ formæ inde non oriuntur, nomen ab eo quod prædominatur dependet, Gregor. lib. 5. ca. 1. Nec, quæ intentione vel remiſſione trium harum naſcuntur vitia & corruptelæ tam genera rerumq;, quàm παρεκβάσις, digreſſiones & aberrationes appellandæ videntur.*

Obſervandum hic eſſe manet Bodinus poſt rempub. poſſe eſſe monarchicam, vel polyarchicam, cum tamen ratio gubernandi & adminiſtrandi, longe ſit alia & diverſa à tali ſtatu Reipub. Sic ſtatus Reipub. Romanæ, exactis regibus erat popularis, quoniam jure majeſtatis omnia penes populum erant, ſed ratio gubernandi fuit ariſtocratica à populari alieniſsima. Nam ſenatus decretis omnia fiebant, & ſenatus conſulta omnes obligabant, & ſenatus, jura majeſtatis uſurpabat. Quale imperium ſenatorum, demandatum erat. Gerebant enim vices populi & precaria utebantur juriſdictione, non propria, ſed aliena populi. Poſtea plebis ſcita ſucceſſerunt, quæ popularem ſtatum expreſ-

ſius

ſius declarabant. Sed malè meo judicio ita Bodinus diſtinguit. Nam ex ſola adminiſtrandi poteſtate ſpecies magiſtratuum ſumuntur, atq; ex hac cognoſcuntur, num illi ſint polyarchici, vel monarchici. Jura majeſtatis ſemper, in omnibus ſpeciebus magiſtratuum & in omnibus adminiſtrationibus, ſunt populi, ſicuti diximus ca. 19. & ca. 24. ſupra.

Monarchicus, magiſtratus ſummus eſt, qui ſolus, ſine ſocio eſt ſummus magiſtratus, in ſubditos omnes univerſos, & ſingulos imperium, cum adminiſtratione regni tenens.

Variis nominibus & appellationibus ſic à variis vocari & inſigniri ſolet. Nam à quibuſdam vocatur rex à regendo. vid. Petr. Gregor. lib. 6. c. 8, de Rep. & libros regum, quod nomen populo Romano odioſum & deteſtabile factum, ob abuſum imperii regii, l. 2. de orig. jur. Greg. li. 6. c. 15. de Repub. Quibuſdam talis monarcha dicitur imperator, in princ. & proœm. Digeſt. & Inſtit. Greg. lib. 6. c. 9. Alex. ab Alexand, genial. dierum. lib. 1. c. 2. ab imperando, ſeu imperio. Quibusdam vocatur princeps, quaſi primus & præcipuus ordine, authoritate, dignitate, & ſuffragio, præcipuas partes obtinens. tit. de conſtit. princip. l. princeps. de legib. Gregor. lib. 6. c. 4. & c. 5. Deut. c. 17. argum. 1. Sam. c. 9. Quandoque etiam judex dicitur, à judicandi officio. Petr. Gregor. dict. lib. 6. ca. 6. & lib. Judic. & 1. Sam. c. 7. 6. Actor. c. 13. 20. 21. 1. Reg. c. 3. 9. Pſalm. 71. Quandoque dominus Greg. lib 6 c. 12. de Republ. per allega. ibidem. vide Sueton. in Octav. c. 53. & in Tiberio. ca. 27. & quæ dixi in Dialogic. de domin. Aliquando dux vocatur ab exercitu ducendo. 1. Samuel. c 8. Deuter, cap. 1. 30. Gregor. lib. 6. ca. 7. de Republ. Fuerunt quoque, qui ſuos magiſtratus ex peculiari & proprio alicuius rei, vel principis inſignis nomine, vocabant, quod imposteros, propter ſingularem aliquam præſtantiam, aut memoriam continuabatur. Sic Ægyptii ſuos reges quandoque Ptolomæos, quandoque Pharaones vocabant: & Parthi ſuos Arſacidas: Latini ſuos Murranos. Et Albani, ſuos Sylvios. Et Romani, ſuos Cæſares. Philiſtæorum reges omnes in bibliis vocantur Abimelech. Greg d. lib.

6.c.14.c.16.& ſeqq. Prophetæ unumquemque ex approbatis regibus', David vocabant: Veteres inſignem regem Conſtantinum. Id. latius Gregor lib. 6.c.10. Turcarum reges Otomani ab Otomano primo vocantur. Porrò de ſuperbis vaniſque nominibus & titulis quorundam regum. vide latius. Pet Greg.d.li.6 c.11.c.12.c.13.c.15. de Republ.

Natura monachiæ eſt, ut nutu & poteſtate unius, Reſpub. adminiſtretur, quæ propriæ eſt poteſtas ſuprema, non pendens ab alieno arbitrio, qui unus in univerſos & ſingulos imperandi ius habet, à quo cæteri, qui ſub eo Rempub. per partes ſibi creditas, moderantur, pendent & tanquam illius officiarii ſunt, per quos monacha ſua mandata exſequitur.

Sunt qui contendunt, monarcham ſine conſiliariis, ephoris & optimatibus regni poſſe de rebus gravioribus ſtatuere, at de bello pace, aliiſque negotiis arduis. Alii negant, atque in talibus optimates conſulendos eſſe exiſtimant, atque ſine eorundem conſenſu, de talibus negotiis nihil ſtatuendum, decernendum & promulgandum eſſe, quorum ſententia mihi placet ex illis, quæ dixi ſup. ca. de conſil. 27. & ca 18. de ephoris & cap. 32. in fine adde Gregor. lib. 24. cap. 7. de Republic. Bodin. lib. 2. cap. 1. dicit in regno Galliæ, regem pro arbitrio ſententias ſingulorum per Cancellarium exquirere, eumque ponderare, non numerare ſententias, & quam probat, eam tanquam propriam, ſub ſuo nomine pronunciare. Qua in re habet contradictores Hottomannum, Antimachiavellum, & Iunium Brutum. Vide quæ diximus cap. 32. de comitiorum ſeu conciliorum univerſalium autoritate.

Sed dices, quomodo dicetur monarchia, quando monarchæ poteſtas non ſit abſoluta, & libera, quæ nimirum intra certas præſcriptas metas ſe continere teneatur, & contra leges & concilii univerſalis regni & Ephororum voluntatem, nihil poſſit facere. Plane libertas dicitur naturalis facultas eius, quod cuique facere libet, niſi quid vi, aut iure prohibeatur, ut dicit Iuriſcon. & imperator ipſemet in tit. 6. de legib. in l. digna vox majeſtate regnantis, legibus allegatum ſe princi-

principem profiteri, adeo de autoritate iuris nostra pendet auctoritas: & revera maius imperio est subiicere legibus principem. Non posse igitur & prohiberi imperatorem iniqua & prohibita facere, non potestati neque libertati ipsius detrahit, sed verius ipsius libertatem & potentiam describit, in quibus terminis & facta illa consistant; Nam natura imperii non est, quidvis posse imperare, nec potestatis natura est, quid vis posse facere, sed, quae naturae & rationi rectae conveniunt. Sic Deus non potest mentiri, ut dicit Apostolus, neque facere, ut duo contraria eodem loco & simul sint, ait lux & tenebrae. Nec tamen ideo minus omnipotens dicitur. Nec rex ideo impotens dicitur, quod non possit in caelum ascendere, vel digito caelum attingere, montes transportare & oceanum exhaurire. Sic igitur monarchae potestas summa erit, quae iure legibus & recta ratione circumscribitur, non quae indomita, effrenis contra naturam & rationem fertur. late Vasquius lib. 1. cap. 15. & c. 45. illust. controv. & cap. 26. num. 22. d. li. 1. Covaruv li. 3. var. resolut. c. 6. num. 8. Pinell. in part. 1. c. 2. rub. C. de resc. vendit num. 25. 26. per alleg. ibid. Bart. in l. Aemil. de minor. ait, magnus est Caesar, sed maior ratio & veritas. Cravet. de antiq. temp. part. 1. Rationi verò & naturae convenit, ut pacta & leges regni in quas iuravit, rex serventur, ut conciliorum & optimatum consensum adhibeat in arduis. de quare latius supra dixi suo loco. Regnum igitur Germaniae vel Galliae monarchia est, licet Imp. & regis potestas sit limitata & coarctata parlamento & conciliis regni. Non hoc negavi in c. 14. ut Arnisaeus putat. cap. 8. polit.

Nam licet huic monarchiae, seu regno Germanico & Gallico, quid insit Aristocraticum, hoc tamen non efficit, ut ideo desinat esse monarchia. Sunt enim species Rerumpubl. aestimandae à parte potiori & praedominante, ut hominis, quas vocant, complexiones, seu crases; Nam nec cholerici, nec sanguinei, nec melancholici, nec phlegmatici, quatuor illis humoribus sine vitae periculo carere possunt: sed fit tamen, ut ex alterutro minus, vel plus homo participet. Unde ex praedominante & potiore humore, homo nominatur sanguineus, cholericus, melan-

princi-

cholicus, vel phlegmaticus. Simili ratione, ut in corpore humano, cui Respubl. comparari solet, sit etiam in speciebus Reipubl. administrandæ. Quæ enim Reipublicæ administratio esse potest, aut stare, quæ careat suis intermediis magistratibus, vel statibus, vel cõsiliis, regni, vel certo quodam capite. At status, quos dixi, repræsentant quandam aristocratiam: Concilia verò Democratiam, & caput illud, sive sit illud persona una, sive plures, loco unius, repræsentat monarchiam: uti fit in humano corpore, in quo caput, instar regis imperantis est, cor cum quinque externis sensibus, instar optimatum, reliqua vero membra corporis omnia, instar plebis & populi universi. Magistratus vero hi intermedii, pendent sæpè immediatè à populo prædominante, qui illis præscribit, illos constituit & abrogat. Et tum rectè à prædominante dicitur Democratia: sæpè etiam immediate, ab uno prædominante pendent, unde dicitur monarchia: sæpè à duobus, tribus, vel quatuor prædominantibus, immediate pendent hi magistratus intermedii & status, quos dixi; & dicitur eam ob causam rectè Aristocratia. Sic etiam, si concilium regni ab uno, vel à pluribus pendet, judicandum est. Pro capite vero Reipubl. si unus est constitutus, dicitur monarchia, at si pro capite plures sunt constituti, aristocratia, si universus populus, Democratia vocatur; Aristocratici illi duo, tres, vel quatuor, in imperando unum repræsentant: Sicuti in Democratia, populus, unum repræsentare debet consensu, concordia, unione & factis suis. Discordes enim separati, dissentientes, contrariáque agentes, qui imperare possunt? Sic ergo in aristocratia omnium imperantium concordia efficit, ut plures instar monarchiæ loco unius habeantur; à quibus imperantibus pendet status Reipubl. Si amplius quæris, quid sit democraticum in monarchia & aristocratia. Respondeò in utraque esse comitia regni, in quibus populus sibi jus suffragii reservavit, & democratiam repræsentat; Si contrà quæris, quid sit aristocraticum in democratia & monarchia. Respondeo Status regni & intermedios magistratus esse, qui repræsentant quid aristocraticum, Monarchicum quid repræ-

sentat

sentat in Aristocratia & Democratia, concordia & consensus imperantium, quibus plarium voces ut unius vox & voluntas esse reputantur. quæ voluntas nisi in Democratia & Aristocratia sit, durare ille non possunt, sed statim pereunt & in alias species administrationis abeunt. Quæ cum ita sint, rectè dicimus temperatam & mixtam esse quamvis Reipublicæ speciem, uti hominis complexio ex quatuor, quos dixi humoribus, est temperata. Sic enim id quod est monarchicum in Republica continet in officio & conservat id, quod est aristocraticum & Democraticum, & id quod est aristocraticum & democraticum in officio continet & cohibet, quod est monarchicum. Quæ temperatura est optima & diuturnitati conveniens. Ita enim remedia opponuntur variis vitiis & casibus quibus singulæ Rerumpublicarum species per se sunt obnoxiæ: non secus ac in humano corpore cholerae fervor à phlegmate mitigatur & sanguinis concitatio à melancholia cohibetur, ita ut una complexio alterius sit conservatio & vitia in excessu, vel defectu corrigat. Talis putatur fuisse Respublica Lacedemoniorum. vide Cragium de Republica Lacedemoniorum cap. 4. & talem commendat Caspar Contarenus lib. 1. de Republica Venetorum. Zech. de princip. lib. 1. ca. 4. Kirchnerus de republica, disputat. 3. thes. 7. hanc temperatam & mixtam rationem optimam existimat. Sed uti non obstat quo minus à prædominante specie, hunc cholericum, illum melancholicum, alium sanguineum, vel phlegmaticum dixeris, sic nec impedit quo minus monarchiam dixerit, in qua unius imperium prædominatur atque peculiaribus prærogativis & juribus adversus reliquas species aristocratiam & democratiam scilicet munitur, ita ut in officio eas continere possit, ne supprimant monarchiam. Et quemadmodum fieri per naturam non potest, ut omnes humores in corpore humano, pari potestate & quantitate dominentur; Sunt enim contrarii humores & quantitates, quæ se invicem tollunt, nisi remissis & temperatis gradibus & qualitatibus inter se temperentur: Tum enim in uno corpore simul esse possunt: Sic quoque hæ administrandæ reipublicæ species simul conjungi non possunt, nisi remissis gra-

dibus temperentur. Non enim ſolus populus, iura maieſtatis ſibi uſurpare poteſt, & ſimul quoque unus, vel optimates duo plureſve, eodem tempore. Nec à ſolo populo immediate iura illa pendere poſſunt & ſimul à rege, vel optimatibus. Neq; etiam populus uno, vel tribus maieſtatis juribus uti poteſt, & reliquis Rex, vel Senatus: Nam natura horum iurium maieſtatis eſt, ut qui unum habet cogatur etiam neceſſario reliqua habere, neque uno uti, poſſit, niſi & reliquorum uſus illi concedatur. Sunt enim connexa & individua Neceſſe igitur eſt ut uni competant exercitio, non pluribus ſimul, niſi illi plures, inſtar unius, mutua concordia & conſenſu in iuribus hiſce adminiſtrandis ſe gerant. Regnum enim unum, duos non capit, ut nec mundus duos ſoles. Neque duæ poteſtates ſeu imperia ſumma, ſimul eſſe poſſunt. Summum enim eſt, quod non habet ſuperius imperium, neque par, idq; tam in monarchia quam Democratia, vel Ariſtocratia locum habet. Fieri poteſt, ut poteſtas quidem ſit in populo, autoritas verò in Senatu, hoc eſt, ut ſenatus decernat, populus jubeat decreta iiſq; quaſi ſpiritum vitalem infundat: Fieri quoque poteſt, ut poteſtas ſit in rege, autoritas in ſenatu, uti in ſingulis Reipublicæ ſpeciebus ſit, quando ex ſtatuum & ordinum conſenſu quid decernitur; ſed hæc non eſt mixtio, vel diviſio, aut communicatio jurium majeſtatis, ſed vel Democratia, vel Monarchia. Status Democraticus eſt, ubi ſumma poteſtas eſt penes populum, qui ex conſilio quorundam imperat & jura majeſtatis uſurpat. Monarchicus contra ſtatus dicitur, ubi penes unum eſt ſummæ poteſtas, qui ex conſilio quorundam agenda agere poteſt. Quare enim alteri non poſſet concedi precario ius quoddam maieſtatis ut nihilominus concedens iuris conceſſi exercitium & poſſeſſionem retineat, atque alius ipſius vices in exercendo illo obtineat, tanquam vicarius quidam & ſubſtitutus, à quo quovis tempore ius conceſſum repeti poſſit. Ita Cæſares & Imperatores quidam Senatui & populo Romano multa ex iure maieſtatis ad tempus conceſſerunt, vel indulſerunt, ne populus ſenatúſve ſentirent, jura à ſe transferri, & hoc velamento & imagine regerent Imperatores jus ſuum: vel etiam ne ſubita mutatio periculum adferret.

ferrēt. Quamvis quidam etiam ex ignavia & socordia, vel imperitia administrandi & imperandi, Senatui, vel populo iurā quædam maiestatis administranda indulcerunt, quæ tamen illis, quocunque tempore, licuit repetere. Sed hæc omnia, non faciunt, ut ideo iura majestatis fiant dividua, & communicabilia, cum in hisce casibus senatus vel populus Romanus jure Imperatoris usus fuerit, eundemque repræsentaverit, qui quandocunque precarior concessam iurisdictionem, repetere potuit. Ideo verò Senatus, non magis quam prætor, vel procurator, Vicarius delegatúsve Cæsaris sub quibusdam Imperatoris maiestatis ius habuit, ut latius docent Iurisconsulti. Nam non propria, sed aliena potestate tales fungi dicuntur. l. 16. solet. de jurisdiction. l. 3. etsi. l. 1. §. 1. de offic. ejus cui est mand. jurisd. De mixta Reipublicæ constitutione & statu paulò aliter Bartol. Keckermannus lib. 2. cap. 4. politic. Systemat. qui meam sententiam de mixto statu, quem vocat, non recte intellexit. Constat enim ex præcedentibus & tota doctrina politica, me nullam speciem magistratus ab illa mixtione immunem statuere. Simplicem & purum statum in politica hac consociatione non agnosco, neque ob naturæ humanæ imbecillitatem esse potest diuturnus, aut bonus & sociali vitæ accommodatus. Itaque ut aqua sine terræ alia qua mistura insipida & nutritionis expers fuerit, atque aer sine aliquo humore aqueo vitæ humanæ minus inserviret, sic nec simplex talis & fictus status politiæ Platonicus & Utopicus vitæ sociali prodesse posset. Nec etiam mea sententia unquam fuit, ab illo, quod est optimum, quodque mensura est reliquorum, ab eo debere fieri tractationis initium. A notioribus generalioribus, à quibus lucem sequentia accipiunt, per specialia minus nota, conatus sum procedere ad specialissima, quæ à præcedentibus pendent & sine illis intelligi non possunt. Hoc enim lex methodi requirit.

In monarchia conſultum eſt, ut ſint perpetui magiſtratus intermedii. *Gregor. lib. 4. ca. 5. num. 36. de Repub. per l. 30. Iuriſ. perit. de excuſat. tut.* & lex Iulia de ambitu accuratè obſervetur. *l. 1. ad l. Iul. de amb. Nullus enim magiſtratus novus, quin aliquid novi apportet & cui non diſpliceat aliquid ex moribus ſui anteceſſoris. Temporalis etiam non ita ſtrenuus in Officio ſuo, ne privatus effectus & poteſtate deſtitutus, periclitetur; & metu ſubditos continere vix poteſt: perpetuus verò majorem experientiam habet & diſcit & ſemel ſatiatus, non inhiat bonis ſubditorum; ſed tamen majores juriſdictiones & poteſtates provinciarúmve præfecturas non patietur monarcha perpetuas. Vide cap. 24. de nat. regni, & Melchior. Iunium libro 1. politic. quaſtione ultima. Bodinus libro 4. capite 4. de Republica.*

Arces & propugnacula, ſtatus monarchici non tantum ornamenta, verum etiam firmamenta ſunt. *Quamobrem & à Davide & Salomone regibus optimis ſunt diligenter ædificata atque retenta præſidiis. 2. Samuelis capite 5. verſu 9. 1. Regum capite 4. & ſimiliter ab aliis regibus Iudæ & Iſraelitarum, vide Bodinum de Republica.*

Leges in hoc Reipublicæ ſtatu tales eſſe convenit, quibus poteſtas monarchę adverſus eos, qui poteſtatem quandam ariſtocraticam, vel democraticam in eam uſurpant, muniatur, & quibus eoſdem in officio contineat. Deinde utiles illæ leges, quibus populus in obſequium Principis, & princeps ad juſtitiam informetur, & quibus dignitas principalis non enervetur. Itaque princeps hic habenas tenens, curruum Reipub. regat & cætera, quocunque ducat, ſequantur. *Vide Petrum Gregorium li. 4. ca. 5. num. 36. de Republica. Nam hunc Catum conjurationes & inſidiæ maximè infeſtant. Ariſtotel. lib. 5. politic. c. 10.*

Ejuſmodi ſtatus monarchicus in Republica Romana fuit, cum ſolus Romulus & poſteà ſequentes Imperatores lege regiâ imperium tenerent. Vide Halicarnaſſum & Livium. Talis fuit ſtatus Reipublicæ Iudaicæ

ſub

sub Mose & Iosua. Deut. cap. 33. 5. Gen c. 36. 31. Iudic. ca. 17. 6. ca. 18. 1. Exod. ca. 18. 13. & sequentibus. Ios. ca. 1. 17. 18. & sub Saule, Davide, Salomone, & sequentibus regibus Iudaicis. 1. Samuelis ca. 8. c. 16. 2. Samuelis ca 7. 19. Deut. c. 17. Psalm. 2. et libro 1. & 2. Reg. & talis status aliorum populorum fuit. Vide Gregorium lib. 5. ca. 3. & 4. de Repub.

Atque talis Monarchia aliis magistratuum speciebus melior & utilior à plerisque esse existimatur, ut latè probat Petrus Gregor. libr. 5. cap. 3. ca. 4. & Bodin. lib. 6. de republica. cap. 4. Melchior Iun. lib. 1. politic. quæst. 4. Simanca. de republ lib. 3. cap. 2. 3. Thomas Morus in Vtopia lib. 1. cap. 2. Lipsi. lib. 2. polit. ca. 2. & Aristotel. lib. 8. poluic. cap. 10. Rationes præcipuè adferuntur, I. quia naturæ conveniens, in qua semper una creatura, reliquis sui generis dominatur & imperat, sicuti & anima una corpori, & Deus unus mundo. II. facilior est hîc gubernatio tam quoad consiliorum inventionem, quàm quoad exsecutionem eorundem & arcanorum silentium. Tolosanus libro 13. capite 12. de Republica. III. quia status hîc non facilè mutationibus & confusioni est obnoxius naturâ suâ. Vnde historiæ testantur, nullas Respublicas diutius durasse quàm monarchias. IV. quia antiquior, statim cum genere humano incepit, ut colligitur ex Gen. ca. 11. & 12. 5. Quia hæc forma Deus in populi sui gubernatione usus legitur. Numer. ca. 11. Exod. cap. 18. ca. 24. Num. ca. 16. Ios. ca. 1. Deut. ca. 17. in fine. VI. Facilius & melius, unus, quam plures in navi clavum torquere possunt. VII. Sapientiorum populorum exemplum habet. Gregor. dict. c. 3. num. 19. 5. VIII. Quia incommoda multa in reliquis reipublicæ statibus & formis. de quibus Petrus Gregorius dicto capite 3, & 4. Bodinus dicto loco. Nemo enim teste Christo, duobus, multò minus pluribus dominis servire, nec plurium judicio ac voluntati facilè quis satisfacere potest.

Hunc tamen monarchicum statum conjurationes & insidiæ maximè infestant, quæ ut plurium & sæpissimè contra monarchiam à subditis parantur & fiunt. Aristot. lib. 5. ca. 10. polit. Melch. Ian. lib. 1. polit. quæst. 4. Philipp. Beroaldus in lib. de optimo Reipubl.

ſtatu Patricius lib. 1. de regno. tit. 3. Bodin. lib. 2. ca. 2. Vincent. Caſtell. de offic. regis ca. 1. lib. 1. Matth. Scolaſt. de verò & Chriſt. principe lib. 1. 5. 5.

Polyarchicus magiſtratus ſummus eſt, qui ſubditis, cum aliis ſociis pari, vel eodem imperio ſummo inſtructis, imperat, & jura maieſtatis adminiſtrat.

Natura huius magiſtratus requirit, ut quilibet ſocius huius imperii ſummi, in omnes ſubditos ſingulatim, vel ſingulos ſubiectos, id exercere poſsit, at in omnes collectim, vel inuniverſos ſubditos, ſolus unus, ſine ſocio, non poſsit. *Bodin. lib. 2. c. 6. de Republ. Nam plures adminiſtratores hic non habent diverſas poteſtates & imperia, neque etiam ex his ſinguli penes ſe habent ſummam poteſtatem, ſed omnes conjunctim ſimul unam ſupremam poteſtatem habent quæ pluribus, ut univerſis, non ut ſingulis eſt data. Eſt enim una tantum in Repub. poteſtas ſumma, eaque natura ſua individua, ſicuti in corpore unico phyſico, una anima imperans. Hæc unica ſumma poteſtas pluribus communicari non poteſt, Roſenthal lib. 1. de feud. cap. 5. concluſ. 10. num. 3. 4. Heigius lib. 1. quæſt. 4. num. 25. & ſeqq. non ſecus quam unitas. Itaque recte dicitur, hunc magiſtratum debere repræſentare unum in imperando et iuribus maieſtatis adminiſtrandis, in quibus unam voluntatem & poteſtatem habere debent ſinguli & univerſi ſummi magiſtratus. Nam diſſentientes inter ſe imperare non poſſint, neque iiſdem, ſubditi iidem obtemperare, iuxta dictum Chriſti, nemo poteſt duobus dominis ſervire. Matth. c. 12. Luc. c. 11. regnum in ſe diviſum deſolabitur. Vnde ſi duo, vel tres, aut plures imperantes contraria præciperent & demandarent, ſubditi, nulli eorum obedire tenerentur. Pacian. lib. 2. ca. 36. nu. 54. & ſeqq. donec ad concordiam rediganter. d. ca. l. 36. nu. 57. Nam uti diximus, natura iurium maieſtatis eſt, ut ſint individua & incommunicabilia, quæ ſeparari & diverſis communicari non poſſunt. Qui enim utitur uno horum, neceſſe habet & reliquis uti. Sic qui ius cudendæ monetæ habent, ad expeditionem hujus etiam opus habet jure legis condendæ & puniendi, & ſic quoq; in cæteris. Vide Pacian lib. 2. c. 36. de probat. & diximus ſupra. c. 9. de Iure maieſt. eccleſ.*

Ius

Ius convocandi collegas, ad consultandum & unanimi consensu imperandum, in unum hîc transferri consultum est.

Subditi in polyarchia id præstare debent omnibus & singulis polyarchis, quod uni in statu monarchico præstant.

Consultum & utile est in statu Reipubl. polyarchico, quia exercitium & usus communis iurisdictionis, non est penes quemlibet insolidum, nec à quolibet insolidum exerceri commodè potest, ut communi & concordi suffragio usus iurisdictionis communis, per ministrum communiter & indiviuè exerceatur: *ut multis Iurisc. videor placuisse. vid. Covarruv. pract. quæst. ult. qui hoc æquissimum esse censet, quando usus jurisdictionis, non commodè dividi potest, sed quando divisio fieri potest, juxta portionem & partem quam quisque majorem, vel minorem in territorio eodem habet, putat divisionem etiam esse æquissimam. vid. Boer. iam decis. 5: qui existimat, alternis mensibus, vel annis, prout maiorem vel minorem partem jurisdictionis habet quisque jurisdictionem concedendam insolidum.*

Sed etiam putarem, posse plures coniunctim, singulis, vel maiori parte consentiente & ex communi approbatione & decreto, uti iurisdictione communi. *Quando divisio jurisdictionis fit pro ratione territorii cuilibet adsignati, putarem, constitui eo ipso duas separatas & diversas species imperii, neque posse amplius dici polyarchiam; sed duo separata esse regna & Resp. uti sub Rehabeam. 1. Reg. c. 12. & post divisionem imperii in orientale & occidentale: Tolosan. lib. 25. Pacian. d. c. 36. putat divisione oppidorum, urbiumve unius comitatus, non ipsum comitatum, sed iurisdictionem, seu administrationem iurisdictionis censeri divisam.*

Plane in magnis periculis, magnisque calamitatibus, Respubl. polyarchica nulla ratione melius servari potest, quam si ex communi imperantium consensu, imperii administratio, uni, vel alteri commendetur. *Patricius lib. 1. titul. 13. Id faciebant Romani, quando Dictatorem eligebant tempore necessitatis*

ad tumultus, seditiones, discordias & alia incommoda evitanda. Clapmarius lib. 3. c. 19. de arcan. rerumpublicarum. Richter. axiomat. 59. Ut enim unus commodius & melius habenas tenere & currum regere potest; Sic etiam unus, melius rempubl. administrare. Atq; hac ratione fieri potest ut administratio reipub. sit monarchica, reipubl. verò status polyarchicus.

Præterea in polyarchia leges tales esse utile est, quibus potestas polyarchica munitur contra eos, qui monarchicam quandam potestatem in ea usurpant.

In hac polyarchia, consilium plurium imperantium notandum, ita ut quod maiori parti imperantium placuerit, sit sequendum & exsequendum, necessariò, ne alioquin status polyarchiæ corrumpatur. *Pacian. lib. 2. cap. 36 num. 51. de probat.*

Ideoque in hac polyarchia, non est liberum arbitrium administratorum, in cõsiliis retractandis vel mutandis, sed necessitas parendi. *Petr. Greg. lib. 24. c. ult. & lib. 22. c. 1. c. 2. de Rep.*

Consilia, ut secreta maneant in Polyarchia per deputatos certos, incunda sunt, iisque deliberatio permittenda.

Polyarchicus hic magistratus est Aristocraticus, vel Democraticus.

Aristocraticus est, quando conjunctim & individuè paucis optimatib. nobilibus, sive divitibus, vel aliis quibusvis, in reliquos singulos & universos, summum datur imperium & exercitium jurium majestatis. *Petr. Greg. l. 5. c. 1. de Repub. Aristot. lib. 5. c. 11. politic. Melch. Iun. lib. 1. polit. quæst. 4. Bodin. lib. 6. c. 4. & lib. 2. c. 6. de Repub. qui commoda huius imperii enarrant latius.*

Aristocratiæ opponitur oligarchia, qua pauci ad opum amplificationem, dominatum ad se rapiunt & eos suos consortes spoliant. vide Melch. Iun. lib. 1. quæst. 2. ubi exempla adfert.

Natura Aristocratiæ postulat, ut pluribus sociis ex æquo ius imperandi, & par potestas indesinenter, coniunctim & indivisim, cõpetat in coldẽ subditos, singulos & universos, & specialibus legibus muniatur contrà monarchiã & democratiam.

Sic

Sic in politia Venetorum, quæ censetur esse Aristocratica, jura majestatis sunt penes consilium magnum, ad quod non nisi patricii admittuntur & obliguntur. Princeps seu Dux Venetorum, honorẽ, dignitatem & prærogativam quandam habet, sed potestatem superiorẽ non habet. Hæc enim est penes collegium summum. Est igitur Dux Venetorum, princeps senatus & collegii, monarcha verò nequaquam.

Defertur hic magistratus electione, suffragiis optimatum, vel subditorum, quorum suffragia centuriatim, vel curiatim, vel tributim colliguntur: modoque ex census æstimatione divitibus defertur, modo ex virtutis opinione, viris præstantibus, modo ex ætatis, aut nobilitatis æstimatione, viris senio, ætate, experientia, vel nobilitate conspicuis, electis.

Sorte quoque hic magistratus deferri potest populo consentiente. Quod si virtute præstantissimus eligendi jus haberet, ut sui similem eligeret, & hic electus tertium, & tertius quartum, & sic deinceps, donec numerus gubernantium est impletus, optima hæc eligendi ratio videretur Bodino.

Populo indistinctè electionem dare, periculosum videtur, utpote, qui privatis suis affectibus ducitur atque de bonis & prudentibus, aptis & idoneis personis, judicare non potest. *Bodin. lib. 2. c. 6.* consultum, ut optimatibus seu ephoris jus hoc permittatur. His enim, quia regni natura & conditio est notior, ex officio injunctum hoc videtur. *vid. sup. c. 18. de Ephoris.*

Hodie in quibusdam locis, jus eligendi illis competit, quibus mos patrius, vel arbitrium & consensus subditorum id dedit. *Greg. lib. 4. c. 5. de Rep.* planè hic virtus imperantium maximè spectanda, quæ nisi constantes servetur, statim labascit Reip. forma. Nam potestas malitiæ conjuncta, nervos & robur affectibus addit, & Respub. in tyrannidem, vel in oligarchiam, aut monarchiam mutatur. *Arist. lib. 4. polit. c. 7. arg. 1. Sam. c. 8. ubi ob avaritiam & improbitatem filiorum Samuelis, Aristocratia in Regnum fuit conversa.*

Præterea, quando in Aristocratia ipsi optimates electi, tenent imperium, uti fieri potest. *Greg. lib. 4. c. 5. nu. 15. 16. & seqq.*

tum officium Ephororum & inſpectorum, eſt penes populum universum, qui habito conventu, in ſuos principes & gubernatores Reipubl. peragit ea, quæ Ephoris in Monarchia & Democratia fūt faciēda; quāvis & hîc Ephori alii poſsint cōſtitui,

Quando unum regnū in dividitur in duo ſeparata, quæ iura maieſtatis communia, eorumque adminiſtrationem communem non habent, illa diviſio non conſtituit Polyarchiam, ſed plura regna divita & diverſa. *Exempla regnorum hoc modo diviſorum refert, Pet. Greg lib. 25. de Rep. In Alexandri regno poſt mortem eius diviſo: in regno Iudaico diviſo ſub Rehabeam: in Romano imperio occidentali & orientali.*

Quando verò collega adſummitur in adminiſtratione imperii, fit Ariſtocratia. *Tales collegæ in imperio fuiſſe leguntur Antoninus piūs, & frater huius Lucius verus, Opilius Macrinus, eiuſque filius Diodomenus, Marcus Iulius, Philippus, cum filio Caio Iulio Saturnino, Valerianus cum filio Galieno, Diocletianus Dalmata cum Maximiniano, Conſtantio & Galerio, Conſtantinus magnus cum Licinio: Theodoſius cum Honorio; Conſtantinus cum Iuliano Valentianus cum Valente & alii nonnulli, vid. plura exempla apud. Greg. lib. 25. & Bodin. lib. 2. c. 2. de Repub.*

In hoc Reipubl. ſtatu illæ leges utiles, quæ avertunt illos, qui Remp. gerunt, ab imbecilliorum contumeliis, calumnus & inſimulationibus contra cives.

Eiuſmodi ſtatus Reipub. Ariſtocraticus videtur fuiſſe in politia Iſraelis ſub ſenioribus & tribuum & familiarum ſingularum principibus, quando nullus erat rex tempore judicum. Ioſu. ca. 22. 14. Iudic. ca. 1. cap. Levit. ca. 9. Eſd. ca. 9. Nehem. ca. 5. c. 13. Gen. c. 36. 31. & Exod. c. 3. 16. 18. c. 5. 14. 15. 16. 17. 19. 20. ca. 6. 13. & ſeqq. Nam judices ipſi, regiam poteſtatem & dominatum non habebant, ſed inſtar dictatoris apud Romanos, eligebantur, vel dabantur à Deo periculoſis temporib. Iudic. c. 8. 22. 23. 1. Sam. c. 7. 15. 16. Ordinaria & perpetua juris adminiſtratio erat penes ſeniores 70. & penes Chiliarchos, centuriones, quinquagenariorum & decuriones, & penes principes tribuum & familia-

familiarum & ciuitatum, Exo.c.18.21.& seqq. Deut.c.1.13. & seqq. adde supr.c.8.de prouincia. An & apud Romanos hic Reip. status, & hodie apud quos inueniatur, vid. apud Bodi. lib.2.c.6.de Repu. ubi tamen malè negat Germanorũ Remp. esse Monarchicã, sicuti alio in loco diximus.

Democraticus status, seu magistratus est, quando populi, in regni corpus consociati, seu regnicolarum universorum nomine, qui dã ex iis alternatim & successivè, certis tẽporibus ab universis electi, cæteris omnib. singulis, vel universis imperant, ita ut secundũ suffragia populi universi, centuriatim, tribuatim, sive curiatim collecta, iura maiestatis & summæ potestatis usurpẽt & administrent. *vid. Bodi. li.2.c.7.de Rep. & li.6.c.4.*

In hoc statu politix, optimatũ & ephorum si alii non sunt, locum & vices tenent præfecti collegiorum, curiarum, tribuum, centuriarum, collegiorum, aut classium, in quas populus totius regni est distributus. Hisce eadem potestas, quæ ephoris in monarchia, vel Aristocratia competit data est. Ergo hic præfectus cuiuscunque classis, vel centuriæ, vel collegii, loco ephori est, quando alii à populo constituti non sunt. Populus verò universus totius regni, seu consociationis universalis corpus, summus magistratus, cuius arbitrio iura maiestatis administrantur à duobus, vel plurib. populũ repræsentãtibus, & omnia cõsensu & iussu populi agentib. Ideoq; Democratica administratio rectè instituitur & peragitur, quãdo populus instar unius, iura maiestatis exercet, & quasi unũ repræsentat in imperãdo.

Hunc magistratum, quidam reiiciunt, ideò, quod universi simul imperare & parere non possint sibimet ipsis; sed hoc eodem tempore quidem ad idẽ & secũdũ idẽ & respectu eiusdẽ fieri non potest, cõtra secus. vid. Greg. lib.5.c.2.lib.6, c.2.nn.12.de Repub. & Keckerman. in syst em. politico.

Natura democratiæ postulat, ut honorum æqualitas & libertas sit, quæ in eo consistit, ut populares pares inter se imperent & pareant, & sit Isonomia, seu iuris æquabilitas, & sit vicissitudo vitæ privatæ & honoratæ, ut omnes singulis imperent, & singuli omnibus obtemperent. *Greg. lib.4.c.5. et lib.5.c.2. Melch.*

Iun. lib. 1, polit. quæſt. 4. Bodin. lib. 6. c. 4. ubi tia quidam imperant ſaq́ conditione, ut quandoque pareant, & ea conditione quidam obediũt, ut vicißim quandoque imperent, hoc eſt, ut ſint vicei parendi & imperandi, Danæus. lib. 6. c. 5 polit.

Deinde poſtulat ipſius natura, ut ſuis ſpecialibus præeminentiis gaudeat, quibus contra monarchiam & ariſtocratiam muniatur.

Apud Romanos in ſtatu democratico imperium erat in magiſtratibus, auctoritas & conſilium in ſenatu, poteſtas in plebe, & majeſtas in populo. Hinc illa Senatus decrevit, populus juſſit, hoc eſt, populus jura majeſtatis immediatè adminiſtrabat per ſenatum et intermedios ſuos magiſtratus, qui tanquam vicarii populi, imperium, non proprium, ſed demandatum ſibi à populo uſurpabant, tanquam precarium. Hinc, quod ſenatus ſtatuit, legem faciebat, l. 9. non ambigitur. de legib. l. item. §. prætor. de petit. hæred. & Senatus conſulta omnes obligabant. vid. tit. ad S. C. Maced. ad S. C. Vellej. Trebell. Tertullianum, & ſimilia, quæ ſunt capita & jura majeſtatis. Politia Romana effecta eſt democratia, cum plebis ſcita vim legis obtinere inciperent. §. 4. Inſt. de jur. nat. gen. & civil. Ante tempus illud politia erat ambigua inter Democratiam & Ariſtocratiam, ut rectè Arniſæus aſſerit.

Populare eſt ergò, aut Gregorius ſumi & creari magiſtratus omnes, ex quovis civium ordine, ſeu ex omnibus, ac præeſſe omnes unicuique, & unumquemque vicißim omnibus.

Deinde per ſortem tribuere magiſtratus, vel omnes penitus, vel illos ſaltem, qui non peritia indigent, vel arte.

Populare quoque eſt à nullo cenſu eſſe magiſtratus, vel ſaltem à minimo, & non niſi ſemel eundem magiſtratum ab aliquo geri poſſe, vel perraro & annos paucos, exceptis hiſce, qui verſantur in bello.

Populare eſt, mutabiles & temporales eſſe magiſtratus, ut evitetur invidia, ſi alii ob continuationem magiſtratus excluderentur, & ſuſpitione magiſtratus illecti dulcedine poteſtatis continuatæ, ad innovandam Rempub. conſilia capiant, *Greg. lib.*

lib.5.c.5.nu.35.de Repub.

Populare eſt, ut ſumma deliberationum ſit penes populũ, ſcilicet judicare omnes & ex omnibus, de omnibus, vel de plurimis maximis & principalioribus, & concionem eſſe dominam omnium rerum maximarum. Ideoque in hoc ſtatu ſapientes conſilium dant, ſed de eo inſipientes & rerum imperiti judicant, hoc eſt, populus. *Ariſt. lib.4.c.4. & lib.6.polit.c.2.*

Populare itaque eſt, ſuperioribus comitiis conſiliiſq; omnes cives regni intereſſe & poſſe iudicare & decernere.

Populare eſt, omnes habere ſecundum numerum, cum nihilo magis gubernant diviteꝛ, quam pauperes, nec ſoli porcſtatem habẽr, ſed omnes ex æquo ſecundum numerum. *Ariſtoteles lib.6 politicor.c.2. Greg.d.loco.*

In hoc ſtatu eſt valdè conſultum, numero eſſe diſpares cõſiliarios & ſenatores, ne qui numero pares ſunt, ſi ſententiis diſſident, actiones publicas impediant, aut qui plures erunt, ambitioſorum hominum vim frangere & conatus perrumpere poſſint, & diſidentes concilientur à tertio, vel numero majori.

Ideo democratico ſtatui ſemper inimiciſsima & valdè exitioſa fuit, civium potẽtiorum & ditiũm & avarorũ ambitioſorum continuata in honoribus gerendis perpetuaq; auctoritas. *Ariſtot. lib.6.c.2. & hanc ob cauſſam oſtraciſmus Athenis, et Syracuſis petaliſmus fuit inſtitutus, ut ſi qui nimia inter cæteros cives auctoritate polleꝛent, eiicerentur. Nam in hoc ſtatu populus ipſe timeꝛvult, monarcha eſſe & videri; eam ſummam eſſe putat libertatem, facere & præcipere, quidquid velit & lubet, adeo ut ſumma deliberationum ſit penes populum. Ariſtot. li.4.c.4 li.6.c.2. polit. Melch. Iun. li.1, quæſt. polit. quæſt.4. Bodin. li.6.c.4. & in eo dominari ſolent homines inquieti, factioſi & facundi, qui linguæ flabello populum variè concitant & in ſuas opiniones impellunt. Ita in politia Attica floꝛuerunt oratoꝛes, Pericles, Alcibiades, Demoſthenes, Lycurgus, Demades, qui fuerunt faces multorum civilium bellorum. In Republ. Romana Democratia, maxima*

maxima fuit poteſtas Tribunorum, qui ſenatus autoritate labefactat â plebis potentiam auxerunt & eam contra Senatores ſæpe incitarunt. Vnde dicitur recte democraticum ſtatum obnoxium eſſe motibus & mutationibus. Nam qui auram popularem habent, viris bonis graviores & difficiliores ſunt, quam tyranni. vid. Richt. axiom. 61. Bodin. lib. 6. c. 4. de Repub. Pet. Greg. lib. 22. c. 2. de Repub.

Electio hujus magiſtratus apud Romanos fiebat centuriatim, curiatim, vel quandoq; tributim. At mos patrius cuiuſque loci hic inſpiciendus, vel lex cujuſq; regionis. *vid. Bodin. de Repub. lib. 2. c. 7. Greg. lib. 4. c. 5. num. 40. 41 de Republ.*

Vtilius eſt in hoc ſtatu Reipub. ut ſint magiſtratus temporales, non perpetui. *Danæi 6. c. 5. quæſt. 4. in pol. & Bod. de Rep. 4. Nam civium potentiorum & ditiorum continuata in honoribus gerendis perpetuáque autoritas, huic ſtatui eſt pernitioſa. Ariſt. 5. lib. 6. politic. ca. 2. & 4. Vnde oſtraciſmus Athenis, ut dixi, inventus, ut tradit Plutarchus in Ariſtide, quamvis Reſpubl. illæ, in quibus ſingulis annis ſic magiſtratus mutantur, ut novi omnes creentur, ſint tamen maximæ confuſioni & anarchiæ. Iud. ca. 18. 7. & decedentes non poſſint ſpecimen exhibere eorum: quæ obſervarunt, & novi ſemper aliquid inſtituant, & ex prioribus quædam mutent. Greg. li 4. c. 5. num. 36. & ſeq. Ideoque in bene conſtitutis Democratiis ſolent etiam quidam magiſtratus eſſe perpetui. Sententia Iob. Bodin lib. 4. c. 4. de Republ. & in method. Hiſtor. c. 6 de perpetuis magiſtratibus præferendis, mutabilibus & annuis, intelligenda eſt de monarchiis & ariſtocraticis. Melchior Inninus lib. 1. polit. quæſt. 26.*

Democraticis magiſtratibus videndum, non tam, ut placeant multitudini, quam ut conſulant utilitati cõmuni. *Sunt n. plures, qui cum id facere ſtudent, Remp. ad ſubverſionem & interitum, vel ad confuſionem revocant. vide Greg. lib. 5. c. 2. de Repub.*

Nimiam licentiam popularibus magiſtratibus concedere, non eſt conſultum. *Greg. lib. 22. c. 2. num. 4. de Repub.*

Conſultum eſt, ut temporib. periculoſis in hoc ſtatu dictator ad tẽpus creetur, cũ ſumma poteſtate, uti apud Romanos

fiebat.

fiebat. *Zuinger. volum. 28. lib. 2. tit. Alexand. Alex. lib. 1. c. 6. gen. dier.* Arces vero & propugnacula & loca munita condere in Democratia periculosum. *Nam hæc à rebellibus occupari possunt ad evertendum Reip. statum Gregor. lib. 2. c. 3. num. 4. 6. 7.*

In Democratia hac quædam leges utilissimæ sunt & necessariæ. 1. ut ratio gubernandi sit aristocratica, hoc est, pauci iique optimi Remp. administrent. 2. ut pœna publicationis & cōfiscationis bonorum non obtineat. 3. ut publicæ accusationes sint rarissimæ, magna pœna constituta adversus eos, qui falso accusarunt. 4. Magistratuum intermediorum electio sit duplex, una per sortem, altera per electionem, illa popularis est, qua libertas conservatur: hac eliguntur meliores & idonei ad imperandum. *Vide Petr. Greg. lib. 5. c. 2. de Repub.* vel ut quibusdam ex consensu populi ius eligendi detur. 5. ut collegia civium, quibus amicitia, concordia & pax conciliatur, fovetur & conservatur, sarta tecta serventur. *Bodin. lib. 1. c. 7. de Rep.*

Patiuntur & malum Democratiæ à magistratibus & consultoribus, quod paulatim populi imminuit robur, & parat viam ad Aristocratiam, quando magistratus, nimium indulgent popularibus, violant leges, dummodo rem suam agant. atq; hoc modo ex mendicis fiunt divites, ex obscuris clari: unde non nulli privatas ædes, publicis substructionibus, splendidiores comparārunt, & quando Resp. plus detrimenti cepit, tanto res ipsorum factæ sunt ampliores. Hi magistratus repellendi sunt, ut salva sit Respubl. ne universi improbitatis huius pœnas luant.

Ut enim culpa delictorum, quæ in navibus committuntur interdum vigandum, si quis nautarum deliquerit, communi calamitate vectores omnes involvit: Sic plebeiorum peccata, non in populi, sed in ipsorum damnum cedunt: at magistratuum Rempubl. gubernantium peccata, ad nos universos pertinent. Quapropter Solon plebeiis tarda, magistratibus & gubernatoribus velocia supplicia constituit. Oppressâ enim libertate, qui pœnas repetat, fore neminem existimabat,

dixit

dixi supra et latius, Petr. Gregor. li. 4. c. ult. in fin. de Repub.

Status Democraticus in Iudaica politia fuit, quando ex conventu et suffragio totius populi Israelitici, de summa rerum statuebatur, ut Iud. 20. & 21. & 1. Sam. c. 10. c. 12. & ex aliis locis colligitur.

Democratia autem maximè est obnoxia mutationibus. In hac enim multum potest ductorum populi & adulatorum petulantia, qui divites calumniis onerant, & excitant popellum contra potentes & nobiles. *Exemplis illustrat Melchior. Iun. lib. 1. polit. quæst. 5. Pet. Gregor. li. 22. c. 2. septem causas mutationis huius recitat. 1 est perfidia calumniatorum, qui conspirationem concitant. 2. est seditio & discordia civium. 3. nimia licentia à magistratu populo concessa. 4. Res prosperè à gubernatoribus gestæ, quæ inducunt populum ad principatum cõferendum. 5. nimia indulgentia magistratus, qua filii gradum ad dominatum facit. 6. Mala gubernatio magistratus & negligentia. 7. Confusio & ἀταξία exemplis illustrat. Gregor. & Richter. axiom. 63.*

Deinde nimia sæpè potestas conceditur uni ductorum, ubi ambitio tyrannidem excitat. et quandoque effusa populi licentia & impotentia facit, ut egenorum magis, quam Reipub. seu utilitatis & salutis publicæ, ratio habeatur. *quæ est ὀχλοκρατεία. vid. Melch. Iun. li. 1. quæst. 2. polit. Patricium de regno lib. 1. tit. 3. Richt. axiom. 63. Greg. lib. 22. c. 2.* Quandoque populi licentia & audacia tanta est, ut amplius ab electis & deputatis non velit regi, sed omnes simul volunt regere, nemo parere, *quæ est anarchia.*

Denique plebis inconstantia & levitas tanta est, ut mutationibus crebris delectetur & secum tandem pugnet in electionibus & aliis negotiis publicis, imperitia magna laboret & naturale odium adversus nobiles habeat. *Iun. d. loco, vide de natura populi & vulgi, quæ supra cap. 23. diximus.*

Atque hæc sunt quæ de politica arte dicenda esse existimavi. Ut separatim de causis destruentibus consociationem, seu de eversione Rerumpublicarum agam, ut omnes politici faciunt, adduci non possum. Nam ut

rectum

rectum indicat obliquum, virtus vitium, iustum sic & consociatio rectè & legitimè constituta est vitiosæ corruptæ & malæ. Vt verò tanquam consectaria cuiq; consociationis speciei vitia cōtraria subiungantur & exprimantur iisq; præcepta illustrentur, prout à nobis in locis prorpriis est factū non alienum ab arte politica esse judico. Præcepta verò de vitiis, defectibus & nævis consociationis, vel de mala symbiotica tradere, prorsus alienum est ab ea, quam tradimus arte politica. Vnde duplex illis ars politica, altera bona symbiotica; altera mala, cuius utriusque duplices & inter se contrarii finis. Qua de re Logici & methodici docent, Nec possum hîc approbare Dn. Keckermanni & D. Henonii sententiam, qui existimant post magistratus summi species in politicis præcipiēdum esse de statu mixto, ex tribus illis speciebus quas diximus, temperato, nimirum de provinciis & urbibus. Pugnat enim hoc cū lege methodi. Nam negari non potest ex pagis & urbibus provincias, ex hisce verò Respub. & regna constituta. Sicut igitur causa suâ naturâ præcedit effectum, eoq; notior est, & simplex, seu primum, id quod compositum, seu ortum à primo est, antecedit ordine, ita quoq; pagi, civitates & provinciæ, regna antecedunt & prius quam ea fuerunt. Hic enim naturæ ordo et processus, ut conjugium, seu consociatio domestica viri et uxoris fundamentum et principium humanæ societatis dicatur, et ex hac porrò producantur consociationes consanguineorum et adfinium diversorum, ex his verò sodalitates, collegia, ex quorum conjunctióve corpus compositum, quod pagum, oppidum, vel civitatem dicimus. Atque hæ consociationes symbioticæ, tanquam primæ per se subsistere possunt etiam sine provincia, vel regno, quamvis donec in corpus consociatum universale symbioticum provinciæ, vel Reipubl. regnive non conjungantur, multis commodis & necessariis vitæ subsidiis destituantur. Necessario igitur doctrina de vita symbiotica coniugum propinquorum, collegiorum, civitatum & provinciæ antecedit eam, quæ est de regno, vel universali consociatione symbiotica à priore orta et ex ea composita, quamvis usu ad salutem communem singulorum et universorum symbioticarū conjungenda hæc omnia. Nam nec publica consociatio sine privata domestica esse potest. Vtraque enim ad αὐτάρκειαν et

commodam vitã degendam, utilis et necessaria. Quod verò de provinciis, amplis urbib. & ditionibus dicitur, eas quoq; aliquando aristocraticè regi, quandoque democraticè & aliquando monarchicè, id minus rectè dicitur. Nam id accipiendum de symbiotica consociatione universali regni, vel Reipub. à qua, urbes & provinciæ tanquam membra unius corporis reguntur per unum, duos, pluresve ministros, prout membrorum illorum necessitas et utilitas postulat. Atq; tales urbium, vel provinciarum rectores, qui suorum principalium superiorum sunt ministri, nihil proprii habent, sed potestate mandantium principalium utuntur. Ideoq; horum vicariorum potestas et administratio metienda est ex iure illius à quo eam illi acceperunt, et quem repræsentant. Si igitur hic mandans est princeps, rex, monarcha etiam vicariorum horum, quamvis plurium administratio, non aristocratica, sed potius monarchica dicenda est. Si quidem in administrando, voluntate, consensu & factis suis unum, nimirum suum principalem demandantem regem, repræsentare debent. l. 16. solet. de iurisdict. l. 3. etsi. de offic. eius cui est mand. iurisd. Licet igitur plures vicarii, delegati & ministri regis civitatem quandam gubernantes, similitudinem aliquam cum administratione aristocratica, quoad exercitium inferioris potestatis pluribus indivisim & revocabiliter concessum habeant gubernationem tamen & potestatem superiorem propriam aristocraticam minime habent, sed monarcham suum ut diximus, repræsentãt in iis quæ secundum accepti mandati fines agunt. Nequaquam ergò ex ratione & modo administrandi sed ex potestatis, quam quis habet, quaque regitur consociatio, materia & forma species magistratus sunt constituendæ, prout supra capite hoc contra Bodinum probavimus. Sed nec de isthac politico particulari doctrinam specialem necessariam esse puto, contrà quã alii neoterici. Debet enim ars politica esse generalis, quæ omnibus etiam specialibus & particularibus locis, temporibus vel populis semper & ubique conveniat & adcommodari potest, quamvis regna diversa & separata, suis propriis legibus ab aliis discrepantibus in quibusdã causis sæpè utantur. Ducatus principatus, dominatus, Dynastia, Comitatus, Lãdgraviatus, Marchionatus & similes quos vocãt quid aliud sunt, aut esse possunt

quam

quam provinciæ membra, ordines, statúsq; illius regni ad quod pertinent. licet & hi suis legibus peculiaribus & à iure totius regni diversis in quibusdam sæpè utantur, ubi supra capit. 8. de provinciis diximus. Sed nec species politicæ constituere vel ui institutionem ejusdem, auctio nem & amplificationem, ac conservationem. Nam politiæ augendæ, amplificandæ, conservandæ & instituendæ eadem plane est ratio. Iisdem enim artibus conservatur, amplificatúrque, quibus est constituta.

FINIS.

INDEX.

Adfines qui & quotuplices. 25.26.
Adfinitatis jura. 32.
Adquirendi & amittendi cauſſa. 130. & ſeq.
Adminiſtratio magiſtratus. 263. & ſeqq.
Adminiſtrationis hujus regula. 264.
Adminiſtrationis difficultas. 264.
Adminiſtrationis requiſita. 269.
Adulatores principum. 319. 324. & ſeqq.
Adminiſtratio magiſtratus eſt alligata Decalogo & legibus. 353. & ſeqq.
Adſtricta gubernatio utilis. 359. & ſeqq.
Adminiſtrationem magiſt. quæ vitiant. 375. & ſeqq.
Adminiſtratio eccleſiaſtica. 402. & ſeqq.
Adminiſtratio eccleſ. in quibus. 407. & ſeqq.
Adminiſtratio civilis quæ. 451. & ſeqq.
Adminiſtratio juris communis regni. 193. & ſeqq.
Adminiſtrationis hujus ſcopus. ibidem & 200. & ſeqq.
Adminiſtratio rerum publicarum. 617. & ſeqq.
Adminiſtratio rerum privatarum. 513. & ſeqq. & 643. & ſeqq.
Adquritur regno per magiſtratum. 189. & 649.
Ærarium. 151. & 175.
Ædes Reipubl. 175.
Ærarum duplex ad bellum. 579. & ſeq.
Agriculturæ laudes & neceſſitas. 13.
Amici regis. 324.
Amneſtia magiſtratum decet. 337.
Alienatio rerum & bonorum Imperij an conceſſa principi. 342. & ſeqq.
Amneſtia. 461. 473.
Alienatio bonorum regni quando conceſſa. 631.
Alienatio & privatio rerum privatarum. 647. & ſeq.
Annona Reip. 176.
Annitium apud Indaos. 299. & ſeqq.
Annonæ flagellatio. 487.
Annonæ cura. 488.
Annona in bello. 569.
Appellatio ad Remp. 170. 171.
Artificia varia eorumq; utilitas & neceſſitas in ſocietate humana. 14. 15. 16. 17. 497.
Arma Reipubl. 178.

INDEX.

Archivum Reip. 176.
Arma in bello. 580. & seq.
Armorum cura. 556. & seq.
Armorum cura tempore pacis. 556. & seqq.
Arma qualia. 567.
Auxilium consociati corporis. 167. & seqq.
Authoritas magistratus. 217. & seqq.
Aulicorum natura magistratui nota sit. 318. 319.
Aulici mali & boni. ibidem & 324.
Autoritas magistratuj quomodo comparetur. 317. & seqq.

B

Bellum & ejus causse justæ. 173. 574 & seqq.
Bellum civile. 474. & seq.
Belli necessaria. 577. & seqq.
Belli persona. 582. & seqq.
Belli gestio. 600. & seqq.
Belli susceptio. 573. & seqq.
Belli necessaria. 556. & seqq.
Bonorum Reipubl. cura. 174. & seqq.
Bona Reip. 177. 178. & seqq.
Bona proximi. 279.
Bona principis privata, & bona regni. 342.
Bonorum ecclesiasticorum cura. 633.
Bonorum publicorum cura. 626. & seqq.
Bona privatorum quæ. 134. & 643.
Bonorum horum cura. 643. & seqq.
Bodini error. 212. & seqq. 122. & seqq.
Benevolentia subditorum quomodo adquiratur. 328. & seqq.

C

Cancellarius regni. 161.
Capitatio quid. 157. 158.
Censores. 85. 87.
Ceremonialis lex. 281.
Christianorum persecutio causa tumultuum. 427.
Censura quid, & in quibus. 85. & 451. & seqq.
Civis quis, & ejus species. 44. & seqq.

Civitas. 51.
Civitatis bona. 61. & seqq.
Civitatis præfectus. 51.
Civitatem celebrem quæreddant, & quæ augeant. 55.56.
Civitatis species. 57.
Civitates quæ populosæ. 58.59.59.
Civium communicatio. 61.
Civibus quæ res communes. 61.62.63.
Civitatum libri varij. 63.
Civium opera. 64.
Civitatis jura varia. 68.69.
Civitatis privatio. 69.
Civium concordia. 70.
Civitatis jurium administratio. 70.
Civitates confœderatæ. 188. & seqq.
Civitates Imperiales. 221.120.70.
Circuli in Germania qui & quot. 535. & seqq.
Cognati qui & quotuplices. 22. & seqq.
Classis presbyterorum. 98.
Cliente'. 186. & seq.
Collegium, collegæ. 35.
Collegij præses. 35.36.
Collegij bona, opera, jura. 36. & seqq.
Collegium quomodo decernat, consultet, deliberet, & concludat. 38.39. & 525. & seqq.
Collegij species variæ. 39.
Collegia ecclesiastica, secularia. 39.40.
Collegia apud Romanos & Indæos. 40.
Collegia provinciarum. 42 502.
Collectæ universitatis. 62.63.
Collegiorum provinciæ, & ordinum consultatio. 100.107. & 525. & seqq.
Collatio, & ejus requisita. 143. & seqq.
Collationis necessitas & utilitas. 142.143.
Collati quibus rebus imponenda. 144. & seqq.
Collationis descriptio, & aderatio. ibid. Collatio levis & gravis quæ. 147.148. & seqq.

Collatio ordinaria quæ. 149. & ſeqq.
Collatio extraordinaria. 155. & ſeqq.
Colonia deducenda. 617.
Communicatio mutua quid. 2.
Communicatio rerum, operarum & juris. 2. 3.
Communicatio quomodo inſtituenda. 5.
Communicationis finis. 5.
Communicationis neceſſitas. 6. 7.
Communicationis ratio. 10.
Communicatio inter collegas. 36. 37.
Comites qui. 102.
Communio ſymbiotica univerſalis. 126.
Commercia. 138. & ſeqq.
Camera Imperialis Germania. 171.
Commeatus regni. 171. 172.
Comitia regni. 190. & ſeq. & 207. & ſeqq.
Comites qui. 202. & 102
Commiſſio regni. 223. 232.
Comitiorum utilitas. 317.
Commerciorum res, perſonæ, locus, tempus. 477. & ſeqq.
Commerciorum requiſita, & vitia. 481.
Comitiorum ſpecies. 511. & ſeq.
Comitia eccleſiaſtica. 419. & ſeqq. & 511. & ſeqq.
Comitia Romanorum. 514. & ſeqq.
Comitia Græcorum. 520. & ſeqq.
Comitia Germanorum. 524. & ſeqq.
Comitia Gallorum. 539.
Comitia Anglicana. 539. & ſeqq.
Comitia Polonorum. 543. & ſeqq.
Comitia Venetorum. 545. & ſeq.
Comitia Helvetiorum. 546.
Comitia confederatorum ſociorum. 547. & 549.
Comitia Hollandorum. 655.
Comitia provinciarum confederatarum Belgicarum. 548. & ſeqq.
Conſociatio quid ſit. 1.
Conſociationis humanæ finis. 17.

Consociationis causa efficiens. 1.7.
Consociationis media. 2.
Consociationis fructus. 2.
Consociationis causa finalis perpetua. 2.3.
Consociationis species. 9.
Consociatio simplex privata que. 9.
Consociatio prima, & orta a prima. 9.
Consociationis primaria causa efficiens. 9.
Consociationis privatæ membra. 10.
Consociationis privatæ jura. 10.
Concordia in consociatione necessaria. 11.
Consociationis privatæ commoda & onera. 12.
Consociationis privatæ species. 12.
Consociatio naturalis que. 12.
Consociationis naturalis causa, & subjectum. 12.13.
Consociationis domesticæ species. 18.19.
Consociatio conjugalis. 18.19.20.
Consociationis conjugalis director, officia, onera & commoda varia. 18.19.20.
quidq; in hac maritus, uxorq; præstet. ibid.
Consociatio propinquorum quid, quæ jus species, & communicatio. 22. & seqq.
Consanguinei qui &, quotuplices, & quid communicent. 22.23. & seqq.
Consociatio privata quatenus politica. 33.34.
Consociatio collegarum. 34.35.
Consociatio publica. 42.
Consociationis publicæ species. 43.
Conventus provincialis indictio. 105.106.
Conclusio in conventibus publicis à quibus, & quomodo fiat. 106.107.
Consociatio publica maior & universalis. 114.
Consociatio mista. 114.
Consociatio populosa an utilis. 117.118. & seqq.
Contributio. 149.500.
Canon frumentarius. 150.
Contributio Belgica. 157.
Contributio per as & libram. 156.
Consiliarij regni. 161.
Consistorium regni. 170. & seqq. & 307. & seqq.

Consociatio & confederatio. 181. & seqq. 475. & seqq.
Confederatorum leges. 184. & seqq.
Confraternitas. 186.
Consilium Reipubl. 189. & seq.
Contractus inter magistratum & subditos. 224.
Convivia inauguralia. 251.
Conscientia hominis. 272. & seqq.
Conventicula plebis. 318.
Constans Imperij forma que. 359. & seqq.
Confederationes. 362. & seqq.
Consiliarij magistratus quinam. 384. & seqq.
Consiliarij boni qualitates. 389. & seqq.
Consiliarij electio. 391. & seqq.
Consulendi modus. 395. & seqq.
Conventus ecclesiasticos magistratus convocat & regit. 420. 421. & 511. & seqq.
Concordiæ studium necessarium. 459. & seqq.
Conventus regni, comitia, concilia universalia regni. 507. & seqq.
Concilia Hebræorum. 513. & seqq.
Contributionum moderatio. 536. & seqq.
Corpus quid sit. 39.
Corpus populi Romani. 40.
Coronatio summi magistratus. 249.
Cura corporis, disciplinæ, & perfectionis. 4.

D

DEI cultus. 71. 72.
Decalogi tabulæ. 71. & 272. & seqq.
Defensio Reipubl. jus & quotuplex. 168. & seqq.
Dedititij qui. 183. & 118.
Decalogi tabula posterior cedit priori. 275 & 277.
Decalogi doctrina quatenus politica. 286. & seq.
Delatorum usus. 317. & 318.
Delatores. 458. 470.
Deputati Imperij. 532. & seqq.

INDEX.

Distributio decalogi. 71.72.
Dispensatio in Decalogo. 277.
Dilitiæ an Reip. prosint 142.45. & seq.
Discordiæ incommoda. 459. & seqq.
Discrepantia in sententijs 637.
Doctrina unde pareatur. 208.
Domestici qui. 31.32.
Domestici quid communicent. 33.
Domicilium quid. 45.
Doctrinæ duo vitia. 369.
Duces qui. 102. & 121.

E

Ecclesiasticorum negotiorum administratio. 415. & seqq.
Ædificia, eorumq; extructio. 48.455.
Electio ephororum. 308.
Electio summi magistratus. 232.
Eligendi jus quis habeat. 233.
Electi juramentum. 233. & seq.
Electio magistratus duplex. 241. & seqq.
Electio libera & adstricta. 242. & seqq.
Electio adstricta an libera præferenda. 247.

Electio hæc Deo, populo, & regi simul competere potest. 248. & seq.
Episcopus. 98.
Ephori eorumq; officia. 205. 206. & seqq.
Ephori Germanorum. 213 et 214.
Ephororum species. 217. & seqq.
Ephororum cura magistratui commendata. 635.
Ephororum officium oppugnantes. 679. & seqq.
Ergasteria. 62. 457.
Exemplum principis efficax. 316. et seqq.
Excommunicatio. 457.
Exploratores. 470.
Exsecutio banni. 535.

F

Familiæ principes. 24.
Familiæ jura. 25.26.27.28.
Familiæ insignia. 26.
Familiæ nomina, cognomina. 27.
Familiæ onera. 30.31.
Fama proximi. 277.
Factio quid. 460. & seq.
Familiarum cura. 640.
Fœdera. 184. & seqq.
Fœdera. 362. & seqq.
Felicitas administrationis. 364.
Fœdera utilia. 572.
Feuda à quo concedantur. 630.
Fides magistratus. 367.
Fluminum cura. 627.
Fortitudo magistratus. 366 & seq.
Frisiæ occidentalis politia. 525.
Functiones, rustica, mechanicæ, & his inservientes. 12.13.17.
Functio pecuaria quæ & quotuplex. 13.14.
Functio mechanica quæ, & species ejus. 14.15.
Functio promercalis. 17.18.
Functio. 73.74.
Functionis requisita. 74.75.76.
Functionis species. 76.77.
Fursten unde dicantur. 344.
Fundamentalis lex regni. 341. & seqq.

G

Gubernationis partes in imperio, & subjectione. 3.
Gubernare quid sit. 4.
Gubernationis cura in quibus. 491. & seqq.
Et quæ respiciat. 4.
Gubernationis scopus. 193. & seqq.
Groningensium conventus. 548. & seqq.

H

Hæretici quatenus tolerandi. 426. & seqq.
Hominis bona, quæ habet. 134. & 135.

Hospitatio. 159
Homagium quid. 253.& seqq.
Hollandia politia. 525.

I

Imperare quid sit. 4.& 341.
Imperantium & obedientium symmetria. 8.9.
Immunitates variæ. 162 & seqq.
Impery proprietas & ususfructus cujus sint. 223.225.& 341.& seqq.
Imperatoris Romani leges & articuli, in quos jurare tenetur. 236 & seq.
Imperium & potestas temperata. 347.
Imperantium vitia quæ. 329.& seqq.& 374.& seqq.
Impery natura. 331.
Imperium odiosum, vel laudabile quando. 334.& seqq.
Inspector ecclesiarum. 98.
Interregni tempore, ephori id administrant. 217.
Initiatio & inauguratio regis. 249.& seqq.
Intellectus politicus. 267.
Indulgentia magistratus. 340.& seq.
Inconstantia magistratus. 359.
Indulgentia magistratus. 336.& seq.
Infideles quatenus tolerandi. 423.& seqq.
Insidiarum observatio. 644.
Ius symbioticum. 310.
Iura sanguinis. 24.25.
Iura cognationis. 25.26.27.
Iudaici populi distinctio. 41.
Ius regni. 119.& seqq.125.126.
Ius regni ecclesiasticum. 126.& seqq.
Ius generale. 134.et seqq.
Ius regni seculare. 133.& seqq.
Ingatio quid. 136.
Ius quod à populo in magistratum transfertur. 234.235.240.
Iuramentum subditorum. 253.& seqq.
Iudæi an sint tolerandi. 424.& seqq.
Iudicia quomodo constituenda & habenda & quotuplicia. 441 & seqq.
Iudices intermedij. 444.& seq.

Judicium vitia & abusus. 446. & seq.
Itinerum cura & viarum. 627.
Jus magistratus in personam. 645. & seqq.
Imperium temperatum. 695. & seqq.

L

Lex generalis, specialis. 133. & seqq.
Legis sanctio & exsecutio. 136. & seqq.
Legis necessitas & utilitas in republ. 134. & seqq.
Legis interpretatio. 136.
Lex fundamentalis regni. 241. 243. & seqq.
Lex administrationis et vitæ. 269. & seqq.
Lex duplex. 272.
Lex moralis. 272. & seqq.
Lex quatenus abrogata. 278.
Lex propria. 278. & seqq.
Legis propriæ membra & species. 279. & seqq.
Lex cæremonialis ejusque species. 281. & seq.
Lex forensis Judæorum ejusq; species. 283. & seqq.
Leges mistæ. 284. & seqq.
Lex propria Judæorum quatenus in Republ. Christianorum recipi possit. 287. & seqq.
Lenitas magistratus. 334. & seq.
Leges de quibus rebus præscribendæ. 434. & seqq.
Leges de commerciis miserabilibus personis. 436.
Linguæ jus. 140. 141.
Libri Reip. 177.
Linguæ cura. 487. & seq.
Luxus populi. 453. & seq.

M

Majestatis jus individuum. 121.
Majestatis jus quid & quotuplex. 124. & seqq.
Majestatis jus cui tribuendum. 122. & seqq.
Majestatis jus seculare. 135. & seqq.
Magistratus summus qui. 223.

INDEX.

Magistratus constitutio. 224. 196. & seqq.
Magistratus summi jus. 225.
Magistratus summus eligitur. 223. 227 & seqq.
Magistratus constitutionem juasit utilitas & necessitas. 196. & seqq. & 230. & seqq.
Magistratus summi electi articuli & juramentum. 234. & seqq.
Magistratus summi inauguratio. 249.
Magistratus maiestas divina. 251. & seq.
Magistratus cognomina & appellationes ab officio desumpta varia. 259. & seq.
Magistratui, quæ cognitu necessaria. 269.
Magistratus summus, non proprietarius, sed administrator est bonorum regni. 341. & seqq.
Magistratus summus non est solutus legib. 353. et seq.
Magistratus mores externi. 370. & seqq.
Magistratus sufficientia. 372.
Magistratus contemptus unde. 373. & seqq.
Magistratus insufficientia. 378.
Magistratus effectus pravi qui. 375. & seqq.
Magistratus obnoxius calumnijs. 378.
Magistratus experientia. 380.
Magistratus dissimulatio & diffidentia. 381. & seqq.
Magistratus consiliarij quinam. 384. & seqq.
Magistratus titulus. 413.
Magistratus officium in rebus sacris. 414. & seq.
Magistratus quando excedit sua potestatis limites. 203. & seqq.
Magistratus potestas. 201. & seqq.
Matrimoniorum cura. 428.
Magistratus temporalis, vel perpetuus. 505. & seq.
Magistratuum multitudo. 506. & seq.
Magistratus inferiores. 625. & seq.
Magistratus summi species. 692. & seqq.
Magistratus polyarchicus. 702.
Magistratus polyarchici natura 703. & seqq.
Magistratus aristocratici natura. 704. & seqq.
Magistratus democratici natura. 707. & seqq.

Mercaturæ utilitas & necessitas. 17.
Mechanicæ artes inter se conjunctæ sunt. 15.
Metrocomia. 49.
Metropolis. 57.58.59.60.
Mechanici. 101.
Mercatus. 138. & seqq.
Mensurarum, modiorum jus. 140.
Mercatura quando Reip. concessa. 180.
Mendicantes validi. 453.
Mercatura terrestris & nautica. 477. & seqq.
Monachi societati inutiles. 6.
Monetæ jus. 140.
Modestia magistratus. 368.
Monopolium quid & quando licitum. 482. & seqq.
Monopolij species. ibidem.
Monetæ cura. 486. & seqq.
Monetæ cura in comitijs. 536.
Monarchiæ natura. 694. & seqq.
Misanthropi qui. 6.
Ministri ecclesiæ. 95.
Ministrorum ecclesiæ officium. 97.
Milites, qui boni. 593. & seqq.
Militaris disciplina. 600. & seqq.
Militum exercitium. 601. & seqq.
Militum habitus. 603. & seq.
Militum præmia. 605. & seqq.
Milites ordinarij & subsidiarij præsidiarij. 560. & seqq.
Militum præfecti. 563. & seqq.
Militum exercitatio. 564. & seq.
Miserabilium personarum cura. 641. & seqq.
Munera publica. 65.66. 489. & seqq.
Munera honorifica. 78.79.83.84.85.
Munera quibus injungenda. 79.80.
Ad munera publica qui idonei. 81.82.
Munera quomodo deferenda. 83.
Munera præstantiora quæ. 84.

Munus ecclesiasticum. 87. 88.
Munus militare. 88. 89.
Munus humile. 89. 101.
Munerum distribuendorum jus. 141. & seqq.
Munerum species. 141. & seqq.
Munerum necessitas. 142.
Munera realia quæ. 142. & seqq
Munera personalia. 160. & seqq.
Munerum personalium regni species. 116. 162.
Munerum & officiorum cura. 488. & seqq. 503. & seq.
Munera quibus & quomodo demandanda. 489. & seqq.
Munerum distinctio. 492. & seq.
Munitiones. 569. & seqq.

N

Natales Christi in quod tempus incidant. 301. & seqq.
Natura populi & regni. 308. & seqq.
Negotia publica, ecclesiastica, & communia. 65. 66. 402. 618.
Nobilitas, ejus requisita & species. 29. 30.
Nobilitatis ordo. 99. 100.

O.

Obsequens quis & quid præstet. 5.
Obedientium & imperantium symmetria. 8. 9.
Obsequia subditorum. 252. & seqq. 262.
Obligatio inter magistratum & subditos quandoq; expirat. 261. & seq.
Officia proximo præstanda. 72. 73.
Officia DEO præstanda. 71.
Officium humile. 89.
Officium magistratus est benè mereri de Rep. & quomodo hoc fiat. 341. & seq.
Odium subditorum quomodo in se concitat magistratus summus. 355. & seq.
Officiales regis & Reip. 161. & 489. & seqq.
Officia varia eorumq; utilitas & necessitas. 15. 16.
Oppidum. 490.
Præfectus oppidi. 490.
Opera civium. 65. 66. 67. 68.

Ad officia publica qui idonei. 81.
Opifices. 101.
Opificiorum variorum cura. 485.& seqq.
Operum publicorum cura. 628.
Ordines provinciæ. 91.92.& seqq. 109.
Ordo secularis. 99.109.110.& seqq.
Ordo nobilitatis, civitatum & agrariorum. 99.& seqq.
Ordinum deputati. 101.
Ordinum prefectus. 402.
Ordinum suffragia in conventibus. 106.
Ordinum collegium. 106.
Ordo ecclesiasticus. 93.& seqq.& 109.
Ordo dignitatum. 493.& seq.
Ordines magistratuum. 545.
Otium. 452.& seq.& 464.

P

Pagus. 49.
Pastores qui. 94.
Parœcia & pareci. 93.98.
Parasanga. 159.
Patrocinium, protectio. 186.& seq.
Papistæ quatenus tolerandi. 425.& seq.
Pax quomodo facienda. 615.& seqq.
Pauperum cura. 641.& seqq.
Phylarchi qui. 24.
Pensio. 150.151.
Peregrini qui Iudeis. 284.
Penarum irrogatio. 236.& seq.
Pietas administrantis. 365.& seq.
Plebis cura. 499.
Personarum publicarum cura. 635.& seq.638.
Personarum privatarum cura. 645.& seqq.
Politica quid sit. 1.
Politiæ vox quid significet. 2.
Politiæ finis. 7.8.

Politia

Politiæ ſubjectum. 7.
Poteſtas ſumma quæ nam ſit. 124. 125.
Pœne delinquentium in Rep. neceſſariæ. 136. & ſeq.
Poteſtas quænam diuturna & tuta. 124. 225.
Poteſtas abſoluta non penes magiſtratū ullum eſſe poteſt. 121. 122. 23. 124. 234. & ſeqq.
Poteſtatis ſupremæ quis dominus. 121. 223. 225. 226. 686. & ſeqq.
Populus prior & ſuperior magiſtratu. 226.
Politiæ mutatio quando populo conceſſa & quando non. 241. & ſeqq.
Poteſtas ſuprema individua. 121.
Populi natura & ingenium. 312. & ſeqq.
Poteſtas temperata. 347. & ſeq.
Poteſtatis nimiæ remedium. 361. & ſeq.
Potentia magiſtratus in quib. 362. & ſeqq. 684.
Polypragmoſine. 75. & 453. & 492.
Populus inſtar pupilli eſt. 194. & ſeqq.
Poteſtas populi maior regis. 199. & ſeqq. 225. & ſeqq.
Poteſtas principis quanta. 203. & ſeqq. 225. & ſeqq.
Præfectus, præſes, præſtes, ſocietatis. 3.
Princeps familiæ, domus. 21.
Præſidis collegij officium. 37. 38. 525. & ſeqq.
Præſides univerſitatis. 47. 48.
Provincia. 71.
Praxis juſtitiæ. 73.
Provinciæ jura. 71. & ſeqq.
Provincialium jurium adminiſtratio. 91. & ſeqq.
Provinciæ membra. 91. 92. et ſeqq.
Provinciæ ordines et ſtatus. 92. et ſeqq.
Presbyterium. 93. 94.
Presbyterij præſides. 66.
Provinciæ præſes. 102. et ſeqq. 107. et ſeqq.
Præſis hujus officium. 122. et ſeqq.
Præmium virtutis. 137. et ſeq.
Privilegia 162. et ſeqq. 501.
Protectio univerſalis conſociationis. 107. et ſeqq.
Propugnacula regni. 176.

Primigenitura jus. 31 245. & seqq.
Prudentia politica. 265. & seqq.
Prudentia membra. 267.
Proprietas regni & imperij cujus. 343. & seqq. 195. & seqq. 686. & seqq.
Providentia magistratus summi. 366.
Prudentia magistratus. 384. & seqq.
Præmia & pœnæ. 438. & seqq.
Proditio. 438.
Princeps ob salutem populi constitutus. 194. & seqq.
Publicæ res quæ. 61. 178. et seqq.

R

Res publicæque. 61. & seqq. & 178.
Res universitatis. 62. & seqq.
Res sacræ sanctæ. 63. & seqq 119.
Regnum, membra, & jus regni. 114. & seqq. 125. & seqq.
Reipubl. Harmonia. 116. 117.
Regni jus quis habere possit. 121 686. & seqq.
Religionis cura in regno. 126. & seqq. & 414. & seqq. et quatenus falsa toleranda 424. et seqq.
Regni et Reipub. amplificatio. 181. et seqq. 189. 649. 715.
Regni proprietas et administratio. 223.
Regis Gallici et aliorũ leges & articuli in quos jurare tenentur. 237. et seqq.
Rex Romanorum. 243.
Proreges. ibid.
Regni symbola. 250.
Regni natura et affectio. 328. et seqq. 688. et seqq.
Regnum non propter regem, sed rex propter regnum constitutus. 348. et seqq.
Regnum novum vetus hereditarium. 331. et seqq.
Regnum odiosum, favorabile, laudabile. 354. et seqq.
Regnum miseria et fortunæ mutabilitas. 369.
Regis modestia. 309.
Regis mores externi. 370. et seq.
Regis conversatio cum quib. 311.
Rex propter populum non contra constitutus. 194. et seqq. 664.
Rectores populi potestate minores populo. 199. 664. et seqq.

S.

Senatus, senatores. 32.525.& seqq.
Senatorum electio. 52.
Senatores varij. 52.53.54.
Senatus habendi ratio. 53.54.525.& seqq.
Senatorum sententiæ. 530.
Senatus consulti faciendi ratio. 53.54.
Senatus princeps. 51.54.
Senatus potestas. 45.
Securitas publica. 171.& 172.502.
Severitas magistratus. 357.& seq.
Seditionum & tumultuum causæ. 427.462.& seqq.
Seditionum tollendarum remedia. 465.& seqq.
Symbiotica quid sit. 1.
Symbiotici qui & quid communicent inter se. 2.
Schola. 66.128.& seqq.417.
Synedus provincialis. 99.191.336 537.548.& seqq.
Schismata quatenus in Repub. toleranda. 131.132.
Subditorum cum magistratu suo pactum. 187.
Subditi fideles. 254.
Subditorum officia & opera quas debent summo magistratui. 254 & seqq.
Subditorum obedientia & reverentia erga magistratum. 328.& seqq.
Subditorum natura. 330.& seq.
Sumptus ad publica opera. 626.& seqq.

T.

Territorium. 71.119.
Thesauri principis. 500.& 634.
Tributum. 151.152.& seqq.
Tribunal regni supremum. 449.& 397.
Tyrannis quid et quotuplex. 651.& seqq.
Tyrannidis remedia. 658.et seqq.
Tyrannidis impediendæ rationes. 659.et seqq.
Tyrannorum exempla. 65.et seqq.
Tyranni removendi processus. 667.et seqq.
Tyranno, qui, quando et quomodo resistere debeant. 669. et seqq.

V.

Vestitus publicarum personarum. 85.
Vectigal. 152.153.& seqq.
Vestitus. 83.431.& seq.& 493.
Vita contemplativa & practica. 6.
Vitæ socialis necessitas & utilitas. 6.7.8.
Vicus. 48.49.
Urbium causſa & incrementa. 54.55.56.57.
Vita pia. 71.& seqq.
Visitatio ecclesiarum. 98.
Viarum publicarum refectio. 172.& 173.
Vitæ conservatio & defensio. 276.
Vitæ castitas. 276.
Virorum bonorum notitiam princeps habere debet. 318.
Vitia, quæ censurâ corrigantur. 452.& seqq.
Visitatores Imperij. 538.
Victoria qualis. 613.& seqq.
Virorum præstantium curæ. 644.
Universitas quid, & eius membra. 43.
Universitatis politeuma. 44.
Universitatis præfectus. 47.48.
Universitas rustica & urbana. 48.
Vsus bonorum Reip. 178.
Vrbana universitas quid. 50.
Vrbs. 50.
Vrbis suburbia & pomeria. 50.

Auctor ad lectorem.

POst impressionem hoc opusculum relegens, opinione plura in eo errata, plurimis locis inveni, quæ ex negligentia & incuria amanuensis, correctoris & operariorum irrepserunt, quæ ut æquus & benevolus lector corrigat, rogo. Bene vale.

FINIS.

Digitized by Google

De Vtilitate, Neceſsitate & Antiquitate Scholarum,

ADMONITIO PANEGYRICA.

DE Literarum ſcholis, Gymnaſiis, vel Academiis aperiendis, habendis & conſervandis, magnum mihi multorum videtur eſſe ſilentium. Suam, quam quiſque profitetur, artem, ſi commendat apud ſuos auditores, officio ſuo ſe defunctum eſſe exiſtimat. Quod ſi etiam quis fortè de ſcholis quid dicat, id tamen rarò & quidem Laconicè fit. Quaſi argumentum hoc pro dignitate & utilitate ſua, uberiorem commendationem & demonſtrationem non deſideret. Dolendum eſt, rem tam praeclaram, & generi humano neceſſariam, meritâ ſua laude carere. Nimirum vileſcunt nunc, & dixerim fere ſordeſcunt nobis ſchola. Nam ſicut naturâ comparatum eſt, ut quod nobis carum & cordi, hoc perpetuo in ore & corde habeamus: ſic contra, quod non magni facimus, negligere ſolemus. Sed & facilè eius rei, quae ſubinde in oculos noſtros & manus incurrit, ex frequenti uſu, ſatietas noncapit. Quae in re idem, opinor, nobis, quod pueris, accidit. Hi cibo potuq; ſaciati & repleti, panem quem tenent, in quodvis obvium ſcamnum, ſedile, vel terram proiciunt, de futura inedia & indigentia ſua nihil ſolliciti. Bonus vero pater familias, cui utilitas & uſus panis ad vitam hanc ſuſtentandam eſt cognita, etiam in copiâ & abundantiâ illius, de futura neceſsitate cogitat, & de mediis quibus eundem comparare & conſervare et reponere poſſit, ſollicitus eſt. Nota etiam eſt humana imbecillitas, ignorantia, oblivio, & ſocordia. Haec perpetua admonitione, vellicatione et calcaribus, niſi expergefiat, facile in oblivione ſua obdormiſcit. Operae pretium igitur facere mihi videbar, ſi huic negotio aliquid temporis tribuerem, et in amaniſſimos ſcholarum hortos intrarem et quaſi per tranſennam fructus ſcholarum praeſtantiſſimos luſtrarem. Nam ſi hiſce ſtudiis, quae in ſcholis excoluntur et diſcuntur, Eccleſia DEI et Reſp. aedificatur, continuatur et ad poſteros tranſmittitur, regnumq; Dei in hiſce terris ſtabilitur, erigitur, et nominis divini gloria, majeſtas et amplitudo cognoſcitur et celebratur, quis chriſtianus non in ea omnes ſuas vires, facultates et operam lubēs cōferret? Quis non intelligit hic vocationis et creationis ſuae finem? Hoc nimirum ſtudia, quae colimus, a nobis exigunt. Quae à Deorum origine adfinem uſq; mundi, hominis cōmendata. De qua

re mihi quædam dicturo, rogo, aures benignas præbiatis. Dicam brevius, quàm fortè tanta res possit. Quo nimirum tempore schola pietatis & honestatis & honestarum artium inceperint, quomodo & qua de causa instituta, & quæ harum utilitas. Res & causa est jucunda, gravis & utilis, ad vocationem nostram spectans, in qua ideò, non opinor, mihi necessarium vestras aures ad attentionem invitare. Distinctè dicam, primò de scholarum utilitate & necessitate. Deinde de earundem antiquitate. Det DEUS, ut cum fructu & profectu dicam.

Utilitas & necessitas scholarum, quæ sunt pietatis & virtutum officinæ, seminariumq; Ecclesiæ & Reip. tanta profectò est, ut meritò nos omnes ad earundem amorem, sustentationem & ædificationem inflammare debeat. Hanc necessitatem scholarum, satis (opinor) ostendero, quando nostram penuriam, inopiam & miseriam: utilitatem, quando pulcherrimos & præstantissimos sapientiæ omniumq; virtutum fructus, quos schola cumulatè profundit, demonstravero. Ex sacris literis constat, hominem scientiâ boni & imagine Dei ornatum, eximiâ sapientiâ, justitiâ, & dignitate excelluisse. Sed cum hanc lucem cognitionis & sapientiæ divinæ, homines primi per lapsum, suâ culpâ, maxima ex parte amisissent, pro luce illa Dei, ignorantiam illius, & rerum divinarum, maximam acceperunt. Atque hoc proh dolor, miseriæ & inopiæ nostræ caput et initium est, unde scholarum instituendarum necessitas, quibus scilicet amissa præclaras hasce dotes, quantum quidem fieri possit, recuperaremus. Nam scitis, animalem hominem post hunc lapsum primorum hominum, minimè esse capacem eorum, quæ sunt spiritus Dei, & intelligentiam carnis adversus Deum inimicitiam esse: adeò quidem, ut nec idoneus homo remanserit ad quidquam boni cogitandum, sed omne figmentum cogitationis & cordis humani, ab initio tantum ad malum sit propensum. Vnde in reprobis etiamnum spiritus soporis, torporis efficacia, illusionum & tetra impuritas & sentina vitiorum, horror conscientiæ, impotentia, horrenda ἀταξία & mors æterna. En, in quas deformitates & defectus nos lapsus ille conjecit. Quomodo autem ex hisce miseriis & calamitatibus homo eluctuari potuerit, hoc opus, hic labor. Plane suis viribus nunquam potuisset, scripturâ testante. Omnes igitur ipsius labores inanes, omnia consilia irrita. Misericors verò Deus illius misertus, statim post lapsum hunc, viam, media & modum ostendit. Primum ad eripiendum nos dominio Satanæ, voluit per filium à potestate tenebrarũ nos liberare, & in regnum filii sui transferre. Deinde, ad animæ dotes corruptas & imaginem Dei in nobis instaurandam & reparandam, utitur tum artium & disciplinarum theoriâ & praxi, tum imprimis verbo Dei. Cognitio de voluntate Dei & Christo redemptore nostro ex sacro

Dei

Dei verbo petitur, in scholis docetur & discitur. sine qua cognitione & intellectu homo comparatur jumentis Psalm 49.13.14.15. Psalm.32 9. *Artium cognitionem peculiari Dei beneficio, primi illi homines hanserunt ex immotis naturæ principiis, sensu, observatione, inductione & experientia, ex quibus artes illi genuerunt. Unde præstantes illi, qui in Genesi c. 4. et seqq. prædicantur, primi artifices et inventores extiterunt. De quibus plura Polydorus Virgil. Harum artium inventarum scientiam ijdem inventores primi, postea institutione fideli juventuti, & posteris suis commendarunt, & inculcarunt, et quasi per manus tradiderunt, quod et Poeta intellexit in hisce.*

Vtque alios alii de religione docerent,
Contiguas pietas jussit habere domos.

Planè si natura nostra in ea puritate et integritate, in qua condita fuit, permansisset, tum omnes homines naturâ perfecti Logici, Rhetores, Theologi, Iurisconsulti, Medici, Ethici, et Politici, imò omnium virtutum vivæ exemplaria extitissent, nec schola, aut institutio ulla necessaria fuisset. Essent in toto terrarum orbe tanquam in refertissimo theatro, homines justi, sapientes, pij, prudentes, temperantes, casti, imò etiam in pueris nulla stultitia, vel temeritas reperiretur. Essent, inquam, in hominibus clarissima pietatis, sanctitatis et justitiæ exempla. Nunc verò, proh dolor, horum omnium privatio et depravatio, lapsum hominis consecuta, totius naturæ nostræ vires afflixit et pene extinxit, quas nunc magno labore et studio discendi, ex parte vix recuperare possumus. Nam sicut ager, quantumcunq; fertilis absq; cultura fructuosus esse non potest, sta ut nunc postlapsum natura est comparatum, animus sine doctrina & disciplina, sine studio & labore, bonarum rerum cognitione excultus esse non potest. Unde & apud Ethnicos trita sentẽtia extitit: Dii dona sua laboribus vendũt. *Nam anima, cum corpus intrat, est tanquã tabula rasa, cui innata est omnium rerum ignorantia, & cui rerum notiones postea sunt inscribenda, ut scientia, pulsa ignorantia, succedat, qua anima perficitur et suæ primæ condition i atq; bonitati, quam in creatione ante lapsum acceperat, aliquo modo restituitur. Unde rectè* Imp. in authent. habita. C. ne filius pro pat. *dicit per scientiam mundum illustrari.* Et Tullius de natura Deorum, nihil, inquit, est, per quod magis Diis immortalibus similes simus, quàm per scientiam. *Sed ut cognoscamus et per transennam quasi præclarissimas et pretiosissimas scholarum merces conspiciamus, pauca quædam ex iis, quæ in scholis docentur et discuntur, delibabo. Incipiam de scientia legendi et scribendi. Hanc quis ex nobis non parvi pr æ reliquis artibus æstimat? sed tamen illa necessaria, utilis et mirabilis maximè. Legenda enim cognoscenda & servanda nobis scripta, tam sacra quam profana, aliæq; artes, quibus homi-*

nis vita informatur, & societas humana colitur, lectione scripturarum ad DEI cognitionem deducti sunt Berrhoenses, Act.c.17.11. Camerarius Candaces reginæ. Act.c.8. Et quoties Christus se refert ad scripturarum lectionem, uti scriptum est. Matth.c.4 Rom.c.15.4. Legere verò qui potest ille, qui non in schola didicit? Quomodò fructus lectionis sine scientia legendi & scribendi consequi, imò quomodo cognita simul memoriâ retinere possumus? Nam multa quæ scimus, ex humanæ infirmitate oblivioni tradimus, experientia testante. Literis consignata verò semel, permanent, & oculis & menti perpetuò subjici possunt. Hisce præclarorum virorum facta egregia, hisce DEI mirabilia consignamus, & quasi immortalis apud nos consecramus. Assuerus rex insomnem noctem transigens, jussit sibi adferri & legi historias & annales priorum temporum, Est.cap.6. Sic & annales regum & rerum gestarum objecerunt Artaxerxi regi. Esd.c.4. Idcircò, ajunt, missimus & nunciavimus regi, ut recenseas in libris historiarum patrum tuorum, & invenies scriptum in commentariis & scies, &c. Et quoties dicitur in libris regum, nonne scriptum hoc extat in libris Chronicorum? quoties se Apostoli referunt ad scripturam veteris testamenti, Mosis & prophetarum? Literis animi tacita cogitata alijs etiam absentibus & remotissimis per epistolas, vel scripturam patefacimus absentes, imò hisce & mortuis loqui non desinimus. Mirabile quid DEUS in arte scribendi & legendi in vilissimis chartis & scriptura omnibus conspicuum proposuit. Quod tamen ob societatem & usum quotidianum parvi facimus. Audi, quid de hoc DEI beneficio & scripturæ excellentia Americani judicaverint, quibus hæc ars scribendi & legendi usq; ad nostrum seculum ignota fuit. Refert Benzo in historia novi illius orbis, cum gentiles homines illius orbis viderent Hispanos suos victores & dominos, animi cogitata per chartas leves, alijs etiam absentibus patefacere, hoc ipsum ad stuporem & miraculum usq; admirati sunt, & chartis ori, auribus, oculis admotis, cùm vim nullam ijs inesse perspicerent, concludebant, divinum quid in hisce hominibus esse, quos ideò quidam eorum, tanquam Deos coluerunt. Planè sine hac legendi & scribendi scientia omnes historiæ & artes sepultæ jacerent, nihilq; de plurimis DEI miraculis & operibus divinis constaret, Literis hisce earumq; scientia sublatis, quid inter nos & inhumanos ferosq; alios homines interesset? Literæ lux temporum sunt & fidelissimus rerum factorum custos. Et hæc quidem commoda ex legendi & scribendi peritia in genus humanum profluunt, quæ ars inter alias infimum locum sortita est. Quid dicam de fructibus Arithmeticæ, Geometriæ, Musicæ, & aliarum artium superiorum? Arithmetica & Geometria beneficio homo quasi in cœlum ascendit ad sidera & planetas, orbes cœlestes discurrit, rerum quantitatem, loco-

rum

rum distantiam, longitudinem, latitudinem metitur, describit, totã mundi machinam percurrit, in eaq; suavissimá operũ Dei cognitione se oblectat. Hinc posteà de tempestatib. anni temporib. colligit, statuit, directionique suorum negotiorum utiliter adcommodat: locorum spacia, distantias, intervalla indagat, altitudinem, profunditatem, crassitudinem rerũ describit. Sed quis enumeret hos omnes & singulos matheseos fructus? Extant integra volumina scripta, quæ loquuntur. Ex hujus matheseos beneficio etiam Musica suam traxit originem. In hac si non tanta necessitas, quanta in scribendi, legendi peritia, quanta in Arithmetica & Geometria: major tamen ejus jucunditas & suavitas, in dulci illa sonorum diversorum harmonia. Hanc & olim & hodie magni Principes magnis stipendijs coluerunt & conducere solent. Hujus quoq; in Ecclesia prisca Judæorum & in aulis piorum regum, Davidis, Salomonis & aliorum, magnus usus & dignitas fuit. Quid dicam de Rhetorica? quid de Logica, earumq; insigni usu & necessitate in vita humana? Nihil tam est incredibile, ait Cicero, quod dicendo non fiat probabile, nihil tam horridum atq; incultum, quod non splendescat oratione. Hac populus furens reprimitur & metu perculsus, excitatur, ut Maro describit.

Ac veluti magno in populo cùm sæpè coörta est
Seditio, sævitque animis ignobile vulgus,
Jamque faces & saxa volant, furor arma ministrat:
Tum pietate gravem ac meritis si fortè virum quem
Conspexêre, silent, arrectisque auribus astant.
Ille regit dictis animos & pectora mulcet.

Unde eloquẽtiam flexaminiam ψυχαγωγὸν Ennius vocat, quod animum in quamcunq; partẽ vellet, raperet. Eloquentia ad Dei cognitionem ejusq; cultũ multi sunt traducti & ab atrocissimis facinorib. patrandis avocati. Eloquentiâ multæ urbes sunt constitutæ & plurima bella restincta, pax conciliata & amicitiæ ac societates constitutæ. Plato ideò hanc artem peritiam incantandi, adulandi & fucandi vocat. Logica, quia rerum notiones & argumenta suppeditat, & judicium hominis informat atq; acuit, quis non similiter necessaria dicere? Occupatur circa id quod hominem à bestijs distinguit; Rationem, quæ, cum lapsu primorum hominum valde debilitata, obscurata & corrupta fuerit, instauratione hac imprimis opus habet. Sed de hac logicarum artium usu nihil amplius dicam. Harum enim artium usus & necessitas ita apud omnes manifesta est, ut meo testimonio non sit opus. Encomia harum indies ferè audiris, ita ut verear, si de harũ laudib. aliquid dicere vellem, ne auribus vestris molestus sim, & parum dixisse videar, etiamsi totũ diem dicendo consumerẽ. Omisso igitur sermone de hisce, ad altiora et magis necessaria humano generi veniamus.

Quamvis & prioribus nullo modo indigere possumus, sine quibus ad reliquas artes non patet aditus. Quid igitur de rerum naturalium scientia, seu Physica dicam? Hæc rerum naturas & proprietates docet, quæ sit hominis, quæq; bestiæ & cæterarum rerum omnium, quæ cœlo, mari terráq; continentur, natura a DEO illis indita, quæ virtus, quæ operatio naturalis, quæ præternaturalis. Quæso, nonne harum rerum consideratio etiam apud ethnicos & atheos cognitionem de DEO peperit, ut quod de DEO sciri potest, ex natura & rebus conditis mundi, DEUS illis manifestaverit, ut docet Apostolus Rom. c. 1. *adeò ut ex hac cognitione etiam illi inexcusabiles reddantur, quando omiserunt facienda, vel fecerunt omittenda, conscientia illis suggerente.* Rom. c. 2. *Quid dicam de meteoris, de natura tot planetarum, tot animalium, tot populorum & regionum diversissimarum? Quid de caussis, signis & generibus morborum, de sanitate tuenda, vel amissa recuperanda? Quid de innumerabilibus alijs, quibus tota scientia & ars physica & medica abnudat, & sine quibus misera omninò vita nostra futura esset. Ob ejusmodi rerum creatarum excellentiam & utilitatem necessitate conjunctam, regius propheta David, Salomo & alij sapientes Creatoris sapientiam & potentiam summam, cum summa admiratione prædicarunt. Sed & hæc, quia indies in scholis docentur & discuntur, quid opus est nunc dicere? Progrediar ad majora hisce, ad doctrinam theologicam & juridicam, artes practicas. Quarum artium usus magis necessarius in mundo, quam solis & elementorum. Sine quibus humana vita constare nullo modo potest, & quibus nulla vitæ pars vacare potest. De te sacrosancta & veneranda Theologia, meliori jure id quod Cicero olim de philosophia, exclamare possum, O vitæ Theologia dux, ô virtutis indagatrix, expultrixq; vitiorum, quid non modò nos, sed omninò vita hominum, sine te esse potuisset? Tu nos primum ad DEI cultum revocasti, tu ab animo nostro, tanquam ab oculis caliginem dispulisti, tu vitia extrahis, & præparas animos ad satus percipiendos. Tu mederis animis, solicitudines detrahis, cupiditatib. liberas, tu pellis timores. Quis summum bonum, creatorem cæli & terræ, Deum Opt. Max. omnipotentem, misericordem, redemptorem, sanctificantem & justificantem nos, sine te unquam cognoscere potuisset? imò quis penitius se ipsum & suæ naturæ pravitatem, malitiam & reatum absque tuo ductu intellexisset? Unde meritò scientia theologica, omnes alias longissime excellit & scientia scientiarum & regina merito dicitur. Hæc scopum ostendit ad quem omnes aliæ artes collimare debent. Hæc viam vitæ & lucernam pedibus nostris ostendit, ut celebrat propheta,* in Psalm. 119. *Te duce & comite, pij homines & probi redduntur, qui Rempub. etiam malam tanquam fulcra sustinent, quo minus justâ DEI pœna corruat.* Esa. c. 6. 13 & c. 1. 9. *Est enim*

pius

pius vir pretioſus theſaurus Reip. qui ſe exitio Reipub. opponit, ne Reſp. perdatur à DEO, ut docet exemplum Abrahami. Geneſ.c.18 23. & ſeqq. *Samuel,* 1.Sam.c.12. *Moſis,* Exod.c 33. *Pauli,* Act.c.27. *& ſcriptura teſtatur.* Ierem.c 5.1. Proverb.c 11.1. *cùm contrà impij & injuſti DEI iram, etiam Reip. in qua vivunt, attrahant.* 1.Sam.c.12.17. Deut.c.31. 29.c.28. Eſa.c 60 12. de qua re theologi. *De te verò Politica & Iuriſprudentia, quam vocant, quæ dicam elogia? Tu urbes peperiſti, tu diſſipatos homines in ſocietatem vitæ convocaſti. Tu eos inter ſe primò domiciliis, deinde conjugijs, tum literarum & vocum communione junxiſti. Tu inventrix legum, tu magiſtra morum & diſcipline fuiſti. Tu vitæ tranquillitatem largita nobis es, & terrorem hominum malorum ſuſtuliſti. Tu præmium virtuti et pœnas maleficijs ſtatuis, et ſuum cuique tribuis. Tu amore virtutis et præmij, bonos ad bene agendum invitas, et terrore ſupplicíorum malos à delinquendo deterres. Tu utilia et neceſſaria ad ſocialem hanc vitam invenis, inventa ordinas et conſtituis. Tu omnia incommoda et nocitura removes. Te merito veteres donum et inventum Deorum dixerunt.* l.2 de legibus. *Tu præmijs invitas et allicis bonos, et malos contra pœnis et ſupplicijs coërces. Tu regna facis, ut ſint pulſæ juſtæ et non fiant latrocinia. Tu ſuum cuique tribuis, effacis ut honeſtè vivamus, neminemq; ledamus.* Quam ob cauſſam, Cicero, nihil, dicit in civitate diligentius retinendum, quàm jus civile, quo ſublato exploratum eſſe nemini poteſt, quid ſuum, quid alienũ, quid à patre accepturus, & quid liberis porrò relicturus eſſet, nihil denique inter mortales æquabile, nihil concors remaneret. Proindè qui jus contemnit, non judiciorum modò, ſed & publicæ utilitatis vitæque communis vincula refellit. *Nam ad civium ſalutem, civitatis incolumitatem hominumq; beatam et quietam, leges inventas eſſe teſtatur* Cicero de legibus 2. & Iuriſconſ. in l.2. de legib. l.2. ỳ. poſthac deinde. de orig. jur. *Legiſperiti ſunt, qui dirimunt ambigua facta cauſarum, ſuæq; defenſionis viribus ſæpè publicis in rebus ac privatis lapſa erigunt, fatigata reparant, non minùs provident generi humano, quam ſi prælijs ac vulneribus patriam, parentéſq; defenderent, ut dicit* Imp. in l. advocati. C. de advoc. div. jud. *Magna ſunt hæc beneficia harum artium et excellentiſſima bona, quæ nec tineis, nec eroſioni, neq; furibus ſunt obnoxia, et ſine quibus vita et ſocietas humana nunquam ſteiit, neq; imposterum, ne per momentum quidem ſtare poteſt. felicißimam et beatißimam vitam ducimus eam, in qua DEUM et nosmet ipſos noſcimus et vocationi noſtræ congruenter vivimus. At verò quomodò cognitio hæc et vita, quam dixi, ſine ſcholis & ſine fideli inſtitutione et informatione haberi poteſt?* Siracid.c.6. c.10. c.15. c.39. *Scimus nobiſ-*

cum

cum illam cognitionem non nasci, & dicit scriptura, fidem esse ex auditu, auditum verò ex prædicatione & institutione. Rom.c.10.14. *Et ante dixi, quòd nos miseros & vitiosos nos natura in lucem hanc protrudat. Necesse igitur est, ut ex fidelis institutione & verbo Dei hanc discamus. Alioquin enim quomodo haberi potest? Liberi Christo sunt adducendi,* Marc.10.14. *sive institutione verò quomodo possumus.* Coloss.c.3.16. Sermo Christi, ait Apostolus, inhabitet in vobis copiosè cum omni sapientia docendo & admonendo vos mutuò &c. *Hæc quomodo sine scriptura lectione & scientia fieri possunt? Nam quæ scripta sunt in sacris literis, ad doctrinam nostram sunt scripta.* Rom.15.4. *Necesse igitur est, ut scriptura sacra legatur & doceatur, quod utiq; sine institutione fieri nequit.* Tota scriptura divinitùs est inspirata & utilis ad doctrinam, ad redarguitionem, ad correctionem, ad disciplinam in justitia, ut perfectus sit homo Dei ad omne bonum opus perfectè instructus, ait Apostolus, 2.Timoth.c.3 16.17. & 2.Pet. c.1.19. dicitur lux in tenebris, & in Psalm.119.105. lux & via vitæ. *Hisce bonis, si frui cupimus, necesse est scholas adeamus, & salutari illa DEI cognitione nos imbuendos & informandos tradamus. Eò, hujus rei causa, Christus remittit divitem epulonem,* Luc.c.16.29. *& adolescentem,* Luc.c. 10.16. Paulus dicit. 1.Tim.c.3.2. oportere episcopum esse διδακτικὸν hoc est, *idoneum ad docendum, &* 2.Timoth.c.2.14. qui sermonem veritatis secare possit. & Titum c.1 9. qui possit exhortari per doctrinam sanam & convincere contradicentes. Ierem.c.3.10. daturus sum vobis pastores ex animi mei sententia, qui pascent vos scientia & intelligentia. *Sine fidei institutione scholastica & artium cognitione quis prater Apostolos illud facere potuit? Discendæ sunt linguæ veteres, in quibus doctrina de DEO traditur. Addenda est philosophiæ cognitio, quam DEI donum veteres Theologi etiam dixerunt. Addenda ratio differendi, tropicas locutiones à proprijs cognoscendi & distinguendi, notitia historiarum & antiquitatis conjungenda. cognoscenda judicia aliorum doctorum, ethnicorum scripta etiam legenda, quibus Apostolus hanc laudem tribuit, quod illi cognoverint id, quod de DEO sciri potest, quanquam ut DEUM non glorificarint.* Rom. c.1. *conferenda & examinanda omnia, & quod bonum est retinendum, exemplo Pauli citantis quædam ethnicorum dicta: exemplo Augustini & aliorum veterum eximiorum Theologorum: exemplo Mosis, Iosephi, Salomonis, Danielis, qui mundanam traditionem cum divina conjunxerunt: Et Christus dicit scribam doctum proferre nova & vetera. Multa etiam ingenia prava inveniuntur, quæ petulantiâ, ambitione, & φιλονεικίᾳ veritatem detinent & corrumpunt, quantum in se est. Hisce os obstruendum est, et veritas*

ab horum

ab horũ injurijs vindicanda, & ad posteros transmittenda. Qui verò id sine artium cognitione, quæ in scholis hauritur, fieri potest? Nisi superior ætas, majores scilicet nostri, homines in omni scientiarũ genere doctos & excellentes habuissẽt, quomodo hæreticorũ fallacias, technas fraudesq; aperire, explicare & quomodo sine disserendi peritia evertere potuissent? Egregia illa lumina seculi sui, qua tẽpore, hæreticorum vixerunt, tollite, tollite suo seculo Augustinũ, Ambrosium, Hieronymum, Athanasium, Lactãtium suo seculo, Cyprianum, Chrysostomũ, Bernhardum, aliosq; omni genere doctrinarum excultissimos viros, acerrimos veritatis propugnatores, quorũ egregia eruditione et doctrinâ magno cum cõmodo usa est Ecclesia primitiva. Hosce tollite, quomodo illa se contra Arianos, Pelagianos, Sabellianos, Donatistas, aliaq; monstra hæreticorum defendere potuisset? Quomodo puram doctrina ad nos propagare et transmittere? Tolle suo seculo Papinianum Iurisconsultum, tolle Vlpianum, Scævolam, Paulum Africanum, Modestinum, Pomponium, aliosq; complures Iurisconsultos et seculi sui lumina, quam multis utilibus et necessarijs scriptis careremus hodie, et quomodo turbulentissimis temporibus sine ejusmodi hominibus Respub. conservari et continuari potuisset? Tolle Galenum, tolle Hyppocratem, quomodo medica facultas salutaris tam exculta ad nostras manus pervenire potuisset? Omitto alios doctos plurimos, quos enumerare esset prolixum et fastidiosum. Ex quibus omnibus hoc contendo et concludo, non potuisse doctrinam pietatis, justitiæ, sapientiæ, aliarumq; virtutum, sine scholis et fideli institutione doceri, nec potuisse propagari ad posteros, conservari et defendi sine scholis. Atq; hæc caussa extorsit concilio Toletano & Viennensi olim decretum de Academijs & bonarum artium studijs diligenter conservandis & promovendis. In scholis enim homines ad pietatem veram, vitæ integritatem & morum honestatem formantur. Ex scholis homines docti, sapientes, excellentes & eruditi sumuntur ad ministerium Ecclesiæ & ad Reip. gubernationem. Sic in politia Iudaica ex tribu Levi, quæ literis operam dabat, & scholas in toto territorio Reip. Hebræorum aperiebat sumebantur judices & reliqui magistratus. 1. Chron. 18. 14. 15. c. 23. 5. c. 26 29. 30. & sacerdotes & omnes ministri Ecclesiæ, 1. Chro. c. 23. & c. seqq Ezec. c 7. 24. & seqq. Num. c. 27. 20. & seqq. Quod etiam animadvertes ille philosophus, recte dixit, tum demum fore beatas Resp quando eas docti, vel philosophi gubernarent: & sapiens indicat, Prov. c. 29 18. cùm non est visio, nudatur populus, qui aũt observat legem, ô beatũ illum. Unde bene idem aliis dixit, multitudinem sapientũ esse orbis sanitatem. Imperator similiter in Auth. habita. C. ne fil. pro patre, experientia rerum magistra edoctus, præclarè dicit, doctorum hominum scientia totum mundum illuminari, & ad obediendum DEO & magistratui informari, publica & privata commoda promoveri & procurari. Nam quod oculus in corpore, hoc

gymnasia & scholæ in regione aliqua? Et quid ratio & anima in corpore, hoc doctis & sapientes in Republ. Ex hisce, status in Repub ecclesiasticus & politicus constituitur, & his soli ad hoc munus idonei. Sine quibus columnis duabus, uti vocat David Psalm. 75. regnum consistere non potest, sed omnia confusa & turbata erunt. Soli intelligentes & in scholis bene informati ad Reip. gubernacula apti sunt. Unde propheta ignorantiam juris objicit & exprobrat primoribus & ducibus politiæ Judaicæ. Mich. c. 3. 1. audite primores Iacob & ductores domus Israëlis, an non vestrum est scire ipsum jus. Ierem. c. 5 ibo ad magnates ipsos. Nam ipsi norunt viam Iehovæ jus DEI sui, &c. Et Psalm 82. c. ignorantibus (magistratibus) & non animadvertentibus in tenebris ambulantibus illis, dimoventur omnia fundamenta terræ. *Sed præter status optimates & principes idoneos, utiles & bonos, schola etiam alios in societate politica homines utilissimos & maximè necessarios nobis præbet. Morbo quis afflictus, quis est, qui morbi causas scit, & ægrotum a morbo curare potest, nisi doctus medicus, qui talis in scholis est factus? Hippocrates medicus, cum pestis universam Græciam abjumeret, patriam Græciam incolumem servavit, vastissimæ sylvæ inflammatione, quâ aërem infectum purgavit. Consilio in rebus arduis & gravibus opus est, quis est qui illud præter doctos & sapientes dare potest? Aristoteles patriam suam consilio suo ex Macedonum hostium manu eripuit. Cicero patriam suam ex Catilina faucibus exceptam, contra conjurationem infensissimam defendit, dum patefecit & oppressit conjuratores, atq; ideo pater patriæ dicebatur. & certè parva foris arma, nisi domi consilium. Melior sapientia, quam robur & vires.* Sapient. c. 6. *imò & quam fortitudo.* Eccles. c. 9. *Græciam tempore Xerxis regis, solus Themistocles philosophus ab imminente periculo liberavit, & potentissimum hostem in Persiam suam redire coegit, re infecta. Quæ de caussa Xerxes dixisse legitur, se non posse gravius malum optare, suis hostibus, quam ut dementia capti, sapientes viros a se alienarent & expellerent. Nam, uti Salomo ait,* Proverb 11. 14 ubi non sunt prudentia consilia, ibi corruit populus. Salus in amplitudine consiliarii. *Lis & controversia est inter partes dissidentes, quis est, qui jus dicere possit, nisi jurisperitus? Ideo Mosis* Deut. c 17. 8. 9. 10. 11. *recte præcepit, dicens:* Si occulta res sit tibi in judicio, adibis eruditos in lege Domini sacerdotes & judices: ut consulas eos. Hi tibi indicabunt statum caussæ, à quorum sententia tu ne recedito. *Quis est qui solide ex verbo DEI nos instituere, in calamitatibus nos consolari, conscientia scelerum & sensu iræ divinæ prostratos erigere possit, nisi Theologus. Hic est, ex cujus ore requiremus consilium & doctrinam pro animabus nostris. Hic animarum pastor & DEI internuncius. Hic caussa DEUS populum suum solatur apud* Esa. c. 40. 1, 2. *ubi propheta ait.* Da-

bit

bit quidem Dominus vobis panem angustiæ & aquas oppressionis, verùm non includetur angulo ullus docentium te, sed oculi tui videbunt doctores tuos, & aures tuæ audient verbum à tergo tuo dicentium; Hæc est illa via, incedite per eam, &c. & tum dabit pluviam sementis tuæ proventus adeò ut panis terræ sit uber & pinguis & in omnibus Deus tibi benedicet, &c. ut sequitur in seqq. *Sous sacerdos Iojadæ* 2. Reg. c. 11. *cum regnante Athalia fœmina improbissimâ, miserrimus Reipub. status esset, omni religione purâ contaminatâ & deletâ, suâ eruditione, pietate & zelo, afflictissimam Remp. restituit, cultumq; divinum parum, puta reduxit, collegia Levitarum, mò ipsum regem ejectum & suppressum in regno collocavit. Ita testantur omnes historiæ quando DEUS Resp. alicui benedicere voluit, eamq; florere, dedit ei homines doctos, sapientes & in scholis benè institutos & informatos. Contrà quando punire voluit populum, prius bonos & doctos viros illi ademit. Unde Iosaphat* 2 Chron c. 17. *ex scholarum in regno suo restitutione consecutus est regnum pacatum. Factus enim pavor super omnia regna terrarum, quia, ut dicit textus, DEUM patris sui requirebat, & non imitabatur factum Israelitarum, sed in omnes regni sui partes misit doctores, qui subditos in lege DEI informarent. Ideo huic regi confirmavit Iehova regnum in manum, & metus Iehovæ omnia regna pervasit, ut non gererent bella contra Iosaphatum, & ipse crevit valdè. Sic & rex Ezechias* 2. Chron. c. 30. & 31. *Sunt hæc egregia commoda, quæ ex scholis & à sapientibus viris in scholis institutis, in omnes Reip. partes dimanant. Dat enim schola Reipubl. gubernatores peritos, consiliarios bonos & ministros idoneos & utiles. Ecclesiæ eximios episcopos, doctores, pastores, & prophetas. In* Act. c. 7. *legitur propheta Moses in omni sapientia Ægyptiorum institutus fuisse, & Daniel propheta in scientia eruditus.* Daniel. c. 1. *& Apostolus Paulus ad pedes Gamalielis informatus. Philippus rex Macedonum pater Alexandri magni, ad Aristotelem, nato Alexandro filio, scripsit & sibi gratulatur filium hunc genitum sibi, atq; deos gratias agit, non quia natus sibi esset filius, sed quia suis temporibus fuerit natus. Spero enim, dicit, ut à te edoctus & eruditus, dignus regno fiers posit.* Gell. lib. 9. c. 3. *Ab hoc præceptore Aristotele Alexander magnus postea etiam institutus, talis evasit, qualis exstitit, hoc est, uti dicit Curtius, ut in toto regno nihil pulchrius, nihilq; præclarius ipso rege Alexandro extiterit. Ita omnes suos subditos sapientia, prudentiâ, justitiâ & fortitudine atq; aliis virtutibus, quibus à præceptore erat informatus, superabat. Si igitur in Rep. & Ecclesia bonos duces, gubernatores & ministros cupimus, necesse est, ut scholas, in quibus tales informantur, conservemus. Ex scholis David rex pius & sapiens sibi ministros tales delegit, ex quibus temporibus periculosissimis secum sacerdotes consiliarios, doctos habuisse legimus*

1. Chron. c. 27. 32. 33. c. 13. 1. 2. & seqq. Iosaphat horum beneficio regnum florentissimum habet. 2. Chron. 17. cum Ezechias. 2. Chron. c. 3. Quamdiu etiam Ioas rex consilio Iehoiadae usus est in regni administratione et huncille docuit, fecit rectum coram Iehova 2. Reg. c. 12. At hoc mortuo defecit, et misere postea a servis propriis interfectus vergit. Quamdiu etiam Zacharia regem Azariam informavit et instituit, recte et pie vivit: et Iehovae eundem secundavit, ut habetur 2. Chron. c. 26. 4. 5. 6. Quamdiu rex Salomo viros doctos, pios et sapientes habuit eorum consilio usus est, regnum florentissimum habuit, sed conversus postea ad idola, regnum filio Rehabeam turbatum et afflictum reliquit. Esdras post reditum e captivitate Babylonica Remp. et Ecclesiam Iudaeorum restauraturus, quid agit? Primo omnium sacra scriptura libros inquisivit et collegit, postea scholas et synagogas instituit et aperuit. Sed exemplis quoq; aliorum rem illustremus. Carolus magnus, quod collapsas Scholas et Academias erexerit, magni nomen est consecutus. Saron Gallorum rex cum ferociam Gallorum compescere non posset et in officio continere, publica gymnasia introduxit, quibus ferocia ingenia mitigavit, et ad humanitatem traduxit. Schola enim est institutio liberalis, qua emollit mores, nec sinit esse feros. Ideò Cicero alibi, nihil aut, hominum vitae datum melius, quàm illa mysteria quibus ex agresti immaniq; vita exculti ad humanitatem traducti sumus. Bonarum enim artium mater philosophia, urbes peperit & belluinos dissipatosq; homines conjunxit in unum locum: atque inventrix legum, morum & disciplinae magistra fuit. Iulius Caesar ex Aegypto insignes mathematicos in Italiam adduxit, Augustus Octavius hujus successor juventuti praeceptores optimos constituit. De Nerva & Trajano idem refert Dio. Hadrianus etiam Scholas et Bibliothecas plurimas instituit. Quos omnes tamen in eadem causa superant Constantinus et Theodosius, ut refert Nicephorus libro 10. capite 32. & libro 14 capite 30. Carolus IV. Romanorum Imperator in Scholam Pragensem aliquando ingressus, cùm disputantes Philosophos per horas quatuor audivisset et purpuratis coena tempus adesse diceret, respondit: Mihi tempus minimè: Nam coena mea haec est, ut testatur Crantzius libro decimo Vandaliae. Alphonsus Arragonum rex sapissime lectionibus professorum interfuit, ut testatur Panormitanus lib. 1. de rebus gestis ipsius. Ludovicus XII. Galliarum rex potentissimus, Ticini Iasonis jurisconsulti auditorium ingressus, scholasticis silentium indixit, atque ijs immixtus consedit et docentem Iasonem per horam audivit. Post lectionem verò sibi a latere comitem Iasonem esse voluit tecto capite, quem toga aurea donavit. Narrat Bodinus, quod Selimus Turcarum imperator, commentaria Caesaris primus in vernaculam linguam transferri curaverit, ex ijsq; bellandi artem instruendus, magnam ad-

huc

fricaet Asiæ minoris partem, cum majorum imperio conjunxerit. Artaxerxes rex Persarum Hiscam præfecto Hellesponti scripsit, ut Hyppocratem medicum, quibuscunq; posset fieri, præmijs, in familiam suam invitaret. Et alia exempla plura refert Chassan. in Catalog. glor. mundi, considerat 7. parte 10. *Quid dicam de eximij privilegijs, quibus studia bonarum artium ob insignem earum utilitatem imperatores ornarunt? De hisce privilegijs & immunitatibus licet videre* titulo C. de profess. & medic. tot. tit. C. de episcopis & Clericis, titul. de sacrosancta Eccles. Novell. 5. 6. 7. 8. 9. 11. 40. *Imprimis vero de docentium & discentium privilegijs Imperatorum constitutiones extant in* l. 3. l. 5. l. 8. C. de profess. & medic. l. 8. §. 4. l. 6. l. 11. de muner. & honor. Novell. 131. apud Horat. Luc. de privilegiis studiosorum Petrus Gregorius lib. 3. cap. 7. lib. 13. c. 10. lib. 18. c. 7. de Republ. *quæ privilegia etiam in sacra scriptura approbata videre licet.* Exod. cap. 30. 22. & seqq. Num. cap. 1. 47. 49. 5. lib. 3. Esdr. cap. 8. 24. 25. *Hæc eximia & magna privilegia tot Imperatores & pij magistratus, docentibus & discentibus nunquam tribuissent, nisi scholas conservare Ecclesiæ & Reipub. maxime interesset. Rem enim magnam ob utilitatem & necessitatem suam, homines sapientes in pretio habere solent. Ideoque Ecclesia inter gravissimas calamitates privationem scholarum & synagogarum in Republ. refert, cùm ita conqueruntur pij in* Psalmo 74. 7. immiserunt ignem in sanctuaria tua, dejicientes in terram profanarunt tabernaculum nominis tui. incenderunt omnes synagogas DEI fortis dejicientes in terram: insignia nostra non videmus. Non est ampliùs propheta, neque est apud nos, qui sciat usque quò. *Ezechiel propheta cùm pœnam & iram DEI declarare vellet.* c. 7. 26 dicit: Ærumna superveniet ærumnæ: desiderabunt visionem à propheta, & lex peribit à sacerdote, consiliumque à senibus. Salomo Prov. c. 19. Vbi non est prophetia, inquit, dissipabitur populus & Esa. c. 3. 2. 3. & seqq. miserrimus Reipubl. status describitur, ubi nulli doctores & præsides 2. Chro. c. 15. 3. dies multi aguntur Israëlitis sine Deo vero, & sine sacerdote docente ac sine lege. Amos c. 8. 11. 12. 13. c. 9. 11. 12. & seqq. *Fundamenta terræ dimoveri ignorantibus & non animadvertentibus malis & impijs magistratibus conqueritur Psaltes* Psa. 82. 5. *Sed ad nostra secula nos convertamus. Quando Ecclesia Romana ad tantam defecit barbariem doctrinæ, morum & religionis? Nimirum, postquam scholæ aut penitus neglectæ fuerunt, aut sanè barbaris sophistarum literis corruptæ. Qui præterea maximè Ecclesiæ & Reipublicæ nocuerunt? Illi sanè, qui scholas honestarum artium deleverunt; sicuti Iulianus Apostata, tum maximè nocuisse legitur, quando scholas bonarum artium clausit Christianis, & Antiochus quando*

scripturam sacram veteris testamenti abolere voluit. 1. Macchab. c. 1. 59. *Contra, qui optime de Ecclesia & Republ. meriti sunt? Omnium judicio illi, qui hospitia ecclesiæ & scholis præbuerunt. Adhuc est ob oculos exemplum Germaniæ: in hac simul cum bonis artibus & disciplinis, patrum nostrorum memoriâ studium sacrarum literarum etiam restitutum & integritas cultus divini & veritas, quæ sub Papatu in regno tenebrarum per multos annos pressa corruptaq; erat. Nimirum, ut deletis, vel neglectis scholis, nulla Reip. diu stetit, aut stare potuit, sic excultis illis regna florentissima plurima extiterunt. Quid aliud diluvium induxit in primo illo seculo, quam quod nulla cura haberetur institutionis & scholarum. Unde homines profani, nonq; athei, & obbrutescentes, pœnas hasce sibi attraxerunt. Quid aliud Iudæis perniciem & deportationem Babylonicam attulit? quid clades & alias calamitates illis peperit, nisi quod Levitæ & sacerdotes, & totus populus officium suum in docendo & discendo neglexissent? Nam si sapientum & doctorum hominum multitudo est orbis sanitas & oculus: horum defectus & ademptio, quid aliud, quam morbus et cæcitas? Si doctrina scholarum est officina pietatis & virtutum, seminariū Reip. & Ecclesiæ, quid aliud privatio harum, quam atheismus, epicureismus, & regnum tenebrarum? Homo sine literis & scientia, jumento comparatur.* Psalm. 49. & 32. *Unde Diogenes videns divitem literarum ignarum, sedentem super lapidem dixit:* lapis super lapidem. *Si enim doctorum hominum scientiâ mundus illustratur, quid aliud imperitorum ignorantiâ, quam mundi obscuratio? imperito homine nihil iniquius. Et cæcus cæci dux si est, nonne ambo cadent in foveam? sed non est opus, ut rem manifestam ob oculos positam amplius declarem.*

Venio igitur ad antiquitatem scholarum, de qua secundo loco dicere constitueram. Hanc cùm ex fide dignis testibus probare cupiam, eam nullo alio ex fundamento melius & certius, quam ex sacra scriptura, quæ omnium historiarum antiquissima & certissima est, demonstrari posse arbitror. Videamus ergò, quid de schola sacra scriptura nobis tradiderit: Hoc, ut dilucidius fiat, tres temporum periodos mihi hac in caussa observandas esse existimo. Nimirum quisnam scholarum status fuerit a tempore mundi conditi, usque ad tempora Iudicum & Regum. Deinde, qualis sub Iudicibus & Regibus politiæ Mosaicæ, usq; ad Christi adventum. Et deniq; qualis sub Apostolis & primitiva Ecclesia ad hæc nostra usque tempora. Nam, non eadem in his omnibus scholarum ratio fuit, & status idem. In prima periodo, quam dixi, scholæ & exercitia pietatis & bonarum artium pauca eaq; magna ex parte privata fuerunt. Nam cùm exiguus hominum numerus illo tempore esset, ex iisq; pauci studiosi pietatis, justitiæ aliarumq; virtutum, quorsum scholas plures, easq; publicas aperire & constituere necesse fuit, aut etiam plures constitui potuerunt;

tuerunt? uti postea hominum numero aucto & mundo repleto? Sed videamus tamen, quæ illo tempore primi seculi pietatis, justitiæ aliarumq; virtutum exercitia, quæq; illarum officinæ extiterint. Schola prima domestica & privata fuit in domo Adami, in qua de fide et nascituro Christo Abel institutus fuit: uti colligitur ex c. 11. ad Hebræos. *et post hunc frater eiusdem Seth, quo tempore (testante scriptura) nomen Iehovæ publice prædicari et invocari ceptum est.* Gen. c. 4. 26. *Abel verò, de quo dixi, quomodo sine fide meliorem hostiam DEO offerre potuisset, quam Cain? Et Seth cum familia DEVM incognitum qui invocare potuisset? cognoscere verò eundem DEVM sine privata domestica institutione et scholis pietatis, quomodo homines natura cæci potuissent? Fides enim non nobiscum nascitur, sed ex auditu verbi DEI et institutione generatur.* Rom. c. 10. 14. *nec animalis homo est capax eorum, quæ sunt spiritus. Fuisse ergo scholam tempore Sethi duntaxat in familia illa colligimus. De posteris Sethi idem legimus. Nam Noah post diluvium holocausta et odorem gratum DEO exhibuisse, constat ex* c. 20. 21. *Postea et Abraham in sua familia scholam habuit. Nam ex patria sua Ur-Chaldæorum profectus, circa Bethel Iehovæ legitur altare ædificasse et nomen Iehovæ aliquoties invocasse.* Gen. c. 12. 8. c. 13 4. 18. & c. 15. 9. 10. 11 *De hujus Abrahami institutione DEUS testimonium ferens in* c. 17. Genes. dicit, Ego sum Deus omnipotens indesinenter coram me ambula, & esto integer. *Quo tempore signum fœderis circumcisionem accepit, et præclarum illud testimonium, quod legitur* c. 18. 19. Nam ego, dicit Iehova, agnovi Abrahamum, ut cùm præceperit filiis suis & familiæ post se, etiam observent viam Iehovæ, exercendo justitiam & jus, utque præstet Iehova Abrahamo id quod promisit. Quid hic apertius de juventutis fideli institutione dici potuit? quid expressius de institutionis hujus propagatione ad posteros? Scio, inquit Iehova, quod præcepturus sit filiis suis & familiæ suæ post se, eamq; instituturus in viis domini. *Nam solebant patres totam suam familia erudire uti colligitur* ex Ioh. c. 4. 53. Act. c. 10. 2 24 33 c. 16. 33 *Tempore Adami et Sethi scholam fuisse ex necessarijs caussis collegimus: hic verò tempore Abrahami extitisse scholam et juventutis institutionem, aperto testimonio evicimus. Hæc Abrahami institutio pia, familiæ et domesticorum, repetitur,* cap. 20. 17. c. 21. 33. c. 22. 14. 15. & seqq. c. 24, *et commendatur iterum in* c. 26. 5. *quam hujus filius Isaac a patre acceptam, continuavit et posteris suis tradidit, ut videre licet* Gen. c. 25. 2. c. 26, 25. c. 28, 1, 2, 3, 4. *Quid nunc dicam de Iacobo, Isaaci successore et filio? Hic similiter exercitia pietatis a patre accepta, toto vitæ suæ tempore coluit et liberis suis tradidisse legitur,* Gen. c. 28, 18, *et seqq.* c. 31, 11, 12, 13, 53, 54. c. 33 20, c. 35, 1, 2 3, 4, *et seqq. ubi prolixè Iacob liberos et uxores totamq; familiam suam de DEO ipsiusq;*

cultu docuit eamq; institutionem repetijs, c.46.1.2.c.48.c.40. ubi liberos suos congregatos docuit de rebus gravissimis futuris. Atq; hæc privata domestica schola & institutio in familia Abrahamis continuata & quasi per manus transmissa fuit ad posteros ejusdem per annos quadringentos, & usq; ad nativitatem Mosis & liberationem atque migrationem populi ex Ægypto, duravit. Atq; sic ex Iacobi schola, posterorum Iacobi scholam, quæ fuit in Ægypto, ingrediamur, quæ nos deducet in secundam periodum temporum, scholas scilicet populi Israelitici aucti & viventis sub judicibus & regibus. Qui ergo scholarum status fuit in hac periodo? In Ægypto quidem scholæ fuerunt privatæ & domesticæ, quas quilibet in familia & domo sua exercuit. Post Iacobum quidem Ioseph in Ægypto fratres suos & totam familiam de voluntate & ex tu populi Israëlitici ex Ægypto docuit, ut habetur Gen. c. 10. 23. Post Iosephum quælibet tribus in sua familia scholas habuit, eo usq; quo DEUS Mosen & Aaronem legis & voluntatis suæ interpretes & internuncios publicos excitavit, qui postea docendi munus ex mandato DEI susceperunt. Nam cùm populus Israeliticus mirum in modum auctus esset, quomodo prior domestica privata institutio sufficere potuit? Ergo ipsa populi Iudaici aucti utilitas, necessitas & DEI gloria institutionem publicam desideravit. Hæc ergò publica institutio primò, ut dixi, Mosi & Aaroni a DEO ipso fuit commendata. Postea vero, cùm nec hi duo sufficerent, toti tribui Leviticæ, uti apparet ex Exod. c. 3. c. 4. c. 5. & seqq. c. 13 c. 28. & seqq. Moses igitur & Aaron primi populi doctores publici, suos discipulos & totum populum instituerunt & docuerunt de agno paschali, ut habetur Exod. 12. Deut. c. 4. 14. de manna, Exo. 16. de consecratione primogenitorum, c. 13. de liberatione facta, c. 15. de justitia et de judicijs, c. 18 de Decalogo, c. 20. Præscripserũt quoq; leges ceremoniales, de cultu divino, Exod. c. 28. & seq. similiter leges judiciales politicas & jura docuerunt. Hoc est, ut summatim dicam, Theologiam & Iurisprudentiam tradiderunt. Hoc leges, quas dixi, & præcepta, quæ literis consignata nobis reliquerunt, luculenter docent. Quæso enim, de quibus rebus alijs, quam de theologicis & juridicis loquuntur? Sed audiamus de hac re quæ extant testimonia sacra. Deut. c. 4. 14. mihi, ait Moses, præcepit Iehova, tempore illo docere vos statuta & judicia, ut exerceatis ea in terra, quò mox transituri estis &. c. 5. 1. Hæc est lex illa, quam proposuit Moses filiis Israëlis. & vers. 7. & passim alicubi. Quis igitur amplius, cùm mandatum DEI de docendis & instituendis Israëlitis extet, deq; doctrina ab ipsis tradita constet, de scholis eorundem publicis dubitabit? Quasi scilicet institutio sine schola, docentes sine discentibus, præceptor sine discipulo esse, aut intelligi possit? Expressiora Dei mandata de domesticis scholis instituendis requiritis? Extant Deut. c. 6. 6. & erunt, ait Iehova, præcepta ista quæ ego præcipio

tibi

tibi hodie, in corde tuo: eaque acutè ingeres filiis tuis, ac loqueris de iis cùm sedes domi tuæ, cùm ambulas per viam, cùm cubas, cùm surgis, & seqq. & c. 4. 10. ut, ait, discant illi timere me, quibuscunque diebus victuri sunt super terram: & doceant filios suos. & cap. 6, 20. dicit Moses, cùm interrogaverit te filius tuus posthac, dicendo: Quid sibi volunt testimonia, statuta & judicia illa, quæ præcepit DEUS Iehova noster vobis? Dices filio: Servi eramus in Ægypto, &c. & præcepit nobis Iehova exercere omnia statuta illa, timendo DEUM Iehovam nostrum & quod Exodi cap. 12 24, & seqq. & Deut. c. 11, 19, repetitur. Præterea, ait, docebitis ea filios vestros, loquendo de eis, quum sedes domi tuæ, cum incedis per viam, & cum jaces & cum surgis. *Publica igitur Scholæ Israëlitica, primo doctores fuerunt, Moses & Aaron, cùm interim privatæ scholæ domesticæ ab ipsis non sublatæ, sed confirmatæ fuerint. Sed cùm hi duo publici doctores, in tanta populi frequentia & turba sufficere non possent, suasit utilitas & necessitas, ut plures tum scholæ publicæ diversis in locis, tum doctores & scholarchæ plures constituerentur. Doctorum illorum quidam ordinarij fuerunt, ut Levitæ, seu tota tribus Levi, uti dixi. Quidam etiam extraordinarij a DEO excitati, quando Levitæ non faciebant officium. Tales fuerunt prophetæ. De singulorum horum officio docendi in scholis & synagogis & ecclesiis extat,* Levit. cap 10, 11, *ubi DEUS de Levitis præcipiens, ait,* Vinum, vel potum inebriantem ne bibito tu aut filii tui, quando ingressuri estis tentorium conventus ad discernendum inter sacrum & profanum, ad docendum filios Israëlis, omnia illa statuta, quæ edixit Iehova per Mosen. & Ezechiel. cap. 44. & Malach. c. 2. Sacerdotis labia, ait, custodient scientiam, & legem requirent ex ore ipsius, quia angelus Domini est. & Agg. c. 2. & Deuter. cap. 18 5. Quia eum selegit Iehova ex omnibus tribubus, ut constanter administret in nomine ipsius, ipse & filii ejus omnibus diebus. Deut. c. 17. 8 Si occulta res erit tibi, &c. Surges & ascendes ad locum quem elegerit Iehova DEUS tuus, & adibis sacerdotes, Levitas, vel summum judicem, qui erit diebus illis, ut consulas eos, & indicent tibi statum illius rei, & observabis, ut facias secundum ea, quæ te docuerint. *Levitæ hi, ut melius & majori cum fructu docere possent, passim in tota terra & regno Israëlis suas urbes cum suburbanis habuerunt.* Num. c. 35. Ios. c. 21, 3, 41. *in quibus urbibus, quarum erant quadraginta octo, suas scholas, Academias & synagogas Levitæ habebant, & publicè docebant: postea vero in singulis civitatibus, in Synagogis Levitæ Mosen & prophetas docebant.* Actor. 15, 21. & c. 13. *Sicuti & Christum postea totam Galilæam & Iudeam transisse & in synagogis illarum docuisse constat,* Matth. c. 4, & c. 9, c. 12, & c. 13.

Ampliſſimos quoq; proventus, decimas, cenſuſq; à ſingulis tribubus Levita habebant, ut nimirum liberati curis & mundi negotijs, liberius & commodius docendi muneri & ſtudioſæ juventuti vacare poſſent. Siquidem nemo qui militat, vitæ hujus negotijs implicatur, 2, Tim. c. 2. Levitarum horum quidam diſcebant, quidam docebant, hoc eſt, quidam diſcipuli, quidam doctores erant. Diſcipuli & theorici incumbebant theoriæ & ſtudijs legis, uſq; ad annum vigeſimum: ab hoc uſq; ad trigeſimum ætatis annum, erant intermedy: poſt trigeſimum verò annum ſub ipſi practici & admunus docendi in ſynagogis & ſcholis, vel officia illa eccleſiaſtica admittebantur, ut patet ex Num. c. 4, 3. c. 8, 24, 1, Chro. 23 26. ubi Iun. Eſr. c. 3. 8 *Quidam etiam ex ijs populo publicè prælegebant ſcripturam, eamq; interpretabantur,* Nehem. c. 8, 3, & ſeqq. c. 9. 3. 4. Matth. c. 23, 1, 2, & ſeqq. 2. Chron. c. 17, 7, 8, 9, *ubi pius rex Joſaphat anno tertio imperij ſui legitur miſiſſe per univerſam Iudeam, qui in ſingulis civitatibus docerent & erudirent populum in ſynagogis. Sed cum Levitarum horum docentium in ſynagogis & eccleſijs ingens eſſet numerus tempore Davidis, ideò David, & poſt eum Salomo, ordines horum miniſtrorum & docentium conſtituit: eoſq; in claſſes 24 redegit, atq; diſtincta eorum munera tradidit in ſynagogis & templo Hieroſolymitano, ut conſtat ex 1,* Chron. c. 23 c. 24. c. 25, c. 27, 2, Chron. c. 8, 26, c. 23, 8, c. 29, 25, & ſeqq. *quæ claſſes & ordines Levitarum uſq; ad adventum Chriſti remanſerunt, ubi apparet ex* Luc. c. 1. 2, 8. 2, Macch. c. 10, 6, 7, 1, Eſd. c. 3, 4, 5, 6, c. 6. 18, Neh. c. 12. 44, *etiam in captivitate Babylonica,* Daniel. c. 1, *& poſt reditum in patriam Hieroſolyma,* Heſr. c. 1, 1, 2, c. 3, 2, 4 c. 5. 2, c. 7, 6, 10, 25, c. 9, Nehem. c. 5. c. 7. c. 8, 9, 10. *Sed quid de extraordinarijs doctoribus, prophetis dicemus: Hoſce etiam eccleſiarum ſynagogarum & ſcholarum doctores & moderatores fuiſſe, conſtat argumento illorum quæ dicuntur in* Act. c. 13, 1, & 1, Cor. c. 14, *ubi Apoſtolus dicit, qui prophetat, hominib. loquitur ad ædificationem & exhortationem & conſolationem,* 1, Cor. c. 12. 28. Eph. c. 4. 12 1. Cor. c. 14, 1, 3, 29, 30 Eſa. c. 1, 1, *Sic Samuel propheta ex inſtitutione ſummi ſacerdotis Heli* 1, Sam c. 1, 25, 26, c. 3, 1, 2, *ſcholarum & eccleſiarum egregius doctor ſuo tempore extitit ſub primo rege judaico, uti habetur in* 1, Sam c. 3, 20, 21 c. 7. 2 & ſeqq. c 14 15, 16, *& filios a ſe eruditos judices conſtituit,* cap. 8, 1, 2, & ſeqq. *atq; ſchola prophetarum, hoc eſt, diſcipulorum, inſtituit & habuit celebre, cui ipſe præfuit in Najoth,* 1, Sam. c. 19, 20, 21, & ſeqq. *Hoc tempore, nimirum ſub regibus, alia plurima collegia prophetarum, & diſcipulorum diſcentium extitiſſe, probari poteſt ex* 1, Sam. c. 10. 5, *ubi dicit Samuel ad Saulem, fiet, ut occurrat turba prophetarum deſcendentium de illo excelſo,* & verſu 11, & ſeqq & cl. c. 19. 20, & ſequentibus, cap. 18, 9, capite 22, 11, 12 2, Sam capite 7, 3, 4, 5, & ſeqq. c. 12, 1, Regum c. 13. 1. 2. *Prophetarum verò filij ſpirituales,*

quid

quid aliud, quàm ſtudioſi legis Dei, Theologiæ & juris, ſeu legis moralis, cæremonialis & forenſis, ſeu judicialis fuerunt? Hoc enim aperte colligitur, imò probatur ex 1. Corinth. c. 12, c. 24, Act c. 2 17. *Atq; eo tempore vulgò dicebatur*; Etiam Saul inter prophetas, *hoc eſt, inter diſcipulos?* 1, Sam c. 10 11, 12, *Poſt Samuelem eaſdem ſcholas, collegia ſynagogaſq; retentas fuiſſe ſub ſequentibus regibus conſtat ex* 1, Regum c. 18, 13, *ubi Obadias ad Eliam prophetam et collegio prophetarum præfectum*, Nonne inquit indicatum eſt domino meo, quid fecerim, cùm occideret Ieſebel prophetas, ut occultavi è prophetis Iehovæ centum quinquagenos viros in una ſpelunca? *Egregium ſanè ſtudium pyßimi hujus Obadæ in ſcholis earumq; diſcipulis ad ſeminarium Eccleſiæ & Reipublicæ conſervandum, occultandis et defendendis? Exempla plura alibi leguntur: imprimis verò* 2, Regum c. 2, 5. accedentes filii prophetarum, qui agebant Ierichunte, &c verſu 7, quinquaginta viri è filiis prophetarum euntes conſtiterunt è regione populi & verſu 15, 16, 17. & rurſum capite 4, 1, 2 & ſequentibus 38, 39. capite 6, 1, Dixerunt, ait textus, filii prophetarum (qui ſcilicet diſcendi cauſſâ Eliſæ adhærebant & diſcipuli erant, quales etiam ab Apoſtolo filii dicuntur ad Galatas & Corinthios, & Eſaiæ capite 8 16, 18) Ecce, jam hic locus, ubi nos conſidemus, coram te anguſtior eſt, (hoc eſt auditorium, in quo nos doces, eſt anguſtius) quam ut nobis ſit ſatis. Abeamus quæſo ad Iordanem, ut accipientes inde quiſque tignum unum, paremus illic locum, ubi habitemus, &c. 6 Elyſa vocato uno ex filiis prophetarum, dixit &c & verſu 4. Abiitque puerillo propheta Ramotas Gilhadis. Quid Amos de ſe dicat, ex capite 7, 14, conſtat; Non eram, inquit, propheta, neque filius prophetæ: ſed bubulcus eram, perquirens ſycomora, cum adſumpſit me Iehova & dixit mihi, Abi prophetato apud populum meum. Extant exempla plura 1, Chron. c. 15, c. 16 22 1. Regum c. 2. 26, 27. Eſaiæ c. 49. 23. & c. 8, 16, 17. c. 54, 13, & paſſim alicubi. *Porrò in Levitarum Synagogis, collegijs & ſcholis, quid aliud à doctoribus et profeſſoribus illis ſanctis, quam artes liberales diſcentibus traditas fuiſſe dicemus? et quid aliud illo tempore ſcholas, quam officinas pietatis et virtutum et ſeminarium Eccleſiæ et Reipubl. fuiſſe exiſtimabimus? Mandatum ſiquidem Moſi DEUS dederat, de docendâ lege, quæ eſt moralis, cæremonialis, vel judicialis. Fuerunt ergò Scholæ et Synagogæ illæ Theologicæ et juridicæ: in quibus etiam quæ nunc philoſophica vocamus, tradebantur. De hac doctrina teſtantur omnes libri Moſis, judicum et Regum et Prophetarum, in quibus partim theologica, partim juridica, partim politica, partim philoſophica traduntur et diſcentibus inculcantur, et de quibus conſulere Doctores dubitantes jubebantur. Sic enim habetur* Deut. cap.

17,8. Si (dicit ibidem Moſes) occulta res erit tibi in judicio ferendo inter cædem & cædem, inter litem & litem plagam et plagam, rebus cõtroverſis intra portas tuas: tunc ſurgens aſcendens ad locum quem elegerit Iehova DEus tuus et adibis ſacerdotes Leviticos, vel ad ſummum judicem (ſcilicet prout cauſſa eccleſiaſtica, vel civilis eſt) quid erit diebus illis, ut conſulas illos et indicent tibi ſtatum illius judicii, et obſervabis ut facias ſecundum omnia, quæ docuerunt te. *Facultatem quoque interrogandi placide et verecunde de iis quæ intellecta ſatis non erant, et reſpondendi, omnibus qui volebant datam in hiſce Synagogis, apparet ex* Luc c. 2 46. et 1. Corinth. c. 14. *et tot locis, in quibus diſcipuli Chriſtum interrogaſſe dicuntur. Ex Scholis igitur Hebræorum prodibant Theologi, juriſconſulti et alij viri docti. Politicos quoq; ſuos egregios illam ætatem habuiſſe conſtat ex tot teſtimonijs, quot in politicis pro præceptorum illuſtratione addiximus. De egregijs Eccleſiæ judaicæ doctoribus, qui illo tempore floruerunt et jureconſultis, qui lites et controverſias inter diſceptantes litigantes dirimebant, res eſt notior, quam ut exemplis probem. Nec dubium eſt, ætatem illam ſuos medicos phyſicos, alioſq; doctos viros habuiſſe, quod tot locis probatur quot Danæus in ſuis commentarijs ethycis et phyſicis ex ſcriptura adducit. Nam licet veteres illi prophetarum auditores præcipuè diſcebãt oracula cœleſtia et legem moralem, ceremonialem et judicialem, tamen alias quoque artes adjungebant. Diſcebant aliquid de natura rerum, quærebant hiſtorias, muſicæ et medicinæ ſtudioſi erant, ut exemplis excellentiſſimorum medicorum et muſicorum illius ſeculi comprobari poteſt. Theologos et juriſconſultos ex huſce Scholis ad officia publica ſumptos conſtat ex* 2. Chron. c. 19, 8, 11. 1. Chron. c. 18 14, 15 16. Pſalm. 122. 1. Reg. c. 4, 1, 2, 3, & ſeqq. 2. Sam c. 9. 2 & 4. c. 20. 23 24 25. Ezechiel. c. 7. 24. & ſeqq ubi Iun. Num. c. 27. 20, 20, 22. *Poſteriori ſeculo, tempore Chriſti, Theologi phariſæi, Juriſconſulti verò ſcribæ, utriq; legiſperiti & legis interpretes (*Lucæ c. 11. 45.*) appellabantur, ut paſſim apud Evangeliſtas videre licet. Ut igitur concludam hanc periodum, quæ fuit ſub regibus uſq; ad Chriſtum, certum eſt ex ſacris, ſcholas ordinarie præfuiſſe Levitas, quorum ſucceſſio perpetua & continua fuit, præfuiſſe etiam extraordinarios a DEO excitatos prophetas plures, ex quibus primus (quod ſciam) fuit Samuel, poſt quem floruit Nathan: deinde Abias Silonites, jub Salomone & Ieroboamo. Hunc ſequutus eſt Ananias, Aſæ tempore. Sequenti tempore excitatus fuit Elias, qui cum diutes maximas geſſiſſet, antequam a DEO in cœlum evectus eſt, ſucceſſorem Eliſæum delegit. Eliſæus annos ſeptuaginta circiter docuit, & ſcholas aperuit in populo DEI. Hunc Eliſæum vidit Eſaias adoleſcens: Eſaiam Jeremias: Jeremiam Daniel: Danielem Zacharias: Zachariam Eſdras & Nehemias: Nehemiam Onias, celebratus in eccleſiaſtico. Aliquanto*

poſt

poſt hunc ſecuta ſunt tempore Macchabæorum, eorumq; bella: quo tempore vixit Mattathias ſacerdos, qui legis divinæ aſſertor extitit. Aliquanto poſt fuerunt Simeon & Zacharias, quorum mentio ſit in Luca c. *1. Deinde Iohannes Baptiſta, qui ſuos diſcipulos ad Chriſtum mittit.* Iohan c. *1, 28* Matth. c. *11. 2. Poſt quem Chriſtus docere cœpit & diſcipulos habere, in quo pervenio ad penultimam periodum, ſcilicet, ut dicam, quæ ſchoiæ pietatis & juſtitiæ officinæ extiterint tempore Chriſti & Apoſtolorum. Hoc igitur tempore, duorum generum ſchoiæ fuiſſe leguntur: una Iudæorum, quæ erat Phariſæorum, in qua Moſis ſcripta & prophetæ explicabantur, quamvis non ſemper dextrè. uti conſtat ex Chriſti refutatione.* Matth. c. *5.* Luc. *18*, c. *6, 14,* Iohan. c. *5, 7, 9,* Matth. c *9.* c. *23.* c. *12* & paſſim aliis in locis. *qui legis Doctores & Scribæ vocantur.* Luc c. *5*, c. *7.* Matth. *22. Altera Schola erat Chriſti & poſt hunc Apoſtolorum. De Phariſæorum ſcholis & diſcipulis, extat teſtimonium apud* Matth c. *22, 15, 16, ubi Phariſæi ſuos diſcipulos è ſcholis ſuis mittunt ad Chriſtum, & apud* Iohan. c. *3, 10, ubi Nicodemus dicitur fuiſſe Doctor in hiſce Phariſæorum ſcholis, ſicuti & Gamaliel* Actor. c. *22, Paulus fatetur, ſe in ſchola Gamalielis condiſcipulos ſuos ſuperaſſe,* Galat c. *1, & Timotheus Pauli diſcipulus dicitur, 2,* Timo. c. *3, 1. De Zacharia & Simeone* Lucæ c. *2. In hiſce utriſq; ſcholis Moſes & Prophetæ, hoc eſt, lex moralis, forenſis, judicialis & ceremonialis, una cum hiſtoris legebantur & explicabantur a Phariſæis & ſcribis, doctoribus, & Apoſtolis, ut liquet ex plurimis teſtimoniis,* Matth c *4, 23,* c. *6. 2, 5,* c *23, 6,* Actor. c. *13. 14.* & ſeqq ingreſsi, dicit, ſynagogam, die Sabbathorum ſedebant: Poſt lectionem autem legis & prophetarum miſerunt principes ſynagogæ ad eos, dicentes; Viri fratres, ſi quis eſt ex vobis ſermo exhortationis ad populum dicite. &c. & c *13. 21.* Moſes inquit, à temporibus antiquis, habet in ſingulis civitatibus, qui eum prædicent in ſynagogis, ubi per omne ſabbathum legitur, c. *15, 8,* Ingreſſus Paulus ſynagogam, cum fiducia loquebatur per tres menſes, diſputans & ſuadens de regno* Dei, Actorum c. *20, 7,* Vna ſabbathorum cùm convenisſemus ad frangendum panem, Paulus diſputabat in mediam noctem &c *Quid dictus hiſce clarius de ſcholis dici poterat? Quid gravius, quid melius? Nimirum pyßimi & doctßimi homines ſcholas frequentarunt, ibiq; ſe in pietatis ſtudio exercuiſſe, diſputaße, alios q; docuiſſe, vel didiciſſe leguntur. Fecit hoc Chriſtus ſalvator noſter. Fecerunt hoc Apoſtoli. Fecerunt hoc py omni tempore. Quo jure exemplo, quid aliud docere voluerunt, quam ſcholas pietatis honeſtarum q; artium omni ſtudio nobis frequentandas eſſe diſcendi cauſſa? De Chriſto adoleſcente 12, annorum legimus* Lucæ c. *2. 46, inventum illum ſedentem & docentem in medio doctorum, audientem & interrogantem eos; ſicuti & alibi, in ſchulis hiſce docuiſſe,* Matth. c.

4.c.9 c.12 Luc.6.& Luc.c.4.15.16.17. *legitur, ubi Christus docuisse in synagogis ipsorũ et die sabbathi in synagoga ingressu dicitur, & surrexisse, ut legeret; datumq; ei fuisse librũ prophetæ Esaiæ, ex quo multa egregia, magna cum admiratione auditorũ explicasse dicitur. Quid, quod alibi Christus de Pharisæis & Scribis testatur? Dicit hosce in cathedra Mosis, hoc est, in scholis & synagogis sedere & docere,* Matth.23.1.2.3. *Habebant n. in scholis cathedras superiores et inferiores, quas discentes & docentes & conferentes inter se occupabant. ut constat ex* Matt.d.c.13.6. *Erãt & Archisynagogi,* Matt.c.5. *Ergo mos ille docẽdi et discendi in scholis illo tempore usitatus, etiã a Mose ante observatus fuit. In hisce scholis Iudæorũ, sicut in tẽplo legitur etiã alibi Christus docuisse.* Matt.c.26.55. Marc.c.4.49.c.6,2. *Ad hasce scholas fratres epulonis discere cupientes, Abraham remittit. Habent inquit,* Luc c *16. Mosen et prophetas, ab hisce instituantur, ne veniant in hunc locum. Centurionem alibi Iudæi commendant ob hoc quod synagogam ipsis ædificaverit.* Luc.c.7.5. Matth.c.4 *23.c.6.25.c.23.6. De schola et discipulis Christi et Iohannis Baptistæ quid dicemus: De Iohannis schola et discipulis extat* Iohan c *1.25,* Matth.c.*11.2. De Christi discipulis testatur Ioannes* Iohan.c *4.1.2.* Nam dicit: Vt ergo cognovit Dominus, Pharisæos audivisse ipsum plures discipulos facere & baptizare, quàm Iohannes: quanquam Iesus ipse non baptizabat, sed discipuli ejus. *Nec duodecim tantum Apostolos Christi discipulos fuisse putandum est, de quibus testimonium extat apud* Matth. c.10.2.c 4 18.& seqq.c.11.1.Marc.c 2 14 15 23 *sed plures alios eundem habuisse testatur* Lucas c.10 1 Post hæc autem (dicit) designavit Dominus etiam alios 70. misitque eos binos ante faciem suam in omnem urbem & locum, quo futurum erat ut ipse veniret, & seqq. & vers 17. *Sed prolixus essem, si omnia quæ extant, de scholis Christi et fidei illius institutione, vellem adducere. Videre licet* Matthæ.c 11 1, c.12, c.13, 10, 11, 16, 36, Marc.c.7, 17. Luc.c 9, 45, Ioh.c.2 19.22, c 12, 16, c.13 7.33 36, c 16, 12 17. *et totam historiam vitæ Christi. Atq; hoc docendi officium, hoc est, Scholas, Christus post ascensionem suam discipulis Apostolis demandavit, ut habetur* Marci capite *16 14.15.16* & sequentibus. Matth. capite 28 19 *Quod egregiè quoque Apostolos præstitisse, passim in actis eorundem probatur:* imprimis Actorum capite 15. Moses ab antiquis ætatibus habet, qui ipsum prædicent in synagogis in singulis civitatibus. capite *13,* cap. *15,* ccap. *20,7,* cap. *6,9.* cap. *22* cap. *13,* cap. *14, & reliquantur abunde etiam Apostolorum horum scripta nobis relicta. Constat ergò hunc docendi & discendi morem antiquum a maioribus per manus posteris traditum, sicuti &* Matthei cap. *23. dicitur. Proferam unum atque alterum locum ex plurimis.* Actorum cap. *17,* vers. *2. dicit Lucas:* Venerunt Thessa-

Theſſalonicam, ubi erat ſynagoga Iudæorum; ſecundum conſuetudinem autem (ubi rurſum obſervãdum quod dicit per conſuetudinem,) Paulus introivit ad eos & per Sabbatha tria differebat eis de ſcripturis, aperiens & inſinuans quod Chriſtum oportuit pati. *Formam verò & modum diſcendi, docendi et communicandi in ſynagogis de lege et verbo DEI, deſcribere videtur.* Paulus 1. Corinth. cap. 14. 5. & Actorum cap. 13. 14. & ſeqq. & cap 17. Diſputabat igitur in ſynagoga cum eis, & cap. 17: verſ 11. Quotidie ſcrutantes & diſcentes ſcripturam, an ita ſe haberent. & cap. 2. Erantque perdurantes in doctrina Apoſtolorum. *Ex quibus, in verbis* quotidie ſcrutantes *et in verbis* perdurantes in doctrina *innuitur mos et recepta conſuetudo diſcendi et docendi in ſcholis. Similiter in* capite 19. 8. 9. Actorum & c. 6. 9. *ubi ſcholae et ſynagogae Libertinorum, Cyrenaeorum, Alexandrinorum et aliorum fit mentio.* et c. 13. 2. 3. *in ſchola Antiochena doctores fuiſſe leguntur, Barnabas, qui poſtea Apoſtolus factus, & Simeon Niger, Lucius Cyrenaeus & Manahen. Hanc Antiochenam ſcholam & Alexandrinam, cujus paulo antè fuit facta mentio, etiam Conſtantini magni tempore extitiſſe, EUſebius & alij teſtantur. Sic Paulus ſe Timotheum docuiſſe teſtatur.* 2. Timoth. c. 3. 2. Timoth c. 2. quæ audiviſti à me, hæc communica, ſeu commenda fidelibus hominibus, qui erunt idonei, ut alios quoque doceant. *Imò plures eundem diſcipulos habuiſſe, & ex epiſtolis illius conſtat, ſicuti et reliquos Apoſtolos.* vide cent. 1. lib. 2. c. 10. hiſtoricæ eccleſ. Magdeburg. *Iohannem EUangeliſtam aſſiduos habuiſſe diſcipulos plures, et inter hoſce Polycarpum ex hiſtorijs conſtat. Ex hiſce omnibus, ſatis, ut opinor, demonſtravimus, ſcholas ex inſtituto DEI in populo ipſius a principe et patre Iudeorum Abrahamo, uſq; ad Iudices et Reges, à Regibus quoq; poſt Hieroſolymorum everſionem in captivitate, et poſteam uſq; ad Chriſti adventum, et poſteà ſub Apoſtolis fuiſſe uſitatas, conſervatas, tectas, ſartas, incolumes et graviſſimis atq; celeberrimis doctoribus et præceptoribus ornatas, quibus tanquam inſtrumento DEUS ad regni ſui interni conſervationem et propagationem utitur, et quibus pura, puta et ſana religio conſervata ad nos propagata fuit. Iam etiam paucis demonſtrabimus, quæ ſcholæ poſt Apoſtolos in primitiva eccleſia fuerint, uſq; ad noſtra tempora, quæ eſt ultima periodus, de qua dicere conſtitueram. Primitivam eccleſiam ſuas quoq; ſcholas habuiſſe, teſtantur omnes hiſtorici eccleſiaſtici. In hiſce pueris prima religionis elementa diſcebant, et deinde libros ſacros explicari audiebãt, et artes liberales, ut teſtantur hiſtorici eccle. cent. 2 c. 7. & in cent. ſeqq. eodem cap. qui hæc religionis elementa docebant, Catechiſtæ et doctores dicebantur. Conſtat etiam nobis ex hiſtorijs EUſebij, de ſchola Cæſarienſi in paleſtina, in qua docuit Origenes. Item conſtat ex eodem EUſebio et Ni-*

& Nicephoro. Socrate, Russino, Sozomeno, de schola Alexandrina, toto orbe celeberrima, item de Antiochena, Ephesina, Nicomediensi, Tarsensi, Byzantina, in qua Nazianzenus docuit, item de Atheniensi, Corinthiaca, Rhodiana & pluribus alijs. Nimirum nulla fuit ecclesia metropolitana, vel cathedralis (quam vocant) cui non esset adjuncta schola: quot igitur ecclesiæ cathedrales erant, tot etiam scholæ & officinæ pietatis erant. Refert Clemens Alexandrinus in libro Strom: se peregrinatum fuisse totam Asiam, & de singulis doctrinæ articulis consuluisse eruditos ubique, sed postquam venerit Alexandriam fuisse se contentum judicio Pantæni, quem ajunt (dixit) eruditione & pietate eximia præditum fuisse & ornatum testimonio Spiritus sancti, seu miraculis. De cujus doctissimi & celeberrimi viri Pantæni schola, vide Euseb. lib. 5. c. 9. 10. 11 & lib. 6. c. 3. Nicephor. lib. 1. c. 18. & c. 10. Porrò de Doctoribus Cretensibus, Antiochenis, Athenienſibus, Corinthijs, Romanis, Illyricis & pluribus aliis, latè cent. 2 c. 7. & c. 10. hist ecclesiasticæ et in eodem cap. cent. seqq. Nazianzenus scholarum Palæstinæ meminit, in quibus se Rhetoricam didicisse scribit. Sozomenus meminit scholæ Libaniana. lib 1. c. 5. Laodicea scholam habuit Epiphanius sophista, quam frequentavit Apollinarius. Socrat. lib. 2. c. 46. Nicomediensis Lactantio clara fuit, quem Rhetoricam in ea docuisse traditum est. Sed ut dilucidius de scholis primitivæ ecclesiæ, usq; ad nostra tempora constet, de doctoribus earum excellentioribus continua serie dicam. Dixi suprà, post bella Macchabæorum docuisse Simeonem & Zacharum, quorum fit mentio in Luca capite 1. Hosce secutus est Johannes Baptista, & hunc Christus, ut ex historia evangelica constat. Post ascensionem Christi Thomas Apostolus Osroenos docuit & regem Abgarum. Eusebius lib. 1. c. 13, Andreas Apostolus Scythas docuit, Eusebius libro 3. c 1. qui dicitur etiam in Græciam pervenisse & Byzantij docuisse. Simon Zelotes docuit in Africa Nicephor. lib. 2. c. 40. qui etiam in Britanniam venit. Nicephorus d. lib 2. c. 4. Marcus docuit in Ægypto & Lybia, & prædicavit Cyreneis & Pentapolitanis. Nicephorus lib. 2 c. 43. In Europa docuit imprimis Paulus Apostolus, per Græciam, Italiam & Hispaniam, ubi & Iacobus Apostolus, cujus sepulchrum adhuc in Hispania ostenditur. Barnabas docuit Mediolani & in finitima Lombardia. Ravennæ docuit Apollinaris, ut scribit Nauclerus. Ratisbonæ docuit Lucius Cyrenensis, de quo in Actis c. 13, Johannes Apostolus Ephesi suos domesticos auditores habuit, inter quos & Polycarpus fuit, ut testatur Irenæus libro 3, cõtra hæreses. c. 3. qui Polycarpus postea in Ecclesia Smyrnæa circiter quinquaginta annos doctrinam ab Johanne traditam feliciter propagavit. Hujus Polycarpi auditor et discipulus legitur fuisse Irenæus, qui hoc ipsum de Polycarpo testatur, d. libro 3, contra hæreses capite 3. qui Irenæus doctrinæ suæ rivos in Pannoniam & Gallias adduxit.

duxit. Illuxit EVangelium et artes liberales tradita per pios doctores etiam alijs populis, scilicet Argentoratensi, Agrippinensi, doctore Materno, qui Petri Apostoli fuit discipulus. Testatur quoq; EVsebius, Trophimum Arelati fuisse ibiq; docuisse. Clementem, testantur historiæ, Metenses ad Christi agnitionem vocasse et docuisse, qui Pauli commilito legitur. Philipp. c. 4. 3. (recentem, qui Pauli dicitur discipulus. 2. Timoth. c. 4. 10. referunt Moguntiam venisse. Testantur quoq; historiæ, Marcum, qui dicitur discipulus et filius Petri, 1. Petri cap 5. 13. et Pauli Apostoli adjutor, Actor. c. 12. 25. c. 13. 5. 13 concionatum fuisse & docuisse ad Danubium in urbe Iulio bona, quæ Vienna in Austria nunc dicitur. Idem Marcus Pauli comes, etiam Beduri legitur docuisse: Clemens Metis: Nathanael Treveris & Coloniæ ab Apostolo Petro ad hoc emissi. Mauritius in Valesia, Ursus ad Iuram & Solodori, Felix Tiguri, persecutionibus acti docuerunt & fidem sanguine suo consignarunt. Pij Imperatoris Constantini & aliorum leges de scholis eorumq; professoribus videre licet in tit. C. de profess. & medic. tit. C. de studiis liberalibus urbis Romæ. Post hosce doctores & egregia lumina, & si tempora exulceratissima sunt secuta ex barbarie Vandalorum, Hunnorum & Francorum, totam ferè EVropam vastantium, remanserunt tamen reliquiæ piarum Scholarum & Ecclesiarum. Illis igitur temporibus paulatim collegia Canonicorum & monasteria fuerunt condita, in quibus doctrina pietatis & bonarum artium tradebatur illo tempore. Hisce monasterijs Abbates præfuerunt, ut liquet ex Euagrii lib. 4. c. 38. & Turonensi, lib. 5. c. 47. Scholis Virginum Abbatissæ præerant. Balæus cent. 1. c. 80. & c. 83. Eccl. histor. cent. 8. c. 7. & seqq. cent. Collegijs autem Canonicorum præerant præpositi. Toti verò regioni & diœcesi, seu multis ecclesijs provinciæ alicujus, præerant Episcopi. Sed cum postea in collegijs Canonicorum, hæc literarum studia negligerentur, quod scilicet illi Canonici essent occupati Regum & Aularum & alijs politicis negotijs, imò regnis & bonis quæ acceperant ex Regum liberalitate, bellis etiam & legationibus impediti: munus docendi in monasteria est translatum, vide cent. 2. c. 10. historiæ eccles. & cent. 12 c. 7. Testimonium scholarum in collegijs Canonicorum, & monachorum monasterijs habitarum, amplissimum mihi præbent officiorum & munerum nomina imposita Canonicis & monachis, quæ adhuc hodie ab illis retinentur. Vocantur enim Canonici, qui libros Canonicos explicant: Cantores, qui Musicam docent, Diaconi, Archidiaconi, Lectores, Decani, & plures alij, ex officio injuncto, quæ nomina sanè stultè imposita à majoribus fuissent, nisi officio & rei veritati respondere deberent. Testantur hoc etiam ampliſſimæ facultates, quibus ab Impp. & alijs divitib. pro honesta doctorum et studiosorũ sustentatione, talia collegia fuerunt donata. Testantur id ipsum historici, præsertim Balæus ex Chrysol-

lib.3.contra vituperatores monasticæ vitæ, Euagrius lib.4 c.38.cen. 14.c.26.Zuing volum.26 libro unico. *Testantur etiam historici ex hisce cœnobijs, monasterijs & collegijs, tanquam ex equo Trojano & armario instructissimo, viros doctos, pios, ad Ecclesiæ & Reipubl. munera publica quovis tempore olim adsumptos & adhibitos.* Vide Sozomenum lib.3.c.14.Ruffin. lib.2.c.8.c.9.& cent 4.hist.Eccl.c.6.& c.7.in omnibus cent.seqq.*sed postea cùm hæc collegia monachorum, ad quos à canonicis munus docendi erat translatum, onerarentur multitudine ceremoniarum, & divitijs pluribus à pijs bona mentione ditarentur: accidit, ut filia matrem deglutierit, & docendi labor molestus & difficilis redderetur, & tandem prorsus ex monasterijs ejicerentur & ijs arcerentur omnes, qui non vellent se per totam vitam monasterijs eorum, servitijs inutilibus superstitiosis & impijs mancipare. Talia enim hodie sunt illa vetera Canonicorum & monachorum vel cœnobiorum collegia. Quod si veteres illi, qui fuerunt monachi, & Canonici, in sua hæc pristina cœnobia, vel collegia hodie redirent, quid putatis hosce dicturos? sane porcos nostros saginatos in hisce latibulis, pro suis successoribus non agnoscerent. Tanta rerum omnium hic mutatio. Tanta Antichristi depravatio, & tam egregiè abusus monasteriorum, collegiorum & cœnobiorum usum verum et primævum hodie sustulit. Quasi scilicet hæc omnia otiosorum hominum, non ecclesiæ, scholarum & Reip. nomine, à pijs Impp. & magistrat. essent olim constituta, & quasi horum otiosorum munus suo nomini respondere non deberet. Collegia prisca canonicorum & monachorum, schola juventutis fuerunt, ex quibus seminarium Ecclesiæ & Reipubl. constituebatur, homines q; docti, pij & idonei ad Rempubl. & Ecclesiam, non secus quàm apud Iudeos ex Synagogis & Scholis prophetarum sumebantur, ut testantur omnes historiæ. Pro talibus hodie ex hisce collegijs prodeunt, tanquam ex equo Trojano, ignorantiæ & Bacchi fratres, porci saginati, pingues vituli & boves Basan, epicurei, magi, necromantici & Baalitici sacerdotes, strenui regni Antichristi propugnatores. O domus antiqua, quam dispari dominaris domino & modo. Hi sunt illi qui clavem scientiæ et cognitionis sustulerunt priori suo seculo; qui ipsi non introierunt, et alios introituros longo tempore impedierunt,* Lucæ c.11.v.52. *Sed DEUS miserius nostri, alios Scholarum doctores sibi quasi extraordinariè, hisce Canonicis & monachis stertentibus elegit. Nam cum posteriori hoc seculo scholæ, quæ Canonicorum collegijs & monasterijs commissæ erant, negligerentur ab ijsdem, effecit DEUS, ut necessitate & utilitate scholarum suadente, Academiæ publicæ ab Impp. pijs aperirentur, in quibus patrum nostrorum memoriâ literarum studia, imprimis verò nostro seculo fuerunt excitata. In qua re hic peccatum est maximè, quod non simul facultates illæ & bonæ ecclesiæ, quæ scholarum & docentium & discentium causâ largiter fuerunt.*

dim

olim monaſteriis & collegiis collata, fuerunt ad haſce Academias & Scholas translata. Ita ſatis feciſſent illi intentioni & voluntati primorum fundatorum horum Collegiorum, & bona hæc non fuiſſent a monachis profanata. Academiæ verò ejuſmodi et Scholæ poſteriores ha partim in Italia, Germania, Anglia, Gallia, Hiſpania, partim in alijs regionibus et terris fuerunt diverſis temporibus, etiam hodie quedam apertæ et conſtitutæ a pijs magiſtratibus, de quibus latè Iacobus Middendorpius in libello de Academiis. Zuing. volum. 26 theatri, & hiſtoria eccleſiaſt. Magdeb. cent. 6. & ſeqq. ca. 7. Omitto plurimas Scholas alias, quas Triviales, Claſſicas, Pedagogicas, Particulares inferiores vocant. Omitto quoq; aliorum populorum Scholas et Academias plurimas. Sed in hiſce referendis prolixior ſum, quod fecit ſingularis et ſumma Scholarum utilitas et neceſſitas et antiquitas grata. Amamus et veneramur egregias præſtantiſſimorum hominum virtutes. Scelera perditiſſimorum et audaciſſimorum deteſtamur, et ferro atque igne vindicanda judicamus. Regnum Satanæ et tenebrarum abominamur: Schola igitur nos excolendos traàdimus. Hæc medetur vitijs, cupiditates tollit, vitia extrahit radicitùs et animos præparat ad ſatus percipiendos, ignorantiam et errores pellit. Ab hac ſanari nos patiamur, ſi boni et beati eſſe volumus: ab hac omnia adjumenta et auxilia benè beatèq; vivendi expetamus. Scholis à DEO generi humano nihil melius, nihil præſtabilius, nihil florentius datum eſt. In Scholis enim unà nos, tum cæteras res omnes, tum quod difficillimum, didicimus, ut noſmetipſos noſceremus, imò et ipſum DEUM noſtrum creatorem, conſervatorem, redemptorem et ſanctificatorem. Hæc Scholarum ſtudia adoleſcentiam alunt, ſenectutem oblectant, nobilitatem et ſecundas res ornant, adverſis perfugium ac ſolatium præbent, delectant domi, non impediunt foris, pernoctant nobiſcum, peregrinantur, rûſticantur. Quare rectè Bias philoſophus olim cum capta ab hoſtibus patria, aly fugientes pretioſa, quæ habebant, aſportarent, et ipſum ut ſimiliter faceret invitarent, reſpondit: etiam omnia mea mecum porto. Nihil enim ſuum putabat, niſi ſcientiam et virtutes. Rectè etiam Apulejus, ſi laudas, ait, virum, quia dives, hæc fortunæ debetur: ſi, quia fortis, ægritudine debilitatur: ſi, quia nobilis, non ipſum, ſed parentes ejus laudas. Sed ſi ſcientia et virtute præditum laudas, tunc ipſum virum laudas. Sunt igitur hæc bona vera bona, ſunt tales divitiæ et opes, quas non India, neq; Ægyptus, vel America, imò ne totus quidem mundus dare poteſt. Quantò enim animi bona ſunt præſtantiora bonis corporis, tantò etiam Scholæ ſunt præſtantiores, et rebus omnibus cæteris excellentiores. Breviter dicam. ſi Reſpubl. ſi Eccleſia et regnum DEI ejuſq; gloria nobis cordi eſt, ſi vita honeſta, pia, juſta, grata, ſi cognitio DEI ejuſq; voluntatis, ſi rerum creatarum ſcientia, ſi temperantia, fortitudo, juſtitia totiuſq; chorus virtutum, ſi artes omnes et ſingulæ, utiles ac ne-

ceſſaria; ſi deniq; benedictionem divinam et ſucceſſum in rebus et actionibus noſtris deſideramus; imò ſi regnum DEI ejuſq; gloriam et cognitionem quærimus; ſcholas, ſcholas, inquam, harum omnium officinam et portam, qua Chriſtus ad nos ingreditur, aperiamus et conſervemus, atq; hiſce totos nos excolendos et ſanandos tradamus, et hæc omnia conſequemur, ut extat promiſſio DEI, Deut. c. *11. 19 20 21.* & ſeqq Eſaiæ cap. *30. 21.* & ſeqq. Lucæ cap. *12. 31.* Vide quæ diximus in politica cap *27. Nam qui prophetam in nomine prophetæ, hoc eſt, eò quod talis eſt, recipit, mercedem prophetæ accipiet,* Matth. c. *10 41,* Marci c. *9, 41. Atq; hoc modo tandem divinâ gratiâ ex vitiorum ſordibus eluctantes, piorum, ſapientum et juſtorum hominum multitudinem, quæ (ut ſapiens inquit)* eſt orbis ſanitas, c. 6. 26. *et quorum inopia et defectus mundi ſtultitia et paroxiſmus, habituri, umus. Te itaq; omnipotens et miſericors DEUS rogo, ut qui dediſti animum et voluntatem piam illuſtribus magiſtratibus, ut ſcholas et officinas doctorum et piorum hominum ad regni tui amplificationem aperirent, idem eaſdem officinas conſerves, augeas, defendas et protegas. Ita imago tua per lapſum Adami corrupta reſtaurabitur, et regnum tuum amplificabitur. Ne permittas in hac ultima mundi ſenecta, furore et rabie hoſtium tuorum, ut ſublatâ clave cognitionis, ſcholis, pijs, pura et ſalutaris doctrina de Chriſto filio tuo, erroribus et tenebris involvatur, licentia peccatorum et regnum Diaboli vigeat. Fac potiùs, ut per has tuas officinas, invito Diabolo et hoſtibus tuis, ſeminarium Eccleſiæ et Reipubl. quæ illius hoſpitium eſt, conſervetur. Da etiam, ut Plantulæ in ſcholarum harum hortulis, te autore plantatæ et rigatæ, per fidos et diligentes informatores et doctores, qui tui ſunt miniſtri, et inſtrumenta, tua benedictione incrementa capiant, ut quandoq; ſalutaria organa et fortiſſimi propugnatores, defenſores et propagatores veritatis et juſtitiæ eſſe poſſint ad nominis tui gloriam ſempiternam.*

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

D.9.

Google